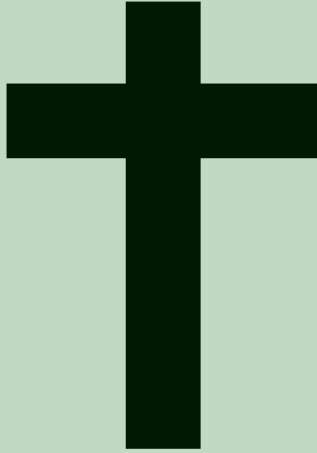

Ama Iaräs Na Ngät
Ama Rharesbane

The New Testament in the Ura Language of Papua New Guinea

Ama Iaräs Na Ngät Ama Rhahesbane
The New Testament in the Ura Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Ura long Niugini

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ura

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-02-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 21 Feb 2024
2899d6f1-45c9-5492-bd93-58312ca32319

Contents

Ma Matyu	1
Ma Mak	49
Ma Luk	80
Ma Jon	131
Ama Ngangda Arha Lat	169
Ma Romgäna	217
Ma Koringäna 1	240
Ma Koringäna 2	263
Ma Galesiaqäna	278
Ma Efesuskäna	286
Ma Filipaiqäna	294
Ma Kolosiqäna	300
Ma Tesalonaikaqäna 1	306
Ma Tesalonaikaqäna 2	311
Ma Timoti 1	314
Ma Timoti 2	321
Ma Taitus	326
Ma Filemon	329
Ma Hibruqäna	331
Ma Jems	348
Ma Pita 1	354
Ma Pita 2	361
Ma Jon 1	366
Ma Jon 2	371
Ma Jon 3	372
Ma jut	373
Ama Nämñäm Sage Ma Jon	376
GLO	404

Ma Matyu

Ama Rhävächtsäs

Ma Matyu di ama Judaqa näkt aa lat mudu di qat dräm gät ta ama takes nage ama ruvek bä ba ama Romgäna. Näkt ma Jisas ka mes ka bä qa met daqule aa lat bä qa män i ak na qa nämäni ama ngärhägqisem da udiom na rha ama ngangda bä äkt i qa di qa lu iarhongäkt moe qarqärhong i aurha Engeska qa mualat nä irhong. Ma Mak kä nä ma Luk di in des ma Matyu i ma Livai vä ina abuqem.

Ma Matyu qa säm bä rhakt täkt aa abuk iva bä ba ama Judaqäna qararhani i rhat dräm ama enge va Ma Mru Ngät Ama Rharesbane qarangätni i ngät tamän sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngät täranas nasot. Qaku qa rhävächtsäs sävät ama Judaqäna arha qarhong. Näkt ka märhamän ma ama rhäqäp nä imek sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Ma Matyu di qaku nani a qa iva qat tes ma Ngämuqa aa ngärhipki.

Qa säm ivakt iva ama Judaqäna rhi lu i ma Jisas di ma Kraiss kärakni i mudu rha säm iva qa rhän nämäni rha. Dä soknga ma Matyu qa säm ama qoengitnäk nasot a ne bä sävät ma Jisas iva qa rhuqunäga vät a rha i ma Jisas di sa qa män nämäni ma Devit aa enevaqi.

Rhakt täkt ama abuk kit tävächtsäs sävät ma Jisas i qa di ma Kraiss dä ama vitnaqa na qa bä rhoqoräkt dä ama enge sävät ma Kraiss pä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane di sa rhäkmmär na ngät pät ma Jisas aa iar. Ma ama rhäqäp nä imek di ma Matyu qa märhamän bät tom däkt ama qäväläm i rhäkmmär. Vä ma Matyu aa abuk di qat tamän sävät ama däpquamek na ngät ama vänbon dä ama däpquamek na ngät ama siqtsiqut näkt ama ngärhägqet da unmem ama enge na ama siqt näkt sävät ama ngärhägqet da udiom ama märän. Ma Matyu qosaqi qa säm sävät ama ngärhägqet na ngät ama rhisu sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäp.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Rha Sa Ma Jisas Dä Aa Narhoer Ngät Aa Qoeo (1-2)

Ma Jisas Aa Siqtsiqut Dä Aa Baptaiss (3-4:11)

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat E Vät Ama Ngärhäktka Ma Galili (4:12-14:12)

Ma Jisas Kat Tet Nae Ma Galili (14:13-17:21)

Ma Jisas Aa Dängdängini Na Ngät Aa Lat E Ma Galili (17:22-18)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia Dä E Ma Perea (19-20)

Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tñäpki (21-27)

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki (28)

Ama Qoengitnäk Nasot A Ne Bä Sävät Ma Jisas

(1:1-17/Luk 3:23-38)

¹ Ama abuk sä ma Jisas ma Kraiss aa mamäkkäna qararak i ma Devit aa emga näkt ma Abraham aa emga na qa.

² Ma Abraham di aa emga ma Aisak näkt ma Aisak di aa emga ma Jekop näkt ma Jekop di aa emga ma Juda qä na aa matpek dä aa läktpek. ³ Näkt ma Juda di aa imiom ma Peres kä nä ma Sera nävät ma Tamar. Näkt ma Peres di aa emga ma Hesron näkt ma Hesron di aa emga ma Ram.

⁴ Näkt ma Ram di aa emga ma Aminadap näkt ma Aminadap di aa emga ma Nason näkt ma Nason di aa emga ma Salmon. ⁵ Näkt ma Salmon di aa emga ma Boas nävät ma Rahap näkt ma Boas di aa emga ma Obet nävät ma Rut näkt ma Obet di aa emga ma Jesi. ⁶ Näkt ma Jesi di aa emga ma Devit kärak i ama vitnaqa na qa.

Näkt ma Devit di aa emga ma Solomon nävät ma Uraia aa egutki. ⁷ Näkt ma Solomon di aa emga ma Rehoboam näkt ma Rehoboam di aa emga ma Abiya näkt ma Abiya di aa emga ma Asap. ⁸ Näkt ma Asap di aa emga ma Jehosafat näkt ma Jehosafat di aa emga ma Joram näkt ma Joram di aa emga ma Usia.

⁹ Näkt ma Usia di aa emga ma Jotam näkt ma Jotam di aa emga ma Ahas näkt ma Ahas di aa emga ma Hesekia. ¹⁰ Näkt ma Hesekia di aa emga ma Manase näkt ma Manase di aa emga ma Amos näkt ma Amos di aa emga ma Josaia. ¹¹ Näkt ma Josaia di aa emga ma Jekonia qä na aa matpek dä aa läktpek pät ama qäväläm gärqomni i sa ama ulaqimärharhärhäkt nae ma Babilon da rut na rha nae bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Babilon.

¹² Bä nasot toqoräkt i sa rha met sämät ma Babilon di ma Jekonia di aa emga ma Sealtiel näkt ma Sealtiel di aa emga ma Serubabel. ¹³ Näkt ma Serubabel di aa emga ma Abiut näkt ma Abiut di aa emga ma Eliakim näkt ma Eliakim di aa emga ma Asor. ¹⁴ Näkt ma Asor di aa emga ma Sadok näkt ma Sadok di aa emga ma Akim näkt ma Akim di aa emga ma Eliut.

¹⁵ Näkt ma Eliut di aa emga ma Eleasar näkt ma Eleasar di aa emga ma Matan näkt ma Matan di aa emga ma Jekop. ¹⁶ Näkt ma Jekop di aa emga ma Josep kärak i ma Maria arha egutka na qa qarakt i sa qia sa ma Jisas kärak i rhat tes ka i ma Kraiss.

17 Bã äkt i ama qoengitnäk moe mñasäng inamäk nävät ma Abraham bã sävät ma Devit di ama ngärhäqyisem da levaet nä itnäk näkt nävät ma Devit bã sävät iomäkt ama qäväläm gärqomni i sa rha met sämät ma Babilon di ama ngärhäqyisem da levaet ama qoengitnäk näkt nävät iomäkt ama qäväläm gärqomni i sa rha met sämät ma Babilon bã sävät ma Kraiss* di ama ngärhäqyisem da levaet ama qoengitnäk.

*Ma Maria Qia Sa Ma Jisas Ma Kraiss
(1:18-25 / Luk 2:1-7)*

18 Bã ama sameng sävät ma Maria i sa qia sa ma Jisas ma Kraiss di rhoqortäqyia, i nga rhoqoräkt i aa nanäk ma Maria di sa rha mumänaris pät a qi iva qia rhät ma Josep† bã qoki as kaku in mas gem ne dap sa at sarebäm nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. 19 Dã arha egutka ma Josep kãrak i ama räkt ka ama ruqa na qa di qaku nani a qa iva qã sämäqlu na qi bã qa muräkt iva qã qutmäs a qi i qaku nani a qa iva qunäga sä qi ge ama ruvek.

20 Sokt di nga rhoqoräkt i qat tu aa snäng sävät tãrhong dãkt di nak päs da ama ensel nage ma Engeska ma Ngãmuqa gem ga da ama masirhãngi arha ron bã qã qoar toqortäqyia, “Josep, ma Devit aa emga na nge, qale ngit len iva ngia rhät ma Maria iva gia egutki na qi inguna iaqäkt ama rhoemga qãrak i sa at sarebäm na qa di qa nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. 21 Bã va qi sa ama rhoemga dã va ngia rhes aa ngärhipki i ma Jisas inguna qa diva qa rhumaiar aa ruvek nämät arha vuirhong.”

22 Rhangät täkt ama lat moe di sa ngã mãranas iväkt iva rhãkmamär nõ iangärhäkt ama enge qãrangãtmi i sa ma Engeska ma Ngãmuqa qa mãrhamãn mät akni aa vãmgingaqa rhoqortäqyia,

23 “As ngãni lu i ama sãs ki ama evopki diva at sarebãm bã va qi sa ama rhoemga dã va rha rhes aa ngärhipki i ma Imanuel”

i iaqyãkt ama ngärhipki di at tarimini rhoqortäqyia, ma Ngãmuqa di qale qa qã na ut.

24 Bã nga rhoqoräkt i ma Josep ka rhãqãm nämät ama mãnãpki dã sa qa mualat parhãm ama ensel nage ma Engeska aa enge bã ba qa i qa mät a qi iva aa egutki na qi 25 sokt di qaku in mas kã na qi bã dãngdãng doqoräkt i sa qia sa ama rhoemga. Dã qa mes aa ngärhipki i ma Jisas.

2

Ama Mãdrãm Da Ama Gamoe Rha Mãn

1 Vät ama qävälãm gärqomni i ma Herot kat turäkt i ama vitnaqa na qa di nasot i ma Jisas aa nanäk kia sãl a qa e mät ama vãrhãm ama gaini na ãm ma Betlehem bãt ama ngärhäktka ma Judia di nak ama mãdrãm da ama gamoe rha mãn nãsãng ama qunäga aa qamãs bã sämät ma Jerusalem 2 i rhi snanbãt toqortäqyia, “Iaqäkt kãrak i sa aa nanäk kia sãl a qa i ama Judaqãna arha vitnaqa na qa di qa qoe nai? Inguna sa ut lu aa qaega rhoqoräkt i qa sek mes bã sa ut mãn iväkt iva urhi ansãs sagem ga.”

3 Bã nga rhoqoräkt i ama vitnaqa ma Herot ka nari rhoqoräkt dã qa qã na ama Jerusalemgãna moe di qãnãskãnes ta masirhat. 4 Bã äkt i qa vãstãmne na ama priskãna ama morãs na rha rhi na ama Skraipkãna bã ba ama ruvek moe bã qa qyarmät na rha mamär sävät ma Kraiss iva aa nanäk ki sãl a qa qoe.

5 Dã rha qoar na qa rhoqortäqyia, “E ma Betlehem bãt ma Judia inguna sa akni ma Ngãmuqa aa vãmgingaqa qa sãm doqoräkt toqortäqyia,

6 “ Bã ainge ma Betlehem bãt ama ngärhäktka ma Judia di nak kaku ama gaini na nge mamär mãngurãp ama tpãskinarha e vät ma Judia inguna nãvãm nge diva akni ama tpãskinaqa qa rhãn gãrak iva qãt lu vät gua ruvek ama Israelqãna mamär.” ”

7 Nasot dã ma Herot ka rhãkne nani ama mãdrãm da ama gamoe ma ama up bã qa qyarmät na rha iva rhi qoar na qa i sa vuk sa ama qaega qãsnia. 8 Dã qa rhãk na rha sae ma Betlehem i qã qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngãn det bã ngãni ñãm mamär nani ama rhoemga bã nga rhoqoräkt i sa ngãn mãn bãt a qa dã va ngãn dãn sagem ngo sa ama enge iväkt iva qosaqi ngo di mamär vät a ngo iva ngua rhãn bã ngu ansãs sagem ga.”

9 Nasot i sa rha nari ama vitnaqa aa enge dã rha met nãva arha iska. Bã nak iaqäkt ama qaega qãrak i sa qre rha lu qa i qa sek mes bã qa met pa arhã qamãs bã dãngdãng i qa mair daver ama ivãrhãs äkt i ama rhoemga qa e. 10 Bã nga rhoqoräkt i rha lu ama qaega dã rhi qok masirhat bã arhã mãrmãrgem di ama mor ngät mamär.

11 Dã rha met säva ama vãtka bã rha lu qa rhoemga i qale qa qã na aa nanäk ma Maria dã arpus na rha samãk bã rhi nãsãs sagem ga. Näkt nasot dã rha rharmät arhã qãrhong na ama mãmãgãn ama vit na ngät bã rha von ga rha ama vãnbõn na ama gol dã na ama frankinsens dã na ama mir. 12 Sa evãr

* 1:17 ma Kraiss Na ama Judaqãna arha enge di rhãkt täkt ama ngärhipki di rhoqortäqyia, “ma Mesaia.” † 1:18 sa rha mumänaris pät a qi iva qia rhät ma Josep Rhoqoräkt di rhoqor qre i sa in mät a ne da ama ruvek arhã saqong.

däm da säva arhä ivärhäs maräkt näva akni ama iska inguna sa rha rha ama magem da ama masirhämgi arha ron iva qale evär dä m da sae sage ma Herot.

Rha Ang Masirhat Sävat Ama Ngärhätkka Ma Isip

¹³ Bā nga rhoqoräkt i sa ama mädräm da ama gamoe rha met nae di nak ama ensel nage ma Engeska vuk sä qa ge ma Josep da ama masirhämgi arha ron dä qa qoar na qa rhoqortäqya, “Ngia rhāranas bā ngi rha ama rhoemga qā na aa nanäk bā ngāni ang sae ma Isip näkt pa qale ngān e bā dāngdāng i ngu qoar na nge inguna sa qorhäs iva ma Herot kē nām nani qa rhoemga iväkt iva qā veng ga.”

¹⁴ Dā ma Josep ka mārānas bā qa rha ama rhoemga qā na aa nanäk näp bāngagi bā rha met sae ma Isip. ¹⁵ Bā qale rha äkt bā dāngdāng i sa ma Herot ka nāp. Rhāngät täkt ama lat diväkt iva rhākmmār nā iāngärhäkt ma Engeska aa enge qārāngätni i sa qa mārhamān bāt a ngät nāmāt aa vāmgināqa rhoqortäqya, “Sa ngua mes ngua emga nae nāvā ma Isip.”

Ma Herot Ka Veng Ama Rhoes

¹⁶ Bā nga rhoqoräkt i sa ma Herot ka lu i sa ama mädräm da ama gamoe rha iras tām ga dā nasot dā qār qur masirhat dā qa rhāk na ama ulaqimārharhärhäkt bā rha veng ama rhoes ama gamoe moe e māt ma Betlehem bā qosaqi vāt ama ngärhätkka moe namet a ām gārārhani i arhā quāiom di ama udiom bā rhānavuk parhām ama rhodām gārāngätni i sa qa rha ngät mamār nage ama mädrām da ama gamoe. ¹⁷ Di rhoqoräkt di sa rhākmmār na ama enge qārāngätni i sa ama vāmgināqa ma Jeremaia qa mārhamān bāt a ngät toqortäqya,

¹⁸ “Sa rha nari akni ama eguinga e ma Rama i na ama nāknoqi dā ama muqāia masirhat.

Ma Rasiel qit nok nani at toes

dā sa qia mer tit sāmbulap tām gi inguna ama rhoes di sa qābās na rha.”

Evär Däm Da Sae Ma Nasaret

¹⁹ Sokt di nga rhoqoräkt i sa ma Herot ka nāp di nak puk sa akni ama ensel nage ma Engeska da ama masirhämgi arha ron ge ma Josep e vā ma Isip ²⁰ i qā qoar toqortäqya, “Ngia rhāranas bā ngi rha ama rhoemga qā na aa nanäk bā ngān det sävāt ama ngärhätkka ma Israel inguna iārhat kārārhae i sa rha siqut iva rhi veng ama rhoemga di sa rha nāp.”

²¹ Bā nasot dā qa mārānas i qāt ta ama rhoemga qā na aa nanäk bā rha met sävāt ama ngärhätkka ma Israel. ²² Sokt di nga rhoqoräkt i qa nari i ma Arkelaus di qat

turäkt e ma Judia i sa qa rha aa mamäk ma Herot aa slāqvās dā ma Josep kät len gā namet sae. Dā qa rha ama magem da ama masirhämgi arha ron iva qale qā namet e bā äkt i qa met sävāt ama ngärhätkka ma Galili. ²³ Bā qa met bā qat tas e māt ama värhām ama gaini na ām gārqom i rhat tes ām i ma Nasaret iväkt iva rhākmmār na ama enge qārāngätni i sa ama vāmginārha rha mārhamān bāt a ngät toqortäqya, “Va rhat tes ka i ama Nasaretka na qa.”

3

Ma Jon Ama Baptais Kät Tākmu Na Ama Iska

(3:1-12/Mak 1:1-8/Luk 3:1-18/Jon 1:19-28)

¹ Vāt iāngärhäkt ama qunāng dā ma Jon ama Baptais ka mān bāt ama qrāk dā bās ama ivärhäs e ma Judia i qā sameng doqortäqya, ² “Ngāni nāpgoer na nas inguna iāqäkt na rhāvuk aa Muräktpām di sa nga e glaqot.”

³ Inguna ma Jon di iāqäkt kārak i sa ma Aisaia ma Ngāmuqa aa vāmgināqa qa mārhamān sävāt a qa rhoqoräkt i sa qa qoar toqortäqya,

“Ama eguinga qāt nās

pāt ama ivärhäs ama qrāk dā bās toqortäqya,

“Ngāni rhākmu na ama iska nanokt ma Engeska

i ngāni slaräkt na ama is nanokt ka.”

⁴ Bā ma Jon aa boi qārāngätni i qat don māt ngät di na ama kamel aa qāseng näkt kät kop māni nas na ama saunga na ama slätkka aa ngädāga dā aa tmās di ama mes dā ama mäsu nāva urqi.

⁵ Vāt iomäkt ama qävälām di ama ruvek nae ma Jerusalem dā iārhat moe nae ma Judia dā nāvāt ama ngärhätkka rhage rhage na ama rigi ma Jordan moe di sa rhat dān sagem ga ⁶ bā rhi sameng irhām mes sa arha vuirhong bā qā baptais pāt a rha māni ama rigi ma Jordan.

⁷ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Jon ga lu ama rhāqāp na rha ama Farisiqāna dā ama Sadyusiqāna i rhat dān iva nani ama baptais dā qa qoar na rha rhoqortäqya, “Aingān gārārhae i ama gulāngi na ama uiuvärhirhong na ngān gārārhongni i irhong ngārhit kut na ama qānogi, sa auge qa qoar na ngān i mamār iva ngāni ingis ma Ngāmuqa aa uraqi ama mor qi qāraktni iva nasot dā qia rhān?

⁸ Mamār iva ngāni sa ama gavam nāvāt angāna lat i ngān nāpgoer na nas. ⁹ Bā qale ngān du angān snāng iva ngāni qoarās na ne i, ‘Ma Abraham di aut mamäk na qa’ inguna ngu qoar na ngān i nak kop mamār vāt ma Ngāmuqa iva qā nāpgoer nā rhaerhangāt ama dui bā va ngät rhān i ama rhoes bā bā

ma Abraham. ¹⁰ Sa qäqi rhäkt di sa akni qa rhäkmu na nas sa ama apem iva qä nasäng i qät tap säng ama ngämung na qi. Dä ama ngämung moe qärangätni i sa qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täpmät na ngät samäk bät rhit don na ngät sämät ama mudäbäs.

¹¹ “Sa ngu baptais pät a ngän na ama rigi inguna nävät angäna lat i ngän näpgoer na nas sokt di iaqäkt kärak iva dängdäng na qa nasot a ngo di aa qrot ngä vit pät gu qrot angät tpäs dä aa sandal di ngo di qaku ama märqa na ngo iva qäqi ngut ta ngät. Qa diva qä baptais pät a ngän na ama Qloqqa ama Qumärqumärqa dä na ama mudängi. ¹² Sa qa rhäkmu na nas iva qä rharmeng da ama tmäs näva ama qlanäga dä va qä rharmeng da ama tmäs bät qa rhon sä ngät säva vät dap pa qä rhon na ama qlanäga sämät ama mudam gärangätni i sa qaku mamär vät aung iva qä naveng bät a ngät.”

*Ma Jon Ga Baptais Pät Ma Jisas
(3:13-17/Mak 1:9-11/Luk 3:21-22)*

¹³ Dä nasot dä ma Jisas ka män nae ma Galili bät sämäni ama rigi ma Jordan sage ma Jon ivakt iva ma Jon gä baptais pät a qa. ¹⁴ Bät ma Jon di vadi mai qaku qä narhares pät aa rhäng iva qa rhualat toqoräkt i qä qosaq toqortäqyia, “Ngut läk nani ama baptais nagem nge sokt di nak ngiat dän nani ama baptais nagem ngo.”

¹⁵ Sokt di ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Mamär iva rhäkt diva rhoqoräkt inguna iangärhäkt ama lat di ama märäm ivakt iva uni rhäkmamär na ama räkt ngät ama lat moe.” Dä ma Jon ga rhares iva qä baptais pät ma Jisas.

¹⁶ Bät nga nasot i ma Jisas ka rha ama baptais dä vuk sä qa namäk masägos näva ama rigi dä nak ama usäpki qia qang ba qa* bät qa lu ma Ngämuqa aa Qloqqa i arhar sä qa i qa rhoqor ama simängaqa bät qa muqun bät a qa. ¹⁷ Dä nak ama eguinga näda ama usäpki arha ron ga qoar i, “Rhak täkt di ngua emga qärak i sa gua snäng bät a qa qärak i sa märmär gem ngo masirhat nävät a qa.”

4

*Ma Jisas Aa Siqutsiqut
(4:1-11/Mak 1:12-13/Luk 4:1-13)*

¹ Nasot dä ama Qloqqa qa er nanokt ma Jisas sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs ivakt iva ma Sämga qä siqut na qa. ² Bät vät ama ruiom ama udiom ama qunäng dä ama ruiom ama udiom ama bängang dä qa mer-anot bät nasot dä anoeng mä qa. ³ Dä ama ruqa qärak i qat dräm gä siqut na ama ruvek

ka män bät qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ngäkt bät ma Ngämuqa aa emga na nge dä mamär iva ngi qoaräs nä rhärhangät täkt ama dui iva ngä rhän i ama bretkäna.”

⁴ Sokt di qa muvät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa emge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ama ruvek diva rhat däqäm di qaku sokt da ama bret dap kinak pa rhat däqäm nävät ama enge moe qärangätni i ngät dän nämät ma Ngämuqa aa vängi.’ ”

⁵ Nasot dä ma Sämga qa artäm sä qa sae sämät ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ma Jerusalem näkt ka qoar nä ma Jisas bät qa mair tävuk da ama ansäspängi ama mor qi at täväs mamär. ⁶ Näkt ma Sämga qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngäkt bät ma Ngämuqa aa emga na nge dä ngi rhon na nas mane inguna ma Ngämuqa aa emge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Va qa rhuräkt bät ba aa enselqäna sävät a nge’

dä qosaqi

“ ‘Va rhi sek mä nge na arhä rhäkt i varis ngi nanguñ gi nga qäraet mäni anga duiqa.’ ”

⁷ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Qosaqi rha säm ama emge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngi siqut nä ma Engeska gi Ngämuqa.’ ”

⁸ Nasot dä ma Sämga qa er nanokt ka säda ama uiu qi mamär ama damgi at täväs bät qa qur ma Jisas ta ama muräktpäm moe vät ama ivätki ngä na angät murhämeska. ⁹ Näkt ma Sämga qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Va ngu von nge rha rhärhangät täkt moe qrekt bät ngi an dä gi quum sä nas bät ngi von dä gi qutdrir sagem ngo.”

¹⁰ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Sämga, ngia rhet! Inguna sa rha säm ama emge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva ngi nänsäs sage ma Engeska gi Ngämuqa bät va sokt ka qärak iva qale nge va aa rem.’ ”

¹¹ Dä ma Sämga qa met daqule qa dä nak ama enselqäna rha män bät rhat tatnärhäm ga.

* 3:16 ba qa Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa emge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä Bä Ma Ngämuqa

(4:12-17 / Mak 1:14-15 / Luk 4:14-15)

¹² Bä nga rhoqoräkt i sa qa nari i sa rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng dä qa met sae ma Galili. ¹³ Näkt ka met nae ma Nasaret bä qa met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam bä qat tas e qarqomni i qale läm bät ama namuqa aa väm e va ma Sebulun dä ma Naptali in ngärhäqyiom. ¹⁴ Iangärhäkt ama lat divakt iva rhäkмамär na ama enge qarangätni i sa ama vämginaqa ma Aisaia qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

¹⁵ “Vät ama ngärhäqyiom i ma Sebulun dä ma Naptali di ama iska qat tet parhäm ama namuqa aa rhäkt tage na ama rigi ma Jordan. Bä e vät ama ngärhäktka ma Galili di ama Jentailqäna ¹⁶ qararhani i sa qale rha va ama bängangit angät tpäs di sa rha lu akni ama neraqa ama mor qa dä bä bä iarhakt kärarhae i qale rha vät ama ivärhäs kärqosni i ama tñäpki qia ong da di sa irige sa ama neraqa sävät a rha.”

¹⁷ Mänasäng na äkt dä ma Jisas ka nasäng iva qä sameng i qä qoar toqortäqyia, “Mämär iva ngäni näpgoer na nas inguna iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di sa nga e glaqot.”

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda

(4:18-22 / Mak 1:16-20 / Luk 5:1-11 / Jon 1:35-42)

¹⁸ Bä vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kat tet pät ama namuqa ma Galili* aa rhäkt dä qa lu ama ruiom ama sägiom ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita qä nä aa lätkka ma Andru i init don na ama väiuqi va ama namuqa inguna iom di ama väiumärhindäkt. ¹⁹ Dä qa qoar na iom doqortäqyia, “Ini ang bä init päs gua rhäng bä va ngu su en iva ini rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ini rhar sa ama rhinäm.” ²⁰ Dä in märanas masägos daqule in bäiu bä in met nasot ma Jisas.

²¹ Dä qa met na äkt bä qa lu aiomni ama sägiom ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa lätkka ma Jon i qali liom mät ama mlauski ge in mamäk ma Sebedi i ini masartäm mät ama lek pät in bäiu. Dä ma Jisas ka mes

iom. ²² Dä in met daqule ama mlauski dä in mamäk masägos in met nasot a qa.

Ma Jisas Ka Sameng Bä Ba Ama Mor Ngät Ama Gulañ Na Ama Ruvek
(4:23-25 / Luk 6:17-19)

²³ Bä qa met e vät ma Galili moe bä qä su va arhä mämaiväm dä qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ama Muräktpäm näkt kat tumäräspät nämät ama räm moe qarangätni i maos maos na ngät dä ama märän moe mänguräp ama ruvek. ²⁴ Bä äkt i aa ngärhipki qia met namet ama ngärhäktka ma Siria moe dä ama ruvek ta män sa ama rängivärharha moe sagem ga. Sa rha män sä iarhakt kärarhae i arha räm maos maos dä ama ruan dä qararhani i ama iaus ngärhit täk pät a rha dä qararhani i sa guani na rha dä ama ngäñäpärharha bä qa numäräs pät a rha.

²⁵ Dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa nae ma Galili dä nämät ama värhap ama ngärhäqyisem na ap dä nae ma Jerusalem dä nae ma Judia dä nae närhage na ama rigi ma Jordan.

5

Ma Jisas Ka Sameng Mäni Ama Damgi

¹ Bä nga qa lu ama gulañ na ama ruvek dä qa met savono sämäni ama damgi bä nga rhoqoräkt i sa qa muqun dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga.

Angätni Ama Lat Kärangätmi I Sa Qale Ma Ngämuqa Aa Modämne Vät A Ngät
(5:2-12 / Luk 6:20-23)

² Dä qa nasäng iva qä su rha i qä qoar toqortäqyia,

³ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhit läk pät ama qloqaqa aa qäge inguna rha diva bä ba rha nä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm.

⁴ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhit nok. Rha diva ma Ngämuqa qä säm ama bulap sävät arha iar.

⁵ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i ama bulap ta ama ruvek na rha. Rha diva bä ba rha na ama ivätki.

⁶ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i anoeng mä rha dä aqäsäk ta nani ama räkt ngät ama lat. Rha diva qä rhäqäp ta bä va mamär na rha.

⁷ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhir qur arhani rha ama lavuqi. Rha diva qar qur a rha rha ama lavuqi.

⁸ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i ama qumärqumär arhä snängaqa. Rha diva rhi lu qa.

* **4:18** ama namuqa ma Galili Rhak täkt ama namuqa di qaku na ama rigi ama valak mät ki dap ka di qa na ama rigi mamär. Aa uiuvät di ama ruqa ama rhäk täm ga da sägak ama kilomitaqäna bä aa uiuvät mana namuk di ama ngärhäqyisem da dävaung ama kilomitaqäna.

9 “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kârarhae i rhat tu ama bulap mängurâp arhani. Rha diva qat tes ta i aa es na rha.

10 “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kârarhae i ama ruvek ti sangäm na rha rhoqoräkt i rhat tualat na ama räkt ngät ama lat. Rha diva bâ ba rha nâ iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm.

11 “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e gem ngän gre i sa arhani rhat tamän mava na ngän dä rhi sangäm na ngän mavängam dä rhat tamän na ama vu ngät ama enge moe maos mavängam sävât a ngän inguna nävât a ngo. 12 Mamär iva märmär gem ngän bâ ngäni qok inguna angän ditsek di ama mor ngät da ama usäpki arha ron inguna sa ama ruvek ta sangäm na ama vämginarha mavängam doqoräkt kârarhae i sa mudu rha män ba angän gamäs.

*Ama Qyiräpki Dä Ama Neraqa
(5:13-16/Mak 9:50/Luk 14:34-35)*

13 “Aingän di ama qyiräpki na ngän bâ ba ama ruvek nämäni ama ivätki sokt di ngäkt bâ sa rhäksot na ama qyiräpki at märmät dä ngu lu va saqi as arha anga märmät ngä rhän doqor mäniekt? Qi di sa qaku mamär vät guani na qi dap kinak pa rhit don na qi dalek bâ va ama ruvek ti naengmät na qi va arhä qar angärha rem.

14 “Aingän di ama neraqa na ngän bâ ba ama ruvek nämäni ama ivätki. Ama värhäm gârqomni i qale läm da ama dabäm angät tpäs di qaku mamär iva aung gä nangaip äm. 15 Bâ qosaqi qaku ama ruvek ti namudäm säda ama lîrhäga bâ rha rhu qa va anga uratki arha rem dap kinak tat tu qa rhävuk bâ äkt i qät bon da ama neraqa bâ bâ iarhakt moe qârarhae i sa qale rha va vät. 16 Mamär iva ngän doqor ama lîrhäga rhoqoräkt bâ va angän neraqa qä sen da arhani arhä saqong ivakt iva mamär vät a rha iva rhat lu angäna lat ama mär ngät bâ va rhit bon da ama murhämeska sage angän mamäk da ama usäpki arha ron.

*Ma Krai Ka Män Ivakt Iva Qä
Rhäkmamär Na Ama Muräkt*

17 “Qale ngän namu angän snäng i sa ngua män ivakt iva ngu rhäksot nâ ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ura ama vämginarha arha enge. Sa qaku ngua män ivakt iva ngu rhäksot na ngät dap kinak ngua män ivakt iva ngu rhäkmamär na ngät. 18 Inguna sa ngu goar na ngän na ama engätki iva dängdäng dä qäbäs na ama usäpki dä ama ivätki dap pa qaku qäqi anga gaini mamär anga muqunäni diva rhäksot nâ ini nämäni ma Ngämuqa aa Muräkt nage

ma Moses. Diva rhoqoräkt bâ dängdäng iva iarhongäkt moe qärqarhong i sa rha säm irhong di irhong ngä rhu irhong angät släqyige vät a nas. 19 Dä soknga aung gäarakni i qäqi qä nänbetäkmät na angätni anga gaini na ngät anga muräkt nävât iangärhäkt ama muräkt dä qä su arhani ama ruvek iva rhat tualat toqoräkt diva iaqäkt na rhävuk kat tu aa snäng i qa di ama gaini na qa mamär da aa Muräktpäm angärha ron. Sokt di aung gäarakni i qat tet parhäm ama muräkt dä qä su arhani iva rha rhuualat toqoräkt dä va iaqäkt na rhävuk kat tu aa snäng i iaqäkt ama ruqa di ama mor qa na qa mamär da aa Muräktpäm angärha ron. 20 Inguna sa ngu goar na ngän iva qaku ngän namon sädä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm angärha ron grekt bâ qaku angäna lat ama räkt ngät ngät tet e na ama Skraipkäna dä ama Farisiqäna arha lat.

Ama Uraqi

21 “Sa ngän nari i mudu arhani rhi goar na angän mamäkkäna rhoqortäqyia, ‘Qale ngi veng dap aung gäarakni i qä veng diva qä rha ama matnävämmne.’ 22 Sokt di ngo di ngu goar na ngän i aung gäarakni i qar qur akni ama ruqa” diva qä rha ama matnävämmne dä aung gäarakni i qat tuma akni ama ruqa diva qä rhäväkt sa aa lat da ama morta arhä saqong dä aung gäarakni i qat tamän doqortäqyia, ‘Ainge di ama dädänga!’ diva qa rhet sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs.

23 “Bâ äkt i ngäkt bâ ngit boda gi vänbon bät ama laiqa na ama vodämes näkt nga vuk pät a nge i nak sa qaku märmär ge akni nävât a nge 24 dä va ngia rhet daqale gi vänbon äkt ge ama laiqa na ama vodämes dap ngia rhet bâ ama narhoeräm diva ngia rhuräkt mängurâp mä en ngi na qa bâ nasot näkt sa ngia rhän bâ ngi vodä gi vänbon.

25 “Mamär iva ngi lir ngia rhuräkt mängurâp mä en ngi nâ qa ruqa as pa ama muräkt angät kamäs i varis kâ navon däm nge sage ama matnävämmneqa bâ nasot dä va qa rhu nge va ama ulaqimärhaarhäkt aa rhäkt näkt pa qa rhu nge va ama tpäskiarharhäng. 26 Ngu goar na nge na ama engätki iva qaku mamär iva vuk sä nge bâ dängdäng iva ngia rhuvät na ama däändängini nâ ini ama brasini.

*Ama Snängaqa ama Qrot Ka Sävât Ama
Lat Na Ama Qavatka*

27 “Sa ngän nari i mudu arhani rhi goar toqortäqyia, ‘Qale ngi qavatnävätlägut.’ 28 Sokt di ngo di ngu goar na nge i aung anga ruqa qäarakni i sävetka qat lu ama evopki na ama snängaqa na ama qavatka di sa qa

* 5:22 Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävât a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘mavängam’

qavatnävätlägut kä na qi mät aa snängaqa. ²⁹Ngakt bä gi märmar qa gi saqongaqa qä rhartäm sä nge iva ngia rhualat na anga vuini dä va ngia rhar täm ga bä ngi rhon na qa nae. Inguna va ama märäm doqoräkt iva qäbäs na aomni ama qäväläm nävät gi släqyige dap pa qaku ama märäm doqoräkt iva gi släqyige moe di rhi rhon nä ige sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. ³⁰Dä ngakt bä gi märmar et ngia rhäqyet ngärhi rhartäm sä nge iva ngia rhualat na anga vuini dä ngi rhodäkt sä et bä ngi rhon na et nae. Inguna va ama märäm doqoräkt iva qäbäs na aomni ama qäväläm nävät gi släqyige dap pa qaku ama märäm doqoräkt iva gi släqyige moe ige ngä rhet sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

Ama Bänbänmät Da Ama Ngärhaegurhni Angärha Ron

(5:31-32/Mat 19:1-12/Mak 10:1-12/Luk 16:18)

³¹“Bä qosaqi sa arhani rhi qoar toqortäqyia, ‘Aung gäarakni i qät kutmäs aa egutki di mamär iva qa von gi rha anga abuqit na ama bänmät.’ ³²Sokt di ngu qoar na ngän i aung gäarakni i sa qa qutmäs aa egutki dap kaku qia mualat na anga lat na ama qavatka di qat tualat sä qi bä qi qavatnävätlägut. Dä aung gäarakni i sa qa mät ama evopki qäarakni i sa arha egutka qa qutmäs a qi di qä qavatnävätlägut.

Ama Musärhäm

³³“Bä qosaqi sa ngän nari i sa mudu arhani rhi qoar na angän mamäkkäna rhoqortäqyia, ‘Qale ngi namusärhämäs näkt nasot dä ngit don na nas sävät ama musärhäm angärha rhäng dap kinak pa ngia rhualat bä bä ma Engeska na agi a lat kërängätini i sa ngia musärhämäs iva ngia rhualat na ngät.’ ³⁴Sokt di ngu qoar na ngän i nak sa qale ngi namusärhämäs näma dä sage ama usäpki inguna sa qale ma Ngämuqa aa mämugunäs e ³⁵ura sage ama ivätki inguna mämae vät aa qäriglem e ura sage ma Jerusalem inguna iomäkt ama värhäm di ama enges ka ama vitnaqa aa värhäm. ³⁶Dä qale ngi namusärhämäs nävät ngia väski inguna ainge di sa qaku mamär vät a nge iva ngia rhualat sä gi nga qäsega bä qa rhän i ama qulum ga ura ama ilän ga. ³⁷Dap kinak mamär iva sokt ngi qoar i ‘Iei’ ura ‘Qaku.’ Dap ngakt bä ngiat tu savono di iangärhäkt ama lat di ngät dän nage ama vu qa ama ruqa ma Sämgä.

Qale Ngä Namuvät Pät Ama Vu Ngät Ama Lat Angät Ipäs

(5:38-42/Luk 6:29-30)

³⁸“Bä sa ngän nari i rhi qoar i, ‘Ngakt bä akni qä slava nä gi saqongaqa dä va ngi slava na aa saqongaqa. Dä ngakt bä akni qä slava nä gia qigi dä va ngi slava na aa qigi.’

³⁹Sokt di aingo di ngu qoar na ngän i qale ngi natmair särha aung gäarakni i ama vu qa. Dap kinak ngakt bä aung gä e säng gia qeng dage vät gi märmar dä qosaqi va ngi rhong na age sävät a qa. ⁴⁰Dä ngakt bä nani aung iva qa rhu nge va ama muräkt ivakt iva qä rha gi srapki dä mamär iva gia qlak na qa iva qä rha qi näkt kosaqi sävät gi boiqi ama uiu qi navono. ⁴¹Dä ngakt bä rhäktuk pät aung sä nge iva ngia rhet ngi na qa vät ama sägäk ama kilomita dä mamär iva ngia rhet ngi na qa vät ama udiom ama kilomitaom. ⁴²Ngivon aung gäarakni i qä nän nge dap kale ngi nen aung gäarakni i nani a qa iva qä rha ani nagem nge näkt mamär dä va saqi qä evär däm ini.

Mamär Iva Angäna Snäng Bät Angäna Ikkäna

(5:43-48/Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³“Sa ngän nari i rhi qoar i, ‘Mamär iva gia snäng bät gia ruavek maräkt dap ama märäm iva ama vu dä gia ron sävät gia ik.’ ⁴⁴Sokt di ngo di ngu qoar na nge i, mamär iva gia snäng bät gia ikkänä dä va ngi nän sävät iarhakt kärerhae i rhi sangäm na nge mavängam ⁴⁵divakt iva rhoqoräkt di ngän diva angän mamäk aa es na ngän gäarak i sa qale qa da ama usäpki arha ron. Inguna sa qat tualat sa aa qunäga iva qä sen sävät ama vu rha ama ruvek ti na ama mär ta ama ruvek dä qät täk na ama suigi bä ba ama räkt ta ama ruvek ti na ama ruvek kärerhani i qaku ama räkt ta na rha. ⁴⁶Inguna ngakt bä aingän di sokt angäna snäng bät iarhakt kärerhae i arha snäng bät a ngän dä ngu lu angän ditsek di ngä qoe nai? Nga sa qaku qäqi ama ruvek kärerhani i rhit ta ama takes tat tualat toqoräkt? ⁴⁷Dä ngakt bä sokt ngi rhar sä gia ruavek dä ngu lu nga gia lat ama mär ngät ngät tet e na arhani arha lat ama mär ngät? Nga qaku qäqi ama Jentailqäna rhat tualat toqoräkt? ⁴⁸Dä soknga mamär iva sa mamär na ngän mamär di qoki rhoqor angän mam dak pono i sa mamär na qa mamär.

6

Ama Rhisu Sävät Ama Vänbon Bä Ba Ama Tläkta

¹“Ngänit lu mamär i varis ngän dualat na angäna lat ama räkt ngät da arhani ama ruvek arhä saqong ivakt iva rhat lu ngän inguna rhoqoräkt dä va qaku angän anga rhitsek nage angän mamäk kärak i qale qa da ama usäpki arha ron.

²“Bä äkt i qre va ngit bon ama tläkta dä qale ngi naes ama biugal vä gi qamäs toqor ama ruvek tat tualat pa ama mämaiväm dä mäni ama is kärerhani i rhat tualat sädä saqong. Tat tualat toqoräkt divakt iva arhani ama ruvek tit sek sä rha. Sa ngu qoar

na ngän na ama engäkki i sa rha rha arhä rhitsek. ³ Dap kinak kre va ngit bon ama tläktä diva qale ngi naqyiradeng nä ngia rhäqyet ama sael et iva et ngät dräm agi a lat kärangätni i ngia rhäqyet ama märmär et et ngät tualat na ngät ⁴ ivakt iva gi vänbon diva ngit bon däm ngät ma ama up. Dä gi mamäk kärakni i qat lu gia lat kärangätni i ngiat tualat na ngät ma ama up pa qä sek mä nge.

Ma Engeska Aa Nän
(6:5-15 / Luk 11:1-4)

⁵ “Bä qre va ngäni nän dä qale ngän namualat toqor ama ruvek kärarhani i rhat tualat sääd saqong. Inguna rha di sa nani a rha masirhat iva rhat mair bä rhi nän ba ama mämairväm dä mät ama ingnas parhäm ama is ivakt iva ama ruvek tat lu rha. Sa ngu qoar na ngän na ama engäkki i sa rha rha arhä rhitsek.

⁶ “Sokt kre va ngi nän dä mamär iva ngia rhet sämät ama qäväläm bä gia vätkä näkt ngi väs mät ama tmongi bä ngi nän sage gi mamäk kärak i sa qaku ama ruvek tit lu qa. Dä va gi mamäk kärak i qat lu nge äkt pa qä sek mä nge.

⁷ “Dä qre va ngi nän dä qale ngiat tamän masirhat pät ama engirhong ama mämäniini nä irhong doqor ama Jentailqäna inguna sa rhat tu arhä snäng iva ma Ngämuqa qä nari rha inguna nävät arha engirhong masirhat. ⁸ Qale ngän dualat toqor ta inguna sa angän mamäk kat dräm i agirhong gärqärhongni i sa ngänit läk nani irhong bät ama qäväläm gärqomni i as kaku ngän nän ga rhäm irhong. ⁹ Dä soknga mamär iva ngäni nän doqortäqyia,

“Aut mam dakpono da ama usäpki arha ron, mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär.

¹⁰ Mamär iva ar sä gi muräkt sarhe bä va iarhongäkt moe irhong ngät tet parhäm gi snängaqa rhe väit ivät i qoki va irhong doqor iarhongäkt da ama usäpki arha ron.

¹¹ Mamär iva ngi von ut ta ama tmäs kärangätni i urhit läk nani a ngät pät tak täkt ama qunäga.

¹² Dap pa ngit kyiradeng na aurha vuirhong doqor qre i sa ut kyiradeng na arhani sa arha vuirhong sävät a ut.

¹³ Näkt pa qale ngit kyiradeng na ut sämät ama siqutsiqut dap pa ngiat tumaiar ut nämät ama vuqa*.

¹⁴ Inguna ngakt bä ngänit kyiradeng na arhani sa arha vuirhong di qosaqi angän mamäk takpono da ama usäpki arha ron ba qät kyiradeng na ngän sa angäna vuirhong. ¹⁵ Dap kinak ngakt bä qaku ngän naqyiradeng na arhani sa arha vuirhong dä va qosaqi qaku angän mamäk kä naqyiradeng na ngän sa angäna vuirhong.

Ama Sameng Sävat Ama Meranotka

¹⁶ “Näkt kre va ngän deranot dä qale ngänät nañäm i rhoqor qre i airäs ngän iva ngän doqor ama ruvek kärarhani i rhat tualat sääd saqong gärrarhae i rhit kutsasorhane na arhä saqongitnäk ivakt iva ama ruvek tat lu i rhat teranot. Sa ngu qoar na ngän na ama engäkki i sa rha rha arhä rhitsek. ¹⁷ Dap kinak kre va ngiat teranot dä mamär iva ngit tor gi saqongait näkt ngit prit na ama oel väit ngia väski ¹⁸ divakt iva qaku mamär väit ama ruvek iva rhat lu nge i ngiat teranot dap kinak pa sokt gi mamäk kat lu gia lat toqoräkt. Dä gi mamäk kärak i sa qat lu gia lat kärangätni i ngiat tualat na ngät ma ama up diva qä sek mä nge.

Ma Jisas Ka Su I Mamär Iva Ut Tuvärhane Na Ama Mämägän Dävuk Da Ama Usäpki Arha Ron

(6:19-21 / Luk 12:33-34)

(6:22-23 / Luk 11:34-36)

(6:24 / Luk 16:13)

¹⁹ “Qale ngän duvärhane na ama mämägän bä ba nas te väit ivät i äkt di mamär iva ama gärhañ ngät täs ngät dä ama urunga qä slava na ngät dä ama suarha rhi nändrukdäm bä rhi sua rhäm ngät. ²⁰ Dap kinak mamär iva ngän duvärhane na ama mämägän bä ba nas tävuk da ama usäpki arha ron i äkt di qaku mamär iva anga gärhañ ura anga urunga ngä naslava na ngät ura ama suarha rhi nändrukdäm bä rhi sua rhäm ngät. ²¹ Inguna äkt i sa qale gi mämägän e di qosaqi va qale gi snängaqa e.

²² “Ama saqong di ama lirhäga bä ba ama släqyige. Bä äkt i ngakt bä ama mär gi saqong dä va rhäqäp gi släqyige moe na ama neraqa. ²³ Sokt di ngakt bä ama vu gi saqong dä va rhäqäp gi släqyige moe na ama bängangit. Ngakt bä ama neraqa väm ngän di ama bängangit mät ka dä sirhäkt ama mor it mamär ama bängangit pä m ngän!

²⁴ “Qaku mamär väit aung iva qat tualat bä ba ama udiom ama moriom inguna ngakt dä va ama vu da aa ron sävät akni dä va aa snäng bät akni ura ngakt dä va qä vodäm mes sage akni dä va ama vu da aa ron sävät akni. Qaku mamär väit a ngän iva ngän

* 6:13 ama vuqa Ura 'ama vu qa ama ruqa ma Sämgä' Ma Matyu qa sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sä m ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini angät käväläm di qosaqi rha sä m a äm sae, 'inguna sokt nge sa ama muräkt bä sa ama qrot bä sa ama murhäeska ma ama soktäm. Ngätkki rhoqoräkt.'

dualat pä ma Ngämuqa aa rem dä qosaqi ngän dualat pa ama ligär angärha rem.

Qale Qänäskänes Ngän
(6:25-34 / Luk 12:22-31)

²⁵ “Dä soknga ngu qoar na ngän iva qale qänäskänes ngän sävät angäna iar iva ngän däs agiqa ura va ngäni näkt agiqa bä qale qänäskänes ngän sävät angän släqyige iva ngän don mät agiqa. Nga qaku ama iar ngä vit pa ama tmäs angät tpäs? Dä nga qaku ama släqyige ngä vit pa ama boi angät tpäs?²⁶ Ngäni lu ama isäm mät ama leqäs. Ngät di qaku ngärhit kutnanokt ura ngärhit sekdäm ura ngät turhäme na ama tmäs säva ama vät sokt di angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron gät bon ngät ta ama tmäs. Nga qaku ngän bit pä iangärhäkt angät tpäs?

²⁷ “Auge nävät a ngän di mamär vät a qa iva qa rhu anga sägäk anga aua sävät aa iar† toqoräkt i qänäskänes ka masirhat?²⁸ Dä mäniekt bä qänäskänes ngän sävät ama boi? Ngän du angän snäng sävät ama ngualäñgualäñ angärha iar vät ama etki. Qaku ngät tualat ura ngärhit kutäm bät ama boi iva ngät donmät²⁹ sokt di ngu qoar na ngän i qäqi ama vitnaqa na Solomon sa aa murhämeska moe di qaku ama mär qa masirhat toqor ama sägäk nävät iangärhäkt ama ngualäñgualäñ aa murhämeska.³⁰ Dap kre va ma Ngämuqa qat turha ama mran bät ama etki na angät murhämeska rhoqoräkt kärangätni i rhäqyerhäkt ngät däqäm bä duququ dä rhit päs ngät mät ama mudam dä mänia? Nga va nak kaku ma Ngämuqa qat turhäm ngän mamär masirhat pa angät tpäs? Ai, aingän di ama gaini na angän gatnanakt!

³¹ “Dä soknga qale qänäskänes ngän i ngäni snanbät toqortäqyia, ‘Va ut täs agirhong?’ ura ‘Va urhit näkt agirhong?’ ura ‘Va ut don mät na agirhong?’³² Inguna ama Jentailqäna di arhä snängaqa masirhat sävät tärhong däkt moe dap angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron di qat dräm i ngänit läk nani iarhongäkt moe.³³ Sokt di ama narhoeräm diva ngäni rhares iva ma Ngämuqa qat turäkt täm ngän bä va qänäskänes ngän iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat da aa saqong dä va qosaqi qä von ngän dä iarhongäkt moe qarqärhong i ngänit läk nani irhong.

³⁴ “Dä soknga qale qänäskänes ngän sävät ama qunäga duququ inguna duququ dä va qänäskänes ngän sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän duququ. Qoki sa mamär na ama qunäng asägäk asägäk sa aa märänga maräkt.

7

Qale Ut Tatnävämne Na Arhani Sa Arha Lat

(7:1-5 / Luk 6:37-38, 41-42)

¹ “Qale ngän datnävämne na arhani sa arha lat ivakt iva qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ngän sa angäna lat.² Inguna iangärhäkt ama matnävämne qarängät i sa ngän mualat sävät arhani na ngät diva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ngän na ngät. Bä iaqäkt ama siqtuka na ama matnävämne qaräk i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän.

³ “Mäniekt bä ngi saengäkt sävät ama qlanängini mät gia ruaqa aa saqongaqa dap mavängam bät a nge sa ama ngämungekt mät gi saqongaqa maräkt? ⁴ Ura mäniekt bä va ngi qoar nä gia ruaqa i, ‘Va ngu qumär sa ama qlanängini nämät gi saqongaqa’ dap kre i sa qale ama ngämungekt mät gi saqongaqa maräkt? ⁵ Ainge qaräk i ngiat tualat sädä saqong, as pa ngi er ngi rha ama ngämungekt nae nämät gi saqongaqa maräkt dä nasot dä va mamär vät a nge iva ngiat näfiäm mamär ivakt iva ngi rha ama qlanängini nämät gia ruaqa aa saqongaqa.

⁶ “Qale ngän navon ama im dä iarhongäkt kärqärhong i ama qumärqumär mamär irhong dä qale ngän narhon nä angän pelqäna bä ba ama vlam i varis ngä nanaengmät na ngät pa angärha qar angärha rem näkt ti rhong sävät a ngän ivakt iva rhi sangäm na ngän.

Ngäni Nän Ma Ngämuqa Dä Va Qä Von Ngän

(7:7-11 / Luk 11:9-13)

⁷ “Ngi nän ma Ngämuqa dä va qä von nge dap pa ngit fiäm nani guani dä va ngia rhän bät ini dap pa ngit kut dä va ama tmongi qi rhar bä ba nge. ⁸ Inguna iarhakt moe qararhae i rhi nän nani guani diva rhi rha ini dap auge qaräk i qät fiäm nani guani diva qa rhän bät ini dap auge qaräk i qät kut mät ama tmongi diva qi rhar ba qa.

⁹ “Ura auge nävät a ngän di ngakt bä ngia emga qä nän nani anga bret dä va qä von ga rha anga duiqa? ¹⁰ Ura ngakt bä qä nän nani anga rhinämga di nak nga va ngi von ga rha anga uuvärhaqa? ¹¹ Ngakt bä aingän qararhae i ama vu rha ama ruvek na ngän di ngänät dräm iva ngänit bon angän oes ta ama mär ngät ama vänbon doqoräkt di ngäkti mamär iva angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron ba qä von da ama märirhong bä bä iarhakt kärarhae i rhi nän ga!

† 6:27 anga sägäk anga aua sävät aa iar Ura ‘ama qäväläm näva ama mita säva aa uivüvät’

Mamär Iva Ut Tualat Sävvät Arhani Ama Ruvek Toqor Ut I Sa Nani A Ut Iva Rhat Tualat Sävvät A Ut Toqoräkt
(7:12 / Luk 6:31)

(7:13-14 / Luk 13:24)

¹² “Bä äkt i iangärhäkt ama lat kärangät i nani a ngän iva arhani ama ruvek tat tualat na ngät sävvät a ngän di qosaqi mamär iva ngän dualat toqoräkt sävvät a rha inguna ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngä na aa vämginarha arha enge di ngärhi su ut toqoräkt.

¹³ “Mamär iva ngän don mät ama gaini na qi ama tmongi. Inguna ama tmongi di ama mor qi dä ama iska iva sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs di märmärsäs ge iarhakt ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhae i rhat tet näväm ga. ¹⁴ Inguna ama tmongi di ama gaini na qi dä ama iska iva säda ama iar angärha ron di ama qrot ge iarhakt ama ruvek ama marheka na rha qärrarhae i rhat dän bät a qi.

Ama Ngämuqa Näkt Aa Gavam

(7:15-20 / Mat 12:33-37 / Luk 6:43-45)

¹⁵ “Ngänit lu nämät ama iraski na rha ama vämginarha qärrarhani i rhat dän sagem ngän di rhat näñäm doqor ama sipsipkäna dap kinak ama mäsmäs pämm ngät ama muräp na rha. ¹⁶ Diva qunäga vät a ngän sä rha nävät arhä gavam. Nga va ama ruvek tit ta anga wain angät gavam nävät ama ritgung? Ura nga va rhit ta anga gosaqi at gavam nävät ama guruhäkt? ¹⁷ Bä äkt i ama mär ngät ama ngämung moe di ngärhit sa ama mär ngät ama gavam dap ama vu ngät ama ngämung di ngärhit sa ama vu ngät ama gavam. ¹⁸ Ama mär qa ama ngämuqa di qaku mamär vät a qa iva qät sa anga vu ngät anga gavam dap kosaqi qaku mamär vät ama vu qa ama ngämuqa iva qät sa anga mär ngät anga gavam. ¹⁹ Ama ngämung moe qärangätni i qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täp mä ngät samäk bä rhit don na ngät sämät ama mudäbäs. ²⁰ Bä äkt iva qunäga vät a ngän sä iarhakt ama iraski na rha ama vämginarha nävät arhä gavam.

Qaku Nguat Dräm A Ngän

(7:21-23 / Luk 13:26-27)

²¹ “Qaku ama ruvek moe qärrarhani i rhat tes ngo i ‘Gua Engeska, gua Engeska’ diva rha rhon säda iaqäkt na rhävuk aa Muräktpämm angärha ron dap sokt iaqäkt kärak i qat tualat parhäm gu mamäk aa snängaqa qärak i qale qa da ama usäpki arha ron diva qa rhon sae. ²² Vät iaqäkt ama qunäga dä va ama rhäqäp na rha ama ruvek ti qoar na ngo i, ‘Gua Engeska, gua Engeska, nga qaku sa ut märhamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa nävät gi ngärhipki? Dä nga qaku sa

ut kutnäs ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut mualat na ama qrot ngät ama lat masirhat nävät gi ngärhipki?’ ²³ Bä nasot dä va ngu qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Qaku nguut dräm a ngän. Ngän det nävät a ngo aingän gärrarhae i qaku ngän dualat parhäm ama muräkt.’

Ama Ruiom Ama Udiom In Däk Pät Ina Värhiom

(7:24-27 / Luk 6:47-49)

²⁴ “Bä äkt i aung gärrakni i qat nari rhangät täkt gua enge dä qat tualat parhäm ngät diva qa rhoqor ama ruqa sa ama mädräm ama mär ngät kärakni i sa qa rhäk pät aa vätkä aa ribit saimäk i ama qrot it pät ama sinäpki arha rhäng. ²⁵ Bä nga ama soeng ngä säp dä ama qärhop ngä män dä ama laur ngärhi e dä ngä qut pät iaqäkt ama vätkä sokt di qaku arpus na qa inguna iaqäkt ama ruqa di sa qa rhäk pät aa vätkä mamär vät ama sinäpki arha rhäng.

²⁶ “Dap aung gärrakni i qat nari rhangät täkt gua enge näkt kaku qat tualat parhäm ngät diva qa rhoqor ama däddän ga ama ruqa qärakni i sa qa rhäk pät aa vätkä vät ama qunga. ²⁷ Bä nga ama soeng ngä säp dä ama qärhop ngä män dä ama laur ngärhi e dä ngä qut pät iaqäkt ama vätkä dä arpus na qa mäkk bä sa mava na qa mas.”

Ma Jisas Ka Su Na Ama Qrot

²⁸ Bä nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqut bä rhäksot dä ama gulañ na ama ruvek di qäräk mät ta nävät aa rhisu ²⁹ inguna sa qä su rha di qa rhoqor aung gärrakni i ama qrot nga e gem ga dap kaku qä su rhoqor arhä Skraipkäna.

8

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Bi-aspärhaqa

(8:2-4 / Mak 1:40-45 / Luk 5:12-16)

¹ Bä nga sa ar sä ma Jisas nämäni ama damgi dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa. ² Dä nak akni ama biaspärhaqa qa män sage ma Jisas bä qa an da aa quum sä nas säng aa qar dap kät nok pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Gua morqa, ngakt bä nani a nge di märmärsäs gem nge iva ngia rhumäräs pät a ngo.”

³ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet bä qa rhäk pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Ari, nani a ngo, rhäkt di sa märäs pät a nge bä ama qumärqumärqa na nge.” Dä sa märäs pät kärak masägos nämät aa bias. ⁴ Dä ma Jisas ka mugeg ga rhoqortäqyia, “Qale ngi naqoar na aung sävvät a nas dap kinak pa ngia rhet bä ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes toqor varhäm ma Moses aa rhäkne ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märäs pät a nge.”

Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa Aa Qatnanakt

(8:5-13/Luk 7:1-10/Jon 4:46-54)

⁵ Bã nga ma Jisas ka mon sae ma Kaperneam dã akni ama narhoerqa bã ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt ka män sagem ga bã qa nagukt pät a qa rhoqortäqyia, ⁶“Gua morqa, gua latka di sa qat namas pät aa laiqa vã gua vätka i ama ngänäp pät a qa bã qat nari ama ruanini masirhat.”

⁷ Dã ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Va ngua rhän bã ngua rhumäräs pät a qa.”

⁸ Sokt di qã ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qa muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Morqa, aingo di qaku ama märqa na ngo iva ngia rhon säp gua vätka. Dap sokt ngi qoar iva märäs pät gua latka dã va märäs pät a qa. ⁹ Inguna qosaqi ngo di ama ruqa qärak i qale ngo va ama narhoerta arhä muräkt angärha rem dap ama ulaqimärharhärhäkt di qale rha vã gua rem. Bã nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngia rhet’ dã qat tet. Dap nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngi ang’ dã qat tet inamuk. Dap nga ngu qoar nä gua latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhuualat toqor taerhäkt’ dã qat tualat toqoräkt.”

¹⁰ Bã nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dã qräk mät ka mamär dã qa qoar nä iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qop as kaku ngua män bãt anga qatnanakt ama mor ngät toqor täkt ge aung nävät ama Israelqäna. ¹¹ Ngu qoar na ngän i ama ruvek masirhat diva rha rhän näsäng gunäga aa qamäs dã namone i ama qunäga qat don e bã va rhi rha arhä släqyimek pa ama tmäski ge ma Abraham gä nä ma Aisak dã ma Jekop pä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm. ¹² Dap pa iarhakt kärarhae i qinak mai iva mänaris na rha vã ama Muräktpäm diva rhi rhon na rha sainamäk säp bångangit angät tpäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqäia dã va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.”

¹³ Dã ma Jisas ka qoar nä qã ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa rhoqortäqyia, “Ngia rhet bã sa va rhäkмамär toqoräkt bã ba nge rhoqor varhäm gi qatnanakt.” Dã qoki vät iomäkt ama qäväläm dã sa märäs pät aa latka.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek

(8:14-17/Mak 1:29-34/Luk 4:38-41)

¹⁴ Bã nga ma Jisas ka met bã qa mon säp ma Pita aa vätka dã qa lu ma Pita aa rhäväske i sa qiat namas mäni lai i aräm gi dã aqärnas päp gi. ¹⁵ Dã qa rhäk pät at tärhäqyet dã ama rämgä qia met nävät a qi. Näkt kia märenas bã qia nasäng i qit täkmu iva qi rhäk pät a qa na anga tmäs.

¹⁶ Bã nga bångängäs dã ama ruvek ta met sagem ga sa ama rhäqäp na rha qärarhani i ama iaus ngärhit täk pät a rha dã qa qutmäs ama iaus nämät ta na ama enge dã qa mumäräs pät iarhakt moe qärarhae i aräm da. ¹⁷ Rhangät täkt ama lat divakt iva rhäkмамär nä iangärhäkt ama enge qärangät i sa ama vämginäga ma Aisaia qa märhamän bãt a ngät toqortäqyia,

“Qa mät aut släqyige angät märän maos maos nävät a ut
dã qa rha aurha räm nävät a ut.”

Ama Ruqa Diva Qã Väs Ma Jisas Aa Rhäng Doqor Mäniekt

(8:18-22/Luk 9:57-62)

¹⁸ Bã nga ma Jisas ka lu ama mor qi ama gulängi na ama ruvek namet a nas dã qa qoar na aa mudäsäqongda iva rha rhet samit särhage na ama namuqa. ¹⁹ Dã ama Skraip ka män bã qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, qoe nai i ngiat tet e di qoki va ngut päp gia rhäng.”

²⁰ Dã ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama muräp di angärha lek dap ama isäm nämät ama leqäs di angärha vät dap sokt di ma Ruqa aa Emga di qaku aa anga ivärhäs ivakt iva qa rhas na aa uväske e.”

²¹ Akni ama ruqa qärakni i qät päp ma Jisas aa rhäng di qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua morqa, as ngi rhares pät gua rhäng iva as narhoer dã va ngua rhet ngu sasärhä gu mam.”

²² Dã ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngi väs gua rhäng dap ngi qyiradeng na ama ñäpta iva rhi sasärha arhä ñäpta maräkt.”

Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm

(8:23-27/Mak 4:35-41/Luk 8:22-25)

²³ Bã nga ma Jisas ka rhon na nas sämät ama mlauski dã aa mudäsäqongda rha met ti na qa. ²⁴ Dã mamär di nak sa ama lauräm ama qrot äm mamär ngä märenas pät ama namuqa aa rhäng dã soknga sa qorhäs iva ama mlauski qia rhon nage ama vaeng dap ma Jisas di qã mänatäm.

²⁵ Dã rha met bã rha rhäqäm a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Engeska, ngia rhumaiar ut! Va u rhon bã va urhi ñäp!”

²⁶ Dã qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bã ngänit len? Aingän di ama gaini nä angän gatnanakt!” Dã qa märenas dã qa märhamän ma ama qrot särha ama laur dã ama vaeng bãt ama namuqa iva mae vät a ngät dã mae vät ama lauräm dap mänadin bãt ama qoeväs mamär.

²⁷ Dã ama gamoe di sa rhäqäptäqäp ta mamär dap ti snanbät toqortäqyia, “Ägi a ruqa rhak täkt kärak i qäqi ama laur dã ama vaeng ngät nari nämät ka?”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iaus Mät Iom Ama Ruiom

(8:28-34 / Mak 5:1-20 / Luk 8:26-39)

²⁸ Bâ nga ma Jisas ka män särhage na ama namuqa bâ sävât ama Gadaragâna* arha ivärhäs dä vuk sa ama iaus mät iom ama ruiom nämät ama ñäpta arha lek bâ in män sagem ga. Näkt tiom däkt di ama qrot iom ama ruiom mamär bâ äkt i sa qaku mamär vät aung iva qat tet nävä iaqyâkt ama iska. ²⁹ Dä nak sa in muqaia i in goar i, "Ai, ainge ma Ngämuqa aa emga, nak nani a nge iva ngia mäsana na un? Sa nga ngia män de ivakt iva ngiat turuan bät a un as pa ama rhäkmanär ngät ama rhodäm angät kamäs?"

³⁰ Dap ama vlam ama rhäqäp na ngät di qale ngät i ngärhit nges e gläius maqälak na rha. ³¹ Dä ama iaus ngä nok pät ma Jisas i ngärhi qoar toqortäqyia, "Ngakt bâ ngi kutmäs a ut dä mamär iva ngi rhäk na ut sämät ama vlam." ³² Dä qa qoar na ngät toqortäqyia, "Ngän det." Bâ äkt i sa vuk sä ngät bâ ngä met sämät ama vlam. Dä nak ama vlam moe ngä ang masirhat pät ama qäsäpki bâ ngä mon ba ama rigi bâ ngä ñäp däm gi.

³³ Bâ ama ruvek kârarhani i mai rhit lu vät iangärhäkt ama vlam di sa rha ang masirhat bâ sämät ama värhäm bâ rha sameng nä iarhongäkt moekt bâ qoki sävât ama lat kârangätni i sa ngä märanas pät ama iaus mät iom ama ruiom. ³⁴ Dä nak sa ama ruvek moe nämät iomäkt ama värhäm da män ivakt iva rhi lu ma Jisas. Bâ nga rha lu qa dä rhat naing bät a qa iva qa rhet nävä iosäkt arha ivärhäs.

9

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ngänäpärhaqa

(9:1-8 / Mak 2:1-12 / Luk 5:17-26)

¹ Dä ma Jisas ka veng sämät ama mlauski bâ saqi qa mängäläkt särhage säva aa värhäm maräkt ma Kaperneam. ² Dä nak sa arhani ama ruvek ta met sa ama ngänäpärhaqa sagem ga i sa qat namas mät ama gasgaska. Bâ nga ma Jisas ka lu arhä qatnanakt dä qa qoar nä qä ngänäpärhaqa i, "Nguä emga, qale ngit len. Sa nguä qyiradeng nä gia vuirhong."

³ Dä nak sa arhani ama Skraipkäna rha qoar na ne rhoqortäqyia, "Rhak täkt ama ruqa di qat tamän mava nä ma Ngämuqa."

⁴ Dap ma Jisas sa qat dräm arhä snängaqa bâ äkt i qa snanbät toqortäqyia, "Mäniekt bâ ngän du angän snäng na ama vu qa ama snängaqa?" ⁵ Inguna guääm goe di märmärsäs mamär sä äm? Va ngu qoar toqortäqyia, 'Sa nguä qyiradeng nä gia vuirhong' ura va ngu qoar toqortäqyia, 'Ngia rhair bâ ngiat

tet?' ⁶ Bâ nävät tom däkt diva mamär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong." Dä qa qoar nä qä ngänäpärhaqa rhoqortäqyia, "Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bâ ngia rhet säva vät." ⁷ Dä qa märanas bâ qa met säva vät. ⁸ Bâ nga ama gulañ na ama ruvek ta lu rhoqoräkt dä rhit len dä rha voda ama murhämeska sage ma Ngämuqa qärakni i sa qa von da ama qrot toqoräkt bâ ba ama ruvek.

Ma Jisas Ka Mes Ma Matyu

(9:9-13 / Mak 2:13-17 / Luk 5:27-32)

⁹ Bâ nga ma Jisas ka met na äkt bâ qat tet dä qa lu akni ama ruqa i qat muqun ba ama vätkä qärakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit päs gua rhäng." Dä ma Matyu qa märanas bâ qa met nasot a qa.

¹⁰ Bâ nga mamär i ma Jisas kat muqun gä nä ma Matyu bâ in däs pä ma Matyu aa vätkä dä nak sa ama rhäqäp na rha ama ruvek kârarhani i rhit ta ama takes bâ sävât ama vu rha ama ruvek ta män bâ rha muqun ge ma Jisas kä na aa mudäsaqongda bâ rhat täs. ¹¹ Bâ nga ama Farisiqäna rha lu rhoqoräkt dä rha snanbät sä ma Jisas aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Mäniekt bâ angäna morqa di qat täs kä na ama ruvek kârarhani i rhit ta ama takes dä ama vu rha ama ruvek?"

¹² Bâ nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa qoar toqortäqyia, "Iarhakt kârarhae i ama märäs pät a rha di qaku rhit läk nani ama ruqa qärakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kârarhani i ama rämgi vät a rha di rhit läk nani ama ruqa rhoqoräkt. ¹³ Ngän det bâ va qunäga vät a ngän sä rhängät täkt ma Ngämuqa aa enge angät tarimini qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, 'Sa nani a ngo iva ngänit lavuqi na arhani dap kaku nani a ngo na anga vodämes.' Inguna qaku nguä män ivakt iva nguä rhes iarhakt kârarhae i ama räktta na rha sagem ngo dap kinak nguä män ivakt iva nani ama ruvek kârarhani i rhat tualat na ama vuirhong."

Ama Snanbät Sage Ma Jisas Sävât Ama Meranotka

(9:14-17 / Mak 2:18-22 / Luk 5:33-39)

¹⁴ Nasot dä ma Jon aa mudäsaqongda rha män ge ma Jisas bâ rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Mäniekt bâ ut ut na ama Farisiqäna di ut teranot dap ainge gi mudäsaqongda di qaku?"

¹⁵ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Nga mamär iva ama gameoqa qärakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek tit nok na ama iräski rhoqoräkt i qale qa qä na rha? Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän

* 8:28 ama Gadaragâna Ura 'ama Gerasaqâna' ura 'ama Gergesaqâna'

iva ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iomäkt ama qäväläm diva rhat teranot.

¹⁶ “Dä qaku aung gä namu anga iar ini anga baulini mät anga liqi mäni anga mru qi anga boiqi inguna ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama baulini ama iar ini ngärhi arot nämäni ama mru qi ama boiqi bä va ini ngärhi sämamor na ama liqi.

¹⁷ “Dä qosaqi qaku rhi narhor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng. Ngakt bä va rha rhualat toqoräkt dä va vukdur va ama ngädäng dä va räp sa ama wain bä va mava na ama ngädäng. Dap kinak tit tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng dä soknga ama wain ngä na ama ngädäng moe diva sa mamär na ngät.”

Ma Jisas Ka Märanas Na Ama Rhuimgi Dä Qa Mumäräs Pät Ama Evopki
(9:18-26 / Mak 5:21-43 / Luk 8:40-56)

¹⁸ Bä nga ma Jisas kat tamän bät tärhong däkt sävät a rha dä nak sa ama tpäskinaqa qa män buk pa vät dä qa an da aa quum sä nas säng ma Jisas aa qar i qä qoar toqortäqyia, “Nguä imgi di sa qia ñäp täkt. Sokt di mamär iva ngi ang bä ngi rhäk pät a qi bä va qiat däqäm.”

¹⁹ Dä ma Jisas ka märanas bä qa met nasot a qa qä na aa mudäsaqongda.

²⁰ Dä nak sa aktni ama evopki qaraktni i vät ama ngärhäqyisem da udiom na ama qoeo dä qaku mae vät at biaska na ama equngi dap as kinak kat tet di qia män säng ma Jisas aa rhäng bä qia rhäk da aa boiqi arha väm ²¹ inguna qiat tu arhä snäng doqortäqyia, “Ngakt bä qäqi ngu rhäk pät aa boiqi dä sa va märäs pät a ngo.”

²² Dä ma Jisas ka rhong bät a nas dä qa lu qi bä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nguä imgi, qale ngit len. Gi qatnanakt di sa ngä mumäräs pät a nge.” Dä sa märäs pät kärakt ka evopki masägos.

²³ Bä nga ma Jisas ka män säp ka tpäskinaqa aa vätkä dä qa nari arhani ama ruvek arhä mabu dä qa lu ama ruvek i rhit nok na ama iräski. ²⁴ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det nae inguna nak kop kaku ama rhuimgi qia ñäp dap ki mänätäm.” Dä rha rhama tam ga. ²⁵ Sokt di sa nga rha rhäk na ama guläñgi sä dalek dä qa met säva qa rhuimgi at käväläm bä qa sangar ama rhuimgi at tärhäqyet bä qia märanas.

²⁶ Dä vräs da ama sameng sävät tangät täkt ama lat särhage särhage vät ama ngärhäktka moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsur Iom Ama Ruiom

²⁷ Bä nga ma Jisas kat tet na äkt dä ama säsur iom ama ruiom in det nasot a qa i

initt nok masirhat toqortäqyia, “Ma Devit aa emga, mamär iva ngi lavuqi na un.”

²⁸ Bä nga qa mon säva vät dä ama säsuriom in män gem ga dä ma Jisas ka snanbät sä iom doqortäqyia, “Ngä inät nanakt i sa mamär vät a ngo iva nguä rhumäräs pät a en?”

Dä in muvät pät a qa i, “Iei Engeska.”

²⁹ Dä qa rhäk pät in saqong i qä qoar toqortäqyia, “Mamär iva sa rhäkmamär nä iangärhäkt ama lat parhä in gatnanakt.”

³⁰ Dä mamär na in saqong. Dä ma Jisas ka mugem iom ma ama qrot toqortäqyia, “Mamär iva qale aung gä naräm sävät tangät täkt ama lat.” ³¹ Dap kinak in met na äkt bä ini sameng sävät a qa vät ama ngärhäktka moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qärakni I Qaku Qat Tamän

³² Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet na äkt dä nak sa arhani ama ruvek ta män sagem ga sa ama ruqa qärakni i ama iauska qät täk pät a qa dä qaku qat tamän.

³³ Bä nga nasot i ma Jisas ka qutmäs iaqäkt ama iauska nämät ka ruqa qarak i qaku qat tamän dä qarak ka märhamän. Dä ama gulañ na ama ruvek di gräk mät ta i rhi qoar toqortäqyia, “Mänäsäng inamäk bä sarhäkt di sa qaku aung ga lu ama lat toqor täkt e ma Israel.”

³⁴ Sokt di ama Farisiqäna rhi qoar i, “Qät kutmäs ama iaus nävät ama iaus angät narhoerqa aa qrot.”

Ama Tmäs Kärangätni Iva Rhi Dodäktgyäm Ngät Di Masirhat Na Ngät Dap Ama Latta Di Ama Marheka Na Rha

³⁵ Dä ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dä ama värhap ama gaini na ap moe i qä su va ama mämairväm dä qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ama Muräktpäm dä qat tumäräs pät ama ruvek nämät arhä räm moe maos maos dä nämät arhä släqyige angät märän moe. ³⁶ Bä nga qa lu ama gulañ na ama ruvek dä qa lavuqi na rha inguna sa ama inirqi na arhä snängaqa dä qaku mamär vät a rha iva rhat tatnärhäm ne i rha rhoqor ama siqipkäna qärangätni i qaku angärha anga ruqa iva qät lu vät a ngät. ³⁷ Dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ama tmäs kärangätni iva rhi dodäktgyäm ngät di masirhat na ngät dap ama latta di ama marheka na rha. ³⁸ Dä soknga mamär iva ngäni nän ma ama qrot sage ma Engeska bä bä iangärhäkt ama lat toqoräkt iva qä rhäk na anga latta sävät iangärhäkt aa lat.”

10

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda
(10:1-4 / Mak 3:13-19 / Luk 6:12-16)

¹ Mamär dä ma Jisas ka mes aa ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda sagem mes bä qa von da rha ama qrot ivakt iva rhat turäkt ta ama iaus dä va rhit kutmäa a ngät bä va rhat tumäräs pät ama ruvek nämät ama räm maos moe dä nämät arhä släqyige angät märän moe. ² Ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda di arhä ngärhiep tangät tärhäkt. Narhoer di ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita qä nä aa läkka ma Andru dä ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa läkka ma Jon ³ dä ma Filip dä ma Bartolomyu dä ma Tomas dä ma Matyu gäarak i ama ruqa qäarak i qat dräm gät ta ama takes dä ma Jems ma Alfius aa emga dä ma Tadius ⁴ dä ma Saimon gäarak i qa nämäni ama Selotkäna näkt sävät ma Judas Iskariot karak i qa vodä ma Jisas sämät aa ikkäna arhä rhäkt.

Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda
(10:5-15/Mak 6:7-13/Luk 9:1-6)

⁵ Rhärhae rhäkt ama ngärhäqyisem da udiom na rha di ma Jisas ka rhäk na rha sa ama rhodräp toqortäqyia, “Qale ngän namet sä mänguräp ama Jentailqäna. Dä qale ngän namon sämät guaäm nävät ama Samariaqäna arha värhap. ⁶ Dap kinak pa ngän det sage ama Israelqäna qäarahani i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangätini i sa musäng sä ngät. ⁷ Bä va nga rhoqoräkt i ngän det dä ngäni sameng i, ‘Iaäkt na rhävuk aa Muräktpäm di sa nga e glaqot.’ ⁸ Va ngän dumäräs pät ama rämgivärharha dap pa ngän dāranas na ama nāpta dä va ngän dumäräs pät ama biaspärharha näkt pa ngänit kutmäa ama iaus. Sa qaku ngän bodäm bät ma Ngämuqa aa matnärhäm bä ba ngän bä äkt i mamär iva qale arhani rhi natbodäm bät angän matnärhäm bä ba rha. ⁹ Qale ngi nata anga gol ura anga silva ura anga ligärigleng mät gi rhae. ¹⁰ Dap kale ngi nata anga sägänaqa vät gia tmerhäs ura anga sravem anga unbem ura anga sandal anga unmem na ngät sae ura anga tlaqa.

“Mamär iva ama latka qä rha iarhongäkt kärqärhong i qät läk nani irhong nage ama ruvek kārarahani i sa qa matnärhäm da. ¹¹ Bä äkt i nga rhoqoräkt iva ngia rhon sämät ägi a värhäm anga mor äm ura ägi a värhäm anga gaini na äm diva ngi nām nani anga ruqa e mät äm gäarakni i ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong bä va qale nge gem ga bä dängdäng iva ngia rhet daqule iomäkt ama värhäm. ¹² Qre va ngiat don säva iaqäkt ama ruqa aa vätkä dä mamär iva ngia rhes ama märmärgem sage ama ruvek kārarahani i qale rha e väm ga. ¹³ Dap ngakt bä iarhakt ama ruvek di sa rha ar sä nge sagem mes dä

mamär iva ngi nän iva qale ama bulap nage ma Ngämuqa gem da. Dap ngakt bä qaku rha ar sä nge dä va ngi rhäqäs tä gia enge na ama modämne. ¹⁴ Dap ngakt bä qaku ama ruvek ti nar sä nge ura qaku rhi nanari gia enge dä va ngia rhet daqule iaqäkt ama vätkä ura iomäkt ama värhäm dä va ngi suqup gia qäriglem sa ama rhabuqi samäk* dä saqi ngi rhäqäs tä gia enge na ama modämne. ¹⁵ Ngu qoar na ngän na ama engätki i vät ama qunäga qäarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi na ama Sodomgäna dä ama Gomoraqäna masirhat pit pa ama ruvek nae nävä iomäkt ama värhäm angät tpäs.

Va Ama Märän Ngät Dän Sävä A Ngän
(10:16-25/Mak 13:9-13/Luk 21:12-19)

¹⁶ “As ngäni lu i ngut täk na ngän iva ngän doqor ama sipsipkäna qärangätini i ngät tet sä mänguräp ama mäsmäs päm ngät ama muräp ama mor ngät. Mamär iva ama räpmät na ngän mamär dap kosaqi mamär iva qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ngän bät agung angäna lat angät tpäs. ¹⁷ Ngänit lu mamär nämät ama ruvek inguna rha diva rha rhet sä ngän säda ama muräkt angät saqong bä va rha rhāranās ngän ba arhä māmairväm. ¹⁸ Näkt pa rhi artäm na ngän säda ama tpäskinarha rhi na ama vitnarha arhä saqong inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Va rha rhuat toqoräkt ivakt iva ngäni sameng sävät a ngo ba rha rhi na ama Jentailqäna. ¹⁹ Qre va rhat tair na ngän ba anga muräkt dä va qale qänäskänes ngän iva ngän damän doqor mäniekt ura sävät ägi anga engirhong gärgärhongni iva ngän damän bät irhong inguna va ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä von ngän dä iarhongäkt ama engirhong bät iomäkt ama qäväläm. ²⁰ Inguna va qaku ngän maräkt ngän natmärhamän dap kinak pa angän mamäk aa Qloqaqa qat tamän mät ngän.

²¹ “Va ama gamoe diva rhi voda arha matpek dä arha läktpek ba ama ruvek ivakt iva rhi veng da. Dap arhani ama ngätmamäkkäna diva rhi von da arhä rhoes ba ama ruvek bä va rhi veng da dä qosaqi arhani ama rhoes diva uraqi da arha ron na arhä mamäkkäna bä va rhi vodäm da ba ama ruvek bä va rhi veng da. ²² Ama ruvek moe diva ama vu da arha ron na ngän mamär inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Sokt di iaqäkt karak i qat mair ma ama qrot bä däng bät ama tpäsini diva qä rha ama mumaiar. ²³ Qre va rhi sangäm na ngän mavängam mät aomni ama värhäm dä va ngäni ang nae sämät aomni. Inguna sa ngu qoar na ngän na ama engätki iva ma Ruqa

* **10:14** ngi suqup gia qäriglem sa ama rhabuqi samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas.

aa Emga va qa rhän dap as kaku ngän namet mät ama värhap moe e ma Israel.

²⁴ “Anga mudäsaqongga di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs dap kosaqi anga latka di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs. ²⁵ Sa mamär iva ama mudäsaqongga di qa rhoqor aa morqa dä va ama latka di qa rhoqor aa morqa. Ngakt bä rhat tes ama sägärhae arha morqa i ma Belsebul dä nak pa rhi slava nä iarhakt kärarhae i rha nävät iaqäkt ama morqa aa qärhae na ama enge ama vu ngät masirhat.

Nak Pa Qale Ngänit Len
(10:26-33 / Luk 12:4-7)

²⁶ “Dä soknga qale ngänit len da inguna qaku guani qärqäni i sa väsdät särhäm ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi naräm nä ini. ²⁷ Agirhong gärqärhongni i sa ngua qoar na ngän nä irhong bä bängangit angät tpäs diva ngän damän bät irhong da eraqi dä agirhong gärqärhongni i sa ngua rhäkdasäkt nä irhong ba ngän diva ngäni näs nä irhong dävu nävät ama vät angärha rhäng. ²⁸ Dap kale ngänit len iarhakt kärarhae i rhi veng ama ruvek arhä släqyiglang dap kaku mamär vät a rha iva rhi veng ama ruvek arhä mungäsänng. Dap kinak pa ngänit len iaqäkt kärak i mamär vät a qa iva qä slava na ama mungäsänng ngä na ama släqyige moe mät ama mudäbäs ama sok tä bäs. ²⁹ Nga qaku rhi navodäm bät ama udom ama isämirhom na ama brasini? Sökt di qaku ani nävät irhom diva arpus nä ini sävät ivät saftis nä ini nämät angän mamäk aa snängaqa. ³⁰ Bä qäqi ama qäseng bät angän bäs di sa qat dräm ama rhodäm sä ngät. ³¹ Dä soknga va qale ngänit len. Aingän di ngän bit ge ma Ngämuqa va ama rhäqäp nä irhong ama isämirhong angät tpäs.

³² “Bä äkt i iaqäkt kärak i qat tamän i qa nämäni ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ngua rhamän i qa nämäni ngo dä gu mam aa saqong gärek i rhak pono da ama usäpki arha ron. ³³ Dap iaqäkt kärak i qät täqyas na ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ngu rhäqyas na qa dä gu mam aa saqong gärek i rhak pono da ama usäpki arha ron.

Ma Jisas Di Qaku Qa Män Sa Ama Bulap
Dap Kinak Ka Män Sa Ama Ulaqi Arha Singi
(10:34-39 / Luk 12:49-53)
(10:37-39 / Luk 14:25-33)

³⁴ “Qale ngän namu angän snäng i sa ngua män ivakt iva ngu voda ama bulap sävät ama ivätki. Qaku ngua män sa ama bulap dap kinak ngua män sa ama ulaqi arha singi. ³⁵ Inguna sa ngua män ivakt iva ama ruqa qa rhair sävät aa mamäk dä va ama ngärhuimigi sävät at nanäk dä va ama

ngätkluji sävät at täväski. ³⁶ Dä ama ruqa aa ikkänä diva aa qärhae maräkt.

³⁷ “Aung gärakni i aa snäng bät aa mamär ura aa nanäk masirhat pit pät ngua väs di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa. Dap aung gärakni i aa snäng bät aa emga ura aa imgi masirhat pit pät ngua väs di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa. ³⁸ Bä aung gärakni i qaku qät ta aa sämänanamuqa bä qät päs gua rhäng di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa. ³⁹ Aung gärakni i qä siqut iva qä sangar aa iar diva qa rhusäng sä ngät nasot dap iaqäkt kärak i qa rhusäng sa aa iar bä ba ngo diva qä rha ngät nasot.

Ama Rhitsek
(10:40-42 / Mak 9:41)

⁴⁰ “Auge qärak i qä rhar sä ngän di qosaqi qä rhar sä ngo dap auge qärak i qä rhar sä ngo di qosaqi qä rhar sä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo. ⁴¹ Aung gärakni i qä rhar sa ama vämginaqa sagem mes inguna akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa diva qä rha ama vämginaqa aa rhitsek. Dä aung gärakni i qä rhar sa ama räkt ka ama ruqa inguna akni ama räkt ka ama ruqa na qa diva qä rha ama räkt ka ama ruqa aa rhitsek. ⁴² Dap aung gärakni i qäqi qät bon akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes ta anga kap na anga rigi anga umälet na qi inguna sa qät päs gua rhäng di qoki va qä rha aa rhitsek.”

11

Ama Engevärharha Nage Ma Jon Ama Baptais

(11:1-19 / Luk 7:18-35)

¹ Sa nga ma Jisas ka von dä iangärhäkt ama rhodröp bä ba aa ngärhäqyisem da udiom aa mudäsaqongda bä rhäksot dä qa met na äkt ivakt iva qä su dä qä sameng mät ama värhap pät iosäkt ama ivärhäs.

² Bä nga ma Jon ama Baptais kärak i sa qale qa va ama tpäskiarharhäng ga nari sävät ma Kraisa aa lat dä qa rhäk na arhani aa mudäsaqongda sagem ga ³ bä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qärak na nge iva qa rhän ura va qoki as ut näfäm nani akni?”

⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngän det bä ngäni qoar nä ma Jon nä iarhongäkt kärqärhong i ngänät nari irhong dä ngänät lu irhong ⁵ i ama säsurta di sa rhat näfäm dap ama vävarhämda di sa rhat tet dap iarhakt kärarhae i ama bias pät a rha di sa märäs pät a rha dap ama dängbärharha di sa rhat nari dap ama näpta di sa rhat täranas bä ama iar ta. Dä ama sameng ama mär ngät di ngu sameng na ngät bä ba ama tläкта. ⁶ Näkt ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i sa qaku rhit kut säda arha ron nävät a ngo dap kinak tat nanak na ngo.”

⁷ Bã nga ma Jon aa mudäsaoqonda rhat tet na äkt dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän särha ama gulañ na ama ruvek sävät ma Jon doqortäqyia, “Sa ngän met sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs ivakt iva ngäni lu agiqa? Nguaräm ngän met sae ivakt iva ngäni lu ama eqokt ka ama ruqa qarakni i qät lir qät kutsasorhane varhäm ama ruvek arhä snängaqa?”⁸ Ngakt bã qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nak nga va ngäni lu ama ruqa qarakni i qat don mät ama boi ama mär ngät? As ngäni lu i iarhakt kärarhae i rhat don mät ama mär ngät ama boi di sa qale rha va ama vitnarha arha vät. ⁹ Ngakt bã qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nguaräm ba ngäni lu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa? Ari, sokt di ngu qoar na ngän i iaqäkt di qa vit pät arhani ama vämginarha arhä väs. ¹⁰ Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt kärak i sa rha säm sävät a qa vät ma Ngämuqa aa enge rhoqortäqyia,

“ ‘As ngäni lu i ngut täk nä gua engevärhaqa vät gi qamäs
ivakt iva qä rhäkmu nä gia iska nanokt nge.’

¹¹ Ngu qoar na ngän na ama engätki i nä mänguräp ama ruvek kärarhani i sa arhä nanäkkina rha säl a rha di sa qaku aung ga män gäarakni i qa vit pä ma Jon ama Baptais aa uväs. Dap iaqäkt kärak i ama gaini na qa mamär va ama Muräktpä m na rhävuk di ama moräs na qa masirhat daver ma Jon.

¹² “Nävät ama qäväläm gärqomni i ma Jon ama Baptais ka nasäng i qä sameng inamäk bã sarhäkt di sa ama Muräktpä m na rhävuk ngärhit ta ama märänga ama mor qa bã ama inirqi mät ta ama ruvek di sa rhi siqt iva rhi sangar a ngät na ama qrot ¹³ inguna ama vämginarha dä ama muräkt moe di ngät tamän mudu inamäk bã dängdäng i ma Jon ga nasäng i qä sameng iva ama lat toqoräkt ngä rhän. ¹⁴ Bã nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät ma Elaija iva evär däm ga di ngät tamän sävät ma Jon. Rhoqoräkt di qrekt bã mamär vät a ngän iva ngänät nanakt toqoräkt. ¹⁵ Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.

¹⁶ “Ngu lu va ngua rhuqt ta agiqa sävät ama ruvek nävät tit täkt ama toengait? Rha di rha rhoqar ama rhoes kärarhani i rhat muqun ba ama ivärhäs kärqosni i rhit boda ama tmäs e bã arhani rhit näs sävät arha ruavek toqortäqyia,

¹⁷ “ ‘Urhit kut ama irin
dap ngän di qaku ngän dain
dä urhit tong ama mabu na ama iräski
dap ngän di qaku ngänit nok.’

¹⁸ Inguna ma Jon ga män i qaku qat täs ama bret dä qaku qät näkt ama wain dap ti qoar i, ‘Qa di ama iauska qa e mät ka.’ ¹⁹ Dap ma Ruqa aa Emga qa män i qat täs dä qät näkt dap ti qoar i, ‘Ngäni lu qa! Ama qatmäska dä ama tnaktka na qa bã aa ruavek di iarhakt kärarhae i rhit ta ama takes bã sävät ama vurha!’ Sokt di ama ruvek arha lat kärangätni i rhat tualat na ngät nävät ama mädräm ama mär ngät nage ma Ngämuqa di ngät ngärhi qoar i aa mädräm ama mär ngät di ama räkt ka.”

*Avuqi Na Ama Ruvek Näva Ama Värhap
Ama Mor Ap Kärarhani I Qaku Rha Näpgoer Na Nas*

(11:20-24 / Luk 10:13-15)

²⁰ Bã nasot dä ma Jisas ka nasäng i qät täksärha ama ruvek nävä iaväkt ama värhap kärqapni i sa qa mualat na ama lat ama qrot ngät masirhat e inguna sa qaku rha näpgoer na nas. ²¹ “Aingän ama Korasingäna diva avuqi na ngän mamär! Bã aingän ama Betsaidaqäna diva qosaqi avuqi na ngän mamär! Inguna vadi mai iangärhäkt ama nañis ngät ama lat i sa ngua mualat na ngät gem ngän di nga vadi mai ngä märanas e mänguräp ama ruvek nae ma Tair bã nae ma Saidon di sa vadi mudu iarhakt ama ruvek ta näpgoer na nas nämät arha vuirhong i rhi is nas na ama ilän ngät ama boi na ama iräski nävät arha vuirhong näkt ti suqup ama ligätki vät a nas. ²² Sokt di ngu qoar na ngän i vät ama qunäga qarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävä mne na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon masirhat pit pa angän bäs.

²³ “Dä ainge ma Kaperneam, nga va ma Ngämuqa qä sek sä nge sa rhävuk säda ama usäpki arha ron? Nak pa qaku rhoqoräkt. Dap kinak nge diva ma Ngämuqa qä rhon na nge rhämane sävät ama ñäpta arhä ivärhäs. Inguna vadi mai ama qrot ngät ama lat kärangätni i sa ngua mualat na ngät e väm nge di nga vadi mai ngua mualat na ngät e väm ma Sodom di mamär iva as kale läm bã dängdäng däkt. ²⁴ Sokt di ngu qoar na ngän i vät ama qunäga qarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävä mne na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi nä ma Sodom masirhat pit pä ngia väs.”

*Ngäni Ang Sagem Ngo Dä Va Ngu Von
Ngän Da Ama Mämaevät*

²⁵ Bã vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka qoar i, “Ngu nän sä nge mam, ainge qarak i ma Engeska na nge bã ba ama usäpki dä bã ba ama ivätki inguna sa ngia ngaip tärhong däkt nämät ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät dä ama mädrämda dap kinak sa ngia muqunäga sä irhong bã ba ama rhoes ama gaini na rha. ²⁶ Ari mam, i qoki nguna

rhoqoräkt di varhäm gi snängaqa na ama nñämsävätki.

²⁷ “Sa gu mam ga von ngo rha ama qrot daver iarhongäkt moe. Bã qaku aung gat dräm i ama Ngärhoemga di auge dap sokt ama Ngätmamäk. Dã qaku aung gat dräm i ama Ngätmamäk di auge dap sokt ama Ngärhoemga bã qosaqi iarhakt kãrarhae i sa ama Ngärhoemga qa muqunãga sã qa ba rha.

²⁸ “Aingän moe qãrarhae i ngän dualat masirhat dã ngänit ta bã amãrãn, mamãr iva ngäni ang sagem ngo dã va ngu von ngän da ama mãmaevãt. ²⁹ Mamãr iva qale ngän bã gua rem bã ngäni su nagem ngo inguna aingo di ama bulapka na ngo dã ama sãmagaininanas nga e gem ngo bã va ngän dãn bãt ama mãmaevãt bã ba angãna iar. ³⁰ Inguna ama lat kãrangãtni iva ngu von ngän dãm ngät iva ngän dualat na ngät diva qaku ama qrot ngät. Dã ama mãrãn gãrangãtni iva ngu von ngän iva ngänit ta ngät diva qaku amãrãn bãm ngät.”

12

Ma Jisas Di Ma Engeska Bã Ba Ama Sabat

(12:1-8/Mak 2:23-28/Luk 6:1-5)

¹ Vãt iomãkt ama qãvãlãm di vãt akni ama Sabat dã ma Jisas kat tet da ama et na ama wit. Dã aa mudãsaqongda di anoeng mã rha dã rha nasãng i rhi nãnbãñ sa ama gavãmírhong bã rhat tãs irhong. ² Bã nga rhoqorãkt i ama Farisiqãna rha lu rhoqorãkt dã rha qoar na qa rhoqortãqyia, “Ura, gi mudãsaqongda di rhi nãnbetãkmãt na ama Murãkt pãt ama Sabat.”

³ Dã ma Jisas ka snanbãt sã rha rhoqortãqyia, “Nga sa qaku ngän mes sãvãt ama lat kãrangãtni i ma Devit ka mualat na ngät kã na aa ruavek toqorãkt i anoeng mã rha? ⁴ Ma Ngãmuqa aa enge di ngät tamãn i qa mon sãvã ama ansãspãngi ama me qi bã qa mãs ama bretkãna qãrangãtni i rhit bodãm ngät sage ma Ngãmuqa qãrangãtni i ama Murãkt ngät tamãn i qaku mamãr iva qa qã nã qãrarhani i rhi na qa rha ãs ngät dap sokt ama priskãna di mamãr iva rhat tãs ngät.

⁵ Ura nga sa qaku ngän mes pa ama Murãkt i vãt ama Sabatkãna dã ama priskãna va ama ansãspãngi ama mor qi rhat tualat mava na ama Sabat i nga rhat tualat na arha lat dã qaku rhit ta ama rhãksãrhãm bãt angät tpãs? ⁶ Sa ngu qoar na ngän i ani qãrqãni i ini ngã vit pa ama ansãspãngi ama mor qi at tãvãs di qali lini rhe. ⁷ Bã nga vadi mai sa ngänãt drãm dangãt tãkt ama enge angät tarim-ini qãrangãtni i ngät tamãn doqortãqyia, ‘Sa nani a ngo iva ngänit lavuqi na arhani dap kaku nani a ngo na angã vodãmes’ di vadi mai qaku ngän narhãksãrhã iarhakt kãrarhae i sa qaku rhi namualat na anga vu

ngät anga lat. ⁸ Inguna ma Ruqa aa Emga di ma Engeska bã ba ama Sabat.”

Ma Jisas Ka Mumãrãs Pãt Ama Ruqa Aa Rhãqyet Ama Nãp Et

(12:9-14/Mak 3:1-6/Luk 6:6-11)

⁹ Dã ma Jisas ka met na äkt bã qa mon sãva arhã mãmairqi. ¹⁰ Dap akni ama ruqa qa e qãrakni i ama nãp aa rhãqyet. Dã arhani rha snanbãt sã ma Jisas toqortãqyia, “Nga marãkt da ama Murãkt angät saqong iva ut tumãrãs pãt akni vãt ama Sabat?” Rhi snanbãt toqorãkt dinguna rhit nãm nani guani iva rhi rhãksãrhãm ga vãt ini angät tpãs.

¹¹ Dã qa snanbãt sã rha rhoqortãqyia, “Auge nãvãt a ngän gãrakni i aa anga sipsip kãrakni i sa qa sãp sãmãt ama uqupka vãt ama Sabat diva qaku qã nasangar a qa bã va qã sek mã qa nãmãt ka? ¹² Di nak ama ruqa di qa vit masirhat pa ama sipsip aa uvãs! Bã äkt i sa marãkt da ama Murãkt angät saqong iva ut tualat mamãr sa akni vãt ama Sabat.” ¹³ Dã ma Jisas ka qoar nã qa ruqa i, “Ngia rhurãn dã ngia rhãqyet.” Dã qa ruqa qa murãn dã bet bã sa mãrãs pãt a et i ama mãr et toqor aetni.

¹⁴ Dã ama Farisiqãna rha met bã rhat tamãn sãrhãm ne sã qa iva rhi veng ga rhoqor mãniect.

Ma Ngãmuqa Aa Latka Qãrakni I Sa Qa Armeng Dãm Ga

¹⁵ Ma Jisas di sa qunãga vãt a qa sã iangãrhãkt ama lat bã äkt i qa met nãvãt iosãkt ama ivãrhãs. Dã ama rhãqãp na rha ama ruvek tat tet nasot a qa bã qa mumãrãs pãt arha rãmgivãrharha moe. ¹⁶ Nãkt ka von da rha ama enge na ama mugem iva qale rhi namuqunãga sã qa ba ama ruvek. ¹⁷ Qa mualat toqorãkt divãkt iva rhãkmãmãr varhãm ama vãmginaqa ma Aisaia aa enge qãrangãtni i sa qa mãrhãmãn bãt a ngät toqortãqyia,

¹⁸ “As ngäni lu gua latka qãrakni i sa ngua armeng dãm ga

qãrak i sa gua snãng bãt a qa masirhat

bã mãrmãr gem ngo masirhat nãvãt a qa.

Va ngua rhu gu Qloqaqa vãt a qa bã va qã sameng na ama rãkt ngät ama matnãvãmne

bã ba ama Jentailqãna.

¹⁹ Qa diva qaku qã na arhani rhi narhãktgyãm sã ne bã va qaku qã natnãs tãvuk

bã qosaqi va qaku aung gã natnari aa eguinga mãni ama is.

²⁰ Va qaku qã narhãgãr da anga egãrhaet kãrqetni ivãkt pã bet

dã va qaku qã naveng anga lirrãga qãrakni i sa qorhãs iva qã nãp.

²¹ Näkt pa ama Jentailqäna rhat nanakt na qa sä nas.”

*Ama Märhamän Mava Säväät Ama Qlo-
qaqa Ama Qumärqumärqa*
(12:22-32 / Mak 3:22-30 / Luk 11:14-23 /
Luk 12:10)

²² Mamär dä arhani ama ruvek ta män sage ma Jisas sä akni ama ruqa qärakni i ama iauska qät tåk pät a qa bä äkt i ama säsurqa na qa dä qaku qat tamän. Dä ma Jisas ka mumäräs pät a qa bä äkt i nasot dä qa ruqa qat tamän dä qat nañäm. ²³ Dä ama ruvek moe di qräk mät ta dä rhi snanbät i, “Nak nguaräm ma Devit aa emga rhak täkt iaqäkt kärak i ma Krais?”

²⁴ Sokt di nga ama Farisiqäna rha nari rhoqoräkt dä rha goar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qät kutmäs ama iaus di sokt nävät ama iaus angät narhoerqa ma Belsebul aa qrot.”

²⁵ Ma Jisas kat dräm arhä snängaqa dä qa goar na rha rhoqortäqyia, “Anga muräktpäm moe qärangätni i sa matmät na ngät diva qäbäs na ngät bä ngakt bä anga ruvek e mät anga värhäm ura va anga vätkä rhi arhäktgyäm sä ne dä va qaku qale iomäkt ama värhäm ura iaqäkt ama vätkä mauui. ²⁶ Bä ngakt bä ma Sämgä qät kutmäs ma Sämgä dä qa di qat tatmät na nas toqoräkt. Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va aa muräktpäm ngät mair ma ama qrot toqor mäniekt? ²⁷ Näkt ngakt bä ngut kutmäs ama iaus di na ama qrot nage ma Belsebul varhäm angäna enge dä ngu lu iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a ngän di auge qät boda rha ama qrot bä rhit kutmäs ama iaus? Iarhakt di arha lat ngärhi sameng i angäna enge di qaku maräkt na ngät. ²⁸ Sokt di ngakt bä ngut kutmäs ama iaus nävät ma Ngämuqa aa Qloqaqa dä iangärhäkt gua lat di ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa ngä män sagem ngän. ²⁹ Qaku mamär vät aung anga ruqa iva qä namon säva anga qrot ka anga ruqa aa vätkä mavängam bä qä rha aa qärhong dap as kaku qa er qa qop pät a qa. Ngakt bä qä qop pät a qa dä mamär iva qa rhon bä qä rha aa qärhong. Dä nak as ngätki va mamär vät a qa iva qä rha aa qärhong moe.

³⁰ “Auge qärak i qaku qat tair gem ngo di qat tair sävät a ngo. Dap auge qärak i qaku qat tatnärhäm i qä ngingdämne na ama ruvek kä na ngo di qa di qat tusur tam da. ³¹ Dä soknga ngu goar na ngän i ama vuirhong dä ama märhamän mava moe diva ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek sä irhong. Sokt di aung gärakni i qat tamän mava nä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini. ³² Bä aung gärakni i qat tamän mava nä ma Ruqa aa Emga

diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ianiäkt aa vuini. Dap aung gärakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini näma dä vät tom däkt ama qäväläm ura as mirhup.

Ama Ngämuqa Di Rhi Räm A Qa Nage Aa Gavam

(12:33-37 / Mat 7:15-20 / Luk 6:43-45)

³³ “Anga mär qa anga ngämuga di sokt kät sa ama mär ngät ama gavam dap anga vu qa anga ngämuga di sokt kät sa ama vu ngät ama gavam. Va ngäni lu ñismäne na ama ngämung di nävät angät gavam. ³⁴ Aingän gärarhae i ama gulängi na ama uiuvärhirhong gärgärhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, rhoqor mäniekt bä mamär vät a ngän iva ngän damän bät anga mär ngät anga enge qre i sa ama vu rha ama ruvek na ngän? Inguna sävetka aa vämgi di sa qiat tamän nävät agini qärqäni i rhäqöp aa snängaqa nä ini. ³⁵ Ama mär qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama märirhong da aa ron di sa qat tualat na ama mär ngät ama lat dap ama vu qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama vuirhong da aa ron di sa qat tualat na ama vu ngät ama lat. ³⁶ Ngu goar na ngän i vät ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki diva rhit täväkt sa ama enge moe qärangätni i sa rha märhamän bät a ngät nak kop mavängam ³⁷ inguna nävät angäna enge diva isiska vät a ngän nämät ama rhäksärhäm dap kosaqi nävät angäna enge diva ngäni rha ama rhäksärhäm.”

Ama Muqunängi Qärakni I Ma Ngämuqa Qa Mualat Na Qi Ge Ma Jona

(12:38-42 / Mat 16:1-4 / Mak 8:11-12 / Luk 11:29-32)

³⁸ Dä arhani ama Skraipkäna dä ama Farisiqäna rha muvät pät a qa i rhi goar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa nani a ut iva urhi lu anga muqunängi nävät a nge.”

³⁹ Sokt di ma Jisas ka muvät pät a rha i, “Aingän nävät tit täkt ama goengait di ama vu rha ama ruvek na ngän gärarhani i sa qaku qale rha mamär i sägäni na rha rhi nä ma Ngämuqa rhoqor ama ruuom gärgjomni i sa in mätlägut näkt mamär dä akni qa qavatnävätlägut. Bä ngänit ñäm nani anga muqunängi sokt diva qaku anga muqunängi qi namän bä ba ngän dap sokt ama muqunängi nävät ama vämginaqa ma Jona. ⁴⁰ Inguna qoki rhoqor ma Jona qärak i sa qale qa vät ama dävauang ama qunäng dä ama dävagukt ama bängang da ama mor qa ama rhinämga aa ron diva qosaqi ma Ruqa aa Emga rhoqoräkt iva qale qa vät ama dävauang ama qunäng dä ama dävagukt ama bängang da ama ivätki aa ron. ⁴¹ Ama ruvek nae näva ama värhäm ama mor äm

ma Ninive va rha rhair ti nã rhit tãkt ama qoengait pãt ama qunãga qãrakni iva ma Ngãmuqa qa rhatnãvãmne na ama ruvek pãt ama ivãtki bã va iarhakt ama ruvek ti rhãksãrhãm ngãn inguna mudu rha nãpgoer na nas toqorãkt i ma Jona qa sameng bãt a rha. Dap tãkt di aingo qãrak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Jona.”⁴² Ama vitnaqi e vãt ama ivãrhãs ma Seba diva qia rhãranas pãt iaqãkt ama qunãga qãrakni iva ma Ngãmuqa qa rhatnãvãmne na ama ruvek bã va qi rhãksãrhã rhit tãkt ama qoengait inguna qia met nãva ama iska nãda ama ivãtki at tãrhãkt ivãkt iva qi nari ama ruqa sa ama mãdrãm ama mãr ngãt ma Solomon aa enge. As ngãni lu i aingo qãrak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Solomon.

*Evãr Da Ama Iauska
(12:43-45 / Luk 11:24-26)*

⁴³ “Qre va vuk sa ama iauska nãmãt ama ruqa dã qat tet pãt ama ivãrhãs ama qrak dã bãs bã qãt ñãm nani anga ivãrhãs ivãkt iva mae vãt a qa e. Sokt di qaku qã namãqãne dã mamãr. ⁴⁴ Dã nasot di qat tu aa snãng doqortãqyia, ‘Va evãr dãm ngo sãvã gua vãtka qãrak i sa ngua mãn nãvãm ga.’ Bã nga rhoqorãkt i qat dãn bã samuk dã qã lu qa vãtka i ama dungdu ga nãkt ama qumãrqumãr vãm ga nãkt sa mamãr na qa moe. ⁴⁵ Dã qat tet bã qat dãn sa ama ngãrhãqyet da udiom angãtni ama iaus kãrangãtni i sa ngã met e na qa sa angãrha lat ama vu ngãt bã ngãt don sãvã qa vãtka bã qale ngãt e. Dã iaqãkt ama ruqa di sa mãqi mava na qa dap tãkt di sa mava na qa masirhat mamãr. Ama ruvek nãvãt tit tãkt ama qoengait diva rha rhoqorãkt.”

*Ma Jisas Aa Nanãk Nãkt Sãvãt Aa Lãktpek
(12:46-50 / Mak 3:31-35 / Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Bã nga as ma Jisas kat tamãn sãrha ama ruvek dã nak sa aa nanãk ki na aa lãktpek ta mãn bã rhat mair dalek bã rhit tãkne iva rha rhamãn sãrhãm ga. ⁴⁷ *

⁴⁸ Sokt di qa muvãt pãt ama engevãrhaqa rhoqortãqyia, “Agukt koe di gu nanãk bã guavek koe di gua lãktpek?” ⁴⁹ Dã qa rhãk aa rhãqyet sãvãt aa mudãsaqongda i qã qoar toqortãqyia, “Erhãrhae rhãkt, di gu nanãk ki nã gua lãktpek! ⁵⁰ Inguna guavek koe qãrarhani i rhat tualat parhãm gu mam dak pono da ama usãpki arha ron aa snãngaqa di iarhakt di gua lãktka dã gua lãtki dã gu nanãk na rha.”

13

*Ama Enge Na Ama Siqukti Sãvãt Ama Ruqa Qãrakni I Qãt Don Na Ama Gavãmihong
(13:1-9 / Mak 4:1-9 / Luk 8:4-8)*

¹ Vãt iaqãkt ama sãgãk ama qunãga dã ma Jisas ka met daqule ama vãtka bã qa met sãvãt ama namuqa aa rhãkt nãkt kat muqun e. ² Dã vãstãmne na ama mor ngãt ama gulañ na ama ruvek namet a qa bã ãkt i qa veng sãmãt ama mlauski ama lil qi bã qa muqun. Dap ama ruvek moe di rhat mair vãt ama qoan.

³ Dã qa qoar na rha na ama rhãqãp nã irhong na ama enge na ama siqut i qã qoar toqortãqyia, “Maos dã akni ama latka qãrakni i qãt don na ama gavãmihong ga met sãva ama etki ivãkt iva qã qut-nanokt pãt a qi. ⁴ Bã nga qãt don na ama gavãmihong dã arhongni di irhong ngã sãp sã varhãm ama iska dã ama isãm ngã mãn bã ngã mãs irhong. ⁵ Dap arhongni ngã sãp sãvãt ama ivãrhimek kãrqãmekni i ama dui vãm imek ãkt i qaku ama ivãtki masirhat bã ama gavãmihong ngã lir ngã ir inguna ama ingas ama ivãtki. ⁶ Sokt di nga ama qunãga qa sek mes dã qek pãt irhong bã nãt dãm irhong inguna qaku irhong angãrha anga qridu anga uuu ngãt. ⁷ Dap arhongni ama gavãmihong ngã sãp sã mãngurãp ama ritgung bã nga ama ritgung ngã ir dã ngã ong ama gavãmihong bã ngã slava nã irhong angãrha irhirqi. ⁸ Dap arhongni ama gavãmihong ngã sãp sãvãt ama mãr qi ama ivãtki bã irhong ngã ir bã irhong ngã sa i arhong ngã sa ama handret nã irhong ama gavãmihong dap arhong ngã sa ama dãvaung na rha ama ruvek nã irhong dap arhong ngã sa ama ruqa ama rhãk tam ga da ama ngãrhãqyisem nã irhong.” ⁹ Dã qosaqi qa qoar toqortãqyia, “Iaqãkt kãrak i nani a qa iva qunãga vãt a qa sã gua enge di mamãr iva qat nari mamãr.”

*Ama Rharimini Qãrqãni I Ma Jisas Kat Tamãn Na Ama Enge Na Ama Siqukt
(13:10-17 / Mak 4:10-12 / Luk 8:9-10)*

¹⁰ Dã ama mudãsaqongda rha met sagem ga bã rhi snanbãt sã qa rhoqortãqyia, “Mãniekt bã ngiat tamãn sãrha ama ruvek na ama enge na ama siqut?”

¹¹ Dã qa muvãt pãt a rha i, “Aingãn di sa ma Ngãmuqa qa rhares ba ngãn iva qunãga vãt a ngãn sãvãt ama Murãktpãm na rhãvuk angãt ngãvirhong dap ta di sa qaku qa rhares pãt arha rhãng. ¹² Iomãkt di sa ama engãtkti na ãm inguna aung gãrakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae bã va masirhat mamãr na aa qãrhong. Dap aung gãrakni i sa qaku aa anga guani diva qãqi rhi rha aa qãni ama gaini nã ini nagem ga. ¹³ Iomãkt di ama rharimini qãrqãni i nguãt tamãn sãrhãm da na ama

* **12:47** Ma Matyu qa sãm dakt tãkt aa abuk nãkt nasot ama qãvãlãm ama qot ãm dã arhani ama ruvek di rha sãm ma Matyu aa enge qãrangãtni i qoki rhoqorne dap taerhãni rhãkt ama qãngãrini di qosaqi rha sãm ini sae. ‘Dã akni qa qoar nã ma Jisas i, ‘Gi nanãk ki nã gia lãktpek tat mair dalek dap nani a rha iva rha rhamãn sãrhãm nge.’’

enge na ama siqtu. Inguna rhat nañäm sokt di qaku rhi nalu bä rhat nari sokt di qaku qunäga vät a rha. ¹⁴ Ngätki i ma Aisaia aa enge nage ma Ngämuqa mudu di sa rhäkmmär na ngät sävät tärhae rhäkt ama ruvek kärangätmi i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘ ‘Aingän di nak pa ngänät nari sokt diva qaku qunäga vät a ngän bä nak pa ngänät nañäm sokt diva qaku ngän nalu guani.’ ”

¹⁵ Inguna rhärhae rhäkt ama ruvek di sa arhä mädräm ngä män i sa qaku qunäga mät ngät bä sokt mamär vät a rha iva rhat nari ama gaini nämät arha sdäm dä sa rha väsdät mät arhä saqong.

Nga vadi mai qaku rhoqoräkt diva mamär iva rhat nañäm na arhä saqong bä va rhat nari nämät arha sdäm bä va qunäga mät arhä mädräm dä va rhi rhong sävät a ngo dä va ngua rhumaiar ta.’

¹⁶ Sokt di sa ama modämne nga e gem ngän inguna aingän di sa ngänät nañäm na angän saqong dä ngänät nari nämät angäna sdäm. ¹⁷ Ngu qoar na ngän na ama engätki i ama rhäqäp na rha ma Ngämuqa aa vämginarha rhi na ama räkt ta ama ruvek mudu di sa nani a rha masirhat iva rhi lu rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong sokt di qaku rha lu irhong. Bä qosaqi nani a rha iva rhi nari rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät nari irhong sokt di qaku rha nari irhong.

Ma Jisas Ka Rhäväktäs Sävat Ama Ruqa Qärakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong (13:18-23/Mak 4:13-20/Luk 8:11-15)

¹⁸ ‘Mamär iva qunäga vät a ngän sa ama enge na ama siqtutki sävät ama latka qärakni i qät don na ama gavämirhong. ¹⁹ Nga rhoqoräkt i sävetka qat nari ama enge sävät ama Muräktpäm näkt kaku qunäga vät a qa sä ngät di qa rhoqor ama gavämirhong gärqärhong i irhong ngä säp sä varhäm ama iska. Näkt sa ama vu qa ama ruqa ma Sämgä qat dân dä qä rharvät dä iarhongäkt näda aa ron gärqärhong i sa qa latka qa qutnanokt irhong. ²⁰ Iarhongäkt kärqärhong i irhong ngä säp pät ama ivärhimek kärqämekni i ama dui väm imek di ama siqtutki sävät aung gäarakni i qat nari ama enge dä qät lir qät ta ngät na ama märmärgem. ²¹ Dap as kaku angät snagut ngä mon säda aa ron mamär dä soknga qat mair di nak kop sokt pät ama qäväläm ama qot äm. Bä nga ama märän ura ama siqtusiqut nage ama ruvek ngät dân bät a qa nävät ma Ngämuqa aa enge dä lärlir mämae da aa qatnanakt.

²² ‘Dap sävät ama gavämirhong gärqärhong i sa irhong ngä säp sä mänguräp ama ritgung

di ama siqtutki nä irhong sävät aung gäarakni i sa qa nari sokt di ama qänäskänes sävät ama ivätki at kärhong dä ama mämägän gärangätmi i ngärhi irastäm sa ama ruvek di sa ngä män bit pa ama enge angät tpäs bä qaku anga gavam ngät dân nävät a ngät. ²³ Dä iarhongäkt kärqärhong i qa latka qa qutnanokt irhong bät ama mär qi ama ivätki di ama siqtutki sävät aung gäarakni i qat nari ama enge bä qunäga vät a qa sä ngät. Qa di ngätki i qät sa ama gavam. Bä nävät asägäni asägäni ama gavämini di arhani ama ruvek toqoräkt di rhit sa ama handret na ngät ama gavam dap arhani di rhit sa ama dävauing na rha ama ruvek na ngät dap arhani di rhit sa ama ruqa ama rhäk tam ga da ama ngärhäqyisem na ngät ama gavam.’

Ama Enge Na Ama Siqtutki Sävat Ama Mran Ama Vu Ngät

²⁴ Dä ma Jisas ka märhamän bät angätmi ama enge na ama siqtutki bä ba rha i qä qoar toqortäqyia, ‘Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di mamär vät a ngo iva ngua rhuqut tam ngät di sävät akni ama ruqa qäarakni i qa qutnanokt ama mär irhong ama gavämirhong bät aa etki. ²⁵ Bä nga aa latta di rhi mänatäm dä aa ik ka män bä qa qutnanokt ama mran ama vu ngät mänguräp ama wit näkt ka met.

²⁶ ‘Dä soknga nga rhoqoräkt i ama wit ngä ir bä ngä sa dä qosaqi vuk sa ama mran ama vu ngät. ²⁷ Dä iaqäkt ama morqa aa latta rha män gem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Morqa, nga qaku ngia qutnanokt ama mär irhong ama gavämirhong bät gia etki? Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ama mran ama vu ngät ngä män na qoe?’

²⁸ ‘Dä qa qoar na rha i, ‘Sa aurha anga ik ka mualat toqoräkt.’ Bä äkt i ama latta rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Näkt nga nani a nge iva u rhet bä u rhar mät iangärhäkt ama mran ama vu ngät nae?’

²⁹ ‘Dä qa morqa qa qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Qaku inguna varis ngän namar mät anga wit sä ne na ama mran ama vu ngät. ³⁰ Mamär iva ama wit ngä na ama mran ama vu ngät ngärhi ir gem ne bä dängdängbät ama qäväläm iva ama latta rhit dodäkt sa ama tmäs. Bä vät iomäkt ama qäväläm diva ngu qoar nä iarhakt ama latta iva rhi er ti rha ama mran ama vu ngät näkt ti qop pät a ngät ma ama istakt näkt ti väs ngät. Näkt mamär dä va rhi rha ama wit bä va rha rhu ngät puk pä gua vätki qäraktni i qali qi e iva rhoqoräkt.’ ”

Ama Enge Na Ama Siqtutki Sävat Ama Mastard Aa Gavämini Dä Ama Yis (13:31-33/Mak 4:30-32/Luk 13:18-21)

³¹ Dä ma Jisas ka märhamän bät angätmi ama enge na ama siqtutki bä ba rha i qä qoar toqortäqyia, ‘Ama Muräktpäm na rhävuk

di ngät toqor ama mastard aa gavämini qärqäni i ama ruqa qa rha ini bä qa qutnanokt ini vät aa etki. ³² Ianiäkt ama gavämini di ama gaini nä ini mamär dap nga sa ini ngä ir dä sa ini ngä män i ama ngämuga. Iaqäkt ama ngämuga diva qä ir vit pa arhongni ama namuirhong moe angät tpäs pät ama et bä aa rhäqyitnäk diva ama mor itrnäk bä äkt iva ama isäm nämät ama leqäs ngä rhän bä va ngärhit täk angärha vät pät aa qän."

³³ Dä ma Jisas ka märhamän särhäm da na angätni ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, "Ama Muräktpäm na rhävuk di ngät toqor ama yis käraktni i ama ruqi qia rha qi bä qia mu qi va ama mor ngät ama plaua näkt kia näpgoer na ngät pä m ne bä dängdäng i ama yis kia mon säva ama qopkopki moe."

Ama Enge Nage Ma Ngämuqa Dä Ama Enge Na Ama Siqut

³⁴ Rhärhong däkt moe di sa ma Jisas ka märhamän bät irhong bä ba ama gulañ na ama enge na ama siqut. Qop sokt kat tamän särhäm da di na ama enge na ama siqut. ³⁵ Dä aa lat iangärhäkt di sa ngä rhäkmamär na ama enge qärangättni i sa akni ama vämginaqa mudu qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

"Va ngua rhamän särhäm da di na ama enge na ama siqut

bä va nquat tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa ngaip irhong di nävät ama qäväläm gärqomni i qa säm ama ivätki."

Ma Jisas Ka Rhäväkt Sa Ama Enge Na Ama Siqutki Sävat Ama Mran Ama Vu Ngät

³⁶ Dä nasot dä ma Jisas ka met daqule ama gulañ na ama ruvek bä qa met säva vät. Dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga i rhi goar na qa rhoqortäqyia, "Mamär iva ngit tävakt sa ama enge na ama siqutki sävät ama mran ama vu ngät pät ama etki bä ba ut."

³⁷ Dä qa muvät toqortäqyia, "Iaqäkt ka ruqa qärak i qät kutnanokt ama mär irhong ama gavämirhong di aingo ma Ruqa aa Emga. ³⁸ Dä ama etki di ama ivätki dap ama gavämirhong ama mär irhong di ama rhoes näva ama Muräktpäm. Dap ama mran ama vu ngät di ama vu qa ama ruqa ma Sämgä aa es. ³⁹ Dä iaqäkt kärak i qa qutnanokt ama mran ama vu ngät di aurha ik ma Sämgä dap ama qäväläm gärqomni i rhit dodäkt sa ama tmäs diva ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki dap ama latta qärarhani i rhit dodäkt sa ama tmäs e di ama enselqäna.

⁴⁰ "Di qoki rhoqor ama mran ama vu ngät di rhit ta ngät bä rhit päs ngät mät ama mudäbäs diva rhoqoräkt pät ama qäväläm

gärqomni iva rhäksot na ama ivätki. ⁴¹ Va ma Ruqa aa Emga qä rhäk na aa enselqäna bä va rhi rha iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät dän sa ama vuirhong moe ngä na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat näva aa Muräktpäm. ⁴² Bä va rhi rhon sämät ama mudäbäs ama qrot äs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqäia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne. ⁴³ Dä nasot dä va ama räkt ta na rha ama ruvek tit sen i rha rhoqor ama qunäga va arhä mamäk aa Muräktpäm. Aung gärakni i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävat Ama Mämägän Gärangättni I Rha Ngaip Ngät

⁴⁴ "Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor ama mämägän gärangättni i sa rha ngaip ngät pät ama etki qärangättni i akni ama ruqa qa män bät a ngät dä qa sasärhäm ngät. Näkt nasot dä qat tet nävät ama märmärgem bä qät boda aa qärhong moe näkt kät bodäm bät iaqyäkt ama etki.

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävat Ama Pel Qärakni I Ama Ligär Masirhat Pät A Qi

⁴⁵ "Bä qosaqi iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor ama ruqa qärakni i qat dräm gät boda ama qärhong gärakni i qät ñäm nani ama mär ngät ama pelqäna. ⁴⁶ Bä nga qa män bät akttni ama pel qäraktni i ama ligär masirhat pät a qi dä qa met bä qa voda aa qärhong moe näkt ka vodäm bät a qi.

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävat Ama Väiuqi

⁴⁷ "Qosaqi iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor ama väiuqi qäraktni i sa akni qa rhon na qi säva ama namuqa bä qia rha ama rhäqäp na ngät ama rhinäm maos maos. ⁴⁸ Bä nga rhäqäp ki mamär dä ama gamoe rha ar mä qi sävät ama qoan bä rha muqun bä rha mät ama mär ngät ama rhinäm bä rha mu ngät mät ama urat dap ta rhon na ama vu ngät nae. ⁴⁹ Vät ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki diva rhoqoräkt. Va ama enselqäna rha rhän bä va rha rhatma ama vu rha ama ruvek nämäni ama räkt ta ama ruvek. ⁵⁰ Näkt pa rhi rhon na ama vu rha ama ruvek sämät ama qrot äs ama mudäbäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqäia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne."

Ama Iaräs Na Ngät Ama Mämägän Dä Ama Mämägän Ama Mru Ngät

⁵¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Nga sa qunäga vät a ngän sä rhärhong däkt moe?" Dä rha muvät pät a qa i, "Iei." ⁵² Dä qa goar na rha rhoqortäqyia, "Iarhakt moe qärarhae i sa rha män i ama mudäsaqongda na rha bä rhi su ama ruvek sävät iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di

rha rhoqor ama morqa qaraki i vukpuk sã qa nãva aa vãtka sa angãtãni nãvãt aa mãmãgãn gãrangãtãni i ama iar ngãt dã angãtãni qarangãtãni i ama mru ngãt.”

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(13:53-58/Mak 6:1-6/Luk 4:16-30)

⁵³ Sa nga ma Jisas ka mãrhamãn bãt tangãt tãkt ama enge na ama siqut bã rhãksot dã qa met na ãkt. ⁵⁴ Bã nga qa mãn sãmãt aa vãrhãm dã qa su ama ruvek pa arhã mãmairqi. Dã qrãk mãt ta nãvãt aa rhisu bã rhi snanbãt sã ne rhoqortãqyia, “Nak tak tãkt ama ruqa di sa qa rha rhangãt tãkt ama mãdrãm ama mãr ngãt dã rhangãt tãkt ama qrot ngãt ama lat na qoe?” ⁵⁵ Nga qaku iaqãkt kãrak i qat drãm gãt tãk pãt ama vãt aa emga? Nga qaku rhat tes aa nanãk i ma Maria? Bã nga qaku aa lãktpek ama gamoe i ma Jems kã nã ma Josep dã ma Saimon nãkt ma Judas? ⁵⁶ Nga qaku aa lãktpek ama evop moe rhe gem ut? Bã nga rhoqorãkt dã rhak tãkt ama ruqa qa rha rhãrhong dãkt moe na qoe?” ⁵⁷ Dã rha qut sãda arha ron nãvãt a qa.

Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortãqyia, “Ama vãmginaqa di qaku ama ruvek tit kutdrir sagem ga dap sokt mãt aa vãrhãm marãkt dã mãngurãp aa qarhae marãkt.” ⁵⁸ Dã qaku qa mualat na anga qrot ngãt anga lat masirhat e inguna qaku arha anga qatnanakt.

14

Ma Jon Ama Baptais Aa Tããpki

(14:1-12/Mak 6:14-29/Luk 9:7-9)

¹ Vãt iomãkt ama qãvãlãm dã ama tpãskinaqa ma Herot ka nari ama sameng sãvãt ma Jisas ² dã qa qoar na aa latta rhoqortãqyia, “Rhak tãkt di ma Jon ama Baptais. Sa qa mãranas nãmãt ama tããpki bã rhoqorãkt i rhangãt tãkt ama nañis ngãt ama qrot ngãt ama lat di ngãt tualat gem ga.”

³ Ma Herot ka mãrhamãn doqorãkt inguna sa qa voda rha ama murãkt ivakt iva rhi sangar ma Jon bã rhi qop pãt a qa bã va rha rhu qa va ama tpãskiarharhãng inguna vãt ma Filip ma Herot aa lãktka aa egutki ma Herodias at tãvãs ⁴ inguna ma Jon sa qa qoar na qa rhoqortãqyia, “Qaku marãkt parhãm ama Murãkt iva ngia rhãt ma Herodias.” ⁵ Bã nãma dã nani a qa iva qã vodãm ga sãmãt ama tããpki sokt di qãt len ama ruvek inguna rhat nanakt i ma Jon di ama vãmginaqa na qa.

⁶ Sokt di nga vãt ma Herot aa bãngagi qarãktãni i mudu rha sãl a qa dã ma Herodias at tuingi qia main dã ma Herotkãna arhã saqong bã mãrmãr ge ma Herot nãvãt a qi. ⁷ Dã soknga qa mumãnaris na ama musãrhãm iva qã von gi rha agini qarãqãni

iva qi nãn ga rhãm ini. ⁸ Dã at nanãk kia rhãklãnge mãt ki bã qia qoar nã ma Herot toqortãqyia, “Ngi von ngo rhã ma Jon ama Baptais aa uvãski va ama pletige ama mor ige.”

⁹ Dã ama vitnaqa di airãs ka sokt dinguna sa qa mumãnaris ma ama qrot da aa ruvek arhã saqong dã qa qoar bã aa latta rha mualat toqorãkt. ¹⁰ Qa rhãkne bã rha rhodãkt mãt ma Jon ba ama tpãskiarharhãng ¹¹ nãkt ta mãn bã samuk sa aa uvãski va ama pletige ama mor ige bã rha von ama rhuimgi rhãm gi bã qia rha qi ba at nanãk. ¹² Dã ma Jon aa mudãsaqongda rha mãn bã rha rha aa slãqyige bã rha sasãrhãm ige nãkt ta met bã rha sameng bã ma Jisas.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmãs Bã Ba Ama Ngãrhãqyet Ama Tausengãna Na Rha Ama Ruvek

(14:13-21/Mak 6:30-44/Luk 9:10-17/Jon 6:1-15)

¹³ Nãkt nga ma Jisas ka nari rhoqorãkt sãvãt ma Jon dã qa met na ãkt mãt ama mlauski bã sãvãt ama ivãrhãs kãrqõni i qaku anga ruvek e bã qale qa e i sokt ka. Sokt di nga ama ruvek ta nari rhoqorãkt dã rha met nãva arha vãrhãp bã rha met nasot a qa. ¹⁴ Bã nga ma Jisas ka mãn mit pãt a qoan dã qa lu ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek dã qa lavuqi na rha dã qa mumãrãs pãt arha rãmgivãrharha.

¹⁵ Bã nga bãngangãs dã aa mudãsaqongda rha mãn gem ga bã rha qoar na qa rhoqortãqyia, “Sa ama qunãga qat don dap tos tãkt ama ivãrhãs di qale lãs glãius. Mamãr iva ngi rhãk na ama gulañ ivakt iva rha rhet sãmãt ama vãrhãm bã va rhi vodãm bãt anga tmãs bã ba nas.”

¹⁶ Sokt di ma Jisas ka qoar i, “Mamãr iva qoki qale rha dap pa ngãni von da rha anga tmãs.”

¹⁷ Dã rhi qoar na qa rhoqortãqyia, “Qop sokt ama bretkãna ama ngãrhãqyet nãkt sãvãt ama rhinãmiom ama udiom nga e gem ut.” ¹⁸ Dã ma Jisas ka qoar i, “Ngãni rha ngãt sagem ngo.” ¹⁹ Dã qa qoar na ama gulañ na ama ruvek iva rha rhuqun bãt ama mran. Nãkt ka rha ama ngãrhãqyet ama bretkãna dã ama udiom ama rhinãmiom nãkt ka ñãm dãvit sãva ama usãpki bã qa mes ama mãr sage ma Ngãmuqa. Dã qa vonmãt na ama bretkãna bã qa von aa mudãsaqongda bã rha are dãm ngãt bã ba ama ruvek.

²⁰ Bã rha moe rha mãs bã arhã sarem. Nãkt ama mudãsaqongda rha rhãqãp ama urat ama ngãrhãqyisem da unbem na ngãt na ama mãsdãvãt.

²¹ Ama rhodãm sa ama gamoe iarhakt kãrarhae i sa rha mãs di ama ngãrhãqyet ama tausengãna na rha dap kosaqi ama evop ti na ama rhoes ta mãs.

Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoeväs Angärha Rhäng

(14:22-33 / Mak 6:45-52 / Jon 6:16-21)

²² Dä nak kop äkt dä ma Jisas ka qoar na ama mudäsaqongda bä rha veng sämät ama mlauski iva rhi rhoer särhage na ama namuqa dap pa dängdäng na qa ivakt iva qä vräs na ama gulañ. ²³ Dä nasot dä dang däm ga bä sämäni ama damgi ivakt iva qä nän. Bä sa rhoqoräkt i bängangäs dä qop sokt ka qale qa äkt.

²⁴ Dap pät iomäkt ama qäväläm di sa ama mlauski di sa qia muk da ama namuqa aa ron i ama vaeng ngärhit don na qi ba ne inguna ama laurqi qi e nani a ne na rha. ²⁵ Bä nga sa qorhäs iva qunäga dä ma Jisas ka met sagem da i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng. ²⁶ Sokt di nga aa mudäsaqongda rha lu qa i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng dä rhit len masirhat mamär bä rhi qoar i, "Ama rhomga iaqäkt!" Bä rhat tuqaia i rhit len.

²⁷ Dä qa märhamän särhäm da masägos i qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Qale ngänit len! Nak kop mamär. I nak kop aingo."

²⁸ Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngakt bä ngätki i ainge dä ngi qoar na ngo iva ngua rhet pät ama qoeväs angärha rhäng sagem nge."

²⁹ Dä ma Jisas ka qoar na qa i, "Ngi ang!" Dä soknga ma Pita qa sär sä nas nämät ama mlauski bä qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng sage ma Jisas.

³⁰ Sokt di nga qa lu ama laurqi dä qät len bä qä nasäng i qat don dä qa näs sävät ma Jisas i, "Engeska, ngia rhumaiar ngo."

³¹ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet masägos bä qa sangar ma Pita i qä qoar na qa rhoqortäqyia, "Ai, ainge di ama gaini nä gi qatnanakt. Mäniekt bä qaku sägäk nä gi snängaqa?"

³² Bä nga in beng sämät ama mlauski dä mae da ama laurqi. ³³ Dä iarhakt kärarhae i qale rha mät kä mlauski di rhi nän sagem ga i rhi qoar i, "Ngätki i nge di ma Ngämuqa aa emga na nge."

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rängivärharha E Ma Genesaret

(14:34-36 / Mak 6:53-56)

³⁴ Bä nga sa rha mängäläkt särhage dä mae vät a rha e vät ama ivärhäs ma Genesaret. ³⁵ Bä nga ama gamoe nävät iosäkt ama ivärhäs ta räm ma Jisas dä rha rhäkne nani ama rängivärharha moe nävät iaqäkt ama ngärhätkä bä ama ruvek ta män sä rha sagem ga. ³⁶ Näkt ta naing bät a qa iva qät tares pät ama rängivärharha arha rhäng iva nak kop pa sokt tit täk da aa boiqri arha väm. Bä iarhakt moe qararhae i sa rha rhäk da arha väm di sa märäs pät a rha.

15

Ama Ruvek Arhä Qärhong Dä Ma Ngämuqa Aa Muräkt

(15:1-9 / Mak 7:1-13)

¹ Mamär dä ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna rha män nae ma Jerusalem bä sage ma Jisas bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, ² "Mäniekt bä gi mudäsaqongda di qaku rhat tet parhäm aurha morta arhä qärhong? Inguna qaku rhit tor arhä rhäkt narhoer näkt sa rhat täs."

³ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha i, "Mäniekt bä ngänin nänbetäkmät na ama muräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ngän det parhäm angäna morta arhä qärhong? ⁴ Inguna ma Ngämuqa qa muräkt toqortäqyia, 'Mamär iva ngit kutdrir sävät gi mamäk dä gi nanäk' dap 'Aung gäarakni i qat tamän mava na aa mamäk ura aa nanäk diva qöki rhi veng ga.' ⁵ Sokt di aingän di ngäni qoar i, 'Ngakt bä aung anga ruqa qä qoar na aa mamäk ura na aa nanäk i agi matnärhäm gärangätni i mai va ngu von en däm ngät di sa ngua von ma Ngämuqa ⁶ bä rhoqoräkt di sa mamär na qa i qaku qät kutdrir sage aa mamäk.' Bä äkt i rhoqoräkt di sa ngänit kyiradeng nä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva ngän det parhäm angän gärhong. ⁷ Aingän gärarhae i ngän dualat sädä saqong, ma Aisaia di sa qa märhamän mamär bät ama enge nage ma Ngämuqa sävät a ngän doqoräkt i qa qoar toqortäqyia,

⁸ " 'Rhärhae rhäkt ama ruvek di rhit kutdrir sävät a ngo nämät arha väm dap arhä snängaqa di qa e gläius na ngo.

⁹ Dap ti nänäs sagem ngo mavängam i rhi su ama ruvek na arhä muräkt kärangätni i rhoqor qre ama muräkt nagem ngo.' "

Agirhong Gärqärhongni I Irhong Ngät Tualat Sä Sävetka Bä Va Qaku Ama Qumärqumär Qa

(15:10-20 / Mak 7:14-23)

¹⁰ Dä ma Jisas ka mes ama ruvek sagem mes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Mamär iva ngäni nari ngo bä va qunäga vät a ngän i ¹¹ qaku agini qärqäni i ini ngät don sämät ama ruqa aa vängi di ini ngät tualat sä qa bä va qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong. Dap kinak agini qärqäni i vukpuk sä ini nämät aa vängi di rhäni rhäkt di ini ngät tualat sä qa bä va qaku ama qumärqumär qa."

¹² Dä ama mudäsaqongda rha män sagem ga bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Nga sa ngiat dräm i ama Farisiqäna di nga rha nari rhangät täkt gia enge dä sa rha qut säda arha ron nävät a ngät?"

¹³ Dä ma Jisas ka muvät i, "Ama nairhong moe qärqärhongni i sa qaku gu

mam dak pono da ama usäpki arha ron ga qutnanokt irhong diva rha rhar mät irhong nae. ¹⁴ Ngäni qyiradeng na rha. Rha di ama säsur ta ama ruvek kärarhani i rhi rhoer nanokt ama ruvek. Dä ngakt bä anga säsurta di rhi rhoer nanokt anga säsurta diva rha moe rha rhon sämät ama uqupka.”

¹⁵ Sukt di ma Pita qa goar na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ngit tävakt sa ama enge na ama siqutki bä ba ut.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar i, “Nga as kaku qunäga vät a nge? ¹⁷ Nga qaku ngiat dräm i agini qärgäni i ini ngät don sämät ama ruqa aa vängi di ini ngät don sämät aa sarimgi näkt nasot dä vuk sä ini näva aa släqyige? ¹⁸ Sukt di agini qärgäni i vukpuk sä ini nämät aa vängi di ini ngät dän nämät aa snängaqa bä rhäni rhäkt di ini ngät tualat sä qa bä qaku ama qumärqumär qa. ¹⁹ Inguna namuk nämät ama ruqa aa snängaqa dä ama vu ngät ama mungäsäng ngärhi rhartäm sä qa bä qä veng dä qä qavaträvätlägut dä qat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä qä sua dä qä iras na ama enge sävät arhani dä qat tamän mava na ama ruvek. ²⁰ Iarhongäkt toqoräkt di irhong ngät täqäne sa ama ruqa bä qaku ama qumärqumär qa. Sukt di nga aung gat täs sukt di qaku qa er qa rhor aa rhäkt di iangärhäkt ama lat toqoräkt di qaku ngät tualat sä qa bä qaku ama qumärqumär qa.”

*Ama Ruqi Nae Ma Kenan At Katnanakt
(15:21-28/Mak 7:24-30)*

²¹ Dä ma Jisas ka met na äkt dä qa met bä sävät ama ngärhäkta namet ma Tair dä ma Saidon. ²² Dä nak sa ama evopki nävät ama Kenangäna qäraktni i qiat tas e vä iaqäkt ama ngärhäkta qia män sagem ga bä qit nok i qi qoar toqortäqyia, “Gua morqa ma Devit aa emga, mamär iva ngit lavuqi na ngo inguna ngua imgi di ama iauska qät täk pät a qi mamär.” ²³ Sukt di qaku qa muvät pät a qi na anga enge. Dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga bä rhat naing bät a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhäk na qi nae inguna qiat tet nasot a ut dä qiat tuqäia.”

²⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo sukt sage ama Israelqäna qärarhani i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangättni i sa musäng sä ngät.”

²⁵ Sukt di qia män bä qia an da arha quum sä nas säng ma Jisas aa qar i qi qoar toqortäqyia, “Gua morqa, mamär iva ngia rhatnrähäm ngo.”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Qaku maräkt iva rhi rha ama rhoes arha tmäs bä rhi rhon na ngät bä ba ama im.”

²⁷ Dä qia muvät toqortäqyia, “Ngätki na nge gua morqa, dap käqi ama im di mamär

vät a ngät iva ngät täs ama nesdäm nasot angärha morta qärangättni i suksuk däm ngät säva ama lai angärha rem.”

²⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, gi qatnanakt di ama mor ngät! Qoki va rhäkmamär varhäm gi snängaqa.” Bä vät iomäkt ama qäväläm dä märäs pät at tuimgi.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek

²⁹ Dä ma Jisas ka met na äkt bä qa met pät ama namuqa ma Galili aa qoan. Näkt dang däm ga sämäni ama dabäm bä qa muqun e. ³⁰ Dä ama mor ngät ama gulañi na ama ruvek ta män sagem ga sa ama vävarhämda dä ama säsurta dä ama vaktpärrharha dä iarhakt kärarhae i qaku rhat tamän näkt sävät arhani ama rhäqäp na rha ama rämgivärharha bä rha mu rha säng ma Jisas aa qar bä qa mumäräs pät a rha. ³¹ Dä ama gulañgi na ama ruvek di qräk mät ta rhoqoräkt i rha lu ama ruvek kärarhani i qaku rhat tamän i sa rhat tamän dä ama vaktpärrharha i sa märäs pät a rha dä ama vävarhämda i sa rhat tet dä ama säsurta i sa rhat nañäm. Dä rhi nän sa ama Israelqäna arhä Ngämuqa.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Levaet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(15:32-39/Mak 8:1-10)

³² Nasot dä ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ngut lavuqi nä rhärhae rhäkt ama ruvek inguna sa qale rha gem ngo vät ama dävaung ama qunäng näkt kaku guarhong iva rha äs. Bä qaku nani a ngo iva ngu rhäk na rha nae rhoqor täkt i anoeng mä rha i varis deng bät a rha varhäm ama iska.”

³³ Dä ma mudäsaqongda rha snanbät sä qa i, “Nga vät ama ivärhäs gläius toqor täkt diva urhi rha anga bretkäna na qoe qärangättni i mamär iva urhi von ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek toqor täkt iväkt iva rha äs?”

³⁴ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?” Dä rha qoar i, “Ama ngärhäqyet da udiom ama bretkäna dä ama rhinämirhong ama marheka nä irhong.”

³⁵ Dä ma Jisas ka qoar na ama gulañgi na ama ruvek iva rha rhuqun bät ivät. ³⁶ Näkt ka rha qä bretkäna ama ngärhäqyet da udiom na ngät näkt sävät kä rhinämirhong näkt ka mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt ka vonmät na ngät bä qa von aa mudäsaqongda bä rha are da ama ruvek.

³⁷ Ama ruvek moe rha mäsbä arhä sarem. Näkt ama mudäsaqongda rha matma ama mäsdävät bä rha rhäqäp ama urat ama ngärhäqyet da unbem na ngät.

³⁸ Iarhakt k  rarhae i sa rha m  s di ama levaet ama tauseng  na na rha ama gamoe n  kt s  v  t ama evop ti na ama rhoes.

³⁹ B   nga nasot i sa ma Jisas ka rh  k na ama gula  n na ama ruvek nae d   qa veng s  m  t ama lil qi ama mlauski b   qa met b   s  v  t ama ng  rh  kta ma Magadan.

16

Ama Farisiq  na D   Ama Sadyusiq  na Rhi N  n Nani Anga Muqun  n

(16:1-4/Mat 12:38-42/Mak 8:11-12/Luk 11:29-32)

¹ D   ama Farisiq  na rhi na ama Sadyusiq  na rha m  n sage ma Jisas ivakt iva rhi siqut na qa i rha n  n ga iva q   qur a rha rha anga muqun  ngi na rh  vuk.

² D   ma Jisas ka mov  t p  t a rha rhoqort  qyia, "Qre va b  ngang  s d   ama qur  t m  t ama leq  s d   va ng  ni goar i duququ d   va ama qun  ng  t.*" ³ Dap p  t duququs kre va ama qur  t m  t ama leq  s d   ama ununige v  t ama qun  ga aa uv  s d   va ng  ni goar iva rh  qyerh  kt diva ama suigi qi s  p. Sa ng  n  t dr  m iva ng  n datn  v  mne mam  r na ama muqun  n m  t ama leq  s dap kaku mam  r v  t a ng  n iva ng  n  t lu   nism  ne s  v  t ama muqun  n b  t tang  t t  kt ama rhod  m. ⁴ Aing  n n  v  t tit t  kt ama qoengait di ama vu rha ama ruvek na ng  n g  rarhani i sa qaku qale ng  n mam  r i s  g  ni na ng  n ng  n n   ma Ng  muqa rhoqor ama ruom g  rqiomni i sa in mätlägut n  kt mam  r d   akni qa qavatn  v  tl  gut. B   ng  nit   m nani anga muqun  ngi sokt diva qaku anga muqun  ngi qi nam  n b   ba ng  n dap sokt ama muqun  ngi n  v  t ma Jona."

B     kt i qa m  ranas b   qa met.

Ama Farisiq  na Rhi Na Ama Sadyusiq  na Arha Yis

(16:5-12/Mak 8:14-21/Luk 12:1)

⁵ N  kt ma Jisas k   na aa mud  saqongda rha m  ngal  kt s  rhage na ama namuqa b   nga sa rha m  n e d   qun  ga v  t a rha i sa qaku rha rha anga bret. ⁶ D   ma Jisas ka goar na rha rhoqort  qyia, "Ng  nit lu mam  r nam  t ama Farisiq  na d   ama Sadyusiq  na arha yis."

⁷ D   rha nas  ng i rhat tam  n b  t a ne s  v  t aa enge i rhi goar toqort  qyia, "Nguar  m ga m  rh  m  n doqor  kt dinguna sa qaku ut ta anga bret."

⁸ Sokt di ma Jisas ka r  m arha engirhong d   qa snanb  t toqort  qyia, "M  niekt b   ng  n dam  n b  t a ne sa ama bret i qaku angung gem ng  n? Ai, nak ang  n gatnanakt di sa ama gaini na ng  t. ⁹ Nga as kaku qun  ga

v  t a ng  n? Nga qaku vuk p  t a ng  n i sa ng  n d  q  p ama urat ama m  m  nia na ama m  sd  v  t p  t iom  kt ama q  v  l  m i sa ngua vonm  t na ama bretk  na ama ng  rh  qyet b   ba ama gamoe ama ng  rh  qyet ama tauseng  na na rha?" ¹⁰ B   nga qosaqi qaku vuk p  t a ng  n i sa ng  n d  q  p ama urat ama m  m  nia na ama m  sd  v  t nage qa ng  rh  qyet da udiom na ng  t ama bretk  na b   b   qa levaet ama tauseng  na na ama ruvek?" ¹¹ Ngu lu m  niekt b   qaku qun  ga v  t a ng  n i sa qaku nguat tam  n s  v  t ama bretk  na? Ng  nit lu nam  t ama Farisiq  na d   ama Sadyusiq  na arha yis."

¹² B   rhoqor  kt d   sa qun  ga v  t a rha i nak kaku ma Jisas kat tam  n s  v  t ama yis k  raktni i s  va ama bret dap kat tam  n s  v  t ama Farisiq  na rhi na ama Sadyusiq  na arh   rhisu.

Ma Pita Qa Sameng Mam  r I Ma Jisas Di Ma Kraiss

(16:13-20/Mak 8:27-30/Luk 9:18-21)

¹³ B   nga ma Jisas ka m  n s  v  t ama ng  rh  kta glaqot na ama v  rh  m ama lel   m ma Sisaria Filipai d   qa snanb  t sa aa mud  saqongda rhoqort  qyia, "Aingo ma Ruqa aa Emga di ama ruvek tat tu arh   sn  ng i auge na ngo?"

¹⁴ D   rha mov  t p  t a qa rhoqort  qyia, "Arhani ama ruvek di rhi goar i ma Jon ama Baptais dap arhani di rhi goar i ma Elaija dap arhani di rhi goar i ma Jeremia ura akni n  v  t ma Ng  muqa aa v  mginarha."

¹⁵ D   qa snanb  t s   rha rhoqort  qyia, "Dap aing  n di ng  n du ang  n sn  ng i auge na ngo?"

¹⁶ D   ma Saimon Pita qa mov  t toqort  qyia, "Ainge di ma Kraiss ma Ng  muqa ama ng  td  q  m ga aa emga na nge."

¹⁷ D   ma Jisas ka mov  t p  t a qa rhoqort  qyia, "Saimon ma Jona aa emga, ama mod  mne di sa nga e gem nge inguna ama ruvek di qaku rha muqun  ga s   rhang  t t  kt ama m  dr  m b   ba nge dap kinak gu mam dak pono da ama us  pki arha ron sa qa muqun  ga s   ng  t b   ba nge. ¹⁸ D   ngu goar na nge i ainge di ma Pita b   v  t tak t  kt ama duiq   aa rh  ng diva ngua rhair na ama ruvek k  rarhani i rhat nanakt na ngo b   va qaku mam  r iva ama t   pki at krot ng   nam  n n  va arh   v  s. ¹⁹ Va ngu von nge rha ama akiq  na s  va ama Mur  ktp  m na rh  vuk d   agini q  r  qani i ngit tares p  t ini ang  rha rh  ng de v  t iv  t diva ma Ng  muqa q  t tares p  t ini ang  rha rh  ng d  vuk da ama us  pki arha ron n  kt agini q  r  qani i qaku ngit tares p  t ini ang  rha rh  ng de

* **16:2** "Qre va b  ngang  s d   ama qur  t m  t ama leq  s d   va ng  ni goar i duququ d   va ama qun  ng  t." Ma Matyu qa s  m dakt t  kt aa abuk n  kt nasot ama q  v  l  m ama qot   m d   arhani ama ruvek di rha s  m ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom d  kt ama q  ng  rini ang  t k  v  l  m b   s  v  t ama q  ng  rini ma 3 moe di arhani n  v  t a rha di sa qaku rha s  m irhong sae.

vät ivät diva qaku ma Ngämuqa qä narhares pät ini angärha rhäng dävuik da ama usäpki arha ron.”²⁰ Nasot dä ma Jisas ka muge ama mudäsaqongda ma ama qrot iva qale rhi naqoar na aung i qa di ma Kraiss.

Ma Jisas Ka Sameng Sävat Aa Tñäpki Dä Nasot Diva Qa Rhäranas

(16:21-23 / Mak 8:31-33 / Luk 9:21-22)

²¹ Mänäsäng na äkt dä ma Jisas ka nasäng iva qat tamän mamär särha aa mudäsaqongda iva qa rhet sae ma Jerusalem bä va qä rha ama märän maos maos masirhat nage ama morta dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna. Bä va rhi veng ga näkt pät ama dävauing na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.

²² Dä ma Pita qa rhäqoar sä ma Jisas sä nas bä qa rhäkne vät a qa sä iaqäkt aa muqunäga i qä qoar toqortäqyia, “Engeska, mamär iva qale ma Ngämuqa qä narhares pät iangärhäkt ama lat angärha rhäng. Qoki va qaku ngä nämän bät a nge.”

²³ Sokt di ma Jisas ka rhong bä qa rhäkne vät ma Pita na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Sämga, ngia rhet säng gua rhäng. Ainge di ngit päs nas mäni gua iska inguna sa rhak täkt gi snängaqa di qaku qa nage ma Ngämuqa dap ka nage ama ruvek.”

Mamär Iva Ngä Rha Gi Sämananamuqa Bä Ngit Päs Ma Jisas Aa Rhäng

(16:24-28 / Mak 8:34-38 / Luk 9:23-27)

²⁴ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nga nani aung gäarakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap kä rha aa sämananamuqa bä qät päs gua rhäng.”²⁵ Inguna aung gäarakni i nani a qa iva qä sangar vät aa iar mamär diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt kärak i qät kyiradeng na aa iar bä ba ngo diva qa rhumaiar ngät.²⁶ Va mamär vät anga ruqa rhoqor mäniect kre i mänamär sä qa nage ama ivätki at kärhong moe dap kábäs na aa iar? Bä qop ngu lu va agini qärqäni i mamär vät anga ruqa iva qä vodäm ini ivakt iva saqi qa rhän bät aa iar?

²⁷ “Inguna sa va ma Ruqa aa Emga qa rhän ba aa mam aa murhämeska qä na aa enselqäna näkt pa qa rhuvät pät ama ruvek asägäk asägäk parhäm aa lat.”²⁸ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i arhani nävät a ngän däkt i ngänät mair diva as kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ruqa aa Emga i qat dân sa aa muräkt i ama vitnaqa na qa.”

17

Ma Jisas Aa Nämñämgi Qia Män Maos
(17:1-13 / Mak 9:2-13 / Luk 9:28-36)

¹ Nasot ama qunäng ama ngärhäqyet da sägäk dä ma Jisas ka rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jems aa lätkka ma Jon

bä ma Jisas ka er nanokt ta bä dang däm da säda ama damgi ama uiu qi bä sokt ta sä nas.² Bä nga sa äkt dä ma Jisas aa nämñämgi qia män maos da arhä saqong bä aa saqongait ngät nämäm doqor ama qunäga dap aa boi di ngärhit sen i ama qulum ngät mamär.

³ Dä nak sa väs dä ma Moses kä nä ma Elaija gem da bä rhat tamän särhäm ma Jisas.⁴ Dä Pita qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Ngakt bä nani a nge diva ngua rhair na anga dāpguarhong anga värhahong anga me irhong de iva ani ba nge dap ani bä bä ma Moses dap ani bä bä ma Elaija.”

⁵ Bä nga as kat tamän dä nak sa ama eqoeqi qäarakni i ama qunäga mät ki qia ong da dä ama eguinga näva ama eqoeqi qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qäarak i sa gua snäng bät a qa masirhat kärak i märmär gem ngo nävät a qa. Ngänät nari nämät ka.”⁶ Bä nga ama mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä arpus na rha bä rha mas mäk pät ivät i rhit len masirhat mamär.⁷ Dä ma Jisas ka män gem da bä qa rhäk pät a rha i qä qoar toqortäqyia, “Ngän dair näkt kale ngänit len.”⁸ Bä nga rha näm bit dä qaku rha lu aung dap sokt ma Jisas.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i arhar sä rha vät ama damgi dä ma Jisas ka mugem da ma ama qrot toqortäqyia, “Qale ngän nasameng bä ba aung sävat iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngän lu ngät bä dängdäng i ma Ruqa aa Emga di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki.”

¹⁰ Dä ma mudäsaqongda rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniect bä ama Skraipkäna rhi qoar i nak mamär iva ma Elaija qa er qa rhän?”

¹¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nak koki ma Elaija diva qa er qa rhän bä va qa rhumamär nä iarhongäkt moe.”¹² Dap ngu qoar na ngän i sa ma Elaija qa män näkt kaku qunäga vät ama ruvek sä qa bä sa rha mualat sä qa qoki varhäm arhä snängaqa. Bä ngätki va qosaqi ma Ruqa aa Emga qä rha ama märänga nagem da.”¹³ Dä qunäga vät ama mudäsaqongda i nak ma Jisas kat tamän särhäm da di sävät ma Jon ama Baptaiss.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga

(17:14-21 / Mak 9:14-29 / Luk 9:37-43)

¹⁴ Bä nga sa evär däm da sage ama gulänği dä akni ama ruqa qa män ge ma Jisas bä qa an da aa quum sä nas säng aa qar¹⁵ näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua morqa, ngi lavuqi nä ngua emga inguna ama guani na qa bä avuqi na qa mamär bä ngäda arharpus na qa sämät ama mudam bä qop säva rigi.”¹⁶ Näkt ngua met sä qa sage gi mudäsaqongda dä qop kaku mamär vät a rha iva rha rhumäräs pät a qa.”

¹⁷ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga qatnanakt dä qosaqi ama vurha na ngän mamär. Ngu lu va qale ngo gem ngän bä dängdäng gäsnia? Dä qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bä dängdäng gäsnia? Ngäni rha ama rhoemga namuk sagem ngo!” ¹⁸ Näkt ma Jisas ka rhäk na ama iauska na ama enge ama qrot ngät bä vuk sä qa nämät ka rhoemga bä qop märäs pät a qa masägos.

¹⁹ Nasot dä ama mudäsaqongda rha män ge ma Jisas toqoräkt i sokt ta dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qaku mamär vät a ut iva urhi qutmäs iaqäkt ama iauska?”

²⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguna qaku ama mor angän gatananakt. Ngu qoar na ngän na ama engätki i qre va angän gatananakt di ama mor ngät toqor ama mastard aa gavämini di mamär vät a nge iva ngi qoar nä rhärhakt täkt ama damgi i, ‘Ngia rhet narhe bä sarhe!’ Dä va qia rhet toqoräkt bä qop pa qaku a qrot guani gem nge.” ²¹ *

Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Sävat Äa Tñäpki Näkt Nasot Diva Qa Rhäranas (17:22-23 / Mak 9:30-32 / Luk 9:43-45)

²² Sa nga ama mudäsaqongda rha män sävät a ne e ma Galili dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt ²³ bä va rhi veng ga. Näkt pa vät ama dävaung na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.” Dä ama mudäsaqongda di airäs ta masirhat.

Ama Takes Bä Ba Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

²⁴ Näkt nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män sae ma Kaperneam dä ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes ba ama ansäspämgi ama mor qi qärängätñi i ama qunängiom ama udiom in ditsek angät ligärigleng di sa rha män sage ma Pita bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga gia morqa di qaku qät don na anga ligär bä ba ama ansäspämgi ama mor qi?”

²⁵ Dä ma Pita qa muvät pät a rha i, “Ari, nak koki qät don.”

Näkt nga ma Pita qa män ba vät dä ma Jisas ka er qa märhamän sävät a qa i qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Saimon, ngiat tu gi snäng doqor mäniekt? Ama vitnarha nämäni ama ivätki di rhat dräm dit ta ama ligär ngä na ama takes di nage guavek koe? Nga rhit ta ngät nage arha ruvek maräkt ura nage ama näñista?”

²⁶ Bä nga ma Pita qa muvät i, “Nage ama näñista.”

Dä ma Jisas ka qoar i, “Rhoqoräkt di nak kop ama ruvek nae nävä qä vitnarha arha ivärhimek maräkt di isiska vät a rha sa ama takes. ²⁷ Sokt di varis ut naslava na rha dä soknga ngia rhet samana sävät a qoan bä va ngi ar sa anga rhinäm bä va nämät ama narhoerqa aa vämgä diva ngi rha ama ligärigä qärqigeni i ama levaet na ngät ama qunäng angät titsek nä ige. Dä ngia rhet sä ige bä va ngi vodäm ige bä ba rha iva ama takes bä ba un.”

18

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär

(18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 9:46-48 / Luk 22:24-27)

¹ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha män sagem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Auge di ama vit na qa mamär va ama Muräktpäp na rhävuk?” ² Dä ma Jisas ka rhäknan da ama rhoemga bä qa mair na qa da arhä saqong.

³ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas bä ngän dön iva ngän doqor ama rhoes di qop pa qaku ngän namon säva ama Muräktpäp na rhävuk. ⁴ Aung gäarakni i qät säm ama gaini na nas bä qa rhän iva qa rhoqor tak täkt ama rhoemga di iaqäkt di ama vit na qa mamär vä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäp.

⁵ “Bä aung gäarakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di sa qä rhar sä ngo. ⁶ Sokt di aung gäarakni i qat täqäne sa akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes ama gaini na rha qäarakni i qat nanakt na ngo bä sämät anga vuini di vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa säva ama quluñini vä garäska bä va qä näkt märätki.

Ama Rhonsävät Sävat Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bä Sämat Ama Vuirhong

(18:7-9 / Mak 9:42-48 / Luk 17:1-2)

⁷ “Avuqi na ama ruvek pät ama ivätki qärarhani i rhi rhartäm sa arhani ama ruvek bä sämät ama vuirhong. Qoki qale iangärhäkt ama lat toqoräkt sokt diva avuqi mamär ge auge qäarak i qat tualat toqoräkt.

⁸ “Ngakt bä ngia rhäqyet ura gia qäraet ngärhi rhartäm sä nge sämät anga vuini dä va ngi rhodäkt sä et bä ngi rhon na et nae. Inguna qoki ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät i suktäkt pät a

* **17:21** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dap ama iauska rhoqor tak täkt di mamär iva qa rhet di sokt nävät ama nän dä ama meranotka.’

nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet nä gia qärisem moe ura qale gia rhäqyisem moe sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. ⁹ Dä qosaqi ngakt bä gi saqongaqa qä rhartäm sä nge bä sämät anga vuini dä va ngia rhar tüm ga bä ngi rhon na qa nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät sokt sa ama saqongaqa ama sägäk dap ama vu rhoqoräkt i gi saqongaiom ama udiom sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Sipsip Kärakni I Musäng Sä Qa

(18:10-14 / Luk 15:1-7)

¹⁰ “Ngänit lu i varis ngän naslava na aung nävät tärhae rhäkt ama rhoes inguna rhävuk da ama usäpki arha ron di arha enselqäna* di rhat mair vasägos dä gu mam aa saqong. ¹¹ † ¹² Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt? Ngakt bä akni anga ruqa di aa anga handret na anga sipsipkäna näkt musäng sa ama sägäk dä mänia? Nga qaku qä namet daqule angätäni ama 99 na ngät ama sipsipkäna va ama mran äkt da ama dabap dap pa qa rhet nasot iaqäkt kärak i sa musäng sä qa? ¹³ Bä ngu qoar na ngän na ama engätki i ngakt bä va qa rhän bät a qa diva märmär gem ga masirhat nävät a qa vä iangärhäkt ama 99 na ngät kärangät i sa qaku musäng sä ngät angät tpäs. ¹⁴ Bä qosaqi rhoqoräkt di angän mam dak pono da ama usäpki arha ron di qaku nani a qa iva qäbäs na aung nävät tärhae rhäkt ama rhoes.

Ngakt Bä Akni Anga Qatnanaktpämga Qat Tualat Na Anga Vuini Säväät A Nge

(18:15-20 / Luk 17:3-4)

¹⁵ “Ngakt bä akni anga qatnanaktpämga qat tualat na anga vuini sävät a nge dä ngia rhet sagem ga bä va ngia rhuqunäga vät a qa i ngi qur a qa rha aa lat ama vu ngät näkt kaku mänguräp dap sokt en. Näkt ngakt bä qä nari nämät nge dä va saqi as ina ruaioim na ne ngi na qa. ¹⁶ Sokt di ngakt bä qaku qä nanari nämät nge dä va ngi rhäqoar sa aung ura guaiom bä va ngän det sagem ga ivakt iva gia enge moe di iarhakt di mamär iva rhi sämaengätki na ngät. ¹⁷ Näkt ngakt bä qaku qä nanari nämät ta dä va ngän duqunäga vät gi guläñgi na ama qatnanaktpämga. Bä ngakt bä qaku qä nanari nämät ama qatnanaktpämga dä va ngän däqäne sä qa rhoqor qre i anga Jentailqa ura anga ruqa qarakni i qat dräm gät ta ama takes.

¹⁸ “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i agini qarqäni i ngän dares pät ini

angärha rhäng de vät ivät diva ma Ngämuqa qä rhares pät ini angärha rhäng dävk da ama usäpki arha ron näkt agini qarqäni i qaku ngän dares pät ini angärha rhäng de vät ivät diva qaku ma Ngämuqa qä narhares pät ini angärha rhäng dävk da ama usäpki arha ron. ¹⁹ Saqi as ngu qoar na ngän i ngakt bä ama udiom nävät a ngän di sa sägäni na iom bät ama ivätki sävät guani qarqäni i sa in nän nani ini dä va gu mam dak pono da ama usäpki arha ron ga rhualat toqoräkt. ²⁰ Inguna nga rhoqoräkt i västämne na anga udiom ura anga dävaung na rha nävät gu ngärhipki di sa qale ngo e gem da.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Latka Qärakni I Qaku Qa Qyiradeng Na Akni Sa Aa Lat Ama Vu Ngät Säväät A Qa

²¹ Nasot dä ma Pita qa män ge ma Jisas bä qä snanbät sä qa rhoqortäyia, “Engeska, ngakt bä gua ruqa qat tualat na ama vuirhong sävät a ngo vasägos dä va ngut kyiradeng na qa sa aa lat ma ama mämänia nä imek? Nga va ngut kyiradeng ba qa ma ama ngärhäqyet da unmem nä imek?”

²² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäyia, “Ngu qoar na nge iva qale ngit kyiradeng ba qa sokt pät ama ngärhäqyet da unmem nä imek dap kinak pa ngit kyiradeng ba qa vät ama dävaung na rha ama ruvek da ama ngärhäqyisem da qäraet da unmem nä imek.”

²³ “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm diva ngua rhuqt tüm ngät sävät akni ama vitnaqa. Maos dä iaqäkt ama vitnaqa di nani a qa iva qa rhuräkt na aa latta arhä dinau. ²⁴ Bä nga qa nasäng iva qat turäkt dä rha män sa akni ama latka qarakni i aa dinau di ama ngärhäqyisem da udiom na ngät ama tausengäna na ama qunäng angät titsek. ²⁵ Dap ka latka di qaku aa anga ligär masirhat ivakt iva qa rhuvät na ama vitnaqa aa ligär. Dä soknga ama vitnaqa qa qoar iva rhi vodäm ga qä na aa egutki näkt in oes näkt sävät arhä qarhong iva nani anga ligär bä bä qa vitnaqa.

²⁶ “Bä äkt i qa latka qa an da aa quum sä nas säng ama vitnaqa aa qar bä qät nok pät a qa sä nas i, ‘Ai, ngi lavuqi na ngo dä va as pa ngua rhuvät nä gi ligär moe.’ ²⁷ Dä ama vitnaqa qa lavuqi na qa dä qa qoar na qa i sa isiska vät a qa i sa qaku mamär iva qä namuvät na ama ligär.

²⁸ “Sokt di mamär dä qa latka qa met bä qa män bät akni aa ruqa ama latka qaräkt i sa mudu qa rha ama narhoerqa ama latka aa ligär qarangätäni i ama handret na ngät ama qunäng angät titsek näkt as kaku qa muvät

* **18:10** arha enselqäna Rhangät täkt ama enge di rhoqor qre ma Jisas kä su ut i ama ruvek asägäk asägäk di akni ama ensel qät lu vät a qa. † **18:11** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Inguna sa ma Ruqa aa Emga qa män ivakt iva qa rhumaiar nä iarhakt kärarhae i qäbäsäkäs na rha.’

na ngät. Bâ nga qä narhoerqa qa män bät akni dä qa sangar a qa bä qät täkbrät pät aa qän dap kä qoar na qa i, 'Qop ngi lir ngia rhuvät nä gu ligär!'

²⁹ "Dä sa arpus nä qärak mäk dap kät nok pät a qa i, 'Ai, ngi lavuqi na ngo dä va as pa ngua rhuvät nä gi ligär.' ³⁰ Qop kä narhoerqa di qa mer dap kinak ka mu qa va ama tpäskiarharhäng ivakt iva qale qa äkt bä dängdäng iva qa rhuvät na aa ligär.

³¹ "Nga arhani aa ruavek ama latta rha lu rhoqoräkt dä airäs ta masirhat dä rha met sage ama vitnaqa bä rha sameng ba qa nä iangärhäkt moe ama lat. ³² Dä qa vitnaqa qa rhäkne nani qa latka bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, 'Ainge di ama vu qa ama latka na nge. Sa ngua muisiska vät a nge nä iangärhäkt gi dinau moe inguna sa ngia nok pät a ngo. ³³ Näkt padi mai va qosaqi ngia rhualat sä gia ruaqa rhoqoräkt toqor ngo i sa ngua lavuqi na nge.' ³⁴ Dä qa latka aa morqa di ama uraqi da aa ron dä qa mu qärak pa ama tpäskiarharhäng ivakt iva qale qa äkt bä dängdäng iva qa rhuvät na aa morqa aa ligär moe." ³⁵ Näkt ma Jisas ka qoar i, "Gu mam dak pono da ama usäpki arha ron di qa diva qät tualat sä ngän doqoräkt kre i sa qaku ngit kyiradeng nä gia ruaqa namuk sa aa lat ama vu ngät."

19

Ma Jisas Ka Su Säväät Ama Bänbänmät Da Ama Ngärhaegurhini Anärha Ron
(19:1-12/Mat 5:31-32/Mak 10:1-12/Luk 16:18)

¹ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqtu bä rhäksot dä qa met daqule ma Galili bä qa mon säda ama ngärhäkka ma Judia aa ron bä särhage na ama rigi ma Jordan. ² Dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa bä qa mumäräs pät arha rämgivärharha e.

³ Dä arhani ama Farisiqäna rha män gem ga bä rha siqtu na qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga maräkt toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt iva akni ama ruqa qä qutmäs aa egutki vät guani angät tpäs?"

⁴ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän i mudu vät ama rharimini di sa qa säm ama ruvek i ama gamoe dä ama evop?" ⁵ Bä qosaqi ma Ngämuqa qa qoar i, 'Rhoqoräkt bä va ama gamoeqa qa rhet daqule aa mam dä aa nan bä va västämne na iom gä na aa egutki bä va ama sägäge ama släqyige na iom?' ⁶ Bä äkt i sa qaku as ama udiom na iom dap kinak ama sägäk na iom. Dä soknga qale aung anga ruqa qä namat mät ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa västämne nä ini."

⁷ Dä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Ngakt bä rhoqoräkt dä mäniäkt bä mudu ma Moses kät tares iva ama gamoeqa qä von aa egutki rha anga abuqit na ama bänmät näkt kä rhäk na qi?"

⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Mudu ma Moses ka rhares bä ba ngän iva matmät ama ngärhaegurhini inguna ama qrot angän bäs. Sokt di mudu mänasäng bät ama rharimini di qaku rhoqoräkt. ⁹ Näkt ngu qoar na ngän i aung gäarakni i qa qutmäs aa egutki dap sa qaku qia mualat na anga lat na ama qavatka bä qa mät aktni di qä qavatnävätlägut."

¹⁰ Dä ma Jisas aa mudäsäqongda rha qoar na qa i, "Di ngakt bä rhoqoräkt mänguröp ama gamoeqa qa na ama evopki di mamär iva qale ama ruvek ta tätlägut."

¹¹ Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Rhangät täkt gu rhisu di qaku mamär vät ama ruvek moe iva rhat tat maengäkt sä ngät dap ngät di sokt bä bä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot ivakt iva rhat tat maengäkt sä ngät. ¹² Inguna arhongni irhong nge e di qaku mamär vät anga ruqa iva qä tätlägut nävät irhong. Arhani di arhä nanäkkinä tit sä l a rha i qaku mamär na arhä släqyiglang iva rhat tas ti na ama evop dap arhani di ama ruvek ta mualat na arhä släqyiglang doqoräkt dap arhani di qaku rhat tätlägut ivakt iva rhat tualat bä bä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpä. Aung gäarakni i mamär vät a qa diva mamär iva qät ta rhangät täkt gu rhisu."

Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo

(19:13-15/Mak 10:13-16/Luk 18:15-17)

¹³ Nasot dä arhani ama ruvek ta män sa ama rhoes sage ma Jisas ivakt iva qa rhu aa rhäkt pät a rha bä qä nän säväät a rha. Dap ama mudäsäqongda rha mair särha ama ruvek. ¹⁴ Sokt di ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Ngäni rhares pät ama rhoes ama gaini na rha arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ama Muräktpä na rhävuk di ngät bä bä iarhakt kärarhae i rha rhoqor tärha rhäkt ama rhoes." ¹⁵ Dä ma Jisas ka mu aa rhäkt pät ama rhoes näkt mamär dä qa met.

Ama Evänga Ama Qärhong Bät A Qa

(19:16-30/Mak 10:17-31/Luk 18:18-30)

¹⁶ Dä nak sa akni ama ruqa qa män ge ma Jisas bä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Qamorqa, ngu lu va ngua rhualat na agi a lat anga mär ngät ivakt iva dängdäng dä va bä ba ngo na ama iar ama sok tam ngät?"

¹⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Mäniäkt bä ngi snanbät sä ngo nani anga lat kärangätni i ama mär ngät? Sokt ama sägäk ka e qärak i ama mär qa."

Ngakt bā nani a nge na ama iar ama sok tām ngāt diva ngiat tet parhām ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses.”

¹⁸ Dā qārak ka snanbāt i, “Agi murākt iangārnhākt?” Dā ma Jisas ka muvāt i qā goar na qā rhoqortāqyia, “Qale ngi veng dā qale ngi qavatnāvātlāgūt dā qale ngi sua dā qale ngi iras na anga engirhong sāvāt arhani ¹⁹ dā ngit kutdrir sāvāt gi mam dā gi nan dā mamār iva gia snāng bāt arhani i rhoqor qre i gia snāng bāt a nas.” ²⁰ Dā qa evānga qa muvāt i qā goar toqortāqyia, “Rhangāt tākt ama murākt moekt di sa nguat tet parhām ngāt dap saqi as ngut lāk nani agini?”

²¹ Dā ma Jisas ka goar na qa rhoqortāqyia, “Ngakt bā nani a nge iva mamār na nge mamār dā ma Ngāmuqa aa saqong diva ngia rhet bā ngi vodā gi qārhong moe bā ngi von ama tlākta dā va ngi rha ama māmāgān dāvuk. Nākt ngi ang bā ngit pās gua rhāng,” ²² Bā nga qārak ka nari rhoqorākt dā qa met i airās ka inguna qa di ama qārhong bāt a qa masirhat.

²³ Dā ma Jisas ka goar na aa mudāsaqongda rhoqortāqyia, “Nguat tamān sārham ngān na ama engātki i ama qrot masirhat ge ama qārhongbārharha iva rha rhon sāva ama Murāktpām na rhāvuk. ²⁴ Saqi as ngu goar na ngān i ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon māt anga liqini va anga slāpki qāraktni i rhit kutām na qi at tāvās dap sa ama qrot masirhat mamār ge ama qārhongbārhaqa iva qa rhon sāva ma Ngāmuqa aa Murāktpām.”

²⁵ Nga ma Jisas aa mudāsaqongda rha nari rhoqorākt dā qrak māt ta masirhat dā rhi snanbāt toqortāqyia, “Ngakt bā nga rhoqorākt dā ngu lu va sirhākt auge di mamār vāt a qa iva qā rha ama mumaiar?”

²⁶ Di nak ma Jisas ka nām sāvāt a rha nākt ka goar toqortāqyia, “Rhangāt tākt ama lat di qaku mamār vāt ama ruvek na ngāt dap ma Ngāmuqa di mamār vāt a qa na ama lat moe.”

²⁷ Dā ma Pita qa muvāt i qā goar toqortāqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aut kārhong moe bā ut pās gia rhāng. Bā sirhākt di nga mamār iva bā ba ut nā guani?”

²⁸ Dā ma Jisas ka goar na rha rhoqortāqyia, “Nguat tamān sārham ngān na ama engātki iva vāt iangārnhākt ama rhodām gārāngāt iva iarhongākt moe di ama iarās nā irhong gārāngāt iva ma Ruqa aa Emga qat muqun māt aa vitnaqa aa māmugunās ama mār ās mamār dā va aingān gārharhae i sa ngānit pās gua rhāng di qosaqi va ngān duqun māt ama vitnarha arhā māmugunimek ama ngārnhāqyisem da unmem nā imek. Bā na ākt dā va ngān datnāvāmne na ama enivirhong ama ngārnhāqyisem da udom nā irhong nae ma Israel. ²⁹ Bā iarhakt moe qārharhae i sa rha met daqule arha vāt ura arha matpek ura arha lāktpek ura

arhā mamākkāna ura arha nanākkina ura arhā rhoes ura arha ivātki ivakt iva rhit pās gua rhāng diva rhi rha savit na ama handret nā imek nākt nasot diva bā ba rha na ama iar ama sok tām ngāt. ³⁰ Sokt di ama rhāqāp na rha qārharhi i rhi rhoer tākt diva dāngdāng na rha mamār dā ama rhāqāp na rha qārharhi i dāngdāng na rha rhākt diva rhi rhoer mamār.”

20

Ama Latta Va Ama Etki Na Ama Wain

¹ “Iaqaēt na rhāvuk aa Murāktpām di ngāt toqor akni ama ruqa qārakni i maos di qa rhāqasāp ivakt iva qa rhat mā guavek iva rhat tualat pāt aa etki na ama wain. ² Sa qa māt bāt arhani dā rha rhares ba ne qā na rha sa ama ligārige qārqiigeni i ama qunāga ama sākā aa rhitsek pāt ama qunāga ama sākā aa lat dā qa rhāk na rha sāva aa etki na ama wain ivakt iva rhat tualat.

³ “Saqi as mamār vāt ama ngārnhāqyet da levaet nā irhong dā qa māt bāt arhani ama ruvek kārharhi i rhat mair mavāngam ba ama ivārhas kārqosni i rhat drām dit boda ama tmās e ⁴ dā qa goar na rha i, ‘Ngān di qosaqi ngān det sāvāt gua etki na ama wain ivakt iva ngān dualat bā va ngu sek mā ngān na ama rhitsek ama rākt ngāt.’

⁵ “Bā ākt i iarhakt ta met nākt kosaqi qa mualat toqorākt māniqunāng nākt kosaqi vāt ama dāpguarhong sāpbāngang dā qa mualat toqorākt. ⁶ Sa qorhās iva ngārnhāqyet nā irhong sāpbāngang dā saqi qa met sāva ama ivārhas kārqosni i rhit boda ama tmās e dā qoki as ka lu arhani ama ruvek kārharhi i rhat mair mavāngam. Dā qa goar na rha i, ‘Māniekt bā ngānit tar sa ama qunāga i nak kop kale ngān mavāngam de?’

⁷ “Dā rha goar na qa i, ‘Qaku aung ga māt a ut iva ut tualat.’ Dā qa goar na rha i, ‘Ngān det sāvāt gua etki na ama wain bā qosaqi ngān dualat.’

⁸ “Nākt sa nga bāngāngās dā ama etki arha ik ka mes aa latka qārak i qāt lu vāt ama latta moe bā qa goar na qa rhoqortāqyia, ‘Ngia rhes ama latta moe bā ngi sek mā rha na arhā rhitsek mānasāng nāvāt iarhakt kārharhae i rha māt nasot bā dāngdāng nā qārharhi i rha māt narhoer.’ ⁹ Bā nga iarhakt ta māt gārharhae i sa rha nasāng na ama lat sāpbāngang bāt ama ngārnhāqyet nā irhong di sa sākā asākā ka rha ama ligārige.

¹⁰ “Bā nga iarhakt kārharhae i mai dā sa rha nasāng iva rhat tualat ta māt dā rha mu arhā snāng iva rhi rha anga rhitsek masirhat. Sokt di qosaqi asākā asākā sa qa rha ama ligārige. ¹¹ Bā nga sa rha rha igleng dā rha mārhamāngus bā ba ama morqa ¹² i rhi goar toqortāqyia, ‘Erhārhae rhākt kārharhae i ngia māt a rha nasot di nak

kop ta mualat pät ama sägak ama aua dap aiut di ama qunäga qa mä ut mänsäng mai gre vät duququs sokt di qop ngia sek mä ut na ama rhitsek toqorne, rhi na ut!

¹³ “Dä qa morqa qa muvat pät akni nävät a rha rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, qaku ngu slava na nge. Nga mai qaku un dares ba ne sa ama ligäriqe rhoqoräkt pät ama qunäga aa lat?’ ¹⁴ Ngi rha gi rhitsek bä ngia rhet. Qoki nani a ngo iva ngu von dak täkt ama latka qäarak i dängdäng na qa rha ama rhitsek toqor gi rhitsek. ¹⁵ Nga qaku mamär vät a ngo iva ngua rhet parhäm gu snängaqa sä gu qärhong? Ura nga ama vu dä gia ron nävät gua lat ama mär ngät?”

¹⁶ Dä ma Jisas ka goar i, “Bä äkt iva iarhakt kärarhae i dängdäng na rha diva rhi rhoer mamär dap kärarhani i rhi rhoer diva dängdäng na rha mamär.”

Ama Däpquamek Na Äs Kärqosni I Ma Jisas Ka Märahämän Sävat Äa Tnäpki
(20:17-19 / Mak 10:32-34 / Luk 18:31-34)

¹⁷ Bä nga ma Jisas kat tet tävit iva sae ma Jerusalem dä qa rhäqor sae ma mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha sä nas bä rhat tet dap kat tamän särhäm da rhoqortäqyia, ¹⁸ “As ngäni lu i sa ut tet tävit sae ma Jerusalem bä va ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna arhä rhäkt. Bä va rhi rhares pät aa rhäng sämät ama tnäpki. ¹⁹ Näkt pa rhi vodäm ga ba ama Jentailqäna ivakt iva rhat tuma qa dä rhat täranäs ka näkt ti edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. Näkt pät ama dävaung na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tnäpki.”

Ama Ngätänäk Arha Nän
(20:20-28 / Mak 10:35-45)

²⁰ Nasot dä ma Sebedi aa egutki qia män sage ma Jisas sa at tuimiom bä qia an da at kuum säng ma Jisas aa qar bä qi nän ga nani ani. ²¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä qi i, “Nani a nge na agiqa?” Dä qi goar na qa i, “Mamär iva ngi rhares iva mugas pä gi Muräktpäp dä va rhiom däkt ngua imiom in duqun di ak dä gi sael dap ak dä gi märmär.”

²² Dä ma Jisas ka muvat pät ma Jems kä nä ma Jon doqortäqyia, “Äien di qaku inät dräm agini ianiäkt kärqäni i ini nän däni ini. Nga mamär vät a en iva ini näkt nämät ama kap na ama märänga qäarak iva ngu näkt nämät ka?”

Dä in goar na qa rhoqortäqyia, “Mamär vät a un.”

²³ Dä ma Jisas ka goar na iom doqortäqyia, “Va ini näkt nämät ama kap kärak iva ngu

näkt nämät ka sokt di iomäkt iva aung ga rhuqun dä gu märmär dä aung dä gu sael di qoki qaku mamär iva ngu namuräkt toqoräkt. Iamemäkt ama mämugunimem di qoki bä bä iaiomäkt kärqiom i sa gu mam ga rhäkmu nä imem bä ba iom.”

²⁴ Bä nga arhani ma Jisas aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem na rha rha nari rhoqoräkt dä rhir qur qärqiomni qa sägiom.

²⁵ Sokt di ma Jisas ka mes ama mudäsaqongda moe sagem mes näkt ka goar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngänät dräm i ama Jentailqäna arha tpäskinarha di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräsna rha di rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha. ²⁶ Dap kinak mänguräp mä ngän diva qale rhoqoräkt. Dap aung gäarakni i nani a qa iva ama moräs na qa mänguräp mä ngän di qoki va qale qa i ama latka na qa va angäna rem ²⁷ bä aung gäarakni i nani a qa iva ama narhoer qa mänguräp mä ngän di qoki va qale qa i ama latka na qa va angäna rem. ²⁸ Iangärhäkt ama lat di qoki rhoqor ma Ruqa aa Emga qäarak i sa qaku qa män ivakt iva ama ruvek tat tualat bä ba qa dap kinak ka män ivakt iva qat tualat ba ama ruvek bä va qä voda aa lar ivakt iva qä rhäksasot ama rhäqäp na rha.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsurium
(20:29-34 / Mak 10:46-52 / Luk 18:35-43)

²⁹ Näkt nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet nämät ama värhäm ama mor äm ma Jeriko dä ama mor qi ama gulängi na ama ruvek ta met nasot a qa. ³⁰ Dä nak sa aiomni ama säsurium di inät muqun bät ama iska aa rhäkt bä nga in nari sävat ma Jisas i qat tet e na iom dä inät näs toqortäqyia, “Auna morqa* , ma Devit aa emga, ngi lavuqi na un!”

³¹ Dä ama gulängi na ama ruvek ta näs täm iom i rhi goar na lom iva mänaadin däni iom sokt di qop inät näs masirhat i, “Auna morqa, ma Devit aa emga, ngi lavuqi na un!”

³² Dä ma Jisas ka mair bä qa mes iom sagem mes dä qa snanbät sä iom i, “Nani a en iva ngua rhualat na agiqa bä ba en?”

³³ Dä in goar na qa i, “Morqa, vadi va unät nähäm.”

³⁴ Dä ma Jisas ka lavuqi na iom dä qa rhäk pät in saqong dä qärqiom in nän masägos bä in met nasot a qa.

* **20:30** Auna morqa Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

21

*Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem**(21:1-11/Mak 11:1-10/Luk 19:28-44/Jon 12:12-19)*

¹ Bã sa nga ma Jisas kã na aa mudãsaqongda rhat tet bã sa glaqot nã ma Jerusalem dã rha mãn bãt ama vãrhãm ama lel ãm ma Betfage mãni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. Dã ma Jisas ka rhãk na ama mudãsaqongiom ama udiom ² i qa rhodrãp iom doqortãqyia, “In det sãp iomãkt ama vãrhãm gãrqomni i ãm nga e va in gamãs dã qop ãkt dã qoki va in dãn bãt ama donki qi na at toemga qãrqiomni i sa rha qop sã iom dã ini rhãvãkt sã iom bã ini ang sã iom sarhe sagem ngo. ³Nãkt ngãkt bã aung gat tamãn sãvãt a en doqor mãniekt dã va ini qoar i ma Engeska nani a qa na iom nãkt pa saqi qã lir qã evãr dãm iom sagem nge.”

⁴ Rhangãt tãkt ama lat ngã mãranas ivãkt iva ngãrhi rhãkãmãr varhãm ama enge qãrangãtãni i mudu ma Ngãmuqa aa vãmginaqa qa mãrhamãn bãt a ngãt toqortãqyia,

⁵ “Ngi qoar nã ma Saion at tuimgi i,
‘As ngi lu i gia vitnaqa qat dãn sagem ngãn!
Sa qa sãm ama gaini na nas bã qat muqun bãt ama donki aa rhãng gãrakni i ama donki at toemga.’”

⁶ Dã ama mudãsaqongiom in met bã in mualat parhãm ma Jisas aa enge. ⁷ Bã in mãn sa ama donki qi na at toemga dã in mu in baulem ama uiu em bãt ama donki qi na at toemga ina rhãng bã ma Jisas ka muqun bãt ama rhoemga aa rhãng.

⁸ Ama rhãqãp na rha ama ruvek ti vreng arhã boi ama uiu ngãt pãt ama iska dap arhani di rhit dodãkt sa ama ngãmung angãt ngãrhãqyitnãk bã rhi aneng itnãk pãt ama iska. ⁹ Dã ama gulañ na ama ruvek kãrãrhani i rhi rhoer nanokt ma Jisas dã iarhãkt kãrãrhae i dãngdãng na rha di rha moe rhit nãs toqortãqyia, “Hosana, ama ansãs sage ma Devit aa emga. Mamãr iva ama modãmne sãvãt tak tãkt kãrak i qat dãn nãvãt ma Engeska ma Ngãmuqa aa ngãrhipki. Ama ansãs sage ma Ngãmuqa rhãvuk da ama usãpki arha ron!”

¹⁰ Bã nga ma Jisas ka mon sae ma Jerusalem dã ama ruvek moe rha mãranas masirhat i rhi snanbãt i, “Auge rhak tãkt?”

¹¹ Dã qa gulañ na ama ruvek kãrãrhani i rhat tet nasot ma Jisas di rha muvãt i rhi qoar toqortãqyia, “Ma Ngãmuqa aa vãmginaqa ma Jisas tak tãkt kãrak i nae ma Nasaret e ma Galili.”

*Ma Jisas Ka Qumãr Ama Ansãspãngi Ama Mor Qi**(21:12-17/Mak 11:15-19/Luk 19:45-48/Jon 2:13-22)*

¹² Dã ma Jisas ka mon sãva ama ansãspãngi ama mor qi arha ivãrhãm bã qa qutmãs iarhãkt kãrãrhae i rhit boda arhã qãrhong bã sãvãt kãrãrhani i rhit bodãm bãt arhongni e vã bãm. Bã qa nãpgoer nã qãrãrhani i rhit kutsasorhane na ama ligãr arhã lai dã qosãqi qa rhar da ama mãmugunimek sã iarhãkt kãrãrhae i rhit boda ama ituap. ¹³ Nãkt ka qoar na rha rhoqortãqyia, “Ma Ngãmuqa aa enge qãrangãtãni i sa mudu rha sãm a ngãt di ngãt tamãn doqortãqyia, ‘Gua vãtki diva rhat tes ki i ama vãtki na ama nãn’ sokt di sa ngãn mualat sã qi ma ama suarha arhã qeqi.”

¹⁴ Dã ama sãsurta rhi na ama vãvarhãmãda rha mãn sagem ga va ama ansãspãngi ama mor qi bã qa mumãrãs pãt a rha. ¹⁵ Sokt di nga ama priskãna ama morãs na rha rhi na ama Skraipkãna rha lu ma Jisas i qat tualat na ama mãr ngãt ama lat mamãr dã qosãqi rha lu ama rhoes i rhit nãs i, “Ama ansãs sage ma Devit aa emga” vuk pa ama ansãspãngi ama mor qi dã rhir qur ¹⁶ bã rha snanbãt sã ma Jisas toqortãqyia, “Nak nga ngiat nari ama rhoes arha enge?”

Dã ma Jisas ka qoar na rha i, “Ari, nguãt nari rha dã nga sa qaku ngãn des ma Ngãmuqa aa enge qãrangãtãni i ngãt tamãn doqortãqyia,

“‘Sa ngia mualat iva ama ansãs ngãt dãn sagem nge
nãmãt ama rhoes dã nãmãt ama qoko-
qirhong angãrha vãm?’”

¹⁷ Nãkt ka met daqule rha bã vuk sã qa nae ma Jerusalem bã sae ma Betani bã qa mas e.

*Ma Jisas Ka Mãrhamãn Na Ama Enge Ama Qrot Ngãt Sãvãt Ama Gosaqi**(21:18-22/Mak 11:12-14/11:20-24)*

¹⁸ Nãkt pãt duququs i nga saqi as evãr dã ma Jisas iva sae ma Jerusalem dã qa nari i anoeng mã qa. ¹⁹ Dã qa lu ama gosaqi mãni ama iska dã qa met sae dã qop kaku qa mãn bãt guani vãt at tãqãn dap sokt ama ngãrhãqyitnãk. Dã soknga qa qoar na qi rhoqortãqyia, “Mamãr iva saqi as mirhup kaku ngi natsa anga gavam.” Dã qek dã qãrakt masãgos.

²⁰ Bã nga ama mudãsaqongda rha lu rhoqorãkt dã qrãk mãt ta i rhi qoar i, “Ngu lu rhoqor mãniekt bã qek da ama gosaqi masãgos?” ²¹ Dã ma Jisas ka muvãt pãt a rha rhoqortãqyia, “Nguãt tamãn sãrhãm ngãn na ama engãkkti i ngãkt bã ngiat nanãkt maengãkkti dap kaku gi nga snãngaiom ama udiom diva mamãr iva ngiat tualat toqor ngo sa ama gosaqi bã va qosãqi mamãr iva

qäqi ngi goar nä rhärhakt täkt ama damgi iva qia rhäranas bä säva ama garäska dä mamär iva qoki rhäkmmamär toqoräkt.”²² Näkt kre va ngäni nän ma Ngämuqa nani guani näkt sa ngänät nanakt diva qä von ngän dä m ini.

Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa Qrot (21:23-27/Mak 11:27-33/Luk 20:1-8)

²³ Nasot dä ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi bä nga rhoqoräkt i qä su ama ruvek dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha män sagem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge? Sa auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?”

²⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Va qosaqi ngu snanbät sä ngän na ama sägängät ama snanbät näkt ngakt bä ngäni goar na ngo na ama muvätki diva sirhäkt ngu goar na ngän i sa auge qa von ngo rha ama qrot iva nguat tualat nä rhärhong däkt.”²⁵ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek?”

Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dä rhi goar na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bä urhi goar i, ‘ngät di ngät na rhävuk’ dä sirhäkt pa qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bä ngakt bä rhoqoräkt dä mäniekt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’²⁶ Dap ngakt bä urhi goar i ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ diva urhit len ama ruvek inguna rha di rhat lu ma Jon i akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.”²⁷ Bä äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm.”

Dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguat tualat nävät auge aa qrot.

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväät Ama Ruqa Aa Imiom Ama Udiom

²⁸ “Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt sävät tangät täkt? Maos dä qale akni ama ruqa qärakni i aa imiom ama udiom. Näkt ka met bä sage aa emga ama narhoer qa dä qa goar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngu emga, rhäqyerhäkt diva ngia rhet bä ngia rhuulat pät ama etki na ama wain.’²⁹ Dä qarak ka goar i, ‘Va qaku ngu namualat toqoräkt.’ Näkt saqi mamär dä qa näpgoer na aa snängaqa bä qa met kat tualat.³⁰ Näkt ama ngätmamäk ka met sage akni aa emga bä qosaqi qa goar na qa iva qa rhet sävät ama etki na ama wain ivakt iva qat tualat. Dä qarak ka muvät i, ‘Gua morqa, sa nguat tet.’ Näkt mamär dä qop kaku qa met.³¹ Ngu lu auge nävät a iom di qa met parhäm aa mamäk aa snängaqa?”

Dä rha muvät i, “Iaqäkt karak i ama narhoer qa.”

Dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ngu goar na ngän na ama engätki iva ama ruvek kärerhani i rhit ta ama takes näkt ama qavat ta ama evop diva rhi er ta rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäm as pa angän gamäs.³² Inguna ma Jon ama Baptais di qa män bä qär qur a ngän da ama iska na ama räkt ngät ama lat näkt kop kaku ngän mat maengäkt. Dap kinak ama ruvek kärerhani i rhit ta ama takes ti na ama qavat ta ama evop ta mat maengäkt nämät ka. Bä nga qäqi ngänät lu rhoqoräkt di nak kaku ngän nanäpgoer na angän snängaqa bä ngän mat maengäkt sa aa enge.

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväät Ama Latta Qärerhani I Rhit Lu Vät Ama Etki Na Ama Wain

(21:33-46/Mak 12:1-12/Luk 20:9-19)

³³ “As ngäni nari angätni ama enge na ama siquutki. Maos dä qale akni ama ivätki arha ik kärakni i qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Näkt ka muulat na ama surqa namet igleng dä qosaqi qa nges ama uqupka ama mor qa nanokt ama qauligleng angät gavam iva rhit täkbrät ngät e. Näkt kosaqi qa rhäk pät ama näski ama uiu qi ivakt iva ama latta rhat narhäksärha ama etki näda at täväs. Qa muulat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bä ba qa iva nasot dä va rha rhatmät na ama qauligleng angät gavam iva angätni bä ba ama latta dap pa angätni bä ba qa. Näkt ka met sävät aosni ama ivärhä.

³⁴ “Bä sa nga sräp ama etki dä qä ngärhik ka rhäk na arhani aa latta sage ama latta qärerhani i rhit lu vät ama etki ivakt iva rhi rha aa qäväläm na ama gavam.³⁵ Sokt di sa rha sangar ama latta qärerhani i sa rha män bä rha arhäktgyäm sa akni dap ta veng akni dap ta rhumät na akni na ama dui.³⁶ Saqi as mamär dä qä ngärhik ka rhäk na arhani aa latta ama rhäqäp na rha samuk sävät ama etki dä qosaqi ama latta nävät ama etki rha mäqäne sä rha rhoqor iarhakt kärerhae narhoer.

³⁷ “Dä sa dängdäng dä qä ngärhik ka rhäk na aa emga sagem da i qat tu aa snäng i, ‘Iarhakt diva rhi qutdrir vät ngua emga.’³⁸ Qinak ngu iarhakt ta lu ama etki arha ik aa emga inavuk dä rha goar na ne rhoqortäqyia, ‘Rhak täkt di iaqäkt karak iva qä rha ama etki nasot aa mamäk. Ngäni ang bä urhi veng ga dä va ba ut na ama etki.’³⁹ Dä rha sangar a qa näkt ta rhon na qa sä dalek na ama etki bä rha veng ga.

⁴⁰ “Rhoqoräkt dä ngu lu va ama etki arha ik di qre va qa rhän dä va qa mäšana nä iarhakt ama latta qärerhae i mudu qa mat ma rha sävät aa etki?”

⁴¹ Dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qoki va qä sangäm nä iarhakt ama latta ama vu rha mamär i qä veng da dap pa qa rhat mä guavek kärarhani iva nga sräp ama etki dä va rha diva rhit bon ga rha aa qäväläm na ama gavam.”

⁴² Näkt ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qärangätmi i ngät tamän doqortäqyia,

“ Ama duiqa qarak i mudu iarhakt kärarhae i rhat dräm dit ták pät ama vät ta mer mä qa

di nak káarak iaqákt i rhákt di ama qrot ama vátki nagem ga qarak i qat sangar a qi moe.

Qoki ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt

bä ut lu i iangärhäkt aa lat di ama mär ngät mamär da aut saqong?”

⁴³ Dä soknga nguat tamän särhäm ngän iva ma Ngämuqa qä rha aa Muräktpäm daqule ngän bä va qä von ama ruvek tam ngät kärarhani i rhat tualat parhäm aa snängaqa. ⁴⁴ Bä auge qarak i arpus na qa vät tak täkt ama duiqa aa rhäng diva bäktgyäm sä qa mä irhong mä irhong dap ngakt bä arpus nä rhak täkt ama duiqa vät aung aa rhäng diva värhot tam ga mamär.”*

⁴⁵ Bä nga ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha nari ma Jisas aa enge na ama siqut dä rha räm i sa qat tamän sävät a rha. ⁴⁶ Bä nämä dä sa nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di rhit len ama gulañ na ama ruvek inguna rha di rhat lu ma Jisas i akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.

22

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväť Ama Tmäski Na Ama Rhitbodämmane
(22:1-14 / Luk 14:15-24)

¹ As ma Jisas kat tamän särha ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna na ama enge na ama siqut i qä qoar toqortäqyia, ² “Iaqákt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor ama vitnaqa qarakni i qa rhäkmu na ama tmäski bä ba aa emga qarak iva rhit bodäm na qa. ³ Näkt ka rhäk na aa latta nani iarhakt kärarhae i sa qa ar sä rha säp iaqyákt ama tmäski. Dä qop kaku rha män. ⁴ Dä saqi as ka rhäk na arhani aa latta sa ama enge sage iarhakt kärarhae i sa qa rhäkne nani a rha rhoqortäqyia, ‘Sa ngua rhäkmu nä gua tmäski. Sa ngua veng gu bulmakaoqäna ama gamoe näkt sävät ama enges ap ama bulmakao aa ebap bä

sa maräkt nä iarhongäkt moe. Mamär iva ngäni ang säva ama tmäski’

⁵ “Sokt di qop kärarhani qaku rha saengäkt sae dap koki varhäm da na nas. Akni qa met sävät aa lat dap ak ka met kät bon da aa qärhong nani ligär. ⁶ Dap arhani rha moe rha sangar qarak aa latta bä rha slava na rha bä rha veng da.

⁷ “Dä soknga qa vitnaqa di qär qur masirhat bä qa rhäk na aa ulaqimärharhärhäkt bä samuk sävät kärarhae bä rha veng da näkt ta väs iomäkt arha värhäm. ⁸ Nasot dä qa mes aa latta bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Sa ngua rhäkmu nä gua tmäski bä sa maräkt na qi sokt di iarhakt kärarhae i sa ngua ar sä rha di qaku ama mär ta na rha iva rha rhän säp gua tmäski. ⁹ Bä äkt i rhäkt diva ngän det säda ama is angärha väm bä ngäni rhäknan dä guavek masirhat kärarhani i ngän dän bät a rha säp gua tmäski.’ ¹⁰ Dä qa latta rha met säda ama is angärha väm bä rha rhäknan da ama ruvek moe iarhakt kärarhae i rha män bät a rha qärarhani i ama mär ta dä qosaqi qärarhani i ama vu rha na rha bä sa rhäqäp iaqyákt ama vátki qaraktni iva ama tmäski väm gi.

¹¹ “Sokt di nga qa vitnaqa qa mon ivakt iva qä lu qa ruvek dä qa lu akni ama ruqa qarak i sa qaku qa mon mät anga boi qärangätmi i ama rhäkmamär ngät sävät iaqyákt ama tmäski. ¹² Dä ama vitnaqa qa snanbät sä qa ruqa i, ‘Gua ruaqa, ngia mon doqor mäniekt sarhe dap kaku ngia mon mät ama boi ama rhäkmamär ngät?’ Dä qop mänaadin dä qarak. ¹³ Dä ama vitnaqa qa qoar na aa latta rhoqortäqyia, ‘Ngäni qop mät aa rhäkt ngä na aa qar näkt ngäni rhon na qa sainamäk sä dalek säp bängangit angät tpäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqäia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.’ ¹⁴ Inguna ma Ngämuqa di sa qä rhar sa ama rhäqäp na rha ama ruvek sagem mes sokt di qop ama marheka na rha di sa qä rharmeng däm da iva qale rha e gem ga.”

Ama Snanbät Säväť Iomäkt Iva Rhit Boda Ama Takes

(22:15-22 / Mak 12:13-17 / Luk 20:19-26)

¹⁵ Nasot dä ama Farisiqäna rha met bä rhi qoar na ne iva rha rhäqäne sä ma Jisas toqor mäniekt iva qä rhärháp särhäm mes na aa enge. ¹⁶ Näkt ta rhäk na arhä mudäsaoqonda näkt sävät arhani ma Herot aa ruvek sage ma Jisas bä rhat tamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bät ama engätki bä ngi su na ama engätki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ba ama ruvek. Bä qaku qänäskänes nge sävät

* 21:44 Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm ini sae.

ama ruvek arhä snängaqa dap kosaqi ama ruvek arhä mämairimek di qaku imek ngä narut na nge. ¹⁷ Mamär iva ngi qoar na ut i ngiat tu gi snäng doqor mäniekt sä rhängät täkt. Nga maräkt parhäma ama Muräkt iva urhit bon ma Sisar ta ama takes ura qaku?”

¹⁸ Sökt di ma Jisas di qat dräm arhä snängaqa ama vu qa i nani a rha iva rhi siqut na qa bä äkt i qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän gärrahae i ngän dualät sädä saqong, mäniekt bä ngäni siqut na ngo? ¹⁹ Ngäni qur a ngo rha anga ligäriqe qärqigeni i sa ngänät dräm ngänit bon däm ige vät ama takes.” Dä rha met sagem ga sa ama qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligäriqe. ²⁰ Dä qa snanbät sä rha i, “Auge aa iauski rhakt täkt päim ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt päim ige?”

²¹ Dä rha muvät i, “Ma Sisar.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä soknga ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qärhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qärhong.” ²² Bä nga rha nari rhoqor täkt dä qräk mät ta nävät a qa näkt ta met daqule qa bä rha met.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Säväät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpki

(22:23-33/Mak 12:18-27/Luk 20:27-40)

²³ Mamär vät iaqäkt ama qunäga dä arhani ama Sadyusiqäna qärrarhani i qaku rhat nanakt i saqi as pa ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki rha män ge ma Jisas bä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia,

²⁴ “Qamorqa, ma Moses ka qoar i ngäkt bä sa akni anga ruqa qa ñäp dap kaku aa anga es dä mamär iva aa lätkta qa rhät iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sa vät a qi bä ba aa matka.

²⁵ “Bä mänguräp mä ut di ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Näkt ama narhoerqa qa mät ama evopki dä qa ñäp dap nguna sa qaku aa anga es dä aa egutki qia män i aa lätkta ama udiom na qa aa egutki na qi.

²⁶ Dä qosaqi ama lat toqoräkt ngä märanas bä ama udiomnaqa näkt kosaqi vät ama dövauagnaqa bä äkt bä sävät ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ruqa. ²⁷ Näkt nasot a rha dä sa qa evopki qia ñäp. ²⁸ Dä soknga va auge aa egutki na qi mirhup päit ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki? Inguna rha moe di sa rha mät a qi.”

²⁹ Dä qinak ma Jisas ka muvät päit a rha rhoqortäqyia, “Qaku maräkt na angän snängaqa inguna sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge näkt kosaqi qaku qunäga vät a ngän sa aa qrot. ³⁰ Inguna nasot ama qäväläm gärqomni iva rha rhäranas

nämät ama tñäpki diva qaku ama ruvek ti namätlägut bä qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini dap kinak ta diva rha rhoqor ama enselqäna na rhävuk da ama usäpki arha ron. ³¹ Dap sävät ama ruvek ama ñäp ta qärrarhani i rhat täranas nämät ama tñäpki di sa nga qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge bä ba ngän gärangätäni i ngät tamän doqortäqyia, ³² ‘Aingo di ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa? Ma Ngämuqa di qaku ama ñäp ta arhä Ngämuqa dap kinak ka di ama ngätäqämda arhä Ngämuqa.”

³³ Bä nga ama gulängi na ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä qräk mät ta nävät aa rhisu.

Ama Muräkt Kärangätäni I Ama Moräs Na Ngät Mamär

(22:34-40/Mak 12:28-34/Luk 10:25-28/Rom 13:8-10/Gal 5:13-14)

³⁴ Sökt di nga ama Farisqäna rha nari i sa ma Jisas ka anmae vät ama Sadyusiqäna sa arha enge dä västämne na rha bä rha met sagem ga. ³⁵ Dä akni nävät a rha qarak i ama mädräm ga mamär sä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ka snanbät sä ma Jisas na ama snanbät ivakt iva qä siqut na qa rhoqortäqyia, ³⁶ “Qamorqa, ngu lu ägi muräkt di ama moräs na ngät mamär nävät ma Ngämuqa aa Muräkt moe?”

³⁷ Dä ma Jisas ka muvät päit a qa rhoqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snängaqa moe dä nä gi mungäsänng moe näkt nä gi mädräm moe. ³⁸ Rhängät täkt di ama moräs na ngät mamär dä ama narhoer ngät ama muräkt. ³⁹ Dä ama unmem na ngät ama muräkt di ngät toqor ama narhoer ngät toqortäqyia, mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas. ⁴⁰ Bä rhängät täkt ama unmem na ngät ama muräkt di ama rharebäm na ngät kärangätäni i sa ama muräkt moe dä ama vämginarha arha enge moe di ngät mair vät angärha rhäng.”

Auge Aa Emga Ma Kraiss?

(22:41-46/Mak 12:35-37/Luk 20:41-44)

⁴¹ Bä nga as pästämne na ama Farisqäna dä ma Jisas ka snanbät sä rha na ama snanbät toqortäqyia, ⁴² “Ngu lu ngän du angän snäng sävät ma Kraiss toqor mäniekt? Qa di auge aa emga na qa?”

Dä rha muvät päit a qa rhoqortäqyia, “Ma Devit aa emga na qa.”

⁴³ Dä qa muvät i qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Va sirhäkt ngu lu mäniekt bä nga ama Qloqaqa qa märanas nä ma Devit dä ma Devit ka mes ma Kraiss i aa Engeska na qa i qä qoar toqortäqyia,

44 “Ma Engeska ma Ngämuqa qa qoar nä gua Engeska i,
“Ngia rhuqun dä gu märmär
bä dängdäng iva ngun but sä gia ikkana
söp gia rem”?

45 Ngakt bä ma Devit kat tes ma Kraisi di ma Engeska dä sirhäkt ngu lu ma Kraisi di ma Devit aa emga na qa rhoqor mäniekt?”
46 Näkt kaku mamär vät aung iva qa rhuvät pät a qa na anga enge. Bä qosaqi mänsäng nävät iaqäkt ama qunäga inamäk dä qaku aung ga siqt iva qä snanbät sä ma Jisas na agung anga snanbät inguna rha moe di sa rhit len.

23

Ama Märän Sävat Ama Skraipkäna Rhi Na Ama Farisiqäna

(23:1-36 / Mak 12:38-40 / Luk 11:37-52 / Luk 20:45-47)

1 Dä ma Jisas ka qoar na ama gulañ na ama ruvek dä aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, 2 “Ama Skraipkäna rhi na ama Farisiqäna di rhat muqun bä ma Moses aa mämugunäs i rhat mair nävät aa qrot 3 dä soknga mamär iva ngän dualat parhäm ama enge moe qarängätni i rhat tamän särhäm ngän na ngät. Sokt diva qale ngän natmualat toqor ta inguna qaku rhat tualat parhäm qarängätni ama enge i rhat tamän bät a ngät.

4 “Rhat dräm dit kop sa ama talap ama märän bä bap da ama ruvek arha lang gärqapni i qaku märmärsäs iva rhit tal ap*. Dap ta maräkt di qaku nani a rha iva rhi natmualat nä qarhög iva rhat rhat tatnärhäm da. 5 Qarängätni moe arha lat di rhat tualat na ngät ivakt iva ama ruvek tat lu rha. Rhat tualat na ama rhängämitnäk kärqitnäkni i sa rhit kop itnäk sä ma Ngämuqa aa enge mäni arhä rhäkt dä mäni arhä väs kärqitnäk i ama ara itnäk masirhat dä ama ses da arhä boi ama uiu ngät angärha väm di rhit sämaui na ngät. 6 Bä qosaqi nani a rha na ama mämugunimek ama vit nä imek pa ama tmäsimek bä va rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm 7 näkt pa ama ruvek ti rhar sä rha na ama qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e dä nani a rha iva ama ruvek tat tes ta i, ‘Qamorqa.’

* 23:4 gärqapni i qaku märmärsäs iva rhit tal ap Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae. † 23:14 Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän damän maos dap kinak ngän dualat maos, inguna sa ngän däs pät ama evop ama maqosta sa arhä qarhög näva arha vät dä ngäni nän na ama uiu ngät ama nän iva säda ama ruvek arhä saqong. Bä nga rhoqoräkt dä va ma Ngämuqa qä rhäksärhäm ngän dä va qä sangäm na ngän masirhat pa arhani ama ruvek arhä väs.’

8 “Dap kinak aingän diva qale aung gä natmes aung nävät a ngän i, ‘Qamorqa’ inguna angäna morqa ama sägäk kärak i sa qa rhoqoräkt dap angäna matpek dä angäna läktpek na ne. 9 Dä qale ngän natmes aung narhe nävät ivät i, ‘Gu mam’ inguna sokt angän mamäk ama sägäk iaqäkt kärak i rhak pono da ama usäpki arha ron. 10 Bä va qale aung gä natmes aung nävät a ngän i, ‘Qamorqa sa ama rhodräp’ inguna sokt angän gamorqa ama sägäk sa ama rhodräp iaqäkt kärak i ma Kraisi. 11 Auge nävät a ngän gäarakni i ama moräs na qa mamär mänguräp mä ngän di mamär iva ama latka na qa bä ba ngän moe. 12 Aung gäarakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa.

13 “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit päs mät ama tmongi säva ama Muräktpäni na rhävuk nämät ama ruvek. Aingän di qaku ngän namon bä qosaqi qaku ngänit tares pät iarhakt arha rhäng iva rha rhon gärrarhae i nani a rha iva rha rhon. 14 †

15 “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna, aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngän det sa gläius dä garäs angärha ron bä vät ama ivätki ivakt iva ngän däqäne dä mamär na anga ruqa sämäni nas näkt nga sa ngän mäqäne dä mamär na qa dä va ngän dualat sä qa iva ama vuqa na qa masirhat pa angän bäs kärakni iva qa sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs toqor ngän.

16 “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama säsur ta ama narhoerta. Aingän di sa ngäni qoar i qre va sävetka qat tusärhämäs mäni ama ansäspämgi ama mor qi di nak kop kaku ama musärhäm iangärhäkt dap ngakt bä qat tusärhämäs mäni ama gol vuk pa ama ansäspämgi ama mor qi di ama qrot ngät ama musärhäm iangärhäkt. 17 Ama säsur ta dä ama däädäna na ngän! Inguna ngu lu agiqa qa vit? Nga ama gol ngät vit ura ama ansäspämgi ama mor qi qia vit kärakni i qiat tualat na ama gol iva ama qumärqumär ngät?

18 “Bä qosaqi ngäni qoar i qre va sävetka qat tusärhämäs mäni ama laiqa na ama vodämes di nak kop kaku ama musärhäm iangärhäkt dap ngakt bä qat tusärhämäs

mäni ama vänbon bono vät ama laiqa na ama vodämes aa rhäng di ama grot ngät ama musärhäm iangärhäkt. ¹⁹ Ama säsur ta ama gamoe na ngän! Inguna ngu lu agiqa qa vit? Nga ama vänbon ngä vit ura ama laiqa na ama vodämes ka vit kärakni i qat tualat na ama vänbon iva ama qumärqumär ngät? ²⁰ Bä äkt i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama laiqa na ama vodämes di qat tusärhämes mäni qa qä nä iarhongäkt moe vät aa rhäng. ²¹ Näkt kre va sävetka qat tusärhämes mäni ama ansäspämg i ama mor qi di qat tusärhämes mäni qi qi nä ma Ngämuqa qarak i aa vätki iaqyäkt. ²² Dap kre va sävetka qat tusärhämes mäni ama usäpki di qat tusärhämes mäni ma Ngämuqa aa mämunäs ngä nä qarak i qat muqun mät a äs.

²³ “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit bon ma Ngämuqa rha ama sägäk näda ama ngärhäqyisem nävät iarhongäkt moe qärqärhong i ngän du irhong bät ama tmäs toqor ama mint ngä na ama dil dä ama kumin dap kaku ngän däqäne dä mamär varhäm ama lat kärangätni i ama moräs na ngät. Iangärhäkt ama moräs na ngät ama lat di ama räkt ngät ama muräkt sävät ama ruvek dä ama lavuqi sävät ama ruvek näkt pa mamär iva qale ngän ma ama qrot mäni ama lat ama mär ngät. Mai mamär iva ngän däqäne dä mamär varhäm därhong däkt moe dap kale ngän detdäm särhäg guarhong. ²⁴ Aingän di ama säsur ta ama narhoerta na ngän! Ngänit tor na ama rigi va ama bauläm iva ngit nakt i varis ngi nanakt sa anga igrongaqa dap ngit koanäkt ama kamel dap kaku ngiat dräm doqoräkt.

²⁵ “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngäni qumär vät ama kapkäna dä ama pletkäna angärha rhäng dap imuk da angäna ron di rhäqöp ngän na ama snängaqa nani ama qärhong masirhat iva bä ba nas dä ama mungäsnäng ba nas. ²⁶ Ainge ama Farisiqa qarak i ama säsur qa na nge! As ngia er ngi qumär imuk da ama kap kä na ama pletige ina ron iväkt iva sa ama qumärqumär ngät pono.

²⁷ “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna ngän di nak ngän doqor ama näpta arha lek kärangätni i sa rha vurvur da angärha väm na ama qulumgi bä qoki sa ama mär vono dap imuk di sa rhäqöp ngät na ama näpta

arha släväs dä iarhongäkt moe qärqärhong i ama siqirqa väm irhong. ²⁸ Di ngän doqoräkt ivono vät ngärharhäng di ama mär ngän da ama ruvek arhä saqong dap imuk da angäna ron di rhäqöp ngän nage ama irasirhong dä ama lat kärangätni i qaku varhäm ama Muräkt.

²⁹ “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit täkmu na ama lek iva nani ma Ngämuqa aa vämginarha näkt ngän du rha ama räktta arha an ³⁰ näkt ngäni qoar i vadi mudu qale ngän bät iangärhäkt imäk äkt ama rhodäm i angäna ikkäna di qaku ngän namatnärhäm da iva rhi veng ma Ngämuqa aa vämginarha. ³¹ Bä ngäni sameng mamär irhäm mes toqoräkt i nak iarhakt kärarhae i rha veng ama vämginarha di nak arhä rhoes na ngän. ³² Bä qoki mamär iva ngän dualat nasot angäna ikkäna i ngäni sot na ama lat kärangätni i sa rha nasäng na ngät. ³³ Aingän gärrarhae i ama gulänqi na ama uiuvärhirhong gärrarhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, va ngäni ingis toqor mäniekt nä ma Ngämuqa aa matnäväme dä nasot dä va qä rhon na ngän sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs?

³⁴ “Dä soknga ngut täk nä ma Ngämuqa aa vämginarha sagem ngän näkt sävät ama mädräm da ama ruvek näkt ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek tä ma Ngämuqa aa iska bä va ngäni veng arhani dap pa ngäni edäsäs pät arhani mäni ama sämänanamuqa dap pa ngän däranäs arhani va angän mämairväm dap pa ngäni sangäm na arhani mavängam nämät ama värhap i nämät aom bä sämät aom. ³⁵ Rhoqoräkt diväkt iva ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ngä rhän bät a ngän bät ama räkt ta ama ruvek moe arhä biaska aa uväs kärarhae i mudu sokot na rha mänasäng nävät ama räkt ka ma Abel bä sävät ma Sekaraia ma Berekia aa emga[‡] qarak i sa ngän beng ga mänguröp ama ansäspämg i ama mor qi qi na ama laiqa na ama vodämes. ³⁶ Ngu qoar na ngän na ama engätki iva rhärhong däkt moe ngä rhäranas pät tit täkt ama qoengait na ama ruvek.

Ma Jisas Airäs Ka Sä Ma Jerusalem

(23:37-39 / Luk 13:34-35)

³⁷ “Ai, Jerusalem, Jerusalem, ama värhäm gärrqomni i ngiat dräm ngi veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap ngit tumät nä ma Ngämuqa aa engevärharha na ama dui bä rhit näp. Ama rhäqöp nä imek di sa nani a ngo iva ngu imum gia ruvek sävät a ne i ngo rhoqor ama durätki qäraktni i qi imum

[‡] **23:35** ma Berekia aa emga Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

at toes säva at kivaet angärha rem dä qaku inguna qaku nani a nge. ³⁸ As ngi lu i gia vätki di ama dungdu gi. ³⁹ Inguna sa ngu goar na nge i saqi as pa qaku ngi nalu ngo bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ngi goar toqortäqyia, 'Mamär iva ama modämme sävät tak täkt kärak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki.' "

24

Ma Jisas Ka Märhamän Sävat Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi (24:1-2/Mak 13:1-2/Luk 21:5-6)

¹ Ma Jisas ka met daqule ama ansäspämgi ama mor qi bä nga qat tet dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga ivakt iva rhir qur a qa rha ama ansäspämgi ama mor qi arha vät.

² Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Nga ngänät lu rhangät täkt ama vät moe? Ngu goar na ngän na ama engäkki i rhangät täkt ama dui moe diva qaku qale anga duiqa vono vät akni aa rhäng de dap kinak pa rha rhartäm sä ngät moe sa rhämono sävät ivät."

Ama Muqunän Sävat Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng (24:3-14/Mak 13:3-13/Luk 21:7-19)

³ Bä nga ma Jisas kat muqun da ama Damgi na ama Olip at täväs dä aa mudäsaqongda rha män gem ga dä rha goar na qa rhoqoräkt i sokt ka qä na rha rhoqortäqyia, "Ngi goar na ut iva qäsnia dä va rhärhong däkt ngä rhärans." Dä rha snanbät sä qa i, "Va agi muqunängi qia rhän iva qi sameng nä gia mänmänäs ngä nä rhangät täkt ama rhodäm angät tpäsini?"

⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Mamär iva ngänit lu mamär i varis aung gä nairas täm ngän." ⁵ Inguna ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bä va rhat ualat nävät gu ngärhipki i rhi goar i, 'Aingo di ma Kraisi!' Bä va rha rhäqäne sa anga rhäqäp na rha anga ruvek sagem mes.

⁶ "Bä nga ngäni nari i sa ama ulaqi qia märanas pät ama ivärhap ama rhäqäp na ap ura vät amekni anga ivärhimek dä mamär iva qale qänäskänes ngän inguna qoki va rhärhong däkt diva irhong ngä rhän dap as pa qaku ama tpäsini. ⁷ Dä ama ruvek näva amni ama ivärham diva rhat täranas na ama ulaqi sävät a ne dä ama muräktpäm diva ngät täranas sävät a ne dä va ama ruvek tit näp mät ama qärhuqi dä va ama qängän ngä rhän bät apni ama ivärhap. ⁸ Rhärhong däkt moekti di qoki irhong doqor ama evopki at ruanini qärqäni i ini ngät dän narhoer toqoräkt i sa qorhäs iva qi sa.

⁹ "Bä nga rhärhong däkt ngät täranas dä va angäna ikkänä rhit sangar ma ngän bä rhit sokot na ngän bä rhi veng ngän bä va ama ruvek pät ama ivätki moe diva ama

vu da arha ron mamär sävät a ngän inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. ¹⁰ Bä va ama rhäqäp na rha ama ruvek diva bok da arhä qatnanakt bä va rhit bodäm ne bä ba arha ikkänä bä va ama vu da arha ron masirhat sävät a ne. ¹¹ Näkt pa vuk sa ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhat tes nas i ma Ngämuqa aa vämginarha sokt di ama iraski na rha bä va rhi artäm sa anga rhäqäp na rha nämäni ma Ngämuqa aa iska. ¹² Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rhäktäksot na arhä lavuqi sävät arhani inguna ama lat kärangätni i qaku varhäm ama Muräkt diva ngät dän masirhat bä masirhat mamär. ¹³ Sokt di iaqäkt kärak i qat mair ma ama qrot bä dängdäng bät ama tpäsini diva qä rha ama mumaiar. ¹⁴ Näkt pa rhangät täkt ama sameng ama mär ngät sävät ama Muräktpäm na rhävuk diva rhi sameng na ngät pät ama ivätki moe ivakt iva ama ruvek ti nari ngät näkt nasot dä va ama tpäsini ngä rhän.

Ama Lat Ama Vu Ngät Mamär Qärangätini Iva Ngät Täranas Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(24:15-22/Mak 13:14-23)

¹⁵ "Mudu ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Daniel qat tamän sävät ianiäkt kärqäni i ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong i qali lini vät ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs kärqäni i ini ngärhi slava nä iarhongäkt moe. Näkt mamär iva auge qärak i qat tes tangät täkt ama enge qä räm ama rharimini sä iangärhäkt ama lat. ¹⁶ Dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam. ¹⁷ Bä mamär iva aung gärakni i qale qa vät ama vätkä aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bä qä namon säva vät nani aa qärhong. ¹⁸ Bä aung gärakni i qale qa vät aa etki di saqi as kale evär däm ga iva nani aa boiqi ama uui qi. ¹⁹ Va ama qrot mamär vät iangärhäkt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm da bä qosaqi bä iarhakt kärarhae i ama rhoes pät a rha. ²⁰ Mamär iva ngäni nän sage ma Ngämuqa iva ngäni ngang di qale mät soeng dä qale vät aung anga Sabat. ²¹ Inguna ama märänga vät iangärhäkt ama qunäng diva ama mor qa masirhat pä ama märän angät tpäs moe qärangätini i mudu vät ama rharimini inamak bä sarhäkt bä qop as nasot. ²² Dap mai ngakt bä qaku ma Ngämuqa qa sämaqot sävä iangärhäkt ama qunäng dä vadi mai qaku anga ruqa qärakni iva ama iar qa. Dap nguna nävät iarhakt kärarhae i sa qa armeng däm da dä va qä sämaqot sävä iangärhäkt ama qunäng.

²³ "Bä nga vät iangärhäkt ama qunäng di ngakt bä aung gä goar na ngän doqortäqyia, 'Ngäni lu i ma Kraisi tak i!' ura aung gä goar toqortäqyia, 'lak muk i!' dä qale

ngän natnanakt nä iangärhäkt ama enge. ²⁴ Inguna ama iraski na rha ama engesta dä ama iraski na rha ama vämginarha diva rha rhäranas bä va rhat tualat na ama muqunän ama mor ngät dä ama lat kärangätni i ngät dän masärmän i vadi vakt iva qäqi rhi irastäm sa ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da. ²⁵ Ngäni lu i sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt bä iomäkt ama qäväläm angät kamäs. ²⁶ Bä äkt i nga rhi qoar na nge i, 'Ngäni lu i qa e vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs' dä qale ngän namet sae. Bä qop nga rhi qoar i, 'Nak kale qa va ama ngäiväs pa vät' dä qale ngän dat maengäkt. ²⁷ Inguna ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs diva äs toqor ama iauska qärakni i qät näm mät ama leqäs moe inamäk näsäng gunäga aa qamäs bä samone i qat don e. ²⁸ Qoe nai äkt i qale ama säktämgi e diva västämne na ama isäm e qärangätni i ngät dräm ngät täs ama säktämgi.

Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs
(24:29-31 / Mak 13:24-27 / Luk 21:25-28)

²⁹ "Näkt pa äkt nasot iaqäkt ama märänga vät iangärhäkt ama qunäng dä va bängangit mät ama qunäga aa saqong dä va ama equngi diva qaku qiat nañäm dä va ama qaeng diva ngärhi säp nämät ama leqäs dä va iarhongäkt kärqärhongni i qali lirhong mät ama leqäs kärqärhongni i irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt pät irhong*.

³⁰ "Mamär dä va vuk sä ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs angät muqunängi mät ama leqäs bä va ama ruvek moe nävät ivät diva rhit nok i rhat lu ma Ruqa aa Emga i qat dän hät ama eqoe angärha rhäng na rhävuk sa ama qrot dä sa ama mor qa ama murhämeska. ³¹ Näkt pa qä rhäk na aa enselqäna na ama raunaqa aa equinga ama mor qa dä va rhi västämne na ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävät ama ivätki qi na ama usäpki in däkt moe.

Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga
(24:32-35 / Mak 13:28-31 / Luk 21:29-33)

³² "Mamär iva ngäni räm ama rhisu nävät ama rhaun gärangätni i nga vuk pät angät ngärhäqiyitnäk dä sa ngänät dräm i ama qunängit di it nga e glaqot. ³³ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bä va ngänät lu rhärhong däkt moekt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i qa di sa qa e glaqot i sa qäqi qa e glaqot na ama tmongi. ³⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bä

dängdäng i rhärhong däkt moe di sa irhong ngä märanas. ³⁵ Ama usäpki qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.

Qaku Aung Gat Dräm Iaqäkt Ama Qunäga
Bä Iomäkt Ama Qunäga Aa Qäväläm

(24:36-44 / Mak 13:32-37 / Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ "Qaku aung anga ruqa qat dräm iaqäkt ama qunäga dä iaqäkt ama qunäga aa qäväläm. Bä qäqi ama enselqäna rhävuk ti na ama Ngärhoemga[†] di qaku rhat dräm dap sokt ama Ngätmamäk kat dräm. ³⁷ Vät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ma Ruqa aa Emga qa rhän diva ama lat ngät täranas kärangätni i ngät toqor ama lat mudu vät ama rhodäm i ma Noa. ³⁸ Inguna vät iangärhäkt ama rhodäm i as kaku ama qärhop ngä män bit di ama ruvek tat täs dä rhit nakt dä rhat tätlägut dä rhit bodäm na ne bä dängdäng bät ama qunäga qärak i ma Noa qa mon sämät ama mlauski ama mor qi. ³⁹ Qop mavängam bät a rha bä dängdäng i ama qärhop ngä met sä rha moe. Ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs diva rhoqorne rhoqoräkt.

⁴⁰ "Vät iomäkt ama qäväläm dä va qale ama gamuiom ama udiom bät ama etki dä va ma Ruqa aa Emga qa rha akni dap pa qale akni mäk. ⁴¹ Va ama evovem ama unbem in dualat i ini qräskräas ama wit dä va ma Ruqa aa Emga qä rha akni dap pa qale akti mäk. ⁴² Dä soknga mamär iva ama qarhap ngän bä va ngänät nañäm inguna sa qaku ngänät dräm ama qunäga iva angäna Engeska qa rhän. ⁴³ Sokt di sa ngänät dräm daerhom däkt i ngakt bä ama vätkä aa ik di vadi mai qat dräm na ama bängagi at käväläm gärqomni iva ama suaqa qa rhän dä vadi mai ama qarhap ka bä va qaku qä naqyiradeng na aa vätkä iva ama suaqa qä drukdam bäm ga. ⁴⁴ Bä äkt i aingän di mamär iva ngänit täkmu na nas mamär inguna ma Ruqa aa Emga va qa rhän bät ama qäväläm gärqomni i qaku ngän du angän snäng iva qa rhän bät a äm.

⁴⁵ "Rhoqoräkt dä ngu lu agi a latka iaqäkt kärak iva qale qa ma ama qrot mäni ama lat dä aa mädräm ama mär ngät kärakni i sa aa morqa qa mu qa ivakt iva qät lu vät ka morqa aa latta i qät boda rha arha tmäs pät ama rhäkmamär ap ama qunäng angät kävälap nasot a ne? ⁴⁶ Va ama märmärgem ge iaqäkt ama latka qärak i nga evär da aa morqa dä va aa morqa qa rhän bät a qa i

* **24:29** iarhongäkt kärqärhongni i qali lirhong mät ama leqäs kärqärhongni i irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt pät irhong Vät iangärhäkt ama rhodäm di ama ruvek tat tu arhä snäng i ama qaeng dä ama ivät mät ama leqäs di angätni ama qloqoqanangät ngät turäkt täm ngät. † **24:36** ti na ama Ngärhoemga Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

qat tualat toqoräkt. ⁴⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa qärhong moe va aa vätkä. ⁴⁸ Dap ngakt bä va iaqäkt ama latka qat tamän särhäm mes doqortäqyia, 'Gua morqa di qät tiläng bä qaku qät lir qat dân' ⁴⁹ dä va qä nasäng i qä arhäktgyäm sa arhani ama latta dap kat täs dä qät nakt dä qät nakt kä na ama gamoe qararhani i rhat dräm dit näkt ama reng ama qrot ngät bä guani na rha ⁵⁰ dä va aa morqa qa rhän bät ama qunäga rhoqoräkt i qaku qa latka qat tu aa snäng iva qa rhän bät a qa bä vät ama qunäga aa qäväläm gärqomni i qaku qat dräm na äm. ⁵¹ Dä va qa morqa qä sangäm na qa näkt pa qä qut na qa sävät ama ivärhäs ge ama latta qararhani i rhat tualat sädä saqong. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.

25

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Säa Ta Ama Evop Ama Ngärhäqyisem Na Rha

¹ "Vät iomäkt ama qäväläm di iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm diva äm doqor taerhäkt. Maos pät ama qäväläm na ama rhitbodämna rha di ama säa ta ama evop ama ngärhäqyisem na rha di rha rha arhä lirhäng bä rha met ivakt iva rha rhair nani ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa. ² Ama ngärhäqyet na rha di ama dädän da dap arhani ama ngärhäqyet na rha di ama mädräm da. ³ Ama dädända rha rha arhä lirhäng dap kaku rha rha anga kain na ama oel irhäm ngät. ⁴ Dap ama mädrämda di rha rha ama kain na ama oel ngä na arhä lirhäng.

⁵ "Bä nga ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa di qaku qa lir qa män dä rha moe vurhäm da bä rha mänatäm. ⁶ Näkt mäni bängagi mamär dä ama eginga qät näs toqortäqyia, 'Qarak iva rhit bodäm na qa di sa rhakni! Ngäni ang ngän dair nani a qa.'

⁷ "Dä qa ngärhäqyisem na rha qa sästa rha märanas bä rha mudam sämät arhä lirhäng. ⁸ Dä ama dädända rhi qoar na ama mädrämda rhoqortäqyia, 'Ut sa anga oel sämät aut lirhäng nagem ngän inguna sa qorhäs iva rhäksot nämät aut lirhäng.'

⁹ "Sokt di ama mädrämda rha muvät pät a rha rhoqortäqyia, 'Qaku anga oel iva mamär vät a ut ut na ngän. Mamär iva ngän det sage iarhakt kärarhae i rhit boda ama oel bä ngäni vodäm bät agung bä ba nas.'

¹⁰ "Bä nga ama dädända rhat tet ivakt iva rhi vodäm bät anga oel dä ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa qa män bä ama ngärhäqyet na rha iarhakt kärarhae i sa rha rhäkmu mamär ba nas di rhi na qa rha mon säva ama tmäski na ama rhitbodämna rha dä ama tmongi qia väs. ¹¹ Näkt nasot dä arhani

qa ngärhäqyet na rha ama sästa rha män bä rhit näs i, 'Aurha morqa, aurha morqa, ngi rhar nanokt ut!'

¹² "Dap kinak ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, 'Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qaku nguat dräm a ngän.' "

¹³ Dä ma Jisas ka qoar i, "Va ama qarhap ngän bä ngänät nañäm inguna qaku ngänät dräm ama qunäga ura ama qunäga aa qäväläm sä gu mänmännäs.

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Latta Ama Dävaung Na Rha (25:14-30/Luk 19:11-27)

¹⁴ "Vät iomäkt ama qäväläm di ama Muräktpäm na rhävuk diva äm doqor taerhäkt. Maos dä akni ama ruqa qa rhäkmu na nas iva qa rhet pät ama tmerhäs sa gläius dä qa mes aa latta bä qa mu aa qärhong ba arhä rhäkt. ¹⁵ Qa von akni rha ama rhae ama ngärhäqyet na ngät na ama gol dap ka von akni rha ama rhaliom ama udiom na ama gol dap ka von akni rha ama sägäk ama rhaeqa na ama gol. Qoki qa von da maräkt parhäm arhä qrot dä arhä mädräm ama mär ngät.

¹⁶ "Dä iaqäkt ama latka qarak i sa qa rha ama ngärhäqyet na ngät ama rhae na ama gol di qa märanas bä qa märmor ngät bä ngä sa angätmi ama ngärhäqyet sae. ¹⁷ Dä qosaqi qarak sa ama udiom di qa märmor iom bä in sa aiom sae. ¹⁸ Dap kinak karak sa ama sägäk ama rhaeqa na ama gol di qa nges bä qa rut aa moräsnaqa aa gol va ama ivätki.

¹⁹ "Sa nasot ama uiu ngät ama rhodäm dä iarhakt ama latta arha moräsnaqa qa män bä qa qoar na rha iva qä lu arha lat angät gavängi. ²⁰ Dä ama latka qarak i sa qa rha ama rhae ama ngärhäqyet na ngät na ama gol di qa män sa angätmi ama ngärhäqyet sae bä qa von aa moräsnaqa dä qa qoaräs na qa rhoqortäqyia, 'Gua morqa, mudu ngia von ngo rha ama ngärhäqyet na ngät ama rhae na ama gol näkt täkt di sa ngua mualat nani ama ngärhäqyet sae.'

²¹ "Dä aa moräsnaqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, 'Gua latka ama mär qa qarak i ama engätki na qa sä gua lat, ainge di sa ngia mualat mamär. Qoki sa ama engätki na nge sa ama marheka nä irhong dä soknga va ngua rhu nge iva ngit lu vät ama rhäqäp nä irhong. Ngia rhon sagem ngo vä gu märmärgem.'

²² "Näkt kosaqi ama latka qarak i sa qa rha ama rhaliom ama udiom na ama gol qa män bä qä qoar toqortäqyia, 'Gua morqa, mudu ngia von ngo rha ama udiom ama rhaliom na ama gol näkt täkt di sa ngua mualat nani ama udiom sae.'

²³ "Dä aa moräsnaqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, 'Gua latka ama mär qa qarak i ama engätki na qa sä gua lat, ainge di sa ngia

mualat mamär. Qoki sa ama engätkki na nge sa ama marheka nä irhong dä soknga va ngua rhu nge iva ngit lu vät ama rhäqäp nä irhong. Ngia rhon sagem ngo vä gu märmärgem.'

²⁴ "Dä qosaqi ama latka qarak i sa qa rha ama sägäk ama rhaeqa na ama gol qa män bä qä qoar toqortäqyia, 'Gua morqa, sa nguat dräm i nge di ama qrotka na nge i ngiat dräm ngit ta ama gavam dap kaku ngiat tualat nani a ngät dä ngit sek mät kärqäni i sa qaku ngia qutnanokt ini.' ²⁵ Dä soknga ngua len nge dä ngua met bä ngua rut gi gol va ama ivätki. Ani nä rhangät täkt gi gol.'

²⁶ "Dä aa moräsnaqa qa movät pät a qa rhoqortäqyia, 'Ainge di ama vu qa dä ama rusup pät a qa ama latka na nge. Nga ngätkki sa ngiat dräm i aingo di ngut ta ama gavam dap kaku nguat tualat nani a ngät dä ngut sek mät kärqäni i qaku ngua qutnanokt ini? ²⁷ Bä nga rhoqoräkt dä vadi mai ngi von iarhakt pa ama vätki na ama ligär ivakt iva rhat tualat sä gu gol iva ngärhi sa sävät a nas savono bä nga evär däm ngo dä vadi va ngu rha ngät sa anga mänbitka.'

²⁸ "Dä aa morqa qa qoar na arhani ama latta rhoqortäqyia, 'Ngäni rha ama gol nagem ga bä ngäni von iaqäkt karak i aa ngärhäqyisem aa rhae na ama gol ²⁹ inguna aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae bä va masirhat mamär na aa qärhong. Dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gäini nä ini nagem ga.' ³⁰ Dä saqi as ka morqa qa märhamän i, 'Rhäkt diva ngäni rhon nä iaqäkt ama latka qarak i qaku mamär vät anga lat na qa sainamak säp bängangit angät tpäs. Vät iosäkt ama ivärhäc diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.'

Ama Matnävämne Ama Dängdängini Na Ngät

³¹ "Qre va ma Ruqa aa Emga qa rhän sa aa murhämeska qä na aa enselqäna moe dä va qa rhuqun ba aa vitnaqa aa mämugunäs ama mär äs. ³² Näkt pa västämne na ama ruvek moe nävät ama ivärhimek pät ama ivätki da aa saqong. Dä va qa rhatmät na rha i arhani särhage dap arhani särhage iva qa rhoqor ama ruqa qäarakni i qat dräm gät lu vät ama sipsipkäna i qä rharmeng da ama sipsipkäna näva ama memeqäna.

³³ "Näkt pa qa rhu ama räkt ta ama ruvek säda aa märmär dap pa qa rhu ama vu rha ama ruvek säda aa sael. ³⁴ Nasot dä va ama vitnaqa qä qoar na ama ruvek da aa märmär toqortäqyia, 'Ngäni ang, aingän gäarakni i sa gu mam ga modämne na ngän. Ngäni ang bä ngäni sangar ama Muräktpäm gärangätini i sa qa rhäkmu na ngät mudu vät ama rharimini

rhoqoräkt i qa säm ama ivätki. ³⁵ Inguna mudu di anoeng ma ngo dä ngia von ngo ngua mäc bä aqäsäk ngo dä ngia von ngo ngua nakt bä ama nañiska na ngo dä ngia ar sä ngo sagem mes ³⁶ bä ama vlevel a ngo dä ngia von ngo rha ama boi bä aräm ngo dä ngia igi na ngo näkt nga qale ngo va ama tpäskiarharhäng dä ngia met sagem ngo.'

³⁷ "Dä va ama räktta rha rhuvät pät a qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, 'Engeska, qäsnia dä ut lu nge i anoeng ma nge dä ut bon nge ngia mäc bä qop aqäsäk nge dä ut bon nge ngia nakt? ³⁸ Bä qop käsnia dä ut lu nge i ama nañiska na nge dä urha ar sä nge ura ama vlevel a nge dä ut bon nge rha ama boi? ³⁹ Bä qop käsnia dä ut lu nge i aräm nge ura qale nge va ama tpäskiarharhäng dä urha igi na nge?'

⁴⁰ "Dä va ama vitnaqa qa rhuvät pät a rha rhoqortäqyia, 'Nguat tamän särhäm ngän na ama engätkki i qre i sa ngia mualat toqoräkt sa aung gäarakni i qaku ama ngärhep pät a qa nävät tärhäe rhäkt gu qärhae di sa ngia mualat sä ngo rhoqoräkt.'

⁴¹ "Nasot dä va qä qoar na ama ruvek da aa sael toqortäqyia, 'Ngän det nävät gu saqong. Aingän di ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi sävät a ngän. Ngän det sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs kärqosni i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu na äs nani ma Sämgä qä na aa enselqäna. ⁴² Inguna mudu di anoeng ma ngo dä qaku ngia von ngo ngua mäc bä aqäsäk ngo dä qaku ngia von ngo ngua nakt ⁴³ bä ama nañiska na ngo dä qaku ngia ar sä ngo sagem mes bä ama vlevel a ngo dä qaku ngia von ngo rha anga boi näkt aräm ngo bä qop kale ngo va ama tpäskiarharhäng dä qaku ngia igi na ngo.'

⁴⁴ "Dä qosaqi va rha rhuvät pät a qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, 'Engeska, qäsnia dä ut lu nge i anoeng ma nge ura aqäsäk nge ura ama nañiska na nge ura ama vlevel a nge ura aräm nge ura qale nge va ama tpäskiarharhäng dä qaku ut matnärhäm nge?'

⁴⁵ "Dä va qa rhuvät pät a rha i qä qoar na rha rhoqortäqyia, 'Nguat tamän särhäm ngän na ama engätkki i ngäkt bä qaku ngia mualat sa aung gäarakni i qaku ama ngärhep pät a qa nävät tärhäe rhäkt gu qärhae di sa qaku ngia mualat sä ngo rhoqoräkt.'

⁴⁶ "Dä va rhärhae rhäkt da aa sael ta rhet sämät ama ruanini qärqäni i qaku ini angärha anga tpäsini. Dap ama räkt ta ama ruvek diva rha rhet säva ama iar ama sok täm ngät."

26

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(26:1-5 / Mak 14:1-2 / Luk 22:1-2 / Jon 11:45-53)

¹ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge moe bä rhäksot dä qa goar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, ² “Sa ngänät dräm iva nasot ama qunängiom ama udiom dä va ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä va rhi vodä ma Ruqa aa Emga bä ba aa ikkāna ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.”

³ Dap pätämne na ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta va ama pris ama vit na qa aa vätki qarak i rhat tes ka i ma Kaiafas ⁴ bä rha märhamän bät a ne iva up na rha i rhi sangar ma Jisas bä va rhi veng ga.

⁵ Sokt di rha goar na ne iva qaku rhi namualat toqoräkt sädamär na ama tmäski i varis ama ruvek ti namäranas na anga inirqi.

Ama Evopki Qia Rhor Na Ama Oel Vät Ma Jisas E Ma Betani

(26:6-13 / Mak 14:3-9 / Jon 12:1-8)

⁶ Nga qale ma Jisas e ma Betani vä ma Saimon aa vätkä qarak i mäqi ama bias pät a qa ⁷ bä vät ama qäväläm i qat täs nävät ama laiqa dä ama evopki qia män sa ama kainaqi qarakni i sa rha mualat na qi na ama duüqa ama saksak pämqä qarakni i rhat tes ka i ama alabasta. Iaқыäkt ama kainaqi di rhäqäp ki na ama oel qarakni i ama mär at tamaska dä ama ligär masirhat pät a qi bä qia rhor na qi dä ma Jisas aa uväs. ⁸ Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä uraqi da arha ron i rhi snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä qia rhar sa ama oel toqoräkt? ⁹ Inguna mai mamär iva rhi vodä iaqyäkt ama oel iva vät anga ligär masirhat näkt ti von ama tläktä.”

¹⁰ Dap ma Jisas kat dräm doqoräkt dä soknga qä goar na rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit bon gi rha ama märänga? Ngu snanbät toqoräkt dinguna sa qia mualat na ama lat ama mär ngät sä ngo. ¹¹ Iarhakt kärarhae i ama tläk ta diva vasägos dä qale rha gem ngän dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos. ¹² Qia rhor nä rhakt täkt ama oel vät gu släqyige vä gua tñäpki at kamäs ivakt iva qi rhäkmu na ngo iva nani iomäkt iva rhi sasärhäm ngo. ¹³ Dä nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i qoe nai vät ama ivätki moe i rhangät täkt ama sameng ama mär ngät di rhi sameng na ngät e dä va ama sameng sävät tangät täkt arha lat diva qosaqi rhi sameng na ngät bä va ama ruvek ta tu arhä snäng sävät a qi.”

Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkäna

(26:14-16 / Mak 14:10-11 / Luk 22:3-6)

¹⁴ Nasot dä akni nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda qarak i rhat tes ka i ma Judas Iskariot ka met sage

ama priskäna ama moräs na rha ¹⁵ bä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Va ngakt bä ngu vodä ma Jisas bä ba ngän dä va ngäni von ngo rha agiqa?” Dä rha von ga rha ama ligärigleng ama ruqa ama rhäk tam ga da ama ngärhäqyisem nä igleng na ama silva. ¹⁶ Bä mänasäng na äkt dä ma Judas kät fäm nani anga qäväläm anga mär äm ivakt iva qä vodä ma Jisas bä ba rha.

Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda

(26:17-25 / Mak 14:12-21 / Luk 22:7-13 / Jon 13:21-30)

¹⁷ Nga vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tmäski at kunäng gärangätni i ama Judaqäna rhat tuqunän i mudu arha morta rhat täs ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pämqät dä ama mudäsaqongda rha män sage ma Jisas i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Urhi lu i nani a nge na ut iva urhi rhäkmu qoe bä ba nge iva ngia äs ma Pasova angärha tmäs e?”

¹⁸ Dä qa goar na rha rhoqortäqyia, “Va ngän det sage akni ama ruqa qarak i sa nguät dräm a qa va ama värhäm ama mor äm dä ngäni goar na qa rhoqortäqyia, ‘Qamorqa qat tamän doqortäqyia, Gu qäväläm di sa äm ngä män. Ngu nä gu mudäsaqongda va u äs ma Pasova angärha tmäs pä gia vätkä.’” ¹⁹ Dä ama mudäsaqongda rha mualat parhäm ma Jisas aa enge bä rha rhäkmu nä ma Pasova angärha tmäs.

²⁰ Sa nga rhoqoräkt i ama bängängäs dä ma Jisas ka muqun gä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha bä rhat täs pät ama laiqa aa rhäkt. ²¹ Bä nga rhoqoräkt i rhat täs dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bä gua ikkāna.”

²² Dä airäs ta masirhat bä rha nasäng i rhi snanbät asägäk asägäk toqortäqyia, “Engeska, nga aingo?”

²³ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Iaqäkt kärak iva ngu na qa uni rhäk ama bret sämät ama dis di qarak iva qä vodäm ngo. ²⁴ Ma Ruqa aa Emga diva qä nñäp toqor varhäm ama enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät sävät a qa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak iva qä vodä ma Ruqa aa Emga ba aa ikkāna. Nak padi mai qaku aa nanäk ki nasäl a qa di vadi mai ama märäm ba qa.”

²⁵ Ma Judas kärak iva qä vodä ma Jisas ka snanbät sa ma Jisas i, “Qamorqa, nga aingo?”

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngia qoar toqoräkt.”

Ma Jisas Ka Nasäng Nā Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski
(26:26-29 / Mak 14:22-26 / Luk 22:14-23 / 1 Ko 11:23-25)

²⁶ Bā nga rhat tās dā ma Jisas ka rha ama bret bā qa mes ama mār näkt ka vonamät na qa bā qa von aa mudäsaqongda dā qa qoar na rha i, “Ngän dät tangät täkt bā ngän däs. Rhangät täkt di gu släqyige.”

²⁷ Näkt ka rha ama kap na ama wain bā nga qa mes ama mār dā qa von da i qā qoar toqortäqyia, “Ngän moe ngäni näkt nämät ka ²⁸ inguna rhak täkt di gu biaska qārakni i qā sāmaengäkkti na* ama rharesbane mängurāp ma Ngämuqa qā na ama ruvek† di qārak i qrir na qa ba ama rhäqāp na ama ruvek ivakt iva ma Ngämuqa qā qyiradeng na arha vuirhong. ²⁹ Nguat tamän särhäm ngän iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bā dängdäng bät iaqäkt ama qunāga iva ngu näkt ama iaräs na qi ama wain ngu na ngän bā gu mam aa Muräkpām.”

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa
(26:30-35 / Mak 14:26-31 / Luk 22:31-34 / Jon 13:36-38)

³⁰ Bā nga rha rhong ama mabuqi na ama ansäs bā rhäksot dā rha met na äkt bā säda ama Damgi na ama Olip at täväs.

³¹ Nasot dā ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nāp takt täkt ama bāngagi diva ngän moe ngäni ang daqule ngo inguna nävät iomäkt kärqom iva äm ngä rhän bät a ngo inguna mudu di sa rha sām sävät ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

“Va ngu veng ama ruqa qārakni i qät lu vät ama sipsipkāna
bā va vräs na ama gulāngi na ama sip-sipkāna.’

³² Sokt di nga nasot i ma Ngämuqa qa rhāranas na ngo nämät ama tñäpki dā va ngu er va angän gamäs sae ma Gallii.”

³³ Dā ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nāma dā äkt bā rhārha rhäkt moe rhi ang daqule nge nävät iomäkt kärqom iva äm ngä rhän bät a nge sokt di aingo diva qaku rhām ngo.”

³⁴ Dā ma Jisas ka qoar na qa i, “Ngu qoar na nge na ama engäkkti iva nāp takt täkt ama bāngagi iva as kaku ama duraktka qā nanok dā va ngi rhäqyas na ngo madäpgamek.”
³⁵ Dā ma Pita qa qoar toqortäqyia, “Va qaku

ngu narhäqyas na nge bā nāma dā ngu nāp ngu na nge.”

Dā qosaqi arhani ama mudäsaqongda moe rha qoar toqoräkt.

Ma Jisas Ka Nän E Ma Getsemani
(26:36-46 / Mak 14:32-42 / Luk 22:39-46)

³⁶ Nasot dā ma Jisas kā na aa mudäsaqongda rha met sävät ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Getsemani dā qa qoar na rha i, “Ngän duqun dākt dap aingo diva ngu rhet tävit bā ngu nän.”

³⁷ Dā qa rhäqoar sā ma Pita näkt ma Sebedi aa imiom‡ bā rha met pävit näkt ka nasäng i qat nari i amārān bā airäs ka. ³⁸ Dā qā qoaräs na rha rhoqortäqyia, “Ama iräski imuk dā gua ron di ama mor qi masirhat bā nguat nari iva ngu nāp. Dap pa qale ngän dākt bā ngänät dāqām ngän na ngo.”

³⁹ Näkt ka met nae maqälak dā arpus na qa bā aa uväski sävät ivät näkt kā nän doqortäqyia, “Gu mam, ngakt bā märmärsäs dā va ngi rha rhak täkt ama kap na ama märängä nävät a ngo. Sokt diva qoki qaku varhäm gu snāngaqa dap kinak pa varhäm gi snāngaqa.”

⁴⁰ Nasot dā evär dām ga sage ama mudäsaqongda bā qa män bät a rha i rhi mänatäm dā qa snanbät sā ma Pita rhoqortäqyia, “Ai, nga qaku mamär vät a ngän iva ngänät dāqām ngän na ngo qäqi vät anga aua anga sägäk? ⁴¹ Mamär iva qarhap ngän dap pa ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sāmät ama siqtsiqut. Ama qloqoqa di ngäñgän ga dap eqokt ama släqyige.”

⁴² Saqi as ka met daqule rha iva maunmem bā qa nän doqortäqyia, “Gu mam, ngakt bā qaku mamär vät a nge iva ngi narha rhak täkt ama kap na ama märängä nävät a ngo di nak pa ngu näkt nämät ka. Mamär iva rhäkмамär toqoräkt parhäm gi snāngaqa.”

⁴³ Näkt saqi evär dām ga dā qa män bät a rha i rhi mänatäm inguna amārān ba arhä mänap. ⁴⁴ Bā äkt i saqi ma Jisas ka met daqule rha iva madäpgamek bā qā nän i qät täqäs mät aa enge.

⁴⁵ Nasot dā evär dām ga sage ama mudäsaqongda dā qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni mänatäm dā māmae vät a ngän di sa mamär nasot. As ngäni lu i sa ama qäväläm ngä män iva rhi vodā ma Ruqa aa Emga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt. ⁴⁶ Ngän dāranas bā ut tet. Ngäni lu qārak iva qā vodäm ngo di sa rhak.”

* **26:28** Ma Matyu qa sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dā arhani ama ruvek di rha sām ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha sām a ngät sae. ‘ama iaräs na ngät’ † **26:28** iu biaska qārakni i qā sāmaengäkkti na ama rharesbane mängurāp ma Ngämuqa qā na ama ruvek Mudu di rhit prit na ama släktka qārakni i ama vodämes na qa aa biaska vät ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva iaqäkt ama biaska qā sāmaengäkkti na ama rharesbane mängurāp ma Ngämuqa qā na rha. ‡ **26:37** ma Sebedi aa imiom Rhiom dākt di ma Jems kā nā ma Jon.

*Rha Sangar Ma Jisas**(26:47-56 / Mak 14:43-52 / Luk 22:47-53 / Jon 18:1-12)*

⁴⁷ Bã as nga rhoqorãkt i ma Jisas kat tamãn dã vãs dã ma Judas kãrak i qa nãvãt ama mudãsaqongda ama ngãrhãqyisem da udiom na rha qã na ama gulãñgi ama mor qi na ama ruvek sa ama ulaqi arha sen ngã na ama edãm gãrarhani i sa ama priskãna ama morãs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha rhãk na rha. ⁴⁸ Iaqãkt kãrak iva qã vodã ma Jisas di sa qa er qa rhodãm ba rha na aa muqunãngi rhoqortãqyia, "Qãrak iva ngu vop pa aa sdãm di iaqãkt. Ngãni sangar a qa."

⁴⁹ Dã ma Judas ka rhãkdãvãr qa met marãkt bã sage ma Jisas dã qã qoar toqortãqyia, "Bãngagi qamorqa." Nãkt ka vop pã ma Jisas aa sdãm.

⁵⁰ Dã ma Jisas ka qoar na qa rhoqortãqyia, "Gua ruaqa, ngi rhãksot nã gia lat."

Dã ama gamoe rha ang sage ma Jisas bã rha qãrhãktgyãm ga bã rha sangar a qa. ⁵¹ Dã nak sa akni nãvãt iarhãkt kãrarhae i sa qale rha rhi nã ma Jisas di qa rhãk aa rhãqet dã qa mar ta aa ulaqi arha singi bã qa rhon na qi sãvãt ama pris ama vit na qa aa latka bã qa rhodãkt sa aa sdãngi.

⁵² Dã ma Jisas ka qoar na qa rhoqortãqyia, "Ngia rhu gia singi nasot a nas inguna iarhãkt moe qãrarhae i rhi e na ama ulaqi arha singi diva ama ulaqi arha singi qi veng da. ⁵³ Nga qaku ngãn du angãn snãng i mamãr vãt a ngo iva ngu nãn gu mam iva qa rhatnrãhãm ngo bã va qã lir qã rhãk na ama ngãrhãqyisem da unbem na ngãt ama mor ngãt ama gulañ na ama enselqãna sagem ngo? ⁵⁴ Sokt di ngu lu i qre va rhoqorãkt diva rhãkmãmãr varhãm ma Ngãmuqa aa enge rhoqor mãniekt kãrangãt i ngãt tamãn iva rhangãt tãkt ama lat diva qoki ngãt dãn?"

⁵⁵ Nasot dã ma Jisas ka qoar na ama gulañ na ama ruvek toqortãqyia, "Nak nga ama suaqa na ngo bã äkt i sa ngãn mãn sãvãt a ngo sa ama ulaqi arha sen dã ama edãm ivãkt iva ngãni sangar a ngo? Vasãgos dã sa nguãt muqun ba ama ansãspãngi ama mor qi i ngu su ama ruvek sokt di qop kaku ngãn sangar a ngo. ⁵⁶ Sokt di rhangãt tãkt ama lat moe di sa ngã mãn ivãkt iva qoki rhãkmãmãr nã ma Ngãmuqa aa enge qãrangãt i aa vãmginarha rha sãm a ngãt."

Dã ama mudãsaqongda moe rha met daqule ma Jisas bã rha ang masirhat.

*Ma Jisas Ka Mair Dã Ma Kaiafas Kã Nã Ma Sanedrìn Arhã Saqong**(26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71 / Jon 18:12-14, 19-24)*

⁵⁷ Nasot dã iarhãkt kãrarhae i sa rhat sangar ma Jisas di rha met sã qa sage ama pris ama vit na qa ma Kaiafas äkt i sa vãstãmne

na ama Skraipkãna dã ama ruvek arha morta e. ⁵⁸ Dã ma Pita di qãt pãsais tã ma Jisas bã savuk sã dalek na ama pris ama vit na qa aa vãtki arha ivãrhãm. Bã nga qa mon mãt ama surqa aa tmongi dã qa muqun ge ama ulaqimãrharhãrhãkt kãrarhani i mai rhõt lu vãt ma Jisas ivãkt iva qã lu qãrangãt ni ama lat iva ngãt dãn.

⁵⁹ Nãkt ama priskãna ama morãs na rha rhi na ama morta dã ama Skraipkãna moe nãvãt ma Sanedrìn di rhõt nãm nani anga sameng anga iraski na ngãt sãng ma Jisas aa rhãng ivãkt iva rhi vodãm ga sãmãt ama tñãpki. ⁶⁰ Sokt di qaku rha mãn bãt agung anga enge rhoqorãkt nãma dã ama rhãqãp na rha ama irasmãtta sa ama sameng da mãn. Sokt di nasot a rha moe dã ama udiom in mãn ⁶¹ bã in goar i, "Rhãrhãk tãkt ka qoar i, 'Nak mamãr vãt a ngo iva ngu rhar ma Ngãmuqa aa ansãspãngi ama mor qi bã saqi as pa ngu rhã qi da ama dãvaung ama qunãng angãrha ron.'"

⁶² Dã ama pris ama vit na qa qa mair nãkt ka snãnbãt sã ma Jisas toqortãqyia, "Nga qaku gi nga muvãtki iva ngia rhuvãt? Ngi rhãvãkt sã rhangãt tãkt ama ruuim in sameng sãvãt a nge." ⁶³ Sokt di qop kale ma Jisas i mãnadin dãm ga. Dã ama pris ama vit na qa qa qoar na qa rhoqortãqyia, "Ngu qoar na nge iva ngia rhamãn dã ma Ngãmuqa ama ngãtdãqãm ga aa saqong i ma Kraisa ma Ngãmuqa aa emga na nge ura qaku."

⁶⁴ Dã ma Jisas ka qoar na qa rhoqortãqyia, "Sa ngia mãrhamãn doqorãkt. Dop ngu qoar na ngãn i mãnasãng narhãkt bã rhãvit diva ngãn lu ma Ruqa aa Emga i qat muqun dã iaqãkt kãrak i ama qrot moe angãt tarebãm aa mãrmãr bã qat dãn ba ama eqoe nãda ama usãpki arha ron."

⁶⁵ Dã ama pris ama vit na qa angyiret mãt aa boi bã qa qoar i, "Sa qa mãrhamãn mava nã ma Ngãmuqa. Mãniekt bã saqi as pa nani a ut na agung anga enge sãng aa rhãng? Sa ngãn nari aa mãrhamãn mava. ⁶⁶ Angãn matnãvãmne di rhoqor mãniekt?"

Nãkt ta muvãt i, "Sa mamãr iva rhi veng ga." ⁶⁷ Nasot dã rha qot pãt aa saqongãit bã rhi arhãktgyãm sã qa na arhã rhãkt. Dã arhani rhi e va aa sdãm ⁶⁸ i rhi qoar toqortãqyia, "Ainge qãrak i ngiat tes nas i ma Kraisa, ngi qoar na ut i auge qa an mã nge!"

*Ma Pita Qa Rhãqyas Nã Ma Jisas**(26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62 / Jon 18:15-18, 25-27)*

⁶⁹ Ma Pita di sa qat muqun dalek pa ama vãtka aa ivãrhãm. Dã ama latki qia mãn sagem ga bã qia qoar i, "Qosaqi nge di ma qale nge ngi nã ma Jisas nae ma Galili."

⁷⁰ Sokt di qa rhãqyas da arhã saqong moe i qã qoar toqortãqyia, "Qaku nguãt drãm i agiqa iaqãkt kãrak i ngiat tamãn bãt a qa."

⁷¹ Bã nga qa met tämono sämät ama surqa aa tmongi dä aktni ama latki qia lu qa dä qia goar nä iarhakt kärarhae i qale rha glaqot i, “Rhak täkt ama ruqa di ma qale qa qä nä ma Jisas nae ma Nasaret.”

⁷² Dã saqi as ma Pita qa rhäqyas na ama enge na ama musärhäm doqortäqyia, “Nguat tamän dä ma Ngämuqa aa saqong i sa qaku nguat dräm iaqäkt ama ruqa.”

⁷³ Näkt nga nasot ama qäväläm ama qot äm dä iarhakt kärarhae i rhat mair glaqot ta män sage ma Pita bã rhi goar na qa rhoqortäqyia, “Ngäkki i qosaqi nge di ak na nge nävät a rha inguna urhit träm gia eguinga.”

⁷⁴ Nasot dä ma Pita qa nasäng i qat tamän i nämä dä ma Ngämuqa qä sangäm na qa qrekt bã qa iras dap kat tu sävät aa enge angärha rhäng i qat tu dä qat tamän doqortäqyia, “Aingo di qaku nguat dräm dak täkt ama ruqa.”

Dã vät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama duraktka qa nok. ⁷⁵ Dã vuk pät ma Pita na ama enge qärangät i sa ma Jisas ka märhamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, “Va as kaku ama duraktka qa nanok dap pa ngi rhäqyas na ngo madäpgamek i qaku ngiat dräm a ngo.” Dã vuk sä qa sä dalek bã qät nok i airäs ka masirhat.

27

Rha Mu Ma Jisas Pa Ama Muräkt Dä Ma Pailat Aa Saqong

(27:1-2/Mak 15:1/Luk 23:1-2/Jon 18:28-32)

¹ Qoki as toqoräkt i vät duququs dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha märhamän bãt a ne sa ama iska qärakni iva ama Romgäna rhi veng ma Jisas nä varhäm ga. ² Dã rha qop mät aa rhäkt näkt ta met sä qa bã rha vodäm ga ba ama tpäskinaqa ma Pailat.

Ma Judas Ka Veng Nas

(27:3-10/Lat 1:18-19)

³ Nasot i nga ma Judas kärak i sa qa vodäm ma Jisas ka lu i sa rha matnävämne nä ma Jisas bã rha muräkt iva rhi veng ga dä qa qutsasorhane na aa snängaqa dä evär däm ga sa qa ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem gä ligärgleng na ama silva sage ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta ⁴ i qä goar toqortäqyia, “Sa ngua mualat na ama vuini. Ngua voda akni ama ruqa qärakni i sa qaku qa mualat nä guani anga vuini bã ba ngän bã va rhi veng ga.”

Dã rha goar i, “Qaku qänäskänes ut sä iangärhäkt. Sa gi qäni ianiäkt.” ⁵ Dã qa met daqule rha dä qa rhon na ama ligärgleng na ama silva samäk pa ama ansäspämgi ama mor qi bã qa met ka veng nas i qa ar ma nas sa rhävuk sämäni ama ngämuga.

⁶ Bã nga ama priskäna ama moräs na rha rha män bãt ama ligärgleng na ama silva dä rha goar i, “Sa qaku maräkt parhäm ama Muräkt iva u rhu igleng ge ama ansäspämgi ama mor qi at ligär inguna rhangät täkt ama ligär di sa ngä män nävät akni aa biaska.”

⁷ Dã soknga rha märhamän bãt a ne dä rha vodäm bãt ama ruqa qärakni i qä däändän bãt ama bänbänqi aa etki nä iangärhäkt ama ligär ivakt iva qia rhän i ama ivärhäs iva rhi sasärha ama nañista e. ⁸ Bã äkt i mänasäng na äkt bã dängdäng däkt di rhat tes iaqyäkt ama etki i ma Etki na ama Biaska. ⁹ Rhoqoräkt di sa rhäkämär na ama enge qärangät i sa ama vämginaqa ma Jeremaia qa märhamän bãt a ngät i qä goar toqortäqyia,

“Dã sa rha rha qä ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä igleng ama ligärgleng na ama silva

qärqigleng i sa arhani nävät ama Israelqäna rha mu igleng i ama saqong nä igleng bãt kärak

¹⁰ bã rha von däm igleng bãt iaqäkt kärak i qä däändän bãt ama bänbänqi aa etki.

Rha mualat toqoräkt di qoki varhäm ma Ngämuqa aa rhodröp bã ba ngo.”

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Pailat Aa Saqong

(27:11-14/Mak 15:2-5/Luk 23:3-5/Jon 18:33-38)

¹¹ Sa nga ma Jisas kat mair da ama tpäskinaqa aa saqong dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga ainge di ama Judagäna arha vitnaqa na nge?”

Dã ma Jisas ka goar i, “Sa ngia märhamän doqoräkt.” ¹² Sokt di nga ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta rha rhäksärhäm ga dä sa ma Jisas di qaku qa voda anga muvätki.

¹³ Dã ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngiat nari i ama mämania nä irhong iarhongäkt kärqärhong i rhi sameng säng gia rhäng sä irhong?”

¹⁴ Sokt di qaku ma Jisas ka muvät i qaku qa von da rha anga muvätki käqi vät anga sägängät nävät arhä rhäksärhäm. Dã soknga ama tpäskinaqa ma Pailat di qräk mät ka masirhat.

Ama Gulänqi Na Ama Ruvek Ta Armeng Dä Ma Barabas

(27:15-23/Mak 15:6-15/Luk 23:13-25/Jon 18:39-40)

¹⁵ Vät ama qoeo nasot a ne vät ma Pasova angät kunäng dä ama tpäskinaqa qat dräm gat tuisiska vät ama sägäk ama ruqa näva ama tpäskiarharhäng gärakni i nani ama gulänqi na ama ruvek na qa. ¹⁶ Bã rhoqoräkt di qale akni ama ruqa ama vu qa mamär va ama tpäskiarharhäng gäarak i rhat tes ka i ma Barabas. ¹⁷ Bã äkt i nga västämne na rha dä

ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu nani a ngän na auge iva ngua rhuissiska vät a qa? Nga va ngua rhuissiska vät ma Barabas ura ma Jisas kärak i rhat tes ka i ma Kraiss?”¹⁸ Sa qa snanbät toqoräkt dinguna sa qat dräm i ama priskäna ama moräs na rha di sa rha vodä ma Jisas ba qa inguna nävät arhä snängaqa ama vu qa inguna ma Jisas di qa vit da ama ruvek arhä saqong.

¹⁹ Bä qosaqi nga rhoqoräkt i ma Pailat kat muqun ba aa mämuqunäs na ama matnävämmä dä aa egutki qia rhäk na ama enge sagem ga sävät ma Jisas toqortäqyia, “Qale ngi namualat nä guani sävät iaqäkt ama räkt ka ama ruqa inguna rhäqyerhäkt dä sa ngua rha ama märänga ama mor qa da ama masirhämgä arha ron inguna nävät a qa.”

²⁰ Sokt di ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta rha qrotpät sa ama gulängi iva rhi nän ma Pailat tä ma Barabas dap pa qä veng ma Jisas. ²¹ Saqi as ama tpäskinaqa qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu nani a ngän iva ngua rhuissiska vät auge nävät a iom?”

Dä rha goar i, “Barabas.”

²² Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu va ngua mäšana nä ma Jisas kärak i rhat tes ka i ma Kraiss?”

Dä rha moe rha goar i, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

²³ Näkt ma Pailat ka snanbät i, “Va vät agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät?”

Sokt di qop tit näs tävuk masirhat toqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

Ma Pailat Ka Vodä Ma Jisas Iva Rhi Edämsäs Pät A Qa Mäni Ama Sämänanamuqa
(27:24-26 / Mak 15:15 / Luk 23:25 / Jon 19:1-16)

²⁴ Dä soknga nga rhoqoräkt i ma Pailat ka lu i qaku qat täqäne dä mamär dap kinak ama inirqi qi nasäng mänguräp ama ruvek dä qa rha ama rigi bä qa rhor aa rhäkt da ama gulängi qat saqong i qä qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa aa biaska di qaku qale qa vä ngua rhäkt. Sa ngän gäni ianiäkt.”

²⁵ Näkt ama ruvek moe rha muvät toqortäqyia, “Va aa biaska diva qale qa vä u rhäkt dä va au rhoes arhä rhäkt!”

²⁶ Nasot dä ma Pailat ka muisiska vät ma Barabas. Dap ka rhäkne bä rha märänäs ma Jisas näkt ka vodäm ga ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

Rhat Tuma Mä Ma Jisas

(27:27-31 / Mak 15:16-21 / Jon 19:1-3)

²⁷ Nasot dä sa ama tpäskinaqa aa ulaqimärharhärhäkt ta met sä ma Jisas na äkt bä savuk säva ama tpäskinaqa aa

vätki arha ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Pretorium. Näkt ta mes ama gulängi na ama ulaqimärharhärhäkt moe sävät a ne. ²⁸ Näkt ta vlukt sa aa boi nävät a qa näkt ta rhon na ama qurät ki ama boiqi vät a qa. ²⁹ Bä rha ing ama guaqi na ama ngämuga aa rhäqyitnäk ama gärgär vät itnäk iva qi rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt ta mu iaqyäkt ama gärgär vät a qi ama guaqi mäni aa uväski. Näkt ta mu ama iroqi mät aa rhäqyet ama märmär et. Dä rha an da arhä quum sä nas säng aa qar bä rhat tuma qa i rhi goar i, “Ama märmärgem sagem nge, ama Judaqäna arha vitnaqa!” ³⁰ Dä rhit kot pät a qa bä rhi nän aa uväski na ama iroqi.

³¹ Bä sa nga rha muma qa bä rhäksot dä rha vlukt sa iaqyäkt ama boiqi nävät a qa näkt ta monmät pät a qa na aa boi maräkt. Nasot toqoräkt i rha monmät pät a qa dä rha met sä qa na äkt ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämänanamuqa
(27:32-44 / Mak 15:21-32 / Luk 23:26-43 / Jon 19:16-27)

³² Bä nga ama ulaqimärharhärhäkt ti nä ma Jisas tat tet sä dalek dä rha män bät akni ama ruqa näva ama värhäm ama mor äm ma Sairini qärak i rhat tes ka i ma Saimon. Dä qa ulaqimärharhärhäkt ta qrotpät sä rhak täkt ama ruqa iva qät ta ma Jisas aa sämänanamuqa.

³³ Bä nga rhat tet bä sävät iosäkt ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Golgota qärqos i äs angät tarimini di ama ivärhäs na ama rhomga aa uväski ³⁴ dä arhani ama ruvek ta von ga rha ama wain gäraktni i sa rha modämne na qi na aktni ama rigi qäraktni i qiat dräm gi veng ama ruanirhong gäraktni i rhat tes ki i ama gal. Sokt di nga qa nakt maqälak dä qa nari i rhoqoräkt mät ki dä qa mer qä nanakt.

³⁵ Bä nga rha edämsäs pät a qa bä rhäksot dä ama ulaqimärharhärhäkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gärangätini i serhäm da nani a ngät. ³⁶ Nasot dä rha muqun bä rhit lu vät a qa e. ³⁷ Bä rha mu ama enge qärangätini i sa rha säm a ngät daver mä qa qärangätini i ngät tamän doqortäqyia “Rhak täkt di ma Jisas kärak i ama Judaqäna arha vitnaqa.” ³⁸ Dä qosaqi rha edämsäs pät aiomni ama ruioam ama sua iom gem ga i ak di rha mu qa dä ma Jisas aa märmär dap akni da aa sael.

³⁹ Bä ama ruvek kärarhani i rhat tet e na qa di rhat tuma qa dap ti em arhä väs ⁴⁰ dap tat tamän doqortäqyia, “Ainge qärak iva ngi rhar ama ansäspämgi ama mor qi näkt saqi as pa ngi rhä qi da ama qunäng ama dävauang angärha ron di ngia rhumaiar nas! Ngakt bä ngäktki i nge di ma Kraiss ama Judaqäna arha

vitnaqa di ngi sâr sâ nas navuk nâmâni ama sâmânanamuqa.”

⁴¹ Dâ qosaqi ama priskâna ama morâs na rha rhi na ama Skraipkâna nâkt sâvât ama morta di rhat tuma qa rhoqorâkt i rhat tamân doqortâqyia, ⁴² “Sa qat tumaiar arhani sokt di qaku mamâr vât a qa iva qâ namumaiar nas! Qa di ama Judaqâna arha vitnaqa dâ soknga mamâr iva qâ sâr sâ nas nâmâni ama sâmânanamuqa dâ va ut nanakt na qa. ⁴³ Sa qat nanakt nâ ma Ngâmuqa. Rhâkt di mamâr iva ma Ngâmuqa qa rhumaiar qa qre i nani a qa na qa. Inguna sa qa qoar i, ‘Aingo di ma Ngâmuqa aa emga na ngo.’” ⁴⁴ Bâ qosaqi ama suauiom gârqiom i sa rha edâmsâs pât a iom mâni ama sâmânanamuqa di ini slava nâ ma Jisas toqor qârarhae ama ruvek na ama enge ama vu ngât.

*Ma Jisas Aa Tîâpki
(27:45-56 / Mak 15:33-41 / Luk 23:44-49 / Jon 19:28-30)*

⁴⁵ Bâ sa nga rhoqorâkt i mâniqunâng mamâr dâ ama bângangit ngâ mân bât ama ivâtiki moe bâ qale rhoqorâkt bâ dângdâng bât ama dâpguarhong sâpbângang. ⁴⁶ Bâ nga nani âkt i ama dâpguarhong sâpbângang dâ ma Jisas ka nok masirhat toqortâqyia, “Eloi, Eloi*, lema sabaktani?” Iangârhâkt ama enge di angât tarimini rhoqortâqyia, “Gu Ngâmuqa, gu Ngâmuqa, mâniekt bâ sa ngia qyiradeng na ngo?”

⁴⁷ Bâ nga arhani nâvât iarhakt kârarhae i rhat mair e glaqot ta nari rhoqorâkt dâ rhi qoar toqortâqyia, “Rhak tâkt ama ruqa di qat tes ma Elaija.” ⁴⁸ Dâ akni nâvât a rha qa ang masirhat âkt bâ qa ok ama baulâm ba ama wain ama valak mât ki at tâvâs nâkt ka nu âm da ama ngâmunget angât tpâs nâkt ka rhâk et sâ âm bâ ma Jisas ivakt iva qâ nâkt.

⁴⁹ Sokt di arhani di rha qoar toqortâqyia, “As kale qa âkt dap pa ut luvât ivar ma Elaija qa rhân ivakt iva qâ rhumaiar qa.” ⁵⁰ Nasot dâ saqi as ma Jisas ka nok masirhat nâkt ka voda aa qloqaqa bâ bâ ma Ngâmuqa.

⁵¹ Dâ nak sa ama boiqi ama mor qi qârâkt i qiat nar va ama ansâpâmgi ama mor qi di qyiret mât ki nâdâ at tâvâs bâ samâk bâ ama qâvâlâm ama unbam. Bâ vrânbrân da ama ivâtiki dap lâktgyâm sa ama dui. ⁵² Nâkt ama ñâpta arha lek di ma Ngâmuqa qa rhar mât ngât dâ ama râkt ta ama ruvek arhâ slâqyiglang gârarhani i sa rha ñâp di qa mâranas nâ igleng. ⁵³ Bâ vuk sâ rha nâmât arha lek toqorâkt i ma Jisas ka mâranas nâmât ama tîâpki bâ nasot dâ rha met sâmât ama qumârquâmâr âm mamâr ama vârhâm

ama mor âm nâkt pâs dâm da da ama rhâqâp na rha ama ruvek arhâ saqong.

⁵⁴ Bâ nga vât ama qâvâlâm gârqomni i ama narhoerqa bâ ba ama handret na rha ama ulaqimârharhârhâkt kâ nâ iarhakt kârarhae i rhit lu vât ma Jisas di rha lu ama qângangi bâ sâvât iangârhâkt ama lat kârangât i sa ngâ mân doqorâkt dâ qrâk mât ta masirhat mamâr dap ti qoar toqortâqyia, “Qoki ngâtkti i rhak tâkt di ma Ngâmuqa aa emga!”

⁵⁵ Dap toqorâkt di qosaqi qale ama rhâqâp na rha ama evop e qârarhani i sa mâqi rhat tet nasot ma Jisas inamuk nae ma Galili i rhat tatnârhâm ga bâ rhat mair tãmuk glâius i rhat lu rhoqorâkt. ⁵⁶ Mângurâp mâ rha di qale ma Maria nae nâva ama vârhâm ama gaini na âm ma Makdala dâ ma Jems kâ nâ ma Josep in nanâk ma Maria nâkt ma Sebedi aa imiom ma Jems kâ nâ ma Jon in nanâk.

*Ma Josep Ka Mas Nâ Ma Jisas Aa Slâqyige
Mât Ama Ñâpka Aa Liqi
(27:57-61 / Mak 15:42-47 / Luk 23:50-56 / Jon 19:38-42)*

⁵⁷ Sa nga rhoqorâkt i ama bângangâs dâ akni ama qârhongbârhaqa nâmât ama vârhâm ma Arimatea qârak i rhat tes ka i ma Josep ka mân. Qa di qosaqi qât pâs ma Jisas aa rhâng. ⁵⁸ Ma Josep di sa qa met sage ma Pailat bâ qa nân ga rhâ ma Jisas aa slâqyige. Dâ ma Pailat ka rhâkne iva aa ulaqimârharhârhâkt ti von dâ ma Jisas aa slâqyige ba qa. ⁵⁹ Dâ ma Josep ka rha ma Jisas aa slâqyige bâ qa ong bât ige na ama uiu qi ama boiqi qârâktni i ama ingas ki dâ ama qumârquâmâr qi. ⁶⁰ Nâkt ka mas nâ ige mât ama ñâpka aa liqi ama iarâs na qi qârâktni i sa qa rhap ma qi mâni ama qâsâvit kârâktni i qa marâkt aa liqi. Nâkt ka egaeng ama diluge ama mor ige bâ qa vâsdât nâ ige mât ka liqi nâkt ka met na âkt.

⁶¹ Ma Maria nae ma Makdala qi na aktni ama Maria di qale lem e i in muqun dage nâ qa ñâpka aa liqi.

Qale Ama Ulaqimârharhârhâkt E Ge Ama Ñâpka Aa Liqi

⁶² Nga duququ vât ma Sabat dâ ama priskâna ama morâs na rha rhi na ama Farisiqâna vâstâmne na rha dâ ma Pailat aa saqong ⁶³ bâ rha qoar toqortâqyia, “Aurha morqa, vuk pât a ut i as nga rhoqorâkt i iaqâkt ama irasmâtka qat dâqâm di qa qoar i, ‘Nasot ama dâvaung ama qunâng dâ va ngua rhâranas.’” ⁶⁴ Dâ soknga mamâr iva ngi rhâkne iva gi ulaqimârharhârhâkt ti vâs mât aa liqi mamâr bâ dângdâng bât ama dâvaung na qa ama qunâga i varis aa mudâsaqongda

* **27:46** Eloi, Eloi Ma Matyu qa sâm dakt tâkt aa abuk nâkt nasot ama qâvâlâm ama qot âm dâ arhani ama ruvek di rha sâm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangât tâkt ama enge di arhani nâvât a rha di sa rha sâm a ngât toqortâqyia, ‘Eli, Eli.’

rha rhet bā rhi sua rha aa slāqyige iva nasot dā va rhi qoar na ama ruvek i, ‘Sa qa mārānas nāmāt ama tñāpki.’ Rhoqorākt diva ama dāngdāngini ama irasini ama vu ini masirhat pa ama narhoer ini angāt tpās.”

⁶⁵ Nākt ma Pailat ka qoar na rha rhoqortāqyia, “Ngāni rha ama gulāngi na ama ulaqimārharhārākt bā ngān det nākt pa ngāni vās māt ka liqi mamār varhām angān grot.” ⁶⁶ Dā soknga rha met bā rha vās māt ama liqi mamār na ama qrot ki ama ningnigi na arhā muqunān marākt ivakt iva qaku mamār vāt aung iva qā narut na ama dulige. Dap ta mu arhani ama ulaqimārharhārākt ivakt iva rhat nañām sāva arha rhāng.

28

Ma Jisas Ka Mārānas Nāmāt Ama Tñāpki

(28:1-10 / Mak 16:1-8 / Luk 24:1-12 / Jon 20:1-9)

(28:9-10 / Mak 16:9-11 / Jon 20:10-18)

¹ Bā nga nasot ama Sabat toqorākt i qorhās iva irige sa ama qunāga vāt ama narhoer qa ama qunāga sāng ama tadenas dā ma Maria nae ma Makdala qi na aktni ma Maria in met ivakt iva ini lu ama liqi qārakt i sa rha mu ma Jisas aa slāqyige e. ² Dā nak sa ama qāngāngi ama mor qi qia māt dap ama ensel nage ma Ngāmuqa di sa ar sā qa inavuk nāda ama usāpki arha ron bā qa māt nākt ka egaeng ama dulige nae nākt ka muqun bāt iḡe angārha rhāng. ³ Aa ñāmñāngi di ngi qoar qre bañāmbañām māt ama iauska dā aa boi di ama qulum ngāt toqor ama qulum gi mamār ama eqoeqi. ⁴ Dā ama ulaqimārharhārākt di vārvar vāt a rha masirhat māt ama tlenga bā rha māt in rhoqor qre i sa ama ñāpta na rha.

⁵ Dap ka ensel qa qoar na ama evovem doqortāqyia, “Qale inīt len inguna nguāt drām i inīt ñām nani ma Jisas kārak i sa rha edāmsās pāt a qa. ⁶ Sa qaku a qa rhe inguna sa qa mārānas i qoki varhām aa enge mudu bā bā ngān. Inī ang inī lu nasot a qa i sa rha mas na aa slāqyige rhe i. ⁷ Dā mamār iva nasot dā va inī lir in det bā inī qoar na aa mudāsaqongda i sa ma Jisas ka mārānas nāmāt ama tñāpki bā as ngāni lu iva qat tet sae ma Galili va angān gamās nākt pa ngāni lu qa e. Nak sa ngua qoar na en doqorākt.”

⁸ Bā ākt i in lir in met na ākt nāmāt ama liqi sa ama tlenga dā ama mor ngāt ama mārāngem bā ina ang ivakt iva ini qoar nā ma Jisas aa mudāsaqongda nā iangārākt ka ensel aa enge. ⁹ Dā nak sa ma Jisas ka māt bāt a em māni ama iska bā qa qoar na em doqortāqyia, “Ama mārāngem sage ben!” Dā in met sagem ga bā in sangar aa qārīglem nākt inī nānsās sagem ga. ¹⁰ Nasot dā ma Jisas ka qoar na em doqortāqyia, “Qale inīt

len dap in det bā inī qoar nā gua ruavek iva rha rhet sae ma Galili nākt pa rhi lu ngo e.”

Ama Ulaqimārharhārākt Arhā Sameng

¹¹ Vāt iomākt ama qāvālām i nga in det dā nak sa arhani ama ulaqimārharhārākt kārarhae i māqi rhit lu vāt ma Jisas aa liqi rha met sāmāt ama vārham bā rha qoar na ama priskāna ama morās na rha sā iarhongākt moe qārārhong i sa irhong ngā mārānas. ¹² Bā sa nga ama priskāna ama morās na rha sa vāstāmne na rha rhi na ama morta dā rha mārhamān bāt a ne bā rhāksot dā rha von ga ulaqimārharhārākt ta ama ligār masirhat ¹³ dā rha qoar na rha rhoqortāqyia, “Va ngāni qoar nā guavek anga ruvek i, ‘Ma Jisas aa mudāsaqongda di sa rha māt nāp bāngagi bā rha sua rha aa slāqyige na ākt i nga rhoqorākt i urhi mānatām.’ ¹⁴ Dap ngākt bā ama tpāskinaqa qā nari sāvāt tangāt tākt ama lat dā va urhi von ga rha ama bulap sāvāt a ngān ivakt iva qaku ama mārānga qa rhān bāt a ngān.” ¹⁵ Bā ākt i rha rha ama ligār dā rha met parhām ama priskāna ama morās na rha rhi na ama morta arha enge. Nākt sa vrās dā rhāngāt tākt ama sameng māngurāp ama Judaqāna nāvāt iomākt ama qāvālām bā dāngdāng dākt.

Ma Jisas Aa Rhodrāp Bā Ba Aa Mudāsaqongda

(28:16-20 / Mak 16:14-18 / Luk 24:36-49 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)

¹⁶ Dā ama ngārāhāqyisem da sāgāk ama mudāsaqongda rha met sae ma Galili bā sāmāni ama damgi qārakt i sa ma Jisas ka qoar na rha na qi. ¹⁷ Bā nga rha lu qa dā rhi nānsās sagem ga dap arhani nāvāt a rha di qaku rhat drām i mamār iva rhat nanakt toqor māniekt.

¹⁸ Dā ma Jisas ka māt sagem da bā qa qoar na rha rhoqortāqyia, “Sa ma Ngāmuqa qa von ngo rha ama qrot moe na rhāvuk nāda ama usāpki arha ron dā qosaqi narhe nāvāt ivāt. ¹⁹ Dā soknga mamār iva ngān det sage ama ruvek moe vāt ama ivātki bā va ngānit sām a rha mā gu mudāsaqongda i ngāni baptai pāt a rha na ama rigi nāvāt ama ngārhipki i ama Ngātāmāk dā ama Ngārhoemga dā ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa. ²⁰ Nākt pa ngāni su rha iva rhat tet nasot ama murākt moe qārāngātni i sa ngua von ngān dām ngāt. Nākt pa qale ngo gem ngān basāgos bā dāngdāng bāt ama qāvālām gārqom iva rhāksot na ama ivātki.”

Ma Mak

Ama Rhävächtsäs

Ma Mak kārakni i sǎgārhae na qa sǎvāt ma Barnabas di qat tet kǎ nǎ ma Barnabas dǎ ma Pol sa ama sameng ama mǎr ngāt. Aktni aa ngārhipki di ma Jon. Aa nan di rhat tes ki i ma Maria qāraktni i arha vātka di qa e ma Jerusalem gārakni i vasǎgos dǎ vǎspǎstǎmne na ama qatnanaktpǎmda e vǎm ga. Ma Pita qa mes ma Mak i aa emga na qa.

Qa sǎm iva sage ama qatnanaktpǎmda e ma Rom ura nguarǎm bǎ ba ama Jentailqǎna inguna qa rhävächtsäs sǎvāt arhongni ama Judaqǎna arhǎ qārhong dǎ qa nǎpgoer na angǎtni ama Judaqǎna arha enge ma ama Romgǎna arha enge dap kat tamǎn iva ama qatnanaktpǎmda mǎni ma Jisas diva ama ruvek ti sangǎm na rha mavǎngam bǎ qosaqi arhani diva rhi veng da inguna nǎvāt ma Jisas.

Vǎ ma Mak aa abuk di qat tuqunǎga vāt a rha i ma Jisas di akni ma Ngǎmuqa aa latka va aa rem gārakni i qat tet da ama mǎrǎn masirhat angārha ron dǎ qat tualat na ama qrot masirhat. Nǎkt ma Jisas aa lat kǎrangǎtni i ama latka na qa di sa rhǎksot na ngāt toqorǎkt i qa vodǎm mes i ama vǎnbon na qa mǎni ama sǎmǎnanamuqa.

Ma Mak di qaku qat drǎm ga emǎstǎm dap kat tamǎn mǎqot sǎvāt ma Jisas aa lat i qat tamǎn masirhat sǎvāt iarhongǎkt kǎrqārhong i ma Jisas ka mualat nǎ irhong dap kaku qat tamǎn masirhat sǎvāt iarhongǎkt kǎrqārhong i ma Jisas ka mǎrhamǎn bǎt irhong. Ma ama rhǎqǎp nǎ imek di ma Mak ka mǎrhamǎn bǎt tom dǎkt ama qǎvǎlǎm i masǎgos. Mamǎr iva qunǎga vāt a ut i ma Mak aa abuk di ama sameng ama mǎr ngāt angāt tarebǎm i qiat tamǎn sǎvāt ma Jisas aa iar bǎ aa tǎǎpki bǎ sǎvāt iomǎkt i qa mǎranas nǎmāt ama tǎǎpki.

Ama Qǎvǎlap Nasot A Ne

Ma Jisas Ka Nasǎng Na Aa Lat (1:1-13)

Ma Jisas Aa Lat E Vǎt Ama Ngārǎhǎkta Ma Galili (1:14-6:29)

Ma Jisas Kat Tet Nae Ma Galili (6:30-9:32)
Aa Dǎngdǎngini Na Ngāt Aa Lat E Ma Galili (9:33-50)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia Dǎ E Ma Perea (10)

Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tǎǎpki (11-15)

Ma Jisas Ka Mǎranas Nǎmāt Ama Tǎǎpki (16)

Ma Jon Ama Baptais Kǎt Tǎkmu Na Ama Iska

(1:1-8 / Mat 3:1-12 / Luk 3:1-18 / Jon 1:19-28)

¹ Rhǎngāt tǎkt ama enge di ama rharebǎm sa ama sameng ama mǎr ngāt sǎvāt ma Jisas ma Krai ma Ngǎmuqa aa emga*.

² Ma Ngǎmuqa aa vǎmginaqa ma Aisaia qa sǎm† doqortǎqyia,

“As ngǎni lu i ngut tǎk nǎ gua engevǎrhaqa vǎ gi qamǎs
ivakt iva qǎ rhǎkmu nǎ gia iska”

³ bǎ va qa diva “ama eguinga na qa qārakni i qāt nǎs pāt ama ivǎrhǎs ama qrǎk dǎ bǎs toqortǎqyia,

‘Ngǎni rhǎkmu na ama iska nanokt ma Engeska

dǎ ngǎni slarǎkt na ama is nanokt ka.’”

⁴ Bǎ sa vuk sǎ ma Jon ama Baptais pāt ama ivǎrhǎs ama qrǎk dǎ bǎs bǎ qǎ baptais pāt ama ruvek. Dǎ qǎ sameng ba ama ruvek i mamǎr iva rhi nǎpgoer na nas nǎkt ti rha ama baptais bǎ va ma Ngǎmuqa qǎ qyiradeng na arha vuirhong.

⁵ Dǎ ama rhǎqǎp na rha ama ruvek nǎvāt ama ngārǎhǎkta ma Judia nǎkt nǎmāt ama vǎrhǎm ama mor ǎm ma Jerusalem dat dǎn sagem ga bǎ rhi sameng irhǎm mes sa arha vuirhong bǎ qǎ baptais pāt a rha mǎni ama rigi ma Jordan.

⁶ Ma Jon aa murhǎmeska di qa rhoqor mudu ma Ngǎmuqa aa vǎmginarha arhǎ murhǎmeska i qa murhǎmes na ama boi i na ama qǎseng nǎvāt ama kamel nǎkt kǎt kop mǎni nas na ama saunga na ama slǎkta aa ngǎdǎga nǎkt aa tmǎs di qat tǎs ama mes nǎkt kǎt nakt pa ama mǎsu nǎva urqi.

⁷ Nǎkt kǎ sameng i qat tamǎn doqortǎqyia, “Qārak iva as dǎngdǎng na qa nasot a ngo di aa qrot ngǎ vit pǎ gu qrot angāt tpǎs dǎ ama rhǎngǎmitnǎm sa ama sandal nǎvāt aa qǎriglem angāt tpǎs di qaku ama mǎrqa na ngo iva ngun gǎr bǎ ngu rhävǎkt sǎ itnǎm.
⁸ Aingo di ngu baptais pāt a ngǎn na ama rigi dap ka diva qǎ baptais pāt a ngǎn na ama Qloqaqa ama Qumǎrqumǎrqa.”

Ma Jon Ga Baptais Pāt Ma Jisas

(1:9-11 / Mat 3:13-17 / Luk 3:21-22)

⁹ Vǎt iangārǎhǎkt ama qunǎng imǎk ǎkt dǎ ma Jisas ka mǎn nǎmāt ama vǎrhǎm

* **1:1** Ma Ngǎmuqa aa emga Ma Mak ka sǎm dakt tǎkt aa abuk nǎkt nasot ama qǎvǎlǎm ama qot ǎm dǎ arhani ama ruvek di rha sǎm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dǎkt ama qǎngǎrini angāt kǎvǎlǎm di arhani nǎvāt a rha di sa qaku rha sǎm a ǎm sae. † **1:2** Ma Ngǎmuqa aa vǎmginaqa ma Aisaia qa sǎm Ma Mak ka sǎm dakt tǎkt aa abuk nǎkt nasot ama qǎvǎlǎm ama qot ǎm dǎ arhani ama ruvek di rha sǎm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangāt tǎkt ama enge di arhani nǎvāt a rha di sa rha sǎm a ngāt toqortǎqyia, ‘Ma Ngǎmuqa aa vǎmginarha rha sǎm.’

ama gaini na äm ma Nasaret näva ama ngärhätkka ma Galili bä ma Jon gä baptais pät a qa mäni ama rigi ma Jordan. ¹⁰ Bä nga rhoqoräkt i vuk sä qa namäk näva rigi dä qa lu ama usäpki i qit gang masägos näkt arhar sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä qa muqun bät a qa i qa rhoqor ama simängaqa. ¹¹ Näkt akni ama eguinga qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqyia, “Ainge di ngua emga na nge qärak i sa gua snäng bät a nge dä qosaqi märmär gem ngo masirhat nävät a nge.”

Ma Jisas Aa Siqutsiqut

(1:12-13 / Mat 4:1-11 / Luk 4:1-13)

¹² Dä nak kop äkt dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas nä ma Jisas bä qa er nanokt ka bä qa met sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs. ¹³ Näkt kale qa vät isäkt ama qräk dä bäs ama ivärhäs pät ama ruioim ama udiom na ama qunäng bä ma Sämgä qa siqut na qa iva qa rhualat na anga vuirhong dä qale qa ge ama släkt ama ur ngät dap ama enselqäna rhat tatnärhäm ga.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä Bä Ma Ngämuqa

(1:14-15 / Mat 4:12-17 / Luk 4:14-15)

¹⁴ Näkt nasot toqoräkt i rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng dä ma Jisas ka män sae ma Galili bä qa sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa ¹⁵ i qat tamän doqortäqyia, “Ama rhodäm di sa rhäkmmär na ngät bä sa ma Ngämuqa aa Muräktpäim di sa nge e glaqot dap ngäni näpgoer na nas näkt ngänät nanakt na ama sameng ama mär ngät.”

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsagongda

(1:16-20 / Mat 4:18-22 / Luk 5:1-11 / Jon 1:35-42)

¹⁶ Näkt nga ma Jisas kat tet pät ama namuqa aa rhäkt ma Galili dä qa lu ma Saimon gä na aa lätkka ma Andru i initt don na ama väiuqi va ama namuqa inguna iom di ama väiumärhindäkt. ¹⁷ Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Ini ang bä initt päs gua rhäng bä va ngu su en iva ini rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ini rhar sa ama rhinäm.” ¹⁸ Dä in märanas masägos daqule in bäiu bä in met nasot ma Jisas.

¹⁹ Qa met nae maqälak dä qa lu ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa lätkka ma Jon i qosaqi qali liom mät in mlauski bä ini masartäm mät ama lek pät in bäiu. ²⁰ Dä qop ka mes iom masägos bä in met daqule in mamäk ma Sebedi qä na ama latta mät ama mlauski bä in met nasot a qa.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qärakni I Ama Iauska Qa E Mät Ka

(1:21-28 / Luk 4:31-37)

²¹ Bä sa rha met sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam bä nga vät ama Sabat dä ma Jisas ka mon säva ama mämairqi e bä qa nasäng iva qä su ama ruvek. ²² Bä qräk mät ta nävät aa rhisu inguna qä su rha di qa rhoqor aung gärakni i ama qrot nga e gem ga dap kaku rhoqor ama Skraipkäna. ²³ Näkt pät iomäkt ama qäväläm di qale akni ama ruqa e gem da qärakni i ama iauska qa e mät ka. ²⁴ Bä qät näs toqortäqyia, “Jisas nae ma Nasaret, ngia män gem ut iväkt iva ngia mäšana? Nga ngia män iva nak ngia rhusar na ut? Nguat dräm i auge na nge. Ainge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär.”

²⁵ Dä ma Jisas ka näs täm ga rhoqortäqyia, “Mänadin däm nge näkt puk sä nge nämät ka.” ²⁶ Dä ama iauska qa rhästäs a qa masirhat dä qat tuqaiia bä vuk sä qa nämät ka.

²⁷ Bä ama ruvek di qräk mät ta bä nga rhoqoräkt dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Agi aa lat tangät täkt? Ama rhisu ama iaräs na ngät i ngät dän sa angät krot! Dä na aa qrot dä qäqi qät täk na ama iaus dä ngät nari nämät ka.” ²⁸ Ama sameng ngä lir ngä met sävät a qa vät ama ivärhäs moe ma Galili.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek

(1:29-34 / Mat 8:14-17 / Luk 4:38-41)

²⁹ Nga vät ama qäväläm gärqomni i rha met daqule ama mämairqi di rhi nä ma Jems kä nä ma Jon bä sävä ma Saimon gä nä ma Andru ina vät. ³⁰ Dap ma Saimon aa rhäväske di aräm gi mäni lai dä aqärnas päim gi dä rha qoar nä ma Jisas sävät a qi rhoqoräkt i qa män. ³¹ Dä ma Jisas ka met bä qa sangar da at tärhäqyet bä qa mair na qi bä ama rämgi qia met nävät a qi dä qia nasäng i qit täkmu iva qi rhäk pät a rha na anga tmäs.

³² Näkt äkt säng ama bängagi arha ribit dä ama ruvek ta män sage ma Jisas sa ama ruvek ama rhäqäp na rha qärarhani i ama rämgi vät a rha bä sävät ama ruvek kärarhani i ama iaus ngärhit täk pät a rha. ³³ Bä qorhäs iva ama ruvek moe nävä iomäkt ama värhäm da män bä västämne na rha da ama vätka aa väm sä ma Jisas. ³⁴ Dä ma Jisas ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha sa ama räm maos maos dä qa qutmäs ama rhäqäp ama iaus nämät ama rhäqäp na rha ama ruvek. Langärhäkt ama iaus di ngät dräm a qa dä soknga qaku qa rhaes pät angärha rhäng iva ngät tamän.

Ma Jisas Kat Tet Dä Qä Sameng E Ma Galili

³⁵ Qoki as pät duququs mamär toqoräkt i as kaku qunäga dä ma Jisas ka märanas bä vuk sä qa sä dalek bä qa met sävät aosni ama ivärhäs i qaku anga ruvek e bä qa nän. ³⁶ Dä ma Saimon gä na aa ruavek ta met iväkt iva rhit niam nani a qa. ³⁷ Bä nga rha män

bät a qa dä rha saengäkt ba qa rhoqortäqyia, "Ama ruvek moe di rhit näm nani a nge."

³⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Va u rhet sa ni as säva anga värhap glaqot ivakt iva qosaqi ngu sameng inguna rhom däkt di ama rharebäm sä gu mänmänäs." ³⁹ Näkt ma Jisas ka met bä qät kutmäs ama iaus nämät ama ruvek dä qä sameng ba ama mämairväm e ma Galili moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Bi-aspärhaqa

(1:40-45/Mat 8:2-4/Luk 5:12-16)

⁴⁰ Akni ama biaspärhaqa qa män sage ma Jisas bä qa an da aa qum sä nas säng aa qar dap kät nok pät a qa i qä goar toqortäqyia, "Ngakt bä nani a nge di märmärsäs gem nge iva ngia rhumäräs pät a ngo."

⁴¹ Dä ma Jisas ka lavuqi na qa masirhat dä qa rhäk aa rhäqyet bä qa rhäk pät a qa näkt ka goar na qa rhoqortäqyia, "Äri, nani a ngo. Rhäkt di sa märäs pät a nge bä ama qumärqumärqa na nge." ⁴² Vät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama bias ngä met nävät a qa bä sa märäs pät a qa.

⁴³ Dä ma Jisas ka rhäk na qa masägos sa ama mugem ama qrot ngät toqortäqyia, ⁴⁴ "Qale ngi naqoar na aung sävät a nas dap kinak ngia rhet bä ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes kärangät i mudu ma Moses ka mu ngät nävät gi qumärqumär ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märäs pät a nge."

⁴⁵ Qinak kärak di qaku qa met toqoräkt dap kinak ka met bä qä nasäng i qä sameng sävät iangärhäkt ama mumaiar bä vräs da ama sameng. Nguna nävät iomäkt dä ma Jisas di qaku mamär iva qä namon sämät anga värhäm da ama ruvek arhä saqong dap sakt kale qa rhage va ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek e sakt di qop ama ruvek nävät ama ivärhimek moe rhat dän sagem ga.

2

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ngänäpärhaqa

(2:1-12/Mat 9:1-8/Luk 5:17-26)

¹ Nasot ama marheka na ama qunäng bät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas ka mon sämät ama värhäm ma Kaperneam bä ama ruvek ta nari sävät a qa i qa män säva vät ² dä ama rhäqäp na rha ama ruvek pästämne na rha vuk pa vät gem ga bä qaku anga släqyäs puk pa vät bä sä dalek sämät ama edäbäs.

Västämne na rha gem ga bä qä sameng bät a rha nä ma Ngämuqa aa enge. ³ Dä arhani ama gamoe rha män sa ama ruqa qärakni i ama ngänäp pät a qa ivakt iva rhi rha qa sage ma Jisas. Rha män sä qa i ama levaet na rha rhit ta qa. ⁴ Rha lu i qaku mamär iva rhi narha qa sage ma Jisas inguna qaku anga

släqyäs dä soknga rha mualat na ama liqi va ama vätkä aa rhäng daver ma Jisas. Bä nga rha sämamor na ama liqi bä rhäksot dä rha rhäk kärak mät aa gasgaska mät ki bä rha anbut sä qa samäk säva vät sage ma Jisas.

⁵ Bä nga ma Jisas ka lu qärangätni arhä qatnanakt dä qa goar nä qä ngänäpärhaqa rhoqortäqyia, "Ngu emga, sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong."

⁶ Dap arhani ama Skraipkäna di rhat muqun e bä nga rha nari rhoqoräkt dä rhat tu arhä snäng doqortäqyia, ⁷ "Mäniekt bä rhak täkt kat tamän doqor täkt? Rhak täkt ama ruqa di qat tamän mava nä ma Ngämuqa! Auge mamär vät a qa iva qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong i qop nguna sakt ma Ngämuqa?"

⁸ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka räm gärarhae arhä mungäsnäng dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Mäniekt bä ngän du angän snäng bät tärhong däkt? ⁹ Guaäm goe di märmärsäs mamär iva ngu goar na ama ngänäpärhaqa na äm? Va ngu goar toqortäqyia, 'Sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong' ura va ngu goar toqortäqyia, 'Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngiat tet?' ¹⁰ Bä nävät tom däkt diva mamär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong." Näkt ka goar nä qä ngänäpärhaqa rhoqortäqyia, ¹¹ "Ngu goar na nge i ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngia rhet säva vät."

¹² Dä qop kärak ka mair näkt ka lir qa rha aa gasgaska näkt puk sä qa da arhä saqong moe. Rha moe di qräk mät ta rhoqoräkt bä rha voda ama murhämeska sage ma Ngämuqa i rhat tamän doqortäqyia, "Sa mudu qaku ut lu guani rhoqor täkt!"

Ma Jisas Ka Mes Ma Livai

(2:13-17/Mat 9:9-13/Luk 5:27-32)

¹³ Saqi as ma Jisas ka met bä sävät ama namuqa aa rhäkt ma Galili dä ama gulänqi na ama ruvek ta män sagem ga bä qä nasäng i qä su rha. ¹⁴ Rhoqoräkt i qat tet dä qa lu ma Livai ma Alfius aa emga i qat muqun ba ama vätkä qärakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka goar na qa rhoqortäqyia, "Ngit päp gu rhäng." Dä qa märanas bä qa met nasot ma Jisas.

¹⁵ Näkt pät ama qäväläm i ma Jisas kat täs pä ma Livai aa vätkä di ma Jisas kä na ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bä sävät arhani ama ruvek kärarhani i ama vu rha di rha moe rhat täs ti na qa qä na aa mudäsaqongda. Rhoqoräkt dinguna ama rhäqäp na rha ama ruvek ta met nasot a qa.

¹⁶ Bä nga ama Skraipkäna qärarhani i rha nävät ama Farisiqäna rha lu qa rhoqoräkt i qat täs kä na ama ruvek kärarhae i rhit

ta ama takes näkt sävät arhani ama vurha dä rha snanbät sa aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qat täs kä nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhit ta ama takes dä ama vurha?”

17 Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa goar na rha rhoqortäqyia, “Iarhakt kärarhae i ama märäs pät a rha di qaku rhit läk nani ama ruqa qarakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgı vät a rha di rhit läk nani ama ruqa rhoqoräkt. Qaku ngua män ivakt iva ngua rhes iarhakt kärarhae i ama räktta na rha sagem ngo dap kinak ngua män ivakt iva nani ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong.”

Ama Snanbät Sage Ma Jisas Säväät Ama Meranotka

(2:18-22 / Mat 9:14-17 / Luk 5:33-39)

18 Ma Jon aa mudäsaqongda näkt ama Farisiqäna di rhat teranot dä arhani ama ruvek ta met sage ma Jisas bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ma Jon aa mudäsaqongda rhi na ama Farisiqäna arhä mudäsaqongda di rhat teranot dap ainge gi mudäsaqongda di qaku?”

19 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ama gamoeqa qarakni iva rhit bodäm na qa aa ruvek tat teranot toqoräkt i qale qa qä na rha?” Dä ma Jisas ka muvät pät a nas toqortäqyia, “Qaku mamär iva rhat teranot toqoräkt i as kale qa gem da.”

20 Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iangärhäkt ama qunäng nasot a qa dä va rhat teranot.

21 Dä qaku aung gä naqutäm sa anga iar ini anga baulini mät anga liqi mäni anga mru qi anga boiqi. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama baulini ama iar ini ngärhi arot nämäni ama mru qi ama boiqi bä va ini ngärhi sämamor na ama liqi. 22 Näkt nasot dä qä goar toqortäqyia, “Qosaqi qaku aung gä narhor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng gärangätni i rhit tor na ama wain sämät ngät. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama wain ama iar qi qi vukdor va ama ngädäng bä va ama wain gi na ama ngädäng diva mava na ngät. Qaku mamär iva aung gä namualat toqoräkt dap sokt mamär iva qät tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng.*”

* 2:22 Qaku mamär iva aung gä namualat toqoräkt dap sokt mamär iva qät tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng. Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i goki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

Ma Jisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama Sabat

(2:23-28 / Mat 12:1-8 / Luk 6:1-5)

23 Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et na ama wit dä qosaqi nga aa mudäsaqongda rhat tet dä rhi nasäng i rhi nänbän sa ama gavämirhong. 24 Dä ama Farisiqäna rha goar na qa rhoqortäqyia, “Ura, mäniekt bä rhi nänbetäkmät na ama Muräkt pät ama Sabat?”

25 Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “As nga qaku ngän mes sävät agi a lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät toqoräkt i qa qä na aa ruvek di anoeng mä rha dä rhit läk? 26 Ngät tamän i nga vät ma Abiatar ama pris ama vit na qa aa qunäng dä ma Devit ka mon säva ama ansäspämgı ama me qi bä qa mäs ama tmäs kärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa. Näkt iangärhäkt ama tmäs di ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär vät anga ruvek mavängam iva rhat täs nävät a ngät dap sokt ama prisäna. Näkt kosaqi qa von aa ruvek ta angätni.”

27 Näkt sa ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ama Sabat diva qat tatnä rha ama ruvek dap pa qaku ama Sabat kä natmuräkt ta ama ruvek. 28 Bä mamär iva ngänät dräm i aingo ma Ruqa aa Emga di qäqi ma Engeska bä ba ama Sabat.”

3

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Nöp Et

(3:1-6 / Mat 12:9-14 / Luk 6:6-11)

1 Saqi ma Jisas ka mon säva ama mämairqi dap akni ama ruqa qarakni i ama nöp aa rhäqyet di qale qa e. 2 Dap arhani nävät ama Farisiqäna di rhat lu ma Jisas mamär ivar qa rhumäräs pät kärak pät ama Sabat ivakt iva rhi rhäksärhäm ga.

3 Mamär dä ma Jisas ka goar nä qarak i ama nöp aa rhäqyet toqortäqyia, “Ngia rhair bä ngiat mair da ama ruvek moe arhä saqong.” 4 Näkt ma Jisas kä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Guani qoe di ama Muräkt ngärhit tares pät ini angärha rhäng bät ama Sabat? Qosa maräkt iva ur tualat na ama lat ama mär ngät ura va ut tualat na ama vuirhong bä qosaqi nga maräkt iva ut tumaiar ama ruqa aa iar ura va urhi veng?” Rhoqoräkt dä qop kaku rha muvät pät a qa.

5 Dä ma Jisas ka nām namet a nas sävät a rha na ama uraqi inguna rhäqäp ka na ama märänga sä rha nävät arhä väs ama qrot ngät dä qa goar nä qarak ka ruqa rhoqortäqyia, “Ngia rhurän dä ngia rhäqyet.” Dä

qa murän da aa rhäqyet bä sa märäs pät a et mamär.

⁶ Bä na äkt dä ama Farisiqäna rha met bä rha nasäng i rhat tamän särhäm ne rhi nä ma Herot aa ruvek kärarhani i rhat tair va aa rhäng iva rhi veng ma Jisas toqor mäniekt.

Ama Gulañ Na Ama Ruvek Tat Tet Nasot Ma Jisas

⁷ Evär dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda sävät ama namuqa aa rhäkt dä ama gulañgi ama mor qi na ama ruvek nae ma Galili rhat tet nasot a rha. ⁸ Bä nga rha nari sävät kärqärhong moekt i qat tualat nä irhong dä ama rhäqap na rha ama ruvek ta män sagem ga nae ma Judia näkt ma Jerusalem bä nävät ama ngärhäkta ma Idumea bä näva ama ivärhimek tage na ama rigi ma Jordan bä nae namet ama värham ma Tair dä ma Saidon. ⁹ Dä ma Jisas ka nän aa mudäsaqongda iva rhi rhäkmu na anga mlauski anga gaini na qi bä ba qa inguna ama mor qi ama gulañgi bä varis ngakt dä rhi narhäkrät ka.

¹⁰ Sa qa nän aa mudäsaqongda rhoqoräkt inguna qa mumäräs pät ama rhäqap na rha bä arhani sa ama räm di rhit tägar na ama ruvek nanokt nas ivakt iva rhit täk pät a qa. ¹¹ Bä nga ama iaus nämät ama ruvek di ngärhit näm sävät ma Jisas dä ngät täqane sä iarhakt ama ruvek iva rhit lir ti nän da arhä quum sä nas säng aa qar dä rhit näs masirhat toqortäqyia, "Ainge di ma Ngämuqa aa emga." ¹² Sokt di ma Jisas ka von da rha ama enge na ama mugem ama qrot ngät iva qale rhi namuqunäga sä qa ba ama ruvek.

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda
(3:13-19 / Mat 10:1-4 / Luk 6:12-16)

¹³ Ma Jisas ka met bä sämäni ama damgi näkt ka mes iarhakt kärarhae i nani a qa na rha sagem mes bä rha män sagem ga. ¹⁴ Näkt ka armeng da ama ngärhäqyisem da udiom na rha bä qa muqunän bät a rha iva ama ngangda na rha sä ma Ngämuqa aa lat*. Dä va qale rha gem ga bä va qät täk na rha ivakt iva rhi sameng ¹⁵ bä qosaqi va rhi rha ama rhares ivakt iva rhit kutmä ama iaus nämät ama ruvek. ¹⁶ Sa qa armeng dä rhärha rhäkt ama ngärhäqyisem da udiom na rha i ma Saimon gäarak i qa mes ka i ma Pita ¹⁷ näkt ma Jems kä na aa lätkka ma Jon ma Sebedi aa imiom. Ma Jisas ka mes iom na ama ngärhipki i ma Boanerges i rhakt täkt ama ngärhipki di qi sameng sävät a iom i iom di rhoqor ama iauska qärakni i vukpukdur väm ga ¹⁸ dä ma Andru dä ma Filip dä ma Bartolomyu dä ma Matyu dä ma Tomas dä ma Jems ma Alfius aa emga dä ma Tadius

dä ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ama Selot ¹⁹ näkt sävät ma Judas Iskariot kärak i qa vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt.

²⁰ Ma Jisas ka mon säva akni ama vätkä bä saqi as ama gulañgi na ama ruvek pästämne na rha e bä qa qä na aa mudäsaqongda di qaku anga släqyäs ba rha iva rha äs anga tmäs. ²¹ Dä aa qärhae rha nari sävät a qa rhoqoräkt dä soknga rha män ivakt iva rhi rhäqoar sä qa inguna ama ruvek ti qoar toqortäqyia, "Sa inirqi na qa."

Ama Märhamän Mava Sävät Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa

(3:22-30 / Mat 12:22-32 / Luk 11:14-23 / Luk 12:10)

²² Dap ama Skraipkäna qärarhani i rha män nae ma Jerusalem di rhi qoar toqortäqyia, "Ma Jisas di ma Belsebul qa e mät ka bä nävät iaqäkt kärak i ama iaus angät narhoerqa aa qrot di qät kutmä ama iaus."

²³ Dä soknga ma Jisas ka mes ta bä qat tamän särhäm da na ama enge na ama siqut toqortäqyia, "Mamär vät ma Sämgä iva qä qutmäs a nas toqor mäniekt? ²⁴ Ngakt bä anga muräkpäm di sa ngä matmät na nas diva qaku angärha anga uiüt. ²⁵ Dä qosaqi ngakt bä nga anga sägärhae näva anga vätkä di sa rha matmät na ne diva qaku mamär iva rhi natmair i ama sägärhae na rha. ²⁶ Bä ngakt bä ma Sämgä aa qärhae rhi arhäktgyäm sä ne bä rhat matmät na nas diva qaku aa muräkt angärha anga qrot dap aa qrot di sa rhäktäksot na ngät.

²⁷ "Ngäni qoar i ngut kutmä ama iaus nävät ma Sämgä aa qrot sokt di as ngäni lu rhärhom i qaku mamär vät aung iva qa rhon säva anga qrot ka anga ruqa aa vätkä bä qä rha aa qärhong dap koki ngakt bä nga qa er qä qop pät a qa. Dä nak as mamär vät a qa iva qä rha aa qärhong.

²⁸ "Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ama ruvek arha vuirhong moe näkt sävät arha märhamän mava moe nä ma Ngämuqa diva qä qyiradeng ba rha. ²⁹ Dap aung gäarakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng ba qa dap ianiäkt aa vuini diva ini ngät däqäm basägos."

³⁰ Ma Jisas kat tamän doqoräkt sävät ama märhamän mava inguna qärarhani ama Skraipkäna di rhat tamän doqortäqyia, "Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qaku qat tualat gem ga dap kinak ama iauska qa e mät ka."

Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Sävät Aa Läktpek
(3:31-35 / Mat 12:46-50 / Luk 8:19-21)

* **3:14** bä qa muqunän bät a rha iva ama ngangda na rha sä ma Ngämuqa aa lat Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

³¹ Ma Jisas aa nanäk näkt aa läktpek ta män bä rhat mair dalek dap ta rhäk na akni ivakt iva qa rhet nani a qa sagem da. ³² Dap ama gulängi na ama ruvek di rhat muqun namet a qa bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Gi nanäk ki nä gia läktpek di irha namäk dalek i nani a rha na nge iva ngia rhet sagem da.”

³³ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Agukt koe di gu nanäk bä guavek koe di gua läktpek?” ³⁴ Näkt ka näm sävät iarhakt kärarhae i rhat muqun namet a qa näkt ka qoar toqortäqyia, “Gu nanäk ki nä gua läktpek di rhärha rhäkt! ³⁵ Auge qarak i qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa di iaqäkt di gua lätkka bä gua lätkki bä gu nanäk.”

4

Ama Enge Na Ama Siqtuki Sävat Ama Ruqa Qarakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong (4:1-9 / Mat 13:1-9 / Luk 8:4-8)

¹ Saqi as ma Jisas kä nasäng i qä su ama ruvek pät ama namuqa aa rhäkt. Dä ama gulängi na ama ruvek kärarhani i västämne na rha namet a qa di ama mor qi dä soknga qa veng sämat ama mlauski ama lil qi bä qat muqun mät ki va ama namuqa dap kale ama ruvek moe vät a qoan bät ama namuqa aa rhäkt. ² Bä qä su rha rha ama rhäqap nä irhong na ama enge na ama siqt. Rhoqoräkt i qä su dä qa märhamän doqortäqyia, ³ “As ngäni nari! Maos dä akni ama latka qarakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qä qutnanokt pät a qi. ⁴ Bä nga qät don na ama gavämirhong bät ama etki dä arhongni ama gavämirhong ngä säp sä varhäm ama iska bä ama isäm ngä män bä ngä mäsi irhong. ⁵ Dap arhongni ngä säp sävät ama ivärhimek ama dui väm imek äkt i qaku ama ivätki masirhat. Bä ama gavämirhong ngä lir ngä ir inguna ama ingas ama ivätki. ⁶ Sokt di nga ama qunäga qa sek mes dä qek pät irhong bä nät däm irhong inguna qaku irhong angärha anga qridu anga uiu ngät. ⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sä mänguräp ama ritgung bä nga ama ritgung ngä ir dä ngä ong ama gavämirhong bä ngä slava nä irhong angärha irhirqi bä qaku irhong ngä sa. ⁸ Dap arhongni ngä säp sävät ama mär qi ama ivätki bä irhong ngä ir bä irhong ngä sa i arhong ngä sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä irhong ama gavämirhong dap arhong ngä sa ama dävauq na rha ama ruvek nä irhong dap arhong ngä sa ama handret nä irhong ama gavämirhong.”

⁹ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jisas Kat Tamän Na Ama Enge Na Ama Siqt (4:10-12 / Mat 13:10-17 / Luk 8:9-10) (4:13-20 / Mat 13:18-23 / Luk 8:11-15)

¹⁰ Näkt nga mamär i sokt ka qale qa qä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt sävät arhani namet a qa dä rhi snanbät sä qa iva qä rhäväkt sa aa enge na ama siqt.

¹¹ Dä qa märhamän särhäm da rhoqortäqyia, “Aingän di sa ma Ngämuqa qa rhares ba ngän iva qunäga vät a ngän sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm. Dap iarhakt kärarhae i qaku qale rha vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm di rhat nari iarhongäkt moe na ama enge na ama siqt.” ¹² Rhoqoräkt diva rhäkмамär varhäm ma Aisaia aa enge qarängät i sa mudu qa säm a ngät toqortäqyia,

“ ‘Näma dä äkt bä rhat nañäm sokt diva qaku rhi nalu guani
bä näma dä äkt bä rhat nari sokt diva qaku qunäga vät a rha.
Bä nga nävät iangärhäkt arha lat dä va qaku rhi narhong sävät ma Ngämuqa
ivakt iva qä qyiradeng na arha vuirhong!’ ”

¹³ Dä saqi as ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku qunäga vät a ngän sä rhangät täkt ama enge na ama siqt? Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va qunäga vät a ngän sa angätmi ama enge na ama siqt moe rhoqor mäniekt? ¹⁴ Ama latka qarakni i qät don na ama gavämirhong di qä sameng nä ma Ngämuqa aa enge. ¹⁵ Ama gavämirhong gärgärhongni i irhong ngä säp parhäm ama iska di rhoqor arhani ama ruvek kärarhani i rha nari ma Ngämuqa aa enge dap sokt di vät iomäkt ama qäväläm dä ma Sämgä qat dän masäga bä qät ta ama enge näda arha rhon. ¹⁶ Dap arhani ama ruvek di rha rhoqor ama gavämirhong gärgärhong i sa ama latka qa rhon nä irhong bät ama dui vät imek ama ivärhimek di iarhakt kärarhae i rha nari ma Ngämuqa aa enge näkt ta lir ta sangar sävät a ngät na ama märmärgem. ¹⁷ Dap kaku ama enge angät snagut ngä mon säda arha ron mamär dä soknga rhat mair ma ama qrot nak kop pät ama qot äm ama qäväläm. Bä nga anga märänga qat dän bät a rha ura ama ruvek ti sangäm na rha inguna nävät ma Ngämuqa aa enge dä lärlir mämae da arhä qatnanakt.

¹⁸ “Dap arhani di rha rhoqor ama gavämirhong gärgärhong i qa latka qa rhon nä irhong sä mänguräp ama ritgung. Iarhakt ama ruvek di rha nari ma Ngämuqa aa enge ¹⁹ sokt di ama qänäskänes nämäni rhangät täkt ama iar dä ama snängaqa ama mor qa sävät ama mämgän narhe

q̄arangätni i ngärhi irastäm sa ama ruvek näkt ama snängaqa masirhat sävät arhongni ngät dän bä iarhongäkt ngä ir bä irhong ngä slava nä ma Ngämuqa aa enge angärha irhirqi bä qaku ngä sa anga gavam anga mär ngät päť iarhakt ama ruvek arha iar. ²⁰ Dap arhani ama ruvek di rha rhoqor ama gavämihong gärq̄arhong i ama latka qa rhon nä irhong bät ama ivätki ama mär qi. Iarhakt di q̄ararhae i sa rha nari ma Ngämuqa aa enge näkt ta rha ngät bä ba nas bä ngärhit sa ama gavam bät arha iar. Bä nävät ama sägäni sägäni ama gavämini di arhani di rhit sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ngät ama gavam dap arhani di rhit sa ama dävaueng na rha ama ruvek na ngät dap arhani di rhit sa ama handret na ngät ama gavam.”

Ama Lirhäga Va Ama Laiqa Aa Rem
(4:21-25 / Luk 8:16-18)

²¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva aung ga rhon säva anga vätka sa anga lirhäga q̄arakni i qat dang bä qa rhu qa va anga uratki arha rem ura va anga laiqa aa rem?” Nasot dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Qaku, dap kat dräm gat täkt a qa rhävuk. ²² Inguna qaku guani q̄arq̄äni i ama ngaip ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani q̄arq̄äni i ini nga e väm diva qaku vuk sä ini säda eraqi.” ²³ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaäqäkt k̄arak i nami a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

²⁴ Ma Jisas kat tamän särhäm da i qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngän du angän snäng mamär vät iamäkt k̄arq̄äni i ngänät nari ini” näkt kosaqi qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Iaäqäkt ama siqutka q̄arak i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän bä qop as pa qä von ngän masirhat. ²⁵ Inguna aung ḡarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae. Dap aung ḡarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväť Ama Gavämini Q̄arq̄äni I Vur Mät Ini

²⁶ Dä ma Jisas kosaqi qa sa rha i qä qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngäkt kre ama ruqa i qät don na ama gavämihong bät ivät. ²⁷ Bä nga ama bängang dä ama qunäng doqoräkt i qä mänatäm ura qat t̄aranas dap ama gavämihong di vukpukge mät irhong bä irhong ngärhi rhir sokt di qop kaku qunäga vät a qa i rhoqor mäniekt sä irhong angärha irhirqi. ²⁸ Näkt koki sokt ama ivätki qia märmor irhong bä irhong ngä sa ama gavam i mänasäng di vuk sa ama rharebäm sa ama ngärhäqyitnäk bä na äkt dä sa ama rharebäm sa ama tpäski näkt sa ama gavämihong mät ama

tpäski moe. ²⁹ Bä nga sräp ama gavam dä qa ruqa qa mu aa singi mäni ngät inguna ama qäväläm ngä män ivakt iva sa qät dodäktgyäm ngät.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväť Ama Mastard Aa Gavämini

(4:30-32 / Mat 13:31-32 / Luk 13:18-19)

³⁰ Dä saqi as ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va ngua rhuqut tä ma Ngämuqa aa Muräktpäm sävät agiqa? Ura va agi enge na ama siqutki diva ngua rhamän na ngät ivakt iva ngärhi sameng sävät a ngät? ³¹ Ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät toqor ama mastard aa gavämini q̄arq̄äni i ama gaini mamär q̄arq̄äni i akni ama ruqa qa qutnanokt ini va ama ivätki. ³² Sokt di sa nga qa qutnanokt ini dä ini ngä ir ma ama mor qa ama ngämuga bä qorhäs iva qä ir va ama lat angät namuirhong angät tpäs moe bä iaäqäkt ama ngämuga di aa rhäkt ama mor ngät bä ama isäm di mamär iva ngärhit täk päť angärha vät päť aa qän.”

³³ Bä qosaqi angätmi ama rhäqäp ama enge na ama siqut toqor tangät täkt di ma Jisas kat tamän särhäm da na ngät nä ma Ngämuqa aa enge. Qat tamän särhäm da na ngät as toqoräkt i mamär iva qunäga vät a rha. ³⁴ Ma Jisas di qop sokt kat tamän särhäm da na ama enge na ama siqut. Dap kinak nga rhoqoräkt i sokt ka qä na aa mudäsaqongda qät qät tävakt sa ama enge moe bä ba rha.

Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm
(4:35-41 / Mat 8:23-27 / Luk 8:22-25)

³⁵ Vät iaäqäkt ama qunäga rhoqoräkt i bängangä dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “U rhet samit särhage na ama namuqa.” ³⁶ Dä sa rha met daqule ama ruvek bä rha mon sämät ama lil qi ama mlauski sage ma Jisas bä rha met. Dap kosaqi angätmi ama lel ngät ama mlaus ngä väs aa rhäng doqoräkt. ³⁷ Bä nga rhat tet dä ama lauräm ama grot äm mamär ngä män masägos bä ama vaeng ngä mon sämät ama mlauski bä rhäqäptäqäp ki bä qorhäs iva qia rhon.

³⁸ Dap ma Jisas di qale qa da ama mlauski at es bä qä mänatäm i mae säng aa uväs. Dä aa mudäsaqongda rha rhäqäm a qa näkt ta snanbät sä qa i rhit näs toqortäqyia, “Qamorqa, nga qaku qänäsänes nge qrekt bä ut moe urhi näp?”

³⁹ Dä ma Jisas ka märanas bä qa anmae da ama laurqi na ama enge ama grot ngät näkt ka qoar na ama vaeng doqortäqyia, “Mänadin! Mae vät a ngän!” Dä soknga qäp da ama lauräm dap mänadin bät ama qoeväs mamär.

⁴⁰ Näkt ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit len masirhat? Nga qoki as kaku angän anga qatnanak?”

⁴¹ Dä rhäqäp ta mamär na ama tlenga dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nak sa auge rhak täkt kâarak i qäqi ama laurqi dä ama vaeng ngät nari nämät ka?”

5

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Ruqa

(5:1-20/Mat 8:28-34/Luk 8:26-39)

¹ Rha män bä särhage na ama namuqa ma Galili bä sävât ama Gerasaqâna* arha ivärhäs. ² Bä nga ma Jisas puk sä qa nämät ama mlauski dä qoki äkt dä akni ama ruqa qâarakni i ama iauska qa e mät ka qa män nämät ama ñäpta arha lek ivakt iva qa rhän sage ma Jisas. ³ Rhak täkt ama ruqa di qale qa mät ama ñäpta arha lek näkt kaku mamär vät aung iva saqi as kâ naqop pät a qa na anga qoi bä qäqi qaku mamär vät aung iva qä naqop pät a qa na anga sengäna. ⁴ I sa nguna sai dä rhit kop mät aa rhäkt dä aa qar na ama sengäna sokt di qop kâ nänbänmät na ama sengäna dä qat tar ta angätni i ama qrot ngät mamär säng aa qar angät tpäs. Bä qop kaku aung gâarakni i aa anga qrot iva qä sämbulap täm ga. ⁵ Dä qop pät ama qunäng dä ama bängang dä qat tet mänguräp ama ñäpta arha lek bä vät ama dam dap kat tuqäia dä qä nädäktmät na nas na ama dui.

⁶ Bä nga qa lu ma Jisas inamuk dä qa ang masirhat sagem ga bä arpus na qa mäk säng ma Jisas aa qar. ⁷ Näkt ka nästäm dävk toqortäqyia, “Nani a nge iva ngia mäšana na ngo, ainge Jisas ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa emga? Ngut nok pät a nge iva ngia rhu sage ma Ngämuqa iva qale ngi nasangäm na ngo.” ⁸ Qat tuqäia rhoqoräkt di sa nguna ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Vuk sä nge nämät tak täkt ama ruqa ainge ama iauska!”

⁹ Näkt ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Rhat tes nge rhoqor mäniekt?”

Dä qâarak ka muvât toqortäqyia, “Rhat tes ngo i ma Rhäqäp inguna ama rhäqäp na rha na ut.” ¹⁰ Dap kop kät nok masirhat pät ma Jisas iva qale qä narhâk na ngät nävât iaqäkt ama ngärhâktka.

¹¹ Dap ama vlam ama rhäqäp na ngät di qale nge e vät ama qurängige bä ngät täs. ¹² Dä ama iaus ngä nok pät ma Jisas i ngärhi qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhâk na ut sä mänguräp ama vlam ivakt iva u rhon sämät ngät.” ¹³ Dä ma Jisas ka rhares pät angärha rhäng bä vuk sä ngät bä ngä mon sämät ama vlam. Iangärhâkt ama vlam di ama udiom ama tauseniom na ngät di ngä ang masirhat manäp pät ama qäsäpki bä ngä mon ba ama rigi bä ngä ñäp däm gi.

¹⁴ Bä ama ruvek kâararhani i mai rhit lu vät iangärhâkt ama vlam di sa rha ang masirhat bä rha sameng mät ama värhäm bä särhage särhage. Dä soknga ama ruvek ta met sae ivakt iva rhi lu iangärhâkt ama lat kârangät i sa ngä märanas. ¹⁵ Bä nga rha män ge ma Jisas dä rha lu qa ruqa qâarak i vuk sa ama iaus nämät ka i qat muqun i sa qa monmät näkt sa märäs pät a qa bä mamär na aa mädräm bä nga rha lu rhoqoräkt dä rhit len.

¹⁶ Ama ruvek kâararhani i rha lu iangärhâkt ama lat di rha sameng ba ama ruvek sävât iangärhâkt ama lat kârangät i ma Jisas ka mualat na ngät pät kâarak i qre ama iaus kale ngät mät ka bä qosaqi rha sameng sävât ama vlam. ¹⁷ Dä ama ruvek ta nasäng i rhat naing bät ma Jisas iva qa rhet nävâ iosäkt arha ivärhäs.

¹⁸ Bä nga ma Jisas kat don sämät ama mlauski dä qa ruqa qâarak i ama iaus ngä met nämät ka qät naing bät ma Jisas iva qä na qa. ¹⁹ Dap ma Jisas di qop kaku qa rhares pät aa rhäng dap kinak ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet sävât gia vät sage gi qârhae bä ngi sameng ba rha i ma Ngämuqa qa mualat pä gia iar toqor mäniekt dä va ngi sameng sävât ma Ngämuqa aa lavuqi sävât a nas.”

²⁰ Dä soknga qâarak ka ruqa qa met bä qä nasäng i qä sameng mät ama ivärhäs na ama ngärhâqyisem na ap ama värhap ama mor ap sävât ama lat kârangät i ma Jisas ka mualat na ngät sä qa bä ama ruvek moe di qräk mät ta.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Evopki Näkt Ma Jairus Aa Imgi

(5:21-43/Mat 9:18-26/Luk 8:40-56)

²¹ Bä sa nga evär dä ma Jisas mät ama mlauski bä särhage na ama namuqa e ma Kaperneam dä ama gulänngi ama mor qi na ama ruvek pätämne na rha namet a qa vät ama namuqa aa rhäkt. ²² Dä akni ama tpäsquinaqa näva ama mämairqi qâarak i rhat tes ka i ma Jairus di qa män sae. Bä nga qa lu ma Jisas dä arpus na qa samäk säng aa qar ²³ bä qat naing bät ma Jisas masirhat toqortäqyia, “Nguä imgi ama gaini na qi di qorhäs iva qi ñäp dap ngi ang bä ngia rhu ngia rhäkt pät a qi dä va märäs pät a qi bä va ama iar qi.” ²⁴ Dä ma Jisas ka met kâ na qa.

Dap ama gulänngi ama mor qi na ama ruvek di rha met nasot ma Jisas bä qale rha namet a qa bä rhit tares ka. ²⁵ Näkt aktni ama evopki di qali qi e qâarak i qaku mae da arha rämgi na ama equngi dap ama biaska di qop kat tet pät ama ngärhâqyisem da udiom na ama qoeo. ²⁶ Bä sa ava gem gi mamär i sa ama rhäqäp na rha ama ruvek kâararhani i rhat dräm dat tumäräspät ta lu vät a qi bä sa qia sot pät a nas ba rha sokt

* 5:1 ama Gerasaqâna Ura 'ama Gadaraqâna ura 'ama Gergesaqâna'

di qop kaku märäs pät a qi dap kinak mor mät arha rämgi.

²⁷ Bā nga qia nari sävāt ma Jisas dā qia met sāng aa rhäng mängurāp ama gulāngi bā qia rhāk pät aa boiqi ²⁸ inguna qiat tu arhā snāng doqortāqyia, “Ngakt bā sokt ngu rhāk pät aa boi dā sa va märäs pät a ngo.”

²⁹ Dā soknga mae da ama biaska masāgos dap kia nari va arha iar i isiska vāt a qi nāmāt iaqyākt ama rämgi.

³⁰ Bā nga qia rhāk pät ma Jisas aa boi dā qa nari i ama qrot ngā met nāvāt a qa masāgos dā qa rhong namet a nas sävāt ama gulāngi dā qa snanbāt toqortāqyia, “Auge qa rhāk pät gu boi?”

³¹ Dā ma Jisas aa mudāsaqongda rha goar na qa rhoqortāqyia, “Ngiat lu i ama rhāqāp na rha ama ruvek tit tares nge sokt di qop ngi snanbāt i auge qa rhāk pät a nge?”

³² Sokt di qop ma Jisas di qāt nām namet a nas ivakt iva qā lu i auge qa mualat toqorākt.

³³ Dā sa qa ruqi qia rām i sa märäs pät a qi dā soknga qia män bā arpus na qi samāk sāng aa qar bā vārvār vāt a qi māt ama tlenga dap kia sameng na ama engāktki moe sävāt a nas ba qa.

³⁴ Dā qa goar na qi rhoqortāqyia, “Nguā imgi, gi qatnanakt ngā mumāräs pät a nge. Ngia rhet sa ama isiska bā sak pät a nge nāmāt iaqyākt gi märānga.”

³⁵ Dap as toqorākt i ma Jisas kat tamān dā arhani ama gamoe rha män nāvāt ma Jairus ama narhoerqa näva ama māmairqi aa vātka bā rha goar nā ma Jairus toqortāqyia, “Ngia imgi di sa qia nāp. Māniekt bā va saqi as ngia rhuruan bāt kamorqa?”

³⁶ Dap ma Jisas di qop ka qyiradeng na arha enge dap ka goar na ama māmairqi at narhoerqa rhoqortāqyia, “Qale ngi natlen, dap sokt ngiat nanakt.”

³⁷ Nākt kaku qa rhæs pät aung aa rhäng iva qa rhet nasot a qa sae dap sokt kā nā ma Pita nākt ma Jems kā nā ma Jon ma Jems aa lätkta. ³⁸ Bā nga rha män bāt ka tpāskinaqa aa vāt dā ma Jisas ka lu ama ruvek i rhat tuqaiā i rhit nok dā rhit sek arhā qān masirhat. ³⁹ Dā ma Jisas ka mon sāva vāt sagem da bā qa snanbāt sā rha rhoqortāqyia, “Māniekt bā ngānit nok dā ngānit sek angān gān masirhat? Nak kop kaku ama rhuimgi qia nāp dap ki mānatām.” ⁴⁰ Dā rha rhama tām ga.

Sokt di nasot dā qa rhāk na rha sā dalek dap ka rhāgoar sa ama rhuimgi at mam dā at nan nākt aa mudāsaqongda qārarhae i rhi na qa bā rha met sa äkt i ama rhuimgi qali qi e. ⁴¹ Nākt ka sangar at tārhäkt dā qa goar na qi rhoqortāqyia, “Talita kum.” Di ama rharimini rhoqortāqyia, “Qarhuimgi, ngu goar na nge i ngia rhāranas.” ⁴² Dā qa rhuimgi qia māranas masāgos bā qiat tet pa vāt. Bā nga rhoqorākt dā qrāk māt ta

māmār nāvāt iangārhäkt ama lat. Iaqqyākt ama rhuimgi di ama ngārhäqyisem da udiom na at koeo. ⁴³ Dā qa voda rha ama enge ama qrot ngāt iva qale rhi nasameng ba aung sävāt iangārhäkt ama lat nākt ka goar na rha iva rhi von gi rhā guani ivakt iva qia ās.

6

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(6:1-6/Mat 13:53-58/Luk 4:16-30)

¹ Ma Jisas ka met bā sāva aa vārhām marākt kā na aa mudāsaqongda. ² Bā nga vāt ama Sabat dā qa nasāng i qā su va ama māmairqi bā ama rhāqāp na rha qārarhani i rha nari qa di qrāk māt ta rhoqorākt.

Dā rhi snanbāt toqortāqyia, “Rhak tākt ama ruqa di sa qa rha rhārhong dākt na qoe? Dā qosaqi qa rha rhangāt tākt ama mādrām na qoe nai i qat tualat dā qāqi ama nañis ngāt ama lat ngāt dān? ³ Iaqqyākt di qārak i nak kop kāt tāk pät ama vāt. Iaqqyākt di ma Maria at toemga bā ma Jems kā nā ma Josep dā ma Judas kā nā ma Saimon arha matka. Aa läktpek ama evop di nak kop tārha e gem ut.” Sa rhat tamān doqorākt bā rha qut sāda arha ron nāvāt a qa.

⁴ Dā ma Jisas ka goar na rha rhoqortāqyia, “Ma Ngāmuqa aa vāmgingaqa di qaku anga qutdrir sävāt a qa sokt pā qārrom aa vārhām māmār bā mängurāp aa qārhae bā māk pa aa vātka.” ⁵ Dā soknga qaku māmār vāt a qa iva qā namualat na anga lat anga nañis ngāt e dap sokt ka mu aa rhākt pät ama marheka na rha ama rāmgivārharha bā märäs pät a rha. ⁶ Bā qrāk māt ma Jisas nāvāt a rha i sa nguna qaku arha anga qatnanakt.

Nasot dā ma Jisas kat tet māt ama vārhāp ama gaini na ap dap kā su ama ruvek.

Ma Jisas Qa Rhāk Na Ama Ngārhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Nangāda

(6:7-13/Mat 10:5-15/Luk 9:1-6)

⁷ Dā qa mes aa mudāsaqongda ama ngārhäqyisem da udiom na rha sagem mes nākt ka nasāng i qāt tāk na rha i udiom udiom nākt kosaqi qa voda rha ama qrot ivakt iva rhit kutmās ama iaus. ⁸ Qa rhāk na rha sā rhangāt tākt ama rhodām i qat tamān doqortāqyia, “Qale aung gā narha guani sävāt kārqos angāna tmerhās dap sokt anga tlaqa dā qale aung gā narha anga tmās ura anga sāgānaqa ura anga ligār māt angāna rhæe. ⁹ Dap ngānāt don māt anga sandal dap kale aung gā narha agukt anga srapki anga unbem na qi irhām mes. ¹⁰ Bā nga gre vakt bā ngānāt don sāva agi a vātka dā qale ngān ākt pā iaqqyākt ama vātka bā dāngdāng i ngān det nāvā iomākt ama vārhām. ¹¹ Dap ngakt bā anga ruvek näva agi a vārhām gārarhani i ngān män sagem da di qaku rha ar sā ngān dā qaku rha nari nāmāt ngān dā va ngāni

suqup angäna qar sa ama rhabuqi nävät ngät samäk* pät ama qäväläm gärqom i ngän det. Rhoqoräkt diva ngäni sameng i iarhakt ama ruvek di qaku mär ge ma Ngämuqa nävät a rha."

¹² Dä soknga rha met bä rhi sameng iva ama ruvek ti näpgoer na nas nämät arha vuirhong. ¹³ Näkt tit kutmäs ama rhäqäp ama iaus dä rhüt prit na ama oel säda ama rhäqäp na rha ama rämgivärharha arhä väs bä rha mumäräs pät a rha.

*Ma Jon Ama Baptais Aa Tñäpki
(6:14-29 / Mat 14:1-12 / Luk 9:7-9)*

¹⁴ Ama vitnaqa ma Herot ka nari rhoqoräkt i ma Jisas aa ngärhipki di sa qia met mät a vät sä qärangät aa lat. Bä arhani rhi qoar toqortäqyia, "Ma Jisas di ma Jon ama Baptais kärakni i sa qa märanas nämät ama tñäpki bä rhoqoräkt i ama nañis ngät ama qrot ngät ama lat di ngät tualat gem ga." ¹⁵ Dap kosaqi arhani rhi qoar toqortäqyia, "Iaäkt di ma Elaija." Dap arhani rhi qoar toqortäqyia, "Iaäkt di ma Ngämuqa aa vämginaqa qärak i qa rhoqor ma Ngämuqa aa vämginarha mudu." ¹⁶ Bä nga ma Herot ka nari rhoqoräkt dä qa märhamän doqortäqyia, "Ma Jon, ama ruqa qärak i ngua rhases bä rha rhodäkt mät ka di sa qa märanas nämät ama tñäpki!"

¹⁷ Qa märhamän doqoräkt inguna sa qa voda rha ama muräkt ivakt iva rhi sangar ma Jon bä rhi qop pät a qa bä rha rhu qa va ama tpäskiarharhäng. Sa qa mualat toqoräkt inguna vät aa läkka ma Filip aa egutki ma Herodias at täväs käräkt i sa ma Herot ka mät a qi. ¹⁸ Qa mualat toqoräkt inguna ma Jon di sa qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Qaku varhäma ama Muräkt toqoräkt iva ngia rhät gä läkka aa egutki."

¹⁹ Dä qosaqi ma Herodias di rhäptäp da arha ron sävät ma Jon bä nani a qi iva qi rhäk nä guavek ivakt iva rhi veng ga sokt di qop kaku mamär vät a qi ²⁰ inguna ma Herot di qät len ma Jon bä qät lu vät a qa inguna qat dräm i ma Jon di ama räkt ka bä ama qumärqumär qa mamär dä ma Ngämuqa aa saqong. Bä nga ma Herot kar nari ma Jon aa enge dä qat tu aa snäng masirhat sävät a ngät sokt di qop märmär qat nari qa.

²¹ Bä nak as dängdäng dä ama släqyäs ngä män bä ma Herodias ivakt iva qi lu i rhi veng ma Jon. Bä nga vät ma Herot aa bängagi qäräkt i mudu qa män dä qa mualat na ama tmäski bä ba aa latta ama narhoerta näkt ama narhoerta ama ulaqimärharhärhäkt näkt ama ruvek ama moräs na rha nae ma Galili. ²² Bä nga ma Herodias at tuimgi qia mon sagem da bä qiat tain dä märmär ge ma Herot kä na aa

ruavek kärarhae i rha män säva aa tmäski nävät a qi. Dä ama vitnaqa ma Herot ka qoar nä qa rhuimgi rhoqortäqyia, "Ngi nän ngo rha agini qärqäni i nani a nge nä ini dä va ngu von nge rhäm ini." ²³ Näkt ka mu i qa qoar toqortäqyia, "Agin qärqäni i ngi nän ngo rhäm ini diva ngu von nge bä nämä dä äkt bä ngi nän da anga qäväläm nävät kärqärhong i ngut lu vät irhong."

²⁴ Dä vuk sä qi bä qia snanbät sa at nan doqortäqyia, "Va ngu nän da agiqa?"

Dä at nan gia muvät pät a qi rhoqortäqyia, "Ma Jon ama Baptais aa uväski."

²⁵ Dä qoki äkt dä qa rhuimgi qia lir qia mon sage ama vitnaqa ma Herot sa arha nän bä qia nän doqortäqyia, "Nani a ngo iva ngi von ngo rhäkt tä ma Jon ama Baptais aa uväski va anga pletige ama mor ige."

²⁶ Bä ama vitnaqa ma Herot di airäs ka masirhat sokt dinguna nävät kärangät aa enge i qa mu bä nävät kärarhae aa ruavek i rha män säva aa tmäski dä qaku nani a qa iva qä nen na qi. ²⁷ Dä qoki äkt dä qa rhäk na akni nävät aa ulaqimärharhärhäkt sa ama enge ama qrot ngät iva qa rhän sä ma Jon aa uväski. Dä qärak ka met bä qa rhodäkt mät ma Jon ba ama tpäskiarharhäng. ²⁸ Näkt ka män sa aa uväski bä samuk pa ama pletige ama mor ige. Näkt ka von ga rhuimgi bä qia von at nanäk.

²⁹ Bä nga ma Jon aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä rha män bä rha rha aa släqyige bä rha mas nä ige mät ama tñäpka aa liqi.

*Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba
Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha
Ama Ruvek*

(6:30-44 / Mat 14:13-21 / Luk 9:10-17 / Jon 6:1-15)

³⁰ Evär da ama ngangda nävät arha lat bä västämne na rha namet ma Jisas bä rhi sameng ba qa nä iarhongäkt moekt i rha mualat nä irhong dä rha su sävät irhong. ³¹ Bä sa nga rhoqoräkt i masirhat na ama ruvek i rhat tet tat dän nagem da bä qaku anga släqyäs bä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda ivakt iva rha äs dä soknga ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Sokt ngän ngäni ang bä u rhet sävät anga ivärhä i qaku anga ruvek pät a äs bä va mae vät a ngän." ³² Dä soknga sokt ta rha met mät ama mlauski sävät aosi na angaip äs ama ivärhä. ³³ Sokt di ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rha lu rha i rhat tet di rha räm a rha dä rha ang nasot a rha näkt arhani ama ruvek masirhat näva ama värhap ama mor ap ta mon mäni rha bä rha moe rha er ta män äkt i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet sae.

* **6:11** ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi nävät ngät samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas.

³⁴ Bā nga ma Jisas ka män mit pät a qoan bā qa lu ama gulāngi ama mor qi dā qa lavuqi na rha inguna rha di rha rhoqor ama sipsipkāna qārangātni i qaku angārha anga ruqa iva qāt lu vāt a ngāt dā soknga qā nasāng i qā su rha rha ama rhāqāp nā irhong.

³⁵ Bā nga säpbāngang mamār dā aa mudāsaqongda rha män gem ga dā rhi goar na qa rhoqortāqyia, “Rhos tākt ama ivārhās di sa qale lās glāius dap sa säpbāngang.” ³⁶ Bā nga rhoqor tākt dā mamār iva ngi rhāk na ama ruvek ivakt iva rha rhet sāmāt ama vārhap bā sārhaage na ap ivakt iva rhi vodām bāt guarhong iva rha ās.”

³⁷ Dā ma Jisas ka muvāt pät a rha rhoqortāqyia, “Aingān ngāni von da rhā guarhong iva rha ās.”

Dā rhi goar na qa rhoqortāqyia, “Bā nga rhoqorākt dā ama rhodām sa ama ligār iva urhi vodām na ngāt di nak kop toqor ama udiom ama handretiom na ama qunāng angāt titsek! Nga va u rhet bā urhi vodām sokt nā rhangāt tākt pät anga bretkāna bā va urhi von da?”

³⁸ Dā ma Jisas ka snanbāt sā rha rhoqortāqyia, “Ama māmānia ama bretkāna nga e gem ngān?” Nākt ka rhāk na aa mudāsaqongda rhoqortāqyia, “Ngān det bā ngāni nām.”

Bā nga rha män bāt ama rhodām sa ama tmās dā evār dām da bā rha goar nā ma Jisas toqortāqyia, “Ama ngārhäqyet ama bretkāna nākt ama rhināmiom ama udiom.” ³⁹ Dā ma Jisas ka goar na rha iva rha rhatmāt na ama ruvek nākt pa rha rhuqun ba ama mran angāt tpās pa ama gulāñap i aomni ama gulāñām sai dā aomni sai. ⁴⁰ Dā soknga rha muqun ba ama gulāñap kārqaṇni i apni di ama handret na ama ruvek pā bap dap apni di ama udiom ama ruioṁ da ama ngārhäqyisem na ama ruvek pā bap.

⁴¹ Nākt ka rha ama ngārhäqyet ama bretkāna nākt kā udiom gā rhināmiom nākt sa qa nām dāvit sāva ama usāpki nākt ka mes ama mār nākt ka vonmāt na ama bretkāna nākt ka von aa mudāsaqongda ivakt iva rhi are dām ngāt bā ba ama ruvek. Dā qosaqi qa matmāt na ama rhināmiom bā ba rha moe.

⁴² Bā rha moe rha mās bā arhā sareṁ. ⁴³ Nākt ama mudāsaqongda rha rhāqāp ama urat ama ngārhäqyisem dā unbem na ngāt na ama mās dāvāt nāvāt ama bret ngā na ama rhinām.

⁴⁴ Ama rhodām sa ama gamoe iarhakt kārharhae i rha mās iangārhäkt ama tmās di ama ngārhäqyet ama tausengāna na rha nākt sävāt ama evop ti na ama rhoes.

Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoevās Angārha Rhāng
(6:45-52 / Mat 14:22-33 / Jon 6:16-21)

⁴⁵ Dā nak kop ākt dā ma Jisas ka goar na aa mudāsaqongda bā rha veng sāmāt ama mlauski iva rhi rhoer sārhaage sāmāt ama vārhām ama lel ām ma Betsaida dap pa dāngdāng na qa ivakt iva qā vrās na ama gulāngi. ⁴⁶ Bā nga nasot i sa qa vrās na ama gulāngi dā dang dām ga bā sāmāni ama damgi ivakt iva qā nān.

⁴⁷ Bā sa rhoqorākt i bāngangās dā aa mudāsaqongda arhā mlauski di qali qi māngurāp ama namuqa mamār dap ka di sokt ka namit nārhaage vāt ama namuqa aa rhākt. ⁴⁸ Dā qa lu aa mudāsaqongda i rhi siqt na arhā mlauski iva qiat tet dā qaku inguna ama laurqi qi e nani a ne na rha. Bā nga sa qorhās iva qunāga dā qa met bā sagem da i qat tet pät ama qoevās angārha rhāng. Bā qorhās iva qā rhāqār na rha.

⁴⁹ Sokt di nga rha lu qa i qat tet pät ama qoevās angārha rhāng dā rhat tu arhā snāng i nguārām anga rhomga na qa. Bā rhat tuqaiā ⁵⁰ inguna rha moe rha lu qa bā rhit len masirhat. Dā qa mārhamān sārham da masāgos i qā goar na rha rhoqortāqyia, “Qale ngānit len! Nak kop mamār. I nak kop aingo.” ⁵¹ Nākt ka veng sāmāt ama mlauski sagem da dā mae da ama laurqi. Bā qrak māt ta mamār ⁵² inguna qosaqi qaku qunāga vāt a rha i ma Jisas di auge iaqākt nāvāt aa lat kārangātni i qa mualat na ngāt sävāt ama bretkāna bā ngā män masirhat inguna ama qrot arhā vās.

Ma Jisas Ka Mumārās Pät Ama Rāmgivārharha E Ma Genesaret
(6:53-56 / Mat 14:34-36)

⁵³ Bā nga sa rha māngalākt sārhaage dā mae vāt a rha e vāt ama ivārhās ma Genesaret bā rha qop sa arhā mlauski e. ⁵⁴ Bā nga vāt ama qāvalām gārqom i vuk sā rha nāmāt ama mlauski dā ama ruvek ta rām ma Jisas. ⁵⁵ Dā rha ang dā iaqākt ama ngārhäktka aa ron moe bā rha rha ama rāmgivārharha va ama gasgasimek bā sävāt ama ivārhimek kārqaṁekni i rha nari i qale ma Jisas e. ⁵⁶ Bā qosaqi nga qoe nai i ma Jisas kat tet i rhoqorākt i qat tet pa ama vārhap ama lel ap ura va ama vārhap ama mor ap ura sävāt ama vārhap angāt ngārhäkt tage rhage dā ama ruvek tat tu arha rāmgivārharha va ama ivārhimek kārqaṁekni i rhit boda ama tmās e. Nākt tat naing bāt a qa iva qāt tares pät ama rāmgivārharha arha rhāng iva nāma dā ākt bā nak kop pa sokt tit tāk da aa boiqi arha vām. Bā iarhakt moe qārharhae i sa rha rhāk da arha vām di sa mārās pät a rha.

7

Ama Ruvek Arhā Qārhong Dā Ma Ngāmuqa Aa Murākt
(7:1-13 / Mat 15:1-9)

¹ Ama Farisiqāna näkt arhani ama Skraipkāna qārarhani i sa rha män nae ma Jerusalem di västämne na rha namet ma Jisas näkt ² ta lu arhani ma Jisas aa mudäsaqongda i rhat täs ama tmäs na arhä rhäkt i qaku ama qumärqumär ngät i sa qaku rha rhor ngät.

³ Ama Farisiqāna näkt sävät ama Judaqāna moe di qaku mamär iva rhi namäs toqoräkt inguna narhoer diva rhi rhor arhä rhäkt parhäm arha morta arhä qärhong. ⁴ Bä qosaqi rhoqoräkt i rhat dän nävät ama ivärhäs kärqosni i rhit boda arhä qärhong e dä qaku rhat täs bä dängdäng i rhi rhor arhä rhäkt parhäm arhä qärhong. Dä qosaqi rhat tet parhäm ama rhäqäp nä irhong arha morta arhä qärhong doqor iomäkt iva rhit tor iarhongäkt kärqärhong i rhat täs dä rhit nakt nämät irhong bä sävät iarhongäkt kärqärhong i rhat tuqun bät irhong*.

⁵ Bä nga rhoqoräkt dä ama Farisiqāna näkt sävät ama Skraipkāna rhi snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Mäniekt bä qaku mamär iva gi mudäsaqongda rhat tet parhäm ama morta arhä qärhong dap kinak tat täs arha tmäs na arhä rhäkt i qaku ama qumärqumär ngät?”

⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Sa ma Aisaia qa märhamän mamär bät ama enge nage ma Ngämuqa sävät a ngän, aingän gärrhae i ngän dualat sädä saqong, toqor mudu i qa säm doqortäqyia,

“ Rhärhae rhäkt ama ruvek di rhit kutdrir sävät a ngo na arha väm

dap arhä snängaqa di qa e gläius na ngo.

⁷ Dap ti nänäs sagem ngo mavängam

i rhi su ama ruvek na arhä muräkt i rhoqor qre ama muräkt nagem ngo.’

⁸ Bä sa ngän gyiradeng nä ma Ngämuqa aa Muräkt dap ngän sangar sävät ama ruvek arhä qärhong.” ⁹ Näkt kosaqi qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän du angän snäng i ngän dualat mamär toqoräkt i ngän du ma Ngämuqa aa enge ama qrot ngät tage ivakt iva ngän det parhäm angäna morta arhä qärhong! ¹⁰ Inguna ma Moses ka qoar toqortäqyia, ‘Mamär iva ngit kutdrir sävät gi mamäk dä gi nanäk’ näkt ‘Auge qärak i qät tamän mava na aa mamäk bä qop aa nanäk diva qoki rhi veng ga.’ ¹¹ Sokt di aingän di ngäni qoar i mamär toqoräkt krekt bä nga anga ruqa qä qoar na aa mamäk ura aa nanäk toqortäqyia, ‘Agi matnärhäm gärangätni i mai va ngu von en däm ngät di

sa ngua von ma Ngämuqa’ ¹² bä rhoqoräkt di sa ngänit päs särha ama ruvek iva qaku sävetka qät lu vät aa mamäqiom mamär. ¹³ Nguna rhoqoräkt bä ngänit kyiradeng nä ma Ngämuqa aa enge qärangät i sa ngä män nage angäna ikkāna ivakt iva ngän det parhäm angän gärhong. Bä ngän dualat na arhong ama rhäqäp nä irhong doqoräkt.”

Agirhong Gärqärhongni I Irhong Ngät Tualat Sä Sävetka Bä Va Qaku Ama Qumärqumär Qa

(7:14-23 / Mat 15:10-20)

¹⁴ Dä saqi as ma Jisas ka mes ama ruvek sagem mes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän moe, di mamär iva ngäni nari ngo bä va qunäga vät a ngän i ¹⁵ qaku guani vono vät ama ruqa aa släqyige di mamär iva ini ngä rhuat na ama ruqa bä qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong doqoräkt i ini ngät don säväm ga. Dap kinak ianiäkt kärqäni i vukpuk sä ini näva ama ruqa aa iar di ianiäkt ngärhit säm a qa bä qaku ama qumärqumär qa.” ¹⁶ †

¹⁷ Bä sa nga nasot i qa met daqule ama gulängi bä qa mon säva aa vät dä aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa närhä iangärhägt ama enge na ama siqtuk. ¹⁸ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga as kaku qunäga vät a ngän i anga tmäs kärangätni i ngät don säda ama ruqa aa ron nä dalek di qaku mamär iva ngä namualat na qa bä va qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong? ¹⁹ Inguna ama tmäs di qaku ngät don sämät aa snängaqa dap sokt sämät aa saringi näkt nasot dä vuk sä ngät näva aa släqyige.” Nga qa märhamän doqoräkt di ma Jisas ka qoar i ama tmäs moe di ama mär ngät.

²⁰ Dä saqi as kat tamän doqortäqyia, “Agingi qärqäni i vukpuk sä ini näva ama ruqa aa iar di ianiäkt ngät tualat sä qa bä qaku ama qumärqumär qa.” ²¹ Inguna namuk nämät ama ruqa aa snängaqa dä ama vu ngät ama mungäsnäng ngärhi rhartäm sä qa bä qat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä qä sua dä qä veng dä qä qavatnävätlägut ²² dä qä alek dä qä ngingbäm dä qä iras dä qat nañäm na ama qavatka dä aa snängaqa ama vu qa sävät arhani sa arhä qärhong dä qat tamän mava na ama ruvek dä qat tair na nas dä qat tualat na ama lat maos maos toqor ama dädänga. ²³ Iangärhägt moekt ama vu ngät ama lat di ngät dän näda ama ruqa aa ron bä qaku ama qumärqumär qa.

* ^{7:4} bä sävät iarhongäkt kärqärhong i rhat tuqun bät irhong Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae. † ^{7:16} Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. †laqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.

*Ama Nañis Ki Ama Ruqi At Katnanakt
(7:24-30 / Mat 15:21-28)*

²⁴ Ma Jisas ka met na äkt bä qa met sävät ama ngärhäkta namet ma Tair näkt ma Saidon[‡]. Dä qa mon säva akni ama vätkä näkt kaku nani a qa iva aung gä naräm na qa. Sokt di qop kaku mamär iva qä ngaip nas. ²⁵ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama nañiski qia nari sävät ma Jisas di sa qia män sa äkt i qale qa e bä arpus na qi samäk säng aa qar. Iaқыäkt ama ruqi di ama iauska qa e mät at tuimgi. ²⁶ Dä sa qia män bä qit nok pät ma Jisas iva qä qutmäs ama iauska nämät at tuimgi inguna iaқыäkt ama ruqi di ama Jentailqi qaräkt i qi nae näva ama ngärhäkta ma Fonisia qaräkt i qale qa va ama ngärhäkta ma Siria aa muräkt. ²⁷ Dä ma Jisas kaku qa qur qi dap ka artäm sa at mädräm na aa enge i qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Ama narhoeräm di as mamär iva ama rhoes ta äs ama tmäs narhoer bä arhä sarem inguna qaku maräkt iva rhi rha ama rhoes arha tmäs bä rhi rhon na ngät bä ba ama im.”

²⁸ Dä qia muvät toqortäqyia, “Ngätki na nge gua morqa, dap käqi ama im ba ama laiqa aa rem di ngät täs ama rhoes arha nesdäm.”

²⁹ Dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nävät iaқыäkt gi muvätki dä mamär iva ngia rhet i sa ama iauska di qa met näp ngia imgi.” ³⁰ Dä sa qia met säva arha vät bä qia män bät at tuimgi i qiat namas pät at laiqa i sa ama iauska qa met nävät a qi.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa
Ama Däng Bät A Qa Qärakni I Qaku Qat Tamän*

³¹ Bä nga nasot dä ma Jisas ka met nämät ama värhäm ma Tair bä qa met da ama värhäm ma Saidon angärha ron bä mämäne da ama ivärhäs na ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap angärha ron bä sämäni ama namuqa ma Galili. ³² Bä nga qa män äkt dä arhani ama ruvek ta män sa akni ama ruqa sagem ga qaräkt i ama däng bät a qa dä qaku qat tamän bä rhit nok pät a qa iva qa rhu aa rhäkt pät a qa.

³³ Mamär dä ma Jisas ka ar da aa rhäkt näva ama guläñgi bä särhage bä sokt iom näkt ka rhäk aa rhäkt mät aa sdäm näkt kosaqi qa qot pa aa rhäkt näkt ka rhäk pät aa qoebäñga. ³⁴ Näkt ka ñäm dävit säva ama usäpki bä vät iomäkt ama qäväläm dä rhäqäp ka na ama iräski dä qa näskänak pät a nas i qa qoar nä qaräkt toqortäqyia, “Efata!” Iomäkt ama qäväläm angärha ribit di rhoqortäqyia, “Ngi rhar!” ³⁵ Bä nga rhoqoräkt dä qa ruqa aa sdäm di qunäga mät ngät dä aa qoebäñga

di qäva sä qa bä qa nasäng iva qat tamän mamär.

³⁶ Dä ma Jisas ka qoar na rha na ama enge ama qrot ngät iva qale rhi naqoar na aung sävät iangärhäkt ama lat kärängät i ngä märanas. Sokt di qop nga rhoqoräkt i qat tair särhäm da rhoqoräkt di nak tat tamän masirhat sävät a ngät. ³⁷ Bä ama ruvek di gräk mät ta mamär nävät iangärhäkt aa lat bä rhat tamän doqortäqyia, “Iaқыäkt di qat tualat nä irhong moe mamär.” Bä qosaqi rhat tamän doqortäqyia, “Iaқыäkt di qäqi qat tumäräs pät ama dängbärharha bä rhat nari bä qäqi qat tumäräs pät iarhakt kärarhae i qaku rhat tamän.”

8

*Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba
Ama Lvaet Ama Tausengäna Na Rha Ama
Ruvek*

(8:1-10 / Mat 15:32-39)

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng dä saqi as aktni ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek ta män bä västämne na rha ge ma Jisas. Bä nga qaku anga tmäs iva rha äs dä ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, ² “Aingo di ngut lavuqi nä rhärha rhäkt ama ruvek inguna sa qale rha gem ngo vät ama dävauang ama qunäng näkt kaku guarhong iva rha äs. ³ Näkt ngäkt bä nga ngu rhäk na rha rhoqor täkt i anoeng mä rha säva arha vät dä varis deng bät a rha varhäm ama iska inguna arhani di rha män näva ama is ama uiu ngät.”

⁴ Dä aa mudäsaqongda rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sokt di urhi lu vät ama ivärhäs gläius toqor täkt di sirhäkt mamär vät aung iva qä rha anga tmäs iva mamär vät a rha moe rhoqor mäniekt?”

⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?” Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da udiom.”

⁶ Dä qa qoar na ama guläñgi na ama ruvek iva rha rhuqun bät ivät. Bä sa nga qa rha qä ngärhäqyet da udiom na ama bretkäna näkt sa qa mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt sa mamär dä qa vonmät na ngät näkt ka von aa mudäsaqongda iva rhi are da ama ruvek na ngät dä rha mualat toqoräkt. ⁷ Rhoqoräkt dä qosaqi ama marheka nä irhong ama rhinämirhong nga e gem da dä qosaqi qa nän da ama modämne sävät irhong näkt kosaqi qa qoar na aa mudäsaqongda iva rhi are da ama ruvek.

⁸ Bä sa ama ruvek ta mäns bä arhä sarem. Bä nga mamär dä aa mudäsaqongda rha matma ama mäsdävät bä sämät ama urat

‡ 7:24 näkt ma Saidon Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini ini angät käväläm di qaku äm e väm ngät. 'näkt ma Saidon'

ama ngärhäqyet da unbem. ⁹ Dä ama rhodäm sa ama ruvek di rhoqor qre ama levaet ama tausengäna.

Dä qa rhäk na ama ruvek ¹⁰ dap ka lir qa veng sämat ama lil qi ama mlauski qä na aa mudäsaqongda bä rha met sävät ama ngärhäkta ma Dalmanuta.

Ama Farisiqäna Rhi Nän Nani Anga Muqunängi

(8:11-12/Mat 12:38-42/Mat 16:1-4/Luk 11:29-32)

¹¹ Mamär dä ama Farisiqäna rha män bä rhi nasäng i rhi snanbät sä ma Jisas ivakt iva rhi siqt na qa. Dä rhi nän ga nani anga muqunängi na rhävuk. ¹² Dä qa rha ama märänga sä rha dä qa goar na rha rhoqortäqya, “Mäniekt bä rhit täkt ama qoengait di it ngärhit näm nani anga muqunängi? Ngu goar na ngän na ama engäkki iva qaku anga muqunängi qi namän bä bä rhit täkt ama qoengait.” ¹³ Bä nga nasot dä qa met daqule rha bä qa mon saqi as sämat ama mlauski bä qa met mät ki qinak saqi särhage.

Ma Herot Kä Na Ama Farisiqäna Arha Yis
(8:14-21/Mat 16:5-12/Luk 12:1)

¹⁴ Ma Jisas aa mudäsaqongda di rät pät a rha iva rhi rha anga bretkäna dap sokt ama sägäk ama bret ka e mät ama mlauski. ¹⁵ Bä ma Jisas ka rhon sävät a rha rhoqortäqya, “Va ngänit lu mamär. Ngänit lu nämät ama Farisiqäna näkt ma Herot arha yis.”

¹⁶ Dä rha nasäng i rhat tamän bät a ne sä iangärhäkt aa enge dä rha goar na ne rhoqortäqya, “Qat tamän doqoräkt dinguna qaku urha anga bretkäna.”

¹⁷ Ma Jisas ka räm arha engirhong dä qa snanbät sä rha rhoqortäqya, “Nak mäniekt bä va ngän damän särhäm ne i qaku urha anga bretkäna? Nga as kaku qunäga vät a ngän ma anga gaini? Nga ama qrot angän bäs? ¹⁸ Nga aingän di angän saqong sokt di qop kaku mamär iva ngänät nänäm dä angäna sdäm sokt di qop kaku mamär iva ngänät nari? Dä qosaqi nga qaku vuk pät a ngän? ¹⁹ Nga vät ama qäväläm gärqom i ngua vonmät na ama ngärhäqyet ama bretkäna ba ama ruvek kärarhae i ama rhodäm sä rha di rha met e na ama ngärhäqyet ama tausengäna dä ama mämänia ama urat kärangätni i rhäqöp ngät na ama mäsdävät toqoräkt i ngän matme sämat ngät?”

Dä rha muvät toqortäqya, “Ama ngärhäqyisem da unbem.”

²⁰ “Bä nga qosaqi qaku vuk pät a ngän i nga rhoqoräkt i ngua vonmät na ama ngärhäqyet da udiom na ama bretkäna ba ama levaet ama tausengäna na ama ruvek dä ama mämänia ama urat kärangätni i sa ngän matme sämat ngät bä rhäqöp ngät na ama mäsdävät?”

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqya, “Ama ngärhäqyet da unbem.”

²¹ Dä qa goar na rha rhoqortäqya, “Qoki as nga qaku qunäga vät a ngän sävät a ngo?”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsurqa E Ma Betsaida

²² Sa rha män sae ma Betsaida dä arhani ama ruvek ta män sa ama säsurqa bä rhat naing bät ma Jisas iva qä rhäk pät a qa.

²³ Dä ma Jisas ka ar dä qä säsurqa aa rhäkt bä qa er nanokt ka bä vuk sä iom nävä iomäkt ama värhäm. Bä sa nga qa qot na aa rhäbañ sämat kä säsurqa aa saqong näkt ka mu aa rhäkt mät ngät dä sa qä snanbät sä qa rhoqortäqya, “Nga ngiat lu guani?” ²⁴ Dä sa qä säsurqa qa näm dävit näkt ka qoar toqortäqya, “Nguat lu ama ruvek sokt di rha rhoqor ama ngämung i ngät tet.”

²⁵ Dä saqi as ma Jisas ka mu aa rhäkt mät ka ruqa aa saqong dä soknga aa saqong ngä näm bä aa saqong di märäs pät a ngät bä qät lu iarhongäkt moe mamär. ²⁶ Dä ma Jisas ka rhäk na qa säva aa vät i qä goar na qa rhoqortäqya, “Qale ngi namon sämat ama värhäm.”

Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma Jisas Di Ma Krai

(8:27-30/Mat 16:13-20/Luk 9:18-21)

²⁷ Mamär dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha met säva ama värhap ama gaini na ap pät ama ivärhäs tage na ama värhäm ama lel äm ma Sisaria Filipai. Bä nga värhäm arha iska dä qa snanbät sä rha rhoqortäqya, “Ngu lu ngäda ama ruvek ti goar i aingo di auge na ngo?”

²⁸ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqya, “Arhani di rhi goar i ainge di ma Jon ama Baptais dap arhani di rhi goar i ainge di ma Elaija dap koki as arhani di rhi goar i ainge di akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha.”

²⁹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqya, “Dap aingän di ngän du angän snäng i auge na ngo?”

Dä ma Pita qa muvät toqortäqya, “Ainge di ma Krai.”

³⁰ Dä ma Jisas ka mugem da ma ama qrot iva qale rhi nasameng bä ba aung sävät a qa.

Ma Jisas Ka Sameng Sävat Aa Tñäpki Dä Nasot Diva Qa Rhäranas

(8:31-33/Mat 16:21-23/Luk 9:21-22)

(8:34-38/Mat 16:24-28/Luk 9:23-27)

³¹ Dä ma Jisas ka nasäng i qä su aa mudäsaqongda i ma Ruqa aa Emga diva qä rha ama märän maos maos masirhat bä va ama morta rhi na ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna diva rha rher mä qa bä va rhi veng ga. Näkt pa nasot ama qunäng ama dävauq dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa. ³² Qa muqunäga mamär sävät iaqyäkt aa tñäpki dä ma Pita qa rhäqoar

sä qa sä nas bä qa rhäkne vät a qa sä iaqäkt aa muqunäga.

³³ Sokt di nga vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas ka rhong bä qa näm sävät aa mudäsaqongda dä qa rhäkne vät ma Pita na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, "Sämga, ngia rhet säng gua rhäng. Ainge di ngit päs nas mäni gua iska inguna sa rhak täkt gi snängaqa di qaku qa nage ma Ngämuqa dap ka nage ama ruvek."

³⁴ Dä qosaqi qa mes ama gulängi sä ne na aa mudäsaqongda sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nga nani aung gärakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap pa qä rha aa sämänanamuqa bä qät päs gua rhäng. ³⁵ Inguna aung gärakni i nani a qa iva qä sangar vät aa iar mamär diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt kärak i qät kyiradeng na aa iar bä ba ngo dä bä ma Ngämuqa aa enge diva qa rhumaiar ngät. ³⁶ Va mamär vät ama ruqa na aqiqa qre i mänämär sä qa nage ama ivätki at kärhong moe dap kábäs na aa iar? ³⁷ Inguna ngu lu agini qärqäni i mamär vät ama ruqa iva qä vodäm ini iväkt iva saqi qa rhän bä aa iar?"

³⁸ "Bä nga mäni rhit täkt ama qoengait nä rhärha rhäkt ama ruvek di ngäkt bä nga anga ruqa di aqlus pät a qa na ngo bä na gua enge di ma Ruqa aa Emga diva aqlus pät a qa na qa vät ama qäväläm gärqomni i qa rhän ba aa mamäk aa murhämeska qä na ama qumärqumär ta mamär ama enselqäna."

9

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i arhani nävät a ngän däkt kärarhae i ngänät mair diva sa kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ngämuqa aa Muräktpäni i sa ngä män sa angät krot."

*Ma Jisas Aa Nämñängi Qia Män Maos
(9:2-13/Mat 17:1-13/Luk 9:28-36)*

² Nasot ama qunäng ama ngärhäqyet da sägäk dä ma Jisas ka rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jon bä ma Jisas ka er nanokt ta bä dang däm da säda ama damgi ama uiu qi bä sokt ta sä nas. Bä nga sa äkt dä ma Jisas aa nämñängi qia män maos da arhä saqong. ³ Bä aa boi di ngä män i qaliqalae vät a ngät i ama qulum ngät mamär i nak sa qaku mamär vät anga ruqa nävät ivät iva qä rhor anga boi bä ngä nañäm doqor ngät. ⁴ Bä nasot dä väs dä ma Elaija qä nä ma Moses gem da bä rhat tamän särhä ma Jisas.

⁵ Dä ma Pita qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Bä rhäkt diva u rhair na anga mämairväm anga dävagukt iva akti bä ba nge dap aemni bä ma Moses kä nä ma Elaija." ⁶ Ma Pita qat tamän doqoräkt inguna

qa qä nä ma Jems dä ma Jon di rhäqäp ta na ama tlanga bä qaku qat dräm iva qa rhamän doqor mäniekt.

⁷ Dä ama eqoeqi qia män bä qia ong ma Jisas kä nä ma Elaija näkt ma Moses näkt akni ama eginga qa män näva ama eqoeqi i qä qoar toqortäqyia, "Rhak täkt di ngua emga qarak i sa gua snäng bät a qa masirhat. Ngänät nari nämät kal!" ⁸ Dä qop äkt pät iomäkt ama qäväläm i nga rha näm namet a nas dä qaku rha lu aung dap sokt ma Jisas.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i arhar sä rha vät ama damgi dä ma Jisas ka von da rha ama enge na ama mugem ama qrot ngät iva qale rhi nasameng bä ba aung sävät iomäkt ama qäväläm gärqom i sa rha lu äm bä dängdäng i ma Ruqa aa Emga sa qa märanas nämät ama tñäpki. ¹⁰ Dä soknga rha sangar sävät iangärhäkt ma Jisas aa enge gem mes bä rhat tamän särhäm ne i vadi va rhi räm i mäniekt bä ma Jisas ka qoar i ma Ruqa aa Emga diva qa rhäranas nämät ama tñäpki.

¹¹ Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Mäniekt bä ama Skraipkäna rhi qoar i mamär iva ma Elaija qa er qa rhän näkt nasot dä sä ma Krais?"

¹² Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Nak koki ma Elaija diva qa er qa rhän iväkt iva qa rhumamär nä iarhongäkt moe. Dap kosaqi mäniekt bä sa mudu ma Ngämuqa aa enge qärangät i sa rha säm a ngät di ngät tamän i ma Ruqa aa Emga diva qä rha ama märänga masirhat bä va rha rher mä qa? ¹³ Dap ngu qoar na ngän i sa ma Elaija qa män bä sa rha mualat sä qa varhäm arhä snängaqa i varhäm ama enge qärangät i mudu rha säm a ngät sävät a qa."

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga

(9:14-29/Mat 17:14-21/Luk 9:37-43)

¹⁴ Bä nga sa evär däm da sage ma Jisas aa mudäsaqongda i mai rha met daqule rha dä rha lu ama gulängi ama mor qi namet a rha dap ama Skraipkäna rhi nä ma Jisas aa mudäsaqongda di rhit beng bät a ne na ama enge.

¹⁵ Bä nga ama ruvek ta lu ma Jisas dä qräk mät ta mamär nävät a qa dä rha moe rha lir ta ang sagem ga iväkt iva rhi sameng na arhä märmärgem sävät a qa. Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia,

¹⁶ "Aingän ngän na ama Skraipkäna ngänit beng bät a ne na ama enge sävät aqiqa?"

¹⁷ Dä akni ama ruqa näva ama gulängi qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Qamorqa, ngua män sä ngua emga qarak i ama iauska qa e mät ka bä qa väsärha aa enge bä qaku qat tamän. ¹⁸ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama iauska qat tualat na qa na ama qrot dä qät don na qa sävät ivät bä vukpuk sa ama goaräm mät ka näkt kät nes

aa qeng angärha rem na ne dap rändrän bä a qa. Dä ngu nän gi mudäsaqongda iva rhi qutmäs ama iauska nämät ka sokt di qaku mamär vät a rha."

¹⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga qatnanakt. Ngu lu va qale ngo gem ngän bä dängdäng gäsniä? Dä qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bä dängdäng gäsniä? Ngäni rha ama rhoemga sagem ngo."

²⁰ Dä rha män sa ama rhoemga sagem ga. Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama iauska qa lu ma Jisas dä qa rhon nä qa rhoemga masägos na ama inirqi. Qa rhoemga di arpus na qa bä qät näpgoer na nas pät ivät dap pukpuk sa ama goaräm mät aa vängi.

²¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoemga aa mam doqortäqyia, "Qäsniä dä rhak täkt ka nasäng bä qale qa rhoqor täkt?"

Dä aa mam ga muvät toqortäqyia, "Nak sa qa nasäng mudu i ama rhoemga na qa. ²² Bä ama iauska di ngäda sai dä qät don na qa sämät ama mudam bä qop säva rigi ivakt iva qä veng ga. Dap ngakt bä nga mamär vät a nge iva ngia rhualat nä guani dä va ngi lavuqi na un dä ngia rhatnärhäm un."

²³ Dä ma Jisas kã qoar nä qa rhoemga aa mam doqortäqyia, "Mäniekt bä ngi qoar na ngo i, 'Nga mamär vät a nge?' Diva ngu qoar na nge i iarhongäkt moe di mamär iva irhong ngä rhän bä sävetka qärakni i qat nanakt."

²⁴ Dä nak kop äkt dä qa rhoemga aa mam ga nok masirhat i qä qoar toqortäqyia, "Aingo di nguat nanakt. Ngia rhatnärhäm ngo sä gu qatnanakt iva ama qrot ngät."

²⁵ Bä nga vät ama qäväläm gärqom i ma Jisas ka lu ama gulängi na ama ruvek kärarhani i rhi ngang sagem ga qä nä qärqiom dä qa rhäk na ama iauska na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, "Ainge ama iauska qärak i ama däng bät a nge dä qaku ngiat tamän di ngut kutmäs a nge. Vuk sä nge nämät ka näkt saqi as kale ngi namon sämät ka nasot."

²⁶ Dä soknga ama iauska qa muqaiä näkt ka rhästäs ka rhoemga na ama inirqi bä vuk sä qa bä qa rhoemga di qa rhoqor aung gäarakni i sa qa nãp bä ama rhäqäp na rha rhi qoar i, "Sa qa nãp." ²⁷ Sokt di qop ma Jisas ka sangar da aa rhäkt näkt ka mair na qa bä qa mair.

²⁸ Bä sa nga nasot i ma Jisas ka mon säva vät dä aa mudäsaqongda rhi snanbät sä qa rhoqoräkt i sokt ta rhoqortäqyia, "Mäniekt bä qaku mamär vät a ut iva urhi qutmäs iaqäkt ama iauska?"

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Rhangät täkt ama iaus toqor täkt diva sokt ngänit kutmäs a ngät na ama nän."

Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Sävat Aa Thäpki Näkt Nasot Diva Qa Rhäranas

(9:30-32 / Mat 17:22-23 / Luk 9:43-45)

³⁰ Dä sa rha met nae nävät iosäkt ama ivärhäs bä rha met da ama ivärhäs angärha ron ma Gallii. Rhoqoräkt di ma Jisas di qaku nani a qa iva aung gä naräm i qale rha äkt ³¹ inguna rhoqoräkt di qä su aa mudäsaqongda i qat tamän särhäm da rhoqortäqyia, "Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt bä va rhi veng ga. Näkt pa nasot ama qunäng ama dävaung dä va qa rhäranas." ³² Sokt di qop aa mudäsaqongda di qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt aa enge. Dä qosaqi qaku rha snanbät sä qa närhäm ngät inguna rhit len.

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär

(9:33-37 / Mat 18:1-6 / Luk 9:46-48 / Luk 22:24-27)

(9:37 / Mat 10:40-42)

³³ Bä sa nga rha män e ma Kaperneam bä nga vät ama qäväläm gärqom i qale ma Jisas kã na aa mudäsaqongda va ama vätkä dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Ngu lu mai ngänit beng bät a ne sa agiqa inamuk parhäm ama iska?" ³⁴ Qa snanbät sä rha dä qop mänadin däm da inguna mai di rhit beng bät a ne i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär.

³⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka muqun dä qa mes aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngakt bä nga aung nani a qa iva ama narhoerqa na qa di iaqäkt diva qä säm ama gaini na nas mamär näkt pa qale qa va ama ruvek moe arha rem."

³⁶ Dä qa sangar da ama rhoemga aa rhäkt bä qa mair na qa da arhä saqong. Näkt nga qa qärhäkt dä qa rhoemga dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, ³⁷ "Aung gäarakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di sa qä rhar sä ngo. Dap aung gäarakni i qä rhar sä ngo sagem mes di qaku sokt kã rhar sä ngo dap kosaqi qä rhar sä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo sarhe."

Aung Gäarakni I Qaku Qat Tair Särhäm Ut Di Qa E Vät Aut Käge

(9:38-41 / Luk 9:49-50)

(9:41 / Mat 10:40-42)

³⁸ Dä ma Jon gä qoar toqortäqyia, "Qamorqa, ut lu akni ama ruqa i qät kutmäs ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut koar na qa iva qale qä natmualat toqoräkt inguna qaku qa nävät a ut."

³⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Qale ngän dair särhäm ga inguna qaku aung gäarakni i qat tualat na anga nãfis ngät anga lat nävät gu ngärhipki di mamär iva nasot dä qa rhamän bät anga enge anga vu ngät sävät a ngo." ⁴⁰ Inguna aung gäarakni i qaku qat tair särhäm ut di qa e vät aut käge. ⁴¹ Bä nguut

tamän särhäm ngän na ama engätkti i aung gäarakni i qät bon aung nävät a ngän da anga ringini anga gaini inguna ngän nämäni ngo di ngätkti i qoki va qä rha aa rhitsek.

Ama Rhonsävät Sävät Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bâ Sämät Ama Vuirhong

(9:42-48 / Mat 18:7-9 / Luk 17:1-2)

(9:50 / Mat 5:13 / Luk 14:34-35)

⁴² “Auge qarak i qat täqäne sa akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes karak i qat nanakt na ngo bā sāmät anga vuini di vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa sâp garäska. ⁴³ Dä ngäkt bā ngia rhäqyet ngärhi rhartäm sä nge bā sāmät anga vuini dā va ngi rhodäkt sä et nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät i ama suktäkt pät a nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet sä gia rhäqyisem moe bā sāmät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. ⁴⁴ * ⁴⁵ Dä ngäkt bā gia qäraet ngärhi rhartäm sä nge sāmät anga vuini dā va ngi rhodäkt sä et nae. Inguna qoki ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät i suktäkt pät a nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet nä gia qärisem moe sokt diva rhi rhon na nge sāmät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. ⁴⁶ † ⁴⁷ Dä qosaqi ngäkt bā gi saqongaqa qä rhartäm sä nge bā sāmät anga vuini dā va ngia rhar täm ga nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäm sokt sa ama saqongaqa ama sägäk dap ama vu rhoqoräkt i gi saqongaiaom ama udiom sokt diva rhi rhon na nge sāmät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs ⁴⁸ kärqosni i äkt di ‘ama qlap pät ama ruvek asägäk asägäk di qaku ngärhit ñäp dap ama mudäbäs di äs ngät dang basägos bā qaku anga tpäsini.’

⁴⁹ “Ama ruvek moe diva rhi rhon bät a rha na ama rhäptäpki rhoqor tit don na ama qyiräpki vät ama tmäs.”

⁵⁰ “Ama qyiräpki di ama mär qi sokt di ngäkt bā rhäksot na at märmat dā ngu lu va saqi as arha anga märmat ngä rhän doqor mäniekt? Mamär iva qale ama qyiräpki väm ngän bā va ama bulap mänguräp mä ngän.”

* **9:44** Ma Mak ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dā arhani ama ruvek di rha sām ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qaku ini e väm ngät. ‘Vät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs di ama qlap di qaku ngärhit ñäp dap ama mudäbäs di qaku rhäk täksot na äs.’ † **9:46** Ma Mak ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dā arhani ama ruvek di rha sām ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini ini angät käväläm di qaku äm e väm ngät. ‘kärqosni i ama qlap di qaku ngärhit ñäp dap ama mudäbäs di qaku rhäk täksot na äs.’ * **10:7** bā va västämne na iom gä na aa egutki Ma Mak ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dā arhani ama ruvek di rha sām ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini ini angät käväläm di qosaqi rha sām a äm sae.

10

Ama Bänmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron

(10:1-12 / Mat 5:31-32 / Mat 19:1-12 / Luk 16:18)

¹ Dä sa ma Jisas ka met nävät iosäkt ama ivärhäs bā qa mon säda ama ngärhätkta ma Judia aa ron bā särhage na ama rigi ma Jordan. Dä saqi as ama gulañ na ama ruvek ta män sagem ga. Dä qä su rha saqi rhoqor varhäm gärangätni aa lat.

² Dä arhani ama Farisiqäna rha män bā rha siqut na qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqya, “Nga maräkt toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt iva akni ama ruqa qä qutmäs aa egutki?” Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqya, ³ “Mudu ma Moses ka von ngän dā ama muräkt toqor mäniekt?”

⁴ Dä rha qoar na qa rhoqortäqya, “Ma Moses di qa rhares iva ama ruqa qä sām ba ama abuqit na ama bänmät sage aa egutki näkt kā rhäk na qi.”

⁵ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqya, “Ma Moses ka sām iangärhäkt ama muräkt dinguna nävät a ngän gärahäe i ama qrot angän bäs. ⁶ Dap mudu vät ama rharimini di ‘sa ma Ngämuqa qä sām ama ruvek i ama gamoe dā ama evop.’ ⁷ ‘Rhoqoräkt bā va ama gamoeqa qa rhet daqule aa mam dā aa nan bā va västämne na iom gä na aa egutki’ ⁸ bā va sägäk na iom.’ Bā äkt i saqi as kaku ama udiom na iom dap kinak sa in män i ama sägäge ama släqyige na iom. ⁹ Dä soknga qale aung anga ruqa qä namat mät ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa västämne nä ini.”

¹⁰ Dä saqi as nga rhoqoräkt i qale ma Jisas kā na aa mudäsäqongda va vät dā aa mudäsäqongda rhi snanbät sä qa närhä iangärhäkt aa enge. ¹¹ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqya, “Aung gäarakni i sa qa qutmäs aa egutki bā qa mät aktni di qä qatvatnävtlägut sävät a qi. ¹² Dä qosaqi ngäkt bā sa qia qutmäs arha egutka bā qia mät akni di qi qatvatnävtlägut.”

Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo

(10:13-16 / Mat 19:13-15 / Luk 18:15-17)

¹³ Ama ruvek sa rhat dän sa arhä rhoes sage ma Jisas iväkt iva qat tu aa rhäkt pät a rha. Sokt di ama mudäsäqongda rha mair särhäm dā.

¹⁴ Bã nga ma Jisas ka lu rhoqorãkt dã qaku mãr gem ga. Dã qa qoar na aa mudãsaqongda rhoqortãqyia, “Ngãni rhares pãt ama rhoes arha rhãng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngãn dair sãrhãm da inguna ma Ngãmuqa aa Murãktpãm di ngãt bã bã iarhãkt kãrarhae i rha rhoqor tãrha rhãkt ama rhoes. ¹⁵ Nguat tamãn sãrhãm ngãn na ama engãkkti i auge qãrak i qaku qã narha ma Ngãmuqa aa Murãktpãm doqor anga rhoemga diva qaku qã namon sãvãm ngãt.” ¹⁶ Ma Jisas ka mãrhamãn doqorãkt nãkt sa qãt ta ama rhoes bã qat tu aa rhãkt pãt a rha dap kat dodãmne na rha.

*Ama Evãnga Ama Qãrhong Bãt A Qa
(10:17-31 / Mat 19:16-30 / Luk 18:18-30)*

¹⁷ Nga ma Jisas kã nasãng i qat tet parhãm aa iska dã akni ama ruqa qa ang masirhat sagem ga bã qa an da aa quum sã nas gem ga dã qa snanbãt sã qa rhoqortãqyia, “Qamorqa ama mãr qa, ngu lu va ngua mãsana ãkt iva dãngdãng dã bã ba ngo na ama iar ama sok tãm ngãt?” Dã ma Jisas ka muvãt pãt a qa rhoqortãqyia,

¹⁸ “Mãnietk bã ngiat tes ngo i ama mãr qa na ngo? Qaku aung di ama mãr qa dap sokt ma Ngãmuqa. ¹⁹ Sa ngiat drãm ama Murãkt nage ma Ngãmuqa qãrangãt i ngãt tamãn doqortãqyia, ‘Qale ngi veng dã qale ngi qavatnãvãtlãgut dã qale ngi sua dã qale ngi iras na anga engirhong sãda arhani arhã vãs dã va ngit kutdrir sãvãt gi mam dã gi nan.’”

²⁰ Dã qãrak ka ruqa qa qoar nã ma Jisas toqortãqyia, “Qamorqa, rhangãt tãkt ama murãkt moekt di sa nguat tet parhãm ngãt mãnasãng mudu i ama rhoemga na ngo bã qoki as tãkt.”

²¹ Dã ma Jisas ka ñãm sãvãt kãrak dap kãt lavuqi na qa masirhat dã qa qoar na qa rhoqortãqyia, “As ama sãgãni nga e qãrqãni i mamãr iva ngia rhualat nã ini. Ngia rhet bã va ngi vodã gi qãrhong moe bã ngi von ama tlãkta dã va ngi rha ama mãmãgãn dãvuk. Nãkt pa ngi ang bã ngit pãs gua rhãng.”

²² Bã nga qa ruqa qa nari rhoqorãkt dã qa met i airãs ka inguna qa di ama qãrhong bãt a qa masirhat.

²³ Dã ma Jisas ka ñãm namet a nas nãkt ka mãrhamãn sãrha aa mudãsaqongda rhoqortãqyia, “Ama qrot masirhat ge ama qãrhongbãrharha iva rha rhon sãp ma Ngãmuqa aa Murãktpãm.” ²⁴ Dã ma Jisas aa mudãsaqongda di qrãk mãt ta nãvãt ma Jisas aa enge. Sokt di saqi as ma Jisas ka mãrhamãn doqortãqyia, “Arhoes, ama qrot ka ama iska mamãr ba anga ruqa iva qa rhon sãp ma Ngãmuqa aa Murãktpãm. ²⁵ Ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mãt anga liqini va anga slãpki qãraktni i rhit kutãm na qi at tãvãs dap sa ama qrot

masirhat mamãr ge ama qãrhongbãrhaqa iva qa rhon sãvã ma Ngãmuqa aa Murãktpãm.”

²⁶ Dã aa mudãsaqongda di nak sa qrãk mãt ta mamãr dã rhi qoar na qa rhoqortãqyia, “Di rhoqorãkt di qop pa sirhãkt ngu lu va auge diva qã rha ama mumaiar?”

²⁷ Dã ma Jisas ka ñãm sãvãt a rha nãkt ka qoar toqortãqyia, “Aginì qãrqãni i qaku mamãr vãt ama ruvek nã ini di mamãr vãt ma Ngãmuqa nã ini. Inguna ama lat moe di mamãr vãt ma Ngãmuqa nã ngãt.”

²⁸ Dã ma Pita qa nasãng i qat tamãn sãrhã ma Jisas toqortãqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aut kãrhong moe bã ut pãs gia rhãng!”

²⁹ Dã ma Jisas ka muvãt pãt aa mudãsaqongda rhoqortãqyia, “Nguat tamãn sãrhãm ngãn na ama engãkkti i iarhãkt moe qãrarhae i sa rha met daqule arha vãt ura arha matpek ura arha lãktpek ura arha morta ura arhã rhoes ura arha ivãtki ivãkt iva rhit pãs gua rhãng bã rhi sameng na ama sameng ama mãr ngãt ³⁰ diva rhi rha savit na ama handret nã imek tãkt mãni rhãni rhãkt ama rhodãmni qãrqãni i as tat dãqãm i ama vãt dã ma ngãrhãmatpek dã ama ngãrhãlãktpek dã ama ngãtñanãkkina dã ama rhoes dã ama ivãrhãp ngã na ama mãrãnga ura ama rhãksãrhãm mavãngam nage ama ruvek. Dap pãt ama rhodãm nasot dã va rhi rha ama iar ama sok tãm ngãt. ³¹ Sokt di ama rhãqãp na rha qãrarhani i rhi rhoer tãkt diva dãngdãng na rha mamãr dã ama rhãqãp na rha qãrarhani i dãngdãng na rha mamãr tãkt diva rhi rhoer.”

*Ama Dãpquamek Na Æs Kãrqosni I Ma Jisas
Ka Mãrhamãn Sãvãt Aa Tããpki*

(10:32-34 / Mat 20:17-19 / Luk 18:31-34)

³² Ma Jisas kã rhoer nanokt aa mudãsaqongda rhi na ama ruvek nãva ama iska sae ma Jerusalem dã aa mudãsaqongda di qrãk mãt ta rhoqorãkt dap ama ruvek kãrarhani i rhit pãs arha rhãng di qãnãskãnes ta nãvãt iangãrhãkt aa enge. Dã saqi as ma Jisas ka rhãqoar sa ama ngãrhãqyisem da udiom na rha sã nas bã qã sameng ba rha sãvãt iomãkt ama qãvãlãm gãrqomni iva ãm ngã rhãn bãt a qa i qa sameng doqortãqyia, ³³ “As ngãni lu i sa ut tet tãvit sae ma Jerusalem bã va ma Ruqa aa Emga diva rhi vodãm ga sãmãt ama priskãna ama morãs na rha rhi na ama Skraipkãna arhã rhãkt. Bã va rhi rhares pãt aa rhãng sãmãt ama tããpki nãkt pa rhi vodãm ga ba ama Jentailqãna ³⁴ qãrarhani iva rhat tuma qa nãkt pa rhit kot pãt a qa bã va rha rhãranãs ka nãkt pa rhi veng ga. Nãkt pa nasot ama dãvaung ama qunãng dã qa rhãranãs.”

*Ma Jems Kã Nã Ma Jon Ina Nãn Sage Ma
Jisas*

(10:35-45 / Mat 20:20-28)

³⁵ Nasot dä ma Jems kä nä ma Jon ma Sebedi aa imiom in män sage ma Jisas dä ini goar na qa rhoqortäqya, "Qamorqa, nani a un iva ngia rhualat na agini qärqäni iva as uni nän nge rhäm ini."

³⁶ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqya, "Nani a en iva ngua rhualat na agiqa ba en?"

³⁷ Dä in muvät toqortäqya, "Mamär iva ngi rhares iva mugas dä gi murhämeska aa ron dä va un duqun iva ak dä gi sael dap ak dä gi märmär."

³⁸ Dä ma Jisas ka goar na iom doqortäqya, "Aien di qaku inät dräm agini ianiäkt kärqäni i ini nän däm ini. Nga mamär vät a en iva ini nakt nämät ama kap na ama märänga qarak iva ngu nakt nämät ka ura nga mamär vät a en iva ini rha ama baptais na ama tñäpki qärangät iva ngu rha ngät?"

³⁹ Dä in muvät pät a qa rhoqortäqya, "Mamär vät a un."

Dä ma Jisas ka goar na iom doqortäqya, "Va ini nakt nämät ama kap karak iva ngu nakt nämät ka bä va ini rha ama baptais na ama baptais kärangät iva ngut ta ngät ⁴⁰ dap iomäkt iva aung ga rhuqun dä gu märmär ura aung dä gu sael di qoki qaku mamär iva ngu namuräkt toqoräkt. Iamemäkt ama mämugunimem di qoki bä ba iaiomäkt kärqiom i sa ma Ngämuqa qa rhäkmü nä imem bä ba iom."

⁴¹ Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda arhani ama ngärhäqyisem na rha rha nari rhoqoräkt dä rha nasäng i rhir qur ma Jems kä nä ma Jon. ⁴² Dä qa mes ta sagem mes näkt ka goar na rha rhoqortäqya, "Sa ngänät dräm i iarhakt kärarhae i mädräm sä varhäm i ama tpäskinarha bä ba ama Jentailqäna di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräsarha di rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha. ⁴³ Dap kinak mänguräp mä ngän diva qale rhoqoräkt. Dap aung gäarakni i nani a qa iva ama moräs na qa mänguräp mä ngän di qoki va qale qa va angäna rem ⁴⁴ bä aung gäarakni i nani a qa iva ama narhoer qa di qoki va qale qa va ama ruvek moe arha rem. ⁴⁵ I qäqi ma Ruqa aa Emga di qaku qa män iväkt iva ama ruvek tat tualat bä ba qa dap kinak ka män iväkt iva qat tualat ba ama ruvek bä va qä voda aa iar iväkt iva qä rhäksasot ama rhäqäp na rha."

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsurqa Ma Bartimeus

(10:46-52 / Mat 20:29-34 / Luk 18:35-43)

⁴⁶ Nasot dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män sae sämät ama värhäm ama mor äm ma Jeriko. Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda näkt ama gulänqi ama mor qi na ama ruvek tat tet nävä iomäkt ama mor äm ama värhäm dä akni ama säsurqa qarak

i rhat tes ka i ma Bartimeus ma Timeus aa emga di qat muqun e vät ama iska aa rhäkt dap kä nän dä ligär toqor vasägos i qat tualat. ⁴⁷ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i qa räm i ma Jisas nae ma Nasaret di iaqäkt karak i qat tet dä qa nasäng i qät näs tävuk toqortäqya, "Jisas ma Devit aa emga, ngi lavuqi na ngo." ⁴⁸ Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek tit näs täm ga dä rhi goar na qa iva mänadin däm ga sokt di nak kät näs masirhat toqortäqya, "Ma Devit aa emga na nge, ngi lavuqi na ngo."

⁴⁹ Dä ma Jisas ka mair bä qa goar na aa mudäsaqongda rhi na ama ruvek toqortäqya, "Ngän des ka sagem ngo."

Dä rha näs sage qä säsurqa rhoqortäqya, "Mär gem nge! Ngia rhäranas! Ma Jisas kat tes nge!" ⁵⁰ Bä nga qarak ka nari rhoqoräkt dä qa rhon na aa boiqi ama uiu qi näda aa lang särhage dap ka märanas masägos bä qa met sage ma Jisas. Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqya,

⁵¹ "Nani a nge iva ngua rhualat na agiqa bä ba nge?"

Dä qä säsurqa qa muvät toqortäqya, "Qamorqa, vadi va nguat nañäm."

⁵² Dä ma Jisas ka goar na qa rhoqortäqya, "Ngia rhet, gi qatnanakt di sa ngä mumäräs pät a nge."

Vät iomäkt ama qäväläm dä qop karak ka niam masägos bä qat tet nasot ma Jisas parhäm ama iska.

11

Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem

(11:1-10 / Mat 21:1-11 / Luk 19:28-44 / Jon 12:12-19)

¹ Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet bä sa glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem dä rha män bät ama värham ama lel am ma Betfage dä ma Betani mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. Dä ma Jisas ka rhäk na aa mudäsaqongiom ama udiom ² i qä goar na iom doqortäqya, "In det säp iomäkt ama värhäm ama lel äm gärqomni i äm nga e vä in gamäs bä nak kop as pa rhoqoräkt i inät don sävä bäm dä va in dän bät ama donki ama rhoem ga qarakni i sa rha qop sä qa sae i as mudu qaku aung ga muqun bät aa rhäng. Dä ini rhäväkt sä qa näkt in dän sä qa sarhe. ³ Dap ngäkt bä aung gä snanbät sä en doqortäqya, 'Mäniekt bä in dualat toqoräkt?' dä va ini goar na qa rhoqortäqya, 'Ma Engeska nani a qa na qa näkt pa saqi qä lir qä evär däm ga.'"

⁴ Dä in met bä in män bät ama donki ama rhoem ga dalek mäni ama iska qarakni i sa rha qop sä qa bä nga rhoqoräkt i inät täväkt sä qa ⁵ dä arhani ama ruvek i rhat mair e rha snanbät toqortäqya, "Init täväkt sä

iaqäkt ama donki iva iva?" ⁶ Dä in muvät pät a rha rhoqor varhäm ma Jisas aa enge qärangätni i qa qoar na iom. Dä ama ruvek ta rhares pät ina rhäng bä in met sä qä donki. ⁷ Bä in män sä qä donki ge ma Jisas dä in don nä in baulem ama uiu em bät aa rhäng dä ma Jisas ka muqun bät aa rhäng. ⁸ Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska dap arhani rha rhodäkt sa ama ngämung angät ngärhäqyitnäk sä itnäk angä rhäkt bä rhi aneng itnäk pät ama iska. ⁹ Näkt iarhakt kārarahe i rhi rhoer bä qararhani i dängdäng na rha di rhit nās toqortäqyia,

"Hosana!"

"Mamär iva ama modämne sävät tak täkt kārak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki!"

¹⁰ "Mamär iva ama modämne sävät aut mamäk ma Devit aa muräktpäm gārangätni i ngät dän!

Bä va ngi rha ama vitnaqa aa mämugunäs i mudu nasot aut mamäk ma Devit!"

"Hosana, ama ansäs sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpki arha ron!"

¹¹ Ma Jisas ka mon sae ma Jerusalem bä qa met bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qa lu iarhongäkt moe väm gi sokt di sa nguna rhoqoräkt di sa säpbängang mamär dä qop ka met nämät ama värhäm ama mor äm gä na aa mudäsaqongda bä sae ma Betani.

*Ma Jisas Ka Märhamän Na Ama Enge
Ama Qrot Ngät Sävät Ama Gosaqi
(11:12-14 / Mat 21:18-22)*

¹² Vät ama qunäga duququ qärak i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet nae ma Betani bä saqi sae ma Jerusalem dä ma Jisas di anoeng mä qa. ¹³ Rhoqoräkt dä sa qa näm dä qa lu ama gosaqi qärakti i at tärhäkt di ama ngärhäqyitnäk nga e vät a ngät dä qa met iva qä näm sävät at täqän ivar arha anga gavam. Bä nga qa män bät kä gosaqi dä qa lu i qaku arha anga gavam dap sokt ama ngärhäqyäm i as nguna qaku ama gos angät käväläm iva ngärhit sa. ¹⁴ Nasot dä qa märhamän särhä qä gosaqi rhoqortäqyia, "Mamär iva saqi as mirhup kaku aung gä namäs nävät ngia qän." Dap aa mudäsaqongda di rha nari qa i qa märhamän doqoräkt.

* **11:19** da Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa rha säm a äm doqortäqyia, 'ga.' † **11:26** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhän rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Dap ngakt bä qaku ngän naqyiradeng na arhani sa arha vuirhong dä va qosaqi qaku angän mamäk tak pono qä naqyiradeng na ngän sa angäna vuirhong.'

*Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi
Ama Mor Qi
(11:15-19 / Mat 21:12-17 / Luk 19:45-48 /
Jon 2:13-22)*

¹⁵ Bä sa nga rha män e ma Jerusalem dä ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bä qa nasäng i qät kutmäs iarhakt kārarahe i rhit boda arhä qarhong bä sävät kārarahe i rhit bodäm bät arhongni e vä bäm. Bä sa näpgoer nä qararhani i rhit kutsasorhane na ama ligär arhä lai dä qosaqi qa rhar da ama mämugunimek sä iarhakt kārarahe i rhit boda ama ituap arhä lai. ¹⁶ Näkt kaku qa rhares pät aung aa rhäng iva qät ta aa qarhong da ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm angärha ron. ¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i qä su rha dä qa qoar toqortäqyia, 'Nga sa qaku rha säm doqortäqyia, 'Gua vätki diva rhat tes ki i ama vätki na ama nän ba ama ruvek moe nävät ama ivätki?' Dap angän di sa ngän mualat sä qi ma 'ama suarha arhä qeql.'"

¹⁸ Dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna rha nari rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhit näm nani anga iska iva rhi veng ma Jisas inguna rhit len ga i sa nguna ama gulängi moe na ama ruvek di qräk mät ta mamär nävät aa rhisu.

¹⁹ Bä sa nga rhoqoräkt i bängängs dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda saqi as evär däm da* nämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem ivakt iva rha rhas.

*Ama Rhisu Nävät Ama Qek Däm Gi Ama
Gosaqi
(11:20-24 / Mat 21:18-22)*

²⁰ Bä nga vät duququs toqoräkt i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet dä rha lu qä gosaqi i qek däm gi bä samäki i at snagut.

²¹ Dä vuk pät ma Pita dä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa, ngi lu! Qä gosaqi qärakti i sa ngia märhamän särhäm gi na ama enge ama qrot ngät di sa qek däm gi!"

²² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Mamär iva ngänät nanakt nä ma Ngämuqa."

²³ "Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bä aung ga rhamän särhä rhakt täkt ama damgi rhoqortäqyia, 'Ngia rhäranas bä säva ama garäska' dap kaku aa snängaiom ama uidiom dap kat nanakt i iangärhäkt aa enge diva engätki na ngät diva qoki rhäkmamär toqoräkt. ²⁴ Bä nga rhoqoräkt dä ngu qoar na ngän i agini qarqäni i ngäni nän däm ini vät angäna nän dä ngänät nanakt i sa ngän da ini dä va ini ngä rhän ba ngän.

²⁵ “Dap nga ngänät mair dap ngäni nän näkt nga ama vu dä angäna ron na aung anga ruqa dä va ngäni qyiradeng bä ba qa ivakt iva angän mam na rhävuk pa qä qyiradeng na angäna vuirhong.” ²⁶ †

Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa Qrot (11:27-33 / Mat 21:23-27 / Luk 20:1-8)

²⁷ Dä saqi as ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män e ma Jerusalem bä nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tet da ama ansäspängi ama mor qi arha ron dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt ama morta rha män sagem ga. ²⁸ Näkt ti snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge? Auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Va ngu snanbät sä ngän na ama sägängät ama snanbät. Näkt ngäkt bä ngän duvät pät a ngo dä va ngu qoar na ngän i sa auge qa von ngo rha ama qrot iva nguat tualat nä rhärhong däkt. ³⁰ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek? Ngäni qoar na ngo.”

³¹ Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngäkt bä urhi qoar i iangärhäkt ma Jon aa baptais di ngät na rhävuk dä va qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bä nga rhoqoräkt dä mäniekt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’ ³² Dap ngäkt bä urhi qoar toqortäqyia, ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ dä mamär iva urhit len ama ruvek inguna sa rha moe rhat lu ma Jon di nak koki akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.”

³³ Bä äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguat tualat nävät auge aa qrot.”

12

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Latta Qärrahani I Rhit Lu Vät Ama Etki Na Ama Wain

(12:1-12 / Mat 21:33-46 / Luk 20:9-19)

¹ Dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän särha ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt ama morta na ama enge na ama siqut i qat tamän doqortäqyia, “Maos dä akni ama ruqa qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Näkt ka mualat na ama surqa namet igleng dä qosaqi qa nges ama uqupka ama mor qa nanokt ama qauligleng angät gavam iva rhit täkbrät ngät e. Näkt kosaqi qa rhäk pät ama näski ama uiu qi ivakt iva ama latta rhat narhäksärha ama etki näda at täväs. Qa mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat

tualat na ngät bä ba qa iva nasot dä va rha rhatmät ama qauligleng angät gavam iva angätni bä ba ama latta dap angätni va bä ba qa. Dap ka met sävät aosni ama ivärhäs.

² “Bä sa nga sräp ama etki dä qärak ka ruqa qa rhäk na akni ama latka sage qa latta ivakt iva qä rha aa nengäs na ama qauligleng angät gavam nagem da nävät aa etki. ³ Sokt di rha sangar a qa näkt ta arhäktgyäm sä qa näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung.

⁴ “Bä saqi as mamär dä qa ruqa qa rhäk na akni aa latka sagem da. Dä rha e da aa uväs bä rha von ga rha ama qluqi. ⁵ Sokt di saqi as ka rhäk na akni aa latka rhoqoräkt sae dä rha veng ga. Dä qosaqi qa rhäk na arhani ama rhäqap na rha sae dä qa latta vät aa etki di rha arhäktgyäm sa arhani dap arhani di sa rha veng da.

⁶ “Bä sa qa ruqa di sokt pät aa sägäk ama ruqa qa e iva as kä rhäk na qa. Iaäkt ama sägäk di aa emga qärakni i aa snäng bät a qa mamär. Iaäkt di ama dängdängni na qa qärakni i qa ruqa qa rhäk na qa. Bä nga qät täk na qa dä qat tamän doqortäqyia, ‘Iarhakt diva rhi qutdir vät ngua emga!’ ⁷ Sokt di nak ka latta nävät kärak aa etki rha qoar na ne rhoqortäqyia, ‘Rhak täkt di iaäkt kärak iva qä rha ama etki nasot aa mam. Ngäni ang bä urhi veng ga dä va ba ut na ama etki.’ ⁸ Dä rha sangar a qa bä rha veng ga näkt ta rhon na qa sä dalek na ama etki.

⁹ “Rhoqoräkt dä ngu lu va ama etki arha ik kärakni i aa lat iangärhäkt na ama wain ga mäšana? Va qa rhän bä qä veng iarhakt ama latta dap pa qä von guavek tä iangärhäkt ama lat na ama wain. ¹⁰ Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ama duiqa qärak i mudu iarhakt kärarhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa

di nak kärak iaäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar a qi moe.

¹¹ Qoki ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt bä ut lu i iangärhäkt aa lat di ama mär ngät mamär da aut saqong?”

¹² Dä qä narhoerta di rhit näm nani anga iska ivakt iva rhi sangar ma Jisas inguna rha räm i sa qa märhamän na ama enge na ama siqutki di sävät a rha. Sa rha siqut iva rhi sangar a qa dä qaku inguna rhit len ama ruvek dä qop ta met daqule qa.

Ama Snanbät Säväät Iomäkt Iva Rhit Boda Ama Takes

(12:13-17 / Mat 22:15-22 / Luk 20:19-26)

¹³ Nasot dä rha rhäk na arhani ama Farisiqäna rhi na arhani ma Herot aa ruvek sage ma Jisas iva rhi irastäm sä qa i vadi va qa rhamän bät anga enge qärangätni i

qaku maräkt ivakt iva rhi sangar a qa nävät a ngät. ¹⁴ Dä sa rha män ge ma Jisas dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bät ama engätki bät qaku qänäskänes nge sävät ama ruvek arhä mungäsäng inguna ama ruvek arhä mämairimek di qaku imek ngä narut na nge. Dap kinak ngi su na ama engätki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ba ama ruvek. Nga maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon ma Sisar ta ama takes ura qaku? Mamär iva urhit bon da ama takes ura qaku?”

¹⁵ Sökt di ma Jisas ka räm arha irasini dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniect bät ngäni siqut na ngo? Ngäni rha anga qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligäriqe ba ngo ivakt iva ngu lu ige.”

¹⁶ Dä rha rha ama ligäriqe rhoqoräkt ba qa näkt ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Auge aa iauski rhakt täkt pä m ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt pä m ige?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Sisar.”

¹⁷ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qarhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qarhong.” Bät nga ma Jisas ka qoar na rha rhoqoräkt dä qräk mät ta nävät a qa.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Sä vät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpki

(12:18-27 / Mat 22:23-33 / Luk 20:27-40)

¹⁸ Nasot dä arhani ama Sadyusiqäna rha män ge ma Jisas sa arhä snanbät bät rhi qoar na qa rhoqortäqyia, ¹⁹ “Qamorqa! Mudu ma Moses ka säm ama muräkt bät ba ut i ngakt bät nga aung anga matka qä nöp daqule aa egutki dap kaku ina anga es dä va aa lätkka qa rhät iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sa vät a qi bät ba aa matka. ²⁰ Maos dä qale ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Dä ama narhoerqa qa mät ama evopki näkt ka nöp dap kaku aa anga es. ²¹ Dä ama udiomnaqa qa mät ama narhoerqa aa egutki sökt di qosaqi qa nöp daqule qi dap kaku qa sa vät a qi. Dä qosaqi qaräk ama dävauingnaqa di qosaqi rhoqoräkt. ²² Dä qosaqi sa arhani rhämäne arha läktpök ama levaet na rha di rha moe rha nöp i rha qutsasorhane gem gi. Bät qoki rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha di qaku aung ga sa vät a qi. Dap nga dängdäng dä qosaqi qa ruqi qia nöp. ²³ Va auge aa egutki na qi mirhup pät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki inguna rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha sa rha mät a qi?”

²⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qaku maräkt na angän snängaqa inguna sa qaku ngänät dräm na Ngämuqa

aa enge dap kosaqi qaku qunäga vät a ngän sa aa qrot. ²⁵ Inguna nasot ama qäväläm gärqomni iva rha rhäranas nämät ama tñäpki diva qaku ama ruvek ti namätlägut bät qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini dap kinak ta diva rha rhoqor ama enselqäna na rhävuk da ama usäpki arha ron. ²⁶ Dap sävät ama ruvek ama nöp ta qararhani i rhat täranas nämät ama tñäpki di nga sa qaku ngän mes pä ma Moses aa abuk i qa säm sävät ama ngämungäm ama iar äm i äm ngät dang. Bät sävät iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge qarangätni i qa qoar nä ma Moses toqortäqyia, ‘Aingo di ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa.’ ²⁷ Ma Ngämuqa di qaku ama nöp ta arhä Ngämuqa dap kinak ka di ama ngät dägämda arhä Ngämuqa. Aingän angän mungäsäng di qoki qaku maräkt na ngät.”

Ama Muräkt Kärangätni I Ama Moräs Na Ngät Mamär

(12:28-34 / Mat 22:34-40 / Luk 10:25-28 / Rom 13:8-10 / Gal 5:13-14)

²⁸ Rhoqoräkt i ma Jisas kä na ama Sadyusiqäna rhit beng bät a ne na ama enge dä akni ama Skraip ka män bät qat nari rha. Bät nga qa nari rhoqoräkt i ma Jisas ka muvät pät ama Sadyusiqäna na ama mär qi ama muvätki dä soknga qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Agi muräkt di ama moräs na ngät mamär nävät ma Ngämuqa aa Muräkt moe?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ama muräkt kärangätni i ama moräs na ngät mamär di rhoqortäqyia, ‘Ngäni nari Israelqäna, ma Engeska aut Ngämuqa di sökt ka ama sägäk. ³⁰ Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snängaqa moe bät nä gi mungäsäng moe bät nä gi mädräm moe bät nä gi qrot moe.’ ³¹ Näkt ama unmem na ngät ama muräkt di rhoqortäqyia, ‘Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.’ Dap kaku aung anga muräkt di ama moräs na ngät pä rhangät täkt ama unmem na ngät angät tpäs.”

³² Dä qaräk ka Skraip ka muvät toqortäqyia, “Qamorqa, ngätki na nge mamär. Ngätki na nge rhoqoräkt i ngiat tamän i ma Ngämuqa di sökt ka ama sägäk dap saqi as kaku aung. ³³ Bät mamär iva gua snäng bät a qa nä gu snängaqa moe bät nä gu mädräm moe bät nä gu qrot moe bät qosaqi va gua snäng bät arhani i rhoqor qre i gua snäng bät a nas. Di iangärhäkt ama muräkt di ama moräs na ngät mamär daver ama vodämes moe sage ma Ngämuqa.”

³⁴ Bät nga ma Jisas ka lu i qaräk ka muvät pät a qa na ama mädräm ama mär ngät dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ainge di qaku qale nge gläius nä ma Ngämuqa aa

Muräktpäm.” Bã sa nga nasot iangärhäkt ma Jisas aa enge dã qaku anga ruqa di nani a qa iva qã snanbät sä ma Jisas na anga snanbät inguna sa rhit len.

Auge Aa Emga Ma Kraiss?

(12:35-37 / Mat 22:41-46 / Luk 20:41-44)

³⁵ Nga vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kã su ama gulãñgi na ama ruvek pa ama ansäspãngi ama mor qi dã qa snanbät sä rha rhoqortãqyia, “Mãniekt bã ama Skraipkãna rhi qoar i ma Kraiss di nak ma Devit aa emga na qa?” ³⁶ Ngu snanbät toqor tãkt inguna mudu ama Qloqaqa qa mãranas nã ma Devit bã qa qoar toqortãqyia,

“Ma Ngãmuqa qa qoar nã gua Engeska rhoqortãqyia,

“Ngia rhuqun dã gu mãrmãr bã qale nge e

bã dãngdãng iva ngun but sä gia ikkãna säp gia rem.”

³⁷ Bã nga rhoqorãkt di nga ma Devit kat tes ka rhoqortãqyia, ‘Engeska’ dã ngu lu rhoqor mãniekt iva ma Kraiss diva qosaqi ma Devit aa emga na qa?”

Bã sa ama gulãñgi na ama ruvek di mãrmãr tat nari ma Jisas toqorãkt.

Ngãnit Lu Mamãr Nãmãt Ama Skraipkãna
(12:38-40 / Mat 23:1-36 / Luk 20:45-47)

³⁸ Rhoqorãkt i ma Jisas kã su dã qã qoar toqortãqyia, “Ngãnit lu nãmãt ama Skraipkãna. Iarhakt di nani a rha iva rhat pitmane sa ama boi ama uiu ngãt pãt a nas bã nani a rha masirhat iva ama ruvek ti rhar sä rha na ama qutdrir vät ama ivãrhimek kãrqãmekni i ama ruvek tit boda arha tmãs e ³⁹ dã nani a rha iva rhat tuqun bãt ama lai vuk dã ngãrhavãm ba ama mãmairvãm dã nani a rha na ama mãmugunimek ama vit nã imek pa ama tmãsimek. ⁴⁰ Dap kosaqi rhat tãs pãt ama evop ama maqosta sa arhã qãrhong nãva arha vät dã rhĩ nãn na ama uiu ngãt ama nãn iva säda ama ruvek arhã saqong. Iarhakt kãrarhae i rha rhoqor tãkt diva ma Ngãmuqa qã rhãksãrhãm da dã va qã sangãm na rha masirhat.”

Ama Tlã Qi Ama Maqoski At Pãnbõn Sage
Ma Ngãmuqa

(12:41-44 / Luk 21:1-4)

⁴¹ Ma Jisas ka muqun dage na ama ivãrhãs kãrqosni i ama ruvek tit boda arhã vãnbon sae dap kat lu ama gulãñgi na ama ruvek i rhit boda arhã ligãr sãmãt ama ansäspãngi ama mor qi at mãmuãs na ama vãnbon. Rhoqorãkt di ama rhãqãp na rha ama ruvek ama qãrhong bãt a rha rhit boda ama ligãr masirhat. ⁴² Dap aktni ama tlã qi ama maqoski di qia mãn bã qia voda ama brasirhom ama gaini nã irhom mãmãr.

⁴³ Dã ma Jisas ka mes aa mudãsaqongda sagem mes nãkt ka qoar na rha rhoqortãqyia, “Nguat tamãn sãrhãm ngãn na ama engãkkti i rhakt tãkt ama tlã qi ama maqoski di sa qia voda ama ligãr masirhat sãmãt ama mãmuãs na ama vãnbon ba arhani moe arhã vãs. ⁴⁴ Iarhakt moe di rha von nãvãt arhã mãmãgãn dap takt tãkt di sa qia von nãvãt arha tlãqa i qia von dã ianiãkt moe i mai va ama iar qi nãvãt ini.”

13

Ma Jisas Ka Mãrhãmãn Sãvãt Ama
Ansäspãngi Ama Mor Qi Iva Qãbãs Na Qi

(13:1-2 / Mat 24:1-2 / Luk 21:5-6)

¹ Bã sa nga rhoqorãkt i ma Jisas kat tet nãva ama ansäspãngi ama mor qi dã akni nãvãt aa mudãsaqongda qa qoar na qa rhoqortãqyia, “Qamorqa, ngi lu ama mor ngãt mãmãr ama vät dã ama enges ngãt mãmãr ama dui qãrangãtnei i sa rha andãm bãm ngãt na ngãt.”

² Dã ma Jisas ka muvãt toqortãqyia, “Nga sa ngiat lu iangãrhãkt moekt ama mor ngãt mãmãr ama vät? Rhãngãt tãkt ama dui diva qaku qale akni anga duiqa vono vät akni aa rhãng dap pa rha rhartãm sä ngãt moe sa rhãmõno sãvãt ivãt.”

Ama Muqunãn Sãvãt Ama Dãngdãngini Na
Ngãt Ama Qunãng

(13:3-13 / Mat 24:3-14 / Luk 21:7-19)

(13:9-13 / Mat 10:16-25 / Luk 21:12-19)

³ Dã sa nga rhoqorãkt i ma Jisas kat muqun da ama Damgi na ama Olip at tãvãs tage na ama ansäspãngi ama mor qi dã ma Pita qã nã ma Jems dã ma Jon nãkt ma Andru rhi snanbät sä qa rhoqorãkt i sokt ka qã na rha rhoqortãqyia, ⁴ “Ngi qoar na ut iva qãsnia dã va rhãrhong dãkt ngã rhãranas? Dã va agi muqunãngi qia rhãn iva qi sameng i qorhãs iva sa rhãkãmãmãr nã rhãrhong dãkt?”

⁵ Dã ma Jisas ka nasãng i qã qoar na rha rhoqortãqyia, “Ngãnit lu i varis aung gã nairas tam ngãn. ⁶ Ama rhãqãp na rha ama ruvek diva rha rhãn bã rhat tualat nãvãt gu ngãrhipki i rhi qoar i, ‘Aingo di ma Kraiss!’ bã va rha rhãqãne sa anga rhãqãp na rha anga ruvek sagem mes.

⁷ “Ngakt bã nga ngãni nari i sa ama ulaqi qia mãranas pãt ama ivãrhãp ama rhãqãp na ap ura ngãni nari iva ama ulaqi qia rhãranas pãt amekni anga ivãrhimek dã va qale qãnãskãnes ngãn. Qoki va rhãrhong dãkt diva irhong ngã rhãn dap ama tpãsini di as ini nga e iva as ini ngã rhãn. ⁸ Dã ama ruvek nãva amni ama ivãrhãm diva rhat tãranas na ama ulaqi sãvãt a ne dã ama murãktpãm diva ngãt tãranas sãvãt a ne. Dã va ama qãngãn bãt ap ama ivãrhãp dã va ama ruvek tit ñãp mãt ama qãrhuqi. Rhãrhong dãkt di

ama narhuirirhong sa ama märänga qärakni iva as kat täranas.

⁹ “Sokt diva ngänit lu inguna angäna ikkāna diva rha rhet sä ngän säda ama muräkt angät saqong bä va rha rhäranäs ngän ba ama mämaiväm. Dä qosaqi nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo dä va ngän dair da ama tpäskinarha rhi na ama vitnarha arhä saqong bä va ama släqyäs ba ngän ivakt iva ngäni sameng sävät a ngo. ¹⁰ Näkt pa ama narhoeräm di ama sameng ama mär ngät ngä rhet sage ama ruvek pät ama ivätki moe dä sa va nasot dä va ama tpäsini ngä rhän.

¹¹ “Qre va rhi sangar a ngän bä rhat tair na ngän ba anga muräkt dä va qale qänäskänes ngän iva ngän damän doqor mäniekt. Dap pa sokt ngän damän bäst agi enge qärangätni iva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä von ngän däm ngät inguna va qaku ngän maräkt ngän natmärhamän dap kinak pa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tamän.

¹² “Va ama gamoe diva rhi voda arha matpek dä arha läktpek ba ama ruvek ivakt iva rhi veng da. Dap arhani ama ngätmamäkkäna diva rhi von da arhä rhoes ba ama ruvek bä va rhi veng da dä qosaqi arhani ama rhoes diva uraqi da arha ron na arha morta bä va rhi vodäm da ba ama ruvek bä va rhi veng da. ¹³ Ama ruvek moe diva ama vu da arha ron na ngän mamär inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Sokt di iaqäkt kärak i qat mair ma ama qrot bä dängdäng bäst ama tpäsini diva qä rha ama mumaiar.”

Ama Vu Ngät Ama Lat Mamär Qärangätni Iva Ngät Täranas Pa Ama Ansäpängi Ama Mor Qi

(13:14-23 / Mat 24:15-22)

¹⁴ “Dap mamär iva auge qärak i qat tes tangät täkt ama enge qä räm ama rharimini sä rhärhangät täkt ama lat toqoräkt i qat lu ianiäkt kärqäni ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong i qali lini vät ama ivärhä kärqosni i qaku mamär iva qali lini e qärqäni i ini ngärhi slava nä iarhongäkt moe. Dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam. ¹⁵ Näkt mamär iva aung gäarakni i qale qa vät ama vätkä aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bä qä namon säva vät nani aa qärhong. ¹⁶ Bä aung gäarakni i qale qa vät a etki di saqi as kale evär däm ga iva nani aa boiqi ama uui qi. ¹⁷ Va ama qrot mamär vät iangärhäkt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm da bä qosaqi bä iarhakt kärarhae i ama rhoes pät a rha. ¹⁸ Bä mamär iva ngäni nän iva rhi ngang di qale mät soeng. ¹⁹ Inguna ama märänga vät iangärhäkt ama qunäng diva ama mor qa masirhat pa ama märän

angät tpäs moe qärangätni i mudu mänasäng bäst ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe bä sarhäkt bä qop as nasot. ²⁰ Dap mai ngakt bä qaku ma Ngämuqa qa sämaqot säva ama qunäng dä vadi mai qaku anga ruqa qärakni iva ama iar qa. Dap nguna nävät iarhakt kärarhae i sa qa armeng däm da dä qa sämaqot na ama qunäng.

²¹ “Bä nga vät iangärhäkt ama qunäng di ngakt bä aung gä qoar na ngän doqortäqyia, ‘Ngäni lu i ma Kraisi tak il!’ ura aung gä qoar toqortäqyia, ‘Ngäni lu i iak muk il!’ dä qale ngän natnanakt nä iangärhäkt ama enge. ²² Inguna ama iraski na rha ama engesta dä ama iraski na rha ama vämginarha diva rha rhäranas bä va rhat täranas na ama muqunän dä ama nañis ngät ama lat i vadi vakt iva rhi irastäm sa ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da. ²³ Mamär iva ngänät nañäm särhäm mes. Sa ngua qoar na ngän nä iarhongäkt moekt pä iomäkt ama qäväläm angät kamäs.”

Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs

(13:24-27 / Mat 24:29-31 / Luk 21:25-28)

²⁴ “Bä va vät iangärhäkt ama qunäng nasot iaqäkt ama märänga

“dä va bängangit mät ama qunäga aa saqong
dä va ama equngi diva qaku qiat
nañäm’

²⁵ ‘dä va ama qaeng diva ngärhit säp nämäst
ama leqäs
dä va iarhongäkt kärqärhongni i qali
lirhong mät ama leqäs kärqärhongni i
irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt
pät irhong.’”

²⁶ “Mamär dä va ama ruvek ti lu ma Ruqa aa Emga i qat dän ba ama eqoe sa aa qrot ama mor ngät näkt ama murhämeska. ²⁷ Näkt pa qä rhäk na ama enselqäna bä va rhi västämne ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävät ama ivätki qi na ama usäpki in däkt moe.”

Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga

(13:28-31 / Mat 24:32-35 / Luk 21:29-33)

²⁸ “Mamär iva ngäni räm ama rhisu nävät ama rhaun gärangätni i nga vuk pät angät ngärhäqyitnäkt dä sa ngänät dräm i ama qunängit nga e glaqot. ²⁹ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bä va ngänät lu rhärhong däkt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i qa di sa qa e glaqot i sa qäqi qa e glaqot na ama tmongi. ³⁰ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bä dängdäng i rhärhong däkt di sa irhong ngä märanas. ³¹ Ama usäpki qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.”

Qaku Aung Gat Dräm Iaqäkt Ama Qunäga Bâ Iomäkt Ama Qunäga Aa Qäväläm
(13:32-37 / Mat 24:36-44 / Luk 17:26-30, 34-36)

³² “Qaku aung anga ruqa qat dräm iaqäkt ama qunäga ura iaqäkt ama qunäga aa qäväläm. Bâ qäqi ama enselqäna rhävuk ti na ama Ngärhoemga di qaku rhat dräm dap sokt ama Ngätmamäk kat dräm. ³³ Bâ va ama qarhap ngän bâ ngänät nañäm inguna qaku ngänät dräm iva iomäkt ama qäväläm diva äm ngä rhän gäsniä. ³⁴ Rhoqoräkt di rhoqor akni ama ruqa qärakni iva qa rhet pät ama tmerhäs sa gläius. Bâ nga qa met daqule aa vätkä dä qä mu ama lat kärangätäni i ñismäne da aa latta arha lang iva rhat tualat na ngät näkt ka muge akni ama latka mät ama edäbäs iväkt iva qat nañäm.” ³⁵ “Dä soknga mamär iva ama qarhap ngän bâ va ngänät nañäm inguna sa qaku ngänät dräm i agi a qäväläm dä va ama ngärhik nävä iaqäkt ama vätkä diva evär däm ga. Nguaräm ba qa rhän säng ama bängagi arha ribit ura va mäni bängagi mamär ura va rhoqoräkt i ama durakt ngärhit nok ura va rhoqoräkt i sa ama qunäga qa qot pät duququs. ³⁶ Qale ngäni mänatäm i varis kä namän masärmän bät a ngän. ³⁷ Rhangät täkt ama enge qarangätäni i nguat tamän särhäm ngän na ngät di nguat tamän särha ama ruvek moe rhoqortäqyia, ‘Mamär iva ngänät nañäm!’ ”

14

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(14:1-2 / Mat 26:1-5 / Luk 22:1-2 / Jon 11:45-53)

¹ Sa sokt pät ama qunängiom ama udiom iva äkt dä sa ama Judaqäna arha tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä ama tmäski na ama bretkäna qarangätäni i qaku anga yis pä m ngät bâ ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna di rhit ñäm nani guani anga iraski nä ini säng ma Jisas aa rhäng iva up na rha i rhi sangar a qa vä t ini bâ va rhi veng ga. ² Dä sa rhi goar toqortäqyia, “Va qaku ut nasangar a qa rhoqoräkt i ama tmäski i varis anga ulaqi qi namäranas mänguräp ama ruvek.”

Ama Evopki Qia Rhor Na Ama Oel Vät Ma Jisas E Ma Betani

(14:3-9 / Mat 26:6-13 / Jon 12:1-8)

³ Dap toqoräkt i qale ma Jisas e ma Betani di qat täs nävät ama laiqa va akni ama ruqa ma Saimon aa vätkä qärak i mäqi ama bias pät a qa dap akni ama evopki qia män sa ama kainaqi qärakni i sa rha mualat na qi na ama duiqa ama saksak pä m ga qärakni i rhat tes ka i ama alabasta. Näkt täqäp ki na ama oel qärakni i ama mär at tamaska qärakni i ama ligär masirhat pät a

qi. Iaqyäkt ama oel di sokt kiät dän näva ama ngämuga ma Nard aa snagut. Qa evopki qia män bâ qia rhar mät iaqyäkt ama kainaqi näkt kia rhor na ama oel dä ma Jisas aa uväs. ⁴ Dap arhani nävät iarhakt kärarhae i qale rha e di ama uraqi da arha ron nä qa evopki dä rhat tamän särhäm ne rhoqortäqyia, “Mäniäkt bâ sa iaqyäkt kia rhar sa ama oel ama mär at tamaska rhoqoräkt?” ⁵ Vadi mai rhi vodä iaqyäkt ama oel bâ rha rhän bät anga dävaung anga handretkäna na anga qunäng angät titsek näkt ti von ama tläka rhä iangärhäkt ama ligär.” Rhat tamän särhäm ne rhoqoräkt näkt tir qur qi masirhat na ama ingnania.

⁶ Dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni qyiradeng na qi. Mäniäkt bâ ngänit bon gi rha ama märänga? Nak sa qia mualat na ama lat ama mär ngät sä ngo. ⁷ Qärarhani ama tläk ta diva vasägos dä va qale rha gem ngän bâ mamär iva ngän datnärhäm da qre i nani a ngän. Dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos. ⁸ Sa iaqyäkt di sa qia mualat nä ianiäkt kärqäni i mamär vä t a qi iva qia rhualat nä ini. Sa qia vrit nä rhakt täkt ama oel vä t gu släqyige vä gua tñäpki at kamäs iväkt iva qi rhäkmu na ngo iva nani iomäkt iva rhi sasärhäm ngo. ⁹ Dä nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qoe nai vä t ama ivätäki moe i ama sameng ama mär ngät di rhi sameng na ngät e dä va ama sameng sävät tangät täkt arha lat diva rhi sameng na ngät bâ va ama ruvek ta tu arhä snäng sävät a qi.”

Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkäna

(14:10-11 / Mat 26:14-16 / Luk 22:3-6)

¹⁰ Nasot dä akni nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda qärak i rhat tes ka i ma Judas Iskariot ka met sage ama priskäna ama moräs na rha iväkt iva qä goar na rha iva qä vodä ma Jisas bâ ba rha. ¹¹ Bâ nga ama priskäna ama moräs na rha rha nari rhoqoräkt dä mär gem da dä rha rhares iva rhi von ga rha anga ligär. Dä soknga rhoqoräkt dä ma Judas Iskariot kät ñäm nani anga qäväläm anga mär äm iväkt iva qä vodä ma Jisas bâ ba rha.

Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda

(14:12-21 / Mat 26:17-25 / Luk 22:7-13 / Jon 13:21-30)

¹² Vät ama narhoer qa ama qunäga vä t ama tmäski at kunäng gärangätäni i ama Judaqäna rhat tuqunän i mudu arha morta di sa rhat täs ama bretkäna qarangätäni i qaku anga yis pä m ngät dap toqoräkt i rhit boda ama vodämes na ama sipsipkäna ama ngärhoes bâ bâ ma Pasova dä ma Jisas aa mudäsaqongda rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Urhil lu nani a nge na ut iva urhet

sa qoe bä va urhi rhäkmu bä ba nge iva ngia äs ma Pasova angärha tmäs e?"

¹³ Dä qa rhäk na aa mudäsaqongiom ama udiom sa ama rhodräp toqortäqyia, "In det bä in don sämat ama värhäm ama mor äm dä akni ama ruqa va qa rhän bät a en gäarakni i qät ta ama kainaqi ama mor qi na ama rigi. Iaqäkt ama ruqa diva in det nasot a qa. ¹⁴ Näkt pa ini qoar na ama ngärhik näva ama vätkä qäarakni i iaqäkt ama ruqa qat don säväm ga rhoqortäqyia, 'Qamorqa qä snanbät toqortäqyia, ngu lu ama qäväläm bä ba ama tmända äm ngä qoe nai qärqomni i sa ngua nän dä bäm iva ngu nä gu mudäsaqongda u äs ma Pasova angärha tmäs e?" ¹⁵ Dä va qä qur a en da ama mor äm ama vätkä aa qäväläm dävonon ba aa vätkä qärqomni i sa rha rhäkmu na äm na ama laiqa vä bäm iva nani ama tmäs. Dä va ini rhäkmu na aurha tmäs äkt pä iomäkt ama qäväläm."

¹⁶ Dä ma Jisas aa mudäsaqongiom in met bä in mon säva ama värhäm dä in män bät kärqärhongni i irhong doqor mai ma Jisas ka qoar na iom. Dä soknga in däkmü nä ma Pasova angärha tmäs.

¹⁷ Bä sa nga rhoqoräkt i bängängäs dä ma Jisas ka män gä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha. ¹⁸ Bä nga rhoqoräkt i rhat täs nävät ama laiqa dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bä gua ikkāna. Iaqäkt di ngu na qa un däs."

¹⁹ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä rha nasäng i airäs ta dä asägäk asägäk kē qoar na qa rhoqortäqyia, "Nga aingo?"

²⁰ Dä ma Jisas ka muvät pä t a rha rhoqortäqyia, "Iaqäkt di akni nävät a ngän ama ngärhäqyisem da udiom na ngän gäarakni iva qä na ngo uni rhäk ama bret sämat ama dis. ²¹ Ma Ruqa aa Emga diva qä ñäp toqor varhäm ama enge qärangätmi i mudu sa rha säm a ngät sävät a qa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kārak iva qä vodä ma Ruqa aa Emga ba aa ikkāna. Nak padi mai qaku aa nanäk ki nasäl a qa di vadi mai ama märäm ba qa."

Ma Jisas Ka Nasäng Nä Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski

(14:22-26 / Mat 26:26-29 / Luk 22:14-23 / 1 Ko 11:23-25)

²² Nga rhoqoräkt i rhat täs dä sa ma Jisas ka rha ama bret näkt ka mes ama mär näkt ka vonamät na qa näkt ka von aa mudäsaqongda i qat tamän doqortäqyia, "Ngän dät tangät täkt i ngät di gu släqyige."

* **14:24** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'ama iaräs na ngät' † **14:30** maunmem Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

²³ Näkt kosaqi qa rha ama kap na ama wain bä nga nasot i qa mes ama mär dä qa von da bä rha moe rha näkt nämät ka.

²⁴ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Rhak täkt di gu biaska qäarakni i qä sämaengätki na* ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na ama ruvek di qäarak i qrir na qa ba ama rhäqäp na rha ama ruvek. ²⁵ Dä nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga iva ngu näkt ama iaräs na qi ama wain bä ma Ngämuqa aa Muräktpä m."

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa

(14:26-31 / Mat 26:30-35 / Luk 22:31-34 / Jon 13:36-38)

²⁶ Bä nga rha rhong ama mäbuqi na ama ansäs bä rhäksot dä rha met na äkt bä säda ama Damgi na ama Olip at täväs.

²⁷ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Va ngän moe ngäni ang daqule ngo inguna mudu di sa rha säm sävät ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

"Va ngu veng ama ruqa qäarakni i qät lu vä t ama sipsipkāna
bä va vräs na ama sipsipkāna."

²⁸ Näkt pa nga nasot i ma Ngämuqa qa rhäranas na ngo hämät ama tñäpki dä va ngu er va angän gamäs sae ma Galili."

²⁹ Dä ma Pita qa qoar nä qa rhoqortäqyia, "Näma dä äkt bä rhärha rhäkt moe rhi ang daqule nge sokt di aingo diva qaku rhäm ngo."

³⁰ Dä ma Jisas ka muvät pä t a qa rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm nge na ama engätki iva näp takt täkt ama bängagi iva as kaku ama duraktkä qä nanok maunmem† dä va ngi rhäqyas na ngo madäpgamek."

³¹ Ma Jisas ka muvät toqoräkt dä qop tuk pä t ma Pita i qat tuvät toqortäqyia, "Va qaku ngu narhäqyas na nge bä näma dä ngu ñäp ngu na nge."

Dä qosaqi arhani ama mudäsaqongda moe rha qoar toqoräkt.

Ma Jisas Ka Nän E Ma Getsemani

(14:32-42 / Mat 26:36-46 / Luk 22:39-46)

³² Sa rha met säva ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ma Getsemani dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Ngän duqun dakt dap pa ngua rhet sa rhämuk bä va ngu nän."

³³ Dä qa rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jon bä rhi na qa rha met maqälak nage arhani aa mudäsaqongda. Rhoqoräkt di sa qa nasäng i qät ta ama märänga ama mor qa bä airäs ka. ³⁴ Dä qa qoar nä ma Pita qä nä ma Jems dä ma Jon doqortäqyia, "Ama iräski imuk dä gua ron di ama mor qi masirhat bä nguat nari iva ngu ñäp. Dap pa qale ngän däkt bä ngänät däqäm."

³⁵ Nasot dä qa met daqule rha maqälak na äkt bä arpus na qa samäk sävät ivät bä qä nän iva iomäkt ama qäväläm ngä rhet nävät a qa grekt bä märmärsäs iva äm ngä rhet. ³⁶ Qa nän i qä qoar toqortäqyia, "Aba[‡], mamga, iarhongäkt moe di märmärsäs sä irhong gem nge. Mamär iva ngi rha rhom däkt ama qäväläm na ama märänga nävät a ngo. Sokt diva qoki qaku varhäm gu snängaqa dap kinak pa varhäm gi snängaqa."

³⁷ Nasot dä evär däm ga sage aa mudäsaqongda dä qa män bät a rha i rhi mänatäm. Dä qa snanbät sä ma Pita rhoqortäqyia, "Saimon, nga ngi mänatäm? Nga qaku mamär vät a ngän iva ngänät däqäm gäqi vät anga aua anga sägäk?" ³⁸ Mamär iva ngänät däqäm dap ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon samät ama siqutsiqut. Ama qloqaqa di ngänngän ga dap eqokt ama släyige."

³⁹ Dä saqi as ma Jisas ka met daqule rha bä qä nän doqor nas mai. ⁴⁰ Näkt saqi evär däm ga dä qa män bät a rha i rhi mänatäm inguna amärän ba arhä mänap mamär. Bä nävät iomäkt dä qaku rhat dräm iva rhi qoar na qa na agäqa.

⁴¹ Dä saqi as nga evär däm ga sage ama mudäsaqongda iva madäpquamek dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Qoki as nga ngäni mänatäm dä mämae vät a ngän? Sa sokt äkt! Sa ama qäväläm ngä män iva rhi vodä ma Ruqa aa Emga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt. ⁴² Ngän dāranas bä ut tet. Ngäni lu i qärakni iva qä vodäm ngo di sa rhak."

Rha Sangar Ma Jisas

(14:43-52 / Mat 26:47-56 / Luk 22:47-53 / Jon 18:1-12)

⁴³ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä väs dä ma Judas kärak i qa nävät ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha qä na ama gulängi na ama ruvek sa ama ulaqi arha sen ngä na ama edäm gärrarhani i sa ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna rhi na ama morta rha rhäk na rha. ⁴⁴ Sa qärak iva qä vodä ma Jisas di sa qa er qa rhodäm ba rha na aa muqunängi rhoqortäqyia, "Qärakni iva ngu vop pa aa sdäm di iaqäkt. Ngäni sangar

a qa bä va ngänit lu vät a qa rhoqoräkt i ngän det sä qa."

⁴⁵ Bä nga ma Judas ka män dä qa rhäkdävär qa met bä sage ma Jisas näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Qamorqa!" Näkt ka vop pä ma Jisas aa sdäm. ⁴⁶ Ma Judas ka mualat toqoräkt dä ama gamoe rha qärhäkt dä ma Jisas bä rha sangar a qa.

⁴⁷ Dä akni ama ruqa qärakni i qat mair ge ma Jisas di qa mar ta aa ulaqi arha singi bä qa rhon na qi sävät ama pris ama vit na qa aa latka bä qa rhodäkt sa aa sdämgi.

⁴⁸ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Nak nga ama suaqa na ngo bä äkt i sa ngän män sävät a ngo sa ama ulaqi arha sen dä ama edäm ivakt iva ngäni sangar a ngo?" ⁴⁹ Vasägos dä qale ngo gem ngän bä ngu su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi sokt di qop kaku ngän sangar a ngo. Sokt di qoki va rhäkmar nä ma Ngämuqa aa enge nä rhangät täkt ama lat."

⁵⁰ Nga rhoqoräkt dä ama mudäsaqongda moe rha ang masirhat daqule ma Jisas.

Ama Evänga Qa Ang Masirhat

⁵¹ Dap akni ama evänga qärakni i mai qat tet nasot ma Jisas di sa sokt ka ong bät a nas na ama boiqi ama ingas ki mamär. Bä iarhakt ama ruvek di sa rha siqut iva rhi sangar a qa ⁵² sokt di iaqäkt ama evänga qa ang masirhat sä vlavel daqule iaqyakt aa boiqi.

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Sanedrin Arhä Saqong

(14:53-65 / Mat 26:57-68 / Luk 22:54, 66-71 / Jon 18:12-14, 19-24)

⁵³ Qärarhani qä gamoe rha ang sä ma Jisas bä sage ama pris ama vit na qa näkt ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta näkt sävät ama Skraipkäna moe di västämne na rha. ⁵⁴ Ma Pita di sa qät pásais tä ma Jisas bä savuk säva ama pris ama vit na qa aa vätki arha ivärhäm bä qat muqun ge ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i sa rhit lu vät ma Jisas bä qat narhäkt ama mudam.

⁵⁵ Ama priskäna ama moräs na rha dä ma Sanedrin moe di rhit ñäm nani anga ruvek kärarhani iva rhi sameng irhä ma Jisas ivakt iva ama morta rhi veng ga. Sokt di qaku rha män bät anga enge sävät a qa rhoqoräkt. ⁵⁶ Dä ama rhäqäp na rha di rhi sameng na ama irasirhong sävät a qa sokt di qop iarhongäkt arha engirhong di qaku irhong doqorne. ⁵⁷ Vät iomäkt ama qäväläm dä arhani rha mair bä rha voda rhangät täkt ama iraski na ngät ama enge sävät a qa i rhi qoar toqortäqyia, ⁵⁸ "Ut nari qa i qä qoar toqortäqyia, 'Rhakt täkt ama ansäspämgi ama mor qi qärakni i ama ruvek

[‡] 14:36 Aba Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bä ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamär.

ta rhä qi diva ngu rhar qi moe näkt nasot ama dävauŋg ama qunäng dä va saqi ngu rhäk agukt käraktni i qaku anga ruqa qa rhäk päť a qi.”⁵⁹ Sokť di qop iangärhäkt arha enge asägäk asägäk di qosaqi qaku ngät toqorne.

⁶⁰ Dä ama pris ama vit na qa qa mair da arhä saqong näkt ka snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga qaku gi nga muvätki iva ngia rhuvät? Ngi rhäväkt sä rhangät täkt ama ruvek arhä sameng sävät a nge.”⁶¹ Sokť di qop kale ma Jisas i mänadin däm ga dap kaku qa muvät. Dä saqi as ama pris ama vit na qa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di iaqäkt kärak i aurha ansäs sagem ga aa emga na nge? Nga ainge di ma Krais?”

⁶² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Aingo rhäkt. Bä va ngäni lu ma Ruqa aa Emga i qat muqun dä iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm aa märmar bä va qat dän ba ama eqoe näda ama usäpki arha ron.”

⁶³ Bä nga ama pris ama vit na qa qa nari rhoqoräkt dä qa angyireť mät aa boi⁵ näkt ka snanbät toqortäqyia, “Saqi as va nani a ut na agung anga enge säng aa rhäng doqor mäniekt?”⁶⁴ Nak sa ngän nari aa märhamän mava sävät ma Ngämuqa. Angän matnävämmne di rhoqor mäniekt?” Dä rha moe asägäk asägäk di rha qoar i qa di mamär iva rhi veng ga.

⁶⁵ Nasot dä arhani rhi nasäng iva rhit kot päť a qa näkt ta qop mät aa saqong näkt ti arhäktgyäm sä qa na arhä rhäkt dap tat tamän sävät a qa rhoqortäqyia, “Ngiat tuqunäga sä ut!” Näkt ama ulaqimärharhärhäkt ta rha qa bä rhi arhäktgyäm sä qa.

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(14:66-72 / Mat 26:69-75 / Luk 22:55-62 / Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Rhoqoräkt i qale ma Pita inamäk dalek dä aktni ama latki nävät ama pris ama vit na qa aa latta qiat tet e.⁶⁷ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i qia lu ma Pita i qat narhäkt dä qia ñäm sävät a qa. Dä qi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qosaqi nge di ma qale nge ngi nä ma Jisas nae ma Nasaret.”

⁶⁸ Dä ma Pita qa rhäqyas i qa qoar toqortäqyia, “Nak kaku nguät dräm i agiqa iaqäkt kärakni i ngiat tamän bät a qa.” Ma Pita qa muvät toqoräkt näkt puk sä qa nävät iaqäkt ama vätka aa ivärhäm maqälak dä ama duraktka qa nok*.

§ **14:63** qa angyireť mät aa boi Rhangät täkt ama lat di ngärhir qur iarhakt ama ruvek i qräk mät ka dä airäs ka da qaku mär gem ga mamär. * **14:68** dä ama duraktka qa nok Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di sa qaku rha säm a äm sae. † **14:72** maunmem Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

⁶⁹ Näkt nga qa latki qia lu qa äkt dä saqi as kia qoar nä iarhakt kärarhae i rhat mair glaqot toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di akni iaqäkt nävät a rha.”

⁷⁰ Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas.

Näkt nga nasot ama qäväläm ama qot äm dä iarhakt kärarhae i rhat mair glaqot ti qoar nä ma Pita rhoqortäqyia, “Ari, ainge di ak na nge nävät a rha inguna nge di ama Galiliqa na nge.”

⁷¹ Dä ma Pita qa nasäng i qat tamän i nāma dä äkt bä ma Ngämuqa qä sangäm na qa qrekt bä qa iras dap kat tu sävät aa enge angärha rhäng i qat tu dä qat tamän doqortäqyia, “Aingo di qaku nguät dräm dak täkt ama ruqa qärakni i ngän damän sävät a qa.”

⁷² Vät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama duraktka qa nok iva maunmem. Dä vuk päť ma Pita na ama enge qärangättni i sa ma Jisas ka märhamän särhäm ga na ngät i qa qoar toqortäqyia, “Va ngi rhäqyas na ngo madäpguamek näkt nasot dä va ama duraktka qä nok maunmem†.” Dä ma Pita qa mu aa snäng samäk sävät iangärhäkt ama enge dä däng na ama släpki väť aa qän bä qät nok.

15

Rha Mu Ma Jisas Pa Ama Muräkt Dä Ma Pailat Aa Saqong

(15:1 / Mat 27:1-2 / Luk 23:1-2 / Jon 18:28-32)

(15:2-5 / Mat 27:11-14 / Luk 23:3-5 / Jon 18:33-38)

(15:6-15 / Mat 27:15-23 / Luk 23:13-25 / Jon 18:39-40)

(15:15 / Mat 27:24-26 / Luk 23:25 / Jon 19:1-16)

¹ Qoki as toqoräkt i vät duququs mamär dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta näkt sävät ama Skraipkäna näkt ma Sanedrin moe rha män bät ama snängaqa iva rha rhuallät sä ma Jisas toqoräkt. Dä rha qop mät aa rhäkt näkt ta met sä qa bä rha vodäm ga bä ma Pailat.

² Dä ma Pailat kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di ama Judaqana arha vitnaqa na nge?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Sa ngia märhamän doqoräkt.”

³ Dä ama priskäna ama moräs na rha rhit täksärhäm ga na ama rhäqap nä irhong. ⁴ Dä ma Pailat kä qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ngi lu i qoki as ama mämänia nä irhong iarhongäkt kärqärhongni i rhit täksärhäm nge

na irhong.” Dä saqi as ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qaku mamär iva ngi namuvät?”⁵ Sökt di qop kaku ma Jisas ka muvät saqi as na agung anga enge bä ma Pailat di qräk mät ka rhoqoräkt.

Ma Pailat Ka Rhäkne Iva Rhi Edämsäs Pät Ma Jisas

(Mak 15:6-15 / Mat 27:15-23 / Luk 23:13-25 / Jon 18:39-40)

⁶ Vät ama qoeo nasot a ne vät ma Pasova angät kunäng dä ama tpäskinaqa qat dräm gat tuisiska vät ama ruqa ama sägäk näva ama tpäskiarharhäng gärakni i ama ruvek ti nän däm ga. ⁷ Rhoqoräkt di akni ama ruqa qarak i rhat tes ka i ma Barabas di qale qa va ama tpäskiarharhäng gä na aa ruavek kärarhani i sa qale rha da ama inirqi arha ron gäraktni i sa qia märanas sävät ama Romgäna bä ma Barabas di sa qa veng ama ruqa rhoqoräkt. ⁸ Dä ama gulängi ama mor qi na ama ruvek ta män sage ma Pailat bä rhi nän ga iva qa rhuiska vät anga ruqa näva ama tpäskiarharhäng bä ba rha rhoqor vasägos i qat tualat.

⁹ Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga nani a ngän iva ngua rhuiska vät ama Judaqäna arha vitnaqa bä ba ngän?” ¹⁰ Ma Pailat ka snanbät sa ama gulängi rhoqoräkt inguna sa qat dräm i ama priskäna ama moräs na rha di sa rha vodä ma Jisas ba qa inguna nävät arhä snängaqa ama vu qa inguna ma Jisas di qa vit da ama ruvek arhä saqong.

¹¹ Sökt di qop ama priskäna ama moräs na rha di rhat tuqärnas ta ama gulängi iva sävät ma Pailat iva qinak ka rhuiska vät ma Barabas.

¹² Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu va ngua mäšana nä qa ruqa qarak i ngän des ka i ama Judaqäna arha vitnaqa?”

¹³ Dä saqi as ta näs toqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

¹⁴ Dä ma Pailat ka snanbät toqortäqyia, “Va vät agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät?” Sökt di qop tit näs tävuk masirhat toqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

¹⁵ Dä ma Pailat ka muisiska vät ma Barabas sage ama gulängi inguna nani a qa iva mär gem da. Näkt ka rhäkne bä rha märanäs ma Jisas näkt ka vodäm ga ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

Ama Ulaqimärharhärhäkt Tat Tumä Ma Jisas

(15:16-21 / Mat 27:27-31 / Jon 19:1-3)

¹⁶ Sa ama ulaqimärharhärhäkt ta met sä ma Jisas na äkt bä savuk säva ama tpäskinaqa aa vätki arha ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Pretorium. Näkt ta mes ama ulaqimärharhärhäkt moe sävät a ne. ¹⁷ Näkt ta vlukt sa aa boi nävät a qa näkt ta rhon na ama pärpel qi ama boiqi vät a qa näkt kosaqi rha ing ama guaqi na ama ngämuga aa rhäqyitnäk ama gärgär vät itnäk iva rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt ta mu iaqyäkt ama gärgär vät a qi ama guaqi mäni aa uväski. ¹⁸ Näkt ta nasäng i rhit näs sagem ga rhoqortäqyia, “Ainge ama Judaqäna arha vitnaqa, di mamär iva qale nge mauiu.” ¹⁹ Dap ama dämne i rhi nän aa uväski na ama iroqi dä rhit kot pät a qa. Dä qosaqi rhi nän da arhä quum sä nas gem ga iva rhit kutdrir sagem ga.

²⁰ Bä sa nga rha muma qa bä rhäksot dä rha vlukt sa ama boiqi ama uiu qi nävät a qa näkt ta monmät pät a qa na aa boi maräkt. Nasot toqoräkt i rha monmät pät a qa dä rha met sä qa sä dalek iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämänanamuqa

(15:21-32 / Mat 27:32-44 / Luk 23:26-43 / Jon 19:16-27)

²¹ Akni ama ruqa näva ama värhäm ama mor äm ma Sairini qarak i rhat tes ka i ma Saimon ma Aleksander qä nä ma Rufus in mam di qat tet e nä qä ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tet sä ma Jisas. Iaqaqt ma Saimon di qat dän nävät ama värhäm ama mor äm angä rhäkt. Ma Saimon gat tet na rha dä rha qrotpät sä qa iva qät ta ama sämänanamuqa. ²² Sa rhat tet bä rha män sä ma Jisas pät ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Golgota qärqos i äs angät tarimini di ama ivärhäs na ama rhomga aa uväski. ²³ Dä arhani ama ruvek ta von ga rha ama wain gäraktni i sa rha modämne na qi na aktni ama rigi qäraktni i qiat dräm gi veng ama ruanirhong gäraktni i rhat tes ki i ama mir sökt di qop kaku qä nanakt.

²⁴ Dä ama ulaqimärharhärhäkt ta edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa näkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gärangättni i serhäm da nani a ngät. ²⁵ Rhoqoräkt di sa ama ngärhäqyet da levaet nä irhong bät duququs i sa rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. ²⁶ Näkt ta säm ama enge qärangättni i sa rha sangar a qa vät angät tpäs kärangättni i ngät tamän doqortäqyia, “Ama Judaqäna arha vitnaqa.” ²⁷ Dä qosaqi rha edämsäs pät aiomni ama ruioim ama sua iom gem ga i akni di sa rha

* 15:28 Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. “Dä sa rhäkmamär nä ma Ngämuqa aa enge qärangättni i ngät tamän doqortäqyia, “Sa rha lu qa sämäni ama ruvek kärarhani i ama vu rha.”

mu qa dä ma Jisas aa märmär dap akni da aa sael. ^{28*}

²⁹ Bâ ama ruvek kârarhani i rhat tet e na qa di rhat tuma qa masirhat dap ti em arhä vâs dap tat tamän doqortäqyia, "Ainge qarak iva ngi rhar ama ansäspämgî ama mor qi näkt saqi as pa ngi rhâ qi da ama qunäng ama dâvaung angärha ron ³⁰ di ngi sâr sä nas navuk nämäni ama sâmänanamuqa bâ ngia rhumaiar nas!"

³¹ Dä qosaqi ama priskäna ama moräs na rha näkt sävât ama Skraipkâna di rhat tuma qa ba ne i rhat tamän doqortäqyia, "Sa qat tumaiar arhani sokt di qaku mamär iva qä namumaiar nas! ³² Mamär iva ma Kraiss ama Judaqäna arha vitnaqa qä sâr sä nas navuk nämäni ama sâmänanamuqa ivakt iva urhi lu dä u rhat maengäkt." Dä qosaqi iarhakt kârarhae i rha edämäs pät a qa mäni ama sâmänanamuqa di sa rha slava na qa na ama enge ama vu ngät masirhat.

Ma Jisas Aa Tñäpki

(15:33-41 / Mat 27:45-56 / Luk 23:44-49 / Jon 19:28-30)

³³ Bâ sa nga rhoqoräkt i mäniqunäng mamär dä ama bängangit ngä män bät ama ivätki moe bâ qale rhoqoräkt bâ dängdäng bät ama dâpguarhong säpbängang. ³⁴ Bâ nga rhoqoräkt i dâpguarhong säpbängang dä ma Jisas ka nok masirhat toqortäqyia, "Eloi, Eloi, lema sabaktani?" Iomäkt ama qäväläm di äm ngät tamän doqortäqyia, "Gu Ngämuqa, gu Ngämuqa, mäniekt bâ sa ngia qyiradeng na ngo?"

³⁵ Bâ nga arhani nävât iarhakt kârarhae i rhat mair e glaqot ta nari rhoqoräkt dä rhi qoar toqortäqyia, "Ngäni nari, qat tes ma Elaija." ³⁶ Dä akni qa ang masirhat bâ qa ok ama bauläm ba ama wain ama valak mätki at täväs näkt ka mu äm da ama ngämunget angät tpäs näkt ka rhäqyet sä äm bâ ma Jisas iva qä näkt näkt iaqäkt ama ruqa qa qoar toqortäqyia, "As kale qa äkt dap ut luvät ivar ma Elaija qa rhän ivakt iva qä rha qa naivuk äkt." ³⁷ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka näs masirhat näkt sa qa nâp.

³⁸ Dä ama boiqi ama mor qi qaraktni i qiat nar va ama ansäspämgî ama mor qi di qyiret mätki nädä at täväs bâ samäk bâ ama qäväläm ama unbam.

³⁹ Bâ nga vät ama qäväläm gärqomni i ama narhoerqa bâ ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kat mair e i qat lu ma Jisas[†] dä qa nari vät ma Jisas aa qän dä qa lu iaqyäkt aa tñäpki dä qa qoar toqortäqyia, "Qoki ngätki i rhak täkt ama ruqa di ma Ngämuqa aa emga!"

⁴⁰ Dap toqoräkt di qosaqi arhani ama evop di as tat mair tämuk gläius bâ rhat lu rhoqoräkt. Mänguräp mä rha di qale ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala näkt ma Jems kâ na aa matka ma Joses in nan ma Maria näkt ma Salome. ⁴¹ Iarhakt di rhi nä ma Jisas ta met namet ma Galili bâ rhat tatnärhäm ga. Dä qosaqi arhani ama evop ama rhäqäp na rha qârarhani i sa rha met ti na qa bâ sae ma Jerusalem di qosaqi qale rha e.

Ma Josep Ka Mas Nä Ma Jisas Aa Släqyige

Mät Ama Nâpka Aa Liqi

(15:42-47 / Mat 27:57-61 / Luk 23:50-56 / Jon 19:38-42)

⁴² Rhoqoräkt di ama qunäga iva rhit täkmu nä iarhongäkt moe inguna nasot dä va ama Sabat bâ sa nga rhoqoräkt di sa qorhäs iva ama bängängäs ⁴³ dä ma Josep nämät ama värhäm ma Arimatea qarakni i qa di ama moräsnaqa nâp ma Sanedrin näkt kosaqi qa di qale qa nani ma Ngämuqa aa Muräktpäm ga met na ama qraräk bâ sage ma Pailat bâ qa nän ga rhâ ma Jisas aa släqyige.

⁴⁴ Bâ ma Pailat ka särmändäm doqoräkt i nak sa ma Jisas ka nâp. Dä qa rhäkne nani qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa bâ qa snanbät sä qa i sa nga ma Jisas ka nâp. ⁴⁵ Bâ nga qa räm nagem ga i sa ma Jisas ka nâp dä qa rhares pät ma Jisas aa släqyige angärha rhäng bâ ma Josep.

⁴⁶ Dä ma Josep ka vodäm bät ama uiu qi ama boiqi ama ingas ki näkt ka vlukt sä ma Jisas aa släqyige nämäni ama sâmänanamuqa bâ qa ong bät ige nä iaqyäkt ama boiqi näkt ka mu ige mät ama nâpka aa liqi qaraktni i sa rha rhap ma qi mäni ama qäsävît. Näkt ka egaeng ama dulige bâ qa vâsdät nä ige mät ka liqi.

⁴⁷ Ma Maria nae ma Makdala qi nä ma Maria ma Joses aa nan di in lu äkt i sa rha mu ma Jisas aa släqyige e.

16

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki

(16:1-8 / Mat 28:1-10 / Luk 24:1-12 / Jon 20:1-9)

¹ Bâ nga nasot ama Sabat dä ma Maria nae ma Makdala qi nä ma Maria ma Jems aa nan näkt ma Salome rha vodäm bät arhongni i ama mär irhong angät tamaska ivakt iva rha rhu irhong bät ma Jisas aa släqyige. ² Dä sa nga vät ama narhoerqa ama qunäga säng ama tadenas toqoräkt i sa ama qunäga qa qot pät duququs mamär dä sa rha met sämät ama liqi qaraktni i sa rha mu ma Jisas aa släqyige e. ³ Bâ sa nga rhoqoräkt i rhat tet dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, "Urhi lu

[†] 15:39 Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävât a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'i qät näs'

va auge qä egaeng ama dulige näda ama liqi arha väm?"⁴ Bâ nga rhoqoräkt i sa rha män dä rha näm sae dä rha lu i qärqige qä dulige ama sru ige di sa aung ga egaeng ige nae.

⁵ Dä sa nga rhoqoräkt i rhat don sämät ka nämka aa liqi dä rha lu ama gamoeqa ama evänga qäarakni i qä murhämes na ama boiqi ama qulum gi dap kat muqun e da arhä märmar dä qräk mät ta.

⁶ Dä qa evänga qa goar toqortäqyia, "Qale qräqräk mät ngän. Sa nguat dräm i ngänit näm nani ma Jisas nae ma Nasaret kâarak i sa rha edämsäs pät a qa. Iaäqät di sa qa märanas! Bâ sa qaku a qa rhe. As ngäni lu nasot a qa i rha mas na aa släqyige rhe i.⁷ Dap ngän det bā ngäni qoar na aa mudäsaqongda näkt ma Pita rhoqortäqyia, 'Ma Jisas ka goar iva ngän det sae ma Gallii. Bâ va ngän dän bät a qa e rhoqor mäqi qre qa goar na ngän.'"

⁸ Nga qäarak ka goar na rha rhoqoräkt dä rha ang masirhat navuk nämät ka liqi i qräk mät ta mamär dä rhit len bā värvar vät a rha. Bâ nga rhoqoräkt i rhi ngang dä qaku rha sameng ba aung inguna rhit len.*

Väs Dä Ma Jisas Ge Ma Maria Nae Ma Makdala

(16:9-11 / Mat 28:9-10 / Jon 20:10-18)

⁹ [†Bâ sa nga rhoqoräkt i ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki näva ama up mamär vät ama qunäga ama narhoer qa vät iosäkt ama tadenas dä qa er qa män ge ma Maria nae ma Makdala qäarakni i mudu qa qutmäs ama ngärhäqyet da udiom ama iaus nämät ki.¹⁰ Dä qia met bā qia sameng ba aa ruavek kâararhani i sa mudu qale rha rhi na qa rhoqoräkt i rhit nok mät ama iräski.¹¹ Bâ nga rha nari i ma Jisas di ama iar qa bā qosaqi ma Maria nae ma Makdala di sa qia lu qa dä qaku rhat nanakt na arha enge.

Väs Dä Ma Jisas Bâ Ama Rhisuiom In Lu Qa

(16:12-13 / Luk 24:13-35)

¹² Mamär dä ma Jisas ka män ge aa mudäsaqongioma ama udiom i qat nañäm maos toqoräkt i in det pät ama värhäm ama mor äm angä rhäkt.¹³ Dä qosaqi in män sage arhani ama mudäsaqongda moe bā in sameng ba rha sokt di qosaqi qaku rhat nanakt na ina enge.

* **16:8** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot dä arhani ama ruvek di rha mualat na ama abukkina qärangätini i qoki ngät tamän doqorne na aa abuk näkt taerhärhom däkt ama qängärirhom di irhom e väm ngät nasot ama ngärhäqyet da dägguarhong nä ini ama qängärini. 'Bâ rha lir ta met bā rha sameng mamär bā ma Pita qä na aa ruavek. Dä nasot dä ma Jisas maräkt ka rhäk na rha sa ama qumärqumär ngät dä ama sokt tam ngät ama sameng sävät ama mumaiar qärangätini i qaku anga tpäsini va angät kamäs bā sävät ama ivätki at tärhäkt moe.' † **16:9** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhong ma 16:9 bā sävät ma 16:20 di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

Ma Jisas Aa Rhodröp Bâ Ba Aa Mudäsaqongda

(16:14-18 / Mat 28:16-20 / Luk 24:36-49 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)

(16:19-20 / Luk 24:50-53 / Lat 1:9-11)

¹⁴ Näkt sa nga nasot dä ma Jisas ka män ge aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da sägäk na rha rhoqoräkt i rhat täs näkt ka von da rha ama enge ama qrot ngät sävät iomäkt i qaku rhat nanakt dä sävät arhä väs kârangätini i ama qrot ngät dä iomäkt i qaku rhat nanakt nä iarhakt kâararhae i sa rha lu qa nasot iomäkt i qa märanas.

¹⁵ Näkt sa qa goar na rha rhoqortäqyia, "Ngän det pät ama ivätki moe bā va ngäni sameng na ama sameng ama mär ngät ba ama ruvek moe.¹⁶ Bâ nga iaäqät kâarak i qat nanakt bā qa rha ama baptais diva ama iar qa dap kâarakni i qaku qat nanakt di sa qa slava dä va ma Ngämuqa qä rhäksärhäm ga dä va qä sangäm na qa.¹⁷ Näkt pa rhangät täkt ama muqunän diva nga e vät iarhakt kâararhae i rhat nanakt iva nävät gu qrot dä va rhit kutmäs ama iaus dä va rhat tamän na ama iaräs na ngät ama enge.¹⁸ Bâ nga rhit sangar ama uuvärhirhong gäqräqrongni i irhong ngärhi veng na arhä rhäkt ura ngakt bā rhit näkt anga reng ama qänong bäm ngät dä qaku mamär iva iarhongäkt ngä naslava na rha. Dap pa rhat tu arhä rhäkt pät ama rämgivärharha bā va märäsmäräs pät a rha."

¹⁹ Sa nga nasot i ma Engeska ma Jisas ka märhamän särha aa mudäsaqongda rhoqoräkt dä ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säva ama usäpki bā qa muqun dä ma Ngämuqa aa märmar.²⁰ Nga ma Jisas ka met daqule rha dä rha met pät ama ivätki moe bā rhi sameng. Dä ma Ngämuqa qat tualat kâ na rha bā qät tarespäm na arha enge na ama muqunän gärangätini i ngät dän.]

Ma Luk

Ama Rhäväktäs

Ma Luk di nguaräm ama Grikka na qa qarakni i aa lat di qat dräm gat tumäräspät. Ma Pol aa ruaqa na qa mamär dä va aa abuk sage ama Kolosiqäna di ma Pol qat tamän sävät a qa i, "ma Luk kårakni i qat dräm gat tumäräspät kårak i aurha snäng bät a qa." Ma Luk di qä nä ma Pol vät aosni ma Pol aa tmerhäs. Qa di sa qa su masirhat bä äkt i ama mädränga na qa mamär. Qat dräm mamär sävät ama Grikkäna arhä qårhong dä arha enge.

Qa säm bä rhakt täkt aa buk di sage ma Tiofilus kårakni i aa ngårhipki at tarimini di akni qarakni i aa snäng bät ma Ngämuqa. Ma Tiofilus di nguaräm ama moräsnaqa na qa nae ma Rom. Ma Luk di nani a qa iva qa rhuqunäga vät ma Tiofilus sävät ma Jisas. Ma Luk di qosaqi qa säm ba ama abuk kårakni i rhat tes ki i Ama Ngangda Arha Lat.

Ma Luk di qa säm bä rhakt täkt aa buk na ama Grikkäna arha enge diva qi sage ma Tiofilus maräkt bä sage ama Grikkäna qårarhani iva rhat tes pä m gi sokt di ama rharimini i qa säm bäm gi divakt iva qä sämaqrot na ama qatnanaktpämda moe arhä qatnanakt bä va qosaqi qa rhuvät pät ama enge nage ama ruvek kårarhani i qaku rhat nanakt. Va aa abuk di ma Luk kat tair särha ama enge maos maos sävät ma Jisas kårangätni i ama iraski na ngät dap kår qur ama ruvek i ma Jisas kat tamän iva ama Jentailqäna diva qosaqi arha anga släqyäs pä ma Ngämuqa aa Muräktpä m bä rhoqoräkt dä ama sameng ama mär ngät di ngät bä ba ama ruvek moe vät ama ivätki.

Ma Luk di qa säm maräkt sävät ma Jisas aa iar mänasäng na äkt i rha säl a qa bä dängdäng bät ama qäväläm gårqomni i qa an dävit. Ma Luk aa abuk di qit täväktsäs sävät ma Jisas i ama ruqa na qa. Dä soknga ma Luk ka säm ama qoengitnäk nasot a ne bä sävät ma Jisas iva qa rhuqunäga vät a rha i ma Jisas di sa qa män nävä ma Adam. Bä ma ama rhäqäp nä imek dä qa märhamän bät tom däkt ama qäväläm i ma Ruqa aa Emga. Ma Luk kat tamän masirhat sävät ama nän dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama ansäs sage ma Ngämuqa näkt kånäskänes ka sävät ama tläktä dä ama vurha. Ama enge na ama siqut pä rhakt täkt ama abuk di masirhat na ngät pa angätni ama abukkina angät tpäs.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-4)

Rha Sa Ma Jisas Dä Aa Narhoer Ngät Aa Qofo (1:5-2)

Ma Jisas Aa Rhäkmunanaska Iva Nani Aa Lat Sage Ama Ruvek (3-4:13)

Ma Jisas Aa Lat E Vät Ama Ngårhåktka Ma Galili (4:14-9:9)

Ma Jisas Kat Tet Iva Sävat Ama Ivårhimek Namet Ma Galili (9:10-50)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia (9:51-13:21)

Ma Jisas Aa Lat Muk Ma Perea Bä Rhage Rhage (13:22-19:27)

Ma Jisas Aa Dängdängini Na Ngät Aa Qunäng (19:28-24)

Ama Enge Narhoer Bä Qamorqa Ma Tiofilus

¹ Ama rhäqäp na rha ama ruvek sa rha siqut i rha säm bä rha adämne na ama sek sävät ma Jisas aa lat kårangätni i mudu ngä märanas mänguräp mä ut. ² Sa rha säm mamär varhäm ama enge qårangätni i ama latta sä ma Ngämuqa aa enge sa rha von ut tam ngät. Dä iarhakt kårarhae i qale rha vät ama rharimini bä dängdäng däkt di rha lu iarhongäkt moe qårqårhong i irhong ngä mu angät släqyige vät a nas. ³ Dap aingo di ngua näm mamär bä ngua räm mamär nä ma Jisas aa lat moe dä soknga nani a ngo iva ngu säm anga enge maräkt ba nge, qamorqa ma Tiofilus. ⁴ Rhoqoräkt divakt iva ngiat dräm i iarhongäkt kårqårhong i sa rha su nge nä irhong sävät ma Jisas di ama engätki nä irhong.

Ama Sameng Sävat Ma Jon Ama Baptais Iva Rhi Sa Qa

⁵ Vät iangårhåkt ama rhodäm i ma Herot di ama vitnaqa e vät ama ngårhåktka ma Judia dä qale ama pris kårak i rhat tes ka i ma Sekaraia. Näkt ka nämäni ma Abiya aa priskäna. Dä aa egutki ma Elisabet di qosaqi qi nämäni ama enevaqi i ma Aron. ⁶ Ma Sekaraia qä nä ma Elisabet di ama räkt iom dä ma Ngämuqa aa saqong dä inät dräm init pä m ma Ngämuqa aa Muräkt dä aa enge angårha rhäng mamär. ⁷ Qaku ina anga es inguna ma Elisabet di ama rhängaräs ki bä rhäkt di ama sru iom.

⁸ Vät akni ama qunäga dä ma Sekaraia qat tualat sage ma Ngämuqa va ama ansäspängi ama mor qi inguna rhoqoräkt di aa qårhae ama priskäna arhä qäväläm iva rhat tualat. ⁹ Rhoqor varhäm arhä qårhong ama priskäna dä sa rha armeng dä m ga iva qa rhon säva ama ansäspängi ama mor qi ivakt iva qä väs ama insens. ¹⁰ Bä nga ngät dang dap ama gulängi na ama ruvek di qale rha inamak dalek bä rhi nän sage ma Ngämuqa.

¹¹ Ma Sekaraia qale qa vuk dä väs da ama ensel nage ma Ngämuqa bä qat mair säda aa marmär na ama vodämes na ama insens angät laiqa. ¹² Bä ma Sekaraia qa särmän sävät a qa bä rhäqäp ka na ama tlena mamär. ¹³ Sokt di ama ensel qa qoar na qa

rhoqortäqyia, “Sekaraia, qale ngit len! Sa ma Ngämuqa qa nari gia nän bä va gia egutki ma Elisabet diva qi sa ama rhoemga bä va ngia rhes ka i ma Jon. ¹⁴ Bä va märär gem nge bä va ngi qok masirhat bä anga rhäqäp na rha diva rhi qok ti na nge rhoqoräkt i qi sa qa ¹⁵ inguna qa diva ama moräs na qa dä ma Ngämuqa aa saqong. Bä va qaku qä natnakt ama wain bä ama qrot ki ama rigi näkt ka diva rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nak koki as toqoräkt i qaku rha sa qa.

¹⁶ “Bä va qa evär da ama rhäqäp na rha ama Israelqäna sage ma Engeska arhä Ngämuqa. ¹⁷ Bä va qa er qa rhet pä ma Engeska aa qamäs sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot toqor ma Elaija bä va qä evär da ama ngätmamäkkäna arhä mungäsnäng sävät arhä rhoes dä qosaqi ama tmervämäda diva rhat tet nasot ama mädräm ama mär ngät nage ama räktta. Iva qä rhäkmü vät ama ruvek iva rhit täkmü na nas nani ma Engeska.”

¹⁸ Dä ma Sekaraia qä snanbät sa ama ensel toqortäqyia, “Va nguät dräm doqor mäniekt i ngäktki nä rhangät täkt ama enge? Inguna aingo di ama sruqa na ngo dä gua egutki di sa qia met e na at koeo.”

¹⁹ Dä ama ensel qä qoar toqortäqyia, “Aingo di ma Gebriel. Bä aingo di qale ngo ge ma Ngämuqa rhävuk. Näkt sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo sagem nge ivakt iva ngua rhamän särhäm nge i ngu qoar na nge nä rhangät täkt ama sameng ama mär ngät. ²⁰ As ngi nari, va rhäksot nä gia enge bä va qaku ngi natmärhamän bä dängdäng i gua enge ngä rhu angät släqyige vät a nas inguna qaku ngia mat maengäkt sä gua enge. Rhärhong däkt moe diva irhong ngä rhu angät släqyige vät a nas pät ama rhodäm gärangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngät.”

²¹ Vät iomäkt ama qäväläm di qale ama ruvek dap tat tu arhä snäng i mäniekt bä qale qa mauiv va ama ansäspängi ama mor qi. ²² Bä nak as nga vuk sä qa dä sa qaku mamär iva qat tamän sävät a rha. Dä rha räm nagem ga i rhoqoräkt di qa lu anga nämfiämgi va ama ansäspängi ama mor qi inguna sokt kä siqutmät dap kaku qat tamän.

²³ Bä nga rhäksot na ama qunäng gärangätni i rha mu ngät bä ba qa iva qat tualat pa ama ansäspängi ama mor qi dä evär däm ga säva vät. ²⁴ Näkt nga nasot dä aa egutki ma Elisabet at sarebäm näkt kali qi i qep särhäm gi va vät pät ama eqoan ama ngärhäqyet. ²⁵ Dä qi qoar toqortäqyia, “Nak as ma Ngämuqa qa mualat toqor täkt ba ngo i qat tu aa snäng sä ngo dä qa rhäksot nä gu qluqi nävät a ngo näda ama ruvek arhä saqong.”

Ama Sameng Sävät Ma Jisas Iva Rhi Sa Qa

²⁶ Sa nga ma Elisabet di at ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan dä ma Ngämuqa qa rhäk na ama ensel ma Gebriel sämät ama värhäm ama gaini na äm bät ama ngärhäktka ma Galili qarqomni i rhat tes äm i ma Nasaret ²⁷ bä sage ama säski qaraktni i mänaris na qi sävät akni ama gamoeqa qaräk i rhat tes ka i ma Josep kärak i ama enevaqi sä qa nävät ma Devit. Näkt iaqyäkt ama säski di rhat tes ki i ma Maria. ²⁸ Bä ama ensel qa män gem gi dä qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Ama mär sagem nge inguna ma Ngämuqa qat tu aa snäng sävät a nge masirhat. Bä ma Ngämuqa di qale qa gem nge.”

²⁹ Ma Maria di rhäqäptäqäp ki masirhat nävät kärak aa enge dä qiat tu at snäng i agi enge na ama arsäs tangät täkt. ³⁰ Dä ama ensel qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Maria, qale ngit len. Ainge di ma Ngämuqa qat tu aa snäng sävät a nge. ³¹ Näkt as ngi nari, va gi nga sarebäm bä va ngi sa anga rhoemga bä va ngia rhes ka i ma Jisas. ³² Bä va qa diva ama moräs na qa mamär bä va qa diva rhat tes ka i ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa emga. Bä ma Engeska ma Ngämuqa diva qä von ga rha ama vitnaqa aa mämugunäs nasot mudu aa mamäk ma Devit. ³³ Bä va qa diva ama vitnaqa na qa vasägos bä ma Jekop aa enevaqi bä va aa muräkt diva qaku rhäksot na ngät.”

³⁴ Dä ma Maria qia snanbät sa ama ensel toqortäqyia, “Va sirhäkt toqor mäniekt inguna as kaku ngua mas ngu na anga gamoeqa?”

³⁵ Dä ama ensel qa muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qä rhän gem nge bä va ama qrot nage ma Moräsnaqa Na Rhävuk pa ngärhi ong nge dä soknga ama rhoemga qaraktni iva ngi sa qa diva rhi qoar i ama qumärqumär qa mamär bä va rhat tes ka i ma Ngämuqa aa emga. ³⁶ As ngi nari, nak ma Elisabet käraktni i sägärhae na nge sävät a qi qaräkt i rhi qoar i ama rhängaräs ki dä ama sruqi na qi sokt di at sarebäm na ama gamoeqa bä rhäkt di at ngärhäqyet da sägäkt na arha eqoan. ³⁷ Inguna qaku aqrot guani ge ma Ngämuqa.”

³⁸ Dä ma Maria qia muvät toqortäqyia, “Ari, aingo di ama latki qaraktni i qale ngo vä ma Ngämuqa aa rem. Vadi va rhäkmmär tä gia enge.” Dä ama ensel qa met daqule qi.

Ma Maria Qia Met Sage Ma Elisabet

³⁹ Näkt nga nasot toqoräkt dä ma Maria qia rhäkmü na nas näkt kia ang sämät ama värhäm bät ama ivärhäs ma Judia. Iomäkt ama värhäm di sa qale läm mäni ama dabap ama lel ap. ⁴⁰ Bä qia mon säp ma Sekaraia aa vätkä bä qia mes ama mär sage ma Elisabet.

⁴¹ Bā nga ma Elisabet kia nari arha enge dā ama rhoemga da arha ron ga iaur bā ma Elisabet di rhāqāp ki na ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa. ⁴² Dā qia mārhamān dāvuk toqortāqyia, “Ma Ngāmuqa aa mārmergem ba nge nā māngurāp ama evop moe bā qosaqi ba ama rhoemga qarākni iva ngi sa qa. ⁴³ Nākt māniekt bā va ma Ngāmuqa qat tu aa snāng sāvāt a ngo bā gua Engeska aa nanāk kia rhān gem ngo. ⁴⁴ Bā nga rhoqor tākt i ngua nari gia enge dā ama rhoemga dā gua ron ga iaur nāvāt ama mārmergem. ⁴⁵ Va ama mārmergem sagem nge, qarākt i qia mat maengākt sa ama enge nage ma Ngāmuqa iva ngā rhu angāt slāqyige vāt a nas.”

Ma Maria At Mabuqi

⁴⁶ Dā ma Maria qia qoar toqortāqyia,

“Ngut sek sā ma Engeska ma Ngāmuqa māt gu snāngaqa

⁴⁷ bā mārmer gem ngo masirhat nāvāt ma Ngāmuqa gu Mumaiar

⁴⁸ inguna qa mu aa snāng sāvāt a ngo aingo aa latki qarāktni i ama sāmagaininanas nga e gem ngo.

Bā va mānasāng narhākt bā rhāvit di ama qoengitnāk moe na ama ruvek diva rhi qoar i ma Ngāmuqa aa mārmergem nga e vāt a ngo.

⁴⁹ Inguna iaqākt kārak i aa qrot ngā vit di sa qa mualat na ama enges ngāt ama lat ba ngo

bā aa ngārhipki di ama qumārqumar qi mamār.

⁵⁰ Bā aa lavuqi di qi sāvāt iarhakt kārarae i rhit kutdrir sāvāt a qa nāvāt ama qoengitnāk nasot a ne.

⁵¹ Qa mualat na ama qrot ngāt ama lat na aa qrot

bā qa vrāsmāt na ama ruvek kārarahani i rhāqāp ta mamār na ama mairnanas.

⁵² Qa anbut sa ama tpāskinarha nāmāt arhā māmugunimek

dap ka sek sa ama ruvek kārarahani i ama sāmagaininanas nga e gem da.

⁵³ Qa von iarhakt kārarae i anoeng mā rha rha ama mārirhong bā mamār na rha dap ka rhāk na ama qarhōngbārharha i rhi sās.

⁵⁴ Qa matnārha aa latta ama Israelqāna qararahani i qale rha va aa rem i qaku rāt pāt a qa iva qāt lavuqi

⁵⁵ nā ma Abraham gā na aa es nasot a ne vasāgos

parhām aa enge na ama rharesbane mudu qarāngātni i ngāt bā ba ut mamākkāna.”

⁵⁶ Nākt ma Maria qali qi ge ma Elisabet bā qorhās na ama dāvagukt ama eqoan nākt evār dām gi sāva arha vāt.

Rha Sa Ma Jon

⁵⁷ Rhākt di ama qvālām ngā mān iva ma Elisabet ki sa bā qia sa ama gamoeqa. ⁵⁸ Bā rhoqorākt di iarhakt kārarae na glaqot na qi bā sāvāt at kārhae rha nari sāvāt a qi i ma Ngāmuqa qa lavuqi na qi masirhat dā rha moe mār gem da rhi na qi.

⁵⁹ Vāt ama ngārhiqyet da dāvaung na qa ama qunāga dā rha mān iva rhi dākt sāng ama rhoemga bā va rha rhes ka na aa mamāk ma Sekaraia. ⁶⁰ Sōkt di aa nanāk kia mārhamān dā qi goar toqortāqyia, “Nak kaku, nak pa u rhes ka i ma Jon.”

⁶¹ Dā rhi qoar na qi rhoqortāqyia, “Qaku aung māngurāp gi qarhae di rhat tes ka nā iaqyākt ama ngārhipki.” ⁶² Dā rha siqutmāt sage aa mamāk ivakt iva rhi rām bāt a qa i nani a qa iva qa rhes ama rhoemga rhoqor māniekt.

⁶³ Dā qa siqutmāt iva nani guani iva qā sām bāt ini angārha rhāng. Bā qrāk māt ta moe i sa qarāk ka sām doqortāqyia, “Aa ngārhipki diva ma Jon.” ⁶⁴ Dā qoki ākt dā sak pā ma Sekaraia aa vāngi bā mamār vāt a qa iva qat tamān bā qā nānsās sage ma Ngāmuqa.

⁶⁵ Dā ama ruvek nae na glaqot di qrāk māt ta masirhat bā rhit len. Bā ama ruvek pāt ama dabap ama lel ap e ma Judia di rhat tamān bāt tārhong dākt. ⁶⁶ Bā iarhakt moe qararahani i rha nari sāvāt tārhong dākt di rhat tu arhā snāng masirhat sāvāt irhong inguna ma Ngāmuqa aa rhāqyet nga e vāt iaqākt ama rhoemga dā rhi snanbāt toqortāqyia, “Rhak tākt ama rhoemga diva aqiqa na qa mugas?”

Ma Sekaraia Aa Enge Nage Ma Ngāmuqa

⁶⁷ Nākt ma Jon aa mamāk ma Sekaraia di rhāqāp ka na ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa bā qat tamān na ama enge nage ma Ngāmuqa rhoqortāqyia,

⁶⁸ “Ama ansās sage ma Engeska ma Ngāmuqa bā ba ama Israelqāna

inguna qa mān bā qa rhāksasot aa ruvek.

⁶⁹ Bā qa mair na akni ama qrotka sa ama mumaiar

nāmāni ama enevaqi i ma Devit kārak i ama latka vā ma Ngāmuqa aa rem.

⁷⁰ Iangārhiakt di rhoqor varhām ma Ngāmuqa aa enge qarāngātni i mudu nāmāt aa vānginarha ama qumārqumar ta mamār.

⁷¹ Bā ma Ngāmuqa aa snāngaqa diva qā lavuqi na ut nāmāt aurha ikkāna

dā nāmāt iarhakt kārarae i ama vu da arha ron masirhat sāvāt a ut

⁷² bā rhoqorākt ivakt iva qa rhualat na aa lavuqi bā ba aut mamākkāna

bā va saqi as kat drām na aa rharesbane māngurāp mā qa qā na rha.

- ⁷³ Iangärhäkt ama mumänaris kärangättni i qa mu ngät ba aut mamäk ma Abraham
- ⁷⁴ iva qa rhumaiar na ut nämät aurha ikkäna dä rhoqoräkt i qali lut pä ma Ngämuqa aa rem di qaku mamär iva urhit len
- ⁷⁵ doqoräkt i ut tualat na ama qumärqumär ngät ama lat dä ama räkt ngät ama lat da aa saqong bät aut kunäng na aurha iar moe.
- ⁷⁶ “Bä ainge ngua emga diva rhat tes nge i ma Ngämuqa aa vämginaqa nage ma Moräsnaqa Na Rhävuk
inguna va ngia er ngia rhet pä ma Engeska aa qamäs bä va ngi rhäkmu na ama iska ba qa
- ⁷⁷ ivakt iva ngi goar nä ma Ngämuqa aa ruvek iva rhi rha ama mumaiar kärangättni i ngät dän doqoräkt i ma Ngämuqa qät kyiradeng na arha vuirhong.
- ⁷⁸ Inguna nävät ma Ngämuqa aa lavuqi ama mor qi
diva ama qunäga qa rhäranas bä qa rhän sagem ut na rhävuk
- ⁷⁹ ivakt iva qä voda ama neraqa sävät iarhakt kärarhae i qale rha vät bängangit angät tpäs
dä qararhani i rhat däqäm dap arha iar di qaku ama iar ama engättki na ngät nage ma Ngämuqa
dä va qa rhuräkt bä ba ut säva ama is na ama bulap.”

⁸⁰ Bä ma Jon ga ir bä sa mor qa bä sa ama grot ka da ama iar vät aa qloqaga näkt kale qa vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga qarakni i vuk sä qa säda eraqi sage ama Israelqäna.

2

Ma Maria Qia Sa Ma Jisas Ma Krajs (2:1-7 / Mat 1:18-25)

¹ Vät iangärhäkt ama rhodäm dä ama muqunäga qa met nage ma Sisar ma Ogas-tas iva rhi säm ama ruvek moe arhä ngärhep nävät ama ivätki qarakttni i ama narhoerta nae näva ama värhäm ama mor äm na Rom dit lu vät a qi. ² Rhangät täkt di ama narhoer ngät ama rhodäm sa ama ruvek toqoräkt i ma Kwirinius di ama tpäsquinaqa va ama ngärhäktka ma Siria*.

³ Bä ama ruvek moe di vräsmät na rha i qoki ak dä ak sämät aa värhäm iva rhi rha ama rhodäm sä rha. ⁴ Dä soknga ma Josep di qosaqi qa met nae ma Galili nämät ama värhäm na Nasaret pävit sämät ma Devit aa värhäm ama gaini na äm e ma Judia qarqom

i rhat tes äm i ma Betlehem inguna qa di sägärhae na qa sävät ma Devit.

⁵ Ma Maria qarakttni i mänaris na qi sävät ma Josep di qä na qi in met ivakt iva rhi rha ama rhodäm sä iom. Dap toqoräkt di qi vät a nas. ⁶ Bä nga qali liom e dä sa ama qäväläm ngä män iva qi sa. ⁷ Bä qia sa at toemga ama narhoer qa va ama bulmakaoqäna angärha vätki näkt kia ong ga na ama boi näkt kia mas na qa va ama bulmakaoqäna angärha tmäs näväm ga ama luska inguna qaku anga släqyäs nanokt iom ba ama tmända arha vätki.

Ama Enselqäna Rha Män Ge Ama Gamoe Qärrahani I Rhat Dräm Dit Lu Vät Ama Sipsipkäna

⁸ Näkt näp bängagi dä qale ama gamoe qararhani i rhat dräm dat tas dap tit lu vät ama sipsipkäna vät angärha ivärhäs e glaqot. ⁹ Dä ama ensel nage ma Ngämuqa väs däm ga gem da bä ma Ngämuqa aa murhämiska qa sen namet a rha bä rhäqäp ta mamär na ama tlenge. ¹⁰ Sokt di ama ensel qa goar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngänit len. As ngäni nari, nak ngua män sa ama sameng ama rük ngät na ama märmärgem bä ba ama ruvek moe. ¹¹ Rhäqyerhäkt di sa rha sa qaräk iva qa rhumaiar na ngän bä ma Devit aa värhäm. Qa di ma Krajs na Engeska. ¹² Va ngäni räm a qa nage rhakt täkt ama muqunängi i iaqäkt ama rhoemga di rha ong ga na ama boi näkt kat namas pa ama bulmakaoqäna angärha tmäs näväm ga ama luska.”

¹³ Näkt ama rhäqäp na rha mamär ama enselqäna väs däm da masägos sage qaräk kä ensel bä rhi nän sä ma Ngämuqa dap tat tamän doqortäqyia,

¹⁴ “Urhit boda ama murhämiska sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpki arha ron

dä ama bulap pät ivät ba ama ruvek kärarhani i aa snäng bät a rha.”

¹⁵ Bä nga ama enselqäna rha met daqule rha sa rhävuk säva usäp dä iarhakt kärarhae i rhit lu vät ama sipsipkäna rhi goar na ne rhoqortäqyia, “U rhet sae ma Betlehem bä urhi lu iangärhäkt ama lat kärangättni i ngä märanas iangärhäkt kärangät i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa goar na ut sävät a ngät.” ¹⁶ Dä soknga rha ang bä sae dä rhit näm bä rha män bät ma Maria qi nä ma Josep dä ama qokokka qarakttni i qat namas pa ama bulmakaoqäna angärha tmäs näväm ga ama luska.

¹⁷ Bä nga rha lu qa dä rha vräs ama enge kärangättni i ama ensel qa goar na rha na ngät sävät ma Jisas. ¹⁸ Bä ama ruvek moe qararhani i rha nari di qräk mät ta nävät

* 2:2 ama ngärhäktka ma Siria Vät iangärhäkt ama rhodäm di ama ngärhäqyiom ma Judia dä ma Galili di ama qäväläm nävät ama ngärhäktka ma Siria qarakttni i ama Romgäna rhat turäkt päp ga.

ama sameng nage qärrarhani i rhit lu vät ama sipsipkäna. ¹⁹ Dap ma Maria di qia sangar sävät tärhong däkt ama engirhong mät at snängaqa bä qi manäkt irhong mamär.

²⁰ Dä qärrarhae i rhit lu vät ama sipsipkäna di evär däm da sage arhä sipsipkäna dap ti nänsäs sage ma Ngämuqa nävät iarhongäkt kärqärhong i rha nari dä rha lu irhong barhäm ama ensel aa enge bä ba rha.

²¹ Nasot ama ngärhäqyet da dävauung ama qunäng doqoräkt i rha däkt säng mä qa dä rha mes ka i ma Jisas. Rhakt täkt ama ngärhipki di ama ensel qa mes ka na qi rhoqoräkt i as kaku ma Maria at sarebäm nä ma Jisas.

Rha Män Sä Ma Jisas Sage Ama Pris Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

²² Nga ama qäväläm ngä män iva rhi qumär nas dä ma Ngämuqa aa saqong sa arha vuirhong doqor varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä rha män sä ma Jisas sämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem ivakt iva rhi vodäm ga bä ma Ngämuqa ²³ toqor varhäm gärangätni ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni i ngät tamän doqortäqya, "Ama narhoer ta ama gamoe moe qärrarhani i rhit sa rha diva rhi arñis na rha bä bä ma Ngämuqa" ²⁴ dä qosaqi va rhi voda ama vodämes toqor varhäm ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni i ngät tamän doqortäqya, "Mamär iva rhi väs anga unbam anga simängam ura anga unbam anga rhoebam anga ituam."

²⁵ Dap nga rhoqoräkt di qale ama ruqa e ma Jerusalem gäarak i rhat tes ka i ma Simeon näkt ka di ama saengäkt ka dä ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong gäarak i iaqäkt di mudu qat nañäm nani ama ruqa qäarak iva qa rhumaiar na ama Israelqäna näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa e gem ga ma Simeon. ²⁶ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa muqunäga vät a qa iva as kaku qä nañap dap as pa qä lu iaqäkt kärak i sa ma Engeska qa muqunän bät a qa ma Kraiss.

²⁷ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na qa bä qa er nanokt ka säva ama ansäspämgi ama mor qi näkt nga ama ngätmamäqiom in mon sa ama qokokka ma Jisas ivakt iva rha rhualat sä qa rhoemga rhoqoräkt parhäm ama Muräkt kärangätni i ngät tamän iva rha rhualat toqoräkt ²⁸ dä ma Simeon ga sek mä qa na aa rhäqyisem bä qa ansäs sage ma Ngämuqa näkt kä qoar na qa rhoqortäqya,

²⁹ "Sokt nge Ngämuqa, rhoqor varhäm gia enge qärangätni i sa ngia märhamän särhäm ngo

di sa mamär iva rhäkt di ngi rhares pät gua rhäng aingo ama latka vä gia rem iva ngua rhet sa ama bulap

³⁰ inguna sa ngua lu iaqäkt kärak i sa ngia rhäk na qa sa ama mumaiar

³¹ iva bä ba ama ruvek moe.

³² Qa diva ama neraqa na qa iva qa rhuqunäga bä ba ama Jentailqäna dä va qa rhän sa ama murhämeska sage gia ruvek ama Israelqäna."

³³ Ama qokokka aa mam dä aa nan di qräk mät iom masirhat nävät ama enge qärangätni i ma Simeon ga märhamän bät a ngät sävät a qa. ³⁴ Dä ma Simeon ga nän da ama modämne sävät a iom näkt kä qoar nä ma Maria ama rhoemga aa nanäk toqortäqya, "As ngi nari, ma Ngämuqa aa muqunän nga e vät tak täkt ama rhoemga iva nävät a qa dä va anga rhäqap na rha anga ruvek nae ma Israel diva arharpus na arhani dä va arhani rhat täranas. Näkt pa qa diva ama muqunän na qa qäarakni iva ama ruvek tat tamän na ama nängoer sävät a qa ³⁵ dap pa anga rhäqap na rha arhä mungäsänng diva vuk sä ngät säda eraqi. Näkt kosaqi nge diva ama ulaqi arha singi qi rheräkt gi snängaqa."

³⁶ Qale ma Ngämuqa aa vämginaqi ma Ana ma Fanuel aa ingi qäarakni i qa nämäni ama enevaqi i ma Aser. Ama sru qi na qi qäarakni i mudu qia mät arha egutka bä qali liom gem ne vät ama ngärhäqyet da ama udiom na ama qoeo näkt sa qa fiap ³⁷ näkt ama maqoski na qi bä dängdäng i at koeo di ama ruvek ama levaet na rha da ama levaet. Qaku qiat tet näva ama ansäspämgi ama mor qi dap kit boda ama ansäs pät kunäng näp bängang dä qiat teranot dä qi nän.

³⁸ Qia män sagem da vät iomäkt ama qäväläm bä qia voda at märmärgem sage ma Ngämuqa näkt kia sameng sävät ama qokokka bä ba ama ruvek moe qärrarhani i qale rha nani ama muisiska bä bä ma Jerusalem.

Evär Däm Da Sae Ma Nasaret

³⁹ Bä sa nga ma Josep kä nä ma Maria in mualat nä iarhongäkt moe rhoqor varhäm ama Muräkt nage ma Ngämuqa bä rhäksot dä evär däm da säva arha värhäm ama gaini na äm ma Nasaret e ma Galili. ⁴⁰ Näkt ama qokokka di märmor qa bä ama qrot ka näkt täqap ka na ama mädräm ama mär ngät näkt ma Ngämuqa aa näämsävätki di qia e vät a qa.

Ama Rhoemga Ma Jisas Di Qale Qa Va Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

⁴¹ Vät ama qoeo moe dä ma Jisas aa mamäkkäna rhat tet sae ma Jerusalem bä säva ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova. ⁴² Bä nga ma Jisas di ama ngärhäqyisem da udiom na aa qoeo dä rha

met sae säva ama tmäski rhoqor varhäm ama Judaqäna arhä qärhong. ⁴³ Bä nga rhäksot na ama tmäski dä evär däm iom säva vät dap ama rhoemga ma Jisas di qale qa e ma Jerusalem. Näkt aa mamäqiom di qaku inät dräm doqor täkt. ⁴⁴ Dap in du in snäng i qa e ge ama gulañ na ama ruvek kârarhani i rha moe rhat tet bä rha met pät ama qunäga ama rhäk täm ga bä nak as nga nasot dä inät nâm nani a qa mänguräp aa ruvek dä aa qärhae. ⁴⁵ Bä qop nga qaku in män bät a qa dä evär däm iom sae ma Jerusalem bä inät nâm nani a qa.

⁴⁶ Bä nga vät ama dâvaung na qa ama qunäga dä in män bät a qa va ama ansäspämgi ama mor qi i qat muqun mänguräp iarhakt kârarhae i rhat dräm dit boda ama rhisu i qat nari rha dä qä snanbät sä rha na ama snanbät. ⁴⁷ Näkt iarhakt moe ama ruvek kârarhani i rhat nari ma Jisas di qräk mät ta nävät aa mädräm dä aa muvät.

⁴⁸ Bä ma Jisas aa mamäkkäna di qräk mät ta nävät a qa rhoqoräkt i rha lu qa bä aa nanäk ki qoar na qa rhoqortäqyia, “Nguä emga, mäniekt bä nga mualat toqor täkt sä un? Ngi lu, gi mam gä na ngo di unit täksot mamär nani a nge.”

⁴⁹ Dä qa muvät pät a iom doqortäqyia, “Mäniekt bä va inät nâm nani a ngo? Nak nga qaku inät dräm i nak pa qale ngo vä gu mam aa vätki?” ⁵⁰ Sokt di qaku qunäga vät a iom sa aa muvätki.

⁵¹ Näkt sa evär däm ga qä na iom sae ma Nasaret bä qät päis ina enge angärha rhäng dap aa nanäk di qia sangar sävät iarhongäkt ama engirhong moe mät at snängaqa.

⁵² Bä märmor ma Jisas sä ne na aa mädräm bä ma Ngämuqa qä na ma ruvek di sa märmör gem da nävät a qa.

3

Ma Jon Ama Baptais Kät Täkmü Na Ama Iska
(3:1-18/Mat 3:1-12/Mak 1:1-8/Jon 1:19-28)

¹ Vät ama quiaqa ama ngärhäqyisem da qäraet na qa qärakni i ma Taiberius di ama Sisar na qa dap toqoräkt di ma Pontius Pailat di ama tpäskinaqa e ma Judia dap ma Herot di ama tpäskinaqa e ma Galili dap aa lätkä ma Filip di ama tpäskinaqa vät ama ivärhäs ma Ituria dä vät ama ivärhäs ma Trakonitis dap ma Lisaniäs di ama tpäskinaqa vät ama ivärhäs ma Abilene ² vät iangärhäkt ama rhodäm qärangätini i ma Anas kä nä ma Kaiafas in dualat i ama prisiom ama vit na iom dä ama enge nage ma Ngämuqa ngä män bä ma Jon ma Sekaraia aa emga vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. ³ Bä qa met pät ama ivärhäs moe namet ama rigi ma Jordan bä qä sameng

ba ama ruvek iva rhi näpgoer na nas näkt ti rha ama baptais bä va ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong. ⁴ Iangärhäkt ama lat di rhoqor varhäm ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa aa enge qärangätini i qa säm a ngät toqortäqyia,

“Ama eguinga qät näs pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs toqortäqyia,

‘Ngäni rhäkmü na ama iska nanokt ma Engeska

dä ngäni slaräkt na ama is nanokt ka.

⁵ Ama up moe diva ngäni rhäqäp ngät

dä ama dam ngä na ama dabap ama lel ap moe diva ngän don ngät.

Ama is ama vaktmät na ngät diva ngäni slaräkt na ngät

bä ama is ama damadam bät a ngät diva maräkt na ngät.

⁶ Näkt ama ruvek moe diva rhi lu ama mu-maiar nage ma Ngämuqa.’”

⁷ Ma Jon gat tamän särha ama gulañ na ama ruvek kârarhani i rhat dän sagem ga iva qä baptais pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän gärarhae i ama gulañgi na ama uiuvärhirhong gärräqorhng i irhong ngärhit kut na ama qänogi, auge sa qa qoar na ngän i mamär iva ngäni ingis ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi iva nasot dä qia rhän?” ⁸ Mamär iva ngäni sa ama gavam nävät angäna lat i ngän näpgoer na nas. Qale ngäni qoaräs na ne i, ‘Ma Abraham di aut mamäk na qa’ inguna ngu qoar na ngän i nak kop mamär vät ma Ngämuqa iva qä näpgoer nä rhaerhangät ama dui bä va ngä rhän i ama rhoes bä bä ma Abraham. ⁹ Sa qäqi rhäkt di sa akni qa rhäkmü na nas sa ama apem iva qä nasäng i qät tap säng ama ngämung na qi. Dä soknga ama ngämung moe qärangätini i sa qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täpmät na ngät samäk dä rhit don na ngät sämät ama mudäbäs.”

¹⁰ Dä ama gulañ na ama ruvek ti snanbät toqortäqyia, “Dä va u rhualat toqor mäniekt?”

¹¹ Dä ma Jon ga muvät toqortäqyia, “Ama ruqa qärakni i aa sravem ama unbem di mamär iva qa rhat mät em bä qä von iaqäkt kârak i qaku aa anga agukt. Bä iaqäkt kârak i aa tmäs diva qosaqi qa rhualat toqoräkt.”

¹² Ama ruvek kârarhani i rhit ta ama takes di qosaqi rha män ivakt iva rhi rha ama baptais. Dä rhi snanbät toqortäqyia, “Qamorqa, dap aiut diva u rhualat toqor mäniekt?”

¹³ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qale ngänit ta savit na ama rhodäm sa ama ligär nage ama ruvek.”

¹⁴ Dä arhani ama ulaqimärharhärhäkt ti snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap aiut diva u rhualat toqor mäniekt?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Qale ngänit säm ama tlenga säda ama ruvek arha ron iva nani ama ligär dä qale ngänit täksärha ama ruvek mavängam dap mamär iva qoki märmär gem ngän na angän ditsek.”

¹⁵ Ama ruvek di rhat namu nani ma Kraiss dap tat tu arhä snäng ivar ngätki i ma Jon di qa rhak täkt.

¹⁶ Dä ma Jon ga muvät pät a rha moe rhoqortäqyia, “Ngu baptais bät a ngän na ama rigi. Dap akni qa e qärakni iva as dängdäng na qa nasot a ngo dä aa qrot ngä vit pä gu qrot angät tpäs dä ama rhängämütnäm sa ama sandal nävät aa qäriglem angät tpäs di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sä itnäm. Qa diva qä baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä na ama mudängi. ¹⁷ Sa qa rhäkmu na nas iva qä rharmeng da ama tmäs näva ama qlanäga dä va qa armeng da ama tmäs bä qa rhon sä ngät säva aa vätki qärakni i qali qi e nani ama lat toqoräkt dap pa qä rhon na ama qlanäga sämät ama mudam gärangätüni i sa qaku mamär vät aung iva qä naveng bät a ngät.”

¹⁸ Ma Jon ga märanas na ama ruvek na ama enge masirhat i qä sameng na ama sameng ama mär ngät ba rha. ¹⁹ Mudu ma Jon di sa qa märhamän na ama enge ama qrot ngät särha ama tpäskinäqa ma Herot inguna vät aa läkta aa egutki ma Herodias at täväs bä qosaqi inguna nävät angätüni aa lat ama vu ngät moe. ²⁰ Bä rhäkt di ma Herot ka mualat na ama lat ama vu ngät savono sae i qa väsärhä ma Jon ba ama tpäskiarharhäng.

Ma Jon Ga Baptais Pät Ma Jisas

(3:21-22 / Mat 3:13-17 / Mak 1:9-11)

²¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Jon gä baptais pät ama ruvek moe dä ma Jisas di qosaqi qa baptais pät a qa. Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas kä nän dä ama usäpki qia qang ²² bä ar sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i qa rhoqor ama simängäqa bä qa muqun bät a qa. Näkt akni ama eguinga qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqyia, “Ainge di ngua emga na nge qärak i sa gua snäng bät a nge dä qosaqi märmär gem ngo masirhat nävät a nge.”

Ama Qoengitnäk Nasot A Ne Bä Säväät Ma Jisas

(3:23-38 / Mat 1:1-17)

²³ Bä rhoqoräkt i ma Jisas ka nasäng na aa lat di sa qa di qorhäs iva ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na aa qoeo. Qa di varhäm ama ruvek arhä mädräm di ma Josep aa emga. Näkt ma Josep di ma Heli aa emga ²⁴ näkt ma Heli di ma Matat aa emga näkt ma Matat di ma Livai aa emga näkt ma Livai di ma Melki aa emga näkt ma Melki di

ma Janai aa emga näkt ma Janai di ma Josep aa emga. ²⁵ Näkt ma Josep di ma Matatias aa emga näkt ma Matatias di ma Amos aa emga näkt ma Amos di ma Nahum aa emga näkt ma Nahum di ma Esli aa emga näkt ma Esli di ma Nagai aa emga. ²⁶ Näkt ma Nagai di ma Mat aa emga näkt ma Mat di ma Matatias aa emga näkt ma Matatias di ma Semein aa emga näkt ma Semein di ma Josek aa emga näkt ma Josek di ma Joda aa emga.

²⁷ Näkt ma Joda di ma Joanan aa emga näkt ma Joanan di ma Resa aa emga näkt ma Resa di ma Serubabel aa emga näkt ma Serubabel di ma Sealtiel aa emga näkt ma Sealtiel di ma Neri aa emga. ²⁸ Näkt ma Neri di ma Melki aa emga näkt ma Melki di ma Adi aa emga näkt ma Adi di ma Kosam aa emga näkt ma Kosam di ma Elmamad aa emga näkt ma Elmamad di ma Er aa emga. ²⁹ Näkt ma Er di ma Josua aa emga näkt ma Josua di ma Elieser aa emga näkt ma Elieser di ma Jorim aa emga näkt ma Jorim di ma Matat aa emga näkt ma Matat di ma Livai aa emga.

³⁰ Näkt ma Livai di ma Simeon aa emga näkt ma Simeon di ma Juda aa emga näkt ma Juda di ma Josep aa emga näkt ma Josep di ma Jonam aa emga näkt ma Jonam di ma Eliakim aa emga. ³¹ Näkt ma Eliakim di ma Melea aa emga näkt ma Melea di ma Mena aa emga näkt ma Mena di ma Matata aa emga näkt ma Matata di ma Natan aa emga näkt ma Natan di ma Devit aa emga. ³² Näkt ma Devit di ma Jesi aa emga näkt ma Jesi di ma Obet aa emga näkt ma Obet di ma Boas aa emga näkt ma Boas di ma Salmon* aa emga näkt ma Salmon di ma Nason aa emga.

³³ Näkt ma Nason di ma Aminadap aa emga näkt ma Aminadap di ma Admin aa emga näkt ma Admin di ma Arni† aa emga näkt ma Arni di ma Hesron aa emga näkt ma Hesron di ma Peres aa emga näkt ma Peres di ma Juda aa emga. ³⁴ Näkt ma Juda di ma Jekop aa emga näkt ma Jekop di ma Aisak aa emga näkt ma Aisak di ma Abraham aa emga näkt ma Abraham di ma Tera aa emga näkt ma Tera di ma Nahor aa emga. ³⁵ Näkt ma Nahor di ma Seruk aa emga näkt ma Seruk di ma Reu aa emga näkt ma Reu di ma Pelek aa emga näkt ma Pelek di ma Eber aa emga näkt ma Eber di ma Sela aa emga.

³⁶ Näkt ma Sela di ma Kainan aa emga näkt ma Kainan di ma Arpaksat aa emga näkt ma Arpaksat di ma Siem aa emga näkt ma Siem di ma Noa aa emga näkt ma Noa di ma Lamek aa emga. ³⁷ Näkt ma Lamek di ma Metusela aa emga näkt ma Metusela di ma Enok aa emga näkt ma Enok di ma Jaret aa emga näkt ma Jaret di ma Mahalalel

* 3:32 Salmon Ura 'ma Sala' † 3:33 ma Arni Ura 'ma Aram' ura 'ma Ram'

aa emga näkt ma Mahalalel di ma Kenan di ma Kenan di ma Enos aa emga näkt ma Enos di ma Set aa emga näkt ma Set di ma Adam aa emga näkt ma Adam di ma Ngämuqa aa emga.

4

*Ma Jisas Aa Siqutsiqut
(4:1-13/Mat 4:1-11/Mak 1:12-13)*

1 Ma Jisas di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäqäp ka na nas näkt evär däm ga nämäni ama rigi ma Jordan bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa er nanokt ka sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs 2 bä qale qa vät ama ruioim ama udiom na ama qunäng näkt ma Sämga qa siqut na qa iva qa rhualat na anga vuini. Qaku qa mä s guani vät iangärhäkt ama qunäng näkt nga nasot a ngät moe ama qunäng dä anoeng mä qa.

3 Dä ma Sämga qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa aa emga na nge dä va ngi goaräs nä rhak täkt ama duiqa iva qä rhän i ama bret.”

4 Dä ma Jisas ka movät pä t a qa rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Ama ruvek diva rhat däqäm di qaku sokt da ama bret.’ ”

5 Dä ma Sämga qa er nanokt ka bä sävät ama ivärhäs tävuk bä qa qur ma Jisas ta ama muräktpä m moe vät ama ivätki vät ama qäväläm ama qot äm nak kop. 6 Näkt ma Sämga qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Va ngu von nge rha ama ivärhap ap angät muräkt moe dä ap angät murhämeska moe inguna sa ma Ngämuqa qa von ngo rha ama rhares iva ngut lu vät a ap. Bä mamär iva ngu von aung dä bap kärke ni i nani a ngo iva ngu von ga. 7 Bä nga va ngi von dä gi qutdrir sagem ngo dä va ainge sa ap moe.”

8 Dä ma Jisas ka movät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Mamär iva ngi nänäs s sage ma Engeska gi Ngämuqa bä va sokt ka qärakni iva qale nge va aa rem.’ ”

9 Dä ma Sämga qa artäm sä ma Jisas sae sämät ma Jerusalem näkt ka goar na qa bä qa mair tävuk da ama ansäspängi ama mor qi at täväs mamär näkt k ä goar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa aa emga na nge dä va ngi rhon na nas mane narhäkt.

10 Inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Ngämuqa va qa rhuräkt bä ba aa en-selqäna sävät a nge
iva rhi lu vät a nge mamär’

11 bä

“Va rhi sek mä nge na arhä rhäkt

i varis ngi nanguñ gi nga qäraet mäni anga duiqa.’ ”

12 Dä ma Jisas ka movät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngi siqut nä ma Engeska gi Ngämuqa.’ ”

13 Bä nga ma Sämga qa rhäksot na aa siqut-siqut moe sävät ma Jisas dä qa met daqule qa iva qale qa nani anga släqyäs iva saqi as k ä siqut na qa.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä Bä Ma Ngämuqa

(4:14-15/Mat 4:12-17/Mak 1:14-15)

14 Näkt sa evär dä ma Jisas sae ma Galili da ama qrot angärha ron i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ama enge sävät ma Jisas di vräs däm ngät pä t iaqäkt ama ngärhäktka moe. 15 Qä su va arhä mämairväm bä ama ruvek moe di rhi nänäs sagem ga.

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(4:16-30/Mat 13:53-58/Mak 6:1-6)

16 Dä qa met sae ma Nasaret äkt i mudu mor qa e bä nga vät ama Sabat dä qat tet bä säva ama mämairqi rhoqor vasägos i qat tualat. Näkt ka mair iva qat tes. 17 Dä rha von ga rha ama ilotka na ama abuqit sä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i aa vämginaqa ma Aisaia qa säm a ngät. Qa rhäväkt dä bit bä qa män bät iangärhäkt ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät k ä rangätni i ngät tamän doqortäqyia,

18 “Ma Engeska aa Qloqaqa di qa rhäqäp ngo na nas
inguna sa ma Engeska qa muqunän bät a ngo
iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama tläkta.

Dä qa rhäk na ngo iva ngu sameng bät ama ruvek k ä rarhani i qale rha mät ama ispät diva isiska vät a rha
bä va iarhakt k ä rarhae i ama säsur ta diva qunäga mät arhä saqong

bä va qä rarhani i qale rha da ama märänga aa ron diva isiska vät a rha

19 dä va ngu sameng i sa rhäkt diva ma Ngämuqa qä qur aa ruvek ta aa modämne.”

20 Nasot dä qa emanäng bät ama ilotka nä qa abuqit näkt ka evär dä bit bä ba ama latka näva ama mämairqi näkt ka muqun ivakt iva qä su. Dap ama ruvek moe va ama mämairqi di arhä saqong moe sävät a qa bä rhat lu qa.

21 Dä qa nasäng i qat tamän i qä goar na rha rhoqortäqyia, “Rhäqyerhäkt di sa ngän nari i ma Ngämuqa aa enge sävät a ngo i mudu rha säm a ngät di ngä mu angät släqyige vät a nas.”

²² Rha moe ama ruvek di rhat tamän na ama märmärgem sävät a qa dä qräk mät ta nävät aa enge ama märän bäm ngät. Dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Nak kop ma Josep aa emga rhak täkt.”

²³ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguat dräm iva ngäni vuk sa ama engini ama mär ngät ama mädräm bät ini sävät a ngo rhoqortäqyia, ‘Ngakt bä nga ainge di ama ruqa qarakni i qat dräm gat tumäräspät dä mamär iva ngia rhumäräs pät a nas! Ngia rhualat te mät gia värhäm nä iarhongäkt kärqärhong i ut nari i sa ngia mualat nä irhong ba ama värhäm ama moräm ma Kaperneam.’”

²⁴ Dä saqi as ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qaku aung nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa mär ge aa qarhae na qa. ²⁵ Bä nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i vät ama rhodäm imäk äkt kärangätni i qale ma Elaija di masirhat na ama maqosta ama evop ama Israelqina dap toqoräkt di ama qunängit bä qaku anga suigi qia säp pät ama qoee ama dävauung näkt ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan bä ama qarhuqi vät ama ivärhäs moe e ma Israel. ²⁶ Sökt di ma Elaija di qaku rha rhäk na qa sage agukt nävät iarhakt ama maqosta dap sökt sage aktni ama ruqi qarakti i qaku qi nävät ama Judaqäna dap iaqyäkt di ama maqoski e mät ama värhäm ama gaini na äm ma Sarefat pät ama ngärhäktka rhage na ama värhäm ma Saidon. ²⁷ Vät ama rhodäm gärangätni i qale ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Elisa di ama rhäqäp na rha e ma Israel qararhani i ama bias pät a rha sökt di qaku aung nävät a rha di qa rha ama mumäräspät dap sökt ma Naman nae ma Siria qarakti i qosaqi qa di qaku qa nävät ama Judaqäna.”

²⁸ Bä nga ama ruvek moe va ama mämairqi rha nari rhoqoräkt dä uraqi da arha ron. ²⁹ Dä rha qutmäs a qa sä dalek na arha värhäm näkt ta met sä qa säda ama damgi at täväs iaqyäkt i rha rhäk arha värhäm mäni qi iva nguna rhi rhon na qa vät käsap. ³⁰ Sökt di qop ka met mänguräp ama gulängi na ama ruvek bä qa met daqule rha.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qarakni I Ama Iauska Qa E Mät Ka
(4:31-37/Mak 1:21-28)

³¹ Dä ma Jisas ka met mämane bä sae ma Kaperneam e ma Galili näkt pät ama Sabat dä qa nasäng iva qä su ama ruvek. ³² Bä ama ruvek di qräk mät ta nävät aa rhisu inguna aa sameng di ngät dân sa angät krot. ³³ Vät akni ama qunäga vuk pa ama mämairqi di qale akni ama ruqa qa e qarakti i ama iauska qa e mät ka. Di qa näs tävuk

toqortäqyia, ³⁴ “Ai, Jisas nae ma Nasaret, nani a nge iva ngia mäšana na ut? Nak nga ngia män iva ngi slava na ut bä qäbäs na ut? Nak kop nguat dräm a nge. Ainge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär.”

³⁵ Dä ma Jisas ka märhamän ma ama qrot i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Mänadin däm nge! Vuk sä nge nämät ka!” Dä qarakti ama iauska qa rhon nä qarakti ka ruqa samäk da arhä saqong näkt puk sä qa nämät ka dap kaku qa sangäm na qa.

³⁶ Ama ruvek moe di qräk mät ta dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nak sa agi rhisu rhangät täkt? Qät täk na ama iaus dä vukpuk sä ngät inguna qat sangar ama rhares dä ama qrot. Bä qat tamän dä vukpuk sä ngät!” ³⁷ Dä vräs da ama enge sävät ma Jisas sävät ama ngärhäktka rhage rhage.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek
(4:38-41/Mat 8:14-17/Mak 1:29-34)

³⁸ Ma Jisas ka märanas näva ama mämairqi bä qa met bä sävä ma Saimon aa vätkä. Dap toqoräkt di ma Saimon aa rhäväsdi di aräm gi i aqärnas päp gi masirhat dä rha näm ma Jisas iva qa rhumäräs pät a qi. ³⁹ Dä ma Jisas ka angär mane sävät a qi näkt ka märhamän na ama enge ama qrot ngät sävät ama rämgä bä qia met nävät a qi. Dä qop kia märanas äkt bä qia nasäng i qit täkmu iva qi rhäk pät a rha na anga tmäs.

⁴⁰ Bä sa nga bängangäs bängangäs dä ma ruvek ta rha qararhani ama ruvek moe sa ama räm maos maos bä sage ma Jisas bä nga qat tu aa rhäkt pät a rha asägäk asägäk dä märäsmäräs pät a rha. ⁴¹ Dä qosaqi ama rhäqäp na rha ama ruvek di vuk sa ama iaus nämät ta bä ama iaus ngät tuqia rhoqortäqyia, “Ainge di ma Ngämuqa aa emga na nge.” Sökt di qaku ma Jisas ka rhares pät angärha rhäng iva ngät tamän inguna ngät dräm i qa di ma Kraiss.

Ma Jisas Kä Sameng Ba Ama Mämairväm

⁴² Bä nga qunäga dä ma Jisas ka met sävät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e. Dap ama ruvek di rhit näm nani a qa bä nga rha män bät a qa äkt i qale qa e dä rhi siqut i rhit sangar särhäm ga iva qaku qä namet daqule rha. ⁴³ Sökt di qä qoar toqortäqyia, “Nak pa ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäp sämät apni ama värhap inguna ama rharimini i sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo diva nguat tualat toqoräkt.” ⁴⁴ Dä qoki as kä sameng ba ama mämairväm e ma Judia*.

* 4:44 e ma Judia Rhos täkt di ‘ama Judaqäna arha ivärhäs’ bä äkt i nguaräm gosaqi ngät tamän sävät ama ngärhäktka ma Galili.

5

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda

(5:1-11 / Mat 4:18-22 / Mak 1:16-20 / Jon 1:35-42)

¹ Vät akni ama qunäga dä ma Jisas kat mair vät ama namuqa aa rhäkt ma Galili* qä na ama ruvek i rhi nging däm ga bä rhat nari ma Ngämuqa aa enge ² dä qa lu ama mlausem gärqemni i ama ruvek kârarhani i rhi rhar sa ama rhinäm di rha met nämät em bä rhit tor arhä väiu. ³ Dä qa veng sämät aktni qärakt i ma Saimon aa mlauski näkt ka qoar na qa iva qä rhägär na qi maqälak nävät a qoan dä soknga qa muqun bä qä su ama ruvek nämät ki.

⁴ Bä nga qat tamän bä rhäksot dä qa qoar nä ma Saimon doqortäqyia, “Ngi rhägär na qi saqi as mono säda ama rigi arha ron mamär näkt ngänin but sa ama väiu samäk iva nani anga rhinäm.”

⁵ Dä ma Saimon ga muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, mai ama bängagi moe di urhi siqut dä qop kaku u rhar sä guani. Dap täkt di sa nguna ainge ngia märhamän dä va ngun but sa ama väiu.” ⁶ Bä nga rha mualat toqoräkt dä rha ar sa ama rhinäm masirhat bä sa arhä väiu di ngärhi nasäng iva bänbäimät na ngät. ⁷ Dä soknga rha siqutmät na arhä rhäkt bä ba arha ruavek mät aktni ama mlauski iva rha rhän iva rha rhatnrähäm da dä rha män bä rha rhäqäp ama mlausem bä rhäqäp em mamär bä ini nasäng i inät don.

⁸ Bä nga ma Saimon Pita qa lu rhoqor täkt dä qa an da aa quum sä nas säng ma Jisas aa qar dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet nävät a ngo Engeska, ama vu qa ama ruqa na ngo!” ⁹ Inguna qa qä na aa ruavek di qräk mät ta nävät ama rhäqäp ama rhinäm gärangätni i sa rha ar sä ngät ¹⁰ dä qosaqi ma Sebedi aa imiom ma Jems kâ nâ ma Jon ma Saimon aa ruaiom di qräk mät iom.

Dä ma Jisas kâ qoar nä ma Saimon doqortäqyia, “Qale ngit len, va mänasäng narhäkt bä rhävit diva ngi rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ngi rhar sa ama rhinäm.” ¹¹ Bä nga rha ardrän na arhä mlausem bä samit sävät a qoan dä rha met daqule iarhongäkt moe näkt ta väs ma Jisas aa rhäng.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Bi-aspärhaqa

(5:12-16 / Mat 8:2-4 / Mak 1:40-45)

¹² Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas di qale qa mät aomni ama värhäm nävät iaväkt ama värhap dä ama ruqa qä män sä nas kârakni i

ama bias pät a qa moe. Bä nga qa lu ma Jisas dä arpus na qa samäk bä aa uväski mane sävät ivät näkt kâ nagukt pät ma Jisas toqortäqyia, “Gua morqa, ngakt bä nani a nge di märmärsäs gem nge iva ngia rhumäräs pät a ngo.”

¹³ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet bä qa rhäk pät ka ruqa. Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ari, nani a ngo. Rhäkt di sa märäs pät a nge.” Dä qoki äkt dä rhäksot na ama bias. ¹⁴ Dä ma Jisas ka qoar na qa ma ama qrot toqortäqyia, “Qale ngi naqoar na aung sävät a nas dap kinak pa ngia rhet bä ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes kârangätni i mudu ma Moses ka mu ngät nävät gi qumärqumär ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märäs pät a nge.”

¹⁵ Sokt di qop ama sameng sävät ma Jisas di vräs däm ngät masirhat bä ama gulañ na ama ruvek di rha män ivakt iva rhi nari qa dä qosaqi va qa rhumäräs pät a rha nämät arha räm. ¹⁶ Sokt di qat dräm uvup na qa bä sävät ama ivärhimek kârqämekni i qaku anga ruvek e bä qä nän.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ngänäpärhaqa

(5:17-26 / Mat 9:1-8 / Mak 2:1-12)

¹⁷ Vät akni ama qunäga rhoqoräkt i qä su dä ama Farisiqäna näkt sävät ama ruvek kârarhani i rhi su sävät ama Muräkt di sa rha män näva ama värhap moe e ma Galili dä nae ma Judia näkt nae ma Jerusalem bä rhat muqun e.

Bä ma Ngämuqa qa von ga rha ama qrot iva qat tumäräspät nämät ama räm. ¹⁸ Arhani ama gamoe di rha män i rhit ta akni ama ngänäpärhaqa mät ama gasgaska bä rhi siqut iva rhi rha qa säva ama vätkä ivakt iva rha rhu qa ge ma Jisas. ¹⁹ Bä nga rha siqut nani anga iska iva rha rhon sä qä dä qaku inguna nage ama gulañ na ama ruvek dä dang däm da sä qä savono säva ama vätkä aa rhäng bä rha rutnävämne va ama vätkä aa rhäng näkt ta anbut sä qa mane mät aa gasgaska mät ama liqi bä sä mänguräp kâ gulañ bä qoki sävät ma Jisas aa saqong.

²⁰ Bä nga ma Jisas ka lu arhä qatnanakt dä qä qoar toqortäqyia, “Gua ruaqa, sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong.”

²¹ Bä nga ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkâna di rha nari rhoqoräkt dä rhat tu arhä snäng doqortäqyia, “Auge rhäk täkt kârak i qat tamän mava nä ma Ngämuqa? Auge mamär vät a qa iva qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong i qop nguna sokt ma Ngämuqa?”

* 5:1 ama namuqa aa rhäkt ma Galili Rhak täkt ama namuqa di ama namuqa ma Galili sokt di rhäkt di ma Luk ka mes ka na akni ama ngärhipki maos i ma Genesaret.

²² Bâ nga ma Jisas ka räm i rhat tu arhä snäng doqoräkt dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngän du angän snäng bät tärhong däkt? ²³ Guaäm goe di märmärsäs mamär sä äm? Va ngu qoar toqortäqyia, ‘Sa ngua qyiradeng në gia vuirhong’ ura va ngu qoar toqortäqyia, ‘Ngia rhair bä ngiat tet?’ ²⁴ Bâ nävät tom däkt diva mamär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong.” Näkt ka qoar nä qa ruqa qarak i ama ngänäp pät a qa rhoqortäqyia, “Ngu qoar na nge i ngia rhair näkt ngi rha gi gasegaska bä ngia rhet säva vät.”

²⁵ Dä qop äkt di qa märanas da arhä saqong näkt ka rha iaqäkt karak i mai qät namas päp ga bä qa met säva vät dap kät nansäs sage ma Ngämuqa. ²⁶ Rha moe di qräk mät ta mamär näkt ta voda ama murhämeska sage ma Ngämuqa. Näkt täqöp ta na ama tlenga dä rhi qoar toqortäqyia, “Sa rhäqyerhäkt di sa ut lu ama lat kärangätni i ama näfis ngät masirhat.”

Ma Jisas Ka Mes Ma Livai

(5:27-32/Mat 9:9-13/Mak 2:13-17)

²⁷ Näkt nga nasot iangärhäkt ama lat dä vuk sä ma Jisas bä qa met bä qa lu ama ruqa qarakni i qät ta ama takes karak i rhat tes ka i ma Livai i qat muqun ba ama vätkä qarakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päp gua rhäng.” ²⁸ Dä ma Livai qa märanas näkt ka met daqule iarhongäkt moekt bä qa met nasot a qa.

²⁹ Nasot dä ma Livai qa mualat na ama tmäski ama mor qi va aa vätkä bä ama mor qi ama gulängi na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bä sävät arhani di qale rha e gem iom bä rha moe rhat täs.

³⁰ Dap kinak ama Farisiqäna rhi na arhä Skraipkäna di rhat tamängus bä bä ma Jisas aa mudäsaqongda i rhi snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngän däs dä ngänit näkt ngän na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes ti na arhani ama vu rha ama ruvek?”

³¹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Iarhakt kärarhae i ama märäs pät a rha di qaku rhit läk nani ama ruqa qarakni i qät dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgä vät a rha di rhit läk nani ama ruqa rhoqoräkt. ³² Qaku ngua män iväkt iva ngua rhes iarhakt kärarhae i ama räktta na rha sagem ngo dap kinak ngua män iväkt iva ngua rhes ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong iva rhi näpgoer na nas.”

Ama Snanbät Sage Ma Jisas Sävat Ama Meranotka

(5:33-39/Mat 9:14-17/Mak 2:18-22)

³³ Dä rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ma Jon ama Baptais aa mudäsaqongda di rhat dräm dat teranot dä rhi nän bä qosaqi ama Farisiqäna arhä mudäsaqongda dap ainge gi mudäsaqongda di qop tat täs dä rhit näkt.”

³⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ngi qoar na ama gamoeqa qarakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek iva rhat teranot toqoräkt i as kale qa qä na rha? ³⁵ Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iangärhäkt ama qunäng nasot a qa dä va rhat teranot.”

³⁶ Dä qosaqi qa qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Qaku aung gat dräm gä nängyiret sa anga baulini nämäni anga iar qi anga boiqi bä qä naqutäm sä ini mät ama liqi mäni anga mru qi anga boiqi. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va qän gyiret mät ama boiqi ama iar qi dä ani diva qaku ama nämfämgi rhoqorne qre i qale ama baulini ama iar ini mäni ama mru qi anga boiqi.

³⁷ “Dä qosaqi qaku aung gat dräm gät tor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng gärangätni i rhit tor na ama wain sämät ngät. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama iar qi anga wain gi vukdor va ama ngädäng dä räp sa ama wain bä va mava na ama ngädäng. ³⁸ Qaku mamär iva rhoqoräkt dap koki sokt tit tor na ama iar qi anga wain sämät ama iar ngät ama ngädäng.

³⁹ “Sävetka qarakni i qät näkt ama wain ama mru qi bä rhäksot dä qaku nani a qa na anga iaräs na qi anga wain inguna va qä qoar toqortäqyia, ‘Ama mru qi di ama mär mät ki mamär.’ ”

6

Ma Jisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama Sabat

(6:1-5/Mat 12:1-8/Mak 2:23-28)

¹ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et na ama wit dä aa mudäsaqongda rhi nasäng i rhi nänbän sa ama gavämirhong bä rhit tigus pa arhä rhäkt nä irhong sä irhong angät srot bä rhat täs irhong.

² Dä arhani ama Farisiqäna rhi snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngänin nänbetäkmät na ama muräkt pät ama Sabat?”

³ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “As nga qaku ngän mes sävät ägi aa lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät kä na aa ruavek toqoräkt i anoeng mä rha? ⁴ Nak pa qunäga vät a ngän i qa mon säva ama ansäpämgi ama me qi bä qa rha ama tmäs kärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa bä qa mäns ngät näkt kosaqi qa von aa ruavek ta ngät. Sokt di iangärhäkt ama tmäs di ama Muräkt ngät tamän i qaku

mamär vät anga ruvek mavängam iva rhat täs nävät a ngät dap sokt ama priskäna.”

⁵ Nasot dä ma Jisas kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga di ma Engeska bä ba ama Sabat.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Nöp Et

(6:6-11 / Mat 12:9-14 / Mak 3:1-6)

⁶ Saqi vät akni ama Sabat dä ma Jisas ka met bä säva ama mämairqi bä qä su dap kale akni ama ruqa e qaraki i ama nöp aa rhäqyet. ⁷ Dap ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rhit näm mamär nani guani iva rhi rhäksärhä ma Jisas nä ini dä rhi sangar a qa bä qoki sa rhat lu qa mamär iva qa rhuulat na anga mumäräspät pät ama Sabat.

⁸ Dap ma Jisas di qat dräm arhä mungäsäng sokt di qa qoar nä qaräc ka ruqa i aa rhäqyet ngä nöp doqortäqyia, “Ngia rhäranas bä ngia rhair da ama ruvek moe arhä saqong.” Dä soknga qaräc ka märanas bä qat mair da arhä saqong.

⁹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Guani qoe di ama Muräkt ngärhit tares pät ini angärha rhäng bät ama Sabat? Va ut tualat na ama lat ama mär ngät ura va ut tualat na ama vuirhong? Dä qosaqi va ut tumaiar na ama ruqa aa iar ura va urhi slava na ngät bä qäbäs na ngät?”

¹⁰ Näkt soknga qa näm namet a nas sävät a rha moe näkt kä qoar nä qaräc ka ruqa rhoqortäqyia, “Ngia rhurän dä ngia rhäqyet tämono.” Dä qa rhuulat toqoräkt bä märäs pät aa rhäqyet mamär.

¹¹ Dap kä Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di uraqi dä arha ron mamär dä soknga rhi veng ne iva sa rha mäšana nä ma Jisas.

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(6:12-16 / Mat 10:1-4 / Mak 3:13-19)

¹² Maos pät akni ama qunäga imäk äkt dä ma Jisas ka met sämäni ama damgi ivakt iva qä nän bä aa bängagi ama rhäk täm gi di qä nän sage ma Ngämuqa. ¹³ Bä nga vät duququs toqoräkt dä qa mes aa mudäsaqongda moe gärrarhani i qale rha gem ga mäni ama damgi sagem mes bä qa armeng da ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt ka mes ta iva ama ngangda na rha sä ma Ngämuqa aa lat i ¹⁴ ma Saimon gäcäk i qa von ga rha ama ngärhipki ama iar qi i ma Pita näkt ma Andru qaräc i ain nanäk ama sägäkt näkt ma Jems näkt ma Jon näkt ma Filip näkt ma Bartolomyu ¹⁵ näkt ma Matyu näkt ma Tomas näkt ma Jems ma Alfius aa emga näkt ma Saimon gäcäk i rhat tes ka i ama Selot ¹⁶ näkt ma Judas ma Jems aa emga näkt sävät ma Judas Iskarriot kärkec iva sae

dä va qä vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt.

Ma Jisas Ka Sameng Bä Ba Ama Mor Ngät Ama Gulañ Na Ama Ruvek

(6:17-19 / Mat 4:23-25)

¹⁷ Dä ar sä qa qä na rha bä rhat mair vät ama räkt äs ama ivärhäc. Bä iaqyäkt ama gulañgi ama mor qi na aa mudäsaqongda di qale rha e näkt sävät ama ruvek masirhat nae ma Judia moe bä nae ma Jerusalem bä arhani nävät a qoan glaqot na ama värham ma Tair dä ma Saidon. ¹⁸ Di iarhakt ta män ivakt iva rhi nari ma Jisas dä va qa rhumäräs pät a rha nämät arha räm. Bä qararhani ama ruvek i ama iaus ngärhit bon da rha ama märänga ama mor qa di märäs pät a rha. ¹⁹ Bä ama ruvek moe rhi siqut iva rhit täk pät a qa inguna ama mumäräspät angät krot di ngät dän nävät a qa bä nga rhit täk pät a qa dä märäsmäräs pät a rha moe.

Angätni Ama Lat Kärangätni I Sa Qale Ma Ngämuqa Aa Modämne Vät A Ngät

(6:20-23 / Mat 5:2-12)

²⁰ Dä qa näm sävät aa mudäsaqongda dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,

“Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrarhae i ngänit läk inguna va bä ba ngän nä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

²¹ “Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrarhae i anoeng mä ngän däkt inguna va ma Ngämuqa qä rhäqap ngän bä va mamär na ngän.

“Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrarhae i airäs ngän däkt inguna va nasot dä va ngäni qok dä va ngänit tama.

²² “Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gre i ama vu da ama ruvek arha ron masirhat sävät a ngän dä rhat tetdäm särhäm ngän dä rhat tamän mava na ngän bä rhi slava na angän ngärhep inguna ngänit päc gua rhäng aingo ma Ruqa aa Emga. ²³ Mamär iva ngäni qok kre i rhat tualat toqoräkt sä ngän bä ngänit don na nas na ama märmärgem inguna angän ditsek di ama mor ngät da ama usäpki arha ron. Inguna sa mudu arhä mamäkkäna rha mualat toqoräkt sä ma Ngämuqa aa vämginarha.

Ma Jisas Käc Boda Ama Enge Ama Qrot Ngät Sävät Arhani

²⁴ “Dap va avuqi na ngän gärrarhae i ama qarhong bät a ngän i sa nguna ngän da angän ditsek.

²⁵ “Dap ama iräski sagem ngän gärrarhae i angän sarem mamär täkt inguna as pa anoeng mä ngän.

“Dap kosaqi ama iräski sagem ngän gärrarhae i rhäqap ngän na ama märmärgem bä ngänit tama rhäkt inguna va as nasot dä va airäs ngän bä va ngänit nok.

²⁶ “Dap kosaqi ama iräski sagem ngän gärrahae i ama ruvek tit kutdrir sagem ngän dä arha enge di ama mär ngät sävät a ngän i sa nguna mudu arhä mamäkkäna rha mualat toqoräkt sa ama vämginarha ama iraski na rha.

Mamär Iva Angäna Snäng Bät Angäna Ikkäna

(6:27-28, 32-36 / Mat 5:43-48)

(6:29-30 / Mat 5:38-42)

(6:31 / Mat 7:12)

²⁷ “Dap nguat tamän särhäm ngän däkt kärarhae i ngänät nari ngo i mamär iva angän snäng bät angäna ikkänä dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät iarhakt kärarhae i ama vu da arha ron masirhat sävät a ngän. ²⁸ Dä ngäni nän dä ma Ngämuqa aa bulap bä bä iarhakt kärarhae i rhit täkngong däm ngän dä va ngäni nän sävät kärarhani i rhi slava na ngän. ²⁹ Ngakt bä aung gä e säng gia qeng dage dä qosaqi ngi rhong na age sävät a qa. Ngakt bä nga aung gä rha aung nävät a ngän aa boiqi ama uü qi dä va qale ngi nanen däni gi dap kosaqi va ngi von ga rha aa srapki. ³⁰ Mamär iva ngänit bon iarhakt kärarhae i rhi nän ngän dap ngakt bä nga aung gä rha gi nga guani dä va qale ngän nanän däm ini nagem ga. ³¹ Iangärhäkt ama lat kärangät i nani a ngän iva arhani ama ruvek tat tualat na ngät sävät a ngän di qosaqi mamär iva ngän dualat toqoräkt sävät a rha.

³² “Ngakt bä nga sokt angäna snäng bät iarhakt kärarhae i arha snäng bät a ngän diva sirhäkt ama märini gem ngän doqor mäniekt? Nak kärarhani i ama vu rha di qäqi arha snäng bät kärarhani ama ruvek i arha snäng bät a rha. ³³ Ngakt bä nga sokt ngän dualat mamär sä qärarhani i rhat tualat mamär sä ngän di nga ama mär toqoräkt ura qaku? Nak kärarhani i ama vu rha di qäqi rhat tualat toqoräkt. ³⁴ Näkt ngakt bä nga sokt ngänit bon bä bä qärarhani i nani a ngän na ama muvätki nagem da di nga ama mär toqoräkt ura qaku? Nak ama vurha di qäqi rhit bon bä ba ama vurha näkt tat nanakt iva ama muvätki bä ba rha diva ama rhäk täm gi.

³⁵ “Dap mamär iva angäna snäng bät angäna ikkänä dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät a rha dä ngänit boda nagem mes näkt kale ngän natmu angän snäng iva ngäni rha anga muvätki nagem da. Bä nga ngän dualat toqoräkt dä mamär iva angän ditsek diva ama mor ngät bä ama ruvek diva rhat lu ngän i ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa es na ngän inguna qät lavuqi nä iarhakt kärarhae i qaku rhat dräm dat tes ama mär näkt sävät ama vurha. ³⁶ Mamär iva ngänät dräm iva ngänit lavuqi rhoqor ma Ngämuqa i qat dräm gät lavuqi.

Qale Ut Tatnävämne Na Arhani Sa Arha Lat

(6:37-38, 41-42 / Mat 7:1-5)

³⁷ “Qale ngän datnävämne na arhani arha lat dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na angäna lat. Qale ngänit täksärha arhani dä ngäni sangäm na rha dä va qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm ngän dä qä nasangäm na ngän. Ngänit kyiradeng na arhani sa arha lat dä va ma Ngämuqa qät kyiradeng ba ngän. ³⁸ Ngänit bon nagem mes toqor mäniekt diva qosaqi ma Ngämuqa qä von ngän doqoräkt. Ma Ngämuqa diva qä von da ama mär qa ama siqtuka iaqäkt kärak i sa rhit tares sävät a ne mane näkt tit kutnesäs bä va qoki rhäqäp mamär bä vritprit dä va vritprit namet a ngän. Iaqaqt ama siqtuka qarak i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän.”

³⁹ Dä qosaqi ma Jisas ka goar na rha na ama enge na ama siqtuki rhoqortäqyia, ‘Var mamär iva anga säsurqa qä rhoer nanokt anga säsurqa? Nga va qaku in moe in namon mat anga uqupka? ⁴⁰ Anga mudäsaoqonga di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs dap sävetka qärakni i qa rha ama rhisu mamär nage aa morqa diva qa rhän doqor qa.’

⁴¹ “Mäniekt bä ngi saengäkt sävät ama qlanängini mat gia ruaqa aa saqongaqa dap mavängam bät a nge sa ama ngämunget mat gi saqongaqa maräkt? ⁴² Ngu lu mäniekt bä mamär iva ngi goar nä gia ruaqa rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, va ngu qumär sa ama qlanängini nämät gi saqongaqa’ dap kre i nge di qaku mamär iva ngi lu ama ngämunget mat gi saqongaqa maräkt. Ainge qarak i ngiat tualat sädä saqong, as pa ngi er ngi rha ama ngämunget nae nämät gi saqongaqa maräkt dä nasot dä va mamär vät a nge iva ngiat nañäm mamär ivakt iva ngi rha ama qlanängini nämät gia ruaqa aa saqongaqa.”

Ama Ngämuqa Näkt Aa Gavam

(6:43-45 / Mat 7:15-20 / Mat 12:33-37)

⁴³ “Anga ngämuga anga mär qa di qaku qät sa anga gavam anga vu ngät bä qosaqi anga ngämuga anga vu qa di qaku qät sa anga gavam anga mär ngät. ⁴⁴ Va ngäni lu ñismäne na ama ngämung di nävät angät gavam. Inguna ama ruvek di qaku rhit ta ama gosaqi at gavam nävät ama ritgung. Bä qosaqi qaku rhi nänbän sa ama wain angät gavam nävät ama guruhäk. ⁴⁵ Ama mär qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama märirhong da aa ron di sa qat tualat na ama mär ngät ama lat dap ama vu qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama vuirhong da aa ron di sa qat tualat na ama vu ngät ama lat. Inguna sävetka aa vämgi di sa qiat tamän nävät agini qärqäni i rhäqäp aa snängaqa nä ini.”

Ama Ruiom Ama Udiom In Däk Pät Ina Värhiom

(6:47-49 / Mat 7:24-27)

⁴⁶ “Mäniekt bä ngän des ngo rhoqortäqyia, ‘Gua Engeska, gua Engeska’ sokt di qaku ngän dualat parhäm gua enge? ⁴⁷ Ama ruqa qärakni i qat dän gem ngo bä qat nari gua enge näkt kat tualat parhäm ngät diva ngu qur a ngän i ⁴⁸ qa di qa rhoqor mäniekt. Qa di qa rhoqor ama ruqa qärakni i qät tāk pät ama vätkä i qa nges bä saimäk näkt ka mu ama vätkä aa ribit i ama qrot it pät ama sinäpki arha rhäng. Näkt nga ama iqumga qa män bä ama qärhop ngä qut ka vätkä dä qop kaku ngä rhästäs a qa inguna qa rhäk mämägän sä qa. ⁴⁹ Dap iaqäkt kärak i qat nari gua enge näkt kaku qat tualat parhäm ngät di qa rhoqor ama ruqa qärakni i qa rhäk pät aa vätkä vät ivät näkt kaku qa sämaqrot na aa ribit. Näkt pät ama qäväläm gärqomni i ama qärhop ngä qut iaqäkt ama vätkä dä arpus na qa mäk bä sa mava na qa mas.”

3

Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa Aa Qatnanakt

(7:1-10 / Mat 8:5-13 / Jon 4:46-54)

¹ Bä nga ma Jisas kä sameng bät ama ruvek kärarhani i rhat nari qa bä rhäksot dä qa met bä qa mon sae ma Kaperneam. ² Dap e di qale akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärakni i aa latka di sa märmär gem ga na qa masirhat sokt di aräm ga bä qorhäs iva qä nöp. ³ Dä qä narhoerqa qa nari sävät ma Jisas dä qa rhäk na ama Judaqäna arha morta ivakt iva rhi nän ga iva qa rhän bä qa rhumäräs pät aa latka.

⁴ Bä nga rha män ge ma Jisas dä rhat naing bät a qa masirhat toqortäqyia, “Qoki va ama mär masirhat kre i ngia rhualat toqor täkt bä ba qa ⁵ inguna qa di aa snäng bät aurha ruvek ama Judaqäna dä qa mair na ut mämairqi.” ⁶ Dä soknga ma Jisas ka met kä na rha.

Bä nga rhat tet bä sa glaqot nä qä narhoerqa aa vätkä dä qa rhäk na aa ruvek ivakt iva rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Gua morqa, qale ngiat turuan bät a nas inguna aingo di qaku ama märqa na ngo iva ngia rhon säp gua vätkä. ⁷ Bä ma ngo i qaku ngua met sagem nge dinguna nguat lu nas i qaku ama märqa na ngo. Dap ba sokt ngia rhamät iva märäs pät gua latka dä va märäs pät a qa. ⁸ Inguna qosaqi ngo di ama ruqa qärakni i qale ngo va ama narhoerta arhä muräkt angärha rem dap ama ulaqimärharhärhäkt di qale rha vä gua rem. Bä nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngia rhet’ dä qat tet. Dap nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngi ang’ dä qat tet inamuk. Dap

nga ngu qoar nä gua latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhualat toqortäqyia e rhäkt’ dä qat tualat toqoräkt.”

⁹ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qräk mät ka nävät kärak dä qa rhong sävät ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rhat tet nasot a qa dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän i qop as kaku ngua män bät anga qatnanakt anga mor ngät toqor täkt bä qäqi qaku gem ngän ama Israelqäna.”

¹⁰ Näkt sa evär dä qa ruvek kärarhae i mai qre qä narhoerqa qa rhäk na rha bä säva ama vätkä dä rha män bät ka latka i sa märäs pät a qa.

Ma Jisas Ka Märanas Na Ama Maqoski At Toemga Nämät Ama Tñäpki

¹¹ Bä nga nasot dä ma Jisas ka met bä sämät ama värhäm gärqom i rhat tes äm i ma Nain näkt aa mudäsaqongda rhi na ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek di rhi na qa. ¹² Bä nga qat tet bä sämät ama värhäm angärha tmongi dä vukpuk sa ama ruvek sa ama nöp ka ama ruqa. Näkt ama nöpka aa nanäk di ama maqoski na qi näkt at toemga iaqäkt di sokt ka ama sägäk. Näkt ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek nämät iomäkt ama värhäm di rhi na qi.

¹³ Bä nga ma Engeska qa lu qi dä qa lavuqi na qi masirhat dä qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Qale ngit nok.”

¹⁴ Näkt ka met pävit bä qa rhäk pät ama nöpka aa gasgaska dä iarhakt kärarhae i rhit ta iaqäkt ama gasgaska di rha mair bä mänadin bät a rha. Dä qä qoar toqortäqyia, “Qarhoemga, ngu qoar na nge rhoqortäqyia, ngia rhäranas.” ¹⁵ Näkt sa qa nöpka qa märanas bä qat muqon bä qä nasäng i qat tamän dä ma Jisas ka mu qa ge aa nanäk.

¹⁶ Qärarhani moe di rhäqöp ta na ama tlenga dä rha an sä ma Ngämuqa. Dä rhi qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa vänginaqa ama moräs na qa sa qa män mänguröp mä ut. Ma Ngämuqa sa qa män ivakt iva qa rhatnära aa ruvek.”

¹⁷ Bä rhangät täkt ama sameng sävät ma Jisas di vräs däm ngät e ma Judia moe bä särhage särhage nä iaqäkt ama ngärhäktka.

Ama Engevärharha Nage Ma Jon Ama Baptais

(7:18-35 / Mat 11:1-19)

¹⁸ Ma Jon aa mudäsaqongda rha sameng ba qa sävät iangärhäkt ama lat moe qärangätini i sa ngä märanas. Dä qa mes ama udiom nävät a rha

¹⁹ näkt ka rhäk na iom sage ma Engeska ivakt iva ini snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qärak na nge iva qa rhän ura va qoki as ut nänäm nani akni?”

²⁰ Bä nga qärqiom in met bä sage ma Jisas dä ini qoaräs na qa rhoqortäqyia, “Ma Jon

ama Baptais ka rhäk na un sagem nge ivakt iva uni snanbät sä nge rhoqortäqyia, 'Nga qarak na nge iva qa rhän ura va qoki as ut nañäm nani aung?' "

²¹ Dap pät iomäkt ama qäväläm di ma Jisas ka mumäräs pät ama rhäqöp na rha nämät ama räm maos maos dä qa qutmäš ama iaus nämät arhani dä qa mumäräs pät ama rhäqöp na rha ama säsurta bä rhat nañäm. ²² Dä sa qa muvät pät ma Jon aa mudäsaqongiom doqortäqyia, "In det bä ini qoaräs nä ma Jon sävät ama lat kärangätni i in lu ngät te dä agi enge qarangätni i in nari ngät. Rhoqoräkt i ama säsurta di sa rhat nañäm dap ama vävarhämda di sa rhat tet dap iarhakt kärarhae i ama bias pät a rha di sa märäs pät a rha dap ama dängbärharha di sa rhat nari dap ama ñäpta di sa rhat täranas bä ama iar ta. Dä ama sameng ama mär ngät di ngu sameng na ngät bä ba ama tläkta. ²³ Näkt mamär iva märmär ge iaqäkt karak i nga ama ruvek ti slava na qa inguna nävät a ngo dä qaku qa qut säda aa ron."

²⁴ Nasot i ma Jon aa mudäsaqongiom in met dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän sävät kä guläñgi sävät ma Jon dä qä qoar toqortäqyia, "Ngän met sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs ivakt iva ngäni lu agiqa? Nguaräm ngän met sae ivakt iva ngäni lu ama eqokt ka ama ruqa qarakti i qät lir qät kutsasorhane varhäm ama ruvek arhä snängaqa? ²⁵ Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nak nga va ngäni lu ama ruqa qarakti i qat don mät ama boi ama mär ngät? Qaku, inguna iarhakt kärarhae i rhat don mät ama boi ama mär ngät bä qale rha i amämägän sä rha di sa qale rha va ama vitnarha arha vät. ²⁶ Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nguaräm ba ngäni lu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa? Ari, sokt di ngu qoar na ngän i iaqäkt di qa vit pät arhani ama vämginarha arhä väš. ²⁷ Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt karak i sa rha säm sävät a qa vä ma Ngämuqa aa enge rhoqortäqyia,

"As ngäni lu i ngut täk nä gua engevärhaqa vä gi qamäs
ivakt iva qä rhäkmu nä gia iska nanokt nge."

²⁸ Ngu qoar na ngän na ama engätki i nävät ama ruvek moe di sa qaku aung qarakti i qa vit pä ma Jon aa uväs dap iaqäkt karak i ama gaini na qa mamär vä ma Ngämuqa aa Muräkpäm di ama moräs na qa masirhat daver ma Jon.

²⁹ Bä nga ama ruvek moe bä qäqi sävät kärarhani i rhit ta ama takes di nga rha nari

ma Jisas aa enge dä rhat tamän i nak ma Ngämuqa aa lat di ama räkt ngät i sa nguna rha rha ama baptais nage ma Jon. ³⁰ Dap ama Farisiqäna rhi nä iarhakt kärarhae i ama mädräm da mamär sa ama Muräkt di rha mer ma Ngämuqa aa snängaqa bä ba rha inguna rha mer ti narha ama baptais nage ma Jon.

³¹ Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, "Ngu lu va ngua rhuqut ta agiqa sävät ama ruvek nävät tit täkt ama qoengait? Ngu lu rha rhoqor agiqa? ³² Rha di rha rhoqor ama rhoes kärarhani i rhat muqun ba ama ivärhäs kärqosni i rhit boda ama tmäs e bä arhani rhit näs sävät arha ruavek toqortäqyia,

"‘Urhit kut ama irin dap ngän di qaku ngän dain
dä urhit tong ama mabu na ama iräski
dap ngän di qaku ngänit nok.’"

³³ Nguat tamän doqor täkt inguna ma Jon ga män di qaku qat täs ama bret dä qaku qät näkt ama wain dap ngäni qoar toqortäqyia, 'Qa di ama iauska qa e mät ka.' ³⁴ Dap ma Ruqa aa Emga qa män i qat täs dä qät näkt dä ngäni qoar i, 'Ngäni lu qa. Ama qatmäška dä ama tnaktka na qa bä aa ruavek di iarhakt kärarhae i rhit ta ama takes bä sävät ama vurha!' ³⁵ Sokt di ama ruvek arha lat kärangätni i rhat tualat na ngät nävät ama mädräm ama mär ngät nage ma Ngämuqa di ngät ngärhi qoar i aa mädräm ama mär ngät di ama räkt ka."

Ma Jisas Ka Qyiradeng Na Ama Vu Qi Ama Evopki Sa Arhä Vuirhong

³⁶ Nasot toqoräkt dä akni nävät ama Farisiqäna di qa rhäknan dä ma Jisas iva qä na qa in däs ama tmäs dä soknga qa met bä säva aa vätkä bä qale qa vät ama laiqa aa rhäkt ivakt iva qat täs.

³⁷ Dap akti ama vu qi ama evopki nämät iomäkt ama värhäm di nga qia nari sävät ma Jisas i qat täs nävät ama Farisiqa aa laiqa va aa vätkä dä sa qia män sage ma Jisas sa ama kainaqi qarakti i sa rha mualat na qi na ama duiqa ama saksak pämgä. Iaqaäkt ama kainaqi di rhäqöp ki na ama oel qarakti i ama mär at tamaska. ³⁸ Näkt nga qiat mair säng aa rhäng dä qia nasäng i qit nok bä qyiqyikt pät ma Jisas aa qariglem na at koep. Dä qia angär bä qia suqup pät iglem na at käseng näkt kia qarhäktgyäm iglem* näkt kia vrit na ama oel ama mär at tamaska vä iglem.

³⁹ Bä nga qaräkt kä Farisiqa i mai qre qa rhäknan dä ma Jisas di nga qa lu rhoqoräkt dä qa mu aa snäng doqortäqyia, "Vadi mai

* 7:38 kia qarhäktgyäm iglem Na ama Grikkäna arha enge di rhom däkt ama qängärini angät käväläm di rhoqortäqyia, 'kia vop pät iglem.'

iaqäkt ama ruqa di nak ma Ngämuqa aa vämginaqa di mai mamär iva qät dräm i agukt koe iaqyäkt käraktni i qit täk pät a qa bä qi di qi rhoqor mäniekt nak nguna qi di ama vu qi ama ruqi.”

⁴⁰ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Saimon, ani rhärhäni va ngua rhamän särhäm nge nä ini.”

Dä ma Saimon ga qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, dä a nge ngi qoar na ngo.”

⁴¹ Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ama ruiom di sa in nän da ama ligär nage ama ruqa qärakni i aa lat diva qät boda ama ligär bä ama ruvek kärarhani i rhi nän ga iva nasot dä rhat dräm dat tuvät. Akni qa nän da ama ngärhäqyet ama handret na ama qunäng angät titsek dap akni sa ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama qunäng angät titsek. ⁴² Näkt in moe di qaku ina anga ligär ivakt iva saqi sa in duvät dä soknga iaqäkt kärak i qät lu vät iangärhäkt ama lat di qa anmae vät a iom iva qaku in namuvät na ngät. Bä nga rhoqoräkt dä va auge nävät a iom diva aa snäng bät a qa masirhat?”

⁴³ Dä ma Saimon ga muvät toqortäqyia, “Nguat tu gu snäng i iaqäkt kärak i qa nän da ama ligär masirhat näkt ta veng ngät nävät a qa.”

Dä ma Jisas kä qoar nä qa rhoqortäqyia, “Ngia matnävämne maräkt toqoräkt.”

⁴⁴ Näkt ka rhong sävät ka evopki dä qä qoar nä ma Saimon doqortäqyia, “Nga ngiat lu rhakt ama evopki? Ngua mon säp gia vätkä näkt kaku ngia von ngo rha anga rigi iva rhi rhor gua qäriglem. Dap sa qyikt pät gua qäriglem nage at koep näkt kia suqup pät iglem na at käseng. ⁴⁵ Dä qaku ngia ar sä ngo i ngia qärhäktgyäm ngo[†] dap takt täkt ama ruqi di mänasäng mai qre ngua mon bä sarhe dä qaku mae vät a qi i qit kärhäkt dä gua qäriglem. ⁴⁶ Dä qaku ngia rhor na anga oel vät ngua väski dap ki di sa qia vrit na ama oel ama mär at tamaska sävät gua qäriglem. ⁴⁷ Da soknga va ngu qoar na nge i arha vuirhong di ngua qyiradeng nä irhong inguna at snäng bät a ngo masirhat. Dap iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qät kyiradeng ba qa maqälak di aa snäng bät a qa maqälak.”

⁴⁸ Dä ma Jisas ka märhamän särhä qärakt toqortäqyia, “Ngua qyiradeng nä gia vuirhong.”

⁴⁹ Dä arhani ama ruvek pä iaqyäkt ama tmäski di rhi nasäng i rhat tamän sä mänguröp mä ne rhoqortäqyia, “Auge rhak täkt iva qäqi qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong?”

⁵⁰ Dä ma Jisas ka märhamän särhä qa ruqi rhoqortäqyia, “Gi qatnanakt di sa ngä mu-maiar na nge. Ngia rhet sa ama isiska.”

8

Sävät Ama Evop Iarhakt Kärarhae IRhi Nä Ma Jisas Tat Tet

¹ Nasot dä ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dä ama lel ap bä qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpä. Dä ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha di rhi na qa ² näkt sävät arhani ama evop kärarhani i qa qutmäs ama iaus nämät ta dä qa mumärs pät a rha nämät ama räm. Aktni nävät a rha di ma Maria qärakt i rhat tes ki i ama ruqi nämät ama värhäm ma Makdala qärakt i sa qa qutmäs ama ngärhäqyet da udiom na ama iaus bä vuk sä ngät nämät ki. ³ Bä qosaqi qale ma Joana ma Kusa aa egutki e näkt ma Kusa di ma Herot aa lat angät narhoerqa bä qosaqi ma Susana näkt sävät arhani ama rhäqöp na rha. Rhärha rhäkt ama evop di rhat tatnärhä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda na arhä ligär qärangättni i nga e gem da.

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Ruqa Qärakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong (8:4-8 / Mat 13:1-9 / Mak 4:1-9)

⁴ Bä nga ama mor qi ama gulängi na ama ruvek di väspästämne na rha sage ma Jisas dap kosaqi ama ruvek tat dän nämät ama värhap ama mor ap i aomni näkt saqi sa aomni dä ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

⁵ “Maos dä akni ama latka qärakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qä qutnanokt pät a qi. Bä nga qät don na ama gavämirhong bät ama etki dä arhongni ama gavämirhong ngä säp sä varhäm ama iska dä ama ruvek ta naengmät nä irhong dä ama isäm nämät ama leqäs ngä mä irhong. ⁶ Dap arhongni ngä säp sävät ama ivätki qäraktni i ama dui väm gi bä nga vur mät irhong dä nät dä irhong inguna qaku anga rigi masirhat pa ama ivätki. ⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sä mänguröp ama rit-gung bä ngä moe ngä ir sä ne bä ama ritgung ngä ong ama gavämirhong bä ngä slava nä irhong angärha irhirqi. ⁸ Dap arhongni ngä säp sävät ama ivätki ama mär qi. Bä irhong ngä ir bä irhong ngä sa. Näkt asägäni asägäni ini ngä sa ama sägäk ama handret na ama gavämirhong.”

Bä nga qat tamän bä rhäksot dä qa märhamän dävuq toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

[†] 7:45 ngia qärhäktgyäm ngo Na ama Grikkäna arha enge di rhom däkt ama qängärini angät käväläm di rhoqortäqyia, 'ngia vop pä gua sdäm.'

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jisas Kat Tamän Na Ama Enge Na Ama Siqut
(8:9-10/Mat 13:10-17/Mak 4:10-12)
(8:11-15/Mat 13:18-23/Mak 4:13-20)

⁹ Bä nga aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa iva qä qoar na rha na ama enge na ama siqutki at tarimini ¹⁰ dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ma Ngämuqa qät bon ngän da ama mädräm ivakt iva ngänät dräm sävät aa Muräktäm dap nguät tamän bät ama enge na ama siqut sage arhani ivakt iva ‘näma dä äkt bä rhat nañäm sokt diva qaku rhi nalu guani bä näma dä äkt bä rhat nari sokt diva qaku mamär iva qunäga vät a rha.’

¹¹ “Ama enge na ama siqutki at tarimini di rhoqortäqyia, ama gavämirhong di ma Ngämuqa aa enge. ¹² Ama gavämirhong barhäm ama iska di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhat nari näkt ma Sämgä qat dän bä qät ta ama enge näda arha ron ivakt iva qaku rhi natnanakt na ngät dä va qaku rhi narha ama mumaiar. ¹³ Dap iarhongäkt kärqärhong bät ama ivätki ama dui väm gi di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhit ta ama enge na ama märmärgem doqoräkt i rhat nari ngät sokt di qaku angät snagut ngät don säda arha ron mamär. Bä rhat nanakt di nak kop sokt pät ama qäväläm ama qot äm näkt nga ama märänga nage ama siqutsiqut kat dän bät a rha dä mämae da arhä qatnanakt.

¹⁴ “Ama gavämirhong gärqärhongni i irhong ngä säp sä mängurap ama ritgung di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhat nari sokt di nga rhat tet parhäm arha tnerhäs dä ama qänäskänes dä ama märmärgem näkt ama mämgän nämäni ama ivätki di ngärhi slava na rha dä soknga qaku sräpsräp ta mäni arhä qatnanakt. ¹⁵ Dap ama gavämirhong bät ama ivätki ama mär qi di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i sa ama räkt ka dä ama mär qa ama snägaqa di rhat nari ama enge näkt tit sangar säväm na ngät ma ama qrot. Dä qale rha ma ama qrot sa ama bulap bä äkt i rhit sa ama gavam bät kärängätni arha iar.”

Ama Lirhäga Va Ama Laiqa Aa Rem
(8:16-18/Mak 4:21-25)

¹⁶ “Qaku aung gä namudäm säda anga lirhäga näkt kä ngäip ka va anga uratki arha rem ura qa rhu qa va anga laiqa aa rem. Dap kinak kä rhäkt a qa rhävuk ivakt iva nga iarhakt kärarhae i rhat don säva vät diva rhat lu ama neraqa. ¹⁷ Inguna qaku guani qärqäni i ama ngäip ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ini nga e väm diva qaku vuk sä ini säda eraqi. ¹⁸ Dä soknga mamär iva ngänät nari mamär ivakt iva qunäga vät a ngän sa ama enge inguna aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi

von ga rha arhongni savono sae dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha iarhongäkt nagem ga qärqärhong i qat tu aa snäng i irhong nga e gem ga.”

Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Sävat Aa Läktpek
(8:19-21/Mat 12:46-50/Mak 3:31-35)

¹⁹ Dä ma Jisas aa nanäk näkt sävät aa läktpek di rha män ivakt iva rhi lu qa sokt di qaku mamär iva rhi namet sa glaqot na qa inguna nage ama gulängi na ama ruvek. ²⁰ Dä akni qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Gi nanäk näkt sävät gia läktpek di iarha namäk tat mair dalek i nani a rha iva rhi lu nge.”

²¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Gu nan bä gua läktpek di iarhakt kärarhae i rhat nari ma Ngämuqa aa enge näkt tat tet nasot a ngät.”

Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm
(8:22-25/Mat 8:23-27/Mak 4:35-41)

²² Vät akni ama qunäga dä ma Jisas ka rhon na nas sämät ama mlauski qä na aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “U rhet samit särhage na ama namuqa.” Dä rha met mämono. ²³ Bä nga rhi ngang bät kä namuqa rhoqoräkt dä ma Jisas di qa mänatäm.

Dä but sa ama lauräm ama qrot äm mäkk masägos pät ama namuqa aa rhäng bä ama mlauski di rhäqäptäqäp ki na ama rigi bä qale rha da ama tñäpki arha ron. ²⁴ Dä ama mudäsaqongda rha met bä rha rhäqäm a qa dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ura, Qamorqa! Va u rhon bä va urhi tñäp!”

Dä qa märanas bä qa anmae da ama lauräm dä ama vaeng na ama enge ama qrot ngät dä soknga qäp dä qä lauräm dap mänadin bät ama qoeväs. ²⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sa aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Angän gatnanakt ngä qoe nai?”

Rhäqäptäqäp ta bä rhit len dä rhi snanbät sagem ne rhoqortäqyia, “Nak sa auge rhak täkt kärak i qät bon da ama rhäkne qäqi särha ama laur dä ama rigi dä ngät nari nämät ka?”

Ma Jisas Ka Mumärs Pät Ama Iaus Mät Ka Ama Ruqa

(8:26-39/Mat 8:28-34/Mak 5:1-20)

²⁶ Dä rha met mät ama mlauski bä särhage na ama namuqa bä sävät ama Gerasaqäna* arha ivärhäs kärqosni i äs nga e rhämone nä na Galili. ²⁷ Bä nga ma Jisas ka rhon na nas samit sävät a qoan dä akni ama ruqa qäarakni i ama iaus nga e mät ka qa met inamuk sagem ga. Iaqaäkt ama ruqa di qa nämät iomäkt ama värhäm ama mor äm näkt ka di mudu qaku qat dräm ga is nas bä ama vlavel a qa dä qaku qat tas pa anga vätkä dap kat tas mät ama nãpta arha lek.

* 8:26 ama Gerasaqäna Ura 'ama Gadaraqäna ura 'ama Gergesaqäna'

²⁸ Bā nga qa lu ma Jisas dā qa muqāia nākt arpus na qa māk sāng ma Jisas aa qar bā qāt nāstām dāvuk toqortāqyia, “Nani a nge iva ngia māsana na ngo, ainge Jisas ma Morāsnaqa Na Rhāvuk aa emga? Ngut nok pāt a nge iva qale ngi nasangām na ngo.”
²⁹ Qat namān doqorākt di sa nguna ma Jisas ka mārhamān ma ama qrot iva vuk sa ama iauska nāmāt ka.

Ma ama rhāqāp nā imek dā ama iauska qā rhartām sā qa bā nāma dā rhit kop māt aa qar dā aa rhākt na ama sengāna bā qale qa va ama tpāskiarharhāng sokt di qā nānbāfmāt na ngāt nākt ama iauska qā ngang sā qa bā sāvāt ama ivārhimēk kārqāmekni i qaku anga ruvek pāt imek.

³⁰ Ma Jisas ka snanbāt sā qa rhoqortāqyia, “Gi ngārhipki agukt koe?”

Dā qa muvāt toqortāqyia, “Ma Rhāqāp” inguna ama rhāqāp na ngāt ama iaus sa ngā mon sāmāt ka. ³¹ Dā saqī as ngārhit nok pāt ma Jisas iva qale qā naqutnās a ngāt bā va ngā namet sāmāt ama uqupka qarākni i qaku aa anga ribit†.

³² Dap ama vlam ama rhāqāp na ngāt di qale ngāt e bā ngāt tās pāt ama qurāngige. Dā ama iaus ngā nok pāt ma Jisas ivakt iva qā rhares pāt angārha rhāng iva ngā rhon sāmāt ngāt dā qa rhares pāt angārha rhāng.
³³ Bā nga vuk sa ama iaus nāmāt ka ruqa dā ngā met bā ngā mon sāmāt ama vlam bā ama vlam moe ngā ang masirhat pāt ama qāsāpki bā ngā mon ba ama rigi bā ngā nīp dām gi.

³⁴ Bā nga ama ruvek kārārhani i mai rhit lu vāt iangārkhākt ama vlam di sa rha lu ama lat kārāngātni i ngā mārānas toqorākt dā rha ang masirhat bā rha sameng māt ama vārham bā sārhaqe sārhaqe. ³⁵ Dā ama ruvek ta met ivakt iva rhi lu iangārkhākt ama lat kārāngātni i sa ngā mārānas. Bā nga rha mān ge ma Jisas dā rha lu qa ruqa qarāk i sa vuk sa ama iaus nāmāt ka i qat muqun sāng ma Jisas aa qar i sa mamār na aa mādrām bā qa monmāt bā nga rha lu rhoqorākt dā rhit len.

³⁶ Ama ruvek kārārhani i rha lu iangārkhākt ama lat kārāngāt i ma Jisas ka mualat na ngāt di sa rha goar na ama ruvek i sa ma Jisas ka mumārās pāt ama iausmātka rhoqor māniekt. ³⁷ Dā ama ruvek moe nāvāt ama Gerasaqāna arha ivārhas taqe rhage rha goar nā ma Jisas iva qa rhet nagem da inguna rhāqāp ta masirhat na ama tlena.

Dā qa rhon na nas sāmāt ama mlauski bā qa met. ³⁸ Bā ama ruqa qarākni i mai qre vuk sa ama iaus nāmāt ka di qāt nok pāt ma Jisas

iva qā na qa dā ma Jisas ka evār dām ga nākt kā goar na qa rhoqortāqyia, ³⁹ “Evār dām nge sāva vāt bā ngi sameng i sa ma Ngāmuqa qa mualat pā gia iar toqorākt.” Dā soknga qa met māt iomākt ama mor ām ama vārham bā qa sameng i ma Jisas ka mualat pa aa iar toqorākt.

Ma Jisas Ka Mumārās Pāt Ama Evopki Nākt Ma Jairus Aa Imgi
 (8:40-56 / Mat 9:18-26 / Mak 5:21-43)

⁴⁰ Bā sa nga evār dā ma Jisas sārhaqe na ama namuqa dā ama gulāngi na ama ruvek ta ar sā qa inguna rha moe di mai qale rha dap tat nānām nani a qa. ⁴¹ Dā ama tpāskinaqa nāva ama māmairqī qarāk i rhat tes ka i ma Jairus ka mām bā arpus na qa sāng ma Jisas aa qar bā qat naing bāt a qa ⁴² iva qā na qa sāva aa vātka inguna aa imgi qīt nīp kārāktni i qop sokt ki aa imgi ama sīgākt. Nākt at koeo di ama ngārhäqyisem da udiom na ngāt.

Bā nga ma Jisas kat tet parham ama iska dap ama gulañ na ama ruvek di rha moe rhat tet bā rhit tares ka. ⁴³ Dap akti ama ruqi di qali qi e qarāktni i qaku mae da arha rāngi na ama equngi dap at biaska qat tet pāt ama ngārhäqyisem da udiom na ama qoeo. Sa qia sot pāt a nas iva mārās pāt a qī[‡] sokt di qaku aung ga māqāne dā mamār iva qa rhumārās pāt a qī.

⁴⁴ Qia mām sāng ma Jisas aa rhāng bā qia rhāk da aa boiqī arha vām dā qop kāp da ama biaska masāgos.

⁴⁵ Dā ma Jisas ka snanbāt toqortāqyia, “Auge qa rhāk pāt a ngo?”

Bā nga rha moe rha rhāqyas dā ma Pita qā goar toqortāqyia, “Qamorqa, ama ruvek di masirhat na rha bā rhit tares nge.”

⁴⁶ Sokt di ma Jisas ka goar toqortāqyia, “Aung i ak ka rhāk pāt a ngo. Nguat nari i angātni gu qrot ngā met nāvāt a ngo.”

⁴⁷ Dā qa evopki qiat lu i qaku mamār iva qī namet dap kaku rhi narām na qī dā soknga vārvar vāt a qī bā qia met bā arpus na qī sāng ma Jisas aa qar. Nākt da ama ruvek arhā saqong moe dā qia goar i māniekt bā sa qia rhāk pāt ma Jisas bā rhoqor māniekt bā qia rha ama mumārāspāt masāgos.

⁴⁸ Dā ma Jisas ka goar na qī rhoqortāqyia, “Nguā imgi, gi qatnanakt ngā mumārās pāt a nge. Ngia rhet sa ama isiska.”

⁴⁹ Bā sa nga rhoqorākt i ma Jisas kat tamān dā akni ama ruqa qa mām nīp ma Jairus ama narhoerqa nāva ama māmairqī aa vātka. Bā qā goar toqortāqyia, “Sa ngia imgi qia nīp. Dap kale ngi namuruan ngāt kamorqa.”

† 8:31 ama uqupka qarākni i qaku aa anga ribit Ama ruvek tat lu arhā snāng i ama iaus diva rhi vās sārham ngāt māk da ama ivātki arha ron mamār bā dāngdāng bāt ama qāvālām gārqomni iva ma Ngāmuqa qā sangām na ngāt. ‡ 8:43 Sa qia sot pāt a nas iva mārās pāt a qī Ma Luk ka sām dakt tākt aa abuk nākt nasot ama qāvālām ama qot ām dā arhani ama ruvek di rha sām ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dākt ama qāngārini angāt kāvālām di arhani nāvāt a rha di sa qaku rha sām a ām sae.

⁵⁰ Bā nga ma Jisas ka nari rhoqor tākt dā qā qoar nā ma Jairus toqortāqyia, “Qale ngit len dap sokt ngiat nanakt dā va mārās pāt a rha qi.”

⁵¹ Bā nga qa mǎn bā ma Jairus aa vātka dā qaku qa rhares pāt aung aa rhāng iva qā na qā in don sāvāt ama ñāpki at tut dap sokt ma Pita dā ma Jon nākt ma Jems nākt sāvāt ama rhuimgi at mamāk dā at nanāk. ⁵² Dap toqorākt di ama ruvek di rhat tuqaiā dap tūt nok pāt a qi. Dā ma Jisas ka qoar toqortāqyia, “Qale ngānit nok inguna nak kop kaku qia ñāp dap ki mānatām.” ⁵³ Dā rha rhama tām ga inguna rhat drām i sa qia ñāp.

⁵⁴ Sokt di qa sangar at tārnhāqyet nākt kā qoar na qi rhoqortāqyia, “Nguā imgi, ngia rhāranas.” ⁵⁵ Dā saqi sa evār da at kloqaqa bā qia mair masāgos. Dā ma Jisas ka qoar na rha iva rhi von gi rhā guani ivakt iva qia ās. ⁵⁶ At mamāqiom di qrāk māt iom mamār sokt di ma Jisas ka qoar na rha ma ama qrot iva qaku rhi nasameng ba aung sāvāt aa lat iangārnhākt kārāngātñi i sa ngā mārānas pāt a qi.

9

Ma Jisas Qa Rhāk Na Ama Ngārnhāqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda
(9:1-6 / Mat 10:5-15 / Mak 6:7-13)

¹ Mamār dā ma Jisas ka mes ama ngārnhāqyisem da udiom na rha ama mudāsaqongda sāvāt a ne dā qa von da rha ama qrot dā ama rhares ivakt iva rhit kutmās ama iaus dā qosaqi iva rhat tumārāspāt nāmāt ama rām ² dā qa rhāk na rha ivakt iva rhi sameng sāvāt ma Ngāmuqa aa Murāktpām dā va rhat tumārās pāt ama rāmgivārharha. ³ Qā qoar na rha rhoqortāqyia, “Va qaku ngān nata guani sāvāt angāna tmerhās. Qaku ngān nata anga tlang dā anga sāgānaqa dā anga tmās dā anga ligār dā va qaku aung gā nata anga unbem anga sravem. ⁴ Agi a vātka qārakni i ngān don sāvām ga diva qale ngān e vām ga bā dāngdāng i ngān det daqule iomākt ama vārham. ⁵ Dap ngakt bā qaku guavek anga ruvek ta ar sā ngān dā va ngāni suqup angāna qar sa ama rhabuqi samāk* toqorākt i ngān det daqule iomākt ama vārham ivakt iva rhi lu i sa ma Ngāmuqa di qaku mārmar gem ga na rha.”

⁶ Dā soknga vrās na rha bā rha met sāmāt ama vārhap asāgom asāgom bā rhi sameng na ama sameng ama mār ngāt dā rhat tumārāspāt ama ruvek ākt kārārhanani i rhat dān e.

* ^{9:5} ngāni suqup angāna qar sa ama rhabuqi samāk Rhangāt tākt ama lat di ngārhi sameng i sa ma Ngāmuqa qa rhong na rha mas. † ^{9:8} ma Elaija Ma Elaija di mudu akni ma Ngāmuqa aa vāmginaqa qārakni i ama ruvek tat tu arhā snāng iva evār dām ga ivakt iva qā rhākmu na ama iska nani ma Kraiss.

Ma Herot Di Qānāskānes Ka Masirhat Nāvāt Ma Jisas

(9:7-9 / Mat 14:1-12 / Mak 6:14-29)

⁷ Bā ma Herot ama tpāskinaqa di qat nari sāvāt iarhongākt kārqrāhong i irhong ngāt tāranas bā dādān mā qa inguna arhani rhi qoar i ma Jon sa qa mārānas nāmāt ama tñāpki ⁸ dap arhani rhi qoar i ma Elaija† sa vās dām ga dap koki as arhani di rhi qoar i akni iaqākt kārak i mudu qa nāvāt ma Ngāmuqa aa vāmginarha di sa qa mārānas bā ama iar qa. ⁹ Dap ma Herot ka qoar toqortāqyia, “Sa nguā rhodākt māt ma Jon. Dap auge rhak tākt kārak i nguāt nari rhārhong dākt sāvāt a qa?” Dā qa siqut ivakt iva as kā lu qa.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmās Bā Ba Ama Ngārnhāqyet Ama Tausengāna Na Rha Ama Ruvek

(9:10-17 / Mat 14:13-21 / Mak 6:30-44 / Jon 6:1-15)

¹⁰ Bā sa nga evār dā qā ngangda dā rha sameng bā bā ma Jisas nā iarhongākt moe qārqrāhong i sa rha mualat nā irhong. Dā qa rhāqoar sā rha bā rhi na qa bā sokt ta rha met sā nas bā sa glaqot na ama vārham ama lel ām gārrom i rhat tes ām i ma Betsaida, ¹¹ sokt di qoki as ama gulañ na ama ruvek di rha rām dā rha vās tām ga sae. Dā ma Jisas ka ar sā rha nākt ka mārhamān sāvāt a rha sāvāt ma Ngāmuqa aa Murāktpām nākt ka mumārās pāt iarhakt kārārhae i rhit lāk nani ama mumārāspāt.

¹² Bā nga sāpbāngang mamār dā qā ngārnhāqyisem da udiom na rha rha mǎn gem ga dā rhi qoarās na qa rhoqortāqyia, “Mamār iva ngi rhāk na ama gulañ bā va rha rhet sāmāt ama vārhap bā sārhanē na ap ivakt iva rhi ñām nani anga tmās dā anga vāt iva rha rhas inguna rhos tākt ama ivārhas di ās nga e glāius.”

¹³ Dā ma Jisas ka muvāt pāt a rha rhoqortāqyia, “Aingān, ngāni von da rhā guarhong ivakt iva rha ās.”

Dā rha muvāt i rhi qoar toqortāqyia, “Rhe gem ut di qop sokt ama ngārnhāqyet na ngāt ama bretkāna nākt ama udiom ama rhināmīom. Dap nga nani a nge iva urhi vodām bāt anga tmās bā ba ama gulañ moe?” ¹⁴ Rha mārhamān doqorākt dinguna ama rhodām sa ama gamoe e di ngākt kre ama ngārnhāqyet ama tausengāna na rha.

Dā ma Jisas ka qoar na aa mudāsaqongda rhoqortāqyia, “Ngāni qoarās na rha iva rha rhuqun bāt a ne va ama gulañāp. Nākt ama gulañāp asāgom asāgom diva ama ruiom ama udiom da ama ngārnhāqyisem na ama ruvek pā bep.” ¹⁵ Dā ama mudāsaqongda

rha mualat toqoräkt bä rha moe rha muqun mäk. ¹⁶ Dä qa rha qä ngärhäqyet kä bretkäna näkt sävät kä rhinämiom bä qat nañäm dävit säva usäp näkt ka mes ama mär näkt ka vonmät na ngät. Näkt ka von aa mudäsaqongda rhäm ngät ivakt iva rhi are däm ngät bä ba ama ruvek.

¹⁷ Bä rha moe rha mäsbä arhä sarem näkt ama mudäsaqongda rha rha ama urat ama ngärhäqyisem da unbem na ama mäsdävät.

Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma Jisas Di Ma Kraiss

(9:18-21 / Mat 16:13-20 / Mak 8:27-30)

¹⁸ Maos toqoräkt i ma Jisas di qä nän bät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e dap aa mudäsaqongda di qale rha e rhi na qa dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ama gulañ na ama ruvek di rhi qoaräs i aingo di auge na ngo?”

¹⁹ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Arhani di rhi qoar i ma Jon ama Baptaiss dap arhani di rhi qoar i ma Elaija dap koki as arhani di rhi qoar i akni iaqäkt kärak i mudu qa nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa märanas bä ama iar qa.”

²⁰ Dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dap aingän di ngän du angän snäng i auge na ngo?”

Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ainge di ma Kraiss nage ma Ngämuqa.”

Ma Jisas Ka Sameng Sävat Äa Tñäpki Dä Nasot Diva Qa Rhäranas

(9:21-22 / Mat 16:21-23 / Mak 8:31-33)

²¹ Dä ma Jisas ka mugem da ma ama qrot iva qale rhi nasameng nä rhom däkt bä ba aung.

²² Dä qa qoar toqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga diva as kä na ama märänga masirhat nani a ne bä va ama morta dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna diva rha rher mä qa bä va rhi veng ga näkt pät ama dävauq na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.”

Mamär Iva Ngä Rha Gi Sämänanamuqa Bä Ngät Päs Ma Jisas Äa Rhäng

(9:23-27 / Mat 16:24-28 / Mak 8:34-38)

²³ Dä qa qoaräs na rha moe rhoqortäqyia, “Nga nani aung gäarakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap kä rha aa sämänanamuqa bä qät päp rhäng bät ama qunäng nasot a ne. ²⁴ Inguna aung gäarakni i nani a qa iva qä sangar vät aa iar mamär diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt kärak i qät kyiradeng na aa iar bä ba ngo diva qa rhumaiar ngät. ²⁵ Va mamär vät ama ruqa na agiqa qre i mänamär sä qa nage ama ivätki at kärhong ama mär irhong moe dap sa musäng sa aa iar ura käbäs na

ngät? ²⁶ Nga aung gäarakni i aqlus pät a qa na ngo dä aqlus pät a qa nä gua enge diva ma Ruqa aa Emga diva aqlus pät a qa na qa vät iomäkt ama qäväläm gärqom i ngua rhän sä gu murhämeska dä ama murhämeska i gu mamäk kä na aa enselqäna ama qumärqumär ta mamär. ²⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i arhani nävät a ngän däkt kärarhani i ngänät mair diva as kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ngämuqa aa Muräktpäp.”

Ma Jisas Äa Nämñängi Qia Män Maos

(9:28-36 / Mat 17:1-13 / Mak 9:2-13)

²⁸ Ngä qoar qre nasot ama ngärhäqyet da dävauq ama qunäng i ma Jisas ka märhamän bät iangärhäkt ama enge dä qä nä ma Pita dä ma Jon näkt ma Jems ta met säda ama damgi ivakt iva rhi nän. ²⁹ Bä nga rhoqoräkt i qä nän dä aa saqongait angät nämñängi qia män maos bä aa boi di ngä män i qaliqalae vät a ngät i ama qulum ngät mamär. ³⁰ Dä nak sa vät iomäkt ama qäväläm dä ama ruuom ama udiom ma Moses kä nä ma Elaija ³¹ di vuk sä iom sa ama murhämeska na rhävuk bä rhat tamän särhäm ne rhi nä ma Jisas. Rha märhamän särhäm ne sävät aa tñäpki qäarakni iva qia rhu at släqyige vät a nas e ma Jerusalem.

³² Dap ma Pita qä na aa ruaiom di arhä mänap bä nak as nga bänmät na ama mänäpki nävät arhä saqong dä rha lu ma Jisas aa murhämeska näkt sävät iaiomäkt kärqiom i init mair in na qa.

³³ Bä nga rhoqoräkt i in met daqle ma Jisas dä ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Bä rhäkt diva u rhair na anga dävagukt anga mämairväm iva akti bä nge dap akti bä ma Moses dap akti bä ma Elaija.” Qa märhamän doqoräkt inguna qaku qat dräm iva qa rhamän bät agiqa.

³⁴ Bä nga qat tamän doqoräkt dä ama eqoeqi qia män bä qia ong da bä rhit len masirhat toqoräkt i qi ngäng da. ³⁵ Dä ama eguinga qa män näva ama eqoeqi i qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qäarakni i sa ngua muqunän bät a qa näkt pa ngänät nari nämät ka.”

³⁶ Bä nga ama eguinga qat tamän bä rhäksot dä rha lu i sokt ma Jisas kat mair e. Dä ama mudäsaqongda rha ngaip päp mes nä iarhongäkt kärqärhong i sa rha lu irhong imäk äkt bä qaku rha qoaräs na aung nä irhong.

Ma Jisas Ka Mumärs Pät Äa Iauska Mät Ka Äa Rhoemga

(9:37-43 / Mat 17:14-21 / Mak 9:14-29)

³⁷ Näkt nga duququ rhoqoräkt i ar sä rha näda ama damgi dä ama gulängi ama mor qi qia män bät ma Jisas. ³⁸ Dä akni ama ruqa näva ama gulängi qa näs sävät ma Jisas

toqortäqyia, “Qamorqa, ngut nok pät a nge iva ngi lu ngua emga qärakni i qop nguna sokt ka ngua emga ama sägäk dap saqi as kaku aung. ³⁹ Ngakt bä nga ama iauska qat tualat na qa ma ama qrot dä va qat tuqaiä masärmän. Dä qät don na qa na ama inirqi bä vukpuk sa ama goaräm mät ka. Bä qaku ama iauska qat tet näväm ga dap sokt kä slava na qa. ⁴⁰ Ngua nok pät gi mudäsaqongda iva rhi qutmäs a qa nämät ka rhoqoräkt i qaku a nge dä rha siqut dä qaku.”

⁴¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga qatnanakt dä qosaqi ama vurha na ngän mamär. Ngu lu va qale ngo gem ngän bä dängdäng gäsniä? Dä qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bä dängdäng gäsniä?”

Dä ma Jisas ka goar nä qa ruqa i, “Ngäni rha ama rhoemga namuk.” ⁴² Bä qosaqi nga rhoqoräkt i qa rhoemga qa met iva sage ma Jisas dä ama iauska qa rhon na qa samäk sävät ivät na ama inirqi. Dä ma Jisas ka rhäk na ama iauska nämät ka na ama enge ama qrot ngät bä qa mumärs pät ka rhoemga näkt ka evär däm ga bä ba aa mamäk. ⁴³ Bä ama ruvek moe di qräk mät ta mamär nävät ma Ngämuqa aa qrot.

Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Sävat Äa Tñäpki

(9:43-45 / Mat 17:22-23 / Mak 9:30-32)

Bä nga rhoqoräkt i qräqräk mät ama ruvek nävät iangärhäkt ama lat kärangät i ma Jisas ka muvat na ngät dä qa goar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, ⁴⁴ “Ngäni nari mamär na agi enge qarängätni iva as pa ngua rhamän särhäm ngän na ngät. Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt.” ⁴⁵ Sokt di qaku qunäga vät a rha inguna ama rharimini di sa ama ngaip ini. Dap tit len bä qaku aung ga snanbät sä qa närhäm ini.

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär

(9:46-48 / Mat 18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 22:24-27)

⁴⁶ Ama engirhong ngä män mänguräp ama mudäsaqongda bä rhi veng ne i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär. ⁴⁷ Ma Jisas di qat dräm arhä mungäsäng dä qa sangar da ama rhoemga aa rhäkt bä qa mair na qa gem mes. ⁴⁸ Dä qä goar na rha rhoqortäqyia, “Aung gäarakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di qä rhar sä ngo. Dap aung gäarakni i qä rhar sä ngo sagem mes di qä

rhar sä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo sarhe. Inguna iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas mamär mänguräp mä ngän di ama moräs na qa mamär.”

Aung Gäarakni I Qaku Qat Tair Särhäm Ut Di Qa E Vät Äut Käge
(9:49-50 / Mak 9:38-41)

⁴⁹ Dä ma Jon ga goar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut lu ama ruqa qärakni i qät kutmäs ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut siqut iva urhin mae vät a qa inguna qaku qa nämäni ut.”

⁵⁰ Dä ma Jisas kä goar toqortäqyia, “Qale ngän nanmae vät a qa inguna auge qärak i qaku a urha ik na qa di qa nävät a ut.”

Ama Samariaqäna Di Qaku Rha Ar Sä Ma Jisas

⁵¹ Bä sa nga qorhäs korhäs na ama rhodäm gärangätni iva ma Jisas kä an dävit dä qa mu aa snäng na ama snängaqa ama sägäk iva qa rhet sae ma Jerusalem. ⁵² Dä qa rhäk na aa engevärharha narhoer bä rha met sämät aomni ama Samariaqäna arha värhäm ivakt iva rhi rhäkmu nä iarhongäkt moe nani a qa ⁵³ sokt di ama ruvek nae di qaku rha ar sä qa i qoki nguna qat tet iva sae ma Jerusalem. ⁵⁴ Bä nga ama mudäsaqongiom ma Jems kä nä ma Jon in lu rhoqoräkt dä in snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Una Engeska, nga nani a nge na un iva uni nän da ama rhäptäpki na rhävuk iva qi veng da?”

⁵⁵ Dä ma Jisas ka rhong sävät a iom näkt ka mair särhäm iom sä iaqäkt in snängaqa[‡] ⁵⁶ näkt ta met sämät aomni ama värhäm.

Ama Ruqa Diva Qä Väs Ma Jisas Äa Rhäng Doqor Mäniekt

(9:57-62 / Mat 8:18-22)

⁵⁷ Bä nga rhat tet parhäm ama iska dä akni ama ruqa qa goar na qa rhoqortäqyia, “Qoe nai i ngiat tet e di qoki va ngut päš gia rhäng.”

⁵⁸ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ama muräp di angärha lek dap ama isäm nämät ama leqäs di angärha vät sokt di ma Ruqa aa Emga di qaku aa anga ivärhäs ivakt iva qa rhas na aa uväske e.”

⁵⁹ Dä ma Jisas ka goar na akni ama ruqa rhoqortäqyia, “Ngit päš gua rhäng.” Dä qa ruqa qa muvät toqortäqyia, “Gua morqa, as ngi rhares pät gua rhäng iva as narhoer dä va ngua rhet ngu sasärhä gu mam.”

⁶⁰ Dä ma Jisas kä goar toqortäqyia, “Ngi qyiradeng na ama ñäpta iva rhi sasärha arhä ñäpta maräkt dap ngia rhet bä ngi sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäp.”

[‡] 9:55 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap tom däkt ama qäväläm nämäni ama qängärirhom ma 55 dä ma 56 di di qosaqi rha säm a äm sae. ‘i qa goar toqortäqyia, “Qaku ngänät dräm i aingän nämäni agi a qloqaqa. 56 Ma Ruqa aa Emga di qaku qa män ivakt iva qä slava na ama ruvek arha iar dap kinak ka män ivakt iva qa rhumaier ta.”’

⁶¹ Dap koki as akni di qā qoar nā ma Jisas toqortāqya, “Gua Engeska, va ngu vās gia rhāng dap as narhoer dā ngi rhares pāt gua rhāng iva evār dām ngo bā ngua rhamān sārha ngua es bā ngu sangar arhā rhākt.”

⁶² Dā ma Jisas ka muvāt toqortāqya, “Iaqākt kārak i qat tualat na ama iarās na ngāt ama lat ama mār ngāt nākt nga qāt nām da aa rhāng sāvāt ama mru ngāt ama lat kārāngātni i mudu qat tualat na ngāt di qaku mamār vāt a qa iva qat tualat mamār vā ma Ngāmuqa aa Murāktpām.”

10

Ma Jisas Kāt Tāk Na Ama Ruvek Ama Dāvaung Na Rha Da Ama Ngārhāqyisem Da Udiom Na Ama Latta Sa Ama Sameng Ama Mār Ngāt

¹ Nasot iangārkhākt aa enge dā ma Engeska qa armeng da arhani ama latta qārharhani i ama ruvek ama dāvaung na rha da ama ngārkhāqyisem da udiom* na rha nākt ka rhāk na rha i udiom udiom narhoer nanokt ka sāvāt ama ivārhimēk dā ama vārhap iavākt iva as pa qat tet sāmāt ap kā na aa mudāsaqongda.

² Nākt kā qoar na rha rhoqortāqya, “Ama tmās kārāngātni iva rhi dodāktgyām ngāt di masirhat na ngāt dap ama latta di ama marheka na rha. Dā soknga mamār iva ngāni nān ma ama qrot sage ma Engeska bā bā iangārkhākt ama lat toqorākt iva qā rhāk na anga latta sāvāt iangārkhākt aa lat. ³ Ngān det! As ngāni lu i ngut tāk na ngān doqor ama sipsipkāna ama rhoes māngurāp ama māmās pām ngāt ama murāp ama mor ngāt. ⁴ Qale ngān nata anga rhae iva nanokt anga ligār ura anga sāgānaqa ura anga sandal anga unmem na ngāt sae dā qale ngān natmes ama qunāga aa qāvālām sāvāt aung barhām ama iska.” ⁵ “Bā nga ngān mon sāva agi a vātka dā ngāni er ngāni qoar toqortāqya, ‘Ama bulap bā rhak tākt ama vātka.’ ⁶ Nākt ngakt bā anga ruqa qa ni e qarakti i qat sangar ama bulap diva iangārkhākt angāna enge na ama bulap diva qale ngāt gem ga dap ngakt bā nga qaku diva qosaqi evār dā angān modāmne sagem ngān. ⁷ Qale ngān bā iaqākt ama vātka bā ngān dās dā ngānit nakt agirhong gārqrārhongni i rhit bon ngān dām irhong inguna ama latka diva nak koki qāt ta aa rhitsek. Qale ngān dune na ama vāt.”

⁸ “Bā nga sa ngān mon sāmāt agi a vārham bā sa rha ar sā ngān dā ngān dās

agirhong gārqrārhongni i rhit tākmu nā irhong bā ba ngān. ⁹ Ngān dumārās pāt ama rāmgivārharha qārharhani i qale rha e nākt pa ngāni qoarās na rha rhoqortāqya, ‘Ma Ngāmuqa aa Murāktpām di sa nga e glaqot na ngān.’

¹⁰ “Dap krekt bā ngān don sāva agi a vārham bā nga sa qaku rha ar sā ngān dā ngān det sāmāni ama iska dalek na ām nākt pa ngāni qoar toqortāqya, ¹¹ ‘Ama rhabuqi qarakti i dādāktgyām gi va aurha qar angārha rem diva urhi suqup sā qi ivakt iva urhi qur a ngān i angāna lat di ama vu ngāt. Sokt di mamār iva ngānāt drām doqortāqya, ma Ngāmuqa aa Murāktpām di sa nga e glaqot.’ ¹² Ngu qoar na ngān iva sādā iaqākt ama qunāga iva ma Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na ama ruvek diva qā lavuqi nā ma Saidon masirhat pit pā iomākt ama vārham angāt tpās.”

Avuqi Na Ama Ruvek Nāva Ama Vārhap Ama Mor Ap Kārharhani I Qaku Rha Nāpgoer Na Nas

(10:13-15 / Mat 11:20-24)

¹³ “Aingān ama Korasingāna diva avuqi na ngān mamār! Bā aingān ama Betsaidaqāna diva qosaqi avuqi na ngān mamār! In-guna vadi mai iangārkhākt ama nañis ngāt ama lat kārāngātni i sa ngua mualat na ngāt gem ngān di nga vadi mai ngā mārānas e māngurāp ama ruvek nae ma Tair bā nae ma Saidon di sa vadi mudu iarhakt ama ruvek ta nāpgoer na nas nāmāt arha vuirhong i rhat muqun i rhi is nas na ama ilāñ ngāt ama boi na ama irāski nāvāt arha vuirhong nākt ti suqup ama ligātki vāt a nas. ¹⁴ Sokt di vāt ama qunāga qarakti iva ma Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na ama ruvek pāt ama ivātki diva qā lavuqi na ama ruvek nae ma Tair dā nae ma Saidon masirhat pit pa angān bās. ¹⁵ Dā ainge ma Kaperneam, nga va ma Ngāmuqa qā sek sā nge sa rhāvuk sāda ama usāpki arha ron? Nak pa qaku rhoqorākt. Dap kinak nge diva ma Ngāmuqa qā rhon na nge rhāmāne sāvāt ama nāpta arhā ivārhas.”

¹⁶ “Iaqākt kārak i qat nari nāmāt ngān di qat nari nāmāt ngo dap auge qarāki i qat ter mā ngān di qat ter mā ngo bā auge qarāki i qat ter mā ngo di qat ter iaqākt kārak i sa qa rhāk na ngo sarhe.”

Evār Da Ama Ruvek Ama Dāvaung Na Rha Da Ama Ngārhāqyisem Da Udiom Na Ama Latta

* **10:1** ama dāvaung na rha da ama ngārkhāqyisem da udiom Ma Luk ka sām dakt tākt aa abuk nākt nasot ama qāvālām ama qot ām dā arhani ama ruvek di rha sām ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta sām dom dākt ama qāngārini angāt kāvālām doqortāqya, ‘ama dāvaung na rha da ama ngārkhāqyisem.’ † **10:17** ama dāvaung na rha da ama ngārkhāqyisem da udiom Ma Luk ka sām dakt tākt aa abuk nākt nasot ama qāvālām ama qot ām dā arhani ama ruvek di rha sām ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta sām dom dākt ama qāngārini angāt kāvālām doqortāqya, ‘ama dāvaung na rha da ama ngārkhāqyisem.’

¹⁷ Evär dä qärrarhani ama ruvek ama dävauŋ na rha da ama ngärhäqyisem da udiom[†] na rha ama latta sa ama sameng na ama märmärgem dä rhi qoar toqortäqyia, “Aurha Engeska, nak ama iaus di qäqi ngät nari nämät ut toqoräkt i urhit kutmäsa ngät nävät gi ngärhipki.”

¹⁸ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Aingo di qaku ngua särmändäm i sa nguna ngua lu ma Sämga i arpus na qa näda ama usäpki arha ron doqor ama iauska qäarakni i bañäm mät ka. ¹⁹ Sa ngua von ngän da ama rhares ivakt iva ngäni naengmät na ama uiuvärhirhong dä ama rhäm dä va ngänät dän näva ama qrot moe angät tpäs i ma Sämga. Dä va qaku guani ngä nasangäm na ngän. ²⁰ Sokt di qale märmär gem ngän inguna ama iaus ngät nari nämät ngän dap mamär iva märmär gem ngän inguna sa ma Ngämuqa qa säm angän ngärhiep tävuk.”

Ma Jisas Aa Märmärgem Nävät Aa Mamäk Aa Snänŋaqa

²¹ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas di rhäqäp ka na ama märmärgem nage ama Qloqaqa ama Qumarqumärqa dä qä qoar toqortäqyia, “Ngu nän sä nge mam, ainge qäarak i ma Engeska na nge bä ba ama usäpki dä bä ba ama ivätki inguna sa ngia ngäip tärhong däkt nämät ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät dä ama mädräm da dap kinak sa ngia muqunäga sä irhong bä ba ama rhoes ama gaini na rha. Ari mam, i qoki nguna rhoqoräkt di varhäm gi snänŋaqa na ama nämsävätki.”

²² “Sa gu mam ga von ngo rha ama qrot daver iarhongäkt moe. Bä qaku aung gat dräm i ama Ngärhoemga di auge dap sokt ama Ngätmamäk dä qaku aung gat dräm i ama Ngätmamäk di auge dap sokt ama Ngärhoemga bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa ama Ngärhoemga qa muqunäga sä qa ba rha.”

²³ Nasot dä qa rhong sävät aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha rhoqoräkt i sokt ta sä nas toqortäqyia, “Ama märmärgem bä ba iarhakt kärarhae i arhä saqong ngät lu iarhongäkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong. ²⁴ Inguna ngu qoar na ngän i ama rhäqäp na rha ma Ngämuqa aa vämginarha dä ama vitnarha di sa nani a rha iva rhi lu rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong sokt di qaku rha lu irhong. Bä qosaqi nani a rha iva rhi nari rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät nari irhong sokt di qaku rha nari irhong.”

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväät Ama Mär Qa Ama Samariaqa

(10:25-28 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34 / Rom 13:8-10 / Gal 5:13-14)

²⁵ Maos pät aomni ama qäväläm dä akni ama ruqa qa e qäarakni i sa qa su na ama

Muräkt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa von ma Moses täm ngät. Di qa mair ivakt iva qä siqut nä ma Jisas dä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu va ngua mäsaana äkt iva dängdäng dä bä ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngu lu ama Muräkt di ngät tamän doqor mäniekt? Ngu lu ngiat tes ngät toqor mäniekt?”

²⁷ Dä qa muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Mamär iva gia snänŋ bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snänŋaqa moe bä nä gi mungäsänŋ moe bä nä gi qrot moe bä nä gi mädräm moe dä qosaqi va gia snänŋ bät arhani i rhoqor qre i gia snänŋ bät a nas.”

²⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngia muvät maräkt. Ngia rhualat toqoräkt dä va ama iar nge.”

²⁹ Sokt di qoki as nani a qa iva rhuk pät a qa nävät a nas dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Näkt ngu lu auge nävät iarhakt diva gua snänŋ bät a qa?”

³⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Akni ama ruqa qat tet mämane nae ma Jerusalem iva sae sämät ama varhäm ama mor äm ma Jeriko bä qa rhon sä nas sämät ama suarha arhä rhäkt. Dä rha set da aa boi nävät a qa näkt ta arhäktgyäm sä qa näkt ta met daqule qa mäk i rät pät a qa.

³¹ “Dap akni ama pris nävät ama Judaqäna di mai sävät a qa i qat tet mämane nävä iaqäkt ama iska bä nga qa lu qäarak ka ruqa dä qa ang dage bä qa met e na qa. ³² Dä akni ama Livaiga qäarakni i qosaqi qa nävät ama Judaqäna di nga qat tet bä sävät iosäkt ama ivärhäs dä qa lu qäarak dä qosaqi qa ang dage na qa.

³³ “Dap ama Samariaqa qäarakni i aiut ama Judaqäna di ut dräm ut tu ut snänŋ i ama ruqa ama vu qa na qa di qat tet parhäm aa tmerhäs bä nga qa män äkt i qale qäarak ka ruqa e bä nga qa lu qa dä qa lavuqi na qa.

³⁴ Dä qa met bä sage qäarak dä qa rhon na ama oel dä ama wain mät aa bias näkt ka ispät mät ngät. Nasot dä qa mu qäarak pät aa donki aa rhäng. Näkt ka met sä qa ruqa bä säva ama vätki qäarakni i ama ruvek tat dän bä rhat tas pämi gi näkt tit bodäm sasot a nas näväm gi bä qa lu vät a qa. ³⁵ Näkt duququ dä qa rha ama udiom ama qunängiom angät titsek angät ligäriglem bä qa vodäm iglem bä bä iaqäkt kärak i qät lu vät ama vätki. Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngit lu vät a qa iva nga evär däm ngo dä va ngu vodäm bät gi matnärhäm bä ba qa.’”

³⁶ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Ngiat tu gi snänŋ i auge nävät iarhakt ama dävauŋ na rha di aa snänŋ bät ama vospospärhaqa maengätkti?”

³⁷ Dä qä mädrämga mamär sa ama Muräkt ka muvät toqortäqyia, “Iaqtäkt kärke i sa qa lavuqi na qa.”

Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä va ngiat tualat toqor iaqtäkt ama ruqa.”

Ma Jisas Ka Met Sage Ma Marta Qi Nä Ma Maria Vä Ina Vätkä

³⁸ Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda di rhat tet parhäm arha iska dä qa män ba aomni ama värhäm ama lel äm bä aktni ama ruqi qäraktni i rhat tes ki i ma Marta di qia ar sä qa säva arha vätkä. ³⁹ Näkt arha lätki di rhat tes ki i ma Maria. Näkt päť iomäkt ama qäväläm di qiat muqun säng ma Jisas aa qar bä qiat nari iarhongäkt moe qärqärhong i ma Jisas kat tamän bäť irhong. ⁴⁰ Dap ma Marta di qänäskänes ki sa at täkmunanaska i vadi va estäm na qa. Qia met bä sage ma Jisas di qia snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, nak kop nga ngiat lu ma Maria nae i qia ang daqule ngo sa ama lat bä sokt ngo nguat tualat na ngät? Mamär iva ngi qoar na qi iva qia rhatnärhäm ngo.”

⁴¹ Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, “Marta, Marta, ainge di ngiat tu gi snäng masirhat bä rhäqäptäqäp nge sävät ama rhäqäp nä irhong ⁴² dap ngit läk nani ama sägäni. Ma Maria di sa qia armeng dä ianiäkt kärqäni i ama mär ini bä va qaku aung gä narha ini daqule qi.”

11

*Ma Engeska Aa Nän
(11:1-4 / Mat 6:5-15)
(11:9-13 / Mat 7:7-11)*

¹ Vät aktni ama qunäga dä ma Jisas kä nän bäť aosni ama ivärhäs. Bä nga qä nän bä rhäksot dä aktni nävät aa mudäsaqongda qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, mamär iva ngi su ut iva urhi nän doqor ma Jon i qa su aa mudäsaqongda iva rhi nän.”

² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nga ngäni nän dä mamär iva ngän damän doqortäqyia,

“Mam, mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär

bä mamär iva ar sä gi muräkt sarhe.*

³ Mamär iva ngi von ut ta ama tmäs kärangätni i urhit läk nani a ngät päť ama qunäng nasot a ne.

⁴ Dap pa ngit kyiradeng na aurha vuirhong

inguna qosaqi urhit kyiradeng na arhani sa arha vuirhong sävät a ut.

Näkt pa qale ngit kyiradeng na ut sämät ama siqutsiqut.”

⁵ Mamär dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga aung nävät a ngän di aa anga ruaqa näkt ngia rhet sagem ga mäni bängagi bä ngi qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua ruqa, as ngi von ngo rha anga bretkäna anga dävaung ⁶ inguna akti gua ruaqa qärakti i qat tet päť aa tmerhäs sa gläius di qa män gem ngo näkt kaku guani iva ngu von ga rhäm ini.’” ⁷ “Dä va iak puk pa aa vätkä qa rhuvät toqortäqyia, ‘Qale ngiat tusar na ngo. Sa ngua väs mät ama tmongi bä ngua es di sa rha e mäni lai rhi na ngo. Bä qaku mamär iva ngua rhäranas bä ngu von nge rhä guani.’

⁸ “Dä ngu qoar na nge i näma dä äkt bä qaku qa märanas bä qä navon nge inguna äkt i gia ruaqa na qa sokt di nak kop nguna nävät iomäkt i qaku aqlus päť a nge iva ngiat naingbät i ngi nän diva gia ruaqa qa rhäranas bä va qä von nge masirhat parhäm gia tläqa.”

⁹ “Dä soknga va ngu qoar na ngän doqortäqyia, ngi nän ma Ngämuqa dä va qä von nge dap pa ngit niam nani guani dä va ngia rhän bäť ini dap pa ngit kut dä va ama tmongi qi rhar bä ba nge. ¹⁰ Inguna iarhakt moe qärrarhae i rhi nän nani guani diva rhi rha ini dap auge qäarak i qät niam diva qa rhänbät dap auge qäarak i qät kut mät ama tmongi diva qi rhar ba qa. ¹¹ Guavek koe nävät a ngän ama ngätmamäkkäna di nga ngia emga qä nän nani anga† rhinämgä di nak pa ngi von ga rha anga uiuvärhaqa dap kaku anga rhinämgä? ¹² Ura ngakt bä nga qä nän da anga luaqa di nak nga va ngi von ga rha anga rhämga? ¹³ Ngakt bä aingän gärrarhae i ama vu rha ama ruvek na ngän di ngänät dräm iva ngänit bon angän oes ta ama mär ngät ama vänbon doqoräkt di ngätki mamär iva angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron ba qä von da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä bä iarhakt kärarhae i rhi nän ga!”

Ma Jisas Kä Na Ama Iauska Angät Narheroqa Ma Belsebul

(11:14-23 / Mat 12:22-32 / Mak 3:22-30 / Luk 12:10)

¹⁴ Ma Jisas kät kutmäas ama iauska qärakti i qaku qat tamän. Bä nga ama iauska qa met dä ama ruqa qärakti i mudu qaku qat tamän

* **11:2** Mam, mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär bä mamär iva ar sä gi muräkt sarhe. Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama uiu äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta mu ama qäväläm sae nämäni ma Matyu 6:9-13 ivakt iva rhärhong däkt ama qängärirhong diva irhong doqor nä iarhongäkt ama qängärirhong bäť ma Matyu. † **11:11** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. † bred di nak pa ngi von ga rha ama duiqa ura ngakt bä qä nän nani anga’

di qa märhamän. Bä ama gulänği na ama ruvek di qräk mät ta rhoqoräkt. ¹⁵ Dap arhani nävät a rha di rhi qoar toqortäqyia, “Qät kutmäs ama iaus inguna ama iaus angät narhoerqa ma Belsebul[‡] qät bon ga rha ama qrot bä qat tualat toqoräkt.”

¹⁶ Dap arhani di rha siqut na qa i rha snanbät sä qa ma ama qrot iva qa rhuulat na anga muqunängi na rhävuk.

¹⁷ Sökt di ma Jisas ka räm arhä mungäsäng i rhat tu arhä snäng i qat tualat nä ma Sämga aa qrot dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Anga muräktpäm moe qärangätni i sa ngä matmät na nas diva qaku angärha anga uiuit bä qosaqi anga sägärhae näva anga vätka qärrarhani i sa rha matmät na ne diva qaku sägäni na rha saqi as. ¹⁸ Bä ngakt bä nga ma Sämga di qat tatmät na nas di ngu lu va aa muräktpäm ngät mair ma ama qrot toqor mäniect? Nguat tamän doqor täkt dinguna ngäni qoar i ngut kutmäs ama iaus nä ma Belsebul aa qrot. ¹⁹ Näkt ngakt bä nga ngut kutmäs ama iaus na ama qrot nage ma Belsebul värhäm angäna enge dä ngu lu iarhakt kärerhae i rhat tet nasot a ngän di auge qät bon da rha ama qrot bä rhit kutmäs ama iaus? Iarhakt kärerhae i rhat tet nasot a ngän di sa arha lat ngärhi sameng i angäna enge di qaku maräkt na ngät. ²⁰ Sökt di ngakt bä nga ngut kutmäs ama iaus nä ma Ngämuqa aa qrot di iangärhäkt gua lat di ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa ngä män sagem ngän.”

²¹ “Nga ama qrot ka ama ruqa di qa rhäkmu na nas mamär na ama ulaqi at kärhong näkt kät lu vät aa vätka dä mamär iva mänarhäk pät aa qärhong. ²² Dap ngakt bä anga qrot ka mamär anga ruqa ga rhän bä qä siqut na qa dä va ama qrot ka mamär ama ruqa ga rhän näva aa uväs bä va qä rha iarhongäkt ama ulaqi at kärhong gärqärhong i mai di qat tu aa snäng i mamär na qa nävät irhong bä va qa rhatmät na aa qärhong moe bä ba aa ruavek.” ²³ “Auge qärak i qaku qat tair gem ngo di qat tair sävät a ngo. Dap auge qärak i qaku qat tatnärhäm i qä ngingdämne na ama ruvek kä na ngo di qa di qat tusur täm da.”

Evär Da Ama Iauska

(11:24-26 / Mat 12:43-45)

²⁴ “Ore va vuk sa ama iauska nämät ama ruqa dä qat tet pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs bä qät näm nani anga ivärhäs ivakt iva mae vät a qa e sökt di ngakt bä qaku qä namäqäne dä mamär dä qat tu aa snäng doqortäqyia, “Va evär däm ngo sävä gua vätka qärak i sa ngua män näväm ga.” ²⁵ Bä nga rhoqoräkt i qat dän bä samuk dä qä lu qa

vätka i ama qumärqumär väm ga näkt sa mamär na qa moe. ²⁶ Dä qat tet bä qat dän sa ama ngärhäqyet da udiom angätmi ama iaus kärangätmi i sa ngä met e na qa sa angärha lat ama vu ngät bä ngät don sävä qa vätka bä qale ngät e. Dä iaqät ama ruqa di sa mäqi mava na qa dap täkt di sa mava na qa masirhat mamär.”

Ama Modämne Ama Engätki Na Ngät

²⁷ Bä nga ma Jisas kat tamän bät tärhong däkt dä ama ruqi nä mängurap ama gulañ gia näs tävuk toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge ama ngätnanäk käraktmi i qia sa nge bä qia sek mä nge.”

²⁸ Dä qa muvät toqortäqyia, “Nak ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärerhae i rhat nari ma Ngämuqa aa enge näkt tat tet nasot a ngät.”

Ama Muqunängi Qäraktmi I Ma Ngämuqa Qa Mualat Na Qi Ge Ma Jona

(11:29-32 / Mat 12:38-42 / Mat 16:1-4 / Mak 8:11-12)

²⁹ Bä nga märmor ama gulañ dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Irhäkt ama qoengait di ama vu it ama qoengait. It ngärhit näm nani anga muqunängi sökt diva qaku anga muqunängi qi namän bä ba it dap sökt ama muqunängi nävät ma Jona. ³⁰ Mudu ma Jona di sa qa män i ama muqunängi na qa bä ba ama Niniveqäna bä rhoqoräkt diva ma Ruqa aa Emga di ama muqunängi na qa bä bä rhit täkt ama qoengait. ³¹ Ama ruqi qäraktmi i ama vit na qi e vät ama ivärhäs ma Seba diva qia rhäranas pät iaqäkt ama qunäga qäraktmi iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na ama ruvek bä va qi rhäksärha ama ruvek näp tit täkt ama qoengait inguna qia met näva ama iska näda ama ivätki bä va iarhakt iva qi nari ama ruqa sa ama mädräm ama mär ngät ma Solomon aa enge. As ngäni lu i aingo qärak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Solomon. ³² Ama ruvek nae näva ama värhäm ama mor äm ma Ninive va rha rhair ti nä rhit täkt ama qoengait pät ama qunäga qäraktmi iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na ama ruvek pät ama ivätki bä va iarhakt ama ruvek ti rhäksärhäm ngän inguna mudu rha näpgoer na nas toqoräkt i ma Jona qa sameng bät a rha. Dap täkt di aingo qärak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Jona.”

Ma Ngämuqa Aa Enge Di Ama Neraqa Bä Ba Ama Släyiqe

(11:34-36 / Mat 6:22-23)

³³ “Qaku aung gä namudäm säda anga lirhäga näkt kä ngaip ka ura qa rhu qa va anga uratki arha rem. Dap kinak kä rhäkt a qa rhävuk ivakt iva nga iarhakt kärerhae i rhat don sävä vät diva rhat lu ama neraqa.

‡ 11:15 ma Belsebul Rhakt täkt ma Sämga aa ngärhipki di qoki qi rhoqor ama Filistiaqäna arhä ngämuqa ma Baalsebup.

³⁴ Gi saqong di ama lirhäga bä bä gi släqyige. Qre va ama mär gi saqong dä va rhäqöp gi släqyige moe na ama neraqa. Dap ngakt bä gi saqong di mava na ngät dä va rhäqöp gi släqyige na ama bängangit. ³⁵ Ngit lu mamär i vadi va ama neraqa qä sen bäm nge dap kale bängangit. ³⁶ Bä va ngakt bä nga gi släqyige moe di rhäqöp ige na ama neraqa dap kaku anga bängangit nani e diva qunäga masirhat mät gi släqyige i rhoqor qre i ama neraqa näda ama lirhäga qä sen nävät a nge.”

Ama Märän Gärangätni I Ngät Sävat Ama Farisiqäna Dä Ama Mädramda Sa Ama Muräkt (Luk 11:37-54 / Mat 23:1-36 / Mak 12:38-40 / Luk 20:45-47)

³⁷ Bä nga ma Jisas kat tamän bä rhäksot dä ama Farisiqa qa rhäknan däm ga iva qä na qa in däs dä soknga qa mon bä qa muqun bät ama laiqa aa rhäkt. ³⁸ Dap ama Farisiqa di qa särmän sävät ma Jisas inguna qat dräm i ma Jisas di qaku qa er qa rhor aa rhäkt näkt sa qat täs aa tmäs.

³⁹ Dä ma Engeska qä goar na qa rhoqortäqyia, “Aingän ama Farisiqäna di sa ngäni qumär vät ama kapkäna dä ama pletkäna angärha rhäng dap imuk da angäna ron di rhäqöp ngän na ama snängaqa nani guarhong masirhat iva bä ba nas dä ama mungäsnäng ama vu ngät. ⁴⁰ Ama dädän da ama ruvek na ngän! Nga nak kaku ma Ngämuqa qarak i sa qa säm ama släqyige di qosaqi qa säm sädä ige angärha ron? ⁴¹ Dap mamär iva ngäni von nävät iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong mät angäna kapkäna dä angän pletkäna bä ba ama tläkta dä va ama qumärqumärta na ngän dä ma Ngämuqa aa saqong.”

⁴² “Avuqi na ngän mamär ama Farisiqäna! Inguna sa ngänit bon ma Ngämuqa rha ama sägäni näda ama ngärhäqyisem nävät iarhongäkt moe qarqärhong i ngän du irhong bät ama tmäs toqor ama mint ngä na ama ru dä ama tmäsirhong maos maos nävät a lat dap kaku ngän dualat parhäm ama räkt ngät ama muräkt sävät ama ruvek dä qaku angäna snäng bät ma Ngämuqa. Mai mamär iva ngän däqäne dä mamär varhäm dährong däkt moe dap kale ngän detdäm särhä guarhong.”

⁴³ “Avuqi na ngän mamär ama Farisiqäna! Rhoqoräkt dinguna sa nani a ngän iva ngän duqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm dä nani a ngän masirhat iva ama ruvek ti rhar sä ngän na ama qut-drir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e.” ⁴⁴ “Avuqi na ngän mamär! Inguna sa ngän män i ngän doqor ama rhobek arha an gärangätni i qaku rha muqunän sagem ngät bä äkt i ama ruvek tat tet pono va angärha rhäng inguna qaku rhat dräm i ama an iangärhäkt.”

⁴⁵ Dä akni ama mädrämga mamär sa ama Muräkt ka muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, nga ngiat tamän bät iarhongäkt ama engirhong dä qosaqi ut nari i ngi slava na ut nä gia enge.”

⁴⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Dä aingän ama Farisiqäna di qosaqi avuqi na ngän mamär inguna ngän du ama talap ama märän bä bap pät ama ruvek arha rhäng bä rhi siqt iva rhit ta dä qaku. Dap kinak ngän di qaku nani a ngän iva ngän natmualat nä guarhong iva ngän datnärhäm da.” ⁴⁷ “Avuqi na ngän mamär! Inguna ngänit täkmu na ama näpta arha lek iva nani ma Ngämuqa aa vämginarha qararhani i sa mudu angän mamäkkäna rha veng da. ⁴⁸ Angäna lat di ngärhi sameng mamär i sa ngän dares pät angän mamäkkäna arha rhäng i iarhakt ta mualat toqoräkt. Sa rha veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap aingän di ngän däkmu na arha lek.

⁴⁹ “Inguna nävät iangärhäkt angäna lat dä sa rha säm ba ama abuk ma Ngämuqa Aa Mädram ama Mär Ngät toqortäqyia, ‘Va ngu rhäk nä gua vämginarha dä ama ngangda sagem da dä arhani nävät a rha diva rhi veng da dap arhani diva rhi sangäm na rha mavängam.’ ⁵⁰ Bä äkt iva rhit täkt ama goengait pa it ngärhi rha ama rhäksärhäm bät ma Ngämuqa aa vämginarha arhä biaska aa uväs kärakni i qrir na qa mänasäng mudu vät ama rharimini qarqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki ⁵¹ mänasäng nävät ma Abel aa biaska bä sävät ma Sekaräna aa biaska qarak i sa rha veng ga mänguröp ama laiqa na ama vodämes kä na ama ansäspängi ama mor qi. Ari, sa ngu goar na ngän na ama engätkti i rhit täkt ama goengait diva ngäni rha ama rhäksärhäm bät iangärhäkt ama lat angät tpäs.”

⁵² “Avuqi na ngän mamär ama mädrämga mamär sa ama Muräkt inguna ngänit päp mät ama iska sävät ama mädräm sa ama engätkti sävät ma Ngämuqa. Qaku ngän det parhäm ngät dap kosaqi sa ngänit päp särhä iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm ngät.”

⁵³ Bä sa nga ma Jisas ka met nae dä ma Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di sa rha nasäng i rhi siqt na qa iva qat tamän sävät ama rhäqöp nä irhong ⁵⁴ i qale rha nani a qa iva qa rhamän bät agung anga enge qarangätni iva rhi rhäksärhäm ga vät angät tpäs.

12

Mamär Iva Ngänit Lu Nämät Ama Farisiqäna Rhi Na Ama Sadyusiqäna Arha Yis

(12:1 / Mat 16:5-12 / Mak 8:14-21)

¹ Bä nga rhoqoräkt i ama gulängi na ama rhäqöp na ngät ama tausengäna na ama

ruvek pätämne na rha bä dät mamär bä rhi naengmät na ne. Dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän sävät aa mudäsaqongda narhoer toqortäqyia, “Ngänit lu nämät ama Farisiqäna arha yis käraktni i iomäkt i rhat tualat sädä saqong. ² Qaku guani qärqäni i sa rha väsrähäm ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi naräm nä ini. ³ Agi enge iangärhäkt kärangättni i sa ngia märhamän bät a ngät pä bängangit angät tpäs diva rhi nari ngät da eraqi bä agi enge iangärhäkt kärangättni i sa ngia rhäkdasäkt na ngät mät ama sdämgi da ama vät angärha ron mamär diva rhi sameng na ngät nävät ama vät angärha rhäng.”

Nak Pa Qale Ngänit Len

(12:4-7 / Mat 10:26-33)

⁴ “Gua ruavek, nguat tamän särhäm ngän i qale ngänit len iarhakt kärarhae i rhi veng ama släqyige näkt nasot dä qaku mamär vät a rha iva rhi namualat nä guani saqi as. ⁵ Dap pa ngu qur a ngän da iaqäkt kärak i mamär iva ngänit len ga. Mamär iva ngänit len iaqäkt kärak i nasot i sa qa veng ama släqyige di aa qrot ngä vit iva qä rhon na ngän sämät ama ivärhä na ama mudäbäs ama sok tä bäs. Ngätkti, nguat tamän särhäm ngän iva nak pa ngänit len ga.

⁶ “Nga qaku rhi navodäm bät ama ngärhäqyet ama isämirhong na ama brasirhom? Sokt di qaku guani nävät irhong di rät pät ma Ngämuqa nä ini. ⁷ Bä ngätkti mamär i qäqi ama qäseng bät angän bäs di sa ma Ngämuqa qat dräm ama rhodäm sä ngät. Qale ngänit len. Aingän di ngän bit ge ma Ngämuqa va ama rhäqäp nä irhong ama isämirhong angät tpäs.”

Mamär Iva Ngän Damän I Ngän Nämäni Ma Krais

(12:10 / Mat 12:22-32 / Mak 3:22-30 / Luk 11:14-23)

⁸ “Dä nguat tamän särhäm ngän i iaqäkt kärak i qat tamän i qa nämäni ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ma Ruqa aa Emga ngua rhamän i qa nämäni ngo dä ma Ngämuqa aa enselqäna arhä saqong. ⁹ Dap kärakni i qät täqyas na ngo da ama ruvek arhä saqong diva ngu rhäqyas na qa dä ma Ngämuqa aa enselqäna arhä saqong. ¹⁰ Bä aung gäarakni i qat tamän mava nä ma Ruqa aa Emga diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ianiäkt aa vuini. Dap aung gäarakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qa naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini.”

¹¹ “Qre va rhat tair na ngän da ama narhoerta näva ama mämairväm dä ama tpäskinarha näkt ama narhoerta arhä saqong dä va qale qänäskänes ngän iva ngän dair särhäm mes toqor mäniekt ura va

ngän damän doqor mäniekt ¹² inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qä su ngän da ama enge iva ngän damän doqoräkt pät iomäkt ama qäväläm.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävat Ama Dädän Ga Ama Qärhongbärhaqa

¹³ Akni nä mänguräp ama gulängi qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, mamär iva ngi goar nä gua matka iva qa rhatmät ama gunän nage aun mamäk bä ba un.”

¹⁴ Dä ma Jisas ka müvät pät a qa rhoqortäqyia, “Rhakni, auge qa armeng däm ngo iva ama matnävämmenaqa na ngo ura ama ruqa iva qa rhatmät bä ba en?”

¹⁵ Dä qä goar na rha rhoqortäqyia, “Ngänit lu! Ngänit lu vät a nas mamär nämät ama snängaqa maos maos na ama alek inguna ama ruqa aa iar di qaku ama rhäk tam ngät nävät aa gunän.”

¹⁶ Dä qa goar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ama etki na ama tmäs pät akni ama qärhongbärhaqa aa ivärhäm di ngä sa masirhat. ¹⁷ Dä qat tu aa snäng doqortäqyia, ‘Va ngu lu ngua mäsana i sa nguna qaku anga släqyäs iva nanokt ama tmäs iva ngua rhu ngät mamär vät a ne?’

¹⁸ “Dä soknga qä goar toqortäqyia, ‘Rhäkt diva ngua rhuulat toqortäqyia. Va ngun brut da ama tmäs angärha vät samäk näkt pa ngu rhäk pät anga mor ngät mamär anga vät iva äkt näkt ngua rhuvärhane nä gua tmäs ngä nä gu gunän bäm ngät. ¹⁹ Bä va ngua rhamän sävät a nas toqortäqyia, ‘Nak masirhat nä gu gunänirhong gärqärhongni i sa ngua müvärhane nä irhong säda ama rhäqäp ama qeoo angärha ron. Bä va märmärsäs gem ngo i nguat täs dä ngut nakt bä va märmär gem ngo.’”

²⁰ “Sokt di ma Ngämuqa qä goar na qa rhoqortäqyia, ‘Ainge di ama dädänga na nge. Va näp takt täkt ama bängagi dä va ngu rhäqäs ta ama iar näväm nge. Dä va auge qä rha iarhongäkt kärqärhong i mudu ngia rhäkmu nä irhong iva bä ba nas?’

²¹ “Rhangät täkt ama lat diva ngä rhän bät iaqäkt kärak i qat tuvärhane na aa gunän bä ba nas dap ka di qaku ama qärhong bät a qa sage ma Ngämuqa.”

Qale Qänäskänes Ngän

(12:22-31 / Mat 6:25-34)

(12:33-34 / Mat 6:19-21)

²² Dä ma Jisas kä goar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Bä äkt iva ngu goar na ngän i qale qänäskänes ngän sävät angäna iar iva ngän däs agirhong ura va sävät angän släqyige iva ngän don mät agirhong. ²³ Ama iar di ngä vit pa ama tmäs angät tpäs dä ama släqyige di ige ngä vit pa ama boi angät tpäs. ²⁴ As ngäni lu ama ngotkiqäna. Ngät di qaku ngät dräm ngärhit kutnanokt dä ngärhit sekdäm dä qaku angät anga vät

nanokt ama tmäs sokt di ma Ngämuqa qät bon ngät ta ama tmäs. Dap aingän di ama vit na ngän masirhat pa ama isäm angät tpäs. ²⁵ Auge nävät a ngän di mamär vät a qa iva qa rhu anga sägäk anga aua sävät aa iar* toqoräkt i qänäskänes ka masirhat? ²⁶ Di ngät bā nga qaku mamär vät a ngän iva ngän dualat nā rhāni rhäkt ama gaini mamär dā mäniekt bā va qänäskänes ngän nani iarhongäkt moe?"

²⁷ "As ngäni lu ama ngualäñngualäñ angärha iar. Qaku ngät dräm ngät tualat ura ngärhit kutäm bät ama boi iva ngät donmät sokt di ngu goar na ngän i qäqi ama vitnaqa ma Solomon sa aa murhämeska moe di qaku ama mär qa masirhat toqor ama sägäk nävät iangärhäkt ama ngualäñngualäñ aa murhämeska. ²⁸ Dap kre va ma Ngämuqa qat turha ama mran na angät murhämeska rhoqoräkt kārängätni i rhäqyerhäkt ngät däqām bät ama etki dap kaku duququ inguna rhit päs ngät mät ama mudam dā mänia? Nak nga qaku ma Ngämuqa qat turhäm ngän mamär masirhat pa angät tpäs? Ai, aingän di ama gaini nā angän gatnanakt!

²⁹ "Bā va qale ngän du angän snäng masirhat nani ama tmäs iva ngän däs ura ama rigi iva ngänit nakt. Nak kop kale qänäskänes ngän masirhat nani iarhongäkt. ³⁰ Inguna iarhakt kārarahe i qaku rhat nanakt nā ma Ngämuqa di arhä snängaqa masirhat sävät tārhong däkt dap angän mamäk di sa qat dräm i ngänit läk nani irhong. ³¹ Dap kinak pa ngäni rhares pā ma Ngämuqa iva qat turäkt täm ngän dā qosaqi va qä von ngän dā iarhongäkt moekt."

³² "Aingän ama guläñäm na ama sip-sipkāna di qale ngänit len inguna angän mamäk di mär gem ga iva qä von ngän da ama Muräktpäm. ³³ Mamär iva ngäni voda angän gārhong näkt ngäni von ama tläkta rha ama ligär. Bā nga rhoqoräkt dā ngänit täkmu ba nas na ama rhae iva nanokt anga ligär qārängätni i qaku mamär iva mava na ngät toqor ama mämägän dävk ge ma Ngämuqa dā qaku mamär iva rhäksot na ngät bā va qaku mamär iva anga suaqa qä naing glaqot na ngät bā qaku anga gārhañ ngä naslava na ngät. ³⁴ Inguna äkt i sa qale angän mämägän e di qosaqi va qale gi snängaqa e."

Va Ama Qarhap Ngän Dap Ngänät Nañäm

³⁵ "Mamär iva ngän durhämes näkt ama qarhap ngän mamär nani agini qārquani iva ini ngä rhän näkt mamär iva angän lirhäng ngät dang basägos ³⁶ iva ngän doqor ama gamoe qārrahani i qale rha nani arha morqa qarakni iva evär däm ga näva ama tmäski na

ama rhitbodämnarha. Bā nga rhoqoräkt dā va ama qarhap ta iva nga i qat dän bā qät kut dā mamär iva rhi lir ti rhar mät ama tmongi bā ba qa. ³⁷ Va ama märmärgem ge iarhakt kārarahe ama morqa aa latta qārarahe i qale rha va aa rem gārarahe i nga arha morqa qa rhän bät a rha i qoki as tat nañäm nani a qa. Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva qa rhon mät ama boi qārängätni i rhit täkmu na ama tmäs sä ngät näkt pa qä ar sä rha sävät ama laiqa aa rhäkt näkt pa qa rhän bā qä rhatmät na ama tmäs bā ba rha. ³⁸ Va ama mär masirhat sage iarhakt ama morqa aa latta rhoqoräkt i nga arha morqa qa rhän bät a rha i qoki as kale rha rhoqoräkt i näma dā äkt bā qa rhän mäni ama mor qi ama bängagi ura näva ama umeqa. ³⁹ Dap ngänit dräm daerhom i ngät bā ama vätkä aa ik di sa vadi mai qat dräm iva vät agi a qäväläm dā va ama suaqa qa rhän dā sa vadi mai qaku qä naqyiradeng na aa vätkä iva qä drukdäm bäm ga. ⁴⁰ Aingän di mamär iva ngänit täkmu na nas mamär inguna ma Ruqa aa Emga va qa rhän bät ama qäväläm gārqomni i qaku ngän du angän snäng iva qa rhän bät a äm."

⁴¹ Dā ma Pita qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Gua Engeska, nga sokt ngiat tamän särhäm ut nā rhangät täkt ama enge na ama siqtuki ura ngiat tamän särha ama ruvek moe?"

⁴² Dā ma Engeska qa movät toqortäqyia, "Rhoqoräkt dā ngu lu agi a latka iaqäkt kārak iva qale qa ma ama grot mäni ama lat dā aa mädräm ama mär ngät iaqäkt kārak iva aa morqa qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa latta i qät boda rha arha tmäs pät ama qunäga aa qävälap maräkt? ⁴³ Va ama märmärgem ge iaqäkt ama latka qararak i nga evär da aa morqa dā va qa rhän bät a qa i qat tualat toqoräkt. ⁴⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa qarhong moe va aa vätkä.

⁴⁵ "Dap ngakt bā iaqäkt ama latka qa rhamän särhäm mes doqortäqyia, 'Gua morqa di qät tiläng bā sa qaku qa lir qa män' dā qä nasäng i qä arhäktyäm sa ama latta ama evop dā ama gamoe dap kat täs dā qät näkt bā guani na qa ⁴⁶ dā va aa morqa qa rhän bät ama qunäga rhoqoräkt i qaku qa latka qat tu aa snäng iva qa rhän bät a qa bā vät ama qunäga aa qäväläm gārqomni i qaku qat dräm na äm. Dā va qa morqa qä sangäm na qa näkt pa qä qut na qa sävät ama ivrhäs ge iarhakt ama ruvek kārarahe i qaku rhat tualat na aa lat mamär.

⁴⁷ "Näkt iaqäkt ama latka qararak i qat dräm mamär na aa morqa aa snängaqa näkt kaku qa rhäkmu na nas bā qaku qa mualat parhäm aa morqa aa snängaqa diva

* 12:25 anga sägäk anga aua sävät aa iar Ura 'ama qäväläm näva ama mita säva aa uiuvät'

rhi arhäktgyäm sä qa masirhat. ⁴⁸ Dap ama latka qärakni i qaku qat dräm aa morqa aa snängaqa näkt kat tualat na ama lat kärangätini i mamär iva qä rha ama rhäksärhäm bät angät tpäs diva rhi arhäktgyäm sä qa maqälak. Iaqtäkt kärak i sa rha von ga masirhat diva rhi nän nagem ga masirhat dap pa rhi nän masirhat mamär nage iaqtäkt kärak i sa rha von ga masirhat mamär.

*Qaku Ama Bulap Dap Ama Matmät
(12:49-53 / Mat 10:34-39)*

⁴⁹ “Nguä män ivakt iva nguä rhu ama mudämgä vät ama ivätki bä nani a ngo i sa vadi va qi nasäng i qiat dang! ⁵⁰ Sokt di as pa nguä rhon säda ama qäväläm angärha ron iva ngu rha ama baptais na ama tñäpki bä rhom däkt diva qale läm doqoräkt pät gu snängaqa bä dängdäng i äm ngä rhu angät släqyige vät a nas. ⁵¹ Mäniekt? Nga ngän du angän snäng i sa nguä män ivakt iva ngu voda ama bulap sävät ama ivätki? Nak kaku rhoqoräkt! Ngu qoar na ngän i nak sa nguä män sa ama matmät. ⁵² Mänäsäng narhäkt bä rhävit diva anga ngärhäqyet na rha anga sägärhae diva matmät ta sävät a ne bä va anga dävauing na rha sävät ama udiom dä anga udiom sävät ama dävauing na rha. ⁵³ Bä va matmät na ama ruvek iva anga ngätmamäk sävät ama ngärhoemga dä va anga ngärhoemga sävät ama ngätmamäk dä va anga ngätmäkä sävät ama ngärhuimgi dä va anga ngärhuimgi sävät ama ngätmäkä dä va anga ngätmäkä sävät ama ngätmäkä dä va anga ngätmäkä sävät ama ngätmäkä dä va anga ngätmäkä sävät ama ngätmäkä.”

Ama Matnämänine Sa Ama Rhodäm

⁵⁴ Dä ma Jisas ka qoar na ama gulänngi na ama ruvek toqortäqyia, “Qre va ngäni lu i ama eqoeqi qiat täranas na rhämone i ama qunäga qat don e dä ngänit lir ngänät dräm ngäni qoar toqortäqyia, ‘Va ama suigi qi säp’ dä qoki ama suigi qi säp. ⁵⁵ Dap ngakt bä ama laurqi qiat dän na rhänamuk näva ama qräk dä bäs ama ivärhäs dä ngäni qoar toqortäqyia, ‘Va aqärnas mät ama qunäga’ dä qoki aqärnas mät ka. ⁵⁶ Aingän gärrarhani i ngän dualat sädä saqong, sa ngänät dräm iva ngän datnävämne mamär na ama muqunän sa ama rhodäm bät ama ivätki dä ama leqäs. Dap mäniekt bä qaku ngänät lu nismäne sävät iarhongäkt pät tangät täkt ama rhodäm?”

Mamär Iva Ngäni Lir Ngän Duräkt Mänguräp Mes

⁵⁷ “Mäniekt bä aingän maräkt di qaku mamär vät a ngän iva ngäni lu mamär nä iangärhäkt ama lat kärangät i ama räkt ngät? ⁵⁸ Ngakt bä nga aung ga mu ama enge iva rha rhair na ngän ba ama muräkt dä mamär iva ngäni lir ngän det sagem ga bä va ngän

duräkt mänguräp mes ngän na qa as pa ama muräkt angät kamäs. Inguna ngakt bä rha rhair na ngän ba ama muräkt dä varis ama matnävämneqa qä namu ngän ba ama ulaqimärhaarhäkt aa rhäkt bä va qa rhu ngän ba ama päskiarharhäng. ⁵⁹ Dä ngu qoar na ngän i qaku mamär iva vuk sä ngän bä dängdäng i ngän düvät na ama däändängini nä ini ama brasini.”

13

Mamär Iva Ngä Nängoer Na Nas Dap Pa Qaku Diva Qäbäs Na Nge

¹ Arhani ama ruvek di qale rha e vät iomäkt ama qäväläm bä rha qoaräs nä ma Jisas sävät ama Galiliqäna qärrarhani i ma Pailat ka modämne na arhä biaska ngä na arhä vodämes angät biaska rhoqoräkt i qa veng da.

² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nga ngän du angän snäng i iarhakt ama Galiliqäna di ama vu rha mamär bä äkt i avuqi na rha masirhat dap arhani ama Galiliqäna moe di qaku? ³ Ngu qoar na ngän i qaku! Dap aingän di ngakt bä qaku ngän nanängoer na nas di qosaqi va qäbäs na ngän. ⁴ Ura sävät iarhakt kä ngärhäqyisem da qäraet da dävauing na rha qärrarhae i sa arpus na ama näski sävät arha rhäng e vät ama ivärhäs ma Siloam bä rha nöp di nga ngän du angän snäng i arhani nae ma Jerusalem moe di rha e vät arha qar sa arha vuirhong? ⁵ Ngu qoar na ngän i qaku! Dap aingän di ngakt bä qaku ngän nanängoer na nas di qosaqi va qäbäs na ngän.”

Ama Enge Na Ama Siqtuki Sävät Ama Gosaqi Qäraktni I Qaku Qit Sa

⁶ Dä qa qoar na rha na ama enge na ama siqtuki rhoqortäqyia, “Ama ruqa qa qutnanokt ama gosaqi vät aa etki na ama wain näkt ka met kät näm nani anga gavam sävät at täqän bä qop kaku qa lu agung. ⁷ Dä qa qoar na ama ruqa qärakni i qät lu vät ama etki rhoqortäqyia, ‘Sa ama dävauing ama qoeo nä rhak täkt i ngut täqäsdämne sarhe bä ngut näm sävät ama gosaqi iva nani anga gavam dä qop kaku agung dä ngi rhöp mä qi samäk! Mäniekt bä qit päs nas pät tos täkt ama ivärhäs?’ ”

⁸ “Dä qärak ka muvät toqortäqyia, ‘Morqa, as kali qi vät aung anga quiaqa anga sägäk dap pa ngu nges namet a qi näkt ngu rhon na anga ivätki anga mär qi anga qärhopka väm gl. ⁹ Ngakt bä nga qi sa arha anga gavam bät tak navuk diva mamär! Dap nga qaku dä va rhi rhöp mä qi samäk.’ ”

Ama Vakt Pät A Qi Ama Ruqi Qia Rha Ama Mumäräspät Pät Ama Sabat

¹⁰ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kä su va akti ama mämairqi ¹¹ dap akti ama ruqi di sävät a qi e qäraktni i ama iauska qa vakt

pät a qi vät ama ngärhäqyisem da qäraet da dävauŋ na ama qoeo. Sokt kiat nagär bā qaku mamär vät a qi iva qi namurän da arha rhängait. ¹² Bā nga ma Jisas ka lu qi dā qa mes ki bā qia met sagem ga dā qā goar na qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, rhäkt di sa isiska vät a nge nämät iaqäkt gi märänga.” ¹³ Dā qa mu aa rhäkt pät a qi bā qia murän däm mes masägos dā qia ansäs sage ma Ngämuqa.

¹⁴ Dā ama narhoerqa näva ama mämairqi di uraqi da aa ron inguna ma Jisas ka mumäräs pät a qi vät ama Sabat dā qā goar na ama ruvek toqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da sägäk di ama lat angät kunäng. Bā va ngänät dän bät iangärhäkt ama qunäng bā ngänit ta ama mumäräspät dap kaku vät ama Sabat.”

¹⁵ Dā ma Engeska qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Aingän gärrarhani i ngän dualat sädä saqong, ngäda qaku aung nävät a ngän sa qa von da anga rigi vät ama Sabat bā ba aa bulmakao ura ama donki vät ama qäväläm gärqomni i aqäsä qa?” ¹⁶ Dā nga qaku mamär iva rhi namuisiska vät takt täkt ama ruqi ma Abraham aa imgi nämät arha ispätka vät ama Sabat kāraktni i sa ma Sämga qa is pät a qi vät ama ngärhäqyisem da qäraet da dävauŋ na ama qoeo?” ¹⁷ Bā nga qa märhamän doqoräkt dā aa ikkāna moe di aqlus pät a rha dap ama ruvek di nak mär gem da nävät iarhongäkt ama märirhong mamär qärqärhongni i sa qa mualat na irhong.

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Mastard Aa Gävämini Dä Ama Yis

(13:18-21 / Mat 13:31-33 / Mak 4:30-32)

¹⁸ Dā ma Jisas kā snanbät toqortäqyia, “Ngu lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät toqor mäniekt? Ngu lu va ngua rhuqut täm ngät sävät agiqa?” ¹⁹ Ngät di ngät toqor ama mastard aa gävämini ama gaini mamär qärqäni i ama ruqa qa rha ini bā qa qutnanokt ini vät aa etki. Näkt ini ngä ir ma ama ngämuga näkt ama isäm nämät ama leqäs ngä rhäk angärha vät pät aa rhäkt.”

²⁰ Dā saqi as ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va ngua rhuqut tä ma Ngämuqa aa Muräktpäm sävät agiqa?” ²¹ Ngät di ngät toqor ama yis kāraktni i ama ruqi qia rha qi bā qia mu qi va ama mor ngät ama plaua näkt kia näpgoer na ngät päm ne bā dängdäng i ama yis kia mon säva ama qopkopki moe.”

Ama Gaini Na Qi Ama Tmongi

(13:24 / Mat 7:13-14)

(13:26-27 / Mat 7:21-23)

²² Dā ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dā ama lel ap bā qā su dap kat tet parhäm aa iska iva sae ma Jerusalem. ²³ Dā akni ama ruqa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, nga va ma

Ngämuqa sokt ka rhumaiar anga marheka na rha anga ruvek?”

Dā ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, ²⁴ “Ngän däqäne dā mamär i ngän don mät ama gaini na qi ama tmongi. Ngu goar na ngän doqoräkt inguna ama rhäqap na rha diva rhi siqut iva rha rhon sokt diva qaku rhi namäqäne dā mamär. ²⁵ Ngakt bā nga ama ngärhik nävä iaqäkt ama vätkä qa rhāranas äkt bā qā vās mät ama tmongi dā va ngän dair inamäk dalek bā va ngänit kut dap pa ngänät naingbät toqortäqyia, ‘Aurha morqa, ngi rhar nanokt ut.’”

“Sokt diva qa rhuvät pät a rha rhoqortäqyia, ‘Qaku nguat dräm a ngän bā qaku nguat dräm i sa ngän män na qoe.’”

²⁶ “Dā va ngäni goar na qa rhoqortäqyia, ‘Ut mäs dā ut nakt ut na nge dā sa ngia mualat na ama rhisu varhäm aurha is mänguräp mä ut.’”

²⁷ “Sokt diva qa rhuvät toqortäqyia, ‘Qaku nguat dräm a ngän bā qaku nguat dräm i ngän män na qoe. Ngän det nävät a ngo aingän gärrarhae i ngän dualat na ama vu ngät ama lat!’”

²⁸ “Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqäia dā va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne rhoqoräkt i rhi lu ma Abraham gä nā ma Aisak dā ma Jekop näkt sävät ma Ngämuqa aa vämginarha moe vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm dap aingän di sa rha rhon na ngän sä dalek. ²⁹ Ama ruvek diva rha rhän nävät ama ivätki at tärhäkt moe bā va rhi rha arhä släqyimek pa ama tmäski vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm. ³⁰ Bā nak pa iarhakt kārarhae i rhi rhoer diva dängdäng na rha mamär dap kārarhani i dängdäng na rha mamär diva rhi rhoer.”

Ma Jisas Airäs Ka Sä Ma Jerusalem

(13:34-35 / Mat 23:37-39)

³¹ Vät iomäkt ama qäväläm dā arhani ama Farisiqäna rha män ge ma Jisas dā rha goar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhāranas narhäkt bā ngia rhet sävät guaäs anga ivärhäs. Ma Herot nani a qa iva qā veng nge.”

³² Dā qa muvät toqortäqyia, “Ngän det bā ngäni goar na iaqäkt ama muräpka ama iras mät ka rhoqortäqyia, ‘Aingo diva ngut kutmäsa ama iaus dā nguat tumäräs pät ama ruvek täkt bā duququ bā vanäia bā va ngua rhäqäne dā mamär nä gua lat.’” ³³ Nāma dā äkt bā rhoqor mäniekt sokt di qoki as pa nguat toalat täkt bā duququ bā vanäia inguna qaku maräkt toqoräkt iva ma Ngämuqa aa vämginaqa qā nāp säfuis nā ma Jerusalem.”

³⁴ “Ai, Jerusalem, Jerusalem, ama värhäm gärqomni i ngiat dräm ngi veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap ngit tumät nā ma Ngämuqa aa engevärharha na ama dui bā rhit nāp. Ama rhäqap nā imek di sa nani a ngo iva ngu imum gia ruvek sävät a ne i

ngo rhoqor ama duraktki qarakti i qi imum at toes säva at kivaet angärha rem dä qaku inguna qaku nani a nge. ³⁵ As ngi lu i gia vätki di sa rha qyiradeng na qi. Näkt ngu qoar na nge i saqi as pa qaku ngi nalu ngo bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ngi qoar toqortäqyia, 'Mamär iva ama modämne sävät tak täkt karak i qat dân nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki.'

14

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Vät Ama Sabat

¹ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas ka met säva ama moräs na qa ama Farisiqa aa vätkä ivakt iva qa äs nae dä sa arhä saqong mamär vät a qa. ² Dap akni ama ruqa di sävät a qa e glaqot nä ma Jisas karakni i ama rämgä na ama rip kia män bät a qa bä rip da aa qar ngä na aa rhäkt. ³ Dä ma Jisas ka snanbät sa ama Farisiqäna rhi na ama mädrämda mamär sa ama muräkt toqortäqyia, "Nga maräkt toqoräkt iva aung gat tumäräspät pät ama Sabat ura qaku?" ⁴ Dä qop mänadin däm da.

Dä soknga qa sangar qa ruqa bä qa mumäräs pät a qa näkt ka rhäk na qa bä qa met.

⁵ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Auge nävät a ngän gäarak i aa anga emga ura anga bulmakao di arpus na qa sämät anga qotnaoanga vät ama Sabat dä nga va qaku ngi nalir ngi nardrän na qa nae?" ⁶ Dä qop kaku mamär vät a rha iva rha rhamän bät guani.

Ama Enge Na Ama Siquutki Sävät Ama Tmäski Na Ama Rhitbodämmane

⁷ Bä nga ma Jisas ka lu i iarhakt kárarhae i rha män säva ama tmäski di sa rha rha ama moräs nä imek ama mämugunimek dä ngärhaväm bät ama laiqa aa rhäkt dä qa qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

⁸ "Qre va akni ama ruqa qä ar sä ngän säva ama tmäski na ama rhitbodämnarha dä qale ngänit ta ama moräs nä imek ama mämugunimek dä ngärhaväm inguna sai dä as akni qa e i qa di ama moräs na qa daver mä ngän gäarakni i sa qa ar sä qa. ⁹ Inguna ngakt bä nga qa rhän dä iaqäkt karak i mai qre qa ar sä ngän moe diva qa rhet bä sagem ngän dä va qä qoar na ngän doqortäqyia, 'Ngän det nae nanokt taerhak.' Dä va aqlus pät a ngän inguna va ngäni rha ama mämugunimek ama gaini nä imek dä ngärhes.

¹⁰ "Dap kre va rhi ar sä ngän dä mamär iva ngäni rha ama gaini nä imek ama mämugunimek dä ngärhes iva ngakt bä qarak i qä ar sä ngän ga rhän dä va qä qoar na ngän doqortäqyia, 'Gua ruavek, ngäni rut pit säp iamek puk ama mämugunimek ama moräs

nä imek dä ngärhaväm.' Rhoqoräkt dä va qä sämamor na ngän mänguräp angäna ruavek moe va ama tmäski. ¹¹ Inguna aung gäarakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt karak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa."

¹² Dä ma Jisas ka qoar nä qarak i sa qa ar sä qa rhoqortäqyia, "Qre va ngit boda ama tmäs mäniquäng ura näp bängang dä qale ngi nar sä gia ruavek ura gia matpek ura gia läktpek ura gi qärhae bä sävät iarhakt kárarhae i rhat tas glaqot na nge qárarhani i ama qárhong bät a rha inguna nasot dä varis ti nar sä nge i qosaqi rha rhuvät pät a nas na nge. ¹³ Dap kinak kre va ngia rhualat nä gia tmäski dä ngi ar sa ama tläkta dä ama vaktparharha dä ama vävarhämäda dä ama säsurta ¹⁴ dä va ngi rha ama modämne inguna qaku mamär iva rhi namuvät pät a nas na nge. Va ngi rha ama modämne qre va ma Ngämuqa qa rhuvät pät a nge vät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ama räkt ta ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki."

Ama Tmäski Ama Mor Qi (14:15-24 / Mat 22:1-14)

¹⁵ Bä nga akni ama ruqa nävät iarhakt kárarhae i rhi nä ma Jisas kale rha bät ama laiqa aa rhäkt di qa nari rhoqoräkt dä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Ama märmärgem sage qarak iva qa äs pä iaqyakt ama tmäski mirhup pä ma Ngämuqa aa Muräktpäm."

¹⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Akni ama ruqa di qät täkmu na aa tmäski dä qa rhäkne sävät ama rhäqäp na rha ama ruvek iva rha rhän. ¹⁷ Bä sa nga qa rhäkmu dä mamär dä qa rhäk na aa latka iva qä qoaräs nä iarhakt kárarhae i sa qa rhäkne na a rha rhoqortäqyia, 'Ngäni ang i sä iarhongäkt moe di sa ngua rhäkmu nä irhong.' "

¹⁸ "Di nak ta moe rha nasäng i rhi qoaräs i qaku isiska vät a rha. Akni ama narhoerqa di qa qoar toqortäqyia, 'Nak kop as ngua vodäm bät ama ivärhäm bä va ngua rhet sae ivakt iva ngu lu äm. Bä mamär iva ngi rhares pät gua rhäng.' "

¹⁹ "Dä akni qä qoar toqortäqyia, 'Nak kop as ngua vodäm bät ama bulmakaoqäna ama ngärhäqyisem bä va as nguat tet toqor täkt iva ngu siqt na ngät pät a lat. Bä mamär iva ngi rhares pät gua rhäng.' "

²⁰ "Dä qosaqi akni qä qoar toqortäqyia, 'Nak kop as ta vodäm na ngo rhoqor täkt bä qaku mamär iva ngu namet.' "

²¹ "Dä evär da ama latka bä qa sameng nä iarhongäkt bä ba aa morqa. Dä soknga aa morqa di qär qur masirhat dä qa rhäk na aa latka rhoqortäqyia, 'Ngi lir ngia rhet parhäm ama is ama mor ngät bä varhäm ama is ama gaini na ngät mät ama värhäm bä ngi

rhäqoar sa ama tläkta dä ama vaktparharha dä ama säsurta dä ama vävarhämnda.”

²² “Dä ama latka qa muvät toqortäqyia, ‘Morqa, sa gi rhäkne di sa ngä met sokt di qop as masirhat na ama släqyimek iva nani guavek.’”

²³ “Dä ama morqa qa qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet bä sämäni ama is ama mor ngät bä varhäm ama isitnäk gläius tage rhage bä ngi rhäqoar sa ama ruvek iva rhi rhäqöp gua vätkä. ²⁴ Ngu qoar na ngän iva qaku aung nävät iarhakt kärarhae i sa mai ngua rhäkne nani a rha narhoer qä namäs näp gua tmäski.’”

Arhongni Qärqärhongni I Mamär Iva Sävetka Qat Tualat Nä Irhong Ivakt Iva Ma Jisas Aa Mudäsaqongga Na Qa
(14:25-33 / Mat 10:37-39)

²⁵ Ama gulañ na ama ruvek di rhi nä ma Jisas tat tet. Qa rhong bät a nas sävät a rha dä qä qoar toqortäqyia,

²⁶ “Ngakt bä aung anga ruqa qat tet sagem ngo sokt di qaku qa rhäkmu na nas iva qä naqyiradeng na aa mam dä aa nan bä aa egutki dä aa es dä aa matpek dä aa läktpek bä qosaqi aa iar di qaku mamär vät a qa iva qa rhän i gu mudäsaqongga na qa.

²⁷ “Bä auge qarak i qaku qät ta aa sämänanamuqa maräkt näkt kät päp gua rhäng di qaku mamär vät a qa iva qä namän i gu mudäsaqongga na qa.”

²⁸ “Ngakt bä nga aung nävät a ngän di nani a qa iva qä rhäk päp anga vätkä dä mänia, nga qaku mamär iva as ka rhuqun narhoer bä qä siqut iva qä rhodäm nä iangärhäkt ama ligär qärangät iva qä rhar sä ngät päp ama vätkä bä qoki va qä rhäksot na qa? ²⁹ Inguna ngakt bä nga qa rhu ama vätkä aa ribit näkt kaku mamär iva qä narhäksot na qa dä ama ruvek kärarhani i rhat lu iaqäkt ama vätkä diva rhi nasäng iva rhat tuma qa ³⁰ bä va rhat tamän doqortäqyia, ‘Rhak täkt ama ruqa qa nasäng iva qat tair na ama vätkä näkt kaku qa mäqäne dä mamär i qä rhäksot na qa.’

³¹ “Ura ngakt bä nga anga vitnaqa di sa qorhäs iva qa rhet sämät ama ulaqi iva sävät akni ama vitnaqa dä mänia? Nga va qaku qa rhuqun narhoer bä qa rhu aa snäng ivar mamär vät a qa qä na aa ngärhäqyisem ama tausengäna na ama ulaqimärharhärhäkt iva rha rhän näp akni aa uväs kärakni i aa ruqa ama rhäk täm ga ama tausengäna? ³² Ngakt bä qat tu aa snäng i qaku mamär vät a qa dä va qä rhäk na anga engevärharha sage akni ama vitnaqa sa anga enge na ama bulap toqoräkt i as kale qa gläius. ³³ Dä qosaqi rhoqorne sävät iaqäkt kärak i qaku qä navoda aa qärhong moe diva qaku mamär iva qa rhän i gu mudäsaqongga na qa.”

Ama Qyiräpki Qäraktni i Sa Rhäksot Na At Märmät Di Ama Märmäñini Na Qi
(14:34-35 / Mat 5:13 / Mak 9:50)

³⁴ “Ama qyiräpki di ama mär qi sokt di ngakt bä sa rhäksot na at märmät dä ngu lu va saqi as arha anga märmät ngä rhän doqor mäniekt? ³⁵ Qi di qaku ama mär qi iva sävät ama ivätki ura va sävät ama angä na ama bulmakaqöana angärha snok dap ki diva rhi rhon na qi. Iaäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

15

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Sipsip Kärakni I Musäng Sä Qa
(15:1-7 / Mat 18:10-14)

¹ Maos dä väspästämne na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes dä arhani ama vu rha ama ruvek bä rhat nari ma Jisas. ² Dap ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rhat tamängus toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qä rhar sa ama vu rha ama ruvek bä qat täs ka na rha.”

³ Dä ma Jisas kä qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

⁴ “Ngakt bä nga ak nävät a ngän di aa anga handret na anga sipsipkäna näkt musäng sa ama sägäk dä mänia? Nga qaku qi namet daqule angätni ama 99 na ama sipsipkäna va ama mran ba ama maläs dap pa qa rhet nasot iaqäkt kärak i sa musäng sä qa bä dängdäng i qa rhän bät a qa? ⁵ Näkt ngakt bä qa rhän bät a qa dä va qa rhu qa da aa lang bä qa rhet sä qa sa ama märmärgem. ⁶ Bä nga va qa rhän ba vät dä qa rhes aa ruavek ti na arhani kärarhani i rhat tas glaqot na qa bä va västämne na rha näkt pa qä qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Mär gem ut inguna sa ngua män bät gu sipsip kärak i mäqi musäng sä qa!’

⁷ “Bä va ngu qoar na ngän i rhoqor tangät täkt ama enge na ama siqutki diva ama mor ngät ama märmärgem dävuq da ama usäpki arha ron nävät ama vuqa ama sägäk kärakni i qa näpgoer na nas näva ama 99 na rha ama märtä arhä väs kärarhani i sa mudu rha näpgoer na nas.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Ligäriqe Qärqigeni I Musäng Sä Ige

⁸ “Ura qosaqi ngakt bä nga anga ruqi di arha anga ngärhäqyisem ama qunäng angät titsek angät ligäriqleng näkt kia musäng sa age, dä mänia? Nga qaku qi namudäm säda anga lirhäge aa väm näkt ki naedäm ba arha vätkä dap ki natñäm mamär bä dängdäng i qia rhän bät ige? ⁹ Bä nga qia rhän bät ige dä va qia rhes arha ruavek ama evop dä iarhakt kärarhae i rhat tas glaqot na qi sävät a ne näkt pa qi qoar na rha toqortäqyia, ‘Mär

gem ut inguna sa ngua män bät gu ligäriqe qärqige i mäqi musäng sä ige.’

¹⁰ “Bä va ngu qoar na ngän i nak kop toqorne rhoqoräkt i ama märmärgem masirhat nage ma Ngämuqa aa enselqäna nävät ama vuqa ama sägäk kärakni i sa qa näpgoer na nas.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Rhoemga Qärakni I Evär Däm Ga Nämät Aa Lat Ama Vu Ngüt

¹¹ Dä qosaqi ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Akni ama ruqa di aa imiom ama udiom. ¹² Ama ngärhaläktka qä qoar na aa mamäk toqortäqyia, ‘Mamga, ngi von ngo rhä gu gunän gärangätni iva ngu rha ngät nasot a nge.’ Dä soknga qa matmät aa gunän bä ba iom.”

¹³ “Nak kop kaku qale qale dä ama ngärhaläktka qa västämne na aa mämägän näkt ka met sämät aomni ama värhäm gläius bä qa rhar sa aa mämägän säda ama iar ama vu ngät angärha ron. ¹⁴ Bä nga nasot i sa qa rhar sä iangärhäkt aa mämägän dä ama mor qa ama tläqa qa män na ama qärhuqi määt iaqäkt ama ngärhäktka moe bä qärak di qä nasäng iva qat don säda ama tläqa aa ron.

¹⁵ “Dä soknga qa met bä qa nokpät sä nas ge ama ruqa qärakni i qat muqon bät iaqäkt ama ngärhäktka dä qa ruqa qa rhäk na qa iva qät lu vät aa vlam. ¹⁶ Nani a qa masirhat iva qä äs anga vlam angät tkutäm sokt di qaku aung ga von ga rhä guani.”

¹⁷ “Bä nak as nga qa rhäksärhäm mes dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gu mam aa latta ama rhäqap na rha qärarhani i qat dräm gät sek mä rha di rhat täs ama tmäs masirhat bä rhat täs nävät angärha rhäng dap ango rhe i qorhäs iva ngu näp! ¹⁸ Va ngua rhäranas bä va ngua rhet sage gu mam dä va ngu qoaräs na qa rhoqortäqyia, ‘Mamga, sa ngua slava sage ma Ngämuqa dä sagem nge. ¹⁹ Sa qaku ama märqa na ngo iva ngiat tes ngo i ngia emga dap ngiat tualat sä ngo rhoqor gia latta qärarhani i ngiat dräm ngit sek mä rha.’”

²⁰ “Dä soknga qa märanas bä qa met sage aa mam. Bä as nga qale qa gläius dap kinak sa aa mamäk ka lu qa dä rhäqap ka na ama lavuqi sävät a qa dä qa ang sage aa emga bä qa qärhäktgyäm ga näkt ka vop pa aa sdäm.”

²¹ “Dä ama ngärhoemga qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Mam, sa ngua slava sage ma Ngämuqa dä sagem nge. Sa qaku ama märqa na ngo iva ngiat tes ngo i ngia emga.’”

²² “Dap kinak ama ngätmamäk kä qoar na aa latta rhoqortäqyia, ‘Ngäni lir ngäni rha anga uiu qi anga mär qi anga boiqi bä ngän

donmät pät a qa. Dä ngän du anga ring mäni aa rhäktka dä ngän du anga sandal vät aa qäriglem. ²³ Ngäni rha ama bulmakao aa ebäm gärqomni i ngän märmor äm bä ama enges äm näkt ngäni veng äm. Aut, u rhualat na ama tmäski bä urhi qok. ²⁴ Inguna rhak täkt ngua emga di sa qa näp näkt saqi sa ama iar qa. Mudu musäng sä qa näkt saqi sa qa män.’ Dä soknga rha nasäng na arhä märmärgem.”

²⁵ “Dap toqoräkt di qale ama ngärhamatka vät a lat. Näkt nga qat tet bä sa glaqot na ama vätkä dä qa nari ama mabuirhong dä ama main. ²⁶ Dä qa mes akni ama latka bä qa snanbät sä qa i mäniekt toqoräkt.

²⁷ “Dä qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Sa gia lätkka qa män bä gi mam ga veng ama enges äm ama bulmakao aa ebäm inguna gia lätkka evär däm ga bä märäs pät a qa bä mamär na qa.’” ²⁸ “Dä ama ngärhamatka di uraqi da aa ron dä qa mer qä namon säva vät.

“Dä aa mamäk puk sä qa bä qat naing bät a qa iva qa rhon säva vät. ²⁹ Dä qa muvät pät aa mamäk toqortäqyia, ‘Ngi lu! Vät tangät namäk ama qeoo moe di sa nguat tualat masirhat mamär bä ba nge dä qaku ngia von ngo nak kop ta anga rhoemga anga meme iva mär gem ngo ngu nä gua ruavek. ³⁰ Dap nga rhaerhak ngia emga qärak i sa qa rhar sa aa qärhong gä na ama qavat ta ama evop di nga qa män ba vät dä sa ngia veng ama enges äm ama bulmakao aa ebäm bä ba qa!’”

³¹ “Dä ama ngätmamäk kä qoaräs na qa rhoqortäqyia, ‘Ngu emga, ainge di vasägos dä sa qale nge gem ngo bä iarhongäkt kärqärhong moe i gu qärhong di gi qärhong iarhongäkt. ³² Dap mamär iva urhi qok bä märmär gem ut inguna rhaerhak gia lätkka di sa qa näp näkt saqi sa ama iar qa. Sa mudu musäng sä qa näkt saqi sa evär däm ga.’”

16

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Räpmät Na Qa Ama Latta Arhä Narhoerqa (16:13/Mat 6:24)

¹ Ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Akni ama qärhongbärhaqa di maos dä ama enge ngä män bät a qa sävät aa lat angät narhoerqa i qät tar sä qä qärhongbärhaqa aa qärhong. ² Dä soknga qa rhäkne nani a qa bä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Aginir rhäni rhäkt i ngua nari sävät a nge sä ini? Ngi säm anga enge sävät gia lat angät gavämgi inguna va qaku ama lat angät narhoerqa na nge saqi as.’”

* 15:21 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi sa rha säm a ngät sae. ‘Mamär iva ngiat tualat sä ngo i rhoqor qre i akni gia latka na ngo.’

³ “Dä ama lat angät narhoerqa qa mu aa snäng doqortäqyia, ‘Va ngua mäšana rhäkt? Gua morqa di qät täksot na ama lat nävät a ngo. Qaku gu nga qrot iva nguät tualat na ama qrot ngät ama lat dä aqlus pät a ngo ngut nokpät. ⁴Rhäkt di nguät dräm iva ngua rhualat toqoräkt. Va ngua rhualat na anga märini iva ngakt bä nga rhi rhäksot na ngo nävät gua lat te dä va nasot dä mamär iva ama ruvek ti rhar sä ngo säva arha vä’t.’ ”

⁵ “Dä qa mes ama ruvek kärarhani i mudu aa morqa qa von da rha arhongni aa qärhong iva nasot dä va rha rhuvät. Dä qa snanbät sa ama narhoerqa ama ruqa rhoqortäqyia, ‘Sa ngia rha ama mämänia nä irhong nage gua morqa?’ ”

⁶ “Dä qa müvät toqortäqyia, ‘Ama dävauing ama tausengäna da ama ngärhäqyet da udiom ama handretkäna na ama litaqäna na ama oel nävät ama olip angät gavam.’ ”

“Dä ama lat angät narhoerqa qä goar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi rha gia abuqit sä gi dinau bä ngi lir ngia rhuqun näkt ngi rhar ama dävauing ama tausengäna da ama ngärhäqyet da udiom ama handretkäna na ama litaqäna na ama oel dap ngi säm ama sägäk ama tausen da ama ngärhäqyet da dävauing ama handretkäna da ama ruim ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama litaqäna.’ ”

⁷ “Bä äkt dä qa snanbät sa ama udiom na qa rhoqortäqyia, ‘Dap ainge di sa ngia rha ama mämänia nä irhong nage gua morqa?’ ”

“Dä qa müvät toqortäqyia, ‘Ama ngärhäqyisem da levaet ama tausengäna na ama urat na ama tmäs.’ ”

“Dä ama lat angät narhoerqa qä goar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi rha gia abuqit sä gi dinau bä ngi rhar ama ngärhäqyisem da levaet ama tausengäna na ama urat dap ngi säm ama ngärhäqyet da udiom ama tausengäna na ama urat na ama tmäs.’ ”

⁸ “Mamär dä aa morqa qa räm i ama latta arhä narhoerqa ama räpmät na qa sa qa slava na qa. Näma dä qat dräm doqoräkt sokt di qa an sä qa nävät aa mädräm ama mär ngät inguna qa muräkt mamär narhoer. Inguna ama ruvek nämäni rhaktni iva ivätki di rhat tualat na ama mädräm ama mär ngät masirhat sa arha ruvek bä rha män näva ama ruvek arhä väs kärarhani i rha näda ama neraqa aa ron sa arhä mädräm ama mär ngät.

⁹ “Ngu goar na ngän i mamär iva ngän dualat na ama ivätki at mämägän iva ngänit säm angän anga ruavek sävät a nas iva ngakt bä nga rhäksot na ngät dä va rhi ar sä ngän säva ama mämugunäs ama sok tä bäs. ¹⁰Auge qäarak i mamär vä’t a qa iva qa rhualat mamär na ama gaini di qosaqi mamär vä’t a qa iva qa rhualat mamär na ama moräm dap auge qäarak i qaku ama saengäktka na qa

sa ama gaini diva qaku ama saengäktka na qa sa ama moräm. ¹¹Dä ngakt bä nga qaku ama engäktkinarha na ngän sa angäna lat sa ama ivätki at mämägän dä ngu lu va auge qat nanakt na ngän sa ama engäktki na ngät ama mämägän na rhävuk? ¹²Bä ngakt bä nga qaku ama engäktkinarha na ngän sa akni aa qärhong dä ngu lu va auge qä von ngän da anga qärhong iva ngän sä irhong?”

¹³ “Qaku mamär vä’t ama latka iva qat tualat bä ba ama udiom ama moriom inguna qa diva ama vu dä aa ron sävät akni dap pa aa snäng bät akni ura va qä vodäm mes sage akni dä va ama vu dä aa ron sävät akni. Qaku mamär vä’t a ngän iva ngän dualat pä ma Ngämuqa aa rem dä qosaqi pa ama ligär angärha rem.”

Ama Rhisu Sävät Ma Ngämuqa Aa Muräkt Dä Aa Muräktpä’m

¹⁴ Ama Farisqäna qärarhani i arhä snäng bät ama ligär di nga rha nari rhärhong däkt dä rhat tumä ma Jisas.

¹⁵ Dä qä goar na rha rhoqortäqyia, “Aingän di qärarhani na ngän i ngän dualat masirhat iva ama ruvek tat lu i ama räkt ta na ngän sokt di ma Ngämuqa qat dräm angän snängaqa. Agini qärqäni i ama vit nä ini ge ama ruvek di ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong.”

¹⁶ “Ama Muräkt nage ma Ngämuqa dä ama enge nage aa vämginarha di sa rhi sameng na ngät bä dängdäng i ma Jon ama Baptais ka män. Bä nävät langärhäkt ama rhodäm dä ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpä’m di rhi sameng na ngät bä ama ruvek moe di rhäktuk pät a rha i rhit kyir mä ne ivakt iva rha rhon säva ama Muräktpä’m. ¹⁷Märmärsäs iva qäbäs na ama usäpki dä ama ivätki dap kaku mamär iva qäbäs na anga gaini mamär anga muqunänini nämäni ma Ngämuqa aa Muräkt.”

Ama Bänmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron

(16:18 / Mat 5:31-32 / Mat 19:1-12 / Mak 10:1-12)

¹⁸ “Aung gäarakni i qa qutmäs aa egutki bä qa mät aktni di qä qavatnävatlägut bä aung gäarakni i qa mät ama evopki qäarakni i qia qutmäs arha egutki di qi qavatnävatlägut.”

Ama Ruqa Ama Qärhong Bät A Qa Qä Nä Ma Lasarus

¹⁹ “Maos dä qale akni ama qärhongbärhaqa. Näkt iaqäkt ama qärhongbärhaqa di qat don mät ama qärhongbärharha arhä boi näkt kale qa i amämägän sä qa vasägos. ²⁰Mät aa tmongi di qale akni ama tläqa qäarakni i rhat tes ka i ma Lasarus i rhäqäp na ama bias pät a qa ²¹näkt pasägos dä nani a qa masirhat iva qat täs ama tmäs kärangätini i arharpus

nä ngät nävät ama qärhongbärhaqa aa laiqa. Dä ama im ngät dân bã ngärhi qik mät aa bias.”

²² “Näkt ama qäväläm ngä män bã ama tläqa qa ñäp dä ama enselqäna rha rha qa sädä ma Abraham aa sdäm.

“Ama qärhongbärhaqa di qosaqi qa ñäp bã rha sasärhäm ga. ²³ Bã qale qa vät ama ñäpta arhä ivärhäs dä qa ñäm bävit dä qa lu ma Abraham gläius i qale ma Lasarus da aa sdäm. ²⁴ Dä qa näs sävät a qa rhoqortäqyia, ‘Abraham gu mam, ngi lavuqi na ngo dä ngi rhäk nä ma Lasarus ivakt iva qä rhäk ama gaini vuk da aa rhäktka aa uväs pa ama rigi näkt ka rhu vät gu qoebänqa ivakt iva bok däm ga inguna qale ngo rhe mät ama ruanini ama mor ini mamär mät tos ama mudäbäs.’”

²⁵ “Dä qinäk ma Abraham ga muvät toqortäqyia, ‘Ngu emga, ngiat dräm i mudu vät gi qunäng nä gia iar dä ngit ta ama märirhong dap ma Lasarus di avuqi sä qa dap täkt di mänämär sä qa rhe dap ainge di qale nge mät ama ruanini ama mor ini mamär. ²⁶ Dä aomni di sa rha mu ama ar a qa ama uqupka mänguräp mä ut ut na nge iva nga iarhakt kárahäe i nani a rha iva rha rhet narhe sagem nge di qaku mamär vät a rha bã qaku mamär iva aung gä namängäläkt nagem ngän bã sagem ut.’”

²⁷ “Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Dä ngu nän nge mamga iva ngi rhäk nä ma Lasarus säp gu mam aa vätkä ²⁸ inguna gua läktpek ama ngärhäqyet na rha ama gamoe rha e i vadi va qa rhugem da ivakt iva qosaqi qale rhi namet sävät tos täkt ama ivärhäs na ama ruanini ama mor ini.’”

²⁹ “Dä ma Abraham ga muvät toqortäqyia, ‘Qale ma Moses aa enge ngä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge gem da bã mamär iva rhat nari ngät.’

³⁰ “Dä qä qoar toqortäqyia, ‘Qaku Abraham gu mam, dap ngakt bã nga va aung ga rhäranas nämät ama tñäpki bã sagem da dä va rhi näpgoer na nas.’

³¹ “Dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngakt bã qaku rhat nanakt nä ma Moses kã nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge dä va qaku rhat nanakt nämä dä äkt bã va aung ga rhäranas nämät ama tñäpki.’”

17

Ama Rhonsävät Sävat Ama Ruvek Kárahani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bã Sämat Ama Vuirhong

(17:1-2 / Mak 9:42-48 / Mat 18:7-9)

(17:3-4 / Mat 18:15-20)

¹ Ma Jisas kã qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Iarhongäkt kãrghong i irhong ngärhi rhartäm sa ama ruvek bã sämat ama vuirhong diva qoki va irhong

ngät dân sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kárak i qat tãranas nä irhong. ² Vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bãm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa säp garäska qre va qa rhäqäne sa akni nävät tãrhäe rhäkt ama rhoes ama gaini na rha bã sämat anga vuini. ³ Bã va ngänit lu vät a nas mamär.”

“Ngakt bã akni nävät a ngän di aa anga ruqa qä slava na qa dä va qa rhamän särhäm ga ma ama qrot iva qale qat tualat toqoräkt dap ngakt bã aa ruqa qä näpgoer na nas dä va qä qyiradeng ba qa. ⁴ Ngakt bã qa slava na nge ma ngärhäqyet da unmem da ama qunäga aa ron näkt ka män gem nge ma ngärhäqyet da unmem bã qä qoar na nge rhoqortäqyia, ‘Sa ngua näpgoer na nas’ dä va ngi qyiradeng ba qa.”

Mamär Iva Ngi Sämamor Na Aut Katnanakt

⁵ Dä ama ngangda rhi qoaräs nä ma Engeska rhoqortäqyia, “Mamär iva ngi sämamor na aut katnanakt.”

⁶ Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Ngakt bã nga angän gatnanakt di ama gaini na ngät toqor ama mastard aa gavämini diva mamär vät a ngän iva ngän damän sävät tak täkt ama ngämuga rhoqortäqyia, ‘Ngia rhar tãm mes bã ngi qutnanokt sä nas pa ama garäska’ dä mamär iva qä nari nämät ngän.’”

Ama Latta Di Nak Kop Ama Latta Na Rha

⁷ “Qre va ak nävät a ngän di aa anga latka qärakni i qät täp ama ivätki ura qät lu vät ama sipsipkãna näkt nga qa män i evär däm ga nävät ama lat dä var qä qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi ang, ngi lir namuk bã ngia rhuqun bã ngia äs?’ ⁸ Nguaräm gaku dap kinak pa qä qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi rhäkmu nä gua tmäs näkt ngi rhäkmu na nas näkt kale nge davarhäm na ngo dap pa ngua äs dä ngu nakt iva nga nasot dä va sa ngia äs dä ngi nakt?’ ⁹ Var qa rhes ama mär sage aa latka inguna qa mualat nä qãrquani i qa qoar na aa latka iva qa rhuat nä ini? ¹⁰ Di nak kop toqorne na ngän gua latta i nga sa ngän mualat na ama lat kãrangätmi i sa rha qoar na ngän iva ngän dualat na ngät di nak kop mamär iva ngäni qoar toqortäqyia, ‘Aiut di nak kop ama latta na ut kãrahani i sokt ut tualat!’”

Ma Jisas Na Mumäräs Pät Ama Ngärhäqyisem Na Rha Ama Gamoe Sa Ama Bias

¹¹ Näkt sa nga varhäm ma Jisas aa iska iva sae ma Jerusalem dä qa met parhäm ama nägoeqa mänguräp ama ngärhäqyiom ma Samaria dä ma Galili. ¹² Bã nga qat tet iva sämat aomni ama varhäm dä ama ngärhäqyisem na rha ama gamoe rha män bät a qa qãrahani i ama bias pät a rha. As

tat mair gläius ¹³ bä rha näs masirhat tävuk toqortäqya, “Jisas aurha morqa, mamär iva ngi lavuqi na ut!”

¹⁴ Bä nga qa lu rha dä qä qoar toqortäqya, “Ngän det bä ngäni qur ama priskäna rhäm mes.”

Bä nga rhat tet parhäm ama iska dä märäs pät a rha. ¹⁵ Ama sägäk nävät a rha di nga qa lu i sa märäs pät a qa dä evär däm ga dap kä nänäs tävuk sage ma Ngämuqa. ¹⁶ Bä arpus na qa säng ma Jisas aa qar bä qat tes ama mär sagem ga. Näkt ka di ama Samariaqa.

¹⁷ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqya, “Gusna i märäs pät ama ngärhäqyisem na rha? Dap arhani ama ngärhäqyet da lev-aet na rha rha qoe? ¹⁸ Qop nga va qaku aung evär däm ga bä qä navoda ama ansäs sage ma Ngämuqa dap pa sokt tak täkt ama nañiska?” ¹⁹ Dä qä qoar na qa rhoqortäqya, “Ngia rhäranas bä ngia rhet. Sa gi qatnanakt ngä mumäräs pät a nge.”

Ma Ngämuqa Aa Muräktpäm Angät Mänmännäs

(17:26-30, 34-36 / Mat 24:36-44 / Mak 13:32-37)

²⁰ Maos dä ama Farisiqäna rhi snanbät sä ma Jisas iva qäsnia ma Ngämuqa aa Muräktpäm ngä rhän. Dä ma Jisas ka muvät toqortäqya, “Ma Ngämuqa aa Muräktpäm diva qaku ngä namän sa anga muqunän iva ngäni lu nämät angän saqong ²¹ bä va qaku ama ruvek ti naqoar toqortäqya, ‘Erhangät i’ ura ‘langät muk i’ inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa nga e gem ngän.”

²² Dä soknga qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqya, “Ama qäväläm iva äm ngä rhän gärqomni i aingän diva nani a ngän masirhat iva saqi as ngäni lu anga qunäga nävät ma Ruqa aa Emga aa qunäng sokt diva qaku ngän nalu qa. ²³ Ama ruvek pa rhi qoaräs na ngän doqortäqya, ‘Iak muk i!’ ura ‘Erhak i!’ dä qale ngän namäranas bä ngän nangang nasot a rha. ²⁴ Inguna ma Ruqa aa Emga vät iaqäkt aa qunäga qarak iva saqi as ka rhän* diva qa rhoqor ama iauska qarakni i bañäm mät ka vät ama usäpki bä erait närhage bä särhage. ²⁵ Sokt diva as narhoer dä va qa rhon säda ama märänga aa ron masirhat näkt pa rhit täkt ama qoengait na ama ruvek diva rhi rhon sasot a nas täm ga. ²⁶ Vät ama qäväläm gärqomni iva ma Ruqa aa Emga qa rhän diva ama lat ngät täranas kärangätni i ngät toqor ama lat mudu vät ama rhodäm i ma Noa. ²⁷ Ama ruvek di sa rhat täs dä rhit näkt dä rhat tätlägut dä rhit

bodäm na ne bä dängdäng bät ama qunäga qarakni i ma Noa qa mon sämät ama mlauski ama mor qi dä ama iqum ngä män bä ngä rhäksot na rha moe.

²⁸ “Qosaqi rhoqorne na ama rhodäm ge ma Lot. Ama ruvek di sa rhat täs dä rhit näkt dä rhit boda arhä gunän dä rhit bodäm bät ama gunän dä rhit kutnanokt dä rhit täk pät ama vät. ²⁹ Dap kinak pät iaqäkt ama qunäga qarak i ma Lot ka met nae ma Sodom dä ma Ngämuqa qa rhäk na ama rhäptäpki dä ama qabus täm ga ama duiqa qarakni i qat dang bä qa veng da moe. ³⁰ Diva rhoqorne vät iaqäkt ama qunäga qarakni iva vuk sä ma Ruqa aa Emga säda eraqi.

³¹ “Va vät iaqäkt ama qunäga di mamär iva aung gäarakni i qale qa vät ama vätka aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bä qä namon säva vät nani aa qärhong gärqärhongni i qali lirhong ba vät. Bä qosaqi aung gäarakni i qale qa vät a etki di saqi as kale evär däm ga nani guani. ³² Nak pa qunäga vät a ngän sävät ma Lot aa egutki!

³³ “Aung gäarakni i qä siqut iva qa rhumaiar na aa iar diva qa rhusäng sä ngät nasot dap iaqäkt karak i qa rhusäng sa aa iar diva qa rhumaiar ngät. ³⁴ Ngu qoar na ngän i nävä iaqyäkt ama bängagi diva qale ama ruiom bät ama laiqa ama sägäk näkt pa ma Ruqa aa Emga qä rha ak dap pät ak mäk. ³⁵ Ama unbem ama evovem diva in moe in dualat i ini qräskräs ama wit dä va ma Ruqa aa Emga qä rha akti dap pa qale akti mäk.” ³⁶†

³⁷ Dä ama mudäsaqongda rhi snanbät sä ma Jisas toqortäqya, “Aurha Engeska, va qoe nai rhoqoräkt?”

Dä qa muvät toqortäqya, “Äkt i ama säktämgi qali qi e diva västämne na ama isäm e qärangätni i ngät dräm ngät täs ama säktämgi.”

18

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Maqoski Qi Na Ama Ruqa Qarakni I Qat Dräm Gat Tatnävämne

¹ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda na ama enge na ama siqutki ivakt iva qä qur a rha iva qale mämae vät a rha nävät ama nän dap pa vasägos dä va rhi nän.

² Dä qä qoar toqortäqya, “Mät aomni ama värhäm di qale akni ama matnävämneqa näkt ka di qaku qat dräm gät kutdrir sage ma Ngämuqa dä qaku qat dräm gat tu aa snäng masirhat sävät ama ruvek. ³ Näkt akti ama maqoski di qali qi mät iomäkt ama värhäm

* **17:24** vät iaqäkt aa qunäga qarak iva saqi as ka rhän Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a ngät sae. † **17:36** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Ama udiom ama ruiom diva qali liom moe va ama etki näkt pa akti diva rhi rha qa dap pa qale akti mäk.’

näkt pasägos dä qiat dän sagem ga bä qit nok pät a qa rhoqortäqyia, 'Ngia rhatnärhäm ngo dä ngia rhair vä gua rhäng sävät gua ik inguna aingo di ama mär gua lat.' "

⁴ "Dä as kät kutsäs pät a nas i qat ter bä äkt bä nak as nasot dä qa märhamän särhäm mes toqortäqyia, 'Nak ngäktki i qaku ngut kutdrir sage ma Ngämuqa dä qaku nguat tu gu snäng masirhat sävät ama ruvek ⁵ sokt di nävät tärhakt ama maqoski qärakt i qiat tusar na ngo dä va ngua rhet parhäm ama räkt ngät ama lat bä ba qi i varis ki namusar na ngo masirhat na at mänmänäs pasägos.' "

⁶ Dä ma Engeska qä goar toqortäqyia, "Ngäni nari ama enge qärangätäni i ama vu qa ama matnävämmenaqa ga märhamän bät a ngät. ⁷ Mänia, nak nga qaku ma Ngämuqa qä namualat parhäm ama räkt ngät ama muräkt sävät aa ruvek kärarhani i mudu qa armeng däm da bä ba nas? Nga va qaku qa rhualat toqoräkt kre i rhi nagukt pät a qa vät ama qunäng dä ama bängang moe? Nga va vasägos dä qät kyiradeng na rha? ⁸ Nguat tamän särhäm ngän i nak kop pa qä lir qa rhualat toqoräkt. Dap ngakt bä va ma Ruqa aa Emga qa rhän divar qa rhän bät anga qatnanakt te vät ivät ura qaku?"

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Farisiqa Qä Na Ama Ruqa Qärakni I Qät Dräm Gät Ta Ama Takes

⁹ Ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt i sa rha di ama räkt ta dap tat don arhani. Di qä goar toqortäqyia,

¹⁰ "Ama ruuim in met pävit säva ama ansäspängi ama mor qi ivakt iva ini nän. Akni di ama Farisiqa dap akni di ama ruqa qärakni i qät ta ama takes. ¹¹ Ama Farisiqa qa mair sä nas bä qä nän doqortäqyia, 'Gu Ngämuqa, nguat tes ama mär sagem nge inguna aingo di qaku ngo rhoqor arhani ama ruvek toqor ama suarha bä iarhakt kärarhae i rhat dräm dat tatmäät dä iarhakt kärarhae i rhi qavatnävätlägüt bä qäqi rhoqor taerhak ama ruqa qärakni i qät ta ama takes. ¹² Nguat teranot maunmem mäni ama tadenas dä ngut boda ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong nävät iarhongäkt moe qärqärhong i ngut ta irhong.' "

¹³ "Dap ama ruqa qärakni i qät ta ama takes di qat mair gläius tämuk. Qop kaku mamär iva qä näñän dävit säva usäp dap kä nän aa brärhäm dä qä goar toqortäqyia, 'Ngämuqa, mamär iva ngi lavuqi na ngo ama vuqa.' "

¹⁴ "Ngu goar na ngän i rhak täkt ama ruqa di evär däm ga säva vät i sa ama räkt ka ama ruqa na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dap kaku rha ama Farisiqa. Inguna aung gäarakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini

na qa dap iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa."

Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo

(18:15-17/Mat 19:13-15/Mak 10:13-16)

¹⁵ Ama ruvek di qosaqi rhat dän gäqi sa arhä rhoes ama gaini na rha mamär sage ma Jisas ivakt iva qat tu aa rhäkt pät a rha. Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä rhat tair särhäm da. ¹⁶ Di nak ma Jisas ka mes ama rhoes sagem mes i qä goar toqortäqyia, "Ngäni rhares pät ama rhoes arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäni di ngät bä bä iarhakt kärarhae i rha rhoqor tärha rhäkt ama rhoes. ¹⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i aung gäarakni i qaku qä narha ma Ngämuqa aa Muräktpäni doqor anga rhoemga diva qaku qä namon säväm ngät."

Ama Narhoerqa Ama Qärhong Bät A Qa

(18:18-30/Mat 19:16-30/Mak 10:17-31)

¹⁸ Akni ama narhoerqa qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa ama mär qa, ngu lu va ngua mäšana äkt iva dängdäng dä bä ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?"

¹⁹ Dä ma Jisas kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Mäniekt bä ngiat tes ngo i ama mär qa na ngo? Qaku aung di ama mär qa dap sokt ma Ngämuqa. ²⁰ Sa ngiat dräm ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätäni i ngät tamän doqortäqyia, 'Qale ngi qavatnävätlägüt dä qale ngi veng dä qale ngi sua dä qale ngi iras na anga engirhong säda arhani arhä väs dä mamär iva ngit kutdrir sävät gi mam dä gi nan.' "

²¹ Dä qä narhoerqa qä goar toqortäqyia, "Qamorqa, rhängät täkt ama muräkt moekt di sa nguat tet parhäm ngät mänasäng mudu i ama rhoemga na ngo bä qoki as täkt."

²² Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa goar na qa rhoqortäqyia, "As ama sägäni nga e qärqäni i mamär iva ngia rhualat nä ini. Va ngi vodä gi qärhong moe bä ngi von ama tläktä dä va ngi rha ama mämägän dävuk. Näkt pa ngi ang bä ngit päs gua rhäng." ²³ Bä nga qärak ka nari rhoqoräkt dä qa nari i airäs ka masirhat inguna qa di ama qärhong bät a qa masirhat.

²⁴ Ma Jisas kat lu qa bä airäs ka nävät a qa dä qä goar toqortäqyia, "Ama qrot masirhat ge ama qärhongbärharha iva rha rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäni. ²⁵ Inguna ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mät anga liqini va anga släpki qärakni i rhit kutäm na qi at täväs dap sa ama qrot masirhat mamär ge ama qärhongbärharha iva qa rhon säväs ma Ngämuqa aa Muräktpäni."

²⁶ Qärarhani i rha nari rhoqor täkt di rha snanbät toqortäqyia, "Di rhoqoräkt di qop

pa sirhäkt ngu lu va auge diva qä rha ama mumaiar?"

²⁷ Dinak ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Aginä qärqäni i qaku mamär vät ama ruvek nä ini di mamär vät ma Ngämuqa nä ini."

²⁸ Dä ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqyia, "As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aurha vät bä ut päs gia rhäng."

²⁹ Dä ma Jisas kâ qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i iarhakt moe qärarhae i sa rha met daqule arha vät ura arha egutpek ura arha läktpek ura arha matpek ura arhä rhoes inguna arhä snäng bät ma Ngämuqa aa Muräktpäm ³⁰ di nak pa rhi rha ama modämne masirhat savono pät tangät täkt ama rhodäm dap pät ama rhodäm nasot dä va rhi rha ama iar ama sok tam ngät."

Ama Däpquamek Na Äs Kärqosni I Ma Jisas Ka Märhamän Sävat Äa Ttäpki

(18:31-34 / Mat 20:17-19 / Mak 10:32-34)

³¹ Ma Jisas ka rhäqoar sa aa mudäsaqongda ama ngärhähqyisem da udiom na rha bä sokt ta sä nas näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ut tet tävit iva sae ma Jerusalem näkt iarhongäkt moe qärqärhong i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm irhong sävät ma Ruqa aa Emga diva irhong ngä rhu angät släqyige vät a nas. ³² Va rhi vodäm ga bä ba ama Jentailqäna. Va rhat tuma qa bä va rhi slava na qa na ama enge ama vu ngät mamär bä va rhit kot pät a qa ³³ bä va rha rhäranäs ka näkt pa rhi veng ga. Näkt pa vät ama dävaung na qa ama qunäga dä saqi sa qa rhäranas."

³⁴ Ama mudäsaqongda di qaku qunäga vät a rha sä guani narhäkt. Inguna ama enge angät tarimini di ama ngäp ini bä qaku rhat dräm i ma Jisas kat tamän sävät agini rhoqoräkt.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsur Qa Ama Tläqa

(18:35-43 / Mat 20:29-34 / Mak 10:46-52)

³⁵ Ma Jisas di sa nga qorhäs na qa iva qa rhän e ma Jeriko dap akni ama ruqa ama säsur qa di qat muqun bät ama iska aa rhäkt bä qä nän nani guarhong nage ama ruvek. ³⁶ Bä nga qa nari ama gulañ i ngät tet e na qa dä qä snanbät i mäniekt toqoräkt. ³⁷ Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Ma Jisas nae ma Nasaret di rhakni i qat tet te." ³⁸ Dä qa näs tävuk toqortäqyia, "Jisas ma Devit aa emga, mamär iva ngi lavuqi na ngo!" ³⁹ Dä iarhakt kärarhae i mai rhi rhoer na ama iska rha näs tam ga dap ti qoar na qa iva mänadin däm ga dä qop kät näs masirhat toqortäqyia, "Devit aa emga, ngi lavuqi na ngo!"

⁴⁰ Dä ma Jisas ka mair bä qa rhäkne iväkt iva rha rhän sä qä säsurqa sagem ga. Bä nga qärak kat tet bä sa glaqot dä ma Jisas kâ

snanbät sä qa rhoqortäqyia, ⁴¹ "Nani a nge iva ngua rhuualt na agiqa bä ba nge?"

Dä qärak ka muvät toqortäqyia, "Gua Engeska, vadi va nguat nañäm."

⁴² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Rhäkt di qunäga mät gi saqong. Gi qat-nanakt di sa ngä mumäräs pät a nge." ⁴³ Dä vät iomäkt ama qäväläm dä qop kärak ka ñäm masägos bä qat tet nasot ma Jisas dap kâ nänsäs sage ma Ngämuqa. Bä nga ama ruvek moe rha lu rhoqoräkt dä rhi nänsäs sage ma Ngämuqa.

19

Ma Jisas Kâ Nä Ma Sakias Ama Ruqa Qärakni I Qat Dräm Gäät Ta Ama Takes

¹ Ma Jisas kat tet mät ma Jeriko ² dap akni ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Sakias kärakni i ama narhoerqa bä ba ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes näkt ama qärhong bät a qa di qale qa e. ³ Di nani a qa iva qä lu i ma Jisas di auge iaqäkt sokt di qaku mamär vät a qa i nage ama gulañ inguna ama qot ka. ⁴ Dä soknga qa ang masirhat narhoer va arhä qamäs bä qa veng bät ama ngämuga iväkt iva qä lu qa inguna ma Jisas diva qa rhet parhäm iaqäkt ama iska.

⁵ Bä nga ma Jisas ka män bät iosäkt ama ivärhäs dä qa ñäm savuk dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, "Sakias, ngi lir ngi srätdäm inguna va rhäqyerhäkt diva qale ngo vä gia vätkä." ⁶ Dä soknga qa lir qa srätdäm bä qa ar sä ma Jisas na ama märmärgem.

⁷ Ama ruvek moe rha lu rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhat tamängus toqortäqyia, "Iaqäkt di qa män i ama tmänga na qa säva ama vuqa aa vätkä."

⁸ Dä ma Sakias ka mair dä qä qoar nä ma Engeska rhoqortäqyia, "Gua Engeska, ngi lu! Qoki va rhäkt diva ngu voda ama qäväläm nävät gu qärhong bä ba ama tläktä näkt ngäkt bä nga mudu ngua iras ba nas sa aung aa anga guani di rhäkt diva ngua rhuvät pät a qa malevaet nä imek savono nä ianiäkt kärqäni i sa mudu ngua iras ba nas sä ini."

⁹ Dä ma Jisas kâ qoar na qa rhoqortäqyia, "Rhäqyerhäkt di sa ma Ngämuqa qat tumaiar na ama ruvek nävä rhak täkt ama vätkä inguna rhak täkt ama ruqa di qosaqi qa nävät ma Abraham aa enevaqi. ¹⁰ Inguna ma Ruqa aa Emga qa män iväkt iva qät ñäm bä qat tumaiar nä iarhakt kärarhae i musäng sä rha."

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävat Ama Latta Ama Ngärhähqyet Na Rha

(19:11-27 / Mat 25:14-30)

¹¹ Bä nga rhat nari rhärhong däkt dä saqi as ma Jisas kat tamän särhäm da na ama enge na ama siqutki inguna qale qa glaqot nä ma Jerusalem bä ama ruvek tat tu arhä

snäng iva ma Ngämuqa aa Muräktpä m diva ngärhi lir ngä rhän masärmän bät iomäkt ama qäväläm da ama ruvek arhä saqong moe.

12 Dä qä qoar toqortäqyia, “Akni ama moräs na qa ama ruqa qa met sävät aosni ama ivärhäs gläius iväkt iva rha rhair na qa iva qa rhän i ama vitnaqa näkt pa saqi evär däm ga. 13 Dä qa mes aa latta ama ngärhäqyisem na rha näkt ka von da asägäk asägäk ta ama ligäri ge na ama gol. Näkt ama ligäri ge asägä ge asägä ge di ige ngä met e na ama dävagukt ama eqoan angät titsek. Näkt ka qoar na rha rhoortäqyia, ‘Va ngäni marmor iagलगäkt ama ligäri gleng bä dängdäng i ngua rhän.’”

14 “Sokt di aa ruvek moe di ama vu da arha ron na qa mamär dä rha rhäk na ama engevärharha nasot a qa iväkt iva rhi qoar nä iarhakt kårarhae iva rha rhair na qa rhoortäqyia, ‘Ut mer tak täkt ama ruqa qä namän iva ama vitnaqa ba ut.’”

15 “Sokt di nak ta mair na qa iva ama vitnaqa näkt evär däm ga säva aa vät. Dä qa rhäkne nani ama latta qårarhani i mäqi qa von da rha ama ligär iväkt iva qä lu i rha mualat toqor mäniäkt nä iangärhäkt ama ligär.”

16 “Ama narhoerqa ama ruqa qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär di angät mänbitka di na ama ngärhäqyisem sae.’”

17 “Dä aa morqa qä qoar toqortäqyia, ‘Mamär mas sagem nge, gua latka ama mär qa. Va rhäkt di ngu von nge rha ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap iva ngit lu vät ap inguna sa ngia mualat mamär sa ama marheka nä irhong.’”

18 “Ama udiomnaqa qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär di angät mänbitka di na ama ngärhäqyet sae.’”

19 “Dä aa morqa qa muvät toqortäqyia, ‘Va ngit lu vät ama ngärhäqyet na ap ama värhap ama mor ap.’”

20 “Dä saqi as akni ama latka qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär tangät. Ngua ong bät a ngät pa ama bauläm näkt ngua ngaip ngät. 21 Ngua mualat toqoräkt dinguna ngut len nge inguna ama vu qa ama ruqa na nge sä gia latta. Ngit ta agini qärqäni i qaku nge gi qäni näkt ngit sek mät ianiäkt kårqäni i sa qaku ngia qutnanokt ini.’”

22 “Dä aa morqa qa muvät toqortäqyia, ‘Va ngua rhu nge va ama muräkt pät gia enge angät tpäs. Ainge di ama latka ama vu qa na nge. Sa ngia qoar i gua lat di ama vu ngät sä gua latta i ngut ta agini qärqäni i qaku ngo gu qäni dä ngut sek mät ianiäkt kårqäni i sa qaku ngua qutnanokt ini. 23 Ngäkt bä ngiat tu gi snäng i ngätki rhoqoräkt sävät a ngo dä mäniäkt bä qaku ngia mu gu ligär iva ngärhi

sa sävät a nas iva nga evär däm ngo dä va ngu rha ngät sa anga mänbitka?”

24 “Dä qä qoar nä iarhakt kårarhae i rhat mair e glaqot toqortäqyia, ‘Ngäni rha aa ligär nagem ga bä ngäni vodäm ngät bä bä iaqäkt kårak i sa ama ngärhäqyisem ama ligär.’”

25 “Dä rhi qoar toqortäqyia, ‘Aurha morqa, nak sa qa di aa ngärhäqyisem ama ligär nga e gem ga!’”

26 “Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Ngu qoar na ngän i aung gärakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae. Dap aung gärakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga. 27 Dap gua ikkåna qårarhani i qaku nani a rha iva ngua rhän i ama vitnaqa na ngo bä ba rha di ngäni rha rha sarhäkt bä va ngäni veng da dä gu saqong.’”

Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem

(19:28-44 / Mat 21:1-11 / Mak 11:1-10 / Jon 12:12-19)

28 Nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä qa er va arhä qamäs pävit sae ma Jerusalem. 29 Bä nga qat tet bä sa glaqot na ama värham ama lel am ma Betfage dä ma Betani mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip dä qa rhäk na ama udiom nävät aa mudåsaqongda 30 näkt kä qoar na iom doqortäqyia, “In det säp iomäkt ama värhäm gärqomni i äm nga e vā in gamäs bä nga va inät don sävā bām dä va ini lu ama donki ama rhoem ga qårakni i sa rha qop sä qa sae qårakni i as mudu qaku aung ga muqun bät aa rhäng. Dä ini rhäväkt sä qa näkt pa in det sä qa sarhe. 31 Ngäkt bä nga aung gä snanbät sä en doqortäqyia, ‘Mäniäkt bä in it täväkt sä qa?’ dä va ini qoar na qa rhoortäqyia, ‘Ma Engeska nani a qa na qa.’”

32 Qärqiomni i ma Jisas ka rhäk na iom sae di in män bät iarhongäkt moe i sa qa qoaräs na iom sävät irhong. 33 Bä nga in it täväkt sä qä donki ama rhoem ga dä iarhakt kårarhae i rhit lu vät a qa di rhi snanbät sä iom doqortäqyia, “Mäniäkt bä in it täväkt sä qa?”

34 Dä in muvät toqortäqyia, “Ma Engeska nani a qa na qa.”

35 Bä in män sä qä donki ge ma Jisas bä in don nä in baulem ama uiu em bät aa rhäng näkt in mu ma Jisas pono vät aa rhäng.

36 Bä nga ma Jisas kat tet pät ama donki aa rhäng dä ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska. 37 Bä nga qat tet bä sa glaqot na ama ivärhäs i ama iska qat tet tämane nåda ama Damgi na ama Olip at täväs dä ama gulångi moe na ama mudåsaqongda rhi nasäng i rhi nänsäs na ama märmärgem masirhat sage ma Ngämuqa nävät ama lat ama nañis ngät moe i vasågos dä sa rhat

lu ma Jisas i qat tualat na ngät dä rhit näs toqortäqyia,

38 “Mamär iva ama modämne sävät ama vitnaqa qärakni i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki.”

“Mamär iva ama bulap da ama usäpki arha ron dä ama ansäs sage ma Ngämuqa rhävuk!”

39 Arhani ama Farisiqäna mänguräp ama gulängi rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ngi näs tä gi mudäsaqongda iva mänadin däm dä!”

40 Dä qa muvät toqortäqyia, “Ngu qoar na ngän i ngakt bä nga mänadin däm dä dä va ama dui ngärhit nästäm.”

Ma Jisas Kät Nok Sä Ma Jerusalem

41 Bä nga qat tet bä sa glaqot nä ma Jerusalem bä qa lu äm dä qa nok sä äm.

42 Dä qä qoar toqortäqyia, “Vät tak täkt ama qunäga di nani a ngo masirhat i vadi va ngi lu mamär na aqiqa iaqäkt iva qä von nge rha ama bulap sokt di rhäkt di qaku mamär vät a nge iva ngi nalu rhoqoräkt. 43 Va ama qäväläm ngä rhän bät a nge iva gia ikkäna rhi ing däm nge na ama surqa bä va rhi slava na nge närhage närhage. 44 Va rhi slava na nge Jerusalem samäk sävät ivät ngi nä ngia es muk dä gi surqa aa ron maräkt. Bä va qaku rhi namet daqula anga duiqa vono vät akni aa rhäng inguna sa qaku ngia lu mamär i sa ma Ngämuqa qat dän sagem nge.”

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(19:45-48 / Mat 21:12-17 / Mak 11:15-19 / Jon 2:13-22)

45 Dä qa mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bä qa nasäng i qät kutmäs iarhakt kärerhae i rhit boda arhä qärhong e vä bäm. 46 Qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa mudu rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Gua vätki diva ama vätki na ama nän sokt di sa ngän mualat sä qi ma ama suarha arhä qeqi.’”

47 Vät ama qunäng moe dä ma Jisas kä su va ama ansäspämgi ama mor qi. Dap ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt sävät ama morta mänguräp ama ruvek di rhi siqut i rhit näm nani anga iska iva rhi veng ga. 48 Sokt di qaku mamär vät a rha iva rhi namän bät aung anga iska iva rha rhuulat toqoräkt inguna ama ruvek moe di rhi nging däm ga bä rhat tu arha sdäm mamär sävät aa enge.

20

Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa Qrot (20:1-8 / Mat 21:23-27 / Mak 11:27-33)

1 Vät akni ama qunäga rhoqoräkt i qä su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi bä qä sameng na ama sameng ama mär ngät dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna näkt ama morta rha män gem ga. 2 Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi qoar na ut i ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge. Auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?”

3 Dä qa muvät toqortäqyia, “Dä qosaqi va ngu snanbät sä ngän na ama snanbät. Ngäni qoar na ngo. 4 Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek?”

5 Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bä urhi qoar i iangärhäkt ma Jon aa baptais di ngät na rhävuk dä va qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bä nga rhoqoräkt dä mäniäkt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’ 6 Dap ngakt bä urhi qoar toqortäqyia, ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ diva ama ruvek moe rhi rhumät nä ut na ama dui inguna rhat nanakt ma ama qrot i ma Jon di akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.”

7 Bä äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm i ngät na qoe.”

8 Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguat tualat nävät auge aa qrot.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Latta Qärarhani I Rhit Lu Vät Ama Etki Na Ama Wain

(20:9-19 / Mat 21:33-46 / Mak 12:1-12)

9 Dä qa nasäng i qat tamän särha ama ruvek na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Maos dä akni ama ruqa qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Qa mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bä ba qa dap ka met sävät aosni ama ivärhäs bä va qaku qä nalir qä namän. 10 Bä sa nga sräp ama etki dä qärak ka ruqa qa rhäk na akni ama latka sage qa latta ivakt iva rhi von ga rha anga gavam nävät ama etki na ama qauligleng. Sokt di ama latta rha arhäktgäm sä qa näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung. 11 Dä qa etki arha ik ka rhäk na akni ama latka sagem da dä qosaqi rha arhäktgäm sä qa bä rha von ga rha ama qluqi näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung. 12 Dä qoki as ka rhäk na ama dävauq na qa dä rha muvospos pät a qa näkt ta rhon na qa särhage na ama etki.”

13 “Nasot dä ama etki arha ik kä qoar toqortäqyia, ‘Ngu lu va ngua mäšana? Rhäkt diva ngu rhäk nä ngua emga qärakni i sa gua snäng bät a qa mamär dä nguaräm ba rhi qudrir vät a qa.’”

14 “Bä nga ama latta rha lu qa dä rha märhamän särhäm ne i rhi qoar toqortäqyia, ‘Rhak täkt di iaqäkt kârak iva qä rha ama etki nasot aa mam. Urhi veng ga ivakt iva urhi rha ama etki bä ba nas.’¹⁵ Dä rha rhon na qa sä dalek na ama etki näkt ta veng ga.”

“Ngu lu va ama etki arha ik ka mäšana na rha? ¹⁶ Va qa rhän bä va qä veng iarhakt ama latta dap pa qä von guavek tä iangärhäkt ama lat na ama wain.”

Bä nga ama ruvek ta nari rhoqor täkt dä rhi qoar toqortäqyia, “Nak padi va qale qä namualat toqoräkt.”

¹⁷ Ma Jisas ka ñäm maräkt sävät a rha dä qa snanbät toqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ama rharimini rhoqor mäniekt sä rhangät täkt ama enge qärangätäni i sa rha säm a ngät toqortäqyia,

“ ‘Ama duiqa qärak i mudu iarhakt kârarhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa
di nak kârak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar a qi moe?’

¹⁸ Bä iarhakt moe qärarhae i arharpus na rha vät tak täkt ama duiqa aa rhäng diva bäktgyäm sä rha mä irhong mä irhong dap ngakt bä arharpus nä rhak täkt ama duiqa vät aung aa rhäng diva värhot täm ga mamär.”

Ama Snanbät Sävat Iomäkt Iva Rhit Boda Ama Takes

(20:19-26 / Mat 22:15-22 / Mak 12:13-17)

¹⁹ Ama Skraipkâna näkt sävät ama priskâna ama moräs na rha qärarhani i rhat nari qa di rhit ñäm nani anga iska ivakt iva rhi lir ti sangar a qa äkt inguna rhat dräm i sa qa märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki di sävät a rha. Sekt di qaku rha sangar a qa inguna rhit len ama ruvek.

²⁰ Bä äkt i qoki sa arhä saqong bät ma Jisas mamär dä rha rhäk na arhani ama qasesta sagem ga bä rha irastäm na nas i ama engätki na rha ama ruvek. Nani a rha iva rhi sangar ma Jisas pät agung aa enge angät tpäs ivakt iva rhi vodäm ga säva ama tpäsinaqa aa rhäkt iva qa rhu qa va aa muräkt. ²¹ Dä soknga qärarhani rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bä ngi su na ama engätki dä ngiat tualat sa ama ruvek moe rhoqorne dap ngi su na ama engätki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa. ²² Nga maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon da ama takes sage ma Sisar ura qaku?”

²³ Qa räm arha irasini dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, ²⁴ “Ngäni qur a ngo rha anga qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligäriqe. Auge aa iauski rhakt täkt pä m iqe? Dä auge aa sämsäm dangät täkt pä m iqe?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Sisar.”

²⁵ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä soknga ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kârqärhong i qoki ma Sisar aa qärhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kârqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qärhong.”

²⁶ Qop kaku mamär vät a rha iva rhi sangar a qa vät guani angät tpäs kârqäni i qa märhamän bät ini ge ama ruvek. Dap kinak kräk mät ta nävät aa muvätki dä soknga mänadin däm da.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Sävat Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpki

(20:27-40 / Mat 22:23-33 / Mak 12:18-27)

²⁷ Arhani nävät ama Sadyusiqäna iarhakt kârarhae i qaku rhat nanakt i saqi as pa ama ruvek ta rhäranas näva ama tñäpki di rha män ge ma Jisas sa ama snanbät. ²⁸ Bä rhi qoar toqortäqyia, “Qamorqa! Mudu ma Moses ka säm ama muräkt bä ba ut i ngakt bä nga aung anga matka qä ñäp daqule aa egutki dap kaku ina anga es dä va aa lätkta qa rhät iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sa vät a qi bä ba aa matka.

²⁹ “Maos dä qale ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Ama narhoerqa qa mät ama evopki näkt ka ñäp dap kaku ina anga es. ³⁰ Dä ama udiomnaqa qa mät a qi näkt ka ñäp ³¹ dä qosaqi ama dävaungnaqa bä qoki rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha rha mät a qi näkt ta ñäp daqule qi dap kaku aung ga sa vät a qi. ³² Dängdäng dä qa evopki qia ñäp. ³³ Dä soknga va auge aa egutki na qi mirhup pät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki inguna rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha sa rha mät a qi?”

³⁴ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ama ruvek ama gamoe dä ama evop nävät tärhong däkt ama rhodämirhong di rhat tätlägut. ³⁵ Dap ama ruvek kârarhani i ama räkt ta dä ma Ngämuqa aa saqong di nga nasot i sa rha rhäranas nämät ama tñäpki diva qaku rhi natmätlägut bä qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini. ³⁶ Bä va saqi as kaku rhi natñäp inguna sa rha män i rha rhoqor ama enselqäna. Näkt kosaqi rha di ma Ngämuqa aa es inguna sa rha märanas nämät ama tñäpki.

³⁷ “Dap sävät ama ruvek ama ñäp ta qärarhani i rhat täranas nämät ama tñäpki di qäqi ma Moses ka qur a ut mamär vät ama enge sävät ama ngämungäm gärqomni i vur ama rhäptäpki vät a äm i ama ñäpta diva saqi as ta rhäranas mugas. Qa qur a ut toqoräkt i qat tes ma Ngämuqa i ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa. ³⁸ Ma Ngämuqa di qaku ama ñäpta arhä Ngämuqa

dap ka di ama ngätdäqämda arhä Ngämuqa inguna varhäm aa mädräm di ama ruvek moe di nak ama ngätdäqäm da.”

³⁹ Arhani ama Skraipkäna di rhi qoar toqortäqya, “Qamorqa, sa ngia voda ama mär qi ama muvätki.” ⁴⁰ Näkt sa qaku nani aung iva saqi as ka snanbät sä qa na agung anga snanbät inguna rha moe di sa rhit len.

Auge Aa Emga Ma Kraiss?

(20:41-44 / Mat 22:41-46 / Mak 12:35-37)

⁴¹ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqya, “Mäniekt bäh rhi qoar i ma Kraiss di nak ma Devit aa emga na qa?” ⁴² Inguna ma Devit di sa qa märhamän mamär va ama Abuk na ama Mabu rhoqortäqya,

“Ma Ngämuqa qa qoar nä gua Engeska rhoqortäqya,

“Ngia rhuqun dä gu märmär* bäh qale nge e

⁴³ bäh dängdäng iva ngua rhän näp gia ikkäna arhä väs

bäh rha rhän i ama laiqa na rha nanokt gia qäriqlem.”

⁴⁴ Ngu lu va sirhäkt ma Devit aa emga na qa rhoqortäqya, “Gua Engeska?”

Ngänit Lu Mamär Nämät Ama Skraipkäna

(20:45-47 / Mat 23:1-36 / Mak 12:38-40 / Luk 11:37-54)

⁴⁵ Bäh nga rhoqoräkt i ama ruvek tat nari qa dä qä qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqya, ⁴⁶ “Ngänit lu nämät ama Skraipkäna. Nani a rha iva rhat pitmane sa ama boi ama uiu ngät pä na nas bäh nani a rha masirhat iva ama ruvek ti rhar sä rha na ama qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e dä nani a rha iva rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm dä nani a rha na ama mämuqunimek ama vit nä imek pa ama tmäsimek. ⁴⁷ Dap kosaqi rhat täs pät ama evop ama maqosta sa arhä qärhong näva arha vät dä rhi nän na ama uiu ngät ama nän iva säda ama ruvek arhä saqong. Iarhakt kärarhae i rha rhoqor täkt diva ma Ngämuqa qä rhäksärhäm da dä va qä sangäm na rha masirhat.”

21

Ama Tlä Qi Ama Maqoski At Pänbon Sage Ma Ngämuqa

(21:1-4 / Mak 12:41-44)

¹ Bäh nga ma Jisas ka nämä bävät dä qa lu ama qärhongbärharha i rhat tu arhä vänbon ba ama ansäspämgi ama mor qi at mämuäs. ² Dä qosaqi qa lu ama tlä qi ama maqoski i

gia mu ama brasirhom ama gaini nä irhom mamär. ³ Dä qä qoar toqortäqya, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i rhaerhaktni ama maqoski di sa qia mu ama vänbon masirhat pa arhani arhä vänbon angät tpäs. ⁴ Erhärha rhäkt ama ruvek moe di sa rha voda arhä vänbon nävät arhä mämägän dap taerhaktni di qia von nävät arha tläqa rhä qärqäni i mai va mamär vät a qi nävät ini.”

Ma Jisas Ka Märhamän Sävat Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi

(21:5-6 / Mat 24:1-2 / Mak 13:1-2)

(21:7-19 / Mat 24:3-14 / Mak 13:3-13)

⁵ Arhani ama mudäsaqongda di rhat tamän sävät ama ansäspämgi ama mor qi at murhämeska qäraktni i ama ruvek ta rhäkt pä a qi na ama mär ngät ama dui dä ama vänbon iva sage ma Ngämuqa. Sokt di ma Jisas ka qoar toqortäqya, ⁶ “Bäh sävät tärhong däkt kärqärhongni i sa ngiat lu irhong däkt di ama qäväläm nga e iva äm ngä rhän iva qaku qale anga duiqa vono vät akni aa rhäng dap pa rha rhartäm sä ngät moe sa rhämono sävät ivät.”

⁷ Dä rhi snanbät toqortäqya, “Qamorqa, urhi lu va qäsniä dä rhärhong däkt ngä rhäranas? Dä va agi muqunängi qia rhän iva qi sameng i qorhäs iva rhärhong däkt ngät täranas?”

⁸ Dä qa muvät toqortäqya, “Ngänit lu mamär i varis aung gäh nairas täm ngän. Inguna ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bäh va rhat tualat nävät gu ngärhipki i rhi qoar i, ‘Aingo di ma Kraiss!’ dä qosaqi ‘Ama qäväläm na aa mänmänäs sa äm nga e glaqot.’ Mamär iva qale ngän det nasot a rha. ⁹ Ngakt bäh nga sa ama ulaqi qia märanas pät ama ivärhap ama rhäqäp na apura ngäni nari iva ama iniriqi qiat täranas pä amekni anga ivärhimek mänguräp ama ruvek dä va qale ngänit len. Inguna qoki va rhärhong däkt diva irhong ngä rhän narhoer dap as pa ama tpäsini diva qaku ini ngä namän äkt.”

Ma Jisas Ka Qoar Iva Ama Ulaqi Qiat Dän Bäh Va Rhi Sangäm Na Ngän Mavängam

(21:12-19 / Mat 10:16-25 / Mak 13:9-13)

¹⁰ Dä qä qoar na rha rhoqortäqya, “Dä ama ruvek näva amni ama ivärham diva rhat täranas na ama ulaqi sävät a ne dä ama muräktpäp diva ngät täranas sävät a ne. ¹¹ Dä va ama qängän ama mor ngät dä va ama ruvek tit näp mät ama qärhuqi vät apni ama ivärhap dä va ama räm maos maos ngät dän. Dä va ama ruvek tit len masirhat nävät ama rhäqäp nä irhong iva irhong ngät täranas. Dä va ama muqunän ama enges ngät pa ngät dän bät ama usäpki.”

* **20:42** Ngia rhuqun dä gu märmär Rhos täkt ama mämuqunäs di ama vit na äs masirhat ge ma Ngämuqa da ama usäpki arha ron. Ama märmäret di ama ivärhäs kärqosni i na ama qutdrir dä na ama qrot.

¹² “Dap as nga narhoer vä rhärhong däkt angät kamäs dä va rhi sangar a ngän bä rhi sangäm na ngän mavängam. Va rhat tair na ngän ba ama mämaïrväm dä va rhat tu ngän ba ama tpäskiarharhäng dä va rhat tair na ngän da ama vitnarha rhi na ama tpäskinarha arhä saqong inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. ¹³ Rhom däkt diva ama släqyäs bä ba ngän ivakt iva ngäni sameng sävät a ngo.

¹⁴ “Sokt di as narhoer dä va ngän du angän snäng mamär iva qale qänäskänes ngän iva ngän dair särhäm mes toqor mäniekt. ¹⁵ Inguna va ngu von ngän da ama enge dä ama mädräm ama mär ngät bä nga rhoqoräkt dä va qaku mamär vä angäna ikkäna iva rha rhän näva angän bäs sa angäna enge ura va rhi nänaïras na ngät. ¹⁶ Bä qäqi va angän mamäkkäna dä angäna matpek dä angäna läktpek dä angän gärrhae dä angäna ruavek diva rhi sangar a ngän bä va rhat tu ngän ba ama muräkt dä va rhi veng guavek nävät a ngän. ¹⁷ Ama ruvek moe va ama vu da arha ron mamär sävät a ngän inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. ¹⁸ Sokt diva qaku qäbäs na anga sägäk anga qäsega nävät angän bäs. ¹⁹ Nga ngänät mair ma ama qrot diva bä ba ngän na ama iar ama sok täm ngät.”

Ma Jisas Ka Märhamän Sävät Ma Jerusalem Iva Qäbäs Na Qi

²⁰ “Ngakt bä nga ngäni lu ama rhäqäp na rha ama ulaqimärharhärhäkt i rhi nging dä ma Jerusalem dä mamär iva ngänät dräm i sa qorhäs iva qäbäs na qi. ²¹ Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam dap kosaqi va iarhakt kärarhae i qale rha e ma Jerusalem di vuk sä rha nae dap pa iarhakt kärarhae i qale rha dalek nä ma Jerusalem di qale rhi namon sae. ²² Inguna rhom däkt ama qäväläm ba äm ngä rhän iva ma Ngämuqa qä sangäm nä ma Jerusalem diva varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqoräkt. ²³ Va ama qrot mamär vä iangärhäkt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm da bä qosaqi bä iarhakt kärarhae i ama rhoes pä a rha. Inguna ama märänga arha mor qa va qa rhän bät ama Judaqäna arha ivärhäs moe bä va ma Ngämuqa aa uraqi diva arpus na qi sävät iarhakt ama ruvek. ²⁴ Arhani diva rhi rhodäkt mät ta na ulaqi arha sen. Dap arhani diva rhi sangar a rha säva ama tpäskiarharhäng ba apni ama ivärhap moe. Ama Jentailqäna va rhi naengmät nä ma Jerusalem näkt pa qale läm ba arhä muräkt bä dängdäng i ma Ngämuqa sa qa mu sa äkt iva qale läkt na arhä muräkt.”

*Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs
(21:25-28/Mat 24:29-31/Mak 13:24-27)*

²⁵ “Va ama muqunän ngä rhän mät ama qunäga dä ama equngi näkt ama qaeng. Dap pa vä aqä moe diva inirqi na ama ruvek dä va rhäqäp ta na ama tlenqa nävät ama dädrin nage ama vaeng gärangätni i ngät täranas pä garäska. ²⁶ Bä va ama ruvek diva räträt pä a rha mät ama tlenqa dä iomäkt ama qäväläm angärha ron i qale rha nani agini qärqäni va ini ngä rhän bät ama ivätki inguna va iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong mät ama leqäs kärqärhong i irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt pä irhong. ²⁷ Mamär dä va rhi lu ma Ruqa aa Emga i qat dän ba ama eqoeqi sa ama qrot dä ama mor qa ama murhämeska. ²⁸ Bä nga rhärhong däkt irhong ngärhi nasäng iva irhong ngät täranas dä ngän dair bä va ngäni sek angän bäs inguna sa qorhäs iva rhi rhäqäs täm ngän.”

*Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga
(21:29-33/Mat 24:32-35/Mak 13:28-31)*

²⁹ Dä ma Jisas kä qoar na rha nä rhangät täkt ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ngäni lu ama rhaunga näkt sävät angät ama ngämung moe. ³⁰ Ngakt bä vukpek sa angärha vol bä ngäni lu rhoqoräkt dä sa ngänät dräm i ama qunängit nga e glaqot. ³¹ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bä va ngänät lu rhärhong däkt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i ma Ngämuqa aa Muräktpä m di sa nga e glaqot.” ³² “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bä dängdäng i rhärhong däkt di sa irhong ngä märanas. ³³ Ama usäpki qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.”

Mamär Iva Ama Qarhap Ngän

³⁴ “Ngänit lu mamär i varis bok da angän snängaqa nage ama tmäski dä ama tnaktki dä ama qänäskänes masirhat sävät kärqärhongni nämäni rhangätni ama iar i varis iaqäkt ama qunäga qä särmän na ngän masägos toqor ama seoqa qaräkni i qä särvät särha ama qaiuqa. ³⁵ Bä va iaqäkt ama qunäga qaräkni iva evär däm ngo vä a qa diva qa rhän bät ama ruvek moe qararhani i rhat däqäm bät ama ivätki moe. ³⁶ Mamär iva ama qarhap ngän basägos dap pa ngäni nän iva ngän däqäne dä mamär i ngäni ingis nämäät tärhong däkt kärqärhongni i sa qorhäs iva irhong ngä rhäranas dä qosaqi va ngäni nän iva mamär vä a ngän iva ngänät mair mamär dä ma Ruqa aa Emga aa saqong.”

³⁷ Vä aqä qunäng nasot a ne dä ma Jisas kä su va ama ansäspängi ama mor qi näkt ama säpbängang moe dä qat tet bä ama bängagi moe qiat tet pä a qa da ama Damgi na ama Olip at tävä. ³⁸ Näkt ama ruvek tat

dän bät ama duququs moe mamär ivakt iva rhat nari qa va ama ansäspängi ama mor qi.

22

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(22:1-2 / Mat 26:1-5 / Mak 14:1-2 / Jon 11:45-53)

¹ Sa ama tmäski na ama bretkänä qärangätni i qaku anga yis pä m ngät kāraktni i rhat tes ki i ma Pasova di sa qia e glaḡot ² dā ama priskāna ama morās na rha näkt sävāt ama Skraipkāna di rhit nām nani anga iska iva rhi sokot nā ma Jisas ma ama up inguna rhit len ama ruvek.

Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkāna

(22:3-6 / Mat 26:14-16 / Mak 14:10-11)

³ Bā nasot dā ma Sāmga qa mon sāmät ma Judas Iskariot kārakni i qa nävāt ama ngärhāqyisem da udiom na rha ama mudäsāqongda. ⁴ Bā qa met bā sage ama priskāna ama morās na rha dā ama narhoerta bā ama ulaqimārharhärhäkt näva ama ansäspängi ama mor qi bā rha märhamän särhäm ne rhi na qa iva qä vodä ma Jisas bā ba rha rhoḡor mäniekt. ⁵ Dā mär gem da dā rha rhaes iva rhi von ga rha anga ligär. ⁶ Bā äkt i qa rhaes näkt sa qät nām nani anga qävälām gārḡomni i qaku anga gulāñgi na anga ruvek ge ma Jisas dap pa qä vodäm ga bā ba rha.

Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kū Na Aa Mudäsāqongda

(22:7-13 / Mat 26:17-25 / Mak 14:12-21 / Jon 13:21-30)

⁷ Sa ama qunāga qa män iva ama Judaqāna rha rhuqunän na ama tmäski na ama bretkänä qärangätni i qaku anga yis pä m ngät toḡoräkt i rhit boda ama vodāmes na ama sipsipkāna ama ngärhoes bā bā ma Pasova. ⁸ Bā äkt i ma Jisas ka rhäk nā ma Pita qä nā ma Jon i qä qoar na lom doḡortäqyia, “In det bā ini rhäkmu na ama tmäs sävāt ma Pasova bā ba ut iva u äs ngät.”

⁹ Dā in snanbät toḡortäqyia, “Nani a nge na un iva uni rhäkmu nā ngät koe?”

¹⁰ Dā qa muvāt pä t a iom doḡortäqyia, “Nga va inät don sae ma Jerusalem dā va in dän bät ama ruqa i qät t ama kainaqi na ama rigi. Va in det nasot a qa bā sävā iaqäkt ama vätka qārakni iva qa rhon säväm ga. ¹¹ Dā va ini qoar na ama ngärhik nävā iaqäkt ama vätka rhoḡortäqyia, ‘Qamorqa qä snanbät toḡortäqyia, ngu lu ama qävälām bā ba ama tmända äm ngä qoe nai iva ngu nā gu

mudäsāqongda u äs ma Pasova angärha tmäs e?’ ¹² Dā va qä qur a en da ama mor äm ama vätka aa qävälām dävonō qārḡomni i sa rha rhäkmu na äm. Dā ini rhäkmu na ama tmäski e.”

¹³ In met bā in lu iarhongäkt moe i qoki rhoḡor varhäm ma Jisas aa enge. Dā soknga in dākmu nā ma Pasova angärha tmäs.

Ma Jisas Ka Nasäng Nā Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski

(22:14-23 / Mat 26:26-29 / Mak 14:22-26 / 1 Ko 11:23-25)

¹⁴ Bā nga rhäkmmär na ama qävälām iva rhat täs dā ma Jisas kā na aa ngangda rha met bā qale rha vät ama laiqa aa rhäkt. ¹⁵ Dā qa qoar na rha rhoḡortäqyia, “Nani a ngo masirhat iva ngu äs takt täkt ama tmäski ma Pasova ngu na ngän narhoer näkt sa nasot dā va ngu rha ama märānga. ¹⁶ Va ngu qoar na ngän i saqi as kaku ngu namäs näp takt täkt ama tmäski bā dängdäng iva rha rhu at släqyige vät a nas pä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

¹⁷ Nasot dā ma Jisas ka rha ama kap na ama wain näkt ka mes ama mär sage ma Ngämuqa dā qa qoar toḡortäqyia, “Ngäni rha rhärhak bā ngänin bāfmät na ama wain bā ba ne. ¹⁸ Inguna nguät tamän särhäm ngän iva saqi as kaku ngu nanakt nävāt ama wain angät gavam bā dängdäng bät iomäkt ama qävälām gārḡomni iva ma Ngämuqa aa Muräktpäm ngät dän.”

¹⁹ Näkt ka rha ama bret bā nga nasot i qa mes ama mär dā qa vonamät na qa näkt ka von da näkt kā qoar toḡortäqyia, “Rhangät täkt di gu släqyige qārḡigēni i ngut bodäm ige iva bā ba ngän. Mamär iva ngän dualat toḡor täkt ivakt iva ngän du angän snäng sävāt a ngo.”*

²⁰ Näkt nga rha mäs bā rhäksot dā qosaqi qa rha ama kap na ama wain dā qa qoar toḡortäqyia, “Rhak täkt ama kap kārakni i rhit prit na qa iva bā ba ngän di sa qat tuqunän bät ama rhaesbane qärangätni i sa gu biaska qa sāmaengäktki na ngät. ²¹ Dap sa iaqäkt kārak iva qä vodäm ngo di sa qale qa rhe gem ngo vät ama laiqa aa rhäkt. ²² Ma Ruqa aa Emga diva qä nāp toḡor varhäm ma Ngämuqa aa snāngaqa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kārak iva qä vodäm ga.”

²³ Dā rhi nasäng i rhi snanbät sä mänguräp mä ne i auge iaqäkt iva qa rhualat toḡoräkt.

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär
(18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 9:46-48 / Luk 22:24-27)

* **22:19** qārḡigēni i ngut bodäm ige iva bā ba ngän. Mamär iva ngän dualat toḡor täkt ivakt iva ngän du angän snäng sävāt a ngo. Ma Luk ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälām ama qot äm dā arhani ama ruvek di rha sām ma Luk aa enge i qoki rhoḡorne dap taerhom dakt ama qängärini angät kävälām bā sävāt. ama qängärini ma 20 moe di arhani nävāt a rha di sa qaku rha sām irhong sae.

²⁴ Dä qosaqi ama engirhong ngä märanas mänguräp mä rha i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär.

²⁵ Dä ma Jisas kä qoaräs na rha rhoqortäqyia, "Ama Jentailqäna arha vitnarha di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräsna rha qärrarhani i rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha di rhat tes nas i ama ruvek kärarhani i rhat dräm dat tatnä rha ama ruvek. ²⁶ Dap aingän diva qale ngän natmualat toqoräkt. Dap kinak iaqäkt kärak i ama moräs na qa mamär mänguräp mä ngän di vadi va qa rhoqor ama rhoemga dap kärakni iva ama narhoerqa na qa diva qa rhoqor ama latka qärakni i qale qa va akni aa rem. ²⁷ Ngu lu auge di ama moräs na qa mamär nävät taerhiom? Nga qärakni i qat muqun bät ama laiqa aa rhäkt ura ama latka qärakni i qät boda ama tmäs sävät ama laiqa? Ia qäkt kärak i ama moräs na qa mamär di qärak i qat muqun bät ama laiqa aa rhäkt. Sokt di aingo i ngua e mänguräp mä ngän di ngo rhoqor ama latka qärakni i qale qa va akni aa rem.

²⁸ "Aingän di qärarhae na ngän i ngänät mair irhäm ngo da ama siqutsiqut angärha ron. ²⁹ Ngut bon ngän dä ama Muräktpäp gosaqi rhoqor gu mamäk i sa qa von ngo rha ama Muräktpäp ³⁰ ivakt iva ngän däs dä ngäni nakt päp gu laiqa vä gu Muräktpäp bä va ngän duqun mät ama vitnarha arhä mämugunimek bä va ngän duräkt ba ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel.

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa

(22:31-34 / Mat 26:30-35 / Mak 14:26-31 / Jon 13:36-38)

³¹ "Saimon, Saimon, ma Sämgä sa qa nän da ama rhares iva qä siqut nä gi qatnanakt iva bok däm ngät. ³² Sokt di sa ngua nän sävät a nge iva qale bok dä gi qatnanakt. Näkt nga rhoqoräkt iva evär däm nge sagem ngo dä va ngi sämaqrot nä gia ruavek ama mudäsaqongda."

³³ Di nak ka muvät päp a qa rhoqortäqyia, "Gua Engeska, ngua rhäkmu na nas iva ngua na nge säva ama tpäskiarharhäng bä sämät ama tñäpki."

³⁴ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Pita, nguat tamän särhäm nge iva as kaku ama duraktka qä nanok mamär vät tak täkt ama qunäga dap as pa narhoer dä va ngi rhäqyas na ngo madäpgamek."

Ama Enge Sävät Ma Jisas Di Mamär Iva Ngä Rhu Angät Släqyige Vät A Nas

³⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Nga rhoqoräkt i ngua rhäk na

ngän iva ngäni sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäp näkt pa qaku ngän nata anga rhae iva nanokt anga ligär ura anga sägän ura anga sandal. Dä mänia, nga ngänit läk nani guani?"

Dä rha muvät toqortäqyia, "Qaku."

³⁶ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Dap täkt di ngakt bä gi nga rhaeqa iva nanokt anga ligär dä va ngi rha qa dä qosaqi ngi rha ama sägänaqa dap ngakt bä nga qaku gi nga ulaqi arha singi dä ngi vodä gi nga boiqi anga uiu qi nani anga ligär bä va ngi vodäm bät anga singi. ³⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, "Sa rha lu qa sämäni ama ruvek kärarhani i ama vu rha' bä va ngu qoar na ngän i rhangät täkt ama enge diva ngä rhu angät släqyige vät a ngo. Bä ngätkki, agi a enge qärangätni i sa rha säm a ngät iva sävät a ngo diva ngä rhu angät släqyige vät a nas."

³⁸ Dä ama mudäsaqongda rhi qoar toqortäqyia, "Aurha Engeska, as ngi lu ama ulaqi arha senem ama unbem dä erhem i."

Dä qa muvät toqortäqyia, "Sa qule läkt."

Ma Jisas Ka Nän Da Ama Damgi Na Ama Olip

(22:39-46 / Mat 26:36-46 / Mak 14:32-42)

³⁹ Ma Jisas ka met säda ama Damgi na ama Olip at täväs toqor vasägos dä aa mudäsaqongda rha met nasot a qa. ⁴⁰ Bä nga rha män e vät iosäkt ama ivärhäs dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Mamär iva ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqut."

⁴¹ Dä qa met sa rhämuk sa gläius maqälak na rha dä qa an da aa quum sä nas näkt kä nän doqortäqyia, ⁴² "Mam, ngakt bä nga nani a nge dä va ngi rha rhak täkt ama kap na ama märänga nävät a ngo. Sokt di qoki qaku varhäm gu snängaqa dap kinak pa varhäm gi snängaqa."

⁴³ Ama ensel na rhävuk päp däm ga gem ga bä qa sämaqrot na qa. ⁴⁴ Qa nari ama märänga ama mor qa dä qä nän mä ama qrot bä aa rega di qa rhoqor ama mädäqap na ama biaska i arharpu na ap sävät ivät.[†]

⁴⁵ Bä nga qa märanas nasot aa nän dä evär däm ga samuk sage aa mudäsaqongda bä qa män bät a rha i rhi mänatäm i eqokt ta nage ama märänga ama mor qa. ⁴⁶ Dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Mäniekt bä ngäni mänatäm? Mamär iva ngän dāranas bä ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqut."

Rha Sangar Ma Jisas

(22:47-53 / Mat 26:47-56 / Mak 14:43-52 / Jon 18:1-12)

[†] 22:44 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhom na 33 dä ma 34 di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhom sae.

47 Bã as nga rhoqorãkt i ma Jisas kat tamãn dã ama gulãñgi na ama ruvek ta mãn bã akni ama ruqa qãrakni i qa nãvãt ama ngãrhãqiyisem da udiom na rha qãrak i rhat tes ka i ma Judas kã rhoer nanokt ta. Bã qa met sãvãt ma Jisas ivãkt iva qã vop pa aa sdãm.

48 Di nak ma Jisas ka snãnbãt sã qa rhoqortãqyia, "Judas, nga va ngi vodã ma Ruqa aa Emga rhoqorãkt i ngi vop pa aa sdãm?"

49 Bã nga ma Jisas aa mudãsaqongda rha lu iangãrhãkt ama lat kãrangãtmi iva ngã rhãranas dã rhi qoar na qa rhoqortãqyia, "Aurha Engeska, nga va urhi rhap pãt a rha na aurha ulaqi arha sen?" 50 Dã akni nãvãt a rha qa rhãp akni ama pris ama vit na qa aa latka i qa rhodãkt sa aa sdãngi ama mãrmãr qi.

51 Dã ma Jisas ka qoar toqortãqyia, "Qule lãkt! Saqi as kale guaãm ngã namãranas toqor tãkt." Nãkt ka rhãk pãt kãrak aa sdãngi bã qa mumãrãs pãt a qa.

52 Dã ma Jisas kã qoar na ama priskãna ama morãs na rha dã ama narhoerta bã ba ama ulaqimãrharhãrhãkt nãva ama ansãspãngi ama mor qi nãkt sãvãt ama morta iarhãkt kãrarhae i sa rha moe rha mãn nani a qa rhoqortãqyia, "Nak nga ama suaqa na ngo bã äkt i sa ngãn mãn sãvãt a ngo sa ama ulaqi arha sen dã ama edãm?" 53 Vasãgos dã qale ngo ngu na ngãn ba ama ansãspãngi ama mor qi sokt di qaku ngãn sangar a ngo. Dap tom dãkt di angãn gãvãlãm gãrqomni i sa rhãkmãmãr na ãm iva ama bãngagi qiat turãkt."

Ma Pita Qa Rhãqyas Nã Ma Jisas
(22:55-62 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72 / Jon 18:15-18, 25-27)

54 Rha sangar ma Jisas nãkt ta ang sã qa sãva ama pris ama vit na qa aa vãtki dap ma Pita di qãt pãsais tãm ga. 55 Nãkt nga rhoqorãkt i rha ek ta ama mudãbãs mãt ama slãqyãs pã qa vãtki arha ivãrhãm dã sa rha muqun bã ma Pita di qa muqun gem da. 56 Dã ama latki qia lu qa da ama rhãptãpka nãmãt ama mudam i qat muqun e. Dã qit tãkmãreo vãt kãrak nãkt ki qoar toqortãqyia, "Rhak tãkt ama ruqa di ma qale qa ge ma Jisas."

57 Sokt di ma Pita qa rhãqyas i qã qoar toqortãqyia, "Rhaktni, qaku nguãt drãm iaqãkt."

58 Nãkt kale maqãlak dã akni qa lu qa dã qã qoar toqortãqyia, "Ainge, di qosaqi ak na nge nãvãt a rha."

Dã ma Pita qa muvãt toqortãqyia, "Rhakni, qaku rhãm ngo."

59 Mamãr nasot i rhoqor qre i ama aua dã saqi as akni qa mãrhamãn marãkt sãvãt ma Pita rhoqortãqyia, "Nak ngãktki mamãr!

Rhak tãkt ama ruqa di ma qale qa qã nã ma Jisas inguna qosaqi qa di ama Galiliqa."

60 Dã ma Pita qa muvãt toqortãqyia, "Rhakni, sa qaku nguãt drãm i ngiat tamãn bãt agiqa iaqãkt." Nãkt pãt iomãkt ama qãvãlãm marãkt i qat tamãn dã ama durãtkta qa nok.

61 Dã ma Engeska qa rhong bãt a nas bã qa ñãm marãkt sãvãt ma Pita. Dã vuk pãt ma Pita na ama enge qãrangãtmi i sa ma Engeska qa mãrhamãn sãrhãm ga na ngãt toqortãqyia, "Va as kaku ama durãtkta qã nanok mamãr dap pa ngi rhãqyas na ngo madãpgamek i qaku ngiat drãm a ngo." 62 Dã vuk sã qa sã dalek bã qãt nok i airãs ka masirhat.

Ama Ulaqimãrharhãrhãkt Tat Tumã Ma Jisas

63 Ama ruvek kãrarhani i rhat sangar ma Jisas di rhat tuma qa dã rhi arhãktgyãm sã qa. 64 Bã qosaqi rha qop mãt aa saqong nãkt ti qoar na qa rhoqortãqyia, "Ngi qoar na ut i auge qa an mã nge!" 65 Nãkt ta slava nã ma Jisas na angãtmi ama rhãqãp na ngãt ama enge ama vu ngãt.

Ma Jisas Ka Mair Dã Ma Pailat Kã Nã Ma Herot In Saqong
(22:66-71 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65 / Jon 18:12-14, 19-24)

66 Bã nga qunãga dã ama gulãñgi na ama narhoerta bã ba ama ruvek i ama priskãna ama morãs na rha dã ama Skraipkãna di sa vãstãmne na rha nãkt ta rha ma Jisas iva qa rhair da arhã saqong. 67 Dã rhi qoar toqortãqyia, "Ngãkt bã ma Kraiss na nge dã va ngi qoar na ut i ngãktki rhoqorãkt."

Dã ma Jisas ka muvãt toqortãqyia, "Ngãkt bã ngu qoar na ngãn doqorãkt dã va qaku ngãn namat maengãkt nãmãt ngo. 68 Dap ngãkt bã ngu snãnbãt sã ngãn sãvãt a nas dã va qaku mamãr iva ngãn namuvãt. 69 Dap pa mãnasãng narhãkt bã rhãvit di ma Ruqa aa Emga diva qat muqun dã ma Ngãmuqa aa mãrmãr iaqãkt kãrak i ama qrot moe angãt tarebãm."

70 Dã soknga rha moe rha snãnbãt toqortãqyia, "Bã nak nga ma Ngãmuqa aa emga na nge?"

Dã qa muvãt toqortãqyia, "Sa ngãn damãn doqorãkt."

71 Dã rhi qoar toqortãqyia, "Saqi as pa nani a ut na agung anga enge sãng aa rhãng doqor mãniekt? Nak sa ut nari mamãr na ama enge nãmãt aa vãngi marãkt."

23

Rha Mair Nã Ma Jisas Dã Ma Pailat Aa Saqong
(23:1-2 / Mat 27:1-2 / Mak 15:1 / Jon 18:28-32)
(23:3-5 / Mat 27:11-14 / Mak 15:2-5 / Jon 18:33-38)

¹ Dä soknga iaqyächt ama gulänği na ama narhoerta di rha moe rha mārānas bā rha artām sā qa sage ma Pailat. ² Dā rhi nasāng iva rhit tāksārnhām ga bā rhi qoar toqortāqyia, “Sa ut lu i rhak tākt ama ruqa di sa qā rhartām sa aurha ruvek sāmāt ama vuirhong. Dā qat tair sārha ama ruvek iva qale rhit boda ama takes bā bā ma Sisar dā qat tes nas i qa di ma Kraiss dā ama vitnaqa na qa.”

³ Dā ma Pailat ka snanbāt sā qa rhoqortāqyia, “Nga ainge di ama Judaqāna arha vitnaqa na nge?”

Dā ma Jisas ka muvāt toqortāqyia, “Sa ngia mārhamān doqorākt.”

⁴ Dā ma Pailat ka mārhamān sārha ama priskāna ama morās na rha rhi na ama gulänği nā qa ruvek toqortāqyia, “Qop kaku ngua māt bāt guani vāt tārhak ama ruqa.”

⁵ Sokt di rha vono bā rha mārhamān ma ama qrot toqortāqyia, “Nak kat tuinirqi na ama ruvek na aa rhisu e ma Judia moe. Qa nasāng nae ma Galili nākt ka met nae bā inamuk bā äkt bā sarhe.”

Ma Jisas Ka Mair Dā Ma Herot Aa Saqong

⁶ Bā nga ma Pailat ka nari rhoqor tākt dā qā snanbāt ivar iaqächt ama ruqa di ama Galiliqa. ⁷ Bā nga ma Pailat ka rām doqorākt i ma Jisas di qale qa vā ma Herot Antipas aa rem dā qa rhāk na qa sage ma Herot inguna vāt iangārnhākt ama qunāng di sāvāt ma Herot e ma Jerusalem.

⁸ Bā nga ma Herot ka lu ma Jisas dā mār gem ga masirhat inguna mudu qat namu mauiu iva qā lu qa. Bā nga qa nari sāvāt ma Jisas dā nani a qa iva qā lu qa i qa rhuulat na anga nañis ngāt ama lat toqor ma.

⁹ Dā ma Herot ka snanbāt sā qa na ama rhāqāp ama snanbāt sokt di qop ma Jisas kaku qa muvāt pāt a qa na anga qāvālām. ¹⁰ Dā ama priskāna ama morās na rha nākt sāvāt ama Skraipkāna di rhat mair e bā rhit kutmāt na qa na ama enge ama qrot ngāt.

¹¹ Bā ma Herot kā na aa ulaqimārharhārnhākt di rhi slava na qa mamār dā rhat tuma qa nākt mamār dā rha monmāt pāt a qa na ama mār qi mamār ama boiqi ama uiu qi nākt saqi sa rha rhāk na qa sage ma Pailat. ¹² Vāt iaqächt ama qunāga dā ma Herot kā nā ma Pailat di ina ruiom na ne mamār dap as mudu di ina iqiom na ne.

* **23:17** Ma Luk ka sām dakt tākt aa abuk nākt nasot ama qāvālām ama qot ām dā arhani ama ruvek di rha sām ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhāni rhākt ama qāngārini di qosaqi rha sām ini sae. ‘Inguna arhā murākt di ngāt tamān iva qa rhuissika vāt anga ruqa sagem dā vāt iangārnhākt ama tmāski at kunāng.’

Ma Pailat Ka Rhäkne Iva Rhi Edāmsās Pāt Ma Jisas

(23:13-25 / Mat 27:15-23 / Mak 15:6-15 / Jon 18:39-40)

(23:25 / Mat 27:24-26 / Mak 15:15 / Jon 19:1-16)

¹³ Ma Pailat ka mes ama priskāna ama morās na rha dā ama tpāskinarha nākt ama ruvek ¹⁴ bā qa qoar na rha rhoqortāqyia, “Sa ngān māt sā rhak ama ruqa gem ngo nākt ngāni qoar i qat tuinirqi na ama ruvek. Sokt di nga ngua snanbāt sā qa da angān saqong dā qaku ngua māt bāt guani qārquāni i ini ngārhi sameng i ngāktki na angāna rhāksārnhām sāvāt a qa. ¹⁵ Bā qosaqi ma Herot di qaku qa māt bāt guani vāt a qa dā soknga qa evār dām ga sagem ut. Bā ngānāt lu mamār i qaku qa mualat nā guani qārquāni iva ini ngārhi rha qa sāmāt ama tñāpki. ¹⁶ Bā va ma ngo i ngu vodām ga bā va rhi vuspus ka nākt ngu rhāvākt sā qa.” ¹⁷*

¹⁸ Di nak kā gulänği moe qia nāstām dāvuk toqortāqyia, “Sa ngān det sā iaqächt ama ruqa nae sāmāt ama tñāpki. Dap pa ngi rhāvākt sā ma Barabas sagem ut!” ¹⁹ Ma Barabas di sa rha mu qa va ama tpāskiarharhāng nāvāt ama inirqi qārakti i sa qia mārānas e ma Jerusalem nākt kosaqi nguna qa veng ama ruqa rhoqorākt.

²⁰ Ma Pailat ka siqut ka mon bāt ama ruvek arhā rhut i nani a qa iva qā rhāvākt sā ma Jisas. ²¹ Sokt di qop tit nāstām doqortāqyia, “Ngi edāmsās pāt a qa māni ama sāmānanamuqa! Ngi edāmsās pāt a qa!”

²² Nākt sa nga rhoqorākt iva madāpquamek dā qā snanbāt sā rha rhoqortāqyia, “Va vāt agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngāt? Qop kaku ngua māt bāt guani sāng aa rhāng iva qa rhet sāmāt ama tñāpki vāt ini angāt tpās. Bā ma ngo iva ngu vodām ga ivakt iva rhi vuspus ka nākt pa ngu rhāvākt sā qa.”

²³ Sokt di qop tit nās tāvuk masirhat iva goki qā edāmsās pāt a qa bā dāngdāng i arha enge ngā māqāne dā mamār nā ma Pailat. ²⁴ Dā ma Pailat ka mu aa snāng iva qa rhet parhām arhā snāngāqa iva rhi edāmsās pāt ma Jisas. ²⁵ Dā qa rhāvākt sā ma Barabas kārakni i sa mudu rha rhon na qa sāvā ama tpāskiarharhāng inguna nāvāt ama inirqi qārakti i sa qia mārānas bā qa veng ama ruqa e ma Jerusalem. Iaqächt ama ruqa di qārak i sa rha nān dām ga dap ka vodā ma Jisas parhām arhā snāngāqa sāmāt ama tñāpki.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämānanamuqa
(23:26-43/Mat 27:32-44/Mak 15:21-32/
Jon 19:16-27)

²⁶ Bā nga rhoqoräkt i rhat tet sä qa dä rha sangar ma Saimon gārakni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Sairini qārak i mai qat tet parhäm aa iska iva sae ma Jerusalem. Rha sangar a qa bā rha mu ama sämānanamuqa da aa lang näkt pa qät ta qa nasot ma Jisas.

²⁷ Ama ruvek masirhat tat tet nasot a qa rhi na ama evop i rhit nok mät arha iräski sä qa. ²⁸ Dä ma Jisas ka rhong bät a nas dä qā qoar na rha rhoqortäqyia, “Evop nae ma Jerusalem, gale ngānit nok sä ngō dap kinak pa ngānit nok sä nas dä sa angān oes. ²⁹ Inguna ama qävälām nga e iva äm ngā rhän iva ngāni qoar toqortäqyia, ‘Ama märmärgem sage ama evop ama rhāngaräs ta qārarhani i qaku rhit sa ama rhoes bā sävāt iarhakt kārarahe i qaku rhit bon ama rhoes ti mem!’ ³⁰ Vät iomäkt ama qävälām dä va rha rhamän sävāt ama dam doqortäqyia, ‘Arpus na ngān bät urha rhāng’ dap pa rhi qoar na ama dabap toqortäqyia, ‘Ngāni ngaip ut!’ ³¹ Ngakt bā rhat tualat nä rhārhong däkt sävāt ama ngāmuga qārakni i ama iar qa di nak pa rha rhuulat nä irhong masirhat mamär sävāt kārak ama ngāmuga i ama qek dām ga.”

³² Ama udiom ama ruiom ama vu iom di qosaqi rha met sä iom ivakt iva rhi veng iom in nä ma Jisas. ³³ Bā nga rhat tet bā sävāt iosäkt ama ivärhäs kārqosni i rhat tes äs i ama rhomga aa uväski dä rha edämsäs pät a qa e näkt sävāt kārqiom qa vuuiom i ak sädä ma Jisas aa märmär dap akni säda aa sael.

³⁴ Dä ma Jisas kā qoar toqortäqyia, “Mam, ngi qyiradeng ba rha inguna qaku qunāga vät a rha sä iangärhäkt ama lat kārangät i rhat tualat na ngät.”† Dä ama ulaqimärharhärhäkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gārangätini i serhäm da nani a ngät.

³⁵ Ama ruvek di rhat mair bā rhat lu rhoqoräkt bā ama Judaqāna arhā narhoerta di rhat tuma qa. Dä rhi qoar toqortäqyia, “Qa mumaiar na arhani dap padi va qa rhumaiar nas kre i ngätki i qa di ma Kraiss nage ma Ngāmuga qārakni i ma Ngāmuga qa armeng dām ga.”

³⁶ Bā qosaqi ama ulaqimärharhärhäkt ta met pävit bā sagem ga dä rha muma qa i rha von ga rha arhā wain ama valak mät ki ³⁷ näkt ti qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt

bā ama Judaqāna arha vitnaqa na nge dä sa ngia rhumaiar nas.”

³⁸ Bā qosaqi rha mu ama enge qārangätini i sa rha säm a ngät daver mä qa qārangätini i ngät tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ama Judaqāna arha vitnaqa.”

³⁹ Akni nävät kārqiomni ama vuuiom i inät nar di qa slava nä ma Jisas na ama enge ama vu ngät i qa märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Nak nga qaku ma Kraiss na nge? Dä ngia rhumaiar nas dä ngia rhumaiar un!”

⁴⁰ Di nak akni ama vuqa qa rhäkne vät kārak na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Nak nga qaku ngit kutdrir sävāt ma Ngāmuga rhoqor täkt i ut moe ut ta ama rhäksärhäm bā rha sangäm na ut? ⁴¹ Aiun di mamär na un däkt inguna unit ta ama ruanini vät auna lat ama vu ngät. Dap taerhak täkt ama ruqa di qaku qa mualat na anga lat anga vu ngät.” ⁴² Dä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Jisas, ngakt bā nga ngi nasäng iva ngiat turäkt pä gi muräktpäm dä mamär iva ngia rhu gi snäng sävāt a ngo.”

⁴³ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engätki i rhäqyerhäkt diva qale nge ngi na ngo va ama ivärhäs na ama märmärgem.”

Ma Jisas Aa Tñäpki

(23:44-49/Mat 27:45-56/Mak 15:33-41/
Jon 19:28-30)

⁴⁴ Bā nga nani äkt i mäniqunäng dä ama bāngangit ngä män bät ama ivätki moe bā qale rhoqoräkt bā dāngdäng bät ama dāpquarhong säpbāngäng ⁴⁵ inguna qaku ama qunāga qat nañäm. Dä ama boiqi ama mor qi qārakni i qiat nar va ama ansäspāngi ama mor qi di qyiret mät ki näda at täväs bā samäk bā ama qävälām ama unbam. ⁴⁶ Dä ma Jisas ka nās masirhat toqortäqyia, “Mam, nguat tu gu qloqaqa vä ngia rhäkt.” Bā nga qa märhamän doqor täkt näkt sa qa ñäp.

⁴⁷ Bā nga ama narhoerqa bā ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt ka lu iangärhäkt ama lat moekt dä qa ansäs sage ma Ngāmuga rhoqortäqyia, “Ngätki mamär i rhak täkt di ama räkt ka ama ruqa dä ma Ngāmuga aa saqong.”

⁴⁸ Bā nga ama ruvek moe iarhakt kārarahe i västämne na rha ivakt iva rhi lu di nga rha lu iangärhäkt ama lat sävāt ma Jisas dä vräs na rha säva arha vät dap ti nän arhā brähap mät ama iräski. ⁴⁹ Dap iarhakt moe qārarahe i rhat dräm ma Jisas näkt sävāt ama evop kārarahe i sa rha väs a rhāng nae ma Galili di as tat mair tämuk gläius bā rhat lu rhangät täkt ama lat.

† 23:34 Dä ma Jisas kā qoar toqortäqyia, “Mam, ngi qyiradeng ba rha inguna qaku qunāga vät a rha sä iangärhäkt ama lat kārangät i rhat tualat na ngät.” Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälām ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qāngärini angät kävälām di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

Ma Josep Ka Mas Nā Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Nāpka Aa Liqi
(23:50-56 / Mat 27:57-61 / Mak 15:42-47 / Jon 19:38-42)

⁵⁰ Qale akni ama ruqa e qarakni i rhat tes ka i ma Josep karak i qa nämät ama värhäm ma Arimatea näkt ka nämäni ama gulāngi na ama narhoerta mamär ma Sanedrin. Qa di ama mär qa ama ruqa dä ama rätkka na qa dä ma Ngāmuqa aa saqong ⁵¹ bā qaku qät tares pät iaqäkt ama snāngaqa bā iangärhäkt ama lat kärangätni i sa rha mualat na ngät sä ma Jisas. Näkt kosaqi qale qa nani ma Ngāmuqa aa Muräktpäm iva ngä rhän.

⁵² Qa met bā sage ma Pailat dä qa nän ga rhä ma Jisas aa släqyige. ⁵³ Nasot dä qa rha ama släqyige samäk nämäni ama sāmānanamuqa näkt ka ong bät ige na ama uiu qi ama boiqi ama ingas ki. Näkt ka mu ige mät ama nāpka aa liqi qaraktni i sa rha rhap ma qi mäni ama qäsävit kärakt i as kaku rha mu anga nāpka aa släqyige mät ki. ⁵⁴ Rhoqoräkt di vät ama qunäga na ama rhäkmunanaska bā sa qorhäs iva ama Sabat kā nasäng.

⁵⁵ Ama evop kärarhani i rhi nä ma Jisas ta met nae ma Galili di rha met nasot ma Josep bā rha lu ama nāpka aa liqi näkt ta lu i qa mas na ama släqyige rhoqoräkt. ⁵⁶ Dä soknga evär däm da bā säva arha vät dä rha rhäkmu na arhong gärqärhongni i ama mär irhong angät tamaska iva sävät ama släqyige. Näkt mae vät a rha vät ama Sabat toqor varhäm ama Muräkt i ngät tamän.

24

Ma Jisas Ka Māranas Nämät Ama Tñäpki
(24:1-12 / Mat 28:1-10 / Mak 16:1-8 / Jon 20:1-9)

¹ Näkt duququ vät ama narhoerqa ama qunäga säng ama tadenas toqoräkt i qorhäs iva irige sa ama qunäga dä ama evop ta rha iarhongäkt kärqärhong i sa rha rhäkmu nä irhong i ama mär irhong angät tamaska näkt ta met sä irhong iva sämät ama liqi qaraktni i sa rha mas nä ma Jisas mät ki. ² Dä rha män bät ama dulige qärqigeni i sa aung ga egaeng ige nämät ka liqi qärqige i manaia dä sa rha väsdät nä ige mät ki ³ näkt nga rhoqoräkt i rha mon savuk sämät ka liqi dä qaku rha män bät ma Engeska ma Jisas aa släqyige.

⁴ Bā nga rhoqoräkt i rhat tu arhä snäng masirhat sävät tom däkt ama qäväläm dä väs da ama ruom masägos bā inät mair e gem da näkt ain boi di qaliqualee vät a ngät bā ngi qoar qre bañāmbañām mät ama iauska. ⁵ Dä qa evop ta an da arhä väs samäk sävät ivät mät ama tlenga dä nak kē gamuiom ini qoar na rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bā ngänit nām nani ama ngät dāqämgä mänguräp ama

näpta? ⁶ Qa di qaku a qa rhe. Nak sa qa māranas! Nga qunäga vät a ngän sa aa enge iangärhäkt kärangät i qa märhamän särhäm ngän na ngät toqoräkt i as kale qa gem ngän e ma Galili?” Qat tamän doqortäqyia, ⁷ “Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt bā va rhi edämsäs pät a qa näkt pa nasot ama dāvaung na qa ama qunäga dä va saqi qa rhāranas nämät ama tñäpki.” ⁸ Dä soknga vuk pät a rha na aa enge.

⁹ Bā nga evär däm da nämät ama liqi dä rha sameng sävät tärhong däkt moekt bā ba ama ngärhäqyisem da sägäk na rha ma Jisas aa mudäsaqongda näkt sävät arhani ama ruvek moe. ¹⁰ Iarhakt moekt ama evop kärarhae i rha sameng nä rhom däkt bā ba ama ngangda rhi na arhani ama ruvek di ma Maria näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala näkt ma Joana näkt ma Maria ma Jems aa nanäk näkt sävät arhani kärarhani i rhi na rha. ¹¹ Sokt di qop kaku rhat nanakt na ama evop inguna ama evop arha enge bā ba rha di gem da di ngäkt kre i ama enge mavängam.

¹² Sokt di qoki as ma Pita di qa māranas bā qa ang masirhat sämät ama nāpka aa liqi bā qa angär sämät ka liqi dä qa lu ama boiqi i qali qi rhämuk sä nas dä saqi evär däm ga dap kat tu aa snäng sävät iangärhäkt ama lat kärangätni i sa ngä māranas toqoräkt.

Ama Tmerhäs Sae Ma Emeus
(24:13-35 / Mak 16:12-13)

¹³ Dap toqoräkt pät iaqäkt ama qunäga di aiomni ama rhisuiom nävät a rha di in det sämät aomni ama värhäm gärqomni i rhat tes äm i ma Emeus näkt iomäkt ama värhäm di ngäkt kre ama ngärhäqyisem na ama kilomitaqäna nae ma Jerusalem sae sämät äm. ¹⁴ In det dä in damän särhäm ne sävät iarhongäkt moekt kärqärhong i sa irhong ngä māranas e ma Jerusalem. ¹⁵ Bā nga rhoqoräkt i in damän särhäm ne dap ini veng ne sä iarhongäkt dä ma Jisas maräkt ka met pävit bā qat tet kē na iom ¹⁶ sokt di sa rha väs na ama bängagi mät ain saqong bā qaku in dräm a qa.

¹⁷ Dä qa snanbät sä iom doqortäqyia, “In det dap ini veng ne sa agiqa?”

Dä in mair dap mänadin däm iom dap inät nañäm na ama iräski. ¹⁸ Dä akni nävät a iom gärakni i rhat tes ka i ma Kliopas kē snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nak kop nga ainge di sokt nge ama nañiska na nge sae ma Jerusalem bā äkt i qaku ngiat dräm nä iarhongäkt kärqärhong i sa irhong ngä māranas bät tangät täkt ama qunäng?”

¹⁹ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Agirhong iarhongäkt?”

Dä in muvät toqortäqyia, “Sävät ma Jisas nae ma Nasaret. Qa di ma Ngāmuqa aa

vämgingaqa näkt täqöp ka na ama qrot säda aa enge angärha ron bä säda aa lat angärha ron dä ma Ngämuqa aa saqong dä säda ama ruvek moe arhä saqong. ²⁰ Ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama narhoerta rha vodäm ga ivakt iva rhi sangäm na qa sämat ama täpki bä rha edämsäs pät a qa ²¹ sokt di ut tu ut snäng i qa di nak kärke iaqäkt iva qä rhäksasot ma Israel. Sokt di nga rhoqoräkt i iarhongäkt ngä märanas bä sarhäkt di sa ama dävauing na qa ama qunäga rhak täkt.

²² “Näkt aomni sae sävät tangät täkt angärha rhäng gärqomni i qräk mät ut nävät a äm di nga aurha evop ta rhäqasöp mai vät duququus iva sämat ama liqi ²³ bä nga qaku rha män bät aa släqyige dä rha män bä rha goar na ut i sa rha lu ama nämnäangi sävät ama enseliom bä ama enseliom in goar i ama ngätäqäm ga. ²⁴ Dä soknga arhani aurha ruavek ta met bä sämat ka liqi dä rha lu iarhongäkt moekt i rhoqor varhäm ama evop arha enge qarängätmi i sa rha märhamän bät a ngät sokt di qaku rha lu ma Jisas aa släqyige e.”

²⁵ Dä qa goar na iom doqortäqyia, “Nak ama däädanda na ngän dä qaku ngänit lir ngänät nanakt na ama enge nage ma Ngämuqa aa vämginarha. ²⁶ Gusna i ma Kraiss diva as ka er qä rha rhärhong däkt angät märänga näkt sa nasot dä va qa rhon säda ama usäpki arha ron bä qä rha ama murhämeska nage ma Ngämuqa?” ²⁷ Dä ma Jisas kät täväktsäs bä ba iom na ama enge sävät a nas kärängätmi i mudu ma Moses bä sävät ma Ngämuqa aa vämginarha moe rha säm a ngät.

²⁸ Bä nga rhat tet bä sa glaqot nä iomäkt ama värhäm gärqomni i rhat tet iva sae dä ma Jisas di qop kat tet iva qa rhet nä iomäkt ama värhäm. ²⁹ Dä soknga inät sangar na qa i ini goaräs na qa rhoqortäqyia, “Qale nge gem un i sa qaku anga mor qa anga qunäga dap sa qorhäs iva bängagi.” Dä qa met iva qale qa gem iom.

³⁰ Bä nga qa muqun bät ama laiqa aa rhäkt kä na iom dä qa rha ama bret bä qa mes pät ama modämne näkt ka von mät ka näkt ka von iom. ³¹ Dä qunäga mät in saqong bä in räm a qa dä soknga qäbäs na qa nädä in saqong. ³² Dä ini snanbät sagem ne rhoqortäqyia, “Nga rhäqyerhäkt di nak kaku ngiat nari ama märmärgem dä gia ron barhäm ama iska rhoqoräkt i qät täväktsäs bä ba un nä ma Ngämuqa aa enge?”

³³ Dä qop in märanas äkt bä evär däm iom sae ma Jerusalem. Bä in män bät ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da sägäk na rha näkt sävät arhani qararhani i mäqi rhit päs ma Jisas aa rhäng gärrarhae i västämne na rha ³⁴ dap tat tamän doqortäqyia, “Ngätki mamär, ma Engeska sa qa märanas bä qa män ge ma Saimon.” ³⁵ Dä

in märhamän särhäm da mamär sävät ama lat iangärhäkt kärängät i sa ngä märanas toqoräkt i rhat tet parhäm ama iska. Bä sävät ma Jisas i in dräm a qa di rhoqoräkt i qa von mät ama bret.

Väs Dä Ma Jisas Ge Aa Mudäsaqongda

(24:36-49 / Mat 28:16-20 / Mak 16:14-18 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)

³⁶ Bä as nga in damän särhäm da rhoqor täkt dap kinak päs dä ma Engeska bä qa mair gem da dä qä goar na rha rhoqortäqyia, “Ama bulap sagem ngän.”

³⁷ Dä rhäqöp ta na ama tlanga inguna rhat tu arhä snäng i rhat lu ama rhomga.

³⁸ Di nak kä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit len dä mäniekt bä qaku ngänät nanakt? ³⁹ Ngäni lu ngua rhäqyiglem dä gua qariglem i nak koki ngätki i ma Jisas na ngo. Ngäni rhäk pät a ngo ivakt iva ngäni räm inguna ama qloqaqa di qaku aa anga släqyige dä anga släp toqor ngo i aingo di gu släqyige dä ama släp nga e väm ngo.”

⁴⁰ Qa goar na rha rhoqor täkt näkt ka gur a rha rha aa rhäqyiglem dä aa qariglem. ⁴¹ Dä qoki as kaku rhat nanakt mamär inguna rhäqöp ta na ama märmärgem dä rhat tu arhä snäng masirhat dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga qaku guani rhe iva ngua äs?” ⁴² Dä rha von ga rha ama qäväläm nämäni ama rhinämga ama mang ga ⁴³ bä qa rha läm bä qa mäas äm da arhä saqong.

⁴⁴ Dä qa goar na rha rhoqortäqyia, “Qre rhoqoräkt i as kale ngo gem ngän dä ngua märhamän särhäm ngän nän rhängät täkt ama enge i iarhongäkt moe qarqärhong i sa rha säm irhong sävät a ngo vä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä nage ma Ngämuqa aa vämginarha bä sävät ama Abuk na ama Mabu diva irhong ngä rhu angät släqyige vät a nas.”

⁴⁵ Dä soknga qa muqunäga mät arhä mädräm ivakt iva qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa enge. ⁴⁶ Näkt ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, ‘Ma Kraiss diva rhi veng ga näkt pa qa rhäranas nämät ama täpki vät ama dävauing na qa ama qunäga ⁴⁷ näkt pa rhi sameng nävät aa ngärhipki iva ama ruvek diva rhi näpgoer na nas dä va ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong. Va rhi sameng bät ama ruvek pät ama ivätki moe mänasäng nae ma Jerusalem.’ ⁴⁸ Bä va aingän diva ngäni sameng sävät tangät täkt ama lat kärängätmi i sa ngän lu ngät. ⁴⁹ Va ngu rhäk na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ba ngän gäarakni i sa mudu ma Ngämuqa qa märhamän na ama enge na ama mumänaris ba ngän sokt diva qale ngän de ma Jerusalem bä dängdäng iva ngäni rha ama qrot na rhävuk.”

Ma Jisas Ka An Dävit Säva Usäp
(24:50-53 / Mak 16:19-20 / Lat 1:9-11)

⁵⁰ Bä nga qa artäm sä rha nae bä sae ma Betani dä qa sek aa rhäkt bä qa modämne na rha. ⁵¹ Bä nga qat dodämne na rha dä qat tet daqule rha bä qa an dävit sa rhävono. ⁵² Dä soknga rha ansäs sagem ga näkt evär däm da sae ma Jerusalem sa ama märmärgem ama mor ngät. ⁵³ Näkt pasägos dä qale rha va ama ansäspängi ama mor qi bä rhi nänsäs sage ma Ngämuqa.

Ma Jon

Ama Rhävätsäs

Ma Jems kä nä ma Jon di ma Sebedi qä nä ma Salome in uimiom. Iom di ama väiumärhindäkt kärqiomni i in dualat in nä ma Pita qä nä ma Andru. Ma Jon di sägäni na qa mamär qä nä ma Jisas bä va aa abuk di qat tamän sävät a nas toqortäqyia, "qäarakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär." Ma Jon di ak na qa nämäni ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda dä qa di ak na qa nämäni ama dävauŋ na rha qärahani i rhi nä ma Jisas toqoräkt i ma Jisas ka märanas nä ma Jairus aa imgi dä qosaqi rhoqoräkt i ma Jisas aa nämñämgi qia män maos näkt kä nä ma Jisas pä iosäkt ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Getsemani. Ma Jon di qosaqi qa säm ba ama abukkina Ma Jon 1 dä Ma Jon 2 näkt Ma Jon 3 bä sävät Ama Nämñäm Sage Ma Jon.

Ma Jon ga säm iva sage ama Jentailqäna qärahani i rhat nanakt nä ma Jisas bä nak ka säm di sage ama ruvek moe vät ama ivätki.

Ma Jon maräkt ka qoar i mäniekt bä qa säm bä rhakt täkt aa abuk toqoräkt i qa säm doqortäqyia, "Dap tangät täkt di sa ngua säm a ngät iväkt iva ngänät nanakt i ma Jisas di ma Krai ma Ngämuqa aa emga na qa bä va bä ba ngän na ama iar ama sok tam ngät nävät aa ngärhipki."

Iaqyäkt ama abuk kit tävätsäs sävät ma Jisas i qa di ma Ngämuqa aa Emga na rhävuk. Ma Jon ga säm ma ama ngärhäqyet da unmem nä imek kärqämekni i ma Jisas ka märhamän maräkt sävät a nas i aingo rhoqor vät aomni ama qäväläm gärqomni i qa qoar i aingo di ama bret na ama iar. Ama nañis ngät ama lat pä ma Jon aa abuk di ma Jon gat tes ngät i ama muqunän bä qa säm sävät ama ngärhäqyet da unmem ama moräs na ngät ama muqunän gärangätni i sa ma Jisas ka mualat na ngät toqor vät aomni ama qäväläm gärqomni i qa rhong na ama rigi ma ama wain. Iangärhäkt ama muqunän di ngärhir qur ama ruvek i qa di auge na qa. Ma Jon ga märhamän masirhat sävät ma Jisas i ma Ngämuqa na qa dä va qale qa ma ama soktam. Näkt kosaqi qa märhamän masirhat sävät ama Ngätmamäk kä na ama Ngärhoemga näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i qale rha rhoqor mäniekt gem ne. Sokt ma Jon gat tamän sävät ama tmäski e ma Kana dä sävät ma Jisas kä na ama evopki nae ma Samaria dä sävät ma Lasarus toqoräkt i ma Jisas ka märanas na qa.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-18)

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat (1:19-51)

Ma Jisas Aa Lat Ge Ama Ruvek (2-11)

Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tñäpki (12-19)

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki (20:1-29)

Ama Rharimini Sävat Ama Sameng Ama Mär Ngät Nage Ma Jon (20:30-31)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge (21)

Ama Enge Ngä Mu Ama Släqyige Vät A Nas

¹ Mudu vät ama rharimini i as kaku ama ivätki qi na ama usäpki di sa qale ama Enge. Bä iangärhäkt ama Enge di sa qale ngät ngä nä ma Ngämuqa. Bä iangärhäkt ama Enge di ma Ngämuqa. ² Näkt iangärhäkt ama Enge di sa qale ngät ngä nä ma Ngämuqa vät ama rharimini.

³ Iarhongäkt moe di irhong ngä män nävät a qa. Dap kaku guani ngä män näva aung anga iska. ⁴ Näkt ka di ama rharebäm na qa sa ama iar. Bä iangärhäkt ama iar di ama neraqa na ngät ba ama ruvek moe. ⁵ Näkt kosaqi iaqäkt ama neraqa di qat nañäm ba ama bängagi. Dap sokt di iaqyäkt ama bängagi di qaku mamär vät a qi iva qia rhän näva ama neraqa aa uväs.

⁶ Maos dä akni ama ruqa qa män gäarakni i ma Ngämuqa qa rhäk na qa qäarak i rhat tes ka i ma Jon. ⁷ Qa män iväkt iva qä sämaengäktki sävät iaqäkt ama neraqa iva nävät ma Jon dä va ama ruvek ta rhat maengäkt. ⁸ Iaqäkt ma Jon di qaku ama neraqa na qa. Dap ka män iväkt iva qä sameng sävät ama neraqa.

⁹ Dap ama engäktki na qa ama neraqa qäarakni i qät boda ama neraqa ba ama ruvek moe diva qat dän sämäni ama ivätki. ¹⁰ Iaqäkt ama neraqa di sa qale qa mäni ama ivätki. Bä ngäktki i sa qa säm iarhongäkt moe nävät ama ivätki sokt di qaku ama ruvek nämäni qi rha lu mamär na qa. ¹¹ Qosaqi qa män sage aa ruvek sokt di iarhakt aa ruvek di qaku rha ar sä qa. ¹² Sokt di sage iarhakt kärarhae i sa rha ar sä qa sagem mes bä rhat nanakt na qa di sa qa voda rha ama rhares iva rha rhän i ma Ngämuqa aa es na rha. ¹³ Bä iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa es na rha di sa qaku rha män nävät arhä mamäkkäna arhä biaska ura varhäm ama ruvek arhä snängaqa. Bä qosaqi qaku rha män nävät ama ngärhaegurhini dap ta män doqoräkt i ma Ngämuqa aa es na rha dänguna rha män näva ma Ngämuqa.

¹⁴ Näkt iaqäkt ama Enge di sa qa mu ama släqyige vät a nas bä qa män i ama ruqa bä iaqäkt ama ruqa di sa qale qa mänguräp mä ut bä ut lu aa murhämeska. Sa ut lu aa murhämeska i ma Ngämuqa aut mamäk aa emga ama sägäk na qa qäarakni i rhäqäp ka na ama nämäsävätki ama mor qi dä na ama engäktki.

¹⁵ Ma Jon ga sameng sävät a qa i qät näs masirhat i qät tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di iaqäkt kârak i mäqi nguat tamän sävät a qa rhoqortäqyia, ‘Qârak iva as ka rhân nasot a ngo di ama moräs na qa vät ngua väs inguna mudu sa qa er qa män näkt sä ngo.’ ”

¹⁶ Bâ nävät aa ñämsävätki ama mor qi dä sa ut moe ut ta iangärhäkt ama modämne qârangätni i ngät dän nasot a ne. ¹⁷ Ma Ngämuqa qa von ma Moses ta ama Muräkt. Dap ama ñämsävätki dä ama engätki di in män nage ma Jisas ma Kraiss. ¹⁸ As kaku aung sa qa lu ma Ngämuqa dap sokt ma Ngämuqa aa emga ama sägäk qârakni i qa di ma Ngämuqa qârak i sa qale qa da aa mamäk aa sdäm di qa qur a ut täm ga.

Ma Jon Ama Baptais Ka Qoar I Qa Di Qaku Ma Kraiss Na Qa

(1:19-28/Mat 3:1-12/Mak 1:1-8/Luk 3:1-18)

¹⁹ Rhangät täkt di ma Jon aa enge sävät a nas toqoräkt i ama Judaqäna näva ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem da rhäk na ama priskäna rhi na ama Livaigäna* ivakt iva rhi snanbät sä qa i qa di auge. ²⁰ Sokt di qa muqunäga sävät a nas i qa sameng sävät a nas mamär i qä qoar toqortäqyia, “Aingo di qaku ma Kraiss.” ²¹ Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä sa auge na nge? Nga ainge di ma Elaija?” Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qaku ma Elaija na ngo.” Dä qosaqi rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di iaqäkt kârak ma Ngämuqa aa vämginaqa?” Dä qa muvät toqortäqyia, “Qaku.”

²² Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap auge na nge? Ngi von ut ta anga muvätki iva evär däm ut sä qi bä iarhakt kârarhae i sa rha rhäk na ut. Dä ngia rhamän doqor mäniekt sävät a nas?”

²³ Dä ma Jon ga muvät parhäm ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa aa enge qârangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Aingo di iaqäkt kârak i aa eguinga qät näs pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs toqortäqyia, ‘Ngäni slaräkt i ma iska nanokt ma Engeska.’ ”

²⁴ Dä arhani ama Farisiqäna qârarhani i sa rha rhäk na rha ²⁵ di rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap mäniekt bä ngi baptais pät ama ruvek toqoräkt i nge di qaku ma Kraiss na nge ura ma Elaija ura iaqäkt kârak ma Ngämuqa aa vämginaqa?”

²⁶ Dä ma Jon ga muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingo di ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi. Dap mänguräp mä ngän

di akni qa e qârakni i qaku ngänät dräm a qa. ²⁷ Iaäqäkt di qârak iva as dängdäng na qa nasot a ngo dä ama rhängämütnäm sa ama sandal nävät aa qâriglem angät tpäs di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhävakt sä itnäm†.” ²⁸ Rhangät täkt moe ama lat di ngä märanas pa ama värhäm ama lel äm ma Betani rhage na ama rigi ma Jordan äkt i ma Jon gä baptais pät ama ruvek e.

Ma Jisas Ma Ngämuqa Aa Sipsip Ama Rhoem Ga

²⁹ Näkt nga duququ vät akni ama qunäga dä ma Jon ga lu ma Jisas i qät tet inamuk dä qa qoar toqortäqyia, “As ngäni lu ma Ngämuqa aa sipsip ama rhoem ga qârakni i qät ta ama ruvek nävät ama ivätki arha vuirhong nae. ³⁰ Rhak täkt di iaqäkt kârak i mäqi nguat tamän sävät a qa rhoqortäqyia, ‘Ama ruqa qârakni iva as ka rhân nasot a ngo di ama moräs na qa vät ngua väs inguna mudu sa qa er qa män näkt sä ngo.’ ³¹ Näkt ngo di sa qaku nguat dräm a qa dap ama rharimini i ngua män bä ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi divakt iva qunäga vät ama Israelqäna sä qa.”

³² Dä ma Jon gä sameng sävät a nas toqortäqyia, “Ngua lu ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa i qa rhoqor ama simängaqa i ar sä qa na rhävuk nädä ama usäpki arha ron bä qa muqunäga vät a qa. ³³ Dap padî mai qaku ngu naräm a qa sokt di iaqäkt kârak i qa rhäk na ngo ivakt iva ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi di sa qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ama ruqa qârakni iva ngi lu ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa i ar sä qa bä qale qa gem ga di iaqäkt kârak iva qä baptais pät ama ruvek na ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa.’ ³⁴ Sa ngua lu rhoqoräkt bä äkt i ngu qoar i rhak täkt di ma Ngämuqa aa emga.”

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda

(1:35-42/Mat 4:18-22/Mak 1:16-20/Luk 5:1-11)

³⁵ Duququ vät akni ama qunäga dä saqi as kale ma Jon i qät mair äkt kä na aiomni nävät aa mudäsaqongda. ³⁶ Bä nga rhoqoräkt i qa lu ma Jisas i qät tet e na rha dä qa qoar na iom doqortäqyia, “As ini lu ma Ngämuqa aa sipsip ama rhoem ga.” ³⁷ Bä rhoqoräkt i aa mudäsaqongiom in nari i qa märhamän doqoräkt dä in met nasot ma Jisas.

³⁸ Dä ma Jisas ka ñäm da aa rhäng dä qa lu iom nasot a nas dä qa snanbät sä iom doqortäqyia, “Nani a en na agiqa?”

* 1:19 ama Livaigäna Ama Livaigäna di ama priskäna na rha qârarhani i rhat dräm dat tualat na ama ansäs i ama ruvek kârarhani i rhit tong ura rhit kut kärqärhongni i irhong ngärhi rhoer nanokt ama mabu ura sai dä rhat tualat i ama ulaqimärharhärhäkt na rha bä ba ama ansäspängi ama mor qi. † 1:27 di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhävakt sä itnäm Rhangät täkt ama lat di ma ama rhäqäp nä imek di sokt ama latta ura ama latta va arhani arha rem dat tualat na ngät.

Dä in muvät pät a qa i ini snanbät toqortäqyia, "Rabai, qale nge qoe nai?" Ama rharimini sa ama rabai di qamorqa.

³⁹ Dä sa ma Jisas ka muvät pät a iom doqortäqyia, "Ini ang bä ini lu." Dä soknga in met bä in lu äkt i qat tas e bä qali liom gem ga bä dängdäng i rhäksot nä iaqäkt ama qunäga inguna rhoqoräkt di sa säpbängang mamär.

⁴⁰ Ma Andru ma Saimon Pita aa läkta di akni nävät iomäkt i in nari ma Jon aa sameng dä in met nasot ma Jisas. ⁴¹ Ama narhoeräm gärqomni i ma Andru qa mualat na äm di qa näm nani aa läkta ma Saimon bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Sa ut män bät ma Mesaia." Ama rharimini sä ma Mesaia di ma Kraiss.

⁴² Bä nga nasot toqoräkt dä qa met sä qa sage ma Jisas. Dä sa ma Jisas ka näm sävät a qa dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Ainge di ma Saimon, ma Jon aa emga. Rhäkt diva rhat tes nge i ma Sefas." Ma Sefas di rhoqorne nä ma Pita i ama rharimini di ama duiga.

Ma Jisas Ka Mes Ma Filip Kä Nä Ma Nataniel

⁴³ Duququ vät akni ama qunäga dä ma Jisas ka mü aa snäng iva qa rhet säva ama ngärhäkta ma Galili. Näkt nga rhoqoräkt dä qa män bät ma Filip dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit päs gua rhäng." ⁴⁴ Näkt iaqäkt ma Filip di qa näva ama värhäm ama lel äm ma Betsaida rhoqor ma Andru qä nä ma Pita.

⁴⁵ Ma Filip ka män bät ma Nataniel dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Sa ut män bät iaqäkt kärak i mudu ma Moses ka säm sävät a qa vä ma Ngämuqa aa Muräkt bä qosaqi ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm sävät a qa. Iaäkt di ma Jisas näva ama värhäm ama gaini na äm ma Nasaret kärakni i ma Josep aa emga."

⁴⁶ Bä nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät toqortäqyia, "Nga mamär iva guani anga mär ini ngä rhän na äkt ma Nasaret?"

Dä ma Filip ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Qoki as ngi ang bä ngi lu."

⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu ma Nataniel i qat tet inamuk dä qat tamän sävät a qa i qä qoar toqortäqyia, "Iaäkt di ama engäkti nä qa ama Israelqa qarakni i qaku anga irasini gem ga."

⁴⁸ Bä nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Mäniekt bä ngiat dräm a ngo?"

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Nak as toqoräkt i qaku ma Filip ka mes nge sagem ngo dä sa ngua lu nge rhoqoräkt i as ngiat muqun ba ama gosaqi arha rem."

⁴⁹ Nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Qamorqa, ainge di ma Ngämuqa aa emga bä ainge di ama Israelqana arha vitnaqa."

⁵⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Nga rhäkt di ngiat nanak inguna ngua qoar na nge i sa ngua lu nge va ama gosaqi arha rem? Nak as pa ngi lu ama morirhong masirhat kärqarhongni i qaku rhoqorne nä rhäni rhäkt kärqani i ini ngä märanas." ⁵¹ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkti iva as ngäni lu i rhi rhar mäni ama usäpki bä va ngäni lu ma Ngämuqa aa enselqana i dängdäng däma da rhävät dä arhar sä rha inavuk sage ma Ruqa aa Emga."

2

Ma Jisas Ka Rhong Na Ama Rigi Bä Qia Män I Ama Wain E Ma Kana

¹ Dä äkt pät ama dävaung na qa ama qunäga dä rha mualat na ama tmäski na ama rhitbodämnane mät ama värhäm ama lel äm ma Kana mät ama ngärhäkta ma Galili. Näkt toqoräkt di qale ma Jisas aa nanäk e. ² Bä ma Jisas kä na aa mudäsäqongda di qosaqi rha rhäkne nani a rha sävä iaqäkt ama tmäski na ama rhitbodämnane.

³ Näkt nga rhoqoräkt pa ama tmäski dä rhäksot na ama wain dä ma Jisas aa nanäk kia qoar na qa rhoqortäqyia, "Sa rhäksot na ama wain."

⁴ Di nak ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, "Rhaktni, mäniekt bä ngiat tes pät a ngo sä rhäni rhäkt? As nguna gu qäväläm di as kaku äm ngä män."

⁵ Dä ma Jisas aa nanäk kia qoar nä iarhakt kärarhae i rhit lu vät ama lat pa ama tmäski rhoqortäqyia, "Ngän dualat na agini qärqani i qä qoaräs na ngän iva ngän dualat nä ini."

⁶ Dap äkt glaqot di qale ama kain ama ngärhäqyet da sägäkt kärangätäni i sa rha mualat na ngät na ama dü. Iangärhäkt ama kain di ama Judaqana rhit tor nas nämät ngät parhäm arha morta arhä qärhong. Näkt asägäkt asägäkt nävät a ngät di mamär iva rhit täqap ki na ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem bä sävät ama ruvek ama ngärhäqyet na rha da ama ngärhäqyisem na ama litaqana na ama rigi.

⁷ Dä ma Jisas ka qoar na ama latta rhoqortäqyia, "Ngäni rhäqap ama kain na anga reng." Dä rha rhäqap ngät bä savono.

⁸ Näkt ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Rhäkt di ngäni ok na ama kap nämät agukt bä va ngäni von ama latka qarakni i qät lu vät ama tmäski."

Dä rha mualat toqoräkt parhäm ma Jisas aa enge ⁹ bä nga rhoqoräkt dä ama latka qarak i qät lu vät ama tmäski qa nakt närhä

iaqyäk ama rigi qäaraktni i sa ma Jisas ka rhong na qi bä qia män i ama wain na qi dap toqoräkt di qaku qat dräm i iaqyäk ama wain di sa qia män na qoe. Dap sokt iarhakt kârarhae ama latta i rha ok iaqyäk ama rigi di rhat dräm. Bä rhoqoräkt i sa qa nakt närha ama wain dä qa mes iaqäkt kârak i rhit bodäm na qa särhage sagem mes¹⁰ näkt ka goar na qa rhoqortäqyia, "Ama ruvek moe di rhit bon da ama mär qi mamär ama wain narhoer dä äkt nasot dä sa ama wain gäaraktni i qaku ama mär qi mamär toqoräkt i ama ruvek di sa rha nakt masirhat. Dap ainge di nak sa ngia mu ama mär qi mamär ama wain bä va dängdäng na qi."

¹¹ Rhakt täkt di ama narhuir qi ama nañis ki ama muqunängi qäaraktni i ma Jisas ka mualat na qi e ma Kana va ama ngärhäktka ma Galili. Näkt iangärhäkt aa lat ngä muqunäga sa aa murhämeska. Bä qäarahani aa mudäsaqongda di rhat nanakt na qa. ¹² Bä nga nasot dä ma Jisas kä na aa nanäk dä aa läktpek näkt sävät aa mudäsaqongda rha met mämane bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam. Bä nga sa äkt dä qale rha e vät ama marheka na ngät ama qunäng.

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(2:13-22 / Mat 21:12-17 / Mak 11:15-19 / Luk 19:45-48)

¹³ Bä nga rhoqoräkt i qorhäs mamär na ama qäväläm iva ama Judaqäna rha rhualat na ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä ma Jisas ka met bä sae ma Jerusalem. ¹⁴ Näkt toqoräkt i ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm dä qa lu arhani ama ruvek kâarahani i rhit boda ama bulmakaqäna ngä na ama sipsipkäna näkt sävät aa ituap. Näkt kosaqi arhani di rhat muqun ge ama lai bä rhit kutsasorhane na ama ligär. ¹⁵ Bä nga ma Jisas ka lu rhoqoräkt dä qa mualat na ama vugurqa na ama qoi bä qa qutmäs a rha moe rhi na arhä sipsipkäna ngä na ama bulmakaqäna nae näva ama ansäspämgi ama mor qi. Näkt kosaqi qa vrit nä iarhakt kârarhae i rhit kutsasorhane na ama ligär arhä ligärigleng näkt ka näpgoer na arhä lai.

¹⁶ Näkt ka goar nä iarhakt kârarhae i rhit boda ama ituap toqortäqyia, "Ngäni rha iarhongäkt narhäkt bä sä dalek! Mäniäkt bä ngänit dong nä gu mam aa vätki bä qia män i ama vätki qäaraktni iva ama ruvek tit boda ama qärhong nani ama ligär väm gi."

¹⁷ Bä nga aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä vuk pät a rha nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät kârangät i ngät tamän doqortäqyia, "Gu snängaqa ama qrot ka sävät gia vätki bä äkt iva sokot na ngo."

¹⁸ Bä nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna rha snanbät sä qa na ama qrot toqortäqyia, "Agi nañis ki ama muqunängi va ngi qur a ut tam gi iva qi sameng i sa ngia rha ama rhares nage ma Ngämuqa iva ngiat tualat nä rhärhong däkt moekt?"

¹⁹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Ngänin brut dä rhakt täkt ama ansäspämgi ama mor qi näkt pa saqi ngua rhair na qi da ama qunäng ama dävaung angärha ron."

²⁰ Näkt nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Nak ta rhäk pät takt täkt ama ansäspämgi ama mor qi vät ama ruiom ama udiom näkt ama ngärhäqyet da sägäk ama qoeo. Dap nga ngätki i ngiat tu gi snäng i mamär iva ngia rhair na qi da ama qunäng ama dävaung angärha ron?"

²¹ Sokt di iaqyäk ama vätki qäaraktni i qat tamän sävät a qi di nak kaku ama ansäspämgi ama mor qi dap aa släqyige.

²² Bä nga nasot toqoräkt i ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki dä vuk pät aa mudäsaqongda nä iangärhäkt aa enge. Näkt na äkt dä rhat nanakt nä iangärhäkt ama enge qärangätni i sa mudu rha säm a ngät bä sävät ama enge qärangätni i ma Jisas ka märhamän bät a ngät.

Ma Jisas Di Qat Dräm Ama Ruvek Moe Arha Iar Mamär.

²³ Bä nga rhoqoräkt i qale ma Jisas e ma Jerusalem ba ama tmäski ma Pasova dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta lu iangärhäkt ama nañis ngät ama muqunän gärangätni i ma Jisas kat tualat na ngät bä rhat nanakt na qa. ²⁴ Sokt di ma Jisas kaku qat nanakt na rha inguna qat dräm ama ruvek moe arha iar mamär. ²⁵ Näkt kaku qät läk nani anga ruvek arhä sameng sävät ama ruvek arha lat inguna sa qat dräm ama ruvek mamär.

3

Mamär Iva U Rhän I Ama Iaräs Na Ut

¹ Dä qale akni ama ruqa e qäarakni i qa nävät ama Farisiqäna qäarak i rhat tes ka i ma Nikodemus kârak i qa nävät ama Judaqäna arhä narhoerta ama vit na rha. ² Bä nga näp bängagi dä qa män ge ma Jisas bä qa goar na qa rhoqortäqyia, "Qamorqa, sa ut dräm i nge di akni qäarak i qä su ama ruvek kârak i qa män nage ma Ngämuqa. Ut dräm doqoräkt inguna qaku mamär vät aung anga ruqa iva qa rhualat na anga nañis ngät anga muqunän doqor nge i ngiat tualat na ngät kre i sa qaku ma Ngämuqa gem ga."

³ Dä ma Jisas ka muvät i qä goar na qa rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm nge na ama engätki mamär i qaku mamär vät anga ruqa iva qä lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm gre i saqi as kaku qa män i ama iaräs na qa

rhoqor ama rhoemga qarakni i qa män näva ama ngätanäk.”

⁴Bä nga ma Nikodemus ka nari rhoqoräkt dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nak nga mamär iva saqi as anga ruqa di anga ngätanäk ki sa qa rhoqoräkt i sa mor qa? Ngätkki mamär i qaku mamär vät a qa iva qa rhon säda aa nanäk arha ron maunmen bä saqi as pa qi sa qa.”

⁵Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engätkki mamär i iaqäkt kârak i qaku qa män i ama iaräs na qa nävât ama rigi dä nävât ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qaku mamär vät a qa iva qä namon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäp. ⁶Ama släqyige di sa ige ngärhit sa ama släqyige dap ma Ngämuqa aa Qloqaqa di sa qät sa ama qloqaqa. ⁷Bä mamär iva qale ngit särhäm sävât gua enge, ‘Mamär iva anga ruqa diva rhi sa qa iva ama iaräs na qa nage ma Ngämuqa.’ ⁸Inguna ama iarhakt ama ruvek moe qararhae i sa rha män näva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di rha rhoqor ama laurqi qarakti i qi e varhäm at snängaqa maräkt bä ngiat nari vät at täqän sokt di qaku ngiat dräm i qiat dän na qoe ura qiat tet sa qoe. Di rhoqorne na ama ruvek kârarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa sa rha.”

⁹Bä nga ma Nikodemus ka nari rhoqoräkt dä qa snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va rhärhong däkt moe di mamär iva irhong ngä rhän doqor mäniekt?”

¹⁰Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak ainge di ngiat dräm ngi su ama Israelqäna näkt mäniekt bä qaku ngiat dräm dârhong däkt? ¹¹Nguat tamän särhäm nge na ama engätkki mamär i ut tamän sävât iarhongäkt kärqärhong i sa ut dräm irhong bä qosaqi urhi sameng sävât kärqärhongni i sa ut lu irhong sokt di ngän ama ruvek di qaku ngänät nanakt na ut sameng. ¹²Sa ngua märhamän särhäm ngän sävât ama ivätki at kärhong näkt kaku ngänät nanakt dap sa ngu lu va ngänät nanakt toqor mäniekt kre i nguat tamän sävât ama usäpki at kärhong?”

¹³“Näkt kaku aung anga ruqa qarakni i sa qa met säda ama usäpki arha ron dap sokt ma Ruqa aa Emga ama sägäk kârakni i sa qa män näda ama usäpki arha ron. ¹⁴Rhoqorne nä ma Moses kârakni i qa sek sa ama uiuvärhaqa* vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di qosaqi ma Ruqa aa Emga diva rhi sek sä qa rhoqoräkt ¹⁵ivakt iva iarhakt ama ruvek moe qararhae i rhat nanakt na qa diva rha sa ama iar ama sok tam ngät.

Inguna Ma Ngämuqa Sa Aa Snäng Bät Ama Ruvek Nävât Ama Ivätki

¹⁶“Inguna ma Ngämuqa sa aa snäng bät ama ruvek nävât ama ivätki bä äkt i sa qa von da aa emga qarakni i ama sägäk ivakt iva aung gârakni i qat nanakt na qa diva qaku qä näñp dap pa qa sa ama iar ama sok tam ngät. ¹⁷Inguna ma Ngämuqa di sa qaku qa rhäk na aa emga sämäni ama ivätki ivakt iva qa rhatnäväme na ama ruvek dap ka rhäk na qa ivakt iva qa rhumaier na rha. ¹⁸Näkt iaqäkt kârak i qat nanakt na qa di qaku qä narha ama rhäksärhäm nage ma Ngämuqa dap iaqäkt kârak i qaku qat nanakt di sa qa rha ama rhäksärhäm inguna sa qaku qat nanakt nä ma Ngämuqa aa emga ama sägäk.

¹⁹“Bä rhom däkt di ama rharimini sa ama matnäväme i ama neraqa qa män sämäni ama ivätki sokt di ama ruvek di arhä snäng bät ama bängagi dap kaku rha ama neraqa inguna rhat tualat na ama vuirhong. ²⁰Näkt iarhakt ama ruvek moe qararhae i rhat tualat na ama vuirhong di qaku nani a rha na ama neraqa inguna rhit len i varis kunäga sa arha vuirhong. ²¹Sokt di iaqäkt kârak i qat tualat parhäm ama engätkki di sa qat dän sage ama neraqa ivakt iva ama ruvek moe di mamär iva rhi lu i iangärhäkt aa lat di ngät nage ma Ngämuqa.”

Ma Jon Ama Baptais Ka Sameng Sävât Ma Kraiss

²²Bä nga nasot tärhong däkt dä ma Jisas kä na aa mudäsäqongda rha met bä sävât ama ngärhätkka ma Judia bä qale qa e qä na rha dap kä baptais pät ama ruvek.

²³Näkt toqoräkt di qosaqi ma Jon di qä baptais pät ama ruvek pät ama ivärhäm ma Aion glaqot na ama värhäm ama gaini na äm ma Salim inguna äkt di masirhat na ama reng e. Bä ama ruvek di rhat dän basägos ivakt iva qä baptais pät a rha. ²⁴Rhoqoräkt di as kaku rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng.

²⁵Näkt maos dä ama enge ngä märanas mänguräp ma Jon aa mudäsäqongda rhi na akni nävât ama Judaqäna sävât iomäkt i ama ruvek ti qumär nas parhäm arha morta arhä qärhong. ²⁶Dä rha män ge ma Jon bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, iaqäkt ama ruqa qaräk i sa qale qa qä na nge rhage na ama rigi ma Jordan bä qaräk i ngi sameng sävât a qa di nak sa qä baptais pät ama ruvek bä ama ruvek moe di rhat tet sagem ga.”

²⁷Dä ma Jon ga muvät toqortäqyia, “Ama ruqa di sokt mamär iva qä rha ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm ini näda ama usäpki arha ron. ²⁸Näkt aingän maräkt di mamär iva ngäni samengi sa ngua qoar toqortäqyia, ‘Aingo di qaku ma Kraiss na ngo dap aingo di sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo narhoer nanokt ka.’

* 3:14 Nam 21:9

²⁹ “Ma Kraisi di qa rhoqor ama gamoeqa qarakni iva rhit bodäm na qa bä qa va rhät ama evopki. Dap aingo di ngo rhoqor iaqäkt ama gamoeqa aa ruqa qarak i qät lu vät a qa qarak i sa qale qa dap kat nari ma nas bä rhäqap ka na ama märmärgem doqoräkt i qat nari iaqäkt ama gamoeqa aa eguinga. Iangärhäkt ama märmärgem di nga e gem ngo bä sa rhäqap ngo na ngät mamär. ³⁰ Bä ma Jisas di mamär iva qa rhän i ama moräs na qa dap aingo di mamär iva ngua rhän i ama gaini na ngo.”

³¹ Iaäkt karak iva qa rhän na rhävuk di qa enges tävuk daver ama ruvek moe dap iaqäkt karak i qa narhe nävät ivät di qa nämäni ama ivätki dä qat tamän doqor ama ruqa nävät ivät. Näkt iaqäkt karak iva qa rhän na rhävuk näda ama usäpki arha ron di sa qa enges tävuk mamär daver ama ruvek moe. ³² Bä qa di qä sameng sävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa lu irhong dä sävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa nari irhong sokt di qaku aung gat nanakt na aa sameng. ³³ Bä aung anga ruqa qarakni i sa qat tat maengäkt sa aa sameng di sa qä sämaengätki i ma Ngämuqa di qat tamän bät ama engätki. ³⁴ Inguna iaqäkt karak i ma Ngämuqa sa qa rhäk na qa di qat tamän bät ma Ngämuqa aa enge inguna ma Ngämuqa qät täqap ka masirhat na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

³⁵ Ama Ngätmamäk di aa snäng bät ama Ngärhoemga dä sa qa mu iarhongäkt moe va aa rhäkt. ³⁶ Näkt iaqäkt karak i qat nanakt na ama Ngärhoemga di sa qa sa ama iar ama sok täm ngät. Dap iaqäkt karak i qaku qat nanakt na ama Ngärhoemga diva qaku qä nalu ama iar inguna ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi di sa qali qi vät a qa.

4

Ma Jisas Kä Na Ama Evopki Nae Ma Samaria

¹ Rhoqoräkt di ma Jisas ka räm i ama Farisiqäna sa rha nari sävät ama ruvek masirhat i rhat dän sagem ga bä qä baptais pät a rha bä rhit päs aa rhäng dap ma Jon di qaku masirhat na anga ruvek tat dän sagem ga. ² Sokt di sa qaku ngätki i ma Jisas kä baptais pät ama ruvek dap kärarhani aa mudäsaqongda rhi baptais pät a rha.

³ Bä nga ma Jisas ka räm doqoräkt dä qa met nae ma Judia bä saqi as sae ma Galili. ⁴ Näkt pa qoki qa rhet mät ama ngärhätkta ma Samaria. ⁵ Bä nga nasot dä qa män e mät ama värhäm gärqomni i rhat tes äm i ma Sikar e ma Samaria glaqot na ama ivärhäm gärqomni i sa mudu ma Jekop ka von aa emga ma Josep tä bäm. ⁶ Näkt äkt pät iomäkt ama ivärhäm di qale ma Jekop aa qotnaoqanga e. Bä ma Jisas di arusus

pät aa släqyige inguna sa qa met näva ama iska ama uuu qa dä qa muqun bät iaqäkt ama qotnaoqanga aa rhäkt. Rhoqoräkt di sa mäniqunäng mamär. ⁷ Näkt toqoräkt i qale qa äkt dä aktni ama ruqi nae ma Samaria qia män e ivakt iva qi ok anga rigi.

Bä nga ma Jisas ka lu qi dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ngi von ngo ngu nakt?” ⁸ Rhoqoräkt di sa aa mudäsaqongda rha met sämät ama värhäm ma Sikar ivakt iva rhi vodäm bät anga tmäs.

⁹ Dä iaqäkt ama ruqi nae ma Samaria qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Ainge di nge nävät ama Judaqäna dap aingo di ama ruqi nävät ama Samariaqäna. Mäniekt bä va ngi nän ngo va ngi nakt?” Qia qoar na qa rhoqoräkt dinguna ama Judaqäna di qaku sägäni na rha rhi na ama Samariaqäna.

¹⁰ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Ngakt bä vadi mai qunäga vät a nge sä ma Ngämuqa aa vänbon bä qosaqi iaqäkt karak i qä nän ngo iva qä nakt dä vadi mai ngi nän ga dä sa va qä von nge rha ama rigi na ama iar.”

¹¹ Dä qa ruqi qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nge di qaku gi nga guani iva ngi ok nä ini inguna ma uqupka di ama dur da aa ron. Dap ngu lu va ngi rha iaqyäkt ama rigi na ama iar na qoe?” ¹² Nak nga nge di ama moräs na nge masirhat tävuk daver aut mamäk ma Jekop karakni i sa qa von ut tärhak täkt ama uqupka rhak täkt karakni i qa qä na aa es dä aa sipsipkäna rhit nakt nämät ka?”

¹³ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi i qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Iarhakt moe ama ruvek kärarhae i rhit näkt takt äkt ama rigi diva saqi as aqäsäk ta ¹⁴ dap aung gärakni i qät näkt ama rigi nagem ngo diva saqi as kaku aqäsä qa. Inguna ama rigi qarakni iva ngu von ga rhäm gi diva qia rhän i ama rigi qarakni i qiat dräm git don na nas tävit imuk da aa ron bä va qi von ga rha ama iar ama sok täm ngät.”

¹⁵ Dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, rhäkt di mamär iva ngi von ngo rhä iaqyäkt ama rigi iva saqi as kaku ngu natmet sarhäkt ivakt iva ngu naqäk anga rigi.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä ngia rhes gia egutka dä saqi evär däm nge.”

¹⁷ Dä nak kia muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku gu nga egutka.”

Nävät at muvätki dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Qoki ngätki na nge rhoqoräkt i ngi qoar i qaku gi nga egutka. ¹⁸ Ama engätki di rhoqortäqyia, mäqi gia egutpek ama ngärhäqyet na rha näkt tak täkt karak i sa qale qa gem nge rhäkt di qaku gia egutka na qa. Ngätki nä gia enge rhoqoräkt.”

¹⁹ Dä qärakt ka ruqi qia qoar toqortäqyia, “Qamorqa, rhäkt di sa ngua lu mamär i nge di nak akni na nge nävät ma Ngämuqa aa vämginarha. ²⁰ Aiut ut mamäkkäna di rhi nänäs dä rhakt täkt ama damgi dap ngän ama Judaqäna di ngäni qoar i ama ivrhäm gärgomni iva ama ruvek moe rhi nänäs e di ma Jerusalem.”

²¹ Dä ma Jisas ka muvät maräkt pät a qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mamär iva ngiat nanakt na ngo inguna sa qorhäs na ut sävät ama qäväläm iva äm ngä rhän gärgomni iva qaku ngi nänäs sage ama Ngätmamäk dä rhakt täkt ama damgi ura e ma Jerusalem. ²² Sökt di ngän ama Samariaqäna di ngäni nänäs sage ianiäkt kärqäni i qaku ngänät dräm ini dap aiut di urhi nänäs sage qärgäni i ut dräm ini inguna ama mumaiar di ngät nävät ama Judaqäna. ²³ Nak as pa ama qäväläm ngä rhän bä rhäkt di sa äm ngä män iva ama engätki na rha ama ansäspämda diva rhi nänäs sage ama Ngätmamäk nävät ama qloqaqa bä nävät ama engätki inguna iarhakt ama ansäspämda rhoqoräkt di ama Ngätmamäk kät niam nani a rha. ²⁴ Ma Ngämuqa di ama qloqaqa bä iarhakt kärarhae i aa ansäspämda na rha di mamär iva rhi nänäs sagem ga nävät ama qloqaqa bä nävät ama engätki.”

²⁵ Bä nga iaqyäkt ama ruqi qia nari rhoqoräkt dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Nguat dräm i iaqäkt ma Mesaia qarak i rhat tes ka i ma Kraiss diva qa rhän. Näkt toqoräkt iva qa rhän dä va qä rhäväksäs ba ut sävät iarhongäkt moekt.”

²⁶ Dä ma Jisas ka qoar na qi mamär toqortäqyia, “Aingo rhäkt kärak i nguats tamän särhäm nge di iaqäkt.”

Sa Evär Dä Ma Jisas Aa Mudäsaqongda Sagem Ga

²⁷ Vät iomäkt ama qäväläm dä evär dä ma Jisas aa mudäsaqongda bä rha män bät a qa i qat tamän särhäm ne qä na ama evopki dä qräk mät ta nävät a iom. Sökt di qaku aung nävät a rha qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Ngu lu nani a nge na agiqa?” ura sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngiat tamän särhäm ne ngi na qi?”

²⁸ Nasot toqoräkt dä iaqyäkt ama ruqi qia märanas daqule at kainaqi qaraktni i qiat dräm gi qäk ama reng sämät ki bä evär dämg gi sävät arha värhäm bä qia qoar na ama ruvek toqortäqyia, ²⁹ “As ngäni ang iväkt iva ngäni lu akni ama ruqa qaraktni i qa qoar na ngo sävät iarhongäkt moekt kärqärhong i sa mäqi ngua muat nä irhong. Nguaräm ma Kraiss na qa.” ³⁰ Bä nga rhoqoräkt dä vuk sä rha näva arha värhäm bä rha met iva sagem ga.

³¹ Dap toqoräkt i sa iaqyäkt ama ruqi qia met dä ma Jisas aa mudäsaqongda rhät

tägär sä qa i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, rhäkt di ngia äs guani.”

³² Sökt di ma Jisas ka muvät i qa qoar toqortäqyia, “Aingo di gua tmäs iva nguats täs ngät kärangättni i qaku ngänät dräm guani sävät a ngät.”

³³ Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Sa nguaram aung ga ang sa anga tmäs bä ba qa.”

³⁴ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Gua tmäs di iomäkt iva nguats tualat parhäm iaqäkt aa snägaqa qarak i sa qa rhäk na ngo bä va ngu sot nä iangärhäkt aa lat. ³⁵ Dä ngänät dräm ngäni qoar toqortäqyia. ‘As anga levaet anga eqoan sae dä sa va sräp ama tmäs iva rhät ta ngät.’ Ngu qoar na ngän i mamär iva ngäni niam sävät ama et na ama tmäs! Ama tmäs di sa sräp ngät mamär iväkt iva ama ruvek ti ta ngät.

³⁶ “Bä sa rhäkt di iaqäkt kärak i qat dräm gät ta ama tmäs di sa qät ta aa rhitsek i iangärhäkt ama tmäs di nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat nanakt bä rhät ta ama iar ama sok tam ngät. Qat tualat toqoräkt iväkt iva iaqäkt kärak i qät kutnanokt ama tmäs dä iaqäkt kärak i qät ta ama tmäs diva märmär gem iom moe. ³⁷ Inguna rhangät täkt di ngä sämaengätki na ama enge qärangättni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Akni ama ruqa qät kutnanokt ama tmäs dap pa akni qät ta ngät.’ ³⁸ Ngua rhäk na ngän iväkt iva ngänit ta ama tmäs kärangättni i mäqi qaku ngän muat nani a ngät. Sa arhani rha muat toqoräkt dap täkt di ngän dualat rhan na rha i ngänit ta iangärhäkt ama tmäs kärangättni i sa sräp ngät.”

Ama Rhäqäp Na Rha Ama Samariaqäna Sa Rhat Nanakt Nä Ma Jisas

³⁹ Näkt toqoräkt dä ama rhäqäp na rha ama Samariaqäna di rhat nanakt na qa inguna nävät ka ruqi at sameng gärangät i qia qoar toqortäqyia, “Qa qoar na ngo sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa mäqi ngua muat nä irhong.” ⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt dä ama Samariaqäna rha met bä sagem ga dä rha qoar na qa iva qale qa qä na rha. Dä sa qale qa gem da vät ama qunängiom ama udiom.

⁴¹ Bä ama rhäqäp na rha ama ruvek di rhat nanakt inguna nävät aa enge. ⁴² Dä sa rha qoar nä qa ruqi rhoqortäqyia, “Ut di ut nanakt dinguna qaku sokt nävät agini qärqäni i sa ngia qoar na ut nä ini sävät a qa dap ut nanakt inguna rhäkt di sa ut nari bä ba nas bä ut dräm i rhak täkt ama ruqa di qoki ngätki i qa di ma Mumaiar bä ba ama ruvek nävät ama ivätki.”

⁴³ Näkt nasot ama qunängiom ama udiom dä ma Jisas ka märanas bä qa met sae ma Galili. ⁴⁴ Bä rhoqoräkt dä sa qa qoar mamär

i akni nāvāt ma Ngāmuqa aa vāmginarha di qaku anga qudrir sāvāt a qa māt aa vārhām marākt. ⁴⁵ Nākt nga rhoqorākt i qa māt e ma Galili dā ama Galliliqāna rha ar sā qa sagem mes inguna sa rha lu iarhongākt moekt kārqārhong i qa mualat nā irhong ba ama tmāski ma Pasova e ma Jerusalem inguna rhoqorākt di sa qale rha e.

Ma Jisas Ka Mumārās Pāt Ama Narhoerqa Aa Emga

(4:46-54 / Mat 8:5-13 / Luk 7:1-10)

⁴⁶ Bā nga rhoqorākt i qale qa e ma Galili dā saqi as ka met bā sae ma Kana ākt i sa mudu qa rhong na ama rigi bā qia māt i ama wain. Nākt e ma Kaperneam di qale akni ama narhoerqa ama morās na qa qārakni i aa emga di qat namas māt ama rāngi. ⁴⁷ Nākt nga rhoqorākt i iaqākt ama narhoerqa qa nari sāvāt ma Jisas i sa qa māt e ma Galili nae ma Judia dā qa met bā sagem ga bā qa goar na qa iva qā na qa ivakt iva qa rhumārās pāt aa emga inguna sa qorhās iva qā nāp.

⁴⁸ Bā nga rhoqorākt dā ma Jisas ka goar na qa rhoqortāqia, “Aingān ama ruvek di qaku mamār iva ngānāt nanakt kre i qaku ngān lu anga muqunān nākt ama lat kārangātni i ngāt dān masārmān.”

⁴⁹ Dā qā narhoerqa qa muvāt pāt a qa rhoqortāqia, “Morqa, mamār iva ngia rhet sae rhoqor tākt i varis ngua emga qā nānāp.”

⁵⁰ Bā nga rhoqorākt dā ma Jisas ka muvāt pāt a qa rhoqortāqia, “Rhākt di mamār iva evār dām nge. Sa ngia emga diva qat dāqām.” Dā sa qā narhoerqa qa mārānas bā qa met inguna qa mat maengākt sā ma Jisas aa enge.

⁵¹ Nākt nga rhoqorākt i as kat tet parhām aa iska sāva vāt dā aa latta rha māt bāt a qa bā rha sameng ba qa sāvāt aa emga i qat dāqām. ⁵² Bā nga qa nari rhoqorākt dā qa snanbāt sā rha nārha ama qāvālām doqorākt i mārās pāt aa emga dā rha goar na qa rhoqortāqia, “Māqirhe vāt ama sāgāni sāpbāngang dā rhāksot na ama qārnaqi nāvāt a qa.”

⁵³ Bā nga rhoqorākt dā qunāga vāt iaqākt ama rhoemga aa mamāk i iomākt ama qāvālām di ama qāvālām marākt kārqomni i sa ma Jisas ka goar na qa rhoqortāqia, “Ngia emga diva qat dāqām.” Bā nāvāt tangāt tākt dā qa qā na aa ruvek moe va aa vātka di rhat nanakt nā ma Jisas.

⁵⁴ Rhangāt tākt di qosaqi ama nānis ngāt ama muqunān ama unmem na ngāt

kārangātni i ma Jisas ka mualat na ngāt toqorākt i qa met nae ma Judia bā sae ma Galili.

5

Ma Jisas Ka Mumārās Pāt Ama Rāmgivārhaqa Vāt Ama Sabat

¹ Bā nasot iangārāhākt dā aktni ama Judaqāna arha tmāski qia māt e ma Jerusalem dā ma Jisas ka met bā sae. ² Dap e ma Jerusalem di ama qārhopka qa e qārakni i na ama Judaqāna arha enge di rhat tes ka i ma Betesda. Nākt iaqākt ama qārhopka di qa e glaqot na ama vārhām ama mor ām angārha surqa aa tmongi qāraktni i rhat tes ki i ama sipsipkāna angārha tmongi. Nākt namet iaqākt ama qārhopka di ama ngārāhāqyet na ap ama suqulap kārqapni i qaku rha adām namet ap kārqap i ap ngāt mair sa ama ungi.

³⁻⁴ Nākt e di qale ama ruvek masirhat kārarhani i ama rāngi vāt a rha rhi na ama sāsurta rhi na ama vaktpārharha nākt sāvāt ama ngānāpārharha. Rha moe rhat namas pā iaqyākt ama ungi.*

⁵ Akni nāvāt iarhakt ama ruvek di sa ama rāngi qia rha qa vāt ama ruqa ama rhāk tām ga da ama ngārāhāqyisem da qāraet da dāvaung na ngāt ama qoeo. ⁶ Bā nga rhoqorākt i ma Jisas ka lu qa i qat namas ākt dā qa rām i sa qale qa māt iaqyākt ama rāngi vāt ama uiu ngāt ama rhodām dā sa qa snanbāt sā qa rhoqortāqia, “Nga nani a nge iva mārās pāt a nge?”

⁷ Dā ama rāmgivārhaqa qa muvāt pāt ma Jisas toqortāqia, “Qaku anga ruqa iva qa rhatnārham ngo sāva ama qārhopka rhoqorākt i ama rigi sarhāksarhākt pāt a qi. Bā nga rhoqorākt i ngu siqut iva ngua rhon sae di nak ngāda akni qa er vāt na ngo i qa mon samāk.”

⁸ Dā sa ma Jisas ka goar na qa rhoqortāqia, “Ngia rhair nākt ngi rha gi gasgaska bā ngiat tet.” ⁹ Dā qoki ākt di iaqākt ama ruqa di mārās pāt a qa dā sa qa rha aa gasgaska bā qat tet. Nākt tak tākt ama qunāga di ama Sabat.

¹⁰ Bā ākt i nga rhoqorākt dā soknga ama Judaqāna rha goar nā iaqākt ama ruqa qārak i sa ma Jisas ka mumārās pāt a qa rhoqortāqia, “Rhākt di ama Sabat bā varhām ama Murākt diva qaku ngi nata gi rhatdingit.”

¹¹ Sokt di qa muvāt pāt a rha rhoqortāqia, “Ama ruqa qārakni i qa mumārās pāt a ngo di sa qa goar na ngo rhoqortāqia, ‘Ngi rha gi rhatdingit bā ngiat tet.’”

* 5:3-4 Ma Jon ga sām dakt tākt aa abuk nākt nasot ama qāvālām ama qot ām dā arhani ama ruvek di rha sām ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhāni rhākt ama qāngārini di qosaqi rha sām ini sae. ‘Dap kale rha dā vārhām na ama rigi va ama qārhopka iva sarhāksarhākt pāt a qi. 4 Inguna ama ensel nage ma Engeska qat dān bāt ap ama qāvālap sāva ama qārhopka bā qat tu sarhāksarhākt pāt ama rigi. Bā iaqākt kārak i qa er qa mon sāva ama rigi nasot toqorākt i sarhāksarhākt pāt a qi diva mārās pāt a qa nāmāt agi rāngi qāraktni i qit ta qa.’

¹² Bã nga rha nari rhoqorãkt dã rha snanbãt sã qa rhoqortãqyia, “Ngu lu agi a ruqa rhak tãkt kãrak i qa qoar na nge iva ngi rha gi rhatdingit bã ngiat tet?” ¹³ Sòkt di iaqãkt ama ruqa qãrak i sa mãrãs pãt a qa di qaku qat drãm i auge iaqãkt inguna ma Jisas di sa qãbãs na qa mãngurãp ama gulãñgi na ama ruvek nã iarhakt kãrarhae i qale rha e.

¹⁴ Nãkt nga nasot tangãt tãkt dã ma Jisas ka mãn bãt iaqãkt ama ruqa va ama ansãspãmgi ama mor qi dã qa qoar na qa rhoqortãqyia, “As ngi lu i rhãkt di sa mãrãs pãt a nge. Sa qale ngiat tualat na ama vuirhong i varis nga ãkt dã va guani anga mor ini masirhat ini ngã namãn bãt a nge qãrqãni i qaku rhoqorne nã qãraktni gia rãmgi qãraktni i mãqi qia mãn bãt a nge.” ¹⁵ Dã qa ruqa qa met bã qa qoar na ama Judaqãna arhã narhoerta sãvãt ma Jisas i qa mumãrãs pãt a qa. ¹⁶ Bã nãvãt tom dãkt dã iarhakt ama narhoerta rhi sangãm nã ma Jisas nãvãt aa lat inguna qat tualat pãt ama Sabat.

¹⁷ Sòkt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortãqyia, “Gu mamãk di vasãgos dã sa qat tualat nã qãrangãtni aa lat bã sarhãkt sãvãt tak tãkt ama qunãga bã ngo di qosaqi nguat tualat.”

Ma Jisas Kã Nã Ma Ngãmuqa Di Iom Doqorne

¹⁸ Bã ãkt i nãvãt tom dãkt dã ama Judaqãna rhi sigut ma ama grot iva rhi veng ga inguna qaku sòkt nãvãt iomãkt i qaku qat tet parhãm ama Murãkt sãvãt ama Sabat dap nguna qosaqi qat tes ma Ngãmuqa i qa marãkt aa mamãk bã qã qoarãs i qa qã nã ma Ngãmuqa di iom doqorne.

Ama Rhare Kãrangãtni Iva Ama Ngãrhoemga Qat Tualat Na Ngãt

¹⁹ Dã sa ma Jisas ka muvãt pãt a rha nã rhakt tãkt ama muvãtki i qã qoar toqortãqyia, “Nguat tamãn sãrhãm ngãn na ama engãtkki i ma Ngãmuqa aa emga di qaku mamãr iva sòkt ka qã namualat nã guani dap mamãr iva sòkt kat tualat nã ianiãkt kãrqãni i qat lu aa mamãk i qat tualat nã ini. Inguna agini qãrqãni i ama Ngãtmamãk kat tualat nã ini di qosaqi ama Ngãrhoemga diva qat tualat nã ini. ²⁰ Ama Ngãtmamãk di qãr qur ama Ngãrhoemga rhã iarhongãkt moe qãrqãrhong i qat tualat nã irhong inguna ama Ngãtmamãk di aa snãng bãt ama Ngãrhoemga. Nak as pa qrãk mãt ngãn mamãr nãvãt ama mor ngãt masirhat ama lat iva as ama Ngãtmamãk kãr qur ama Ngãrhoemga rhãm ngãt. ²¹ Inguna ama Ngãtmamãk di qat tãranas na ama nãpta nãkt kãt bon da rha ama iar dã qosaqi ama Ngãrhoemga di qãt bon da ama iar bã iarhakt kãrarhae i nani a qa iva qã von da rhãm ngãt.

²² “Nãkt kosaqi ama Ngãtmamãk di qaku qã namatnãvãmne na anga ruqa dap sa qa von da ama matnãvãmne moe ba ama Ngãrhoemga ²³ ivakt iva ama ruvek moe diva rhit kutdrir sage ama Ngãrhoemga rhoqorãkt i rhit kutdrir sage ama Ngãtmamãk. Nãkt nga auge qãrak i qaku qãt kutdrir sage ama Ngãrhoemga di qaku qãt kutdrir sage ama Ngãtmamãk iaqãkt kãrak i sa qa rhãk na qa.

²⁴ “Nguat tamãn sãrhãm ngãn na ama engãtkki i nga aung gãrakni i qat nari gua enge bã qosaqi qat nanakt nã iaqãkt kãrak i sa qa rhãk na ngo di sa qa rha ama iar ama sok tam ngãt dap pa qaku rhi namatnãvãmne na qa inguna sa qa met daqule ama tñãpki bã sãrhage sãva ama iar.

²⁵ “Nãkt kosaqi nguat tamãn sãrhãm ngãn na ama engãtkki i ama qãvãlãm nga e iva as ãm ngã rhãn bã sa rhãkt di ãm ngã mãn iva ama nãpta diva rhi nari ma Ngãmuqa aa emga aa eguinga bã va iarhakt kãrarhae i rha nari qa diva ama iar ta. ²⁶ Bã ãkt i sa ama Ngãtmamãk ka von da ama iar sãva ama Ngãrhoemga qoki rhoqor qa i ama iar nga e vãm ga. ²⁷ Nãkt kosaqi qa von ga rha ama rhare iva qa rhatnãvãmne na ama ruvek inguna qa di ma Ruqa aa Emga.

²⁸ “Bã va qale ngãnit sãrmãn sãvãt tãni rhãkt inguna ama qãvãlãm nga e qãrqomni iva ãm ngã rhãn iva iarhakt moekt kãrarhae i rha e mãt arha uqup kãrangãtni i mudu rha sasãrhãm da mãt ngãt diva rhi nari aa eguinga ²⁹ dã va vuk sã rha. Nãkt iarhakt kãrarhae i sa rha mualat na ama mãrhirhong diva rha rhãranas bã va ama iar ta dap kãrarhani i sa rha mualat na ama vuirhong diva rha rhãranas bã va rha rhatnãvãmne na rha.

Iarhongãkt Kãrqãrhong I Irhong Ngãrhi Samaengãtkki Nã Ma Jisas Aa Sameng Sãvãt A Nas

³⁰ “Qaku mamãr vãt a ngo iva sòkt ngo ngu namualat nã guani dap nguat tatnãvãmne na ama ruvek di sòkt parhãm iarhongãkt kãrqãrhong i sa ngua nari irhong. Bã ãkt iva gu matnãvãmne diva ama rãkt ngãt inguna qaku nguat tualat sagem mes dap kinak nguat tualat sage iaqãkt kãrak i qa rhãk na ngo.”

³¹ Nãkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortãqyia, “Ngãkt bã ngu sameng sãvãt a nas dã iangãrhãkt gu sameng diva qaku ngã nalu i ama engãtkki na ngãt. ³² Dap gu mamãk ka e nãkt kã sameng sãvãt a ngo bã nguat drãm i aa sameng sãvãt a ngo di ama engãtkki na ngãt. ³³ Sa ngãn dãkne sãvãt ma Jon dã qa sameng ba ngãn na ama engãtkki sãvãt a ngo. ³⁴ Sòkt di qaku ngut lãk nani anga ruqa aa sameng sãvãt a ngo dap ngut puk pãt a ngãn nã rhãrhong dãkt ivakt iva

ngäni rha ama mumaiar. ³⁵ Bâ ma Jon di ama lîrhâga qârakni i qat dang bâ qât bon da ama neraqa näkt ngän di nani a ngän bät ama qävälâm ama qot âm iva märmär gem ngän dä iaqäkt aa neraqa.

³⁶ “Dap aingo di ngo sa angätni ama sameng gârängätni i ama vit na ngät masirhat pâ ma Jon aa sameng angät tpäs. Iangärhäkt ama sameng di ngät sävât ama lat kârängätni i sa ama Ngätmamäk ka von ngo rhäm ngät iva ngu sot na ngät. Dä iangärhäkt ama lat di rhangät täkt maräkt kârängät i nguât tualat na ngät bâ ngät di ngärhi sameng i sa ama Ngätmamäk ka rhäk na ngo.

³⁷ “Bâ ama Ngätmamäk kârakni i qa rhäk na ngo di sa qa maräkt ka sameng sävât a ngo. Sokt di as mudu qaku ngän nari aa eguinga dä qaku ngän lu qa ³⁸ bâ qosaqi qaku qale aa enge vâm ngän inguna qaku ngänät nanakt nä iaqäkt kârak i sa qa rhäk na qa.

³⁹ “Ngänät dräm ngänit nâm dä ma Ngämuqa aa enge angärha ron inguna ngän du angän snäng iva nävât a ngät dä va ngäni rha ama iar ama sok täm ngät dap iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge di nak ngärhi sameng sävât a ngo ⁴⁰ sokt di ngän der ngän namet sagem ngo ivakt iva ngäni rha ama iar.”

⁴¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di qaku nguât läk nani ama ruvek arha ansäs ⁴² dap ngän di nguât dräm angäna iar. Bâ qosaqi nguât dräm i qaku angän snäng bät ma Ngämuqa. ⁴³ Bâ ngo di sa ngua män nävât gu mam aa ngärhipki sokt di qaku ngän nar sä ngo. Dap kre va akni anga ruqa qa rhän bâ sagem ngän nävât aa ngärhipki maräkt diva ngäni ar sä qa. ⁴⁴ Ngu lu va ngänät nanakt toqor mäniekt kre i nani a ngän na angäna ansäs nagem ngän gane dap kaku angän anga qänäskänes iva ngäni rha iangärhäkt ama ansäs kârängät i ngät dân nage ma Ngämuqa ama sägäk?”

⁴⁵ “Sokt di qale ngän namu angän snäng iva ngu rhäksärhäm ngän da ama Ngätmamäk aa saqon. Dap iaqäkt kârak iva qä rhäksärhäm ngän di ma Moses inguna qa di sa ngänät nanakt na qa. ⁴⁶ Ngakt bâ sa ngänät nanakt nä ma Moses dä mamär iva ngänät nanakt na ngo inguna qa di sa qa säm sävât a ngo. ⁴⁷ Bâ nga rhoqoräkt dä ngu lu va ngänät nanakt na agirhong gârqärhongni i nguât tamän bät irhong doqor mäniekt kre i qaku ngänät nanakt nä iarhongäkt kârqärhong i qa säm irhong?”

6

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bâ Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha

Ama Ruvek

(6:1-15 / Mat 14:13-21 / Mak 6:30-44 / Luk 9:10-17)

¹ Näkt nasot tangät täkt dä ma Jisas ka met bâ särhage na ama namuqa ma Galili iaqäkt kârak i qosaqi rhat tes ka i ama namuqa ma Taiberias. ² Näkt nga rhoqoräkt di ama gulängi ama mor qi na ama ruvek di rhit päs aa rhäng inguna sa rha lu i qa mualat na ama muqunän ama nañis ngät pät ama rämgivärharha. ³ Dä dang dä ma Jisas kâ na aa mudäsaqongda bâ säda ama dabäm dä rha muqun. ⁴ Näkt toqoräkt di sa qorhäs na ama Judaqäna arha tmäski ma Pasova.

⁵ Bâ nga rhoqoräkt i ma Jisas ka nïäm dävit bâ qa lu ama mor qi ama gulängi na ama ruvek i rhat tet iva sagem ga dä qa qoar nä ma Filip toqortäqyia, “Ngu lu va urhi vodäm bät anga bretkäna na qoe bâ bâ rhärha rhäkt ama ruvek iva rha äs ngät?” ⁶ Bâ ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqoräkt di nak kop pakt iva qä siqt na qa inguna sa ma Jisas ka er qat dräm iva qa rhuulat toqoräkt.

⁷ Dä ma Filip ka muvât pät a qa rhoqortäqyia, “Ama thodäm bät ama udiom ama handretiom na ama qunäng angät titsek di qaku mamär iva rhi navodäm na ngät bâ mamär vät anga bretkäna bâ bâ rhärha rhäkt ama ruvek moekt iva qäqi rha äs ama gaini nävât a ngät.”

⁸ Dä akni nävât aa mudäsaqongda qârakni i rhat tes ka i ma Andru qârak i ma Saimon Pita aa lätkta qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, ⁹ “Akni ama rhoemga qa e qârakni i qät ta ama ngärhäqyet ama gaini na ngät ama bretkäna qârängätni i sa rha mualat na ngät nävât ama barli” näkt sävât ama udiom ama rhinämiom sokt di rhangät täkt ama tmäs di ama gaini na ngät mamär i qaku mamär iva bâ ba ama ruvek ama rhäqäp na rha rhoqor täkt.”

¹⁰ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngäni qoar na ama ruvek iva rha rhuqun.” Rhoqoräkt di vät iosäkt ama ivärhäs di masirhat na ama mran bâ iarhakt ama ruvek ta muqun i ama rhodäm sa ama gamoe di qorhäs iva ama ngärhäqyet ama tausengäna. ¹¹ Dä sa ma Jisas ka rha iangärhäkt ama bretkäna bâ qa mes ama mär näkt ka matmät na ngät bâ qa ruvek kârarhae i rhat muqun näkt kosaqi qa mualat toqoräkt sa ama rhinämiom bâ rha rha bâ mamär vät a rha.

¹² Näkt sa rhoqoräkt i iarhakt moekt ta mäs bâ mamär vät a rha dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngän datma ama tmäsirhong gârqärhongni i sa rha mäs bâ nävât irhong iva qale guani ngän narhar sä nas.” ¹³ Bâ äkt i sa rha matma ama tmäsirhong nävât kârängät ka ngärhäqyet

* 6:9 Ama barli di ngät toqor ama egat i rhat dräm dat täs angät garang.

ama bretkäna na ama barli nasot kärarhani ama ruvek i sa rha mäsbä rha rhäqäp ama ngärhäqyisem da unbem ama urat na ngät.

¹⁴ Bä nasot toqoräkt i ama ruvek ta lu iaqyäkt ama muqunägi ama näfis ki qärakni i sa ma Jisas ka mualat na qi dä rhi nasäng iva rhat tamän doqortäqyia, “Bä ngäktki mamär i rhak täkt di iaqäkt kärak ma Ngämuqa aa vämginaqa iva qa rhän sämäni ama ivätki.” ¹⁵ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jisas ka räm iva rha rhän inguna nani a rha iva rha rhualat na ama ulaqi ivakt iva rha rhair na qa iva ama vitnaqa na qa dä saqi as sokt ka qa met na äkt bä säda ama damgi.

Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoeväs Angärha Rhäng

(6:16-21 / Mat 14:22-33 / Mak 6:45-52)

¹⁶ Bä nga rhoqoräkt i säpbängang mamär dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha met bä samana säva ama namuqa aa rhäkt ¹⁷ bä rha veng sämät ama mlauski bä rha nasäng iva rhat tet särhage na ama namuqa sämät ama värhäm ma Kaperneam. Bä nga rhoqoräkt di sa rät pä bäs dap ma Jisas di as kaku qa män sagem da. ¹⁸ Näkt nga rhoqoräkt i sävät a rha i rhi ngang mätrhä mlauski dä ama laurqi ama qrot ki qia nasäng gi e bä ama vaeng ngä män.

¹⁹ Bä nga nasot ama ngärhäqyet ura ama ngärhäqyet da sägäk na ama kilomitaqäna i sa rha met pät a ngät dä nak as ta lu ma Jisas i namuk i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng iva sagem da. Bä nga rha lu qa rhoqoräkt dä rhit len masirhat. ²⁰ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak kop aingo dap kale ngänit len.” ²¹ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä nak as ta rhäknan däm ga sagem mes bä qoki vät iomäkt ama qäväläm dä arhä mlauski qia män dage äkt i mai iva rhat tet sae.

Aingo Di Ama Bret Na Ama Iar.

²² Näkt nga duququ vät akni ama qunäga dä ama gulänqi na ama ruvek kärarhani i qale rha rhage na ama namuqa äkt i ma Jisas aa mudäsaqongda rha met nae di qunäga vät a rha i sokt ama sägäkt ama mlauski di qali qi e di sa qia met nae. Bä rhoqoräkt di sa qaku ma Jisas ka muqun mät ki qä na aa mudäsaqongda dap sokt ta rha met mät ki. ²³ Näkt nasot iangärhäkt dä angätni ama mlaus näva ama värhäm ama moräm ma Taiberias ngä män bä ngä mair glaqot nä iosäkt ama ivärhäs kärqos i ama ruvek ta mäsa ama bretkäna e nasot i sa ma Engeska qa mes ama mä sävät a ngät. ²⁴ Bä nga rhoqoräkt i iaqyäkt ama gulänqi na ama ruvek ta lu i qaku ma Jisas bä qosaqi qaku qärarhani aa mudäsaqongda äkt dä sa rha muqun mät iangärhäkt ama mlaus bä

rha met sae ma Kaperneam ivakt iva rhi näm nani ma Jisas. ²⁵ Bä nga rhoqoräkt i sa rha män bät a qa rhage vät ama namuqa aa rhäkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, qäsnia ngia män sarhäkt?”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngänit näm nani a ngo di qaku nävät ama muqunän ama näfis ngät kärangätni i sa ngän lu ngät dap nguna nävät iomäkt i ngän mäsa ama bretkäna bä angän sareme. ²⁷ Bä mamär iva qale ngän natmualat nani ama tmäs kärangätni i mavamava na ngät dap mamär iva ngän dualat nani ama tmäs kärangätni i ngät säva ama iar ama sok täm ngät iangärhäkt kärangät i ma Ruqa aa di Emga va qä von ngän däm ngät. Inguna qa di sa ma Ngämuqa qa von ga rha ama rhares iva qat tualat nä iarhongäkt.”

²⁸ Bä nga rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu va u rhualat toqor mäniekt ivakt iva ut tualat na ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa nani a qa na ngät?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Iangärhäkt ma Ngämuqa aa lat kärangät i nani a qa na ngät di rhoqortäqyia, va ngänät nanakt nä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na qa.”

³⁰ Bä äkt i rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu va agi anga muqunängi anga näfis ki qärakni iva ngia rhualat na qi ivakt iva urhi lu qi dä va ut nanakt na nge? Ngu lu va ngia rhualat toqor mäniekt? ³¹ Aut mamäkkäna di sa mudu rha mäsa ama tmäs kärangätni i rhat tes ngät i ama mana vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs di värhäm ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät toqortäqyia, ‘Qa von da rha ama bretkäna qärangätni i ngät näda ama usäpki arha ron iva rhat täs ngät.’”

³² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i qaku ma Moses iaqäkt kärak i qa von da rhä iangärhäkt ama bretkäna qärangätni i ngät näda ama usäpki arha ron dap ngät di nage gu mam gärek i qät bon ngän da ama engäktki na ngät ama bret kärangätni i ngät näda ama usäpki arha ron. ³³ Inguna ma Ngämuqa aa bret di iaqäkt kärak i qat dän näda ama usäpki arha ron bä sarhe bä qät bon da ama iar bä ba ama ruvek nävät ama ivätki.”

³⁴ Dä soknga rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, mänsäng narhäkt bä rhävit dä ngit bon ut tä iaqäkt ama bret.”

³⁵ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ama bret na ama iar. Näkt aung gärakni i qa rhän sagem ngo diva qaku mamär iva saqi as anoeng mä qa bä

qosaqi iaqäkt kârak i qat nanakt na ngo diva qaku mamär iva saqi as aqäsä qa. ³⁶ Sökt di sa ngua qoar na ngän i sa ngän lu ngo sökt di sa qaku ngänät nanakt. ³⁷ Iarhakt kârarhae moe ama ruvek i ama Ngätmamäk kät bon ngo rhäm da diva rha rhän sagem ngo bä iarhakt kârarhae iva rha rhän sagem ngo diva qaku ngu naqutmäs a rha.

³⁸ “Inguna sa ngua män na rhävuk näda ama usäpki arha ron bä sarhe di qaku va nguät tualat parhäm aingo gu snängaqa maräkt dap pa nguät tualat parhäm iaqäkt kârak i sa qa rhäk na ngo aa snängaqa. ³⁹ Näkt iaqäkt kârak i qa rhäk na ngo di varhäm aa snängaqa di qaku nani a qa iva ngu namusäng sa aung nävät iarhakt moe qârarhae i sa qa von ngo rhäm da dap pa ngua rhâranas na rha vät ama dängdängini na qa ama qunäga. ⁴⁰ Inguna varhäm gu mam aa snängaqa di iarhakt kârarhae i sa rha lu mamär na ama Ngärhoemga bä rhat nanakt na qa diva rha sa ama iar ama sok täm ngät bä va ngua rhâranas na rha vät ama dängdängini na qa ama qunäga.”

⁴¹ Dä ama Judaqäna rha nasäng i rhat tamängus nävät aa enge inguna qa qoar toqortäqya, “Aingo di iaqäkt ama bret kârak i sa qa män na rhävuk näda ama usäpki arha ron bä sarhe.” ⁴² Dä sa rhi qoaräs na ne rhoqortäqya, “Nga qaku rhak täkt di nak kop ma Jisas ma Josep aa emga qârak i ut dräm aa mamäqiom? Ngu lu mäniekt bä mamär iva qä qoar toqortäqya, ‘Sa ngua män näda ama usäpki arha ron bä sarhe?’”

⁴³ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqya, “Qale ngän damängus. ⁴⁴ Inguna qaku mamär vät anga ruqa iva qa rhän sagem ngo bä va ngua rhâranas na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga qre i qaku ama Ngätmamäk kârakni i sa qa rhäk na ngo qä rha qa sagem ngo. ⁴⁵ Bä varhäm ama enge qârangätni i sa mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät kârangät i ngät tamän doqortäqya, ‘Iarhakt moe diva ma Ngämuqa qä su rha.’” Ama ruvek moe qârarhani i rhat nari nämät ma Ngämuqa bä rhat tet parhäm aa enge diva rha rhän sagem ngo.

⁴⁶ “Qaku aung anga ruqa di sa qa lu ama Ngätmamäk dap sökt iaqäkt kârak i qa nage ma Ngämuqa di sa sökt ka qa lu qa. ⁴⁷ Dä sa nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i iaqäkt kârak i qat nanakt na ngo diva qä rha ama iar ama sok täm ngät.

⁴⁸ “Nak aingo di ama bret na ama iar. ⁴⁹ Bä mudu angän mamäkkäna di rhat täs ama mana vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs sökt di rha näp. ⁵⁰ Dap tak täkt ama bret kârak i nguät tamän sävät a qa qârak i qat dän näda ama usäpki arha ron bä sarhe di

mamär iva aung anga ruqa qa äs nävät a qa dä va qaku qä nañäp. ⁵¹ Aingo di iaqäkt ama bret ama ngätäqäm ga qârak i qa män näda ama usäpki arha ron bä sarhe. Näkt iaqäkt kârak i qat täs nävät iaqäkt ama bret diva qat däqäm basägos. Inguna rhak täkt ama bret kârak iva ngu vodäm ga nani ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki arha iar di gu släqyige na qa.”

⁵² Bä nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhit beng bät a ne nävät ma Jisas aa enge i rhi qoar na ne rhoqortäqya, “Ngu lu mäniekt iva rhak täkt ama ruqa di mamär iva qä von ut ta aa släqyige iva u äs ige?”

⁵³ Dä soknga ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqya, “Sa nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i ngäkt bä qaku ngän namäs nävät ma Ruqa aa Emga aa släqyige bä qosaqi qaku ngän nanakt nävät aa biaska dä va qaku ngän narha iangärhäkt ama iar. ⁵⁴ Dap iaqäkt kârak i qat täs nävät gu släqyige dä qät nakt nävät gu biaska diva qat sangar ama iar ama sok täm ngät bä va ngua rhâranas na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga. ⁵⁵ Inguna gu släqyige di ama engätki na ngät ama tmäs bä qosaqi gu biaska di ama engätki na qi ama rigi. ⁵⁶ Bä äkt i iaqäkt kârak i qat täs nävät gu släqyige dä qät nakt nävät gu biaska di iaqäkt di sa qale qa mäni ngo bä ngo di sa qale ngo mäni qa.

⁵⁷ “Ama Ngätmamäk ama ngätäqäm ga di sa qa rhäk na ngo bä nguät däqäm inguna nävät a qa di rhoqorne i iaqäkt kârak i qat täs nävät a ngo diva qat däqäm inguna nävät a ngo. ⁵⁸ Bä rhak täkt ama bret di iaqäkt kârak i qa män näda ama usäpki arha ron bä sarhe. Rhak täkt ama bret di qaku qa rhoqorne nä iangärhäkt ama bretkäna qârangät i angän mamäkkäna rha mäs ngät dä sa rha näp. Iaäkt kârak i qat täs nävät tak täkt ama bret diva qat däqäm mas.”

⁵⁹ Rhangät täkt ama enge di ma Jisas ka märhamän bät a ngät toqoräkt i qä su ama ruvek pa ama mämairqi e ma Kaperneam.

Ama Enge Na Ama Iar Ama Sok Täm Ngät

⁶⁰ Bä nga rhoqoräkt i ama ruvek kârarhani i rhat tet nasot ma Jisas ta nari iangärhäkt aa enge dä ama rhäqäp na rha nävät a rha rha qoar toqortäqya, “Nak tangät täkt di ama qrot ngät ama rhisu. Ngu lu mamär vät auge iva qä rha ngät?”

⁶¹ Sökt di ma Jisas di sa qat dräm i sa rhat tamängus päť iangärhäkt aa enge bä äkt i qa qoar toqortäqya, “Nga rhangät täkt ama enge ngärhi slava na ngän? ⁶² Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu vä ngän du angän snäng mäniekt kre i ngäni lu ma Ruqa aa Emga i dängdang däm ga rhävit sa äkt i mäqi qale qa e? ⁶³ Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqä di

qät boda ama iar dap ama släqyige di qaku inge ngärhit boda guani. Bâ iangärhäkt ama enge qärangät i sa ngua märhamän särhäm ngän na ngät di ama qloqaqa na ngät bâ ngät di ama ngät däqäm ngät. ⁶⁴ Sökt di as arhani rha e nävät a ngän gärrahani i qaku rhat nanakt.” Ma Jisas ka märhamän doqoräkt dinguna sa qat dräm mäk pät ama rharimini i qa nasäng na aa lat nä iarhakt kärarhae iva qaku rhat nanakt bâ qosaqi auge iaqäkt kärak iva qä vodä ma Jisas säva aa ikkänä arhä rhäkt.

⁶⁵ Näkt kosaqi ma Jisas kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Bâ nga rhoqoräkt dä sa ngua qoar na ngän i qaku mamär iva anga ruqa qä namet sagem ngo qre i sa qaku ama Ngätmamäk ka von ga rha ama rhaes.”

⁶⁶ Bâ nga iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet nasot a qa rha nari rhoqoräkt dä ama rhäqäp na rha nävät a rha evär däm da bâ saqi as kaku rhat tet nasot a qa. ⁶⁷ Dä soknga ma Jisas ka snanbät sä qärarhani ama ngärhäqyisem da udiom na rha aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nga nani a ngän iva qosaqi ngän det daqule ngo rhoqor iarhakt?” ⁶⁸ Dä ma Saimon Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Urha Engeska, ngu lu va auge qärak iva u rhet sagem ga? Inguna nge di ama enge na ama iar ama sok täm ngät nga e gem nge. ⁶⁹ Bâ qosaqi ut nanakt bâ ut dräm i nge di ma Ngämuqa aa Qunärqumärqa mamär.”

⁷⁰ Dä sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nak ngän ama ngärhäqyisem da udiom na ngän di sa ngua armeng däm ngän. Sökt di akni nävät a ngän di ama iauska qa e mät ka.” ⁷¹ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt di sävät va Judas ma Saimon Iskariot aa emga iaqäkt kärak i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha aa mudäsaqongda qärak iva nasot dä va qä von däm ga säva aa ikkänä arhä rhäkt.

7

Ma Jisas Ka Met Säva Ama Tmäski Va Ama Mämairväm Ama Me Ngät

¹ Näkt nga nasot tangät täkt dä ma Jisas kat tet tage rhage bâ qä su ama ruvek muk pät ama ngärhäktka ma Galili. Ama rharimini rhoqoräkt di sa qale qa sañis na ama ngärhäktka ma Judia inguna ama Judaqäna nae di sa qale rha nani a qa iva rhi veng ga. ² Sökt di rhoqoräkt i qorhäs na ama qäväläm gärrqomni iva ama Judaqäna rhat tuqunän na ama tmäski va ama mämairväm ama me ngät ³ dä sa ma Jisas aa läktpek ta qoar na qa rhoqortäqyia, “Qoki va ngia rhet narhäkt bâ sae ma Judia iväkt iva iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet nasot a nge diva rhi lu qärangättni ama lat i ngiat туалат na ngät. ⁴ Inguna qaku anga ruqa qärakni i nani a qa iva ama ruvek tat dräm aa lat di qat dräm

gä ngaip sä iangärhäkt aa lat. Dap nguna ngiat dräm ngiat туалат nä rhärhong däkt dä mamär iva sa ngi qur a nas bâ ba ama ruvek moe.” ⁵ Ama rharimini i aa läktpek ta märhamän särhäm ga rhoqoräkt dinguna qäqi rha di qaku rhat nanakt na qa.

⁶ Bâ nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Gu qäväläm di as kaku rhäkmmär na äm dap aingän di ama qävälöp moe di märmärsäs gem ngän sa ap. ⁷ Ama ruvek nävät ama ivätki di qaku mamär iva ama vu da arha ron na ngän dap ama vu da arha ron na ngo dinguna ngu sameng sävät a rha i rhat туалат na ama vuirhong. ⁸ Rhäkt diva ngän det sae ma Jerusalem säva iaqyäkt ama tmäski. Dap ngo di as kaku ngu namet sae inguna gu qäväläm di as kaku rhäkmmär na äm.” ⁹ Bâ nga nasot tangät täkt aa enge dä qale qa e ma Galili.

¹⁰ Näkt nasot toqoräkt i sa aa läktpek ta met säva ama tmäski dä nak as ka met nasot a rha sae. Sökt di qaku qat tet da ama ruvek arhä saqong dap kä ngaip nas.

¹¹ Bâ nga rhoqoräkt iva ama tmäski dä ama Judaqäna arhä narhoerta rhit nän nani a qa dap ti snanbät toqortäqyia, “Ngu lu iaqäkt ama ruqa qa qoe nai?” ¹² Dap toqoräkt pa ama tmäski mänguröp ama gulañ na ama ruvek di vräs da ama enge bâ rhit täkdasäkt na ne sä ma Jisas i arhani rhi qoar toqortäqyia, “Qa di ama mär qa ama ruqa.” Dap arhani rhi qoar toqortäqyia, “Qaku, nak kat dräm ga iras ta ama ruvek.” ¹³ Sökt di qaku aung nävät a rha qa märhamän masirhat toqoräkt mänguröp ama ruvek moekt inguna rhit len iarhakt ama Judaqäna.

Ma Jisas Ka Su Ama Ruvek Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

¹⁴ Näkt nga rhoqoräkt i sa mäni iaqyäkt ama tmäski mamär dä nak as ma Jisas ka met bâ säva ama ansäspämgi ama mor qi bâ qä nasäng i qä su ama ruvek.

¹⁵ Bâ ama Judaqäna di qräk mät ta nävät aa rhisu dä rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu rhak täkt ama ruqa qärakni i qaku qa rha ama rhisu ama mor ngät di sa mäniekt bâ aa mädräm ama mor ngät?”

¹⁶ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhangät täkt gu rhisu di qoki qaku ngät nagem ngo. Dap ngät dän nage iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo. ¹⁷ Ngakt bâ nga aung gärakni i nani a qa iva qa rhuulat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa di mamär väť iaqäkt iva qä lu mamär i nga rhangät täkt gu rhisu di ngät dän nage ma Ngämuqa ura qoki ngät nagem ngo. ¹⁸ Inguna iaqäkt kärak i qat tamän nävät aa qrot maräkt di qat tualat toqoräkt iväkt iva ama ruvek tit kutdrir sagem ga. Dap iaqäkt kärak i qat туалат nani ama qutdrir iva sage iaqäkt kärak i qa rhäk

na qa di sa qat tamän na ama engätkki bä qaku anga irasini sävät a qa. ¹⁹ Sa ma Moses ka von ngän dä ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di qaku aung nävät angän di qat tet parhäm ngät. Ngu lu mäniekt bä ngäni siqut iva ngäni veng ngo?"

²⁰ Bä nga rhoqoräkt dä ama gulänfi na ama ruvek ta muvät pät a qa rhoqortäqya, "Ainge di ama iauska qa e mät nge. Ngu lu auge qä siqut iva qä veng nge?"

²¹ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqya, "Sa ngua mualat na ama sägängät ama lat ama nañis ngät dä ngän moe di qräk mät ngän nävät a ngät. ²² Näkt nguna nävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses i qa qoar na ngän iva ngäni nädäkt angän släqyiglang bä äkt i rhoqor täkt iva vät ama Sabat dä ngänät dräm ngäni nädäkt ama rhoemga aa släqyige. Sokt di nak iangärhäkt ama Muräkt di qaku ngät nage ma Moses dap ngät nage angän mamäkkäna. ²³ Ngakt bä nga rhoqoräkt i vät ama Sabat di qoki mamär iva rhi däkt ama rhoemga aa släqyige varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä ngu lu mäniekt bä ngänir qur ngo inguna sa ngua mumäräs pät ama ruqa aa släqyige moe vät ama Sabat? ²⁴ Qale ngän datnävämmne varhäm ianiäkt kärqäni i ama räkt ini gem ngän dap kinak mamär iva ngän datnävämmne na ama räkt ngät ama matnävämmne."

Nak Nga Ma Jisas Di Ma Kraisis

²⁵ Rhoqoräkt di arhani ama ruvek nae ma Jerusalem di rhi nasäng i rhi snanbät toqortäqya, "Nga rhak täkt di ama ruqa qarak i rhi siqut iva rhi veng ga? ²⁶ Sokt di ngäni lu qa i nak kop ama qraraqa na qa i qat tamän mänguräp ama ruvek dap ama narhoerta di qaku rhat tamän bät anga enge sävät a qa. Nga sa ama narhoerta rhat nanakt i qa di ma Kraisis? ²⁷ Sokt di ut dräm äkt i rhak täkt ama ruqa qa män nae dap toqoräkt iva ma Kraisis ka rhän dä qaku aung gä naräm i qa män na äkt."

²⁸ Dä ma Jisas ka märhamän masirhat toqoräkt i qoki as kä su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi i qä qoar toqortäqya, "Qoki ngätkki rhoqoräkt i ngänät dräm a ngo bä qosaqi ngänät dräm äkt i ngo nae. Sokt di qaku ngua män sarhe varhäm gu snängaqa dap iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo di ama engätkki na qa. Näkt ngän di qaku ngänät dräm a ngo. ²⁹ dap ngo di nguät dräm a qa inguna ngo di ngo nagem ga bä qa di sa qa rhäk na ngo."

³⁰ Bä nga ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di qaku aung nävät a rha qa rhäk pät a qa inguna aa qäväläm di sa as kaku rhäk mamär na äm. ³¹ Sokt di ama rhäqap na rha nävät iaqyäkt ama gulänfi na ama ruvek di qoki

as ta nanakt na qa. Bä nga rhoqoräkt dä rhi qoar toqortäqya, "Qre va ma Kraisis ka rhän dä nga va qa rhualat na anga rhäqap anga muqunän anga nañis ngät kärangätmi i ngä vit masirhat pät tak täkt ama ruqa aa lat toqoräkt angät tpäs?"

Rha Rhäk Na Ama Ulaqimärharhärhäkt Näva Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Ivakt Iva Rhi Sangar Ma Jisas

³² Bä nga rhoqoräkt i ama Farisiqäna rha nari iaqyäkt ama gulänfi na ama ruvek i rhat tamän särhäm ne nä iarhongäkt ama engirhong sävät a qa dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha rhäk na ama ruvek kärarhani i rhit lu vät ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva rhi sangar a qa. ³³ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqya, "Aingo diva qale ngo ngu na ngän bät ama qot äm ama qäväläm nak kop näkt saqi ngua rhet sage iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo sarhe. ³⁴ Näkt toqoräkt iva ngua rhet dä va ngänit näm nani a ngo sokt diva qaku ngän namän bät a ngo bä qosaqi äkt iva qale ngo e di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae."

³⁵ Dä rha qoar na ne rhoqortäqya, "Ngu lu rhak täkt ama ruqa di qat tu aa snäng iva qa rhet sa qoe nai ivakt iva qaku ut namän bät a qa? Nga va qa rhet sa gläius sa äkt i qale ut kärhae mänguräp ama Jentailqäna bä va qä su rha? ³⁶ Ngakt bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ama rharimini mäniekt bä qa qoar toqortäqya, 'Va ngänit näm nani a ngo sokt diva qaku ngän namän bät a ngo' bä qosaqi qa qoar toqortäqya, 'Äkt i qale ngo e di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae?'"

Ama Reng Na Ama Rigi Ama Ngätädqäm Gi

³⁷ Näkt nga rhoqoräkt pät ama dängdängini na qa ama qunäga qarakni i ama moräs na qa ama qunäga vät iaqyäkt ama tmäski dä ma Jisas ka mair bä qa näs i qa qoar toqortäqya, "Ngakt bä aung gäarakni i aqäsä qa di mamär iva qä ang sagem ngo bä qä nakt. ³⁸ Bä auge qarak i qat nanakt na ngo di ma Ngämuqa aa enge ngärhi qoar iva ama reng na ama rigi ama ngätädqäm gi va qiat dän bä qi ngang näväm ga." ³⁹ Qa märhamän doqoräkt di qa muqunäga sävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qarakni i iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva nasot dä va rhi rha qa. Näkt as mudu inamäk bä sävät iomäkt ama qäväläm di as kaku ma Ngämuqa qa von da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa inguna ma Jisas di as kaku rha sek sa aa ngärhipki.

Matmät Ama Ruvek Inguna Nävät Ma Jisas

⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek nävät iaqyäkt ama gulänfi ta nari

iangärhäkt aa enge dä rha goar toqortäqyia, “Qoki ngäkkti mamär i rhak täkt ama ruqa di iaqäkt käarak i ma Ngämuqa aa vämginaqa.”

⁴¹ Bã qosaqi arhani di rha goar toqortäqyia, “Qa di nak ma Kraiss.” Dap koki as arhani di rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu mäniekt bã va ma Kraiss di nak kop pa qa rhän nae ma Galili?” ⁴² Nga qaku ngäkkti rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän i ma Kraiss di rha nävät ma Devit aa evedaqi näkt pa qa rhän nämät ama värhäm ama gaini na äm ma Betlehem äkt i mudu ma Devit nae?” ⁴³ Näkt nga rhoqoräkt dä matmät ama ruvek inguna nävät ma Jissas. ⁴⁴ Bã arhani ama ruvek di nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di qaku aung nävät a rha qa rhäk pät a qa.

⁴⁵ Näkt nga nasot dä nak as ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämg i ama mor qi evär däm da bã sage ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna dä iarhakt ama narhoerta rha snanbät sä iarhakt toqortäqyia, “Mäniekt bã qaku ngän män sä qa sarhe?”

⁴⁶ Dä iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt ta muvät toqortäqyia, “As mudu qaku aung i qat tamän doqor tak täkt ama ruqa.”

⁴⁷ Bã nga rhoqoräkt dä ama Farisiqäna rha snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga rhoqoräkt di ngäni goar i qosaqi qa iras tam ngän?” ⁴⁸ As ngäni lu i ama tpäskinarha dä ama Farisiqäna di qaku rhat nanakt na qa. ⁴⁹ Sokt di iaqyäkt ama guläñgi na ama ruvek di sa rhat nanakt iarhakt käararhae i qaku rhat dräm mamär nä ma Ngämuqa aa Muräkt. Rha di sa qale rha vä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm.”

⁵⁰ Dä akni nävät ama Farisiqäna ma Nikodemus iaqäkt käarak i sa mäqi qa met sage ma Jissas ka snanbät sa arhani nävät iarhakt ama narhoerta rhoqortäqyia, ⁵¹ “Nga varhäm aut muräkt di mamär iva urhi rhäksärha anga ruqa narhoer näkt nasot dä urhit träm i qat tualat toqor mäniekt?”

⁵² Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak nga ainge di qosaqi nge nae ma Galili? As ngi lu ma Ngämuqa aa enge mamär dä va ngi lu i ngät tamän i qaku ma Ngämuqa anga vämginaqa qä namän nae ma Galili.”

Ama Ruqi Qäraktni I Qia Qavatnävtlägut

⁵³ [*Bã nasot toqoräkt dä rha moe rha met säva arha vät

8

¹ dap ma Jissas di qa met säda ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. ² Näkt duququ vät duququs mamär dä saqi as ka män bã säva ama ansäspämg i ama mor

qi bã ama rhäqäp na rha ama ruvek tat dän bã sagem ga dä qa muqun bã qä nasäng i qä su rha.

³ Bã nga rhoqoräkt i qä su rha dä ama Skraipkäna rhi na ama Farisiqäna rha män gem ga sa ama ruqi qäraktni i rha sangar a qi rhoqoräkt i qi qavatnävtlägut bã rha mair na qi dä qa guläñgi at saqong nä qa ruvek ⁴ näkt ta goar nä ma Jissas toqortäqyia, “Qamorqa, rhakt täkt ama ruqi di ut sangar a qi inguna qia qavatnävtlägut. ⁵ Varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt di ma Moses kat tamän ma ama qrot särhäm ut iva urhi rhumät na ama ruqi rhoqoräkt täkt na ama dui bã va qi nãp. Bã nga rhoqoräkt dä ngu lu ainge di ngiat tamän mäniekt?”

⁶ Nävät tangät täkt arhä snanbät di rhi siqut nä ma Jissas i rhit nãm nani anga rhari-mini ivakt iva rhi rhäksärhäm ga. Sokt di ma Jissas ka angär bã qä nasäng i qät säm bät ivät na aa rhäktka.

⁷ Bã nga rhoqoräkt i qoki rhat naingbät mät ka i rhi snanbät sä qa rhoqoräkt dä qa sek aa uväs bã qa goar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bã auge nävät a ngän di qaku aa anga vuini di mamär iva qä er qä rhu qi na anga duiqa.” ⁸ Bã nasot toqoräkt dä saqi qa angär bã qät säm bät ivät. ⁹ Näkt nga nävät iangärhäkt aa enge dä arhani qararhani i rha nari qa di rhi nasäng i asägäk asägäk tat tet i mänasäng nävät ama srurha mamär näkt sä rha moekt bã äkt bã sokt nävät ma Jissas kã nä qa ruqi qäraktni i qoki as kiät mair.

¹⁰ Dä ma Jissas ka mair bã qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, qararhae rha qoe? Nga qaku aung iva qä rhäksärhäm nge?”

¹¹ Dä sa qärakt ka ruqi qia goar toqortäqyia, “Morqa, qop kaku aung.”

Dä ma Jissas ka goar na qi mamär toqortäqyia, “Bã nga rhoqoräkt dä qosaqi aingo di qaku ngu narhäksärhäm nge. Dap täkt di ngia rhet sokt di saqi as pa qale ngi narhäk pät anga vuini.”]

Aingo Di Ama Neraqa Bã Ba Ama Ruvek Pät Ama Ivätki

¹² Dä saqi as ma Jissas ka märhamän särha ama ruvek i qä goar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ama neraqa bã ba ama ruvek pät ama ivätki. Näkt iaqäkt käarak i qät päs gua rhäng di qaku mamär iva qä natmet pät bängangit angät tpäs dap pa qa sa ama neraqa na ama iar.”

¹³ Dä soknga ama Farisiqäna rha märhamän ma ama qrot särhäm ga rhoqortäqyia, “Iangärhäkt gi sameng di qaku ama engäkkti na ngät inguna rhäkt di qoki nge maräkt ngia män bã ngi sameng sävät a nas.”

* **7:53** Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhong ma 7:53 bã sävät ma 8:11 di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

¹⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha i qä qoar toqortäqyia, "Näma dä ngo maräkt ngu sameng sävät a nas sokt di iangärhäkt gu sameng di ama engätki na ngät inguna nguat dräm äkt i sa ngua män nae bā qosaqi nguat dräm äkt iva ngua rhet sae. Dap ngän di qaku ngänät dräm i ngua män na qoe nai bā qosaqi qaku ngänät dräm äkt iva ngua rhet sae. ¹⁵ Näkt aingän di ngän datnävämmne na ama ruvek arha lat parhäm ama ruvek arhä snängaqa dap ngo di qaku ngu namatnävämmne na aung anga ruqa aa lat. ¹⁶ Sokt di ngakt bā nga nguat tatnävämmne na ama ruvek arha lat dä qärangätni gu matnävämmne di ama räkt ngät inguna qaku sokt ngo nguat tatnävämmne dap ngo na ama Ngätmamäk kārakni i sa qa rhäk na ngo un datnävämmne. ¹⁷ Näkt kāqi varhäm angän Muräkt maräkt di sa rha sām i ngakt bā ama udiom ama ruiom ini sameng sävät ani di iomäkt in sameng di ngärhi qoar i ianiäkt di ama engätki nā ini. ¹⁸ Dap aingo di ama sägäk na ngo qarak i qä sameng sävät a nas. Näkt kosaqi akni qarak i qä sameng sävät a ngo di ama Ngätmamäk kārakni i sa qa rhäk na ngo."

¹⁹ Bā nga rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Ngu lu iaqäkt gi mam ga qoe?"

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Aingän di qaku ngänät dräm a ngo bā qosaqi gu mamäk. Inguna vadi mai ngänät dräm a ngo dä qosaqi vadi mai ngänät dräm gu mamäk."

²⁰ Rhangät täkt ama enge qärangät i qa märhamän bät a ngät di rhoqoräkt i qä su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi glaqot na ama ivärhäs kār qosni i rhat dräm dat tu ama vānbōn na ama ligär e. Sokt di qaku aung ga sangar a qa inguna sa toqoräkt di aa qäväläm di as kaku rhäk mamär na äm.

²¹ Näkt saqi as ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Aingo diva ngua rhet daqule ngän bā va ngänit nām nani a ngo sokt diva ngäni nāp mät angäna vuirhong. Inguna äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae."

²² Bā äkt i ama Judaqäna rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, "Nga va qä veng nās inguna sa qa qoar i äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae?"

²³ Dä ma Jisas di qop kat tamän i qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Aingän di ngän narhe dap aingo di ngo na rhävuk. Bā aingän di ngän nāmāni rhakt täkt ama ivätki dap aingo di qaku ngo nāmāni rhakt täkt ama ivätki. ²⁴ Bā äkt i sa ngua qoar na ngän iva ngäni nāp mät angäna vuirhong inguna ngakt bā qaku ngänät nanakt i ngo di iaqäkt kārak i ngu sameng i aingo di iaqäkt di qōki va ngäni nāp mät angäna vuirhong."

²⁵ Bā nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Ngu lu auge na nge?"

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Nak kop toqor varhäm gārängätni gua enge moe inamäk kārängät i sa ngu sameng sävät a nas." ²⁶ "Nak as masirhat nā gua enge sävät a ngän sä iarhongäkt kār qār hong iva ngua rhatnävämmne na ngän bät irhong angät tpäs. Sokt di iaqäkt kārak i qa rhäk na ngo di qat dräm ama engätki bā sokt agirhong gār qār hongni i sa ngua nari irhong nāmät ka di nguat tamän särha ama ruvek nävät ama ivätki nā irhong."

²⁷ Sokt di rhoqoräkt di qaku rhat dräm i nak ma Jisas kat tamän särhäm da sävät ama Ngätmamäk.

²⁸ Bā nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngakt bā sa ngän sek sä ma Ruqa aa Emga dä va ngäni räm i aingo di iaqäkt kārak i ngu sameng i aingo di iaqäkt bā ngo di qaku sokt ngo ngu namualat nā guani dap sokt nguat tamän bät iarhongäkt kār qār hong i ama Ngätmamäk sa qa su ngo rhäm irhong. ²⁹ Näkt iaqäkt kārak i qa rhäk na ngo sarhe di qaku qa met daqule ngo dap kale qa gem ngo inguna vasäqes dä nguat tualat nā qärängätni ama lat i märmär gem ga nävät a ngät."

³⁰ Bā nga rhoqoräkt i as kat tamän bät iangärhäkt ama enge dä sa ama rhäqāp na rha ama ruvek tat nanakt na qa.

Ama Engätki Va Qia Rhuisiska Vät A Ngän

³¹ Dä soknga ma Jisas ka qoar nā iarhakt ama Judaqäna qārarahani i rhat nanakt na qa rhoqortäqyia, "Ngakt bā ngän det parhäm gu rhisu di aingän di nak gu mudäsāqongda mamär. ³² Bā va ngänät dräm ama engätki bā va iaqyäkt ama engätki qia rhuisiska vät a ngän."

³³ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Nak aiut di ma Abraham aa qārhae na ut bā as mudu qaku qali lut i ama latta mavāngam ba aung aa rem. Ngu lu mäniekt bā va ngi qoar iva ngia rhuisiska vät a ut?"

³⁴ Dä sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i iarhakt moe qārarahae i rhat tualat na ama vuirhong di iarhakt di qale rha va ama vuirhong angärha rem. ³⁵ Näkt ama latka mavāngam gārakni i qale qa va akni aa rem di qaku qa nāmāni ama enevaqi ma ama soktām dap ama ruqa aa emga di sa qale qa ma ama soktām māni iaqyäkt ama enevaqi. ³⁶ Bā äkt i ngakt bā ma Ruqa aa Emga sa qa muisiska vät a nge diva isisika vät a nge mamär. ³⁷ Bā nguat dräm i ngän di ma Abraham aa qārhae. Sokt di nani a ngän masirhat iva ngäni veng ngo inguna qaku ngänät nanakt nā qärängätni gua enge.

³⁸ Näkt aingo di nguat tamän särhäm ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngua lu irhong doqoräkt i qale ngo ge gu mam dap ngän di ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngän nari irhong nämät angän mamäk.”

Ma Sämga Aa Es Na Ngän

³⁹ Bâ nga rha nari rhoqoräkt dâ rha muvät toqortäqyia, “Ma Abraham di aut mamäk.”

Dâ ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bâ ma Abraham aa es na ngän mamär dâ vadi mai mamär iva ngän dualat na ama lat kärangätni i sa ma Abraham ga mualat na ngät. ⁴⁰ Aingo di sa ngua sameng ba ngän na ama engätki qäraktni i ngua nari qi nage ma Ngämuqa dap täkt di nani a ngän iva ngäni veng ngo. Ma Abraham di mudu qaku qa mualat na agung anga lat toqoräkt. ⁴¹ Dap ngän di ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i qoki angän mamäk kat tualat nä irhong.”

Bâ nga rhoqoräkt dâ rha muvät pät a qa i rha märhamän särhäm ga na ama qrot toqortäqyia, “Aiut di qaku ama rhoes na ut kärarhani i sa rha män nävät ama qavatka. Sokt aut mamäk ama sägäk bâ iaqäkt di ma Ngämuqa.”

⁴² Dâ ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bâ ma Ngämuqa di nak angän mamäk na qa di mamär iva angäna snäng bät a ngo inguna ngua män nage ma Ngämuqa bâ rhäkt di sa qale ngo rhe. Bâ qosaqi qaku ngua män barhäm gu snängaqa dap ka maräkt ka rhäk na ngo. ⁴³ Mäniekt bâ qaku qunäga vät a ngän sä rhangät täkt gua enge? Ama rharimini qärqäni i qaku qunäga vät a ngän sä gua enge dinguna qaku nani a ngän iva ngän namat maengäkt sä ngät. ⁴⁴ Aingän di angän mamäk ma Sämga bâ nani a ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa. Näkt ka di sa qat dräm gä veng ama ruvek mänasäng nävät ama rharimini. Bâ qa di qaku qat dräm gat tualat parhäm ama engätki inguna qaku ama engätki qia e gem ga. Bâ nga rhoqoräkt iva qä iras dâ qat dräm gat tualat parhäm aa snängaqa maräkt inguna qa di ama irasmätka bâ ama irasirhong angät mamäk.

⁴⁵ “Bâ äkt i qaku ngänät nanakt na ngo inguna nguat tamän bät ama engätki. ⁴⁶ Nga mamär iva aung nävät a ngän gä qoaräs na ngo sävät anga vuini qärqäni i sa ngua mualat nä ini? Ngakt bâ nga nguat tamän bät ama engätki dâ mäniekt bâ qaku ngänät nanakt na ngo? ⁴⁷ Iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa es na rha di rhat nari ma Ngämuqa aa enge. Bâ ama rharimini qärqäni i qaku ngänät dräm ngänät nari ngät dinguna qaku ma Ngämuqa aa es na ngän.”

As Toqoräkt I Qaku Rha Sa Ma Abraham Dâ Sa Qale Ngo

⁴⁸ Dâ ama Judaqäna rha muvät pät a qa i rhi snanbät toqortäqyia, “Nga ngätki na ut toqoräkt i urhi goar i nge di ama Samariaqa na nge dâ ama iauska qa e mät nge?”

⁴⁹ Dâ ma Jisas ka goar toqortäqyia, “Aingo di qaku ama iauska qa e mät ngo dap ngut kutdrir sage gu mamäk sokt di aingän di qaku ngänit kutdrir sagem ngo. ⁵⁰ Bâ aingo di qaku ngut nän nani ama murhämeska bâ ba nas dap akni qa e qärakni i qät nän nani ama murhämeska bâ ba ngo bâ qa diva qat tatnävämne na ama ruvek. ⁵¹ Näkt nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bâ iaqäkt kärak i qat tet parhäm gua enge di qa di qaku mamär iva qä nañäp.”

⁵² Dâ soknga ama Judaqäna rha goar na qa rhoqortäqyia, “Nak täkt di ut dräm i nge di ama iauska e mät nge inguna ma Abraham gä nä qärarhani ma Ngämuqa aa vämginarha di sa rha ñäp. Dap nge di ngi goar i iaqäkt kärak i qat tet parhäm gia enge di qaku mamär iva qä nañäp. ⁵³ Nak nga nge di ama moräs na nge masirhat pät aut mamäk ma Abraham aa uväs? Ma Abraham di sa qa ñäp bâ qosaqi sävät kärarhani ma Ngämuqa aa vämginarha. Ngu lu ngiat tu gi snäng i nge di auge na nge?”

⁵⁴ Dâ sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngakt bâ ngut sek sä gu ngärhipki dâ iaqäkt gu murhämeska di qaku mamär vät guani na qa. Dap sokt gu mamäk kärakni i ngäni goar i angän Ngämuqa na qa di iaqäkt kärak i qät sek sä gu ngärhipki. ⁵⁵ Bâ näma dâ qaku ngänät dräm a qa sokt di aingo di nguat dräm a qa. Ngakt bâ nga vadi mai ngua goar i qaku nguat dräm a qa dâ va ama irasmätka na ngo rhoqor ngän sokt di nak nguat dräm a qa bâ nguat tet parhäm aa enge. ⁵⁶ Bâ angän mamäk ma Abraham di qä qok masirhat nävät iomäkt iva qä lu gu mänmänäs. Bâ qa lu äs dâ märmär gem ga.”

⁵⁷ Dâ soknga ama Judaqäna rha goar na qa rhoqortäqyia, “Nga sa ngia lu ma Abraham doqoräkt i gi qoeo di as kaku ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ngät?”

⁵⁸ Dâ sa ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i as toqoräkt i qaku rha sa ma Abraham dâ sa ngo di sa qale ngo.” ⁵⁹ Bâ nga rha nari rhoqoräkt dâ rha mat ma ama dui ivakt iva rhi rhumät na qa sokt di ma Jisas ka ngaip nas bâ up na qa i qa lir qa met näva ama ansäspämgi ama mor qi.

9

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Ama Säsur Qa

¹ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jisas ka met näva ama ansäspämgi ama mor qi bâ qat tet parhäm aa iska dâ qa lu ama ruqa qärakni

i qa säsür mänašäng doqoräkt i rha sa qa. ² Dä aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu auge qa mualat na ama vuini bä äkt i rha sa rhak täkt ama ruqa i ama säsur qa? Nga rhak täkt ama ruqa ura aa mamäqiom?”

³ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qaku rhak täkt ama ruqa bä qosaqi qaku qärqiomni aa mamäqiom da mualat na anga vuini dap ka män i ama säsurqa na qa divakt iva ama ruvek diva rhi lu ma Ngämuqa aa lat pät kärangätni aa iar. ⁴ Bä nga rhoqor täkt i as ge qunäga dä mamär iva ut tualat nä iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo aa lat inguna qorhäs iva bängagi iva qaku aung gä namualat. ⁵ Näkt as toqor täkt i qale ngo mäni ama ivätki di ama neraqa na ngo bä ba ama ruvek nävät ama ivätki.”

⁶ Bä nga nasot iangärhäkt aa enge dä qa qot pät ivät näkt ka näpgoer na ama ivätki qi na aa rhäbänfi näkt ka mat a qi bä qa mu qi vät ka ruqa aa mänap angärha rhäng. ⁷ Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä ngi rhor nas mat ama egoga qärakni i rhat tes ka i ma Siloam.” Näkt iaqyäkt ama ngärhipki i Siloam di na ama Judaqäna arha enge di rhoqortäqyia, qa rhäk na qa. Bä äkt i iaqäkt ama ruqa qa met bä qa rhor nas näkt sa qa män säva vät i qat nañäm.

⁸ Dä qärrahani ama ruvek i rhat dräm dat tas glaqot na qa bä sävät kärarhani i mudu rhat lu qa i qä nän nani anga ligär di rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nguaräm dak täkt ama ruqa di nak kop iaqäkt kärak i qat dräm gat muqun bä qä nän nani anga ligär.” ⁹ Dä arhani rha qoar i nak kop iaqäkt. Dap arhani di rha qoar toqortäqyia, “Qaku, nak kop kat nañäm doqor qa.” Sökt di qa ruqa maräkt di qop kat tamän doqortäqyia, “Nak kop aingo rhäkt.”

¹⁰ Bä äkt i rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa mamär toqortäqyia, “Dä ngu lu mäniekt bä äkt i ngiat nañäm?”

¹¹ Dä sa qa muvät toqortäqyia, “Ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Jisas ka näpgoer na ama ivätki qi na aa rhäbänfi näkt ka mu qi vät gu mänap angärha rhäng. Näkt ka qoar na ngo iva ngua rhet sämät ama egoga ma Siloam bä va ngu rhor nas. Bä nga nasot toqoräkt i sa ngua met bä sae bä ngua rhor nas dä nguat nañäm.”

¹² Näkt nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu iaqäkt ama ruqa qa qoe nai?”

Dä sa qa qoar toqortäqyia, “Qaku nguat dräm.”

Ama Farisiqäna Rha Rävät Mamär Sa Ama Säsur Qa I Märäs Pät A Qa Rhoqor Mäniekt

¹³ Näkt nga nasot dä rha met sa ama ruqa qärakni i mudu ama säsur qa bä sage ama

Farisiqäna. ¹⁴ Iaäqäkt ama qunäga qärakni i ma Jisas ka näpgoer na ama ivätki qi na aa rhäbänfi bä qa mu qi vät ama säsurqa aa mänap angärha rhäng bä sa qat nañäm di ama Sabat. ¹⁵ Bä nga rhoqoräkt dä qosaqi ama Farisiqäna rhi snanbät sä qa i mäniekt bä qat nañäm. Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qa mu ama ivätki i qa näpgoer na qi qi na aa rhäbänfi vät gu mänap angärha rhäng näkt ngua rhor nas bä rhäkt di nguat nañäm.”

¹⁶ Dä arhani ama Farisiqäna rha qoar toqortäqyia, “Iaäqäkt ama ruqa di qaku qa nage ma Ngämuqa inguna qaku qat tet parhäm ama Sabat aa muräkt.”

Dap arhani nävät a rha di rha snanbät toqortäqyia, “Ngu lu nga mamär iva anga ruqa qärakni i qat tualat na ama vuirhong di qa rhualat na anga muqunän anga nañis ngät toqor tangät täkt?”

Bä nga nävät tom däkt dä matmät arhä snänqaqa bä ama udiom na rha. ¹⁷ Bä äkt i saqi rha rhong sävät kärak ka ruqa i mudu ama säsur qa bä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu ainge qärak i sa iaqäkt ka ruqa qa mumäräs pät gi saqong diva ngia rhamän doqor mäniekt sävät a qa?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Qa di akni ma Ngämuqa aa vämginaqa.”

¹⁸ Sökt di ama Judaqäna di qoki as kaku rhat nanakt i iaqäkt ama ruqa di mudu ama säsur qa näkt nasot dä sa märäs pät aa saqong bä qat nañäm bä dängdäng i sa rha rhäkne nani aa mamäqiom. ¹⁹ Bä sa nga rhoqoräkt i aa mamäqiom in män dä rha snanbät sä iom doqortäqyia, “Nga rhak täkt di in oemga iaqäkt kärak i ini qoar i sa in sa qa i ama säsurqa na qa? Ngu lu mäniekt bä rhäkt di qat nañäm?”

²⁰ Dä sa aa mamäqiom in muvät toqortäqyia, “Unät dräm i qa di in oemga bä qosaqi unät dräm i aa nanäk kia sa qa i ama säsur qa. ²¹ Sökt di qaku unät dräm i mäniekt bä sa rhäkt di qat nañäm bä qosaqi qaku unät dräm i auge iaqäkt kärak i qa mumäräs pät aa saqong bä qat nañäm. Ngäni snanbät sä qa inguna qa di sa ama mor qa bä va qa rhamän bä ba nas.”

²² Näkt ama rharimini qärqäni i aa mamäqiom in märhamän doqoräkt dinguna init len ama Judaqäna i sa nguna ama Judaqäna rha rhares ba ne iva iaqäkt kärak i qä qoaräs mamär i ma Jisas di mä Krai na qa diva rhi qutmäs a qa näva arhä mämairqi. ²³ Bä äkt i rhoqor täkt dä sa aa mamäqiom in goaräs na rha rhoqortäqyia, “Sa qa di ama mor qa dap ngäni snanbät sä qa.”

²⁴ Bä äkt i saqi as ama Judaqäna rha mes kärak ka ruqa i mudu ama säsur qa bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ut dräm i iaqäkt ama ruqa qärak i qa mumäräs pät gi saqong di qat dräm gat tualat na ama vuirhong. Dap

täkt di mamär iva ngi vodä gia ansäs sage ma Ngämuqa.”

²⁵ Dä sa qa muvät toqortäqyia, “Qaku nguät dräm i iaqäkt ama ruqa di qat dräm gat tualat na ama vuirhong ura qaku. Dap sokt kärqäni i nguät dräm ini di mudu ama säsurqa na ngo dap täkt di sa nguät nañäm.”

²⁶ Dä soknga rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu qa mäsana na nge? Ngu lu qa mumäräs pät gi saqong doqor möniekt?”

²⁷ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Sa mai ngua qoar na ngän sokt di qop kaku ngän nari. Ngu lu möniekt bä nani a ngän iva saqi ngäni nari nasot a nas? Nga nani a ngän iva qosaqi aa mudäsaqongda na ngän?”

²⁸ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rhat tuma qa i rhi qoar toqortäqyia, “Nge di iaqäkt ama ruqa aa mudäsaqongga na nge dap aiut di ma Moses aa mudäsaqongda na ut! ²⁹ Inguna sa ut dräm i ma Ngämuqa qa märhamän särhä ma Moses dap iaqäkt ama ruqa di qoki sa qaku ut dräm äkt i qa män nae.”

³⁰ Dä qarak ka ruqa qa muvät pät a rha i qä qoar toqortäqyia, “Nak täkt di qräk mät ngo inguna sa ngäni qoar i qaku ngänät dräm äkt i qa män nae sokt di nak ka mumäräs pät gu saqong! ³¹ Näkt ut dräm i ma Ngämuqa di qaku qat nari nämät ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong. Dap sokt kat nari nämät ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na qa bä rhat tet parhäm aa snängaqa. ³² Näkt kosaqi mudu as kaku aung ga nari sävät anga ruqa qarakni i aa nanäk kia sa qa i ama säsur qa näkt nasot dä akni ama ruqa qa mumäräs pät aa saqong. ³³ Ngakt bä iaqäkt ama ruqa di qaku qa nage ma Ngämuqa di vadi mai qaku qä namualat nä guani.”

³⁴ Dä rha muvät pät a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Nge di sa rhäqäp gia iar mamär na ama vuirhong doqoräkt i gi nanäk kia sa nge. Ngu lu möniekt bä nani a nge iva ngi su ut? Qaku mamär vät a nge iva ngi nasu ut.” Näkt nga nasot iangärhäkt arha enge dä rha qutmäs a qa näva arhä mämairqi.

Ama Säsur Qa Ama Ruqa Aa Qatnanakt

³⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka nari i sa rha qutmäs iaqäkt ama ruqa näkt toqoräkt i qa män bät a qa dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Nga ngiat nanakt nä ma Ruqa aa Emga?”

³⁶ Dä qa ruqa qa snanbät toqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu auge iaqäkt? Ngä qoar na ngo ivakt iva nguät nanakt na qa.”

³⁷ Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di nak sa ngia lu qa bä qa di rhak täkt kärak i ngi na qa in damän särhäm ne.”

³⁸ Dä qa ruqa qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Gua Engeska, sa rhäkt di nguät

nanakt.” Näkt nga rhoqoräkt dä sa qa ansäs sage ma Jisas.

³⁹ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngua män sämäni ama ivätki ivakt iva ngua rhatnävämmi na ama ruvek iva ama ruvek kärarhani i qaku rhat nañäm diva rhat nañäm dap iarhakt kärarhae i rhat nañäm diva qaku rhat nañäm.”

⁴⁰ Näkt arhani ama Farisiqäna qärrarhani i qale rha rhi nä ma Jisas ta nari qa i qa märhamän doqoräkt dä sa rha snanbät toqortäqyia, “Ngu lu mänia? Nga aiut di qosaqi ama säsurta na ut?”

⁴¹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Nak ngakt bä nga ama säsurta na ngän dä vadi mai qaku ngän nata ama rhäksärhäm inguna nävät angäna vuirhong dap nguna rhäkt di ngäni qoar i ngänät nañäm di as pa qale ngän ba angäna vuirhong angät täksärhäm angärha rem.”

10

Ma Jisas Di Qa Rhoqor Ama Ruqa Qarakni I Qät Lu Vät Ama Sipsipkäna Mamär

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i ama ruqa qarakni i qaku qat don sämät ama sipsipkäna angärha surqa mät ama tmongi dap kät beng mavängam bät a qa bä savuk di iaqäkt di ama suaqa bä qa di qosaqi ama ruqa qarakni i qä rhar ta ama ruvek arhä qärhong. ² Dap ama ruqa qarakni i qat don mät ama tmongi bä savuk di iaqäkt di ama ruqa qarak i qät lu vät iangärhäkt ama sipsipkäna. ³ Näkt ama ruqa qarakni i qät lu vät ama tmongi di qät tar nanokt ka savuk bä ama sipsipkäna ngät nari nämät iaqäkt kärak i qät lu vät a ngät. Näkt kat tes iangärhäkt aa sipsipkäna na angät ngärhep asägäk asägäk bä qä rhoer nanokt ngät navuk bä sä dalek.

⁴ “Bä nga rhoqoräkt i sa vuk sä qa sä iangärhäkt aa sipsipkäna moekt dä sa qä rhoer nanokt ngät dap dängdäng na ngät nasot a qa inguna ngät dräm aa eguinga. ⁵ Sokt di iangärhäkt aa sipsipkäna di qaku mamär mas iva ngä namet nasot anga ruqa anga nañis ka i ngakt bä nga rhoqoräkt dä va ngärhi ang daqule qa inguna sirhäkt kaku ngä naräm anga nañiska aa eguinga.”

⁶ Ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqtuki sokt di qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt aa enge.

⁷ Dä soknga saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i ngo di ama tmongi na ngo bä ba ama sipsipkäna. ⁸ Näkt sa iarhakt kärarhae moekt ama ruvek i mudu rha er ta män näkt sä ngo di ama suarha na rha bä rha di ama ruvek kärarhani i rhi rhar ta arhani arhä qärhong sokt di ama sipsipkäna

di qaku ngät nari nämät ta. ⁹ Aingo di ama tmongi näkt kärakni i qat don mät iaqyät ama tmongi diva ama iar va aa uväs. Bã va qa di qat don savuk dã saqi vukpuk sä qa bã va qat dãn bãt ama mãmägän.

¹⁰ "Näkt ama suaqa di qat dãn divakt iva sokt kã sua bã qã veng näkt kosaqi qã slava mamär nä iarhongäkt moe. Dap aingo di sa ngua män ivakt iva ba ngät na ama iar qärangätni i rhäqäp ngät na ama mãmägän. ¹¹ Näkt kosaqi aingo di ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkãna mamär i sa qat drãm gät boda aa iar ba ngät. ¹² Dap ama ruqa qärakni i rhit sek mã qa vät ama lat i qät lu vät ama sipsipkãna di iaqät di qaku ama ngärhik bã ba ama sipsipkãna. Bã äkt i nga rhoqoräkt i qã lu ama mäsmäs pämgã ama muräpka i qã ngang inamuk dã va qã ngang masirhat daqule ama sipsipkãna. Bã sa va iaqäkt ama muräpka qã nesmät na angätni nävät ama gulãngi nä iangärhäkt ama sipsipkãna dap pa vräs na ngät i ngärhi ang mavängam. ¹³ Bã iaqäkt ama ruqa diva qã ang masirhat daqule ama sipsipkãna inguna qa di sokt tit sek mã qa vät ama lat i qät lu vät ama sipsipkãna bã äkt i qaku qänäskãnes ka iva qät lu vät a ngät mamär.

¹⁴ "Aingo di iaqäkt ama ruqa qärak i qät lu vät ama sipsipkãna mamär bã ngo di nguat drãm gu sipsipkãna bã iangärhäkt ama sipsipkãna di ngät drãm a ngo ¹⁵ nak kop toqorne rhoqoräkt i ama Ngätmamäk di qat drãm a ngo dã qosaqi ngo di nguat drãm ama Ngätmamäk. Bã ngut bodã gua iar bã ba ama sipsipkãna. ¹⁶ Näkt kosaqi angätni gu sipsipkãna nga e qärangätni i qaku ngät nämäni rhakt täkt ama gulãngi na ama sipsipkãna diva qoki as pa ngu rha ngät sagem mes. Bã va ngät di qosaqi ngät nari nämät ngo bã sa va ama sägäkt ama gulãngi na ama sipsipkãna dã va ama sägäk ama ruqa qärakni iva qät lu vät a qi.

¹⁷ "Näkt ama rharimini qärqãni i gu mamäk aa snäng bãt a ngo dinguna ngut bodã gua iar ivakt iva saqi as ngu rhäqäs tãm ngät. ¹⁸ Näkt pa qaku aung gã narhäksot nä gua iar dap na ngu vodãm ngät parhãm gu snängaqa. Inguna sa gu mamäk ka rhares pät gua rhäng iva ngu vodã gua iar dã saqi ngu rhäqäs tãm ngät. Gu mam ga muräkt bã ba ngo rhoqoräkt."

¹⁹ Bã nga nävät tangät täkt ma Jisas aa enge dã saqi as matmät ama Judaqãna. ²⁰ Bã ama rhäqäp na rha nävät a rha di rhi qoar toqortäqyia, "Iaqäkt di ama iauska qa e mät ka bã guani na qa mamär. Ngu lu mäniekt bã va ut nari nämät ka?"

²¹ Dap arhani di rhi qoar toqortäqyia, "Nga mamär iva anga iauska qa rhumäräs pät ama ruvek ama säsur ta arhã saqong? Nak tangät täkt ama enge di qaku ngät nämät

ama ruqa qärakni i ama iauska qät tãk pät a qa."

Aingo Ngu Na Ama Ngätmamäk Di Sägäk Na Un

²² Näkt nga nasot iangärhäkt dã ama tmäski ama mor qi qia män e ma Jerusalem gäarakni iva rha rhu arhã snäng sävät ama ansäspämgã ama mor qi qärakni i mudu saqi as ta vodãm gi sage ma Ngämuqa. Bã rhoqoräkt di ama soeng angät kunäng ²³ bã ma Jisas di qale qa va ama ansäspämgã ama mor qi bã qat tet mänguräp ama suqulap sa ama ungi qärqapni i rhat tes ap i ma Solomon Aa Suqulap. ²⁴ Bã rhoqoräkt dã sa västãmne na ama Judaqãna namet a qa bã rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngu lu va qäsna dã va ngi qoar na ut mamär sävät a nas? Ngakt bã ma Kraiss na nge dã ngi qoaräs na ut mamär."

²⁵ Dã ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Sa ngua qoaräs na ngän sokt di qaku ngänät nanakt. Iangärhäkt gua lat kärangät i nguat tualat na ngät di ngät nävät gu mamäk aa ngärhipki bã ngät di ngärhi sameng sävät a ngo ²⁶ sokt di qaku ngänät nanakt inguna ngän di qaku ngän nämäni gu gulãngi nä gu sipsipkãna. ²⁷ Gu sipsipkãna di ngät nari gua eguinga dã ngärhit päs gua rhäng bã nguat drãm a ngät. ²⁸ Näkt ngut bon ngät ta ama iar ama sok tãm ngät bã sa va qaku mamär iva qäbäs na ngät dã va qaku mamär iva aung gã nar tãm ngät nagem ngo. ²⁹ Bã gu mamäk kärakni i qa von ngo rhäm ngät di ama moräs na qa masirhat pa ama ruvek moe arhã väs bã äkt i qaku mamär iva aung gã nar tãm ngät nagem ga. ³⁰ Bã ngo ngu na ama Ngätmamäk di sägäk na un."

³¹ Näkt nga ama Judaqãna rha nari rhoqoräkt dã saqi as ta mat ma ama dui ivakt iva rhi rhumät na qa. ³² Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Sa ngua qia a ngän da ama rhäqäp na ngät ama mär ngät ama lat nage ama Ngätmamäk. Ngu lu agi a lat nävät iangärhäkt diva ngäni rhumät na ngo vät angät tpäs?"

³³ Dã sa ama Judaqãna rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Aitut diva qaku ut narhumät na nge vät agung angät tpäs nävät iangärhäkt gia lat ama mär ngät dap pät iomäkt i qaku ngit kutdrir sävät ma Ngämuqa inguna nge di nak kop ama ruqa mavängam näkt mamär dã ngiat tes nas i nge di ma Ngämuqa na nge."

³⁴ Dã ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Sa ngänät drãm i sa rha sãm ama enge vã ma Ngämuqa aa Muräkt kärangätni i ngärhi qoar toqortäqyia, 'Sa ngua qoar i aingän asägäk asägäk di ama ngämuqa na ngän.' ³⁵ Ngakt bã ma Ngämuqa qa mes iarhakt ama ruvek i ama ngämuqa na rha iarhakt kärarhae i sa qa von da aa enge ba

rha näkt kaku mamär vät anga ruqa iva qä nanbetäk mät na aa enge ³⁶ dä ngu lu mäniekt bä ngäni qoar nä iaqäkt karak i sa ama Ngätmamäk ka arñis na qa bä ba nas bä qa rhäk na qa sämäni rhakt täkt ama ivätki i qaku qät kutdrir sage ma Ngämuqa rhoqoräkt i qä qoar toqortäqyia, ‘Aingo di ma Ngämuqa aa emga na ngo?’ ³⁷ Ngakt bä qaku nguat toalat nä iarhongäkt kärqärhong i gu mamäk kat toalat nä irhong dä mamär iva qale ngänät nanakt na ngo. ³⁸ Dap ngakt bä nguat toalat nä iarhongäkt sokt di ngän di qaku ngän dat maengäkt sä gua enge dä mamär iva ngänät nanakt nä gua lat ivakt iva qunäga vät a ngän i ama Ngätmamäk di qa e gem ngo bä ngo di sa ngua e ge ama Ngätmamäk.”

³⁹ Bä nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä saqi as ta siqut iva rhi sangar a qa sokt di qa met nämät arhä rhäkt. ⁴⁰ Näkt nga nasot toqoräkt dä evär dä ma Jisas särhage na ama rigi ma Jordan bä sävät ama ivärhäs kärqosni i mäqi ma Jon gä baptais pät ama ruvek bä qale qa e. ⁴¹ Bä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta män sagem ga näkt ti qoar na ne rhoqortäqyia, “Nak ngätki i ma Jon di qaku qa mualat na anga muqunängi anga nañis ki sokt di nak aa enge moe qärangätini i qa märhamän bät a ngät sävät tak täkt ama ruqa di ama engätki na ngät.” ⁴² Dä sa ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät iosäkt ama ivärhäs tat nanakt nä ma Jisas.

11

Ma Lasarus Aa Tñäpki

¹ Näkt nga rhoqoräkt di akni ama ruqa qaräkn i rhat tes ka i ma Lasarus nämät ama värhäm ma Betani qarqomni i ma Maria qi na arha matki ma Marta ina värhäm di aräm ga. ² Bä iaqyäkt ma Maria qaräkn i qale arha matka ma Lasarus mät ama rämgi di nak kop iaqyäkt karak i sa qia vrit na ama oel ama mär at tamaska vät ma Engeska aa qariglem dä qia suqup pät iglem na at käseng. ³ Bä nga rhoqoräkt dä laemäkt ki na arha matki in däk na ama enge sage ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, ama ruqa qaräkn i qia snäng bät a qa di aräm ga.”

⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka nari iangärhäkt ina enge dä qa qoar toqortäqyia, “Rhakt täkt ama rämgi di qaku mamär iva iaqäkt kä nañäp mät ki. Dap iaqyäkt ama rämgi diva nani ma Ngämuqa aa murhämiska ivakt iva nävät a qi diva rhi sek sä ma Ngämuqa aa emga.”

⁵ Ma Jisas di aa snäng bät ma Marta qi na arha lätki dä ma Lasarus. ⁶ Bä nga qa nari i ma Lasarus di aräm ga dä as kale qa äkt pät aiomni ama qunängiom. ⁷ Näkt nga nasot iangärhäkt dä qa qoar na aa mudäsaqongda

rhoqortäqyia, “Saqi as evär däm ut sae ma Judia.”

⁸ Sokt di nga rha nari rhoqoräkt dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nak kop kre rhäkt di nani ama judaqäna iva rhi rhumät na nge na ama dui dap nga nani a nge iva evär däm nge sae?”

⁹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngänät dräm i mänäsäng bät duququs bä dängdäng säpbängang di ama qunäga qät bon da ama neraqa. Ama ruqa qaräkn i qat tet pät kunäng di qaku qat dräm arharpus na qa inguna qat nañäm da ama neraqa ba ama ivätki. ¹⁰ Dap nga qat tet näp bängagi diva arpus na qa inguna qaku anga neraqa gem ga.” ¹¹ Näkt nga nasot tangät täkt aa enge dä saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aurha ruqaqa ma Lasarus di sa qa mänatäm sokt diva ngua rhet sae ivakt iva ngu rhäqäm a qa.”

¹² Dä soknga aa mudäsaqongda rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngakt bä qä mänatäm diva märäs pät a qa.” ¹³ Näkt toqoräkt di ma Jisas di sa qat tamän sävät ma Lasarus aa tñäpki sokt di aa mudäsaqongda di rhat tu arhä snäng i qat tamän sävät ama mänäpki mamär.

¹⁴ Dä ma Jisas ka qoar na rha mamär toqortäqyia, “Ma Lasarus di sa qa ñäp ¹⁵ sokt di märäm gem ngo i qaku qale ngo e divakt iva sä ngän iva ngänät nanakt. Dap täkt di u rhet sagem ga.”

¹⁶ Dä ma Tomas käräkn i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsaqonga di qa qoar nä iarhakt moe ama mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Rhäkt di qosaqi ut moe u rhet ivakt iva urhi ñäp ut na qa.”

Aingo Di Iaäkt Karak I Qat Täranas Na Ama Ruvek Nämät Ama Tñäpki Bä Qosaqi Ngo Di Ama Iar

¹⁷ Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka män e dä qa lu i sa qale ma Lasarus aa släqyige mät ama liqi qaräkn i sa rha rhap mä qi mäni ama qäsäpki. Aa släqyige di sa qale ige äkt pät ama levaet ama qunäng. ¹⁸ Näkt ma Betani di ngäkt kre ama dävauq ama kilomitaqäna nae ma Jerusalem sae sämät äm ¹⁹ bät äkt i sa ama rhäqäp na ama ruvek ta män sage ma Marta qi nä ma Maria ivakt iva rhit säm ama märmärgem sävät in snängaqa nasot in gamoeqa ma Lasarus.

²⁰ Bä sa nga rhoqoräkt i ma Marta qi nari sävät ma Jisas i as kat tet inamuk iva sagem da dä sa qia met ivakt iva qi rhäkna is nani a qa dap ma Maria di qali qi va vät. ²¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Marta qi män bät ma Jisas dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, nga vadi mai qale nge rhe dä sa vadi mai qaku mamär iva gua lätkä qä nañäp. ²² Nämä dä sa qa ñäp sokt di nguut

dräm iva ma Ngämuqa qä von nge rha agini qärqäni i ngi nän ga rhäm ini.”

²³ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Gia lätkta di saqi as pa qa rhäranas nämät ama tñäpki.”

²⁴ Bä nga ma Marta qia nari rhoqoräkt dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Nguat dräm iva saqi as pa qa rhäranas nämät ama tñäpki vät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek moe rha rhäranas pät ama dängdängini na qa ama qunäga.”

²⁵ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Aingo di iaqäkt kärak i qat täranas na ama ruvek nämät ama tñäpki bä qosaqi ngo di ama iar*.” Näkt aung gärakni i qat nanakt na ngo i näma dä sa qa ñäp sokt diva ama iar qa ²⁶ bä qosaqi iarhakt moe qärarhae i rhat däqäm näkt tat nanakt na ngo di qaku mamär iva rhi nañäp. Nga ngiat nanakt toqor täkt?”

²⁷ Dä sa qia qoar nä qa rhoqortäqyia, “Ari Engeska, nguat nanakt i nge di ma Ngämuqa aa emga ma Kraisi iaqäkt kärak i sa mudu rha säm iva as mirhup nasot dä va qa rhän sämäni ama ivätki.”

Ma Jisas Kät Nok

²⁸ Näkt nga nasot i sa qia qoar nä ma Jisas toqoräkt dä saqi evär däm gi bä qia siqutmät ba arha lätkti ma Maria iva qia rhet särhage sagem gi. Näkt kia qoar na qi rhoqortäqyia, “Sa Qamorqa di rhakni dap kät täkne nani a nge.” ²⁹ Bä äkt i nga ma Maria qia nari rhoqoräkt dä sa qia lir qia märanas bä qia met sagem ga. ³⁰ Rhoqoräkt di ma Jisas di as kaku qa män mät iomäkt ama värhäm dap kale qa as pät ama ivärhäs äkt kärqosni i sa ma Marta qia män bät a qa e. ³¹ Näkt nga rhoqoräkt i ama ruvek kärarhani i sa qale rha rhi nä ma Maria va vät i rhit säm ama märmärgem sävät at snängaqa di rha lu rhoqoräkt i qia lir qia märanas bä vuk sä qi sä dalek dä sa rha met nasot a qi i rha mu arhä snäng iva qia rhet sävät ama ivärhäs kärqosni i rha mu ma Lasarus aa släqyige e ivakt iva qi igi sävät ige.

³² Bä nga rhoqoräkt i ma Maria qia män äkt pät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i qale ma Jisas e dä sa qia lu qa dä arpus na qi samäk säng aa qar bä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, nga vadi mai qale nge rhe dä sa vadi mai qaku mamär iva gua matka qä nañäp.”

³³ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu qi i qi na ama ruvek kärarhani i sa rha män di na qi i rhit nok dä sa airäs ka masirhat bä qät lavuqi na rha mamär. ³⁴ Bä äkt i ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu ngän mu aa släqyige qoe nai?”

* **11:25** bä qosaqi ngo di ama iar Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngi ang bä ngi lu.”

³⁵ Dä vrakt sä ma Jisas bä qät nok. ³⁶ Dä sa ama ruvek ti qoar na ne rhoqortäqyia, “As ngäni lu i aa snäng bät a qa mamär!”

³⁷ Dap arhani nävät a rha di rhi qoar toqortäqyia, “Rhak täkt kärak i sa qa mumäräs pät ama säsurqa aa saqong di vadi mai mamär iva qa rhumaiar tak täkt ama ruqa bä va qaku qä nañäp.”

Ma Jisas Ka Märanas Nä Ma Lasarus Nämät Ama Tñäpki

³⁸ Bä ma Jisas di saqi as airäs ka masirhat toqoräkt i qa män bät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i qale ma Lasarus aa släqyige e. Sa rha mu ige mät ama liqi näkt ta väs na ama duiqi da arha väm. ³⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Ngäni rhägär na ama duiqi nae.” Dä sa ma Marta qärakni i arha lätkta di iaqäkt ama tñäpka di qia qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, sokt di rhoqor täkt di sa imuk di ama rhamaska ama vu qa inguna sa qale aa släqyige äkt pät ama levaet ama qunäng.”

⁴⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngua qoar na ngän i ngakt bä ngänät nanakt diva ngäni lu ma Ngämuqa aa murhameska?”

⁴¹ Bä äkt i sa rha rhägär na ama duiqi nae. Dä sa ma Jisas ka nän dävit säva usäp näkt ka qoar toqortäqyia, “Mam, nguat tes ama mär sagem nge inguna sa ngia nari ngo. ⁴² Sa nguat dräm i vasägos dä ngiat nari ngo sokt di ngua märhamän doqoräkt iva ba ama ruvek kärarhani i qale rha rhäkt ivakt iva rhat nanakt i sa ngia rhäk na ngo sarhe.”

⁴³ Näkt nga nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä sa qa näs masirhat toqortäqyia, “Lasarus, puk sä nge!” ⁴⁴ Dä sa vuk sä qa tñäpka sä dalek i aa rhäkt ngä na aa qar di sa rha is pät a ngät na ama baulitnäk ama ingas itnäk näkt kosaqi rha is pät aa uväska na ama bauläm.

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rhäväkt sa ama tñäpki at boi nävät a qa näkt kale qa äkt iva qat tet.”

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(11:45-53 / Mat 26:1-5 / Mak 14:1-2 / Luk 22:1-2)

⁴⁵ Dä soknga ama rhäqäp na ama ruvek kärarhani i sa rha män sage ma Maria ivakt iva rhit säm ama märmärgem sävät at snängaqa di rha lu iarhongäkt kärqärhong i sa ma Jisas ka mualat nä irhong dä rhat nanakt na qa. ⁴⁶ Dap arhani nävät a rha di rha met bä sage ama Farisiqäna bä rha

qoar na rha sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Jisas ka mualat nä irhong. ⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha mu ama mämugunäs bä ba ama gulänqi na ama narhoerta mamär ma Sanedrin. Näkt ta snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Ngu lu va u rhuat toqor mäniekt? Inguna rhak täkt ama ruqa di qat tualat na ama rhäqäp na ngät ama muqunän ama nañis ngät. ⁴⁸ Ngakt bä urha qlak na qa rhoqoräkt dä va ama ruvek moe diva rhat nanakt na qa. Näkt na äkt dä va ama Romgäna va rha rhän bä rhi slava mamär na aurha ivärhäm ama qumärqumär äm ngä na aurha ruvek.”

⁴⁹ Dä akni nävät a rha qärakni i rhat tes ka i ma Kaiafas iaqäkt kärak i ama pris ama vit na qa vät iaqäkt ama quiaqa qa qoar toqortäqyia, “Aingän di qaku ngänät dräm guani mamär! ⁵⁰ Näkt kosaqi qaku qunäga vät a ngän i nak ama märäm masirhat kre i ama sägäk ama ruqa qä ñäp bä ba ama ruvek i varis kre va dä qärarhani aurha ruvek moe diva qäbäs na rha.” ⁵¹ Bä rhangät täkt di qaku qa maräkt aa enge sokt dinguna ma Kaiafas di ama pris ama vit na qa vät iaqäkt ama quiaqa dä sa qä sameng sävät agini qärqäni iva ini ngä rhän nasot i ma Jisas diva qä ñäp bä ba ama Judaqäna. ⁵² Bä iangärhäkt aa enge di qaku sokt toqoräkt iva ma Jisas kä ñäp bä bä iarhakt ama Judaqäna dap kosaqi va qä ñäp bä bä iarhakt ma Ngämuqa aa es kärarhae i sa qale rha sañis na ne ivakt iva qä västämne na rha bä va sägäk na rha moe. ⁵³ Bä äkt i nga mänasäng nävät iaqäkt ama qunäga dä rhat tamän särhäm ne iva rhi veng ga.

⁵⁴ Dä soknga na äkt dä saqi as kaku ma Jisas kat tet määt saqong mänguräp ama Judaqäna. Dap kinak ka met na äkt bä sämät ama värhäm gärqomni i rhat tes äm i ma Efraim bät ama ngärhäktka glaqot na ama qräk dä bäs ama ivärhäs bä qale qa e qä na aa mudäsaqongda.

⁵⁵ Rhoqoräkt di qorhäs mamär na ama qäväläm gärqomni iva ama Judaqäna arha tmäski ma Pasova bä ama rhäqäp na rha rha met nävät iaqäkt ama ngärhäktka bä sae ma Jerusalem iväkt iva rhi qumär nas narhoer iva äkt dä sa va ma Pasova. ⁵⁶ Bä nga rhoqoräkt i rhat mair va ama ansäspämgi ama mor qi dä rhat nañäm nani ma Jisas dap ti snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt? Nga va qoki sa qaku qä namän säva ama tmäski?”

⁵⁷ Sokt di ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha von da arha enge ama qrot ngät i ngakt bä aung gat dräm äkt i qale ma Jisas e dä mamär iva qä qoaräs irhäm ga iväkt iva rhi sangar a qa.

12

Ma Maria Qia Rhor Na Ama Oel Vät Ma Jisas E Ma Betani

(12:1-8 / Mat 26:6-13 / Mak 14:3-9)

¹ Näkt as pät ama ngärhäqyet da sägäk ama qunäng iva äkt dä sa ma Pasova dä sa ma Jisas ka män e ma Betani äkt i ma Lasarus kärakni i ma Jisas ka märanas na qa nämät ama tñäpki qale qa e. ² Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka män e dä rha mualat na ama tmäs bä ba qa. Ma Marta qiat tatmäät na ama tmäs dap ma Lasarus di qale qa qä nä iarhakt kärarhae i rhat täs ti nä ma Jisas nävät ama laiqa.

³ Dä sa ma Maria qia rha ama oel qäraktni i mamär iva qorhäs sämät ama kapiom ama udiom gäraktni i rhat tes ki i ama nard. Iaqqäkt ama oel di at tamaska ama mär qa masirhat bä ama ligär masirhat pät a qi. Näkt kia rhor na qi vät ma Jisas aa qar näkt kia suqup pät aa qar na at käseng. Bä iaqäkt ama vätkä di rhäqäp ka na ama mär qa ama rhamaska.

⁴ Sokt di akni nävät ma Jisas aa mudäsaqongda qärakni i rhat tes ka i ma Judas Iskariot iaqäkt kärak iva nasot dä va qä vodäm ga bä ba aa ikkänä qa qoar toqortäqyia, ⁵ “Ngu lu mäniekt bä qaku rha vodä rhakt täkt ama oel bä rha von ama tläkta rha ama ligär? Nak at saqong di rhoqorne na ama dävauqg ama handretkänä na ama qunäng angät titsek.” ⁶ Sa qa märhamän doqoräkt di qaku vadi vakt inguna qät lavuqi na ama tläkta dap nguna qa di ama suaqa. Qa di qat dräm gat lu vät ama rhaeqa na ama ligär dä qat dräm gat tat nae nävät ama ligär qärangättni i rhit näs ngät sae bä mamärmamär vät a qa.

⁷ Dä soknga ma Jisas ka muvät pät a qa maräkt toqortäqyia, “Ngi qyiradeng na qi inguna sa qiat tu qi nani ama qäväläm gärqomni iva rhi sasärhäm ngo. ⁸ Inguna qärarhani ama tläkta diva vasägos dä qale rha gem ngän dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos.”

Ama Priskäna Ama Moräs Na Rha Rha Muräkt Iva Rhi Veng Ma Lasarus

⁹ Dap toqoräkt dä sa ama gulänqi ama mor qi na ama Judaqäna rha räm nä ma Jisas i qale qa e dä rha män i qaku va sokt ti lu ma Jisas dap pakt iva qosaqi rhi lu ma Lasarus iaqäkt kärak i sa ma Jisas ka märanas na qa nämät ama tñäpki. ¹⁰ Sokt di ama priskäna ama moräs na rha rhat tamän särhäm ne iva qosaqi rhi veng ma Lasarus ¹¹ inguna nävät a qa bä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna rhat tet sage ma Jisas bä rhat nanakt na qa.

Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem
(12:12-19 / Mat 21:1-11 / Mak 11:1-10 / Luk 19:28-44)

¹² Näkt duququ vät akni ama qunäga dä iaqyäkt ama gulängi ama enges ki mamär na ama ruvek kärarhani i sa rha män säva ama tmäski rha nari sävät ma Jisas i qa e varhäm aa iska sae ma Jerusalem. ¹³ Bä äkt i sa rha rha ama ngämung gärangätini i rhat tes ngät i ama pam angä rhäqyitnäk bā rha met ivakt iva rhi rhäkna is nani a qa dap tit nās toqortäqyia,

“Hosana!

Mamär iva ama modämne sävät tak täkt kārak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki! Ama modämne sage ama Israelqāna arha vitnaqa!”

¹⁴ Dā sa ma Jisas ka män bāt ama donki ama rhoem ga bā sa qa muqun bāt aa rhäng doqor varhäm ama enge gārangätini i sa rha sām a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

¹⁵ “Va qale ngit len ma Saion at tuimgi.

As ngi lu gia vitnaqa iak navuk i qat dän i qat muqun bāt ama donki at toemga aa rhäng.”

¹⁶ Näkt nga rhoqoräkt narhoer dä as kaku qunäga vät aa mudäsaqongda sä rhangät täkt. Sökt di nga nasot i sa rha sek sä ma Jisas aa ngärhipki dä nak as ta lu mamär nä rhangät täkt kārangät i sa rha sām a ngät sävät a qa bā qosaqi iarhongäkt kārqrhong i sa rha mualat nä irhong sävät a qa.

¹⁷ Dap toqoräkt dä ama gulängi na ama ruvek kärarhani i sa qale rha rhi na qa rhoqoräkt i qa mes ma Lasarus nämät ama liqi näkt ka märanas na qa nämät ama tñäpki di qoki as tit präs dä ama enge sävät iarhongäkt. ¹⁸ Bä ama ruvek ama rhäqāp na rha di rha met sae ivakt iva rhi lu qa inguna rha nari i sa qa mualat nä iaqyäkt ama muqunängi ama nañis ki. ¹⁹ Bä nga rhoqoräkt dä ama Farisiqāna rha qoar na ne rhoqortäqyia, “As ngäni lu i aiut di qaku ut täqāne dä mamär nä guani. As ngäni lu i sa ama ruvek moe di sa rha met nasot a qa!”

Ma Jisas Ka Märhamän Sävat Aa Tñäpki

²⁰ Sa rhoqoräkt di arhani ama Jentailqāna di rha e mänguräp iarhakt kärarhae i sa rha met ivakt iva rhi ansäs pa ama tmäski ma Pasova. ²¹ Dā rha met sage ma Filip iaqäkt kārak i qa näva ama varhäm ama lel äm ma Betsaida e ma Galili sa ama nän i rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, nani a ut iva urhi lu ma Jisas.” ²² Dā sa ma Filip ka met bā qa qoar nä ma Andru bā in met na äkt bā in goar nä ma Jisas.

²³ Dā ma Jisas ka muvät pät a iom doqortäqyia, “Sa ama qäväläm ngä män iva ma Ruqa aa Emga diva rhi sek sa aa ngärhipki. ²⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bā nga qaku anga wit

aa gavämini ngä säp sävät ivät bā ini ngärhi ñäp diva qale ianiäkt ama gavämini i ama sägäni nä ini. Dap ngakt bā ini ngärhi ñäp dä va ini ngärhi sa ama rhäqāp nä irhong ama gavämirhong. ²⁵ Aung gārakni i aa snäng bāt aa iar diva qa rhusäng sä ngät nasot dap iaqäkt kārak i qaku aa snäng bāt aa iar mäni rhakt täkt ama ivätki diva qā sangar a ngät bā va ngä rhän i ama iar ama sok täm ngät. ²⁶ Näkt iaqäkt kārak i qat toalat ba ngo di mamär iva qät päs gua rhäng bā äkt i qoe nai i qale ngo e di äkt di qosaqi gua latka diva qale qa e. Bä auge qārak i qat toalat bā ba ngo diva gu mamäk kät kutdrir sävät a qa.

Va Rhi Sek Ma Ruqa Aa Emga Rhävät Nävät Ivät

²⁷ “Rhäkt di vät gu snängaqa di qänäskänes ngo dä sa va ngu qoar toqor mäniekt? ‘Mam, sa ngia rhumaiar ngo nämät tom dakt ama qäväläm?’ Sökt di sirhäkt kaku inguna ama rharimini qārquäni i sa ngua män di varhäm dom dakt. ²⁸ Mam, mamär iva ngi sek sä gi ngärhipki!”

Bā nga nasot iangärhäkt aa enge dä ama eguinga qa män näda ama usäpki arha ron i qat tamän doqortäqyia, “Sa ngua sek sä qi näkt saqi as pa ngu sek sä qi.” ²⁹ Dā ama gulängi na ama ruvek kärarhani i qale rha e bā rha nari rhoqoräkt di rha qoar i iaqäkt ama eguinga di ama iauska qārakni i vukpukdur väm ga dap arhani di rha qoar i sa ama ensel qa märhamän särhäm ga.

³⁰ Dā sa ma Jisas ka muvät i qā qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama eguinga di qaku ba ngo dap iaqäkt diva bā ba ngän. ³¹ Sa rhäkt di ama qäväläm gārqomni iva ama matnävämne ngä rhän bāt takt täkt ama ivätki bā rhäkt di ama narhoerqa nämäni rhakt täkt ama ivätki diva rhi qutmäs a qa nae. ³² Dap ngo di ngakt bā rhi sek mä ngo rhävät nävät ivät dä va ngu artäm sa ama ruvek moe sagem mes.” ³³ Sa qa märhamän doqoräkt ivakt iva qā qur a rha iva qā ñäp toqoräkt.

³⁴ Bā qā gulängi na ama ruvek ta muvät toqortäqyia, “Sa ut nari i ama Muräkt di ngärhi qoar i ma Kra is diva qale qa mas dap mäniekt bā ngi qoar toqortäqyia, ‘Ma Ruqa aa Emga diva qoki rhi sek mä qa rhävät?’ Ngu lu auge rhak täkt kārak i qa di ma Ruqa aa Emga?”

³⁵ Dā ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama neraqa diva as kale qa gem ngän bāt ama qäväläm ama uiu äm maqalak nak kop. Dap mamär iva ngän det da ama neraqa rhoqoräkt i as kale ama neraqa gem ngän inguna nasot dä va bängangit pät a ngän. Ama ruqa qārakni i qat tet pät bängangit angät tpäs di qaku qat dräm i qat tet koe nai. ³⁶ Mamär iva ngänät nanakt na ama neraqa rhoqoräkt i as kale qa gem ngän

ivakt iva ngän dän i ama neraqa aa es na ngän.”

Qoki As Ama Judaqäna Di Qaku Rhat Nanakt

Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt bä rhäksot dä qa met bä qa ngaip nas nämät ta. ³⁷ Näkt nasot toqoräkt i sa ma Jisas ka mualat nä iangärhäkt ama muqunän ama nañis ngät mänguräp mä rha dä qoki as ta di qaku rhat nanakt na qa. ³⁸ Bä iangärhäkt diväkt iva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqia*,

“Engeska, sa ngu lu auge qat nanakt na aut sameng

bä qosaqi auge qarak i sa qa lu mamär nä ma Engeska aa qrot?”

³⁹ Bä ama rharimini qärqäni i sa qaku rhat nanakt dinguna qosaqi angätni ma Aisaia aa enge ngät tamän doqortäqia†,

⁴⁰ “Sa qa väsdät mät arhä saqong dä qa mualat sä rha iva ama qrot arhä väs

ivakt iva qaku mamär iva rhat nañäm na arhä saqong

dä va qaku mamär iva qunäga vät a rha mät arhä mädräm bä qop pa qaku mamär vät a rha iva rhi rhong sävät a ngo

ivakt iva ngua rhumäräs pät a rha.”

⁴¹ Ma Aisaia qa märhamän doqoräkt inguna sa qa lu ma Jisas aa murhämeska bä qa sameng sävät a qa. ⁴² Dap toqoräkt di qoki ama rhäqäp na rha nä mänguräp ama narhoerta di rhat nanakt na qa. Sokt dinguna nävät ama Farisiqäna dä qaku rhi nasameng irha arhä qatnanakt inguna rhit len i varis ti naqutmä s rha näva ama mämairqi ⁴³ inguna nani a rha na ama ansäs masirhat nage ama ruvek dap kaku nani a rha na ama ansäs nage ma Ngämuqa.

Ma Jisas Ka Män Ivakt Iva Qa Rhumaiar Ama Ruvek Pät Ama Ivätki

⁴⁴ Dä ma Jisas ka märhamän masirhat toqortäqia. “Auge qarak i qat nanakt na ngo di qaku sokt kat nanakt na ngo dap qosaqi qat nanakt nä iaqäkt karak i qa rhäk na ngo. ⁴⁵ Bä iaqäkt karak i sa qa lu ngo di qosaqi sa qa lu iaqäkt karak i qa rhäk na ngo. ⁴⁶ Sa ngua män sämäni ama ivätki i ama neraqa na ngo ivakt iva aung gäarakni i qat nanakt na ngo diva qaku qale qa vät bängangit angät tpäs.

⁴⁷ “Dap auge qarak i qat nari gua enge sokt di qaku qat tet parhäm ngät diva qaku

ngo ngu namatnävämmä na qa. Inguna sa qaku ngua män ivakt iva ngua rhatnävämmä na ama ruvek dap ngua män divakt iva ngua rhumaiar ta. ⁴⁸ Sa akni di qa e qäarakni iva qat tatnävämmä nä iaqäkt karak i qät kyiradeng na ngo dä qaku qat tat maengäkt sä gua enge. Bä iangärhäkt ama enge qärangätni i sa ngua märhamän bät a ngät diva ngä rhatnävämmä na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga. ⁴⁹ Inguna sa qaku ngua märhamän nävät gu mädräm maräkt dap ama Ngätmamäk karakni i qa rhäk na ngo sa qa qoar na ngo nä qärangätni ama enge iva ngua rhamän bät a ngät bä va ngua rhamän bät a ngät toqoräkt. ⁵⁰ Bä nguat dräm i iangärhäkt aa rhäkne di ngärhit bon da ama iar ama soktäm ngät. Bä äkt i sa agini qärqäni i nguat tamän bät ini di ianiäkt di qärqäni ianiäkt i sa ama Ngätmamäk ka qoar na ngo iva ngua rhamän bät ini.”

13

Ma Jisas Ka Rhor Aa Mudäsaqongda Arha Qar

¹ Näkt toqoräkt di sa qorhäs mamär na ama qäväläm gärqomni iva ama tmäski ma Pasova bä ma Jisas di qat dräm i sa ama qäväläm ngä män iva qa rhet daqule rhakt täkt ama ivätki bä sage ama Ngätmamäk. Sa nguna aa snäng bät aa ruvek pät ama ivätki qärarhani i sa qa ernanas täm da dä aa snäng bät a rha mamär.

² Bä nga rhoqoräkt i rhat täs säpbängang dä nak sa ma Sämgä qa mu ama snängaqa dä ma Judas Iskariot ma Saimon aa emga aa ron iva qä vodä ma Jisas bä ba aa ikkäna.

³ Ma Jisas di qat dräm i sa ama Ngätmamäk ka mu iarhongäkt moe va aa rhäkt bä qosaqi qat dräm i qa di sa qa män nage ma Ngämuqa dä va qa diva evär däm qa sage ma Ngämuqa ⁴ Bä äkt i nga rhoqoräkt dä qa märanas nagem da qärarhani i rhat täs bä qa mu aa boiqi ama uui qi rhämone näkt ka qop mäni nas na ama boiqi qäarakni i rhat dräm di suqup pät a nas na qi. ⁵ Näkt nasot toqoräkt dä sa qa rhor na ama rigi sämät aa luska bä qa nasäng i qät tor aa mudäsaqongda arha qar näkt kä suqup pät a ngät nä iaqäkt ama boiqi qäarak i sa qa qop ki mäni nas.

⁶ Sa qät tor arha qar bä sävät ma Saimon Pita iaqäkt karak i qa snanbät sä ma Jisas toqortäqia. “Engeska, nga ngiat tu gi snäng iva ngi rhor gua qar?”

⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqia, “As kaku qunäga vät a nge rhäkt sa agini qärqäni i nguat tualat nä ini dap pa nasot dä va qunäga vät a nge.”

⁸ Dä sa ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqia, “Qale, qaku mamär iva ngi narhor gua qar.”

* 12:38 Ais 53:1 † 12:39 Ais 6:10

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga qaku ngu narhoriga qar dä va qaku rhäm nge nämäni ngo.”

⁹ Dä ma Saimon Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku soqt gqa qar dap kosaqi ngua rhäkt ngä nä ngua väskil!”

¹⁰ Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ama ruqa qarakni i sa qa rhonas mamär di qaku qät läk iva qä lir qä rhor nas inguna aa släqyige moe di ama qumärqumär ige dap soqt kät läk iva qä rhor aa qar.* Bä ngän di ama qumärqumärta na ngän soqt di qaku ngän moe.” ¹¹ Sa qa märhamän doqoräkt dinguna qat dräm i iaqäkt karak iva qä vodäm ga bä ba aa ikkäna bä äkt i qa qoar i qaku rha moe di ama qumärqumär ta.

¹² Näkt nga rhoqoräkt i qa rhor arha qar bä rhäksot dä saqi qa mon mät aa boiqi ama uiu qi näkt evär däm ga sa äkt i mai qat muqun e.

Näkt ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga qunäga vät a ngän sa ama rharimini qärqäni i sa ngua mualat sä ngän di rhoqoräkt?” ¹³ Bä ngän des ngo i Qamorqa dä Engeska di ngätki rhoqoräkt i ngän damän doqoräkt inguna aingo di ngo rhoqoräkt. ¹⁴ Bä äkt i nga rhoqoräkt i angäna Engeska dä angän gamorqa na ngo dä sa ngua rhor angäna qar bä va ngän di mamär iva qosaqi ngänit tor angäna qar qane. ¹⁵ Sa ngua mualat sä ngän doqoräkt di sa ngur qur a ngän iva ngän dualat toqoräkt. Bä mamär iva qosaqi ngän dualat toqor ngo. ¹⁶ Näkt nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i sa qaku anga latka qa vit pa aa morqa aa uväs bä qosaqi anga ngangga di qaku qa vit pa iaqäkt karak aa uväs i sa qa rhäk na qa. ¹⁷ Ngakt bä qunäga vät a ngän sä rhangät täkt dä sa va ama modämne sävät a ngän gre i ngän dualat na ngät.

¹⁸ “Sa nguat tamän doqoräkt di qaku sävät a ngän moe inguna nguat dräm iarhakt kärarhae i sa ngua armeng däm da. Dap toqoräkt i ngua qoar i akni diva qä vodäm ngo bä bä gua ikkäna diva rhäkmmär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Iaqäkt karak i qat täs gu bret di sa qa rhong mes na ngo.’ ¹⁹ Bä va narhäkt diva nguat tamän särhäm ngän narhoer na agi a lat kärangätni iva ngä rhän ivakt iva gre i sa ngä män dä va ngänät nanakt i aingo di iaqäkt. ²⁰ Bä nguat tamän särhäm ngän na ama engätki mamär i auge qarak i qä rhar sa akni qarak i sa ngua rhäk na qa di qä rhar sä ngo bä qosaqi iaqäkt karak i qä rhar sä ngo di qä rhar sä iaqäkt karak i sa qa rhäk na ngo sarhe.”

Akni Nävät A Ngän Diva Qä Vodäm Ngo Bä Gua Ikkäna

(13:21-30/Mat 26:17-25/Mak 14:12-21/Luk 22:7-13)

²¹ Näkt nga nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä sa rhäqap ka na ama qänäskänes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bä gua ikkäna.” ²² Bä nga rhoqoräkt dä sa aa mudäsaqongda rhi nasäng i rhit näm sävät a ne i qaku rhat dräm i qat tamän sävät auge mamär nävät a rha.

²³ Näkt akni nävät ama mudäsaqongda qarakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär di sa qat muqun glaqot na qa. ²⁴ Bä äkt i sa ma Saimon Pita qa siqutmät sävät iaqäkt ama mudäsaqongga bä qa qoar na qa iva qä snanbät sä ma Jisas i rhoqoräkt di qat tamän sävät auge. ²⁵ Dä sa qä mudäsaqongga qa angär sävät ma Jisas näkt ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngu lu auge iaqäkt?”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Iaqäkt di qarak iva ngu rha ama bretige bä ngu rhäk ige sämät ama dis näkt pa ngu von ga.”

Bä nga rhoqoräkt i sa qa rhäk ama bretige dä qa von ma Judas Iskariot ma Saimon aa emga. ²⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka rha ama bretige dä ma Sämgä qa mon sämät ka.

Näkt ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ianiäkt kärqäni iva ngia rhualat nä ini di ngi lir ngia rhualat nä ini.” ²⁸ Sokt di qaku aung bät ama laiqa aa rhäkt di qunäga vät a qa i mäniekt bä ma Jisas ka qoar na qa rhoqoräkt. ²⁹ Bä arhani di rha mu arhä snäng i ma Jisas kat tamän särhäm ma Judas iva qä vodäm bät guarhong gärgärhongni i rhit läk nani irhong ba ama tmäski ura va sa qa von da rhä guani bä ba ama tläkta inguna qa di qat dräm gät lu vät ama ligär.

³⁰ Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka rha ama bretige dä qop puk sä qa masägos sä dalek. Sa rhoqoräkt di sa bängagi.

Ngut Bon Ngän Da Ama Iaräs Na Ngät Ama Muräkt

³¹ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka met dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Sa rhäkt di ma Ngämuqa qät sek sä ma Ruqa aa Emga aa ngärhipki. Bä nävät a qa di rhit sek sä ma Ngämuqa aa ngärhipki. ³² Näkt ngakt bä nävät ma Ruqa aa Emga aa lat di rhit sek sä ma Ngämuqa aa ngärhipki dä va qosaqi ma Ngämuqa maräkt kät sek sä iaqäkt bä va qa rhualat toqoräkt masägos.”

* **13:10** sokt kät läk iva qä rhor aa qar. Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

³³ Dä saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguä es, pa qaku qale ngo mauiu ngu na ngän. Bã va ngänit nãm nani a ngo sokt di nguat tamän särhäm ngän dãkt di qoki rhoqor ama Judaqäna qärrarhani i sa ngua qoar na rha rhoqortäqyia, 'Äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär iva ngän namet sae.' ³⁴ Näkt ama iaräs na ngät ama muräkt iva ngu von ngän dãm ngät di ngät tamän doqortäqyia, 'Angäna snäng bät a ne. Sa mamär iva angäna snäng bät a ne rhoqor ngo i sa gua snäng bät a ngän.' ³⁵ Ngakt bã angäna snäng bät a ne diva rhoqoräkt dä va ama ruvek tat dräm i ngän di gu mudäsaqongda na ngän."

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa

(13:36-38 / Mat 26:30-35 / Mak 14:26-31 / Luk 22:31-34)

³⁶ Dä ma Saimon Pita qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngu lu va ngia rhet sa qoe?"

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär iva rhäkt di ngi namet nasot a ngo sae dap pa nasot dä va dängdäng na nge sae."

³⁷ Dä ma Pita qa snanbät toqortäqyia, "Engeska, ngu lu mäniect bã qaku mamär iva ngu namet nasot a nge rhäkt? Aingo diva ngu nãp iva ngua rhatnärhäm nge."

³⁸ Bã äkt i ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Nga ngätki iva ngi nãp toqoräkt? Nak nguat tamän särhäm nge na ama engätki i as toqoräkt i qaku ama durätkta qa nok dä va ngi rhäqyas na ngo madäpquamek!"

14

Aingo Di Ama Iska Bã Ama Engätki Bã Ama Iar

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Sa varis äkt bã qänäskänes ngän inguna ngänät nanakt nä ma Ngämuqa dä qosaqi ngänät nanakt na ngo. ² Sa vä gu mam aa vätkä di ama rhäqap na ap ama qävälap kärqapni iva qale ngän bã bap. Näkt nga vadi mai sa qaku rhoqoräkt di sa vadi mai ngua qoar na ngän. Bã ngo di nguat tet sae ivakt iva ngu rhäkmu na ap bã ba ngän. ³ Näkt ngakt bã ngua rhet bã ngu rhäkmu na ama qävälap bã ba ngän dä sa va evär dãm ngo bã va ngu rha ngän sagem mes ivakt iva qale ngän ngän na ngo äkt i qale ngo e. ⁴ Aingän di sa ngänät dräm ama iska sävä iosäkt ama ivärhäs kärqos i nguat tet sae."

⁵ Dä sa ma Tomas ka snanbät toqortäqyia, "Engeska, sa qaku ut dräm i ngiat tet sa qoe

nai bã äkt i ngu lu va urhi räm ama iska sae rhoqor mäniect?"

⁶ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Aingo di ama iska bã ama engätki bã ama iar. Sa qaku aung gä namet sage ama Ngätmamäk näva aung anga iska dap sokt nävät a ngo. ⁷ Vadi mai sa ngänät dräm a ngo mamär di qosaqi vadi mai ngänät dräm gu mamäk. Bã va narhäkt bã rhävit dä sa ngänät dräm a qa bã sa ngän lu qa."

⁸ Dä ma Filip ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngi qur a ut ta ama Ngätmamäk. Ngakt bã nga rhoqoräkt diva mamär na ut."

⁹ Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Filip, nak sa qale ngo mänguräp mä ngän bät ama qäväläm ama uiu äm näkt nga as kaku ngiat dräm a ngo? Sa iaqäkt kärak i qa lu ngo di sa qa lu ama Ngätmamäk. Ngu lu mäniect bã ngi qoar toqortäqyia, 'Ngi qur a ut ta ama Ngätmamäk?' ¹⁰ Nga qaku ngiat nanakt i ngo di ngua e va ama Ngätmamäk dä ama Ngätmamäk di qa e väm ngo? Ama enge kärangätni i nguat tamän bät a ngät bã ba ngän di qaku sokt ngät nagem ngo. Dap kinak iaqäkt ama Ngätmamäk kärak i qale qa väm ngo di sa qat tualat na aa lat.

¹¹ "Bã mamär iva ngänät nanakt na ngo rhoqoräkt i nguat tamän i aingo di ngua e va ama Ngätmamäk dap ka di qa e väm ngo ura ngakt bã qaku dä mamär iva ngänät nanakt na ngo nävät ama lat kärangätni i nguat tualat na ngät. ¹² Näkt nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i iaqäkt kärak i qat nanakt na ngo diva qat tualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa nguat tualat nä irhong. Bã va qa di qat tualat na ama moräsnirohng bät tärhong dãkt angät tpäs inguna nguat tet sage ama Ngätmamäk. ¹³ Bã va ngua rhualat na agini qärqäni i ngäni nän ngo rhäm ini nävät gu ngärhipki ivakt iva ama Ngätmamäk kã rha ama murhämeska nävät ama Ngärhoemga. ¹⁴ Näkt ngakt bã ngäni nän ngo* nani guani nävät gu ngärhipki dä sa va ngua rhualat nä ini."

Ma Jisas Ka Qoar Iva Qä Rhäk Na Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa

¹⁵ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Ngakt bã angäna snäng bät a ngo dä va ngän det parhäm gu muräkt. ¹⁶ Bã va ngu nän ama Ngätmamäk dä va qä von ngän da akni ama ruqa qärakni iva qat tatnärhäm ngän bã va qale qa mas kã na ngän. ¹⁷ Iaqäkt ama ruqa di ama Qloqaqa na ama engätki. Bã ama ruvek nävät ama ivätki diva qaku mamär vät a rha iva rhi narha qa inguna qaku rhat lu qa bã qosaqi qaku rhat dräm a

* **14:14** ngo Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dãkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

qa. Dap ngän di sa ngänät dräm a qa inguna sa qale qa qä na ngän bä va qale qa väm ngän.

¹⁸ "Näkt pa qaku ngu namet daqule ngän i ngän doqor ama säbotta dap saqi as pa evär däm ngo sagem ngän. ¹⁹ Bä vät ama qäväläm ama qot äm dä va ama ruvek nävät ama ivätki di saqi as pa qaku rhi nalu ngo dap ngän diva ngäni lu ngo. Näkt nguna äkt i sa nguat däqäm dä va ngän di qosaqi va ngänät däqäm. ²⁰ Näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va qunäga vät a ngän mamär i ngo di ngua e vä gu mamäk dap ngän di ngän nae väm ngo bä ngo di ngua e väm ngän. ²¹ Aung gäarakni i qat sangar sävät gu muräkt bä qat tet parhäm ngät di iaqäkt di qäarak i aa snäng bät a ngo. Näkt iaqäkt karak i aa snäng bät a ngo diva gu mamäk aa snäng bät a qa bä qosaqi ngo diva gua snäng bät a qa bä va ngu qur a qa rhäm mes."

²² Dä ma Judas karakni i qaku ma Judas Iskariot na qa qa qoar toqortäqyia, "Engeska, ngu lu mäniekt bä va ngi qur a ut täm mes dap kaku rha ama ruvek nävät ama ivätki?"

²³ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa i qä qoar toqortäqyia, "Bä aung gäarakni i aa snäng bät a ngo diva qat tet parhäm gu rhisu. Bä va gu mamäk diva aa snäng bät a qa dä va un dän sagem ga bä va qali lun e väm ga. ²⁴ Dap iaqäkt karak i qaku aa snäng bät a ngo diva qaku qat tet parhäm gu rhisu. Näkt tangät täkt ama enge qärangätni i sa ngänät nari ngät nämät ngo di qaku gua enge dap kinak ama Ngätmamäk karakni i sa qa rhäk na ngo aa enge iangärhäkt.

²⁵ "Bä rhangät täkt ama enge moe di sa ngua märhamän bät a ngät as toqoräkt i qale ngo ngu na ngän. ²⁶ Sökt di ama ruqa qäarakni i va qat tatnärahäm ngän di ama Qloqafa ama Qumärqumärqa qäarak i ama Ngätmamäk pa qä rhäk na qa nävät gu ngärhipki diva qä su ngän dä iarhongäkt moe dä va qät puk pät a ngän nä iarhongäkt moekt kärqärhong i sa ngua qoar na ngän nä irhong.

²⁷ "Ama bulap di nguat tet daqule ngät gem ngän bä iangärhäkt gu bulap di ngut bon ngän däm ngät. Näkt sa qaku nguat dräm ngut bon ngän däm ngät toqor ama ruvek nävät ama ivätki qärrahani i rhat dräm dit bon. Dap kale qänäskänes ngän dä qale ngänit len.

²⁸ "Sa ngän nari ngo i ngua qoar toqortäqyia, 'Nguat tet daqule ngän näkt saqi va evär däm ngo sagem ngän.' Näkt ngakt bä sa angäna snäng bät a ngo dä vadi mai märmär gem ngän i va nguat tet sage ama Ngätmamäk inguna qa di ama moräs na qa masirhat pä ngua väs.

²⁹ "Sa ngua märhamän särhäm ngän narhoer nä rhangät täkt i va ngä rhän ivakt i va ngakt bä sa ngät dän dä va ngänät

nanakt. ³⁰ Näkt sa qaku ngu natmärhamän särhäm ne ngu na ngän mauiu inguna ama tpäskinäqa nämäni rhakt täkt ama ivätki di sa iak kat dän. Bä qa di nak kaku aa anga qrot i va qa rhualat nä guani qärqäni i va qa rhäqäne dä mamär na ngo nä ini. ³¹ Sökt di nguat tualat maräkt parhäm iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa qoar na ngo i va ngua rhualat nä irhong ivakt i va ama ruvek nävät ama ivätki di mamär vät a rha i va qunäga vät a rha i gua snäng bät a qa.

"Ngän däranas bä u rhet narhäkt."

15

Aingo Di Ama Qaulige Na Ama Wain Ama Engätki Nä Ige

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Aingo di ama qaulige na ama wain ama engätki nä i ge dap gu mamäk di iaqäkt karak i qät lu vät ama qauligleng nävät ama etki. ² Sa qät dodäkt sa ama ngärhäqyitnäk moe nae nämäni ngo qärqitnäkni i qaku itnäk ngärhit sa anga gavam dap sa qa qumär vät ama ngärhäqyitnäk moe qärqitnäkni i itnäk ngärhit sa ama gavam ivakt i va itnäk ngärhit sa masirhat. ³ Bä aingän di sa ama qumärqumärta na ngän inguna nävät gua enge qärangätni i sa ngua märhamän särhäm ngän na ngät.

⁴ "Näkt kale ngän basägos mäni ngo dä sa va qale ngo vasägos mäni ngän. Inguna qaku anga ngärhäqyit ngä nasa anga gavam gop äkt mavängam gre i qali lit mät släqyäs dap koki mamär i va qali lit pasägos mäni ama qaulige. Bä äkt i qaku mamär vät a ngän i va ngäni sa anga gavam gre i qaku qale ngän basägos mäni ngo. ⁵ Aingo di ama qaulige na ngo dap aingän di ama ngärhäqyitnäk na ngän. Näkt ngakt bä qale anga ruqa vasägos mäni ngo bä ngo di qale ngo mäni qa dä sa va qät sa ama gavam masirhat inguna ngakt bä qaku qale ngän mäni ngo diva qaku mamär i va ngä namualat nä guani. ⁶ Ngakt bä aung anga ruqa di qaku qale qa vasägos mäni ngo di qa rhoqor ama ngärhäqyit kärqitni i sa rha rhon na it bä qek dä bit näkt sa itnäqäkt ama ngärhäqyitnäk toqoräkt di rhat tat mä itnäk bä rhit don nä itnäk sämät ama mudam bä itnäk ngät dang.

⁷ "Dap ngakt bä qale ngän basägos mäni ngo dä gua enge di qale ngät gem ngän basägos dä mamär i va ngäni nän da agini qärqäni i nani a ngän nä ini dä sa va ma Ngämuqa qa rhualat nä ini. ⁸ Va ngänit bon gu mamäk ta ama murhämeska gre i ngänit sa ama gavam masirhat bä rhoqor täkt di ngänir qur ama ruvek i ngän di gu mudäsaqongda na ngän. ⁹ Qoki rhoqor ama Ngätmamäk i aa snäng bät a ngo dä qosaqi ngo di gua snäng bät a ngän. Sa rhäkt diva

qale ngän basägos mäni gu lavuqi. ¹⁰ Näkt ngakt bä ngän det parhäm gua enge diva qale ngän basägos mäni gu lavuqi nak kop toqor ngo i nguat tet parhäm gu mamäk aa enge dä sa qale ngo vasägos mäni aa lavuqi. ¹¹ Bä sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt divakt iva gu märmärgem diva qale ngät gem ngän bä va ngän di märmär gem ngän masirhat.

¹² “Näkt ngu qoar na ngän iva angäna snäng bät a ne i qoki rhoqor ngo i gua snäng bät a ngän. ¹³ Ama ruqa aa lavuqi di ama enges ki masirhat mamär qrekt i qät boda aa iar iva bä ba aa ruavek. ¹⁴ Bä aingän di gua ruavek na ngän gre i ngän det parhäm gua enge.

¹⁵ “Näkt sa va qaku ngu natmes ngän i ama latta na ngän gärrarhani i qale rha vä gua rem inguna ama latka rhoqoräkt di qaku qat dräm aa morqa aa qärhong. Dap sa ngua mes ngän i gua ruavek na ngän inguna iarhongäkt moekt nage gu mamäk kärqärhong i ngua räm irhong di sa ngua muqunäga vät a ngän sä irhong. ¹⁶ Bä qaku ngän narmeng däm ngo dap aingo ngua armeng däm ngän näkt ngua muqunän bät a ngän ivakt iva ngän det bä ngänit sa ama gavam bä va iangärhäkt ama gavam diva qale ngät mas. Bä nga rhoqoräkt dä ama Ngätmamäk pa qä von ngän da agini qärqäni i ngäni nän däm ini nävät gu ngärhipki. ¹⁷ Näkt tangät täk gua enge bä ba ngän divakt iva angäna snäng bät a ne.”

Ama Ruvek Nävät Ama Ivätki Di Ama Vu Da Arha Ron Mamär Sävat Ama Mudäsaqongda

¹⁸ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ama ruvek nävät ama ivätki di ama vu da arha ron sävät a ngän dä mamär iva qunäga vät a ngän i aingo di ama vu da arha ron sävät a ngo narhoer. ¹⁹ Ngakt bä ngän di nak nämäni ama ivätki mamär dä ama ruvek nävät ama ivätki diva arhä snäng bät a ngän. Sokt di sa ngua armeng däm ngän nämäni ama ivätki bä rhäkt di qaku ngän nämäni qi bä nävät tom däkt dä ama vu da arha ron mamär sävät a ngän. ²⁰ Mamär iva ngän du angän snäng sävät gua enge qärangätäni i sa ngua qoar na ngän doqortäqyia, ‘Qaku anga latka di qa vit pa aa morqa aa uväs.’ Ngakt bä rha sangäm na ngo dä va qosaqi rhi sangäm na ngän. Dap ngakt bä rhat tet parhäm gua enge dä va qosaqi rhat tet parhäm angäna enge.

²¹ “Bä va rhat tualat sä ngän doqoräkt dinguna nävät gu ngärhipki inguna qaku rhat dräm iaqäkt karak i qa rhäk na ngo. ²² Ngakt bä vadi mai qaku ngua män bä ngua märhamän särhäm da dä vadi mai qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da sa arha

vuirhong. Dap täkt di sa qale rha va arha vuirhong angät täksärhäm angärha rem.

²³ “Bä auge qarak i ama vu da aa ron sävät a ngo di qa di qosaqi ama vu da aa ron sävät gu mamäk. ²⁴ Näkt ngakt bä vadi mai qaku ngua mualat mänguräp mä rha nä iangärhäkt ama lat kärangät i qaku mamär vät aung iva qä namualat nä ngät dä vadi mai qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da sa arha vuirhong. Dap täkt di sa rha lu iangärhäkt ama lat dä sa ama vu da arha ron sävät a ngo bä qosaqi sävät gu mam. ²⁵ Sokt di qoki rha mualat toqoräkt ivakt iva sa rhäkmamär ta ama enge qärangätäni i sa rha säm a ngät pa arhä muräkt kärangätäni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Sa ama vu da arha ron sävät a ngo mavängam dap kaku vät guani angät tpäs.’

²⁶ “Bä nga rhoqoräkt i ama ruqa qärakni i qat tatnärhäm ngän ba qa rhän iaqäkt karak iva ngu rhäk na qa sagem ngän nage ama Ngätmamäk karak i ama Qloqaqa na ama engätki qarak i qat dän nage ama Ngätmamäk dä sa va qä sameng sävät a ngo. ²⁷ Bä ngän diva qosaqi ngäni sameng sävät a ngo inguna sa qale ngän ngän na ngo nävät ama rharimini.”

16

¹ “Näkt tärhong däkt moekt kärqärhong i sa ngua qoar na ngän nä irhong divakt iva qale arharpus na ngän. ² Va rhi qutmä a ngän näva ama mämairväm näkt ama qäväläm diva qäqi äm ngä rhän gärqomni iva aung gäarakni i qä veng ngän diva qat tu aa snäng i qat tualat na ama märini bä bä ma Ngämuqa. ³ Bä va rhat tualat nä rhärhong däkt inguna sa qaku rhat dräm ama Ngätmamäk bä qosaqi qaku rhat dräm a ngo. ⁴ Näkt sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt divakt iva ngakt bä iomäkt ama qäväläm ngä rhän bät a ngän dä va vuk pät a ngän nä gua enge.

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Aa Lat

“Dap kaku ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt pät ama rharimini inguna qale ngo gem ngän. ⁵ Sokt di rhäkt diva nguat tet sage iaqäkt karak i qa rhäk na ngo sokt di qop kaku aung nävät a ngän gä snanbät sä ngo rhoqortäqyia, ‘Ngu lu va ngia rhet sa qoe?’ ⁶ Dap täqäp ngän na ama iräski inguna sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt. ⁷ Sokt di nguat tamän särhäm ngän na ama engätki rhoqortäqyia, va ama märini ngä rhän bä ba ngän gre iva ngua rhet daqule ngän. Inguna ngakt bä qaku ngu namet daqule ngän dä ama ruqa qärakni i qat tatnärhäm ngän diva qaku qä namän sagem ngän.

⁸ “Näkt toqoräkt iva qa rhän dä va qär qur ama ruvek nävät ama ivätki i agi arha lat di ama vu ngät dä agi arha lat di ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong bä sävät ma

Ngämuqa aa matnävämne qärangätmi iva ngä rhän. ⁹ Dä va qär qur ama ruvek sävät arha vuirhong inguna ama ruvek di qaku rhat nanakt na ngo. ¹⁰ Dä va qosaqi iaqäkt ama ruqa qarak i qat tatnärhäm ngän ba qär qur ama ruvek sävät ama räkt ngät ama lat inguna va ngua rhet sage ama Ngätmamäk bä saqi as pa qaku ngän nalu ngo. ¹¹ “Näkt pa qär qur ama ruvek sävät ama matnävämne inguna ama tpäskinäqa nämäni rhakt täkt ama ivätki di sa qale qa da ama matnävämne angärha ron.

¹² “Näkt as masirhat mamär nä gua enge bä ba ngän sokt di sa sirhäkt kaku ngän nasangar mamär sävät iangärhäkt ama enge moekt. ¹³ Sokt di nga rhoqoräkt iva iaqäkt ama Qloqaqa na ama engätki qa rhän dä va qär qur a ngän da ama engätki moe. Qaku qä natmärhamän nävät aa mädräm maräkt dap pa sokt kat tamän bät iarhongäkt kärqärhong i qat nari irhong. Dä va qär qoar na ngän nä qärqärhongni iva as irhong ngä rhän. ¹⁴ Bä va qä von ngo rha ama murhämeska inguna va qät ta qärqärhongni i irhong nagem ngo bä va qat tuqunäga sä irhong bä ba ngän. ¹⁵ Bä iarhongäkt moe qärqärhong i ama Ngätmamäk aa qärhong di ngo gu qärhong. Bä äkt i sa ngua qoar iva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät ta agini qärqäni i ini nagem ngo bä va qat tuqunäga sä ini bä ba ngän.

Ama Mudäsaqongda Arha Iräski Diva Qi Rhong Na Nas Ma Ama Märmärgem

¹⁶ “Näkt nasot ama qäväläm ama qot äm diva as kaku ngän nalu ngo näkt pät ama qäväläm ama qot äm nasot dä saqi va ngäni lu ngo.”

¹⁷ Dä soknga arhani nävät ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar na ne rhoqortäqya, “Ngu lu ama rharimini rhoqor mäniäkt sa aa enge qärqäni i sa qä qoar toqortäqya, ‘Bä nasot ama qäväläm ama qot äm diva as kaku ngän nalu ngo näkt pät ama qäväläm ama qot äm nasot dä saqi va ngäni lu ngo’ dä qosaqi qä qoar toqortäqya, ‘Inguna va ngua rhet sage ama Ngätmamäk?’” ¹⁸ Bä qoki mai na rha i rhi snanbät sä ne rhoqortäqya, “Ngu lu ama rharimini rhoqor mäniäkt bä äkt i qä qoar toqortäqya, ‘ama qäväläm ama qot äm?’ Sa qaku qunäga vät a ut sä iangärhäkt aa enge.”

¹⁹ Bä nga ma Jisas kat dräm i nani a rha iva rhi snanbät sä qa närha aa enge dä qa snanbät sä rha rhoqortäqya, “Nga ngäni snanbät sä ne närha ama rharimini mäniäkt kärqäni i ngua qoar toqortäqya, ‘Nasot ama qot äm ama qäväläm dä as kaku ngän nalu ngo näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä saqi va ngäni lu ngo?’” ²⁰ Sa nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva ngän di

ngänit nok dä airäs ngän dap ama ruvek nävät ama ivätki di sa va märmär gem da masirhat. Bä ngän diva airäs ngän sokt diva iaqyäkt angäna iräski diva qi rhong na nas ma ama märmärgem.

²¹ “Ama evopki di nga rhoqoräkt i qit sa ama qokokka dä qi nari ama ruanini inguna sa at käväläm ngä män iva qi sa sokt di nga rhoqoräkt i sa qia sa at kokokka dä sa rät pät a qi na ama ruanini inguna nävät at märmärgem i sa at kokokka qa män sämäni ama ivätki. ²² Bä äkt i aingän di rhäkt di airäs ngän masirhat sokt di saqi as pa ngu lu ngän dä va mär gem ngän masirhat bä va qaku aung gä nasot nä iangärhäkt angän märmärgem. ²³ Näkt pät iomäkt ama qäväläm diva qaku ngän nasnanbät sä ngo na anga snanbät. Sa nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva ama Ngätmamäk pa qä von ngän da agini qärqäni i ngäni nän ga rhäm ini nävät gu ngärhipki. ²⁴ Qoki as inamäk bä sarhäkt di as kaku ngän nän dä guani nävät gu ngärhipki. Ngäni nän ma Ngämuqa dä va qä von ngän ivakt iva märmär gem ngän masirhat.

Sa Ngua Män Näva Ama Ivätki At Täväs

²⁵ “Bä inamäk dä sa nguat tamän särhäm ngän na ama enge qärangätmi i qaku qunäga vät a ngän sä ngät sokt di as ama qäväläm iva äm ngä rhän gärqomni iva qaku ngu natmärhamän doqoräkt dap pa nguat tamän särhäm ngän mamär sävät ama Ngätmamäk. ²⁶ Näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va ngäni nän nävät gu ngärhipki. Sa qaku nguat tamän iva ngu nän ama Ngätmamäk bä ba ngän. ²⁷ Dap kinak mamär iva ngäni nän doqoräkt inguna ama Ngätmamäk di aa snäng bät a ngän inguna sa angäna snäng bät a ngo dä ngänät nanakt i sa ngua män nagem ga. ²⁸ Sa ngua män nage ama Ngätmamäk bä sämäni ama ivätki näkt saqi rhäkt diva ngua rhet nämäni ama ivätki bä va evär däm ngo sage ama Ngätmamäk.”

²⁹ Dä sa ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar toqortäqya, “I, sa rhäkt di ngiat tamän mamär dä qaku ngiat tamän na ama enge qärangätmi i qaku qunäga vät a ut sä ngät. ³⁰ Bä rhäkt di sa ut lu i ngiat dräm iarhongäkt moe bä nge di qäqi qaku ngit läk iva aung gä snanbät sä nge na anga snanbät inguna ama ruvek moe di sa ngiat dräm arhä snängäqa mamär. Bä nävät tom däkt dä ut nanakt i sa ngia män nage ma Ngämuqa.”

³¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqya, “Nga rhäkt di sa ngänät nanakt? ³² As ngäni lu i as ama qäväläm ba äm ngä rhän bä sa rhäkt di sa äm ngä män iva vräsmät na ngän bä säva angäna värhap ak dä ak na ngän. Bä va ngän det daqule ngo i sokt ngo maräkt. Sokt di qaku sokt ngo qale ngo inguna ama Ngätmamäk di sa qale

qa qä na ngo. ³³ Näkt sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt divakt iva nävät a ngo diva qale ama bulap gem ngän. Inguna mäni rhakt täkt ama ivätki diva ngänit ta ama märänga. Sokt di mamär iva märmar gem ngän. Sa ngua män näva ama ivätki at täväs.”

17

Ma Jisas Kä Nän Säväät A Nas

¹ Näkt sa nasot tangät täkt aa enge dä ma Jisas ka ñäm dävit säda ama usäpki arha ron bä qä nän doqortäqia, “Mam, ama qäväläm di sa äm ngä män. Sa ngi sek sä ngia emga aa ngärhipki ivakt iva ngia emga qä sek sä gi ngärhipki. ² Inguna sa ngia von ga rha ama qrot daver ama ruvek moe ivakt iva qä von dä ama iar ama sok täm ngät bä bä iarhakt kärarhae i sa ngia von ga rhäm da. ³ Bä rhangät täkt di ama iar ama sok täm ngät iva rhat dräm i ainge di sokt nge ama engätki na qa ma Ngämuqa näkt säväät ma Jisas ma Kraiss iaqäkt kärak i sa ngia rhäk na qa. ⁴ Sa ngua von nge rha ama murhämeska rhe mäni ama ivätki i ngua sot na ama lat kärangätni i sa ngia von ngo rhäm ngät iva ngua rhuulat na ngät. ⁵ Näkt sa rhäkt mam, diva ngi sek sä ngo sa äkt i qale nge e sädä gia sdäm. Näkt sa rhäkt mam, diva ngi von ngo rha ama murhämeska qarakti i mudu nguat sangar a qa ngu na nge rhoqoräkt i as kaku ama ivätki qia män.

Ma Jisas Kä Nän Säväät Aa Mudäsaqongda

⁶ “Sa ngua muqunäga sä nge bä bä iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da nämäni ama ivätki. Bä rha di sa gia ruvek bä sa ngia von ngo rhäm da bä sa rha met parhäm gia enge. ⁷ Bä rhäkt di rhat dräm i iarhongäkt moe qarqärhong i sa ngia von ngo rhäm irhong di irhong nagem nge. ⁸ Inguna ngua von da rha ama enge qarangätni i sa ngia von ngo rhäm ngät dä rhat nanakt na ngät. Bä rhat dräm ama engätki i sa ngua män nagem nge dä rhat nanakt i sa ngia rhäk na ngo. ⁹ Bä ngu nän di säväät a rha. Dap kaku ngu nän säväät ama ruvek mavängam nävät ama ivätki dap kinak ngu nän säväät iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da inguna rha di gia ruvek na rha. ¹⁰ Näkt gu qarhong moe di gi qarhong bä qosaqi gi qarhong moe di gu qarhong. Bä nävät iarhongäkt dä sa ama murhämeska qa män sagem ngo.

¹¹ “Bä rhäkt di qaku qale ngo mäni ama ivätki inguna nguat dân sagem nge. Dap ta diva as kale rha mäni ama ivätki. Gu mamäk ama qumärqumär qa mamär, sa mamär iva ngit lu vät a rha mamär na ama qrot nävät gi ngärhipki qarakti i sa ngia von ngo rhäm gi iväkt iva sägäk na rha rhoqor un i sägäk na un. ¹² Sa rhoqoräkt i qale ngo ngu na rha dä ngut lu vät a rha bä ama iar va arhä väs nävät iaqyäkt ama ngärhipki qarakt i sa

ngia von ngo rhäm gi. Sa ngut lu vät a rha bä sa qaku aung nävät a rha di musäng sä qa dap sokt iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi sangäm na qa ivakt iva rhäkmamär varhäm gia enge qarangätni i sa rha säm a ngät.

¹³ “Bä rhäkt di nguat dân sagem nge sokt di nguat tamän bät tärhärhong däkt as toqoräkt i qale ngo mäni ama ivätki ivakt iva rhäqap ta mamär na ama märmärgem doqor ngo. ¹⁴ Näkt sa ngua von da rhä gia enge dä ama ruvek nävät ama ivätki di sa ama vu da arha ron na rha inguna qaku rha nämäni ama ivätki rhoqor ngo.

¹⁵ “Bä rhangät täkt gua nän di qaku va ngi narhat ta nämäni ama ivätki dap pakt iva ngit lu vät a rha mamär nämät ma Sämgä. ¹⁶ Bä sa rha di qaku rha nämäni ama ivätki i nak kop toqor ngo i qaku ngo nämäni qi. ¹⁷ Sa ngia arñis na rha na ama engätki. Gia enge di ama engätki na ngät. ¹⁸ Bä sa ngua rhäk na rha sämäni ama ivätki i rhoqor nge i sa ngia rhäk na ngo sämäni ama ivätki. ¹⁹ Näkt ngua arñis na nas iva bä ba rha. Rhoqoräkt divakt iva qosaqi rhi arñis na nas na gia engätki.”

Ma Jisas Kä Nän Säväät Ama Qatnanaktpämda Moe

²⁰ “Bä rhangät täkt gua nän di qaku sokt säväät a rha. Dap ngu nän di qosaqi säväät iarhakt kärarhae iva rhat nanakt na ngo nävät arhä sameng ²¹ ivakt iva rha moe diva sägäk na rha i nak kop toqor nge mam i sa ngia e väm ngo dä ngua e väm nge. Bä rha di qosaqi mamär iva qale rha väm un ivakt iva ama ruvek nävät ama ivätki diva rhat nanakt i sa ngia rhäkt na ngo.

²² “Sa ngua von da rha ama murhämeska qarakti i sa ngia von ngo rhäm ga ivakt iva sägäk na rha rhoqor un i sägäk na un. ²³ Bä äkt i qosaqi ainge di sa ngua e väm da dä ainge di sa ngia e väm ngo ivakt iva rha rhän i sägäk na rha mamär. Bä nävät tom däkt dä va ama ruvek nävät ama ivätki rhi räm i sa ngia rhäk na ngo bä gia snäng bät a rha di qoki rhoqor nge i sa gia snäng bät a ngo.

²⁴ “Mam, sa nani a ngo nä iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da iva qale rha rhi na ngo äkt i qale ngo e ivakt iva rhi lu gu murhämeska qarakti i sa ngia von ngo rhäm ga inguna sa gia snäng bät a ngo as toqoräkt i qaku ama ivätki qia män.” ²⁵ “Gu mamäk ama räkt ka, näma dä qaku ama ruvek nävät ama ivätki rhat dräm a nge sokt di nguat dräm a nge bä rhärha rhäkt ama gamoe di rhat dräm i sa ngia rhäk na ngo. ²⁶ Bä sa ngua muqunäga sä nge bä ba rha bä va qoki as nguat tuqunäga sä nge ivakt iva gi lavuqi qarakti i säväät a ngo diva qali qi e väm da bä ainge diva qale ngo e väm da.”

18

Rha Sangar Ma Jisas

(18:1-12 / Mat 26:47-56 / Mak 14:43-52 /

Luk 22:47-53)

¹ Bã nga rhoqorãkt i ma Jisas kã nãn bã rhãksot dã sa qã na aa mudãsaqongda rha met na äkt bã rha mãngalãkt ama uvãs kãr qosni i rhat tes äs i ma Kidron. Nãkt nga rhage nã iosãkt ama uvãs di ama ivãrhãs kãr qosni i qale ama erhãs na ama ngãmung na ama olup e dã sa qã na aa mudãsaqongda rha mon sae. ² Dã ma Judas kãrakni iva qã vodã ma Jisas sãva aa ikkãna arhã rhãkt di qosaqi qat drãm iosãkt ama erhãs inguna ma Jisas kã na aa mudãsaqongda rhãt drãm bãspãstãmne na rha e.

³ Bã äkt i sa ma Judas ka er nanokt ama gulãñgi na ama ulaqimãrharhãrhãkt nãkt sãvãt arhani ama narhoerta nãvãt ama priskãna ama morãs na rha nãkt ama Farisiqãna bã sa äkt sãvãt iosãkt ama erhãs. Nãkt iaqyãkt ama gulãñgi di rhit ta ama lirhãng dã ama ngãmungiseng gãrqi sengni i rhat drãm dat tudãm sãdã iseng angãt tãps nãkt ama ulaqi at kãrhong. ⁴ Bã ma Jisas di sa qat drãm iarhongaãkt moe qãr qãrhong iva irhong ngã rhãn bãt a qã bã äkt i vuk sã qã nãvã iosãkt ama erhãs bã qã snanbãt sã rha rhoqortãqyia, “Ngu lu ngãnit ñãm nani auge?”

⁵ Dã rha muvãt pãt a qã rhoqortãqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret.”

Dã ma Jisas ka qoar toqortãqyia, “Nak kop aingo rhãkt.” Nãkt toqorãkt di ma Judas kãrakni iva qã vodãm ga sãva arhã rhãkt di qã e qã na rha. ⁶ Bã nga rhoqorãkt i ma Jisas ka qoar na rha rhoqortãqyia, “Nak kop aingo rhãkt” dã sa rha moda arha rhãng bã arpus na rha sãvãt ivãt.

⁷ Dã saqi as ma Jisas ka snanbãt sã rha rhoqortãqyia, “Ngu lu ngãnit ñãm nani auge?”

Dã rha qoar toqortãqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret.”

⁸ Dã ma Jisas ka muvãt toqortãqyia, “Sa ngua qoar na ngãn i nak kop aingo rhãkt. Ngãkt bã ngãnit ñãm nani a ngo dã sa angãna qlak nã rhãrha e ama gamoe iva rha rhet.”

⁹ Bã rhãngãt tãkt ngã mãranas divãkt iva rhãkmãmãr varhãm ama enge qãrangãt ni i sa qã mãrhamãn bãt a ngãt toqortãqyia, “Sa qaku ngua musãng sa aung nãvãt iarhãkt kãrarhãe i ngia von ngo rhãm da.”

¹⁰ Bã nga rhoqorãkt dã ma Saimon Pita qãrakni i qãt ta ama ulaqi arha singi di qã mar tãm gi bã qã rhodãkt sa ama pris ama vit na qã aa latka aa sdãngi ama mãrmãr qi. Iaqaãkt ama latka di aa ngãrhipki ma Malkus. ¹¹ Dã soknga ma Jisas ka mãrhamãn sãrhã ma Pita ma ama qrot toqortãqyia, “Ngia rhu gia singi nasot a nas! Nga va qaku ngu nanãkt

nãmãt ama kap na ama mãrãnga qãrakni i sa ama Ngãtmãmãk ka von ngo rhãm ga iva ngu nãkt nãmãt ka?”

Rha Met Sã Ma Jisas Sage Ma Anas Kã Nã Ma Kaiafas

(18:12-14 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71)

¹² Bã äkt i sa ama gulãñgi na ama ulaqimãrharhãrhãkt ti na arhã narhoerqa nãkt sãvãt ama Judaqãna arhã narhoerta rha sangar ma Jisas. Dã rha qop mãt aa rhãkt ¹³ nãkt ta er ta met sã qã sage ma Anas kãrakni i ma Kaiafas ama pris ama vit na qã vãt iaqaãkt ama quiaqa aa rhãvãska. ¹⁴ Nãkt iaqaãkt ma Kaiafas di qãrak i sa qã qoar na ama Judaqãna i sa ama mãrãm masirhat iva ama sãgãk ama ruqa qã ñãp bã ba ama ruvek.

Ma Pita Qã Rhãqyas Nã Ma Jisas

(18:15-18 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62)

¹⁵ Bã nga rhoqorãkt i rhat tet sã ma Jisas dã ma Saimon Pita qã na akni nãvãt ama mudãsaqongda in det nasot a rha. Sokt di iaqaãkt ama mudãsaqongga di ama pris ama vit na qã qat drãm a qã bã nga rhoqorãkt dã qã na rha sã ma Jisas savuk sãva ama pris ama vit na qã aa vãtka aa ivãrhãm ¹⁶ dap ma Pita di qale qã inãmãk dalek glaqot na ama tmongi. Bã äkt i qã mudãsaqongga qãrakni i ama pris ama vit na qã qat drãm a qã evãr dãm ga navuk bã qã mãrhamãn sãrha ama latki qãrakni i qit lu vãt ama tmongi bã sa qã mon sã ma Pita savuk. ¹⁷ Dã sa qã latki nãmãt ama tmongi qia snanbãt sã ma Pita rhoqortãqyia, “Nga sa qaku ak na nge nãvãt ma Jisas aa mudãsaqongda?”

Dã qã muvãt toqortãqyia, “Qaku rhãm ngo.”

¹⁸ Nãkt nga rhoqorãkt i qale rha vuk dã ama latta rhi na ama narhoerta di sa rha ek ta ama mudãbãs bã rhat mair namet a äs i rhat narhãkt inguna ama iski. Bã ma Pita di qosaqi qat mair qã na rha i qat narhãkt.

Ama Pris Ama Vit Na Qã Ka Snanbãt Sã Ma Jisas

(18:19-24 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71)

¹⁹ Dap toqorãkt dã ama pris ama vit na qã kã snanbãt sã ma Jisas nãrha aa mudãsaqongda dã nãrha aa rhisu. ²⁰ Dã ma Jisas ka muvãt pãt a qã rhoqortãqyia, “Sa ngua mãrhamãn mãmãr sãrha ama ruvek nãvãt ama ivãtki dap kaku ngua ngaip sa anga enge. Sa nguat drãm ngu su ama ruvek pa ama mãmairvãm bã qop pa ama ansãspãngi ama mor qi äkt i vãspãstãmne ama Judaqãna moe e. ²¹ Ngu lu mãniãkt bã ngi snanbãt sã ngo? Sa ngi snanbãt sã

iarhakt k  rarhae i rha nari ngo inguna sa rh  t dr  m doqor  kt i nguat tam  n.”

²² B   nga ma Jisas ka m  rham  n doqor  kt d   akni n  v  t ama narhoerta na glaqot na qa qa e va aa sd  m. N  kt ka snanb  t s   qa ma ama qrot toqort  qyia, “Nga va ngiat tuv  t p  t ama pris ama vit na qa rhoqor  kt?”

²³ D   ma Jisas ka muv  t toqort  qyia, “Ngakt b   ngua m  rham  n b  t anga enge q  rang  tnei i qaku ama r  kt ng  t d   ng  ni qoar mam  r i qaku ama r  kt ng  t. Dap ngakt b   sa ngua m  rham  n b  t ama enge q  rang  tnei i ama r  kt ng  t d   ngu lu m  niekt b   ngia e v   gua sd  m?” ²⁴ B   na   kt d   ma Anas ka rh  k na qa i qoki as ta qop m  t aa rh  kt sage ma Kaiafas ama pris ama vit na qa.

Saqi As Ma Pita Qa Rh  qyas N   Ma Jisas (18:25-27 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62)

²⁵ Dap toqor  kt d   ma Saimon Pita di as kat mair b   qat narh  kt d   rha snanb  t s   qa rhoqort  qyia, “Nga qosaqi qaku ak na nge n  v  t ma Jisas aa mud  saqongda?”

D   qa rh  qyas i qa qoar toqort  qyia, “Qaku rh  m ngo.”

²⁶ D   akni n  v  t ama pris ama vit na qa aa latta q  rakni i aa aka di sa ma Pita qa rhod  kt sa aa sd  mgi qa snanb  t s   qa rhoqort  qyia, “Nga ngätkki na ngo i sa ngua lu nge ngi na qa m  k pa ama erh  s na ama olip?”

²⁷ D   saqi as ma Pita qa rh  qyas n  kt p  t iom  kt ama q  v  l  m mar  kt d   ama duraktka qa nok.

Rha Mair N   Ma Jisas D   Ma Pailat Aa Saqong

(18:28-32 / Mat 27:1-2 / Mak 15:1 / Luk 23:1-2)

(18:33-38 / Mat 27:11-14 / Mak 15:2-5 / Luk 23:3-5)

(18:39-40 / Mat 27:15-23 / Mak 15:6-15 / Luk 23:13-25)

²⁸ N  kt na   kt d   ama Judaq  na rha met s   ma Jisas nage ma Kaiafas b   s  va ama Romg  na arha tp  skinaqa aa v  tki ama mor qi. N  kt toqor  kt i sa rha m  n e di as p  t duququs mam  r d   qaku rha mon s  v   iaquy  kt ama v  tki inguna nani a rha iva ama qum  rqu  m  r ta rhoqor varh  m arh   q  rhong ivakt iva rhoqor  kt d   mam  r iva rha   s ama tm  ski ma Pasova.

²⁹ B     kt i sa vuk s   ma Pailat sagem da b   qa snanb  t s   rha rhoqort  qyia, “Ngu lu ng  n d  ks  rh   rhak t  kt ama ruqa na agini?”

³⁰ D   rha muv  t p  t a qa i rhi qoar toqort  qyia, “Ngakt b   vadi mai qaku qa mualat n   guani d   vadi mai qaku ut nam  n s   qa sagem nge.”

³¹ D   sa ma Pailat ka qoar na rha rhoqort  qyia, “Qoki ng  n, ng  n det s   qa

b   ng  n datn  v  mne na qa varh  m ang  n mur  kt.”

Sokt di q   Judaq  na rha muv  t p  t a qa rhoqort  qyia, “Aut Mur  kt di qaku ng  rhit tares p  t urha rh  ng iva urhi veng aung.”

³² Rhang  t t  kt di ng   m  ranas ivakt iva rh  kmam  r varh  m ama enge q  rang  tnei i sa ma Jisas ka m  rham  n b  t a ng  t s  v  t aa t   pki iva q   n  p di rhoqor  kt.

Gu Mur  kt  m Di Qaku Ng  t N  m  ni Rhakt T  kt Ama Iv  tki

³³ B   nga ma Pailat ka nari rhoqor  kt d   saqi ev  r d  m ga savuk s  va aa v  tki ama mor qi n  kt ka rh  kne nani ma Jisas b   qa snanb  t s   qa rhoqort  qyia, “Nga ainge di ama Judaq  na arha vitnaqa na nge?”

³⁴ D   ma Jisas ka snanb  t s   qa rhoqort  qyia, “Nga ainge mar  kt gi snanb  t iang  rh  kt ura arhani rha qoar na nge s  v  t a ngo?”

³⁵ D   ma Pailat ka muv  t toqort  qyia, “Nak nga ama Judaqa na ngo? Qoki gia ruvek ti n   gi prisk  na ama mor  s na rha di iarhakt k  rarhae i rha m  n s   nge sagem ngo. Ngu lu ngia mune v  t a nas na agini?”

³⁶ D   ma Jisas ka muv  t toqort  qyia, “Gu mur  kt  m di qaku ng  t n  m  ni rhakt t  kt ama iv  tki. Ngakt b   vadi mai ng  t n  m  ni ama iv  tki d   sa vadi mai gua latta v   gua rem di e v  t ngua v  s ivakt iva qaku ama Judaq  na rhi nasangar a ngo. Dap t  kt di gu mur  kt  m di qaku ng  t narhe.”

³⁷ D   soknga ma Pailat ka qoar na qa rhoqort  qyia, “B     kt i nge di ama vitnaqa. Nga ngätkki rhoqor  kt?”

D   ma Jisas ka muv  t toqort  qyia, “Qoki nge ngi qoar i aingo di ama vitnaqa. Ama rharimini q  rq  ni i sa ngua m  n s  m  ni ama iv  tki divakt iva ngu sameng s  v  t ama eng  tkki. N  kt iarhakt ama ruvek moe q  rarhae i rha n  v  t ama eng  tkki at k  ge di rhat nari n  m  t ngo.”

³⁸ D   ma Pailat ka snanb  t s   qa rhoqort  qyia, “Ngu lu ama eng  tkki di agia?”

N  kt nga nasot i qa snanb  t toqor  kt d   saqi as puk s   qa s   dalek sage ama Judaq  na b   qa qoar na rha rhoqort  qyia, “Qaku ngua m  n b  t guani q  rq  ni iva ngu rh  ks  rh  m ga n   ini. ³⁹ Sokt di varh  m ang  n g  rhong diva ngua rhuisiska v  t akni anga ruqa n  va ama tp  skiarharh  ng b   ba ng  n b  t ma Pasova ang  t kun  ng. Nga nani a ng  n iva ngu rhuisiska v  t ‘ama Judaq  na arha vitnaqa’ b   ba ng  n?”

⁴⁰ D   sa rha muv  t p  t a qa i rhit n  s toqort  qyia, “Qaku, qaku rh   iaq  kt ama ruqa! Ng   von ut t   ma Barabas!” Rhoqor  kt di ma Barabas di sa qale qa va ama tp  skiarharh  ng inguna ak na qa n  v  t iarhakt k  rarhae i sa rha m  ranas na ama inirqi.

19

Rha Muräkt Iva Rhi Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämānanamuqa

(19:1-16 / Mat 27:24-26 / Mak 15:15 / Luk 23:25)

(19:1-3 / Mat 27:27-31 / Mak 15:16-21)

¹ Rhoqoräkt dä sa ma Pailat ka vodä ma Jisas bä ba ama ulaqimärharhärhäkt bä sa rhat täranäs ka. ² Näkt ama ulaqimärharhärhäkt ta mualat na ama guaqi na ama ngämuga aa rhäqyitnäk ama gärgär vä itnäk iva rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki bä rha mu qi dä aa uväs. Näkt kosaqi rha monmät pät a qa na ama pärpel qi ama boiqi ³ näkt sa rhit täqäs mät ama enge nasot arha rhäng gane qärangätni i rhat tamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, "Ama märmärgem sage ama Judaqäna arha vitnaqa!" Näkt ti e va aa sdäm.

⁴ Dä saqi as puk sä ma Pailat sä dalek bä qa qoar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, "As ngäni lu i sa rhäkt di ngut täk na qa sagem ngän divakt iva ngänät dräm i sa qaku ngua män bät guani iva ngu rhäksärhäm ga vä itni."

⁵ Bä nga rhoqoräkt i vuk sä ma Jisas navuk sa ama guaqi na ama gärgär da aa uväs näkt ama boiqi qärakti i sa rha monmät pät a qa na qi dä sa ma Pailat ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngäni lu qärak ka ruqa."

⁶ Bä nga rhoqoräkt i ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama narhoerta rha lu qa dä sa rha näs i rhi qoar toqortäqyia, "Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämānanamuqa! Ngi edämsäs pät a qa!"

Sokt di ma Pailat ka movät toqortäqyia, "Ngän det sä qa bä ngäni edämsäs pät a qa. Inguna ngo di sa qaku ngua män bät guani qärqäni iva ngu rhäksärhäm ga vä itni."

⁷ Dä ama Judaqäna rha movät pät a qa rhoqortäqyia, "Aiut di aut muräkt näkt parhäm iangärhäkt ama muräkt di qoki mamär iva qä häp inguna qä qoar i qa di ma Ngämuga aa emga."

⁸ Bä nga ma Pailat ka nari rhoqoräkt dä nak sa qät len masirhat. ⁹ Dä saqi evär däm ga savuk säva ama vätki ama mor qi. Näkt ka snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Ngu lu ngia män na qoe nai?" Sokt di ma Jisas di qaku qa movät pät a qa.

¹⁰ Bä äkt i ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga va qaku ngi namärhamän särhäm ngo? Nga qaku ngiat dräm i aingo di gu qrot iva ngua rhuisiska vä t nge bä qosaqi gu qrot iva ngua rhuräkt iva rhi edämsäs pät a nge mäni ama sämānanamuqa?"

¹¹ Dä ma Jisas ka movät toqortäqyia, "Nga vadi mai qaku rhi navon nge rha ama rhares na rhävuk dä vadi mai sa qaku mamär vä it gi qrot nä guani. Bä äkt i iaqäkt

kärak i sa qa von nge rhäm ngo di aa vuini ama mor ini mamär."

¹² Mänäsäng na äkt dä ma Pailat kä siqut iva qa rhuisiska vä t ma Jisas sokt di qop ama Judaqäna di rhit näs i rhi qoar toqortäqyia, "Ngäkt bä gia qlak nä rhak täkt ama ruqa bä qa rhet dä sa qaku ma Sisar aa ruqa na nge inguna iaqäkt kärak i qä qoaräs i qa di ama vitnaqa di iaqäkt di qaku qät kutdrir vä t ma Sisar."

¹³ Bä nga ma Pailat ka nari rhoqoräkt dä vuk sä qa sä ma Jisas sä dalek näkt ka muqon mät ama matnävämnenaga aa mämugunäs pät ama ivärhäm gärqomni i rhat tes äm i ama ivärhäm i sa rha mas na ama duliglang ama rhäqap nä iglang i na ama Judaqäna arha enge di rhat tes äm i ma Gabata. ¹⁴ Näkt toqoräkt di sa mäniqunäng bät iaqäkt ama qunäga na ama rhäkmu irhä ma Pasova angät tadenas. Dä ma Pailat ka qoar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, "Angäna vitnaqa rhak i."

¹⁵ Sokt di rhit näs toqortäqyia, "Ngia rhet sä qa na äkt bä va ngi rhäksot na qa! Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämānanamuqa!"

Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Nak nga mamär iva ngu edämsäs pät angäna vitnaqa?"

Dä ama priskäna ama moräs na rha rha movät toqortäqyia, "Qaku aurha anga vitnaqa aung dap sokt ma Sisar." ¹⁶ Bä nga rhoqoräkt dä sa ma Pailat ka vodä ma Jisas ivakt iva rhi edämsäs pät a qa.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämānanamuqa

(19:16-27 / Mat 27:32-44 / Mak 15:21-32 / Luk 23:26-43)

Dä sa ama ulaqimärharhärhäkt ta rha ma Jisas ¹⁷ näkt kat tet i sokt ka qät ta aa sämānanamuqa bä säva ama ivärhäs sä dalek na ama värhäm ama mor äm gärqosni i rhat tes äs i ama rhomga aa uväski. Iosäkt ama ivärhäs di na ama Judaqäna arha enge di rhat tes äs i ma Golgota. ¹⁸ Bä rha edämsäs pät a qa äkt mäni ama sämānanamuqa qä na aiomni ama udiom i ma Jisas sä mänguräp mä iom i ak särhage dä akni särhage.

¹⁹ Näkt sa ma Pailat ka säm ama enge bä rha däktgyäm ngät mäni ama sämānanamuqa. Iangärhäkt ama enge di ngät tamän doqortäqyia, "Ma Jisas nae ma Nasaret, ama Judaqäna arha vitnaqa." ²⁰ Ama rhäqap na rha ama Judaqäna di rha mes iangärhäkt ama enge inguna ama ivärhäs iosäkt kärqos i sa rha edämsäs pät ma Jisas e di glaqot na ama värhäm ama mor äm. Näkt ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät di na ama Judaqäna arha enge näkt sävät ama enge i ama Romgäna rhi na ama Grikkäna. ²¹ Bä nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna arhä priskäna ama moräs na rha rha qoar nä ma Pailat

toqortäqyia, “Qale ngi nasäm doqortäqyia, ‘Ama Judaqäna arha vitnaqa’ dap kinak ngi säm doqortäqyia, ‘Rhak täkt ama ruqa di qa goar i qa di ama Judaqäna arha vitnaqa.’”

²² Dä ma Pailat ka muvät toqortäqyia, “Taniäkt kärqäni i sa ngua säm ini diva qali lini rhoqoräkt.”

²³ Näkt nga rhoqoräkt i ama ulaqimärharhärhäkt ta edämsäs pät ma Jisas dä sa rha rha aa boi bä rha matmät na ngät sävät ama levaet nä imek ama ningimek i asägäk asägäk nävät a rha sa aa nengäs. Dä nani a rha iva rha rhuualat toqoräkt sa aa boiqi ama uiu qi sokt di iaqyäk di ama sägäk na qi navuk bä samäk. ²⁴ Bä äkt i rha goar na ne rhoqortäqyia, “Qale ut nangyiret mät ki. Dap kinak pa u rhuualat na anga serhäm iväkt iva urhi lu iva auge qä rha qi.” Rhangät täkt di ngä märanas iväkt iva rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Rha matmät nä gu boi bä ba ne
dä serhäm da nani gu boiqi.”

Bä qoki rhäkмамär i ama ulaqimärharhärhäkt ta mualat toqoräkt.

²⁵ Dap toqoräkt di ma Jisas aa nanäk ki na arha matki näkt sävät ma Maria qarakti ni ma Klopas aa egutki näkt sävät ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala di rhat mair e glaqot nä ma Jisas aa sämänanamuqa. ²⁶ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu aa nanäk näkt aa mudäsaqongga qarakti ni i aa snäng bät a qa i qat mair glaqot na qi dä sa qa märhamän särha aa nanäk toqortäqyia, “Rhakti, as ngi lu i ngia emga rhäk i.” ²⁷ Dap ka goar nä qä mudäsaqongga rhoqortäqyia, “As ngi lu i gi nanäk takt i.” Bä sa na äkt dä iaqäkt aa mudäsaqongga qä na qi säva aa vät bä qät lu vät a qi.

Ma Jisas Aa Tñäpki

(19:28-30 / Mat 27:45-56 / Mak 15:33-41 / Luk 23:44-49)

²⁸ Näkt nga nasot iangärhäkt dä ma Jisas kat dräm i ama lat moe di sa rhäksot na ngät iva sa rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa enge bä äkt i sa qa goar toqortäqyia, “Aqäsäk ngo.” ²⁹ Rhoqoräkt di qale ama kainaqi na ama wain ama valak mät ki e bä äkt i rha ok ama bauläm mät ki näkt ta srät na äm da ama ngämungäm ama hisop angät ngärhäktka aa uväs näkt ta sek mä qa sä äm sämät ma Jisas aa vämg. ³⁰ Bä nga nasot toqoräkt i sa ma Jisas ka nakt ama wain ama valak mät ki dä qa goar toqortäqyia, “Sa rhäksot.” Nasot iangärhäkt aa enge dä qa na da aa uväs näkt ka voda aa qloqaqa bä bä ma Ngämuqa.

Rha Qut Mäni Ma Jisas Aa Brät

³¹ Näkt toqoräkt di ama qunäga na ama rhäkmü iva duququ vät akni ama qunäga diva ama moräs na qa ama qunäga bä ba ama Judaqäna. Bä äkt i ama Judaqäna rha nän ma Pailat iva rhin betäk pät ama gamoe qararhani i sa rha edämsäs pät a rha arha qar näkt pa rhin but sa arhä släqyigleng samäk inguna qaku nani a rha iva qale arhä släqyigleng mäni ama sämänanamu rhoqoräkt pät ama Sabat. ³² Bä äkt i nga rhoqoräkt dä ama ulaqimärharhärhäkt ta män bä rha anbetäk pät ama narhoer qa ama ruqa aa qar qarakti i rha edämsäs pät a qa qä nä ma Jisas näkt nasot dä qosaqi sa akni aa qar. ³³ Dap nga rhoqoräkt iva sä ma Jisas di nak sa rha lu i sa qa fiäp dä qaku rha anbetäk säva aa qar.

³⁴ Dap kinak akni nävät ama ulaqimärharhärhäkt ka qut mäni ma Jisas aa brät na ama qepka bä qarir na ama biaska masägos kã na ama rigi. ³⁵ Näkt iaqäkt kärak i qa lu rhoqoräkt di sa qa sameng sävät iangärhäkt ama lat bä iangärhäkt aa sameng di ama engätki na ngät. Bä qa di qat dräm i qat tamän bät ama engätki bä qä sameng iväkt iva ngän di mamär iva qosaqi ngänät nanakt.

³⁶ Rhangät täkt di ngä märanas iväkt iva rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Qaku anga sägäkt nävät aa släp diva vetäk mäni qi” ³⁷ dä qosaqi va rhäkмамär varhäm angätni ma Ngämuqa aa enge qarängätni i ngärhi goar toqortäqyia, “Va rhat näñäm sävät iaqäkt kärak i sa rha qut mä qa.”

Rha Mas Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Näpka Aa Liqi

(19:38-42 / Mat 27:57-61 / Mak 15:42-47 / Luk 23:50-56)

³⁸ Nasot iangärhäkt dä ma Josep nämät ama värhäm ma Arimatea qa nän ma Pailat tä ma Jisas aa släqyige. Ma Josep di ma Jisas aa mudäsaqongga na qa sokt di qä ngaip nas inguna qät len ama Judaqäna arhä narhoerta. Dä ma Pailat ka rhares pät aa rhäng bä äkt i qa män bä qa rha ma Jisas aa släqyige nae.

³⁹ Näkt ma Nikodemus kärakni i sa mäqi qa met sage ma Jisas näp bängagi di qosaqi qä nä ma Josep toqoräkt. Ma Nikodemus di qät ta arhom gärqärhomni iva irhom sävät ma Jisas aa släqyige qarqärhom i rhat tes irhom i ama mir näkt ama alos i sa rha modämne nä irhom angät märänga di qorhäs na ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem da levaet ama kilogramgäna. ⁴⁰ Dä soknga in da ma Jisas aa släqyige bä sa in mu ama mir ngä na ama alos pät ige näkt ina ong bät ige na ama baulitnäk ama ingas itnäk. In däkmamu nä ma Jisas aa släqyige rhoqoräkt di varhäm ama Judaqäna arhä

qārhong. ⁴¹ Näkt glaqot na ama ivärhäs iosäkt kärqos i sa rha edämsäs pät ma Jisas mäni ama sämänanamuqa e di ama etki qia e näkt pät iaqyächt ama etki di qale ama iaräs na qi ama nāpka aa liqi. Iaқыächt ama liqi di as kaku rha mu angä nāpka aa släqyige mät ki. ⁴² Dap toqoräkt di ama Sabat bä äkt i nga rhoqoräkt dä rha mu ma Jisas aa släqyige mät iaqyächt ama liqi inguna sa qia e glaqot.

20

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki

(20:1-9 / Mat 28:1-10 / Mak 16:1-8 / Luk 24:1-12)

¹ Vät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas toqoräkt i as kaku irige sa ama qunäga dä ma Maria nae ma Makdala qia met sämät ama liqi qäraktni i sa rha mas nä ma Jisas mät ki dä qia lu i sa rha rut na ama dulige näda ama liqi arha väm. ² Bä äkt i sa evär däm gi i qi ngang masirhat bä sage ma Saimon Pita qä na akni ama mudäsaqongga qäraktni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär bä qia qoar na iom doqortäqyia, “Sa rha rha aurha Engeska aa släqyige nämät ama liqi bä qaku ut dräm i sa rha mu ige qoe nai!”

³ Bä nga rhoqoräkt dä sa ma Pita qä na akkä mudäsaqongga in märanas bä in nasäng i in det iva sa äkt sämät ama liqi. ⁴ In moe di ini ngang ini ngang sokt di sa akkä mudäsaqongga qa ang daqule ma Pita bä qa er qa män e. ⁵ Dä sa qa angär bä qa nām bävit sävät ka baulitnäk ama ingas itnäk kärqitnäkni i qali litnäk mät ka liqi sokt di qaku qa mon sae.

⁶ Bä nga rhoqoräkt i dängdäng nä ma Saimon Pita nasot a qa bä qa män e dä maräkt na qa bä qa mon sämät ka liqi. Dä sa qa lu ama baulitnäk ama ingas itnäk i qali litnäk i itnäk ngät namas e ⁷ näkt sävät ama baulit kärqitni i sa rha is pät ma Jisas aa uväski na it. Irhäkt ama baulit di it ngä vaktmät na nas bä ba nas näkt kali lit sä nas dap ama ingas itnäk ama baulitnäk sä nas. ⁸ Bä nga rhoqoräkt dä nak as kä mudäsaqongga qäraktni i sa mai qa er qa män e qosaqi qa mon sämät ka liqi. Qa lu rhoqoräkt dä qa mat maengäkt. ⁹ Sokt di qoki as kaku qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa enge i ma Jisas diva qa rhäranas nämät ama tñäpki.

Väs Dä Ma Jisas Ge Ma Maria Nae Ma Makdala

(20:10-18 / Mat 28:9-10 / Mak 16:9-11)

¹⁰ Nasot dä sa evär dä qä mudäsaqongi om sävä ina vät ¹¹ dap ma Maria di qiat mair dalek na ama liqi bä qit nok. Bä nga rhoqoräkt i qit nok dä qia angär iväkt iva qi nām sämät ama liqi ¹² dä qia lu ama ense-liom gärqiomni i ama qulum in boi i sa inät muqun äkt nasot ma Jisas aa släqyige i ak kat muqun äkt i aa uväski nae dä akni qat

muqun äkt i aa qar nae. ¹³ Dä in snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mäniekt bä ngit nok?”

Dä qia qoar na iom doqortäqyia, “Sa rha rha gua Engeska aa släqyige bä qaku nguat dräm i sa rha mu ige qoe nai.”

¹⁴ Bä nasot i sa qia märhamän doqoräkt dä qia rhong bät a nas bä qia lu ma Jisas i qat mair e sokt di qaku qia räm i ma Jisas na qa. ¹⁵ Dä qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mäniekt bä ngit nok? Ngu lu auge iaqäkt kärak i ngit nām nani a qa?”

Sokt di qiat tu at snäng i qa di ama latka na qa nävät iaqyächt ama etki bä äkt i qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, ngakt bä sa ngia rha aa släqyige dä va ngi qoar na ngo i sa ngia mu ige qoe nai dä va ngu rha ige nae.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Maria.”

Dä qia nām sävät a qa dä qia näs i qia märhamän na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia, “Rabonai!” i iaqyächt ama ngärhipki at tarimini di qamorqa.

¹⁷ Dä ma Jisas ka qoar toqoräktäqyia, “Qale ngi nasangar a ngo inguna as kaku evär däm ngo sage ama Ngätmamäk. Dap kinak ngia rhet bä sage gua ruavek bä va ngi qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Aingo diva evär däm ngo sage gu mamäk dä angän mamäk i sage gu Ngämuqa dä angän Ngämuqa.’”

¹⁸ Dä ma Maria nae ma Makdala qia met bä sage ama mudäsaqongga sä rhangät täkt ama sameng doqortäqyia, “Sa ngua lu ma Engeska!” Näkt kia sameng ba rha na ama engirhong gärqārhongni i qa märhamän särhäm gi nä irhong.

Väs Dä Ma Jisas Ge Aa Mudäsaqongda

(20:19-23 / Mat 28:16-20 / Mak 16:14-18 / Luk 24:36-49 / Lat 1:6-8)

¹⁹ Näkt toqoräkt i bängangäs pät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dä ama mudäsaqongda di sa qale rha moe va vät. Dap ta väs mät ama tmon mamär särhäm mes inguna rhit len ama Judaqäna. Dä sa ma Jisas ka män bä qat mair mänguräp mä rha näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän.” ²⁰ Näkt ngä nasot i qa märhamän särhäm da rhoqoräkt dä sa qa qur a rha rha aa rhäqyiglem dä mäni aa brät. Bä nga rhoqoräkt i ama mudäsaqongda rha lu ma Engeska dä rhäqäp ta mamär na ama märmärgem.

²¹ Dä saqi as ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän. Rhoqor ama Ngätmamäk i sa qa rhäk na ngo dä qosaqi aingo di ngut täk na ngän.”

²² Näkt nasot iangärhäkt aa enge dä qa es da aa qänäqaqa vät a rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Ngäni rha ama Qloqaqa ama

Qumärqumärqa. ²³ Ngakt bä ngäni qyiradeng na aung aa anga vuirhong diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä irhong dap ngakt bä qaku ngän naqyiradeng na aung aa anga vuirhong diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä irhong.”

Ma Jisas Kä Nä Ma Tomas

²⁴ Sokt di ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsaŋaqa qarak i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaŋongda di qaku qale qa qä na rha rhoqoräkt i ma Jisas sa qa män gem da. ²⁵ Bä äkt i arhani ama mudäsaŋongda di sa rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ut lu ma Engeska!”

Di nak ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä qaku ngu nalu ama nilqäna angät bungbung ba aa rhäqyiglem dä qaku ngu narhäk ngua rhäktka mät ngät dä qaku ngu narhäk ngua rhäkt mäni aa brät diva qaku ngu namat maengäkt.”

²⁶ Näkt nasot ama ngärhäqyiet da dävaung na ama qunäng dä saqi as kale ma Jisas aa mudäsaŋongda va vät bä rhoqoräkt di qale ma Tomas kä na rha. Rhoqoräkt di saqi rha väs mät ama tmon mamär särhäm mes sokt di ma Jisas ka män bä qat mair mänguräp mä rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän.” ²⁷ Dä qa qoar nä ma Tomas toqortäqyia, “Ngi rhäk ngia rhäktka rhe dä ngi lu gua rhäqyiglem. Ngi rhäk gia rhäkt inamuk bä ngi rhäk mäni gu brät. Qale gi snängaiom ama udiom dap sa ngiat nanakt.”

²⁸ Dä ma Tomas ka muvät i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska dä gu Ngämuqa!”

²⁹ Dä ma Jisas ka märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Sa ngiat nanakt na ngo inguna äkt i sa ngia lu ngo. Ama modämne sävät iarhakt kärarhae i sa qaku rha lu ngo sokt di rhat nanakt.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jon Ga Säm Bä Rhäkt Täkt Ama Abuk

³⁰ Näkt ma Jisas di qa mualat na angätmi ama rhäqäp ama muqunän ama nañis ngät da aa mudäsaŋongda arhä saŋong gärangätmi i sa qaku ngua säm a ngät pä rhäkt täkt ama abuk. ³¹ Dap tangät täkt di sa ngua säm a ngät ivakt iva ngänät nanakt i ma Jisas di ma Kraiss ma Ngämuqa aa emga na qa bä va bä ba ngän na ama iar ama sok täm ngät nävät aa ngärhipki.

21

Väs Dä Ma Jisas Ge Ama Ngärhäqyiet Da Udiom Aa Mudäsaŋongda

¹ Nasot iangärhäkt dä saqi as päis dä ma Jisas bä aa mudäsaŋongda rha lu qa vät ama namuqa aa rhäkt ma Taiberias kärakni i qosaqi i rhat tes ka i ama namuqa ma

Galili. Näkt aa mänmänäs gem da di rhoqortäqyia. ² Ma Saimon Pita qä nä ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsaŋaqa näkt ma Nataniel nae ma Kana e ma Galili näkt ma Sebedi aa aiom näkt sävät aiomni ama mudäsaŋongiom di västämne na rha e. ³ Dä ma Saimon Pita qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo diva ngua rhet ngu rhon na ama väiu.”

Dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Va u rhet ut na nge.” Bä äkt i rha met bä rha muqun mät ama mlauski sokt di nävä iaqyäkt ama bängagi di qaku rha ar sä guani.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i qunäga qunäga di sa qale ma Jisas i qat mair vät a qoan sokt di aa mudäsaŋongda di qaku rha räm i ma Jisas na qa. ⁵ Dä ma Jisas ka näs sävät a rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, nga qaku angän anga rhinäm?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Qaku.”

⁶ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rhon na angän bäiuqi särhage na ama mlauski säda märmar dä va ngäni ar sa agung.”

Bä nga nasot i rha mualat toqoräkt dä sa qaku mamär vät a rha iva rhi ardrän na ama väiuqi savono sämät ama mlauski inguna nage ama rhinäm gärangätmi i masirhat na ngät.

⁷ Bä nga rha lu rhoqoräkt dä ma mudäsaŋongga qarakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär qa qoar nä ma Pita rhoqortäqyia, “Nak iak mit äkt di ma Engeska.” Bä nga rhoqoräkt i ma Saimon Pita qa nari qa i qä märhamän doqoräkt dä sa qa qop mäni nas na aa boiqi ama uui qi inguna rhoqoräkt di sa qa set däm gi nävät aa nas bä qa rhon na nas säp koep. ⁸ Dap arhani ama mudäsaŋongda di rha väs aa rhäng mät ama mlauski i rhi rhardrän nä qä väiuqi qaraktni i rhäqäp ki na ama rhinäm inguna rhoqoräkt di qaku gläius samit sävät a qoan. Sa na äkt i qale rha e bä samit sävät a qoan di qorhäs na ama levaet na ama ruvek da ama ngärhäqyisem da sägäk na ama mitaqäna.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i sa rha män mit pä t a qoan dä rha lu ama rhinäm i qale ngät mät ama mudäbäs kärqosni i äs angärha iläñga qat dang näkt ama bretkäna. ¹⁰ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rha agung anga rhinäm nävät gärangätmi i sa ngäna ar sä ngät.” ¹¹ Dä ma Saimon Pita qa veng sämät ama mlauski bä qa ardrän na ama väiuqi samit sävät a qoan. Ia qyäkt ama väiuqi di rhäqäp ki na ama rhinäm ama mor ngät i ama rhodäm sä ngät di ama ngärhäqyiet da udiom na ama ruvek da ama ngärhäqyisem da dävaung. Rhoqoräkt di nak täqäp ama väiuqi mamär sokt di qaku bäñmät na qi.

12 Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni ang iva ngän däs.” Rhoqoräkt di qaku aung nävät ama mudäsaqongda qa mu aa snäng iva qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Auge na nge?” inguna sa rhat dräm i qa di ma Engeska. 13 Dä sa ma Jisas ka met sae dä qa rha ama bretkäna bä qa von da näkt kosaqi qa mualat toqoräkt sa ama rhinäm. 14 Rhos täkt di ma Jisas aa dämpuamek na äs ama mänmänäs sage aa mudäsaqongda nasot toqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki.

Ma Jisas Kä Nä Ma Pita

15 Näkt nga rhoqoräkt i rha mäs bä rhäksot dä ma Jisas ka snanbät sä ma Saimon Pita rhoqortäqyia, “Saimon ma Jon aa emga, nga ngätki i gia snäng bät a ngo masirhat mamär vät tärhärha rhäkt arhä väs?”

Dä ma Saimon ga muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Iei Engeska, sa ngiat dräm i sa gua snäng bät a nge.”

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit bon gu sipsipkäna ama rhoes iva ngät täs.”

16 Dä saqi as ka snanbät sä qa bä maunmem doqortäqyia, “Saimon ma Jon aa emga, nga ngätki i gia snäng bät a ngo?”

Dä sa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Iei Engeska, sa ngiat dräm i gua snäng bät a nge.”

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit lu vät gu sipsipkäna.”

17 Näkt kosaqi ma Jisas ka snanbät sä ma Saimon iva madämpuamek toqortäqyia, “Saimon ma Jon aa emga, nga gia snäng bät a ngo?”

Bä nga rhoqoräkt dä ma Pita di qänäskänes ka masirhat inguna ma Jisas sa qa snanbät sä qa iva madämpuamek toqortäqyia, “Nga gia snäng bät a ngo?” Dä qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Engeska, sa ngiat dräm iarhongäkt moe dä ngiat dräm i gua snäng bät a nge.”

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit bon gu sipsipkäna iva ngät täs. 18 Nguat tamän särhäm nge na ama engätki i sa rhoqoräkt i ama rhoemga na nge di ngiat donmät pät a nas dä ngiat tet parhäm gi snängaqa. Dap kre va ama sruqa na nge dä va ngi is ngia rhäqyisem bä va akni qat donmät pät a nge nakt kä rhoer nanokt nge sa äkt i qaku nani a nge iva ngi namet sae.”

19 Ma Jisas ka märhamän doqoräkt di na ama muqunäga sävät ma Pita aa tñäpki qäraktni iva qä nñäp ivakt iva qä von ma Ngämuqa rha ama murhämeska na qi. Näkt nasot iangärhäkt aa enge dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua rhäng!”

Ma Jisas Kä Na Ama Mudäsaqongga Qärakni I Aa Snäng Bät A Qa Mamär

20 Dä ma Pita qa rhong bät a nas dä qa lu ama mudäsaqongga qärakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär i sa qat tet nasot a iom. Iaäqäkt ama mudäsaqongga di iaäqäkt kärak i sa qa an aa rhäng dä ma Jisas toqoräkt i rhat täs ma Pasova bä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngu lu va auge qä vodäm nge sävä gia ikkäna arhä rhäkt?” 21 Näkt nga rhoqoräkt i ma Pita qa lu qa dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, dap taerhak ama ruqa diva rhoqor mäniekt na qa?”

22 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngakt bä nani a ngo iva qat däqäm bä dängdäng i evär däm ngo dä mäniekt bä qänäskänes nge sä qa? Mamär iva ngit päs gua rhäng.” 23 Bä nga nävät tangät täkt aa enge dä vräs da ama enge ge ama qatnanaktpämda iva rhak täkt ama mudäsaqongga diva qaku qä nañäp. Sokt di ma Jisas di qaku qa qoar iva qaku qä nañäp dap kinak ka qoar toqortäqyia, “Ngakt bä nani a ngo iva qat däqäm bä dängdäng i evär däm ngo dä mäniekt bä qänäskänes nge sä qa?”

24 Rhak täkt di ama mudäsaqongga qärakni i qä sameng sävät tärhong däkt bä qa di sa qa säm irhong. Näkt sa ut dräm i aa sameng di ama engätki na ngät.

25 Näkt ma Jisas di qosaqi qa mualat na angätni ama lat masirhat. Ngakt bä vadi mai rhi säm a ngät moe dä nguät tu gu snäng i mamär iva qaku anga släqyimek pät ama ivätki moe nanokt ama abukkina qarängätni iva rhi säm iangärhäkt ama lat moe väm ngät.

Ama Ngangda Arha Lat

Ama Rhäväktäs

Ma Luk ka sām dakt tākt ama abuk. Bā qi di qosaqi qa sām bām gi sage ma Tiofilus.

Rhakt tākt ama unbem na qi ama abuk di ma Luk ka sām bām gi ivakt iva qā sameng sāvāt iarhongākt kārquārhong i irhong ngā mārānas nasot iomākt ama qävälām gārquom i sa rhāksot nā ma Jisas aa lat dā aa rhisu. Bā Ama Ngangda Arha Lat di qi nasāng bāt ama qävälām gārquomni i ma Jisas kār qur a nas ta ama ruvek masirhat nasot iomākt ama qävälām gārquom i qa mārānas nāmāt ama tñāpki. Bā rhoqorākt di sa ma Jisas ka qoar iva rhi rha ama qrot toqorākt i sa ama Qloqaqa ama Qumārquārqa qā rhāk pāt a rha bā va rhi sameng sāvāt a qa e ma Jerusalem bā sāva ama ngārḥāqyiom ma Judia dā ma Samaria bā sāvāt ama ivātki at tārḥākt moe. Bā rhākt di ut lu ama sameng ama mār ngāt i ngāt dān bā sāvāt ama ivātki di rhoqorākt.

Rhoqor ama narhoer qi ama abuk kārakti i ma Luk ka sām bām gi di qosaqi va Ama Ngangda Arha Lat di sa qa sām marākt sāvāt iarhongākt kārquārhong i qat drām mamār sāvāt irhong dā qosaqi qa slamār qa sameng sāvāt irhong. Ma ama rhāqāp nā imek di sa ma Luk ka sām masirhat nā ma Pita qā nā ma Pol bā sāvāt arhani arha enge. Iangārḥākt ama enge di angātṅi ngārḥi sameng sāvāt ma Jisas dā angātṅi di ngāt tamān sāvāt ani qārquāni iva ama ruvek tat tu arḥā snāng sāvāt ini dā angātṅi di ngāt tair sārha ama sameng ama mār ngāt dā angātṅi di ngārḥi su ama ruvek. Rhakt tākt ama abuk di qi rhoer nanokt ut iva urhit ta ama matnārḥām sāvāt ama qatnanaktpāmda arha iar da ama mārān maos maos angārha ron dā rhoqorākt i ama ruvek ti sangām na ut mavāngam. Dā qosaqi qiat tamān sāvāt ama qatnanaktpāmda arha lat kārangātṅi i ngāt dān nāva arḥā ikkāna arha lat ama vu ngāt sāvāt a rha angāt tpās bā ama rhodām sa rha di qop ngārḥi rhir vasāgos.

Ama Qävälāp Nasot A Ne

Ma Pita Nākt Ama Qatnanaktpāmda E Vāt
Ma Judia Nākt Namet Ma Judia (1-12)
Ma Pol Nākt Ama Qatnanaktpāmda Nae
Ma Antiok Bā Sae Ma Rom (13-28)

Ma Ngāmuqa Aa Mumānaris Na Ama Qloqaqa Ama Qumārquārqa.

¹ Tiofilus, pā gua abuk ama narhuir qi di sa ngua sām sāvāt iarhongākt kārquārhong i māqi ma Jisas ka nasāng iva qat ualat nā irhong dā qā nasāng iva qā su sāvāt irhong ² bā dāngdāng sāvāt iaqākt ama qunāga

qārakni i sa ma Ngāmuqa qa rha qa rhāvit sa rhāvono. Rhoqorākt di nasot dā qa voda ama rhodrāp nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārquārqa bā ba ama ngangda sā ma Ngāmuqa aa lat kārārhani i sa qa armeng dām da.

³ Vāt ama ruiom ama udiom na ama qunāng nasot aa mārānga ama mor qa dā qār qur a nas gem da dā qat ualat na ama rhāqāp nā irhong gārquārhongni iva irhong ngārḥi sameng i ngāktki i ama ngātḍāqām ga. Bā qat tamān sāvāt ma Ngāmuqa aa Murāktpām.

⁴ Bā nga rhoqorākt i qale qa gem da dā qa von da rhā rhangāt tākt ama enge na ama muqunāga rhoqortāqyia, “Qale ngān namet nae nāmāt ama vārḥām ama mor ām ma Jerusalem dap pa qale ngān nani ama vānbōn gārangātṅi i mudu ama Ngātmāmāk ka mumānaris na ngāt kārangāt i ngānāt nari ngo i sa nguat tamān sāvāt a ngāt. ⁵ Iangārḥākt dinguna ma Jon sa qā baptais pāt ama ruvek na ama rigi dap pa nasot ama marheka na ama qunāng dā va ngu baptais pāt a ngān na ama Qloqaqa ama Qumārquārqa.”

Ma Jisas Ka An Dāvit Sāva Usāp

(1:6-8/Mat 28:16-20/Mak 16:14-18/Luk 24:36-49/Jon 20:19-23)

(1:9-11/Mak 16:19-20/Luk 24:50-53)

⁶ Bā ākt i nga rhoqorākt i sa vāstāmne na rha rhi nā ma Jisas dā rhi snānbāt sā qa i rhi qoar toqortāqyia, “Engeska, nga rhoqor tākt diva saqi as ngia rhumamār na ama Israelqāna arḥā murāktpām?”

⁷ Dā qa muvāt pāt a rha rhoqortāqyia, “Qoki qaku ngān angān gāni ianiākt iva ngāni rām ama qunāng bā ama rhodām gārangātṅi i sa ma Ngāmuqa qa mu ngāt parḥām aa snāngāqa marākt. ⁸ Dap pa ngāni rha ama qrot toqorākt i sa ama Qloqaqa ama Qumārquārqa qā rhāk pāt a ngān bā va ngāni sameng sāvāt a ngo e ma Jerusalem bā sāva ama ngārḥāqyiom ma Judia dā ma Samaria bā sāvāt ama ivātki at tārḥākt moe.” ⁹ Bā nga qat tamān doqorākt bā rhāksot dā slāqyās pa aa qar bā qa an dāvit da arḥā saqong bā ama eqoeqi qia ong ga da arḥā saqong.

¹⁰ Bā qoki as tat nañām sāva usāp toqorākt i qat tet pāvit dā vās da ama ruiom masāgos kārqiomni i in boi ama qulum ngāt bā ināt mair gem da. ¹¹ Dā ini qoar na rha rhoqortāqyia, “Aruvek nāva ama ngārḥāktka ma Galili, māniekt bā ngānāt mair tākt bā ngānāt nañām sāva usāp? Rhakt tākt ama ruqa ma Jisas kārak i sa ma Ngāmuqa qa rha qa rhāvit sāda ama usāpki arha ron nagem ngān di qoki va evār dām ga rhoqor nas toqorākt i ngān lu qa i qa an dāvit sāda ama usāpki arha ron.”

Ma Matias Pa Qä Rha Ma Judas Aa Släqyäs Nasot A Qa
(1:18-19/Mat 27:3-10)

¹² Nasot dä evär däm da bä sae ma Jerusalem näda ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip at täväs. Rha met sämät ama värhäm ama mor äm di ngi qoar gre i ama tmerhäs da ama kilomita näkt ama qäväläm angärha ron.

¹³ Bä nga rha män e ma Jerusalem dä dang däm da da ama vätkä aa ron sämät aomni ama qäväläm inavuk kärqomni i rhat tas e. Iarhakt kärarhae i qale rha e di ma Pita qä nä ma Jon dä ma Jems näkt ma Andru dä ma Filip näkt ma Tomas dä ma Bartolomyu näkt ma Matyu dä ma Jems ma Alfius aa emga näkt ma Saimon gäarakni i qa nämäni ama Selotkäna näkt ma Judas ma Jems aa emga.

¹⁴ Vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk ivakt iva rhi nän. Rhoqoräkt di rhi na ama evop näkt sävät aa Maria ma Jisas aa nanäk näkt sävät aa läktpek. ¹⁵ Dä vät iangärhäkt ama qunäng dä ma Pita qa mair mänguröp ama qatnanaktpämda i ama gulängi na rha di ngäkt kre ama ruvek ama ngärhäqyet da sägäk na rha moe. Näkt kä qoar toqortäqya,

¹⁶ “Gua ruavek, ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät di qoki va rhäkmmär na ngät parhäm ngät kärangät i nak sa mudu ma Devit ka märhamän bät a ngät nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa sävät ma Judas i qa diva ama iska na qa bä bä iarhakt kärarhae iva rhi sangar ma Jisas. ¹⁷ Qa di ak na qa nämäni ut inguna qä na ut ut met sa ama sameng mät a vät. ¹⁸ Ma Judas di qa vodäm bät ama ivärhäm na ama ligär qärangätni i sa rha sek mä qa na ngät pät aa lat ama vu ngät angät tpäs. Qa veng nas pät iomäkt ama ivärhäm i qa säp na rhävuk nämät a leqäs i aa uväski qia er nanokt ka bä samäk dä vukdur va aa sarimgi bä vuk sa aa qusem sä dalek. ¹⁹ Ama ruvek moe e ma Jerusalem da nari rhoqor täkt sävät ma Judas bä äkt i rha mes iomäkt ama ivärhäm na arha enge i Akeldama di ama rharimini di rhoqortäqya, ma Etki na ama Biaska.”

²⁰ Ma Pita qä qoar toqortäqya, “Inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät pa ama Abuk na ama Mabu di ngät tamän doqortäqya,

“Mamär iva ama dungdung aa vätkä
bä va qale aung gat tas päp ga.’

Dä qosaqi ngät tamän doqortäqya,

“Mamär iva aung gä rha iosäkt aa släqyäs
bä va qale ama nengäs da aa lang.’

²¹ Bä qoki rhoqor täkt di mamär iva urhi armeng da aung anga gamoeqa nävät iarhakt kärarhae i ma ut moe ut tet dä iangärhäkt ama rhodäm moe angärha ron gärangätni i ma Engeska ma Jisas sa qale qa qä na ut ²² mänasäng na äkt i ma Jon ga baptäis pät a qa bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gärqomni i ma Jisas ka an dävit ivakt iva aung nävät tärha rhäkt diva qoki qä na ut ut tet sa ama sameng sävät ma Jisas i qa märanas nämät ama tñäpki.”

²³ Bä äkt i rha mu ama gamuiom ama udiom i ma Josep na qa ma Barsabas kärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Jastu näkt sävät ma Matias. ²⁴ Näkt ta nän doqortäqya, “Engeska, sa ngiat dräm mamär na ama ruvek moe arhä mungäsäng. Mamär iva ngi qur a ut i auge nävät tiom däkt di sa ngia armeng däm ga ²⁵ ivakt iva qä rha nasot sä rhangät täkt ama lat iva ama ngangga na qa iva qä rha ma Judas aa släqyäs kärqosni i ma Judas sa qa met nämät äs ivakt iva qa rhet sa äkt i qoki mänaris iva qa rhet sae.” ²⁶ Dä rha mualat parhäm arha morta arhä qärhong na ama armengdäm bä sa rha mon sä ma Matias sae sämäni ama ngärhäqyisem da sägäk na rha ama ngangga.

2

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Qa Män Bät Ma Pentikos Angät Kunäga

¹ Bä nga sädamär na ama qunäga qarakni i rhat tes ka i ma Pentikos dä sa ama qatnanaktpämda di västämne na rha vät ama ivärhäs ama sägos. ² Dä rha särmändäm masägos i rhat nari i arus i ngäkt kre ama laurqi ama grot ki i qi e na rhävono inavuk bä qia rhäqöp ama vätki moe iaqyäkt kärakt i qale rha e i rhat muqun bäm gi. ³ Bä rha lu iangärhäkt kärangät i ngät toqor ama qoebañ na ama rhäptäpki qärangätni i vräsmät na ngät bä ngä muqun bät a rha moe ak dä ak na rha. ⁴ Rha moe di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäqöp ta na nas bä rhi nasäng i rhat tamän na arhani ama ruvek arha enge nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁵ Näkt toqoräkt di sa qale arhani ama Judaqäna e ma Jerusalem gärrhani i ama engätkti na rha sage ma Ngämuqa qararhae i rha nävät ama ivärhimek moe. ⁶ Bä nga rhoqoräkt i rha nari i arus dä ama gulängi na ama ruvek di väspästämne na rha bä rhit särmändäm bä adädän da masirhat inguna ak dä ak na rha di sävetka qat nari aa enge maräkt i qä qatnanaktpämda rhat tamän na ngät.

⁷ Bä qräk mät ta mamär dä rhi qoar toqortäqya, “Rhärha rhäkt ama gamoe qararhani i rhat tamän doqoräkt di nak ama Galiliqäna. ⁸ Bä rhoqor täkt dä mäniekt bä

ak dā ak nāvāt a ut di sa ut nari i rhat tamān na aurha enge marākt? ⁹ Bā ut nari i rhat tamān na ama enge bā ba ama ruvek nāva ama ngārḥakt ma Partia nākt ma Midia nākt ma Elam nākt ma Mesopotemia nākt ma Judia nākt ma Kapadosia nākt ma Pontus nākt ma Esia ¹⁰ nākt nāva ama ngārḥakt ma Frigia nākt ma Pamfilia nākt ma Isip nākt nāvāt ama qāvālap pa ama ngārḥātkka ma Libia glaḡot na ama vārḥām ama mor ām ma Sairini dā arhani ama tmānda nāva ama vārḥām ama mor ām mamār ma Rom. ¹¹ Iarhakt ama tmānda di ama Judaqāna bā sāvāt ama ruvek kārārhani i sa rha nāpgoer na nas sāmāni ama Judaqāna. Dā qosaqi ut nari ama enge bā ba ama ruvek nāva ama urqa ma Krit nākt nāva ama ngārḥātkka ma Arebia bā ut nari rha i rhi sameng na aurha enge marākt sāvāt ma Ngāmuqa aa lat ama qrot ngāt.”

¹² Bā rha moe di qrāk māt ta bā adādān da masirhat dā rhi snanbāt sā ne rhoqortāqya, “Ama rharimini māniekt sā rhangāt tākt ama lat?”

¹³ Dap arhani ama ruvek di nak tat tuma rha i rhi qoar toqortāqya, “Iarhakt di sa rha nakt ama wain masirhat.”

Ma Pita Qa Sameng Bāt Ama Gulāngi Na Ama Ruvek

¹⁴ Sōkt di ma Pita qa mair ge ama ngangda bā qa sek aa eguinga bā qā sameng ba ama gulāngi nā qa ruvek toqortāqya, “Aruvek nae ma Judia bā aingān moe qārārhae i rhat tas e ma Jerusalem, dākt diva ngua rhuqunāga vāt a ngān sāvāt tangāt tākt ama lat kārangāt i sa ngā māranas. Ngānāt nari mamār na ama enge qārangātṅni iva nguat tamān bāt a ngāt. ¹⁵ Qale ngān du angān snāng i rhaerhārhae ama gamoe di sa rha nakt ama wain bā guani na rha i nak kop as nguna rhākt di ama ngārḥāqyet da levaet nā irhong bāt duququs. ¹⁶ Dap tangāt tākt ama lat kārangātṅni i sa ngā māranas di qārangāt i ma Ngāmuqa sa qa mārhamān sāvāt a ngāt nāmāt aa vāmginaqa ma Joel toqortāqya,

¹⁷ “Ma Ngāmuqa qa qoarās toqortāqya, ‘Va vāt ama dāngdāngini na ngāt ama rhodām dā va ngu rhor nā gu Qloqaqa sāvāt ama ruvek moe.

Bā va angān oes ama gamoe dā angān oes ama evop diva rhat tamān bāt ama enge qārangātṅni i ngāt dān marākt nagem ngo.

Dā va angāna evānda ama gamoe diva rhit lu ama nāmām.

Dā va angān sru rha ama gamoe diva rhit lu ama masirhām.

¹⁸ Bā qāqi va ngu rhor nā gu Qloqaqa vāt iangārḥākt ama rhodām sāvāt gua latta moe ama gamoe dā ama evop bā va rhat tamān bāt ama enge qārangātṅni i ngāt dān marākt nagem ngo.

¹⁹ Bā va ngua rhuulat na ama lat kārangāt i ngāt dān masārmān māt ama leqās dā ama muqunān mana vāt ama ivātṅni. Ama biaska dā ama rhāptāpki dā ama rhāmān bām gi ama butbutki diva ngāt tāranas.

²⁰ Bā nga narhoer vā iaqākt ama morās na qa mas ama qunāga aa qamās kārak iva ma Engeska qat tatnāvāmne na ama ruvek dā va bāngangit pāt ama qunāga aa saqong dap pa ama equngi diva qurāt ki rhoqor ama biaska.

²¹ Nākt toqorākt di guavek koe qārārhani i rhit nās sage ma Engeska diva maiar na rha.”

²² Nākt sa ma Pita qā qoarās na rha rhoqortāqya, “Aruvek nae ma Israel, as ngāni nari rhaerhangāt ama enge. Ma Jisas nae ma Nasaret di ama ruqa qārakni i sa ma Ngāmuqa qa qur a ut tām ga mamār i qa di sa qa mān nagem ga nage aa lat ama nāfis ngāt dā ama lat kārangātṅni i ngāt dān masārmān dā ama muqunān. Rhangāt tākt di sa ma Ngāmuqa qa mualat na ngāt nā ma Jisas māngurāp mā ngān bā rhoqorākt di sa ngānāt drām a ngāt. ²³ Rhak tākt ama ruqa di sa rha vodām ga bā ba ngān nākt aingān bā sāvāt ama ruvek ama vu rha masirhat sa arhā matnārḥām di sa ngān moe ngān beng ga i ngāna edāmsās pāt a qa māni ama sāmānanamuqa. Rhangāt tākt moe ama lat di varhām ma Ngāmuqa aa snāngāqa bā qa di sa qat drām doqorākt narhoer va angāt kamās. ²⁴ Sōkt di ma Ngāmuqa qa māranas na qa nāmāt ama tñāpki bā qa muisiska vāt a qa nāmāt ama ruanini qārqāni i ama tñāpki inguna qaku mamār vāt ama tñāpki iva qi nasangar sāva aa rhāng. ²⁵ Inguna mudu ma Devit ka mārhamān sāvāt ma Jisas toqortāqya,

“ Nguat lu ma Engeska i qa e vā gu qamās pasāgos.

Bā qaku mamār vāt ama ruvek iva rhi namāqāne dā mamār na ngo inguna qa e gem ngo.

²⁶ Bā nga rhoqor tākt dā mārmar gem ngo bā ngu qok dā nguat tamān bāt ama enge na ama mārmargem

bā qosaqi va māmae vāt gu slāqyige mamār va aa luvāt

²⁷ inguna nge diva qaku ngi namet daqule ngo va ama nāpta arha ivārḥās

bä qosaqi va qaku ngi naqyiradeng nä gi Qumärqumärqa aa släqyige bä va säkt täm ige.

²⁸ Dä sa ngia muqunäga vät a ngo sa ama is säva ama iar ama sok täm ngät
bä va ngi rhäqäp ngo na ama märmärgem masirhat nä gi qäranas.’”

²⁹ Dä ma Pita qä qoar toqortäqyia, “Gua ru-avek, mamär vät a ngo iva ngu qoar na ngän mamär na ama engätki i ama ngätmamäk ma Devit di sa qa ñäp bä rha mu aa släqyige mä ama liqi bä iaqyäkt aa liqi di qop as kia e gem ut bä dängdäng däkt. ³⁰ Sokt di qa di akni na qa qärakni i ma Ngämuqa aa vämginaqa bä qat dräm i ma Ngämuqa sa qa musärhämes iva qa rhu ma Devit anga aka nämäni aa enevaqi mugas nasot kärak iva qä rha ma Devit aa vitnaqa aa mämugunäs nasot a qa.

³¹ “Bä nga rhoqoräkt dä ma Devit di qat dräm i rhangät täkt ama lat diva ngä rhäranas narhoer bä äkt i qa märhamän sävät ma Krai aa tñäpki iva nasot diva qa rhäranas nämät ama tñäpki dä va qaku ma Ngämuqa qä namet daule qa va ama ñäpta arha ivärhäs bä qop pa qaku qä naqyiradeng na qa bä va säkt ta aa släqyige. ³² Rhak täkt ma Jisas di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä aiut moe rhäkt di sa ut lu mamär nä iaqyäkt ama engätki i qa märanas bä ama iar qa.

³³ “Bä ma Jisas di qa märanas näkt ka an dävit sa rhävuk säda ama usäpki arha ron bä qa e dä ma Ngämuqa aa märmär bä sa qa rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nage ama Ngätmamäk kärakni i mudu qa mumänaris iva qä von ma Jisas täm ga. Bä rhäkt di sa ma Jisas ka von dä iaqäkt ama Qloqaqa bä ba ut bä qat täranas nä rhangät täkt ama lat kärangät i ngänät lu ngät bä ama enge qärangät i ngänät nari ngät.

³⁴ “Näma dä ma Devit di qaku qa an dävit sa rhävuk sokt di qa qoar toqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qä qoar nä gua Engeska rhoqortäqyia,

“Ngia rhuqun dä gu märmär bä qale nge

³⁵ bä dängdäng iva ngua rhän näp gia ikkäna arhä väs bä va rha rhän i ama laiqa na rha nanokt gia qäriglem.”’

³⁶ Dä soknga mamär iva ama Israelqäna moe diva qunäga vät a rha rhoqortäqyia, ma Jisas kärakni i sa ngäna edämsäs pät a qa di qa di sa ma Ngämuqa qä muqunän bät a qa iva aurha Engeska bä ma Krai na qa.”

³⁷ Bä nga ama ruvek ta nari rhoqor täkt dä ama enge ngä qut da arha ron dä rhi snanbät sä ma Pita qä na arhani ama

ngangda rhoqortäqyia, “Aurha ruavek, ngu lu mamär iva ut mänsana?”

³⁸ Dä ma Pita qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngän moe asägäk asägäk diva ngi näpgoer na nas nämät angäna vuirhong näkt pa ngäni rha ama baptais nävät ma Jisas ma Krai aa ngärhipki dä va ma Ngämuqa va qä qyiradeng na angäna vuirhong näkt pa ngäni rha ama vänbön na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ³⁹ Rhangät täkt ama mumänaris di ngät bä ba ngän dä bä ba angän oes dä bä bä iarhakt kärarhae i qale rha gläius dä bä bä qärarhani moe iva ma Engeska aut Ngämuqa qä rhar sä rha sagem mes.”

⁴⁰ Ma Pita qät don sävät ama ruvek mauiu dä qat naing bät a rha i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän dumaiar nas nämät tit täkt ama qoengait ama vu it.” ⁴¹ Bä iarhakt kärarhae i rha mat maengäkt sä ma Pita aa sameng di rha baptais pät a rha bä rhoqoräkt di ngäkt kre ama dävaung ama tausengäna na ama ruvek ta män sae sämäni ama qatnanaktpämda.

Ama Qatnanaktpämda Di Väspästämne Na Rha Vasägos

⁴² Bä rha vodäm mes säda ama ngangda arhä rhisu angärha ron bä vasägos dä väspästämne na ama qatnanaktpämda moe bä rhat täs dä rhi nän. ⁴³ Ma Ngämuqa di qat tualat na ama lat masirhat kärangätni i ngät dän masärmän bä sävät ama muqunän nävät ama ngangda arha lat bä ama ruvek moe e ma Jerusalem di qräkräk mäat ta masirhat toqoräkt. ⁴⁴ Bä iarhakt moe ama qatnanaktpämda di vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk dä rhit bon na ne rha arhä qärhong moe. ⁴⁵ Dä rhit boda arhä qärhong dä arhä gunän nani ama ligär bä rhat tatmäat na ngät ba ne varhäm sävetka aa tläqa. ⁴⁶ Dä vät ama qunäng moe dä rhit täqäs däm ne i väspästämne na rha va ama ansäspängi ama mor qi dä väspästämne na rha va ama vät asägäk asägäk bä rhit bonmäat na ama bret näkt tat täs sa ama märmärgem dä sa ama snängaqa ama räkt ka. ⁴⁷ Bä ama ruvek di rhi nänsäs sage ma Ngämuqa dä ama ruvek moe di märmär gem da nävät ama qatnanaktpämda. Näkt pät ama qunäng moe asägäk asägäk di iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa qat tumaiar ta di qat tu rha sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda.

3

Ma Pita Qa Mumäris Pät Ama Vävarhämga

¹ Vät akni ama qunäga dä ma Pita qä nä ma Jon in det pävit säva ama ansäspängi ama mor qi inguna rhoqoräkt di ama qäväläm na ama nän bät ama däpgharhong

säpbängang. ² Dap toqoräkt di ama ruvek tit ta akni ama ruqa qärakni i mudu rha sa qa i ama väva rhäm ga bä sämät ama ansäspämgi ama mor qi arha edäbäs kärqosni i rhat tes äs i ma Mär Qi ama Nämñämgi. Rhat tu qa e vät ama qunäng moe ivakt iva qä nän dä ama ligär nage iarhakt kärarhae i rhat don iva säva ama ansäspämgi ama mor qi.

³ Bä nga qa lu ma Pita qä nä ma Jon i qorhäs iva in don säva ama ansäspämgi ama mor qi dä qa nän sävät a iom nani anga ligär. ⁴ Dä ma Pita qä nä ma Jon in näm maräkt sävät a qa näkt ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi näm sävät a un.”

⁵ Bä äkt i qä vävarhämga qa näm sävät kärqiom masirhat i qat tu aa snäng iva qä rha guani nagem iom. ⁶ Dap kinak ma Pita qa qoar toqortäqyia, “Qaku gu nga ligär dap pa ngu von nge rha agini qärqäni i ini nga e gem ngo. Di nävät ma Jisas ma Kraiss nae ma Nasaret aa ngärhipki di ngiat tet.”

⁷ Näkt ka sangar aa märmäret näkt ka mair na qa namäk dä qop äkt dä ma Ngämuqa qa sämaqrot nä qa ruqa aa qar. ⁸ Dä qop ka rhon na nas namäk bä qa mair näkt kâ nasäng i qat tet. Dä qa met kâ na iom säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qat tet dap kät don na nas dap kâ nänsäs sage ma Ngämuqa. ⁹ Bä nga ama ruvek moe rha lu qa i qat tet dap kâ nänsäs sage ma Ngämuqa ¹⁰ dä rha räm a qa i nak kop ama sägän na qa ama ruqa iaqäkt kärak i vasägos dä qat muqun dap kâ nän ama ruvek ta ama ligär mät ama ansäspämgi ama mor qi arha edäbäs kärqosni i rhat tes äs i ma Mär Qi ama Nämñämgi. Rha lu rhoqoräkt dä qräk mät ta masirhat dä rhat tu arhä snäng masirhat sävät ama lat kärangätni i sa ngä märanas pät a qa.

Ma Pita Qa Sameng Ba Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

¹¹ Bä rhoqoräkt i qat nangärhäkt dä ma Pita qä nä ma Jon dä ama ruvek moe di qräk mät ta masirhat dä rha ang masirhat sagem da vät ama ansäspämgi arha ivärhäm at käväläm gärqomni i rhat tes äm i ma Solomon Aa Suqulap. ¹² Bä nga ma Pita qa lu ama ruvek toqoräkt dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, mäniekt bä qräk mät ngän nävät tangät täkt ama lat? Mäniekt bä ngänät lu ut masirhat? Varis ngän du angän snäng i aiut nävät aut krot maräkt ura nävät aurha iar ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong bä mä rhak täkt ama ruqa bä va qat tet. ¹³ Iaqäkt ma Ngämuqa qärak i ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa bä qosaqi qärak i aurha morta arhä Ngämuqa na qa di sa qa vuk sa ama murhämeska vät aa latka ma Jisas. Qa di sa aingän ngän bodäm ga iva rhi veng ga bä ngän goer qa ge ma Pailat dap sokt di ma Pailat sa qa muräkt iva qä rhäväkt sä qa.

¹⁴ “Sa ngän goer iaqäkt kärak i ama Qumärqumärqa Mamär dä ama Räkka na qa dap kinak ngän nän ma Pailat iva qä rhäväkt sa akni ama ruqa qärakni i qat dräm gä veng. ¹⁵ Bä ngän beng ama iar angät tarebäm gärakni i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä sa ut lu iangärhäkt ama lat toqoräkt. ¹⁶ Rhak täkt ama ruqa qärak i ngänät lu qa bä ngänät dräm a qa qärak i sa märäs pät a qa bä ama qrot pät a qa di nak märäs pät a qa nävät ama qatnanakt mäni ma Jisas aa ngärhipki. Bä sa ngänät dräm doqoräkt dinguna iangärhäkt ama lat di sa ngä märanas mänguräp mä ngän moe.

¹⁷ “Gua ruavek, rhäkt di sa nguut dräm i sa ngän mualat nä iangärhäkt ama lat ama vu ngät sä ma Jisas di rhoqoräkt di qaku qunäga vät a ngän mamär sä iangärhäkt bä qosaqi angän narhoerta. ¹⁸ Sokt di iangärhäkt ama lat di sa ngä märanas ivakt iva ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu qa märhamän bät a ngät mät aa vämginarha moe diva rhäkämär na ngät. Iangärhäkt ama enge di ngät tamän i ma Kraiss diva qa rhon säda ama märänga ama mor qa aa ron. ¹⁹ Bä äkt iva ngäni näpgoer na nas näkt pa ngäni rhong sävät ma Ngämuqa ivakt iva qä qyiradeng na angäna vuirhong dä ama qäväläm na ama mämaevät ama mär äm diva äm ngä rhän nage ma Engeska. ²⁰ Dä va qä rhäk nä ma Kraiss bä ba ngän gärakni i ma Jisas kärak i mudu ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa bä ba ngän. ²¹ Mamär iva qale ma Jisas tävono da ama usäpki arha ron bä dängdäng iva iangärhäkt ama lat moekt kärangät i mudu ma Ngämuqa qa märhamän bät a ngät nämät aa vämginarha diva qa rhu-mämär na ngät.

²² “Rhoqor ma Moses i qa qoar toqortäqyia, ‘Va ma Engeska ma Ngämuqa va qä vuk sa akni aa vämginaqa bä ba ngän nä mänguräp angäna ruvek kärakni iva qa rhoqor ngo bä va ngänit päi iangärhäkt aa enge angärha rhäng moekt kärangät i qat tamän bät a ngät ba ngän. ²³ Bä aung gärakni i qaku qat nari nämät ka diva qäbäs na qa nä mänguräp ma Ngämuqa aa ruvek.’

²⁴ “Bä ngätki i iarhakt moe ma Ngämuqa aa vämginarha qärarhae i mänasäng nävät ma Samuel bä inamäk di rha märhamän sävät tangät täkt ama rhodäm. ²⁵ Aingän di bä ba ngän nä ma Ngämuqa aa vämginarha arhä mumänaris näkt ama rharesbane angät modämne di ngät bä ba ngän gärangätni i sa mudu ma Ngämuqa qa mualat na ngät kâ nä ma Abraham gärangät i ngät tamän doqortäqyia, ‘Va nävät gia enevaqi diva ngua rhodämne na ama ruvek moe vät ama ivätki.’ ²⁶ Nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa märanas na aa latka dä qa er qa rhäk na qa sagem ngän ivakt iva qa rhodämne na ngän

i qä näpgoer na ngän asägäk asägäk nämät sävetka aa lat ama vu ngät.”

4

Ma Pita Qä Nä Ma Jon In Mair Da Ama Narhoerta Arhä Saqong

¹ Bä as nga rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon in damän särha ama ruvek dä ama Judaqäna arhä priskäna näkt ama narhoerqa ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspängi ama mor qi näkt sävät ama Sadyusiqäna rha män gem iom. ² Nak arusus pät a rha masirhat inguna ama ngangda di rhi su ama ruvek dä rhi sameng i ma Jisas ka mu ama iska iväkt i va ama ruvek pa rhit näp näkt pa nasot dä va rha rhäranas. ³ Bä äkt i rha sangar ma Pita qä nä ma Jon näkt ta mu iom ba ama tpäskiarharhähäng i va sa duququ dä va rha rhuqun sä iom i sa nguna bängängäs. ⁴ Dap ama rhäqäp na rha ama ruvek kärerhani i rha nari ama ngangda arha enge di rhat nanakt na ngät bä ama rhodäm sa ama gamoe di ngä män bät ama ngärhäqyet ama tausengäna.

⁵ Qale bä nga duququ dä ama narhoerta dä ama morta bä ba ama Judaqäna näkt sävät ama Skraipkäna di sa västämne na rha e ma Jerusalem. ⁶ Dap mänguräp mä rha di qale ma Anas ama pris ama vit na qa näkt sävät ma Kaiafas kä nä ma Jon gä nä ma Aleksander näkt sävät arhani ama gamoe moe nämäni ama pris ama vit na qa aa qärhae. ⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa rha mair nä ma Pita qä nä ma Jon da arhä saqong dä rhi nasäng i rhi snanbät sä iom doqortäqyia, “Auge qa von en da ama qrot bä nävät auge aa ngärhipki dä in mualat nä iangärhäkt ama lat?”

⁸ Dä ma Pita di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän ama narhoerta ba ama ruvek bä sävät a ngän ama morta, ⁹ ngakt bä nga rhäkt di ngän mair na un ba ama muräkt nävät ama lat ama mär ngät kärangätni i ngä märanas pät tärhak ama vävarhämga dä ngäni snanbät sä un i qa rha ama mumäräspät toqor mäniekt ¹⁰ diva un duqunäga vät a ngän aingän ama ruvek moe nae ma Israel toqortäqyia, erhak täkt ama ruqa qärak i sa märäs pät a qa bä qat mair da angän saqong di nak ka rha ama mumäräspät nävät ma Jisas nae ma Nasaret ma Kraiss aa ngärhipki iaqäkt kärak i sa ngäna edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa bä qärak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama täpki. ¹¹ Iaäqäkt di ama duiqa qärak i mudu aingän gärerhae i ngänät dräm ngänit täk pät ama vät ngän mer mä qa di nak kärak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar a qi

moe. ¹² Qaku ngi namän bät ama mumaiar ge aung saqi as inguna qaku agukt anga ngärhipki rhe vät ivät kärakni i va urhit ta ama mumaiar nävät a qi.”

¹³ Bä nga rha lu rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon di ama qraräkt i sa ama enge sokt di ama ruiom nämät a vät kärqiomni i sa qaku in su sävät ma Ngämuqa aa Muräkt pa anga rhisu dä qräk mät ta dä qunäga vät a rha i nak tiom däkt di sa mudu di qali liom ge ma Jisas. ¹⁴ Dap kaku arha anga enge sävät a iom inguna rhat lu qa ruqa qärak i sa qa rha ama mumäräspät i qat mair e gem iom.

¹⁵ Bä äkt i rha rhäk na iom i va as puk sä iom nädä ma Sanedrin arhä saqong dä rhi nasäng i rhat tamän särhäm ne sävät a iom. ¹⁶ Dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Va ut mäšana nä rhiom däkt ama ruiom inguna ama ruvek kärerhani i rhat tas e ma Jerusalem di rhat dräm i in mualat na ama enges ki ama muqunängi bä qaku mamär vät a ut i va ut narhäqyas na qi? ¹⁷ Dap nga nani a ut i va qale vräspräs da ama enge imono ge ama ruvek dä sa u rhugem iom i va qale in natmärhamän sävät guavek nä ma Jisas aa ngärhipki.” ¹⁸ Bä äkt i rha mes iom saqi as savuk dä rha mugem iom i va sa qale in damän bä va qale ini su ama ruvek sävät iaqäkt ma Jisas.

¹⁹ Sokt di ma Pita qä nä ma Jon in muvät i ini qoar toqortäqyia, “Mamär i va ngän datnävämmne mamär ivar ama mär dä ma Ngämuqa aa saqong i va det nasot angäna enge ura va unät nari nämät ma Ngämuqa. ²⁰ Inguna qaku mamär vät a un i va mänaadin dä un bä va qaku un natmärhamän bät agirhong gärqärhongni i sa un lu irhong bä un nari irhong.”

²¹ Näkt nasot angätäni arha enge na ama mugem bä ba iom dä rha rhäväkt sä iom. Inguna qaku mamär vät a rha i va rha rhän bät anga iska iväkt i va rhi sangäm na iom dingu na nävät ama ruvek moe qärerhani i rhi nänsäs sage ma Ngämuqa nävät kärangätäni ama lat i sa ngä märanas. ²² Rhi nän sä ma Ngämuqa di nak nguna qärak ka ruqa i qa rha ama mumäräspät di aa qoeo ngä met e na ama ruiom ama udiom.

Ama Qatnanaktpämda Rhi Nän Iva Ama Qraräktä Na Rha Sa Arhä Sameng

²³ Bä nga nasot i rha rhäväkt sä iom dä ma Pita qä nä ma Jon in met bä sage ina ruvek dä in sameng bä ba rha nä iarhongäkt moe qärqärhong i ama priskäna ama moräs na rha dä ama morta rha märhamän särhäm iom nä irhong.

²⁴ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha moe västämne na rha sa ama nän sage ma Ngämuqa. Bä rhi nän doqortäqyia, “Sokt nge ma Engeska ma Ngämuqa, sa ngia säm

ama usäpki bä ama ivätki bä ama garäska näkt sävät iarhongäkt moe qärqärhong i qali lirhong e väm ngät. ²⁵ Aut mamäk ma Devit kårakni i gia latka na qa di mudu ngia märhamän nä gi Qloqaqa ama Qumärqumärqa mät aa väangi rhoqortäqvia,

“Mäniekt bä ama Jentailqäna di sa rha mair na nas

dap ama ruvek di sa rha rhäkmu na arhä snängaqa ama suk pa aa qamäs iva sävät ma Engeska ma Ngämuqa?

²⁶ Ama vitnarha nävät ivät di sa rha märanas sa arhä qrot

dä ama tpåskinarha di sa västämne na rha

iva sävät ma Engeska dä sävät aa Muqunänbårhaqa ma Kraisk.’

²⁷ Bä qoki rhäkmmär i ma Herot näkt ma Pontius Pailat pästämne na iom in na ama Jentailqäna näkt sävät ama ruvek nae ma Israel näp tom däkt ama mor äm ama värhäm. Sa västämne na rha ivakt iva rha rhäranas sävät gi qumärqumär qa mamär ama latka ma Jisas kårakni i mudu ngia muqunän bät a qa. ²⁸ Bä rhäkmmär i rha mualat na agirhong gærqärhongni i mudu ainge ma Ngämuqa gi snängaqa bä gi qrot ngä rhares iva irhong ngä rhäranas.

²⁹ “Engeska, rhäkt di mamär iva ngiat lu arhä mugem dap pa ngi von ut gia latta rha ama qrot ivakt iva ama qraräkta na ut iva urhi sameng nä gia enge. ³⁰ Dap mamär iva ngit tåk ngia rhäqyet iva et ngät tumäräspät dä va et ngät tualat na ama muqunän ama nafis ngät dä ama lat kårangätni i ngät dân masärmän nävät gia latka ama qumärqumär qa mamär ma Jisas aa ngärhipki.”

³¹ Bä nga rhi nän bä rhäksot dä vrän bät iosäkt ama ivärhäs kårqos i västämne na rha e. Bä rhäqap ta moe na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ama qraräkta na rha i qoki as ti sameng nä ma Ngämuqa aa enge.

Ama Qatnanaktpämda Rhit Bon A Ne Rha Arhä Qärhong

³² Ama qatnanaktpämda di sa ama sägäk na rha vät arhä snängaqa. Bä qaku aung gä naqoaräs i aa qärhong di qoki qa aa qärhong maräkt dap tat tatmät na arhä qärhong bä ba ne. ³³ Ama ngangda di rhi sameng nävät ama mor ngät ama qrot sävät ma Engeska ma Jisas kårakni i qa nöp bä ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki näkt ama rhäk täm gi ama nñämsävätki di qia e vät a rha moe. ³⁴ Bä qaku anga ruvek kårarhani i rhit läk e mänguröp mä rha inguna mät amekni di iarhakt kårarhae i arha ivärhåp bä arha vät di rhit bodäm ngät näkt tit ta iangärhåkt ama ligär. ³⁵ Bä rhat tu ngät mäk säng ama ngangda arha qar dä rhat tatmät na ngät bä ba auge qårak i qät läk.

³⁶ Qale akni ama ruqa e qårakni i rhat tes ka i ma Josep kårak i qa näva ama urqa ma Saiprus näkt ka nämäni ama enevaqi i ma Livali. Qa di qosaqi ama ngangda rhat tes ka i ma Barnabas. Iaqqyåkt ama ngärhipki at tarimini i ama ruqa qårakni i qat dräm gät täslåp pät ama ruvek. ³⁷ Iaqqåkt di qa voda aa etki näkt ka rha iangärhåkt ama ligär bä qa mu ngät mäk säng ama ngangda arha qar.

5

Ma Ananias Kä Nä Ma Safaira

¹ Dap toqoråkt di akni ama ruqa qårakni i rhat tes ka i ma Ananias kä na aa egutki ma Safaira di qosaqi in boda aina ivärhäm.

² Näkt iangärhåkt ama ligär di ma Ananias ka mu aomni ama qäväläm säng aa rhäng bä aa egutki di qiat dräm doqoråkt dap ka män sa aomni ama qäväläm bä qa mu äm säng ama ngangda arha qar.

³ Sokt di ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqvia, “Ananias, mäniekt bä ma Sänga qa rhäqap gi snängaqa bä rhoqoråkt di sa ngia iras ta ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ngia mu aomni ama qäväläm bä ba nas nävät ama ligär moe qårangätni i sa ngia rha ngät pät ama ivärhäm?” ⁴ Gusna iomåkt ama ivärhäm di qoki nge gia ivärhäm doqoråkt i as kaku ngia vodä bäm? Bä gusna rhoqoråkt i ngia vodä bäm di iangärhåkt ama ligär moe diva nge ngia rhet parhäm gi snängaqa sä ngät? Näkt mäniekt bä ngia mualat toqoråkt? Sa qaku ngia iras ta ama ruvek dap kinak sa ngia iras tä ma Ngämuqa.”

⁵ Bä nga ma Ananias ka nari rhoqor tåkt dä arpus na qa samäk bä qa nöp bä ama tlena ama mor qa qa rhäqap iarhakt moe qårarhae i rha nari sävät iangärhåkt ama lat kårangät i sa ngä märanas. ⁶ Bä åkt i ama evända rha män bä samuk bä rha ong bät aa släqyige näkt puk sä rha sä ige bä rha sasärhäm ige.

⁷ Nasot ama auaqäna ama dävåung dä aa egutki qia mon sae dap kaku qiat dräm nä iangärhåkt ama lat kårangät i sa ngä märanas.

⁸ Dä ma Pita qa snanbät sä qi rhoqortäqvia, “Ngi qoar na ngo, nga rhangät tåkt ama ligär angät saqong di rhangät tåkt kårangät i ngi nä ma Ananias in da ngät pät ama ivärhäm?”

Dä qia muvät toqortäqvia, “Ari, ama ligär angät saqong iangärhåkt.”

⁹ Dä ma Pita qa qoar na qi rhoqortäqvia, “Mäniekt bä ngi nä gia egutka in dares ba ne iva ini iras tä ma Ngämuqa aa Qloqaqa? As ngi lu! Iarhakt kårarhae i sa rha sasärhä gia egutka di sa rha män bä iarha namäk mät ama tmongi näkt kosaqi va rhi rha nge sä dalek.” ¹⁰ Dä qop pät iomåkt ama qäväläm dä arpus na qi mäk säng aa qar bä qia nöp.

Bä nga ama evända ama gamoe rha mon savuk bā rha män bāt a qi i sa qia nāp dā rha rha qi sä dalek näkt ta met sä qi bā rha sasārham gi vāt arha egutka aa rhäkt. ¹¹ Ama qatnanaktpämda moe bā sävāt arhani qārarhani i rha nari sävāt iangrhäkt ama lat kārangāt i sa ngā māranas di rhäqāp ta na ama tlanga ama mor qa.

Ma Ngāmuqa Qa Mualat Masirhat Na Ama Muqunān Dā Ama Lat Kārangātmi I Ngāt Dān Masārmān Nāvāt Ma Pita

¹² Ma Ngāmuqa sa qat tualat na ama muqunān ama nañis ngāt masirhat dā ama lat masirhat kārangātmi i ngāt dān masārmān nāvāt ama ngangda arha lat māngurāp ama ruvek. Bā iarhakt moe di vasāgos dā väspästämne na rha sa ama snāngaqa ama sägāk pāt ama ansāpāngi arha ivārhām at kāvälām gārqomni i rhat tes ām i ma Solomon Aa Suqulap. ¹³ Dap ama ruvek kārarhani i qaku ama qatnanaktpämda na rha di rhit bon da ama mārāgem ama mor ngāt sage ama qatnanaktpämda dā rhit kutdrir masirhat sävāt a rha sokt di qaku aung nāvāt a rha di nani a qa iva dāktgyām ga māni rha inguna rhit len.

¹⁴ Dap masirhat bā masirhat na ama gamoe dā evop kārarhani i rhat nanakt nā ma Engeska di rhat dān sae sävāt ama rhodām sa ama qatnanaktpämda. ¹⁵ Bā nāvāt iarhongäkt moe qārqrāhong i irhong ngā māranas dā masirhat ama ruvek ta män sa ama rāmgivārharha sävāt ama isitnāk angā rhäkt māt ama värhām ama mor ām bā rha mas na rha vāt arhā lai dā ama rhatdīngitnāk ivakt iva qāqi ma Pita aa iauski qit tāk pāt guavek nāvāt a rha rhoqoräkt i qat tet e na rha. ¹⁶ Qosaqi ama rhäqāp na rha ama ruvek ta män nāmāt ama värhāp e namet ma Jerusalem sa arha rāmgivārharha dā iarhakt kārarhae i ama iaus ngārhi slava na rha bā qop mārās pāt a rha moe.

Rha Sangar Ama Ngangda Näkt Kosaqi Rha Muistiska Vāt a Rha

¹⁷ Dā ama pris ama vit na qa qa mair qā na ama ruvek moe qārarhani i rha e gem ga qārarhani i ama Sadyusiqāna di sa rhäqāp ta na ama snāngaqa ama vu qa sävāt ama ngangda. ¹⁸ Dā rha sangar a rha bā rha mu rha va ama tpāskiarharhāng. ¹⁹ Sokt di nga nāvā iaqyākt ama bāngagi dā ama ensel nage ma Engeska qa män bā qa rhar māt ama tmon ba ama tpāskiarharhāng näkt ka er nanokt ta sä dalek. ²⁰ Näkt ka qoar na rha rhoqortāqyia, “Ngān det bā ngān dair va ama ansāpāngi ama mor qi bā va ngāni sameng ba ama ruvek nā iarhongäkt moe sävāt tangāt täkt ama iar ama iarās na ngāt.” ²¹ Bā nga nasot i rha nari rhoqoräkt dā rha

mon säva ama ansāpāngi ama mor qi rhoqoräkt i qunāga qunāga bā rhi nasāng i rhi su ama ruvek.

Bā nga qā pris ama vit na qa qā na aa nāsāngarharhāngda rha män dā rha mes ama māmugunās na ama morta moe bā ba ama Israelqāna ma Sanedrin näkt ta rhäk na ama enge säva ama tpāskiarharhāng iva rha rhān sa ama ngangda. ²² Sokt di nga rhoqoräkt i rha män māk pa ama tpāskiarharhāng dā qaku rha män bāt ama ngangda. Dā soknga evār dām da bā rha muqunāga ²³ i rhi qoar toqortāqyia, “Ut män bāt ama tpāskiarharhāng i sa rha vās mamār vām gi dā ama ulaqimārharhārhäkt di rhat mair māt ama tmon dap nga ut tar ama tmon dā qaku ut män bāt aung buk pa vāt.” ²⁴ Ama priskāna ama morās na rha rhi na ama narhoerqa ba ama ulaqimārharhārhäkt nāvā ama ansāpāngi ama mor qi di nga rha nari rhoqoräkt dā adādān da masirhat dap tat tu arhā snāng masirhat i agi a lat diva ngā rhāranas nasot.

²⁵ Näkt mamār dā akni ama ruqa qa män bā qā qoar na rha rhoqortāqyia, “As ngāni lu! Iarhakt ama gamoe qārarhae i sa ngān mu rha va ama tpāskiarharhāng di rhäkt di rhat mair va ama ansāpāngi ama mor qi bā rhi su ama ruvek.” ²⁶ Dā qā narhoerqa bā ama ulaqimārharhārhäkt nāvā ama ansāpāngi ama mor qi qā na arhani aa narhoerqa rha met nani a rha. Sokt di qaku rha met sa anga ulaqi inguna rhit len ama ruvek i varis ti narhumāt na rha na ama dui.

²⁷ Bā nga rha män bāt ama ngangda dā rha met sä rha bā rha mair na rha dā ma Sanedrin arhā saqong ivakt iva ama pris ama vit na qa qā snānbāt sä rha. ²⁸ Dā qā qoar na rha rhoqortāqyia, “Sa ut bon ngān da ama qrot ngāt ama mugem iva qale ngāni su sävāt ma Jisas. Sokt di qop ngān brās da angān disu e vā ma Jerusalem moe bā nani a ngān masirhat iva aiut diva ngi qoar qre i ama rharimini na ut sä ma Jisas aa tñāpki.”

²⁹ Sokt di ma Pita qā nā qārarhani ama ngangda rha muvāt i rhi qoar toqortāqyia, “Qoki va ut nari nāmāt ma Ngāmuqa dap pa qaku rha ama ruvek. ³⁰ Ma Jisas kārakni i sa ngān beng ga qārak i ngāna edāmsās pāt a qa sāmāni ama ngāmuga di aurha morta arhā Ngāmuqa qa māranas na qa nāmāt ama tñāpki. ³¹ Näkt ma Ngāmuqa qa sek sä ma Jisas säda aa mārmar i aut narhoerqa na qa dā aut Mumaiar bā nāvāt tom dākt dā mārmarās ge ama Israelqāna iva rhit nāpgoer na nas näkt pa ma Ngāmuqa qāt kyiradeng na arha vuirhong. ³² Bā sa ut lu rhangāt täkt ama lat bā qosaqi ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa qat lu ngāt iaqākt kārak i sa ma Ngāmuqa qa vodām ga bā bā iarhakt kārarhae i rhat nari nāmāt ka.”

³³ Bā nga rha nari ma Pitaqāna arha enge dā uraḡi da arha ron masirhat bā nani a rha iva rhi veng da. ³⁴ Sokt di ama Farisiḡa qārakni i rhat tes ka i ma Gamaliel qa mair māngurāp ama narhoerta vā ma Sanedrin bā qa goar iva as pa rhi rhāk nā ma Pitaqāna sā dalek iva as kale rha maḡalak. Ma Gamaliel di qat drām gā su sāvāt ama Murākt dā ama ruvek moe di rhat drām dīt kutdrir vāt a qa.

³⁵ Dā qā goar na ama narhoerta rhoqortāḡyia, “Aruvek nae ma Israel, mamār iva ngān du angān snāng mamār sa agi angāna lat kārangātmi iva ngān dualat na ngāt sāvāt iarhakt ama gamoe. ³⁶ Māḡi imāk di ma Teudas ka māranas bā qa goarās i qa di ama morās na qa bā ama ruvek kārarhani i ama rhodām sā rha di qorhās na ama levaet ama handret ta mon sāmāni qa. Mamār dā rha veng ga bā vrās nā iarhakt kārarhae i sa rha mon sāmāni qa bā qop langārhākt aa lat di ama suk pa angāt kamās.

³⁷ “Nākt nga nasot a qa dā ma Judas ama Galiliḡa qa māranas pāt ama qunāng iangārhākt kārangāt i ama Romgāna rhīt ta ama rhodām sa ama ruvek bā qa iras ta arhani ama ruvek bā rha mon sāmāni qa. Dā qosaḡi qa di ama Romgāna rha veng ga bā ama ruvek moe qārarhani i rhīt pās aa rhāng di sa vrāsmāt na rha. ³⁸ Bā ākt i nguat tuḡunāga vāt a ngān iva qale ngān namualat nā guani sāvāt iarhakt ama gamoe. Dap pa ngāni qyiradeng na rha iva rha rhet inguna ngakt bā nak kop arha lat iangārhākt di ngāt dān nāvāt ama ruḡa aa snāngāḡa diva ama suk pa angāt tpās. ³⁹ Dap ngakt bā arha lat di ngāt dān nage ma Ngāmuḡa diva qaku mamār vāt a ngān iva ngānin mae vāt iarhakt ama gamoe. Ngānit lu i varis ngān natmāranas sāvāt ma Ngāmuḡa!”

Dā ma Gamaliel aa enge ngā qut-sasorhane na arhā snāngāḡa. ⁴⁰ Dā rha mes ama ngangda savuk bā rha māranās ta. Nākt ta von da rha ama mugeḡ iva qale rhi nasameng sāvāt ma Jisas nākt ta rhāk na rha.

⁴¹ Bā ākt i vuk sa ama ngangda navuk nādā ma Sanedrin arhā saḡong dā mārmar gem da masirhat inguna rha di mārmarās mamār gem da iva rhīt ta ama mārānga sā ma Jisas aa ngārhipki. ⁴² Nākt pāt ama qunāng nasot a ne dā qaku māmae vāt a rha sa ama rhiḡu dap ti sameng sāvāt ma Jisas i qa di ma Kraiḡ. Rhat tualat toḡorākt di va ama ansāspāḡḡi ama mor qī dā qosaḡi sāva ama vāt asāḡāk asāḡāk.

6

Rha Armeng Da Ama Ngārḡāḡyet Da Udiom Ama Latta

¹ Vāt iangārhākt ama qunāng doḡorākt i ama rhodām sa ama qatnanaktpāmda di ngārhi rhir dā ama Judaḡāna qārarhani i rhat tamān na ama Grikkāna arha enge di rha mārhamāngus pāt ama Judaḡāna qārarhani i rhat tamān na ama Judaḡāna arha enge. Sa rhat tamāngus inguna qaku rhat tu arhā snāng masirhat sāvāt ama Judaḡāna qārarhani i rhat tamān na ama Grikkāna arha enge arhā maḡosta ama evop kre va rhi are da ama tmās pāt ama qunāng nasot a ne.

² Bā ākt i iarhakt ama ngārḡāḡyisem da udiom na rha rha vāstāmne na ama qatnanaktpāmda moe sāvāt a ne nākt ti goar na rha rhoqortāḡyia, “Qaku mārmarās gem ut iva u rhu sāmāt ama lat sā ma Ngāmuḡa aa enge ivakt iva nak kop pa urhi re da ama tmās. ³ Dā soknga gua ruavek, ngāni armeng da anga ngārḡāḡyet da udiom na rha ama gamoe nā māngurāp mā ngān gārarhani i ama mār arhā qārḡhong gārarhae i rhāḡāp ta na ama Qloḡaḡa ama Qumārḡumārḡa dā ama mādrām masirhat bā va urhi von da rhā iangārhākt ama lat ⁴ dap aiut diva urhit bodām mes sāvāt ama nān dā ama lat i urhi sameng nā ma Ngāmuḡa aa enge.”

⁵ Dā mār ge ama ruvek moe nāvāt iaḡākt ama snāngāḡa. Dā rha armeng da ama ruḡa qārakni i rhāḡāp ka na ama Qloḡaḡa ama Qumārḡumārḡa dā ama qatnanakt ma Stiven nākt sāvāt ma Filip dā ma Prokorus dā ma Nikanor dā ma Timon dā ma Parmenas nākt ma Nikolas kārakni i qa nāva ama vārḡām ama mor ām ma Antiok. Qa di sa qa nāpgoer na nas sāmāni ama Judaḡāna arhā qatnanakt. ⁶ Bā rha met sā iarhakt kārarhae i sa rha armeng dām da bā sage ama ngangda bā ama ngangda rha nān nākt ta mu arhā rhākt pāt a rha. ⁷ Bā ma Ngāmuḡa aa enge di vrāsprās dām ngāt. Bā ama rhodām sa ama qatnanaktpāmda ma Jerusalem di ngā sek masirhat bā ama rhodām ama mor ngāt sa ama priskāna rha vās arhā qatnanakt angārha rhāng sāmāni ma Jisas.

Rha Sangar Ma Stiven

⁸ Nak toḡorākt di ma Stiven di ama ruḡa qārakni i rhāḡāp ka nā ma Ngāmuḡa aa nāmsāvātki dā aa qrot bā qat tualat na ama enges ngāt ama lat kārangātmi i ngāt dān masārmān ngā na ama muḡunān ama nañis ngāt māngurāp ama ruvek. ⁹ Dap kinak ama māngoer ngā māranas nage ama ruvek kārarhani i sa rhat drām bāspāstāmne na rha va ama māmairḡi qāraktmi i rhat tes ki i ama māmairḡi ba ama latta qārarhani i sa rhākt di isiska vāt a rha. Rha di ama Judaḡāna nāva ama ngārḡāktka ma Sairini dā nāva ama vārḡām ama mor ām ma Aleksandria bā sāvāt ama Judaḡāna nāva ama ngārḡāḡyiom ma Silisia dā ma Esia. Di rhārha rhākt ama

ruvek di rha nasäng i rhit beng bät a ne rhi nä ma Stiven ¹⁰ sokt di rha siqut iva rha rhän näva aa uväs sa aa mädräm bäs sa ama Qloqaqa ama Qumarqumärqa qarakni i qat tamän nävät a qa dä qaku. ¹¹ Dä up na rha i rha mon mä arhani ama gamoe i rha goar na rha iva rhat tamän doqortäqyia, "Ut nari ma Stiven i qat tamän mava nä ma Moses dä qosaqi ma Ngämuqa."

¹² Dä rha märanas na ama ruvek dä ama morta näkt sävät ama Skraipkäna arhä sarem. Näkt ta sangar ma Stiven bäs rha mair na qa dä ma Sanedrין arhä saqong.

¹³ Rha mä ama gamoe qärahani i sa rha mon mä ta ivakt iva rha rhamän bäs ama irasirhong. Dä rhi sameng doqortäqyia, "Rhak täkt ama ruqa di vasägos dä qat tamän mava nä rhos täkt ama qumarqumär äs mamär ama ivärhäs dä qosaqi qat tamän mava na ama Muräkt. ¹⁴ Inguna sa ut nari i qä goar i iaqäkt ma Jisas nae ma Nasaret diva qa slava nä rhos täkt ama ivärhäs mas näkt pa qä qutsasorhane na ama qärhong gärqärhongni i sa ma Moses ka rhäkne iva ut tet parhäm irhong." ¹⁵ Ama ruvek moe qärahani i rhat muqon bäs ma Sanedrין di rhat lu ma Stiven masirhat dä rha lu i aa saqongait di ngäkt kre ama ensel aa saqongait.

7

Ma Stiven Aa Sameng Sage Ma Sanedrין

¹ Dä ama pris ama vit na qa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga rhangät täkt ama sameng sävät a nge di ama engätki na ngät?"

² Dä ma Stiven ga muvät toqortäqyia "Gua matpek dä gu mamäkkäna na ngän, as ngäni nari ngo! Aut Ngämuqa qärahani i aa murhämeska di qa vit di qa män ge aut mamäk ma Abraham doqoräkt i as kale qa va ama ngärhätkka ma Mesopotemia dap as kaku qa met sämät ama värhäm ama mor äm ma Haran. ³ Dä ma Ngämuqa qa goar na qa rhoqortäqyia, 'Ngia rhet daqule gia ivärhäm bäs daqule gi qärhae bäs va ngia rhet sävät iosäkt ama ivärhäs kärqos iva ngu qur a nge rhä bäs.' ⁴ Dä qa met daqule ama Kaldiaqäna arha ivätki bäs qa muqon e ma Haran.

"Näkt nga nasot aa mamäk aa tñäpki dä ma Ngämuqa qa rhäk na qa sävät tom däkt ama ivärhäm gärqomni i sa qale ngän bät a äm däkt. ⁵ Näkt kaku qa von ga rha anga ivärhäm iva mänaris na qa vät a äm ura guani anga ivärhini anga gaini qoki sa qaku mas. Sokt di ma Ngämuqa qa mumänaris pät ma Abraham gä na aa vlekpek nasot iva rhi rha iomäkt ama ivärhäm. Qa mumänaris pät a qa mudu imäk äkt toqoräkt i as kaku aa anga emga. ⁶ Ma Ngämuqa qa märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, 'Ngia es nasot a nge mugas

diva ama näfista na rha vät ama ivärhäs kärqosni i qaku rha arha ivärhäs. Bäs va ama latta na rha va ama ruvek moe arha rem dä va ama ruvek ti slava na rha vät ama goeo ama levaet ama handret na ngät.' ⁷ Dä ma Ngämuqa qä goar toqortäqyia, 'Sokt diva ngu sangäm nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tualat sä ngia es iva rhat tualat pa arha rem. Bäs nga nasot dä ngia es diva rha rhet nävät iosäkt ama ivärhäs bäs va rhi nän da arhä quum sä nas sagem ngo vät tos täkt ama ivärhäs.'

⁸ "Dä qa von ma Abraham da ama rharesbane iva rhi nädäkt säng ama gamoe. Bäs ma Abraham di ma Aisak aa mamäk näkt pät ama ngärhäqyet da dävaung na qa ama qunäga nasot ma Aisak aa mänmänäs dä sa ma Abraham ga däkt ka. Näkt iaqäkt ma Aisak di ma Jekop aa mamäk näkt ma Jekop aa es ama ngärhäqyisem da udiom na rha di rha män i ama ngätmamäkkäna na rha bäs ba ama enep ama ngärhäqyisem da unbem.

⁹ "Näkt iarhakt ama ngätmamäkkäna di ama vu arhä sarem sävät ma Josep dä rha vodäm ga nani ama ligär iva ama latka na qa va akni ama ruqa aa rem e ma Isip. Sokt di ma Ngämuqa di qale qa gem ga ¹⁰ bäs qat tumaier qa nämät ama märänga bäs qa märanas nä ma Farao aa snängaqa bäs mär gem ga nä ma Josep dä qa mu ma Josep iva ama narhoerqa na qa va aa qärhae va vät maräkt dä e ma Isip moe.

¹¹ "Nasot dä ama qärhuqi qia män e ma Isip moe dä va ama ngärhätkka ma Kenan bäs qia män sa ama märänga ama mor qa sävät aut mamäkkäna bäs qaku mamär iva rhi namän bät anga tmäs. ¹² Bäs nga ma Jekop ka nari sävät ama tmäs e ma Isip dä qa rhäk na aut mamäkkäna bäs arhä mänmänäs sae ma Isip di ama narhoer äs iosäkt. ¹³ Näkt pät arha unmam na äs arhä mänmänäs dä ma Josep ka goaräs na aa matpek mamär sävät a nas bäs rha räm a qa bäs ma Farao di qa räm mamär sävät ma Josep aa qärhae.

¹⁴ "Nasot toqoräkt dä ma Josep ka rhäkne nani aa mam ma Jekop näkt aa qärhae moe. Iarhakt ama ruvek di ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da qäraet na rha moe. ¹⁵ Dä ma Jekop ka met mämane sae ma Isip bäs nasot dä qä na aut mamäkkäna rha nöp e. ¹⁶ Dä evär da arha vlekpek nasot a rha sa ama släqyigeng bäs sämät ama värhäm ama mor äm ma Sekem bäs rha mu igleng mä ama lek kärangätmi i sa ma Abraham ga vodäm bät a ngät. Qa vodäm bät a ngät e ma Sekem nage ma Hamor aa es ama gamoe na ama ligär.

¹⁷ "Bäs sa nga qorhäskorhäs na ama qäväläm iomäkt iva ma Ngämuqa aa rharesbane qä nä ma Abraham ngä rhu angät släqyige vät a nas dä ama rhodäm sa aurha ruvek e ma Isip di ngä veng masirhat.

18 Dä akni ama vitnaqa di qa män i ama narhoerqa na qa bä ma Isip näkt ka di qaku qat dräm guani sävät ma Josep. 19 Bä qat tualat na ama lat ama vu ngät mamär i qa iras ta aurha ruvek dä qät bon aurha ikkāna rha ama märānga i qät tāk pa arha rhāng iva rhat tu arhā rhoes dalek ivakt iva rhi nāp.

20 “Vät iangärhākt ama rhodām di ma Moses di aa nanāk kia sa qa bä qa di ama mär aa saqongait dä ma Ngāmuqa aa saqong. Näkt kale qa va aa mamāk aa vātka vät ama dāvagukt ama eqoan. 21 Bä nga rha mu qa dalek dä ma Farao aa imgi qia rha qa bä qia märmor qa ma at toemga na qa. 22 Ma Moses di sa qa rha ama rhisu bä ama mädrāmga na qa mamär sa ama Isipkāna arhā qārhomg näkt ama qrotka na qa sa aa enge dä aa lat.

23 “Bä nga ma Moses di aa qeoa ama ruiom ama udiom na ngät dä qa mu aa snāng iva qa rhet kā igi na aa qārhae ama Israelqāna. 24 Qa met bā sae dä qa lu akni nāvāt a rha ama Israelqāna qārakni i ama Isipka di qaku qat tualat sä qa mamär dä ma Moses ka ang bā sae dä qa mair va ama Israelqa aa rhāng bā qa e sādaver mā qa bä ma Moses ka veng ama Isipka. 25 Ma Moses di qat tu aa snāng iva aa ruvek diva rhi lu mamär i nak ma Ngāmuqa qat tualat ge ma Moses iva qa rhuiska vāt a rha sokt di qop kaku rhat lu mamär toqorākt.

26 “Qale bā duququ dä ma Moses ka män bāt ama Israeliom gārqiomni i ini arhāktgyām sä ne. Dä soknga nani a qa iva qā slamär māngurāp mā iom i qa qoar toqortāqya, ‘Aruiom, nak kop ama sāgiom na en näkt mäniekt bā nani a en iva ini sangām na ne?’

27 “Di nak ama ruqa qārakni i mai qā sangām na akni di qa rhāgär nā ma Moses sa rhāmone dä qa qoar na qa rhoqortāqya, ‘Auge qa mu nge iva ama narhoerqa na nge bā ba ut dä va ama matnāvāmmenaqa na nge bā ba ut?’ 28 Nga nani a nge iva ngi veng ngo rhoqor ama Isipka qārakni i māqirhe ngia veng ga?’ 29 Bä nga ma Moses ka nari rhoqor takt dä qa ang masirhat sāva ama ngärhāktka ma Midian bā sae dä qa muqun i ama nañiska na qa e näkt pur vāt a qa bä aa imiom ama udiom.

30 “Sa nga nasot ama ruiom ama udiom na ama qeoa dä ama ensel qa män ge ma Moses i ama ensel di qale qa māt ama rhāptāpki qārakni i qia ong ama qot ām ama ngāmungām ām angāt ngärhakt e glaqot na ama damgi qārakni i rhat tes ki i ma Sainai i qia e vāt ama qrāk dä bās ama ivārās. 31 Bä nga qa lu rhoqorākt dä qrāk māt ka mamär nāvāt iangärhākt ama lat kārangātni i qat lu ngät. Bä nga qat tet māmono ivakt iva qā lu mamär dä qa nari ma Engeska ma Ngāmuqa aa eginga i qat tamān doqortāqya, 32 ‘Aingo di gi mamākkāna arhā

Ngāmuqa na ngo. Ma Abraham gā nā ma Aisak dä ma Jekop arhā Ngāmuqa na ngo.’ Dä soknga ma Moses kā nasāng i värvar vāt a qa māt ama tlenqa dap kaku nani a qa iva qā nañām samuk.

33 “Dä ma Engeska ma Ngāmuqa qa qoar na qa rhoqortāqya, ‘Ngi vlukt sä gi sandal nae nāvāt gia qariglem inguna iosākt ama ivārās kārqos i ngiat mair e di ama qumārquār ās mamär. 34 Sa ngua lu mamär na ama vu ngät ama lat sä gua ruvek e ma Isip. Sa ngua nari arhā nānagukt dä ar sä ngo rhānavuk sarhe ivakt iva ngu rhāvākt sä rha. Rhākt di ngi ang bā va ngu rhāk na nge bā va evär dām nge sae ma Isip.’

35 “Rhak takt ama sāgāk na qa ma Moses kārakni i mudu qre rha angoer qa na ama enge i rhi qoar toqortāqya, ‘Auge qa mu nge iva ama narhoerqa na nge bā ba ut dä va ama matnāvāmmenaqa na nge bā ba ut?’ Ma Ngāmuqa marākt ka rhāk na qa ivakt iva ama Israelqāna arhā narhoerqa na qa dä va qā rhāksasot a rha. Bä ma Ngāmuqa qa märhamān māt ama ensel qārakni i qa män gem ga māt ama rhāptāpki vāt ama ngāmungām gārqomni i ām angāt ngärhakt ngät dang.

36 “Bä ma Moses ka er nanokt ta nae ma Isip dä qa mualat na ama lat kārangātni i ngät dān masāmān dä ama muqunān ama nañis ngät e ma Isip dä mäni ama namuqa ma Qurātka bā rhoqorākt i qale rha vāt ama ruiom ama udiom na ama qeoa vāt ama qrāk dä bās ama ivārās. 37 Rhak takt ma Moses di iaqākt kārak i qa qoar na ama Israelqāna rhoqortāqya, ‘Ma Ngāmuqa va qa rhāk na aa vānginaqa iva qa rhoqor ngo bā ba ngān näkt pa qa diva qa nāvāt angāna ruvek marākt.’ 38 Iaqaqt ma Moses di qārak i qale qa māngurāp ama etañ na ama ruvek ama Israelqāna vāt ama qrāk dä bās ama ivārās bā qosaqi qale qa qā na ama ensel bā ama ensel qa märhamān sävāt a qa da ama damgi ma Sainai. Bä qosaqi qa märhamān sārha aurha ikkāna näkt ka rha ama enge qārangātni i ama ngät dāqām ngät bā qa von ut tam ngät. 39 Sokt di aurha ikkāna di rha mer tat nari nāmāt ma Moses dap kinak ta angoer qa dap evär da arhā snāngāqa sae ma Isip.

40 “Dap ta qoar nā ma Aron doqortāqya, ‘Ngia rhuat na agukt anga iauski iva aut ngāmuqa na qi qārakni iva qi rhoer nanokt ut. Inguna rhaerhak tārākt ma Moses kārak i qa er nanokt ut nae ma Isip di qaku ut drām i mānia na qa!’ 41 Rhoqorākt di ama qāvālām gārqomni i rha mualat na ama bulmakao aa ebām angāt iauski ivakt iva rhi nān da arhā quum sä nas sävāt a qi. Rha män sa arhā vodāmes sage iaqyākt ama iauski dä märmar gem da masirhat bā rhi qok nāvāt tāni rhākt kārqāni i sa rha mualat nā ini.

42 “Dap ma Ngämuqa qa rhong na rha dap ka qyiradeng na rha iva rhi nän da arhä quum sä nas sage ama sämsäm nämät ama leqäs. Di qoki rhäktäkmarä ta ama enge näva ama abuk kärangätni i sa mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Aingän aruvek nae ma Israel, nak nga ngänät dän sa angän bodämes dä angän bänbon bä ba ngo

vät ama ruiom ama udiom na ama qoeo vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs?

43 Dä sa ngänit ta angäna ansäspämgi ama me qi sa ama iauski ama iraski na qi ma Molek

dä qosaqi angän iauski ama iraski na qi ma Refan aa qaega.

Iangärhäkt ama iaus di sa ngän mualat na ngät ivakt iva ngäni nän da angän guum sä nas sävät a ngät.

Bä nävät tom däkt dä va ngu rhäk na ngän nävät angäna ivätki bä särhage nä ma Babilon.’ ”

44 Dä ma Stiven gä goar na rha rhoqortäqyia, “Mudu ge aurha ikkäna vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di qale ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga qaräktni i sa rha mualat na qi varhäm ma Ngämuqa aa enge qaräkt i qa muqunäga bät ma Moses iva rha rhualat na qi iva qi rhoqor ama iauski qaräktni i sa ma Ngämuqa qa qur a qa rhäm gi. 45 Bä nga rhoqoräkt i ma Josua qat turäkt bä ba aut mamäkkäna di rha rha ama ansäspämgi ama me qi bä rha mon sä qi sävät ama ivätki nasot ama ruvek kärarhani i ma Ngämuqa qa qutmäs a rha nae nävät a qi nanokt ta. Bä qoki qale iaqyäkt ama ansäspämgi ama me qi e vät ama ivätki bä dängdäng bät ama rhodäm gärangättni i ma Devit di ama vitnaqa na qa bä ba ama Israelqäna. 46 Ma Devit di ma Ngämuqa mär gem ga na qa dä qa nän ma Ngämuqa ivar mamär iva qa qä näm nani anga ivärhäs kärqosni iva qale ma Jepok aa Ngämuqa aa qäranas e vät a äs. 47 Sökt di qaku ma Devit dap kinak ma Solomon di iaqäkt kärak i qa rhäk pät ama vätki bä bä ma Ngämuqa.

48 “Sökt di nak ma Moräsnaqa Na Rhävuk di qaku qale qa va ama vät kärangättni i ama ruvek tit täk pät a ngät. Rhom däkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa vämginaqa qaräktni i qa goar toqortäqyia,

49 “ ‘Aingo, di nguät turäkt pät ama usäpki moe

bä nguät turäkt pa ama ivätki moe.

Ma Engeska qä snanbät toqortäqyia, “Ngu lu sirhäkt pa ngäni rhäk pät ägi a vätkä bä ba ngo

bä va gua ivärhäs na ama mämaevät diva qoe nai?

50 Gusna ngua säm därhong däkt moe?’ ”

51 Dä ma Stiven gä goar na rha rhoqortäqyia, “Aingän di ama grot angän bäs i qaku ngänät nari ma Ngämuqa aa enge dä angän snängaqa di qaku qät päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng. Nak kop ngän di ngän doqor angän mamäkkäna i ngän mer ngänät nari nämät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. 52 Ma Ngämuqa aa vämginarha moe di sa angän mamäkkäna rhat dräm di sangäm na rha mavängam. Bä qäqi rha veng iarhakt kärarhae i rha sameng sävät ma Räktka ama Sägak aa mänmänäs. Näkt täkt di ngän di ngän doqor ta i sa ngän mäqäne sä qa bä ngän beng ga. 53 Bä aingän di sa ngän da ma Ngämuqa aa Muräkt kärangättni i qa rhäk na ama enselqäna ivakt iva rha rhamän bät a ngät bä ba ngän sökt di qop kaku ngänit päs angärha rhäng.”

Rha Rhumät Nä Ma Stiven Na Ama Dui Bä Qa Näp

54 Bä nga ama Judaqäna arhä narhoerta rha nari rhoqoräkt dä rhäp dä arha ron dap tat näñäm na ama uraqi sävät a qa. 55 Dap ma Stiven di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä qa näm dävit säda ama usäpki arha ron dä qa lu ma Ngämuqa aa murhämeska näkt ma Jisas i qat mair vät ma Ngämuqa aa märmär. 56 Dä qa goar toqortäqyia, “As ngäni lu i nguät lu ama usäpki i qia qang bä ma Ruqa aa Emga di qat mair vät ma Ngämuqa aa märmär.”

57 Nävät iangärhäkt aa enge dä rha väs na arhä rhäkt määt arha sdäm dap tit nästäm masirhat näkt ta ang mämono sävät a qa. 58 Dä rha ardrän na qa bä sä dalek na ama värhäm ama mor äm bä rha nasäng i rhit tumät na qa na ama dui. Bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa rha rhäksärhäm ga bä rhit tumät na qa di sa rha mu arhä boi ama uuu ngät säng ama sräp ka ama ruqa aa qar qaräktni i rhat tes ka i ma Sol.

59 Bä nga rhit tumät na qa rhoqoräkt dä qa nän doqortäqyia, “Engeska ma Jisas, ngi rha gu qloqaqa.” 60 Näkt arpus na qa mäkä bä qa an da aa quum sä nas näkt ka näs tävuk toqortäqyia, “Engeska, ngi qyiradeng nä rhäni rhäkt arha vuini.” Bä nga qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä qa näp.

8

Ma Solqäna Rha Sangäm Na Ama Qatnanaktpämda Bä Vräs Na Rha

1 Ma Sol di qale qa e rhoqoräkt bä qa di nak kop mamär gem ga iva ama ruvek ti

veng ma Stiven. Bã vät iaqäkt ama qunäga dä arhani ama ruvek ti nasäng iva rhi sangäm na ama qatnanaktpämda mavängam masirhat e ma Jerusalem bã iarhakt moekt di vräsmät na rha sämät ma Judia dä ma Samaria dap kaku rha ama ngangda. ² Ma Stiven di ama räkt ta ama ruvek ta sasärhäm ga dap tit nok dap airäs ta mamär nasot a qa. ³ Dap kinak ma Sol di qa nasäng iva qä sangäm na ama qatnanaktpämda. Qat tet säva ama vät moe i näva ak bã säva ak bã qä rhardrän na ama ruvek i gamoe dä evop bã qat tu rha va ama tpäskiarharhähng.

Ma Filip Ka Sameng Sävat Ma Jisas E Ma Samaria

⁴ Bã iarhakt kärarhae i vräsmät na rha di sa rha met dä rha sameng na ama enge vät iameqäkt moe ama ivärhimek kärqämek i rhat tet pät imek. ⁵ Ma Filip di qa met mämane sämät ama värhäm ama mor äm e ma Samaria bã qa sameng sävat ma Kraisis e. ⁶ Bã nga ama gulañ na ama ruvek ta nari ma Filip dä rha lu ama muqunän ama nañis ngät kärangätini i qa mualat na ngät dä nak as ta mu arha sdäm masirhat sävat ama enge qärangätini i qat tamän bãt a ngät. ⁷ Ma Filip ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha ama ngänäpärharha dä ama värhämämda bã qät kutmäs ama iaus nämät ama rhäqäp na rha ama ruvek bã ama iaus ngärhit nok masirhat. ⁸ Bã ama märmärgem ama mor ngät ngä män mät iomäkt ama värhäm ama mor äm.

Ma Saimon Ama Rhaqyaovämga Di Qat Nanakt

⁹ Dap toqoräkt di qale akni ama ruqa e mät iomäkt ama värhäm gäarakni i rhat tes ka i ma Saimon gäarak i qat dräm gat tualat i ama rhaqyaovämga. Bã ama ruvek moe nae ma Samaria di qräqräk mät ta nävät aa lat. Bã qä nän sä nas i nak ka di ak na qa i rhak puk. ¹⁰ Bã ama ruvek moe qärarhani i ama moräs na rha bã nak kop sävat ama ruvek mavängam di rhat nari nämät ma masirhat dä rhi saengäkt i rhit näs toqortäqya, “Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt ama ngämuqa na qa qarak i rhat tes ka i Ama Qrot Ama Mor Ngät.”

¹¹ Bã qä rhartäm sa arhä snängaqa masirhat inguna vasägos dä sa qräqräk mät ta nävät ama lat kärangätini i sa qat tualat na ngät. ¹² Sökt di nak as nga rhoqoräkt i ma Filip ka sameng na ama sameng ama mär ngät sävat ma Ngämuqa aa Muräktpämdä sävat ma Jisas ma Kraisis aa ngärhipki dä rhat nanakt bã rha moe evop dä gamoe rha rha ama baptais. ¹³ Bã qäqi ma Saimon di qat nanakt bã nasot dä qa rha ama baptais. Bã qat tet nasot ma Filip i qoe nai äkt i ma Filip kat tet e bã qräqräk mät ka mamär nävät ama muqunän ama enges ngät dä

ama enges ngät ama lat ama nañis ngät kärangätini i ma Filip kat tualat na ngät.

¹⁴ Bã nga ama ngangda e ma Jerusalem da nari i ama Samariaqäna di rhat nanakt nä ma Ngämuqa aa enge dä rha rhäk nä ma Pita qä nä ma Jon sagem da. ¹⁵ Bã nga in män dä in nän bãt a rha ivakt iva rhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa ¹⁶ i as nguna qaku rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dap sökt ta rha ama baptais nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki. ¹⁷ Dä ma Pita qä nä ma Jon in mu in däkt da arhä väs dap ini nän bãt a rha bã rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

¹⁸ Bã nga ma Saimon ga lu rhoqoräkt i ama ruvek ta rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon in du in däkt pät a rha dä nani a qa iva qa von iom da anga ligär ¹⁹ dä qa qoar toqortäqya, “Ini von ngo rhä iangärhäkt ama qrot iva qosaqi nga guavek koe qärarhani i ngua rhu ngua rhäk pät a rha diva rhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

²⁰ Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqya, “Mamär iva qäbäs na nge ngi nä gi ligär inguna äkt i ngiat tu gi snäng i mamär iva ngi vodäm bãt ma Ngämuqa aa vänbon. ²¹ Ainge di qaku mamär vät a nge iva ngiat tualat gem ut sä rhangät täkt ama lat dä qaku ngi narha guani nävät a ngät inguna qaku maräkt nä gi snängaqa sävat ma Ngämuqa. ²² Mamär iva ngi näpgoer na nas nämät tangät täkt ama lat ama vu ngät näkt pa ngi nän sage ma Engeska. Di nguaräm ba qä qyiradeng nä iaqäkt ama snängaqa qarak i iak muk pä m nge. ²³ Inguna nguat lu i rhäqäp nge na ama vu qa ama snängaqa masirhat dä ama lat ama vu ngät ngä qop pät a nge mamär.”

²⁴ Dä ma Saimon ga muvät toqortäqya, “Ai, nak pa ini nän sage ma Engeska ivakt iva qale anga märänga qä namän bãt a ngo iaqäkt karak i sa in damän bãt a qa.”

²⁵ Bã nga in sameng dä in damän bãt ama engätki sävat ma Engeska bã rhäksot dä evär däm iom sae ma Jerusalem i in det dap ini sameng mät ama rhäqäp na ap ama värhap e ma Samaria.

Ma Filip Ka Baptais Pät Ama Narhoerqa Nae Ma Itiopia

²⁶ Näkt pät akni ama qunäga dä ama ensel nage ma Engeska qa märhamän särhä ma Filip toqortäqya, “Ngia rhäranas bã ngia rhet sämäni ama iska vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs kärakni i qat tet mämane nae ma Jerusalem bã sämät ama värhäm ama mor äm ma Gasa.” ²⁷ Dä qa nasäng na aa tmerhäs bã nga varhäm aa iska dä qa män bãt ama ruqa qarakni i mudu rha mat pä m ga nae ma Etiopia näkt ka di ama moräs na qa ama narhoerqa na qa. Qa di qat dräm gät lu vät

ama Etiopiaqäna arha vitnaqi ma Kandasi at ligär moe. Näkt iaqäkt ama ruqa di sa qa met sae ma Jerusalem ivakt iva qa ansäs sage ma Ngämuqa ²⁸ näkt nga rhoqoräkt i evär däm ga säva aa vät dä qa muqun mät aa karis*. Qat muqun mät ki dap kat tes ma Ngämuqa aa enge näp ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia aa abuk.

²⁹ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar nä ma Filip toqortäqyia, “Ngia rhet sage iaqyäkt ama karis bä va qale nge glaqot na qi.” ³⁰ Dä ma Filip ka ang bävit bä sage ama karis dä qa nari qa ruqa i qat tes ma Ngämuqa aa enge näp ma Aisaia aa abuk. Dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qunäga vät a nge sä iangärhäkt ama enge qarängät i ngiat tes ngät?”

³¹ Dä qä narhoerqa qa muvät toqortäqyia, “Ngu lu va qunäga vät a ngo rhoqor mäniekt kre i qaku aung iva qä rhävakt sä ngät bä ba ngo?” Dä soknga qa rhäknan dä ma Filip bä qa veng bä qa muqun gem ga.

³² Iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge qarängätini i sa iaqäkt ama narhoerqa qat tes ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“Qa di sa rha met sä qa i qa rhoqor ama sipsip kārakni iva rhi veng ga

bä rhoqor ama sipsip ama rhoem ga qarakni i qale qa dap mänadin däm ga ge ama ruqa qarakni iva qä sām sa aa qäseng nävāt a qa

bä qoki sa qaku vuk sä guani nämät aa vängi.

³³ Sa rha sämäqlu na qa dä qaku rha mualat parhäm ama räkt ngät ama muräkt sävāt a qa.

Dä qaku mamär vät aung iva qä sameng sävāt aa vlekpek

inguna aa iar di sa rha mät a ngät nämäni ama ivätki.”

³⁴ Dä ama narhoerqa qä snanbät sä ma Filip toqortäqyia, “Mamär iva ngi qoar na ngo i ngu lu ma Aisaia qat tamän sävāt auge? Nga qat tamän sävāt a nas ura qat tamän sävāt aung?” ³⁵ Dä ma Filip kä nasäng i qät tävakt sä iomäkt ama qäväläm näp ma Aisaia aa abuk bä qa sameng bä ba qa na ama sameng ama mär ngät sävāt ma Jisas.

³⁶ Bä nga rhi ngang barhäm ama iska bä saimäk dä rha män bät ama rigi qaraktni i qiat tet dä qä narhoerqa qä qoar toqortäqyia, “As ngi lu i ama rigi rhakt i. Dap mäniekt bä qaku mamär iva ngu rha ama baptais?” ³⁷ ³⁸ Dä qa märhamän särha ama

ruqa qaraktni i qat turäkt ta ama karis bä qa anmae vät a qi. Dä ma Filip kä na ama narhoerqa in moe in met samana sämäni ama rigi bä ma Filip ka baptais pät a qa.

³⁹ Bä nga in met namäk näp koep dä ma Engeska ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä rha ma Filip masägos nae bä qäbäs na qa bä ama narhoerqa qaku qa lu qa saqi as. Dä qa märanas bä qat tet saqi sa varhäm aa iska dap märmär gem ga masirhat.

⁴⁰ Bä nga na äkt dä väs däm ma Filip pa ama värhäm ama mor äm ma Asdot bä qat tet dap kä sameng na ama sameng ama mär ngät mät ama värhap ama mor ap moe bä dängdäng i qa män mät ama värhäm ama lel äm ma Sisaria.

9

Ma Sol Qa Män I Ama Qatnanaktpämga (9:3-19 / Lat 22:6-16 / Lat 26:12-18)

¹ Dap toqoräkt di ma Sol di qat tamän na ama ulaqi dä ama qänageoqi iva rhi veng ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Engeska aa rhäng. Qa met bä sage ama pris ama vit na qa ² bä qa nän ga nani anga abuqitnäk sa ama rhares iva qa rhet pät itnäk angärha rhäng sage ama narhoerta näva ama mämairväm e mät ama värhäm ama mor äm ma Damaskus iva ngakt bä qa rhän bät guavek e ama evop dä gamoe qararhani i rha nämäni ama gulängi na ama ruvek kārakni i rhat tes ki i ma Iska i ma Jisas dä va qä sangar a rha bä qa rhu rha va ama tpäskiarharhäng e ma Jerusalem. ³ Bä sa nga qat tet parhäm aa iska bä sa glaqot nä ma Damaskus dä bañäm masägos mät ama neraqa na rhävono bä ama neraqa qa ing däm ga. ⁴ Bä arpus nä ma Sol samäk sävāt ivät dä qa nari ama eguinga i qat tamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Sol, Sol, mäniekt bä ngi sangäm na ngo mavängam?”

⁵ Dä ma Sol qa snanbät toqortäqyia, “Engeska, auge na nge?”

Dä ama eguinga qa muvät toqortäqyia, “Aingo ma Jisas, aingo rhäkt kārak i ngi sangäm na ngo. ⁶ Rhäkt i ngia rhāranas bä va ngia rhet sämät ama värhäm ama mor äm. Nga va ngia rhet bä sae bä va nga rhi qoar na nge rhoqor mäniekt dä va qoki ngia rhualat toqoräkt!”

⁷ Ama gamoe qararhani i mai rhi nä ma Sol tat tet di rhat mair dap kaku aung ga märhamän. Rhat nari ama eguinga sokt di qop kaku rha lu aung. ⁸ Ma Sol qa märanas namäk nävāt ivät bä nga qa näm dä qaku mamär iva qä nalu guani inguna qa säsur.

* **8:28** Ama karis di ama rhingangmätki qaraktni i ama ruvek tat muqun mät ki bä ama hoskänä ngärhi rhartäm na qi sä rha. † **8:37** Ma Luk ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sām ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhāni rhäkt ama qängärini di arhani nävāt a rha di qosaqi rha sām ini sae. ‘Ma Filip ka qoar toqortäqyia, “Ngakt bä ngiat nanakt nävāt gi snängaqa moe di mamär vät a nge.” Dä ama narhoerqa qa muvät toqortäqyia, “Nguat nanakt i ma Jisas ma Kraisi di ma Ngämuqa aa emga.”’

Bä äkt i rha sangar da aa rhäkt bä rha er nanokt ka sae ma Damaskus. ⁹ Qale qa rhoqoräkt i qa säsur vät ama dävaung ama qunäng dä qaku qa mä s dä qaku qa nakt.

¹⁰ Dap akni ama qatnanaktpämga di qale qa e ma Damaskus kārakni i rhat tes ka i ma Ananaias. Ma Engeska qa mes ka mät ama nāmñāngi rhoqortäqya, “Ananaias.” Dä ma Ananaias ka muvät toqortäqya, “Mānia, Engeska?”

¹¹ Dä ma Engeska qa qoar na qa rhoqortäqya, “Ngia rhet parhäm ama iska qārakni i rhat tes ka i ma Räkt ka ama Iska bä sävä ma Judas aa vätkä. Dä va ngi snanbät nani ama ruqa näva ama värhäm ama mor äm ma Tarsus kārakni i rhat tes ka i ma Sol inguna rhäkt di qā nän. ¹² Bä dä ma Sol aa nän angārha ron dä qa lu ama nāmñāngi sävät ama ruqa qārakni i rhat tes ka i ma Ananaias iva qa rhän bä qa rhu aa rhäkt pät a qa ivakt iva saqi sa qat nañäm.”

¹³ Dä ma Ananaias ka muvät toqortäqya, “Engeska, sa ngua nari ama enge masirhat sävät iaqäkt ama ruqa bä sävät aa lat ama vu ngät kārangätmi i sa qa mualat na ngät sävät gia ruvek ama qatnanaktpämga e ma Jerusalem. ¹⁴ Näkt ka män de di sa ama rhares nage ama priskāna ama moräs na rha ivakt iva qät sangarmät nä iarhakt kārarhae i rhat nanakt na nge.”

¹⁵ Sokt di ma Engeska qā qoar nä ma Ananaias toqortäqya, “Ngia rhet sagem ga! Ia qäkt ama ruqa di sa ngua armeng däm ga iva ngu rhäk na qa ivakt iva qat tet sä gu ngärhipki sage ama Jentailqāna bä sage arha vitnarha bä sage ama ruvek nae ma Israel. ¹⁶ Bä va ngu qur a qa rhä iaqäkt ama mor qa ama mārānga rhoqoräkt iva qat nari qa sä gu ngärhipki.”

¹⁷ Dä ma Ananaias ka met bä säp ma Judas aa vätkä dä qa mon säväm ga. Qa mu aa rhäkt pät ma Sol dä qa qoar na qa rhoqortäqya, “Sol, gua ruqa na nge, ma Engeska ma Jisas kārakni i qa qur a nas nge mäni ama iska rhoqoräkt i ngiat tet iva sarhe di qa rhäk na ngo sagem nge ivakt iva saqi sa qunāga mät gi saqong näkt pa rhäqäp nge na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

¹⁸ Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä arpus nä guatnäm iatnäm gārqitnäm i ngäkt kre ama dä dälitnäm nāmät ma Sol aa saqong bä saqi sa qat nañäm näkt ka mārānas bä qa rha ama baptais ¹⁹ näkt nga nasot i qa mä s ama tmäs dä saqi sa qrot pät a qa.

Ma Sol Qa Sameng Ba Ama Māmairväm E Ma Damaskus Dä E Ma Jerusalem

Ma Sol di qale qa ge ama mudäsäqongda vät ama marheka na ngät ama qunäng e ma Damaskus. ²⁰ Näkt ka mārānas masāgos bä qā nasäng i qā sameng ba ama māmairväm sävät ma Jisas i qa di ma Ngāmuqa aa emga.

²¹ Ama ruvek moe qārārhani i rhat nari qa di qräk mät ta nävät a qa dä rhi qoar toqortäqya, “As ngäni lu i iaqäkt ama ruqa di qārak iaqäkt i sa qā slava na ama ruvek kārārhani i rhi nän sä ma Jisas aa ngärhipki dap nguaräm sa qa män de iva nani a rha ivakt iva qā sangar a rha bä qa rhair na rha da ama priskāna ama moräs na rha arhä saqong.”

²² Sokt di qop ma Sol di qät ta ama grot masirhat dä qār qur a rha i ma Jisas di ma Kraiss bä ama Judaqāna qārārhani i rhat tas e ma Damaskus di adädän da masirhat nävät tom däkt.

Ma Sol Di Qa Ang Masirhat Nae Ma Damaskus

²³ Sokt sa nga nasot ama rhäqäp ama qunäng dä ama Judaqāna rha muräkt iva rhi veng ma Sol ²⁴ sokt di qa räm nä iangärhäkt arhä muräkt. Rha di rhat nañäm mamär sämät ama mor äm ama värhäm äm angārha tmon gunäng näp bängang nani a qa ivakt iva rhi veng ga. ²⁵ Sokt di aa ruavek kārārhani i rhit päs aa rhäng di rha rha qa näp bängang bä rha mu qa mät ama uratki ama mor qi näkt ta sangar ama rhängämga va at täväs näkt ta anbut sa ama uratki sä qa mät ama liqi rhävuk mäni ama lurhaqi.

Ma Sol E Ma Jerusalem

²⁶ Bä nga qa män e ma Jerusalem dä qa siqut iva qa rhon sämäni ama qatnanaktpämga dä qaku inguna rha moe rhit len ga bä qaku rhat nanakt i qa di nak ama qatnanaktpämga na qa. ²⁷ Sokt di ma Barnabas ka met sä qa bä sage ama ngangda bä qa muqunāga sä qa bä ba rha. Qa qoar na rha mamär i sa ma Sol qa lu ma Engeska bä ma Engeska qa mārhamän sävät ma Sol varhäm aa iska iva sae ma Damaskus näkt kosaqi qa qoar na rha sävät ma Sol i ama qraräqa na qa dap kä sameng nävät ma Jisas aa ngärhipki.

²⁸ Bä qale ma Sol qā na rha näkt isiska nanokt ka iva qat tet mät ama värhäm ma Jerusalem dä ama qraräqa na qa i qā sameng nävät ma Engeska aa ngärhipki. ²⁹ Dä qat tamän särha ama Judaqāna qārārhani i rhat dräm dat tamän na ama Grikkāna arha enge dä qā na rha rhit beng bät a ne. Sokt di iarhakt di rhi siqut iva rha rhän bät anga iska iva rhi veng ga. ³⁰ Bä nga aa ruavek ama qatnanaktpämga rha räm doqoräkt dä rha met sä qa māmāne sae ma Sisaria bä rha rhäk na qa sae ma Tarsus.

³¹ Dä nak as ama qatnanaktpämga moe e ma Judia bä ma Galili näkt ma Samaria di rhit ta ama bulap. Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät sämaqrot na rha dä qät täsläp pät a rha bä ama rhäqäp na ama ruvek tat dän sämäni rha bä rha moe di qale rha na ama qutdrir sage ma Engeska.

Ma Pita Qa Mumäräs Pät Ma Ainias

³² Maos toqoräkt i ma Pita qat tet pät ama ngärhäktka moe dä qä met ivakt i va qä ñämdäm närha ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Lida. ³³ Qa met bä sae dä qa män bät ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Ainias. Qa di ama ngänäpärhaqa qärak i sokt tit ta qa mäni lai qärak i sa qale qa vät ama ngärhäqyet da dävauq na ama qoeo. ³⁴ Dä ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ainias, ma Jisas ma Krai sa qa mumäräs pät a nge. Ngia rhäranas bä ngia rhet sä gi gasgaska.” Dä qop ma Ainias ka märanas masägos.

³⁵ Ama ruvek moe qärarhani i rhat tas e ma Lida näkt pät ama ivärhäm ma Saron di nga rha lu ma Ainias toqoräkt dä rhat nanakt nä ma Engeska.

Ma Ngämuqa Qa Märanas Nä Ma Dorkas Nämät Ama Tñäpki Nävät Ma Pita

³⁶ Dap e mät ama värhäm ama mor äm ma Jopa di qale aktni ama mudäsaqonggi e qäraktni i rhat tes ki i ma Tabita i na ama Grikkäna arha enge di ma Dorkas. Qi di vasägos dä qiat tualat na ama märirhong näkt kiat tatnärha ama tlätkä. ³⁷ Bä sädamär nä ma Dorkas i aräm gi bä qia ñäp näkt ta rhor at släqyige näkt ta mu iqe mät ama qäväläm ba ama vätkä inavuk. ³⁸ Ama värhäm ma Lida di äm nga e glaqot nä ma Jopa bä nga ama mudäsaqongda rha nari sävät ma Pita e ma Lida dä rha rhäk na ama ruom nani a qa dä in nok pät a qa rhoqortäqyia, “Ai, ngi ang ngi lri ngi na un.”

³⁹ Dä soknga ma Pita qa met kä na iom bä nga rha män e ma Jopa dä rha artäm sä qa bä sainavuk sämät ama vätkä aa qäväläm gärqomni i qali qi e. Bä ama maqosta moe di rhat mair namet a qa dap tit nok dap tir qur a qa rha ama sräp näkt sävät angätni ama boi qärangätni i sa ma Dorkas kia mualat na ngät as toqoräkt i qiat däqäm.

⁴⁰ Dä ma Pita qa rhäk na rha moe nämät iomäkt ama vätkä aa qäväläm näkt ka an da aa quum sä nas bä qä nän. Qa rhong sävät ka ñäp ki qa ruqi näkt ká qoar toqortäqyia, “Tabita, ngia rhäranas.” Dä bañäm bät at täväs bä qia lu ma Pita dä qia märanas bä qia muqun. ⁴¹ Dä qa sangar at tärhäqyet näkt ka mair na qi.

Näkt ka mes ama qatnanaktpämda dä ama maqosta ivakt i va rhi lu qi i saqi sa qiat däqäm. ⁴² Bä ama ruvek moe e ma Jopa di rha nari ama enge sävät a qi bä ama rhäqäp na rha di rhat nanakt nä ma Engeska. ⁴³ Ma Pita di äkt näkt as kale qa e ma Jopa vät ama rhäqäp ama qunäng ge akni ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Saimon gäarak i qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng.

10

Ma Kornilius Ka Rhäkne Nani Ma Pita

¹ Dap toqoräkt di qale aktni ama ruqa e ma Sisaria qärakni i rhat tes ka i ma Kornilius. Qa di ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärerhani i rhat tes ta i ma Gulängi na ama Ulaqimärharhärhäkt nae ma Itali. ² Qa qä na aa es moe di rhat dräm di nän da arhä quum sä nas sage ma Ngämuqa dä rhat dräm dit kutdrir sagem qa mamär. Ma Kornilius di qat dräm gät bon nävät ama märmärgem bä iarhakt kärerhae i rhüt läk näkt kat dräm gä nän sage ma Ngämuqa vasägos.

³ Maos pät akni ama qunäga nani äkt pät ama däpquarhong säpbängang dä qa lu ama ñämñämgi. Qa lu mamär na ama ensel nage ma Ngämuqa i qa män gem ga dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Kornilius.” ⁴ Dä ma Kornilius kat lu qärak masirhat mät aa tlenga aa rhäkt dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, mänia?”

Dä qa ensel qa muvät toqortäqyia, “Gia nän bä qärangätni gi vänbon bä ba ama tlätkä di sa ma Ngämuqa qat dräm a ngät. ⁵ Ngi rhäk na anga gamoe sae ma Jopa ivakt i va rha rhän sä ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita. ⁶ Rhäkt di qale qa ge ma Saimon gäarakni i qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng näkt ka di aa vätkä qa e vät a qoan.”

⁷ Bä nga ama ensel qärak i mai qa märhamän särhä ma Kornilius di qa met dä ma Kornilius ka mes aiomni aa larhiom ama udiom näkt sävät akni ama qatnanaktpämeqa ama ulaqimärhaarhäkt nämäni iarhakt kärerhae i vasägos dä rhüt lu vät a qa. ⁸ Bä ma Kornilius ka qoar na rha nä iarhongäkt moekt i sa irhong ngä märanas gem ga näkt ka rhäk na rha sae ma Jopa.

Ma Pita Aa Nämñämgi

⁹ Näkt nga mäniqunäng bät ama udiom na qa ama qunäga rhoqoräkt i rhat tet parhäm arha iska bä qa glaqot na ama mor äm ama värhäm di ma Pita di qa veng sävät ama vätkä aa rhäng ivakt i va qä nän. ¹⁰ Ma Pita di äkt näkt ka nari i anoeng mä qa bä vadi va qa äs guani näkt nga rhüt täkmu na ama tmäs dap ma Pita di qat lu ama ñämñämgi. ¹¹ Qat lu i bañ mäni ama usäpki näkt kat lu guani ani i ngäkt kre ama boiqi ama ara qi näkt bätbut sä qi sävät ivät näkt ngi qoar qre guavek tat sangar a qi nage at tärhäkt ama levaet tage dä rhage dap ti nänbut sä qi. ¹² Näkt kale ama släqyirhong nä rhäqäsäk maos maos e väm gi qärqärhongni i irhong angärha qar ama levaet näkt kosaqi sävät arhongni gärqärhongni i irhong ngät dräm ngärhit trut pät ivät toqor ama uiuvärhirhong näkt sävät ama isäm

nämät ama leqäs. ¹³Dä ama eguinga qa goar na qa rhoqortäqyia, "Pita, ngia rhair bä ngi veng anga släktka bä ngia äs ka."

¹⁴Dä ma Pita qa muvät toqortäqyia, "Engeska, qoki va sirhäkt kaku inguna as mudu qaku ngua mä s guani qärqäni i qaku ama qumärqumär ini varhäm na Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses."

¹⁵Dä saqi as ama eguinga qa märhamän särhäm ga bä maunmem doqortäqyia, "Qale ngiat tes guani i qaku ama qumärqumär ini qärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini i ama qumärqumär ini."

¹⁶Da ama nämñämgi arha ron di ma Ngämuqa aa enge sage ma Pita di ngä män madäpquamek dä ma Pita qa mer madäpquamek dä saqi sa rha rha ama boiqi masägos tävit säda ama usäpki arha ron.

¹⁷Bä nga rhoqoräkt i ma Pita di qat tu aa snäng nani ama nämñämgi at tarimini dä ama gamoe qärrarhani i sa ma Kornilius ka rhäk na rha di rha räm na ama ivärhäs sä ma Saimon aa vätkä dä rha mair mät ama mor qi ama tmongi dä ma Saimon aa equp angärha väm. ¹⁸Dä rha näs tävuk i rhi snanbät ivar ma Saimon gäarakni i rhat tes ka i ma Pita di qa ni i?

¹⁹Bä as ma Pita di qat tu aa snäng bät ama nämñämgi dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa goar na qa rhoqortäqyia, "Pita, ama gamoe ama dävaung na rha di rhit näm nani a nge. ²⁰Ngia rhäranas bä ar sä nge sävät ivät. Qale ngi namer mä rha dap ngi na rha ngän det inguna sa ngua rhäk na rha nani a nge."

²¹Dä ar sä ma Pita sävät ivät dä qä snanbät sä qä gamoe rhoqortäqyia, "Ngänit näm nani a ngo di aingo rhäkt. Mäniekt bä ngän män?"

²²Dä rha muvät toqortäqyia, "Ut män nage ma Kornilius kärakni i ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt. Qa di ama räkt ka ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong dä qat dräm gät kutdrir sagem ga. Dä ama ruvek moe ama Judaqäna di rhat dräm dat tamän i ama ruqa ama mär qa na qa. Näkt ka di sa ama ensel ama qumärqumär qa qa rhodröp ka iva qä rhäkne nani a nge iva ngia rhet sagem ga va aa vätkä iväkt iva qä nari agi gi nga enge." ²³Dä ma Pita qa ar sä rha iva qale rha gem ga bä va rha rhas pä ma Saimon aa vätkä nävä iaqyäkt ama bängagi.

Ma Pita Qa Met Bä Sävä Ma Kornilius Aa Vätkä

Bä nga duququ dä ma Pita qa nä qä gamoe rha met näkt sävät arhani ama gamoe ama qatnanaktpämäda nae ma Jopa. ²⁴Bä äkt i vanaia dä rha män e ma Sisaria. Ma Kornilius di sa qat dräm iva rha rhän dä sa qa

rhäkne nani aa qärhae bä sävät aa ruavek mamär.

²⁵Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qa mon säp ma Kornilius aa vätkä dä ma Kornilius ka rhäkna nani a qa bä qa an da aa qum sä nas säng ma Pita aa qar i qa von da aa qutdrir sävät a qa. ²⁶Sokt di ma Pita qa sangar a qa namäk näkt kä goar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhair, aingo di nak kop ama ruqa na ngo."

²⁷Bä nga in damän särhäm ne rhoqoräkt dä in mon säva ama qäväläm buk pa vät bä ma Pita qa lu ama ruvek ama rhäqöp na rha qärrarhani i sa västämne na rha e. ²⁸Dä qä goar na rha rhoqortäqyia, "Qunäga vät a ngän i qaku maräkt parhäm aut Muräkt iva anga Judaqa däktyäm ga sämäni anga Jentailqa ura qäqi va qa rhet sagem ga bä qali liom moe. Sokt di sa ma Ngämuqa qa qur a ngo iva qale ngu names anga ruqa i ama vu qa ura i qaku ama qumärqumär qa da aa saqong. ²⁹Bä äkt i nga ngän däkne nani a ngo dä qaku ngua mer dap ngua män. Dä var ngu snanbät sä ngän i ngän däkne nani a ngo iva iva?"

³⁰Dä ma Kornilius ka muvät pä a qa rhoqortäqyia, "Vät ama levaet na qa ama qunäga narhäkt di vät ama däpquarhong säpbängang dä ngu nän bä gua vätkä dä ama ruqa väs däm ga masägos näkt ka mon mät ama boi qärangätni i qaliqalae vät a ngät. Qa mair vät gu saqong ³¹dä qa goar na ngo rhoqortäqyia, 'Kornilius, sa ma Ngämuqa qa nari gia nän dä qa lu qärangätni gi vänbon bä ba ama tläktä. ³²Va ngi rhäkne sae ma Jopa nani ma Saimon gäarakni i rhat tes ka i ma Pita. Qa di qat tas pä ma Saimon aa vätkä glaqot na ama garäska näkt ma Saimon di qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng."

³³"Dä soknga ngua lir ngua rhäkne nani a nge dä mär gem nge masirhat bä ngia män. Bä aiut moe rhärhäkt di qali lut täqyerhäkt te vät ma Ngämuqa aa qäranas iväkt iva urhi nari iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Engeska qa rhäk na nge iva ngia rhamän särhäm ut nä irhong."

Ama Jentailqäna Rhat Nari Ama Sameng Ama Mär Ngät

³⁴Dä ma Pita qä nasäng i qat tamän doqortäqyia, "Rhäkt di nak as ngua lu mamär i ngätkti i nak ma Ngämuqa di sa qaku qat tatmät ³⁵dap nani a qa na ama ruvek nävät ama ivätki moe qärrarhani i rhit kutdrir sagem ga dä rhat tualat na ama märirhong. ³⁶Sa ngänät dräm na ama enge iangärhäkt kängät i sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngät bä ba ama Israelqäna. Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di ngät tamän i mamär iva ama bulap ngä rhän mänguröp mä ut ut nä ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Kraiss kärakni

i qa di sokt ka ma Engeska mamär bā ba ama ruvek moe.

³⁷ “Bā sa ngänät dräm na ama lat kärangät ni i sa ngä märanas e ma Judia moe qärangät i mänasäng nae ma Galili nasot ama baptais iangärhäkt kärangät i ma Jon ga sameng sävät a ngät. ³⁸ Iangärhäkt ama lat di rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa muqunän bät ma Jisas na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qrot bā qat tet tage rhage dä qat tualat na ama lat ama mär ngät näkt kat tumäräs pät ama ruvek moe qararhani i qale rha vä ma Sämga aa muräkt angärha rem inguna ma Ngämuqa qale qa gem ga. ³⁹ Aiut di sa ut lu iarhongäkt moe qärqärhong i ma Jisas ka mualat nä irhong bā rhäkt di urhi sameng sävät irhong bät ama Judaqäna arha ivärhäs dä e ma Jerusalem.

“Ama Judaqäna rha veng ga i rha ar mä qa sämäni ama ngämuqa ⁴⁰ sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki vät ama dävauing na qa ama qunäga bā qa muqunäga nävät a qa. ⁴¹ Qa di qaku qa muqunäga nävät a qa bā ba ama ruvek moe dap sokt ka mualat toqoräkt bā bā ut aiut kärarhae i sa ut mä s dä ut nakt ut na qa nasot toqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki. Aiut di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut ivakt i va nasot dä va urhi sameng nä iarhongäkt kärqärhong i sa ut lu irhong.

⁴² “Dä qosaqi qa goar na ut i va urhi sameng bā ba ama ruvek dä va ut tamän i ngätkki i nak ka di ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa i va qa rhatnäväme na ama nāpta bā qosaqi sävät ama ngätäqämäda. ⁴³ Ma Ngämuqa aa vämginarha moe di sa rha märhamän bät ama engätkki sävät a qa i auge qärak i qat nanakt na qa diva ma Ngämuqa qa qyiradeng na aa vuirhong nävät ma Jisas aa ngärhipki.”

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Ar Sä Qa Sä vät Ama Jentailqäna

⁴⁴ Bā nga rhoqoräkt i ma Pita qat tamän bät tangät täkt ama enge dä ama ruvek moe qararhani i rhat nari aa sameng di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha. ⁴⁵ Bā qä qatnanaktpämäda qararhani i sa rha däkt säng mä rha qararhae i sa rha män di nä ma Pita di qräk mä t ta inguna ma Ngämuqa qät tor na aa vänbön na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qäqi bā ba ama Jentailqäna. ⁴⁶ Inguna rha nari i rhat tamän na angät ni ama enge dä rhi nän sä ma Ngämuqa.

Dä ma Pita qä goar toqortäqyia, ⁴⁷ “Rhärhae rhäkt di qaku mamär i va aung gä namair särhäm da i va qale rhi narha ama baptais na ama rigi i sa nguna rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqor ut.” ⁴⁸ Dä ma Pita qa goar na rha i va rhi rha

ama baptais na ama rigi nävät ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki. Dä rha nän ma Pita i va as kale qa gem da vät anga marheka na ngät anga qunäng.

11

Ma Pita Qat Tuqunäga Sa Aa Lat Bā Ba Ama Qatnanaktpämäda E Ma Jerusalem

¹ Ama ngangda näkt sävät ama qatnanaktpämäda moe e ma Judia di rha nari ama enge sävät ama Jentailqäna i sa qäqi rha rha ma Ngämuqa aa enge. ² Bā nga rhoqoräkt i ma Pita qa met pävät bā sae ma Jerusalem dä ama Judaqäna ama qatnanaktpämäda rhat don ga ³ i rhi goar na qa rhoqortäqyia, “Ngia mon säva ama ruvek arha vät kärarhani i qaku rha däkt ta bā ngia mä s ngi na rha.”

⁴ Bā äkt i ma Pita qä nasäng i qät täväktsäs mamär bā ba rha sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas ⁵ i qä goar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngo va ama värhäm ma Joppa bā ngu nän dä ngua lu ama nāmñämgi. Ngua lu guani ani i ngäkt kre ama boiqi ama ara qi näkt bätbut sä qi nävä usäp näkt ngi goar qre guavek tät sangar a qi nage at tärhäkt ama levaet näkt ti nänbut sä qi bā sa äkt i qale ngo e. ⁶ Ngua nām säväm gi dä ngua lu ama släqyirhong nävät ivät kärqärhongni i irhong ngät dräm ngät tet nä irhong angärha qar ama levaet näkt sävät ama släkt ama ur ngät dä ama släqyirhong gäqärhongni i irhong ngät dräm ngärhit trut pät ivät toqor ama uuivärhirhong näkt sävät ama isäm nämät ama leqäs. ⁷ Dä ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo rhoqortäqyia, ‘Pita, ngia rhair bā ngi veng anga släktka bā va ngia äs ka.’

⁸ “Dä ngua muvät toqortäqyia, ‘Engeska, goki va sirhäkt kaku inguna as mudu qaku ngua mä s guani rhoqoräkt kärqäni i qaku ama qumärqumär ini varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.’

⁹ “Dä saqi as ama eguinga qa märhamän sävät a ngo bā maunmem na rhävono rhoqortäqyia, ‘Qale ngiat tes guani i qaku ama qumärqumär ini qarqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini i ama mär ini.’ ¹⁰ Da ama nāmñämgi arha ron di ma Ngämuqa aa enge sagem ngo di ngä män madäpquamek dä ngua mer madäpquamek dä saqi sa rha rha iarhongäkt moe masägos tävit säda ama usäpki arha ron.

¹¹ “Rhoqoräkt di ama gamoe ama dävauing na rha rha män bā rhat mair dalek nä iaqäkt ama vätkä qärak i qale ngo e vämg qararhani i sa rha rhäk na rha sagem ngo nae ma Sisaria. ¹² Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märhamän särhäm ngo i va qale maesäs pät a ngo dap mamär i va ngu na rha. Dä ngua met ngu na ama ngärhäqyet da sägä na rha ama qatnanaktpämäda nae ma Jopa bā ut moe ut met bā

sae ma Sisaria dä ut mon sävä ma Kornilius aa vätkä. ¹³ Dä qa goar na ut sävät ama ensel qäarakni i qa lu i väs däm ga va aa vätkä bā iaqäkt ama ensel qa goar toqortäqyia, 'Ngi rhäkne sae ma Jopa nani ma Saimon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Pita. ¹⁴ Va ma Saimon ga rhän sa ama enge bā ba nge qärangätni iva ngi nä gi qärhae moe diva ngäni rha ama mumaiar nävät a ngät.'

¹⁵ "Bā nga ngu nasäng iva nguät tamän dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha rhoqor mäqi gre i qa rhäk pät a ut pät ma Pentikos angät kunäga. ¹⁶ Dä vuk pät a ngo i mudu ma Engeska qa goar toqortäqyia, 'Ma Jon di qä baptais pät ama ruvek na ama rigi dap aingän diva ngäni rha ama baptais na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.' ¹⁷ Bā ngakt bā ma Ngämuqa qa von da rhä iangärhäkt ama sägängät ama vänbön gärangät i sa mäqi qa von ut aiut kärarhae i ut nanakt nä ma Engeska ma Jisas ma Kraisi dä nga va mamär iva ngua rhair särhäm ma Ngämuqa sä iangärhäkt aa vänbön?"

¹⁸ Bā nga rha nari ma Pita i qa märhamän doqoräkt dä rhäksot na arha enge sävät a qa dap kinak ta an sä ma Ngämuqa i rhi goar toqortäqyia, "Ari, bā äkt i sa qäqi ma Ngämuqa qa rhaes pät ama Jentailqäna arha rhäng iva nga rhi näpgoer na nas dä va bā ba rha na ama iar ama sok täm ngät."

Ama Qatnanaktpämda E Ma Antiok

¹⁹ Bā nga ama qatnanaktpämda qärarhani i vräsmät na rha inguna rha nasäng iva rhi sangäm na rha mavängam doqoräkt i rha veng ma Stiven dä rha met bā qoki as däng na rha e vät ama ngärhätkka ma Fonia dä säva ama urqa ma Saiprus näkt säva ama värhäm ama mor äm ma Antiok i rhat tet dä rhi sameng na ama enge sokt sage ama Judaqäna.

²⁰ Bā arhani nävät a rha ama qatnanaktpämda ama gamoe nae ma Saiprus dä näva ama värhäm ma Sairini di qosaqi rha met bā sae ma Antiok bā qosaqi rhi nasäng i rhat tamän särha ama Jentailqäna i rhi sameng bät a rha na ama sameng ama mär ngät sävät ma Engeska ma Jisas. ²¹ Bā ma Engeska aa qrot di nga e gem da bā ama ruvek kärarhani i ama rhodäm sä rha di masirhat di rhat nanakt dä rha näpgoer na nas sage ma Engeska ma Jisas. ²² Bā ama sameng sävät tangät täkt ama lat di ngä met bā ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem da nari sävät a ngät dä rha rhäk nä ma Barnabas sae ma Antiok.

²³ Bā nga sa qa män e bā qa lu i sa ma Ngämuqa qa näm sävät a rha maengätki dä mär gem ga dä qä nasäng i qä sämaqrot na rha iva rhat mair ma ama qrot dä va engätki nä qäarakni arhä snängaqa sage ma

Engeska ma Jisas ²⁴ inguna ma Barnabas di ama mär qa ama ruqa bā qa di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qatnanakt. Bā äkt i ma Ngämuqa di qat tu ama rhäqäp na rha ama ruvek sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda.

²⁵ Dä soknga ma Barnabas ka met sae ma Tarsus ivakt iva qä näm nani ma Sol ²⁶ bā nga qa män bät a qa dä qa met sä qa sae ma Antiok. Bā vät ama quiaqa ama rhäk täm ga dä ma Barnabas kä nä ma Sol di vasägos dä väspästämne na iom in na ama qatnanaktpämda bā ini su ama rhäqäp na rha ama ruvek. Bā ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Jisas aa rhäng e ma Antiok di imäk äkt narhoer di ama ruvek tat tes ta i ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Kraisi aa rhäng.

²⁷ Bā nga rhoqoräkt di arhani ma Ngämuqa aa vämginarha rha met inavuk nae ma Jerusalem bā sae ma Antiok. ²⁸ Akni nävät a rha qäarakni i rhat tes ka i ma Agabus di qa mair näkt nävät ama Qloqaqa dä qat tamän na ama enge sävät ama qarhuqi iva qia rhet pät ama ivätki moe. Dä rhängät täkt ama lat di sa ngä män doqoräkt i ma Klodius di ma Sisar na qa bā ba ama Romgäna. ²⁹ Dä ama qatnanaktpämda ak dä ak na rha di rhat tu arhä snäng iva rha rhat nävät a nas bā rhi von ama qatnanaktpämda qärarhani i qale rha e ma Judia. Bā nani a rha iva rha rhatnrhäm da iva mamär vät ak dä ak na rha. ³⁰ Bā äkt i rha rhäk nä ma Barnabas kä nä ma Sol sa arhä vänbön bā ba ama qatnanaktpämda arha morta e ma Judia.

12

Ma Herot Ka Veng Ma Jems Dä Qa Mu Ma Pita Va Ama Tpäskiarharhäng

¹ Näkt pät iangärhäkt ama rhodäm dä ama vitnaqa ma Herot Agripa qa sangar arhani ama qatnanaktpämda i nani a qa iva qä sangäm na rha. ² Qa rhäkne iva rhi veng ma Jems ma Jon aa matka na ama ulaqi arha singi. ³ Bā nga qa lu i nävät ma Jems aa tñäpki dä märmar ge ama Judaqäna dä qosaqi nani a qa iva rhi sangar ma Pita. Bā qoki rhängät täkt ama lat ngä märanas pa aktni ama tmäski qäarakni i rhat tes ki i ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pä m ngät. ⁴ Nasot toqoräkt i rha sangar ma Pita dä ma Herot ka mu qa va ama tpäskiarharhäng. Dä qa von däm ga bā ba ama levaet ama gulañ na ama ulaqimärharhärhäkt ivakt iva rhit lu vät a qa. Bā qat tu aa snäng iva qä vuk sä qa ivakt iva qa rhuräkt pät a qa da ama ruvek arhä saqong nasot ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova.

⁵ Bā ma Pita di qale qa va ama tpäskiarharhäng dap ama qatnanaktpämda

di rhi nän ma ama qrot sage ma Ngämuqa sävät a qa.

Ama Ensel Qa Rhäväkt Sä Ma Pita Näva Ama Tpäskiarharhäng

⁶Näva ama bängagi iaqyäkt iva duququ dä va ma Herot kä rha qa säva ama muräkt di ma Pita qä mänatäm mänguräp ama udiom ama ulaqimärhindäkt dap sa rha qop mät aa rhäkt na ama udiom ama seniom. Dap aiomni ama udiom ama ulaqimärhindäkt di inät mair bä inät lu vät ama tpäskiarharhäng arha tmongi. ⁷Ama ensel nage ma Engeska ma Ngämuqa väs däm qa masägos bä erait nage ama neraqa vuk pa ama tpäskiarharhäng. Qa rhäk mäni ma Pita aa brät näkt ka rhäqäm a qa bä qa goar na qa rhoqortäqyia, “Ngi lir ngia rhäranas.” Dä bän sa ama seniom nasäng ma Pita aa rhäkt angät tpäs.

⁸Dä ama ensel qa goar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhon mät gi boi näkt ngi qop sä gi sandal vät gja qar.” Dä ma Pita qa mualat toqoräkt. Dä ama ensel qä goar na qa i, “Ngi rhon nä gi boiqi ama uiu qi vät a nas näkt pa ngit päs gua rhäng.” ⁹Dä ma Pita qa väs aa rhäng navuk näva ama tpäskiarharhäng. Sokt di qaku qat dräm i nak iangärhäkt ama lat kärangät i ama ensel qat tualat na ngät di ngätki rhoqoräkt dap kat tu aa snäng i qat lu ama nänängi. ¹⁰In met e na ama narhoerqa ama ulaqimärhaarhäkt bä qosaqi ama udiom na qa bä in män ge ama tmongi qärakti i sa rha mualat na qi na ama ain i vukpuk sä rha mät ki sämät ama värhäm. Me mät ama tmongi bä ba nas nanokt iom bä vuk sä iom mät ki. Bä nga in met näva aini ama isit dä sa qäbäs na ama ensel masägos.

¹¹Dä nak sa ma Pita qa räm i ngätki dä qa goar toqortäqyia, “Rhäkt di nguat dräm dap kaku ama udiom nä gu snängaqa i nak ma Engeska ma Ngämuqa qa rhäk na aa ensel ivakt iva qa rhatnärhäm ngo nämät ma Herot aa rhäkt dä nämät iarhongäkt kärqarhong i sa ama Judaqäna rhat tu arhä snäng iva rha rhuulat nä irhong sävät a ngo.” ¹²Bä nga nasot i qunäga vät a qa sä rhangät täkt ama lat dä qa met säp ma Maria arha vätkä qärakti i ma Jon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak aa nanäk. Rhoqoräkt dap ama ruvek ama rhäqäp na rha di sa västämne na rha e bä rhi nän.

¹³Ma Pita qa qut mät ama tmongi dalek dä ama latki ama rhuimgi qärakti i rhat tes ki i ma Roda qia met ivakt iva qi lu i auge iaqäkt kät kut. ¹⁴Bä nga qia räm bät ma Pita aa qän dä rhäqäp ki na ama märmärgem masirhat dä evär däm gi dap kaku qia rhar mät ama tmongi dap ki goar toqortäqyia, “Ma Pita qa e mät ama tmongi.”

¹⁵Dä rhi goar na qi rhoqortäqyia, “Nak guani na nge.” Sokt di qoki as ki goar i nak ngätki. Dä qosaqi rhi goar toqortäqyia, “Varis aa ensel iaqäkt.” ¹⁶Dap ma Pita di qoki as kät kut mät ama tmongi bä nga rha rhar mät ama tmongi bä rha lu qa dä qräk mät ta masirhat.

¹⁷Dä ma Pita qa siqutmät na aa rhäkt bä ba rha iva mänadin däm da dap ka rhäväksäs bä ba rha i sa ma Engeska i qa artäm sa qa näva ama tpäskiarharhäng di rhoqoräkt. Dä qä goar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni goar nä ma Jems kä na arhani ama qatnanaktpämda sävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngä märanas.” Näkt ka met daqule rha bä sävät aosni ama ivärhäs.

¹⁸Duququ vät duququs dä adädän ama ulaqimärharhärhäkt masirhat nävät iangärhäkt ama lat kärangät i mai ngä märanas pät ma Pita. ¹⁹Nasot toqoräkt dä ma Herot ka rhäkne bä rha nän nani ma Pita dä qaku rha män bät a qa. Dä ma Herot kät träbät sä iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt i ma Pita di qa ang nae rhoqor mäniekt? Dä qa rhäk na rha iva rhi veng ama ulaqimärharhärhäkt. Nasot dä ma Herot ka met nae ma Judia bä sae ma Sisaria bä qale qa e maqälak.

Ma Herot Aa Tnäpki

²⁰Qaku ama mär mänguräp ma Herot kä na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon dä soknga västämne na rha rhi nä ma Herot. Sa rha rha ma Blastus aa matnärhäm gärakni i ama latka ama mär qa na qa bä bä ma Herot bä rhi nä ma Blastus di rha nän ma Herot iva ama bulap ngä rhän mänguräp mä rha. Rhoqoräkt dinguna rhat dräm dit ta ama tmäs nävät ma Herot aa ivärhäm.

²¹Vät iaqäkt ama qunäga qärak i sa ma Herot ka muqunän bät a qa dä qa mon mät ama vitnaqa aa boi näkt ka muqun mät aa mämgunäs na ama muräkt bä qät boda ama enge bä ba ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon. ²²Dä rhit nästäm i rhi goar toqortäqyia, “Qaku ama ruqa qat tamän dap akni ama ngämuqa qat tamän doqoräkt.” ²³Dä qoki äkt pätk iomäkt ama qäväläm dä ama ensel nage ma ma Ngämuqa qa sangäm na qa inguna qaku ma Herot ka von da ama qutdrir sage ma Ngämuqa bä ama sirairhong ngät täs näda aa släqyige angärha ron bä dängdäng i qa nöp.

²⁴Sokt di qop ma Ngämuqa aa enge di ngät tualat masirhat bä vräs däm ngät. ²⁵Bä nga ma Barnabas kä nä ma Sol di in daksot na aina lat kärangätni i qre va in dualat na ngät dä evär däm iom nae ma Jerusalem bä sae ma Antiok dä in män sä ma Jon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak.

13

Rha Rhäk Nā Ma Barnabas Kā Nā Ma Sol Sa Ama Lat

¹ Näkt mänguräp ama qatnanaktpämda e ma Antiok di qale arhani ma Ngämuqa aa vämginarha e dä arhani qärrarhani i rhat dräm di su ama ruvek. Iarhakt di ma Barnabas dä ma Simeon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Niger dä ma Lusius kārakni i qa näva ama värhäm ma Sairini dä ma Sol näkt sävāt ma Manain gārakni i sa mudu inamäk di ama tpäskinaqa ma Herot aa ruqa na qa. ² Bä nga rhoqoräkt i rhit bon da arha ansäs sage ma Engeska dä rhat teranot dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä qoar toqortäqya. “Ngän datmät sä ma Barnabas kã nä ma Sol bã ba ngo ivakt iva in dualat na ama lat kārangätni i sa ngua mes iom iva in dualat na ngät.” ³ Bä nga nasot i rha meranot dä rha nän dä rha mu arhä rhäkt da in bäs näkt ta rhäk na iom sä ma Ngämuqa aa lat.

Ma Barnabas Kā Nā Ma Sol Ini Sameng Bät Ama Ruvek Pät Ama Urqa Ma Saiprus

⁴ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk nä ma Barnabas kã nä ma Sol sä ma Ngämuqa aa lat bã qa artäm sä iom sämät ama värhäm ama mor äm ma Selusia bã in met mät ama mlauski nae bã säva ama urqa ma Saiprus. ⁵ Bä nga in män mät ama värhäm ama mor äm ma Salamis dä in sameng nä ma Ngämuqa aa enge va ama Judaqana arhä mämairväm. Bä nga rhoqoräkt dä ma Jon Mak di qosaqi qat tatnärhäm iom.

⁶ Rha met pät ama urqa moe bã dängdäng i rha män e mät ama värhäm ama mor äm ma Pafos. Dä rha män bät ama Judaqa e qārakni i ama vangbärhaqa dä ama iraski na qa ama vämginaqa qārak i rhat tes ka i ma Barjisas. ⁷ Qa di qät lu vät ama tpäskinaqa ma Sergius Paulus. Iaqäkt ama tpäskinaqa di ama mädränga masirhat dä qa rhäkne nani ma Barnabas kã nä ma Sol inguna nani a qa iva qä nari ma Ngämuqa aa enge. ⁸ Dap ma Barjisas di qosaqi rhat tes ka i ma Elimas bã rhat tes ka rhoqoräkt inguna qa di ama rhaqyaovämga bã qat tair särhä ma Barnabas kã nä ma Sol. Bã qä siqt iva qä näpgoer nä ma Sergius Paulus aa snängaqa i varis kã natnanakt nä ma Jisas.

⁹ Sokt di ma Sol qārakni i rhäkt di rhat tes ka i ma Pol di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qa näm maräkt sävāt ma Elimas dä qä qoar toqortäqya, ¹⁰ “Ainge di ma Sämga aa emga na nge bã ainge di ngiat dräm ngiat tair särhä iangärhäkt moe ama räkt ngät ama lat. Bã qosaqi rhäqäp nge na ama irasirhong maos maos. Nga qaku

mamär iva mae vät a nge rhoqoräkt i ngit näpgoer na ama enge ama engätki na ngät sävāt ma Ngämuqa? ¹¹ Rhäkt di ma Ngämuqa aa qrot diva ngärhi siqt na nge. Bã va ngi säsur bã va qaku ngi nalu ama qunäga aa saqong bã va as kale nge rhoqoräkt pät anga qäväläm.”

Dä qop pät iomäkt ama qäväläm dä ama busbuski dä ama bängangit ngä ong aa saqong bã qät surtägavät i qät tåk mes nani aung ivakt iva qä er nanokt ka i qä sangar da aa rhäkt. ¹² Bä nga qārak kã tpäskinaqa qa lu iangärhäkt ama lat kārangät i sa ngä märanas toqoräkt dä qat nanakt inguna qräk mät ka nävāt ama rhisu sävāt ma Engeska ma Jisas.

Ma Pol Qä Sameng Bät Ama Ruvek E Ma Antiok E Va Ama Ngärhätkka Ma Pisidia

¹³ Nae ma Pafos dä ma Pol qä na aa ruavek da ama lat angärha ron da met mät ama mlauski sämät ama värhäm ama mor äm ma Perga e vät ama ngärhätkka ma Pamfilia. Na äkt dä ma Jon Mak ka met daqule rha bã sa evär däm ga sae ma Jerusalem. ¹⁴ Nae ma Perga dä rha met bã rha rhäqär bã sämät ama värhäm ama mor äm ma Antiok* e vät ama ngärhätkka ma Pisidia. Bã vät ama Sabat dä rha mon säva ama mämairqi bã rha muqun.

¹⁵ Nasot i akni ama ruqa qa mes ma Ngämuqa aa enge näva ama abukkina sä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä näva ama abukkina qārangätni i sa aa vämginarha rha säm a ngät dä ama narhoerta näva ama mämairqi rha rhäk na ama enge sage ma Solqana rhoqortäqya, “Aurha ruavek, ngakt bã angäna anga enge na ama sämaqrot bã ba ama ruvek di nani a ut masirhat iva ngän damän bät a ngät.”

¹⁶ Dä ma Pol qa mair dä qa siqtumät na aa rhäkt sävāt ama ruvek iva mänadin däm da näkt kã qoar na rha rhoqortäqya, “Aruvek nae ma Israel bã sävāt ama Jentailqana moe rhäkt kārarhani i ngänit kutdrir sage ma Ngämuqa, di as ngäni nari ngo! ¹⁷ Ama ruvek ama Israelqana di sa arhä Ngämuqa qa ernanas ta aut mamäkkana mudu näkt ka rhäkämägän sa ama ruvek toqoräkt i qale rha e ma Isip näkt nasot dä qa er nanokt ta nämät iomäkt ama ivärhäm nä iangärhäkt aa qrot ama mor ngät. ¹⁸ Rha vit pa aa uväs sokt di qät lu vät a rha vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs i ngi qoar qre vät ama ruiom ama udiom na ama qoeo. ¹⁹ Ma Ngämuqa qa rhäksot na ama ngärhäqyet da unben na ama enep na ama gulañ sa ama sägärhae nävāt ama ngärhätkka ma Kenan näkt ka von da arha ivätki bã ba ama Israelqana ivakt iva ama ngärhikkana na rha e vät a

* 13:14 Antiok Ama unbam na äm ama värhäm ma Antiok di am nga e. Aomni di äm nga e va ama ngärhätkka ma Siria bã rhom däkt ma Antiok di äm nga e va ama ngärhätkka ma Pisidia.

qi. ²⁰ Iangärhäkt moekt ama lat kärangät i ngä män di ngi qoar qre vät ama levaet ama handret da ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ngät ama qoeo.

“Näkt nasot toqoräkt dä ma Ngämuqa qa märanas na ama matnävämmenarha ivakt iwa rhi rhoer nanokt ama ruvek bä dängdäng bät ama rhodäm i sa ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Samuel qa män. ²¹ Bä vät ma Samuel aa rhodäm dä ama Israelqäna rha nän ma Ngämuqa iva qa rhäranas na anga vitnaqa bä ba rha dä qa muqunän bät ma Sol ma Kis aa emga nämäni ma Benjamin aa enevaqi bä qale rha va aa muräkt angärha rem bät ama ruiom ama udiom na ngät ama qoeo. ²² Nasot toqoräkt i ma Ngämuqa qa rut nä ma Sol nae dä qa muqunän bät ma Devit bä arha vitnaqa na qa. Näkt kosaqi qa muqunäga sävät ma Devit bä qa qoar toqortäqyia, ‘Nguä lu ma Jesi aa emga ma Devit kärakni i qat dräm gät päs gu snängaqa aa rhäng bä va qa rhuulat nä iarhongäkt moe qärqärhong i nani a ngo na qa iva qa rhuulat nä irhong.’

²³ “Nävät tak täkt ama ruqa aa enevaqi nasot dä ma Ngämuqa qa rhäk nä ma Mumaiar ma Jisas sage ama Israelqäna i rhoqor varhäm aa enge na ama mumänaris. ²⁴ As pät ma Jisas aa mänmänäs angät kamäs dä ma Jon ama Baptais kä sameng bät ama Israelqäna iva rhi näpgoer na nas nämät arha vuirhong näkt pa rhi rha ama baptais. ²⁵ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jon gät täksot na aa lat dä qä qoar toqortäqyia, ‘Ngän du angän snäng i auge na ngo? Aingo di qaku iaqäkt na ngo qärak iva qa rhän sagem ngän. Qaku. Dap ka diva as dängdäng na qa nasot a ngo i qärakni i aa sandal di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sa angät tängämütnäm nävät aa qar angät tpäs.’

²⁶ “Gua ruavek, aingän ma Abraham aa es na ngän näkt sävät a ngän ama Jentailqäna qararhahi i ngänät dräm ngänit kutdrir sävät ma Ngämuqa, rhangät täkt ama enge sävät ama mumaiar di nak sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngät sagem ut moe. ²⁷ Ama ruvek kärarhahi i rhat dräm dat tas e ma Jerusalem näkt sävät arhä narhoerta di nävät iangärhäkt arha lat kärangät i sa rha vodäm ma Jisas sämät ama tñäpki di rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qärangätni i vasägos dä rhat tes ngät pät ama Sabat moe. Rhoqoräkt dinguna sa qaku qunäga vät a rha sä ma Jisas bä qosaqi qaku qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge.

²⁸ “Qaku rha män bät guani säng ma Jisas aa rhäng gärqäni iva rhi vodäm ga sämät ama tñäpki vät ini angät tpäs sokt di qop ta nän ma Pailat iva ma Jisas ka rhet sämät ama tñäpki. ²⁹ Bä nga rha mualat bä rhäksot nä iangärhäkt moe ama lat sävät a

qa värhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät dä sa rha rha qa samäk nämäni ama sämänanamuqa bä rha mas na qa mät ama tñäpka aa liqi. ³⁰ Sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ³¹ bä vät ama rhäqäp ama qunäng dä väs däm ga ge ama ruvek kärarhahi i mäqi sa rha met ti na qa nae ma Gallili bä sae ma Jerusalem iarhakt kärarhae i rhäkt di rhi sameng mamär sävät a qa bä ba aurha ruvek.

³² “Bä rhäkt di uni sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ngän sävät ma Ngämuqa aa enge na ama mumänaris bä ba aut mamäkkäna ³³ qärangätni i sa ngä mu angät släqyige bä ba ut arhä rhoes ut na ngän ama Jentailqäna rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa märanas nä ma Jisas. Iangärhäkt ama lat di varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät pa ama unbem na qi ama mabuqi va ama Abuk na ama Mabu äkt i ma Ngämuqa qat tamän e rhoqortäqyia,

“ ‘Ainge di nguä emga na nge.

Rhäqyerhäkt di aingo di gi mamäk na ngo.’

³⁴ Bä qosaqi nani a un iva uni sameng bä ba ngän i nga ma Ngämuqa qa märanas nä ma Jisas nämät ama tñäpki iva qoki sa qaku saqi as kä näp di nak parhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Va ngu von ngän da ama modämne ama qumärqumär ngät dä ama engätki na ngät kärangätni i sa mudu nguä mumänaris bä bä ma Devit.’

³⁵ Bä äkt i qosaqi ma Devit kat tamän sävät ma Kraisi pät akti ama mabuqi rhoqortäqyia,

“ ‘Va qaku ngi naqyiradeng nä gi Qumärqumärqa aa släqyige bä va säkt täm i ge.’

³⁶ Bä nga nasot i ma Devit di qa mualat nä ma Ngämuqa aa lat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa imäk äkt pät iangärhäkt ama rhodäm näkt nga qa tñäp dä rha säsrhäm ga ge aa mamäkkäna dä säkt ta aa släqyige. ³⁷ Dap ma Kraisi kärakni i sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki di qaku säkt ta aa släqyige.

³⁸ “Bä nga rhoqoräkt dä nani a ngo iva qunäga vät a ngän, gua ruavek, i nävät ma Jisas di urhi sameng bä ba ngän na ama mär ngät ama enge i ma Ngämuqa di qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong. ³⁹ Bä nävät ma Jisas di iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva isiska vät a rha nämät iarhongäkt moe qärqärhong i qaku

mamär iva isiska vät a rha nämät irhong barhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. ⁴⁰ Bā va ngānit lu vät a nas mamär i varis agini qārāni i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha märhamän bät ini di varis ini ngät nämän bät a ngän doqoräkt i rha sām i sa ma Ngämuqa qa märhamän doqortäqyia,

41 “As ngāni lu i aingän gārarahae i ngän damän mava na ngo
diva qräk mät ngän masirhat dä va qābās na ngän

inguna nguat tualat na angätni ama lat pät angän dodäm bā iangärhäkt ama lat diva qaku ngänät nanakt na ngät nämā dä äkt bā aung gat tamän särhäm ngän sävät a ngät.”

⁴² Bā nga ma Pol qā nā ma Barnabas in det näva ama māmairqi dä ama ruvek ta naing bät iom iva saqi as pa in dän bät iak navuk ama Sabat bā va in damän särhäm da masirhat sävät ma Ngämuqa aa enge qārängätni i rhäqyerhäkt dä sa in damän bät a ngät. ⁴³ Bā nga nasot i vräs na ama ruvek moe näva ama māmairqi dä ama rhäqāp na rha ama Judaqāna näkt sävät arhani ama Jentailqāna qārarahani i sa rha näpgoer na nas mamär sāmāni ama Judaqāna arhä qatnanakt di rha moe rha met nasot ma Pol qā nā ma Barnabas. Bā in damän särhäm da dä in it täktäm bät a rha iva as ti rhät arhä qatnanakt māni ma Ngämuqa inguna nävāt aa nāmsävätki bā ba rha.

⁴⁴ Bā sa nga vät iaqäkt ama Sabat inavuk dä qorhäs iva ama ruvek moe nämät iomäkt ama värhäm ama mor äm bästämne na rha iväkt iva rhi nari ama enge sävät ma Engeska ma Jisas. ⁴⁵ Bā nga ama Judaqāna arhä narhoerta rha lu qā gulañ na ama ruvek toqoräkt dä rhäqāp ta na ama snängaqa ama vu qa dap tat tamän mava na ama enge qārängätni i ma Pol qat tamän bät a ngät.

⁴⁶ Dä ma Pol qā nā ma Barnabas di ama qrarak iom dä in muvāt pät a rha rhoqortäqyia, “Nak mamär iva uni sameng nā ma Ngämuqa aa enge narhoer bā ba ngän. Sökt dinguna sa ngän mer tangät täkt aurha enge dä rhoqoräkt dä sa ngän däsärhäm mes dä as ngāni lu iva un det sage ama Jentailqāna bā va uni sameng bät a rha. ⁴⁷ Un dualat toqoräkt di varhäm ma Engeska ma Ngämuqa aa rhäkne bā ba un i qat tamän doqortäqyia,

“Sa ngua armeng däm nge iva ama neraqa na nge bā ba ama Jentailqāna
bā va ngia rhet sa ama sameng ama mär ngät sävät ama mumaiar sāda ama ivätki at tärhäkt moe.”

⁴⁸ Bā nga ama Jentailqāna rha nari rhoqor täkt dä mär gem da dä rhi qoar i ama enge sävät ma Jisas di ama mär ngät näkt iarhakt moe qārarahae i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha iva rha säva ama iar ama sok täm ngät di rhat nanakt.

⁴⁹ Bā nga enge sävät ma Jisas di vräs däm ngät pät iaqäkt moe ama ngärhäktka. ⁵⁰ Dap ama Judaqāna arhä narhoerta di sa rhat tuinirqi mängurāp arhani ama evop kārarahani i ama moräs na rha qārarahae i rhat nanakt toqor ama Judaqāna rhi na arhani ama narhoerta ama gamoe nävä iomäkt ama värhäm ama mor äm bā iarhakt ama ruvek di rhi nasäng iva rhi sangäm nā ma Pol qā nā ma Barnabas mavängam bā rha qutmäs a iom nävāt arhä ngärhäktka.

⁵¹ Dä soknga ma Pol qā nā ma Barnabas in suqop ina qar sa ama rhabuqi samäk nävāt ina qar angärha rem. In mualat toqoräkt di ama muqunängi na qi i sa ma Ngämuqa qār qur iarhakt ama ruvek nae ma Antiok näkt in met bā sāmät ama värhäm ama mor äm ma Aikoniam. ⁵² Sökt di ama qatnanakt-pämda e ma Antiok di rhäqāp ta na ama märmärgem masirhat dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

14

Ma Pol Qā Nā Ma Barnabas Ini Sameng Bät Ama Ruvek E Ma Aikoniam

¹ Bā nga ma Pol qā nā ma Barnabas in män e ma Aikoniam dä in mualat toqorne e ma Antiok i in mon bā säva ama Judaqāna arhä māmairqi. Bā nga sae dä ini sameng nā ma Ngämuqa aa enge bā iangärhäkt ama enge di ngärhit kut bā ama mor ngät ama rhodäm sa ama Judaqāna dä ama Jentailqāna di rhat nanakt nā ma Jisas. ² Dap ama Judaqāna qārarahani i qaku rhat nanakt di rha muinirqi mängurāp ama Jentailqāna bā ama vu da arha ron sävät ama qatnanakt-pämda.

³ Dä soknga in sangar na nas e mauiu. Bā qaku in it len dap ini sameng nā ma Ngämuqa aa enge sävät aa nāmsävätki bā ma Ngämuqa qat tualat na ama muqunän ama nāñis ngät ngä na ama lat kārängätni i ngät dän masärmän gem iom.

⁴ Dä ama ruvek mät iomäkt ama värhäm ama mor äm di mat mät ta bā arhani di däktyäm da māni ama Judaqāna dap arhani di däktyäm da ge ama ngangiom. ⁵ Dä ama Judaqāna rhi na ama Jentailqāna näkt sävät arhä narhoerta di rha siqut iva rhi sangäm nā ma Pol qā nā ma Barnabas iva rhi rhumät na iom na ama dui bā va ini nāp ⁶ sökt di in nari sävät iaqäkt arhä snängaqa qarakni i sa rha muräkt täm ga dä soknga ina ang bā säva ama värham ama gaini na am ma Litra näkt ma Derbe bā särhagesärhage na am bät ama ngärhäktka ma Likonia ⁷ bā

qoki as ini sameng na ama sameng ama mär ngät.

Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas In Dualat E Ma Listra Dä Ma Derbe

⁸E ma Listra di akni ama ruqa qa e qäarakni i qat muqun i aa qar ngä ñäp. Mudu aa nanäk kia sa qa i sa ama vakt pät aa qar bä qaku qat tet. ⁹Qat nari ma Pol toqoräkt i qat tamän. Dä ma Pol qa ñäm maräkt sävät a qa dä qa lu i qat nanakt bä mamär iva qä rha ama mumäräspät ¹⁰dä qa näs sävät a qa rhoqortäqyia, “Ngia rhair vit!” Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä qäarak ka märanas masägos bä qä nasäng i qat tet.

¹¹Ba nga ama ruvek ta lu iangärhäkt ama lat kärangät i sa ma Pol qa mualat na ngät dä rhit nästäm dävuq na ama Likoniaqäna arha enge i rhi qoar toqortäqyia, “Rhiom däkt di iom doqor ma Ngämuqa näkt sa ar sä iom sagem ut bä in mu ama släyige vät a nas!” ¹²Dä rha mes ma Barnabas i ma Sus dap ta mes ma Pol i ma Hermes inguna ma Sus di arhä ngämuqa ama tpäski na qa dä ma Hermes di arhä ngämuqa qäarakni i ama engemätka.

¹³Bä ama pris kärakni i qat dräm gat tualat pa arhä ngämuqa ma Sus aa ansäspängi ama mor qi qäarakni i qia e dalek nä iomäkt ama värhäm di qa män sa ama bulmakaqäna dä ama ngualäñgualäñ sämät ama värhäm angärha tmongi. Qa mäqäne rhoqoräkt dingu na nani a qa qä na ama gulañ na ama ruvek iva rhi väs ama vodämes sage ma Pol qä nä ma Barnabas.

¹⁴Näkt nga qä ngangiom ma Barnabas kä nä ma Pol in nari sävät iangärhäkt arhä snängaqa rhoqoräkt dä in gyiret mät in boi ivakt iva ini qur a rha i arhä snängaqa di qaku maräkt toqoräkt näkt ina ang masirhat bä samuk sä mänguräp kä gulängi dap init näs tävuk toqortäqyia, ¹⁵“Aruvek, mäniect bä ngän dualat toqor täkt? Nak kop aiun di ama ruiom na un doqor ngän. Ünät dân sa ama sameng ama mär ngät bä uni qoar na ngän iva ngän det daqule iangärhäkt angäna lat kärangätni iva ama suk pa angät kamäs bä va ngäni rhong sage ma Ngämuqa ama ngätädqäm ga. Qa di sa qa säm ama ivätki dä ama usäpki dä ama garäska bä sä ne nä iarhongäkt moe väm ngät. ¹⁶Mudu di ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek kärarhani i qaku rha nämäni qa bä rhat tet parhäm arhä snängaqa maräkt. ¹⁷Ngätki i qa qyiradeng nä iarhakt ama ruvek sokt di qoki as kär qur a ngän däm mes na aa lat. Qär qur a ngän da aa lavuqi rhoqoräkt i qat tualat na ama mär ngät ama lat i qät boda ama suigi nämät ama leqäs dä ama tmäsni rhong ngärhit sa varhäm angät todäm dä qät täkmämägän sä ngän na ama tmäs dä qät täqäp ngän na ama märmärgem.”

¹⁸Näma dä ma Pol qä nä ma Barnabas in märhamän bät tangät täkt ama enge sokt di aqrot gem iom iva inin mae vät a rha iva qale rhi naväs ama vodämes sagem iom.

Rha Rhumät Nä Ma Pol Na Ama Dui E Ma Listra

¹⁹Nasot dä arhani ama Judaqäna rha män nae ma Antiok dä ma Aikoniam bä rha artäm sa ama ruvek arhä snängaqa sävät a nas nävät ma Pol qä nä ma Barnabas. Näkt ti na ama ruvek ta rhumät nä ma Pol na ama dui näkt ta ardrän na qa bä sä dalek na ama värhäm i rhat tu arhä snäng i sa qa ñäp. ²⁰Nasot dä ama qatnanaktpämda rha ing däm ga dä qäarak ka märanas bä qa mon savuk sämät ama värhäm. Näkt kale qa bä duququ dä qä nä ma Barnabas in märanas bä in met sae ma Derbe.

²¹Bä nga in sameng ama mär ngät mät ma Derbe dä sa ina artäm sa ama rhäqäp na rha arhä snängaqa sämäni ma Jisas bä rhat nanakt na qa. Nasot dä saqi sa evär däm iom bä sae ma Listra bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Aikoniam bä sämät ma Antiok pa ama ngärhäktka ma Pisidia ²²bä init sämaqrot na ama qatnanaktpämda dä init täktäm bät a rha iva rhat mair maengätki mäni arhä qatnanakt i ini qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak koki va u rhet da ama märänga aa ron masirhat ivakt iva u rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäp.” ²³Ma Pol qä nä ma Barnabas ina armeng da ama morta bä ba ama gulañ na ama qatnanaktpämda asägäkt asägäkt ivakt iva rhit lu vät a rha näkt ini nän dap in deranat dap init bon däm da sage ma Jisas i qop nguna sokt ka qäarakni i sa rha at arhä qatnanakt mäni qa.

Evär Dä Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas Sae Ma Antiok E Va Ama Ngärhäktka Ma Siria

²⁴Bä nga nasot i in met da ama ngärhäktka aa ron ma Pisidia bä rhäksot dä in män ba ama ngärhäktka ma Pamfilia ²⁵bä nga e ma Pamfilia dä in sameng na ama sameng ama mär ngät mät ama värhäm ama mor äm ma Perga näkt nae dä in met mämane bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Atalia. ²⁶Nae ma Atalia dä evär däm iom sae ma Antiok e ma Siria mät ama mlauski. Mäqi rhoqoräkt i in däranas nae ma Antiok dä ama qatnanaktpämda rha vodäm iom säp ma Ngämuqa aa ñämsävätki sä ma Ngämuqa aa lat bä dängdäng i sa in däksot na ngät täkt.

²⁷Bä nga in män e ma Antiok dä in mes ama qatnanaktpämda sävät a ne bä in muqunäga vät a rha sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mualat nä irhong bät a iom bä sävät ama Jentailqäna i sa ma Ngämuqa qa mu ama iska bä ba rha iva rhat nanakt toqoräkt. ²⁸Bä qali liom e mauui in na ama qatnanaktpämda.

15

Ama Mämuḡunäs E Ma Jerusalem

¹ Arhani ama gamoe di ar sä rha nae ma Judia bä sae ma Antiok bä rhi su ama qatnanaktpämda rhoqortäqyia, “Ngakt bä qaku rha dakt säng mä nge varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses diva qaku ma Ngämuqa qä namumaiar nge.” ² Bä iangärhäkt ama rhisu ngä märanas na ama grot ngät mamär ama enge bä qä gamoe rha veng bät a ne sä sögt ti nä ma Pol qä nä ma Barnabas dä soknga ama qatnanaktpämda rha armeng dä ma Pol qä nä ma Barnabas näkt sävät arhani nämäni ama qatnanaktpämda iva rha rhet sae ma Jerusalem sage ama ngangda rhi na ama morta ivakt iva rha rhamän bät a ne sävät iangärhäkt ama enge qärangät i sa ngä märanas.

³ Dä soknga ama qatnanaktpämda nae ma Antiok ta rhäk nä ma Pol qä nä ma Barnabas sae ma Jerusalem. Bä nga rhat tet mät ama ngärhäqiom ma Foniais dä ma Samaria dä rhi sameng bä ba ama qatnanaktpämda e sävät ama Jentailqäna i sa rha näpgoer na nas bä rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Bä iarhakt moe ama qatnanaktpämda di mär gem da masirhat nävät tangät täkt ama enge qärangät i sa rhat nari ngät. ⁴ Bä nga ma Polqäna rha män e ma Jerusalem dä ama qatnanaktpämda rhi na ama ngangda näkt ama morta nae rha ar sä rha. Dä ma Pol qä nä ma Barnabas in muḡunäga vät a rha sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mualat nä irhong bät a iom mäḡuräp ama Jentailqäna. ⁵ Di nak arhani ama qatnanaktpämda qärarhani i rha nämäni ama Farisiqäna di rha mair dä rhi qoar toqortäqyia, “Ama Jentailqäna di nak pa as ti däktsäng mä rha näkt tit päa ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses angärha rhäng.”

⁶ Dä ama ngangda dä ama morta di västämne na rha bä rhat tamän särhäm ne sävät iangärhäkt ama enge sävät ama Jentailqäna. ⁷ Rha märhamän särhäm ne mauui näkt mamär dä ma Pita qa mair dä qa qoar na ama mämuḡunäs toqortäqyia, “Gua ruavek, sa ngänät dräm i mudu imäk äkt di ma Ngämuqa qa muḡunän bät a ngo nä mäḡuräp mä ngän ivakt iva ama Jentailqäna rhi nari ma Ngämuqa aa enge nämät gua väḡi bä va rhat nanakt nä ma Jisas. ⁸ Ma Ngämuqa qärakni i qat dräm ama ruvek arhä snängaqa di qa qur a ut i qosaqi sa qa ar sa ama Jentailqäna. Qa qur a ut di nä iomäk i qa von da rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqorne na ut i qosaqi qa von ut täm ga. ⁹ Qa mualat sä ut toqorne na ama Jentailqäna i qä qumär arhä mungäsäng nävät arhä qatnanakt mäni ma Jisas.

¹⁰ “Bä rhäkt di nak nga nani a ngän iva ngäni lu ivar ma Ngämuqa qär qur toqoräkt i ngän du ama märänga da ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda arha lang? Ngu snanbät toqor täkt di sa nguna ut dräm i aiut ut na aurha morta di sa qaku mamär vät ut iva urhit ta ama märänga rhoqoräkt. ¹¹ Nak kaku maräkt toqoräkt! Dap ut nanakt i nak kop sokt nävät ma Engeska ma Jisas aa nämäsävätki dä va qa rhumaiar ut. Di nak kop toqorne na rha i qosaqi va qa rhumaiar ta.”

¹² Iarhakt moe ama ruvek pät iosäkt ama mämuḡunäs di mänadin däm da rhoqoräkt i ma Barnabas kä nä ma Pol in damän särhäm da sävät ama muḡunän ama näfis ngät ngä na ama lat kärangät i ngät dän masärmän gärangät i sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät nävät a iom mäḡuräp ama Jentailqäna.

¹³ Bä nga in damän bä rhäksot dä ma Jems ka märhamän doqortäqyia, “Gua ruavek, as ngäni nari ngo. ¹⁴ Sa ma Saimon ga rhodäm ba ut sävät ma Ngämuqa i qa er qa män sage ama Jentailqäna rhoqoräkt ivakt iva qä rha arhani nävät a rha bä ba nas. ¹⁵ Bä rhoqoräkt dä ama enge qärangät i sa mudu ma Ngämuqa aa väḡinarha rha säm a ngät di ngä mu angät släqyige vät a nas. Iangärhäkt ama enge di ngät tamän doqortäqyia,

16 “Va nasot dä va evär däm ngo
bä saqi as ngua rhäranas nä ma Devit aa muräktäm gärangät i mudu arpus na ngät.

Näma dä mava na ngät sokt diva saqi as ngu slamär na ngät bä va ngua rhumamär na ngät.

17-18 Nasot dä va arhani ama ruvek
bä sävät ama Jentailqäna moe qärarhani i rhat tes nas nä gu ngärhipki
diva rhit näm mamär nani a ngo.
Ma Ngämuqa qärakni i qat tualat nä rhärhong dakt di sa mudu in-
amäk di qat tamän sävät tärhong dakt bä ba ama ruvek.’”

¹⁹ Dä ma Jems ka qoar toqortäqyia, “Dä soknga aingo gu snängaqa di ama Jentailqäna qärarhani i rhit näpgoer na nas sage ma Ngämuqa diva qale urhit bon da rha ama märänga. ²⁰ Dap kinak pa urhi säm sävät a rha bä urhi qoar na rha iva qale rhi namäs guani qärqäni i sa rha vodäm ini sage arhä ngämuqa ama iras mät ka. Dä qosaqi va qale rhi namualat na anga vuini na ama qavatka dä va qale rhi namäs anga släkt nävät ama släktka qärakni i sa rha rhäkrät pät aa qän bä qa näp näkt pa qosaqi qale rhi namäs anga släkt nävät ama släktka qärakni i as kaku rha er ta andröp päam ga sa aa biaska.

²¹ “Inguna mudu imäk äkt di rhi sameng bä ba ama ruvek sävät ma Moses aa enge va

ama värhap moe bä sa rhat tes ngät pa ama nämairväm bät ama Sabat moe.”

Ama Abuqit Sage Ama Jentailqäna Ama Qatnanakt Päm Da Nage Ama Mämuğunäs E Ma Jerusalem

²² Dä ama ngangda näkt ama morta näkt sävät ama qatnanaktpämda rha moe rha mu arhä snäng iva rhi armeng dä guavek arha anga gamoe iva rhi rhäk na rha sae ma Antiok ti nä ma Pol qä nä ma Barnabas. Dä rha armeng da ama udiom ama qatnanaktpämda arhä narhuirom gärqiomni i ma Judas kärakni i rhat tes ka i ma Barsabas näkt ma Sailas.

²³ Rha rhäk nä ma Polqäna sa ama abuqit kärqitni i sa rha säm ama enge vä bit sävät ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda qärangätni i ngät tamän doqortäqya, “Aiut angäna ruavek ama ngangda dä ama morta di urhit täk na aut märmärgem sagem ngän ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda e ma Antiok dä vät ama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia. ²⁴ Ut nari sävät arhani qärrarhani i sa rha met sagem ngän dap kaku rha rha anga rhares nagem ut bä rha slava na ngän bä rha muinirqi na angän mädräm na arha enge. ²⁵ Dä soknga ut te di ut moe di sa ut tares ba ne bä urha armeng da arhani ama gamoe bä ut täk na rha sagem ngän di rhi na aurha ruaiom mamär ma Barnabas kä nä ma Pol. ²⁶ Rhiom dächt di qaku in it len dap in bon da aina iar bä in det dä ini sameng nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki. ²⁷ Bä ma ut i urhit täk nä ma Judas kä nä ma Sailas ivakt iva ini rharespäm nä rhangät täkt ama enge vä it täkt ama abuqit kärqitni i sa ut säm a ngät pä bit.

²⁸ “Ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa qa matnärhäm ut bä ut moe di aut snängaqa ama sägäk i vadi va qale ut navon ngän da anga märänga dap sokt pa ngän det nasot taerhangät ama muräkt ama märän bäm ngät kärangätni i ngät tamän iva ²⁹ qale ngän namäs guani ani i sa aung ga vodäm ngät na ama vodämes sage aa ngämuqa ama iras mät ka dä va qale ngän namäs anga släkt nävät ama släktka qärakni i as kaku rha er ta andräp päp ga sa aa biaska dä va qale ngän namäs anga släkt nävät ama släktka qärakni i rha rhäkbrät päp aa qän bä qa fiäp dä va qale ngän dualat na anga vuini na ama qavotka. Va ngäni slamär ba nas kre i ngän det parhäm dangät täkt ama muräkt.

“Mamär iva ama modämne sävät a ngän.”

³⁰ Qä gamoe di sa rha rhäk na rha dä rha met mämane bä sae ma Antiok dä rha västämne na ama ruvek bä rha von da ama abuqit bä ba rha. ³¹ Bä ama ruvek ta mes

pa ama abuqit dä mär gem da nävät ama enge na ama sämaqrot. ³² Bä ma Ngämuqa aa vämginaiom ma Judas kä nä ma Sailas di in märhamän bät ina enge masirhat i in däsläp päp a rha dä in sämaqrot na ama qatnanaktpämda e ma Antiok.

³³ Qale ma Judas kä nä ma Sailas päp ama marheka na ama tadinimek. Bä nasot dä ama qatnanaktpämda nae ma Antiok ta rhäk na iom sa ama modämne na ama bulap sävät ina iska sage ina ruvek e ma Jerusalem. ³⁴ * ³⁵ Dap ma Pol qä nä ma Barnabas di qali liom e bä in na arhani ama rhäqäp na rha rhi sameng na ama enge sävät ma Engeska.

Vräs Mät Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas Nävät Ama Märänga

³⁶ Qale bä maos dä ma Pol qa qoar nä ma Barnabas toqortäqya, “Rhäkt di evär däm un bä va uni nämäm närha auna ruavek ama qatnanaktpämda mät iaväkt ama värhap kärqapni i sa un sameng na ama enge sävät ma Engeska e dä va uni lunärhäm da sa arhä qatnanakt.” ³⁷ Ma Barnabas di nani a qa iva qä nä ma Jon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak iva rha moe rha rhet ³⁸ sokt di ma Pol di qat tu aa snäng i qaku maräkt toqoräkt iva qä na rha inguna mäqi qa ang daqule rha sä ma Ngämuqa aa lat e ma Pamfilia bä qaku rha moe rha mualat bä dängdäng i sa rhäksot na ngät.

³⁹ Dä ama märänga ama mor qa qa män mänguräp mä iom bä bäñ mät iom na äkt. Dä ma Barnabas ka rha ma Mak bä in met mät ama mlauski sae ma Saiprus ⁴⁰ dap nga ma Pol di qa mat sä ma Sailas pa aa rhäng näkt ama qatnanaktpämda rha vodäm iom säp ma Engeska aa nämäsvätki arha rem. ⁴¹ Dä qa met e vät ama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia bä qät sämaqrot na ama qatnanaktpämda arhä qatnanakt.

16

Ma Timoti Qa Mon Sämani Ma Pol Qä Nä Ma Sailas

¹ Ma Pol di qa met sae ma Derbe näkt nasot dä qa met sae ma Listra näkt akni ama mudäsaqongga qärakni i rhat tes ka i ma Timoti di qat dräm gat tas e. Aa nanäk di ama Judaqi näkt ama qatnanakt päp gi dap aa mamäk di qa nävät ama Grikkäna. ² Ama qatnanaktpämda e ma Listra dä e ma Aikoniam di rhat dräm di nän sä qa nävät aa lat ama mär ngät. ³ Dä ma Pol nani a qa iva qä rha qa iva rha moe rhat tet sä ma Ngämuqa aa lat dä soknga qa däktsäng mä qa. Qa mualat toqoräkt inguna nävät ama rhäqäp na rha ama Judaqäna qärrarhani i qale

* **15:34** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qaku rha säm ini sae. ‘Sokt di ma Sailas di qa mu aa snäng iva as kale qa e.’

rha e ma Litra bä rha moe rhat dräm i aa mamäk di ama Griikka.

⁴ Bä nga rhat tet mät ama värhap i nämät aom bä sämät aom dä rhit bon ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda rha ama snängaqa qärakni i ama nangda rhi na ama morta nae ma Jerusalem sa rha muräkt täm ga iva rhit päs aa rhäng. ⁵ Nävät tangät täkt arha enge qärangätni i rhat tamän bät a ngät dä rha sämaqrot na ama rhäqap na rha ama qatnanaktpämda arhä qatnanakt dä ama rhäqap na rha ama ruvek pät ama qunäng moe nasot a ne di rhit näpgoer na nas bä rhat nanakt nä ma Jisas.

Ma Pol Qa Lu Ama Nämñängi Sävat Ama Ruqa Näva Ama Ngärhätkka Ma Masedonia

⁶ Dä ma Polqäna di rha met pät ama ngärhäqiom ma Frigia dä ma Galesia sokt di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa mair särhäm dä iva qale rhi nasameng nä ma Ngämuqa aa enge e vät ama ngärhätkka ma Esia. ⁷ Bä nga rhat tet bä rha män e mät ama nägoeqa mängurap ama ngärhätkka ma Misia dä ma Bitinia dä rha siqt iva rha rhon säva ama ngärhätkka ma Bitinia sokt di ma Jisas aa Qloqaqa qaku qa rhares pät arha rhäng. ⁸ Dä soknga rha met e vät ama ngärhätkka ma Misia bä rha met mämane bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Troas.

⁹ Bä nga näp bängagi rhoqoräkt dä ma Pol qat lu ama nämñängi sävat ama ruqa nae ma Masedonia i qat mair dap kä nagukt pät a qa rhoqortäqyia, "Vadi va ngia rhet inamuk sarhe ma Masedonia bä ngia rhatnrhäm ut." ¹⁰ Bä nga nasot toqoräkt i ma Pol qa lu ama nämñängi dä ut täkmu na nas näkt ut märanas masägos iva u rhet sae ma Masedonia inguna ut tu ut snäng i ma Ngämuqa nani a qa na ut iva urhi sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama ruvek e.

Ma Lidia Qia Näpgoer Na Nas E Ma Filipai

¹¹ Nae ma Troas dä ut ta ama mlauski ama mor qi bä u rhang maräkt säva ama urqa ma Samotres. Qale bä duququ dä ut met nae bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Neapolis.

¹² Nae dä ut met bä sae ma Filipai qärqomni i ama moräs na äm ama värhäm ama mor äm mät ama ngärhätkka ma Masedonia. Iomäkt ama värhäm di ama Romgäna rha rha läm bä ba nas ivakt iva ama ruvek nae rhat tet parhäm ama Romgäna arhä muräkt. Bä qali lut e vät ama marheka na ama qunäng. ¹³ Vät ama Sabat dä vuk sä ut sä dalek na ama värhäm bä ut met mät äm angärha tmongi bä sämäni ama rigi i urhit näm nani ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm di nän e. Bä nga ut män e dä ut lu arhani ama evop i sa västämne nä rha e dä ut muqun bä urhi nasäng i ut tamän särhäm da. ¹⁴ Aktni

nävät a rha qärrarhani i rhat nari ut di rhat tes ki i ma Lidia. Di qi nämät ama värhäm ama mor äm ma Taiataira i qiat dräm git boda ama boi ama pärpäl ngät kärangätni i ama qärhongbärharha rhat dräm dit bodäm bät a ngät näkt ki di qiat dräm gi nänäs sage ma Ngämuqa. Ma Engeska qa muqunäga mät at snängaqa bä nani a qi iva qiat tualat parhäm iangärhäkt ama sameng gärangätni i ma Pol qat tamän bät a ngät. ¹⁵ Bä nasot i qia rha ama baptais ki na at kärhae iarhakt kärarhae i rhat tas gem gi va arha vätkä dä qia ar sä ut säva arha vätkä i qi qoar toqortäqyia, "Ngakt bä ngän du angän snäng i aingo di nguat nanakt nä ma Engeska maengätkki dä ngäni ang bä qale ngän bä gua vätkä." Dä ngän bät a ut.

Rha Rhon Nä Ma Pol Qä Nä Ma Sailas Säva Ama Tpäskiarharhäng

¹⁶ Maos toqoräkt i ut tet sävät kärqos kä ivärhäs i ut dräm urhi nän e dä ama latki ama rhuimgi qärakni i qali qi va arhani ama ruvek arha rem gi män bät a ut i ama iauska qa e mät ki bä nävät a qa di mamär iva qiat tuqunäga sa agirhong gärqärhongni iva as irhong ngät dän. Bä qiat dräm giat dän bät ama ligär masirhat bä ba arha moräsna rha rhoqoräkt i qiat tualat i qiat tuqunäga rhoqoräkt. ¹⁷ Rhakt täkt ama rhuimgi di qiat tet nasot ma Pol qä na ut moe dap kit näs toqortäqyia, "Rhärha rhäkt di ma Ngämuqa ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa latta va aa rem. Rhi sameng bä ba ngän sävät ama iska iva ngäni rha ama muma-iar."

¹⁸ Qiat tualat sä ut toqor täkt pät ama rhäqap ama qunäng. Bä sa maos dä ma Pol di qaku märmär gem ga dä qa rhong bät a nas näkt kä qoar nä qä iauska rhoqortäqyia, "Nävät ma Jisas ma Krais aa ngärhipki dä nguat tamän särhäm nge, ngia rhet nämät ki!" Dä qoki äkt dä ama iauska qa met nämät ki.

¹⁹ Bä nga qa latki arha moräsna rha lu rhoqoräkt i ama iauska qa met näp kärakt bä va saqi as kaku rhi narha anga ligär dä rha sangar ma Pol qä nä ma Sailas bä rha ardrän na iom säva ama ivärhäs pä iomäkt ama värhäm gärqosni i ama morta rhat dräm bäspästämne na rha e bä sage ama narhoerta. ²⁰ Rha mu iom da ama matnävämmenarha arhä saqong näkt ti qoar toqortäqyia, "Rhiom däkt ama gamuiom di ama Judaiom gärqiomni i in duinirqi na ama ruvek te mät aurha värhäm ²¹ bä inät mair täkt di nävät ama qärhong gärqärhongni i aiut ama Romgäna di ut muräkt ngät tair särhäm irhong."

²² Dä ama gulängi na ama ruvek ta mon sämäni qa rhuimgi arha moräsna rha bä rhi nasäng i rhat tair sävät iom. Dä

ama matnävämnenarha rha rhäkne iva ama ulaqimärharhärhäkt tin gyiret mät in boi nävät a iom näkt ti arhäktgyäm sä iom na ama edäm. ²³ Nasot i ma Pol qä nä ma Sailas in da ama vospos dä ama matnävämnenarha rha rhon na iom säva ama tpäskiarharhäng näkt ta von ama ruqa qärakni i qät dräm gät lu vät ama tpäskiarharhäng da ama mugem iva qät lu vät a iom mamär. ²⁴ Nävät arhä mugem ama qrot ngät dä qa mu iom mät ama tpäskiarharhäng at käväläm ivuk da arha ron mamär näkt ka väsdät särha ina qar mänguröp ama palang gärangätni i rha andröp ma ama lek mät ngät.

Ama Ruqa Qärakni I Qät Lu Vät Ama Tpäskiarharhäng E Ma Filipai Di Qa Män I Ama Qatnanaktpämga

²⁵ Nani äkt i mäni bängagi mamär dä ma Pol qä nä ma Sailas di ini nän dä init tong na ama mabu sage ma Ngämuqa dap arhani ama ruvek puk pa ama tpäskiarharhäng di rhat nari iom doqoräkt. ²⁶ Dä ama gängängi ama mor qi qia män masärmän bä qia rhästäs iomäkt ama tpäskiarharhäng arha ivärhäm moe. Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama tmon moe näva ama tpäskiarharhäng di ngä rhar dä vlukt sa ama sengäna nävät iarhakt moe qärarhae i qale rha vuk pa ama tpäskiarharhäng.

²⁷ Dä ama ruqa qärakni i qät lu vät ama tpäskiarharhäng di qa märanas bä nga qa lu rhoqoräkt i ama tpäskiarharhäng arha tmon di ngä moe ngä rhar dä soknga qa mar ta ulaqi arha singi ivakt iva qä veng nas na qi inguna qat tu aa snäng i qärarhani moe näva ama tpäskiarharhäng di sa rha ang masirhat nae. ²⁸ Di nak ma Pol qa näs toqortäqyia, “Qale ngi naveng nas. Nak kop ut moe di ut te.”

²⁹ Dä qärak ka näs iva aung ga rhän sa anga neraqa iva qunäga vuk pa vät näkt ka lir qa ang bävit bä savuk dap pärvar vät a qa dä arpus na qa mäkö sang ma Pol qä nä ma Sailas ina qar. ³⁰ Nasot dä vuk sä qa sä iom sä dalek näkt ka snanbät sä iom doqortäqyia, “Aruiom, ngu lu va ngua rhuulat toqor mäniekt ivakt iva ngu rha ama mumaiar?”

³¹ Dä in muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngiat nanakt nä ma Jisas ma Engeska diva ngi rha ama mumaiar bä qosaqi gi qärhae qärarhani i rhat tas gem nge vä gia vätkä.”

³² Dä in sameng na ama enge sävät ma Engeska bä bä qärak kä na aa qärhae qärarhani i rhat tas gem ga va aa vätkä. ³³ Näkt pät iomäkt ama bängagi at käväläm dä iaqäkt kärak i qät lu vät ama tpäskiarharhäng di qa met sä iom bä qa rhor mät ama vospos pät a iom näkt koki äkt dä qa qä na aa qärhae di rha rha ama baptais. ³⁴ Näkt ka met sä iom bä säva aa vätkä bä qa von iom da ama

tmäs. Qa qä na aa qärhae di märmär gem da masirhat inguna rha moe di sa rhat nanakt nä ma Ngämuqa.

³⁵ Bä sa nga duququ vät duququs toqoräkt dä ama matnävämnenarha rha rhäk na ama ulaqimärharhärhäkt sa ama enge bä rha qoar nä qärak i qät lu vät ama tpäskiarharhäng doqortäqyia, “Ngi rhäväkt sä ma Pol qä nä ma Sailas.” ³⁶ Dä qa qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Ama matnävämnenarha rha rhäkne iva ngu rhäväkt sä en. Bä sa rhäkt di mamär iva in det. In det sa ama bulap.”

³⁷ Sokt di ma Pol qä qoar na ama ulaqimärharhärhäkt toqortäqyia, “Nak aiun di ama Romiom na un mamär sokt di rha arhäktgyäm sä un da ama ruvek arhä saqong dap kaku sävät guani angärha rhäng näkt ta rhon na un säva ama tpäskiarharhäng. Näkt täkt di nani a rha iva rhit täväkt sä un ma ama up. Sokt di sirhäkt kaku un namet. Dap koki va rha maräkt ama matnävämnenarha rha rhet bä sarhe dä rha rhair vät a un näva ama tpäskiarharhäng.”

³⁸ Dä ama ulaqimärharhärhäkt ta sameng bä ba ama matnävämnenarha sävät ma Pol aa enge bä nga rha nari i ma Pol qä nä ma Sailas di ama Romiom mamär na iom dä rhit len bät in bäs. ³⁹ Dä soknga qä matnävämnenarha rha met bä sagem iom dä rhit nok pät a iom iva ini qyiradeng na arha lat ama vu ngät sävät a iom dap ta mair vät a iom näva ama tpäskiarharhäng näkt ta nän iom nävät ama lavuqi iva in det näva arha värhäm. ⁴⁰ Bä nga vuk sä iom näva ama tpäskiarharhäng näkt nasot dä in met säp ma Lidia arha vätkä dä in män ge ama qatnanaktpämde e dä in sämaqrot na arhä qatnanakt. Nasot dä in met nae.

17

Ma Pol Qä Nä Ma Sailas E Mät Ama Värhäm Ama Mor Äm Ma Tesalonaika

¹ Bä nga ma Pol qä nä ma Sailas di sa in det bä in met da ama värhäm ama mor äm angärha ron ma Amfipolis näkt ama värhäm ama lel äm ma Apolonia angärha ron dä in män e ma Tesalonaika. E ma Tesalonaika di aktni ama Judaqäna arhä mämairqi qia e. ² Ma Pol di vasägos dä qat tet säva ama mämairväm bä nga rhoqoräkt i in män e ma Tesalonaika dä qa met säva ama mämairqi sage ama ruvek pät ama Sabat ama dävaung na ngät nasot a ne bä rhat tamän särhäm ne sävät ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa mudu rha säm a ngät. ³ Bä qät täväktsäs mamär dä qat tarespäm bä ba rha i ma Kraiss di nak pa qa rhon säda ama märänga aa ron bä va qä ñäp näkt mamär dä va qa rhäranas nämät ama tñäpki. Bä qä qoar toqortäqyia, “Iaqäkt ma Jisas kärak i ngu sameng na qa ba ngän di ma Kraiss.” ⁴ Dä arhani ama

Judaqäna di rha nari ma Pol aa sameng dä rhat nanakt dä däktyäm da ge ma Pol qä nä ma Sailas bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha mamär ama Jentailqäna qärrahani i rhat dräm di nänäs sage ma Ngämuqa näkt sävät ama rhäqäp na rha ama evop ama moräs na rha.

⁵ Dap ama Judaqäna arhä narhoerta di ama vu arhä snängaqa sävät ma Polqäna dä soknga rha met bä säva ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda arhä qärhong e bä rha goar na arhani ama vu rha ama ruvek bä rha västämne na rha bä säva ama guläñgi näkt ta nasäng na ama tguilingi va ama värhäm. Näkt ta met bä säva ma Jeson aa vätkä i rhit näm nani ma Pol qä nä ma Sailas i mai va rha rhu iom da ama guläñgi at saqong. ⁶ Sokt di nga qaku rha män bät a iom dä soknga rha ardrän nä ma Jeson gä na arhani ama qatnanaktpämda sage ama narhoerta nämät ama värhäm dap tit näs toqortäqyia, “Rhiom dakt ama gamuioim di iaioimäkt kärqiom i sa in mu ama inirqi mat ama värhap moe näkt täkt di sa in män de. ⁷ Bä ma Jeson ga ar sä iom säva aa vätkä. Dap ta moe di rhi nänbetäkmät nä ma Sisar aa muräkt nage arha enge i rhi goar i qoki as akni qä e qäarakni i ama vitnaqa na qä qäarak i rhat tes ka i ma Jisas.”

⁸ Bä nga qä värhäm angät narhoerta dä ama guläñgi rha nari rhoqr täkt dä ama inirqi qia män mänguräp mä rha. ⁹ Dä ama värhäm angät narhoerta rha goar nä ma Jeson gä na ama qatnanaktpämda bä rha von da ama ligär masirhat näkt ta qyiradeng na rha iva isiska vät a rha.

Ama Beriaqäna Rhat Nanakt Nä Ma Pol Aa Sameng

¹⁰ Qale ama qatnanaktpämda bä nga bängagi dä rha rhäk nä ma Pol qä nä ma Sailas nae ma Tesalonaika bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Beria. Bä nga in män e dä in mon säva ama Judaqäna arhä mämaiqi. ¹¹ Näkt iarhakt ama Judaqäna e ma Beria di ama qunäga vät a rha mamär dap kaku rhoqr iarhakt e ma Tesalonaika inguna rhat nari ma Pol aa sameng dä rhat tu arhä snäng masirhat sävät ma Ngämuqa aa enge. Dap tat tes ngät pät ama qunäng moe ivakt iva rhi lu ivar ngätki nä ma Pol aa enge rhoqoräkt i qä sameng. ¹² Bä nga rhoqoräkt dä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna di rhat nanakt nä ma Jisas bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha ama moräs na rha ama Jentailqäna ama evop dä ama gamoe.

¹³ Bä nga ama Judaqäna e ma Tesalonaika di nga rha räm doqoräkt i ma Pol di qä sameng nä ma Ngämuqa aa enge e ma Beria dä qosaqi rha met sae bä rhat tusar na ama

ruvek i rhat tärana na arhä sarem sävät a qa.

¹⁴ Dä ama qatnanaktpämda rha lir ta rhäk nä ma Pol sävät a qoan dap ma Timoti qä nä ma Sailas di qali liom e ma Beria. ¹⁵ Dä ama gamoe qärrahani i rha mair vät ma Pol di rhi na qa mat ama mlauski nae ma Beria bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Atens. Dä rha met daqule qa e näkt ka rhäk na rha sa ama enge iva sävät ma Sailas kä nä ma Timoti iva ini lir in dän sagem ga.

Ma Pol Qä Sameng Sävät Ma Ngämuqa Bä Ba Ama Ruvek E Ma Atens

¹⁶ Bä nga rhoqoräkt i ma Pol qale qa nani ma Sailas kä nä ma Timoti e ma Atens dä qat nari i airäs ka masirhat inguna qat lu ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät di rhäqäp iomäkt ama värhäm ama mor äm na ngät. ¹⁷ Dä soknga rhat tamän särhäm ne va ama mämaiqi qä na ama Judaqäna dä ama Grikkäna qärrahani i rhi nänäs sage ma Ngämuqa. Bä qosaqi vät ama qunäng nasot a ne vät ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda arhä qärhong e di rhat tamän särhäm ne qä na ama ruvek kre i qat dän bät a rha e. ¹⁸ Bä qosaqi arhani ama Epikuriangäna dä ama Stoikkäna arhä mädrämda mamär di rhi nä ma Pol tat tamän särhäm ne.

Dä arhani nävät a rha rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu rhakt takt ama däädanga di nani a qa iva qat tamän bät agia?”

Dä arhani rhi goar toqortäqyia, “Qa di ngäkt kre qat mair bä ba anga nañis ka anga ngämuqa bä qä sameng sävät a qa.” Rhat tamän doqoräkt dinguna ma Pol qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas dä sävät ama nänpta i rhat tärana nämät ama tñäpki.

¹⁹ Dä rha met sä qa bä rha mu qa va ama värhäm angät guläñgi na ama narhoerta arhä mämuqunäs kärqosni i rhat tes äs i ma Areopagus bä rha goar na qa rhoqortäqyia, “Nani a ut iva qunäga vät a ut mamär sävät tangät täkt ama rhisu qärangätni i ngät tamän bät a ngät ²⁰ inguna ut nari ama mädräm ama nañis ngät kärangätni i sa ngia män sä ngät bä nani a ut iva urhi räm angät tarimini.”

²¹ Rhat tamän doqoräkt dinguna ama Atenskäna moe bä sävät ama nañista qärrahani i rhat tas e di rhit tar sa arha iar i rhat tänam mavängam dap sokt tat nari ne dä rhat tamän särhäm ne sävät kä mädräm ama iaräs na ngät kärangätni i ngät dän e.

Ma Pol Qat Tamän Särha Ama Areopaguskäna

²² Mamär dä ma Pol qa mair mänguräp ama Areopaguskäna dä qä goar toqortäqyia, “Aruvek nae ma Atens, nguat lu i nak ngänit kutdrir masirhat sage asägäk asägäk angän ngämuqa. ²³ Bä nga nguat pitmane bä ngut

täkmaro vät iangärhäkt kärangät i sa ngän mualat na ngät ivakt i va ngäni nänäs sagem ngät dä qosaqi ngua män bät ama enge mäni ama laiqa na ama vodämes i ama enge ngät tamän doqortäqyia, 'Sage ama ngämuqa qärakni i qaku ut dräm a qa.' Bä iaqäkt ama ngämuqa qärak i qaku ngänät dräm a qa sokt di ngäni nänäs sagem ga di qärak iaqäkt i va ngu sameng bä ba ngän sävät a qa. ²⁴ Iaäqäkt ma Ngämuqa qärak i qa säm ama ivätki bä sä ne nä iangärhäkt moe vät a qi di ma Engeska bä ba ama usäpki dä bä ba ama ivätki näkt kaku qale qa va ama mämaiväm gärangätni i ama ruvek tit täk pät a ngät. ²⁵ Bä qa di qaku gät läk nani ama ruvek arhä matnärhäm bä ba nas inguna qa maräkt kat dräm gät bon ama ruvek moe rha ama iar dä ama qänäqqa bä qät bon ama ruvek tä iarhongäkt moe. ²⁶ Nävät ama ruqa ama sägäk dä qa säm ama gulañ ama mor ngät na ama sägärhae moe i va rhat däqäm bät ama ivätki näkt ka mu rha vät ama ivärhimek maos maos pät ama ivätki arha rhäng moe. Bä qa rhäkmu na ama ivärhimek i va mänamär sa ama ruvek e vät imek bä qa rhäkmu na ama rhodäm i va ama ruvek tat däqäm da angärha ron bä dängdäng i rhit ñep.

²⁷ "Ma Ngämuqa qa mualat nä iarhongäkt moe rhoqor täkt ivakt i va ama ruvek ti ñäm nani a qa bä mamär i va rhit ñäm nani a qa i va rha rhän bät a qa sokt di nak kop kaku qale qa gläius na ut asägäk asägäk ²⁸ inguna

" 'Ut däqäm bä sarhäktsarhäkt pät a ut bä ut män doqor täkt di qop sokt nävät ma Ngämuqa.'

Iangärhäkt di ngät toqor varhäm arhani angäna ruvek maräkt kärarhani i rhat dräm dit säm ama mär ngät ama enge di sa rha säm doqortäqyia,

" 'Inguna ut di qosaqi ma Ngämuqa aa es na ut.'

²⁹ Qale ut tu ut snäng i ma Ngämuqa di ama iauski na qa qärakni i ama ruqa sa qa säm a qi nävät aa mädräm bä aa lat na ama gol ura na ama silva ura na ama duiqa inguna aiut di ma Ngämuqa aa es na ut.

³⁰ As nga mudu di sa ma Ngämuqa di qaku qat tu aa snäng masirhat sävät ama ruvek arhä snängaqa qärakni i qaku ama räkt ka rhoqoräkt dap sa nga rhäkt di qä qoar na ama ruvek moe i va rhi näpgoer na nas ³¹ i sa nguna qa muqunän bät ama qunäga qärakni i va qa rhatnäväme na ama ruvek moe arhä qärhong na aa muräkt ama räkt ngät. Sa qa muqunän bät akni ama ruqa qärakni i va qa rhuulat na ama muräkt bä sa ma Ngämuqa qa säm maengäkki na aa enge bä ba ama

ruvek na qa i qa märanas na qa nämät ama tñäpki."

³² Bä nga ama ruvek ta nari i ma Ngämuqa qa märanas na ama ruqa nämät ama tñäpki dä arhani nävät a rha di rhat tumä ma Pol dap arhani di rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Qop as nani a ut i va ngi sameng bä ba ut masirhat sävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngiat tamän bät a ngät." ³³ Nasot dä ma Pol qa met daqule iosäkt ama Areopaguskäna arhä mämuqunäs. ³⁴ Dap ama marheka na rha ama gamoe di däktgyäm da mäni ma Pol bä rha män i ama qatnanaktpämda na rha. Ma Dionisius kärakni i qa nämäni ama Areopaguskäna di ak na qa näkt kosaqi sävät ama evopki qärakni i rhat tes ki i ma Damaris näkt kop as sävät arhani sae.

18

Ma Pol E Ma Korin

¹ Nasot iangärhäkt ama lat dä ma Pol qa märanas nae ma Atens bä qa met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Korin. ² Sae ma Korin dä qa män bät ama Judaqa qärakni i qa nae ma Pontus kärak i rhat tes ka i ma Akwila qä na aa egutki ma Prisila. Nak kop as in män doqoräkt nae ma Itali inguna ama Romgäna arha tpäskinaqa ma Klodius ka rhäkne i va ama Judaqäna diva rha rhet nae ma Rom. Dä ma Pol qa met ivakt i va qä lu iom ³ bä nga sae dä qale qa gem iom bä rha moe rhit täk pät ama mämaiväm ama me ngät inguna ma Pol aa lat di qoki ngät toqorne nä ma Akwila qä nä ma Prisila ina lat.

⁴ Vät ama Sabat moe dä qä na ama Judaqäna dä ama Jentailqäna rhat tamän särhäm ne va ama mämairqi bä qä siqut i va qä artäm sa arhä snängaqa i va rhat nanakt nä ma Jisas. ⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Sailas kä nä ma Timoti di in män nae ma Masedonia dä ma Pol di qa vodäm mes mamär i qä sameng dä qät täväftsäs mamär bä ba ama Judaqäna sävät ma Jisas i qa di ma Krais. ⁶ Bä nga rhoqoräkt i ama Judaqäna rha mer aa enge dä rhat tamän mava na qa dä qa värvär aa boi i va qä gur a rha i qaku mär ge ma Ngämuqa na rha näkt ka qoar na rha i isiska vät a qa i qä qoar toqortäqyia, "Angän biaska di qa e va angän däkt. Sa qaku gu nga guani sävät a ngän. Bä mänasäng narhäkt bä rhävit dä va nguat tet sage ama Jentailqäna."

⁷ Dä ma Pol di vuk sä qa näva ama mämairqi bä qa met särhage sävä ma Titius Jastus aa vätkä qärakni i qa di qat dräm gä nänäs sage ma Ngämuqa. ⁸ Ma Krispus di ama mämairqi at narhoerqa bä qä na aa qärhae moe qärarhani i rhat tas gem ga va aa vätkä di rhat nanakt nä ma Engeska. Bä qosaqi sävät ama rhäqap na rha ama Koringäna qärarhani i rha nari ma Pol i qä

sameng dä rhat nanakt näkt ta rha ama baptais.

⁹ Näva aktni ama bängagi dä ma Engeska qa märhamän särhä ma Pol va ama nämñängi rhoqortäqyia, “Qale ngit len dä qale mänadin mät nge dap a nge ngiat tualat i ngi sameng ¹⁰ inguna aingo di qale ngo gem nge bä va qaku aung gä namäranas sävät a nge bä qä sangäm na nge. Rhoqoräkt dinguna ama rhäqap na rha ama ruvek kärarhani i rha nämäni ngo di rha e mät tom dakt ama värhäm.” ¹¹ Dä soknga ma Pol qale qa e vät ama quiaqa dä ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan bä qä su rha sävät ma Ngämuqa aa enge.

¹² Ma Galio di rhoqoräkt di ama tpäskinaqa e va ama ngärhäkta ma Akaia. Dä ama Judaqäna västämne na rha bä rha märanas sävät ma Pol näkt ta sangar a qa bä rha mu qa va ama muräkt ¹³ näkt ti qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qä rhartäm sa ama ruvek näva ama is iva rhi nänäs sage ma Ngämuqa. Iangärhäkt ama is di qaku varhäm ama Muräkt.”

¹⁴ Ma Pol qa qang iva qa rhamän di nak sa ma Galio qa märhamän i qä qoar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, “Vadi mai aingän ama Judaqäna di ngän du rhak täkt ama ruqa va ama muräkt di vät anga lat ama vu ngät angät tpäs bä qop kä slava mamär i qä nänbetäkmät na ama Romgäna arhä muräkt di maräkt gem ngo iva ngu nari ngän. ¹⁵ Dap nga va ngän du qa va ama muräkt iva ngän datnavit sä qa di sa aa rhisu dä sa ama ngärhep dä va sa aingän maräkt angän Muräkt di qoki ngän maräkt ngän duräkt na ngät. Aingo diva qaku ngu natmatnävämne nä guarhong doqoräkt.” ¹⁶ Dä qa qoar na ama ulaqimärharhärhäkt bä rha qutmäs a rha näva ama muräkt. ¹⁷ Dä qä Judaqäna moe rha rhong sävät ama narhoerqa näva ama mämairqi ma Sostenes bä rha arhäktgyäm sä qa e dalek na ama muräkt. Sokt di ma Galio di qaku qa mualat nä guani sävät a rha sä iangärhäkt arha lat.

Evär Dä Ma Pol Sae Ma Antiok E Vä Ma Siria

¹⁸ Ma Pol di as kale qa e ma Korin bät ama rhäqap ama qunäng ge ama qatnanaktpämda. Nasot dä qa met daqule rha bä qa muqun mät ama mlauski iva sae ma Siria qä nä ma Prisila dä ma Akwila. Dap narhoer toqoräkt i as kaku qa rhon na nas sämät ama mlauski dä rha säm ga e mät ama värhäm bät a qoan e ma Senkria. Sa rha säm ga rhoqoräkt dinguna nävät aa mumänaris kärangättni i sa qa mäqane dä mamär na ngät sage ma Ngämuqa.

¹⁹ Bä nga rha män mät ama värhäm ama mor äm ma Efesus dä ma Pol qa met daqule ma Prisila qi nä ma Akwila. Dap sokt ka

qa met bä säva ama mämairqi bä qä na ama Judaqäna rhat tamän särhäm ne. ²⁰ Bä nga ama Judaqäna rha nän ga iva as kale qa mauiu maqälak gem da dä qa qoaräs iva qaku. ²¹ Dap nga rhoqoräkt i qat tet daqule rha dä qa qoar na rha na ama enge na ama mumänaris toqortäqyia, “Ngakt bä varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva saqi as evär dä m ngo sagem ngän.” Dä qa muqun mät ama mlauski bä qa met nae ma Efesus.

²² Bä nga qa män e ma Sisaria dä qa met pävit sae ma Jerusalem bä qa mes ama mär sage ama qatnanaktpämda e näkt mamär dä qa met sae ma Antiok. ²³ Bä qale qa e vät ama qäväläm ama uiu äm maqälak. Nasot dä qa met nae bä qat tet mät ama värhap i nämät aom bä sämät aom bät ama ngärhäqyiom ma Galesia dä ma Frigia bä qät sämaqrot na ama mudäsaqongda moe.

Ma Apolos Di Ama Qraräqa Na Qa I Qat Tamän E Ma Efesus

²⁴ Dap toqoräkt di akni ama Judaqa qarakni i rhat tes ka i ma Apolos di qa män sae ma Efesus näkt ka di qa näva ama värhäm ama mor äm ma Aleksandria. Qa di ama mädrämga mamär ama engemätka bä qa di ama mädrämga mamär sä ma Ngämuqa aa enge. ²⁵ Qa di sa qa su masirhat sävät ma Iska i ma Engeska bä qat tamän nävät ama qrot bä aa rhisu bä ba ama ruvek sävät ma Jisas di ama räkt ngät sokt di nak kop sokt kat dräm ama baptais kärangättni i ma Jon aa baptais.

²⁶ Bä ma Apolos di ama qraräqa na qa sa ama enge bä qä nasäng i qat tamän bät a ngät pa ama mämairqi. Bä nga ma Prisila qi nä ma Akwila in nari qa dä ina ar sä qa sävä ina vätkä bä in duqunäga vät a qa masirhat sävät ama iska i ma Ngämuqa.

²⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Apolos nani a qa iva qa rhet sae ma Akaia dä ama qatnanaktpämda rha sämaqrot na qa näkt ta säm ba ama abuqit sage ama mudäsaqongda nae ma Akaia iva rhi ar sä qa rhoqoräkt iva qa rhän e. Ama ruvek kärarhani i rhat nanakt nävät ama nämäsävätki i ma Ngämuqa di sa rha rha ama matnärhäm masirhat nage ma Apolos toqoräkt i qa män e ²⁸ inguna qat dän näva ama Judaqäna arhä väs da ama ruvek arhä saqong doqoräkt i rhit beng bät a ne qä na rha i qät sämaengäktki na aa enge di nä ma Ngämuqa aa enge qarangättni i mudu rha säm a ngät i ma Jisas di ma Kraiss.

19

Ma Pol E Ma Efesus

¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Apolos di qale qa e ma Korin dä ma Pol di qa met mät ama värhap da ama dam bä ar sä qa sae ma Efesus. Sae dä qa män bät arhani ama qatnanaktpämda ² dä qa snanbät sä rha

rhoqortäqyia, “Vät ama qäväläm gärqomni i sa ngän män i ama qatnanaktpämda na ngän di nga ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa?”

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku, dä qäqi nguna qaku ut dräm na anga Qloqaqa anga Qumärqumärqa.”

³ Dä soknga qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dä agi baptais iangärhäkt kärangät i sa ngän da ngät?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Jon aa baptais.”

⁴ Dä ma Pol qä qoar toqortäqyia, “Ma Jon aa baptais di qä baptais pät ama ruvek kärarhani i sa rha näpgoer na nas nämät arha vuirhong. Qä qoar na ama ruvek iva rhat nanakt na ama ruqa qärakni iva qa rhän nasot a qa. Ma Jon gat tamän di sä iaqäkt ma Jisas.” ⁵ Bä nga rha nari rhoqor täkt dä sa rha rha ama baptais nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki. ⁶ Bä nga ma Pol qa mu aa rhäkt pät a rha dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha bä rhat tamän na ama enge maos maos dä rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa. ⁷ Iarhakt ama gamoe di ngäkt kre ama ngärhäqyisem da udiom na rha moe.

⁸ Nasot dä ma Pol di qat don säva ama nämairqi bä ama qraräqa na qa i qä sameng bät ama eqoan ama dävagukt e bä qä rhartäm sä rha masirhat iva qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa Muräktpäm. ⁹ Bä nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek di ama qrot arhä väs bä qaku rhat nanakt bä rhat tamän mava nä ma Iska i ma Jisas e mänguräp ama ruvek dä ma Pol qa met daqple rha. Dap ka rhäqoar sa ama qatnanaktpämda bä qä na rha rhat tamän särhäm ne vät ama qunäng moe va ama vätki at käväläm gärqomni i ma Tiranus kat dräm gä su ama ruvek pä bäm. ¹⁰ Ma Pol qat tualat toqoräkt pät ama udiom ama quaiom bä dängdäng i qorhäs iva ama Judaqäna dä ama Jentailqäna moe qärarhani i rhat tas pät ama ngärhäktka moe ma Esia di sa rhat nari ama enge sävät ma Engeska.

Ma Skeva Aa Es Ama Gamoe

¹¹ Bä ma Ngämuqa di sa qat tualat na ama lat ama näfis ngät mamär nävät ma Pol qärangätni i ma qaku ama ruvek tit lu ngät ¹² bä mamär iva ama baulirhong dä ama boi di nga däktgyäm ngät sämäni ma Pol aa släqyige näkt nga rhu ta ngät bä rhat tu ngät pät ama rämgivärharha dä rhäktäksot na arha räm bä vukpuk sa ama iaus bä ngät tet näväm da.

¹³ Bä arhani ama Judaqäna qärarhani i rhat dräm dit kutmäs ama iaus di rhat tet bä rhi siqut iva rhat tualat toqoräkt nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki sävät iarhakt kärarhae i ama iaus nga e mät ta i rhat tamän

doqortäqyia, “Ngut täk na nge iva ngia rhet nävät ma Jisas aa ngärhipki qärakni i sa ma Pol qä sameng sävät a qa.”

¹⁴ Akni ama Judaqäna arhä pris ama vit na qa ma Skeva di aa es ama gamoe ama ngärhäqyet da udiom na rha di rhat tualat toqoräkt. ¹⁵ Näkt pät akni ama qunäga dä ama iauska qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguat dräm ma Jisas bä ma Pol di nguat dräm a qa dap aingän di guavek koe na ngän?” ¹⁶ Dä ama ruqa qärakni i qale iaqäkt ama iauska e mät ka qa rhon na nas sävät a rha bä qa män näva arhä väs moe. Qa arhäktgyäm sä rha mavuqi bä rha ang masirhat näva vät sä dalek sä vlavel dap biasbias pät a rha.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa vräs da ama enge sävät ma Skeva aa es ama gamoe bä sävät ama Judaqäna dä ama Jentailqäna moe qärarhani i rhat tas e ma Efesus di rhäqap ta moe na ama tlenga bä ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki di rhit kutdrir masirhat sävät a qi. ¹⁸ Bä ama rhäqap na rha ama iaräs na rha ama qatnanaktpämda di rha män sage ama qatnanaktpämda bä rhi sameng irhäm mes sa ama vu ngät ama lat kärangätni i rhat tualat na ngät. ¹⁹ Bä ama rhäqap na rha qärarhani i rha sumät na ama rhaqyao di rha män sa arha abukkina sävät ama rhaqyao bä rha västämne na ngät näkt ta väs ngät da ama ruvek arhä saqong. Bä nga rha rhodäm dä iangärhäkt ama abukkina angärha ron nani ama ligär angät saqong dä ama rhodäm sä ngät di ama ruioim ama udiom da ngärhäqyisem na ama tausengäna na ama qunäng angät titsek. ²⁰ Bä nak nävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngät täranaas dä ma Ngämuqa aa enge sävät ma Engeska di vräspräs däm ngät sa gläius bä ama rhäqap na rha ama ruvek masirhat di rhat nari ngät bä rhat nanakt.

Ama Inirqi Qia Märanas E Ma Efesus

²¹ Nasot tangät täkt moe ama lat kärangätni i sa ngä märanas dä ma Pol qa mu aa snäng iva qa rhet mät ama ngärhäqyiom ma Masedonia dä ma Akaia bä va sae ma Jerusalem. Dä qä qoar toqortäqyia, “Va qale ngo e ma Jerusalem bä rhäksot näkt nasot dä mamär iva qosaqi ngua rhet sae ma Rom.” ²² Dä qa rhäk na ama udiom ama ruioim gärqiomni i inät dräm in datnärhäm ga sa ama lat i ma Timoti qä nä ma Erastus bä in met sae ma Masedonia dap ka di sa qale qa mät ama ngärhäktka ma Esia mauiu maqälak.

²³ Bä nani äkt pät iomäkt ama qäväläm gärqomni i ma Pol di qale qa e dä ama inirqi ama mor qi qia märanas sävät ma Iska i ma Jisas. ²⁴ Akni ama ruqa qärakni i qat dräm gat tualat na ama rhäqap nä irhong na ama silva qärak i rhat tes ka i ma Demitrius di

qat dräm gat tualat na ama gairhong mamär ama värhironh gäqärhironhi i irhong ngät nañam doqor ama ngämuqi ma Artemis arha vätki. Bã aa latta di rhit ta ama ligärige ama mor ige vät iangärhäkt ama lat.

²⁵ Di qa mes aa latta sävät a ne näkt sävät arhani ama latta qärrarhani i qosaqi rhat dräm dat tualat nä irhong doqorne na rha bã qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Aruvek, ngänät dräm ngänät dân bãt ama ligärige ama mor ige nävät tangät täkt ama lat. ²⁶ Näkt ngänät lu dä ngänät nari sävät ama lat kärangätni i iaqäkt ama ruqa ma Pol qat tualat na ngät i qä rhartäm sa ama ruvek masirhat narhäkt ma Efesus bã qäqi nämät tak täkt ama ngärhäkta ama rhäk tam ga ma Esia i qä qoar i ama ngämuqa aa iaus iangärhäkt kärangät i ama ruvek tat tualat na ngät na arhä rhäkt di nak kaku ama ngämuqa iaqäkt. ²⁷ Bã ama märänga rhak täkt diva qaku sokt mava na aurha lat angät ngärhipki dap käqi ama ngämuqi ma Artemis arha vätki diva ama mãñmãñini na qi. Bã va qi maräkt ama ngämuqi di mudu qre rhit kutdirir sagem gi vät iaqäkt ama ngärhäkta ma Esia bã sävät ama ruvek pät ama ivätki moe näkt pa rhäkt diva rhäktgyäm nävät a qi bã va ama mãñmãñini na qi da ama ruvek arhä saqong."

²⁸ Bã nga rha nari rhoqor täkt dä rhäqäp ta na ama uraqi bã rhi nasäng i rhit nästäm doqortäqyia, "Ama Efesuskãna arhä ngämuqi ma Artemis di ama moräs na qi masirhat!" ²⁹ Qaku qale qale dä ama ruvek nämät ama värhäm moe rha märanas bã rha moe di rhit nästäm. Bã ama ruvek ta sangar ma Pol aa ruaiom ma Gaius kä nä ma Aristarkas iaiomäkt di iom nae ma Masedonia i ma rha moe rhat tet. Rha ang masirhat sa ama snängaqa ama sägäk i rha rhardran na iom säva ama mãmugunäs angärha vätki.

³⁰ Ma Pol di nani a qa iva qa rhair dä iaqyäkt ama gulänqi at saqong sokt di ama qatnanaktpämda rha sangar na qa. ³¹ Bã qosaqi arhani ma Pol aa ruavek kärarhani i ama narhoerta na rha nävã iaqäkt ama ngärhäkta ma Esia di rha rhäk na ama enge sagem ga i rhi nagukt pät a qa iva qale qä namet säva ama mãmugunäs angärha vätki.

³² Ama ruvek kärarhani i sa västämne na rha vã qa vätki di inirqi na rha bã arhani rhit nãs dä rhat tamän bãt ani ama engini maos dä arhani rhit nãs dä rhat tamän bãt ani ama engini maos. Bã ama rhäqäp na rha ama ruvek di qäqi qaku rhat dräm ama rharimini qärqäni i mãniekt bã rha mon säva ama mãmugunäs angärha vätki.

³³ Dã ama Judaqãna rha rhägär nä ma Aleksander bã savuk sädã ngärhaväm dä arhani ama ruvek näva ama gulänqi rhit nãs dä rhit dodräp ka iva qat tamän. Bã äkt i qa siqutmäat na aa rhäkt iva mãnadin da

ama ruvek dap pa qa rhamän bã ba rha ³⁴sokt di nga rhoqoräkt i rha räm i qa di ama Judaqa na qa dã ama ruvek moe rhit nästäm bãt ama auaiom ama uidiom dap tat tamän bãt ama engini ama sägäni rhoqortäqyia, "Ama Efesuskãna arhä ngämuqi ma Artemis di ama moräs na qi masirhat!"

³⁵ Dã ama moräs na qa ama ruqa näva ama värhäm ga qoar na ama ruvek bã mãnadin dãm da näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, "Aruvek nae ma Efesus, ama ruvek moe di rhat dräm i ama värhäm ma Efesus di äm ngärhi lu vät ama moräs na qi ma Artemis arha vätki bã sä ne na ama qumärqumär qa ama duiqa qäarakni i mudu arpus na qa nämät ama leqäs. ³⁶ Bã nga rhoqor täkt dä mamär iva qaku aung gä narhäqyas nä iangärhäkt ama lat bã äkt i mamär iva ngän di qale ngän natmu ama inirqi mavängam. Bã va qale ngän natmualat nä guani rhoqoräkt i as kaku ngän mu angän snäng mamör narhoer ³⁷inguna ngän mãn sä rhiom ama ruuim de sokt di qaku in sua rhã guani näva ama ansäspäm dä qaku in mãrhamän mava na aut ngämuqi.

³⁸ "Dap ngakt bã ma Demitrius kä na aa ruavek kärarhani i rha moe rhat tualat na ama iaus di arha anga snängaqa anga vu qa sävät aung di ama ivärhimek nga e iva rhat turäkt dä ama tpäskinarha rha e. Mamär iva rhat tet bã sae dä rhat turäkt pät a ne e. ³⁹ Ngakt bã qop as guarhong nga ni e qärqärhironhi i nani a ngän iva ngäni vuk sä irhong di mamär iva ngän duräkt pät irhong ba ama muräkt angärha ivärhäs maräkt äkt i väspästämne na ut e. ⁴⁰ Inguna varis ama Romgãna arhä narhoerta rha rhu ut pa ama muräkt nävät ama inirqi rhäkt täkt kärakti i sa qia märanas täqyerhäkt dä va qaku mamär vät a ut iva urhi rhäväksäs mamär sävät a qi."

⁴¹ Qa mãrhamän doqoräkt bã rhäksot dä qa vräs na ama gulänqi na ama ruvek.

20

Ma Pol Qat Tet Mät Ama Ngärhäqyiom Ma Masedonia Dã Ma Grik

¹ Nasot i rhäksot na ama inirqi dä ma Pol qa rhäkne nani ama qatnanaktpämda bã qa sämaqrot na rha. Nasot dã qa mes ama mär sagem da näkt ka märanas iväkt iva qa rhet sae ma Masedonia. ² Bã qat tet mät ma Masedonia dap kat tamän bãt ama enge masirhat i qät sämaqrot na ama ruvek arhä qatnanakt bã dängdäng i qa mãn e ma Grik. ³ Dã qale qa e vät ama dävagukt ama eqoan.

Mai iva qa rhet mät ama mlauski ama mor qi iva sae ma Siria näkt ka nari sävät ama Judaqãna i rhit täkmu na nas iva rhi veng ga. Dã soknga qa mu aa snäng iva evär dãm ga e mät ma Masedonia. ⁴ Qä

na arhani rha met i ma Sopater ma Pirus aa emga nae ma Beria dā ma Aristarkas kā nā ma Sekundus nae ma Tesalonaika dā ma Gaius nae ma Derbe dā qosaqi ma Timoti dā ma Tikikus dā ma Trofimus nāva ama ngārhāktka ma Esia. ⁵ Di iarhakt ama gamoe rha er ta met bā qale rha nani a ut e ma Troas. ⁶ Nākt nasot ama tmāski na ama bretkāna qārangātni i qaku anga yis pām ngāt dā ut met māt ama mlauski nae ma Filipai. Nākt nga nasot ama ngārhāqyet ama qunāng dā ut mām bāt a rha e ma Troas bā qali lut pāt ama tadenas e.

Ma Pol Qa Māranas Na Ama Evānga Nāmāt ama Tīāpki E Ma Troas.

⁷ Bā nga vāt ama narhoer qa ama qunāga sāng ama tadenas dā vāstāmne na ut ivakt iva u ās i u rhuqunān bāt ma Engeska aa tmāski dā ma Pol qā nasāng i qat tamān sārha ama ruvek. Qat tamān sārhm da bā dāngdāng māni bāngagi inguna va duququ dā qat tet. ⁸ Vono māt iomākt ama vātka aa qāvālām gārqomni i vāstāmne na ut e di masirhat na ama līrhāng gārangātni i ngāt dang nāvāt a ut. ⁹ Dap ama evānga qārakni i rhat tes ka i ma Yutikus di qat muqun māt ama vidua bā ama māmāpki qi nasāng i qiat don sāmāt ka rhoqorākt i ma Pol di qoki as kat tamān bā qat tamān. Bā nga rhoqorākt i suk māt ka dā arpus na qa samana sāvāt ivāt nāmāt iomākt ama vātka aa qāvālām ama dāpquap na ām bono bā rha rha qa i sa qa nāp.

¹⁰ Dā ma Pol ar sā qa bā samana dā qa mas pāt ka evānga aa rhāng nākt ka rhon na aa rhākt māni qa. Nākt kā qoar toqortāqyia, “Qale qānāskānes ngān. Rhak tākt di qat dāqām.” ¹¹ Dā saqi sa evār dā ma Pol savono sāmāt kā qāvālām bā qa vonmāt na ama bret bā ba ama ruvek bā rha moe rha mās. Nasot i ma Pol qat tamān sārhm da bā dāngdāng i qunāga qunāga dā qa met nagem da. ¹² Dā ama ruvek ta rha qa evānga qārakni i qat dāqām sāva aa vāt dap arhā sareng ngā muqun.

¹³ Dā urha er ut met bā sāmāt ama mlauski ama mor qi bā ut met pā gāraska sāmāt ama vārhām ama lel ām ma Asos iva sae dā ma Pol qā rhon na nas sagem ut. Ma Pol qa murākt ba ut toqorākt inguna qa diva qa rhet sae ma Asos na aa qar. ¹⁴ Bā nga qa mām bāt a ut e ma Asos dā qa veng sagem ut bā ut met bā sāmāt ama vārhām ama mor ām ma Mitilini. ¹⁵ Nākt nga duququ dā ut met māt ama mlauski nae ma Mitilini bā sa qlaqot na ama urqa ma Kios. Nākt duququ dā ut met bā sāva ama urqa ma Samos nākt pāt ama qunāga inavuk

dā ut mām māt ama vārhām ama mor ām ma Miletus. ¹⁶ Dā ma Pol qa mu aa snāng iva qaku ut namair e ma Efesus i varis kali lut mauui e māt ama ngārhāktka ma Esia inguna qa di vārvār qa iva sae ma Jerusalem i vadi va qā rhākmāmār sārhm ma Pentikos angāt kunāga.

Ma Pol Qat Tamān Sārha Ama Narhoerta Nae Ma Efesus

¹⁷ Ma Pol qa rhākne nae ma Miletus bā sae ma Efesus nani ama qatnanaktpāmda arhā narhoerta. ¹⁸ Bā nga rha mām dā qa goar na rha rhoqortāqyia, “Vāt iangārkhākt ama rhodām moe qārangātni i ngo di qale ngo gem ngān di ngānāt drām gua iar moe mānasāng nāvāt iaqākt ama narhoer qa ama qunāga qārakni i ngua mām sāva ama ngārhāktka ma Esia. ¹⁹ Nguat tualat sage ma Engeska māngurāp mām ngān sa ama sāmāgaininas da ama mārān angārha ron doqorākt i ama siqutsiqut ngāt dān bāt a ngo nage ama Judaqāna arhā narhoerta i nani a rha iva rhi sangām na ngo. ²⁰ Dā ngānāt drām i qaku mānadin māt ngo dap ngu sameng na agini qārquāni i māmār iva ini ngā rhatnārhm ngān bā ngu su ngān māngurāp ama ruvek bā qosaqi gem ngān ba angāna vāt asāgāk asāgāk. ²¹ Dā ngua mārhamān ma ama qrot bā ba ama Judaqāna dā ama Jentailqāna i nak pa rhi nāpgoer na nas bā va rhat nanakt na aurha Engeska* ma Jisas.

²² “Ngut pās ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa aa snāngāqa aa rhāng bā va rhākt diva ngua rhet sae ma Jerusalem dap kaku nguat drām iva agiqa qa rhān bāt a ngo e. ²³ Sokt di nguat drām i ama vārhap moe qārquāni i nguat tet māt ap di ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa qat drām gāt don sāvāt a ngo sāvāt ama ruvek iva rhi vāsārhm ngo va ama tpāskiarharhāng dā va rhi sangām na ngo māt anga mārāngā anga mor qa. ²⁴ Sokt di qaku nguat tu gu snāng i gua iar di ama mārān bām ngāt gem ngo dap sokt nani a ngo masirhat iva ngu rhāksot nā gu ngagi dā ngu rhāksot na ama lat kārangātni i sa ma Engeska ma Jisas ka von ngo rhām ngāt. Iangārkhākt ama lat diva ngu sameng na ama sameng ama mār ngāt sāvāt ma Ngāmuqa aa fāmsāvātki.

²⁵ “Bā rhākt di nguat drām iva qaku aung nāvāt a ngān gā nalu ngo saqi as, aingān gārārhae na ngān i ngua met māngurāp mā ngān bā ngua sameng sāvāt ma Ngāmuqa aa Murāktpām. ²⁶ Bā ma ngo i nguat tamān sārhm ngān dāqyerhākt i aingo di isiska vāt a ngo na aingān moe angān biaska. ²⁷ Inguna qaku ngua len iva ngu sameng

* 20:21 aurha Engeska Ma Luk ka sām dakt tākt aa abuk nākt nasot ama qāvālām ama qot ām dā arhani ama ruvek di rha sām ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dākt ama qāngārini angāt kāvālām di arhani nāvāt a rha di sa qaku rha sām a ām sae.

ba ngän sävät ma Ngämuqa aa snängaqa moe. ²⁸ Ngänit lu vät a nas mamär dä qosaqi va ngänit lu vät iarhakt moe ama qatnanaktpämda qärrarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa mu rha va angän luvät. Ngänit lu vät ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa qärrarhani i qa vodäm bät a rha na aa emga maräkt aa biaska.

²⁹ “Nguat dräm iva ngua rhet näkt nasot a ngo rhoqoräkt dä va ama ruvek kärarhani i rha rhoqor ama mäsmäs pämm ngät ama muräp diva rha rhän sä mänguräp mä ngän bä va rhi slava na ngän aingän ma Ngämuqa aa ruvek. ³⁰ Bä qäqi anga gamoe nävät a ngän maräkt diva rha rhäranas bä va rhi irastäm sä ngän i rhat tu vät ngärhäktsäspät na ama engätki bä va rhi artäm sa anga qatnanaktpämda bä va rhi pä arha rhäng nämäni ma Jisas. ³¹ Bä äkt iva ama qarhap ngän mamär! Sa ngänät dräm i vät ama dävung ama qoeo di qaku mämae vät a ngo qunäng näp bängang sa ama rhonsävät dä ngut nok mä gu qoep bä ba ngän asägäk asägäk.

³² “Bä sa rhäkt di ngut bodäm ngän bä ba ma Ngämuqa dä bä ba aa enge na ama nämäsävätki qärangätmi i mamär vät a ngät iva ngärhi sämaqrot na angän gatnanakt bä va ngärhi von ngän da ama modämne nasot näkt sävät iarhakt kärarhae i sa qa arñis na rha i ama qumärqumär ta mamär. ³³ Qaku ngua alek aung aa anga ligär ura aa anga boi. ³⁴ Bä ngän maräkt di ngänät dräm i nguat tualat nä rhangät näkt ngua rhäkt ivakt iva amämägän sä ngo dä qosaqi va nguat tatnärhä gua ruavek parhäm arha tläqa. ³⁵ Nävät iarhongäkt moe qärqärhong i ngua mualat nä irhong di sa ngua qur a ngän i nävät gua lat ama qrot ngät toqoräkt di mamär iva ut tatnärha ama ruvek kärarhani i qaku arha anga qrot bä va qale räträt pät a ut na ama enge qärangätmi i ma Engeska ma Jisas maräkt kat tamän bät a ngät toqortäqyia, ‘Va mämmär ge ama ruqa gre i rhi von ga rha ani sokt diva mämmär gem ga masirhat kre i qä von da ani nagem mes.’”

³⁶ Bä nga qat tamän doqor täkt bä rhäksot dä qa an da aa quum sä nas kä nä iarhakt moe bä rha nän sage ma Ngämuqa. ³⁷ Rha nän bä rhäksot dä airäs ta inguna va qat tet bä rhit nok dä rhit kärhäktyäm ga mauiu. ³⁸ Agini qärqäni i ini ngä von da rha ama iräski masirhat di aa engini qärqäni i mai dä qä qoar na rha iva saqi as kre va dä qaku rhi nalu aa saqong.

Näkt ta mair vät a qa sämät ama mlauski ama mor qi.

21

Ma Pol Qat Tet Sae Ma Jerusalem

¹ Dä nak as me sä ut nagem da dä ut met sävät a qoan bä ut muqun mät ama mlauski ama mor qi bä u rhang maräkt bä säva ama urqa ma Kos. Näkt duququ dä ut met bä säva ama urqa ma Rodes näkt nae dä ut met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Patara. ² Sae ma Patara dä ut män bät ama mlauski ama mor qi i qiat tet nae iva säva ama ngärhäkta ma Fonisia dä ut beng sämät ki bä ut met.

³ Bä sa nga urhi ngang bä garäska bä sa äkt i ut lu ama urqa ma Saiprus dä ut met e na qa bä u rhang dävit dap kale qa rhämone sääd sael bä ut met bä säva ama ngärhäkta ma Siria. Bä ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Tair ivakt iva rhi nämän na ama gunän nämät aut mlauski sae. ⁴ Dä ut särs sä nas bä ut met bä ut män bät arhani ama qatnanaktpämda e bä qali lut gem da vät ama ngärhäqyet da udiom ama qunäng. Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa vuk sa ama snängaqa bä ba rha bä rhi nänmae vät ma Pol iva qale qä namet sae ma Jerusalem. ⁵ Näkt kinak nga rhäksot na ama tadenas puk dä ut met daqule rha bä urhi ngang barhäm aurha tmerhäs iva sae ma Jerusalem. Dä ama qatnanaktpämda moe rhi na arha egutpek dä arhä rhoes ta mair vät a ut nämät ama värhäm bä sa äkt sävät a qoan dä urha an da aut kuum sä nas bä urhi nän. ⁶ Näkt nasot i ut mes ama mär sagem ne inguna va u rhet daqule rha dä ut ton na nas sämät ama mlauski ama mor qi dap evär dämda da säva arha vät.

⁷ Bä saqi as urhi ngang barhäm aurha tmerhäs pä garäska nae ma Tair bä ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Tolemes. Sae ma Tolemes dä ut mes aut mämmär gem bä ba ama qatnanaktpämda näkt kali lut gem da vät ama qunäga ama sägäk. ⁸ Näkt duququ dä ut märanas nae bä u rhang bä garäska aa rhäng bä ut män e mät ama värhäm ama lel äm ma Sisaria bä qali lut pä ma Filip aa vätkä qärakni i ak na qa i qat dräm gä sameng na ama sameng ama mär ngät. Qa di ak na qa nämäni ama ngärhäqyet da udiom na rha qärrarhani i sa rha armeng dämda. ⁹ Ma Filip di aa es ama evop ama levaet na rha ama sästa näkt ta di ma Ngämuqa aa vämginarha.

¹⁰ Bä ngä qali lut e vät ama rhägäp ama qunäng näkt nasot dä akni ma Ngämuqa aa vämginaqa i rhat tes ka i ma Agabus di ar sä qa inavuk nae ma Judia bä sae. ¹¹ Bä qa män bä sagem ut näkt ka rha ma Pol aa aasit bä qa qop pät a nas i qa qop mät aa rhäkt dä aa qar na it näkt kä qoar toqortäqyia, “Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar toqortäqyia, ‘Ama Judaqäna nae ma Jerusalem diva rha rhualat toqor täkt i rhi qop pät ama ngärhik kärakni i aa aasit tit täkt näkt ti vodäm ga bä ba ama Jentailqäna.’” ¹² Bä nga

ut nari rhoqor täkt dä ut na ama ruvek na äkt ut naing bät ma Pol ma ama qrot iva qale qä namet tävit sae ma Jerusalem.

¹³ Dä ma Pol qa muvät toqortäqya, “Mäniekt bä ngänit nok dä ngänit säm ama iräski säp gu snängaqa? Inguna aingo di sa ngua rhäkmu na nas iva qaku sokt ti naqop pät a ngo dap pa qäqi ngu ñäp e ma Jerusalem sä ma Jisas aa ngärhipki.”

¹⁴ Bä nga ut lu i qaku mamär vät a ut iva ut nanmae vät a qa dä mae vät a ut dap urhi goar toqortäqya, “Iarhongäkt moekt diva irhong ngä rhāranas parhäm ma Engeska aa snängaqa.”

¹⁵ Nasot tom däkt ama qäväläm dä ut täkmu na nas bä ut met pävit sae ma Jerusalem. ¹⁶ Dä arhani ama qatnanakt-pämda nae ma Sisia rha mair vät a ut bä rha mu ut pä ma Nason aa vät iva qali lut e. Qa di qa nae ma Saiprus näkt ka di akni na qa i imäqia na qa i qät päs ma Jisas aa rhang.

Västämne Nä Ma Pol Qä Nä Ma Jems E Ma Jerusalem

¹⁷ Bä nga ut män e ma Jerusalem dä ama qatnanakt-pämda rha ar sä ut nävät ama märmärgem. ¹⁸ Näkt duququ dä ma Pol qä na ut moe ut met sage ma Jems näkt ama qatnanakt-pämda arhä narhoerta moe nae ma Jerusalem gärrarhani i qale rha e rhi nä ma Jems. ¹⁹ Dä ma Pol qa mes aa märmärgem bä ba rha näkt ka rhäväksäs sävät iangärhäkt moe ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa qa muulat na ngät mänguräp ama Jentailqäna dä ma Pol aa lat angärha ron. ²⁰ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha an sä ma Ngämuqa.

Dä rhi goar nä ma Pol toqortäqya, “Aurha ruaqa na nge, as ngi nari, ama rhäqäp ama tausengäna na ama Judaqäna di ama qatnanakt-pämda näkt ta moe di ama qrot arhä snängaqa mäni ama Muräkt nage ma Ngämuqa qarangätni i mudu ma Moses ka vodäm ngät bä ba aurha ikkäna. ²¹ Dap sa rha rha ama enge sävät a nge i nak ainge di ngi su ama Judaqäna qararhani i rhat tas mänguräp ama Jentailqäna iva qale rhat tet parhäm ama Muräkt kärangätni i ma Moses. Dä ngi goar na rha iva qale rhi nändäkt arhä rhoes ama gamoe dä va qale rhat tet nasot aut kärhong.

²² “Dä ngu lu va ut mäšana? Inguna va rhi nari i nak sa ngia män sarhe ma Jerusalem. ²³ Bä nga rhoqoräkt dä nani a ut masirhat iva ngia rhet parhäm aurha enge. Ama levaet na rha ama gamoe rhärha e gem ut di sa rha mu sage ma Ngämuqa bä rhat tet nasot aa rhäkne. ²⁴ Näkt täkt diva ngi na rha bä ngia rhon säda arhä venas na ama

qumärqumär angärha ron näkt pa ngi vodäm sädaver mä rha iväkt iva rhi säm da sa arhä qäseng. Dä soknga va ama ruvek moe diva rhat dräm i qaku ngätki nä guaäm sävät a nge nävät iangärhäkt ama enge qarangät i rhat nari ngät sävät a nge inguna qoki nge di qale nge mäni ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ngit päs angärha rhäng.

²⁵ “Dap nga sävät ama Jentailqäna ama qatnanakt päm da di sa ut säm aut snängaqa va ama abuqit bä ba rha iva qale rhi natmäns ama tmäs kärangätni i ama vodämes na ngät sage ama ngämuqa ama iras mät ka bä qosaqi va qale rhi natmäns ama släktka aa biaska bä qosaqi va qale rhi natmäns ama släktka qarakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän* bä qa ñäp dä va qale rhat tualat na ama vuini na ama qavatka.”

²⁶ Qale bä duququ dä ma Pol qä nä qä gamoe bä qa mon säda ama venas na ama qumärqumär angärha ron. Dä qa met bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qa muqunäga vät ama pris sävät ama qunäga qarakni iva rhäksot nä iangärhäkt ama venas na ama qumärqumär dä va qä vodäm sädaver mä rha moe.

Rha Sangar Ma Pol Va Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

²⁷ Bä sa nga qorhäs iva rhäksot nä qä tade-nas puk dä arhani ama Judaqäna nävät ama ngärhäktka ma Esia rha lu ma Pol va ama ansäspämgi ama mor qi. Dä rha muinirqi mänguräp ama guläñgi na ama ruvek moe iva rhi sangar a qa ²⁸ dap tit näs toqortäqya, “Aruvek nae ma Israel, ngäni ang bä ut moe urhi sangar tak täkt ama ruqa. Qarak tak täkt ama ruqa i qat tet tä äkt moe dä qä su ama ruvek moe na ama enge bä qä slava na aurha ruvek dä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä sävät tos täkt ama ivärhäs. Dä qäqi qa rha arhani ama Jentailqäna säva ama ansäspämgi ama mor qi bä rha slava nä rhos ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs.” ²⁹ Rhat tamän doqoräkt dinguna mai rhat lu ma Trofimus ama Efesuska qarakni i qa qä nä ma Pol in det mät ama värhäm ma Jerusalem dä rhit päspät i ma Pol sa qa mon sä ma Trofimus säva ama ansäspämgi ama mor qi.

³⁰ Dä ama värhäm ama mor äm moe ma Jerusalem äm ngä märanas bä ama ruvek di rha män na rhänamuk na rhänamuk i rhi ngang masirhat. Bä rha sangar ma Pol näkt ta ardrän na qa näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt ta lir ta väs mät arha tmon. ³¹ Bä nga rhoqoräkt i rhi siqut iva rhi veng ma Pol dä nak sa ama enge ngä rhäk

* **21:25** bä qosaqi va qale rhi natmäns ama släktka qarakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

pät ama Romgäna arha ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär i ama inirqi ama mor qi di qia e mät ama värhäm ma Jerusalem moe. ³² Dä qop ka lir qa rhäqoar sa arhani ama narhoerta bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt bä sävät iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt bä rha ang masirhat bä sage qä gulänqi na ama ruvek.

Bä nga qa ruvek ta lu qä narhoerqa qä na aa ulaqimärharhärhäkt dä mae vät a rha nävät ma Pol aa rhäng bä qaku rhi arhäktgyäm sä qa. ³³ Dä qä narhoerqa mamär qa met bä savuk dä qa sangar a qa näkt ka voda ama enge bä ba aa ulaqimärharhärhäkt iva rhi qop mät aa rhäkt na ama seniom ama udiom. Näkt mamär dä qa snanbät toqortäqyia, "Auge rhak täkt dä qa rhäk pät agini?" ³⁴ Dä arhani ama ruvek nävät kä gulänqi rha nästäm i rhat tuvät na ani dap arhani rhat tuvät na ani dä qaku mamär vät kä narhoerqa iva qä rha anga räkt ngät anga enge inguna nage ama inirqi dä soknga qa voda ama enge iva ama ulaqimärharhärhäkt ti rha ma Pol ivakt iva rha rhu qa va arha vätki qäraktni i rhat dräm dat tas e väm gi. ³⁵ Bä nga ma Pol qät ben da ama letaqäna angärha väm savono säva iaqyät ama vätki dä qä gulänqi di qia mārānas masirhat bä rhi siqut iva rhi qärhāp ka dä soknga ama ulaqimärharhärhäkt ta sek mä qa bä rha rha qa. ³⁶ Bä qä gulänqi iaqyät käraktni i qiat tet nasot a rha di qop tit nästäm doqortäqyia, "Nak urhi veng ga!"

Ma Pol Aa Vämqi Särhäm Mes

³⁷ Bä sa nga qorhäs iva ama ulaqimärharhärhäkt ta rhon sä ma Pol savuk dä qa snanbät sä qä narhoerqa mamär toqortäqyia, "Var mamär iva ngua rhamän särhäm nge?"

Dä qä narhoerqa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Nak nga ngiat dräm ama Grikkāna arha enge? ³⁸ Nak kop nga qärak na nge ama Isipka i mäqi dä ngia nasäng na ama ulaqi sävät ama Romgäna? Nak kärak na nge i sa ngia artäm sa ama lev-aet ama tausengäna na rha ama gamoe qärarhani i rha nämäni ama gulänqi na ama umangbämda bä sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs?"

³⁹ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, "Aingo di nak ama Judaqa näva ama värhäm ama mor äm ma Tarsus pät ama ngärhäktka ma Silisia qärqomni i ama ruvek moe di sa rhat dräm ma äm. Var ngi qyiradeng na ngo iva ngua rhamän särha ama ruvek?"

⁴⁰ Bä nga qa rha ama rhares nage qä narhoerqa dä ma Pol qa siqutmät na aa rhäkt iva mänadin dä qä gulänqi näkt ka met bä qa mair mäni ama letaqäna. Bä nga rhoqoräkt i mänadin däm da moe dä

qat tamän särhäm da na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia,

22

¹ "Gua ruavek, aingän ngän nä gua morta, as ngäni nari, va ngu rhäväksäs mamär bä ba ngän i nak kaku ngua slava nä guani."

² Bä nga rha nari i qat tamän särhäm da na ama Judaqäna arha enge dä soknga mänadin däm da mamär. Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,

³ "Aingo di ama Judaqa na ngo. Rha sa ngo e ma Tarsus pät ama ngärhäktka ma Silisia näkt mor ngo di rhe mät tom däkt ama värhäm ma Jerusalem. Ma Gamaliel di mudu gua morqa i qale ngo va aa rem sa ama rhusu bä qa su ngo mamär sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ba aut mamäkkäna. Bä aingo di ama qrot gu snängaqa mäni ma Ngämuqa rhoqor ngän moe rhäkt.

⁴ "Dap mudu di nguat dräm ngu sangäm na ama ruvek mavängam bä dängdäng i rhit näp kärarhani i rha nämäni ma Iska i ma Jisas. Ngut sangar ma rha i evop dä gamoe bä ngut päs mät arhä rhäkt na ama sengäna näkt ngut don ma rha säva ama tpäskiarharhäng ⁵ bä qosaqi ama pris ama vit na qa qä na ama Judaqäna arhä narhoerta diva rhi qoaräs na ngän i ngätki na ngo. Bä qäqi ngua rha ama abuqitnäk kärqitnäkni i sa rha säm bäm itnäk bä ba ama Judaqäna e ma Damaskus. Dä soknga ngu nasäng iva nguat tet sae sä iatnäqäkt ama abuqitnäk ivakt iva ngu sangar mät na ama qatnanaktpämda qärarhani i qale rha e bä va ngua rhet sä rha sarhe ma Jerusalem säva ama tpäskiarharhäng bä va rhi sangäm na rha.

⁶ "Näkt nga nguat tet bä sa glaqot nä ma Damaskus toqoräkt di sa qorhäs na ama mäniquänng dä ama neraqa qäraktni i erait mät ka masirhat kä sen masägos namet a ngo. Qa män na rhävuk näda ama usäpki arha ron. ⁷ Bä arpus na ngo samäk sävät ivät näkt ngua nari ama eginga i qat tamän särhäm ngo rhoqortäqyia, 'Sol, Sol, mäniekt bä ngi sangäm na ngo mavängam?'

⁸ "Dä ngua snanbät toqortäqyia, 'Engeska, auge na nge?'

"Dä qa muvät toqortäqyia, 'Aingo ma Jisas nae ma Nasaret kärak na ngo rhäkt i ngi sangäm na ngo.' ⁹ Gua ruavek kärarhani i ngu na rha di rha lu ama neraqa sokt di qaku qunäga vät a rha sä iaqäkt aa eginga qäraktni i qat tamän särhäm ngo.

¹⁰ "Dä ngua snanbät sä qa rhoqortäqyia, 'Engeska, va ngu lu ngua mäsan?'

"Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, 'Ngia rhāranas näkt ngia rhet bä sae ma Damaskus dä ama ruqa va qä qoar na nge sävät ama lat kärängättni i mudu ngua muqunän bät a nge iva ngiat tualat na ngät.'

11 Dä gua ruavek ta er nanokt ngo i rhit sangar dä ngua rhäkt inguna ngua säsur nage ama neraqa ama qrot ka bä ut met bä sae ma Damaskus.

12 “Dä ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Ananias di qat tas e qärak i qa vodäm mes mamär sage ma Ngämuqa bä vasägos dä qat tet nasot ma Ngämuqa aa Muräkt. Näkt ka di ama Judaqäna moe nae ma Damaskus di rhit kjudrir sävät a qa. 13 Di qa män gem ngo bä qa mair dä gua sdäm näkt kä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Sol, gua ruaqa na nge, rhäkt diva qunäga mät gi saqong.’

“Dä qoki vät iomäkt ama qäväläm dä qunäga mät gu saqong bä nguät nañäm. 14 Dä ma Ananias kä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Aut mamäkkäna arhä Ngämuqa sa qa muqunän bät a nge iva ngiat dräm aa snängaqa dä va ngi lu iaqäkt kärak i ama Räkka na qa näkt pa ngiat nari ama enge qärangätni i vulpuk sä ngät nämät aa vängi. 15 Bä va ainge diva ngi sameng na ama engätki sävät a qa bä ba ama ruvek moe sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ngia lu irhong bä ngia nari irhong. 16 Näkt täkt diva qaku ngi naqtsäs pät a nas. Ngia rhäranas bä ngi rha ama baptais dä va ngi qumär nas sä gia vuirhong doqoräkt i ngi nagukt nä ma Engeska aa ngärhipki sä nas.’

17 “Bä nga rhoqoräkt i evär däm ngo bä sae ma Jerusalem säva ama ansäspämgi ama mor qi bä ngu nän dä ngua lu ama nämänämgi 18 bä ma Engeska qat tamän i qä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngi lir! Ngia rhet nae ma Jerusalem däkt inguna ama ruvek diva qaku rhi natnanakt nä gi sameng sävät a ngo.’

19 “Dä ngua muvät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Engeska, tärhae rhäkt ama ruvek di rhat dräm na ngo i nguät dräm nguät tune na ama mämairväm i ngut sangarmät na ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na nge bä ngu arhäktgyäm sä rha dä ngut päsarhäm da va ama tpäskiarharhäng. 20 Bä nga rhoqoräkt i rhi veng ma Stiven gärakni i qat dräm gä sameng sävät a nge di aingo di nguät mair e bä ngut tares pät iangärhäkt ama lat angärha rhäng dä ngut lu vät iarhakt arhä boi qärrarhae i rhi veng ga.’

21 “Dä ma Engeska qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet. Va ngu rhäk na nge sa gläius sage ama Jentailqäna.’”

Ma Pol Qä Na Ama Romgäna Arha Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa

22 Qä gulänqi na ama ruvek di rhat nari manas pät ma Pol i qat tamän bä dängdäng i qa qoar i sa ma Ngämuqa qa rhäk na qa sage ma Jentailqäna. Dä qa ruvek ta sek sa arhä qän i rhit nästäm doqortäqyia, “Urhi veng ga! Saqi as kale qä natdäqäm!” 23 Bä nga rhoqoräkt i rhit nästäm dap tit don na arhä

boi ama uiu ngät navono nävät a nas dap tit don na ama rhabuqi mät a leqäs.

24 Dä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär qa rhäkne iva rha rhon sä ma Pol säva arha vätki bä va rha rhäranäs ka dä va rhi qyarmät na qa mamär ivakt iva qä narhoerqa qä räm i nävät agiqa iaqäkt bä ama ruvek tit nästäm bät a qa rhoqoräkt.

25 Bä rhoqoräkt i rhit kop pät ma Pol ivakt iva rha rhäranäs ka dä qä qoar na akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärakni i qat mair e rhoqortäqyia, “Nga maräkt gem ngän doqoräkt iva ngän dāranäs anga ruqa qärakni i ak na qa nämäni ama Romgäna dap kaku ngätki sävät a qa sä guani?”

26 Bä nga qärak ka nari rhoqor täkt dä qa met bä sage aa narhoerqa mamär bä qa märhamän bät ka enge nage ma Pol i qa qoar toqortäqyia, “Qale ngiat tualat toqoräkt! Rhak täkt ama ruqa di qa nämäni ama Romgäna.”

27 Dä qä narhoerqa mamär qa met bä sage ma Pol dä qa snanbät toqortäqyia, “Ngi qoar na ngo, nga ainge di nge nämäni ama Romgäna?”

Dä ma Pol qa muvät i, “Ari, nak ngätki rhoqoräkt.”

28 Dä qä qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Aingo di ngua voda ama ligär masirhat sä nas ivakt iva ak na ngo nämäni ama Romgäna.”

Dä ma Pol qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak gu mamäqiom di iom nämäni ama Romgäna bä äkt i ngua män i akni na ngo di nävät a iom.”

29 Dä qä ulaqimärharhärhäkt kärarhani i mai gre rha rhäkmu na nas iva rhi qyarmät na qa di rha len dä rha lir ta met nävät a qa bä sa rhänamuk. Bä qosaqi qä narhoerqa mamär di qa len inguna nak as ka räm i ma Pol di qa nämäni ama Romgäna sokt di qa rhäkne iva rhi qop mät ma Pol aa rhäkt na ama seniom.

Ma Pol Qa Mair Da Ama Gulänqi Na Ama Judaqäna Arhä Narhoerqa Arhä Saqong

30 Sokt di qä narhoerqa di nani a qa iva qä räm mamär i ama Judaqäna di nani a rha iva rhi rhäksärhä ma Pol vät agiqa dä soknga qale bä duququ dä qa rhäväkt sä ma Pol dap ka voda ama enge nani ama priskäna ama moräs na rha näkt ma Sanedrin bä västämne na rha. Näkt ka män sä ma Pol bä qa mair na qa da arhä saqong.

23

1 Ma Pol qa näm maräkt sävät ma Sanedrin dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, nguät nari i sävät tak täkt ama qunäga di sa ngua mäqäne dä mamär nä ma Ngämuqa aa lat.”

² Ama vit na qa ama pris ma Ananaias ka voda ama enge bā rha arhāktgyām sā ma Pol aa vāmgi nāvāt iangārkhākt ama enge qārāngātñi i sa qa rhon na ngāt. ³ Dā ma Pol qa qoar nā ma Ananaias toqortāqyia, “Ainge diva ma Ngāmuqa qā sangām na nge inguna ngiat tamān bāt ma Ngāmuqa aa enge nākt kaku ngiat tualat parhām ngāt. Ainge di rhoqor ama nāpka aa liqi qārāktñi i sa rha vuvur da arha vām na ama qulumgi bā qoki sa ama mār vono. Bā ngiat muqun ākt ivakt iva ngiat turākt pāt a ngo varhām ma Ngāmuqa aa Murākt sokt di nak pop ainge di ngi anbetāk māni ngāt inguna ngia qoar na rha bā rha arhāktgyām sā ngo.”

⁴ Iarhakt kārārahae i rhat mair e glaqot nā ma Pol di rha qoar na qa rhoqortāqyia, “Qale ngit tākne vāt ma Ngāmuqa aa pris ama vit na qa!”

⁵ Dā ma Pol qa muvāt toqortāqyia, “Gua ruavek, mai qaku nguat drām i ama vit na qa ama pris iaqākt inguna ma Ngāmuqa aa enge qārāngātñi i sa mudu rha sām a ngāt di ngāt tamān doqortāqyia, ‘Qale ngiat tamān mava na ama tpāskinaqa qārāktñi i qā rhoer nanokt gia ruvek.’”

⁶ Bā nga ma Pol qa rām i iarhakt ma Sanedrin di vāstāmne na ama Farisiqāna dā qosaqi arhani ama Sadyusiqāna dā qa nās sāvāt a rha rhoqortāqyia, “Gua ruavek, aingo di ama Farisiqa na ngo bā gu mamākkāna di ama Farisiqāna. Nguat mair va ama murākt dinguna nguat nanakt i ma Ngāmuqa va qa rhāranas na ama nāpta mugas kre dāngdāng.”

⁷ Bā nga ma Pol qa mārhamān bāt iangārkhākt ama enge bā rhāksot dā ama mārānga qa mām māngurāp mā rha i rha mārhamān bāt ama enge sāvāt a ne i ama Farisiqāna sāvāt ama Sadyusiqāna. ⁸ Rhoqorākt dinguna ama Sadyusiqāna di qaku rhat nanakt iva ama ruvek ta rhāranas nāmāt ama tñāpki bā qaku rhat nanakt i ama enselqāna bā anga iaus nga e dap ama Farisiqāna di rhat nanakt i iarhongākt moekt di ngāktki nā irhong. ⁹ Bā ama tḡulingi ama mor qi qia māranas bā arhani ama Skraipkāna qārārhani i qosaqi rha nāmāni ama Farisiqāna di rha mair bā rhi nasāng i rhit nāstām ma ama qrot. Dā rhi qoar toqortāqyia, “Qop kaku ut mām bāt anga vuūni vāt tārhak ama ruqa. Nguarām ngāktki i anga qloqaqa ura anga ensel qa mārhamān sārham ga.”

¹⁰ Bā nga ama mārānga māngurāp mā rha di sa qa māranas masirhat dā ama ulaqimārharhārkhākt arhā narhoerqa mamār di qa len sā ma Pol i varis ti naveng ga māngurāp mes. Dā qa voda ama enge bā ba ama ulaqimārharhārkhākt iva rha rhet samana bā va rhi rha ma Pol nage ama

gulañgi na arhā qrot nākt pa rha rhet sā qa bā sāvā ama ulaqimārharhārkhākt arha vātki.

¹¹ Nākt nga duququ nāp bāngagi dā ma Engeska qa mair glaqot nā ma Pol dā qā qoar toqortāqyia, “Qale qānāskānes nge. Sa ngia sameng na ama engāktki sāvāt a ngo rhe ma Jerusalem dā va qosaqi ngi sameng na ama engāktki sāvāt a ngo e ma Rom.”

Ama Judaqāna Rha Mārhamān Sārham Ne Iva Rhi Veng Ma Pol

¹² Nākt kale bā duququ vāt duququs dā vāstāmne na ama Judaqāna bā rha murākt pāt ama snāngaqa i rha musārhamēs iva qaku rhi namās dā rhi nanakt bā dāngdāng iva rhi veng ma Pol. ¹³ Ama rhodām sā rha dā iaqyākt ama gulañgi arha ron di ngā met e na ama ruom ama udiom. ¹⁴ Rha met bā sage ama morās na rha ama priskāna rhi na ama morta dā rhi qoar na rha rhoqortāqyia, “Ut musārhamēs ma ama qrot iva qaku ut namās dā ut nanakt bā dāngdāng iva urhi veng ma Pol. ¹⁵ Bā rhākt di nani a ut iva aingān ngān nā ma Sanedrin ba ngāni nān gā narhoerqa mamār bā ba ama ulaqimārharhārkhākt iva vuk sā qa sā ma Pol iva mairaska iva ngāni rām mamār sā qa nārha aa mārānga. Dap pa aiut diva urhi rhākmu na nas saivuk sāmāni iska nani a qa iva nga i qat tet iva sarhe dā va urhi veng ga.”

¹⁶ Nākt kinak nga ma Pol aa qārhamāsaqa qa nari sāvāt arhā snāngaqa dā qa met bā qa qoar nā ma Pol va ama ulaqimārharhārkhākt arha vātki. ¹⁷ Dā ma Pol qa mes akni ama narhoerqa bā ba ama handret na rha ama ulaqimārharhārkhākt bā qa qoar na qa rhoqortāqyia, “Ngia rhet sā rhaerhak tākt ama rhoemga sage angān narhoerqa mamār ivakt iva ama rhoemga qa rhamān sārham ga na ama engini.”

¹⁸ Dā soknga qa met sā qa sage qā narhoerqa mamār. Dā qā ama ulaqimārharhārkhākt arhā narhoerqa kā qoar na aa narhoerqa mamār toqortāqyia, “Ma Pol qārāktñi i sa rha mu qa va ama tpāskiarharhāng di qa rhāktne nani a ngo nākt ka qoar na ngo iva ngua rhet sā rhak tākt ama rhoemga sagem nge ivakt iva qā qoar na nge na ama engini.”

¹⁹ Dā ama narhoerqa mamār qa sangar dā qa rhoemga aa rhākt bā qa ar da aa rhākt sa rhāmuk nākt kā snanbāt sā qa rhoqortāqyia, “Ngu lu agi engini ianiākt kārqāni i nani a nge iva ngi qoar na ngo nā ini?”

²⁰ Dā qa rhoemga qā qoar toqortāqyia, “Ama Judaqāna sa rha rhāres ba ne iva rhi nān nge iva ngia rhet sā ma Pol ivakt iva qa rhair dā ma Sanedrin arhā saqong duququ iva mairaska i nani a rha iva rhi qyarmāt na qa ivakt iva rhi rām ama engāktki sāng aa rhāng. ²¹ Sokt di qale ngi nanari nāmāt ta

inguna ama gamoe va rha rhair māni is nani a qa qārārhani i ama rhodām sã rha di ngã met e na ama ruiom ama udiom. Iarhakt di sa rha musãrhãmes iva qaku rhi namãs dã qaku rhi nanakt bã dãngdãng iva rhi veng ga. Bã rhãkt di sa rha rhãkmu na nas nãkt sa sokt kale rha nani gi nga snãngaga varhãm arha nãn.”

²² Dã qã narhoerqa mamãr qa mugem ga i qã qoar na qa rhoortãqyia, “Qale ngi naqoar na aung i sa ngia mucunãga vãt a ngo nã rhangãt tãkt ama enge.” Nãkt ka rhãk na qa bã qa met.

Rha Rhãk Nã Ma Pol Sage Ama Tpãskinaqa Ma Feliks

²³ Dã qã narhoerqa mamãr qa rhãkne nani aiomni aa narhuiriom gãrqiomni i asãgãk asãgãk nãvãt a iom di qã rhoer nanokt ama handret na rha ama ulaqimãrharhãrhãkt nãkt ka voda rha ama enge bã ba iom doqortãqyia, “Ini rhãkmu na anga udiom anga handrediom na anga ulaqimãrharhãrhãkt nãkt anga ruvek ama dãvaung na rha dã ama ngãrhãqyisem na rha ama ulaqimãrharhãrhãkt kãrãrhani i rhat drãm dat tuqun bãt ama hoskãna angãrha rhãng nãkt kosaqi sãvãt anga udiom anga handrediom na rha ama ulaqimãrharhãrhãkt kãrãrhani i ama qep mãt arhã rhãkt. Bã va ngãn det sae ma Sisaria mamãr vãt ama ngãrhãqyet da levaet nã irhong nãp bãngang. ²⁴ Dã qosaqi va ngãni rhãkmu na anga hoskãna bã bã ma Pol nãkt pa ngãnit lu vãt a qa mamãr bã dãngdãng i qa rhãn ge ama tpãskinaqa ma Feliks.”

²⁵ Nãkt ka sãm ama enge va ama abuqit bã bã ma Feliks kãrangãtmi i ngãt tamãn doqortãqyia, ²⁶ “Aingo ma Klodius Lisias di ngut tãk nã gu mãrmãrgem sagem nge, qamorãs na qa ama tpãskinaqa ma Feliks.

²⁷ “Erhak tãkt ama ruqa ma Pol di ama Judaqãna rha sangar a qa bã qorhãs iva rhi veng ga sokt di nak ngua rha ama mucunãga sãvãt a qa i qa di ama ruqa nãmãni ama Romgãna dã ngu nã gua ulaqimãrharhãrhãkt ut mãn bã ut mumaiar qa.

²⁸ “Dã nani a ngo iva ngu rãm ama engãtki i mãniekt bã rhit tãksãrhãm ga i qa slava dã ngua mair na qa da arhã Sanedrĩn arhã saqong. ²⁹ Bã nga sa ãkt dã ngua rãm i nak tat tãranas sãvãt a qa i rhat tu arhã snãng i sa qa slava na ama Judaqãna arhã Murãkt dap parhãm ama Romgãna arhã murãkt di qaku guaãm gãrqiomni i qa slava na ãm bã mai mamãr iva urhi vãsãrhãm ga bã qop urhi veng ga vãt a ãm angãt tpãs.

³⁰ “Nãkt nga ngua rha ama mucunãga sãng arhani ama Judaqãna arha rhãng gãrãrhani i rhit tãkmu na nas iva rhi veng ga dã ngua lir ngua rhãk na qa sagem nge.

Nãkt kosaqi ngua von da rha ama enge sãvãt iarhakt kãrãrhae i rhat tãranas sãvãt a qa iva rhi qoar na nge i mãniekt bã rhat tãranas sãvãt a qa.”

³¹ Dã soknga qã ulaqimãrharhãrhãkt ta met parhãm arhã narhoerqa aa rhãkne bã rha rha ma Pol bã rhi na qa rha met nãp bãngagi bã dãngdãng i sa rha mãn sã qa va ama vãrhãm ama mor ãm ma Antipãtris. ³² Nãkt kale bã duququ dã ama ulaqimãrharhãrhãkt kãrãrhani i rhat tet na arha qar di rha qyiradeng na ama ulaqimãrharhãrhãkt kãrãrhani i rhi ngang bãt ama hoskãna angãrha rhãng iva rha rhet sã ma Pol dap evãr dãm dã bã sãva arha vãtki e ma Jerusalem. ³³ Bã nga qārārhani i rhat tet sã ma Pol bã rha mãn e ma Sisaria dã rha voda ama abuqit bã ba ama tpãskinaqa nãkt ta vodã ma Pol sãva aa rhãkt.

³⁴ Dã ama tpãskinaqa qa mes pã qa abuqit dã qa snãnbãt i ma Pol i qa nãva agi a ngãrhãkta. Bã nga qa rãm i nak ka di nae ma Silisia ³⁵ dã qa qoar toqortãqyia, “Qale bã iarhakt kãrãrhae i rhat tãranas sãvãt a nge rha rhãn de dã va ngu nari arha enge bã qosaqi gi muvãtki sãvãt a ngãt.” Nasot dã ma Feliks ka voda ama enge iva rha rhu ma Pol vã ma Herot aa vãtki nãkt pa rhit lu vãt a qa mamãr i varis kã nang masirhat nae.

24

Ma Pol Qa Mair Dã Ma Feliks Aa Saqong E Ma Sisaria

¹ Nãkt nga nasot ama ngãrhãqyet ama qunãng dã ama vit na qa ama pris ma Ananias ka met mãmane bã sae ma Sisaria qã na arhani ama Judaqãna arha morta nãkt sãvãt arha vãmginginaqa qãrakni i rhat tes ka i ma Tertulus bã rha mãrhamãn bãt arha enge sãvãt ma Pol dã ama tpãskinaqa ma Feliks aa saqong. ² Bã nga rha mes ma Pol bã savuk sãva ama murãkt dã ma Tertulus kã nasãng i qat tamãn bãt ama Judaqãna arha enge sãvãt ma Pol va ama murãkt i qã qoar toqortãqyia,

“Qamorãsnaqa ma Feliks, vãt tak tãkt ama ngãrhãkta rhage rhage di sa ngiat tualat nãvãt ama mãdrãm ama mãr ngãt bã ngã met sã ut sa ama bulap da ama rhodãm angãrha ron mauiu. Bã ama rhãqãp ama qutsasorhane qãrangãtmi i ama mãr ngãt di sa ngã mãranas bã bã ut. ³ Dã ut tes ama mãrmãrgem masirhat sagem nge inguna nãvãt iangãrhãkt gia lat moekt toqorãkt. ⁴ Qaku nani a ngo iva ngu natkut sã nge dap tãkt di ngut sãm ama gaini na nas sãp gia rem nãkt ngu nãn nge iva ngi nari i u rhamãn bãt aurha enge maqãlak sãvãt ma Pol.

⁵ “Ut drãm sãng dak tãkt ama ruqa aa rhãng i nak kat drãm gã slava mamãr bã

qat tāranas na ama inirqi māngurāp ama Judaqāna vāt ama ivātki moe. Bā qa di akni na qa ama narhoerqa bā ba ama gulāñgi na ama Nasaretkāna* 6-7 bā qāqi qa siqut iva qat tualat mava va ama ansāspāmgī ama mor qi dā soknga ut sangar a qa.† 8 Ngakt bā nga qoki nge marākt ngi qyarmāt na qa mamār dā mamār iva ngia rhān bāt ama engātki sāvāt tangāt tākt ama enge sāvāt a qa.”

9 Dā qā Judaqāna arha morta rha mon sa arha engirhong sae sāvāt ama enge i ma Tertulus bā rhāktuk pāt a rha i rhi qoar i ngātki sāvāt ma Pol.

10 Bā nga rhoqorākt i ama tpāskinaqa qa siqutmāt bā bā ma Pol iva qa rhamān dā qat tuvāt toqortāqyia,

“Nguat drām i ainge di ama matnāvāmmenaqa na nge da ama rhāqāp ama qoeo angārha ron bā rhak tākt ama ngārhätkka bā äkt i rhākt di mār gem ngo iva ngua rhair sārham mes nā gu nga enge dā gi saqong.

11 “Nak kop mārmasās iva ngi rām ama engātki di rhoqortāqyia, nak kre rhāmane dā ngua met sae ma Jerusalem sāva ama ansāspāmgī ama mor qi ivakt iva ngu ansās sage ma Ngāmuqa bā nak kop as tāqyerhäkt di as kaku ut met e na anga ngārhäqyisem da udiom na anga qunāng. 12 Erhārha rhākt kārharhae i rhat tamān bāt ama enge sāvāt a ngo di qaku rha mār bāt a ngo ngu na aung i un dāranas sāvāt a ne ura ngu nasāng na anga inirqi māngurāp ama ruvek pa ama ansāspāmgī ama mor qi ura va ama māmaivām ura rhage rhage māt ama vārham. 13 Bā äkt i rhākt di qaku mamār vāt a rha iva rhi namān bāt anga engātki nāvāt arha enge sāvāt a ngo.

14 “Dap pa ngua rhamān mamār sāvāt a nas tākt. Aingo di nguāt drām ngu nānsās sage aut mamākkāna arhā Ngāmuqa dā qosaqi nguāt drām ngut pās ma Iska i ma Jisas aa rhāng. Dā rhaerhārhani ama Judaqāna di rhi qoar i iarhakt ama ruvek di arha ansās di qaku ama rākt ngāt. Sokt di nguāt nanakt nā iarhongākt moe qārqrhong i sa mudu rha sām irhong bā ma Ngāmuqa aa Murākt bā qosaqi ma Ngāmuqa aa vāmginarha arha enge qarāngātni i mudu rha sām a ngāt. 15 Nākt aingo ngu na rhaerhārhae ama gamoe marākt di ut moe ut katnanakt ama sāgāngāt iva mugas i

dāngdāng dā ma Ngāmuqa va qa rhāranas na ama nāpta moe qarārhani i ama vu rha dā ama rākt ta. 16 Bā äkt i vasāgos dā rhāktuk pāt a ngo iva nguāt mair na ama isiska sādā ma Ngāmuqa aa saqong dā sādā ama ruvek arhā saqong.

17 “Bā rhākt di sa ngua mār sae ma Jerusalem nasot ama qoeo ama marheka na ngāt i qaku nguāt dān e. Bā ngua mār sa angātni ama ligār bā ba ama tlākta māngurāp gua ruvek ama Judaqāna. Dā qosaqi ngua mār ivakt iva ngu von da angātni ama vodāmes pa ama ansāspāmgī ama mor qi. 18 Bā rha mār bāt a ngo rhoqorākt i nguāt tualat toqorākt pa ama ansāspāmgī i sa ngua qumār nas parhām ama Murākt. Dā qaku rha mār gem ngo ngu na anga gulāñgi bā qop kaku rha mār bāt anga inirqi e.

19 “Dap arhani ama Judaqāna nāva ama ngārhätkka ma Esia di sāvāt a rha e rhoqorākt di nak kārārhani iarhakt i mai va rha rhair te dā gi saqong bā va rhi qut mā ngo na arha anga enge i vadi mai äkt kre va arha anga enge sāvāt a ngo. 20 Dap ngakt bā va ngi snānbāt sārharha rhākt ama gamoe diva rhi qoar i sa qaku rha mār bāt anga vu ngāt anga lat kārāngātni i ngua mualat nā ngāt toqorākt i rha mair na ngo dā ma Sanedrin arhā saqong e ma Jerusalem. 21 Sokt di ngua mualat na ama sāgom di rhoqorākt i nguāt mair da arhā saqong bā ngua nāstām doqortāqyia, ‘Nguāt mair va ama murākt dinguna nguāt nanakt i ma Ngāmuqa va qa rhāranas na ama ruvek nāmāt ama tñāpki.’”

Qoki As Tat Sangar Ma Pol

22 Sokt di ma Feliks dinguna äkt i qat drām mamār sāvāt ma Iska i ma Jisas dā qa rut na ama murākt dap kā qoar toqortāqyia, “Qale bā sa nga ama narhoerqa mamār bā ba ama ulaqimārharhārhäkt ma Lisias ka rhān dā sa ngu vodā gu nga snāngaqa sāva angān murākt.” 23 Nasot dā qa voda ama enge ba ama narhoerqa bā ba ama handret na rha ama ulaqimārharhārhäkt iva rhit lu vāt ma Pol mamār sokt diva rhat tuisiska vāt a qa maqālāk näkt tit kyiradeng na aa ruavek iva rhit nāmdām nārham ga dā va rhat tatnārham ga sa aa tlāqa.

24 Nasot angātni ama qunāng dā ma Feliks kā na aa egutki ma Drusila in mār. Qi di ama Judaqi. Bā qa rhākne nani ma Pol bā ma Feliks ka nari qa i qat tamān sāvāt ama qatnanakt māni ma Jisas ma Krais. 25 Näkt

* 24:5 ama gulāñgi na ama Nasaretkāna Rhat tes ama qatnanaktpāmda i ama Nasaretkāna inguna iaqākt kārak i qa nasāng na rha di ma Jisas nae ma Nasaret. † 24:6-7 Ma Luk ka sām dakt tākt aa abuk näkt nasot ama qāvālām ama qot ām dā arhani ama ruvek di rha sām ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhāni ama qāngārini angāt kāvālām nāmāni ma 6 dā ama qāngārini moe ma 7 näkt ama qāngārini angāt kāvālām nāmāni ma 8 di qosaqi rha sām irhong sae. Dā nani a ut iva u rhatnāvāmmē na qa vārham aut Murākt 7 sokt di ama ulaqimārharhārhäkt arhā narhoerqa mamār ma Lisias di qa mār bā qa rha ma Pol nāva au rhākt na aa qrot ama mor ngāt. 8 Dā qa rhākne iva anga ruvek kārārhani i nani a rha iva rha rhair sāvāt ma Pol di mamār iva rha rhair sāvāt a qa dā gi saqong.’

nga ma Pol qät täväktsäs sävät ama ruqa iva aa iar diva ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong dä qosaqi va ama ruqa diva qät päsärha ama släqyige ige angät snängaqa näkt kosaqi qa rhäväktsäs sävät ma Ngämuqa aa matnävämne iva as mugas ngä rhän dä ma Feliks ka len dä qa goar toqortäqyia, “Sa qule läkt! Rhäkt diva ngia rhet. Ngäkt bä nga isiska vät a ngo qäsnia dä saqi as pa ngu rhäkne nani a nge.”²⁶ Ngätkki i ma Feliks di qät len nävät ama enge iangärhäkt kärangät i ma Pol qat tamän bät a ngät sokt di nak kop pät iomäkt ama qäväläm di nani a qa iva ma Pol qä ngaip i qä von ga rha anga ligär iväkt iva qä rhäväkt sä qa. Bä äkt i vasägos dä qät täkne nani ma Pol bä qä na qa in damän särhäm ne.

²⁷ Näkt nga nasot ama quiaiom ama udiom dä ma Porsius Festus ka qutsasot ma Feliks bä ama tpäskinaqa na qa. Näkt toqoräkt i qorhäs iva in it kutsasorhane dä ma Feliks ka qyiradeng nä ma Pol va ama ulaqimärharhärhäkt arhä luvät inguna nani a qa iva märmär ge ama Judaqäna nävät a qa ma Feliks.

25

Ma Pol Qa Nän Iva Qa Rhair Dä Ma Sisar Aa Saqong

¹ Ma Festus ka män säva ama ngärhätkka ma Judia näkt nga nasot ama dävaung ama qunäng dä qa met nämät ama värhäm ma Sisaria vävit bä sae ma Jerusalem ² bä sae dä ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama Judaqäna arhä narhoerta rha mair da aa saqong bä rha voda arha enge bä ba qa sävät ma Pol. Bä rhi nän ga ma ama qrot iva qa nari nämät ta ³ bä va qä rhäk nä ma Pol nae ma Sisaria bä sae ma Jerusalem. Rhat tualat toqoräkt dap nävät ama ngaip ka ama snängaqa i nak nani a rha iva rhi veng ma Pol mäni is. ⁴ Dä ma Festus ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ma Pol di rha väsärhäm ga e ma Sisaria bä va aingo di qorhäs iva evär däm ngo sae. ⁵ Dä mamär iva ngäni rhäk na angän anga narhoerta iva ngu na rha rhämene sae ma Sisaria iväkt iva nga grekt bä ngätkki sävät a qa sä guani dä mamär iva rhi rhaespät mät ka e.”

⁶ Bä nga nasot ama ngärhähqyet da dävaung ura ama ngärhähqyisem ama qunäng i ma Festus kale qa gem da e ma Jerusalem dä qa met mämane bä sae ma Sisaria. Näkt nga duququ dä qa mu ama muräkt näkt ka rhäkne nani ma Pol bä qa mair da aa saqong. ⁷ Bä nga ma Pol qa män dä ama Judaqäna qararhani i ar sä rha nae ma Jerusalem da ing namet a qa bä rhi nasäng i rhi sameng irhäm ga i qa mualat na ama rhäqöp ama lat ama vu ngät mamär sokt di iangärhäkt arhä rhäksärhäm di qaku ngätkki nä guani sävät a qa. ⁸ Dä ma Pol qa mair särhäm mes

i qä goar toqortäqyia, “Qaku ngua anbetäk mäni ama Judaqäna arhä Muräkt nä guani dä qaku ngua slava na ama ansäspängi ama mor qi nä guani dä qaku ngua slava nä ma Sisar nä guani.”

⁹ Sokt di ma Festus di nani a qa iva qä slamär na ama Judaqäna arhä sarem dä soknga qa snanbät sä ma Pol toqortäqyia, “Nga nani a nge iva ngia rhet tävit sae ma Jerusalem säva ama muräkt bä va ngia rhair e dä gu saqong iväkt iva ngu nari rhärhangät täkt arha enge sävät a nge?”

¹⁰ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Qaku, nak sa nguat mair vä ma Sisar aa mämuqunäs na ama muräkt täkt bä mamär iva ngi nari rhangät täkt ama muräkt sävät a ngo rhe. Bä nak kop ainge di sa ngiat dräm i qaku ngua slava na ama Judaqäna nä guani.” ¹¹ Dap ngäkt bä sa ngua mualat nä guani qärqäni i mamär iva ngu nöp pät ini angät tpäs di qaku ngut len ama tñäpki. Dap ngäkt bä ama enge sävät a ngo qärangätni i rhaerhärhae ama Judaqäna rha män sä ngät di qaku ngätkki na ngät sävät a ngo di qaku maräkt ge aung iva qä vodäm ngo bä ba rha. Bä rhäkt di ngu nän iva ma Sisar qä nari rhangät täkt ama muräkt.

¹² Bä ma Festus kä na aa narhoerta qararhani i rha nari ama muräkt ta märhamän särhäm ne sä ma Pol aa nän bä rhäksot dä ma Festus ka muqunäga i qä goar toqortäqyia, “Sa ngia nän iva ma Sisar qä nari gi muräkt bä äkt iva ngu rhäk na nge sage ma Sisar.”

Ma Pol Qa Mair Dä Ma Agripa Qä Nä Ma Bernaisi In Saqong

¹³ Nasot ama marheka na ngät ama qunäng dä ama vitnaqa ma Agripa qä na aa lätkki ma Bernaisi in män e ma Sisaria iväkt iva ini von da ain gutdrir sage ama tpäskinaqa ma Festus. ¹⁴ Bä nga vät ama rhäqöp ama qunäng i qali liom e ma Sisaria dä ma Festus ka rhäväktsäs bä ma Agripa sävät ama muräkt sä ma Pol.

Ma Festus ka goar toqortäqyia, “Akni ama ruqa rhak kärakni i as ma Feliks ka sangar särhäm ga bä qaku qa rhäväkt sä qa. ¹⁵ Nga ngua met bä sae ma Jerusalem dä ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama Judaqäna arhä narhoerta rha märhamän bät ama enge sävät ma Pol bä rhi nän ngo iva ngua rhuräkt pät a qa iva urhi sangäm na qa bä va qä nöp. ¹⁶ Dä ngua goar na rha i qaku maräkt parhäm ama Romgäna arhä qärhong doqoräkt inguna ama Romgäna arhä qärhong di as pa rha rhair nä sävetka va ama muräkt ge ama ruvek qararhani i rhit täksärhäm ga dä va rhi von ga rha ama släqyäs iväkt iva qä rhäkne vät iangärhäkt arha enge särhäm mes.

17 “Näkt nga ngua män ngu na rha rhe ma Sisaria dä qaku maesäs pät a ngo sa ama muräkt dap ngua mu ngät duququ näkt ngua rhäkne nani ma Pol iva qa rhon säväm ngät. 18 Bä nga qä Judaqäna rha mair ivakt iva rhit boda arha enge iva sävät a qa dä qop kaku rha rhäksärhäm ga na anga lat ama vu ngät masirhat kärangätni i mai nguat tu gu snäng iva rhi rhäksärhäm ga na ngät. 19 Sokt di nak kaku. Dap kinak tat tamän bät akni ama snängaqa sävät ama märänga qarakni i qa märanas mänguräp mä rha rhi nä ma Pol sävät arhä qatnanakt näkt kosaqi sävät ama ñäp ka ama ruqa qarakni i rhat tes ka i ma Jisas kärak i ma Pol qa qoar i qat däqäm.

20 “Dä ngua lu i qaku märmärsäs gem ngo iva ngua rhän bät ama engätki sävät iarhongäkt toqoräkt dä soknga ngua snanbät sä ma Pol ivar nani a qa iva qa rhet sae ma Jerusalem bä va qa rhair e va ama muräkt sä iangärhäkt arha enge. 21 Sokt di nga rhoqoräkt i ma Pol qa nän da ama muräkt iva qale ngät mäk iva nani ma Sisar iva qa qä nari ngät dä ngua rhäkne iva rhi väsärhäm ga bä dängdäng iva ngu rhäk na qa sage ma Sisar.”

22 Dä ma Agripa qä qoar nä ma Festus toqortäqya, “Nani a ngo iva aingo maräkt ngu nari iaqäkt ama ruqa.”

Dä ma Festus ka müvät pät a qa rhoqortäqya, “Duququ dä va ngi nari qa.”

23 Qale bä duququ dä ama ruvek tit boda arhä qutdrin ama mor ngät sage ma Agripa qä nä ma Bernaisi rhoqoräkt i init don säva ama vätki at käväläm ama mor äm gärqomni i ma väspästämne na ama ruvek e vä bäm in na ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerta mamär näkt sävät ama märän bäm da ama gamoe näva ama värhäm. Dä ma Festus ka rhäkne dä ama ulaqimärharhärhäkt ta män sä ma Pol savuk säp ka vätki at käväläm.

24 Dä ma Festus kä qoar toqortäqya, “Sagem nge ama vitnaqa ma Agripa bä sävät a ngän moe qararhani na ngän i qale ngän däkt gem ut, ngän moe ngäni lu rhak täkt ama ruqa qarakni i ama Judaqäna moe rha män gem ngo sävät a qa e ma Jerusalem dä qosaqi rha met bä rha män gem ngo rha ma Sisaria. Rha män sa arha enge sävät a qa näkt tit nästäm i rhi qoar i vadi mai va qä ñäp. 25 Sokt di ngua lu i qaku qa mualat na anga vuini qarqäni i mamär iva rhi veng ga vätki ini angät tpäs. Näkt nguna qa voda aa nän iva ma Sisar qä nari aa muräkt dä ngua mu gu snäng iva ngu rhäk na qa sae ma Rom.

26 “Sokt di as kaku nguat dräm iva ngu säm doqor mäniekt sage qa moräsnaqa nae ma Rom. Bä ma ngo i ngua rhäkne bä rha mon sä qa sarhe säda angän saqong moe dap pa qosaqi qa rhair dä gi saqong maräkt, ainge ama vitnaqa ma Agripa, ivakt iva nga urhi ñäm mamär dä rhangät täkt ama muräkt

angärha ron dä nak as kre i ngu rha anga müvätki dä va ngu säm anga engini sage ma Sisar. 27 Inguna nguat tu gu snäng i qaku maräkt gem ngo rhoqoräkt iva ngu rhäk na anga ruqa sage ma Sisar qarakni i ut päsarhäm ga dap kaku sa anga enge anga räkt ngät irhäm ga.”

26

Ma Pol Qa Sameng Sävät A Nas Bä Bä Ma Agripa

1 Dä ma Agripa qä qoar nä ma Pol toqortäqya, “Isiska vätki a nge iva ngia rhamän sävät a nas.”

Dä ma Pol qa siqutmätki na aa rhäkt näkt ka nasäng i qat tamän bät ama enge sävät a nas toqortäqya,

2 “Qavitnaqa ma Agripa, ainge di nguat nari gem mes i märmär gem ngo masirhat iva ngua rhair dä gi saqong ivakt iva ngu rhäkne särhäm mes nä gu nge enge sävät ama Judaqäna arhä rhäksärhäm sävät a ngo.

3 Bä märmär gem ngo masirhat dinguna ainge di ama mädrämga na nge masirhat sävät ama Judaqäna arhä qarhong bä qosaqi iarhongäkt kärqarhong i qaku sägäni na rha sä irhong. Bä äkt i rhäkt di ngut nok pät a nge iva ngi sangar ama bulap bä ngi nari ngo.

4 “Ama Judaqäna moe di rhat dräm gua iar mänasäng i ama rhoemga na ngo naimäk äkt pä gu ngärhätkka maräkt bä qosaqi e ma Jerusalem. 5 Bä nak tat dräm a ngo mauiu näkt ngäkt bä nga nani a rha di mamär iva rhi sameng mamär sävät a ngo i nak aingo di qale ngo i ama Farisiqa na ngo qarakni i nguat tet mamär varhäm aut katnanakt ama Judaqäna säda aut kärhong angärha ron. 6 Näkt ta mu ngo va ama muräkt täkt dinguna äkt i nguat nanakt na ama enge qarangätni i sa mudu ma Ngämuqa qa mu sage aut mamäkkäna na ngät.

7 “Qärangät ka enge na ama mumänaris iangärhäkt i ama ruvek pät ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel di rhat nanakt iva rhi lu i ama enge ngä rhu angät släqyige vätki a nas. Rhat nanakt dap ti saengäkt sa ama ansäs sage ma Ngämuqa qunäng näp bängang. Qamoräsnaqa ama vitnaqa ma Agripa, ama Judaqäna di rhat tair na ngo va ama muräkt di nak kop nävät tangät täkt gu qatnanakt. 8 Mäniekt bä arhani nävät a ngän di ngän du angän snäng i qaku mamär vätki ma Ngämuqa iva qa rhäranas na ama ruvek nämät ama tñäpki?

9 “Dap ngätki i mäqi ngo maräkt di nguat tu gu snäng ma ama qrot i mamär iva nguat tusar nä iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas ama Nasaretkka aa ngärhipki.

10 Bā qoki rhākamamāri i nguua mualat toqorākt e ma Jerusalem. Sa nguuat tualat pa ama priskāna ama morās na rha arhā qrot angārha rem i nguuat tu ama rhāqāp na rha ama qatnanaktpāmda va ama tpāskiarharhāng dā ak na ngo rhākt i sa mudu nguuat drām ngut tares pāt ama ruvek arha rhāng iarhakt kārarahe i rhi veng da. ¹¹ Bā ama rhāqāp nā imek dā nguuat tet bā nguuat don sāva ama māmairvām i nāva ākt bā sāva ākt bā ngu sangām na rha dā ngu siqut i nguuat tāqāne sā rha iva rhat tamān mava nā ma Ngāmuqa. Bā nak koki rhākamamāri i ngur qur masirhat bā qāqi nguuat tet nasot a rha bā sāva apni ama nañis ap ama vārhap bā ngu sangām na ama qatnanaktpāmda mavāngam e.

Ma Pol Qa Sameng I Qa Qutsasorhane Rhoqor Māniekt

(26:12-18 / Lat 9:3-19 / Lat 22:6-16)

¹² “Maos pāt aosni ama tmerhās toqorākt di nguuat tet sā iangārkhākt ama lat pa ama qrot angārha rem nage ama morās na rha ama priskāna iva sae ma Damasku. ¹³ Gua vitnaqa na nge, rhoqorākt di qorhās na ama māniqunāng dap ngu ngang barhām ama iska dā nguua lu ama neraqa na rhāvuk nāda ama usāpki arha ron gārakni i qā sen namet a ngo ngu nā gua ruavek nākt erait māt ka di masirhat i nak ka mām nāva ama qunāga aa uvās sa aa neraqa. ¹⁴ Dā arpus na ut moe samāk sāvāt ivāt dā nguua nari ama eguinga i qat tamān sārham ngo na ama Judaqāna arha enge rhoqortāqyia, ‘Sol, Sol, māniekt bā ngi sangām na ngo mavāngam? Qoki nge ngit bon nas ta ama mārānga ama mor qa rhoqorākt i ngiat tāranas sāvāt a ngo.’

¹⁵ “Dā nguua snanbāt toqortāqyia, ‘Engeska, auge na nge?’

“Dā ma Engeska qa muvāt toqortāqyia, ‘Aingo ma Jisas, kārak na ngo rhākt i ngi sangām na ngo. ¹⁶ Rhākt di ngia rhāranas bā ngia rhair nā gia qārismen. Nguua mām gem nge ivakt iva nguua rhuqunān bāt a nge iva ngiat tualat pā gua rem nākt pa ngi sameng mamār sāvāt agirhong gārqrhongni i sa ngia lu irhong nagem ngo rhākt bā va as pa sāvāt qurhong iva ngur qur a nge rhām irhong.

¹⁷ “Dā va nguuat tumaiari na nge nāmāt gia ruvek marākt dā nāmāt ama Jentailqāna. Ngut tāk na nge sagem da ¹⁸ ivakt iva ngu rhar māt arhā saqong nākt pa ngu evār dām dā nāva ama bāngangit bā sādā ama qunāga aa ron dā va ngu evār dām dā nāmāt ama qrot i ma Sānga bā sage ma Ngāmuqa ivakt iva nge rhat nanakt na ngo dā va ngu qyiradeng na arha vuirhong nākt pa nguua rhu rha māngurāp iarhakt kārarahe i sa nguua arñis na rha sage mes.’

¹⁹ “Sagem nge ama vitnaqa ma Agripa, bā ākt i nguua met parhām ama enge mamār

qārāngātni i sa nguua rha ngāt nāva ama nāmñāngi na rhāvuk. ²⁰ Sa nguua met parhām ngāt i narhoer dā nguua met sage ama ruvek e ma Damasku nākt sage ama ruvek e ma Jerusalem bā e ma Judia moe nākt kosaqi sage ama Jentailqāna. Nguuat tet dā ngu sameng bā bā iarhakt ama ruvek i mamār iva rhi nāpgoer na nas nākt pa rhit dong sage ma Ngāmuqa nākt pa rhat tualat na ama lat kārāngātni i ngārhi sāmaengātki i sa rha nāpgoer na nas.

²¹ “Bā nga rhoqorākt dā ama Judaqāna rha sangar a ngo va ama ansāpāngi ama mor qi bā rhi siqut iva rhi veng ngo di vāt tangāt tākt gua lat angāt tpās. ²² Sokt dinguna vasāgos dā qale ngo vā ma Ngāmuqa aa luvāt bā sarhākt sāvāt tak tākt ama qunāga bā ākt i nguuat mair tākt bā ngu sameng na ama engātki bā ba ama morāsna rha dā ama ruvek mavāngam doqorne. Qaku nguua mu guani savono sāvāt ma Moses kā nā ma Ngāmuqa aa vāmginarha arha enge angārha rhāng dap ut moe ut tamān bāt ama enge ama sāgāngāt sāvāt ama lat iva as ngāt dān ²³ doqor sāvāt ma Kraisi iva qa rhon sādā ama mārānga aa ron nākt nguua ama narhoerqa na qa iva qa rhāranas nāmāt ama tñāpki diva qā sameng sāvāt ama neraqa bā ba aa ruvek marākt dā bā ba ama Jentailqāna.”

²⁴ Bā nga rhoqorākt i ma Pol qāt tākne sārham mes nā iangārkhākt ama enge dā ma Festus ka nās tam ga masirhat i qā qoar toqortāqyia, ‘Pol, sa guani na nge mamār! Gi rhisu qārāngāt ama mor ngāt i ngit ta ngāt di iangārkhākt ngāt tu ama inirqi nā gi mādrām.”

²⁵ Sokt di ma Pol qa muvāt toqortāqyia, “Qamorāsnaqa ma Festus, nak kaku guani na ngo. Agirhong gārqrhongni i nguuat tamān bāt irhong di ama engātki nā irhong dā ama rākt irhong. ²⁶ Ainge ama vitnaqa di qunāga vāt a nge sā rhārhong dākt bā ākt i mamār vāt a nge iva nguuat tamān na ama isiska sāvāt a nge. Bā rhākt di nguuat drām i ainge ama vitnaqa di sa ngiat drām nā rhārhong dākt moe inguna sa irhong ngā mārānas da ama ruvek arhā saqong.

²⁷ “Gua vitnaqa ma Agripa, nguuat drām i ngiat nanakt na ama enge qārāngātni i mudu ma Ngāmuqa aa vāmginarha rha sām a ngāt.”

²⁸ Dā ma Agripa qa muvāt pāt ma Pol toqortāqyia, “Ngiat tu gi snāng iva dā rhom dākt ama qāvālām ama qot ām angārha ron diva ngia rhāqāne dā mamār na ngo iva ngut pās ma Kraisi aa rhāng?”

²⁹ Dā ma Pol qa muvāt toqortāqyia, “Nāma dā ama qot ām ama qāvālām ura ama uuu ām ama qāvālām sokt di nguua nān sage ma Ngāmuqa iva ainge bā sāvāt tārha rhākt moe qārarahe i rhat nari ngo rhāqyerhākt diva ngān dān doqor ngo dap kaku nani a ngo iva rhit kop māt angān dākt na ama sengāna rhoqor ngo rhākt.”

³⁰ Dä ma Agripa qa märanas kä na ama tpäskinaqa dä ma Bernaisi näkt sävät iarhakt moe qärarhae i mai rhat muqun gem ga. ³¹ Bä vuk sä rha näp ka vätki at käväläm dap tat tamän sä mängurap mä ne rhoqortäqya, “Rhak täkt ama ruqa di qaku qat tualat nä guani qärqäni i mamär iva rhi väsärhäm ga ura rhi veng ga väti ini angät tpäs.”

³² Dä ma Agripa qä goar nä ma Festus toqortäqya, “Vadi mai qaku ma Pol qä nanän da ama muräkt iva ma Sisar qä nari ngät dä mai mamär iva ngia rhuissiska väti a qa rhäkt.”

27

Ma Pol Qa Met Mät Ama Mlauski Ama Mor Qi Iva Sae Ma Rom

¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Festus ka muräkt iva u rhet pä garäska säva ama ngärhäkta ma Itali dä ma Pol qä na arhani qärarhani i rha näva ama tpäskiarharhäng di rha vodäm da säva ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt aa rhäkt. Qa di rhat tes ka i ma Julius näkt ka nämäni arhani ma Sisar aa ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tes ta i ama Ogastaskäna. ² Dä ut ton na nas sämät ama mlauski ama mor qi qäraktni i qia män näva ama värhäm ama mor äm ma Adramitium gäaraktni i rhit täkmu na qi iva qia rhet sävät ama ivärhimek päti garäska aa väm bät ama ngärhäkta ma Esia dä ut märanas bä urhi ngang bät garäska aa rhäng. Dap toqoräkt di ma Aristarkas di qä na ut. Qa di ama Masedoniaqa qäraktni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika.

³ Näkt nga duququ dä ut män e ma Saidon dä ma Julius ka rhäväkt sä ma Pol ivakt iva qa rhet sage aa ruavek ivakt iva rha rhatnärhäm ga varhäm aa tläqa. Ma Julius ka lavuqi na qa bä qa mualat toqoräkt. ⁴ Näkt nae dä saqi ut met päti garäska aa rhäng bä ut met säng ama urqa ma Saiprus aa rhäng i urhi ngang bät iagekt di ama mär ige inguna vä rhage di ama laurqi ama mor qi sävät a ut. ⁵ Mamär dä urha ang mananamuk dä garäska aa ron bä urha ang bät ama garäska aa rhäkt päti ama ngärhäqyiom ma Silisia dä ma Pamfilia bä ut mair e va ama värhäm ama mor äm ma Maira va ama ngärhäkta ma Lisia. ⁶ Sae dä qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qa män bät aktni ama mlauski ama mor qi nae ma Aleksandria näkt kiati tet iva sae ma Itali dä saqi qa mu ut mät ki.

⁷ Urhi ngang maqälak maqälak da ama rhäqäp ama qunäng angärha ron nage ama laurqi bä ut na ama qrot äm ama qäväläm nani a ne rhoqoräkt i urhi ngang bät ama garäska aa rhäkt glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Nidus. Bä ama laurqi ama qrot ki qia mäqäne dä mamär na ut bä qaku

mamär iva ut namet toqoräkt dä soknga urha ang bä ut met säng ama urqa ma Krit aa rhäng dage da ama urqa aa väm ma Salmone nämät ama laurqi at krot. ⁸ Bä ut na ama qrot nani a ne dap urhi ngang bät ama garäska aa rhäkt bä ut män bät ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ma Narimqi ama Mär Qi glaqot na ama värhäm ama gaini na äm ma Lasea.

⁹ Ut tar sa ama rhäqäp ama qunäng bät garäska aa rhäng nage ama laur ama mor ngät bä aurha tmerhäs di sa ama tänpki qiat mair väti a äs inguna ani di sa ut met e na ama qunäga qäraktni i ama Judaqäna rhat dräm dä teranot päti a qa i äkt di ama garäska qat dräm gat täranas masirhat. Dä soknga ma Pol qa nasäng i qat tugem i qä goar toqortäqya, ¹⁰ “Aruvek, nguat lu i rhos täkt aurha tmerhäs diva anga märänga ama mor qa qa rhän bät a ut dä äs angärha ron bä mänaris iva qäbäs na ama mlauski dä ama gunän dä qosaqi aiut diva qäbäs na ut.” ¹¹ Sokt di qä narhoerqa bä ba ama ulaqimärharhärhäkt di qaku qa nari nämät ma Pol dap kinak ka met sage ama ruqa qärak i qat turäkt ta ama mlauski qä na ama ngärhik nämät ama mlauski dä in goar na qa iva qop pa rhat tet.

¹² Inguna ani di ma Narimqi ama Mär qi di qaku ama mär äs ama ivärhäs iva qale rha e dä iangärhäkt ama soeng angät kunäng angärha ron. Bä äkt i ama rhäqäp na rha nävät a rha rha mu arhä snäng i qop pa rhat tet parhäm arha iska i nani a rha iva rha rhän e ma Finiks bä va qale rha e dä ama soeng angät kunäng angärha ron. Ma Finiks di ama narimqi e ma Krit näkt iaqyäkt ama narimqi di qiat narhong sävät iglem moe i säda ama laurqi at känak sävät sael dä qosaqi säda ama laurqi at känak sävät a märmär.

Ama Laurqi Ama Mor Qi Vä Garäska Bä Qia Märanas Na Ama Vaeng Ama Mor Ngät

¹³ Bä nga ama mär ige ama laurige ngärhi nasäng i ige ngärhi e maqälak dä rha mu arhä snäng i rhäkt di märmärsäns iva rhat tet bä sae ma Finiks dä soknga rha märanas bä rha ang bät ama garäska aa rhäkt glaqot na ama urqa ma Krit. ¹⁴ Nak kop kaku qale qale dä ama lauräm ama qrot äm mamär äm ngä män inamuk nävät ama urqa sa äm angät krot. ¹⁵ Bä ama lauräm ngä rha qä mlauski bä urhi siqt iva urhi ngang maräkt näva aurha iska dä qaku dap ama lauräm ngä rhong bäm gi dä soknga ut kyiradeng na ama mlauski bä ama laurqi qi nän mä qi mämono.

¹⁶ Bä nga urhi ngang nävät ama laurqi at krot säng ama urqa ama gaini na qa ma Kauda aa rhäng dä ut tualat ma ama

qrot i urhit lu varhäm sa ama mlausini* bä urhit sek sä ini bä urhit kop sä ini mamär.¹⁷ Bä nak as nga qä gamoe rha mäqäne dä mamär nä qärcäni savono dä rha qop päť ama mlauski ama mor qi na ama aropkāna ma ama qrot i rha ing ngät mäni qi ivakt i va rhi sämaqrot na qi. Dä rhit len i varis ama mlauski qi naqut ama qunga inguna qaku ama dur e vät ama narimgi e ma Sirtis. Dä soknga rha anbut sa ama boiqi qäaraktni i ama laurqi qi nän mä qi sa ama mlauski ivakt i va qi ngang maqälak näkt ta qyiradeng na ama laurqi bä qit ta qi.

¹⁸ Bä nga duququ dä qoki as ama lauräm ama qrot äm ngärhit don na ut masirhat dä soknga rha nasäng i rhit don na ama gunän nämät ama mlauski ¹⁹ näkt nga vät ama dävauq na qa ama qunäga dä qosaqi rha rhon na angätni ama mlauski maräkt at gunän säp garäska. ²⁰ Bä nga ama lauräm di qoki as äm ngärhit don na ut dä ama qunäga dä ama qeang di qaku urhit lu angät saqong bät ama rhäqäp ama qunäng dä bok da aut katnanakt dap ut tu ut snäng i va qaku maiar na ut.

²¹ Bä ama gamoe di rha met da ama rhäqäp ama qunäng angärha ron i qaku rhat täs anga tmäs bä nasot dä ma Pol qa mair mänguräp mä rha näkt kä qoar na rha rhoqortäqya, “Aruvek, vadi mai sa ngäni nari nämät ngo dä qale ngän namet nae ma Krit dä vadi mai mänarhäk päť angän gärhong dä va ama märäs päť a ngän. ²² Dap täkt di ngut täsläp päť a ngän i va qale ngänit len inguna va qaku qäbäs na anga sägäk nävät a ngän sokt ama mlauski diva qäbäs na qi.

²³ “Nguat tamän doqoräkt dinguna ma Ngämuqa qäarakni i qale ngo va aa rem bä qosaqi ngu nänsäs sagem ga di mai akni aa ensel qa mair vät ngua ut näp bängang ²⁴ bä qa qoar na ngo rhoqortäqya, ‘Pol, qale ngit len. Nak pa nguna ngia rhair va ama muräkt dä ma Sisar aa saqong. Bä äkt i nävät ma Ngämuqa aa lavuqi dä va qa rhumaiar nge ngi nä iarhakt moekt mät ama mlauski.’ ²⁵ Bä va rhäkt diva märär gem ngän inguna aingo di nguat nanakt nä ma Ngämuqa i aa enge qärangättni i sa qa qoar na ngo na ngät diva ngä rhu angät släqyige vät a nas. ²⁶ Sokt di aut mlauski diva ama laurqi qi es däm gi bä sävät a qoan ba anga urqa.”

Sa Qorhäs Iva Ma Polqäna Rha Rhän Mit Päť A Qoan

²⁷ Vät ama ngärhäqyisem da levaet na qi ama bängagi dä qoki as ama lauräm ngärhi ses da ama mlauski bä urhi ngang bät ama garäska ma Adriatik aa rhäng bä nga nani äkt mäni bängagi dä ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit lu vät ama mlauski di rha

räm i ngäkt kre ama mlauski di qi ngang i va sävät a qoan. ²⁸ Dä soknga rha mon ama siqutka mane va ama garäska ivakt i va rhi räm i sa var ta e glaqot na ama qunga dä rha lu i nävät ama qunga inamäk sävät ama garäska aa rhäng di ama ruiom ama udiom na ama mitaqäna. Qale rha maqälak dä saqi as ta rha ama siqutka dä sa rha lu i ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ama mitaqäna. ²⁹ Dä rha len i varis ama vaeng ngä narhon na aut mlauski samit sämäni ama sinap dä soknga rha rhon na ama agaqäna ama levaet na ngät nämät ama mlauski säva ama garäska dap urhi nän doqoräkt i va lir qunäga.

³⁰ Mamär dä ama ruvek kärarhani i rhit lu vät ama mlauski di nani a rha i va rha rhumaiar nas i rhi ang masirhat nämät ama mlauski bä äkt i rhi nänbut sä qä mlausini samäk säp garäska i va mairas i rhi nänbut sa anga agaqäna samäk nävät ama mlauski at tärhäkt. ³¹ Dä ma Pol qa qoar na qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qä na ama ulaqimärharhärhäkt toqortäqya, “Ngäkt bä nga iarhakt di rhi ang masirhat nämät ama mlauski rhäkt diva aingän diva qaku maiar na ngän.” ³² Bä äkt i ama ulaqimärharhärhäkt ta rhodäkt pa ama aropkāna sä qä mlausini bä arpus nä ini säp garäska.

³³ Bä sa nga qorhäs i va qunäga dä ma Pol qa qrotpät sä rha moe i va rha äs. Qä qoar na rha rhoqortäqya, “Nävät angäna tlenga dä ngän meranot da ama ngärhäqyisem da levaet na ama qunäng angärha ron bä qoki sa qaku ngän mäś guani. ³⁴ Rhäkt di ngut sämaqrot na ngän i va ngän däs anga tmäs i nak pa ngänät däqäm. Ngän moe rhäkt diva qaku aung gä narha anga ruanini.”

³⁵ Qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä qa rha ama bret bä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa da arhä saqong. Nasot dä qa von mäni qä bret bä qä nasäng i qat täs. ³⁶ Rha moe di sa rha rha ama sämaqrot bä rha mäś angättni ama tmäs. ³⁷ Ama handrediom ama udiom dä ama ruvek ama dävauq na rha da ama ngärhäqyisem da qäraet da sägäk na rha na ut moe mät ama mlauski. ³⁸ Bä nga rha moe rha mäś bä arhä sareng mamär dä rha rhon na ama vit nämät ama mlauski säp garäska ivakt i va sak päť gi.

Sa Mava Na Ama Mlauski

³⁹ Näkt nga qunäga dä iarhakt kärarhae i rhit lu vät ama mlauski rha lu ama ivätki vät a qoan sokt di qaku rha räm iosäkt ama ivärhäs. Bä nga rha lu ama garäska aa narimgi näkt mit päť a qoan di sokt ama qunga dä rha mu arhä snäng i va rhi siqut ti ing ba ama mlauski bä qi qut ama

* 27:16 mlausini Ianiäkt ama mlausini di ini ngät dräm ngät tatnära ama ruvek kre va ama mlauski ama mor qi qia rhon.

qunga mit pät a qoan. ⁴⁰ Bâ nga rhoqoräkt dä rha rhodäkt sa ama aropkâna sa ama agaqaña bâ ngä mon mäk säp garäska dä qosaqi rha rhäväkt sa ama aropkâna sa ama palangiglem näda ama mlauski arha rhes kärqiglemni i iglem ngät dräm ngärhit dong bäm gi. Mamär dä rha sek sa ama boiqi vät ama mlauski arha mas ivakt iva ama laurqi qi e väm gi bâ va qi rut na ama mlauski samit sävät a qoan. ⁴¹ Sokt di nak kâ mlauski qia qut mana vät ama qunga. Bâ nga arha vämgî qia qut mana rhoqoräkt dä rhän särhäm gi bâ qaku mamär iva qi narut. Dap ama vaeng ama mor ngät ngän betäkmät na arha ribit mä irhong mä irhong.

⁴² Dä ama ulaqimärharhärhäkt di rha qoar na ne na ama snängaqa iva rhi veng ama ruvek näva ama tpäskiarharhähäng mät kâ mlauski i varis ti narhortäm bäm samit sä rhäqäsäk dä rhi nang masirhat. ⁴³ Dap kâ ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa di nani a qa iva qa rhumaiar ma Pol dä qa anmae vät a rha sä iaqäkt arhä snängaqa. Dap ka voda ama enge bâ bä iarhakt kärarhae i rhat dräm iva rhit tortäm iva rhi er ti rhon na nas bâ va rhi rhortäm samit sävät a qoan. ⁴⁴ Dap kärarhani moe i vät a rha diva rhi rhortäm sä nas pät anga qävälöp nävät ama mlauski bâ qosaqi va anga palangigleang angärha rhäng. Bâ nga ut mualat toqoräkt dä ut moe di maiar na ut sa mämit sä rhäqäsäk.

28

Ma Polqâna E Va Ama Urqa Ma Malta

¹ Bâ nga ut moe ut män mit pät a qoan i mamär na ut moe dä nak as ut räm i rhat tes iaqäkt ama urqa i ma Malta. ² Ama ruvek nävä iaqäkt ama urqa di ama mär ta i ama lavuqivämda. Di rha ek ta ama mudäbäs näkt ta ar sä ut moe sae inguna rhoqoräkt di ama suigi bâ ama umälet.

³ Dä ma Pol di qa angsäspät na ama ngämung säva ama angî näkt nga qat tu ngät mäk mät ama mudam dä ama uiuvärhaqa väs däm ga näp ka angî i qa len ama qärnaqi bâ qa qut ma Pol aa rhäqyet näkt kat nanes mäni et. ⁴ Bâ nga qa ruvek näva ama urqa rha lu qä uiuvärhaqa i qat nar nämäni qarak aa rhäqyet dä rhi qoar na re rhoqortäqya, “Rhak täkt ama ruqa di nak nguaräm ama väveng bäm ga ama ruqa. Nämä dä qa mäqâne dä mamär i qa mumaiar nas näp garäska sokt di ama ngämuqi ma Jastis diva qaku qi naqyiradeng na qa iva qat däqäm.”

⁵ Sokt di nga ma Pol qa värvär aa rhäqyet sä qä uiuvärhaqa sämät kâ mudam dä qop kaku anga rämgi qia män bät a qa nämät ama uiuvärhaqa aa qeng. ⁶ Qa ruvek di mai rhat luvät na qa iva rip däm ga ura va arpus na qa samäk i qä näp sokt di qop tat luvät nä qarak pät ama uiu äm ama qäväläm bâ qop

kale dä qaku guani maos ngä märanas pät ma Pol dä soknga rha qutsasorhane na arhä snängaqa dä rhi qoar i qa di akni iaqäkt ama ngämuqa.

⁷ Dap ma Publius ama moräsnaqa nävä iaqäkt ama urqa di qale aa ivärhap e glaqot. Di qa ar sä ut bâ säva aa vät bâ qali lut e vät ama dävauq ama qunäng näkt ka slamär na ut mamär i qät lu vät a ut. ⁸ Dap aa mamäk di rhoqoräkt di ama rämgi ama mor qi na ama uvupki dä ama ingdäktka bâ aräm ga sämäni lai. Ma Pol qa mon ivakt iva qä lu qa näkt nga nasot i qa nän bät a qa dä qa mu aa rhäkt pät a qa bâ qa mumäräs pät a qa.

⁹ Bâ nga i rhängät täkt ama lat ngä märanas dä ama rämgi värrharha moe nävä iaqäkt ama urqa rha män bâ ma Pol qa nän bät a rha bâ märäs pät a rha. ¹⁰ Rha slamär na ut masirhat i rhit bon ut ta ama vänbon masirhat näkt nga rhoqoräkt i ut täkmü na nas iva ut tet dä rha von ut ta ama gunän masirhat iva ngärhit lu vät a ut sa aurha iska vät garäska aa rhäng.

Ma Pol Aa Mänmänäs E Ma Rom

¹¹ Nasot ama dävagukt ama eqoan gärangätni i qali lut e ma Malta dä ut märanas bâ urha ang bâ garäska mät ama mlauski ama mor qi qärakti i mäqi qia män bâ qia mair e ma Malta da ama soeng angät kunäng angärha ron. Iaqqyät ama mlauski di qi nae ma Aleksandria näkt sa rha emär vät arha vämgî ma ama uidiom ama iausiom i ma Kastor qä nä ma Polaks ama ngämuqa ma Sus aa imiom. ¹² Bâ ut mon sämät ama värhäm ama mor äm ma Sirakyus bâ qali lut e vät ama dävauq ama qunäng. ¹³ Näkt nae dä u rhäng bâ garäska bâ ut män e mät ama värhäm ama mor äm ma Regium. Näkt duququ dä ama mär qi ama laurqi qia män näkt kale bâ vanaia dä ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Puteoli. ¹⁴ Ut män bät arhani ama qatnanaktpämda e dä rha rhäqoar sä ut bâ qali lut gem da vät ama sägos ama tadenas. Bâ nae dä ut met bâ sae ma Rom.

¹⁵ Bâ nga ama qatnanaktpämda nae ma Rom di sa rha nari sävät a ut i ut dän dä rha märanas na gläius bâ arhani rha män bät a ut e mät ama värhäm ma Maket i ma Apius dä arhani rha män bät a ut e mät ama värhäm ama Dävauq ama Situaqâna. Bâ nga ma Pol qa lu rha dä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa inguna arhä qäranas äs ngä sämaqrot na qa.

¹⁶ Bâ nga ut män e ma Rom dä ma Pol di rha qyiradeng na qa iva sokt ka qale qa sä nas kâ na ama ulaqimärhaarhähäkt iva qät lu vät a qa.

Ma Pol E Ma Rom

¹⁷ Nasot ama dävauq ama qunäng dä qa mes ama Judaqâna arhä narhoerta sävät a

ne. Bâ sa nga västämne na rha dä ma Pol qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, ngäktki i qaku ngua mualat nä guani iva ini ngärhi slava na aurha ruvek bâ qosaqi aut kärhong gärgärhongni i ama venane sä irhong nage aut mamäkkäna sokt di rha sangar a ngo e ma Jerusalem bâ rha vodäm ngo bâ ba ama Romgäna. ¹⁸ Bâ nga rha rämbät sä ngo mamär dä nani a rha iva rhi rhäväkt sä ngo inguna qaku rha män bät guani qärgäni i mamär iva rhi veng ngo vät ini angät tpäs. ¹⁹ Sokt di ama Judaqäna di qaku nani a rha iva ama ulaqimärharhärhäkt ti narhäväkt sä ngo dä ngua lu i qaku gu nga iska dä ngua nän da ama muräkt iva ma Sisar qä nari ngät.

“Sokt di nak kop kaku ngua män sä guani qärgäni iva ngu rhäksärhä gua ruvek pät ini angät tpäs. ²⁰ Bâ äkt i ngua rhäkne nani a ngän iva ngu lu ngän dä ngua rhamän särhäm ngän doqor täkt. Dap nani a ngo iva ngänät dräm i sa rha qop pät a ngo nä rhak täkt ama sen dinguna nävät ama qatnanakt kärangätni i aiut ama Israelqäna di ut nanakt iva ma Kraiskar rhumaiar ut.”

²¹ Dä rha muvät pät ma Pol toqortäqyia, “Qop kaku ut ta anga abuqitnäk nae ma Judia qärgitnäkni i rha säm bäm itnäk sävät a nge. Bâ qosaqi ama qatnanaktpäm da qärrarhani i sa rha män nae ma Judia di qaku aung ga voda anga enge ura qa märhamän bät anga engini sävät a nge sa anga vuini. ²² Sokt di nani a ut iva urhi nari nämät nge i gi qatnanakt di ngät tet toqor mäniekt inguna ut dräm i ama ruvek moe di rhat tamänsäs sävät ama ruvek kärarhani i rhat nanakt nä ma Jisas.”

²³ Rha qop ma akni ama qunäga iva västämne na rha rhi nä ma Pol bâ ama rhäqap na rha masirhat ta män säp iosäkt ama ivärhäs kärqosni i ma Pol qat tas e. Bâ ma Pol qat tamän särhäm da mänäsäng bät duququs bâ dängdäng i bängagi i qät täväktsäs dä qat tuqunäga vät a rha sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm. Dä qä siqut i qä rhartäm sa arhä qatnanakt sämäni ma Jisas nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge ngä na ama Muräkt nage ma Moses.

²⁴ Bâ arhani nävät a rha di rhat nanakt i ama enge iangärhäkt kärangät i ma Pol qat tamän bät a ngät di ama engäktki na ngät dap arhani di qaku rhat nanakt. ²⁵ Bâ qaku sägäk na arhä snängaqa dä rhi nasäng iva vräspräs na rha rhoqoräkt i ma Pol qa voda aa dängdängini na ngät ama enge i qä qoar toqortäqyia, “Ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa qa märhamän bät ama engäktki bâ ba angän mamäkkäna rhoqoräkt

i qa märhamän mät ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa rhoqortäqyia,

²⁶ “Ngia rhet bâ sage rhärhae rhäkt ama ruvek dä ngi qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän di nak pa ngänät nari sokt diva qaku qunäga vät a ngän
bâ nak pa ngänät nañäm sokt diva qaku ngän nalu guani.”

²⁷ Inguna rhärhae rhäkt ama ruvek di sa arhä mädräm ngä män i sa qaku qunäga mät ngät
bâ sokt mamär vät a rha iva rhat nari ama gaini nämät arha sdäm
dä sa rha väsdät mät arhä saqong.
Nga vadi mai qaku rhoqoräkt di mamär iva rhat nañäm na arhä saqong
bâ va rhat nari nämät arha sdäm
bâ va qunäga mät arhä mädräm
dä va rhi rhong sävät a ngo dä va ngua rhumaiar ta.”

²⁸ Bâ ma Pol qa rhäksot na aa enge rhoqortäqyia, “Nani a ngo iva ngänät dräm i ama enge sävät ma Ngämuqa aa mumaiar di sa qa rhäk na ngät sage ama Jentailqäna bâ rha diva rha rhat maengäkt sä ngät.” ²⁹ *

³⁰ Qale ma Pol vät ama rhäk täm iom ama quiaiom bät iaqäkt aa vätkä dap kät boda ama ligär vät a qa bâ nga ama ruvek tat dän iva sagem ga dä qä rhar sä rha sagem mes. ³¹ Qaku guani ngärhit pä särhäm ga dap ama qraräqa na qa bâ qä sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm dä qä su sävät ma Engeska ma Jisas ma Kraiskar.

* **28:29** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. Bâ nga nasot i qa märhamän dä ama Judaqäna rha met dap tit beng bät a ne masirhat.’

Ma Romgäna

Ama Rhäväktäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt pä m da e ma Rom. Rhoqoräkt di rhoqor gre i masirhat na ama Judaqäna ama qatnanakt pä m da i qosaqi qale rha e mä nguräp mä rha.

Ma Pol qa säm ivakt iva qä rhäkmu na ama iska nanokt nas iva sae ma Rom dä ma Spen. Dä qosaqi qa säm ivakt iva rhi nari nä mät ama ngangga maräkt aa sameng sävät ama mumaiar qarangättni i as kaku rha nari ngät mamär. Qosaqi nani a qa iva qät täväktsäs mamär sävät ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna sädä ma Ngämuqa aa snängaqa aa ron na aa lat na ama rhäqästäm.

Ma Romgäna di qi sameng mamär na ama sameng ama mär ngät bä qit täväktsäs i ma Ngämuqa aa snängaqa na ama mumaiar di qa bä ba ama ruvek moe vät ama ivätki i ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna. Ama mor qa ama snängaqa di rhoqortäqya, sävetka di qat dän i ama räktka na qa di nävät ma Ngämuqa. Rhäkt di ut lu ama ruvek moe di ama vurha na rha dap pa rhi rha ama mumaiar nävät ama qatnanakt bä rhoqoräkt diva rha rhän i ama qumärqumärta na rha mamär. Näkt mamär iva qale rha ma ama qrot sa ama qatnanakt toqoräkt nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. Ma Romgäna di qir qur ut tä ma Pol aa qänäskänes masirhat sävät ama Judaqäna dä vä m gi di sa qa säm ama rhäqäp na ngät ama enge näv Ma Mru Ngät Ama Rharesbane.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-15)

Sävät Ama Räkt Ngät Ama Iar Nage Ma Ngämuqa (1:16-17)

Ama Ruvek Moe Di Qaku Ama Räkt Ta (1:18-3:20)

Ma Ngämuqa Qat Tualat Sä Ut Iva Ama Räktta Na Ut Dä Aa Saqong (3:21-5)

Ma Ngämuqa Qat Tualat Sä Ut Iva Ut Tualat Na Ama Räkt Ngät Ama Lat (6-8)

Ma Ngämuqa Aa Lat Sävät Ama Mumaiar Di Ama Räkt Ngät (9-11)

Mamär Iva Ut Tualat Na Ama Räkt Ngät Ama Lat (12-15:13)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (15:14-33)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem (16)

Ma Pol Qa Sä m Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanakt pä m da E Ma Rom

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ama latka vä ma Jisas ma Kraiis aa rem bä ngo di ama ngangga qaräkni i sa ma

Ngämuqa qa armeng däm ga dä qa mes ka ivakt iva qä sameng na aa sameng ama mär ngät. ² Ama sameng ama mär ngät di sa mudu ma Ngämuqa qa mumänaris pä t a ngät bä aa vämginarha rha märhamän bät a ngät dä sa rha sä m a ngät pa ama qumärqumär ngät ma Ngämuqa aa enge. ³ Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di sävät aa emga qaräkni i qa män nävät ma Devit aa enevaqi i ama ruqa na qa ⁴ bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di sa ma Ngämuqa qa qur a ut i qa di aa emga na qa ma Engeska ma Jisas ma Kraiis toqoräkt i sa qa märanas na qa nä mät ama tñäpki.

⁵ Nävät a qa dä ma Ngämuqa qa von ngo rha ama niamsävätki dä ama lat i ama ngangga iva ngu rhoer nanokt ama Jentailqäna ivakt iva rhat nanakt nä ma Jisas ma Kraiis dä va rhat tet parhäm iangärhäkt arhä qatnanakt bä nävät tangät täkt dä va qä rha ama qutdir. ⁶ Bä rhangät täkt di qosaqi bä ba ngän gärrarhani i qale ngän e mät ama värhäm ama mor ä m ma Rom aingän gärrarhae i ma Ngämuqa sa qa mes ngän iva ngän bä bä ma Jisas ma Kraiis.

⁷ Bä rhäkt di sa ngut sä m sävät a ngän moe e ma Rom aingän gärrarhae i ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän dä sa qa mes ngän ivakt iva aa ruvek na ngän.

Mamär iva ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiis ini von ngän da ama bulap dä ama niamsävätki.

Ma Pol Di Nani A Qa Iva Qa Rhet Sae Ma Rom

⁸ Narhoer di nävät ma Jisas ma Kraiis dä nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän moe inguna ama ruvek nävät ama ivätki moe di sa rhat nari sävät angän gatnanakt. ⁹ Ma Ngämuqa qaräkni i nguat tualat bä ba qa nävät gu snängaqa moe i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät aa emga di sa qat dräm i vasägos dä nguat tamän sävät a ngän ¹⁰ bät ama qävälap moe qaräqapni i ngu nän.

Ngu nän iva nävät ma Ngämuqa aa Muräkt ama mär ngät dä va as pa ngua rhet ngu lu ngän bät ama rhodäm gärangättni i sa qa muqunän bät a ngät. ¹¹ Inguna nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän ivakt iva ngua rhatnrähäm ngän ivakt iva ngäni rha ama modämne nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä va ngärhi sämaqrot na ngän. ¹² Ama rharimini di rhoqortäqya, va ut moe i aingän dä aingo diva u rhatnrähäm ne moe sä ne i ngua rhatnrähäm ngän nä gu qatnanakt dä va ngän datnrähäm ngo na angän gatnanakt.

¹³ Gua ruavek, mamär iva ngänät dräm sävät tangät täkt. Ma ama rhäqäp nä imek dä nguat turäkt ba nas iva ngua rhet ngu lu ngän sokt di ngäda ani ngä mäqäne sä

ngo bä qaku ngua met. Qosaqi nani a ngo iva ngua rhäqäne dä mamär nä guavek nä mänguräp mä ngän iva rhat nanakt nä ma Jisas toqor arhani qärahani i sa ngua mualat sä rha nävät arhani ama Jentailqäna moe. ¹⁴ Inguna aingo di gua lat diva ngua rhatnäraha ama ruvek kärarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge bä sävät ama ruvek kärarhani i qaku rhat tamän na ngät i näma dä sa rha su ura qinak kaku rha su. ¹⁵ Bä äkt i aingo di qosaqi nani a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ngän gärahani i qale ngän e ma Rom.

Ama Räkta Ama Ruqa Dä Ma Ngämuqa Aa Saqong Diva Qat Däqäm Di Nävät Aa Qatnanakt

¹⁶ Aingo di nguat nanakt mamär na ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas inguna ngät di ma Ngämuqa aa qrot iva ngä rhumaiar nä iarhakt kärarhae i rhat nanakt i narhoer di ngä met sage ama Judaqäna näkt nasot dä qosaqi ngä met sage ama Jentailqäna. ¹⁷ Inguna ama sameng sävät ma Jisas ma Kraisi di ngärhi sameng mamär i ma Ngämuqa di qat tualat toqor mäniekt sa ama ruvek bä rhat dän i ama räkta na rha da aa saqong doqoräkt i rhat nanakt nä ma Kraisi. langärhäkt di rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätini i ngät tamän doqortäqyia, "Qarakni i sa qa män i ama räkta ama ruqa na qa dä ma Ngämuqa aa saqong diva qat däqäm di nävät aa qatnanakt."

Ma Ngämuqa Aa Uraqi Säväät Ama Ruvek Arha Lat Ama Vu Ngät

¹⁸ Näda ama usäpki arha ron dä ma Ngämuqa qär qur a ut i sa qa rhäkmu na nas na aa uraqi iva qä rhäksärha ama Jentailqäna bä va qä sangäm na rha iarhakt kärarhae i qaku rhit kutdrir sagem ga dä qosaqi qärahani i rhat tualat na ama lat ama vu ngät. Iarhakt ama ruvek di qärahane i arha lat di ngät tair särha ama engätki ivakt iva qale qunäga vät ama ruvek sä qi. ¹⁹ Ma Ngämuqa aa uraqi di qia e vät a rha inguna agini qärqäni i ama ruvek diva rhat dräm ini sävät ma Ngämuqa di sa qunäga vät a rha sä ini. Qoki ma Ngämuqa qa muqunäga sä ini bä ba rha. ²⁰ Mänasäng naimäk äkt i ma Ngämuqa qa säm ama ivätki moe bä sarhäkt dä sa ama ruvek tit lu mamär nä ma Ngämuqa aa qrot ama sok täm ngät ngä nä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi sameng sävät aa iar bä sa qunäga vät a rha sä qa nävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa säm irhong. Bä äkt i rha di qaku mamär vät a rha iva rhi namu guaäm särhäm mes. ²¹ Inguna sa rhat dräm ma Ngämuqa sokt di qaku rhit kutdrir sävät a qa inguna qa di ma Ngämuqa bä qop pa rhat tes ama mär sagem ga. Dap kinak arhä mungäsäng di qaku ngät tualat mamär dä arhä mädräm di

ngät dän i ama dungdung ngät bä qosaqi bängangit määt ngät. ²² Rhi qoar i rha di ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät sokt di sa rha män i nak ama däädäna na rha ²³ bä qaku mamär iva rhi nan da arhä quum sä nas bä qosaqi qaku rhi naqutdrir sage ma Ngämuqa qarakni i ama ngät däqäm ga vasägos di nak kaku dap kinak tat tualat toqoräkt sage ama iaus kärangätini i sa rha mualat na ngät iva ngät nääm doqor ama ruqa qarakni iva qä näp ura rhoqor ama isäm ura rhoqor ama lauvirhong maos maos.

²⁴ Bä nävät iomäkt i ama ruvek di ama däädän da dä sa ma Ngämuqa qa qyiradeng na rha sämät ama vuirhong gärqärhongni i nani arhä snängaqa nä irhong bä rhat tualat na ama lat kärangätini i ama qluqi vät angät tpäs sävät a ne. ²⁵ Rhit kutsasorhane na ama engätki sävät ma Ngämuqa bä va nani ama iraski. Rhi nän da arhä quum sä nas bä rhit kutdrir dä rhat tualat bä bä ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini dap kinak kaku sage iaqäkt kärak i qa säm iarhongäkt moe qarak i mamär iva rhi nänsäs sagem ga vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

²⁶ Bä äkt i nävät tangät täkt arha lat dä ma Ngämuqa qa qyiradeng na rha säda ama snängaqa aa ron na ama qavatka qarakni i qaku maräkt. Bä qäqi ama evop di rhat tualat na ama lat kärangätini i mai va qaku rhi natmualat na ngät i rhi qavat sä ne. ²⁷ Bä rhoqorne rhoqoräkt i qosaqi ama gamoe di qaku nani a rha iva rhat tas ti na ama evop dap nani a rha masirhat iva rhat tas ti na arhani ama gamoe. Ama gamoe di rhat tualat na ama lat ama vu ngät mamär sävät a ne bä nävät iangärhäkt arha lat dä ma Ngämuqa qä sangäm na rha.

²⁸ Qaku nani a rha iva rhat sangar sävät ama engätki na ngät ama mädräm sävät ma Ngämuqa bä äkt i qa qyiradeng na rha sämät ama mädräm gärangätini i qaku maräkt ngät ivakt iva rhat tualat nä iarhongäkt kärqärhong i mai va qaku rhi natmualat nä irhong. ²⁹ Bä rha di rhäqäp ta na ama lat maos maos moe qärangätini i ama vu ngät ama lat dä ama alek näkt ti slava na ne na ama lat ama vu ngät. Dä vasägos dä arhä snängaqa ama vu qa sävät arhani arhä qärhong bä rhi veng ne dä rhat sangar ama snängaqa iva rhi arhäktgyäm sä ne dä rhi iras täm ne dä nani a rha iva rhi slava na arhani ama ruvek. Rhat tamän bä ngärharhäng na ne ³⁰ näkt iarhakt di qosaqi rhat tamän mava na ne dä ama vu da arha ron sävät ma Ngämuqa dä rhat tamän na ama mume sävät a ne dä rhat nääm mane na arhani ama ruvek dä rhat tair na nas dä rha di rhat tu arhä snäng sävät ama is masirhat ivakt iva rhat tualat na ama vu ngät ama lat bä qaku rhat tet nasot arhä mamäkkäna arha enge.

³¹ Bā rha di rhat tualat na ama lat toqor ama dādānda arha lat dā qaku rhat tualat parhām arha enge na ama mumānaris dā qaku rhat tualat na ama mār ngāt ama lat sāvāt arhani ura rhit lavuqi na rha. ³² Sa rhat drām i ma Ngāmuqa aa Murākt di ngāt tamān i ama ruvek kārarahani i rhat tualat nā iarhongākt di mamār iva rha rhet sāmāt ama tñāpki. Sokt di qaku sokt tat tualat nā iarhongākt dap kāqi sīgāni na rha rhi na ama ruvek kārarahani i rhat tualat nā irhong.

2

Ma Ngāmuqa Aa Rākt Ngāt Aa Matnāvāmne

¹ Aruvek, aingān gārarahae i ngān datnāvāmne na arhani sa arha lat ama vu ngāt diva ngāni rha ama rhāksārham bā va qaku mamār iva ngān namu guaām sārham mes inguna qosaqi ngānāt drām ngān dualat na ama lat toqorākt. ² Ut drām i ma Ngāmuqa aa matnāvāmne di ama rākt ngāt toqorākt i qat tatnāvāmne na ama ruvek kārarahani i rhat tualat nā iarhongākt toqorākt. ³ Ari, qoki ngātki i qaku mamār vāt a ngān iva ngān naingis ma Ngāmuqa aa matnāvāmne qrekt i ngānāt drām ngān datnāvāmne na arhani ama ruvek dap kosaqi ngānāt drām ngān dualat na ama lat toqorākt. ⁴ Ura nguarām ngān dusaksak nā ma Ngāmuqa aa lat ama mār ngāt inguna qaku qā sangām na ngān goki ākt i ngān dualat nā iarhongākt dap kat tudāvarhām na ngān? Nak mamār iva ngānāt drām mamār i ma Ngāmuqa di ama mār aa lat inguna nani a qa iva ngāni lu mamār dā sa va ngāni nāpgoer na nas.

⁵ Sokt di aingān di ama qrot aingān snāngaqa bā ākt i qaku qunāga vāt a ngān sā ma Ngāmuqa aa lat. Bā nga ngān dualat toqorākt dā nak sa ma Ngāmuqa va qā rhāksārham ngān masirhat pāt ama qunāga qarākni iva aa uraqi dā aa rākt ngāt aa matnāvāmne ngā rhān. ⁶ Inguna ma Ngāmuqa va qā von da aa muvātki bā ba ama ruvek moe asāgāk asāgāk parhām ama lat kārangātni i sa rha mualat na ngāt. ⁷ Ma Ngāmuqa va qā von da ama iar ama sok tam ngāt ba ama ruvek kārarahani i vasāgos dā qale rha sa ama bulap bā rhat tualat na ama lat ama mār ngāt ivakt iva ma Ngāmuqa qā von da rha ama murhāmeska dā va qā sek sā rha. ⁸ Arhani ama ruvek di sokt nani a rha iva rhat tet parhām arhā snāngaqa dā rhat tet parhām ama lat kārangātni i qaku ama rākt ngāt dap kaku nani a rha na ama lat ama rākt ngāt. Bā va iarhakt ama ruvek diva ma Ngāmuqa qā rhor na aa uraqi vāt a rha. ⁹ Bā va rhoqorākt dā va ama ruvek moe qararahani i rhat tualat na ama vuirhong diva avuqi na rha māt ama mārānga dā ama ruvanini. Bā va iaqākt ama mārānga

dā ama ruvanini diva irhom ngā rhān bāt ama Judaqāna narhoer nākt nasot dā sa ama Jentailqāna. ¹⁰ Dap ma Ngāmuqa va qā von da ama murhāmeska dā ama qutdrir nākt ama bulap sage iarhakt moe qararahae i rhat tualat nā qarqārhongni i ama mār irhong. Va qa rhualat toqorākt narhoer sa ama Judaqāna nākt nasot dā sa ama Jentailqāna. ¹¹ Inguna ma Ngāmuqa di qat tatnāvāmne na ama ruvek moe rhoqorne varhām ama sīgāngāt ama matnāvāmne.

Ma Ngāmuqa Aa Matnāvāmne Nākt Aa Murākt

¹² Ama Jentailqāna di qaku ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses nga e gem da. Sokt di nga rhat tualat na ama vuirhong dā sa qābās na rha bā qale rha sañis nā iangārkhākt ama Murākt. Dap ama Judaqāna di ama Murākt nga e gem da bā nga rhat tualat na ama vuirhong dā va ma Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na rha nā iangārkhākt ama Murākt ¹³ inguna qaku nāvāt iomākt i ama ruvek di sokt tat nari ama Murākt di rhat dān i ama rāktta na rha dā ma Ngāmuqa aa saqong dap kinak pa rha rhān i ama rāktta na rha qre i rhit pās ma Ngāmuqa aa Murākt angārha rhāng.

¹⁴ Ama Murākt nage ma Moses di sa qaku rha von ama Jentailqāna rhām ngāt sokt di ngakt bā varhām arhā snāngaqa marākt dā rhat drām dat tualat na ama lat kārangātni i ama mār ngāt da ama Murākt angāt saqong bā rhoqorākt di rhir qur ama ruvek i sa rhat drām i agi a lat di marākt na ngāt bā qop agi a lat di qaku marākt na ngāt. Nāma dā ākt bā qaku rhām da nāvāt ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses. ¹⁵ Bā arha lat di ngārhi sameng ba ama ruvek i iangārkhākt kārangāt i ama mār ngāt da ama Murākt angāt saqong di rhoqor qre i sa rha sām a ngāt māt arhā snāngaqa. Dā arhā snāngaqa qat tamān sārham da i arha lat di ama vu ngāt ura ama rākt ngāt. ¹⁶ Bā ākt i varhām ama sameng ama mār ngāt kārangātni i ngu sameng na ngāt di vāt iaqākt ama qunāga diva ma Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na ama ruvek nāvāt ma Jisas ma Kraisa sa arha lat kārangātni i sa rha mualat na ngāt i ama ngaip ngāt.

¹⁷ Dap aingān diva ngān doqor māniekt, aingān gārarahae i ngān des nas i ama Judaqāna? Aingān di sa ngānāt sangar ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses bā ngānit sek na nas i ma Ngāmuqa aa ruvek na ngān ¹⁸ bā ngānāt drām ama lat kārangātni i nani ma Ngāmuqa iva ngān dualat na ngāt nāvāt ama Murākt kārangātni i sa ngā su ngān sāvāt ama lat kārangātni i ama rākt ngāt. ¹⁹ Nākt aingān di ngān du aingān snāng i ngāni rhoer nanokt ama sāsūrta mamār bā qosaqi aingān di ama neraqa bā bā iarhakt

kārarhae i qale rha vā bāngangit angāt tpās.²⁰ Dā aingān di qosaqi ngān du angān snāng i ngānit dodrāp ama dādānda nākt aingān di ama ruvek kārarhani iva rhi su ama rhoes inguna ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses kārangātni i ama mūdram ama mār ngāt dā ama engātki at tarebām di nga e gem ngān.

²¹ Ngakt bā ngātki nā iarhongākt moekt dā aingān gārarhae i sa ngāni su arhani ama ruvek di ngu lu māniekt bā qaku ngāni su nas? Dā aingān gārarhae i ngāni sameng doqortāqyia, “Qale ngāni sua” di nga ngāni sua? ²² Dā aingān gārarhae i ngān damān doqortāqyia, “Qale ngāni qavatnāvātlāgut” di nga ngāni qavatnāvātlāgut? Nākt aingān gārarhae i ngān dair sārha ama iaus kārangātni i ama ruvek sa rha mualat na ngāt di nga ngāni sua nāvāt ama māmūimek pa ama ansāpām gārangātni i iangārkhākt ama iaus nga e vām ngāt? ²³ Ngānit sek na nas i ma Ngāmuqa aa Murākt nga e gem ngān sokt di ngānit bon ma Ngāmuqa rha ama qluqi i ngāni nānbetākmāt na ngāt. ²⁴ Ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqyia, “Inguna nāvāt a ngān ama Judaqāna dā ama Jentailqāna di rhat tamān mava nā ma Ngāmuqa aa ngārhipki.”

²⁵ Ngakt bā ngānit pās ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses angārha rhāng di iangārkhākt ama lat kārangātni i sa rha dāksāng mā ngān diva ngāt tatnārham ngān dap ngakt bā qaku ngānit pās angārha rhāng di aingān i qaku rha doqor ama ruvek kārarhani i qaku rha dāksāng mā rha. ²⁶ Ngakt bā ama Jentailqa qārakni i qaku rha dāksāng mā qa di qāt pās ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses angārha rhāng diva qa rhoqor qārakni i rha dāksāng mā qa dā ma Ngāmuqa aa saqong. ²⁷ Bā aingān ama Judaqāna qārarani i ngāni nānbetākmāt na ama Murākt diva ama Jentailqāna qārarani i sa qaku rha dāksāng mā rha bā rhit pās ama Murākt angārha rhāng diva rha rhatnāvāmne na ngān nāma dā ākt bā sa ngān da ama Murākt kārangātni i rha sām a ngāt bā sa rha dāksāng mā ngān.

²⁸ Bā ama ruqa di qaku qā namān i ama Judaqa na qa sokt nāvāt iomākt i rha dākt aa slāqyige inguna iomākt di nak kop ama slāqyige angāt kāni. ²⁹ Ama engātki na qa ama Judaqa di iaqākt kārak i qa rhoqorākt namuk nāda aa ron. Ama ruqa rhoqorākt di rhoqor qre i sa ma Ngāmuqa aa Qloqaqa qa dāksāng mā qa vāt aa mungāsnāng dap ka di qaku rhoqorākt inguna nāvāt ama Murākt kārangātni i rha sām a ngāt. Qa di qaku aa ansās ngāt dān nage ama ruvek dap kinak ngāt dān nage ma Ngāmuqa.

3

Ma Ngāmuqa Aa Lat Di Ama Rākt Ngāt

¹ Nga guaām nga ni e qārqomni i ām ngāt tatnārha ama Judaqāna qārqom i qaku ām ngāt tatnārha ama Jentailqāna? Ura nga guani anga mār ini nga ni e dā iomākt angārha ron i rhi dākt sāng ama ruqa? ² Ari, nak ama rhāqāp nā irhong dā iomākt angārha ron. Narhoer di sa ma Ngāmuqa qa von ama Judaqāna rha aa enge ivakt iva rhat sangar a ngāt. ³ Ngu lu va rhoqor māniekt kre i arhani nāvāt a rha di qaku rhat tet parhām iangārkhākt aa enge? Nga va nāvāt iangārkhākt arha lat dā va qaku ma Ngāmuqa qā namet parhām aa enge? ⁴ Va qoki qaku mamār iva rhoqorākt. Nāma dā ama ruvek moe di ama irasmātta sokt di ma Ngāmuqa di qat tamān bāt ama engātki na ngāt ama enge qārangātni i rhoqor aa enge qārangāt i ngāt tamān doqortāqyia,

“Va qoki ngi qur ama ruvek i ama engātki nā gia enge rhoqorākt i ngiat tamān bāt a ngāt

dā va ngia rhāqāne dā mamār i ngia rhān nāp iarhakt kārarhae arhā vās i rhi siqut na nge.”

⁵ Nguarām aung nāvāt a ngān gārakni i qaku qat tu aa snāng mamār diva qā snanbāt toqortāqyia, “Aurha lat ama vu ngāt di ngārhi sameng i ma Ngāmuqa aa lat di ama rākt ngāt. Bā rhoqorākt dā ngu lu māniekt bā va qā sangām na ut pāt angāt tpās?” ⁶ Ari, qoki mamār iva qā sangām na ut kre i va tualat toqorākt. Ngakt bā qaku di ngu lu va ma Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na arhani ama ruvek pāt ama ivātki rhoqor māniekt? ⁷ Sokt di varis aung nāvāt a ngān diva qā snanbāt toqortāqyia, “Gua enge ama iraski na ngāt di ngārhit puk sā ma Ngāmuqa aa enge i ama engātki na ngāt dā ngārhit sāmamor na aa murhāmeska. Ngakt bā rhoqorākt dā ngu lu māniekt bā va qā sangām na ngo i ama vuqa na ngo vāt angāt tpās?” ⁸ Bā nguarām iaqākt ama ruqa diva as kat tamān doqortāqyia, “Nguarām mamār iva ut tualat na ama vuirhong masirhat ivakt iva ama mār irhong ngāt dān.” Iangārkhākt ama enge di ngāt toqor arhani ama ruvek nāvāt a ngān arha enge ama iraski na ngāt kārangātni i rhi goar i aingo di nguat tamān bāt a ngāt. Iarhakt ama ruvek arhā rhāksārham nage ma Ngāmuqa di ama rākt ngāt.

Qaku Aung Anga Ruqa Di Ama Rāktka Na Qa Mamār

⁹ Mānia? Nga aiut ama Judaqāna di ama rāktka na ut dap kaku rha ama Jentailqāna? Qaku! Qoki sa qaku! Nak sa ngua muqunāga mamār narhoer i ama Judaqāna dā ama Jentailqāna di rha moe di qale rha da ama vuirhong angārha ron. ¹⁰ Rhāngāt

täkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän i,

“Qaku aung anga ruqa qa e qäarakni i ama rätkta na qa mamär. Qoki sa qaku aung mas anga sägäk!

¹¹ Qaku aung gäarakni i qunäga vät a qa dä qaku aung gäarakni i qät näm nani ma Ngämuqa.

¹² Rha moe di sa rha rhong nä ma Ngämuqa bä rha moe di ama vurha na rha.

Dä qaku aung gäarakni i qat tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät.

Qoki sa qaku aung mas!

¹³ Arha väm di ngät toqor ama nãpta arha uqup kärangätni i ngät naqang.

Bä arhä qoebañ di ngärhit bon da ama engirhong ama iraski nä irhong

ngä na ama enge qärangätni i ngärhi sangäm na ama ruvek toqor ama uiuvärhirhong angät kånogi nämät arha väm

¹⁴ bä rhäqäp mät arha väm na ama märhamän mava qärangätni i ngärhi slava na ama ruvek.

¹⁵ Rhit täkdävär ti ngang iva rhi sangäm na ama ruvek dä rhi veng da.

¹⁶ Näkt koe nai i rhat tet e di rhi slava na ama ruvek arha iar dä rhit bon da rha ama märän.

¹⁷ Bä qaku rhat dräm iva qale rha da ama bulap angärha ron doqor mäniekt

¹⁸ dä sa vasägos dä qaku rhat dräm dit len ma Ngämuqa.”

¹⁹ Rhäkt di qunäga vät a ut i sa iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses di irhong bä bä iarhakt kärarhae i sa qale rha vä iangärhäkt ama Muräkt angärha rem ivakt iva ngärhi väs mät ama ruvek arha väm moe dap pa ama ruvek nävät ama ivätki moe diva qale rha vä ma Ngämuqa aa matnävämne. ²⁰ Iangärhäkt ama Muräkt angärha lat diva ngät tuqunäga vät ama ruqa grekt bä qat tualat na ama vuirhong dap kaku aung di ama rätkta na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät iomäkt i qat tet nasot ama Muräkt.

Ma Ngämuqa Aa Iar Ama Räkt Ngät Di Ngät Dän Sävä A Ut Nävät Aut Katnanakt

²¹ Dap täkt di sa ma Ngämuqa aa iska qa män säda eraqi qäarakni iva ama ruvek ta rhän i ama rätkta na rha da aa saqong nä varhäm ga bä iaqäkt ama iska di qaku anga guani sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Sökt di ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngä nä ma Ngämuqa aa vämginarha sa rha märhamän mamär sävät iaqäkt ma Ngämuqa aa iska. ²² Ma Ngämuqa qat tes ama ruvek i ama rätkta na rha di nävät arhä qatnanakt sämäni ma Jisas ma Kraiss inguna dä ma Ngämuqa aa saqong

di ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rha rhoqorne. ²³ Ama ruvek moe di sa rha mualat na ama vuirhong bä sa qale rha gläius nä ma Ngämuqa aa murhämeska. ²⁴ Sökt di nävät ama vänbön gop äkt mavängam nä ma Ngämuqa aa nãmsävätki dä sa rha män i ama rätkta na rha nävät ma Jisas ma Kraiss käarakni i sa qa rhäksasot a rha. ²⁵ Ma Jisas di sa ma Ngämuqa qa vodäm ga iva ama vodämes na qa ivakt iva nävät aa biaska dä va ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong nävät arhä qatnanakt sämäni qa. Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva qa rha ama ruvek i aa matnävämne di ama räkt ngät inguna varis ama ruvek ti goar i qa di qaku ama räkt ka na qa rhoqoräkt i qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong dap kaku qä sangäm na rha. ²⁶ Bä qosaqi nävät iangärhäkt ama lat di rhäkt di ma Ngämuqa qär qur ama ruvek i qa di ama matnävämneqa ama räkt ka bä qosaqi mamär vät a qa iva qat tes iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas i ama rätkta na rha.

²⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va auge qä nän sä nas? Qaku mamär vät aung iva qä nän sä nas inguna nävät iomäkt i qät päs ma Ngämuqa aa Muräkt ura nävät iomäkt i qat tualat na ama lat kärangätni i ama Muräkt ngät tamän iva qat tualat na ngät. Qop sökt nävät iomäkt i ut nanakt nä ma Jisas aa lat dä ma Ngämuqa qä rhar sä ut ²⁸ inguna ut dräm i ama ruqa di ama räkt ka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di sökt nävät aa qatnanakt dap kaku nävät iomäkt i qät päs ama Muräkt angärha rhäng. ²⁹ Ura nga ma Ngämuqa di sökt ama Judaqäna arhä Ngämuqa? Nga qa di qosaqi qaku ama Jentailqäna arhä Ngämuqa? Ari, qosaqi qa di ama Jentailqäna arhä Ngämuqa. ³⁰ Ma Ngämuqa di sökt ka ama sägäk. Näkt pa qa rhes ama Judaqäna dä ama Jentailqäna i ama rätkta na rha di nävät arhä qatnanakt. ³¹ Nga rhoqoräkt dinak urhi qyiradeng nä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dap sökt ut sangar ama qatnanakt? Qaku rhoqoräkt dap kinak urhi sämaengäktki na ngät.

4

Ma Ngämuqa Qa Mes Ma Abraham I Ama Räkta Na Qa Inguna Nävät Aa Qatnanakt

¹ Bä rhäkt diva nguva rhamän sävät aurha ikkäna arhä mamäk ma Abraham. Ngu lu agini qärqäni i sa qa lu mamär nä ini vät aa iar nävät aa lat mänguräp mä qa qä nä ma Ngämuqa? ² Ngäkt bä ma Abraham di ama rätkta na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät aa lat dä sa vadi mai mamär vät a qa iva qat tair na nas nävät iomäkt. Sökt diva qaku mamär vät a qa iva qä natmair na nas

dā ma Ngāmuqa aa saqong ³ inguna sa ut drām i ma Ngāmuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ma Abraham gat nanakt nä ma Ngāmuqa bā ma Ngāmuqa qa mes ka i ama räktka na qa inguna nävät aa qatnanakt.”

⁴ Sa ut dräm i ama ruqa qarakni i qat tualat di rhit sek mä qa bā iangärhäkt aa rhitsek di qaku rhat lu ngät i ama vānbon mavāngam dap iangärhäkt aa rhitsek di ngät dän inguna nävät aa lat. ⁵ Dap ma Ngāmuqa qarakni i mamär vät a qa iva qa rhualat sa ama vu qa ama ruqa bā va ama räktka na qa diva qa rhes aung anga ruqa qarakni i qaku qat tualat i ama räktka na qa da aa saqong inguna nävät aa qatnanakt. ⁶ Bā rhom dākt di ama rharimini sä ma Devit aa enge qārangätni i qa märhamän sävät a ngät sävät ama ruqa qarakni i märmär gem ga inguna ma Ngāmuqa qa mes ka i ama räktka na qa dap kaku nävät aa lat i qa märhamän doqortäqyia,

⁷ “Ama märmärgem ge iarhakt kārarahe i sa ma Ngāmuqa qa qyiradeng na arha vuirhong

bā qārarahani i qa rhäksot na arha vuirhong.

⁸ Ama märmärgem ge qarakni i aa vuirhong di ma Ngāmuqa sa qa qyiradeng nä irhong.”

⁹ Nga rhangät täkt ama märmärgem gārangätni i ma Devit ka märhamän sävät a ngät di sokt ngät bā bā iarhakt kārarahe i rha dāksäng mä rha? Qaku. Ngät di qosaqi bā bā qārarahani i qaku rha dāksäng mä rha inguna ut dräm i ma Ngāmuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di sa qat nanakt nä ma Ngāmuqa bā nävät tom dākt dā sa ma Ngāmuqa qa mes ka i ama räktka na qa da aa saqong. ¹⁰ Rhangät täkt di ngä märanas kāsnia? Nga narhoer toqoräkt i as kaku rha dāksäng mä qa ura qinac nasot ama qäväläm gārqomni i sa rha dāksäng mä qa? Nak narhoer dap kaku nasot.

¹¹ Ma Abraham di sa rha dāksäng mä qa näkt iangärhäkt ama lat di ama muqunän na ngät ivakt iva ngärhi sämaengätki i qa di ama räktka na qa dā ma Ngāmuqa aa saqong nävät aa qatnanakt mudu vät ama qäväläm gārqomni i as kaku rha dākt säng mä qa. Rha mualat sä qa rhoqoräkt divakt iva qa rhän i ama ruvek kārarahani i sa qaku rha dāksäng mä rha arhä mamäk ivakt iva qosaqi rha diva ma Ngāmuqa qa rhes ta i ama räktka na rha nävät arhä qatnanakt. ¹² Bā sa rha dāksäng mä qa divakt iva qosaqi qa rhän i ama ruvek kārarahani i rha dāksäng mä rha arhä mamäk. Arhä mamäk na qa dinguna qaku sokt nävät iomäkt i sa rha dāksäng mä rha dap kosaqi nguna qale rha

dā iangärhäkt ama sägängät ama iar angärha ron na ama qatnanakt kārangätni i qale ma Abraham da angärha ron as toqoräkt i qaku rha dāksäng mä qa.

Ama Mumānaris Di Bā Bā Iarhakt Kārarahe i Rhat Nanakt

¹³ Ma Ngāmuqa qa mumānaris pät ma Abraham gā na aa es nasot iva rha sa ama ivätki moe. Ma Ngāmuqa qa mualat nä iangärhäkt ama mumānaris di qaku nävät iomäkt i ma Abraham gät päs ma Ngāmuqa aa Muräkt angärha rhäng dap nguna nävät iomäkt i qat nanakt dā ma Ngāmuqa qa mes ka i ama räktka na qa da aa saqong. ¹⁴ Bā äkt i ama qatnanakt diva ama māmāmāini na ngät dā qosaqi va ma Ngāmuqa aa mumānaris diva qaku angärha anga gavāngi qrekt bā ianiäkt kārqāni i sa qa mumānaris pät ini diva qā von ama ruvek kārarahani i rhit päs ma Ngāmuqa aa Muräkt angärha rhäng.

¹⁵ Ma Ngāmuqa aa muräkt di ngät dän sä ma Ngāmuqa aa uraqi. Sokt di qoe nai i qaku anga Muräkt e di qaku mamär vät ama ruvek iva rhi nanbetäkmät na ngät.

¹⁶ Dā soknga mamär iva ut nanakt bā nävät iomäkt dā va iangärhäkt ama mumānaris di nak pa ngä rhän gārangätni i ma Ngāmuqa aa vānbon gop äkt mavāngam bā bā ma Abraham aa es moe nasot. Rhoqoräkt di qaku sokt bā bā iarhakt kārarahe i rhit päs ma Ngāmuqa aa Muräkt angärha rhäng dap kosaqi bā bā qārarahani i rhat nanakt toqor ma Abraham. Qa di iarhakt moe ama ruvek arhä mamäk ¹⁷ toqor ma Ngāmuqa aa enge i ngät tamän doqortäqyia, “Nguu mualat sä nge diva ama ngätmamäk na nge bā ba ama rhäqāp na rha ama ruvek nävät ama ivärhimek masirhat pät ama ivätki.” Bā iangärhäkt ama mumānaris di ama mär ngät inguna nävät ma Ngāmuqa qarakni i ma Abraham gat nanakt na qa qarak i qat tāranas na ama ruvek nämät ama tñäpki bā rhat dāqām gārak i aa enge ngät tāranas nä iarhongäkt kārqārhang i mudu qaku qali lirhong.

¹⁸ Ma Abraham di qat nanakt ma ama qrot nä iangärhäkt ama mumānaris iva qa rhän i ama ngätmamäk bā ba ama ruvek nävät ama ivärhimek masirhat pät ama ivätki i rhoqor varhäm ma Ngāmuqa aa enge bā ba qa qārangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Ngia es mugas diva ama rhäqāp na rha mamär.” ¹⁹ Qa di sa qorhäs mamär iva ama ruvek ama ngärhäqyet na rha na aa qoeo. Nāma dā sa qat tu aa snäng i qa di ama sruqa na qa mamär bā aa släqyige di qaku ige angärha anga qrot bā qosaqi aa egutki ma Sara di qaku mamär vät a qi iva qi sa sokt di qaku bok da aa qatnanakt. ²⁰ Ma Abraham aa qatnanakt di qaku ngä

met daqule qa dā qaku aa snāngaiom aa udiom sāvāt ma Ngāmuqa aa mumānaris. Iangārhākt aa qatnanakt ngā rhāqāp ka na ama qrot bā qa von da ama ansās sage ma Ngāmuqa.

²¹ Bā qa di qat nanakt masirhat iva ma Ngāmuqa qa rhāqāne dā mamār iva qa rhualat parhām aa mumānaris bā ba qa. ²² Bā ākt i ama rharimini qārquāni i ma Ngāmuqa qa mes ka i ama rāktka na qa da aa saqong dinguna nāvāt aa qatnanakt. ²³ Ama enge qārangātni i ngāt tamān doqortāqyia, “bā nāvāt aa qatnanakt dā ma Ngāmuqa qa mes ka i ama rāktka na qa” di qaku rha sām a ngāt iva sokt bā ba qa. ²⁴ Iangārhākt ama enge di qosaqi rha sām a ngāt bā ba ut aiut kārarahe iva ma Ngāmuqa qa rhes ut i ama rāktka na ut aiut kārarahe i ut nanakt nā iaqākt kārak i qa mārānas nā ma Jisas nāmāt ama tñāpki. ²⁵ Rha vodām ma Jisas iva qā ñāp inguna nāvāt aurha vuirhong. Nākt ka mārānas bā ama iar qa ivakt iva qa rhu ut i ama rāktka na ut dā ma Ngāmuqa aa saqong.

5

Ma Ngāmuqa Qa Mu Ut I Sāgāni Na Ut Ut Na Qa Nāvāt Ama Qatnanakt

¹ Rhākt di sa ma Ngāmuqa qa mu ut i ama rāktka na ut da aa saqong di nāvāt aut katnanakt bā sa ama bulap nga e gem ut ut na qa nāvāt aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss ² inguna nāvāt a qa di sa mamār iva u rhon sādā ma Ngāmuqa aa ñāmsāvātki arha ron nāvāt aut katnanakt* kāraktni i rhākt di sa qali lut da arha ron bā mārmar gem ut inguna sa ut nanakt iva bā ba ut nā ma Ngāmuqa aa murhāmeska. ³ Nākt kosaqi mārmar gem ut nāvāt aut mārān inguna ut drām i iangārhākt ama mārān di ngārhit sāmaqrot na ut. ⁴ Dā iangārhākt ama mārān angāt sāmaqrot di ngāt tualat sā ut ivakt iva aurha iar diva mārmar ge ma Ngāmuqa nāvāt a ngāt inguna sa ut mār nāva ama mārān angāt tpās bā iangārhākt ama lat diva ngārhit sāmaqrot na ut katnanakt iva ma Ngāmuqa qat tualat na ama mār ngāt ama lat bā ba ut.

⁵ Rhangāt tākt aut katnanakt toqorākt di ama qrot ngāt mamār inguna ma Ngāmuqa sa qa rhor na aa lavuqi sāmāt aut snāngāqa nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa qārak i ma Ngāmuqa aa vānbon bā ba ut.

⁶ Rhoqorākt dinguna rhoqorākt i qaku aurha anga qrot iva u rhatnārhām mes dā sa ma Kraiss ka ñāp sādaver ama ruvek kārarahani i qaku rhat tet parhām ma Ngāmuqa aa snāngāqa vāt ama qāvālām gārquomni i sa qa armeng dā bām. ⁷ Ama qrot ām masirhat bā

ba aung iva qā ñāp sādaver anga rākt ka anga ruqa. Nguarām aung anga ruqa di mamār iva nani a qa iva qā ñāp sādaver anga mār qa anga ruqa.

⁸ Sokt di ma Ngāmuqa qa qur a ut i aa snāng bāt a ut masirhat toqorākt i sa ama vurha na ut dā sa ma Kraiss ka ñāp sādaver mā ut. ⁹ Bā nāvāt aa biaska dā sa ut tākt di sa ma Ngāmuqa qa mu ut i ama rāktka na ut dā aa saqong. Bā nga rhoqorākt dā sa ut drām iva qaku ut nanari ma Ngāmuqa aa uraqi ¹⁰ inguna ngakt bā nga ut di ma Ngāmuqa aa ikkāna na ut di nāvāt aa emga aa tñāpki dā sa qa mu na ut i sāgāni na ut ut na qa bā rhākt di nak ut lu mamār i nāvāt ma Kraiss aa iar diva urhi rha ama iar ama sok tām ngāt. ¹¹ Sokt di qaku sokt toqorākt dap kosaqi mārmar gem ut nāvāt ma Ngāmuqa qārakni i rhākt di sa qa mu ut iva sāgāni na ut ut na qa nāvāt ma Jisas ma Kraiss aa lat.

Ama Tñāpki Qiat Dān Nāvāt ma Adam Dā Ama Iar Ngāt Dān Nāvāt Ma Kraiss

¹² Ama vuirhong ngā mār sāmāni ama ivātki di nāvāt ama ruqa ama sāgāk nākt iarhongākt ama vuirhong ngā mār sa ama tñāpki. Bā nāvāt iomākt dā ama tñāpki qia mār bāt ama ruvek moe inguna sa ama ruvek moe rha mualat na ama vuirhong. ¹³ As toqorākt i qaku ama Judaqāna rha rha ama Murākt dā sa ama vuirhong di qali lirhong māni ama ivātki. Sokt di qoe nai i qaku qale ma Ngāmuqa aa Murākt e dā sa qaku ma Ngāmuqa qāt tāksārha ama ruvek pāt arha vuirhong angāt tpās. ¹⁴ Sokt di nāvāt ama rhodām i ma Adam bā inamāk bā sāvāt ama rhodām i ma Moses di sa ama tñāpki qia ong ama ruvek moe. Bā qāqi qia ong iarhakt kārarahe i qaku rha mualat na ama vuirhong doqor ma Adam aa vuini. Ma Adam di mudu ama iauski na qa bā bā iaqākt kārak iva as pa qa rhān.

¹⁵ Sokt di ma Ngāmuqa aa vānbon mavāngam di qaku ngāt toqor ma Adam aa vuini inguna ngakt bā nga nāvāt iaqākt ama sāgāk ama ruqa aa vuini dā ama rhāqāp na rha ama ruvek ta ñāp di nak ut lu mamār i nāvāt iaqākt ama sāgāk ama ruqa ma Jisas ma Kraiss dā ma Ngāmuqa in ñāmsāvātki dā ama vānbon mavāngam di sa ngā met bā ba ama rhāqāp na rha mamār ama ruvek. ¹⁶ Nākt ianiākt kārquāni i sa ini ngā mārānas nāvāt ma Ngāmuqa aa ñāmsāvātki di qaku ini rhoqor qārquāni i sa ini ngā mārānas nāvāt ma Adam aa vuini inguna nasot ma Adam aa vuini ama sāgāni dā sa ama rhāksārham ngā mār bā ba ama ruvek. Sokt di nasot ama rhāqāp nā irhong ama vuirhong dā nāvāt ma Ngāmuqa aa vānbon mavāngam dā

* 5:2 nāvāt aut katnanakt Ma Pol qa sām dakt tākt aa abuk nākt nasot ama qāvālām ama qot ām dā arhani ama ruvek di rha sām ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dākt ama qāngārini angāt kāvālām di arhani nāvāt a rha di sa qaku rha sām a ām sae.

ama rhäqäp na rha ama ruvek di sa rha män i ama räktka na rha da aa saqong. ¹⁷ Bä qosaqi ngakt bä nga nävät iaqäkt ama sägäk ama ruqa ma Adam aa vuini dä sa ama tñäpki qia män doqor ama vitnaqa bä qiat turäkt bä ba ama ruvek di nak ut lu mamär i nävät ama ñämsävätki ama mor qi dä nävät ama vānbōn mavāngam i sa rhäkt di ama räktta na rha diva ama ruvek tat turäkt i ama vitnarha na rha da ama iar ama sok täm ngät angärha ron nävät ama sägäk ama ruqa ma Jisas ma Krai. ¹⁸ Bä äkt i rhoqor ama vuini ama sägäni ini ngä män sa ama rhäksärhäm sävät ama ruvek moe di qosaqi rhoqorne di sa ama sägängät ama lat ama räkt ngät ngä män sa ama räkt ngät ama iar dä ama iar ama sok täm ngät bä ba ama ruvek moe.

¹⁹ Näkt nguna rhoqor ama ruqa aa vuini ama sägäni ngä mualat sa ama rhäqäp na rha ama ruvek ma ama vurha na rha di rhoqorne i nävät iomäkt i sa ma Krai ka met nasot ma Ngämuqa aa snängaqa di ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän i ama räktta na rha.

²⁰ Ma Ngämuqa qa von da ama Muräkt ivakt iva ama ruvek tit lu mamär na ama vuirhong. Sökt di qoe nai i ama vuirhong ngä män e masirhat di qosaqi äkt di sa ma Ngämuqa aa ñämsävätki qia män masirhat mamär ²¹ ivakt iva rhoqor ama vuirhong ngärhi rhoer nanokt ama ruvek moe sämät ama tñäpki di rhoqorne i ma Ngämuqa aa ñämsävätki diva qi rhoer nanokt ama ruvek sämäni ama lat ama räkt ngät bä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät nävät ma Jisas ma Krai aurha Engeska.

6

Bä Ba Ama Vuirhong Di Sa Ut Nñäp Dap Bä Bä Ma Ngämuqa Di Ut Däqäm

¹ Dä ngu lu va u rhamän doqor mäniekt? Nga va qoki ut tualat na ama vuirhong ivakt iva ma Ngämuqa aa ñämsävätki qiat dän masirhat? ² Va qaku ut natmualat toqoräkt inguna sa ut nñäp bä ba ama vuirhong bä qaku irhong angärha anga qrot päť aurha iar. Ngu lu va saqi as kali lut ut nä iarhongäkt iva nani aqiqa? ³ Inguna sa qunäga vät a ngän mamär sä iomäkt i aiut kärarhae i sa ut ta ama baptais iva urhi sameng ba ama ruvek i sägäni na ut ut nä ma Krai dä qosaqi rhoqoräkt di rhoqor qre i sa ut nñäp toqor qa. ⁴ Nävät aut baptais dä sa rha sasärhäm ut ut nä ma Jisas bä sa ut nñäp ut na qa. Rhoqoräkt divakt iva ut toqor qa i ama Ngätmamäk ka märanas na qa nämät ama tñäpki nävät aa murhämeska bä qosaqi va aiut di mamär vät a ut iva qali lut da ama iaräs na ngät ama iar angärha ron.

⁵ Inguna ngakt bä sa ut män i sägäk na ut ut na qa inguna sa ut nñäp toqor qa di rhoqorne iva qoki sägäk na ut ut na qa iva ma Ngämuqa qa rhäranas na ut bä va ama iar ut toqor qa. ⁶ Näkt sa qunäga vät a ut i aurha iar ama mru ngät di sa rha edämsäs päť a ngät ngä nä ma Krai män i ama samānanamuqa ivakt iva aurha iar ama mru ngät diva rhäksot na ngät. Bä qosaqi rhoqoräkt divakt iva sa qaku ama latta na ut pa ama vuirhong angärha rem. ⁷ Inguna rhoqoräkt i aung anga ruqa qa nñäp dä sa isiska vät a qa nämät ama vuirhong angät krot. ⁸ Näkt ngakt bä sa ut nñäp ut nä ma Krai dä ut nanakt iva qosaqi ut däqäm ut na qa. ⁹ Bä qunäga vät a ut i ma Krai di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä qaku mamär vät a qa iva saqi as kä nañäp inguna ama tñäpki di saqi as kaku arha anga qrot iva qia rhän näva aa uväs. ¹⁰ Rhoqoräkt dinguna iaqyäkt aa tñäpki di sa qa nñäp bä ba ama vuirhong. Qa nñäp masägos bä ba ama vuirhong iva bä ba ama rhodäm moe nasot näkt ama iar iangärhäkt kärangät i qale qa da angärha ron däkt di ngät bä bä ma Ngämuqa. ¹¹ Dä soknga mamär iva ngän du angän snäng sävät a nas i aingän di qosaqi ngän nñäp bä ba ama vuirhong dap kale ngän da ama iar angärha ron gärangätni i ngät bä bä ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Krai.

¹² Qale angäna qlak na ama vuirhong iva irhong ngät turäkt bä ba angän släqyigeng gärgigleni iva nasot dä va igleng ngärhit nñäp iva ngänit päť igleng angät snängaqa aa rhäng. ¹³ Dap kale ngän narhäqär nä guani nämäni angän släqyige bä ba ama vuini ivakt iva ini ngät tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. Dap kinak mamär iva ngäni rhäqär na angän släqyige moe sage ma Ngämuqa ivakt iva ige ngät tualat na ama räkt ngät ama lat toqor ama ruvek kärarhani i sa qa män sä rha nämät ama tñäpki bä säva ama iar. ¹⁴ Mamär iva qale ama vuini ngät turäkt bä ba ngän inguna qaku qale ngän ba ama Muräkt angärha rem dap kale ngän bä ma Ngämuqa aa ñämsävätki arha rem.

Ama Latta Va Ama Räkt Ngät Ama Lat Angärha Rem

¹⁵ Ngäkt bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va ut mäšana? Nga va ut tualat na ama vuirhong inguna qaku qali lut pa ama Muräkt angärha rem dap kali lut päť ma Ngämuqa aa ñämsävätki arha rem? Nak kaku rhoqoräkt! Sa qaku mas. ¹⁶ Nga sa qaku qunäga vät a ngän i ngakt bä ani ngät turäkt bä ba ngän diva ngän dän i ama latta va ianiäkt angärha rem. Bä nga rhoqoräkt i ngänit päť ama vuirhong angärha rhäng di sa ngän män i ama latta vä irhong angärha rem dä irhong ngärhi rhoer nanokt

ngān sāmāt ama tñāpki. Dap toqorākt i ngānī pās ma Ngāmuqa aa rhāng diva qa er nanokt ngān sāmāni ama rākt ngāt ama lat.
¹⁷ Sōkt di mamār sage ma Ngāmuqa inguna mudu vāt angātni ama rhodām di sa qale ngān i ama latta va ama vuirhong angārha rem sōkt di rhākt di sa ngān det mamār vārhām ama engātkki da ama rhisu angārha ron gārangātni i sa rha von ngān dām ngāt.
¹⁸ Aingān di sa ma Ngāmuqa qa muisiska vāt a ngān nāmāt ama vuirhong bā sa ngān mān i ama latta da ama rākt ngāt ama lat angārha ron.

¹⁹ Nguat tamān doqor ama ruvek tat drām dat tamān inguna ama qrot gem ngān iva qunāga vāt ngān. Qoki rhoqor ngān i mudu sa ngān dāqār na nas moe sāda ama snāngaqa ama vu qa aa ron dā sāva ama lat angārha rem gārangātni i ngārhi nānβetākmāt na ama Murākt kārangātni i sa ngārhi rhoer nanokt ngān sāmāni ama vuirhong masirhat mamār di rhākt di mamār iva ngāni rhāqār na nas moe iva ama latta na ngān ba ama rākt ngāt ama lat angārha rem ivakt iva iangārkhākt ama lat ngārhi rhoer nanokt ngān sāva ama iar qārangātni i sōkt bā bā ma Ngāmuqa.

²⁰ Rhoqorākt i sa qale ngān i ama latta va ama vuirhong angārha rem di sa isiska vāt a ngān iva ngān dualat na ama vuirhong.
²¹ Sōkt di ngu lu mamār vāt a ngān na agini ama mār ini nāvāt iarhongākt ama vuirhong gārqārhong i sa rhākt di aqlus pāt a ngān bāt irhong angāt tpās? Inguna iarhongākt angāt gavāngi di ama tñāpki.
²² Dap tākt di sa rha muisiska vāt a ngān nāmāt ama vuirhong bā sa ngān mān i ama latta vā ma Ngāmuqa aa rem. Bā rhom dākt angāt gavāngi di ama iar ama qumārquār ngāt bā nāvāt a ngāt dā bā ba ngān na ama iar ama sok tām ngāt.
²³ Inguna ama vuirhong angāt titsek di ama tñāpki. Dap ma Ngāmuqa aa vānbōn gārangātni i qāt bōn dām ngāt kop ākt di ama iar ama sok tām ngāt kārangātni i sa ngāt nāvāt aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss.

7

Sa Isiska Vāt A Ut Nāmāt Ama Murākt

¹ Gua ruavek, sa qunāga vāt ngān sa ama enge qārangātni iva ngua rhamān bāt a ngāt inguna ngān moe di sa ngānāt drām ma Ngāmuqa aa Murākt. Ama ruqa di sōkt kale qa va ama Murākt angārha rem doqorākt i as kat dāqām.
² Ama siqutki di sāvāt ama evopki qārakti i sa qia mātllāgut i ama Murākt ngā qop sā iom gī na arha egutka māni ne bā qali liom moe qī na qa rhoqorākt i as kat dāqām. Sōkt di ngakt bā qā nāp dā sa na ākt dā sa isiska vāt a qī nāmāt iangārkhākt ama Murākt kārangātni i ngā qop

sā iom māni ne.
³ Bā ākt i ngakt bā qali qī ge akni anga ruqa rhoqorākt i as arha egutka di qat dāqām dā sa va rha rhes ki i ama evopki qārakti i qia qavatnāvātllāgut. Dap ngakt bā sa arha egutka di qa nāp dā sa varhām ama Murākt di sa isiska vāt a qī bā sa rhoqorākt iva qia rhāt akni anga ruqa di qaku qia qavatnāvātllāgut.

⁴ Gua ruavek, di qosaqī rhoqorne rhoqorākt gem ngān. Qosaqī aingān di sa ngān nāp bā ba ama Murākt inguna nāvāt ma Kraiss aa tñāpki. Bā rhākt di ngān nāmāni iaqākt kārak i sa ma Ngāmuqa qa māranas na qa nāmāt ama tñāpki ivakt iva ut tualat na ama mārīrhong bā bā ma Ngāmuqa.
⁵ Inguna rhoqorākt i as ut tet parhām ama slāqyige angāt kānāskānes dā sa ama Murākt ngā māranas na aut snāngaqa ama vu qa iva ut tualat na ama vuirhong bā rhoqorākt di sa urhit sa ama gavām bā ba ama tñāpki.
⁶ Sōkt di rhākt di isiska vāt a ut nāmāt ama Murākt inguna sa ut nāp bā bā iarhongākt kārqārhong i mudu ama latta na ut pā irhong angārha rem. Qaku ut tualat parhām ama mru qa ama iska varhām ama Murākt kārangātni i rha sām a ngāt. Dap kinak ut tualat parhām ama iarās na ngāt ama iar nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārquārqa.

Ama Murākt Ngā Na Ama Vuini

⁷ Ngu lu va u rhamān doqor māniekt? Nga ama Murākt di ama vuini? Nak kaku rhoqorākt! Dap iangārkhākt ama Murākt ngā muqunāga vāt a ngo i nak ama vuini di ini rhoqorākt. Sa vadi mai qaku mamār iva qunāga vāt a ngo sā ianiākt ama vuini i ngua alek kre i qaku ama Murākt ngā mārhamān i, “Qale ngāni alek arhani arhā qārhong.”
⁸ Nāvāt ama Murākt dā sa mār bā ba ama vuini bā ini ngā māranas na ama snāngaqa vām ngo iva ngu alek ama rhāqāp nā irhong. Nga vadi mai qaku anga Murākt dā sa vadi mai qaku anga vuini. Ngakt bā qaku anga Murākt di ama vuini di sa ini ngā nāp.

⁹ Aingo di sa nguāt dāqām mudu rhoqorākt i as kaku qunāga vāt a ngo sa ama Murākt. Sōkt di nasot toqorākt i sa qunāga vāt a ngo sa ama Murākt dā sa ama vuini ngā mān bā ini ngāt dāqām bā rhoqorākt dā sa ngua nāp.
¹⁰ Ngu lu i iangārkhākt ama Murākt kārangātni i mai va ngā rhān sa ama iar di nak sa ngā mān sa ama tñāpki sāp gua iar.
¹¹ Nāvāt iomākt i qunāga vāt a ngo sa ama Murākt dā sa mār bā ba ama vuini bā ini ngārhi irastām sā ngo. Bā nāvāt ama Murākt dā sa ama vuini ngā veng ngo.
¹² Sōkt di iangārkhākt ama Murākt di ama qumārquār ngāt mamār. Bā ama murākt asāgāngāt asāgāngāt di ama qumārquār ngāt dā ama rākt ngāt dā ama mār ngāt.

¹³ Sōkt di ngu lu māniekt? Nga ianiākt kārqāni i ama mār ini ngā mān sa ama tñāpki

sāp gua iar? Nak kaku rhoqorākt! Nak ama vuini ngā mualat toqorākt i ini ngā mualat nāvāt ani qārāni i ama mār ini. Rhoqorākt divakt iva ama vuini diva qunāga sā ini iva ini rhoqorākt. Bā qosaqī ama Murākt di ngā qur a ut i ama vuini di nak ama lat ama vu ngāt mamār di rhoqorākt. ¹⁴ Sa ut drām i ama Murākt di ama qloqaqa aa qāni. Sōkt di aingo di ama ruqa na ama slāqyige qārakni i ama latka va ama vuini angārha rem. ¹⁵ Qaku qunāga vāt a ngo sa ama lat kārangātni i nguāt tualat nā ngāt. Inguna qaku nguāt tualat nā iarhongākt kārqārhong i nani a ngo iva nguāt tualat nā irhong dap kinak nguāt tualat nā qārārhongni i qoki sa qaku nani a ngo nā irhong. ¹⁶ Bā rhoqorākt i nguāt tualat nā qārārhongni i qaku nani a ngo iva nguāt tualat nā irhong dā sa iangārkhākt gua lat ngārhi sameng i ngut tares pāt ama Murākt angārha rhāng i ama mār ngāt. ¹⁷ Bā rhoqorākt dā sa qaku aingo marākt i nguāt tualat nā rhāni rhākt dap kinak ama vuini qārāni i qali lini vā gua iar di ini ngāt tualat nā ianiākt.

¹⁸ Sa nguāt drām i qaku qale anga mārini vā gu slāqyige. Inguna nani a ngo iva nguāt tualat na ama lat ama rākt ngāt sōkt di qaku mamār vāt a ngo iva nguāt tualat nā ngāt. ¹⁹ Qaku nguāt tualat na ama lat kārangātni i nani a ngo iva nguāt tualat na ngāt. Dap kinak nguāt drām nguāt tualat na ama lat ama vu ngāt kārangātni i qaku nani a ngo iva nguāt tualat na ngāt. ²⁰ Ngakt bā nguāt tualat na ama lat kārangātni i qaku nani a ngo iva nguāt tualat na ngāt dā sa rhoqorākt di qaku aingo qārak i nguāt tualat toqorākt dap kinak ama vuini qārāni i qali lini vām ngo di ini ngāt tualat toqorākt.

²¹ Sa ngua lu mamār i nga rhoqorākt i nani a ngo iva nguāt tualat na ama rākt ngāt ama lat dā ani nga e vām ngo qārāni i sa ini ngāt tair sārham ngo nāvāt a ngāt. ²² Imuk dā gua ron di mār gem ngo masirhat nāvāt ma Ngāmuqa aa Murākt. ²³ Sōkt di nguāt lu angātni qārangātni i ngāt tualat pā gu slāqyige bā ngārhi arhāktgyām sā ne ngā nā gu snāngaqa qārakni i nani a qa iva qat tualat na ama rākt ngāt ama lat. Bā iangārkhākt kārangāt i ngāt tualat pā gu slāqyige di ngārhit kop pāt a ngo bā ama latka na ngo va ama vuini angārha rem. ²⁴ Ai, ama vu qa ama ruqa na ngo mas! Ngu lu va auge qa rhuisiska vāt a ngo nāmāt tāge rhākt ama slāqyige qārāngeni i ige ngārhit ta ngo sāmāt ama tñāpki? ²⁵ Nguāt tes ama mār sage ma Ngāmuqa inguna aurha Engeska ma Jisas ma Krais diva qa rhuisiska vāt a ngo nāmāt tāge rhākt ama slāqyige qārāngeni i ige ngārhit ta ngo sāmāt ama tñāpki.

Bā nga rhoqorākt dā sa aingo vāt gu snāngaqa di ngut pās ma Ngāmuqa aa Murākt angārha rhāng sōkt di vasāgos dā gu slāqyige

di ige ngārhit pās ama vuini angāt murākt angārha rhāng.

8

Ama Iar Nāvāt Ama Qloqaqa Ama Qumārqumārqa

¹ Rhākt di iarhakt kārarhae i sīgāni na rha rhi nā ma Jisas ma Krais di nak pa qaku ma Ngāmuqa qā narhāksārham dā bā qā nasangām na rha ² inguna ama Qloqaqa na ama iar aa qrot kārangātni i sa ngā mār nāvāt iomākt i sīgāni na ut ut nā ma Jisas ma Krais di sa ngā muusiska vāt a ut nāmāt ama vuini dā ama tñāpki in grot. ³ Inguna agini qārāni i qaku mamār vāt ama Murākt iva ngā rhualat nā ini inguna nāvāt ama ruvek arhā slāqyige qārāngeni i qaku ama qrot ige di nak sa ma Ngāmuqa qa mualat nā ini. Qa matnāvāmne na ama vuini va ama ruvek arhā slāqyiglang doqorākt i sa qa rhāk na aa emga marākt kārakni i aa slāqyige di ige rhoqor ama ruvek arhā slāqyiglang gārarahani i rhat tualat na ama vuirhong ivakt iva ama vodāmes na qa. Bā rhoqorākt di sa ma Ngāmuqa qa sot na ama vuini angāt krot. ⁴ Ma Ngāmuqa qa mualat toqorākt ivakt iva ama lat kārangātni i ama rākt ngāt parhām ama Murākt diva ngā rhān bāt aurha iar aiut kārarhae i rhākt di sa qaku urhit pās ama mru ngāt ama iar angārha rhāng dap kinak ut tet nasot ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa.

⁵ Inguna iarhakt kārarhae i rhat tet parhām arhā slāqyige angāt snāngaqa di rhat tu arhā mādrām māni ama slāqyige angāt kānāskānes. Dap iarhakt kārarhae i rhat tet nasot ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa di iarhakt di sa rhat tu arhā mādrām māni ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa aa qārhong. ⁶ Inguna iarhakt kārarhae i rhat tu arhā mādrām māni ama slāqyige angāt kānāskānes diva rha rhān bāt ama tñāpki. Dap iarhakt kārarhae i rhat tu arhā mādrām māni ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa aa qārhong diva rha rhān bāt ama iar dā ama bulap. ⁷ Bā ākt i nga rhoqorākt i ama ruqa qat tu aa mādrām māni ama slāqyige angāt kānāskānes di qat dān i ma Ngāmuqa aa ik na qa inguna qaku ngāt tet parhām ma Ngāmuqa aa Murākt. Bā ama mādrām gārāngātni i ngāt tet parhām ama slāqyige angāt kānāskānes di nak kaku mamār vāt a ngāt iva ngāt tet parhām ama Murākt. ⁸ Iarhakt kārarhae i rhit pās arhā slāqyige angāt snāngaqa aa rhāng di qaku mamār vāt a rha iva rhi nasām ama mārāmgem sage ma Ngāmuqa.

⁹ Sōkt di qaku ngānit pās ama slāqyige angāt snāngaqa aa rhāng dap kinak sa ngānit pās ma Ngāmuqa aa Qloqaqa aa rhāng i grekt bā ngātki i qale qa vām ngān. Iaqtākt kārak i qaku ama Qloqaqa nage ma Krais ka e vām

ga di qaku qale qa māni ma Krai. ¹⁰ Sukt di ngakt bā qale ma Krai pām ngān dā sa nāma dā ākt bā sa angān slāqyige di sa ige ngā ñāp inguna nāvāt ama vuirhong sukt di ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa di ama iar bā ba ngān inguna sa ngān mān i ama rāktta na ngān dā ma Ngāmuqa aa saqong. ¹¹ Ngakt bā ma Ngāmuqa qārakni i sa qa māranas nā ma Jisas nāmāt ama tñāpki aa Qloqaqa di sa qale qa vām ngān dā sa va iaqākt kārak i qa māranas nā ma Krai nāmāt ama tñāpki diva qosaqi qā von da ama iar sāva angān slāqyigleng gārqiqlengni i igleng ngā ñāp. Bā va qa rhuulat toqorākt nāvāt aa Qloqaqa aa qrot kārakni i qa e vām ngān.

Iarhongākt Kārqārhong I Sa Ma Ngāmuqa Qa Rhākmu Nā Irhong Diva Irhong Bā Ba Ut Irt Nā Ma Krai

¹² Gua ruavek, aiut di ama latta na ut pa ani angārha rem sukt di ianiākt di qaku ama slāqyige nā ini iva ut tet parhām ige angāt snāngaqa ¹³ inguna ngakt bā ngān det parhām angān slāqyigleng angāt snāngaqa dā sa va ngāni ñāp. Sukt di ngakt bā va ngāni sot na ama slāqyige angārha lat nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa aa qrot diva ama iar ngān. ¹⁴ Inguna iarhakt moe qārarahe i ma Ngāmuqa aa Qloqaqa qā rhoer nanokt ta di iarhakt di ma Ngāmuqa aa es na rha ¹⁵ inguna ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa qārakni i sa ma Ngāmuqa qa von ngān dām ga di qaku qat tualat sā ngān iva ama latta na ngān ba arhani arha rem ivakt iva ngānit len. Dap kinak kat tualat sā ngān bā ngānāt dān i ma Ngāmuqa aa es na ngān. Bā nga rhoqorākt dā mamār iva urhi nagukt sage ma Ngāmuqa i, “Aba*, mamga.” ¹⁶ Ma Ngāmuqa aa Qloqaqa di sīgāni na qa qā na aut kloqaqa iva ini sameng mamār i aiut di ma Ngāmuqa aa es na ut. ¹⁷ Bā nga rhoqorākt i aa es na ut dā sa va bā ba ut na ama modāmne qārangātni i qa rhākmu na ngāt bā ba aa es. Dā qosaqi va bā ba ut ut nā ma Krai nā iarhongākt kārqārhong i sa ma Ngāmuqa qa rhākmu nā irhong bā ba qa. Sukt di mamār iva urhit ta ma Krai aa mārān ivakt iva bā ba ut na aa murhāmeska.

Ama Murhāmeska Mirhup Nasot

¹⁸ Bā vāt gu snāngaqa di nguat tu gu snāng i iaqākt ama murhāmeska qārakni iva qa rhān bāt a ut as mirhup di ama vit na qa masirhat pāt aut mārān angāt tpās pāt tangāt tākt ama rhodām. ¹⁹ Ngāktki i iarhongākt moe qārqārhong i sa ma Ngāmuqa qa sām irhong di qali lirhong mauiu sa ama qānāskānes i irhong ngāt nañām nani ama qāvālām gārqomni iva qa rhu aa es sāda eraqi. ²⁰ Inguna iarhongākt di sa mava

nā irhong bā rhoqorākt di qaku varhām irhong marākt angāt snāngaqa dap toqorākt dinguna ma Ngāmuqa di nani a qa iva rhoqorākt. Dap kali lirhong ma ama qrot sa ama snāngaqa iva ²¹ vāt aung anga qunāga dā va isiska vāt irhong nāmāt ama ispāt bā va sākt tām irhong nākt pa irhong ngārhi sen na ama murhāmeska rhoqor ma Ngāmuqa aa es. ²² Ut drām i inamāk bā sarhākt di iarhongākt moe qārqārhong i sa ma Ngāmuqa qa sām irhong di irhong ngārhit nok sa ama ruanini qārqāni i ini rhoqor ama evop arhā ruanini rhoqorākt i rhit sa.

²³ Sukt di qaku sukt iarhongākt dap kosaqi aiut kārarahe i ma Ngāmuqa aa Qloqaqa qa e vām ut i ama muqunāngi na qa di qosaqi qali lut sa ama ruanini imuk pām mes. Dap kali lut sa ama snāngaqa dāvarhām nā ma Ngāmuqa iva qā qur a ut i aa es na ut maengāktki bā va qa rhuissiska vāt aut slāqyigleng nāmāt ama ivātki at mārān. ²⁴ Bā nāvāt aut katnanakt toqorākt di sa ma Ngāmuqa qa mumaiar ut. Sukt di ngakt bā sa ut sangar ianiākt kārqāni i ut nanakt iva urhi rha ini nasot di sa qaku urhit lāk iva qali lut nani ini. Inguna ngu lu auge qat nanakt iva bā ba qa nā guani rhoqorākt i nak kop kat lu ini? ²⁵ Sukt di ngakt bā ut nanakt iva bā ba ut na ani qārqāni i as kaku ut lu ini dā sa qali lut ma ama qrot nani ini sa ama bulap.

²⁶ Bā qosaqi ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa qat dān ivakt iva qat tatnārham ut inguna qaku urha anga qrot bā qaku ut drām iva urhi nān di nani agini sukt di ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa qā nān bā ba ut na ama nāknok sage ma Ngāmuqa qārangātni i ama dursāvām na ngāt mamār. ²⁷ Nākt ma Ngāmuqa qārakni i qat lu ama ruvek arhā snāngaqa qat drām i ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa qat tu aa snāng doqorākt inguna ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa qā nān sage ma Ngāmuqa sādaver mā ut aiut kārarahe i aa ruvek na rha varhām aa snāngaqa. ²⁸ Bā ut drām i ma Ngāmuqa di qat tualat sā iarhongākt moe iva irhong ngāt tualat ivakt iva mamār sā iarhakt kārarahe i arhā snāng bāt a qa qārarahe i sa qa mes ta varhām aa snāngaqa. ²⁹ Inguna iarhakt kārarahe i sa mudu ma Ngāmuqa qat drām iva mugas diva rhat nanakt na qa di sa qa muqunān bāt a rha iva rha rhān doqor aa emga ivakt iva ama rhāqāp na rha ama rhoes diva arha matka na qa. ³⁰ Bā ma Ngāmuqa qa mes iarhakt kārarahe i qa muqunān bāt a rha bā qa mualat sā qārarahe i qa mes ta bā rha mān i ama rāktta na rha da aa saqong nākt iarhakt kārarahe i qa mualat sā rha rhoqorākt di rha moe rhi na qa sa aa murhāmeska.

* **8:15** Aba na ama enge ama Aramaik di angāt tarimini di mamga. Bā ama rhoes diva rhat tes arhā mamāk toqorākt inguna rha di arha snāng bāt a qa masirhat dap sa rhat drām i qa di qosaqi aa snāng bāt a rha mamār.

Ma Ngämuqa Aa Lavuqi Ama Sok Täm Gi

³¹ Bã nãvãt tangãt tãkt ama lat kãrangãtñi i sa ma Ngämuqa qa mualat na ngãt dã ngu lu va urha rhamãn doqor mãniekt? Ngãkt bã ma Ngämuqa di qat mair gem ut dã ngu lu va auge qa rhãqãne dã mamãr i qa rhair sãrhãm ut? ³² Ma Ngämuqa di qaku qa nen da aa emga dap ka vodãm ga ivãkt ivã qã ñãp sãdaver mã ut moe. Nãkt ngãkt bã qa mualat toqorãkt dã nga va qosãqi qaku qã navon ut kop äkt tã iarhongãkt moe? ³³ Qaku aung ivã qã rhãksãrha ama ruvek kãrarhani i ma Ngämuqa sa qa armeng dãm da vãt arha lat angãt tpãs inguna qoki qa qa mes ta i ama rãkt ta ama ruvek. ³⁴ Bã qosãqi qaku mamãr vãt aung ivã qã narhãksãrhãm ut pãt aurha lat angãt tpãs inguna ma Jisas ma Kraiss di qa ñãp nãkt ma Ngämuqa qa mãranas na qa nãmãt ama tñãpki nãkt sa qale qa rhage dã ma Ngämuqa aa mãrmãr nãkt ka di nak iaqãkt kãrak i qã nãn bã ba ut sagem ma Ngämuqa. ³⁵ Nga mamãr Jisa guani ngãrhi arñis na ut nãmãni ma Kraiss aa lavuqi? Qaku! Qaku mamãr vãt ama mãrãn maos maos ura ama ruvek toqorãkt i rhi sangãm na ut inguna nãvãt ma Jisas ma Kraiss. Bã qosãqi arhongni rhoqor ama qãrhuqi bã ama tlãqa bã ama mãrãn gãrangãtñi i ngãt dãn ivã sa urhit len nãvãt a ngãt bã sãvãt ama tñãpki divã qaku mamãr vãt a ngãt ivã ngãrhi arñis na ut nãmãni ma Kraiss aa lavuqi. ³⁶ Iarhongãkt di rhoqor varhãm ama Abuk na ama Mabu qãraktni i qiat tamãn doqortãqyia,

“Inguna nãvãt a nge dã sa vasãgos dã ama ruvek ti siqut ivã rhi veng ut.
Bã ut di ut toqor ama sipsipkãna qãrangãtñi ivã rhi veng ngãt.”

³⁷ Di ngãtki i vãt iarhongãkt moekt di ut tãqãne dã mamãr inguna nãvãt iaqãkt kãrak i aa snãng bãt a ut. ³⁸ Inguna sa nguãt drãm mamãr i qaku mamãr ivã ama tñãpki ura ama iar ura ama enselqãna ura iarhongãkt kãrqãrhong i irhong ngãt turãkt ura iarhongãkt tãkt ura iarhongãkt mugas ura iarhongãkt kãrqãrhong i irhong angãt krot ³⁹ ura ama qrot ngãt ama iaus kãrangãtñi i qale ngãt daver mã ut mãt ama leqãs ura iangãrhãkt kãrangãt i qale ngãt inamãk sãng ama ivãtki arha rhãng ura guarhong gãrqãrhongni i irhong nãmãni iarhongãkt moe i sa ma Ngämuqa qa sãm irhong divã qaku mamãr vãt iarhongãkt ivã irhong ngãrhi arñis na ut nãmãni ma Ngämuqa aa lavuqi nãvãt ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska.

9

Ma Ngämuqa Qã Rharmeng Da Ama Ruvek Parhãm Aa Snãngãqa Marãkt

¹ Nguãt tamãn na ama engãtki dap kaku ngu iras inguna ngo nãmãni ma Kraiss. Gu mãdrãm ngãrhit tarespãm na ama enge qãrangãtñi i nguãt tamãn bãt a ngãt nãvãt ama Qloqaqa ama Qumãrqumãrqa aa ernãnokt ² i aingo di ama irãski ama mor qi dã ama ruanini qãrqãni i qaku rhãktãksot nã ini nga e mãt gu snãngãqa. ³ Rhoqorãkt dinguna aingo di nani a ngo ivã vadi mai aingo di sa ma Ngämuqa qa qutmãs a ngo na aa enge bã rhi rhodãkt sã ngo nae nãmãni ma Kraiss ivãkt ivã nguã rhatnãrhã gu ruavek ama Israelqãna ivã rhat nanãkt iarhãkt kãrarhae i gu qãrhae marãkt. ⁴ Ama Israelqãna di ma Ngämuqa aa ruvek kãrarhani i qa armeng dãm da bã rha mãn i aa es na rha bã aa murhãmeska di qosãqi qa e vãt a rha. Qa mualat na aa rhaesbane qã na rha nãkt ka von da rha aa Murãkt. Nãkt ama engãtki na ngãt ama ansãs sage ma Ngämuqa di nga e gem da bã rha di bã ba rha nã iarhongãkt kãrqãrhong i sa ma Ngämuqa aa mumãnaris nã irhong. ⁵ Bã qosãqi ama Israelqãna di ma Abraham gã nã ma Aisak nãkt ma Jekop di ama ngãtmamãkkãna na rha bã ba rha nãkt ma Kraiss sa qa mãn i ama ruqa na qa nãmãni rha. Qa di ma Ngämuqa na qa qãrak i qat turãkt daver iarhongãkt moe bã qa di ama modãmne nga e gem ga vasãgos. Ngãtki rhoqorãkt.

⁶ Sokt di rhoqorãkt i arhani ama Judaqãna di qaku rhat nanãkt di qaku iomãkt ngãrhi sameng i ma Ngämuqa aa enge di ama sukpa angãt kamãs inguna qaku ama ruvek moe qãrarhani i rha nãmãni ama Israelqãna di ma Ngämuqa aa ruvek na rha maengãtki. ⁷ Dã qaku ama ruvek moe qãrarhani i sa rha mãn nãvã ma Abraham di ma Ngämuqa aa ruvek na rha maengãtki inguna ma Ngämuqa di sa qa qoar nã ma Abraham doqortãqyia, “Iarhãkt kãrarhani ivã rhi qoar i ngia es na rha divã rha rhãn nãmãni ma Aisak aa enevaqi.” ⁸ Ama rharimini sã rhom dãkt di rhoqortãqyia, qaku ama ruvek moe qãrarhani i sa rha sa rha mãni ma Abraham aa enevaqi di ma Ngämuqa aa es na rha dap sokt aa es di nã iarhãkt kãrarhae i aa mumãnaris nga e vãt a rha. ⁹ Inguna ama mumãnaris ngãt tamãn doqortãqyia, “Vãt ama rhodãm ama sãgãngãt toqor tãkt pãt tak pit ama quiaqa divã evãr dãm ngo bã va ma Sara divã qi sa angã rhoemga.”

¹⁰ Nãkt kaku sokt toqorãkt dap kosaqi rhoqorãkt i sa ma Rebeka di qia sa at tuimiom di in mãn nãvãt ama ruqa aut mamãkkãna arha ik ma Aisak ¹¹⁻¹² bã nga as toqorãkt i qaku in nanãk kia sa iom bã as kaku in mualat na angã mãr ngãt ura angã vu ngãt angã lat dã sa ma Ngämuqa qa qoar nã ma Rebeka rhoqortãqyia, “Ama ngãrhamatka divã qat tualat bã ba ama ngãrhalãtkta.” Rhoqorãkt divãkt ivã ma Ngämuqa qa ar-

meng da aung nävät a iom barhäm aa iska i qä rharmeng da aa ruvek parhäm aa snängaqa dap kaku varhäm sävetka aa lat. ¹³ Iarhongäkt di varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Gua snäng bät ma Jekop dap ngua mer ma Iso.”

¹⁴ Ngu lu va rhoqor täkt dä u rhamän doqor mäniekt? Nga ma Ngämuqa di qaku qat tualat maräkt toqoräkt i sokt kâ rharmeng da arhani nävät ama ruvek bā ba nas? Nak kaku rhoqoräkt! ¹⁵ Inguna qa märhamän särhä ma Moses toqortäqyia, “Va ngut lavuqi na aung gäarakni iva nani a ngo na qa dä va ngu niam sävät aung gäarakni iva nani a ngo na qa.” ¹⁶ Bā äkt i ma Ngämuqa aa armengdäm di qoki qa aa qäni qäarak i qät lavuqi na ama ruvek dap kaku nävät ama ruvek arhä snängaqa ura arha lat. ¹⁷ Bā qosaqi ut lu rhoqoräkt dinguna ma Ngämuqa qa märhamän särhä ma Farao na aa enge rhoqortäqyia, “Ama rharimini qärqäni i ngua märanas na nge diväkt iva ngu qur a nge rhä gu qrot bā va gu ngärhipki diva rhi sameng na qi vät ama ivätki moe.” ¹⁸ Bā äkt i sa ma Ngämuqa qät lavuqi nä iarhakt kârarhae i nani a qa iva qat tualat sä rha rhoqoräkt dap kâ sämaqrot nä iarhakt kârarhae arhä snängaqa qârarhae i nani a qa iva rha rhän doqoräkt.

¹⁹ Nguaräm ba aung nävät a ngän gä snanbät sä ngo rhoqortäqyia, “Ngu lu mäniekt bā ma Ngämuqa qät täksärhäm ut toqoräkt i qat lu aurha lat kârangätni i qaku ama räkt ngät inguna auge di mamär vät a qa iva qat tualat dap kaku qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa?” ²⁰ Dä va ngua rhuvät pät a nge i, “Agi a ruqa na nge bā äkt i mamär iva ngia rhuvät pät ma Ngämuqa rhoqoräkt?” Nga mamär iva ianiäkt kârqäni i sa akni qa dändän bät ini ngä rhamän särhä iaqäkt ama ruqa rhoqortäqyia, “Mäniekt bā sa ngia mualat na ngo rhoqor täkt?” ²¹ Ama ruqa qäarakni i qä dändän bät ama bänbänği di aa qrot i mamär vät a qa iva qä dändän bät arhongni qärqärhongni iväkt iva rhat tualat na ama lat ama vit na ngät nä irhong bā qosaqi sävät arhongni qärqärhongni i qaku mamär vät ama lat ama vit na ngät nävät ama sägäkt ama bänbänği.

²² Nguaräm nani ma Ngämuqa iva qä vuk sa aa uraqi dä aa qrot sävät iarhongäkt kârqärhong i sa qa mualat nä irhong iväkt iva qä slava nä irhong dä va qäbäs nä irhong sokt di qat tudävarhäm nä irhong mauiu ²³ iväkt iva ama ruvek ti lu aa murhämeska aa mämägän doqoräkt i qät lavuqi nä iarhongäkt kârqärhong i sa qa mualat nä irhong iväkt iva irhong ngärhi rha aa lavuqi iarhongäkt kârqärhong i mudu sa qa rhäku nä irhong nani aa murhämeska. ²⁴ Iarhongäkt kârqärhong

i ma Ngämuqa qät lavuqi nä irhong di aiut kârarhae i sa qa mes ut di qaku sokt nämäni ama Judaqäna dap kosaqi nämäni ama Jentailqäna. ²⁵ Iangärhäkt ama lat di ngät parhäm ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Hosea aa enge qärangätni i qa säm a ngät kârangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Iarhakt kârarhae i mudu qaku gua ruvek na rha diva ngua rhes ta i, ‘Gua ruvek’ bā sävät kârarhani i mudu qaku gua snäng bät a rha diva ngu qoar i, ‘Gua snäng bät a rha.’ ”

²⁶ “Bā vät ama ivärhäs kârqosni i mudu ma Ngämuqa qa qoar na rha vät a äs i qaku aa ruvek na rha diva vät iosäkt ama ivärhäs diva rha rhes ta i, ‘Ma Ngämuqa ama ngätädäqäm ga aa es na rha.’ ”

²⁷ Näkt ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia qa märhamän sävät ama Israelqäna rhoqortäqyia, “Näma dä ama rhodäm sa ama Israelqäna di masirhat toqor ama garäska aa qungi sokt di nak kop ama marheka na rha nävät a rha diva ma Ngämuqa qa rhumaiar na rha ²⁸ inguna ma Ngämuqa va qä sangäm na ama ruvek masirhat pät ama ivätki moe dap pa qaku qä naqtsäs pät a nas.”

²⁹ Bā rhoqoräkt diva varhäm ma Aisaia aa enge qärangätni i ngä märhamän doqortäqyia,

“Nga vadi mai qaku ma Engeska na ama qrot moe qa lavuqi na arhani nävät aut mamäkkäna dä qä narhares iva aurha anga es nasot dä sa vadi mai ut toqor ma Sodom bā va u rhän doqor ma Gomora.”

Ama Israelqäna Di Qaku Rhat Nanakt

³⁰ Ngu lu ama rharimini di rhoqor mäniekt sä iarhongäkt gua engirhong? Ama Jentailqäna qârarhani i sa qaku rhi siqut iva rha rhän i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong di sa rha män doqoräkt di nävät arhä qat nanakt. ³¹ Sokt di ama Israelqäna di sa rhi siqut iva rha rhän i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong inguna nävät iomäkt iva rhat tet parhäm gârangätni ama Muräkt i rhat tu arhä snäng iva ngärhi rhoer nanokt ta iva ama räktta na rha sokt di qaku mamär vät a rha iva rha rhäqäne dä mamär. ³² Mäniekt bā rhoqoräkt? Rhoqoräkt dinguna sokt tat tualat parhäm iangärhäkt ama Muräkt dap kaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Sa rha säp pät ama duiqa aa rhäng gäarakni i vläktpläkt sa ama ruvek pät aa rhäng. ³³ Rhangät täkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rha säm a ngät kârangät i ngät tamän doqortäqyia,

“As ngäni lu i nguat tu ama duiqa e ma Saion gäarakni iva vläktpläkt sa ama ruvek päť aa rhäng. Iaqaťt ama duiqa diva ama ruvek tit säp päť aa rhäng.

Näkt auge qäarak i qat nanakt na qa diva qaku qä namusangärhäkt sä iaqaťt ama ruqa.”

10

¹ Gua ruavek, nani a ngo masirhat bä ngu nän sage ma Ngämuqa sävät a rha iva ama Judaqäna rhi rha ama mumaiar. ² Nguat dräm i nani a rha masirhat iva rhit päť ma Ngämuqa aa rhäng sokt di qaku qunäga vät a rha ³ iva ma Ngämuqa qa rhes ta i ama räktta na rha rhoqor mäniekt. Dä soknga rhi siqut iva rha rhän i ama räktta na rha nävät iomäkt i rhat tet parhäm ama Muräkt dap kaku varhäm ma Ngämuqa aa iska qäarakni iva rha rhän i ama räkt ta näväm ga. ⁴ Sokt di sa ma Kraisk mualat sa ama Muräkt iva qaku angärha anga grot bä bä ama ruvek moe iarhakt kärarhae i ama räktta na rha nävät arhä qatnanakt.

Ama Enge Na Ama Mumaiar Bä Ba Ama Ruvek Moe

⁵ Ma Moses ka säm sävät ama Muräkt i ngakt bä ama ruqa qat tet parhäm ama Muräkt ivakt iva qa rhän i ama räktta na qa dä ma Ngämuqa aa saqong diva mamär iva qat tet parhäm angärha enge moe.

⁶ Sokt di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät ama ruqa qäarakni i qat dän i ama räktta na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di nävät ama qatnanakt toqortäqyia, “Qale ngiat tamän mäť gi snängaqa i, ‘Ngu lu va auge qa an dävät säda ama usäpki arha ron ivakt iva qä rha ma Kraisk inavuk sarhe?’ ” ⁷ ura “ ‘Ngu lu va ar sa auge rhämäne sämät ama uqupka qäarakni i qaku aa anga ribit ivakt iva qä rha ma Kraisk inamäk nämät ama tñäpki?’ ”

⁸ Sokt di ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ama enge di nga e glaqot na nge. Nga e mäť gia vämgi bä nga e mäť gi snängaqa.” Iangärhäkt ama enge di aut sameng iva ama ruvek tat nanakt nä ma Kraisk. ⁹ Bä ama rharimini sä iangärhäkt di ngakt bä ngia rhamän mamär nämät gia vämgi i ma Jisad di ma Engeska bä ngiat nanakt nämät gi snängaqa i sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki diva ma Ngämuqa qa rhumaiar nge. ¹⁰ Di ngäťtki rhoqoräkt inguna nämät ama ruqa aa snängaqa dä sa qat nanakt bä va qa rhän i ama räktta na qa dä nämät aa vämgi dä sa ama ruqa qä qoar i ma Jisad di ma Engeska dä va qä rha ama mumaiar.

¹¹ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Auge qäarak i qat nanakt nä ma Kraisk diva qaku ma Kraisk kä

namusangärhäkt sä qa.” ¹² Qaku anga näñisäm nga e mänguräp ama Judaqäna rhi na ama Jentailqäna inguna ama sägäk ma Engeska di ma Engeska bä ba ama ruvek moe bä qat dodämne na ama ruvek moe masirhat iarhäkt kärarhae i rhi nän ga nani aa matnärhäm ¹³ inguna “iarhakt moe qärarhae i rhi nagukt sage ma Ngämuqa diva qa rhumaiar ta.”

¹⁴ Sokt di nguaräm arhani nävät a ngän diva rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va sirhäkt ti nagukt sagem ga iaqaťt kärak i sa mudu qaku rhat nanakt na qa rhoqor mäniekt? Bä ngu lu va sirhäkt tat nanakt na qa iaqaťt kärak i sa mudu qaku rha nari sävät a qa rhoqor mäniekt? Dä ngu lu va rhi nari sävät a qa rhoqor mäniekt toqoräkt i sa qaku aung ga sameng ba rha sävät a qa? ” ¹⁵ Näkt ngu lu va iarhakt kärarhae iva rhi sameng diva rhi sameng bät a rha rhoqor mäniekt kre i sa qaku arhani di sa rha rhäk na rha?” Di ngäťtki rhoqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätñi i ngät tamän doqortäqyia, “Iarhakt kärarhae arha mänmänäs i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät di ama mär äs masirhat!” ¹⁶ Sokt diva ngua rhuvät päť arhä snanbät toqortäqyia, sa qaku rha moe rha väs ama sameng ama mär ngät angärha rhäng. Iomäkt di äm doqor varhäm ma Aisaiä aa enge qärangätñi i ngä märhamän doqortäqyia, “Engeska ma Ngämuqa, ngu lu sa auge qat nanakt na ama enge qärangätñi i qa nari ngät nämät ut?”

¹⁷ Bä äkt i ama qatnanakt ngät dän doqoräkt i ama ruvek tat nari ma Ngämuqa aa enge. Näkt ama ruvek tat nari iangärhäkt ama enge rhoqoräkt i arhani rhi sameng na ngät sävät ma Kraisk. ¹⁸ Sokt diva ngu snanbät toqortäqyia, ngu lu ama Israelqäna di qoki sa nga qaku rha nari? Ari, sa rha nari inguna ama Abuk na ama Mabu qiat tamän doqortäqyia,

“Arha eguin sa ngä met päť ama ivätki moe bä arha eguin di ngä met säda ama ivätki at tärhäkt moe.”

¹⁹ Dap täkt diva ngu snanbät toqortäqyia, ngu lu nga qaku qunäga vät ama Israelqäna? Ari, sa qunäga vät a rha inguna narhoer di sa ma Moses ka märhamän doqortäqyia,

“Va ngua rhualat sä ngän iva ama vu angän snängaqa sävät iarhakt ama ruvek kärarhae i qaku arha anga ivätki dä va ngua rhualat sä ngän iva ama vu da angäna ron sävät arhani ama ruvek kärarhae i ama dädän da na rha.”

²⁰ Bä ma Aisaiä qa märhamän na ama qraräk toqortäqyia,

“Aingo di ama ruvek iarhakt kärarhae i qaku rhit ñäm nani a ngo di sa rha män bät a ngo
bä aingo di sa ngua qur ama ruvek tüm mes iarhakt kärarhae i qaku rhi snanbät nani a ngo.”

²¹ Dap ka märhamän sävät ama Israelqäna rhoqortäqyia,

“Vät ama qunäng moe di sa nguat nais ngua rhäqyisem nani ama ruvek kärarhani i qaku rhit päš gua enge angärha rhäng dä rha vit pät ngua väs.”

11

Ma Ngämuqa Di Qaku Qa Rhong Na Aa Rhängait Sävat Ama Judaqäna Moe

¹ Dä va ngu snanbät toqortäqyia, nga sa ma Ngämuqa di sa qaku nani a qa na aa ruvek? Nak kaku rhoqoräkt! Inguna aingo di akni na ngo nävät ama Israelqäna bä ngo di ama rhodäm sä ngo sämäni ma Abraham näkt ngo nämäni ama enevaqi ma Benjamin. ² Ma Ngämuqa di sa qaku qa rhong na aa rhängait sävät aa ruvek kärarhani i sa mudu qa armeng däm da. Nga sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge sävät ma Elaija qäarakni i sa qa märhamängus pät ama Israelqäna sage ma Ngämuqa? ³ Aa enge di rhoqortäqyia, “Engeska, sa rha veng gia vämginarha dä rha slava nä gi lai na ama vodämes bä qop sokt nävät a ngo i qale ngo bä qosaqi nani a rha iva rhi veng ngo.”

⁴ Sokt di ngu lu ma Ngämuqa aa muvätki bä ba qa di rhoqor mäniekt? Qi di rhoqortäqyia, “Aa ngärhäqyet da udiom ama tausengäna na ama ruvek di as gua ruvek maräkt kärarhani i sa qaku rha an da arhä quum sä nas sage ama iraski na qa ama ngämuqa qäarakni i rhat tes ka i ma Bal.” ⁵ Näkt kosaqi vät tangät täkt ama rhodäm di ama gaini na qi ama gulängi na ama Judaqäna rha e qärarhani i sa rha män i ama qatnanaktpämda qärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävät aa ñämsävätki. ⁶ Ma Ngämuqa qa armeng däm da di nävät aa ñämsävätki dap kaku nävät arha lat ama mär ngät inguna ngakt bä sa qa armeng däm da nävät arha lat ama mär ngät dä rhoqoräkt diva qaku aa ñämsävätki iaqyäkt kärakt i qiat tualat.

⁷ Dä ama rharimini sä rhom däkt di rhoqor mäniekt? Sokt di qaku ama rhäqäp na rha ama Israelqäna rha mäqäne dä mamär i rha rha ianiäkt kärqäni i rhit ñäm ma ama qrot nani ini. Ama ruvek kärarhani i sa qa armeng däm da di sokt ta qärarhani i rha rha ini dap iarhakt kärarhae i qaku rha mäqäne dä mamär di sa ma Ngämuqa qa sämaqrot na arhä snängaqa. ⁸ Iomäkt di äm doqor varhäm

ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qa mualat sä rha ivakt iva qaku rhi natmuarhäsnäng mamär. Bä inamäk bä sävät tak täkt ama qunäga di sa ma Ngämuqa qa von da rha ama saqong gärangätni iva qaku rhat nañäm mamär
dä qa von da rha ama sdäm gärangätni iva qaku rhat nari mamär.”

⁹ Näkt ma Dëvit ka märhamän doqortäqyia,

“Mamär iva arhä tmäsimek ngärhi sangar a rha rhoqor ama baurqa bä va imek ngärhi sokot na rha
dä va imek toqor ama duiqa iva vläktpläkt sä rha vät aa rhäng bä nävät imek dä va ma Ngämuqa qä sangäm na rha.

¹⁰ Mamär iva arhä saqong di bängangit mät ngät ivakt iva qaku rhat lu
dä mamär iva rhi vakt pät arha rhängintäk pa ama märän angärha rem basägos.”

Arhani ama Jentailqäna Diva Rhi Däktqyäm Da Mamär Mäni Ama Ngämuqa Ama Olip

¹¹ Bä äkt iva ngu snanbät toqortäqyia, ngu lu i nga rhoqoräkt i ama Judaqäna di dän ba arha qar dä sa nga arpus na rha ivakt iva sa mava na rha mas? Nak kaku rhoqoräkt! Dap nguna nävät arha vuini dä sa ama mumaiar ngä män sage ama Jentailqäna ivakt iva ama Judaqäna diva arhä snängaqa ama vu qa nävät iangärhäkt ama lat. ¹² Ama Judaqäna arha vuini ngä män sa ama mämägän na ama modämne bä ba ama ruvek mäni ama ivätki bä nga rhoqoräkt i mava na rha di iangärhäkt ama lat ngä män sa ama mämägän na ama modämne sage ama Jentailqäna. Nak as pa masirhat mamär na ama mämägän na ama modämne qrekt i ama Judaqäna moe qärarhani i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha di rhat nanakt.

¹³ Nguat tamän särhäm ngän däkt ama Jentailqäna i vät tangät täkt ama rhodäm gärangätni i ama ngangga na ngo bä ba ama Jentailqäna diva nguat tualat nä gua lat ma ama qrot sa ama märmärgem ¹⁴ ivakt iva nguaräm bä va nävät gua lat dä va guavek nävät gu qärhae ama Judaqäna diva arhä snängaqa ama vu qa sävät ama Jentailqäna bä rhoqoräkt dä va guavek nävät a rha diva rhi rha ama mumaiar. ¹⁵ Ngäkt bä nga ma Ngämuqa qa rhong na aa rhängait sävät ama Judaqäna dä sa arhani ama ruvek pät ama ivätki di sa rha män i sägäni na rha rhi nä ma Ngämuqa dä ngu lu va rhoqor mäniekt kre i saqi qä rhong sävät a rha iva aa ruvek na

rha? Rhoqoräkt diva rhoqor qre i ama näpta diva saqi as ama iar ta. ¹⁶ Ngakt bä ama narhoer äm ama qäväläm nävät ama bret kärakni i sa rha von ma Ngämuqa rhä bäm di ama qumärqumär äm mamär dä sa va iaqäkt ama bret moe diva qosaqi rhoqoräkt. Näkt kosaqi ngakt bä anga ngämuga aa snagut di ama qumärqumär ngät mamär di qosaqi va aa ngärhäqyitnäk diva itnäk toqoräkt.

¹⁷ Sökt di ngakt bä atnäkni ama ngärhäqyitnäk nävät ama ngämuga ama olip di sa ma Ngämuqa qa anbetäk sä itnäk nae dap ka däktyäm mamär mäni qa na ngän ama Jentailqäna di ngän doqor ama ur qa ama ngämuga ama olip aa ngärhäqyitnäk rhäkt di sa iangärhäkt ama qrot dä ama iar na ama mämägän di ngät dän bä ba ngän nage ama ngämuga ama olip aa snagut ¹⁸ dä sa va qale ngän dair na nas pät iatnäqäkt angät tpäs. Mamär iva ngänät dräm i qaku ngän gärrarhani i rhat tatnärrha ama snagut dap kinak ama snagut di ngät tatnärrhäm ngän.

¹⁹ Nguaräm iva aung nävät a ngän gä qoar toqortäqyia, "Ma Ngämuqa qa anbetäk sa atnäkni ama ngärhäqyitnäk nae divakt iva rhi däktyäm ngo mamär nasot a rha." ²⁰ Ngätkti rhoqoräkt. Sa ma Ngämuqa qa anbetäk sä rha nae dinguna qaku rhat nanakt sökt di ngän di sa qale ngän e nasot a rha inguna ngänät nanakt. Sökt di qale ama snängaqa na ama mairnanas kale qa väm ngän inguna nävät iomäkt dap kinak mamär iva ngänit lu ²¹ inguna ngakt bä ma Ngämuqa di sa mudu qaku qa lavuqi na ama ngämuga aa ngärhäqyitnäk mamär iva qali litnäk äkt mäni qa dä varis kä namualat toqoräkt sä ngän.

²² Mamär iva ngäni lu ma Ngämuqa aa lat na ama lavuqi dä aa lat ama qrot ngät. Qa di sa qa mualat na ama lat ama qrot ngät sävät ama ruvek kärarhani i sa arpus na rha sökt di sa qät lavuqi na ngän grekt iva qale ngän mamär da aa lavuqi arha ron. Ngakt bä qaku diva qosaqi ngän diva qä rhodäkt sä ngän nae.

²³ Näkt käqi rha di ngakt bä rhi qut-sasorhane nämät iomäkt i sa qaku rhat nanakt bä rhat nanakt diva saqi ma Ngämuqa qä däktyäm da mamär mäni iaqäkt ama ngämuga inguna sa aa qrot iva qa rhualat toqoräkt. ²⁴ Inguna ngakt bä sa ma Ngämuqa qa rhodäkt sä ngän nae nävät ama ur qa ama ngämuga ama olip bä na ama lat kärangätni i qaku ut dräm ut tualat toqoräkt di sa qa däktyäm ngän mäni ama ngämuga ama olip mamär dä sa qa rhäkmu na nas mamär iva saqi as kä däktyä iatnäqäkt ama

ngärhäqyitnäk mamär mäni arha ngämuga ama olip maräkt.

Ama Israelqäna Diva Ma Ngämuqa Qa Rhumaiar Ta

²⁵ Gua ruavek, kale ngän dair na nas dap nani a ngo masirhat iva qunäga vät a ngän mamär sävät ama Israelqäna. Arhani nävät a rha di ama qrot arhä väs bä va qale rha rhoqoräkt bä dängdäng i ama rhodäm gärrangätni i sa ama Jentailqäna moe qärrarhani i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha di sa rha mon sämäni aa ruvek. ²⁶ Dä nasot dä va ama Israelqäna moe rhi rha ama mumaiar toqor varhäm ama enge qärrangätni i rha säm a ngät toqortäqyia,

"Ama ruqa iva qa rhuisiska vät ama ruvek diva qa rhän nae ma Saion
näkt pa qä rhäksot nä ma Jekop aa qärhae arha vuirhong."
²⁷ "Bä va rhangät täkt ama lat di gu rhaes-bane ngu na rha
rhoqoräkt i ngu sot na arha vuirhong
nae nävät a rha."

²⁸ Rhoqoräkt i ut tu ut snäng sävät ama sameng ama mär ngät dä qunäga vät a ut i sa rha män i ma Ngämuqa aa ikkäna na rha ivakt iva mamär vät a ngän ama Jentailqäna iva ngäni nari dä ngänit päsa ama sameng ama mär ngät angärha rhäng. Dap nävät iomäkt i qa armeng däm da dä sa ma Ngämuqa aa snäng bät a rha inguna nävät arhä mamäkkäna mudu. ²⁹ Ma Ngämuqa aa snäng bät a rha inguna qaku qät kut-sasorhane na aa snängaqa sävät aa vänbön dä aa armengdäm.

³⁰ Nak kop toqor ngän i mudu vät angätni ama rhodäm di qaku ngän det parhäm ma Ngämuqa aa enge dap täkt di sa qa von ngän da aa lavuqi inguna nävät iomäkt i qaku ama Judaqäna rha tet parhäm ma Ngämuqa aa enge ³¹ di rhäkt di sa ama Israelqäna di qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa enge divakt iva nävät ama lavuqi qärrakni i sa ma Ngämuqa qa qur a ngän däm gi dä sa va rhäkt diva* qosaqi rhi rha iaqyäkt ama lavuqi. ³² Ma Ngämuqa sa qa qyiradeng na ama ruvek moe iva qaku rhat tet parhäm aa enge ivakt iva nasot diva mamär vät a qa iva qät lavuqi na rha moe.

³³ Ngätkti mamär i ma Ngämuqa aa mädräm ama mär ngät dä aa mungäsäng angät mämägän di dursäväm na ngät. Aiut di qaku mamär iva qunäga vät a ut sa aa matnävämmen ura va ut dräm mamär na aa is. ³⁴ Iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärrangätni i ngät tamän doqortäqyia,

* **11:31** sa va rhäkt diva Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärni angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

“Auge sa qunäga vät a qa sä ma Engeska ma Ngämuqa aa snängaqa
ura sa auge di sa qät dodräp ma
Ngämuqa iva qat tualat toqoräkt?”

³⁵ “Ura ngu lu auge qa von ga rha anga
vänbon
gärangätni i mamär iva ma Ngämuqa qa
rhuvät pät a qa vät a ngät?”

³⁶ Inguna iarhongäkt moe di irhong nagem
ga bä irhong di qali lirhong ba aa rhäkt bä
irhong diva irhong bä ba qa. Mamär iva
ama murhämeska sagem ga vasägos. Ngätki
rhoqoräkt.

12

*Mamär Iva Urhit Bon Da Aurha Iar I Ama
Vodämes Sage Ma Ngämuqa Vasägos*

¹ Gua ruavek, dä soknga ngu nän ngän
ma ama qrot nävät ma Ngämuqa aa lavuqi
iva ngänit bon da angäna iar i ama vodämes
pasägos iva ngän dualat na ama lat ama
qumärqumär ngät mamär dä ama lat
kärangätni iva märmär gem ga nävät a ngät.
Iangärhäkt di angäna ansäs ama engätki
na ngät sage ma Ngämuqa. ² Saqi as pa kale
ngänit päs ama ruvek nämäni rhäkt täkt ama
ivätki arha lat angärha rhäng. Dap kinak
pa mamär iva iangärhäkt ama mumamär
vät angän mädräm ngärhi qutsasorhane na
ngän. Bä va rhoqoräkt dä sa mamär iva
qunäga vät a ngän sä ma Ngämuqa i agi a
lat di ama räkt ngät bä ama mär ngät bä agi
a lat diva märmärgem gem ga nävät a ngät.

*Ama Vänbon Gärangätni I Ma Ngämuqa Qät
Bon Ut Täm Ngät Nävät Aa Nämäsävätki*

³ Ma Ngämuqa di sa qät näm sävät a ngo
mamär bä nguut tamän särhäm ngän moe
iva qale ngän du angän snäng i aingän di
ama moräs na rha na ngän bä sa qale ngän
dävuk. Dap kinak mamär iva ngän du angän
snäng mamär bä va ngän moe asägäk asägäk
diva ngiat tatnävämne na nas parhäm ama
qatnanäkt angät siqutka qaräki i sa ma
Ngämuqa qa von ngän dä m ga. ⁴ Rhoqor ama
ruqa i aa släqyige ama sägäge nä ige sokt di
iagekt ama släqyige di ama rhäqäp nä ige
angät kävälap bä iaväkt ama qävälap di qaku
ap ngät tualat na ama sägängät ama lat. Aitut
di ut toqoräkt. ⁵ Bä aitut di ngätki i ama
rhäqäp na ut sokt di ut moe di ama sägäge
ama släqyige na ut mäni ma Kraib sä qosaqi
ut moe asägäk asägäk di ut nämäni ne.

⁶ Näkt na ama vänbon gärangätni i qaku
ngät toqorne qarängät i sa ma Ngämuqa qa
von ut täm ngät nävät aa nämäsävätki dä
sa mamär iva ut tualat parhäm iangärhäkt
ama vänbon. Ngakt bä aung di aa vänbon
gärangätni iva qat tamän bät ama enge
qärangätni i ngät dän nage ma Ngämuqa di
mamär iva qat tamän sokt pät iarhongäkt

kärqärhong i qat nanakt i sa ma Ngämuqa
qa von ga rhäm irhong. ⁷ Ngakt bä aung
di aa vänbon gärangätni iva qat tualat bä ba
arhani ama ruvek iväkt iva qat tatnärhäm
da dä mamär iva qat tualat toqoräkt. Bä
qosaqi iaqäkt käräk i qä su nä ma Ngämuqa
aa enge di mamär iva qä su ama ruvek
mamär. ⁸ Bä iaqäkt käräk i qät sämaqrot na
ama ruvek di mamär iva qat tualat toqoräkt
bä qaräki i qät bon nagem mes iva qat
tatnärhäm di mamär iva qat tualat toqoräkt
masirhat bä iaqäkt käräk i qat turäkt bä ba
ama ruvek di mamär iva qat turäkt bä ba
rha mamär. Bä qosaqi iaqäkt käräk i qat
tualat nävät ama lavuqi di mamär iva qat
tualat toqoräkt na ama märmärgem.

*Ama Lat Kärangätni I Ngärhi Sameng I
Ama Qatnanäktpämda Na Ut Maengätki*

⁹ Mamär iva ngänät sangar ama lavuqi
ama engätki na qi. Mamär iva qaku nani
a ngän mamär na ama vu ngät ama lat dap
kinak pa ngän dualat na ama lat ama mär
ngät. ¹⁰ Angäna snäng bät a ne rhoqor ama
sägarha qararhani i rhat dräm arhä snäng
bät a ne. Mamär iva ama narhoer ta na
ngän iva ngäni von da ama qutdrir sävät a
ne. ¹¹ Qale arusus pät a ngän dap kinak
mamär iva qänäskänes ngän iva ngän dualat
mamär bä ba ma Engeska. ¹² Märmär gem
ngän doqoräkt i ngänät nanakt ma ama qrot
nä ma Ngämuqa iva nasot dä va qa rhualat
na ama märirhong bä ba ngän. Ngakt ba
ama märän ngät dän bät a ngän dä va qale
ngän mamär sa ama bulap. Näkt kale mämae
vät a ngän sa ama nän dap kinak pa ngäni
nän basägos. ¹³ Ngakt bä ma Ngämuqa aa
es di rhit läk nani guarhong dä sa va ngäni
von da nagem mes nävät angän gärhong.
Näkt ngänit täkmu na nas iva ngän datnärhä
iarhakt kärarhae i ama tmända qararhani i
qaku arha anga vät.

¹⁴ Ngäni nän dä ma Ngämuqa aa modämne
sävät iarhakt kärarhae i rhi sangäm na ngän
mävängam. Ngän dualat toqoräkt dap pa
qale ngän nanän ga iva qä slava na rha.
¹⁵ Märmär gem ngän ngän na ama ruvek
toqoräkt i märmär gem da dä va airäs ngän
ngän na ama ruvek toqoräkt i airäs ta.
¹⁶ Mamär iva qale ngän moe mamär gem
ne. Qale ngäni sämamor na nas dap kinak
mamär iva but sä ngän mäk sage ama ru-
vek kärarhani i qaku ama moräs na rha bä
qale ngän ngän na rha. Dap pa qale ngän
dair na nas i ngän du angän snäng i aingän
di ama mädrämda mamär. ¹⁷ Qale ngän
namualat na anga vu ngät anga lat sävät
guavek kärarhani i sa rha mualat na anga lat
anga vu ngät sävät a ngän dap kinak pa ngän
dualat na ama lat kärangätni iva qunäga vät
ama ruvek moe sä ngät i ama räkt ngät.
¹⁸ Ngakt bä mamär vät a ngän iva qale ngän

mamär ngän na arhani ama ruvek diva qale ngän moe sa ama bulap.

¹⁹ Gua ruavek kârarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva qale ngän namuvät na anga vu ngät anga lat sävät iarhakt kârarhae i sa rha mualat na ama vu ngät ama lat sävät a ngän. Dap kinak pa ngäni qyiradeng na arha lat äkt iva bä bä ma Ngämuqa aa uraqi inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ama muvätki di ingo gu qäni
ianiäkt kärqäni iva ngua rhuvät pät a
rha.”

²⁰ Dap kinak ama lat kärangät iva ngän dualat na ngät di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä angäna ikkâna di anoeng mä rha
dä va ngäni von da rha äs
dap ngakt bä aqäsäk ta
dä va ngäni von da rhi nakt
inguna ngakt bä va ngän dualat sä rha rho-
qoräkt
diva iangärhäkt angäna lat ngärhi
sämäqulu na rha.”

²¹ Qale angätni ama vu ngät ama lat ngät dän näva angän bäs dap kinak mamär iva ngän dän näva ama vu ngät ama lat angät tpäs na ama mär ngät ama lat.

13

*Ama Sämaqaininas Säva Ama Narhoerta
Sa Ama Muräkt Arha Rem*

¹ Mamär iva ama ruvek moe asägäk asägäk di rhi säm ama gaini na nas säva ama narhoerta aa rem iarhakt kârarhae i rhat turäkt inguna ama narhoerta moe sa ama muräkt di sa ma Ngämuqa qa von da rha ama rhares iva rhat turäkt bä iarhakt kârarhae i rhat turäkt di sa ma Ngämuqa qa märanas na rha. ² Bä äkt i aung gärakni i qat tair särha ama narhoerta rhoqoräkt di nak sa qat tair särha ama ruvek kârarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da. Bä nga rhoqoräkt diva iaqäkt ama ruqa qä rha ama rhäksärhäm ³ inguna ama narhoerta qârarhani i rhat turäkt di qaku rhat tualat sä iarhakt kârarhae i rhat tualat na ama mär ngät ama lat iva rhit len dap ta tualat sä qârarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat iva rhit len. Ngakt bä nani a ngän iva isiska vät a ngän nämät ama tlenga sävät iaqäkt kârak i qat turäkt dä sa va ngän dualat na ama mär ngät ama lat. Rhoqoräkt diva qä qoar i aingän di sa ngänit säm ama gaini na nas mamär säva aa rem. ⁴ Mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna qa di ma Ngämuqa aa latka na qa iva qat turäkt bä ba ngän iva nani ama märini.

Sokt di mamär iva ngänit len gre i ngän mualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät inguna qat mair bä bä ma Ngämuqa iva qä sangäm nä iarhakt kârarhae i rhat tualat toqoräkt. ⁵ Bä äkt i ngän di mamär iva qale ngän manao va ama narhoerta arha rem ivakt iva qaku sokt ngän naingis ma Ngämuqa aa uraqi dap kosaqi rhoqoräkt divakt iva isiska vät a ngän bät angän snängaqa sävät angäna lat.

⁶ Bä äkt i nävät täni rhäkt ama rharim-
ini dä qosaqi ngänät dräm ngänit bon da
ama takes inguna ama narhoerta qârarhae
i rhit ta ama takes di rhat tualat bä bä ma
Ngämuqa rhoqoräkt i rhat tualat toqoräkt.
⁷ Mamär iva ngänit bon ama narhoerta moe
rhä iarhongäk kärqärhong i mai va bä ba
rha nä irhong i ama takes sage iarhakt
kârarhae i rhit ta ama takes dä qosaqi ama
ligär vät ama gunänirhong bä bä iarhakt
kârarhae i rhit ta ama ligär. Näkt pa ngänit
kutdrir sage iarhakt kârarhae i mai va ngänit
kutdrir sagem da.

*Angäna Snäng Bät A Ne Ivakt Iva
Rhäkmamär Varhäm Ma Ngämuqa Aa Muräkt
(13:8-10 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34 /
Luk 10:25-28 / Gal 5:13-14)*

⁸ Rhoqoräkt i ngäni rha guani nage arhani
ama ruvek di vasägos di mamär iva ngänit
lir ngän duvät nä ini varhäm ama rhodäm
gärangätni i sa ngän mu ngät ba ne. Sokt
di angän lavuqi di mamär iva ngänit bodäm
gi masirhat mamär vasägos inguna iarhakt
kârarhae i arhä snäng bät a ne di rhit
täkmamär toqoräkt parhäm ma Ngämuqa
aa Muräkt. ⁹ Ma Ngämuqa aa Muräkt
di ngät tamän doqortäqyia, “Qale ngi qa-
vatnävatlägut dä qale ngi veng dä qale ngi
sua dä qale ngi alek arhani arhä qärhong”
näkt sävät angätni ama muräkt di iangärhäkt
ama muräkt moekt di västämne na ngät
säda ama enge angärha ron gärangätni i ngät
tamän doqortäqyia, “Mamär iva gia snäng
bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a
nas.” ¹⁰ Ama lavuqi di sokt kiät täranas na
ama räkt ngät ama lat sävät arhani ama
ruvek. Bä äkt i ama lavuqi di qit täkmamär
ta ama Muräkt.

¹¹ Mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna
sa ngänät dräm i ama rhodäm gärangätni i sa
ut däqäm bät a ngät di rhoqoräkt. Mamär
iva ngän dâranas nämät ama mänäpki inguna
ama mumaiar di sa rhäkt di nga e glaqot
na ut mamär dap kaku rhoqor mudu rho-
qoräkt i as ut nasäng i ut nanakt. ¹² Ama
bängagi di sa qorhäs iva rhäksot na qi dap
ama qunäga di sa qorhäs iva qa rhän. Bä äkt
i mamär iva urhi rhon na ama bängagi arha
lat nae näkt pa u rhon mät ama ulaqi at boi
ivakt iva ut tair särhä ma Sänga dä qosaqi
va ut tualat na ama lat kärangätni i ama mär

ngät pät kunäng. ¹³ Mamär iva ut tet mamär toqor qre i ut tet pät kunäng. Qale ut tet da ama iar angärha ron gärangätni iva inirqi na ut dä guani na ut mät ama reng ama grot ngät. Dä qale ut tualat na ama qavatka dä ama lat kärangätni i ngät täranas na ama vuirhong doqoräkt. Dä qale ut täranas na ama lat kärangätni iva urhi arhäktgyäm sä ne dä qale aurha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani ama ruvek. ¹⁴ Dap kinak pa u rhu vät a nas nä ma Engeska ma Jisas ma Kraisi i qa rhoqor ama ulaqi at boi näkt koki sa qale ut naqyiradeng na aut släqyiglang iva igleng ngät täqäne sä ut iva ut tet parhäm igleng angät snängaqa.

14

Qale Ngän Datnävämne Na Angäna Ruavek Kane

¹ Mamär iva ngäni rhar sa ama ruqa sagem mes kärakni i qaku ama grot pät aa qatnanakt dap pa qale ngän dair mät ne ngän na qa sa anga snängaqa qarakni i qät bon ngän däm ga. ² Akni ama ruqa aa qatnanakt di ngärhit tares pät aa rhäng iva qat täs ama tmäs maos maos dap akni ama ruqa qarakni i aa qatnanakt di qaku ama grot ngät di sokt kat täs ama vlöl. ³ Ama ruqa qarakni i qat täs ama tmäs moe di qale qat nañäm mane na ama ruqa qarakni i qaku qat täs ama tmäs moe. Bä qosaqi ama ruqa qarakni i qaku qat täs ama tmäs moe di qale qä namatnävämne nä iaqäkt kärak i qat täs ngät moe inguna qa di sa ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng i qa nagem ga. ⁴ Ngu lu guavek koe na ngän iva ngän datnävämne na akni aa latka? Qoki va sirhäkt aa narhoerqa qat turäkt iva qat mair ura va qa arpus na qa. Näkt pa qa latka diva qat mair inguna ma Engeska di mamär vät a qa iva qa rhualat sä qa iva qat mair.

⁵ Akni ama ruqa di qat tu aa snäng i akni ama qunäga di ama vit na qa masirhat pät angätni ama qunäng angät tpäs. Dap kinak pa akni ama ruqa diva qat tu aa snäng i ama qunäng moe di ngät toqorne. Va qoki sirhäkt ak dä ak nävät a iom diva iangärhäkt aa mungäsäng ngät turäkt tä qa maräkt aa snängaqa dap pa qaku mamär iva ngät turäkt ta ak aa snängaqa. ⁶ Bä iaqäkt kärak i qat tu aa snäng i ama sägäk ama qunäga di ama vit na qa di qat tualat toqoräkt iva sage ma Engeska. Qarakni i qat täs ama släkt di qat täs ngät iva sage ma Engeska inguna qat tes ama mär sage ma Ngämuqa. Bä qosaqi qarakni i qaku qat täs arhongni ama tmäsirhong di qat tualat toqoräkt iva sage ma Engeska bä qat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

⁷ Qaku aung nävät a ut di qa maräkt kat turäkt di sokt bä ba nas toqoräkt i qat däqäm

bä qosaqi qaku aung nävät a ut di qa maräkt kat turäkt di sokt bä ba nas toqoräkt i qä ñäp. ⁸ Näkt ngakt bä qali lut i ut däqäm di ut däqäm iva bä bä ma Engeska bä qosaqi ngakt bä va urhi ñäp di urhi ñäp iva bä bä ma Engeska. Bä äkt i ngakt bä sa ut ñäp ura qali lut i ut däqäm di ut bä bä ma Engeska. ⁹ Inguna nävät täni rhäkt ama rharimini dä sa ma Kraisi ka ñäp näkt kosaqi qa märanas nämät ama tñäpki bä ama ngätäqäm ga ivakt iva ma Engeska na qa bä ba ama ruvek moe iarhakt kärarhae i ama ñäp ta dä qosaqi qärahani i rhat däqäm.

¹⁰ Bä aingän di sa ngu lu mäniekt bä ngän datnävämne na angäna ruavek? Dä ngu lu mäniekt bä ngänät nañäm mane na angäna ruavek? Varis ut tualat toqoräkt inguna va ut moe di u rhair dä ma Ngämuqa aa mämugunäs na ama matnävämne angät saqong. ¹¹ Rhängät täkt di ngät toqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Sa ngua mu nävät gua iar maräkt i ngätki va ama ruvek moe di rhi nän da arhä quum sä nas dä gu saqong
dä ama ruvek moe diva rha rhamän mamär i aingo di ma Ngämuqa.”

¹² Bä rhoqoräkt diva ut moe asägäk asägäk diva sävetka qä sameng irha aa lat näkt mäniekt bä sävetka qa mualat toqoräkt.

Qale Ngi Naslava Na Akni Aa Qatnanakt

¹³ Bä nga rhoqoräkt dä mae vät a ut nävät iomäkt i ut tatnävämne na ne. Dap kinak mamär iva ngän du angän snäng mamär iva sa qale ngän dualat nä guani iva ini ngärhi slava na angäna ruavek arhä qatnanakt. ¹⁴ Bä ngo di sa nguat nanakt maengätki i ama tmäs moe maos maos di mamär vät a ut iva ut täs ngät ut kärarhani i rha nämäni ma Engeska ma Jisas. Sokt di ngakt bä aung anga ruqa di qä qoar i agung anga tmäs di ama vu ngät iva qat täs ngät di qaku mamär iva qat täs ngät.

¹⁵ Inguna ngakt bä angäna anga ruavek di qaku märmär gem da inguna nävät iangärhäkt ama tmäs kärangät i ngän däs ngät dä sa iangärhäkt ama lat kärangät i ngän dualat na ngät di qaku ngän dualat na ngät nävät ama lavuqi. Qale iangärhäkt ama tmäs kärangät i ngän däs ngät ngä naslava na angäna ruavek arhä qatnanakt iarhakt kärarhae i sa ma Kraisi ka ñäp sädaver mä rha. ¹⁶ Bä qosaqi va qale ngän dualat na angätni ama lat kärangätni i ngän du angän snäng i ama mär ngät i ngakt dä va arhani ama ruvek ti qoar i sa ngän mualat na ama vu ngät ama lat. ¹⁷ Ma Ngämuqa aa Muräktpäp di qaku nani iarhongäkt kärqärhong i mamär vät a ngän iva ngän däs irhong ura va ngäni

näkt mä irhong dap kinak ngät di nani ama lat ama räkt ngät dä ama bulap dä ama märmärgem nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot. ¹⁸ Auge qarak i qat tualat nä ma Kraisa aa lat näp tak täkt ama iska diva ma Ngämuqa nani a qa na aa lat dä va märmärgem ge ama ruvek nävät a qa. ¹⁹ Bä rhoqoräkt dä sa mamär iva vasägos dä rhäktuk pät a ut iva ut tualat nä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhit bon da ama bulap dä irhong ngärhi sämaqrot na ama ruvek kane.

²⁰ Qale ngän naslava nä ma Ngämuqa aa lat inguna nävät ama tmäs. Ama tmäs moe di ama qumärqumär ngät sokt di qaku maräkt iva ama ruqa qa äs ani qärqäni i mamär iva ini ngä rhäqäne sa akni ama ruqa iva qä säp sämät ama vuini. ²¹ Ama mär masirhat toqoräkt i qaku ngän namäs ama släkt dä qaku ngän nanäkt ama wain dä qaku ngän namualat nä guani rhoqoräkt iva ini ngä rhäqäne sa angäna ruqa iva qat tualat na ama vuini. ²² Bä nga vät kärangätäni angän gatnanakt di ngäkt bä ngänät nanäkt toqor mäniekt sävät tärhong däkt dä mamär iva sokt aingän asägäk asägäk ngän nä ma Ngämuqa ngänät dräm. Ama märmärgem ge ama ruqa qarakni i qaku guani qärqäni iva qät täksärhäm mes pät ini angät tpäs ianiäkt kärqäni i qat tu aa snäng i mamär iva qat tualat nä ini. ²³ Sokt di ngäkt bä ngän däs angätäni anga tmäs kärangätäni i qaku ngänät dräm mamär i sa mär ge ma Ngämuqa nävät a ngät ura qaku di sa qale ngän da ama rhäksärhäm angärha ron inguna qaku mamär vät a ngän iva ngän däs mamär nävät ama qatnanäkt. Rhoqoräkt dinguna ama lat moe kärangätäni i qaku ngät dän nävät ama qatnanäkt di ama vuini.*

15

Ma Kraisa Aa Lat Di Ama Siqutki Na Ngät Bä Ba Ut

¹ Aiut kärarhae i ama qrot ut mäni ama qatnanäkt di mamär iva ut dräm ba ut ut nä iarhakt kärarhae i qaku ama qrot ta. Mamär iva qale sokt ut tualat nä qärqärhongni iva sokt ut di märmärgem ut nävät irhong. ² Mamär iva ut moe asägäk asägäk ut tualat nä qärqärhongni iva märmärgem ge arhani ama qatnanäkt pämda dä va mamär na rha nävät irhong. Rhoqoräkt diva urhi sämaqrot na rha. ³ Iomäkt dinguna qäqi ma Kraisa di qaku qa mualat na aa lat iväkt iva sokt ka diva märmärgem ga nävät a ngät. Dap ma Ngämuqa aa enge qärangätäni i rha säm a ngät di ngät tamän sävät a qa rhoqortäqya, “Ama ruvek arha enge na ama mume qärangätäni

i rha märhamän bät a ngät sävät a nge di qosaqi ngä män sävät a ngo.” ⁴ Nak sa iangärhäkt moekt ama enge di mudu rha säm a ngät iväkt iva ngärhit todräp ut dä va ngärhi sämaqrot na aut katnanäkt iva ma Ngämuqa qa rhualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa qa mumänaris pät irhong bä ba ut toqoräkt i qali lut ma ama qrot. ⁵ Mamär iva ma Ngämuqa qarakni i qat dräm gat tualat sa ama ruvek iväkt iva qale rha mauiu ma ama qrot dä qät täsläp pät a rha di qa rhualat sä ngän iva qale ngän gem ne moe da ama bulap angärha ron doqoräkt i ngän dualat toqor ma Jisasa Kraisa ⁶ iväkt iva na ama sägäk ama snängaqa dä na ama sägäkt ama vängi dä sa mamär iva ngänit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa ma Engeska ma Jisasa ma Kraisa aa mamäk.

Ama Sameng Ama Mär Ngät Di Bä Bä Ama Judaqäna Dä Qosaqi Bä Ba Ama Jentailqäna

⁷ Bä äkt iva ngäni rhar sä ne sagem mes toqor ma Kraisa i sa qa ar sä ngän sagem mes iväkt iva nävät iangärhäkt ama lat dä va ngäni von da ama murhämeska sage ma Ngämuqa. ⁸ Inguna ngu qoar na ngän i ma Kraisa di sa qa män i ama latka va ama Judaqäna arha rem iväkt iva nävät iomäkt i sa qa män di qa qur ama ruvek i ma Ngämuqa di vasägos dä qat tamän na ama engätki dä qosaqi ma Kraisa kä sämaengätki nä ma Ngämuqa aa mumänaris bä ba ama ngätmamäkkäna bä ba ama Judaqäna mudu. ⁹ Ma Kraisa di qosaqi qa män doqoräkt iväkt iva ama Jentailqäna di mamär iva rhi nänsäs sage mä Ngämuqa nävät aa lavuqi rhoqor varhäm aa enge qärangätäni i rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqya,

“Bä äkt iva ngua an sä nge mänguräp ama Jentailqäna
dä va ngu rhong na ama mabu na ama ansäs sage gi ngärhipki.”

¹⁰ Dä qosaqi ngät tamän doqortäqya,

“Aingän ama Jentailqäna, diva märmärgem ngän ngän nä qararhani aa ruvek.”

¹¹ Näkt kosaqi ngät tamän doqortäqya,

“Mamär iva ngäni nän sä ma Engeska aingän moe ama Jentailqäna
dä aingän moe ama ruvek diva ngänit tong na ama mabu na ama ansäs sagem ga.”

¹² Qosaqi ma Aisaia qa märhamän doqortäqya,

* **14:23** Ma Pol qa säm däkt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap arhani nävät a rha di sa rha säm ama qängärihong ma 16:25-27 sarhäkt.

“Akni va qa rhän nämäni ma Jesi* aa enevaqi
 bā qa di iaqäkt kārak iva qa rhāranas iva qat turäkt bā ba ama Jentailqāna
 bā va qale rha sa ama qatnanakt nani a qa.”

¹³ Mamär iva ma Ngämuqa qārakni i qat tatnärhäm ut iva ut nanakt na qa sä iarhongäkt moe qä rhäqäp ngän na ama märmärgem moe ngä na ama bulap toqoräkt i ngänät nanakt na qa iväkt iva rhäqäp ngän mamär nä iangärhäkt ama qatnanakt nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot.

Ma Pol Ma Krai Aa Latka Bā Ba Ama Jentailqāna

¹⁴ Gua ruavek, ingo maräkt di nguat nanakt mamär i aingän di sa rhäqäp ngän na ama lat ama mär ngät bā sa rhäqäp ngän na ama mädräm moe bā mamär vät a ngän iva ngäni su ne. ¹⁵ Sökt di rhakt täkt ama abuk kārakni i sa ngua sām bām gi di sa ngua muqunāga mamär mät apni ama qäväläp iväkt iva ngu vuk pät a ngän na ap saqi as inguna nävät ama nämäsävätki qārakni i ma Ngämuqa qa von ngo rhäm gi. ¹⁶ Sa qa von ngo rhä iaqyäkt ama nämäsävätki diväkt iva ma Jisas ma Krai aa latka na ngo bā ba ama Jentailqāna sa ama pris aa lat iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa. Rhoqoräkt diväkt iva ama Jentailqāna di mamär iva rha rhän i ama vodämes kārängätni i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa arñis na ngät iva bā bā ma Ngämuqa.

¹⁷ Nävät iomäkt i sägäni na ngo ngu nä ma Jisas ma Krai dä mamär vät a ngo iva märmär gem ngo masirhat sävät gua lat kārängätni i nguat tualat na ngät bā bā ma Ngämuqa. ¹⁸ Sökt diva sökt nguat tamän bät iarhongäkt kārqārhong i sa ma Krai ka mualat sä ngo bā ngua mualat nä irhong iväkt iva ngu artäm sa ama Jentailqāna iva rhat tet nasot ma Ngämuqa aa snāngaqa. Iarhongäkt di sa irhong ngä mārānas nävät gua enge dä nävät gua lat ¹⁹ dä nävät ama muqunän angät krot dä nävät ama lat kārängätni i ngät dän masärmän nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot. Sa nae ma Jerusalem bā varhäm ama iska moe bā sae ma Ilirikum di sa ngua mäqāne dä mamär i ngua sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Krai. ²⁰ Qoki vasāgos di nani a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät äkt i qaku ama ruvek tat dräm ma Krai e. Rhoqoräkt diväkt iva qaku ngu natäk pät ama vätkä rhävit pät akni

ama ruqa aa vätkä aa ribit angärha rhäng. ²¹ Rhangät täkt di ngät toqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qārängätni i ngät tamän doqortäqvia,

“Iarhakt kārarhae i qaku rha qoar na rha sävät a qa diva rhi lu qa
 dä iarhakt kārarhae i sa qaku rha nari sävät a qa diva qunāga vät a rha.”

Ma Pol Qa Muräkt Iva Qa Rhet Sae Ma Rom

²² Bā äkt inguna nävät iomäkt i sa nguat dräm ngu sameng äkt i qaku ama ruvek tat dräm ma Krai e di sa qaku nguat täqāne dä mamär i nguat dän sagem ngän. ²³ Dap täkt di nävät iomäkt i sa ngua sot nä gua lat pät tak täkt ama ngärhäktka dä qosaqi nävät iomäkt i sa nani a ngo vät ama rhäqäp ama qoeo iva ngua rhän sagem ngän iva ngu lu ngän ²⁴ dä sa nguat nanakt iva ngua rhualat toqoräkt parhäm gua iska sae ma Spen. Bā va nani a ngo iva ngän datnärhäm ngo iva ngua rhet sae ma Spen nasot toqoräkt i sa mär gem ngo i qale ngu na ngo bät ama qot äm ama qäväläm.

²⁵ Dap täkt di ngua e varhäm gua iska sae ma Jerusalem sa ama matnärhäm na ama vānbon bā bā ma Ngämuqa aa ruvek ²⁶ inguna ama ruvek näva ama ngärhäqyiom ma Masedonia näkt ma Akaia di märmär gem da iva rhi von da rha ama matnärhäm na arhä vānbon bā ba ama tläktä qārārhani i rha nävät ma Ngämuqa aa ruvek e ma Jerusalem. ²⁷ Bā rha di märmär gem da iva rha rhualat toqoräkt inguna qoki rhäkmarär i arha lat iangärhäkt kārängätni iva rha rhualat na ngät. Rhoqoräkt dingu ngakt bā ama Jentailqāna di sa rha rha ama modämne na ama qloqaqa rhi na ama Judaqāna di qosaqi mamär iva ama Jentailqāna rhit bon ama Judaqāna nagem mes nävät arhä mämägän. ²⁸ Näkt nga nasot i sa ngua sot nä rhangät täkt gua lat bā sa mamär sä rha nävät iangärhäkt ama matnärhäm na ama vānbon bā ba rha dä sa va ngua rhet sae ma Spen näkt pa varhäm gua iska sae dä va ngua rhet sagem ngän. ²⁹ Dä nguat dräm i rhoqoräkt iva ngua rhet sagem ngän dä va ngua rhän gem ngän sa ama rhäqäp ngät na ne ama modämne nage† ma Krai.

³⁰ Gua ruavek, ngu nän ngän nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krai dä nävät ama Qloqaqa aa lavuqi iva ngän dair irhäm ngo sä gu qänāskānes iva ngäni nän sage ma Ngämuqa sävät a ngo. ³¹ Mamär iva ngäni nän iväkt iva märäs pät a ngo nämät

* 15:12 ma Jesi Ma Jesi di ama vitnaqa ma Devit aa mamäk. † 15:29 nage Ma Pol qa sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sām ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha sām a ngät sae. † qārängätni i ngät dän nävät ama sameng ama mär ngät sävät

ama ruvek kârarhani i qaku rhat nanakt e ma Jerusalem dä qosaqi ivakt iva gu matnrhäm na ama vânbön bā bā ma Jerusalemgäna di mamär iva märmär ge ma Ngämuqa aa ruvek nävât a ngät. ³² Dä qosaqi va ngäni nân ivakt iva nävât ma Ngämuqa aa snängaqa di sa mamär iva ngua rhän sagem ngän sa ama märmärgem bā va rhoqoräkt dä sa va qale ngo ngu na ngän da ama mämaevât ama mär ngät angärha ron. ³³ Mamär iva ma Ngämuqa qarakni i qät bon ut ta ama bulap diva qale qa gem ngän moe. Ngäktki rhoqoräkt.

16

Ma Pol Qät Täk Na Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹ Nguat tuqunäga vät a ngän sävât urha ruaqi ma Fibi qarakni i ama latki na qi bā ba ama qatnanaktpämda nae nämät ama värhäm e mät ama narimgi ma Senkria ² ivakt iva mamär iva ngäni ar sä qi mamär toqor ama qatnanaktpämda rhat dräm dat tualat näkt pa ngän datnrhäm gi na agirhong gärqärhongni i qit läk nani irhong nagem ngän inguna qi di sa qia matnrha ama rhäqap na rha ama ruvek bā qosaqi sävât a ngo.

³ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bā bā ma Prisila qi nä ma Akwilla qärqiomni i ut moe ut tualat na ama lat bā bā ma Jisas ma Kraiss. ⁴ Bā iom di sa in däkmu na nas iva ini fiäp ivakt iva in dumaier ngo. Qaku sokt ngo i nguät tes ama mär sagem iom dap kosaqi ama qatnanaktpämda ama Jentailqäna mät arha värhap di rhat tes ama mär sagem iom. ⁵ Näkt kosaqi va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bā ba ama qatnanaktpämda qärrarhani i väspätämne na rha va ina vät.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bā bā iaqäkt kârak i gua snäng bät a qa ma Epainetus kârak i qa er qa vodäm mes bā bā ma Kraiss e ma Esia.

⁶ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Maria qarakni i sa qia mualat masirhat bā ba ngän.

⁷ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Andronikus kâ nä ma Junia qärqiomni i gua ruaiom ama Judaiom näkt mudu qale ngo ngu na iom ba ama tpäskiarharhäng. Iaiomäkt di ama ngangda rhat dräm a iom mamär bā qosaqi iom di ina er inät nanakt nä ma Kraiss näkt sä ngo.

⁸ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Ampliatius iaqäkt kârak i gua snäng bät a qa mäni ma Engeska.

⁹ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Urbanus iaqäkt kârak i gua ruaqa na qa qârak i un moe un dualat bā bā ma Kraiss dä sage gua ruaqa qarakni i gua snäng bät a qa ma Stakis.

¹⁰ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Apeles iaqäkt kârak i sa sräp ka mäni ma Kraiss.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage iarhakt kârarhae i rha nämäni ma Aristobulus aa qärhae.

¹¹ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage gua ruaqa ama Judaqa ma Herodion.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage qärrarhani i rha nämäni ma Engeska qärrarhae i rha nämäni ma Narsisus aa qärhae.

¹² Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Engeska aa larhem ma Trifina qi nä ma Trifosa.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage qarakni i urha snäng bät a qi ma Persis kârakt i sa qia mualat masirhat bā bā ma Engeska.

¹³ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Rufus kârakni i ama vit na qa ama latka na qa bā bā ma Engeska näkt kosaqi sage aa nanäk kâraktni i sa qia mualat sä ngo bā ngäkt kre at toemga na ngo.

¹⁴ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Asinkritus näkt ma Flegon näkt ma Hermes näkt ma Patrobas näkt ma Hermas näkt ama qatnanaktpämda qärrarhani i qale rha rhi na rha.

¹⁵ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Filologus näkt ma Julia näkt ma Nereus näkt aa lätkki näkt ma Olimpas bā sävât ma Ngämuqa aa ruvek moe qärrarhani i qale rha rhi na rha.

¹⁶ Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem.*

Ama qatnanaktpämda moe mäni ma Kraiss nämät ama värhap tit täk na arha enge na ama märmärgem sagem ngän.

Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na Ngät

¹⁷ Nguat tugem ngän ma ama qrot iva ngänät nañäm särhäm mes nämät iarhakt kârarhae i rhat täranas na ama bäñmät bā rhat tualat sa ama ruvek iva rhat tet daqule ma Ngämuqa. Inguna rhi su sävât kärqärhongni iva irhong ngät tu ama ngärhäqyige särha ama enge sävât ma Kraiss kärangätni i sa mudu ngän da ngät. Bā äkt

* **16:16** Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem. Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävât a ne nävât ama lat kärangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

i rhoqoräkt dä va ngäni ngingis mä rha¹⁸ inguna iarhakt ama ruvek di qaku rhat tualat bä ba aurha Engeska ma Kraiis dap kinak tat tualat toqoräkt iva märmär ge arhä snängaqa maräkt. Näkt nävät arha enge na ama mäqänesäs dä nävät arha lat dä sa rhat täqäne dä mamär i rhi iras tä qärrarhani i qaku qunäga vät a rha sä iarhakt ama ruvek arhä rhisu i ama iraski na ngät.¹⁹ Sokt di angän mänari sävät ama sameng ama mär ngät di qunäga vät ama ruvek moe sä ngät bä äkt iva märmär gem ngo nävät a ngän. Dap kosaqi nani a ngo masirhat iva qunäga vät a ngän i agi a lat di ama mär ngät ama lat dap kosaqi va qale ngän gläius na ama vu ngät ama lat.²⁰ Bä va qorhäs iva ma Ngämuqa qäarakni i qät bon ut ta ama bulap kän gräs dä ma Sämgä vä angäna qar angärha rem. Mamär iva qale aurha Engeska ma Jisas ma Kraiis aa nämäsävätki gem ngän.

²¹ Ma Timoti qäarakni i ngu na qa un dualat näkt ma Lusius näkt ma Jeson näkt ma Sosipater qärrarhani i gua ruavek ama Judaqäna na rha rhit täk na arha enge na ama märmärgem sagem ngän.

²² Aingo ma Tertius[†] di ngut säm bä rhakt täkt ama abuk dä sa ngut täk nä gua enge na ama märmärgem mäni ma Engeska sagem ngän.

²³ Ma Gaius käarakni i aingo di qale ngo va aa vätkä näkt kosaqi ama qatnanaktpämda moekt di rhat dräm bäspästämne na rha e väm ga di qät täk na aa enge na ama märmärgem sagem ngän.

Näkt kosaqi ma Erastus iaqäkt karak i qät lu vät ama mor äm ama värhäm angät ligär näkt aurha ruaqa ma Kwartus inüt täk nä ina enge na ama märmärgem sagem ngän.²⁴ ‡

Ma Pol Aa Dängdängini Na Ngät Aa Nän

²⁵ Rhäkt di mamär iva ama ansäs sagem ga iaqäkt karak i mamär vät a qa iva qä sämaqrot na ngän nävät gu sameng ama mär ngät sävät ma Jisas ma Kraiis kārangätni i varhäm ama engätki sävät kārqärhong iva irhong ngä rhän nasot kārangätni i ma Ngämuqa sa qaku qa muqunäga sä irhong mudu inamäk bä sarhäkt.²⁶ Sokt di sa rhäkt di ma Ngämuqa ama sok täm ga qa muqunäga sä irhong sävät ma Kraiis nävät aa vämginarha arha enge qārangätni i sa rha säm a ngät ivakt iva qunäga vät ama ruvek nävät ama ivärhimek moe sä irhong bä va rhat nanakt näkt pa rhat tet parhäm irhong.²⁷ Bä äkt i nävät ma Jisas ma Kraiis diva urhit bon da ama murhämeska vasägos sage ma Ngämuqa

qäarakni i sokt ka sa ama mädräm ama mär ngät mamär. Ngätki rhoqoräkt.

† **16:22** Aingo ma Tertius Ma Tertius ka säm ama enge bä rhakt täkt ama abuk sokt di ama enge di ma Pol aa enge qārangätni i qa sameng na ngät bä ma Tertius bä ma Tertius ka säm a ngät pä m gi. ‡ **16:24** Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Kraiis aa nämäsävätki di qali qi gem ngän moe. Ngätki rhoqoräkt.'

Ma Koringäna 1

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin.

Arhani sa rha män ge ma Pol sa ama enge sävät ama guläñgi na ama qatnanaktpämda e ma Korin i ama lat na ama qavatka di masirhat na ngät mänguräp mä rha. Dap arhani sa rha män sä ama snanbät maos maos. Ama Narhuir Qi Ama Abuk Sage Ama Koringäna di qiat tuvät pät tam dakt ama unbam. Ma Pol qa säm ivakt iva qä rhodröp ama Koringäna dä qosaqi va qa rhumamär nä iaväkt ama qävälöp pät arhä iar qärqap i qaku maräkt na ap. Qat turäkt täm da sävät ama lat toqortäyia, ama matmät mänguräp mä rha dä ama lat na ama qavatka dä iomäkt i sa rhat tu ne va ama muräkt da ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt arhä saqong dä arha lat kärangätmi i qaku maräkt na ngät sävät ma Engeska aa Tmäski dä ama iraski na ngät ama rhisu sävät iomäkt i ma Kraiss ka märanas nämät ama tñäpki dä ama vänbon iva bä ba ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem.

Ama märän gärangätmi i ngät dän dä iangärhäkt ama lat angärha ron sävät ama Koringäna di qosaqi ngät dän sävät ama qatnanaktpämda rhäkt bä äkt i rhakt täkt ama abuk di qosaqi qiat turäkt täm ut täkt. Angät ama märän sae di rhoqor iomäkt i qaku ama sräp ama ruvek mäni arhä qatnanakt dä qaku sävetka qat mair ma ama qrot dä ama vu da arhani arha ron sävät arhani dä ama märän nga e mänguräp ama ngärhaegurhini näkt ama qatnanaktpämda di qaku rhat tualat mamär nä ama vänbon nage ama Qloqaqa.

Ama Qävälöp Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-9)

Ama Matmät Mänguräp Ama Qatnanaktpämda (1:10-4:21)

Angätmi Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin Arha Lat Di Qaku Ama Räkt Ngät (5-6)

Ama Rhisu Sävat Ama Ngärhaegurhini (7) Sävat Angätmi Ama Lat Kärangätmi Ivar Maräkt Iva Rhat Tualat Na Ngät Ura Qaku (8-11:1)

Ama Rhisu Sävat Ama Ansäs Mänguräp Ama Qatnanaktpämda (11:2-14)

Ama Rhisu Sävat Iomäkt I Ama Näpta Rhat Täranas Nämät Ama Tñäpki (15)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäas (16)

Ma Pol Qa Säam Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol qarak i sa ma Ngämuqa qa mes ka varhäm aa snängaqa ivakt iva ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na qa näkt sävät aurha ruaqa ma Stostenes.

² Dä ngut säm sävät a ngän ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin, aingän gärarhae i sa ma Ngämuqa qa arñis na ngän sagem mes nävät ma Jisas ma Kraiss bä qosaqi qa mes ngän ivakt iva ngän dän i aa ruvek ama qumärqumärta na ngän. Ngut säm sävät a ngän ngän nä iarhakt kärarhae moe vät ama ivärhimek moe qärqämekni i rhi nagukt na aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki i arha Engeska na qa qarakni i qosaqi aiut aurha Engeska.

³ Mamär iva ama nñämsävätki qi na ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss.

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät A Rha

⁴ Nguat tes ama mär sage gu Ngämuqa vasägos nävät a ngän inguna nävät ma Ngämuqa aa nñämsävätki qarakni i sa qa von ngän däm gi nävät ma Jisas ma Kraiss ⁵inguna sa ma Ngämuqa qa matnärhäm ngän mamär vät angän gloqaqa i vät angäna enge moe dä vät angän mädräm moe. ⁶ Rhoqor täkt di ngät toqor ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas kärangätmi i rhäkt di sa ngä mu angät släqyive vät a nas mänguräp mä ngän ⁷ivakt iva mamär na ngän na ama gloqaqa na ngät ama vänbon moe rhoqoräkt i sa qale ngän nani ama qäväläm qarqomni iva evär da aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss bä va ama ruvek moe rhi lu qa. ⁸Näkt pa qosaqi qä sämaqrot na ngän bä dangdäng bät ama tpäsini ivakt iva qaku ngäni rha ama rhäksärhäm bät guani angät tpäs pät ama qunäga qarakni iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss ka rhatnävämne na ama ruvek. ⁹ Ma Ngämuqa di qoki mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sä iarhongäkt moe iaqäkt kärak i sa qa mes ngän ivakt iva västämne na ngän ngän na aa emga ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska bä va qale ngän i angäna ruavek na ne ngän na qa.

Ama Bänmät Mänguräp Ama Qatnanaktpämda

¹⁰ Gua ruavek, rhäkt di ngu nän ngän ma ama qrot nävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki iva ngän moe di sägäni na ngän dap pa qale qale anga bänmät mänguräp mä ngän dap kinak pa sägäni na ngän sa ama sägäk ama snängaqa dä ama sägängät ama muräkt. ¹¹ Gua ruavek, toqoräkt dinguna ama enge na ama muqunäga bä ba ngo nage ma Kloe arha ruvek i aingän di angäna engirhong nagem ne. ¹² Ama rharimini qärqäni i guua märhamän

doqorākt dinguna arhani nāvāt a ngān di rhi qoar i, “Aiut di nage ma Pol” dap arhani di rhi qoar i, “Aiut di nage ma Apolos” dap arhani di rhi qoar i “Aiut di nage ma Sefas*,” dap arhani di rhi qoar i, “Aiut di nage ma Krai.”

¹³ Nga ma Krai di qa matmāt na nas? Nga rha edāmsās pāt ma Pol māni ama sāmānanamuqa sādaver mā ngān? Ura nga sa rha baptais pāt a ngān nāvāt ma Pol aa ngārhipki? ¹⁴ Nguat tes ama mār sage ma Ngāmuqa i sa qaku ngua baptais pāt aung nāvāt a ngān dap sokt ma Krispus kā nā ma Gaius ¹⁵ ivakt iva qaku aung gā naqoar i qa di sa qa rha ama baptais nāvāt gu ngārhipki. ¹⁶ Nākt kosaqi ngua baptais pāt ama ruvek nāp ma Stefanas aa vātka nākt kaku nguāt drām i sa ngua baptais pāt guavek sae ura qaku? ¹⁷ Inguna qaku ma Krai ka rhāk na ngo ivakt iva ngu baptais pāt ama ruvek dap kinak pa ngu sameng na ama sameng ama mār ngāt. Dā va qaku ngu nasameng barhām ama mādrām da ama ruvek arha enge i varis ngakt dā va ma Krai aa tñāpki māni ama sāmānanamuqa diva ama māñmāñini na qi.

Ma Krai Di Ma Ngāmuqa Aa Qrot Dā Aa Mādrām Ama Mār Ngāt

¹⁸ Ama sameng sāvāt ama sāmānanamuqa di ge iarhakt kārarahe i mavamava na rha nage arha vuirhong di ngāt toqor ama sameng gārangātni i ngāt dān nage ama dādān da ama ruvek dap gem ut aiut kārarahe i sa ma Ngāmuqa qat tumaiar ut di iangārhäkt ama sameng di nak aa qrot na ngāt. ¹⁹ Inguna ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqia,

“Va ngu slava na ama ruvek sa ama mādrām ama mār ngāt arhā mādrām dā va ngua rhualat sa ama ruvek kārarahe i qunāga vāt a rha iva qaku mamār iva qunāga vāt a rha.”

²⁰ Ngu lu iaqākt ka qoe qārak i aa mādrām ama mār ngāt? Ngu lu qārak ka qoe i qa di ama mādrām ga sā ma Ngāmuqa aa Murākt? Ngu lu iaqākt ka qoe qārak i mamār vāt a qa iva qat tamān mamār na ama enge qārangātni i ngāt toqor ama ruvek sa ama mādrām ama mār ngāt arha enge? Nga sa qaku ma Ngāmuqa qa mualat sa ama mādrām ama mār ngāt narhe nāmāni ama ivātki bā ngā mār i ngāt toqor ama dādān da ama ruvek arhā mādrām?

²¹ Inguna nāvāt ma Ngāmuqa aa mādrām ama mār ngāt dā sa qaku qunāga vāt ama ruvek nāmāni ama ivātki sā qa nāvāt arhā

mādrām marākt dap kinak mārmār gem ga iva qa rhualat iva nāvāt iangārhäkt aut sameng gārangāt i ngāt toqor ama dādān arha enge dā iarhakt ama ruvek arhā saqong diva iarhakt kārarahe i rhat nanakt nā ma Krai diva ngā rhumaiar ta. ²² Ama Judaqāna di nani a rha na ama muqunān dap ama Grikkāna di nani a rha na ama mādrām ama mār ngāt ²³ sokt di aut sameng sāvāt ma Krai aa tñāpki māni ama sāmānanamuqa di vlāktplākt sa ama Judaqāna vāt angārha rhāng dā ngāt di ngāt toqor ama sameng gārangātni i ngāt dān nage ama dādān da ama ruvek da ama Jentailqāna arhā saqong. ²⁴ Sokt di ma Krai di ma Ngāmuqa aa qrot dā aa mādrām ama mār ngāt bā bā iarhakt kārarahe i sa ma Ngāmuqa qa mes ta sagem mes kārarahe i rha nāmāni ama Judaqāna dā qosaqi qārarahe i rha nāmāni ama Grikkāna. ²⁵ Inguna ma Ngāmuqa aa lat kārangātni i ama ruvek tat tu arhā snāng i ngāt i ama dādān ga ama ruqa aa lat di nak iangārhäkt ama lat di ngā vit pa ama ruvek arhā mādrām ama mār ngāt angāt tpās. Dā qāqi ma Ngāmuqa aa anga qrot ama gaini na ngāt di qoki as ngā vit pa ama ruvek arhā qrot angāt tpās.

²⁶ Gua ruavek, mamār iva ngān du angān snāng sāvāt ama qāvālām gārqomni i sa ma Ngāmuqa qa mes ngān ivakt iva aa es na ngān. Rhoqorākt di qaku ama rhāqāp na rha nāvāt a ngān di ama mādrām da na ngān da ama ruvek nāmāni ama ivātki arhā saqong bā qaku ama rhāqāp na rha nāvāt a ngān di ama qrot ta mamār dā qaku ama rhāqāp na rha nāvāt a ngān di arhā mamākkāna di ama morās na rha mamār. ²⁷ Sokt di ma Ngāmuqa sa qa armeng dā iarhongākt kārqārhong i ge ama ruvek di ama dādān da ama ruvek arhā qārhong ivakt iva qā sāmāqlu na ama ruvek sa ama mādrām ama mār ngāt. Dā qosaqi qa armeng dā qārqārhongni i qaku irhong angārha anga qrot masirhat ivakt iva qā sāmāqlu nā iarhakt kārarahe i ama qrot ta.

²⁸ Nākt ka di sa qa armeng dā iarhongākt kārqārhong i ama ruvek nāmāni ama ivātki di rhat nañām mane nā irhong ngā nā qārqārhongni i rha di ama vu da arha ron sāvāt irhong nākt sāvāt kārqārhongni i sa qaku mamār vāt guani nā irhong māni ama ivātki ivakt iva qā slava nā iarhakt mas kārarahe i ama ruvek nāmāni ama ivātki di rhat tu arhā snāng i iarhakt di ama morās na rha mamār. ²⁹ Sa qa mualat toqorākt divakt iva qaku mamār iva aung gā nasek sā nas dā ma Ngāmuqa aa saqong. ³⁰ Qa di ama rharebām sa angāna iar māni ma

* **1:12** ma Sefas Rhakt tākt ama ngārhipki di at tarimini na ama enge ama Aramaik di ama duiqa. Ma Pita di qosaqi ama sāgāni nā ini ama rharimini na ama Grikkāna arha enge rhoqorākt. Ma Pol qat drām gat tes ma Pita i ma Sefas pa angātni aa abukkina.

Jisas ma Kraiss kârakni i sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa iva nävât a qa diva ma Ngämuqa qât kyiradeng na aurha vuirhong dä va qât bon ut ta ama mädräm ama mär ngät dä qosaqi va qat tualat sä ut iva u rhän i ama qumärqumârta na ut mamär näkt ka rhäksasot a ut³¹ ivakt iva rhäkmmär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät kârangät i ngät tamän doqortäqyia, “Auge qârak i nani a qa iva qat tamän bät ama enge na ama ansânas di mamär iva qä nän sä ma Engeska.”

2

Ma Pol Qä Sameng Sävat Ma Kraiss Kârakni I Sa Rha Edämsäs Pät A Qa Mäni Ama Sämânanamuqa

¹ Gua ruavek, toqoräkt i ngua män sagem ngän bâ ngua sameng ba ngän nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rhäkt di sa qa muqunäga sä ngät* dä sa qaku nguat tamän bät ama enge qärangätni i ngät toqor ama mädrämda arha enge. ² Inguna mäqi rhoqoräkt i sa qale ngo mängurâp mä ngän dä sa ngua mu gu snäng iva qale ngu natnârhamän saqi as sävat guani dap kinak pa sokt sävat ma Jisas ma Kraiss bâ va sokt nguat tamän sävat a qa i sa rha edämsäs pät a qa mäni ama sämânanamuqa.

³ Bâ rhoqoräkt i ngua män sagem ngän di sä nas i qaku gua anga qrot masirhat dä ngut len dä värvar vât a ngo. ⁴ Näkt gua enge dä gu sameng di sa qaku nguat tamän na ama enge qärangätni i ngät toqor ama mädrämda arha enge dap kinak sa ngur qur a ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumârqa dä rha ama qrot⁵ ivakt iva angän gatnanakt diva qaku qale ngät pät ama ruvek arhä mädräm dap kinak pa qale ngät pät ma Ngämuqa aa qrot.

Ama Mädräm Ama Mär Ngät Nage Ama Qloqaqa Ama Qumärqumârqa

⁶ Sokt di mängurâp iarhakt kârarhae i sa rha srâp mäni ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa dä sa ut tamän bät ama mädräm ama mär ngät. Rhangät täkt ama mädräm ama mär ngät di qaku ngät nage ama mädräm da ama ruvek ura nage ama narhoerta nämäni rhäni rhäkt ama rhodämini iarhakt kârarhae i mänaris iva qäbäs na rha. ⁷ Dap kinak ut tamän bät ma Ngämuqa aa mädräm ama mär ngät kârangätni i mudu ama ngaip ngät bâ rhäkt di sa qat tuqunäga sä ngät. Iangärhäkt ama mädräm di mudu rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki dä sa qa muräkt iva bâ ba aut murhämeska na ngät. ⁸ Qaku guavek nävât ama narhoerta nämäni rhäni rhäkt ama rhodämini di sa qunäga vât

a rha sä iangärhäkt ama mädräm inguna ngäkt bâ vadi mai rhoqoräkt dä vadi mai qaku rhi naedämsäs pät ma Engeska na ama murhämeska mäni ama sämânanamuqa. ⁹ Sokt diva mamär iva vuk pät a ut nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät kârangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Agirhong gärqärhongni i sa qaku ama saqong ngä lu irhong bâ qop kaku ama säm ngä nari irhong

bâ qosaqi qaku irhong ngä män bät ama ruvek arhä mädräm

di iarhongäkt di ma Ngämuqa sa qa rhäkmu nä irhong bâ bâ iarhakt kârarhae i arha snäng bät a qa.”

¹⁰ Bâ nävât ama Qloqaqa ama Qumärqumârqa dä sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä rhärhong däkt bâ ba ut. Inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumârqa qât kyarmät nä iarhongäkt moe bâ qäqi sävat ma Ngämuqa aa snängaqa ama ngaip ka.

¹¹ Inguna ama ruqa aa qloqaqa di sokt ka qat dräm gärqärhongni i iaqäkt ka ruqa qat tu aa snäng bät irhong. Di rhoqorne i sokt ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qat dräm gärqärhongni i ma Ngämuqa qat tu aa snäng bät irhong. ¹² Bâ rhäkt di aiut di sa qaku ut ta ama qloqaqa nämäni ama ivätki dap kinak ut ta ama Qloqaqa qârakni i qa nage ma Ngämuqa ivakt iva mamär iva qunäga vât a ut sä iarhongäkt kârqärhong i sa ma Ngämuqa qa von ut täm irhong.

¹³ Näkt ut tamän bät târhong däkt na ama enge qärangätni i qaku ngät dän nävât ama ruvek arhä mädräm ama mär ngät dap kinak ngät dän di nage ama Qloqaqa ama Qumärqumârqa. Bâ ama Qloqaqa ama Qumärqumârqa di qät täväktsäs sävat ama engätki kârakni i ama qloqaqa na qi bâ bâ iarhakt kârarhae i ama Qloqaqa ama Qumärqumârqa qä rhoer nanokt ta.

¹⁴ Dap iarhakt kârarhae i qaku ama qatnanaktpämda di sa qaku rhi nata iarhongäkt kârqärhong i irhong nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa inguna iarhongäkt di adädän da sä irhong. Bâ qaku mamär iva qunäga vât a rha sä irhong inguna sokt mamär vât iarhakt kârarhae i qale ma Ngämuqa aa Qloqaqa väm da di mamär iva ama Qloqaqa qât tuqunäga sä irhong bâ ba rha.

¹⁵ Dap iarhakt kârarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm da di sa mamär iva rhat lu iarhongäkt moe qärqärhong i irhong ngät dän nagem ga i ama vit nä irhong doqoräkt. Dap kaku aung gârakni i qaku ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm da di mamär iva qunäga vât a qa mamär sä iarhakt kârarhae

* 2:1 ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rhäkt di sa qa muqunäga sä ngät Ura 'ama sameng ama mär ngät'

i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä rhoer nanokt ta.

¹⁶ Akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa säm doqortäqyia,

“Inguna ngu lu auge di sa qunäga vät a qa sä ma Engeska aa snängaqa
ivakt iva qat turäkt bä ba qa iva qat tualat toqoräkt?”

Sokt di sa qunäga vät a ut sä ma Kraisa aa snängaqa.

3

Ama Matmät Ge Ama Qatnanaktpämda Nae Ma Korin

¹ Gua ruavek, mäqi rhoqoräkt i sa qale ngo gem ngän di qaku mamär vät a ngo iva nguat tamän särhäm ngän doqor ama ruvek kärarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ta mamär. Dap kinak nguat tamän särhäm ngän di rhoqor ama ruvek kärarhani i ama släqyige ngät turäkt bä ba rha qärarhani i vät angän gatnanakt di as ama qokoqirhong na ngän. ² Sa ngua von ngän da ama qämuqa na ngät ama tmäs dap kaku ngua von ngän da ama tmäs kärangätni i ama qrot ngät inguna as kaku mamär vät a ngän iva ngän däs ama qrot ngät ama tmäs. Bä qäqi rhäkt di as kaku ngän däkmu na nas ³ inguna rhäkt di as ama släqyige ngät turäkt bä ba ngän. Inguna rhoqoräkt i as ama vu da angäna ron sävät arhani ama ruvek dä ngän damängus pät a ne di as ama släqyige ngät turäkt bä ba ngän bä ngän di ngän dualat toqor ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämda na rha.

⁴ Bä qosaqi ngakt bä akni nävät a ngän di qä qoar i, “Aingo nage ma Pol” dä qosaqi akni qä qoar i, “Aingo nage ma Apolos” dä sa nga qaku ama släqyige ngät turäkt bä ba ngän doqoräkt? ⁵ Näkt ngän du angän snäng mamär i ma Apolos di auge iaqäkt. Bä aingo ma Pol di auge na ngo? Aiun di sa ma Engeska qa von un da aa lat ivakt iva un dualat na ngät bä nävät iangärhäkt auna lat dä sa ngän män i ama qatnanaktpämda na ngän. ⁶ Aingo di sa ngua qutnanokt ama tmäs näkt ma Apolos ka rhor täm ngät sokt di ma Ngämuqa qa von ngät ta ama irhirqi. ⁷ Dap iaqäkt kärak i sa qät kutnanokt dä qosaqi qarak i qät tor ta ama tmäs di nak kaku ama moräs na iom dap sokt ma Ngämuqa maräkt kärakni i qät bon da ama irhirqi di ama moräs na qa. ⁸ Iaäkt kärak i qät kutnanokt kä nä qärakni i qät tor ta ama tmäs di in moe di ama sägjom na iom sä in snängaqa sävät ina lat näkt pa in moe asägäk asägäk diva ini rha ama rhitsek parhäm gärangätni ama lat i in dualat na ngät. ⁹ Inguna aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na un gärciomni i un na

qa ut tualat dap aingän di aa erhäs dä aa vätki na ngän.

¹⁰ Varhäm ma Ngämuqa aa nämsävätki qärakni i sa qa von ngo rhäm gi bä rhoqor ama ruqa qärakni i qat dräm mamär iva qät täk pät ama vät dä sa ngua mualat na ama vätki arha ribit näkt sa akni ama ruqa qät täk pät ama vätki rhävit mänasäng nävä it angärha rhäng. Asägäk asägäk ama ruqa qärakni i qät täk pät a qi di goki mamär iva qät lu mamär i qät täk pät a qi rhoqor mäniekt. ¹¹ Inguna saqi as pa qaku aung gä namualat nä guait anga vätki arha ribit sañis nä irhäkt kärqit i sa ma Ngämuqa qa mualat na it kärqit i it di ma Jisa ma Kraisa. ¹² Näkt ngakt bä guavek anga ruvek di rhit täk pät ama vätki vät irhäkt ama vätki arha ribit angärha rhäng di na anga gol ura na anga silva ura na anga dui qärangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät ura na anga ngämung ura na anga qävakt ura na anga egat angärha släp ¹³ diva iarhakt ama ruvek arha lat diva ama mudäbäs ngärhi siqut na ngät bä va äs ngärhi sameng sävät a ngät i agi a lat na ngät toqoräkt pät ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnäväme na ama ruvek. ¹⁴ Näkt ngakt bä aung aa anga lat toqoräkt di nasot dä sa qaku qäbäs na ngät inguna iaqäkt ama ruqa di qa rhäk pät ama vätki nä guani qärqäni i qaku mamär vät ini iva ini ngä rhang dä va qä rha ama rhitsek pät angät tpäs. ¹⁵ Dap ngakt bä aa lat di ngä mang bä rhäksot dä sa iaqäkt ama ruqa diva qaku rhi nasek mä qa bä iaqäkt ama ruqa diva ma Ngämuqa qa rhumaiar qa sokt diva rhoqor qre i sa rha arvät däm ga nämät ama mudäbäs.

¹⁶ Nga qaku ngänät dräm i aingän di ma Ngämuqa aa vätki na ngän näkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qale qa väm ngän? ¹⁷ Ngakt bä nga aung gä slava nä ma Ngämuqa aa vätki dä sa ma Ngämuqa va qä slava nä iaqäkt ama ruqa mas. Inguna ma Ngämuqa aa vätki di ama qumärqumär qi mamär näkt iaqyäkt ama vätki di aingän.

¹⁸ Qale ngän nairas täm mes. Ngakt bä ngän du angän snäng i ama mädrämda na ngän bät täni rhäkt ama rhodämini dä sa mamär iva ngän dän i ama däädäna na ngän da ama ruvek nämäni ama ivätki arhä saqong ivakt iva rhoqoräkt dä sa va ngän dän i ama mädrämda na ngän. ¹⁹ Inguna ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki arhä mädräm ama mär ngät di ge ma Ngämuqa di ama däädän da ama ruvek arhä mädräm. Sa ut dräm doqoräkt inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Iarhakt kärarhae i rhat tu arhä snäng i ama mädrämda na rha di ma Ngämuqa qat tusar na arhä muräkt nä qärangätni arha lat i qaku ama räkt ngät.”

²⁰ Näkt kosaqi aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Engeska qat dräm ama mädrämda arhä snängaqa i iaqäkt arhä snängaqa di qaku mamär vät guani na qa.”

²¹ Bä äkt iva qale aung gä natnärhamän i qä natmair na aung anga ruqa inguna iarhongäkt moe di bä ba ngän nä irhong ²² i bä ba ngän nä ma Pol dä ma Apolos dä ma Sefas dä ama ivätki dä ama iar dä ama tñäpki dä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät täranas täkt dä iarhongäkt kärqärhong iva as irhong ngä rhäranas mugas di iarhongäkt moe di irhong bä ba ngän. ²³ Bä ngän di ngän bä hä ma Kraiss dä ma Kraiss di qa bä hä ma Ngämuqa.

4

Ma Ngämuqa Aa Ngangda Arha Lat

¹ Mamär iva ngänät lu un i aiun di sa larhiom bä ma Kraiss aa rem bä aiun di sa ma Ngämuqa qa von un da ama lat ivakt iva uni sameng sävät ama engätki qaräktni i rhäkt di sa qat tuqunäga sä qi. ² Näkt iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama lat bä ba akni ama ruqa di iarhakt di iaqäkt ama ruqa di vadi va mamär iva qat nanakt na rha sa aa lat. ³ Sökt di ama gaini ianiäkt mamär gem ngo rhoqoräkt iva aingän ngän datnävämne na ngo ura anga ruvek arhä muräkt pa ngä rhatnävämne na ngo. Aingo di qäqi qaku nguat tatnävämne na nas. ⁴ Qaku nguat dräm nä guani qarqäni i sa ngua mualat nä ini qarqäni i qaku maräkt sökt di iomäkt maräkt di qaku äm ngärhi sameng mamär i aingo di ama rätkta na ngo. Qoki ma Engeska di qaräktni iva qa qa rhatnävämne na ngo. ⁵ Bä äkt iva qale ngän datnävämne nä guavek as toqoräkt pa ama qäväläm angät kamäs kärqom iva ma Engeska qa rhän. Ma Engeska diva qa rhuqunäga sä iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di irhong ngä ngaip pa ama bängangit angät tpäs dä va qa rhuqunäga sä qarqärhongni i ama ruvek tat tu arhä snäng sävät irhong. Näkt pätk iomäkt ama qäväläm dä ama ruvek moe asägäk asägäk diva rhi rha ama enge na ama ansäs nävät aa lat.

⁶ Gua ruavek, tärhong däkt moe qarqärhong i sa ngua märhamän särhäm ngän nä irhong di sa ngua mu nas ngu nä ma Apolos i ama siqutki na un ivakt iva qunäga vät a ngän i varis ngän namualat nä guani sañis na ama enge qarängätni i sa rha säm a ngät. Näkt paris kaku ngän natmet parhäm iangärhäkt ama enge bä va ngänit sek sa akni ama narhoerqa dap kaku ngänit kutdrir sage akni. ⁷ Inguna ngu lu auge qat lu guani qarqäni i ini nga e gem ngän bä ama vit na ngän bät arhani ama ruvek arhä väs

nävät ini? Ngu lu agirhong nga e gem ngän di qaku ngän da irhong nage ma Ngämuqa? Ngäkt bä qa von ngän dä iarhongäkt dä ngu lu mäniekt bä va ngänit sek sä nas toqor qre i sa qaku ngän da irhong? ⁸ Ngäkt kre aingän di ngän du angän snäng i nak sa iarhongäkt moe qarqärhong i ngänit läk nani irhong di sa irhong nga e gem ngän bä qosaqi mämägän sä ngän bät angäna iar na ama qloqäqa. Bä qosaqi ngäkt kre sa ngän män i ama vitnarha na ngän sañis na ut. Mai mamär iva ngän dän i ama vitnarha na ngän maengätki ivakt iva aiut di mamär vät a ut iva qosaqi ut turäkt ut na ngän.

⁹ Inguna nguat tu gu snäng i ma Ngämuqa sa qa mu ut i ama dängdängininarha na ut mamär i ngäkt kre sa rha mair na ut pa ama muräkt ivakt iva rhi veng ut. Bä sa ut män i ani qarqäni iva ama ruvek moe vät ama ivätki rhi na ama enselqäna rhat lu ini. ¹⁰ Ngäkt kre sa ut män i ama dädända na ut inguna ut tualat bä hä ma Kraiss dap aingän di sa qale ngän mäni ma Kraiss dä ngän du angän snäng i ama mädrämda na ngän. Bä qosaqi aiut di qaku aurha anga qrot masirhat dap aingän di sa ngän du angän snäng i ngän di angän grot masirhat. Bä aingän di ama ruvek tit kutdrir sagem ngän masirhat dap aiut di qaku rhit kutdrir sagem ut. ¹¹ Mudu inamäk bä äkt bä sarhäkt sävät tom däkt ama qäväläm di aiut di anoeng mä ut dä aqäsäk ut dä ut don mätk ama boi qarängätni i qaku ama mär ngät dä ama ruvek ti arhätktyäm sä ut dä qaku aurha anga vät ¹² dä ut tualat masirhat na au rhäkt ivakt iva mamärmamär vät a ut. Bä nga rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na ut mavängam na arha enge ama vu ngät dä sa urhi nän na Ngämuqa iva qat dodämne na rha. Bä nga rhoqoräkt i rhi slava na ut na arha lat ama vu ngät dä mänadin bät a ut dap urhit ta ama märän. ¹³ Dä rhoqoräkt i rhat tamän mava na ut dä sa ut tamän särhäm da mamär na ama enge ama mär ngät. Ut di sa ut män doqor ama ruvek arhä qlänäng bä rhäkt di sa qali lu toqor iarhongäkt moekt nämäni ama ivätki qarqärhong i ama vu irhong mamär da ama ruvek arhä saqong.

Ma Pol Nani A Qa Iva Ama Koringäna Rhi Väs Aa Lat Angärha Rhäng

¹⁴ Qaku ngut säm iangärhäkt ama enge ivakt iva ngä rhäqäne sä ngän bä aqlus pätk a ngän dap kinak pakt iva ngärhi rhon sävät a ngän inguna aingän di ngua es na ngän gärrahani i gua snäng bät a ngän masirhat. ¹⁵ Inguna nämä dä äkt bä aingän di angän anga ngärhäqyisem anga tausengäna na anga ruvek kärarhani i rhit lu vät a ngän sa angän gatnanakt sämäni ma Kraiss sökt di qaku angän anga mamäkkäna masirhat.

Bä nävät ma Jisas aa lat kärangätni i nga e gem ngo dä sa ngua män i angän mamäk nävät ama sameng ama mär ngät. ¹⁶ Bä äkt i ngu näng ngän ma ama qrot iva ngän det parhäm ma Kraiss aa iar iva ngän doqor ngo. ¹⁷ Bä nävät täni rhäkt ama rharimini dä ngua rhäk nä ma Timoti sagem ngän gäarakni i qat dräm gat tet mamär varhäm gua enge dä ngua emga na qa qarak i gua snäng bät a qa masirhat mäni ma Kraiss. Sa ngua rhäk na qa sagem ngän ivakt iva qä vuk pät a ngän nä gua iar mäni ma Kraiss kärangätni i nguat dräm ngu su na ngät ge ama qatnanaktpämda mät ama värhap moe.

¹⁸ Sokt di arhani nävät a ngän di rhat tair na nas i rhat tu arhä snäng iva qaku ngu namän sagem ngän. ¹⁹ Sokt di va qaku qale qale dap kinak pa ngua rhet sagem ngän gre i varhäm ma Engeska aa snängaqa bä va qaku ngu narha iarhakt kärarhae i rhat tair na nas sa arha enge dap kinak pa ngu räbät mamär närha arhä qrot. ²⁰ Inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di qaku sokt na ama enge dap na ama qrot. ²¹ Ngu lu nani a ngän iva ngua rhualat na agiqa? Nga nani a ngän iva ngua rhet sagem ngän sa ama vugurqa ura sa ama lavuqi bä va ngua rhualat sä ngän mamär?

5

Ama Qavatka Di Qä Slava Na Ama Qatnanaktpämda

¹ Sa ngua nari ama sameng gärangätni i ama qavatka di qa e mänguröp mä ngän. Näkt iaqäkt ama qavatka di qa met e na ama qavatka qarakni i ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt tat tualat na qa inguna rhäkt di sa ngua nari i ama ruqa di qat tas kä na aa mam aa egutki. ² Sokt di ngän di nak ngän dair na nas. Bä mai mamär iva aingän di nak airäs ngän bä va ngäni qutmäs a qa nae nä mänguröp mä ngän.

³ Inguna ngätki i qaku qale ngo gem ngän sokt di vät ama qloqaqa di sa ngua e gem ngän bä rhoqoräkt i ngäkt kre qale ngo gem ngän dä sa ngua rhares iva ngäni sangäm nä iaqäkt karak i qa mualat toqoräkt. ⁴ Bä nga rhoqoräkt i sa västämne na ngän nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki näkt gu qloqaqa di qale qa gem ngän i nä ma Engeska ma Jisas aa qrot ⁵ dä sa va ngäni von dä iaqäkt ama ruqa bä ma Sämga ivakt iva qä slava nä iaqäkt ama ruqa aa släqyige ivakt iva aa qloqaqa di mamär iva ma Ngämuqa qa rhumaier qa vät ama qunäga qarakni iva evär dä ma Engeska.

⁶ Rhoqoräkt i ngän dair na nas di qaku ama mär toqoräkt. Nga qaku ngänät dräm i ama gaini ama yisini diva ini ngä rhualat sa ama bret moe bä va rip däm ga? ⁷ Mamär iva ngäni qumär sa ama mru qi ama yis nae

ivakt iva ngän dän i ama iaräs na qa ama bret kärakni i qaku anga yis pämgä. Sa nguat dräm i aingän di nak ngän doqoräkt inguna ma Kraiss kärakni i aurha sipsip ama rhoem ga na qa bä ba ama tmäski ma Pasova di sa qa män i ama vodämes sage ma Ngämuqa sädaver mä ut. ⁸ Bä äkt i rhäkt di mamär iva märmar gem ut bä ut tuqunän bät ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pämgä ngät na ama engätki dä sokt na ama räkt ngät ama lat i rhoqor qre i ut täs ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pämgä ngät. Dap pa qaku ngän duqunän bät a qi na ama bretkäna qärangätni i ama yis nga e väm ngät kärangätni i ama lat ama vu ngät maos maos.

Ma Ngämuqa Va Qa Rhatnäväme Nä Iarhakt Kärarhae I Rhat Tualat Na Ama Qavatka

⁹ Sa ngua sämgä bä gua abuk ama narhuir qi sävät a ngän iva qale väspästämne na ngän ngän na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama qavatka. ¹⁰ Sokt di rhäkt di qaku ngu goar iva qale väspästämne na ngän ngän na ama ruvek nämäni rhäkt täkt ama ivätki qärrarhani i rhat tualat na ama qavatka ura qärrarhani i nani a rha nä guarhong masirhat bä ba nas ura qärrarhani i rhi iras ta arhani ivakt iva rhät ta ama ligär ura qärrarhani i rhi nän da arhä quum sä nas sävät arhongni dap kaku sävät ma Ngämuqa inguna ngäkt bä rhoqoräkt dä vadi va mamär iva ngän det daqule ama ivätki. ¹¹ Dap kinak täkt di ngut sämgä sävät a ngän diva qale väspästämne na ngän ngän na aung gäarakni i qä goar i ama qatnanaktpämga na qa sokt di nak iaqäkt di qat tualat na ama qavatka ura aa anga snängaqa ama mor qa nani guarhong masirhat ba nas ura qä nän da aa quum sä nas sävät arhongni ura qat tamän bät ama enge ama vu ngät na ama mume sävät arhani ura qät näkt ama reng ama qrot ngät pasägos ura qä iras ta arhani ivakt iva qät ta ama ligär. Qäqi qale ngän natmäs ngän na aung doqoräkt. ¹² Inguna aingo di qaku gu qäni ianiäkt kärqäni iva nguat tatnäväme nä iarhakt kärarhae i qaku ama qatnanaktpämda na rha. Dap kinak mamär iva ut tatnäväme nä qärrarhani ama qatnanaktpämda. ¹³ Ma Ngämuqa va qa rhatnäväme nä iarhakt kärarhae i qaku ama qatnanaktpämda na rha. Dap aingän di mamär iva ngän dualat parhäm aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäyia, "Mamär iva ngäni qutmäs iaqäkt karak nä mänguröp mä ngän i qat tualat na ama vu ngät ama lat."

6

Ama Qatnanaktpämda Diva Qale Rhi Namu Arhani Ama Qatnanaktpämda Va Ama Muräkt

¹ Ngakt bā aung nāvāt a ngān di qa nagemne qā na akni anga qatnanaktpāmga dā nga va qā rha iaqākt in mārānga sage iarhakt kārarahe i qaku rhat nanakt ivakt iva rha rhurākt na qa dap kinak kaku sage ama qatnanaktpāmda ivakt iva rha rhurākt na qa? ² Nga qaku ngānāt drām iva ama qatnanaktpāmda diva rha rhatnāvāmne na ama ruvek narhe nāmāni ama ivātki? Nākt ngakt bā ama ruvek nāmāni ama ivātki diva aingān ngān datnāvāmne na rha dā sa nga qaku mamār vāt a ngān iva ngān durākt na ama mārān ama gaini na ngāt? ³ Nga qaku ngānāt drām iva aiut diva u rhatnāvāmne na ama enselqāna? Bā ākt i nga rhoqorākt dā qoki mamār vāt a ut iva ut turākt na ama mārān narhe nāmāni ama ivātki. ⁴ Ngakt bā angān anga mārān doqorākt nagem ne dā māniekt bā va ngāni rha guavek kārarahani i qaku rha nāmāni ngān gārarahani i qaku mamār iva ama qatnanaktpāmda rhit kut-drir sāvāt a rha ivakt iva rha rhurākt nā iangārkhākt ama mārān? ⁵ Nga qaku aqlus pāt a ngān grekt bā va ngu snanbāt toqortāqyia, “Nga ngātki rhoqorākt i qaku aung gārakni i ama mādrām ga māngurāp mā ngān di mamār iva qa rhurākt mamār māngurāp anga qatnanaktpāmiam?” ⁶ Dap kinak tākt di ama qatnanaktpāmga qat dān sa aa ruaqa ama qatnanakt pām ga sāva ama murākt sādā iarhakt kārarahe i qaku ama qatnanakt pām da arhā saqong ivakt iva rha rhurākt pāt a iom. Rhom dākt di qaku ama mārām.

⁷ Nākt nga rhoqorākt i ngānāt dān sa arhani ama qatnanaktpāmda sāva ama murākt dā sa iomākt ngārhi sameng i sa ma Sāmga qa arpus na ngān. Qinak nguarām ama mārām doqorākt iva ngāni gyiradeng na arhani ama qatnanaktpāmda sa arha lat ama vu ngāt sāvāt ngān ura sa arha lat krekt iva rhi rhar ta angān gārhong na ama iraski dap pa qaku ama mārām doqorākt iva ngān natnu ne va ama murākt. ⁸ Sokt di qoki arhani nāvāt a ngān di rhat tualat na ama lat ama vu ngāt sa arhani dā rhi rhar ta arhani arhā qārhong na ama iraski bā rha di sa qāqi rhat tualat sa arhani ama qatnanaktpāmda rhoqorākt.

⁹ Nga qaku ngānāt drām i ama ruvek kārarahani i rhat tualat na ama lat kārāngātni i qaku ama rākt ngāt diva qaku rhi namon sāp ma Ngāmuqa aa Murāktpām? Qale ngān nairas tām mes. Ama ruvek kārarahani i rhi qavat bā iarhakt kārarahe i rhi nān da arhā quum sā nas sage arhongni dap kaku sage ma Ngāmuqa bā qārarahani i rhi qavatnāvātāgūt bā ama gamoe qārarahani i rhi qavat sā ne ¹⁰ bā ama suarha bā ama ruvek kārarahani i arhā snāngāqa ama mor qa nani ama qārhong masirhat bā ba nas bā ama tnakta bā ama mumevāmda bā qārarahani

i rhi rhar ta arhani arhā qārhong na ama iraski di qaku aung nāvāt tārha rhākt diva qa rhon sāp ma Ngāmuqa aa Murāktpām. ¹¹ Nākt tangāt tākt ama lat di mudu di sa qale arhani nāvāt a ngān māni ngāt. Sokt di rhākt di sa ma Ngāmuqa qa rhor ngān dā sa qa arnīs na ngān sagem mes nākt sa ngān mān i ama rāktta na ngān da aa saqong nāvāt ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ngārhipki nākt nāvāt aut Ngāmuqa aa Qloqaqa.

Mamār Iva Urhi Ang Masirhat Nāmūt Ama Lat Na Ama Qavatka

¹² Bā nguarām iva akni nāvāt a ngān gā goar i, “Iarhongākt moe di sa rha rhares pāt gua rhāng iva nguat tualat nā irhong” sokt diva ngua rhuvāt i, “Qaku iarhongākt moe di mamār vāt irhong iva irhong ngāt tatnārham ut.” Ura saqi as ngakt bā aung gā goar i, “Iarhongākt moe di sa rha rhares pāt gua rhāng iva nguat tualat nā irhong” dā va ngu goar i, “Varis guani nāvāt iarhongākt ini ngā rhualat sā ngo iva ngua rhān i ama latka vā ianiākt angārha rem.” ¹³ Nguarām gosaqi va akni qā goar i, “Ama tmās di sa ma Ngāmuqa qa von ut tām ngāt iva sāmāt ama sarimgi dap ama sarimgi di qa sām a qi iva nanokt ama tmās.” Sokt diva ngua rhuvāt i, “Sokt diva ma Ngāmuqa qā slava nā irhom moe. Ama slāqyige di qaku qa sām ige iva bā ba ama qavatka dap kinak pa bā bā ma Engeska nā ige dā ma Engeska di bā ba ama slāqyige.” ¹⁴ Nākt ma Ngāmuqa qa māranas nā ma Engeska nāmāt ama tñāpki dā qosaqi va qa rhāranas na ut na aa qrot.

¹⁵ Nga qaku ngānāt drām i angān slāqyigleng di ama qāvālap nā igleng nāmāni ma Kraiss aa slāqyige? Nga mamār iva ngu rha iavākt ama qāvālap nāmāni ma Kraiss aa slāqyige bā ngua rhu ap māni anga qavat ki anga ruqi iva ap nāmāni at slāqyige? Nak kaku mamār toqorākt! ¹⁶ Bā qosaqi nga qaku ngānāt drām i auge qārak i sāgāni na qa qā na ama qavat ki ama ruqi di sa qā na qi in moe in mān i ama slāqyige ama sāgāge? Inguna ma Ngāmuqa aa enge ngārhi goar toqortāqyia, “In moe diva in dān i ama sāgāge ama slāqyige na iom.” ¹⁷ Sokt di auge qārak i sāgāni na qa qā nā ma Engeska di iaqākt di sāgāni na qa qā na qa vāt ama qloqaqa.

¹⁸ Mamār iva ngāni ang masirhat nāmāt ama lat na ama qavatka. Arhongni ama vuirhong moe qārqārhongni i ama ruqa qat tualat nā irhong di vono vāt ama slāqyige angārha rhāng. Dap ama ruqa qārakni i qat tualat na ama qavatka di qat tualat na ama vuini qārqāni i ini ngārhi slava na aa slāqyige marākt. ¹⁹ Nak nga qaku ngānāt drām i angān slāqyigleng di ama vātki bā ba ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa qārakni i qa e vām ngān gārakni i sa ma Ngāmuqa qa von

ngän däm ga? Aingän asägäk asägäk di qaku ainge maräkt i ngit lu vät a nas²⁰ inguna ma Ngämuqa di sa qa vodäm bät a ngän na ani qärqäni i ini angät saqong masirhat. Bä äkt i mamär iva ngänit bon ga rha ama murhämeska na ngän släqyigleŋg.

7

Ama Enge Säväät Ama Ngärhaegurhini

¹ Rhäkt diva ngua rhuvät na ama enge qärangätni i sa ngän däk na ngät bä ba ngo. Ama märäm masirhat ba ama ruvek iva qaku rhi namätlägut. ² Sökt di nävät ama siqutsiqut iva ama ruvek tat tualat na ama lat na ama qavatka dä sa ama gamoeqa diva qoki sävetka aa anga egutki maräkt dä qosaqi ama evopki diva sävitki arha anga egutka maräkt. ³ Ama gamoeqa diva qät bon da aa släqyige bä ba aa egutki iva mamär varhäm at känäskänes dä qosaqi ama evopki diva qiat tualat toqoräkt sa arha egutka. ⁴ Inguna ama ngärhaegutpärhaqi di qaku qi maräkt kiat turäkt bä ba at släqyige dap kinak arha egutka di qat turäkt bä bä ige. Bä qosaqi rhoqorne rhoqoräkt ge ama ngärhaegutpärhaqi qärakni i qaku qa maräkt kat turäkt bä ba aa släqyige dap kinak aa egutki di qiat turäkt bä bä ige. ⁵ Qale ini nen a ne rhä in släqyigleŋg dap sökt toqoräkt i in moe in dares ba ne bä in mu ama qäväläm ama qot äm ba ne iva qaku in moe in das inguna va ini nän. Näkt nasot iomäkt ama qäväläm dä saqi va västämne na en iväkt iva qale ma Sämgä qä nasiqut na en inguna qaku mamär vät a en iva in duräkt mamär tä in släqyigleŋg angät känäskänes. ⁶⁻⁷ Nani a ngo masirhat iva ngän moe di qale ngän doqor ngo. Sökt di rhangät täkt gua enge di qaku ama muräkt na ngät kärangätni iva ngän det parhäm ngät dap kinak ngät di ama enge na ama matnärhäm. Inguna ngän moe asägäk asägäk di qoki sävetka aa vänbon di ngät maos dä akni di aa vänbon di ngät maos.

⁸ Dap sage iarhakt kärarhae i sa qaku rha mätlägut ti nä qärarhani ama maqosta i sa arha egutpek ta ñäp di ama märäm bä ba rha iva qaku rhi namätlägut toqor ngo. ⁹ Sökt di ngäkt bä qaku mamär vät a rha iva rhat turäkt ba nas mamär dä mamär iva rha rhätlägut. Inguna ama mär masirhat ge sävetka iva qa rhätlägut dap kale rhoqoräkt i qale qa sa ama snängaqa i qat dang i vadi va qä qavat.

¹⁰ Näkt sage ama ngärhaegutpärharha dä sa ngut bon dä rhangät täkt ama enge ama qrot ngät iva ama ngärhaegutpärhaqi diva qale qi namet daqule arha egutka. Rhangät täkt di qaku gua enge maräkt dap kinak ngät di ma Engeska aa enge. ¹¹ Sökt di ngäkt bä va qia rhet daqule arha egutka dä mamär

iva qali qi rhoqoräkt i qaku qia mätlägut ura qinak pa evär däm gi sage arha egutka bä va sägäni na iom nävät ama sarimgi ama mär qi. Bä qosaqi ama ngärhaegutpärhaqi diva qaku mamär iva qä naqutmäs aa egutki.

¹² Rhangät täkt ama enge di qaku ngät nage ma Engeska dap kinak ngät di aingo maräkt gua enge bä ba arhani nävät a ngän di rhoqortäqyia, ngäkt bä aung anga qatnanaktpämga di aa anga egutki qärakni i qaku qiat nanäkt näkt kaku nani a qi iva qia rhet daqule qa dä sa va qale qä naqutmäs a qi. ¹³ Näkt kosaqi ngäkt bä agukt anga ruqi di arha egutka di qaku ama qatnanaktpämga na qa näkt kaku nani a qi iva qa rhet daqule qi dä sa va qale qi naqutmäs a qa. ¹⁴ Inguna iaqäkt arha egutka qärak i qaku ama qatnanaktpäm ga di sa qa män i ama qumärqumär qa mamär nävät aa egutki ama qatnanaktpäm gi dä iaqyäkt ama evopki qäräkt i qaku ama qatnanaktpäm gi di sa qia män i ama qumärqumär qi mamär nävät arha egutka ama qatnanaktpäm ga. Ngäkt bä nga vadi mai qaku rhoqoräkt dä sa in oes diva qaku ama qumärqumär ta sökt di aien ama ngätmäqiom di as toqoräkt i qale len moe di ama qumärqumär in oes mamär.

¹⁵ Sökt di ngäkt bä va akni nävät ama ngärhaegutpärhaiom gärakni i qaku qat nanäkt ka rhet daqule akni qärakni i ama qatnanaktpäm ga dä mamär iva qale rhoqoräkt. Sa iaqäkt ama qatnanaktpämga ura ama qatnanaktpämgi di isiska vät sävetka na ama ngärhaegurhini angät muräkt. Sa ma Ngämuqa qa armeng däim ut iva qali lut da aa bulap angärha ron. ¹⁶ Ama ngärhaegutpärhaqi di nga mamär vät a qi iva qia rhatnärha arha egutka bä qa rhän i ama qatnanaktpämga na qa ura qaku? Sökt di qoki qaku qiat dräm. Bä ama ngärhaegutpärhaqi di qaku qat dräm iva mamär vät a qa iva qa rhatnärha aa egutki bä qia rhän i ama qatnanaktpämgi na qi ura qaku.

Ama Iar Qärangätni I Sa Ma Engeska Qa Muqunän Bät A Ngät Bä Bä Ut

¹⁷ Dap täkt di nguat tamän i mamär iva ngän moe asägäk asägäk di sökt sävetka as kale qa da ama iar angärha ron qärangätni i sa ma Engeska qa muqunän bät a ngät bä ba qa. Iangärhäkt ama iar di qärangätni i qale ngän da angärha ron doqoräkt i ma Ngämuqa qa mes ngän. Rhangät täkt gu muräkt di bä ba ama qatnanaktpämga mat ama värhap moe. ¹⁸ Ngäkt bä aung anga ruqa di sa rha däkt säng mä qa rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa mes ka sagem mes dä mamär iva qale qä nasiqut iva qä qutsasot iangärhäkt ama lat pät aa släqyige. Dap ngäkt bä aung anga ruqa di qaku rha däkt säng mä qa rhoqoräkt i as kaku ma

Ngāmuqa qa mes ka sagem mes dā mamār iva qale qā nasiqut iva rhi dākt sāng mā qa. ¹⁹ Inguna iangārhākt ama lat kārangātni i rha dākt sāng ama ruqa bā qosaqi iomākt i qaku rha dākt sāng ama ruqa di iangārhākt ama lat moekt di qaku ama morās na ngāt. Dap kinak ama lat kārangātni i ama vit na ngāt diva urhit pās ma Ngāmuqa aa enge angārha rhāng. ²⁰ Mamār iva aingān moe asāgāk asāgāk di sokt sāvetka as kale qa da ama iar qārangātni i sa qale qa da angārha ron doqorākt i as kaku ma Ngāmuqa qa mes ka. ²¹ Ngakt bā aung nāvāt a ngān di māqi qale qa i ama latka na qa va akni ama ruqa aa rem dā sa qale qat tu aa snāng masirhat sāvāt iomākt. Dap ngakt bā va qa rhān bāt anga iska qārakni iva isiska vāt a qa nāvāt a qa dā sa mamār iva qat tet parhām iaqākt ama iska. ²² Inguna iarhakt kārarhae i mudu ama latta na rha va arhani arha rem di sa ma Engeska qa muisiska vāt a rha rhoqorākt i sa rha mān i ama qatnanaktpāmda. Bā qosaqi iarhakt kārarhae i sa isiska vāt a rha rhoqorākt i rha mān i ama qatnanaktpāmda di sa rha mān i ama latta vā ma Kraisa aa rem. ²³ Sa ma Ngāmuqa qa vodām bāt a ngān inguna nāvāt aa emga ma Jisas aa tūāpki bā ākt i saqi as kale ngān namān i ama latta na ngān bā aung aa rem. ²⁴ Gua ruavek, dā soknga agi a iar qārangātni i mudu sa qale ngān da angārha ron doqorākt i ngān mān i ama qatnanaktpāmda di sa mamār iva as kale ngān da angārha ron ngān māni ma Ngāmuqa.

Ama Enge Sāvāt Ama Sāsta Rhi Na Ama Maqosta

²⁵ Rhangāt tākt ama enge di qaku rhoqor qre i ama murākt na ngāt nage ma Engeska bā bā qārarhani i sa qorhās iva rha rhātālgut. Sokt di nāvāt ma Engeska aa lavuqi dā sa qat nanakt na ngo sa aa lat dā ngut bon dā gu snāngaqa marākt i ²⁶ nguat tu gu snāng i rhoqor tākt i ama mārān ngāt dān bāt a ut moe dā mamār iva qale ngān da ama iar angārha ron iangārhākt kārangāt i rhākt di qale ngān da angārha ron. ²⁷ Ngakt bā aung nāvāt a ngān di aa anga egutki dā sa mamār iva qale qā nasiqut iva isiska vāt a qa nāvāt a qi. Dap ngakt bā aung nāvāt a ngān di isiska vāt a qa i qaku aa anga egutki di mamār iva qale qā nañām nani agukt. ²⁸ Sokt di ngakt bā ngiat tātlāgut di qaku ngiat tualat na anga vuini bā qosaqi ngakt bā iaqyākt kārakt i sa qorhās iva qia rhātālgut di qiat tāt arha egutka di qaku qiat tualat na anga vuini. Sokt di qoki as iarhakt kārarhae i sa rha mātālgut diva rhat dān bāt ama mārān masirhat. Bā nga rhoqorākt dā va ama mārām gem ngān iva qale ngān namātālgut.

²⁹ Gua ruavek, sa ngua mārhamān doqorākt dinguna sa qorhās iva ama qāvālām

ngā rhān gārqomni i sa ma Ngāmuqa qa muqunān bāt a ām iva evār dā ma Jisas ma Kraisa. Nākt mānasāng narhākt bā rhāvit di mamār iva qārarhani ama gamoe i arha anga egutpek di mamār iva rha rhān doqor iarhakt kārarhae i qaku arha anga egutpek. ³⁰ Bā qārarhani i rhit nok diva qale rha rhoqor iarhakt kārarhae i qaku rhit nok dā qārarhani i mārām gem da diva qale rha rhoqor qārarhani i qaku mārām gem da dap kārarhani i rhit bodām bāt guarhong diva qale rha rhoqor qārarhani i sa qaku arha anga qārhong. ³¹ Nākt kārarhani i rhat tualat na ama lat i ngāt narhe nāmāni ama ivātki diva rha rhān doqor iarhakt kārarhae i qaku arha anga guani sāmāni ama lat nāmāni ama ivātki. Inguna ama ivātki sā ne nā iarhongākt moe rhoqor tākt kārangāt i sa qale ngāt di sa rhāktāksot na ngāt moe.

³² Nani a ngo iva isiska vāt a ngān nāmāt ama qānāskānes sāvāt iarhongākt moe narhe nāmāni ama ivātki. Ama ruqa ama qatnanakt pām ga qārakni i sa qaku qa mātālgut diva qānāskānes ka sāvāt ma Engeska aa lat. ³³ Dap ama ruqa qārakni i sa qa mātālgut di qānāskānes ka sāvāt kārqārhongni narhe nāmāni ama ivātki dā qānāskānes ka iva mārām ge aa egutki nāvāt aa lat ³⁴ bā ākt i aa snāngaqa di mat māt ka sāvāt iarhongākt. Nākt ama evopki qārakni i sa qorhās iva qia rhātālgut ki na ama sās ki di qānāskānes em sāvāt ma Engeska aa lat ivakt iva ama qumārqumār em bāt in slāqyige dā vāt in gloqaqa. Dap ama evopki qārakni i sa qia mātālgut di sa qānāskānes ki sāvāt kārqārhongni narhe nāmāni ama ivātki dā qānāskānes ki iva mārām ge arha egutka nāvāt arha lat. ³⁵ Nguat tamān doqor tākt divakt iva ngua rhatnārham ngān ivakt iva qale ngān mamār. Dap kaku nguat tamān doqorākt ivakt iva nguat tu ama mārānga vāt a ngān dap kinak pakt iva ngān dualat na ama lat kārangātni i ama mār ngāt dā ama rākt ngāt dā va ngān dualat mamār nā ma Engeska aa lat dap pa qaku guani ngā namusar na ngān.

³⁶ Ngakt bā aung anga ruqa di qat tu aa snāng i aa lat kārangātni i qat tualat na ngāt di qaku ama rākt ngāt sāvāt kārakt i sa rha muqunān bāt a qi bā ba qa qārakni iva qia rhāt a qi bā qa di aa anga snāngaqa ama qrot ka masirhat iva varhām gi dā sa mamār iva qa rhet parhām aa snāngaqa. Mamār iva in dāt a ne. Rhoqorākt di qaku in dualat na anga vuini. ³⁷ Dap ngakt bā aung anga ruqa di qat nari i nak kop mārāmsās gem ga iva qaku qā namātālgut bā sa qat turākt mamār ta aa snāngaqa sāvāt ama evopki qārakni i sa rha muqunān bāt a qi bā ba qa diva in moe di qali liom i ama maqos iom bā iangārhākt ama lat di ama mār ngāt kārangātni iva qaku in namātālgut. ³⁸ Bā ākt i aung gārakni i

qat tät iaqyächt kāraktni i mai va qāarak ka rhāt a qi di qat tualat mamār ba nas. Bā qosaqi iaqyächt kārak i qaku qat tät iaqyächt ama evopki qāraktni i mai va qāarak ka rhāt a qi di qat tualat mamār masirhat ba nas.

³⁹ Ama ngārhaegutpārhaqi diva qali qi ge arha egutka as toqorächt i qat dāqām. Sokt di ngakt bā va arha egutka qā nāp dā sa isiska vāt a qi iva qia rhāt aung gārakni i nani a qi na qa. Sokt di mamār iva iaqyächt kārak iva qia rhāt a qa di qat nanakt nā ma Engeska. ⁴⁰ Sokt di nguat tu gu snāng iva mārmar gem gi masirhat kre i qali qi rhoqorächt i qaku arha anga egutka. Näkt nguat tu gu snāng i gua enge rhächt di sa ma Ngāmuqa aa Qloqaqa qat tares pāt angārha rhāng.

8

Ama Tmäs Kārangättni I Rha Vodām Ngät Sage Ama Iaus Kārangättni I Rha Mualat Na Ngät

¹ Rhächt diva ngua rhamān sävāt ama tmäs kārangättni i rha vodām ngät sage ama iaus kārangättni i sa rha mualat na ngät*. Arhani di rhi qoar i, “Ut drām i aiut moe di ama mādrām nga e gem ut.” Sokt di ama mādrām di ngät tāranas na ama mairnanas dap kinak ama lavuqi sävāt arhani ama qatnanakt-pämda di qiat drām gi sāmāqrot na ut. ² Aung anga ruqa qārakni i sa qā qoar i qat drām ani di as kaku aa anga mādrām moe sävāt ianiächt. ³ Dap ama ruqa qārakni i aa snāng bāt ma Ngāmuqa di sa ma Ngāmuqa qat drām a qa.

⁴ Bā äkt iva ngua rhuqunāga vāt a ngän sävāt ama tmäs kārangättni i rha vodām ngät sage ama iaus kārangättni i sa rha mualat na ngät di rhoqortāqvia, ut drām i qaku anga iaus kārangättni i sa rha mualat na ngät di ama ngät dāqām ngät dā qosaqi qaku qale aung anga ngāmuqa dap sokt ma Ngāmuqa ama sägāk. ⁵ Ama ruvek tat tu arhā snāng i qale ama ngāmuqaqāna rhi na ama engeskaqāna da ama usāpki arha ron ura māni ama ivätki. Bā ama rhāqāp na ngät toqorächt di nga e. ⁶ Sokt di gem ut di ut drām i sokt ama sägāk ma Ngāmuqa ama Ngätmamāk kārakni i qale qa bā nagem ga di sa iarhongächt moe ngä män bā iaqyächt di sa qali lut bā ut dāqām bā ba qa. Bā qosaqi ut drām i sokt ma Engeska ama sägāk ma Jisas ma Kraiis kārakni i qale qa qārak i nāvāt a qa di sa iarhongächt moe ngä män bā qosaqi sävāt a ut di qali lut bā ut dāqām.

⁷ Sokt di qaku ama ruvek moe di qale iangärhächt ama mādrām gem da. Mudu arhani nāvāt a ngän gārarahani i sa rhächt

di ama qatnanakt-pämda na rha di sa rhat nanakt na ama iaus kārangättni i sa rha mualat na ngät bā qoki sa rhächt di varhāmes na rha rhoqorächt. Bā nga rhächt i rhat tās ama tmäs kārangättni i sa rha vodām ngät bā ba ama iaus dā rhat tu arhā snāng i iangärhächt ama tmäs di qoki sa rha vodām ngät bā ba ama iaus kārangättni i ama ngät dāqām ngät. Näkt kaku rhat drām bā rhi sedādān ivar ma Ngāmuqa qāt tares pāt arha rhāng iva rhat tās iangärhächt ama tmäs bā äkt i varis ti namualat na anga vuini. ⁸ Ama tmäs di qaku ngä narut na ut sa glaqot nā ma Ngāmuqa. Qaku ut namän i ama vurha na ut dā ma Ngāmuqa aa saqong gre i qaku ut tās anga tmäs. Bā qosaqi ngakt bā ut tās dā sa qaku ut namän i ama mārta na ut da aa saqong.

⁹ Sa ngänät drām i aingän di mamār iva ngän dās agini qār qāni i sa nani a ngän iva ngän dās ini. Sokt di ngänit lu i varis iangärhächt angāna lat ngä namualat sä qārarahani i qaku qunāga vāt a rha sä iomächt bā va rhi namon sāmāt ama vuini. ¹⁰ Inguna ngakt bā aung gā lu ngän gārarahani i sa ngänät drām i ama iaus toqorächt di qaku ngät dāqām i ngän dās pa ama iaus toqorächt angārha ansāspāmgi dā nga qaku mamār iva iangärhächt angāna lat ngä nasāmaqrot na qa iva qat tualat toqorächt kre i qa di qaku qunāga vāt a qa rhoqor ngän? ¹¹ Bā nāvāt iangärhächt angän mādrām dā sa ngän slava nā iaqyächt aa qatnanakt kārak i sa ma Kraiis ka nāp sādaver mä qa. ¹² Bā äkt i ngakt bā ngiat tualat na ama vuini rhoqorächt sävāt gia ruqa qārak i qaku qat drām ivar ma Ngāmuqa qāt tares pāt aa rhāng iva qat tās ura qaku dā qosaqi ngiat tualat na ama vuini sävāt ma Kraiis. ¹³ Bā äkt i ngakt bā angättni anga tmäs di ngät tāqāne sa angāna anga ruqa ama qatnanakt pām ga bā va qā sāp sāmāt ama vuini dā sa aingo di qaku ngu natmäs ama slächt ivakt iva qaku ngu namualat sä gu nga ruqa iva qā nasāp sāmāt ama vuini.

9

Ma Pol Qa Mārhamān Sävāt Iarhongächt Kār qār hong I Mamār Iva Ama Ngangda Rhi Rha Irong

¹ Nga qaku isiska vāt a ngo? Nga qaku ama ngangga na ngo? Nga qaku ngua lu ma Jisas aurha Engeska? Nga qaku nāvāt gua lat dā sa ngän män i ama qatnanakt-pämda māni ma Kraiis? ² Ngakt bā qaku ama ngangga na ngo da arhani ama ruvek arhā saqong dā sa aingän di mamār iva ngänät drām i aingo di ama ngangga na ngo bā ba ngän inguna aingän di sa ngän män i

* 8:1 ama tmäs kārangättni i rha vodām ngät sage ama iaus kārangättni i sa rha mualat na ngät Arhani ama qatnanakt-pämda rhat tu arhā snāng iva rhat tualat na ama vuini qrekt bā rhat tās ama tmäs toqorächt.

gu muqunän na ngän i sa ma Engeska aa ngangga na ngo.

³ Rhangät täkt di gua enge särhäm mes nämät iarhakt kärarhae iva rhat tatnävämne nä gua lat. ⁴ Nga aiut ama ngangda di qaku ama rhares nga e gem ut iva ut täs aurha tmäs dä urhit nakt? ⁵ Nga aiut di qaku ama rhares nga e gem ut iva sävetka di qat tet kä na aa egutki ama qatnanakt pä m gi rhoqor arhani ama ngangda dä ma Engeska aa läktpek dä ma Sefas? ⁶ Ura nga sokt ma Barnabas kä na ngo di qaku ama rhares nga e gem un iva qaku un dualat nani ligär ivakt iva mamär vät a un? ⁷ Ngu lu auge i qat tualat i ama ulaqimärhaarhäkt kärakni i qaku rhit sek mä qa vät iangärhäkt ama lat? Ngu lu auge di qät kutnanokt pä anga erhäs na ama qauligle na ama wain näkt kaku qat täs anga gavam nävät iosäkt ama erhäs? Ura ngu lu auge di qät lu vät ama guläñgi na ama sipsipkäna sokt di qaku qät näkt angät kämuqa?

⁸ Nga nguat tamän bät tangät täkt ama enge di sokt parhäm ama rhares nage ama ruvek? Nga qaku ma Ngämuqa aa Muräkt di qosaqi ngät tamän doqoräkt? ⁹ Inguna ama Muräkt nage ma Moses di ngät tamän doqortäqvia, “Qale ngi naqop mät ama bulmakao aa vämgi ivakt iva qale qat täs toqoräkt i qä naengmät na ama egat angät gavämihong.” Nga rhoqoräkt di sokt känäskänes ma Ngämuqa nävät ama bulmakaoqäna? ¹⁰ Nga qaku qa märhamän doqoräkt di sävät a ut? Iangärhäkt ama muräkt di nak ma Moses ka säm a ngät di sävät a ut inguna iaqäkt kärak i qä nänläktgyäm sa ama ivätki qä nä qarak i qä qumär ama gavämihong sä irhong angät srot di in moe in dualat toqoräkt di sa ama qatnanakt iva nasot dä va ini rha ama tmäs.

¹¹ Ngakt bä aiut di sa ut kutnanokt ama mär ngät ama qloqaqa na ngät ama lat gem ngän dä sa nga qaku mamär iva ngänit bon dä guarhong nävät angän gärhong ivakt iva mamär vät a ut? ¹² Ngakt bä ngänit tares pä arhani arha rhäng sa angäna anga guarhong dä sa nga qaku ama märäm masirhat iva ngäni von un? Mai mamär iva uni rha guarhong nagem ngän sokt di qaku un mualat toqoräkt. Mamär iva un don säda ama märän maos maos angärha ron dap kaku un namualat na agung anga lat kärangätni iva ngärhi väsdät mät ama iska särha ama sameng ama mär ngät i ma Krai.

¹³ Nga sa qaku ngänät dräm i ama latta qararhani i rhat tualat na ama lat pa ama ansäspämgi di rhat täs ama tmäs näva ama ansäspämgi bä qosaqi iarhakt kärarhae i rhat tualat ge ama laiqa na ama vodämes di rhat täs nävät ama tmäs kärangätni i rhit bon däm ngät? ¹⁴ Nävät iaqäkt ama sägäk ama iska dä sa ma Engeska qa märhamän i mamär

iva iarhakt kärarhae i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät diva mamär na arhä mämugunäs di nävät ama sameng ama mär ngät.

¹⁵ Sokt di qaku ngua met parhäm iangärhäkt ama rhares kärangätni i sa qale ngät gem ngo iva uni rha guarhong nagem ngän nävät a ngät bä qosaqi rhäkt di qaku ngut säm dangät täkt ama enge bä ba ngän ivakt iva ngäni nasäng iva ngänit bon un. Qaku rhoqoräkt. Dap padi va ngu ñäp dap kale ngu narha anga matnärhäm nagem ngän inguna ama märäm doqoräkt i varis aung gä naqoar i sa ngua rha ama matnärhäm nagem ngän. ¹⁶ Rhoqoräkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät dä qaku ngu natmair na nas inguna ma Krai ka von ngo rhä iangärhäkt ama lat bä va ama iräski masirhat gem ngo qre i qaku ngu sameng na ngät. ¹⁷ Inguna ngakt bä nguat tualat nä rhangät täkt ama lat nävät iomäkt i sa nani a ngo iva nguat tualat toqoräkt dä va ngu rha ama rhitsek. Dap ngakt bä qaku nani a ngo iva nguat tualat nä rhangät täkt ama lat sokt di qoki va as nguat tualat na ngät inguna ma Ngämuqa sa qa von ngo rhäm ngät iva nguat tualat na ngät. ¹⁸ Ngu lu gu rhitsek di agini ianiäkt? Ianiäkt di rhoqoräkt i qaku ngut ta iarhongäkt kärqärhong i mai va ngut ta irhong nävät ama lat di mamär iva märäm gem ngo masirhat toqoräkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät kop äkt bä ba ama ruvek.

¹⁹ Bä ngätki i isiska vät a ngo nämät ama ruvek moe arhä muräkt sokt di sa ngua mualat sä nas iva ama latka na ngo va ama ruvek moe arha rem ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na anga rhäqäp na rha sämäni ma Krai. ²⁰ Aingo di sa qaku qale ngo va ama Judaqäna arhä Muräkt angärha rem sokt di rhoqoräkt i qale ngo ge ama Judaqäna qararhani i sa qale rha va ama Muräkt angärha rem dä sa nguat tet parhäm ngät ivakt iva nguat täqäne dä mamär na rha sämäni ma Krai. ²¹ Bä nga rhoqoräkt i qale ngo ge iarhakt kärarhae i qaku qale rha va ama Judaqäna arhä Muräkt angärha rem dä sa ngua män doqor ama ruqa qarakni i qa rhoqoräkt ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na rha sämäni ma Krai. Ngätki i qaku isiska vät a ngo nämät ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di qale ngo vä ma Krai aa muräkt angärha rem. ²² Ge qararhani i qaku ama qrot arhä qatnanakt dä sa ngua män doqor ta ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na rha sämäni ma Krai. Sa ngua mualat parhäm ama ruvek moe arha iar dä arha lat iva ngu siqt na ama is maos maos moe ivakt iva guavek ti rha ama mumaiar. ²³ Sa nguat tualat toqoräkt ivakt iva ama sameng ama mär ngät diva ngät tet ma ama qrot bä

ta mualat na ngät di nak kaku ani na ngät kärqäni i ini ngä vit pät ama tmäs mavängam angät tpäs. Dä qosaqi ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät di nak kop ama iauski na ngät. ²⁰ Nguat tamän di agini qärqäni i ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa rhit bon däm ini iva ba arhä vodämes di iangärhäkt arha lat di ngät sage ama iaus dap kaku ngät sage ma Ngämuqa. Qaku nani a ngo iva sägäni na ngän ngän na ama iaus. ²¹ Sa qaku mamär iva ngän natnakt nämät ma Engeska aa kap dä qosaqi nämät ama iaus angärha kap. Bä qosaqi qaku mamär iva ngän natmäs nävät ma Engeska aa laiqa dä qosaqi nävät ama iaus angät laiqa. ²² Nga mamär iva ut täqäne sä ma Ngämuqa iva aa anga snängaqa anga vu qa sävät a ut? Nga aut krot ngä vit pa aa qrot angät tpäs?

Mamär Iva Angäna Lat Moe Diva Ngärhit Bon Da Ama Murhämeska Sage Ma Ngämuqa

²³ Ngakt bä akni nävät a ngän gä qoar i, "Iarhongäkt moe di sa rha rhares pät aurha rhäng iva ut tualat nä irhong" dä va ngu rhuvät i, "Qaku iarhongäkt moe di mamär vät irhong iva irhong ngä rhatnrähäm ut." Ura ngakt bä aung gä qoar i, "Iarhongäkt moe di sa rha rhares pät aurha rhäng iva ut tualat nä irhong" dä va ngu qoar i qaku iarhongäkt moe di mamär vät irhong iva irhong ngärhi sämaqrot nä aurha iar mäni ma Kraiss. ²⁴ Bä mamär iva aingän asägäk asägäk di qale sakt nge ngi namatnrähäm mes dap kinak mamär iva ngiat tatnräha arhani. ²⁵ Mamär iva ngän däs ama släkt maos maos kärangätni i rhit bodäm ngät pät ama ivärhäs kärqosni i rhit bodä iarhongäkt moe e. Sakt diva qale ngän natmu angän snäng masirhat bä ngän nasnanbät mamär nrähä iangärhäkt ama tmäs ²⁶ inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqya, "Ama ivätki bä sävät iarhongäkt moe mäni qi di ma Engeska ma Ngämuqa aa qärhong iarhongäkt."

²⁷ Näkt ngakt bä aung anga ruqa qarakni i qaku qat nanakt ka rhäqoar sä nge iva ngia äs ngi na qa bä ngia rhares iva ngi na qa dä sa va ngia äs agi a tmäs kärangätni i qa mu ngät bä ba nge dap kale qänäskänes nge bä va ngi nasnanbät mamär nrähäm ngät. ²⁸ Sakt di ngakt bä aung gä qoar na nge rhoqortäqya, "Rhangät täkt ama tmäs di sa rha von däm ngät iva na ama vodämes sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät" dä sa va qale ngi namäs ngät. Mamär iva qale ngi namäs ngät ivakt iva sä qa bä qosaqi varis aung anga ruqa va qat tu aa snäng i qaku maräkt iva ngiat täs ngät. ²⁹ Qaku nguut tamän i mamär iva ngiat tu gi snäng i sa vadi mai ngia mualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. Inguna

ngu lu mäniekt bä va ngu snängaqa qat tet parhäm arhani arhä snängaqa bä rhoqoräkt dä va qaku ngu namualat nä ianiäkt kärqäni i sa nguut dräm i isiska vät a ngo iva ngu rhualat nä ini? Sakt di nak nguut tamän i mamär iva ngiat tu gi snäng sävät iaqäkt akni ama ruqa. ³⁰ Ngakt bä ngu mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt ngu mäs iangärhäkt ama tmäs dä sa ngu lu mäniekt bä va akni qat tamängus pät a ngo sa ama tmäs kärangätni i sa ngu mes ama mär sävät a ngät?

³¹ Bä äkt i sa agi a tmäs kärangätni i ngän däs ngät ura agi a rigi qaraktni i ngänit näkt mä qi ura agi a lat kärangätni i ngän dualat na ngät dä sa va ngän dualat nä iarhongäkt moekt ivakt iva ma Ngämuqa qät ta ama murhämeska nävät irhong. ³² Qale ngän natmualat na anga lat kärangätni iva ngärhi väsdät särha ama Judaqäna ura ama Grikkäna iva qaku mamär vät a rha iva rha rhän i ama qatnanaktpämda ura va ngä rhualat sa ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa bä va rha rhon sämät ama vuini ³³ ivakt iva ngän doqor ngo qarak i ngu siqut iva märmär ge ama ruvek moe nävät gua lat moe. Qaku nguut tualat toqoräkt ivakt iva nguut tatnrähäm mes dap kinak nguut tualat toqoräkt ivakt iva nguut tatnräha ama rhäqap na rha ama ruvek ivakt iva rhi rha ama mumaiar.

11

¹ Mamär iva ngän dät a ngo sä qärangätni gua iar i qoki rhoqor ngo qarak i sa qat tät ma Kraiss sä qärangätni aa iar.

Ama Enge Sävät Iomäkt I Rhi Ngäng Bät Ama Tpäski

² Ngu nän sä ngän inguna qaku räträt pät a ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngu märhamän särhäm ngän nä irhong bä qoki ngänit päs gu rhisu angärha rhäng maräkt. ³ Sakt di nani a ngo iva qunäga vät a ngän i ma Kraiss di ama tpäski na qa ba ama gamoe moe näkt ama ngärhaegutka di ama tpäski na qa ba aa egutki bä ma Ngämuqa di ama tpäski na qa bä ma Kraiss. ⁴ Näkt aung anga ruqa qarakni i qä nän ura qat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa sä guani da aa uväs di qä sämäqlu na aa uväski ma Kraiss.

⁵ Dap agukt anga evopki qaraktni i qi nän ura qiat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa dap sa qaku qia ong bät at täväski di qi sämäqlu na at täväski bä qi di qi rhoqor ama evopki qaraktni i sa qia säm nas sa at käseng moe. ⁶ Inguna ngakt bä anga evopki di qaku nani a qi iva qi ong bät at täväski rhoqoräkt i qi nän ura rhoqoräkt i qiat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa dä sa mamär iva qi säm at täväski sa at käseng moe. Dap ngakt bä qaku nani a qi iva aqlus

pät a qi dā sa mamār iva qi ong bāt at täväski nä guani.

⁷ Ama gamoeqa di qaku mamār iva qā naong bāt aa uvāski rhoqoräkt i qā nān ura rhoqoräkt i qat tamān bāt anga enge nage ma Ngāmuqa inguna qa di ma Ngāmuqa aa iauski na qa bā aa iar ngārhit bon ma Ngāmuqa rha ama murhāmeska. Dap ama evopki di arha iar ngārhit bon ama gamoeqa rha ama murhāmeska. ⁸ Sa ut drām i ma Ngāmuqa di nani a qa iva ama evopki qi sām ama gaini na nas pa ama gamoeqa aa rem inguna ama gamoeqa di qaku ma Ngāmuqa qa sām a qa nāvāt ama evopki dap kinak ka sām ama evopki nāvāt ama gamoeqa. ⁹ Bā qosaqi qaku qa sām ama gamoeqa iva bā ba ama evopki dap kinak ma Ngāmuqa qa sām ama evopki iva bā ba ama gamoeqa. ¹⁰ Bā nga rhoqoräkt dā va ama evopki di qoki mamār iva qi ong bāt at täväski nä guani ivakt iva iomäkt ngārhi sameng i sa qali qi mamār va arha egutka aa rem bā qosaqi va ama enselqāna rhi lu bā märmär gem dā.

¹¹ Nāma dā äkt bā rhoqoräkt sokt di māni ma Engeska di ama evopki diva qaku sokt ki qali qi dā ama gamoeqa diva qaku sokt ka qale qa dap in moe diva in datnārhām ne. ¹² Inguna ma Ngāmuqa qa sām ama evopki di nāvāt ama gamoeqa bā rhäkt di ama gamoe di rhat dān nāva ama evop sokt di iarhongäkt moe di sa irhong mēn nage ma Ngāmuqa. ¹³ Qoki va aingān ngān datnāvāmne bā ba nas i maräkt toqoräkt iva ama evopki qi nān sage ma Ngāmuqa rhoqoräkt i sa qaku qia ong bāt at täväski ura qaku. ¹⁴ Nga qaku aiut ama ruvek aurha iar di ngārhi su ut sävāt ama gamoeqa i grekt bā qa qut sa ama qāseng bāt aa uvāski bā ama uiu ngät dā va urhi nari i qaku maräkt toqoräkt? ¹⁵ Dap ama evopki di ngäkt bā ama uiu at käseng bāt at täväski di qoki iangärhäkt di at murhāmeska na ngät. Inguna qi di sa ma Ngāmuqa qa von gi rha at käseng ivakt iva ngārhi ong at täväski. ¹⁶ Sokt di ngäkt bā aung anga ruqa di nani a qa iva qa vit pät tangät täkt gua enge angät tpās i qā nānairas na ngät dā sa mamār iva qat drām i saqi as kaku agung anga muräkt nga e qārangätni i ngät tair särhā rhangät täkt ama muräkt māngurāp mā ut ura māngurāp ama qatnanaktpāmda māt ama värhap moe.

Sävāt Ma Engeska Aa Tmäski

¹⁷ Sa rhäkt di vät tangät täkt gua enge diva qaku ngu nān sä ngān inguna rhoqoräkt i väspästämne na ngān di qaku anga mār ngät anga lat ngät tāranas dap kinak ama vu ngät ama lat ngät tāranas. ¹⁸ Gua enge ama narhoer ngät di rhoqortāqyia, rhoqoräkt i väspästämne na ngān ama qatnanaktpāmda dā sa nguāt nari i ama matmāt di nga e māngurāp mā ngān. Bā nguāt nanak nä

rhängät täkt ama enge maqälak ¹⁹ inguna mamār iva mat māt ngān doqoräkt ivakt iva mamār vāt ama ruvek iva qunāga vāt a rha mamār i guavek koe nāvāt a ngān di sa märmär ge ma Ngāmuqa nāvāt a rha.

²⁰ Näkt toqoräkt i väspästämne na ngān dā sa qaku ngān dualat maräkt i ngān dās nāvāt ma Engeska aa tmäski ²¹ inguna vāt ama qävälām gārqomni iva ngān dās dā ngān moe asägāk asägāk di sävetka na nge di ngiat tās di rhoqor gre i ngiat tās nāvāt gia tmäski maräkt. Bā rhoqoräkt dā as kale akni qārakni i anoeng mā qa dap akni di qät nakt masirhat bā guani na qa. ²² Nga ngān dualat toqoräkt dinguna qaku angāna anga vāt iva ngān dās dā ngānit nakt e vām ngät? Nga nani a ngān iva ngānit nañām mane na ama qatnanaktpāmda māni ma Ngāmuqa dā ngānit bon angāna ruavek kārarahani i qaku arha anga qārhong masirhat ta ama qluqi? Ngu lu va ngua rhamān doqor māniekt sävāt a ngān? Nga va ngu nān sä ngān nāvāt iangärhäkt angāna lat? Qaku mas!

Ma Engeska Qa Von Ut Ta Ama Rhisu Säväät Aa Tmäski

(11:23-32 / Mat 26:26-29 / Mak 14:22-26 / Luk 22:14-23)

²³ Inguna sa ma Engeska qa su ngo sävāt tārhong däkt kārqārhong i rhäkt di qosaqi ngut bon ngān dām irhong. Iarhongäkt di rhoqortāqyia, i nāva ama bāngagi qāraktni i ma Engeska ma Jisas di ma Judas ka mu qa va aa ikkāna arhā rhäkt di ma Jisas ka rha ama bret ²⁴ näkt nga nasot i qa mes ama mār dā qa vonamāt na qa näkt ka qoar toqortāqyia, “Rhangät täkt di gu slāqyige qārqiigeni i ngut bodām ige iva bā ba ngān. Mamār iva ngān dualat toqor täkt ivakt iva ngān du angān snäng sävāt a ngo.”

²⁵ Näkt nasot i rha mās ama tmās dā sa nāvā iaqäkt ama sägāk ama iska dā qosaqi qa rha ama kap na ama wain näkt ka qoar toqortāqyia, “Rhak täkt ama kap kārakni i rhit prit na qa iva bā ba ngān di sa qat tuñān bāt ama rharesbane qārangätni i sa gu biaska qa sāmaengäktki na ngät. Qre va ngān dualat toqor täkt di mamār iva rhoqoräkt dā va ngān du angān snäng sävāt a ngo.”

²⁶ Bā va vasāgos toqoräkt i ngān dās tak täkt ama bret dā ngānit nakt nāmät tak täkt ama kap na ama wain dā sa ngāni sameng ba ama ruvek sävāt ma Jisas aa tñāpki bā dāngdāng i aa māmānās.

²⁷ Bā äkt i aung gārakni i qat tās ama bret dā qät nakt nāmät iaqäkt ama kap i ma Engeska nāva aung anga iska qārakni i qaku maräkt di sa qaku qät kutdrir sage ma Engeska nāvāt aa slāqyige dā aa biaska. ²⁸ Bā nga rhoqoräkt dā mamār iva ngān datnāvāmne na nas mamār näkt nasot dā

va ngän däs iaqäkt ama bret dä ngäni nakt nämät iaqäkt ama kap. ²⁹ Inguna iarhakt moe qärrarhae i rhat täs dä rhit nakt dap kaku rhat tu arhä snäng mamär sävät ma Engeska aa släqyige ige angät tarimini di sa iarhakt di rhat ualal sä nas iva ma Ngämuqa qä sangäm na rha. ³⁰ Inguna nävät iomäkt bä ama rhäqäp na rha nävät a ngän di qaku arha anga qrot masirhat dä aräm da bä arhani di sa rha ñäp. ³¹ Sokt di ngakt bä ut tatnävämne na nas mamär dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ut toqoräkt. ³² Dap nga rhoqoräkt i ma Engeska qat tatnävämne na ut dä sa qat turäkt täm ut sa aurha lat ivakt iva qaku qä nasangäm na ut ut nä iarhakt kárrarhae i qaku rhat nanakt na qa.

³³ Gua ruavek, bä äkt i sa nguat tamän särhäm ngän i nga rhoqoräkt iva västämne nä ngän iva ngän däs dä sa mamär iva as kale ngän dävarhäm na ne. ³⁴ Ngakt bä anoenng mä ngän dä va as ngän däs pa angäna väti ivakt iva nga rhoqoräkt i västämne na ngän dä varis iomäkt ama qäväläm ngä namon sä ngän säda ama rhäksärhäm angärha ron.

Näkt toqoräkt iva ngua rhän sagem ngän dä sa va ngu von ngän da ama enge na ama muqunäga sävät arhongni.

12

Ma Ngämuqa Aa Qloqaqa Aa Vänbon

¹ Gua ruavek, rhäkt diva nguat tamän sävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa vänbon näkt nani a ngo na ngän iva qunäga väti a ngän sä ngät. ² Ngänät dräm i rhoqoräkt i as kaku ngänät nanakt nä ma Ngämuqa dä sa arhongni ngä mäqäne sä ngän bä ngän met bä ngänit bon da angän gutdirir sage ama iaus kárangätini i sa ama ruvek ta mualat na ngät kárangät i qaku ngät tamän. ³ Bä äkt i nani a ngo na ngän iva qunäga väti a ngän i qaku ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä namáranas na aung anga ruqa bä va qä slava nä ma Jisas na ama enge ama vu ngät toqortäqya, "Mamär iva ma Jisas ká ñäp." Dap sokt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qa rháranas na aung anga ruqa iva qä goar i, "Ma Jisas di ma Engeska maengäkti."

⁴ Näkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa ama sägäk na qa di qarak i ama vänbon maos maos angät tarebäm na qa. ⁵ Bä ut ualal na ama lat maos maos sage ma Ngämuqa sokt di ma Engeska di ama sägäk na qa ⁶ näkt ut ualal na ama lat maos maos sokt di ma Ngämuqa ama sägäk kät bon ut moe rha ama qrot ivakt iva ut ualal nä iangärhäkt moekt ama lat.

⁷ Ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qät bon da ama qrot bä ba ama qatnanaktpämda asägäk asägäk ivakt iva qat tatnärha arhani ama qatnanaktpämda. ⁸ Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät bon arhani rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge na ama mädräm ama mär ngät dä iaqäkt ama sägäk na qa ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon arhani rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät iarhongäkt kárrarhong i qat tuqunäga sä irhong bä ba rha. ⁹ Dä sage arhani di iaqäkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat nanakt iva ma Ngämuqa qä rhuulat na ama lat ama nañis ngät dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tumäräspät. ¹⁰ Dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat ualal na ama lat ama nañis ngät dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge qárangätini i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tatnävämne nä ama enge ivar ngäkti i ngät dän nage ma Ngämuqa ura qaku dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos* dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tuqunäga sa ama rharimini sävät iangärhäkt ama enge ama nañis ngät. ¹¹ Rhangät täkt ama lat moe di iaqäkt ama sägäk ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon da ama qrot bä bä ama ruvek asägäk asägäk ivakt iva rhat ualal na ngät. Dä qät bon dä iangärhäkt ama vänbon gárangätini i maosmaos na ngät bä bä iarhakt kárrarhae i sa qa armeng däm da iva qä von da rhäm ngät.

Ut Moe Di Qali Lut Toqor Ama Qävälap Nämäni Ama Sägäge Ama Släqyige

¹² Ngäkti i ama ruqa aa släqyige di masirhat nä ige angät kävälap sokt di iaväkt ama qävälap nämäni aa släqyige di västämne na ap bä ap ngä säm ama sägäge ama släqyige. Näkt kosaqi ma Kraisi di qa rhoqoräkt. ¹³ Inguna nävät ama sägäk ma Ngämuqa aa Qloqaqa dä sa ut ta ama baptais sämäni ama sägäge ama släqyige i nämä dä äkt bä ama Judaqäna na ut ura ama Grikkäna ura ama latta va arhani arha rem ura ama ruvek kárrarhani i isiska väti a rha. Ut moe di sa ma Ngämuqa qa von ut ta ama sägäk aa Qloqaqa iva urhit nakt nävät a qa.

¹⁴ Sa ut dräm i ama släqyige di qaku sokt ama qäväläm ama sägom nä ige dap kinak masirhat nä ige angät kävälap. ¹⁵ Ngakt bä ama qáraet ngärhi goar i, "Aingo di qaku ama ngärhäqyet na ngo bä äkt i qaku ngo nämäni ama släqyige" dä qoki sirhäkt kaku

* **12:10** ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos Ama enge rhoqor täkt di qaku mamär väti ama ruvek iva qunäga väti a rha sä ngät. Dä soknga rhit läk nani akni anga ruqa iva qat tuqunäga sä iangärhäkt ama enge angät tarimini.

rhoqorākt inguna naksa et di et nāmāni ama slāqyige. ¹⁶ Dā qosaqi ngakt bā ama sdāmgi qi qoar i, “Aingo di qaku ama saqongaqa na ngo bā ākt i qaku ngo nāmāni ama slāqyige” dā qoki sirhākt kaku rhoqorākt inguna qi di qoki as ki nāmāni ama slāqyige. ¹⁷ Ngakt bā ama ruqa aa slāqyige moe di ama saqongaqa nā ige dā sa ngu lu va ige ngāt nari rhoqor māniekt? Dap ngakt bā ama slāqyige moe di ama sdāmgi nā ige dā sa ngu lu va ige ngāt nari i sāsis toqor māniekt? ¹⁸ Sokt di ama engātki di rhoqortāqyia, sa ma Ngāmuqa qa mualat i qa vāstāmne na ama qāvälāp moe bā ma ama sāgāge ama slāqyige varhām aa snāngaqa i nani a qa iva rhoqorākt.

¹⁹ Ngakt bā sokt anga qāvälām anga sāgom na ut dā ngu lu va ama slāqyige ngā qoe nai? ²⁰ Dap ama engātki di rhoqortāqyia, ama sāgāge ama slāqyige di masirhat nā ige angāt kāvälāp. ²¹ Ama saqongaqa di qaku mamār iva qā naqoar na ama ngārḥāqyet toqortāqyia, “Qaku ngut lāk nani a nge” dā qosaqi ama tpāski di qaku mamār iva qi natmārhamān sārha ama qāraet toqortāqyia, “Qaku ngut lāk nani a nge.” ²² Dap kinak ama qāvälāp nāmāni ama ruqa aa slāqyige qārqaḥni i ut tu ut snāng i qaku ap angārha anga qrot di nak kārqap iavākt i ama slāqyige moe di ige ngārhit lāk nani ap. ²³ Bā ama qāvälāp nāvāt ama ruqa aa slāqyige qārqaḥni i ut tu ut snāng i qaku ap ngāt tualat na anga lat anga mor ngāt di nak iavākt di ut donmāt mamār sārḥā bap. Bā ama qāvälāp kārqapni i ap ngāt dān sa ama qluqi qrekt iva akni qat lu ap di sa urhit lu vāt iavākt mamār dā urhi ngāng bāt ap ivakt iva qale ama ruvek tat lu ap. ²⁴ Dap ama qāvälāp kārqapni i ap di qaku ap ngāt dān sa ama qluqi di qaku urhit lāk iva urhi ngāng bāt ap toqorākt.

Sokt di ma Ngāmuqa sa qa sām ama slāqyige i qāt bon da ama qutdir sage ama qāvälāp kārqapni i ama ruvek tat tu arḥā snāng i qaku ama vit na ap ²⁵ ivakt iva ama qāvälāp moe nāvāt ama slāqyige diva qaku anga matmāt nga e māngurāp ma ap dap kinak pa vāstāmne na ap moe bā va ap moe diva ap ngārhit lu vāt a ne dā va ap ngāt tatnārḥām ne mamār. ²⁶ Bā ākt i ngakt bā anga sāgom anga qāvälām nāmāni iagekt ama slāqyige di ām ngārhi nari i aruan dā sa va apni moe ama qāvälāp diva qosaqi ap ngārhi nari i aruan. Dā qosaqi ngakt bā anga sāgom anga qāvälām di rhit sāmamor na ām dā sa apni ama qāvälāp moe diva mārmar ge bap ngā na ām.

²⁷ Aingān di ma Kraisa aa slāqyige na ngān bā aingān moe asāgāk asāgāk di ama qāvälām na nge nāvāt iagekt aa slāqyige. ²⁸ Dā māngurāp ama qatnanaktpāmda di sa ma Ngāmuqa qa muqunān bāt ama ruvek iva rhat tualat na aa lat. Ama narhoer ta di ama ngangda nākt ama udiom na

rha di iarhakt kārarhae i rhat tamān bāt ama enge qārangātḥni i ngāt dān marākt nage ma Ngāmuqa nākt ama dāvaung na rha di qārārhani i rhi su ama ruvek. Nākt kosaqi ma Ngāmuqa qa von da ama qrot iva arhani rhat tualat na ama lat ama nañis ngāt dā arhani va rhat tumārāspāt dā arhani va rhat tualat na ama lat ivakt iva rhat tatnārḥā ama ruvek dā arhani va rhat mair bā rhat turākt dā arhani va rhat tamān bāt ama enge ama nañis ngāt maos maos. ²⁹ Nga ama qatnanaktpāmda moe di ama ngangda na rha? Nga rha moe di rhat tamān bāt ama enge qārangātḥni i ngāt dān marākt nage ma Ngāmuqa? Nga rha moe di rhi su ama ruvek? Nga rha moe di rhat tualat na ama lat ama nañis ngāt? ³⁰ Nga rha moe di sa rhat tumārāspāt? Nga rha moe di rhat tamān na ama enge ama nañis ngāt maos maos? Nga rha moe di sa rhat tuqunāga sa ama rharimini sāvāt iangārḥākt ama enge? Nak kaku rhoqorākt. ³¹ Sokt di mamār iva nani a ngān na ama morās na ngāt ama vānbon bā va qānāskānes ngān i rhāktuk pāt a ngān nani a ngāt.

Nākt pa ngua rhamān sārḥām ngān na ama iska ama mār qa masirhat mamār qārakni iva ngān dualat nā iangārḥākt ama lat moe varhām ga.

13

Ama Iar Da Ama Lavuqi Arha Ron

¹ Ngakt bā nguāt tamān na ama enge ama nañis ngāt maos maos kārangātḥni i ama ruvek nāmāni ama ivātḥi rhat tamān bāt a ngāt ura ama enselqāna rhat tamān bāt a ngāt dap kaku gua snāng bāt arhani ama ruvek dā sa aingo di ngo rhoqor ama pletige qārqiḥi i ige ngārhit nok tām mes ura aingo di ngo rhoqor ama rhunāpka qārakni i rhit kut mā qa masirhat mavāngam. ² Nākt ngakt bā aingo di sa mamār vāt a ngo iva nguāt tamān bāt ama enge qārangātḥni i ngāt dān marākt nage ma Ngāmuqa nākt sa qunāga vāt a ngo sā ma Ngāmuqa aa murākt ama ngaip ngāt moe nākt ngakt bā nguāt drām iarhongākt moe nākt ngakt bā nguāt nanakt nā ma Ngāmuqa mamār bā iangārḥākt gu qatnanakt di mamār iva ngārhit trut na ama dam sokt di qaku gua snāng bāt arhani ama ruvek dā sa gua lat toqorākt di ama māñmāñini na ngāt. ³ Ngakt bā ngu von dā gu qārḥong moe bā ba ama tlākta nākt ngakt bā ngu vodām mes ba ama ruvek ivakt iva rhi veng ngo iva nani ama vodāmes na ngo sokt di qaku gua snāng bāt arhani ama ruvek dā sa va qaku mamār iva ngu rha ama rhitsek pāt iangārḥākt gua lat.

⁴ Iarhakt kārarhae i arha snāng bāt arhani di qaku rhit lir tir qur dā rhat tuvāt pāt iarhakt kārarhae i sa rha mualat na ama

lat kärangätni i qaku ama räkt ngät sävät a rha. Iarhakt di qosaqi rhat tualat na ama lat ama mär ngät sage ama ruvek moe dä qaku arha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani arhä qärhong dä qaku rhat tair na nas i rhat nañäm mane na arhani ama ruvek. ⁵ Dä iarhakt di rhat tualat na ama lat na ama qutdrir sävät arhani ama ruvek. Näkt kaku sokt ta tu arhä snäng sävät a nas dä sävät iarhongäkt kärqärhong i nani a rha nä irhong dä qaku lärlir täptäp da arha ron iva rhir qur dä qoki as kaku rhat dräm dat sangar ama snängaqa sävät ama lat ama vu ngät kärangätni i sa mudu arhani rha mualat na ngät sävät a rha. ⁶ Bä qosaqi iarhakt kärarhae i arha snäng bät arhani di qaku rhat dräm märmär gem da rhoqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dap kinak märmär gem da rhoqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama räkt ngät ama lat. ⁷ Bä qosaqi iarhakt di vasägos dä rhit kyiradeng na arhani ama ruvek sa arha lat ama vu ngät moe sävät a rha dä qaku lärlir tat nanakt i ama ruvek sa rha mualat na anga vu ngät anga lat dap pasägos dä rhat nanakt na ama ruvek iva rha rhualat na anga mär ngät anga lat bä nga rhoqoräkt i ama märän ngät dân dä sa rhat mair ma ama qrot.

⁸ Iangärhäkt ama lat kärangät iva aurha snäng bät arhani di qaku mamär iva rhäksot na ngät. Dap ama lat kärangätni i ama ruvek tat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa diva vät aung anga qunäga diva rhäksot na ngät. Bä iangärhäkt ama lat kärangätni i ama ruvek tat tamän bät ama enge ama nañis ngät diva qosaqi rhäksot na ngät. Dä ama lat kärangätni i ama ruvek tat dräm sävät iarhongäkt kärqärhong i ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong bä ba rha diva rhäksot na ngät. ⁹ Inguna qaku qunäga vät a ut mamär sä iarhongäkt moe bä qaku aurha anga enge moe qärangätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ut tamän särha ama ruvek na ngät ¹⁰ sokt kre va ianiäkt kärqäni i sa mamär nä ini mas ini ngä rhän dä va ama lat toqoräkt kärangätni i nak as kaku mamär na ngät toqoräkt diva rhäksot na ngät. ¹¹ Mudu rhoqoräkt i ama rhoemga na ngo dä sa nguat tamän doqor ama rhoemga dä nguat tu gu snäng doqor ama rhoemga dä qunäga vät a ngo rhoqor ama rhoemga. Dap toqoräkt i sa ngua män i ama morqa na ngo dä sa ngua met daqule ama rhoemga aa lat. ¹² Inguna rhäkt di sa qaku ut lu iarhongäkt moe mamär i ngäkt kre ut lu iarhongäkt pa ama rhitlunaspämgä dap pa nasot diva ut mair vät ma Ngämuqa aa saqong bä va urhi lu qa mamär. Rhäkt di sa nguat dräm ama qäväläm nak kop nämäni ma Ngämuqa aa qärhong dap pa na-

sot päť iomäkt ama qäväläm diva qunäga vät a ngo sä iarhongäkt moe i nak kop toqor ma Ngämuqa i sa qunäga vät a qa sä gua iar moe.

¹³ Dap täkt di ama qatnanakt dä ama lat kärangätni i ut nanakt iva ma Ngämuqa qa rhualat bä ba ut mamär bä sävät ama lat kärangätni i aurha snäng bät arhani di iangärhäkt ama lat ama dāpguamek na ngät di vasägos dä va qale ngät gem ut. Sokt di ama narhoer ngät ama lat nävät a ngät kärangät i ama vit na ngät di iomäkt i sa aurha snäng bät arhani ama ruvek.

14

Ama Enge Qärangätni I Ngät Dän Maräkt Nage Ma Ngämuqa Dä Ama Enge Ama Nañis Ngät

¹ Mamär iva nani a ngän masirhat iva angäna snäng bät arhani dä mamär iva qosaqi nani a ngän masirhat iva ngäni rha ama vānbōn nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. Näkt mamär iva nani a ngän masirhat mamär nä iangärhäkt ama lat kärangät iva ngän damän bät ama enge qärangät i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa. ² Inguna iaqäkt kärak i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät di qaku qat tamän särha arhani ama ruvek dap kinak kat tamän särhä ma Ngämuqa inguna qaku aung gat dräm i qat tamän doqor mäniekt inguna qat tamän bät ama enge ama ngaip ngät nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot. ³ Sokt di qärak i qat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa di nak kat tamän särha ama ruvek ivakt iva ama qrot arhä qatnanakt dä va arha lat ama räkt ngät bä va ama mär arhä sarek.

⁴ Ama ruqa qärakni i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät di qät sämaqrot na nas dap iaqäkt kärak i qat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa di qa di qät sämaqrot na ama qatnanakt pämda moe. ⁵ Ura gua ruavek, nani a ngo iva ngän moe diva ngän damän bät ama enge ama nañis ngät sokt di nani a ngo masirhat iva ngän damän bät ama enge qärangätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa. Inguna ama ruqa qärakni i qat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa di iaqäkt di qa vit pä qärakni aa uväs kärak i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät sokt diva in moe ini sämaqrot na ama qatnanakt pämda qre i akni qa e ivakt iva qä näpgoer nä iangärhäkt ama enge ama nañis ngät.

⁶ Näkt sagem ngän gua ruavek, di ngäkt bä nguat dân sagem ngän bä nguat tamän särhäm ngän na ama enge ama nañis ngät dä ngu lu va ngua rhatnärhäm ngän doqor mäniekt? Inguna ngäkt bä nani a ngo

iva ngua rhatnrähäm ngän dä mamär iva ngua rhamän särhäm ngän na änga enge na änga muqunäga nage ma Ngämuqa ura na änga mädräm änga mär ngät nagem ga ura na änga enge qärangätni i ngät dän maräkt nagem ga ura va ngu su ngän sävät a qa. ⁷Iangärhäkt ama lat iva ama ruqa qat tamän na ama enge ama nañis ngät di ngät toqor iarhongäkt kärqärhong i qaku irhong angärha änga iar toqor ama gita dä ama iq i qäraktni i rhi ses a qi. Ngakt bä qaku rhit kut ama gita mamär ura qaku rhi ses ama iq i mamär dä ngu lu va sirhäkt ama ruvek tat dräm iaqyäkt ama mabuqi rhoqor mäniekt? ⁸Näkt kosaqi ngakt bä ama raunaqa di qaku qä nanok mamär dä ngu lu va sirhäkt auge qä rhäkmu na nas nani ama uloqi?

⁹Iangärhäkt ama lat di rhoqorne rhoqoräkt kre i ngän damän bät ama enge qärangätni i qaku arhani ama ruvek tat dräm a ngät. Ngu lu va ama ruvek ti räm i ngän damän bät agiqa? Inguna va ngiat tamän di rhoqor qre i qaku ngiat tamän särha aung dap kinak ngiat tamän särha ama släqyäs. ¹⁰Bä rhe mäni ama ivätki di masirhat na ama enge qärangätni i ngät maos maos näkt iangärhäkt ama enge di ngä moe ngärhi sameng irhä iarhakt ama ruvek arhä snängaqa qärrarhae i rhat tamän na ngät. ¹¹Näkt ngakt bä qaku nguat dräm ama enge qärangätni i akni ama ruqa qat tamän bät a ngät dä sa äingo di ngua män i ama nañiska na ngo ge iaqäkt ama ruqa dä iaqäkt ama ruqa di sa qa män i ama nañiska na qa gem ngo. ¹²Bä äkt i nguat tamän bät tangät täkt ama enge särhäm ngän inguna ngakt bä nani a ngän masirhat iva ngäni rha ama vänbon gärangätni i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon däm ngät dä mamär iva nani a ngän masirhat na ama vänbon gärangätni i ngät tatnräha ama qatnanaktpämda masirhat.

¹³Bä äkt i mamär iva aung gärakti i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät kä nän ma Ngämuqa iva qä von ga rha ama grot iva qä näpgoer nä iangärhäkt ama enge. ¹⁴Inguna ngakt bä ngu nän na ama enge ama nañis ngät dä sa gu qloqaqa qä nän dap gu snängaqa di qale qa mavängam. ¹⁵Ngakt bä rhoqoräkt dä sa ngu lu va ngua mäšana? Va sai dä ngu nän nä gu qloqaqa dap kosaqi sai dä va ngu nän nä gu snängaqa. Bä va sai dä ngut tong na ama mabu na ama ansäs nä gu qloqaqa dap kosaqi sai dä va ngut tong na ama mabu na ama ansäs nä gu snängaqa.

¹⁶Ngakt bä qaku ngi namulat toqoräkt dap kinak sokt nävät gi qloqaqa dä sa ngia mes ama mär sage ma Ngämuqa dä ngu lu va ama ruqa qärakti i mai qale qa qä na ngän näkt kaku qat dräm iangärhäkt gia enge diva qä räm doqor mäniekt i sa ngia mes ama mär sage ma Ngämuqa bä va qä goar i “Ngäktki” sage gia enge? ¹⁷Näma dä iangärhäkt gia

enge qärangätni i ngia mes ama mär sage ma Ngämuqa di mamär na ngät sokt di iaqäkt ama ruqa di qaku ngärhi sämaqrot na qa. ¹⁸Nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna ngua met e na ngän i ma ama rhäqäp nä imek di sa nguat tamän bät ama enge ama nañis ngät. ¹⁹Sokt di nga rhoqoräkt i västämne na ut ama qatnanaktpämda di näma dä mamär vät a ngo iva ngua rhamän bät änga ngärhäqyisem änga tausengäna na änga engirhong na ama enge ama nañis ngät sokt di nani a ngo masirhat iva ngua rhamän bät änga ngärhäqyet nä irhong änga engirhong nä gu snängaqa iväkt iva ngu su arhani.

²⁰Gua ruavek, kale ngän du angän snäng doqor ama rhoes dap kinak mamär iva ngän du angän snäng doqor änga ruvek kärarhani i sa ama mor ta. Sokt di vät angäna lat di mamär iva ngän doqor ama rhuimirhong gärqärhongni i sa qaku irhong ngät tualat na änga lat änga vu ngät. ²¹Vä ma Ngämuqa aa Muräkt di sa rha säm doqortäqyia,

“Va ama ruvek kärarhani i ama nañis ngät arha enge

bä nämät ama nañista arha väm

dä va ngua rhamän särhä rhärha rhäkt ama ruvek

sokt di qoki as pa qaku rhi nanari nämät ngo.

Ma Engeska qa märhamän doqoräkt.”

²²Dä soknga ama enge ama nañis ngät di qaku ama muqunängi na ngät bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt dap kinak ngät di bä bä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt. Dap sa ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di qaku ama muqunängi na ngät bä bä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt dap kinak ngät di bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt. ²³Näkt ngakt bä äingän ama qatnanaktpämda moe di västämne na ngän bä ngän moe di ngän damän na ama enge ama nañis ngät maos maos näkt änga tmänga änga nañis ka ura aung gärakti i qaku qat nanakt di qale qa gem ngän dä sa nga va qaku qä naqoar i ngän di inirqi na angän mädräm? ²⁴Dap kinak ngakt bä ngän moe ngän damän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dap sa qale änga ruqa rhoqoräkt gem ngän diva angäna enge moekt ngärhi qur a qa mamär i qa di qat tualat na ama lat ama vu ngät bä va qa di qä rha ama rhäksärhäm nage iangärhäkt angäna enge moekt bät aa lat ama vu ngät angät tpäs. ²⁵Näkt nga nasot i iaqäkt ama ruqa di qat lu i iarhongäkt ama ngaivirhong bäm mes di sa arha enge ngä muqunäga sä irhong dä va qa an da aa quum sä nas na ama ansäs sage ma Ngämuqa dap pa qat tamän mamär

toqortāqyia, “Ma Ngāmuqa di qoki ngātki i qale qa māngurāp mā ngān.”

Ama Lat Kārangātni Iva Rhi Nānsās Sage Ma Ngāmuqa Di Mamār Iva Rhat Tualat Na Ngāt Mamār

²⁶ Bā nga rhoqorākt dā ngu lu va ut tualat toqor māniekt? Nga rhoqorākt i vāstāmne na ngān dā mamār iva arhani nāvāt a ngān diva sāvetka qa rhān sa anga mabuqi dap pa akni qa rhān sa anga enge na ama rhisu dap pa akni qa rhān sa ama enge qārangātni i sa ma Ngāmuqa qa muqunāga sā ngāt dap pa akni qa rhān sa anga enge ama nañis ngāt ura ama lat iva rhit nāpgoer nā iangārhākt ama enge ama nañis ngāt. Mamār iva ngān dualat nā iangārhākt ama lat moe ivakt iva ngāni sāmaqrot na ne. ²⁷ Ngakt bā guavek nāvāt a ngān diva rhat tamān bāt ama enge ama nañis ngāt dā sa mamār iva sokt anga udiom ura anga dāvaung na rha rhat tualat toqorākt. Nākt pa qaku rha moe rhat tamān sā ne dap kinak pa rhat tamān di ak ka er nākt saqi sa akni nākt saqi sa akni dap toqorākt di mamār iva aung anga ruqa va qāt nāpgoer nā iangārhākt ama enge. ²⁸ Sokt di ngakt bā qaku aung e qārak iva qāt nāpgoer na ama enge dā sa mamār iva iarhakt di mānadin dām dā va ama ansāspāngi bā va sokt tat tamān sārham mes dā sage ma Ngāmuqa.

²⁹ Mamār iva anga udiom ura anga dāvaung na rha qārarhani i rhat tamān bāt ama enge qārangātni i ngāt dān marākt nage ma Ngāmuqa rhat tamān dap mamār iva arhani ama ruvek kārarhani i qale rha e di rhat tatnāvāmne nā iangārhākt ama enge qārangātni i iarhakt tat tamān bāt a ngāt. ³⁰ Nākt ngakt bā ma Ngāmuqa qat tuqunāga sa anga enge rhoqorākt ge aung nāvāt iarhakt kārarhae i rhat muqun dā va iaqākt kārak i sa qat tamān di mamār iva mānadin dām ga. ³¹ Mamār iva ngān moe ngān damān i ak ka er nākt saqi sa ak nākt saqi sa ak pāt ama enge qārangātni i ngāt dān marākt nage ma Ngāmuqa ivakt iva ama ruvek moekt diva qunāga vāt a rha dā va iangārhākt ama enge ngārhi sāmaqrot na rha. ³² Ama ruvek kārarhani i rhat tamān bāt ama enge qārangātni i ngāt dān marākt nage ma Ngāmuqa di mamār vāt a rha iva rha marākt tat turākt ba nas ivakt iva rhat tamān bāt ama qāvālām gārqomni iva qoki rhat tamān ³³ inguna ma Ngāmuqa di qaku ama inirqi na aa lat dap kinak aa lat di na ama bulap.

Bā va rhoqor ama qatnanaktpāmda nāmāt ama vārhap moe ³⁴ di ama evop diva mānadin dām dā va ama ansāspām. Inguna rha di qaku anga rhares nga e gem dā iva rhat tamān dap kinak ta diva qale rha manao va arha egutpek arha rem doqor ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses

ngāt tamān. ³⁵ Ngakt bā guarhong nga e qārqrhongni i nani ama evop masirhat iva qunāga vāt a rha sā irhong dā sa mamār iva rhi snanbāt sa arha egutpek nārham irhong ba arha vāt. Inguna ama qluqi qiat mair vāt iomākt angāt tpās iva ama evopki qiat tamān ba ama ansāspāngi.

³⁶ Ngakt bā nani a ngān iva ngān dair sārha iangārhākt gua enge dā sa nani a ngo iva ngu snanbāt toqortāqyia, “Nga ma Ngāmuqa aa enge ngā er ngā mān nagem ngān? Ura nga sokt ngān gārarahani i iangārhākt ama enge sa ngā mān gem ngān?”

³⁷ Aung gārakni i qā qoar i qa di qat tamān bāt ama enge qārangātni i ngāt dān marākt nage ma Ngāmuqa ura qā qoar i qa di qat tualat nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa aa qrot di mamār iva qat drām i rhangāt tākt ama enge qārangātni i ngut sām a ngāt di ama murākt na ngāt nage ma Engeska. ³⁸ Bā aung gārakni i qaku qā natmet parhām dangāt tākt ama murākt diva qaku mamār iva ama qatnanaktpāmda rhi natnari nāmāt ka. ³⁹ Bā ākt i gua ruavek, mamār iva nani a ngān masirhat iva ngān damān bāt ama enge qārangātni i ngāt dān marākt nage ma Ngāmuqa dap kale ngān dair sārha iomākt iva rhat tamān bāt ama enge ama nañis ngāt. ⁴⁰ Dap pa ama lat moe di mamār iva ngān dualat na ngāt marākt parhām ama rākt ngāt ama lat na ama ansās sage ma Ngāmuqa.

15

Ma Ngāmuqa Qa Māranas Nā Ma Krai

¹ Gua ruavek, tākt diva ngu vuk pāt a ngān na ama sameng ama mār ngāt kārangātni i sa ngua sameng ba ngān na ngāt bā sa ngān sangar a ngāt bā qosaqi rhākt di ngānāt mair ma ama qrot pāt angārha rhāng. ² Nākt ngakt bā ngānāt sangar iangārhākt ama sameng ama mār ngāt ma ama qrot dā sa va ma Ngāmuqa qa rhumaiar ngān. Dap ngakt bā qaku ngānāt sangar iangārhākt ama sameng dā sa va angān gatnanakt diva qaku ngā nasa anga gavāngi.

³ Ama vit na ām ama qāvālām nāmāni iangārhākt ama sameng ama mār ngāt kārqom i sa ngua mārhamān sārham ngān na ām di rhoqortāqyia,

ma Jisas di sa qa nāp ivakt iva qā rhāksot na aurha vuirhong

doqor varhām ma Ngāmuqa aa enge qārangātni i sa rha sām a ngāt

⁴ bā ākt i qa nāp dā rha mu qa māt ama nāpta arha liqi

nākt ma Ngāmuqa qa māranas na qa nāmāt ama tñāpki

vāt ama dāvaung na qa ama qunāga

- iva rhākmamār varhām ma Ngāmuqa aa enge qārangātni i sa rha sām a ngāt
- ⁵ Nākt nasot dā vās dām ga ge ma Sefas
nākt kosaqi nasot dā vās dām ga ge aa mudāsaqongda ama ngārhhāqiyisem da udiom na rha.
- ⁶ Nākt nasot iarhakt pāt ama qāvälām ama sāgom dā vās dām ga ge ama qatnanaktpāmda qārarhani i ama rhodām sā rha di ngā met e na ama ngārhhāqyet ama handret na rha
nākt ama rhāqāp na rha nāvāt iarhakt di as tat dāqām
dap arhani di sa rha nāp.
- ⁷ Nasot a rha dā qa mām ge ma Jems
nākt nasot dā sa qa mām ge ama ngangda moe.

⁸ Nākt nasot mamār dā sa vās dām ga gem ngo i ngo rhoqor ama ruqa qārakni i aa nanāk kia sa qa vāt ama nañis ām ama qāvälām*.

⁹ Inguna aingo di ama gaini na ngo mamār māngurāp ama ngangda bā aingo di mai qaku mamār iva rhat tes ngo i ama ngangga na ngo inguna sa ngua mualat na ama lat ama vu ngāt i ngua sangām na ama qatnanaktpāmda māni ma Ngāmuqa mavāngam. ¹⁰ Sokt di nāvāt ma Ngāmuqa aa nāmsāvātki dā sa ngua mām i ngo rhoqor tākt bā qosaqi iaqyākt aa nāmsāvātki bā ba ngo di qoki sa qia sa ama gavam. Nākt kārangātni aurha lat ngu na arhani ama ngangda di sa aingo di nguat tualat masirhat dap ta di rha mane. Sokt di qaku aingo marākt kārak i nguat tualat dap kinak ma Ngāmuqa aa nāmsāvātki qārakni i qia e vām ngo qiat tualat. ¹¹ Sokt di ngāt bā aingo nguat tualat ura rha rhat tualat di nak kop ut moe di urhi sameng nā iangārhhākt ama sameng ama mār ngāt dā sa ngān nari ngāt bā sa ngānāt nanakt na ngāt.

Ama Ruvek Kārarhani I Sa Rha Nāp Diva Rha Rhāranas

¹² Nākt ngakt bā urhi sameng i ma Kraiss di sa ma Ngāmuqa qa māranas na qa nāmāt ama tñāpki dā sa ngu lu māniekt bā arhani nāvāt a ngān di rhi goar i ama nāpta diva qaku rhi namāranas? ¹³ Sokt di ngakt bā qaku ma Ngāmuqa qat tāranas na ama ruvek nāmāt ama tñāpki dā sa rhoqorākt di qaku qa māranas nā ma Kraiss. ¹⁴ Nākt ngakt bā rhoqorākt i ma Kraiss di qaku ma Ngāmuqa qa māranas na qa nāmāt ama tñāpki dā sa aut sameng sāvāt ma Kraiss diva qaku ngā nasa anga gavam dā angān gatnanakt diva qosaqi qaku ngā nasa anga gavam. ¹⁵ Ngakt bā ngātki i qaku ma Ngāmuqa qat tāranas nā guavek nāmāt ama tñāpki dā soknga qaku

qa māranas nā ma Kraiss bā nga rhoqorākt di urhi iras tām ngān sāvāt ma Ngāmuqa.

¹⁶ Inguna ngakt bā qaku ma Ngāmuqa qat tāranas na ama nāpta dā sa rhoqorākt di qosaqi qāqi qaku qa māranas nā ma Kraiss. ¹⁷ Nākt ngakt bā ngātki i ma Kraiss di sa qaku ma Ngāmuqa qa māranas na qa dā sa angān gatnanakt diva qaku ngānāt namatnārhhām ngān inguna as pa ma Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na ngān bāt angāna vuirhong angāt tpās. ¹⁸ Bā qosaqi iarhakt kārarhae i sa rha nāp dap sa rhat nanakt nā ma Kraiss diva qābās na rha. ¹⁹ Ngakt bā aut katnanakt sāmāni ma Kraiss di nak kop sokt sāvāt tangāt tākt ama iar dap pa qaku guarhong sae dā sa va aiut tākt nāmāni ama ruvek moe diva ama ruvek di airās ta masirhat nāvāt a ut pāt arhani ama ruvek arhā vās.

²⁰ Sokt di nak ama engātki di sa ma Ngāmuqa qa māranas nā ma Kraiss nāmāt ama tñāpki bā ma Kraiss di ama narhuir qi ama gavāngi na qa nāvāt iarhakt kārarhae i sa rha nāp. ²¹ Inguna rhoqor ama tñāpki di sa qia mām nāvāt akni ama ruqa dā qosaqi iomākt iva ma Ngāmuqa qat tāranas na ama ruvek kārarhani i sa rha nāp di ām ngā mām nāvāt akni ama ruqa. ²² Inguna rhoqor ama ruvek moe i rhit nāp inguna nāvāt ma Adam di qosaqi va iarhakt moe qārarhae i rhat nanakt nā ma Kraiss diva rhat dāqām nāvāt ma Kraiss. ²³ Sokt di ut moe diva vāt ama rhākmamār ngāt ama rhodām nasot a ne diva sāvetka asāgāk asāgāk ka rhāranas bā qat dāqām. Bā ma Kraiss di ama narhuir qi ama gavāngi na qa nāmāt ama tñāpki nākt nasot dā va iarhakt kārarhae i sa rha nāmāni qa diva ma Ngāmuqa qa rhāranas na rha vāt ama qunāga qārakni iva evār dā ma Kraiss. ²⁴ Bā rhoqorākt dā va qa rhān nāvā iarhongākt moe maos maos angāt tpās kārqārhong i irhong ngāt turākt bā sāvāt iarhongākt moe kārqārhong i irhong angāt krot bā nasot toqorākt dā va ama tpāsini ngā rhān doqorākt iva qā von da ama Murāktpām sage ma Ngāmuqa ama Ngātmamāk.

²⁵ Inguna va ma Kraiss di qoki va qat mair bā qat turākt bā dāngdāng iva qa rhu aa ikkāna moe manao va aa qārighem angārha rem. ²⁶ Ama dāngdāngini na qa aa ik kārakni iva qa rhān nāva aa uvās di ama tñāpki. ²⁷ Inguna ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqyia, "Ma Ngāmuqa di sa qa mu iarhongākt moe manao va aa qārighem angārha rem." Sokt di nga rhoqorākt i iangārhhākt ama enge ngārhi goar i, "Iarhongākt moe di sa ma Ngāmuqa qa mu irhong moe manao va aa qārighem angārha rem" dā sa iangārhhākt ama enge di qaku

* 15:8 aa nanāk kia sa qa vāt ama nañis ām ama qāvälām Ura 'aa nanāk kia sa qa varhām ama iska qārakni i qoki qa maos'

ngä mes pät ma Ngämuqa qärakni i sa qa mu iarhongäkt moe vä ma Kraiss aa qar angärha rem. ²⁸ Näkt nga va rhoqoräkt i qale iarhongäkt moe va ama Ngärhoemga aa muräkt angärha rem dä nasot diva qa rhu nas moe vä ma Ngämuqa aa muräkt angärha rem iaqäkt kärak i sa qa von ama Ngärhoemga rha ama qrot iva qat turäkt toqoräkt. Bä rhoqoräkt diva qale ma Ngämuqa i qa vit daver iarhongäkt moe bä va qat turäkt mamär bä bä irhong.

²⁹ Bä rhäkt di mamär iva ngän du angän snäng sävät tärhom däkt toqortäqyia, ngäkt bä ama ruvek kärarhani i sa rha ñäp di qaku rhi namäranas bä ama ngätädäqäm da näkt nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek tit ta ama baptais ba rha di ngu lu ama rhari-mini sä iomäkt di äm doqor mäniäkt bä iangärhäkt ama lat pa ngät tatnärhä iarhakt ama ñäpta rhoqoräkt? ³⁰ Näkt ngäkt bä qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek di ngu lu va nguut tu nas säda ama märänga aa ron bät ama rhodäm moe i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät iva iva? Inguna gua lat toqoräkt di ngät toqor ama däädända arha lat. ³¹ Gua ruavek, aingo di ngäkt kre i vät ama qunäng moe di sa qorhäs iva rhi veng ngo. Iangärhäkt gua enge di ama engätki na ngät bä nguut tamän doqoräkt di nävät iomäkt i aingo di märäm gem ngo masirhat inguna vasägos di sa qale ngän i sägäni na ngän ngän nä ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska. ³² Qosaqi ngäkt bä qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek nasot i sa rha ñäp dä ngu lu va ngu rha agini nävät iomäkt i sa ama mäsmäs pä m ngät ama muräp nae nämäta ama värhäm ama mor äm ma Efesus di urhi arhäktgyäm sä ne? Ngäkt bä qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek di nguaräm mamär iva urhi qoar i, "Ut täs dä urhit nakt inguna duququ dä va urhi ñäp."

³³ Qale ngäni iras täm mes. Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, "Ngäkt bä sägäni na ut na ama ruvek ama vu rha dä sa va rhi slava na aurha lat ama mär ngät na arha lat ama vu ngät." ³⁴ Mamär iva ngäni nasäng i ngän du angän snäng mamär toqor varhäm ama räkt ngät ama lat. Dä saqi as kale ngän natmualat na anga vuirhong inguna arhani nävät a ngän di qaku rhat dräm ma Ngämuqa. Nguat tamän doqor täkt diväkt iva aqlus pät a ngän inguna nävät angäna lat.

Ama Släqyige Qärqige Iva URhäranas Sä Ige

³⁵ Sokt diva akni ama ruqa qä snanbät toqortäqyia, "Ngu lu va ma Ngämuqa qa rhäranas na ama ñäp ta ama ruvek toqor mäniäkt? Ngu lu va arhä släqyigleng ngä rhän doqor mäniäkt?" ³⁶ Nak iaqäkt kärak i qä snanbät nä rhangät täkt ama

snanbät di ama däädänga na qa. Sa ngänät dräm i nga rhoqoräkt i ngänit kutnanokt ama gavämirhong di as iarhongäkt ama gavämirhong diva nät dä m irhong bä irhong ngärhi ñäp näkt nasot dä va irhong ngärhi ir. ³⁷ Dä ianiäkt ama gavämini rhoqor ama wit aa gavämini ura ani ama gavämini qärqäni i ngit kutnanokt ini di nak kop ama gavämini nä ini bä qaku ini rhoqor ama wit ura ama vlol qärangätni iva vur mät ngät nasot. ³⁸ Sokt di ma Ngämuqa qät bon ianiäkt ama gavämini rha ama släqyige varhäm aa snängaqa. Näkt kät bon ama gavämirhong asägäni asägäni rhä ini angät släqyige. ³⁹ Iarhongäkt moe di qaku irhong angät släqyigleng doqorne dap kinak ageni ama släqyige di bä ba ama ruvek dä ageni di bä ba ama släqyirhong dä ageni di ba ama isäm dä ageni di ba ama rhinäm. ⁴⁰ Bä qale ama släqyigleng gärgiglengni i aglengni bä bä iarhongäkt mät ama leqäs dap aglengni bä bä iarhongäkt nämäni ama ivätki bä igleng angät murhämeska di qaku qa rhoqorne. ⁴¹ Ama qunäga di aa murhämeska maos dä qoki ama equngi di at murhämeska maos dä ama qaeng di angät murhämeska maos. Näkt koki ama qaeng asägäk asägäk di qaku angät murhämeska rhoqorne.

⁴² Bä qosaqi va rhoqorne i ama ñäpta arhä släqyigleng gärgiglengni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä igleng diva qaku igleng doqor mudu. Ama släqyige qärqigeni i rha sasärhäm ige diva säkt täm ige dap ama släqyige qärqigeni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige diva qaku säkt täm ige. ⁴³ Ama släqyige qärqigeni i rha sasärhäm ige di ama qluqi vät ige angät tpäs dap ama släqyige qärqigeni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige di na ama murhämeska vät ige. Rha sasärhäm ige di qaku ige angärha anga qrot masirhat dap pa ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige di ige angät krot masirhat. ⁴⁴ Näkt toqoräkt i rha sasärhäm ige di ama släqyige nä ige nämäni ama ivätki qärqigeni i ige angät snängaqa qat turäkt bä bä ige dap toqoräkt iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige dä va ige ngä rhän i ama släqyige iva ama qloqaqa qat turäkt bä bä ige. Ngäkt bä nak sa ama släqyige nämäni ama ivätki ige nga e dä qosaqi rhoqoräkt di qale ama släqyige na ama qloqaqa.

⁴⁵ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, "Ama ruqa ama narhoer qa ma Adam di sa qa män i ama ruqa qärakni i qat däqäm" dap ama dängdängini na qa ma Adam di sa qa män i ama qloqaqa qärakni i qät bon da ama iar. ⁴⁶ Sokt di qaku ama qloqaqa na ngät ama iar ngärhi rhoer ngät dän dap kinak ama släqyige nämäni ama ivätki ige ngärhi rhoer ngät dän näkt nasot dä sa sa ama qloqaqa na ngät ama iar. ⁴⁷ Ama narhoer qa ama ruqa di qa nämäni ama

ivätki bā sa ma Ngämuqa qa sām a qa na ama rhabuqi dap ama udiom na qa ama ruqa di qa män näda ama usäpki arha ron. ⁴⁸ Bā ama ruvek kārarahani i rha nämāni ama ivätki di rha rhoqor iaqäkt kārak i sa qa män näva ama rhabuqi. Dap iarhakt kārarahae i rha näda ama usäpki arha ron di rha rhoqor iaqäkt kārak i sa qa män näda ama usäpki arha ron. ⁴⁹ Nak kop toqorne rhoqoräkt i sa ut ta ama ruqa näva ama rhabuqi aa iauski dā va qosaqi urhi rha ama ruqa näda ama usäpki arha ron aa iauski.

Ama Enge Ama Ngaip Ngät Dä Iomäkt I Sa Ut Män Näva Ama Tñäpki At Täväs Nävät Ma Krai

⁵⁰ Gua ruavek, ama rharimini sä rhängät täkt gua enge di rhoqortäqyia, qaku mamär iva ut namon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäm sä rhägleng däkt aut släqyigleng gärqigleng i igleng na ama släkt ngä na ama biaska. Bā qop ianiäkt kārqāni i mavamava nä ini di qaku mamär iva ini ngä rhon sa äkt i qaku mavamava nä iarhongäkt moe e. ⁵¹ As ngäni nari iva ngu qoar na ngän na ama enge ama ngaip ngät. Va qaku ut moe ut nañäp sokt di ut moe diva urhi qutsasorhane bā va u rhän maos ⁵² pät ama qäväläm ama qot äm mamär toqor qre i lävät mät ama saqongaqa vät ama qäväläm gärqomni iva ama biugal qä nok määdängdäng. Inguna ama biugal va qä nok dā sa va ama ñäpta diva ma Ngämuqa qa rhāranas na rha bā va rhat däqām mas dā aut släqyigleng ba igleng ngärhi qutsasorhane. ⁵³ Inguna rhäge rhäkt ama släqyige qärqigeni iva säkt täm ige di mamär iva ige ngärhi qutsasorhane ivakt iva qaku mamär vät ige iva säkt täm ige. Bā rhäge rhäkt ama släqyige qärqigeni i ige ngät dräm ngärhit ñäp diva ige ngärhi qutsasorhane bā va ige ngät däqām mas. ⁵⁴ Bā nga rhoqoräkt iva aut släqyigleng gärqiglengni i mamär iva säkt täm igleng dā va igleng ngärhi ñäp di igleng ngärhi qutsasorhane bā va qaku säkt täm igleng ura igleng ngärhi ñäp dā rhoqoräkt diva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge qārängätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ama tñäpki di qaku arha anga qrot iva qia rhän näva aut päs.”

⁵⁵ “Ngu lu ama tñäpki di gi qrot ngä qoe iva ngia rhän näva aut päs? Ngu lu ama tñäpki di gi qrot ngä qoe ivakt iva ngit bon ut ta ama ruanini?”

⁵⁶ Ama tñäpki at krot ivakt iva qit bon da ama ruanini bā ba ut di ama vuini näkt ama vuini di ini ngärhit ta angät krot di nävät ma Ngämuqa aa Muräkt. ⁵⁷ Sokt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna qät bon ut ta ama qrot bā ut dän näva ama tñäpki at täväs nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krai.

⁵⁸ Bā äkt i gua ruavek kārarahani i gua snäng bät a ngän, mamär iva ngänät mair ma ama qrot dap pa qale ngän namon da angäna rhäng. Mamär iva vasägos dā va ngän du-alat masirhat nä ma Engeska aa lat inguna sa ngänät dräm i mäni ma Engeska dā sa iangärhäkt angäna lat diva qoki ngärhi sa ama gavam.

16

Ama Ligär Bā Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem

¹ Rhäkt diva ngua rhamän sävät ama ligär qārängätni i ngän durhämne na ngät bā ba ama qatnanaktpämda e mät ama varhäm ama mor äm ma Jerusalem di rhoqortäqyia, mamär iva ngän det nasot ama iska qārakni i sa ngua qoar na ama qatnanaktpämda nae näva ama ngärhäktka ma Galesia iva rhat tet parhäm ga. ² Vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tadinimek moe dā sa aingän moe asägäk asägäk diva sävetka qa rhu angätni ama ligär mamär sañis na aa ligär maräkt kārängätni i sa ma Ngämuqa qa modämne na qa na ngät. Bā va sävetka qa rhu iangärhäkt ama ligär divakt iva nga rhoqoräkt iva ngua rhän gem ngän dā nak sa ngän däkmu na ngät. ³ Bā va rhoqoräkt i sa ngua män gem ngän dā sa va ngu rhäk nä guavek nävät a ngän gārarahani i sa ngän muqunän bät a rha sa anga abuqit kārqitni i it ngät tamän i iarhakt di sa ngän muqunän bät a rha ivakt iva rhi rha angän bänbon sae ma Jerusalem. ⁴ Näkt ngakt bā nguat tu gu snäng i qosaqi ngo di mamär iva ngua rhet sae dā va rhi na ngo u rhet sae ma Jerusalem.

Ma Pol Qat Turäkt Iva Qa Rhet Sae Ma Korin

⁵ Nguat turäkt iva ngua rhet da ama ngärhäktka aa ron ma Masedonia. Näkt nga nasot dā va ngua rhet bā ngu lu ngän ⁶ näkt nguaräm ba as kale ngo gem ngän bā nguaräm ba qäqi qale ngo gem ngän bät ama soeng angät kunäng ivakt iva aingän di mamär iva ngän datnärhäm ngo sa ama iska qārakni i nani a ngo iva ngua rhet näväm ga. ⁷ Inguna qaku nani a ngo iva ngu lu ngän nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dap kinak nani a ngo iva as kale ngo ngu na ngän maiuu qre i ma Ngämuqa qat turäkt toqoräkt. ⁸ Sokt di as pa qale ngo rhe ma Efesus bā dängdäng i rhäksot nä ma Pentikos angät kunäga ⁹ inguna ama enges ki ama tmongi di sa qia rhar bā ba ngo ivakt iva nguat tualat mamär nä ma Ngämuqa aa lat. Dap ani di rhe di qale ama rhäqap na rha ama ruvek kārarahani i rhat tair särhä ma Ngämuqa aa lat.

¹⁰ Bā nga rhoqoräkt iva ma Timoti qa rhän gem ngän dā sa mamär iva ngän dualat sä

qa mamār ivakt iva qāt ta ama bulap dap pa qale qāt len inguna qa di qa rhoqor ngo i un dualat nā ma Engeska aa lat. ¹¹ Bā ākt i varis aung gā nasām ama māñmāñini na qa. Ngān datnārhām ga bā va ngāni rhāk na qa sa ama bulap ivakt iva qa rhān gem ngo inguna nguāt nañām nani a qa qā na aurha ruavek.

Ma Pol Aa Enge Ama Dāngdāngini Na Ngāt

¹² Ama enge sāvāt ma Apolos di rhoqortāqya, sa ngua mārhamān sārham ga ma ama qrot iva qa rhet bā va qā lu ngān gā na arhani aurha ruavek sokt di qoki sa qaku nani a qa iva qa rhet sagem ngān dākt. Va qa rhet kā lu ngān bāt guaām anga qāvālām gārqomni i qoki qat tu aa snāng i mārmasās iva qa rhet sagem ngān.

¹³ Mamār iva ngānāt nañām sārham mes mamār dā va ngānāt mair ma ama qrot māni angān gatnanakt dā qale ngān natlen guani dap pa mamār iva ama qrotta na ngān. ¹⁴ Mamār iva iarhongākt moe qārqrhong i ngān dualat nā irhong diva ngān dualat nā irhong nāvāt ama lavuqi.

¹⁵ Sagem ngān dākt gua ruavek, ngānāt drām i ama ruvek nāp ma Stefanas aa vātka di ama narhoerta na rha qararhani i rha māt i ama qatnanaktpāmda nāva ama ngārhäktka ma Akaia. Nākt nāvāt arhā snāngāqa marākt dā sa rha rha ama lat iva rhat tatnārhā ma Ngāmuqa aa ruvek. Bā ngu nān ngān ma ama qrot ¹⁶ iva ngān dualat pā iarhakt arha rem nākt sāvāt iarhakt moe qararhae i rha rhoqor ta. Bā qosaqi va ngān dualat toqorākt sāvāt arhani moe qararhani i rhat tualat masirhat nā ma Ngāmuqa aa lat.

¹⁷ Mārmar gem ngo masirhat nāvāt ma Stefanas kā nā ma Fortunatus nākt ma Akaikus arhā māmānās inguna rha māt māt angāna slāqyās ¹⁸ bā rha sāmaqrot nā gu qloqāqa i rhoqor ngān i qosaqi rha sāmaqrot na angān gloqāqa. Mamār iva ngānit kut-drir sage ama ruvek kārarhani i rha rhoqorākt.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Mārmargem

¹⁹ Ama qatnanaktpāmda nāvāt ama ngārhäktka ma Esia rhit tāk na arhā mārmargem sagem ngān.

Ma Akwila qā nā ma Prisila nākt sāvāt ama qatnanaktpāmda nāvā ina vātka rhit tāk na arhā mārmargem ama mor ngāt māni ma Engeska sagem ngān.

²⁰ Aurha ruavek moe narhe di rhit tāk na arhā mārmargem sagem ngān.

* **16:20** ngāni rhar sa ama qatnanaktpāmda moe i ngānit kārhäktgyām ne na ama mārmargem Na ama Grikkāna arha enge di rhangāt tāk ama enge di rhoqortāqya, mamār iva ngān des ama qunāga aa qāvālām sāvāt a ne nāvāt ama lat kārangātñi iva ngāni vop pa angāna sdām gane.

Mamār iva ngāni rhar sa ama qatnanaktpāmda moe i ngānit kārhäktgyām ne na ama mārmargem *.

²¹ Aingo ma Pol ngut sām dangāt tāk ama rhākne na ama mārmargem nā ngua rhākt marākt.

²² Mamār iva iaqākt kārak i qaku aa anga lavuqi sāvāt ma Engeska di qale qa vā ma Ngāmuqa aa rhāksārham. Aurha Engeska, mamār iva ngia ang!

²³ Mamār iva ma Engeska ma Jisas aa nāmsāvātki qali qi gem ngān.

²⁴ Gu lavuqi māni ma Jisas ma Kraiss diva qali qi gem ngān moe. Ngātki rhoqorākt.

Ma Koringäna 2

Ama Rhäväktäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin bä qosaqi sage ama qatnanaktpämda moe qararhani i qale rha namet ma Korin e vät ama ngärhätkka ma Akaia moe.

Qa säm ivakt iva rhi rhäkmu na ama vänbon na ama ligär nani aa mänmänäs iva bä ba ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem. Dä qosaqi nani a qa na rha iva rhat turäkt ta ama ruvek kärarhani i rhat ut ama inirqi mänguröp ama qatnanaktpämda. Ma Pol qa märhamän särhäm da na ama enge ama qrot ngät i nani a qa iva rhat dräm i iarhongäkt kärqärhong i qa säm irhong di nak pa qat tualat parhäm irhong nasot.

Arhani ama ruvek sa rha män mänguröp ama qatnanaktpämda e qararhani i rhat tair särhä ma Pol aa mämairäs angät krot i ama ngangga na qa. Rhat tamän i ma Pol maräkt di qät ta ama qatnanaktpämda e ma Korin arhä vänbon angät ligär bä ba nas bä äkt i ma Pol qat tamän masirhat sävät aa iar dä aa mämairäs angät krot.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ma Pol Qät Täväktäs Sävat Aa Iar Dä Aa Lat I Ama Ngangga Na Qa (1-7)

Sävat Ama Vänbon Bä Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem (8-9)

Ma Pol Qät Täväktäs Sävat Aa Qrot I Ama Ngangga Na Qa (10-13)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin

¹ Aingo ma Pol di ma Kraisa aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aa snängaqa. Bä qale aurha ruaqa ma Timoti rhe gem ngo.

Dä ngut säm dakt täkt ama abuk sagem ngän ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin bä sävät ama qatnanaktpämda moe qararhani i qale rha mät ama värhap pät ama ngärhätkka moe ma Akaia.

² Mamär iva ama nämäsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa ut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraisa diva qale ngät gem ngän.

Ma Ngämuqa Na Ama Matnärhäm Dä Na ama Sämaqrot

³ Mamär iva urhi nänsäs sage ma Ngämuqa qarakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa mamäk dä aa Ngämuqa. Bä ma Ngämuqa di ama Ngätmamäk kärakni i qat dräm gat tatnärhäm ut dä qät sämaqrot na ut bä qosaqi qa di ma Ngämuqa qarakni i qät lavuqi na ut pasägos. ⁴ Näkt kät sämaqrot na ut pasägos toqoräkt i qali lut da ama märän

angärha ron ivakt iva ut di mamär iva urhit sämaqrot nä iarhakt kärarhae i sa qale rha da arhä märän moe angärha ron nä iangärhäkt ama sämaqrot kärangät i sa ma Ngämuqa qa matnärhäm ut na ngät. ⁵ Inguna rhoqor ut i urhit ta ama märän masirhat nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Kraisa dä qosaqi nävät a qa di urhit ta ama sämaqrot ama mor ngät. ⁶ Bä ut don säda ama märän angärha ron divakt iva ngänit ta ama sämaqrot dä ama mumaiar. Bä qosaqi nga rhoqoräkt i ut ta ama sämaqrot divakt iva ngänit ta ama sämaqrot toqoräkt i qale ngän ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron nävät ma Kraisa toqor ut. ⁷ Näkt aiut di aut snängaqa ama qrot ka sävät a ngän iva as ngän dualat toqoräkt inguna ut dräm i ngät bä ngän don säda ama märän angärha ron doqor ut dä va qosaqi ma Ngämuqa qä sämaqrot na ngän doqor ut.

⁸ Aurha ruvek, nguat tamän nä rhangät täkt ama enge dinguna qaku nani a ut na ngän iva qaku ngänät dräm sävät ama märän gärangätäni i sa ut mon säda angärha ron e ma Esia. Inguna iangärhäkt ama märän di ama enges ngät mamär bä sa qaku mamär iva u rhän näva angät tpäs moe bä äkt i sa ut mu aut snäng iva urhi näp. ⁹ Bä sa vät iomäkt ama qäväläm dä ut nari imuk pät aut snängaqa di rhoqorne na ama ruqa qarakni i sa qa rha ama rhäksärhäm bä va rhi veng ga. Sökt di iomäkt ama qäväläm di äm ngä män ivakt iva qale ut namu ut snäng i mamär vät a ut nävät aut krot maräkt iva u rhän näva ama märän angät tpäs dap kinak pa ut nanakt nä ma Ngämuqa qarakni i qat taranas na ama ruvek nämät ama täpki iva qa rhatnärhäm ut. ¹⁰ Sa ma Ngämuqa qa mumaiar ut nämät iangärhäkt ama märän na ama täpki bä va qoki as kat tumaiar ut. Bä va qa di ut nanakt na qa iva saqi as kat täqäs tam ut toqoräkt. ¹¹ Näkt mamär iva ngän datnärhäm ut i ngäni nän sävät a ut ivakt iva ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rhat tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät ama modämne qarangätäni i sa qa von ut tam ngät nävät ama ruvek ama rhäqäp na rha arha nän.

Ma Pol Qa Qutsasorhane Na Aa Snängaqa

¹² Märmär gem ngo iva ngua rhamän särhäm ngän i nguat dräm mamär i sa ngua mualat na gua lat ba ama ruvek moe di nävät ama iska ama engätkki na qa dä ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong. Näkt iangärhäkt ama lat di qaku nävät ama ruvek nämäni ama ivätki arhä mädräm dap kinak nävät ma Ngämuqa aa nämäsävätki bä sa ngua mualat sävät a ngän doqoräkt masirhat. ¹³ Nguat tamän doqoräkt dinguna vä gua abukkina moe sävät a ngän dä sa nguat dräm ngut säm ama enge qarangätäni i

märmärsäs iva ngän des ngät dä qunäga vät a ngän sä ngät dä nani a ngo iva qunäga vät a ngän mamär sä ngät. ¹⁴ Mäqi inamäk äkt di sa arhani nävät a ngän sokt di qaku rhäm ngän moe di sa qunäga vät a rha mamär i gua lat sagem ngän di nak ama engäktki na ngät dä ama räkt ngät. Sokt di nguat nanakt iva qaku qale qale dä va qunäga vät a ngän mamär sä iangärhäkt ama lat. Näkt nga va rhoqoräkt i evär dä ma Engeska ma Jisas dä va mamär vät a ngo iva ngua rhamän i märmär gem ngo nävät a ngän dä qosaqi aingän diva ngän däman i märmär gem ngän nävät a ngo.

¹⁵ Inguna nävät iomäkt i sa nguat nanakt i sa märmär gem ngän nävät a ngo dä sa mäqi nani a ngo iva ngua rhet sagem ngän as toqoräkt narhoer iva nguat tet sae ma Masedonia. Vadi mai nga rhoqoräkt dä va ngäni rha ama matnärhäm maunmem. ¹⁶ Mäqi nani a ngo iva ngu nämäm närhäm ngän näkt nanokt nas säva ama ngärhätkka ma Masedonia bä qosaqi rhoqoräkt i evär däman ngo nae. Näkt pa ngän datnärhäm ngo nä iarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong iva sävät gua tmerhäs sae ma Judia. ¹⁷ Nga ngän du angän snäng i qaku mamär iva ngua rhuräkt mamär tä gu snängaqa sävät gua tmerhäs toqoräkt? Nga ngän du angän snäng i nguat dräm ngu qoar iva ngua rhualat nä guani näkt nasot dä saqi ngu qoar i qaku ngu namualat nä ini rhoqoräkt ama ruqa qärakni i qaku qat dräm ma Ngämuqa? ¹⁸ Qoki rhoqoräkt ma Ngämuqa qärakni i mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sa aa enge moe di mamär vät a ngän iva ngänät nanakt nä gua enge iva qaku ngu qoar iva ngua rhualat nä guani näkt nasot dä saqi ngu qoar i qaku ngu namualat nä ini rhoqoräkt. ¹⁹ Inguna ma Ngämuqa aa emga ma Jisas ma Krai kärakni i aingo näkt ma Silvanus näkt sävät ma Timoti di ut sameng sävät a qa mänguräp mä ngän di qaku qa män sa ama snängaiom ama udiom dap kinak ka män di sokt sa ama snängaqa ama sägäk.

²⁰ Inguna ma Ngämuqa aa enge moe na ama mumänaris di qoki ngät tu angät släqyige vät a nas nävät ma Krai bä äkt i nävät a qa dä urhi qoar i, “Ngäktki rhoqoräkt” sage ma Ngämuqa ivakt iva qä rha ama murhämeska. ²¹ Näkt ma Ngämuqa maräkt di qarak i qat tualat sä ut ut na ngän iva ut nanakt nä ma Krai ma ama qrot bä qosaqi sa qa armeng däman ut moe iva bä ba nas. ²² Näkt kosaqi ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut i qa von ut ta aa Qloqaqa ama Qunärqumärqa qärakni i sa qa mu qa väm ut ivakt iva ama muqunängi na qa i sa aa ruvek na ut.

²³ Sokt di ngu qoar i sa Ngämuqa di qat dräm i sa qaku ngu namet sae ma Korin di-

vakt iva qale ngu namärhamän särhäm ngän na ama enge ama qrot ngät. ²⁴ Ut tualat mänguräp mä ngän di qaku vadi va ut turäkt täm ngän ma ama qrot pä angäna iar na ama qatnanakt. Dap kinak ut tualat gem ngän ivakt iva märmär gem ngän inguna sa ngänät mair ma ama qrot mäni angän gatnanakt.

2

¹ Bä äkt i sa ngua muräkt iva qaku ngu namet sagem ngän ivakt iva qaku ngu navon ngän da anga enge anga qrot ngät kärangätni iva ngä rhäqäne sä ngän bä va airäs ngän. ² Inguna ngäkt bä ngua rhäqäne sä ngän bä airäs ngän dä saqi as kaku guavek anga ruvek kärarhani iva märmär gem ngo nävät a rha inguna ma sokt ngän gärrarhani i ngän dualat sä ngo iva märmär gem ngo. ³ Sa ngua säm doqoräkt sävät a ngän divakt iva rhoqoräkt iva ngua rhäm gem ngän dä varis kaku märmär gem ngo nävät a ngän gärrarhae i mai mamär iva ngäni säm ama märmärgem sävät gu snängaqa. Dap kosaqi ngua säm doqoräkt dinguna ngua mu gu snäng ma ama qrot iva ngän det mamär varhäm gua enge bä nävät iomäkt diva märmär gem ngo bä qosaqi rhoqoräkt dä va märmär gem ngän. ⁴ Nga säm sävät a ngän inguna sa airäs ngo masirhat bä qaku isiska määt gu snängaqa bä ngut nok inguna va qale rhoqoräkt i ngua rhäqäne sä ngän bä airäs ngän dap kinak pa ngua rhualat sä ngän iva ngänät dräm i gua snäng bät a ngän masirhat.

Mamär Iva Ngänit Kyiradeng Nä Qärakni I Qa Mualat Na Ama Lat Ama Vu Ngät Mänguräp Mä Ngän

⁵ Ngäkt bä aung nävät a ngän di sa qa mualat na ama lat ama vu ngät bä qa säm ama iräski di qaku sokt ka slava na ngo dap kosaqi qa slava na ngän moe. Va ngua rhamän sävät iaqäkt ama ruqa i sa qa slava na arhani nävät a ngän masirhat dap na arhani maqälak. Varis ngu natmärmäm sävät a qa na ama qrot ngät ama enge masirhat. ⁶ Näkt ama rhäqap na rha nävät a ngän di sa rha lu mamär nä iangärhäkt aa lat bä äkt i qoki mamär toqoräkt i sa qa rha angän däksärhäm.

⁷ Bä rhäkt di sa mamär iva ngäni rhong sävät a qa bä ngäni qyiradeng nä iangärhäkt aa lat dä va ngäni sämaqrot na qa inguna varis ama iräski ama mor qi qi namän näva aa uväs. ⁸ Bä nävät tom däkt dä ngu nän ngän ma ama qrot iva ngänit lavuqi na qa ivakt iva qa diva qä lu i as angäna snäng bät a qa.

⁹ Nga säm dangät täkt ama enge bä ba ngän divakt iva ngu siqut na ngän iva ngu lu ivar ngän det parhäm gu rhodröp mamär ura qaku. ¹⁰ Näkt aung anga ruqa qärakni

i ngäni qyiradeng na aa lat ama vu ngät di qosaqi aingo di ngu qyiradeng na ngät. Bä ngakt bä ngua qyiradeng na aung sa aa lat di sa ngua mualat toqoräkt dä ma Kraisa aa saqong dä qosaqi rhoqoräkt divakt iva nani ama märini bä ba ngän. ¹¹ Sa ngua mualat toqoräkt divakt iva ngua rhair särhä ma Sämgä i varis kä namon sae bä qä namusar na ut inguna sa ut dräm aa snängaqa i qat dräm gat tet toqoräkt.

Nävät Ma Kraisa Aa Grot Dä Ut Täqäne Dä Mamär Na Aa Lat

¹² Näkt ngätki i ma Engeska qa matnärhäm ngo bä sa isiska nanokt ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraisa toqoräkt i ngua män e mät ama värhäm ama mor äm ma Troas ¹³ sokt di qaku ngua rha ama bulap pät gu snängaqa inguna qaku ngua män bät gua ruaqa ma Taitus e. Bä äkt i ngua met daqule ama qatnanaktpämda äkt bä ngua met sae ma Masedonia.

¹⁴ Sokt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i sa vasägos dä qa rhoer nanokt ut bä nävät ma Kraisa aa qrot dä ut täqäne dä mamär na aa lat bä qosaqi nävät a ut dä sa ama mädräm sävät a qa angät tamaska ama mär qa di qat tet pät ama ivärhimek moe qärqämekni i ut tet e. ¹⁵ Inguna aiut di ut ma Kraisa aa rhamaska ama mär qa sage ma Ngämuqa mänguräp iarhakt kärarhae i sa qat tumaiaar ta bä qosaqi mänguräp kärarhani i sa qäbäskäbäs na rha. ¹⁶ Näkt bä ba ama ruvek kärarhani i sa qaku rhit ta ama mumaiaar di iaqäkt ama rhamaska di ama vu qa ama rhamaska na ama täpki. Dap bä bä iarhakt kärarhae i sa rhit ta ama mumaiaar di iaqäkt ama rhamaska di ama mär qa ama rhamaska na ama iar ama sok täm ngät.

Ngu lu auge di sa mamär vät a qa iva qat tualat na ama lat ama mor ngät toqoräkt? ¹⁷ Ma Ngämuqa qa mualat sä ut bä mamär vät a ut inguna aiut di qaku ut toqor ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i nani a rha iva rhi rha ama ligär nävät iomäkt i rhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge. Dap aiut di ma Kraisa aa latta na ut kärarhae i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut ivakt iva urhi sameng na ama sameng ama mär ngät da aa saqong.

3

Ama Latta Sä Ma Ngämuqa Aa Rharesbane Ama Iaräs Na Ngät

¹ Sa qaku urhit sek sä nas sa ama enge qärangätni i sa ngua säm a ngät sävät a ngän. Bä qosaqi qaku urhit läk nani anga abuqit nage arhani sagem ngän ura guait nagem ngän gärqitni i it ngät tamän i aurha lat di ama mär ngät. ² Inguna aingän di aurha abuqitnäki na ama mär ngät ama lat

kärqitnäki i sa ma Kraisa ka säm bäm itnäki pät aut snängaqa iva ama ruvek moe diva qunäga vät a rha sä itnäki dä va rhat tes pä m itnäki. ³ Näkt angäna iar di ngärhi sameng i aingän di ama abuqit nage ma Kraisa kärqitni i sa it ngärhi sameng sävät aurha lat kärqit i sa qaku qa säm a ngät na ama pen dap kinak ka säm a ngät nä ma Ngämuqa ama ngät däqäm ga aa Qloqaqa. Qaku qa säm a ngät pono vät ama abuqit kärqitni i na ama duliglem dap kinak ka säm a ngät pät ama abuqit kärqitni i na ama ruvek arhä snängaqa.

⁴ Bä aiut di sa ut nanakt nävät ma Kraisa ngätki nä iangärhäkt aurha enge rhoqoräkt dä ma Ngämuqa aa saqong. ⁵ Näkt aiut di qaku mamär vät a ut iva urhi qoar i sa ut mualat nä guani sokt nävät aut krot maräkt dap kinak ma Ngämuqa sa qa von ut ta ama qrot ivakt iva u rhualat nä ianiäkt. ⁶ Bä qa di qarak i qa mualat sä ut iva mamär vät a ut iva u rhän i ama latta ba aa rharesbane ama iaräs na ngät kärangätni i sa ngä män nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dap kaku ngä män näva ama Muräkt kärangätni i sa rha säm a ngät. Inguna ama Muräkt di ngärhi veng ama ruvek dap kinak ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qät bon ama ruvek ta ama iar.

⁷ Ama Muräkt nage ma Moses kärangät i sa ma Ngämuqa qa säm a ngät pät ama duliglem di ngä män sa ama täpki bä qosaqi ngät di ngä män sa ama murhämeska qärakni i qa ong ma Moses aa saqongait bä qaku mamär vät ama Israelqäna iva rhi nalu it näkt nasot dä rhäktäksot na qa. ⁸ Bä äkt i ngakt bä rhoqoräkt dä nga va qaku ama Qloqaqa aa lat ngä rhän sa ama enges ka mamär ama murhämeska vät ama Muräkt angät murhämeska aa uväs? ⁹ Inguna ngakt bä sa mudu di ma Ngämuqa aa Muräkt kärangätni i ngät dän sa ama rhäksärhäm di angärha anga murhämeska dä sa rhäkt di ngätki iva ama lat kärangätni i ngät tualat sä ut iva u rhän i ama räktta na ut di angät murhämeska diva ama enges ka mamär. ¹⁰ Ngätki i rhom däkt di sa äm ngärhi sameng mamär i ianiäkt kärqäni i mudu sa ini angät murhämeska di rhäkt di sa ini ngä män i qaku ini angärha anga murhämeska inguna nävät ianiäkt kärqäni i rhäkt di ini ngä ervät sä ini angät murhämeska. ¹¹ Inguna ngakt bä ianiäkt kärqäni i mudu di rhäktäksot nä ini di sa ini ngä män sa ama murhämeska dä sa ngätki iva ianiäkt kärqäni iva qali lini mas diva ini angärha anga murhämeska ama enges ka mamär.

¹² Bä aiut di ut tamän bät tangät täkt ama enge na ama qaräräk inguna ut nanakt i ngätki na ngät toqoräkt. ¹³ Dap aiut di qaku ut toqor ama Moses kärakni i qa mu ama bauläm särha aa saqongait ivakt iva qale

ama Israelqäna rhi nalu i ama murhämeska di sa rhäktäksot na qa. ¹⁴ Sokt di iarhakt ama Israelqäna di ama qrot arhä väs inguna qoki as täkt di nga rhoqoräkt i rhat tes pa ama mru ngät ama rharesbane dä iomäkt ama bauläm gärqomni i mudu äm ngä ong ma Moses aa saqongait di qoki as äm ngärhi ngäng arhä saqongitnäk. Inguna sokt nävät ma Kraiss maräkt dä va ma Ngämuqa qa rhät iomäkt ama bauläm nae nävät sävetka aa saqongait.

¹⁵ Bä naimäk äkt bä sarhäkt sävät tangät täkt ama rhodäm di vät ama qäväläm gärqomni i rhat tes pä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä sa ama bauläm ngärhi ngäng arhä snängaqa. ¹⁶ Sokt di nga rhoqoräkt i sävetka qä rhong sävät ma Engeska dä ma Ngämuqa qat tät iomäkt ama bauläm nae nävät aa snängaqa. ¹⁷ Näkt ma Engeska di ama Qloqaqa na qa bä qoe nai i qale ma Engeska aa Qloqaqa e di sa isiska äkt. ¹⁸ Bä aiut moe qararhae i qaku ama bauläm ngärhi ngäng aut saqongitnäk di sa ut lu mamär nä ma Engeska aa murhämeska dä sa ama qutsasorhane ngät dän bät a ut bä ut dän mamär bä nak as u rhan mamär toqor ma Jisas. Inguna rhangät täkt ama lat di ngät dän nage ma Engeska qaräkni i ama Qloqaqa.

4

Ama Sameng Ama Mär Ngät Angät Ner- aqa

¹ Dä soknga ut mair ma ama qrot dap kaku urhit kut na nas dä rhangät täkt ama lat angärha ron gängäng i sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät nävät aa lavuqi. ² Bä qaku ut tualat parhäm ama is ama ngaip ngät ura ama qluqi vät angät tpäs. Dä sa qaku ut nairas ta ama ruvek ura urhi siqut i urhi iras täm dä nä ma Ngämuqa aa enge i urhit näpgoer na ngät maos maos dap kinak pasägos di urhi su rha maräkt ta ama engätki bä ut tualat toqoräkt ivakt i va qaku mamär vät aung i va qä rhäksärhäm ut nä guani inguna ut dräm i sa ma Ngämuqa qat lu aurha lat. ³ Näkt ngäkt bä qäqi iangärhäkt ama sameng ama mär ngät kängäng i urhi sameng na ngät di qaku qunäga vät a ngät di sokt iarhakt qararhae i mungsäs sä rha di iarhakt qararhae i qaku qunäga vät a rha sä ngät.

⁴ Bä ama ruvek toqoräkt di sa ma Sämgä ama narhoerqa na qa nämäni rhakt täkt ama ivätki di sa qa väsdät mät arhä mädräm ivakt i va qale qunäga vät a rha sa ama sameng ama mär ngät nä ma Kraiss aa murhämeska iaqäkt karak i ma Ngämuqa aa iauski. ⁵ Bä nga rhoqoräkt dä aiut di qaku urhi sameng sävät a nas dap kinak aut sameng di rhoqortäqya, ma Jisas ma Kraiss

di ma Engeska. Bä qosaqi angäna latta na ut pa angäna rem bä ba qa. ⁶ Inguna ma Ngämuqa iaqäkt karak i sa qa qoar toqortäqya, “Mamär i va ama neraqa qä sen bit näva ama bängangit angät tpäs” di sa qa sen mät aut snängaqa ivakt i va urhi lu ama neraqa na ama mädräm sävät ma Ngämuqa aa murhämeska qaräkni i qale qa vät ma Jisas ma Kraiss.

Ama Mämägän Mät Ama Kain Na Ama Bänbänqi

⁷ Sokt di aiut di ut toqor ama kain gängängätni i sa rha mualat na ngät na ama bänbänqi bä ama mämägän nga e mät ngät ivakt i va ama ruvek ti lu i ama mor ngät ama qrot mamär di sa ngät dän nage ma Ngämuqa dap kinak kaku ngät dän nagem ut. ⁸ Bä aiut di ut don säda ama märän masirhat angärha ron sokt di iangärhäkt ama märän di qaku ngät dän näva aut pä. Bä qosaqi sai rhoqoräkt i qaku ut dräm i va u rhualat toqor mäniekt dä sa qaku ut nari i urhit kut na nas. ⁹ Näkt pät ama qävälap kärqapni i ama ruvek ti sangäm na ut mavängam dä sa ut dräm i sa qaku ma Ngämuqa qä namet daqule lut. Bä vät ama qävälap kärqapni i ama märän ngärhi rharpus na ut dä saqi ut taranas bä ut mair. ¹⁰ Bä vasägos dä urhit ta ma Jisas aa tñäpki vät aut släqyiglang ivakt i va ma Jisas aa iar di ama ruvek ti lu ngät pät aurha iar bä va qosaqi qunäga vät a rha sä ngät. ¹¹ Inguna aiut qararhae i sa ut däqäm di vasägos di rhit bodäm ut sämät ama tñäpki nävät ma Jisas ivakt i va ama ruvek ti lu aa iar vät aut släqyiglang gängiglangni i va iglang ngärhi nöp. ¹² Bä nävät tangät täkt ama lat dä sa ama tñäpki di qiat tualat päp ut dap aingän di sa ama iar ngät tualat päp ngän.

¹³ Aiut di aut katnanakt di ngät toqor iaqäkt aa qatnanakt karak i sa qa säm ama enge gängängätni i ngät tamän doqortäqya, “Sa nguut nanakt bä äkt i sa ngua märhamän” dä soknga aiut di ut nanakt bä äkt i qosaqi ut tamän ¹⁴ inguna sa ut dräm i iaqäkt karak i qa märanas nä ma Jisas ma Engeska nämät ama tñäpki diva qosaqi qa rhäranas na ut ut nä ma Jisas bä va qä rhal ut na ut ngän bä va qali lut gem ga va aa qaranas. ¹⁵ Bä rhangät täkt ama märän gängängätni i sa ut don säda angärha ron di ngät dän ivakt i va ngät tatnärhäm ngän ivakt i va nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa namsävätki di qit tük päp ama ruvek masirhat bä masirhat mamär dä sa va iarhakt di rhat tes ama mär masirhat sagem ga bä va qät ta ama murhämeska.

¹⁶ Bä äkt i sa aiut di qaku urhit kut na nas dap kinak ut mair ma ama qrot. Näkt nämä dä qärgiglang aut släqyiglang di sa mava-mava nä iglang sokt di vasägos dä sa ma

Ngāmuqa qāt sāmaqrot na ut imuk pāt ut snāngaqa. ¹⁷ Inguna rhangāt tākt ama mārān gārāngātni i ngāt dān bāt a ut kārangāt iva qale ngāt sokt pāt ama qāvälām ama qot ām mamār di sa ngārhit tākmu na ut nani ama enges ka mamār ama sok tām ga ama murhāmeska. Bā iaqākt ama murhāmeska diva qa rhuulat sa aut mārān bā va ama gaini na ngāt mamār. ¹⁸ Bā ākt i sa qaku ut tu ut snāng sāvāt iarhongākt kārqārhong i mamār vāt a ut iva urhi lu irhong dap kinak ut tu ut snāng sāvāt kārqārhongni i qaku mamār vāt a ut iva urhi lu irhong. Ut tualat toqorākt dinguna qārquārhong i mamār vāt a ut iva urhi lu irhong di iarhongākt di qaku ama sok tām irhong dap kārqārhong i qaku mamār vāt a ut iva urhi lu irhong di ama sok tām irhong.

5

Ama Iar Na Rhāvuk Nāda Ama Usāpki Arha Ron

¹ Nākt ut tu ut snāng doqorākt inguna ut drām i ngakt bā aut slāqyiglēng gārquiglēngni i iqlēng doqor ama māmaivām ama me ngāt kārangātni i ngāt narhe nāmāni ama ivātki di sa qābās nā iqlēng dā sa ut drām i aurha vātka di qa e qarākni i qa nage ma Ngāmuqa. Iaqaqt ama vātka di qaku ama ruvek ta mualat na qa dap kinak ka di ama sok tām ga qarāki i qale qa da ama usāpki arha ron. ² Inguna vā rhangāt tākt ama māmaivām di sa qaku mārām gem ut dap nani a ut masirhat i vadi va ma Ngāmuqa qa rhonmāt pāt a ut na ama vātka qarākni i rhak pono da ama usāpki arha ron. ³ Nākt ngakt bā va qa rhonmāt pāt a ut na qa dā sa va qaku qali lut i ama vlevel a ut.

⁴ Inguna rhoqorākt i as kali lut pā rhangāt tākt ama māmaivām di qaku mārām gem ut bā rhangāt tākt di ngārhit bon ut ta ama mārān. Nak kop kaku sokt nani a ut iva qali lut sañis na anga slāqyige dap kinak nani a ut masirhat iva ma Ngāmuqa qa rhonmāt pāt a ut na ama slāqyiglēng gārquiglēngni iva qaku iqlēng ngā nañāp. ⁵ Nākt iaqākt kārak i sa qa rhākmu na ut iva qoki nani iangārhiākt ama lat di ma Ngāmuqa bā sa qa von ut ta ama Qloqaqa ama Qumārquarqa ivakt iva ut drām iva qa rhuulat toqorākt.

⁶ Bā ākt i vasāgos dā sa ut nanakt nā ma Ngāmuqa ma ama qrot toqorākt. Nākt sa ut drām i vāt ama qāvälām gārquomni i qali lut māt ama slāqyige di sa qali lut sañis nā ma Engeska ⁷ inguna rhoqorākt i as kali lut te di ut dāqām bā ut tualat nāvāt ama qatnanakt dap kaku ut dāqām nāvāt iomākti i sa ut lu iarhongākt kārqārhong iva irhong ngā rhān nasot. ⁸ Bā sa ut nanakt nā ma Ngāmuqa ma ama qrot toqorākt bā nani a ut masirhat iva u rhet daqule ama slāqyige bā va u rhet sage

ma Engeska ivakt iva qali lut ut na qa. ⁹ Bā nāvāt iangārhiākt moe dā sa urhi siqut iva urhit sām ama mārāmēng sāvāt aa snāngaqa na aurha iar toqorākt i qali lut te māt ama slāqyige ura rhoqorākt i sa ut met daqule ige. ¹⁰ Inguna ut moe diva ut mair dā ma Kraisa aa māmuğunās na ama matnāvāmne angāt saqong ivakt iva ut moe asāgāk asāgāk diva sāvētkā qā rha ani qarāqni i qoki mamār vāt ama lat kārangātni i ama mār ngāt ura ama vu ngāt kārangāt i sa qa mualat na ngāt te rhoqorākt i as kale qa māt aa slāqyige.

Ama Lat Kārangātni Iva Urhi Sameng I Mamār Iva Ama Ruvek Ta Rhān I Sāgāni Na Rha Rhi Nā Ma Ngāmuqa

¹¹ Bā nāvāt iomākt dā sa urhit kutdrir sage ma Ngāmuqa bā urhit len ga bā ākt i urhit tāslāp pāt arhani ama ruvek ma ama qrot iva rhi vodām mes sagem ga. Sa ma Ngāmuqa qat drām a ut mamār i aiut di ut toqorākt bā nguat nanakt i qosaqi ngān di imuk pāt angān mungāsñāng di sa ngānāt drām i aurha iar di ngāt toqorākt. ¹² Nākt saqi as ut tamān sārham ngān i qaku ut tair na nas dap kinak aiut di ut tualat ivakt iva mamār vāt a ngān iva ngān damān na ama enge ama mār ngāt sāvāt a ut bā va ngān duqunāga vāt iarhakt kārarhae i rhat tair na nas sa arha lat kārangātni i ama ruvek tat lu ngāt dap kaku rhā iarhongākt kārqārhong i qali lirhong e māt arhā snāngaqa.

¹³ Inguna ngakt bā ama ruvek di rhat lu gua lat bā rhat tu arhā snāng i sa guani na ngo dā sa mamār iva ngānāt drām i nak gua lat toqorākt divakt iva ngut sām ama mārāmēng sage Ngāmuqa. Dap qosaqi ngakt bā ngānāt lu iangārhiākt gua lat bā ngān du angān snāng i ngāt di ngāt dān nāvāt ama mār qa ama snāngaqa dā sa nani a ngo iva ngānāt drām i iangārhiākt ama lat di ngāt bā ba ngān ivakt iva ngāt tatnārham ngān. ¹⁴ Bā ma Kraisa aa lavuqi di qiat tualat sā ut iva ut tualat parhām aa snāngaqa inguna ut nanakt i sa akni ama ruqa qa ñāp sādaver ama ruvek moe dā soknga nāvāt iomākt dā sa ut moe ama qatnanakt pāmādi di qosaqi sa ut ñāp ut na qa. ¹⁵ Nākt ka di sa qa ñāp sādaver ama ruvek moe ivakt iva aiut ama qatnanakt pāmādi qararhani i rhat dāqām diva qaku qale rha bā rhat tualat na ama lat kārangātni iva ngārhit sām ama mārāmēng sāva arhā snāngaqa dap kinak pa rhat tualat na ama lat bā ba qa iaqākt kārak i qa ñāp nākt saqi ma Ngāmuqa qa māranas na qa nāmāt ama tñāpki ivakt iva nani ama mārini bā ba rha.

¹⁶ Bā ākt i rhākt di sa qale ut lu ama ruvek toqor ama ruvek nāmāni rhakt tākt ama ivātki i rhat drām dat lu rha i rha rhoqorākt. Nākt mudu di sa ut lu ma Kraisa toqorākt sokt di as kaku ut lu qa rhoqorākt. ¹⁷ Bā ngā

rhoqorākt di ut drām doqortāqyia, ngakt bā aung anga ruqa di sa sǎgāni na qa qā nā ma Kraiś dā sa iaqākt ama ruqa di ama iarās na qa. Bā aa lat ama mru ngāt di sa ngā met nae bā rhāksot na ngāt dap ama iarās na ngāt ama lat di sa ngā sām sava aa iar. ¹⁸ Nākt tangāt tākt moe ama lat kārangātni i sa ngā māranas pā sāvetka rhoqorākt aa iar di ngāt nage ma Ngāmuqa iaqākt kārak i nāvāt ma Kraiś dā sa qa sām ama sǎgāni na ut ut nā ma Ngāmuqa. Nākt sa ma Ngāmuqa qa von ut ta ama lat kārangātni iva urhi sameng i mamār iva ama ruvek ta rhān i sǎgāni na rha rhi na qa.

¹⁹ Ama rharimini sǎ iangārkhākt ama lat di rhoqortāqyia, nāvāt ma Kraiś dā sa ma Ngāmuqa qat tu ama ruvek nāmāni ama ivātki iva sǎgāni na rha rhi na qa bā vāt iangārkhākt aa lat dā sa qaku qāt tāksārham da vāt arha lat ama vu ngāt angāt tpās nākt kosaqi qat nanakt na ut sa ama lat kārangātni iva urhi sameng i mamār iva ama ruvek ta rhān i sǎgāni na rha rhi na qa. ²⁰ Dā soknga sa ut mair sǎ iangārkhākt ama lat bā bā ma Kraiś bā ma Ngāmuqa di qā nān ama ruvek ma ama qrot nāvāt a ut iva rha rhān iva sǎgāni na rha rhi na qa. Bā ākt i urhit tāslāp pāt a ngān ma ama qrot nāvāt ma Kraiś iva ngān dualat toqorākt. ²¹ Nāma dā sa ma Kraiś di qaku qa mualat na anga vuini sokt di sa ma Ngāmuqa qa mualat sǎ qa bā qa mǎn doqor ama vu qa mas ama ruqa nāvāt aurha vuirhong. Ma Ngāmuqa qa mualat toqorākt ivakt iva mamār vāt a ut iva urhān i aa ruvek kārarhani i ama rāktta na rha da aa saqong.

6

¹ Nāvāt kārangātni aurha lat ut nā ma Ngāmuqa dā sa ngu nān ngān ma ama qrot iva nga rhoqorākt i sa ngān da ma Ngāmuqa aa nǎmsāvātki dā va qale ngān nasām ama mǎnmānini na qi. ² Inguna ma Ngāmuqa qa qoar toqortāqyia,

“Vāt ama rhākmamār ām ama qāvālām gem ngo dā sa ngua nari ngān
dā vāt ama qāvālām na ama mumaiar
dā sa ngua matnārham ngān.”

As ngāni lu i rhom dākt ama qāvālām di ama rhākmamār ām i rhom dākt ama qāvālām di ama qāvālām na ama mumaiar.

³ Nākt kaku ut namualat na anga lat kārangātni iva ngā rhāqāne sa ama ruvek iva qale rhat nanakt nā ma Kraiś ivakt iva aurha lat di isika māt ngāt dā qaku ama ruvek ti nalu guani qārquāni i qaku marākt nā ini vāt a ngāt. ⁴ Sokt di vāt kārangātni aurha lat moe di sa iangārkhākt ama lat ngārhi sameng i aiut di ma Ngāmuqa aa latta na ut mamār qārarhani i rhat tualat pa aa rem.

Bā vasāgos di mānadin bāt a ut i qali lut ma ama qrot bā ut tāqāne dā mamār toqorākt i ama ruvek ti slava na ut dā da ama mārān dā ama siqutsiqut ama mor ngāt angārha ron. ⁵ Sai dā ama ruvek ti arhāktgyām sǎ ut bā rhat tu ut pa ama tpāskiarharhāng. Bā arhani di rhat tuinirqi māngurāp mā ut ut na ama ruvek bā vasāgos di ut tualat masirhat bā ma Ngāmuqa bā sa qaku urha anga qrot. Dā qaku urhi mānatām mamār nāva ama bāngang dā sa anoeng mā ut. ⁶ Nākt aurha lat di ama qumārquār ngāt dā ma Ngāmuqa aa saqong bā ma Ngāmuqa qāt bon ut ta ama mādrām ivakt iva ut tualat na ama lat kārangātni i nani a qa na ngāt. Dā qali lut sa ama bulap bā ut tualat na ama mār ngāt ama lat sāvāt ama ruvek moe. Dā nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārquārqa aa qrot di sa ut tualat nā iangārkhākt ama lat moekt bā qosaqi ut tualat sa ama lavuqi ama engātki na qi sāvāt ama ruvek moe. ⁷ Dap urhi sameng na ama engātki sāvāt ma Kraiś dā ma Ngāmuqa qāt bon ut ta ama qrot bā urhi sameng. Bā dā iangārkhākt aurha lat angārha ron di ut sangar māt ama ulaqi at kārhong māt au rhākt kārqārhongni i na ama rākt ngāt ama lat.

⁸ Bā sa ut tualat toqorākt i nāma dā ākt bā ama ruvek tit kutdir sāvāt a ut ura qaku ura rhat tamān mava na ut ura rhat sek sǎ ut na anga enge ama mār ngāt. Ama ruvek di rhat tu arhā snāng i ama irasmāta na ut dap kinak ama engātkinarha na ut. ⁹ Arhani ama ruvek di rhat drām a ut i aiut di ma Ngāmuqa aa latta na ut dap kinak arhani di qaku nani a rha iva rhat nanakt toqorākt. Bā arhani ama ruvek di nani a rha iva rhi veng ut sokt di as ngāni lu i ut dāqām. Bā sai di ama ruvek ti sangām na ut sokt di qop kaku rha veng ut. ¹⁰ Bā sai dā sa airās ut sokt di vasāgos dā sa mārmar gem ut masirhat. Bā qali lut toqor ama ruvek kārarhani i ama tlāk ta sokt di ut tualat sa ama rhāqāp na rha ama ruvek bā sa māmāgān sǎ rha masirhat. Bā ngātki i qaku aurha anga qārhong masirhat sokt di ma Ngāmuqa qāt bon ut tā iarhongākt moe.

¹¹ Sa ut mārhamān marākt sārham ngān ama Koringāna dā sa urhi qoar na ngān i aurha snāng bāt a ngān masirhat. ¹² Nākt aiut di qaku ut tualat na anga lat sāvāt a ngān gārangātni i ngārhi sameng i qaku aurha snāng bāt a ngān dap kinak aingān angāna lat sāvāt a ut di ngārhi sameng i qaku angāna snāng bāt a ut. ¹³ Bā ngut sām sāvāt a ngān doqor qre i ngut sām sāvāt ngua es i mamār iva angāna snāng bāt a ut toqor ut i sa urha snāng bāt a ngān.

Ma Ngāmuqa Ama Ngātdāqām Ga Aa Vātki

¹⁴ Mamār iva qale sǎgāni na ngān ngān na ama ruvek kārarhani i qaku rhat nanakt

nä ma Kraiss. Inguna ngu lu va sirhäkt di mamär iva sägäni na ama ruvek ama räkt ta arha lat ngä na ama ruvek kärarhani i qaku ama räkt ta arha lat toqor mäniekt? Ura nga mamär vät ama neraqa qä na ama bängägi iva qali liom mamär gem ne? ¹⁵ Ngu lu va sägäni nä ma Kraiss kää nä ma Belial toqor mäniekt ura va sägäni na aung anga qatnanaktpämga qä nä iaqäkt käräk i qaku qat nanakt toqor mäniekt? ¹⁶ Nga mamär vät ma Ngämuqa aa vätki qi na ama iaus kärangättni i sa ama ruvek ta mualat na ngät iva ngärhi rhases ba ne? Inguna sa aiut di ma Ngämuqa ama ngätääqäm ga aa vätki na ut bä iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qarangättni i ngät tamän doqortäqya,

“Va qale ngo ngu na rha bä va nguät tet mänguräp mä rha näkt pa aingo diva arhä Ngämuqa na ngo bä rha diva gua ruvek na rha.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt dä sa va ngän det daqule iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama vuirhong näkt ma Engeska qä qoar iva ngäni anüis na nas näväm dä näkt pa qale ngänit täk päät kärqärhongni i ama qävu irhong dä sa va ngu ar sä ngän sagem mes.”

¹⁸ Bä qosaqi ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt käräk i ama qrot moe angät tarebäm ga qoar toqortäqya,

“Va aingo diva angän mamäk na ngo näkt pa aingän diva ngua es na ngän.”

7

¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, ma Ngämuqa di sa qa von ut tä iangärhäkt ama mumänaris dä soknga mamär iva urhi qumär aut släqyiglang dä aut kloqaqa sä iarhongäkt moe qarqärhong i qaku ama mär irhong. Bä mamär iva urhit kutdrir sage ma Ngämuqa bä va u rhän i ama qumärqumärta na ut mamär da aa saqong.

Ma Pol Aa Märmärqem

² Mamär iva angäna snäng bät a ut. Sa qaku ut mualat na anga lat kärangättni i qaku ama räkt ngät sävät aung nävät a ngän dä qaku ut musar na aung nävät a ngän dä qaku ut ta guani nage aung nävät a ngän nävät ama iräski. ³ Näkt kaku ngua märhamän bät iangärhäkt ama enge ivakt iva ngu sämäqulu na ngän inguna sa qre ngua qoar na ngän i gua snäng bät a ngän masirhat i näma dä äkt bä ngu näp ngu na ngän ura nguät däqäm ngu na ngän. ⁴ Aingo di nguät tamän na ama qraräk särhäm ngän dä märmär gem ngo masirhat nävät a ngän. Sa ngän sämaqrot na ngo mamär bä näma dä

ut mon säda ama märän angärha ron sokt di märmär gem ngo masirhat.

⁵ Bä nga rhoqoräkt i ut mon sae ma Masedonia dä sa qaku mamär iva mae vät a ut mamär bä vät ama ivärhimek moe qarqämekni i sa ut tet päät imek di sa ama märän ngä män bät a ut i ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut dä qänäskänes ut masirhat sävät a ngän moe. ⁶ Sokt di ma Ngämuqa qaräkni i qät sämaqrot nä iarhakt kärarhae i qale rha sa ama qänäskänes di sa qa sämaqrot na ut nä ma Taitus aa mänmänäs. ⁷ Näkt kaku sokt aa mänmänäs ngä sämaqrot na ut dap kosaqi angän sämaqrot bä ba qa ngä sämaqrot na ut inguna sa qa qoar na ut i nani a ngän masirhat iva ngäni lu ngo qosaqi airäs ngän masirhat nävät a ngo i qänäskänes ngän bä nani a ngän iva ngän datnärhäm ngo. Bä sa nga ma Taitus ka qoar na ngo nä iarhongäkt dä sa märmär gem ngo masirhat.

⁸ Bä ngätkti i sa gua abuk kia mäqäne sä ngän bä airäs ngän sokt di rhäkt di sa qaku nguät tu gu snäng i qaku ama märäm doqoräkt i sa ngua rhäk na qi sagem ngän. Dap mäqi di sa ngua mu gu snäng doqoräkt dinguna ngua lu i iaqyäkt angäna iräski. Sokt di nak kop airäs ngän bät ama qäväläm ama qot äm. ⁹ Bä rhäkt di sa märmär gem ngo masirhat di qaku nävät iomäkt i nak kop airäs ngän nävät angäna lat dap nguna nävät iomäkt i sa airäs ngän bä ngän näpgoer na nas. Inguna sa ngän nari ama iräski qaräktni i ma Ngämuqa qa mu qi da angäna ron ivakt iva ngäni rhong sävät a qa bä äkt i rhoqoräkt di sa qaku ut slava na ngän. ¹⁰ Ama iräski qaräktni i ma Ngämuqa qät bon däm gi di qiat tualat sa akni ama ruqa iva qä näpgoer na nas bä nasot dä iangärhäkt ama lat na ama rhitnäpgoernanas di ngärhi rhoer nanokt ka säda ama mumaiar angärha ron. Bä qaku aung gäarakni i sa airäs ka nävät iomäkt. Sokt di ama iräski qaräktni i nak kop ki rhoqor ama ruvek narhe nämäni ama vätki arha iräski di qit sa ama tñäpki.

¹¹ As ngäni lu i nävät iaqyäkt ama iräski nage ma Ngämuqa dä sa nani a ngän masirhat iva ngän dualat na ama lat ama räkt ngät. Bä va ngäni qur ma Ngämuqa i sa ngän mualat na ianiäkt kärqäni i sa nani a qa iva ngän dualat nä ini. Bä uraqi da angäna ron sävät ama lat kärangättni i sa ngä män mänguräp mä ngän bä qänäskänes ngän masirhat. Näkt nani a ngän masirhat iva saqi as ngäni lu ngo dä qosaqi nani a ngän iva ama räkt ngät ama rhäksärhäm ngä rhän sä mänguräp mä ngän. Bä nga rhoqoräkt i sa ngän mualat nä iangärhäkt ama lat moekt dä sa ngän gur a ngo i sa ngän mualat maräkt. ¹² Sa ngua säm bä iaqyäkt ama abuk divakt iva qaku sävät iaqäkt käräk i qa mualat na ama lat ama vu ngät ura sävät akni qaräkni i qa mualat

na ngät sävät a qa dap kinak ngua säm bäm gi sävät a ngän divakt iva ngän des pä m gi dä va ma Ngämuqa qa rhuqunäga vät a ngän i ngätkki i sa ngänit kutdrir sävät a ut. ¹³ Bä nävät iangärhäkt angäna lat sävät a ut dä sa ut ta ama sämaqrot.

Näkt kosaqi savono sävät iomäkt angärha rhäng dä sa mär gem ut masirhat toqoräkt i ut lu ma Taitus i märmär gem ga dap kaku airäs ka inguna qa lu qärangätni angäna lat ama mär ngät sävät a ut. ¹⁴ Bä ama enge qärangätni i sa ngua qoar na qa na ngät sävät angäna lat ama mär ngät di sa qaku aqlus pä t ngo i sa ngua märhamän särhäm ga na ngät. Nak kop toqor inamäk i sa ut tamän särhäm ngän nä iarhongäkt moe qärqärhong i sa ama engätkki nä irhong dä qosaqi rhäkt dä iangärhäkt aurha enge sävät a ngän bä bä ma Taitus di ama engätkki na ngät. ¹⁵ Näkt sa rhäkt di aa snäng bät a ngän masirhat nävät iomäkt i sa ngän met parhäm iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngua von ngän iva ngän dualat na ngät bä qosaqi iomäkt i sa ngän slamär ngäna ar sä qa na ama qutdrir. ¹⁶ Bä rhäkt dä sa märmär gem ngo masirhat inguna nguat nanakt na ngän maengätkki iva ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i ma Ngämuqa nani a qa iva ngän dualat nä irhong.

8

Ama Enge Na Ama Rhäsläp Sävät Iomäkt Iva Rhit Bon Masirhat Nävät Ama Märmärgem

¹ Gua ruavek, rhäkt di nani a ut iva u rhuqunäga vät a ngän sävät ma Ngämuqa aa nämäsävätki qärakti i sa qa von dä m gi bä ba ama qatnanaktpämda nämät ma Masedonia ² inguna vät ama qäväläm gärqomni i ama mor ngät ama märän ngät dän bät a rha bä ngärhi siqt na rha dä sa iarhakt ama qatnanaktpämda di nak kop märmär gem da masirhat. Bä nämä dä rha di ama tläk ta sokt di nävät arhä märmärgem dä sa rha von arhani ama qatnanaktpämda masirhat ta ama ligär nagem mes. ³ Bä ngo di sa nguat dräm iangärhäkt arha lat bä äkt i mamär vät a ngo iva nguat tamän särhäm ngän i sa rha von da ama ligär varhäm arhä snängaqa maräkt i rha von da rha ama ligär qärangätni i nga e gem da dä qosaqi rha von da rha angätni qärangätni i qop as ngät se varhäm arhä snängaqa. ⁴ Dä qäqi rha nä n ut ma ama qrot iva urhi rhares pä t arha rhäng iva rhit bon da ama matnärhäm bä ba ama qatnanaktpämda. ⁵ Ngua mu gu snäng iva rhi von da anga gaini nämäni arhä ligär sokt di nak ta von da ama ligär masirhat mamär. Narhoer di sa rha vodäm mes sage ma Engeska näkt nasot dä rha vodäm mes sagem ut i rhat tualat na ama lat kärangätni

i nani ma Ngämuqa iva rhat tualat na ngät sävät a ut.

⁶ Ma Taitus di iaqäkt kärakni i qa matnärhäm ngän bä ngän nasäng i ngän durhämne na ama ligär qärangätni iva angän bänbon na ngät bä äkt i sa ut nä n ga ma ama qrot iva qa rhatnärhäm ngän iva ngäni sot nä iangärhäkt angäna lat toqoräkt kärangätni i ngät dän nävät angän nämäsävätki. ⁷ Bä rhäkt di sa ngän dualat mamär na ama lat i sa ngänät nanakt mamär nä ma Ngämuqa dä ngäni sameng na aa enge mamär dä ngän dualat nävät ama mädräm ama mär ngät dä qale ngän ma ama qrot na ama märmärgem. Bä qosaqi sa ngän dualat mamär sa ama lavuqi sävät arhani varhäm aut tisu bä ba ngän. Bä rhäkt di qosaqi mamär iva ngän dualat mamär masirhat nä rhängät täkt angäna lat bä ba ama qatnanaktpämda.

⁸ Näkt kaku nguat tamän särhäm ngän ma ama qrot ivakt iva ngän dualat toqoräkt. Sokt di sa ngua lu arhani arhä lavuqi ama mor qi sävät ama tläkta bä rhängät täkt gua enge diva ngärhi siqt na ngän ivar aingän di rhoqor ta sä angän lavuqi ura qaku. ⁹ Inguna sa ngänät dräm i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa nämäsävätki sävät a ngän i nämä dä sa qa di ama qärhong bät a qa sokt di qa män i ama tläqa na qa ivakt iva nani ama märini bä ba ngän ivakt iva nävät iaqäkt aa tläqa dä sa va ngän dän i ama qärhongbärharha na ngän.

¹⁰ Rhak mane ama quiaqa di aingän di sa ngän nasäng iva ngän durhämne na ama ligär bä ba ama qatnanaktpämda inguna nani a ngän iva ngän dualat toqoräkt. Bä rhäkt diva ngu qoar na ngän sävät ama lat kärangätni i nguat tu gu snäng iva ama märäm gem ngän doqoräkt iva ngän dualat na ngät. ¹¹ Dä rhäkt di sa mamär iva ngäni sot na ama lat mamär qärangätni i sa ngän nasäng na ngät iva qoki rhoqor angän snängaqa ama qrot ka iva ngän datnärhäm bä va ngän dualat toqoräkt parhäm angän mämgän. ¹² Inguna ngakt bä nani aung nävät a ngän iva qä von da ama ligär diva märmär ge ma Ngämuqa rhoqoräkt i qät bon nämäni ama ligär qärangätni i nga e gem ga. Ma Ngämuqa di qaku qänäskänes ka sä iarhongäkt kärqärhong i qaku irhong nga e gem ga.

¹³ Qaku ngu qoar i mamär iva ngän datnära arhani bä va ngäni von nas ta ama märänga. Dap kinak nani a ngo iva ama qatnanaktpämda moe diva qosaqi arha anga qärhong gärqärhongni i rhit läk nani irhong. ¹⁴ Bä vät tom däkt ama qäväläm gärqomni i masirhat na angän gärhong di sa mamär iva ngänit bon arhani ama qatnanaktpämda nävät angän gärhong masirhat inguna rha di rhit läk nani irhong. Mamär iva ngän dualat toqoräkt divakt iva rha di nak saqi rhit bon

ngän dä iarhongäkt kärqärhong i ngänit läk nani irhong bät ama qäväläm gärqomni iva ngänit läk nani irhong. Bä nävät iaqäkt ama iska dä sa va mamär na ngän ngän na rha dap pa qaku ngän moe ngän na rha va ngän natläk nani guarhong. ¹⁵ Rhom däkt di varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Auge qarak i sa qa mät ama tmäs ama mana masirhat

di nasot di qaku anga tmäs saqi as savono

dap iaqäkt kärak i sa qa mät ama mana maqälak

di nasot di qaku qät läk nani anga tmäs.”

Ma Taitus Kä Na Aa Ruaiom

¹⁶ Sökt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i qa mu ama snängaqa dä ma Taitus aa ron iva nani a qa masirhat iva qat tatnärhäm ngän doqor ngo i sa nani a ngo masirhat iva nguät tatnärhäm ngän. ¹⁷ Inguna qaku sökt nävät iomäkt i sa ut nän ga ma ama qrot iva qa rhatnärhäm ngän dap koki qa maräkt parhäm aa snängaqa di nani a qa masirhat iva qa rhet sagem ngän. ¹⁸ Näkt urhit täk na akni aurha ruaqa qarakni i sa ama qatnanaktpämda moe di rhat dräm a qa i qat dräm gä sameng na ama sameng ama mär ngät mamär iva qä nä ma Taitus in det sagem ngän. ¹⁹ Näkt kaku sökt nävät iomäkt i ama qatnanaktpämda rhat dräm a qa dap kosaqi qa di ama qatnanaktpämda sa rha armeng däm ga iva qa rhet kä na ut toqoräkt i u rhet sa ama vänbon gärangätni iva urhi von ama qatnanaktpämda nae ma Jerusalem däm ngät. Bä va iangärhäkt aurha lat di ngärhi sameng irha ut snängaqa ama mär qa dä va ngärhi von ma Engeska rha ama murhämeska. ²⁰ Ut tualat toqoräkt divakt iva qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ut pät iomäkt angät tpäs kärqomni i qaku ut mualat mamär na ama lat kärangätni i urhit bon dä iangärhäkt ama vänbon ama mor ngät bä bä iarhakt e ma Jerusalem ²¹ inguna nani a ut iva iangärhäkt aurha lat di ama räkt ngät dä ma Engeska aa saqong dä da ama ruvek arhä saqong.

²² Näkt kosaqi urhit täk na akni aurha ruaqa qä na iom bä iaqäkt di qarak i sa ma ama rhäqäp nä imek di sa ut siqt na qa dä ut lu i nani a qa masirhat iva qat tatnärhäm ut. Bä rhäkt di iaqäkt aurha ruaqa di sa nani a qa masirhat mamär iva qa rhet kä na iom inguna sa qat lu i märmar gem ngän iva ngäni von da angän bänbon bä ba ama qatnanaktpämda. ²³ Näkt sävät ma Taitus di qa di gua ruaqa na qa qarakni i ngu na qa un dualat iva un datnärhäm ngän. Dap aiomni

aurha ruaiom di sa ama qatnanaktpämda rha rhäk na iom iva in dualat na ama lat ivakt iva iangärhäkt ina lat ngärhit bon da ama murhämeska sage ma Krai. ²⁴ Näkt toqoräkt i ma Taitus kä na aiomni aurha ruaiom da rhän gem ngän dä mamär iva ngän dualat sä rha mamär ivakt iva arhani ama qatnanaktpämda mät ama värhap maos maos ti lu iaqyäkt angän lavuqi dä va rhat dräm i ma aurha enge sävät angäna lat ama mär ngät di qoki ama engätkti na ngät.

9

Rhat Turhämne Na Ama Ligär Bä Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem

¹ Rhäkt di qaku ngut läk iva as ngut säm ama enge bä ba ngän sävät ama ligär qärangätni iva ngät dän sage ma Ngämuqa aa ruvek e ma Judia. ² Rhoqoräkt dinguna sa nguät dräm i angän däkmunanaska iaqäkt kärak i sa ngua sek sä ngän inguna nävät a qa bä ba ama ruvek nae ma Masedonia i ngu qoar i aingän ama Akaiaqäna di sa ngän däkmu na nas iva ngän datnärhäm mänasäng bät tak mane ama quiaqa. Bä iaqäkt angän snängaqa rhoqoräkt di sa qa märanas na ama rhäqäp na rha iva rha rhatnärhäm. ³ Sökt di rhäkt di ngut täk nä iarhakt aurha ruvek ama dävauing na rha sagem ngän divakt iva qale ngän na ama rhäkmunanaska rhoqor varhäm gua enge qärangätni i sa ngua märhamän bät a ngät sävät a ngän.

⁴ Inguna ngakt bä guavek nävät ama Masedoniaqäna rha rhet ti na ngo bä sagem ngän dä rhi lu i as kaku ngän däkmu na nas dä sa va aiut diva aqlus pät a ut bä qosaqi aingän diva aqlus pät a ngän masirhat mamär. ⁵ Bä nävät tom däkt dä sa ngua mu gu snäng i ama mär masirhat toqoräkt iva ngu rhäk nä iarhakt aurha ruvek iva rhi er ta rhet sagem ngän bä va rha rhatnärhäm ngän iva ngäni rhäkmu na ama vänbon gärangätni i sa ngän mumänaris iva ngäni von däm ngät. Rhoqoräkt divakt iva angän bänbon diva ngäni vodäm ngät parhäm aingän maräkt angän snängaqa dap kaku nävät arhani arhä muräkt bä ba ngän iva ngän dualat toqoräkt.

Ama Ruqa Qarakni I Qät Bon Da Ama Vänbon Nävät Ama Märmärgem

⁶ Mamär iva ngänät dräm doqortäqyia, ama ruqa qarakni i qät kutnanokt ama tmäs maqälak di qosaqi va qä rha ama tmäs maqälak dap ama ruqa qarakni i qät kutnanokt ama tmäs masirhat di qosaqi va qä rha ama tmäs masirhat.

⁷ Aingän moe asägäk asägäk di mamär iva sävetka qat turäkt ba nas iva qä von da ama mämänia varhäm aa snängaqa maräkt. Dap paris kaku nani a qa iva qä von dä guani ura

akni qat turäkt iva qa rhualat toqoräkt inguna ma Ngämuqa di märmar gem ga nävät laqäkt karak i qät bon arhani nävät ama märmärgem. ⁸ Bå ma Ngämuqa di mamär vät a qa iva qat tatnärhäm ngän mamär iva mämägän sä ngän masirhat mamär vasägos ivakt iva mamär vät a ngän iva ngän dualat na ama lat moe ama mär ngät maos maos. ⁹ Rhangät täkt ama lat di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät a ngät toqortäqvia,

“Sa qa are da arhani masirhat dä qa von gärrahani i ama tläk ta
bå aa lat ama räkt ngät toqoräkt diva qale ngät pasägos.”

¹⁰ Ma Ngämuqa qarakni i qät bon da ama gavämirhong bä ba ama latka nävät aa erhäs bä qosaqi qät bon ga rha ama tmäs diva qosaqi qä von ngän da ama gavämirhong masirhat ivakt iva angäna lat ama räkt ngät diva ngärhi sa ama tmäs masirhat. ¹¹ Näkt ma Ngämuqa va qa rhodämne na ngän nä varhäm ama is moe maos maos toqoräkt i ngänit bon masirhat mamär dä va angäna lat toqoräkt pa ngä rhualat sa ama rhäqäp na rha ama ruvek iva rhat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

¹² Inguna rhangät täkt angäna lat di qaku sokt ngät tatnärha ama tläkta sa arha tläqa dap kosaqi nävät a ngät diva iarhakt ama ruvek tat tes ama mär masirhat sage ma Ngämuqa. ¹³ Bå qosaqi nävät iangärhäkt angäna lat dä va rhi von ma Ngämuqa rha ama murhämeska inguna sa ngänät nanakt na ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiis dä sa ngän met parhäm ngät i ngän bon masirhat bä ba rha dä bä ba arhani moe. ¹⁴ Näkt täkt di rhi nän sävät a ngän dä nani a rha masirhat iva rhi lu ngän inguna ma Ngämuqa di sa qa mualat gem ngän masirhat nävät aa niamsävätki bä sa ngän matnärhäm da. ¹⁵ Sa ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät aa vänbon gärangätni i qaku mamär iva aung gä narhodäm bät a ngät*.

10

Ma Pol Qat Tuqunäga Vät Ama Ruvek Mamär Sävät Aa Lat

¹ Aingo ma Pol di ama ruvek ti qoar i ngu nänbut sä nas mäc toqoräkt i qali lut ngu na ngän dap ngut täk na ama enge ama qrot ngät sagem ngän doqoräkt i qale ngo sañis na ngän. Dap ngu nän ngän nävät ma Kraiis karakni i mudu dä qat dräm gät säm ama gaini na nas dä qat tualat sa ama bulap i ² ngu nän ngän ma ama qrot iva qale ngän namäqäne sä ngo iva mamär iva

ngua rhamän na ama enge ama qrot ngät na ama qaräräk sävät a ngän bät ama qäväläm gärqomni i saqi qale ngo gem ngän. Varis kre va dä ngu namärhamän sävät angän bäs toqor ngo i nguät nanakt i mamär iva ngua rhamän sävät iarhakt kärerhae i rhat tu arhä snäng i gua lat di ngät toqor ama ruvek mavängam nämäni ama ivätki arha lat. ³ Bå nämä dä aiut di sa qali lut mäni ama ivätki sokt di qaku urhi e rhoqor ama ruvek kärerahani i rha nämäni qi. ⁴ Inguna ama ulaqi at kärhong gärqärhongni i urhi e nä irhong di qaku ama ulaqi at kärhong na ama släqyige dap iarhongäkt kärqärhong i urhi e nä irhong di sa ma Ngämuqa qa von irhong da ama qrot ivakt iva irhong ngärhi slava nä ma Sämgä aa qrot. ⁵ Urhit täksot na ama enge qärangätni i ama ruvek vat a rha sävät na ngät kärangät i ngät tair särhä ma Ngämuqa aa lat ngä na ama ruvek arha lat na ama mairnanas moe kärangätni i ngät täqäne sa ama ruvek bä qaku qunäga vät a rha sävät ma Ngämuqa. Dap urhit päsarha ama ruvek arhä mungäsnäng moe ivakt iva sokt tat tu arhä snäng sävät iarhongäkt kärqärhong i nani ma Kraiis nä irhong bä va rhat tet nasot irhong. ⁶ Bå vät ama qäväläm gärqomni i ut lu i sa ngänit päc ma Kraiis aa enge angärha rhäng mamär dä sa ut täkmu na nas iva ut turäkt tä iarhakt kärerhae i sa qaku rhit päc angärha rhäng.

⁷ Nani a ngo iva qunäga vät a ngän sä qärqärhongni i irhong ngät taranas mänguräp mä ngän. Ngakt bä aung nävät a ngän di sa qat nanakt i qa di ma Kraiis aa latka na qa dä sa mamär iva qat dräm i nak aiut di ut toqor qa i ma Kraiis aa latta na ut. ⁸ Ngua märhamän doqoräkt dinguna ma Engeska qa von ngo rha ama qrot ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän iva ngän dän i ama sräp ta ama qatnanaktpämda na ngän dap kaku va ut naslava na angän gatnanakt. Näkt ngakt bä ngu sek sä nas pit maqälak na ama enge rhoqoräkt diva qaku mamär iva aqlus päc a ngo vät iangärhäkt gua enge angät tpäs. ⁹ Näkt kaku nani a ngo iva ngua rhualat sä ngän iva ngänit len ngo nävät gua enge qärangätni i ngut säm a ngät päc gua abukkina bä ba ngän. ¹⁰ Nguät tamän doqoräkt dinguna arhani ama ruvek tat tamän doqortäqvia, “Ma Pol aa abukkina di ama märän ba angärha enge dä ama qrot ngät sokt di gem ut di qa rhoqor ama ruqa mavängam bä aa sameng di qaku ama märän bäm ngät.” ¹¹ Ama ruvek kärerahani i rhat tamän doqoräkt di mamär iva rhat tu arhä snäng mamär inguna ama enge qärangätni i ut säm a ngät päc iangärhäkt

* **9:15** aa vänbon gärangätni i qaku mamär iva aung gä narhodäm bät a ngät Nguaräm dangät täkt ma Ngämuqa aa vänbon di aa emga ma Jisas ma Kraiis ura nguäräm ngät di iomäkt iva qä västämne na ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna ma ama sägäge ama släqyige na ama qatnanaktpämda.

aurha abukkina rhoqoräkt i qali lut safnis na ngän diva qoki ut tualat toqoräkt parhäm ngät toqoräkt i saqi as pa qali lut gem ngän.

¹² Ama ruvek toqoräkt di sa rhat tair na nas sokt di ngakt bä ngätki rhoqoräkt i ama vit na rha vät ut pás dá vadi va qale ama qraräktä na ut iva urhi qoar i ut di ut toqor ta. Sokt di iarhakt ama ruvek di ama dädända na rha inguna rhat dräm dat tatnävämne na arha lat kane rhi na arhani nävät a rha. ¹³ Sokt di aiut diva qaku ut natmärhamän sävät ama lat e vät ama ivärhimek kärqämekni i sa qaku ma Ngämuqa qa muqunäga bä ba ut iva ut tualat e vät imek ivakt iva urhi sek sä nas. Dap pa sokt ut tamän di sävät ama lat kärangätni i ut tualat na ngät pät ama ivärhimek kärqämekni i sa ma Ngämuqa qa qoar na ut iva ut tualat pät imek toqor iosäkt angäna ivärhäs kärqosni i sa ut mualat na ama lat pät a äs. ¹⁴ Sa qaku ut sek sä nas na aurha enge sävät a nas masirhat mavängam doqoräkt i ut tamän sävät aurha lat mänguräp mä ngän. Inguna aiut di nak ama narhoerta na ut kärarhani i sa ut met sa ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraisi na gläius bä sagem ngän.

¹⁵ Näkt kaku ut natmärhamän sävät arhani ama latta arha lat i rhoqor qre i sa ut mualat na ngät. Dap nani a ut iva nga rhoqoräkt i angän gatnanakt sävät ama sameng ama mär ngät ngärhi rhir dá qosäqi va aurha lat di vräs däm ngät masirhat. ¹⁶ Bä äkt iva u rhet e na ngän bä säva amekni ama ivärhimek bä va urhi sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama ruvek kärarhani i as kaku aung ga sameng bät a rha na ngät. Bä vät iameqäkt ama ivärhimek dá va nguat tamän sävät ama lat kärangätni i aingo maräkt ngua mualat na ngät e. ¹⁷ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, "Ngakt bä aung anga ruqa di nani a qa iva qät sek sa aung nävät aa lat dá sa mamär iva sokt kät sek sä ma Engeska nävät ama lat kärangätni i sa qa mualat na ngät." ¹⁸ Inguna iaqäkt kärak i ge ma Ngämuqa di sa mamär na qa di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa maräkt kä nän sä qa dap kaku rhä qaräc i qä nän sä nas.

11

Ma Pol Näkt Ama Iraski Na Rha Ama Ngangda

¹ Sokt di rhäkt di nani a ngo iva ngua rhamän bät ama engirhong gärqärhongni i ngäkt kre ama dädänga aa engirhong. Mamär iva ngänät dräm ba ngän ngän na ngo sä rhärhong däkt gua engirhong. ² Inguna qänäskänes ngo sä ngän masirhat iva mamär na ngän nak kop toqor ma Ngämuqa i qat tualat toqoräkt sä ngän. Sa ngua muqunäga sä ngän iva ngut bon däm

ngän sage ma Kraisi i ngän doqor ama qumärqumär qi ama säc ki ama ruqi bä ba ama sägäk ama gamoeqa iva in dát a ne. ³ Näkt täkt di ngut len sä ngän i varis ngän doqor ma Iv käraktni i ama uiuvärhaqa sa qa mäqäne sä qi bä qia met parhäm aa enge ama iraski na ngät bä va qosäqi rhäkt di ama ruvek ti slava na angän mungäsäng bä va rha rhäqäne sä ngän bä va ngän det daqule angän mämairäs ama mär äs dá ama qumärqumär äs mäni ma Kraisi. ⁴ Inguna ngäkt bä va aung ga rhän gem ngän bä qä sameng sävät akni anga Jisas kärakni i qaku qa rhoqor ma Jisas kärakni i sa ut sameng sävät a qa ura qä sameng sävät akni anga qloqaqa qaräcni i qaku qa rhoqor ama Qloqaqa qaräcni i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga ura qä sameng na angätni anga sameng gärangätni i qaku ngät toqor ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa mudu ngän nari ngät nämät ut dá sa ngäni rhäkmu na nas nani a ngät iva ngäni rha ngät. ⁵ Mamär iva ngänät dräm i iarhakt kärarhae i ngän du angän snäng i ama ngangda qararhani i ama moräs na rha sa arha lat di nak iarhakt di qaku rha vit pät ngua väc. ⁶ Näma dá qaku mamär vät a ngo iva nguat tamän mamär sokt di qunäga vät a ngo mamär sä ma Ngämuqa aa enge bä sa vasägos dá nguat tuqunäga sä ngät mamär bä ba ngän bät kärangät gua lat moe gem ngän.

⁷ Ngu lu nga ngua mualat na ama vuini rhoqoräkt i sa ngua säm ama gaini na nas samanao säva angäna rem bä ngua sek sä ngän sa rhävuk toqoräkt i ngua sameng bä ba ngän na ama sameng ama mär ngät kop äkt dap kaku ngän bon ngo rha anga ligär? ⁸ Sa ngua sua nage ama qatnanakt pämda mäc apni ama värhap kärarhani i ngua rha ama ligär na ama matnärhäm nagem da ivakt iva nguat tualat mänguräp mä ngän. ⁹ Näkt toqoräkt i sa qale ngo gem ngän bä ngut läk nani anga ligär ivakt iva ngät tatnärhäm ngo dá sa qaku ngua von aung nävät a ngän dá anga märänga i ngua nän ga rha anga ligär inguna gua ruavek nae ma Masedonia sa rha matnärhäm ngo na ama ligär ivakt iva mamär vät iarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong. Bä nävät iangärhäkt gua lat sä ngän inamäk dá sa qaku ngut bon ngän da anga märänga bä va qoki as pa nguat tualat sä ngän doqoräkt. ¹⁰ Bä rhoqor täkt i sa qale ma Kraisi aa engätki gem ngo dá sa rhangät täkt gua enge sävät a nas kärangät i qaku ngut ta anga ligär na ama matnärhäm nagem ngän diva qaku mamär vät aung iva qät päsarhäm ngo iva qale nguat tamän bät a ngät bä ba ama ruvek pät ama ivärhimek e ma Akaiä. ¹¹ Nga rhoqoräkt i qaku ngut ta anga ligär nagem ngän dá sa ngän du angän snäng i qaku gua

snäng bät a ngän? Qaku rhoqoräkt inguna ma Ngämuqa di qat dräm i gua snäng bät a ngän.

¹² Näkt aingo diva qoki as nguat tualat parhäm iangärhäkt gua lat ivakt iva qaku mamär vät iarhakt kärarhae i rhi sameng sävät arha lat i nak tat tualat di qoki rhoqor ngo iva rhat tamän doqoräkt. ¹³ Inguna iarhakt di ama iraski na rha ama ngangda bä rha di rhat tualat na ama iraski na ngät ama lat i rhat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i rha di ma Kraiss aa ngangda na rha. ¹⁴ Bä qaku ngut särmändäm doqoräkt inguna qäqi ma Sämga di sa qat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i qä di ama ensel na ama neraqa. ¹⁵ Bä mamär iva qale ut natsärmändäm doqoräkt i aa latta va aa rem di qosaqi rhat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i rha di ama latta qararhani i rhat dräm dat tualat na ama räkt ngät ama lat. Näkt pa mugas nasot dä ma Ngämuqa va qä sangäm na rha vät iangärhäkt arha lat angät tpäs.

Ma Pol Qat Don Säda Ama Märän Angärha Ron Doqoräkt I Ama Ngangga Na Qa

¹⁶ Qaku nani a ngo na ngän iva ngän du angän snäng i aingo di ama däädänga na ngo. Sokt di ngäkt bä ngän du angän snäng i ama däädänga na ngo dä sa mamär iva ngäni qyiradeng na ngo iva ngo rhoqoräkt ivakt iva ngu sek sä nas nä gua enge sävät gua lat pät ama qäväläm ama qot äm. ¹⁷ Näkt pät iomäkt ama qäväläm gärqomni i ngut sek sä nas i nguat tamän sävät gua lat di sa qaku nguat tamän doqor ama Engeska dap kinak nguat tamän doqor ama däädänga. ¹⁸ Ngäkt bä arhani mänguräp mä ngän di sa rhat tamän masirhat sävät arha lat toqor ama ruvek nämäni ama ivätki rhat dräm dä tamän doqoräkt dä va qosaqi aingo diva nguat tamän doqoräkt. ¹⁹ Rhoqoräkt dinguna sa nguat nanakt i aingän gärrarhae i ngän du angän snäng i ama mädrämda na ngän diva ngänit päs gua enge angärha rhäng inguna sa ngänät dräm ba ngän ngän na arhani ama däädända sa arha enge. ²⁰ Nguat tamän doqoräkt dinguna vät ama qäväläm gärqomni i aung gat tualat na nas iva qä moräsne vät angän bäs dä sa aingän di märmär gem ngän bä ngänit säm ama gaini na nas säva aa rem. Bä qosaqi nga rhoqoräkt i aung gat narhägär sä ngän iva ngänit bon ga rhä guarhong masirhat ura qä iras täm ngän iva nani ligär ura qät sek sä nas i qat tamän masirhat sävät aa lat ura qä slava na ngän na ama enge ama vu ngät dä sa ngän du angän snäng i maräkt toqoräkt. ²¹ Ngu lu i nga mamär iva aqlus pät a ut i sa qaku nani a ut iva urhi slava na ngän doqor iarhakt

kärarhae i sa rha mualat toqoräkt sävät a ngän?

Sokt di rhäkt di sa nguat tamän doqor ama däädänga bä äkt i agini qarqäni i rhit seksä nas nävät ini diva qosaqi ngo diva ngut sek sä nas nävät ini. ²² Nga rhi goar i rha di ama Judaqäna na rha? Ari, qosaqi aingo di ngo nävät ama Judaqäna. Nga rhi goar i rha di ama Israelqäna na rha? Ari, qosaqi aingo di ama Israelqäna na rha? Ari, qosaqi aingo di ngo nävät iaqäkt aa enevaqi. ²³ Nga rhi goar i rha di ama latta na rha bä bä ma Kraiss? Aingo di sa ngua met e na rha i ma Kraiss aa latka na ngo dap toqoräkt di sa nguat tamän i ngäkt kre i guani na ngo mamär. Inguna ma ama rhäqäp nä imek dä sa qale ngo va ama tpäskiarharhäng dä ma ama rhäqäp nä imek dä sa ama ruvek ti arhäktgyäm sä ngo bä sai dä sa qorhäs iva ngu nääp.

²⁴ Vät ama qäväläp ama ngärhäqyet na ap nismäne dä sa ama Judaqäna rhat taränäs ngo ma ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem da qäraet da levaet nä imek na ama vugurqa. ²⁵ Näkt kosaqi vät ama qäväläp ama däppuap nismäne dä sa rha arhäktgyäm sä ngo na ama edäm. Dä maos pät aomni ama qäväläm dä sa rha rhumät na ngo na ama dui dä qosaqi vät ama qäväläp ama däppuap nismäne dä sa mava na ama mlaus sä ngo vä garäska bä ama bängagi ama sägäkt ki na ama qunäga ama sägäkt di sa qale ngo dä iomäkt ama qäväläm angärha ron bät garäska aa rhäng. ²⁶ Bä varhäm ama is masirhat kärangättni i sa nguat tet parhäm ngät dä rhärhong dähäkt ngät dän bät a ngo i sai dä qorhäs iva sokot na ngo rhoqoräkt i ngut sek mäni ama reng ama mor ngät ura sai dä ama suarha rhi slava na ngo ura sai dä gu qarhae maräkt ama Judaqäna ura ama Jentailqäna rhi slava na ngo ura sai dä qorhäs iva sokot na ngo mät ama värhap ama mor ap ura vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs ura sai dä vä garäska ura sai dä iarhakt kärarhae i rhi iras i rha rhoqor ama qatnanaktpämda rhi slava na ngo.

²⁷ Bä dä iangärhäkt gua lat angärha ron di sa ngua mualat masirhat dä sa nguat don säda ama märän angärha ron bä näva ama rhäqäp ama bängang di qaku ngu mänatäm dä sai dä anoeng mä ngo dä aqäsäk ngo ura sai di qaku ngu namäs pät ama qäväläm ama uiu äm ura sai di ais ngo inguna qaku gu nga boi masirhat iva nguat don mät ngät nämät ama iski. ²⁸ Näkt kosaqi savono sävät iangärhäkt gu märän angärha rhäng dä sa ngut ta ama qänäskänes pasägo sa ama qatnanaktpämda nämät ama värhap moe. ²⁹ Bä nga rhoqoräkt i arhani aurha ruavek di qaku arha anga qrot masirhat dä sa ngut ta ama märänga sä rha dä qosaqi rhoqoräkt i

akni aurha ruqaqa qa māqāne sā akni bā qat tualat na ama vuini dā sa uraqi dā gua ron masirhat nāvāt iangārnhākt ama lat.

³⁰ Ngakt bā mamār iva nguāt tamān masirhat sāvāt gua lat kārangātni i sa nguā mualat na ngāt dā va nguāt tamān masirhat sāvāt iarhongākt kārquārhomg i irhong ngārhi sameng ba ama ruvek i aingo di qaku gu nga qrot masirhat. ³¹ Ma Ngāmuqa qārakni i ma Engeska ma Jisas aa mamāk dā aa Ngāmuqa na qa qārak i vasāgos dā sa urhit sek sa aa ngārhipki di sa qat drām i qaku ngu iras tām ngān sāvāt iarhongākt. ³² Nākt toqorākt i sa qale ngo e māt ama vārham ama mor ām ma Damaskus dā sa ama tpāsinaqa va ama vitnaqa ma Aretas aa rem di qat narhāk mamār sāmāt ama vārham angārha tmon nani a ngo iva rhi sangar a ngo. ³³ Sokt di rha anbut sā ngo māt ama liqi ama gaini na qi qāraktni i qi rhoqor ama tmongi qārakt i rhakt puk māni ama lurhaqi māt ama uratki ama mor qi samāk bā nguā ang masirhat i qaku rha lu ngo.

12

Ma Pol Aa Nāmñām Nākt Ianiākt Kārquāni I Ini Nage Ma Sāmga Qārquāni I Ini Ngārhit Bon Ma Pol Ta Ama Ruanini

¹ Aingo diva qoki as nguāt tamān i nāma dā sa iangārnhākt gua enge di qaku ngā natmārha aung. Sokt di nak saqi rhākt diva nguāt tamān sāvāt ama nāmñām nage ma Engeska bā ba ngo dā sāvāt iarhongākt kārquārhomg i qa qur a ngo rhām irhong. ² Nākt nguāt drām akni ama ruqa qārakni i qat nanakt nā ma Engeska. Iaqtākt ama ruqa di mudu vāt aomni ama qāvälām gārqomni i ama rhodām nāvāt a ām bā sarhākt di ama ngārnhāqisem da levaet na ama qoeo di sa iaqtākt ama ruqa di ma Ngāmuqa qa rha qa rhāvit sāda ama dāvagukt na qi ama usāpki arha ron sa ākt i qale ma Ngāmuqa e. Sokt di qaku nguāt drām i qa met tāvit sa aa slāqyige ura qaku dap sokt ma Ngāmuqa qat drām.

³⁻⁴ Nākt pa saqi as nguā rhamān i sa nguāt drām i iaqtākt ama ruqa di sa ma Ngāmuqa qa rha qa sa ākt sāva ama ivārhas na ama mārmargem sokt di qaku nguāt drām i qa met sa ākt di sa aa slāqyige ura qaku. Bā iaqtākt ama ruqa qa nari iarhongākt kārquārhomg i ama ngaip irhong gārquārhomg i qaku mamār vāt aung iva qat natmārhamān sārha ama ruvek nā irhong. ⁵ Nākt pa nguāt mair bā bā iaqtākt ama ruqa bā nguāt tamān masirhat sāvāt a qa dap pa qaku ngu natmārhamān masirhat sāvāt a nas dap kinak pa sokt nguāt tamān sāvāt kārquārhomg i irhong ngāt tāqāne sa ama ruvek bā rhat lu ngo i ngo rhoqor ama ruqa qārakni i qaku aa anga qrot masirhat.

⁶ Sokt di ngakt bā nani a ngo iva nguāt tamān masirhat sāvāt a nas dā vadi va qale nguāt tamān doqor ama dādānga inguna va nguāt tamān sārham ngān na ama engātki. Sokt di qaku ngu natmārhamān masirhat sāvāt a nas i varis ākt dā ngān natmu angān snāng i ngu morāsne rhāvuk pa angān bās nāvāt iarhongākt. Dap kinak nani a ngo iva sokt ngān datnāvāmne na ngo nāvāt iangārnhākt gua lat dā nāvāt iangārnhākt gu rhisu. ⁷ Nākt iarhongākt kārquārhomg i sa ma Ngāmuqa qa qur a ngo rhām irhong di ama morās nā irhong mamār bā ākt i sa qa rhares pāt ma Sāmga aa rhāng bā qa rhāk na akni ama iauska bā qa von ngo rha ani qārquāni i ini angāt ruanini di rhoqor qre i rhit kut māt na ngo na ama gārgārqa. Qa mualat toqorākt divakt iva qale ngu nasek sā nas nāvāt iarhongākt kārquārhomg i sa ma Kraiss ka muqunāga sā irhong ba ngo.

⁸ Madāpquamek dā sa nguā nān ma Engeska ma ama qrot iva qa rhāt ianiākt ama ruanini nae nāvāt a ngo. ⁹ Sokt di qa mārhamān sārham ngo rhoqortāqyia, “Sa gu nāmśāvātki qāraktni i qia e vāt a nge di sa mamār na nge nāvāt a qi inguna ngut bon da ama qrot masirhat mamār bā bā iarhakt kārharhae i qaku arha anga qrot masirhat.” Bā ākt i nāvāt iomākt dā sa va mārmar gem ngo i nguāt tamān masirhat sāvāt kārquārhomg i irhong ngāt tāqāne sā ngo bā qaku gu nga qrot masirhat ivakt iva ma Kraiss aa qrot diva qale ngāt pāt a ngo. ¹⁰ Bā nāvāt ma Kraiss diva mārmar gem ngo rhoqorākt i qaku gu nga qrot masirhat dā rhoqorākt i ama ruvek tat tamān bāt ama enge ama vu ngāt sāvāt a ngo dā rhoqorākt i nguāt don sāda ama mārman angārha ron dā rhoqorākt i ama ruvek ti sangām na ngo mavāngam bā qosaqi rhoqorākt i qale ngo da ama siqutsiqut ama mor ngāt angārha ron. Va mārmar gem ngo inguna vāt ama qāvälām gārqomni i qaku gu nga qrot masirhat dā sa gu qrot masirhat ngāt dān nage ma Kraiss.

Ma Pol Aa Qānāskānes Sāvāt Ama Qat-nanaktpāmda E Ma Korin

¹¹ Iangārnhākt gua enge qārangātni i sa nguāt tamān bāt a nguāt sāvāt a nas di ngāt toqor ama dādānga aa enge. Sokt di nak kop aingān ākt di qārharhani na ngān i sa ngān māqāne sā ngo bā nguā mārhamān doqorākt inguna vadi mai mamār iva ngāni sameng mamār bā ba ama ruvek sāvāt gua lat. Nāma dā ākt bā qaku ama morās na ngo sokt di iarhakt kārharhae i ngān du angān snāng i rha di ama morās na rha ama ngangda di qaku rha vit pāt nguā vās sa arha lat. ¹² Nākt toqorākt i qale ngo māngurāp mā ngān dā sa nguā mualat ma ama qrot toqor ama ngangga ama engātki na qa sa ama bulap

ama mor ngät i na ama muqunän ngä na ama lat kärangätni i ngät dân masärmän bä sävät ama qrot ngät ama lat. ¹³ Sa ngua mualat na ama lat sävät a ngän di qoki ngät toqor iangärhäkt ama lat kärangätni i sa ut mualat na ngät sävät ama qatnanaktpämda nämät apni ama värhap. Sokt di angätni gua lat kärangätni i qaku ngua mäqäne dä mamär na ngät ngu na ngän di qaku ngua nän ngän iva ngän datnärhäm ngo na anga ligär. Nguaräm mamär iva ngu nän iva ngäni qyiradeng ba ngo sä iangärhäkt gua lat.

¹⁴ Rhäkt di nguat tuqunäga vät a ngän i ngut täkmu na nas irhä gua däpquamek na äs gu mänmänäs sagem ngän. Näkt kaku nani a ngo iva ngu von ngän da anga märänga iva ngän datnärhäm ngo na anga ligär inguna qaku nani a ngo na angän gärhong dap kinak aingän maräkt di nani a ngo na ngän. Inguna qaku ama rhoes arha lat iangärhäkt kärangätni iva rhat turhämne na ama ligär iva bä ba arhä mamäqiom dap kinak arhä mamäqiom ina lat iangärhäkt kärangätni iva init lu vät in oes. ¹⁵ Bä äkt i märär gem ngo masirhat iva ngut bon ngän dä gu qärhong moe bä qosaqi va ngua rhualat na ama lat moe ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän sä angäna iar. Qre va gua snäng bät a ngän masirhat dä sa nga va aingän di nak kop angäna snäng bät a ngo maqälak? ¹⁶ Ngänät dräm i sa qaku ngut bon ngän da ama märänga iva ngän datnärhäm ngo na ama ligär sokt di arhani nävät a ngän di rhat tamän bät ama iraski na ngät ama enge sävät a ngo qärangätni i rhi qoar i aingo di ama mädränga na ngo masirhat bä sa ngua irastäm sä ngän bä ngua rha angän ligär. ¹⁷ Nga guavek nävät iarhakt kärarhae i sa ngua rhäk na rha sagem ngän di irastäm sä ngän bä rha rha angän ligär bä ba ngo? ¹⁸ Ngu nän ma Taitus ma ama qrot iva qa rhet sagem ngän näkt kosaqi ngua rhäk na akni aurha ruaqa iva qa rhet kä na qa. Nga ma Taitus ka irastäm sä ngän bä qa rha angän ligär? Nga un moe ngu na qa di qaku un dualat nävät ama engätkki? Bä nga qärangätni auna lat kärangätni i sa un dualat na ngät sagem ngän di qaku ngät toqorne?

¹⁹ Nguaräm dä namäk di sa ngän du angän snäng i ama enge vä rhakt täkt gua abuk divakt iva urhit täqyas na ama ruvek arha enge sävät a nas kärangätni i qaku ama räkt ngät. Nak tangät täkt ama enge qärangätni i ut tamän bät a ngät inguna nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Kraisi di sa ma Ngämuqa qat nari ngät bä ngät moe divakt iva ngät tatnärhäm ngän gärarhae i gua snäng bät a ngän iva ama qrot angän gatnanakt mäni ma Kraisi.

²⁰ Sa ngua säm doqoräkt sävät a ngän dinguna ngut len i varis pät ama qäväläm gärqomni i ngua rhän gem ngän dä va ngu

lu i ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i qaku nani a ngo iva ngän dualat nä irhong. Üra varis ngän nalu ngo i ngu natmualat nä qärqärhongni iva qaku nani a ngän iva nguat tualat nä irhong. Ngut len i varis guavek nävät a ngän diva rhat täranas na ama engirhong sävät a ne qärqärhongni i rhir qur ne ura va arha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani arhä qärhong ura va rhäqäp ta na ama uraqi sävät arhani ura va rhat tualat nävät ama uraqi sävät a ne ura va rhat tamän mava na arhani ura va rhi vräs da ama enge ama iraski na ngät sävät arhani ura va märär gem da i rhat tair na nas sa arha lat ura va rhat tuinirqi mänguräp mä ngän bät angäna iar dä vät angäna lat. ²¹ Ngut len i nga rhoqoräkt i saqi as pa ngua rhän sagem na nas nämät irhong. Nguaräm guavek nävät a ngän di as tat tu arhä snäng sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä arhani di as tat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä arhani di as tat tualat nä qärqärhongni i ama qluqi vät irhong angät tpäs.

13

Ma Pol Aa Rhonsävät Ama Dängdängini Na Ngät

¹ Rhos täkt diva gua däpquamek na äs gu mänmänäs sagem ngän. Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ama enge na ama rhäksärhäm sävät aung anga ruqa sa ama lat kärangätni i qa mualat na ngät di mamär iva vasägos dä va ama udiom ura ama dävauing na rha ama ruvek ti sämaengätkki na ngät i rhi qoar i qoki rha lu qa i qa mualat na ngät. ² Mäqi di sa ngua rhon sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama vuirhong bä sävät arhani moe nävät a ngän näkt täkt i sa qale ngo säfnis na ngän dä qosaqi ngut don sävät a rha. Ngut don sävät a rha rhäkt di rhoqor mäqi i sa ngua rhon sävät a rha vät gua unmem na äs gu mänmänäs iva nga rhoqoräkt i saqi as pa ngua rhän sagem ngän dä sa va qaku gua qlak na rha dap kinak pa ngu sangäm na rha mamär. ³ Va ngua rhualat toqoräkt dinguna nani a ngän iva ngänät dräm mamär i gua enge di ngät nage ma Kraisi. Varis ngän du angän snäng i qa di qaku aa anga qrot masirhat inguna nasot diva ngäni lu aa qrot mamär mänguräp ma ngän. ⁴ Inguna sa rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa i qaku aa anga qrot masirhat sokt di rhäkt di sa qat däqäm nävät ma Ngämuqa aa qrot. Bä qosaqi aiut di ut toqor qa i qaku urha anga qrot masirhat sokt di rhoqoräkt iva ut tualat na aa lat

mänguräp mä ngän dä sa va ut turäkt ut na qa nävät ma Ngämuqa aa qrot.

⁵ Mamär iva ngän moe asägäk asägäk di ngiat tatnävämne na nas ivakt iva ngi lu ivar ngiat tet parhäm gi gatnanakt mamär ura qaku. Nga qaku ngänät dräm i ma Jisas ma Kraiss di qa e väm ngän? Varis kre va i sa ngia matnävämne na nas dä sa ngia lu i qaku ngia män bät ama muqutka qarakni i nge nämäni ma Kraiss. ⁶ Nguat nanakt iva qunäga vät a ngän i sa ut män bät ama muqutka dap kaku qot däm ut. ⁷ Sökt di urhi nän ma Ngämuqa iva qale ngän natmualat na ama lat ama vu ngät. Qaku urhi nän doqoräkt ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i aiut di ama ngangda ama engätki na rha na ut dap kinak pakt iva ngän dualat na ama lat kărangätni i ama räkt ngät i nämä dä ama ruvek tat tu arhä snäng i qaku ama ngangda ama engätki na rha na ut.

⁸ Inguna qaku mamär vät a ut iva ut tualat na ama lat kărangätni i ngät tair särha ama engätki dap kinak mamär iva sökt ut tualat na ama lat kărangätni i ngät tet parhäm gi. ⁹ Aiut di märmär gem ut pät ama qäväläm gărqomni i qaku aurha anga qrot masirhat dap aingän di angän grot. Iomäkt kărqom i sa urhi nän sävät a äm diva ma Ngämuqa qa rhatnärhäm ngän bā va ngän det parhäm aa snängaqa mamär. ¹⁰ Näkt as pä gu mänmännäs angät kamäs sagem ngän dä sa ngut säm dangät täkt ama enge vä rhakt täkt ama abuk ivakt iva qaku mamär iva ngu navon ngän da anga enge anga qrot ngät nävät ama qrot kărangätni i ma Engeska qa von ngo rhäm ngät toqoräkt i ngua rhän gem ngän. Sa qa von ngo rhä iangärhäkt ama qrot ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän sa angän gatnanakt dap kinak kaku va ngu slava na ngät.

Ma PolAa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹¹ Gua ruavek, täkt diva ngua rhu dä gua enge angät tpäs dä va ngu qoar na ngän i sa mamär iva märmär gem ngän. Mamär iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat dä va ngäni sämaqrot na ne dä va sägäni na ngän sa ama snängaqa sävät ama lat kărangätni i ama räkt ngät dä va qale ngän moe sa ama bulap. Ngakt bā va ngän dualat toqoräkt dä va ma Ngämuqa qarakni i qat dräm gät bon da ama lavuqi dä ama bulap diva qale qa gem ngän. ¹² Mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kărhäktgyäm ne na ama märmärgem*. ¹³ Ama qatnanaktpämda moe narhe rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

* **13:12** ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kărhäktgyäm ne na ama märmärgem Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqvia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kărangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

¹⁴ Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa nämäsävätki näkt ma Ngämuqa aa lavuqi näkt ama mär äs ama mämugunäs mänguräp mä ngän nage ama Qloqaga ama Qumärqumärqa va qale ngät gem ngän moe.

Ma Galesiaqäna

Ama Rhäväktäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama värhap na ama qatnanaktpämda e vät am ngärhäkta ma Galesia.

Arhani ama Judaqäna sa rha män säva ama värhap e vät ma Galesia bä rhat tamän ma ama grot iva ama qatnanaktpämda rhat tet parhäm angätni ma Ngämuqa aa Muräkt angät kärhong. Rhi qoar i ma Pol di qaku ama engätki na qa ama ngangga inguna qä sameng i isiska vät a rha iva qaku rhat tualat toqoräkt. Sokt di ma Pol qa muvät pät arha enge rhoqoräkt i qä sameng iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong grekt bä rhat nanakt bä nävät arhä qatnanakt diva qale rha da ama iaräs na ngät ama iar angärha ron na ama isiska nage ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa iva rhat tualat na ama räkt ngät ama lat. Iangärhäkt ama räkt ngät ama lat di qaku ngät tumaiar ut dap kinak ngät dän nasot toqoräkt i ut däqäm i ama qatnanaktpämda na ut bä na äkt dä urhi siqut iva ut tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa mamär. Ma Pol qät säm di sage ama qatnanaktpämda iva rha rhair särhä iarhakt ama Judaqäna arhä rhisu ama iraski na ngät dap pa evär däm da sämäni ama iska na ama engätki i ma Jisas.

Ma Galesiaqäna di qi su ut i sävetka qat dän i ama rätkta na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di sokt nävät aa qatnanakt dap saqi as kaku nävät guani.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-9)

Ma Pol Qät Täväktsäs Sävat Aa Lat Kärangätni i Qä Sameng Sävat Ama Isiska Dä Ama Qatnanakt (1:10-2:21)

Ama Rhisu Sävat Ama Qatnanaktpämda Arha Iar Na Ama Isiska Dä Na Ama Qatnanakt (3-4)

Ama Lat Kärangätni Iva Ut Tet Parhäm Ngät Dä Rhangät Täkt Ama Iar Na Ama Isiska Dä Na Ama Qatnanakt Angärha Ron (5-6:10)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (6:11-18)

Ma Pol Qa Säam Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Galesia

¹ Aingo ma Pol di ama ngangga na ngo nävät ma Jisas ma Kraiss näkt nävät ma Ngämuqa ama Ngätmamäk kärakni i sa qa märanas nä ma Kraiss nämät ama tñäpki. Dap kaku ama ngangga na ngo nage ama ruvek ura nävät a rha. ² Aingo näkt sävat aurha ruvek ama qatnanaktpämda qärarhani i qale

rha rhi na ngo di urhit täk na aut märmärgem sagem ngän

dä ngut täk nä rhangät täkt ama enge sage ama qatnanaktpämda e va ama ngärhäkta ma Galesia.

³ Mamär iva ama näämsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ⁴ kärakni i sa qa vodäm mes bä sokot na qa särha aurha vuirhong ivakt iva qa rhuisiska vät a ut nämät tom däkt ama qäväläm gärqomni i ama ruvek tat tualat na ama vuirhong. Bä qa mualat toqoräkt di varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa qärakni i aut mamäk na qa ⁵ qärakni i mamär iva ama ruvek tit bon da ama murhämkeska sagem ga vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Saqi As Kaku Agung Anga Sameng Anga Mär Ngät Nga E

⁶ Nak kräk mät ngo mamär nävät a ngän i ngän lir ngän bon da angäna rhängitnäk sävat ma Ngämuqa qärakni i qa armeng däm ngän nävät ma Kraiss aa näämsävätki bä ngän dong sävat angätni ama sameng gärangätni i ngät maos. ⁷ Dap kaku ngu qoar i saqi as agung anga sameng anga mär ngät nga e. Sokt di arhani ama ruvek ta e iarhakt kärarhae i rhit sämadädän na ngän bä nani a rha iva rhi näpgoer na ama sameng ama mär ngät sävat ma Kraiss bä ngät dän maos. ⁸ Näma dä qäqi aung nävät a ut ura anga ensel näda ama usäpki arha ron gä sameng na agung anga sameng gärangätni i qaku ngät toqor iangärhäkt ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ut sameng na ngät bä ba ngän di mamär iva ma Ngämuqa qä sangäm na qa mas. ⁹ Sa rhoqor mäqi ut tamän bä saqi as täkt di nguat tamän i ngakt bä aung gä sameng ba ngän na agung anga sameng gärangätni i qaku ngät toqorne na ama sameng gärangätni i sa ngän da ngät dä mamär iva mä Ngämuqa qä sangäm na qa mas.

¹⁰ Mäniekt? Nga rhäkt di ngut nääm nani anga rhares nage ama ruvek ura nage ma Ngämuqa? Nga nguat tamän doqor täkt divakt iva märmär ge ama ruvek nävät a ngo? Ngakt bä va nguat tualat toqoräkt dä mai mamär iva qaku ma Kraiss aa latka na ngo.

Ma Ngämuqa Qa Mes Ma Pol Ivakt Iva Aa Latka Na Qa

¹¹ Gua ruavek, nani a ngo iva qunäga vät a ngän i ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngua sameng na ngät di qaku ngät dän nage ama ruvek. ¹² Inguna sa qaku ngua rha ngät nage aung anga ruqa ura aung ga su ngo rhäm ngät dap kinak sa ngua rha ngät i ma Jisas ma Kraiss ka qur a ngo rhäm ngät.

¹³ Sa ngän nari sävat gua iar mudu rhoqoräkt i qale ngo da ama Judaqäna arha iar

angārha ron bā ngānāt drām i sa ngu sangām na ama qatnanaktpāmda māni ma Ngāmuqa mavāngam doqorākt bā nani a ngo iva ngu sot na rha. ¹⁴ Bā aingo di sa ngua met e na ama Judaqāna qārarhani i ngu na rha ut koeo rhoqorne rhoqorākt i sa nguat tualat parhām ama Judaqāna arhā qatnanakt bā sa ama qrot gu snāngāqa iva arhani diva rhit pās aut mamākkāna arhā qārhong mamār. ¹⁵ Sōkt di nasot dā iaqākt kārak i qa arñis na ngo sagem mes as toqorākt i qaku gu nanāk kia sa ngo qārak i qa armeng dām ngo nāvāt aa ñāmsāvātki ¹⁶ di sa mār gem ga iva qa rhuqunāga sa aa emga bā ba ngo ivakt iva aingo diva ngu sameng sāvāt a qa e māngurāp ama Jentailqāna. Nākt pāt iomākt ama qāvālām di qaku ngua met sage aung anga ruqa ivakt iva qat tuqunāga vāt a ngo sāvāt iarhongākt kārāqārhong i sa ngua lu irhong. ¹⁷ Bā qosaqi qaku ngua met sāmāt ama vārhām ama mor ām ma Jerusalem sage iarhakt kārarhae i mudu rha er ta mām i ama ngangda na rha nākt nasot dā sā ngo dap kinak ngua māranas bā ngua met sāvāt ama ngārhäkta ma Arebia. Nākt nasot dā saqi evār dām ngo sāmāt ama vārhām ama mor ām ma Damaskus.

¹⁸ Nākt nasot ama dāvaung ama qoeo dā ngua māranas bā ngua met sae ma Jerusalem ivakt iva ngu lu ma Sefas* bā qale ngo e gem ga vāt ama ngārhäqyisem dā qāraet na ama qunāng. ¹⁹ Sōkt di qaku ngua lu aung nāvāt arhani ama ngangda dap sōkt ma Engeska aa lākta ma Jems. ²⁰ Ma Ngāmuqa sa qat drām i rhangāt tākt ama enge qārangātni i ngut sām a ngāt di ama engātki na ngāt.

²¹ Nākt nasot dā ngua māranas bā ngua met sāvāt ama ngārhäqyiom ma Siria dā ma Silisia. ²² Bā rhoqorākt pāt iangārhäkt ama rhodām di ama qatnanaktpāmda māni ma Krai nāvāt ama ngārhäkta ma Judia di qaku rhat drām a ngo inguna qoki as kaku rha lu ngo. ²³ Iarhakt ama qatnanaktpāmda di sōkt tat nari ama enge qārangātni i ngāt tamām doqortāqyia, “Iaqākt kārak i mudu qat drām gā sangām na ut mavāngam ivakt iva qale ut nanakt di sa rhākt di qā sameng sāvāt ama qatnanakt kārangātni i sa māqi di qā siqt iva qā slava na ngāt.” ²⁴ Bā nāvāt tangāt tākt gu lat dā sa rha ansās sage ma Ngāmuqa.

2

Arhani Ama Ngangda Rha Ar Sā Ma Pol Sa Aa Sameng

¹ Nākt nga nasot ama ngārhäqyisem dā levaet ama qoeo dā ngu nā ma Barnabas un

māranas bā un met saqi as sae ma Jerusalem. Rhoqorākt di qosaqi ngua rhāqoar sā ma Taitus bā ngu na qa. ² Ngua met sae inguna ma Ngāmuqa qa qoar na ngo iva ngua rhet sae. Nākt sōkt ut sā nas i vāstāmne na ut ngu nā qārarhani i ama ruvek tat tu arhā snāng i ama vit na rha ama narhoerta na rha. Bā ngua mārhamān sārham da i ngut tāvāksās bā ba rha sāvāt ama sameng ama mār ngāt kārangātni i sa ngu sameng na ngāt bā ba ama Jentailqāna. Ngua mualat toqorākt dingu nani a ngo iva qārangātni gua lat i māqi ngua mualat na ngāt bā sāvāt kārangātni iva as pa nguat tualat na ngāt diva qaku rhat tair sārham ngāt.

³ Qāqi ma Taitus kārakni i qale qa qā na ngo qārak i qa di qa nāvāt ama Grikkāna di qaku aung ga mārhamān ma ama qrot iva rhi dākt sāng mā qa ⁴ i nāma dā arhani ama ruvek kārarhani i rhi iras tām na nas i ama qatnanaktpāmda na rha di nani a rha rhoqorākt. Iarhakt di sa rha mām sā māngurāp mā ut ivakt iva rhat nañām mamār bā rhat lu aurha lat kārangātni i ut tualat na ngāt sa ama isiska nāvāt ma Jisas ma Krai. Sa rha mualat toqorākt divakt iva rha rhuat sāt ut iva qaku isiska vāt a ut dap pa ama latta na ut pa arha rem. ⁵ Sōkt di qaku ut sām ama gaini na nas sāva arha rem bā qoki sa qāqi qaku ut mualat maqālak toqorākt inguna sa nani a ut iva bā ba ngān na ama engātki qārakni i sōkt ki qiat tet nāvāt ama sameng ama mār ngāt.

⁶ Nākt iarhakt kārarhae i sa ama ruvek tat tu arhā snāng i ama vit na rha ama narhoerta di aingo di qaku qānāskānes ngo nāvāt a rha inguna ma Ngāmuqa di qaku qāt tāk sa arhani dap kaku rha arhani. Iarhakt ama narhoerta di qaku aung nāvāt a rha qa mu guani sāmāni gu sameng. ⁷ Dap kinak iarhakt ama narhoerta di rha lu mamār i ma Ngāmuqa sa qa rhāk na ngo sa ama sameng ama mār ngāt bā ba ama Jentailqāna di qoki rhoqor qa i sa qa rhāk nā ma Pita sā iangārhäkt ama sāgāngāt ama sameng bā ba ama Judaqāna. ⁸ Inguna ma Ngāmuqa qārakni i qa mualat nāvāt a Pita sa ama sameng ama mār ngāt bā ba ama Judaqāna di qosaqi qa mualat nāvāt a ngo rhoqorākt ivakt iva ngu sameng bā ba ama Jentailqāna.

⁹ Nākt nga rhoqorākt i ma Jems nākt ma Sefas nākt ma Jon gārarhani i ama qatnanaktpāmda rhat lu rha i ama narhoerta mamār na rha bā ba rha rhat lu mamār nā iaqyākt ama ñāmsāvātki qārak i sa ma Ngāmuqa qa von ngo rhām gi dā sa rha sangar un dākt ngu nā ma Barnabas na ama arsās ivakt

* **1:18** ma Sefas Rhakt tākt ama ngārhipki di at tarimini na ama enge ama Aramaik di “ama duiqa.” “Ma Pita” di qosaqi ama sāgāni nā ini ama rharimini na ama Grikkāna arha enge rhoqorākt. Ma Pol qat drām gat tes ma Pita i ma Sefas pa angātni aa abukkina.

iva aiun di mamär iva un det sage ama Jentailqäna dap ta diva rha rhet sage ama Judaqäna. ¹⁰ Bä vät iomäkt ama qäväläm dä sokt ta nän un ma ama qrot iva un diva qale räträt pät a un na ama tläkta bä iangärhäkt ama lat di qärangät i nani a ngo masirhat iva nguut tualat na ngät.

Qaku Märmär Ge Ma Pol Nävät Ma Pita Aa Lat

¹¹ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Sefas ka män sämät ama värhäm ama mor äm na Antiok dä nguä märhamän maräkt säva aa uväs i ama lat kärangätni i qat tualat na ngät di qaku ama räkt ngät. ¹² Inguna qa di qat dräm gat täs kä na ama Jentailqäna bä dängdäng i ma Jems ka rhäk na arhani ama Judaqäna sagem ga. Bä nga rhoqoräkt i iarhakt ta män gem ga dä sa qaku qat täs kä na ama Jentailqäna dä qa arhis na nas näväm da inguna qät len iarhakt kärarhae i nani a rha iva ama qatnanaktpämäda moe diva ama ruvek ti däkt säng mä rha. ¹³ Bä ama Judaqäna moe qärarhani i qale rha rhi nä ma Pita di rha moe rhi na qa rha mualat nä iangärhäkt ama lat na ama iraski bä qäqi iangärhäkt arha lat ngä mäqäne sä ma Barnabas bä qa säp.

¹⁴ Sokt di nga rhoqoräkt i nguä lu arha lat kärangätni i qaku ngät tet parhäm ama sameng ama mär ngät angärha engätki dä sa nguä snanbät sä ma Sefas da arhä saqong moe doqortäqyia, “Ngäkt bä ainge di ama Judaqa na nge näkt kale nge rhoqor ama Jentailqa dap kaku rhoqor ama Judaqa dä sa ngu lu mäniekt bä ngiat täqäne sa ama Jentailqäna iva qale rha rhoqor ama Judaqäna?”

Ama Ruqa Diva Qa Rhän I Ama Räkta Na Qa Nävät Aa Qatnanakt

¹⁵ Aiut di ama Judaqäna na ut pät ama qäväläm gärqomni i sa aut nanäkkina rhit säl a ut bä qaku ut toqor ama Jentailqäna qärarhani i rhat tualat na ama vuirhong inguna qaku rhat tet parhäm ama Muräkt. ¹⁶ Sokt di ut dräm i ama ruqa di qaku qat dän i ama räktka na qa inguna nävät iomäkt i qat tet parhäm ama Muräkt dap kinak kat dän i ama räktka na qa di nävät aa qatnanakt mäni ma Jisas ma Kraiss. Bä äkt i qosaqi aiut di sa ut nanakt nä ma Jisas ma Kraiss ivakt iva u rhän i ama räkta na ut nävät ama qatnanakt mäni qa dap kaku nävät iomäkt i sa ut tet parhäm ama Muräkt inguna va qaku aung gä namän i ama räkta na qa nävät iomäkt i sa qat tet parhäm ama Muräkt.

¹⁷ Ngäkt bä nga rhoqoräkt i aiut ama Judaqäna di urhi siqut iva u rhän i ama räkta na ut nävät ma Kraiss di urhi lu i qosaqi ama ruvek na ut kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong inguna rhäkt di qaku ut tet parhäm ama Muräkt dä ngu lu i nga ma

Kraiss di qat tualat sä ut iva ut tualat na ama vuirhong? Nak kaku rhoqoräkt. ¹⁸ Inguna ngäkt bä saqi as nguä rhair nä qärqäni i sa mudu nguä anbrut däm ini samäk dä sa va ini ngärhi sameng i aingo di nak ama ruqa qärakni i qat tualat na ama vuirhong. ¹⁹ Inguna nävät ama Muräkt dä sa nguä näp bä rhäkt di sa qaku qale ngo va ama Muräkt angärha rem.

Sa nguä näp toqoräkt divakt iva aingo di mamär iva nguut däqäm bä bä ma Ngämuqa. ²⁰ Aingo di sa rha edämsäs pät a ngo ngu nä ma Kraiss mäni ama sämänanamuqa. Bä rhäkt di sa qaku aingo maräkt kärak i nguut däqäm dap kinak ma Kraiss di iaqäkt kärak i qat däqäm bäm ngo. Näkt ama iar qärangätni i rhäkt di nguut däqäm da angärha ron bät ama släqyige di sa qale ngo da angärha ron nävät ama qatnanakt mäni ma Ngämuqa aa emga qärakni i aa snäng bät a ngo bä qa von da aa iar sädaver mä ngo. ²¹ Qaku nguut säm ama mämfäni nä ma Ngämuqa aa nämsävätki. Sokt di vadi mai ama ruvek tat dän i ama räkta na rha nävät iomäkt i rhat tet parhäm ama Muräkt dä sa rhoqoräkt di ma Kraiss aa tänpki diva qop ama mämfäni na qi.

3

Nävät Ama Qatnanakt Ura Nävät Ama Muräkt Angärha Lat

¹ Aingän ama Galesiaqäna di ama däädäna na ngän. Ngu lu auge qa irastäm sä ngän bä ngäkt kre aung ga rhäkngong däm ngän na anga enge anga vu ngät? Nak kop nguä muqunäga vät a ngän mamär i ma Jisas ma Kraiss di rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. ² Nani a ngo iva ngu snanbät sä ngän doqortäqyia, “Nga sa ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nävät ama Muräkt angärha lat ura qinak nävät angän gatnanakt toqoräkt i sa ngän nari sävät ma Kraiss?” ³ Nga aingän di ama däädäna na ngän masirhat? Nga ngän du angän snäng i sokt nävät angän grot maräkt dä sa mamär vät a ngän iva ngäni sot na ama lat kärangätni i ma Ngämuqa aa Qloqaqa sa qa nasäng na ngät päp ngän? ⁴ Nga mudu ngän mon säda ama märän angärha ron di nak kop pakt iva qaku mamär vät guani? Varis iangärhäkt angäna lat toqoräkt di nak kop pa qaku mamär vät guani na ngät. ⁵ Nga iaqäkt kärak i qät bon ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qat tualat na ama lat ama nañis ngät mänguräp mä ngän di qat tualat toqoräkt nävät iomäkt i sa ngän det parhäm ama Muräkt ura nga qat tualat toqoräkt nävät angän gatnanakt toqoräkt i sa ngän nari sävät ma Kraiss?

⁶ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di sa ma Ngämuqa qat lu qa i

ama rākt ka da aa saqong inguna nāvāt aa qatnanakt. ⁷ Bā mamār iva qunāga vāt a ngān i iarhakt kārarhae i rhat sangar ama qatnanakt di rha di sa ma Abraham aa es na rha. ⁸ Mudu ma Ngāmuqa qa murākt iva as nasot diva qa rhuulat sa ama Jentailqāna bā va ama rāktta na rha da aa saqong nāvāt arhā qatnanakt. Bā ākt i va aa enge di mudu narhoer vā iangārhākt ama lat angāt kamās di qa sameng na ama sameng ama mār ngāt bā ma Abraham i qa goar na qa rhoqortāqyia, “Va nāvāt a nge dā va ngua rhodāmne na ama ruvek nāvāt ama ivārhimiek moe.” ⁹ Bā nāvāt tom dākt dā sa iarhakt kārarhae i rhat sangar ama qatnanakt di sa ma Ngāmuqa qa modāmne na rha rhoqor ma Abraham gārakni i ama ruqa na ama qatnanakt.

Ama Iar Ama Sok Tām Ngāt Di Ngāt Nāvāt Ama Qatnanakt

¹⁰ Iarhakt kārarhae i rhat tu arhā snāng i sa mamār toqorākt i rhat tualat na ama Murākt angārha lat ivakt iva rha rhān i ama rāktta na rha dā ma Ngāmuqa aa saqong di sa iarhakt di qale rha va ama rhāksārham ama sok tām ngāt angārha rem inguna ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqyia, “Ama ruvek moe qārarhani i qaku rhat tualat dā qaku rhat tet parhām iarhongākt moe qārārhong i sa rha sām irhong ba ama Abuk na ama Murākt di iarhakt di sa qale rha vā ma Ngāmuqa aa rhāksārham ama sok tām ngāt angārha rem.” ¹¹ Bā qosaqi rhākt di sa qunāga vāt a ut mamār i qaku aung gā namān i ama rāktka na qa dā ma Ngāmuqa aa saqong nāvāt ama Murākt inguna aa enge di ngāt tamān doqortāqyia, “Iaqākt kārak i sa qa mān i ama rāktka na qa dā ma Ngāmuqa aa saqong nāvāt aa qatnanakt diva qale qa da ama iar ama sok tām ngāt angārha ron nāvāt a ngāt.”

¹² Sokt di ama Murākt di qaku ngāt dān nāvāt ama qatnanakt dap kinak iaqākt kārak i nani a qa iva qā rha ama iar ama sok tām ngāt nāvāt ama Murākt dinak pa qat tualat dā qat tet parhām ama Murākt moe. ¹³ Sa ma Krai ka rhāksasot a ut nāmāt ama Murākt angāt tāksārham gārangātni i mai va urhi rha ngāt kārangāt i sa qa rha ngāt inguna ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqyia, “Aung gārakni i sa rha ar mā qa sa rhāvuk sāmāni ama ngāmuga di sa qale qa da ama rhāksārham angārha ron.” ¹⁴ Inguna nāvāt iangārhākt ama lat kārangāt i ma Jisas ma Krai ka muat na ngāt dā va ama modāmne qārangātni i sa ma Ngāmuqa qa mumānaris na ngāt bā ba ma Abraham diva ngā rhān bā ba ama Jentailqāna dap pakt iva aiut di nāvāt aut katnanakt diva urhi rha ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa qārakni i

sa ma Ngāmuqa qa mumānaris iva qā von ut tām ga.

Ama Murākt Dā Ama Mumānaris

¹⁵ Gua ruavek, pa ngua rhu ama siqutki ba ngān barhām ama ruvek arha lat di rhoqortāqyia, qre va ama ruiom in du ina anga murākt na anga rhaeshbane bā in dares ba ne iva in det parhām ngāt dā sa qaku aung anga ruqa qā narhar ngāt ura qā namu guani sae sāvāt a ngāt. ¹⁶ Iangārhākt ama mumānaris kārangātni di sa ma Ngāmuqa qa von dām ngāt bā bā ma Abraham dā bā ba aa emga qārakni iva mugas dā va qa rhān nāmāni aa enevaqi. Inguna ma Ngāmuqa aa enge di qaku ngāt tamān i, “bā ba ama rhāqāp na rha ama rhoes.” Dap kinak ngāt tamān i, “bā ba ama sākāk ama rhoemga” qārakni i ma Krai na qa. ¹⁷ Ama rharimini sā rhangāt tākt gua enge di rhoqortāqyia, ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses kārangātni i ngā mān nasot ama 430 na ngāt ama qoeo mānasāng naimāk ākt nāvāt iangārhākt ama mumānaris di qaku mamār iva ngā nasot nā iangārhākt ma Ngāmuqa aa rhaeshbane qā nā ma Abraham bā va qaku ama mumānaris ngā nasa anga gavāngi. ¹⁸ Inguna ngakt bā ama ruvek di rhit ta arhā modāmne inguna nāvāt iomākt i rhat tet parhām ama Murākt dā sa ama modāmne di qaku ngāt dān nāvāt ama mumānaris. Sokt di sa ma Ngāmuqa qa von ma Abraham da ama modāmne varhām aa mumānaris bā ba qa.

¹⁹ Ngakt bā rhoqorākt dā sa ngu lu māniekt bā ama Murākt ngā mān? Iangārhākt ama Murākt di sa ma Ngāmuqa qa mu ngāt inguna nāvāt ama ruvek arha vuirhong bā ngāt diva qale ngāt bā dāngdāng i iaqākt ama ruqa nāmāni ma Abraham aa enevaqi va qa rhān gārak i sa ma Ngāmuqa qa mumānaris bā ba qa. Bā ama Murākt di sa ngā mān nage ma Ngāmuqa nāvāt ama enselqāna. Bā rha di rha von dām ngāt bā bā akni i qat mair e māngurāp ama ruvek ti nā ma Ngāmuqa. ²⁰ Bā sa ut drām i sokt toqorākt i qale ama ruiom ama udiom dā va akni ama ruqa qat mair māngurāp mā iom bā va qat tamān nāvāt akni bā sāvāt akni. Sokt diva sokt ma Ngāmuqa marākt ka von da ama mumānaris bā bā ma Abraham.

²¹ Nga ama Murākt di ngāt tair sārha ma Ngāmuqa aa mumānaris? Qaku rhoqorākt. Inguna ngakt bā angātni ama murākt di mai mamār iva ngārhit bon ut ta ama iar dā vadi va u rhān i ama rāktta na ut toqorākt i ut tet parhām ngāt. ²² Sokt di sa ma Ngāmuqa aa enge ngārhi sameng mamār i ama ruvek moe di qale rha e va ama vuirhong angārha rem ivakt iva ma Ngāmuqa aa mumānaris diva ngāt bā bā iarhakt kārarhae i arhā qatnanakt di nga e māni ma Jisas ma Krai.

²³ Näkt toqoräkt i as kaku ama qatnanakt sämäni ma Kraiss ngä män dä sa ama Muräkt ngä sangar a ut ma ama qrot bä qali lut pa angärha rem bä dängdäng iva ama qäväläm ngä rhän gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm iva qunäga vät ut sävät iangärhäkt ama qatnanakt. ²⁴ Bä äkt i mudu di ama Muräkt di aurha ernanokt na ngät bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i ma Kraiss ka män ivakt iva u rhän i ama räktta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong nävät ama qatnanakt mäni ma Kraiss. ²⁵ Sokt di rhäkt i sa ama qäväläm gärqomni iva ut nanakt nä ma Kraiss di sa äm ngä män dä sa qaku qali lut pa ama Muräkt angärha ernanokt angärha rem

²⁶ inguna nävät ma Jisas ma Kraiss dä sa ngän moe ngän män i Ngämuqa aa es na ngän nävät angän gatnanakt. ²⁷ Inguna guavek koe nävät a ngän gärrarhani i sa rha rha ama baptais sämäni ma Kraiss di sa aingän äkt di sa ngän mon sädä aa iar ängärha ron. ²⁸ Bä äkt i rhoqoräkt dä sa ngän moe ngän män i ama sägäk na ngän mäni ma Kraiss i näma dä ama Judaqäna ura ama Grikkäna na ngän ura ama latta va arhani arha rem ura ama ruvek kärarhani i isiska vät a rha na ngän ura ama gamoe ura ama evop na ngän. ²⁹ Näkt ngakt bä aingän di ngän nämäni ma Kraiss maengäktki dä sa aingän di ngän nämäni ma Abraham aa enevaqi bä va bä ba ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris iva qä von däm irhong.

4

Ma Ngämuqa Aa Es Kärarhani Iva Bä Ba Rha Nä Qärqärhongni I Qa Mumänaris Nä Irhong

¹ As pa nguat tamän sävät ama rhoemga qaräkn i va qä rha nasot aa mamäk. Rhoqoräkt i qa di as kale qa i ama rhoemga na qa di qoki qa rhoqor ama latka va arhani arha rem i näma dä bä ba qa nä iarhongäkt moekt. ² Qale qa vä qararhani arha rem i rhit lu vät a qa dä qararhani i rhat turäkt bä ba qa bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i sa aa mamäk ka muqunän bät a äm iva qa von ga rha aa qarhong. ³ Bä qoki rhoqoräkt di qosaqi aiut di mudu i ama rhoes na ut di qali lut i ama latta na ut pa ama iaus ama qrot ngät nämäni rhakt täkt ama ivätki angärha rem.

⁴ Sokt di nga rhoqoräkt i ama rhodäm di sa rhäkmamär na ngät dä ma Ngämuqa qa rhäk na aa emga sämäni ama ivätki i ama ruqi qia säl a qa bä qale qa va ama Muräkt angärha rem ⁵ ivakt iva qä rhäksasot iarhakt kärarhae i sa qale rha va ama Muräkt angärha rem

ivakt iva aiut di mamär vät a ut iva u rhän i aa es na ut. ⁶ Näkt nävät iomäkt i ma Ngämuqa aa es na ngän dä sa qa rhäk na ama Qloqäqa nage aa emga säda aurha ron bä ut tamän doqortäqia, "Aba*", mamga." ⁷ Bä nävät tom däkt di as kaku qale ngän i ama latta mavängam dap kinak kale ngän i ma Ngämuqa aa es na ngän bä nga rhoqoräkt i aa es na ngän dä sa va bä ba ngän nä qarqärhongni i sa qa mumänaris iva qä von aa es täm irhong.

Ma Pol Aa Qänäskänes Sävät Ama Galesiaqäna

⁸ Mudu rhoqoräkt i as kaku ngänät dräm ma Ngämuqa dä sa qale ngän i ama latta na ngän bä iarhongäkt angärha rem gärqärhong i irhong doqor angän ngämuqa qarqärhong i qaku ama engäktki nä irhong. ⁹ Dap täkt di sa nguna ngänät dräm ma Ngämuqa ura nguaräm mamär iva ngua rhamän i sa qat dräm a ngän dä ngu lu mäniakt iva saqi as evär däm ngän sage ama iaus nämäni ama ivätki qarängätni i qaku angärha anga qrot masirhat bä qosaqi ama mämmäni na ngät? Nga nani a ngän iva saqi as ngän dän i ama latta na ngän ba angärha rem? ¹⁰ Qoki as toqor ama Judaqäna i ngän duqunän bät ama moräs na ngät ama qunäng dä ama eqoan dä ama quiaqa aa qävälöp dä ama qoeo. ¹¹ Bä nävät iangärhäkt angäna lat dä sa qänäskänes ngo i sa ngua rhar sa ama qäväläm ama mor äm gärqomni i nguat tualat ngu na ngän.

¹² Gua ruavek, ngu nän ngän ma ama qrot iva ngän dän doqor ngo inguna sa ngua män doqor ngän. Bä vät iomäkt ama qäväläm di aingän di sa qaku ngän mualat na anga lat kärängätni i qaku ama räkt ngät sävät a ngo. ¹³ Näkt kunäga vät a ngän i vät ama narhoer äm ama qäväläm gärqomni i sa ngua sameng na ama sameng ama män ngät bä ba ngän dä sa ngua met sagem ngän inguna nävät iomäkt i aräm ngo. ¹⁴ Bä ngäktki i gua rämgi qia von ngän da ama märänga sokt di qaku ama vu da angäna ron sävät a ngo ura ngän naevär däm ngo inguna nävät gua rämgi dap kinak ngäna ar sä ngo i rhoqor qre i ama ensel nage ma Ngämuqa na ngo ura rhoqor qre i ma Jisas ma Kraiss na ngo. ¹⁵ Ngu lu rhäkt di angän märmärgem nävät a ngo di ngä qoe nai? Nguat tamän särhäm ngän mamär i mudu di sa angän märmärgem nävät a ngo di ama mor ngät bä vadi mai mamär vät a ngän iva ngän dar ta angän saqong bä ngäni von ngo rhäm ngät di vadi mai ngän mualat toqoräkt. ¹⁶ Nga sa ngua män i angäna ik na ngo inguna nävät iomäkt i sa ngua sameng ba ngän na ama engäktki?

* **4:6** Aba Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bä ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamär.

¹⁷ Iarhakt ama ruvek kārharhae i rhit sāmaqrot na ngān iva ngān det parhām ama Judaqāna arhā Murākt di rhit bon da arhā snāngaqa sagem ngān masirhat sokt di qaku rhat ualal toqorākt ivakt iva ama mār ngāt ama lat ngāt dān. Rha di nani a rha iva rhit pāsārham ngān nāvāt a ngo ivakt iva sokt ngānit bon da angān snāngaqa sagem da. ¹⁸ Bā ama mārām basāgos diva arhani ama ruvek tit bon da arhā snāngaqa sagem ngān bā mamār iva rhoqorākt divakt iva ama mār ngāt ama lat ngāt dān. Rhom dākt di ama engātki na ām i nāma dā qale ngo gem ngān ura qaku. ¹⁹ Ngu es ama gaini na ngān, rhākt di sa qale ngo sa ama qānāskānes sāvāt a ngān gārangātni i ngāt toqor ama evopki at ruanini rhoqorākt i qit sa bā va qale ngāt bā dāngdāng iva sa mamār nā ma Kraiss aa iar va angāna iar. ²⁰ Bā rhoqor tākt di nani a ngo i vadi va qale ngo ngu na ngān ivakt iva qaku ngu natmārhamān doqor tākt inguna adādān ngo nāvāt a ngān.

Ama Siquutki Nā Ma Hagar Qi Nā Ma Sara

²¹ Guavek koe nāvāt a ngān gārharhani i nani a rha iva qale rha vā ma Ngāmuqa aa Murākt angārha rem, nga qaku ngānāt drām i ama Murākt ngāt tamān doqor māniekt? ²² Ngu snanbāt toqorākt dinguna ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān i ma Abraham di aa imiom ama udiom. Akni di ama latki mavāngam gi sa qa dap akni di ama ruqi qārakti i isiska vāt a qi qia sa qa. ²³ Sokt di ama latki mavāngam at toemga di aa nanāk kia sa qa varhām ama slāqyige angārha iska dap ama ruqi qārakti i isiska vāt a qi at toemga di aa nanāk kia sa qa nāvāt ama mumānaris.

²⁴ Nākt tangāt tākt ama lat di ani ama rharimini sā ngāt di rhoqortāqyia, ma Hagar di qiat mair bā ba angātni ama rharesbane dap ma Sara di qiat mair bā ba angātni ama rharesbane. Bā ama narhoer ngāt kārangātni i ma Ngāmuqa qa mualat na ngāt di da ama damgi at tāvās ma Sinai bā iangārkhākt ama rharesbane di ma Hagar qiat mair bā ba ngāt kārakti i at toes diva rhat dān i ama latta va arhani arha rem. ²⁵ Nākt ma Hagar di qiat mair bā ba ama damgi ma Sinai vāt ama ngārkhātkka ma Arebia dā qosaqi qiat mair bā ba ama vārhamān ama mor ām ma Jerusalem inguna qi di qali qi i ama latki na qi mavāngam gi na at toes.

²⁶ Sokt di ma Jerusalem gārakti i rhakt puk da ama usāpki arha ron di isiska vāt a qi bā qi di aut nanāk na qi. ²⁷ Inguna ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqyia,

“Mamār iva mārām gem nge, ainge ama rhāngārāski qārakti i qaku mamār vāt a qi iva qit sa.

Rhākt diva ngit nās na ama mārām gem masirhat, ainge qārakt i qaku ngiat nari ama ruanini i ngit sa.

Inguna iaqyākt kārakt i māqi qaku qit sa arha anga es diva masirhat na at toes bā va rha rhet e nā iaqyākt at toes kārakt i arha egutka.”

²⁸ Rhākt di aingān gua ruavek ama qat-nanaktpāmda, di enge doqor ma Aisak i ma Ngāmuqa aa es na ngān gārharhani i sa rha mār nāvāt ama mumānaris. ²⁹ Sokt di qoki as toqor vāt iangārkhākt ama rhodām mudu i iaqyākt kārakt i qa mār barhām ama slāqyige angārha iska di qā sangām nā iaqyākt mavāngam gārakti i qa mār nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa aa qrot di rhākt di qoki as toqorākt. ³⁰ Sokt di ngu lu ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqor māniekt? Ngāt tamān doqortāqyia, “Nak pa ngāni qutmās ama latki mavāngam gi na at toemga inguna at toemga diva qaku qā narha guani nāvāt iarhongākt kārquārhong iva ama ruqi qārakti i isiska vāt a qi at toemga qā rha irhong.” ³¹ Gua ruavek, aiut di qaku ama latki mavāngam at toes na ut dap kinak aiut di iaqyākt kārakt i isiska vāt a qi at toes na ut.

5

Ma Kraiss Sa Qa Muisiska Vāt A Ut

(5:13-14 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34 / Luk 10:25-28 / Rom 13:8-10)

¹ Ma Kraiss sa qa muisiska vāt a ut ivakt iva isiska vāt a ut. Bā nāvāt iangārkhākt ama lat dā sa mamār iva ngānāt mair ma ama qrot dā saqi as pa qale ngān namān i ama latta na ngān bā ba ama Murākt.

² As ngāni lu i aingo ma Pol nguāt tamān sārham ngān i ngakt bā ngān dares iva rhi dākt sāng mā ngān diva ma Kraiss aa lat ngā rhān i ama mānāmāni na ngāt bā ba ngān.

³ Nākt tākt dā saqi as nguāt tamān sārha ama gamoe moe qārharhani i rha rhares iva arhani rhi dākt sāng mā rha i rha diva qoki mamār iva rhit pās ma Ngāmuqa aa Murākt moe angārha rhāng. ⁴ Bā aingān ākt kārharhae i nani a rha iva ama rāktta na rha dā ma Ngāmuqa aa saqong nāvāt ama Murākt di sa aingān di ngāna arhāis na nas nāmāni ma Kraiss dā nāmāni aa nāmānsāvātki. ⁵ Sokt di ut di nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa di sa qali lut sa ama mārām gem na ama qat-nanakt sāmāni ma Ngāmuqa iva qa rhualat sā ut bā va u rhān i ama rāktta na ut da aa saqong inguna nāvāt aut katnanakt sāmāni ma Kraiss. ⁶ Ngakt bā aung anga ruqa di qale qa māni ma Jisas ma Kraiss i nāma dā rha dākt sāng mā qa ura qaku di iangārkhākt ama lat di qaku ngāt ualal nā guani sāvāt a qa. Dap kinak ama ruqa aa lat kārangātni i ama vit

na ngät di rhoqoräkt i sa qat nanakt nä ma Kraiss bä aa snäng bät arhani ama ruvek.

⁷ Aingän angāna tmerhäs mudu dä ma Kraiss aa iar angärha ron di mamär na äs. Sokt di ngu lu auge qa musar na ngän bä rhäkt di qaku ngänit päs ama engätkki arha rhäng? ⁸ Iangärhäkt ama lat kärangät i sa qa mualat na ngät di qaku ngä män nage iaqäkt kärak i sa qa mes ngän sagem mes. ⁹ Ama gaini ama yisini diva ini ngä rhualat sa ama bret moe bä va rip däm ga. ¹⁰ Sokt di sa nguat dräm i aingän di nämäni ma Engeska bä va angän snängaqa diva rhoqor ngo gu snängaqa dap pa qaku qa rhoqor aung aa anga snängaqa. Näkt aung anga ruqa qaräkn i qat tusar na angāna tmerhäs na anga märän diva ma Ngämuqa qä sangäm na qa.

¹¹ Gua ruavek, ngakt bä aingo di qoki as pät gu sameng di nguat tamän iva ama ruvek di rhi nädäkt säng mä rha dä sa mäniekt bä aingo di as arhani rhi sangäm na ngo? Ngakt bä ngu sameng doqoräkt dä sa ama enge qarängätni i sävät ama sämänanamuqa di saqi as kaku ngä navoda anga märänga bä ba ama ruvek. ¹² Nani a ngo masirhat i vadi va iarhakt kärarhae i rhat tusar na angän mungäsäng di qoki va rha rhi däkt sä iarhongäkt moekt näsäng mes.

¹³ Gua ruavek, ma Ngämuqa sa qa mes ngän iva qale ngän i sa isiska vät a ngän. Sokt di qale ngän namu angän snäng i rhoqoräkt i isiska vät a ngän dä sa mamär vät a ngän iva ngän det parhäm angän släqyiglang angät snängaqa dap kinak pa mamär iva angāna snäng bät a ne dä va ngän datnärhäm ne. ¹⁴ Inguna ama enge moe vä ma Ngämuqa aa Muräkt di qale ngät dä rhangät täkt ama enge angärha ron garängät i ngät tamän doqortäqya, "Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas." ¹⁵ Sokt di ngakt bä ngänir qur ne dä ngäni arhäktgyäm sä ne dä sa va ngänit lu i varis ngän naslava na ne mas.

Mamär Iva Ut Tet Parhäm Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa Aa Ernanokt

¹⁶ Dap kinak ngu qoar na ngän doqortäqya, mamär iva ngän det parhäm ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa ernanokt dä rhoqoräkt diva qaku mamär iva angän släqyiglang ngä natmualat nä iarhongäkt kärqärhong i nani iglang iva iglang ngät tualat nä irhong. ¹⁷ Inguna ama släqyige angät känäskänes di qaku nani a ngät na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat dä qosaqi ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qänäskänes di qaku nani a ngät na ama släqyige angärha lat. Bä rhiom däkt di in dair mät ne vät ngia väs sä ina lat ivakt iva in dair särhäm nge iva qale ngiat tualat nä qarqärhongni i sa ngiat dräm i mamär iva

ngiat tualat nä irhong. ¹⁸ Sokt di ngakt bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ngän dä sa rhoqoräkt di qaku qale ngän ba ama Muräkt angärha rem.

¹⁹ Rhäkt di sa qunägä vät a ngän sa ama släqyige angärha lat toqor ama lat na ama qavatka maos maos dä ama snängaqa sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä ama lat kärangätni i ama qluqi vät angät tpäs. ²⁰ Dap kosaqi angätmi ama släqyige angärha lat di ama lat kärangätni i ama ruvek tit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät dä ama lat na ama rhaqyao dä ama lat kärangätni i ama ruvek diva qaku nani a rha na ne dä ama lat kärangätni i ama ruvek tir qur ne dä ama lat kärangätni i ama ruvek di ama vu da arha ron sävät arhani arhä qärhong dä ama lat kärangätni i ama ruvek diva uraqi da arha ron mamär sävät arhani dä ama lat kärangätni i ama ruvek diva sokt tat tu arhä snäng sävät a nas maräkt dä ama lat kärangätni i ama ruvek diva rhat tair mät ne dä ama lat kärangätni i mätmätmät na ama ruvek bä qoki arhae dä arhae varhäm arha lat kärangätni i sägäni na rha sä ngät. ²¹ Näkt kosaqi ama släqyige angärha lat di ama lat kärangätni i ama ruvek di ama vu da arha ron sävät arhani arhä mämairimek dä ama lat kärangätni i ama ruvek tit näkt masirhat bä guani na rha mamär mät ama reng ama qrot ngät dä ama lat kärangätni i väspästämne na ama ruvek sa ama vu ngät ama lat näkt sävät ama lat kärangätni i ngät toqor tangät täkt. Rhäkt di nguat tugem ngän doqor mäqi i sa ngua mugem ngän i iarhakt kärarhae i rhat tualat nä iangärhäkt ama lat diva qaku rhi namon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäp.

²² Dap ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat angät gavängi di ama lat kärangätni i ama ruvek arha snäng bät a ne dä ama märmärgem dä ama bulap dä ama lat kärangätni i qale ama ruvek sa ama bulap da ama märän angärha ron dä ama matnärhäm nävät ama märmärgem dä ama mär ngät ama lat sävät arhani dä ama lat kärangätni iva rhat nanakt nä sävetka sa aa lat. ²³ Dap kosaqi ama Qloqaqa aa lat di ama lat toqor ama bulap ka ama ruqa aa lat näkt sävät ama lat kärangätni i ama ruqa qat turäkt ba nas mamär. Rhangät täkt moekt ama lat di qaku anga muräkt nga e qarängätni i ngät tair särhäm ngät. ²⁴ Näkt iarhakt ama ruvek kärarhae i rha nämäni ma Jisas ma Kraiss aa ruvek di iarhakt di sa rha edämsäs pät arhä släqyiglang sä iglang angät snängaqa mäni ama sämänanamuqa bä sävät ama qänäskänes iva sävät ama vuirhong.

²⁵ Ngakt bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di sa qa von ut ta ama iar dä sa mamär iva qosaqi urhit päs ama Qloqaqa

ama Qumārquṃārqa aa snāngaqa aa rhāng.
²⁶ Mamār iva qale ut tair na nas pa arhani
 arhā vās dā qale ut tāranas na arhani arhā
 snāngaqa iva qaku mārmār gem da na ut dā
 qale aurha anga snāngaqa anga vu qa sāvāt
 aut māmairimek kane.

6

*Mamār Iva Ut Tatnārhām Ne Sa Aut
 Mārān*

¹ Gua ruavek, ngakt bā aung nāvāt a ngān
 di qunāga sā qa i qa mualat na anga vuini dā
 sa aingān gārarahe i ma Ngāmuqa aa Qloqaqa
 di qā rhoer nanokt ngān di mamār iva ngān
 dualat sā qa mamār nāvāt ama bulap i ngān
 dumamār na aa iar. Bā mamār iva aingān
 di ngānit lu vāt a nas mamār i varis aingān
 di ama vuirhong irhong ngā namāqāne dā
 mamār na ngān. ² Mamār iva aingān di ngān
 datnārhām ne sa angān mārān gane ivakt
 iva rhākmamār nā ma Kraiss aa murākt gem
 ngān.

³ Inguna ngakt bā aung di qat tu aa snāng i
 qa di ama morās na qa ama ruqa vāt arhani
 arhā vās toqorākt i qaku qa rhoqorākt di sa
 iaqākt di qā iras tām mes. ⁴ Dap mamār iva
 aingān asāgāk asāgāk di va ngiat tatnāvāmne
 nā gia lat marākt nākt nasot dā va mamār
 vāt a nge iva mār gem nge nāvāt gia lat
 marākt dap kaku inguna ngiat lu aung aa
 lat bā ngiat tu gi snāng i gia lat di ngā vit pā
 iaqākt ama ruqa aa lat angāt tpās. ⁵ Inguna
 aingān moe asāgāk asāgāk di sa angāna lat
 marākt nga e qarāngātni iva ngān dualat na
 ngāt.

⁶ Ama ruqa qarāknī i rha su qa rhā ma
 Ngāmuqa aa enge di mamār iva qat tatmāt
 nā qarqārhongni moe ama mārīrhong bā ba
 ne qā nā iarhakt kārarahe i sa rhi su qa.

⁷ Qale ngāni iras tām mes inguna qaku
 mamār iva aung gā namāqāne sā ma
 Ngāmuqa i qā nairas tām ga inguna agini
 qarqāni i ama ruqa qāt kutnanokt ini diva
 ianiākt di qosaqi va qā sek dām ini. ⁸ Inguna
 ama ruqa qarāknī i qāt kutnanokt ama
 vuirhong bāt aa iar di nāvāt aa iar toqorākt
 diva qā sek dā ma Ngāmuqa aa rhāksārhām
 dap pa ama ruqa qarāknī i qāt kutnanokt
 ama lat qarāngātni i mārmār ge ama Qloqaqa
 ama Qumārquṃārqa nāvāt a ngāt di nāvāt
 a qa diva qā sek da ama iar ama sok tām
 ngāt. ⁹ Bā rhoqorākt dā sa qale māmae vāt
 a ut i ut tualat na ama mār ngāt ama lat
 inguna ngakt bā qaku māmae vāt a ut dā va
 urhi sek da ama rhitsek pāt ama qāvālām
 gārqomni i sa ma Ngāmuqa qa muqunān bāt
 a ām. ¹⁰ Bā ākt i rhoqorākt dā sa mamār iva
 ut tualat na ama mār ngāt ama lat sage ama
 ruvek moe vāt ama qāvālām gārqomni i sa
 mamār vāt a ut iva ut tualat na ngāt. Nākt
 koki mamār iva ut tualat nā iangārhākt ama

lat ama mār ngāt sage iarhakt aurha ruavek
 ama qatnanaktpāmda.

*Ma Pol Aa Rhonsāvāt Ama Dāngdāngini
 Na Ngāt Dā Aa Nān*

¹¹ Nākt as ngāni lu i na ama sāmsām ama
 mor ngāt dā sa ngut sām ama enge sāvāt a
 ngān nā ngua rhākt marākt.

¹² Iarhakt ama ruvek kārarahe i rhi siqut
 iva rhat tualat sā ngān iva rhi dākt sāng mā
 ngān di nak kop nani a rha iva ama ruvek ti
 lu rha i ama morās na rha. Dā qosaqi rhat
 tualat toqorākt ivakt iva qaku arhani ama
 ruvek ti sangām na rha mavāngam nāvāt
 ma Kraiss aa tñāpki māni ama sāmānanamuqa.
¹³ Iarhakt marākt kārarahe i sa arhani rha
 dākt sāng mā rha di qāqi qaku rhat tet
 mamār varhām ama Murākt moe dap nani
 a rha masirhat iva ama ruvek ti dākt sāng
 mā ngān divakt iva mamār vāt a rha iva rhat
 tamān sāvāt ama Judaqāna i sa rha murākt
 bā ba ngān bā rha dākt sāng mā ngān. ¹⁴ Sokt
 di aingo di qaku nani a ngo iva ngut sek sā
 gu ngārhipki. Dap kinak aingo diva sokt ngut
 sek sa aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss
 aa ngārhipki inguna sa qa nāp māni ama
 sāmānanamuqa. Bā nāvāt iangārhākt ama lat
 dā sa ama ivātki arha lat di ngā nāp pāt gua
 iar bā aingo di ngākt kre sa ngua nāp māni
 ama sāmānanamuqa sa ama lat nāmāni rhakt
 tākt ama ivātki.

¹⁵ Ma Ngāmuqa di qat lu ama lat qarāngātni
 i rha dākt sāng ama ruqa bā qosaqi ama lat
 qarāngātni i qaku rha dākt sāng ama ruqa i
 ngā moe di ama mānīmānini na ngāt. Dap
 sokt iangārhākt ama lat qarāngāt i ama vit na
 ngāt dā ma Ngāmuqa aa saqong di qarāngāt
 i qa mualat sa ama ruqa bā qa mām i ama
 iarās na qa.

¹⁶ Nākt iarhakt moe qararahe i rhat tet
 dā iangārhākt ama iarās na ngāt ama
 iar angārha ron diva qale ama bulap dā
 ama lavuqi gem da iarhakt kārarahe i ma
 Ngāmuqa aa ruvek na rha qararahe i ama
 Israelqāna ama engātki na rha.

¹⁷ Bā va mānasāng narhākt bā va rhāvit
 dā sa mamār iva saqi as kaku aung gā na-
 muran sā ngo na anga mārānga rhoqorākt
 inguna sa ama vret nga e vāt gu slāqyige
 qarāngātni i ngārhi sameng i ma Jisas aa
 latka na ngo.

¹⁸ Gua ruavek, mamār iva aurha Engeska
 ma Jisas ma Kraiss aa nāmsāvātki qali qi gem
 ngān. Ngātki rhoqorākt.

Ma Efesuskäna

Ama Rhäväktäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Efesus.

Vä ma Efesuskäna di qaku ma Pol qä slaräkt na angätni arha lat ura arhä snängaqa dap kinak kät säm iva sage ama Efesuskäna iva qa rhuqunäga vät a rha sävät ma Ngämuqa aa snängaqa dä aa lavuqi ama soktäm gi dä qosaqi va qa rhuqunäga vät a rha mamär sävät ama qatnanaktpämda arhä mämairäs da aa snängaqa rhoqoräkt aa ron. Aa snängaqa diva rhäkmamär na qa grekt bä iarhongäkt moe di sa västämne nä irhong bä bä ma Kraiss. Vä rhakt täkt ama abuk di ma Ngämuqa aa snängaqa rhoqoräkt di qat tet toqor tärhäkt i ama narhoeräm di sa ma Ngämuqa qa mualat sa arhani ama ruvek iva sägäni na rha rhi na qa. Ama unbamnaäm di sa qa mualat sä rha iva sägäni na rha mamär. Ama dägguapnaäm di qaku sokt ka mualat sä rha iva sägäni na rha dap kosaqi qa västämne na rha ma ama sägäme ama släqyige qärqigeni i ama släqyige na ama qatnanaktpämda. Näkt ma Pol qat tamän i rhäkt di ma Ngämuqa qat tuqunäga sä iomäkt i qosaqi va ama Jentailqäna mäni iagekt ama släqyige bä nävät ige diva qär qur iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt kärqärhong i qali lirhong bät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs i qa di masirhat mamär na aa mädräm ama mär ngät. Ma Pol qat tu da aa enge angät tpäs i qat tamän sävät aurha iar ama iaräs na ngät kärangätni i ut tet da ama qumärqumär ngät ama lat ngä na ama qutdrir sävät a ne angärha ron dap iarhakt kärarhae i sa sräp ta di rhat dän nävä ma Sämgä aa uväs di na ama nän.

Ama Qäväläp Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Ngämuqa Aa Snängaqa Maräkt Sävät A Ut Mäni Ma Kraiss (1:3-14)

Ma Pol Aa Nän Sävät Ama Qatnanaktpämda E Ma Efesus (1:15-23)

Ama Is Kärangätni I Ma Ngämuqa Aa Snängaqa Di Qat Tu Aa Släqyige Vät A Nas NäväM Ngät (2-3)

Angätni Ama Is Kärangätni I Ma Ngämuqa Aa Snängaqa Di Qat Tu Aa Släqyige Vät A Nas Pät Aurha Iar (4-6:20)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (6:21-24)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Efesus

¹ Aingo ma Pol di ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aa snängaqa

dä ngut säm sävät a ngän ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Efesus kärarhae i vasägos dä rhit päis ma Jisas ma Kraiss aa rhäng mamär.

² Mamär iva ama nämäsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss.

Ma Ngämuqa Aa Modämne Bä Ba Ut Nävät Ma Jisas Ma Kraiss

³ Mamär iva urhi nänsäs sage ma Ngämuqa qärakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mamäk dä aa Ngämuqa qärak i sa qa modämne na ut nävät ma Kraiss na ama qloqaqa na ngät ama modämne moe vät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs. ⁴ Iangärhäkt ama lat dinguna mudu rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki dä sa qa armeng däm ut nävät ma Jisas ma Kraiss ivakt iva ut di mamär vät a ut iva ama qumärqumärta na ut mamär dä va isiska vät a ut nämät ama vuirhong dä ma Ngämuqa aa saqong. Ma Ngämuqa di sa aa snäng bät a ut ⁵ dä soknga qa muqunän bät a ut iva u rhän i aa es na ut nävät ma Jisas ma Kraiss aa lat parhäm na Ngämuqa aa snängaqa qärakni i nani a qa na ut iva u rhän doqoräkt ⁶ ivakt iva urhi an sä qa nävät aa nämäsävätki ama mor qi qäraktni i qa modämne na ut na qi inguna sa sägäni na ut ut na aa emga qärakni i sa ma Ngämuqa aa snäng bät a qa.

⁷ Nävät iaqäkt aa emga aa biaska dä sa ma Ngämuqa qa rhäksasot a ut parhäm aa nämäsävätki ama mor qi masirhat i qa qyiradeng na aurha vuirhong. ⁸ Ia qyäkät aa nämäsävätki di sa qa rhor na qi vät a ut na ama mär ngät ama mädräm dä na ama muqunäga sävät ama engäktkinirhong moe. ⁹ Dä sa ma Ngämuqa qa muqunäga vät a ut sa aa snängaqa ama ngaip ka aa lat kärangätni i mudu qa muräkt iva qa rhualat na ngät nävät ma Kraiss. ¹⁰ Näkt pät iomäkt ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm dä sa va qä västämne nä iarhongäkt moe bä bä ma Kraiss kärqärhong i irhong nga e da ama usäpki arha ron dä qärqärhong i irhong nga e mäni ama ivätki.

¹¹ Näkt nävät ma Kraiss dä sa ma Ngämuqa qa armeng däm ut ama Judaqäna iva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa mudu qa mumänaris iva qä von ut täm irhong barhäm aa muräkt kärangätni i sa mudu qa mu ngät. Bä qa di qärakni i vasägos dä qat tualat nä iarhongäkt moe iva rhäktäkmamär varhäm aa snängaqa. ¹² Sa qa mualat toqoräkt diväkt iva aiut kärarhae i sa ama narhoerta na ut iva ut nanakt iva ma Kraiss ka rhatnärhäm ut pa urhi nänsäs sage ma Ngämuqa nävät aa murhämeska. ¹³ Bä qosaqi aingän gärarhae i sa qale ngän mäni ma Kraiss di vät ama qäväläm gärqomni i sa ngän nari ama enge na ama engäktki

qärangättni i ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa mumaiar iva qa rhu-maiar ngän doqoräkt bä sa ngänät nanakt nä ma Krai di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän i aa ruvek na ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i sa mudu ma Ngämuqa qa mumänaris iva qä von ut täm ga. ¹⁴ Iaqaäkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qä sämaengätkki na ama mumänaris iva vät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm diva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa mudu qa mumänaris iva bä ba ut nä irhong aiut aa ruvek kärarhae i sa ma Krai ka muisiska vät a ut iva urhi rha irhong. Iangärhäkt ama lat diväkt iva urhi nänsäs sagem ga nävät aa murhämeska.

*Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage
Ma Ngämuqa*

¹⁵⁻¹⁶ Bä rhoqoräkt dä sa qaku mae vät a ngo iva nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän doqoräkt i nguat tu gu snäng sävät a ngän. Bä ngu nän inguna sa ngua nari sävät angän gatnanäkt sämäni ma Engeska ma Jisas dä sävät angäna lat kärangättni i angäna snäng bät* arhani moe ama qatnanäktpämda. ¹⁷ Sa ngu nän iva aurha Engeska ma Jisas ma Krai aa Ngämuqa qärakni i ama Ngätmamäk kärak i aa murhämeska masirhat diva qä von ngän da ama mädräm ama mär ngät dä ama muqunäga sävät a qa nävät aa Qloqaqa. ¹⁸ Bä nävät iangärhäkt ama lat dä va mamär iva qunäga vät a ngän mamär sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva ngänät nanakt na qa iva qa rhuatlat nä irhong bä qosaqi va qunäga vät a ngän sävät ama märirhong masirhat kärqärhongni iva ngäni rha irhong inguna nävät iomäkt i aa ruvek na ngän.

¹⁹ Näkt kosaqi ngu nän i mamär iva qunäga vät a ngän sävät ma Ngämuqa aa lat kärangättni i nävät aa qrot ama enges ngät masirhat bä ba ut kärarhani i ut nanäkt. Iangärhäkt ama lat di ngät toqor ama enges ngät ama lat ²⁰ kärangättni i qa mualat na ngät pät ma Krai aa iar toqoräkt i qa märanas na qa nämäta ama tänpki bä qa muqun na qa gem mes da aa märmär vät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs. ²¹ Sa qat muqun dävuq mamär daver iarhongäkt moe maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt ngä nä iarhongäkt moe kärqärhong i irhong angät krot bä sävät iarhongäkt moe kärqärhong i irhong ngärhit lu vät ama muräktpä. Bä va qaku qale qa rhävuk daver iarhongäkt toqoräkt di sokt pä tangät täkt ama rhodäm dap kosaqi va

qale qa daver iarhongäkt kärqärhong iva qali lirhong nasot. ²² Ma Ngämuqa qa muqunän iarhongäkt moe vä ma Krai aa qäriglem angärha rem näkt ka von ma Krai ta ama lat iva ama täpki na qa bä bä iarhongäkt moe bä ba ama qatnanäktpämda. ²³ Iarhakt ama qatnanäktpämda di ma Krai aa släqyige na rha bä ige ngät tualat sä qa iva qa rhän mamär iaqaäkt kärak i qat tualat sä iarhongäkt moe iva irhong ngä rhän mamär.

2

*Ma Ngämuqa Qa Mualat Sä Ut Iva Ut
Däqäm Nävät Aa Nämsävätki Nävät Aut Kat-
nanäkt*

¹ Mudu di sa qale ngän da ama tänpki arha ron nävät angäna lat kärangättni i qaku ama räkt ngät dä angäna vuirhong ² gärqärhongni i mudu ngän det dä irhong angärha ron doqoräkt i ngänit päis ama ivätki at snängaqa aa rhäng. Iaqaäkt ama snängaqa qärak i ama narhoerqa bä ba ama leqäs di aa latka na qa bä qa di ama qloqaqa qärakni i rhäkt di qat tualat ge ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. ³ Mudu aiut di sa qali lut mänguröp iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet parhäm ama lat kärangättni i nani arhä släqyige dä arhä snängaqa na ngät. Bä nga rhoqoräkt i sa ut tualat nä iangärhäkt ama lat dä sa ama ruvek na ut kärarhae i sa qale rha dä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm angärha ron doqor arhani ama ruvek moe nämäni ama ivätki.

⁴ Sokt di ma Ngämuqa di rhäqöp ka masirhat na ama lavuqi bä nävät iomäkt i aa snäng bät a ut masirhat ⁵ dä qäqi qa mualat sä ut iva as ut moe ut däqäm ut nä ma Krai toqoräkt i ut tänp nävät aurha vuirhong. Di nävät ma Ngämuqa aa nämsävätki i sa ngän da ama mumaiar. ⁶ Ma Ngämuqa di qosaqi qa märanas na ut ut na qa nämäta iaqyäkt ama tänpki rhoqoräkt i qa märanas nä ma Krai nämäta ama tänpki bä qa muqun na ut pät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs ge ma Jisas ma Krai. ⁷ Sa qa mualat toqoräkt iväkt iva qre va vät ama rhodämirhong nasot dä sa mamär vät a qa iva qär qur a ut ta aa nämsävätki ama mor qiv masirhat kärak i qiat dän sa ama mär ngät ama lat na ama märmärgem sävät a ut inguna nävät ma Jisas ma Krai. ⁸ Inguna nävät ma Ngämuqa aa nämsävätki dä sa ngän da ama mumaiar nävät angän gatnanäkt. Näkt iangärhäkt ama mumaiar di sa qaku ngä män nagem ngän märäkt dap kinak ngä män nage ma Ngämuqa i ama vänbon na ngät. ⁹ Bä iangärhäkt ama mumaiar qärangät i sa ngän da ngät di qaku ngä män nävät angäna lat

* **1:15-16** angäna lat kärangättni i angäna snäng bät Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

maräkt ivakt iva çaku mamär vät aung iva qä namair na nas i sa qa maräkt ka mualat na ngät. ¹⁰ Rhoqoräkt dingtona aiut di sa ma Ngämuqa qa mualat na ut bä ut män doqor täkt bä nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Jisas ma Kraiss dä qa mualat sä ut iva ut tet da ama lat ama mär ngät angärha ron gärangätini i sa mudu qa rhäkmu na ngät bä ba ut.

Ma Ngämuqa Qa Västämmä Na Ut Bä Sägäk Na Ut Mäni Ma Kraiss

¹¹ Aingän gärrarhae i ama Jentailqäna na ngän bät ama qäväläm gärrqomni i angän nanäkkina rha sä l a ngän, mamär iva vuk pät a ngän i mudu di iarhakt kärerhae i rhi qoar i rha di iarhakt kärerhae i sa ama ruvek ta däkt säng mä rha di rhi qoar i aingän di ama ruvek kärerhae i çaku ama ruvek ta däkt säng mä rha. Sökt di iangärhäkt ama lat kärergät i rha däkt säng mä rha di nak kop ama lat kärergätini i ama ruvek tat tualat na ngät na arhä rhäkt. ¹² Dap kosaqi mamär iva vuk pät a ngän i mudu vät iangärhäkt ama rhodäm imäk äkt di sa qale ngän sänis nä ma Kraiss. Çaku ama rhodäm sä ngän sämäni ama enevaqi ma Israel bä aingän di ama näfista na ngän sage ma Ngämuqa aa rharesbane qärergätini i sa ngä män nävät aa mumänaris bä bä ma Israelqäna. Näkt kale ngän mäni ama ivätki dä sa çaku ngänät dräm ma Ngämuqa dä çaku ngänät nanakt iva anga märini ngä rhän bä ba ngän däkt ura va mugas nasot toqoräkt i ngäni nöp. ¹³ Sökt di rhäkt i sa qale ngän dä ma Jisas ma Kraiss aa iar angärha ron dä sa aingän gärerhae i maos pät angätini ama rhodäm mudu di sa qale ngän gläius mamär nä ma Ngämuqa di rhäkt di sa ma Ngämuqa qa rut na ngän sa glaqot nävät ma Kraiss aa biaska.

¹⁴ Inguna ma Kraiss maräkt di aut bulap na qa çarakni i sa qa mualat sä ut ama Judaqäna dä ama Jentailqäna qärerhani i mudu ama udiom na ut bä sa ut män i ama sägäk na ut bä nävät aa släqyige dä qa rhar ama lurhaqi na ama matmät nä mänguröp mä ut ¹⁵ i qa rhar ma Ngämuqa aa Muräkt sä ne na angärha lat kärergätini i ama ruvek tat tualat na ngät ivakt iva nävät a nas diva ama iaräs na qa ama ruqa ama sägäk ka rhän mät ama udiom ama ruioim in släqyäs bä va qale ama bulap gem iom. ¹⁶ Dä qosaqi nävät aa lat mäni ama sämänanamuqa di sa qa rhäksot na ama uraqi nä mänguröp mä un bä qa säm ama sägäk na un moe un nä ma Ngämuqa i ama sägäge ama släqyige na un. ¹⁷ Näkt ka män bä qa sameng sävät ama bulap bä ba ngän gärerhae i sa qale rha e gläius mamär dä qosaqi qa sameng sävät ama bulap bä ba iarhakt kärerhae i qale rha e glaqot. ¹⁸ Inguna nävät ma Kraiss dä sa un

moe di mamär vät a un iva un det sage ama Ngätmamäk nävät ama sägäk ama Qloqaqa.

¹⁹ Bä äkt i rhäkt di aingän ama Jentailqäna di sa çaku ama näfista na ngän dä çaku ama tmända na ngän i ngäkt kre ngän män nävät guaäs anga ivärhäs dap täkt di sa qale ngän mäni ama qatnanaktpämda qärerhani i ma Ngämuqa aa es na rha. ²⁰ Aingän moe di sa ma Ngämuqa qät pästämmä na ngän ma ama vätki çarakni i sa qa mair na qi rhävit da arha ribit kärerqitni i na ama ngangda dä na ama vämginarha. Näkt ka maräkt ma Jisas ma Kraiss di ama duiqa çarakni i ama qrot ama vätki nagem ga çarak i qat sangar ama vätki moe. ²¹ Nävät ma Kraiss di sa ma Ngämuqa qä nändämmä nä iaqyäkt ama vätki at släväs moe näkt ki rhir bä qiat dän i ama ansäspängi ama qumärqumär qi mamär bä bä ma Engeska. ²² Näkt nävät ma Kraiss dä qosaqi ngän di sa ma Ngämuqa qä nändämmä na ngän ama Jentailqäna ngän na ama Judaqäna ma ama vätki bä qiat dän i ama ivärhäs kärerqosni iva qale aa Qloqaqa e vä bäs.

3

Ma Pol Qät Täväktsäs Sävät Ama Sameng Ama Mär Ngät Bä Ba Ama Jentailqäna

¹ Bä nävät iangärhäkt ma Ngämuqa aa lat sävät a ngän dä aingo ma Pol çarak i sa qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät ma Jisas ma Kraiss di sa nguat mair dä ngu nän bä bä ngän ama Jentailqäna. ² Gusna sa ngän nari i nävät ma Ngämuqa aa niamsävätki dä sa qa von ngo rha ama lat iva nguat tatnärhäm ngän. ³ Bä qosaqi sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa muqunäga sa aa snängaqa ama ngaip ka bä ba ngo rhoqor varhäm ama enge ama qot ngät kärergätini i sa ngua säm a ngät sävät a ngän. ⁴ Rhoqoräkt i ngän des tangät täkt gua enge dä sa mamär iva qunäga vät ngän i aingo di qunäga vät a ngo mamär sä iarhongäkt kärerqarhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong bä ba ngo sävät ma Kraiss. ⁵ Iarhongäkt di sa çaku ma Ngämuqa qa muqunäga sä irhong bä ba ama ruvek nävät atnäki ama qoengitnäk na ama ruvek mudu inamäk toqor täkt i sa rhäkt di qa muqunäga sä irhong nävät aa Qloqaqa bä ba aa qumärqumär ta mamär ama ngangda dä aa vämginarha. ⁶ Näkt iarhongäkt kärerqarhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong di rhoqortäqyia, i nävät ama sameng ama mär ngät dä ma Jisas ma Kraiss aa iar angärha ron di ama Jentailqäna di ama sägäge ama släqyige na rha rhi na ama Judaqäna dä va bä ba rha nä iarhongäkt kärerqarhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris na ama Judaqäna iva irhong bä ba rha.

⁷ Näkt sa ma Ngämuqa qa mualat sä ngo nävät aa qrot bä ngua män i ama ruqa çarakni i qä sameng nä iangärhäkt ama

sameng ama mär ngät parhäm ma Ngämuqa aa vänbon gärangättni i aa nämäsävätki na ngät käraktni i sa qa von ngo rhäm gi. ⁸ Bâ nämä dä aingo di ama gaini na ngo mamär mängurap ma Ngämuqa aa ruvek sokt di iaqyäk ama nämäsävätki di sa ma Ngämuqa qa von ngo rhäm gi ivakt iva ngu sameng bâ ba ama Jentailqäna sävät ma Kraiis aa modämne qärangättni i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm bät a ngät ⁹ bâ va ngua rhuqunäga mamär vät ama ruvek moe sävät ma Ngämuqa qäraktni i sa qa säm iarhongäkt moe aa snängaqa ama ngaip ka qäraktni i sa qaku qa muqunäga sä qa bâ ba ama ruvek nävät atnäkni ama qoengitnäk na ama ruvek mudu inamäk toqor täkt. ¹⁰ Sa ma Ngämuqa qa muräkt iva nävät ama qatnanaktpämda dä sa va qär qur iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt kärqärhong i qali lirhong bät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs i qa di masirhat mamär na aa mädräm ama mär ngät kärangättni i maos maos na ngät.

¹¹ Ma Ngämuqa qa mualat toqor täkt di varhäm aa muräkt ama sok täm ngät kärangättni i sa qa mäqäne dä mamär na ngät nävät ma Jisä ma Kraiis aurha Engeska ¹² qäraktni i nävät a qa dä sa ama qraräkt na ut dä qaku mamär iva urhit len iva ut dän sage ma Ngämuqa nävät ama qatnanaktni mäni ma Kraiis. ¹³ Bâ rhoqoräkt dä sa ngu nän ngän iva qale qale ngän da ama qänäskänes angärha ron sävät a ngo rhoqoräkt i qale ngo da ama märän angärha ron sädaver mä ngän. Iangärhäkt gua lat di ngärhit bon ngän da ama matnärhäm.

Ma Pol Qa Nän Iva Ma Ngämuqa Aa Qloqaqa Qä Sämaqrot Na Ama Qatnanaktpämda E Ma Efesus Arhä Qloqaqa

¹⁴ Bâ nga rhoqoräkt i nguat tu gu snäng sävät ma Ngämuqa aa lat ama mär ngät bâ ba ngän gärangättni i ama mor ngät dä sa ngu nän dä gu quum sä nas dä ama Ngätmamäk aa saqong dä ngu nän sagem qa ¹⁵ qäraktni i iarhongäkt moe da ama usäpki arha ron dä rhe mäni ama ivätki di sa qa säm irhong bâ qat tualat sä irhong iva irhong ngät däqäm. ¹⁶ Sa ngu nän iva nävät aa mämägän gärangättni i ngät dän nävät aa murhämeska diva nävät aa Qloqaqa dä va qä sämaqrot na ngän na ama qrot imuk päp ngän ¹⁷ ivakt iva ma Kraiis diva qale qa väm ngän nävät angän gatnanaktni i va aingän di vasägos dä va angäna snäng bät ma Ngämuqa dä arhani ama ruvek masirhat. ¹⁸ Bâ mamär iva ngän moe ngän na arhani ma Ngämuqa aa ruvek diva ngänät dräm mamär i sa ma Kraiis aa snäng bät a ngän di rhoqoräkt ¹⁹ bâ va ngänät dräm ma Kraiis aa lavuqi qäraktni qiat tet e na ama ruvek arhä mädräm ivakt

iva aingän di mamär iva rhäqap ngän nä ma Ngämuqa aa iar moe.

²⁰ Mamär iva urhi ansäs sage ma Ngämuqa qäraktni i nävät aa qrot kärangättni i ngät tualat päp ut di mamär vät a qa iva qat tuvärhane masirhat savono sävät iarhongäkt kärqärhong angärha rhäng i urhi nän ura qäqi ut tu ut snäng iva qa rhualat nä irhong. ²¹ Mamär iva qä rha ama murhämeska vasägos nävät ama qatnanaktpämda dä nävät ma Jisä ma Kraiis päp ama qoengitnäk moe na ama ruvek nasot a ne. Ngäktti rhoqoräkt.

4

Sägäni Na Ama Ruvek Dä Ma Kraiis Aa Släqyige Angärha Ron

¹ Bâ äkt i aingo qärak i qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät iomäkt i sa nguat tualat bâ bâ ma Engeska di ngu nän ngän ma ama qrot iva ngän det mamär toqor ama räktta na rha ma Ngämuqa aa es dä iangärhäkt ama iar angärha ron gärangät i sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva qale ngän da angärha ron. ² Mamär iva ngän dualat toqoräkt na ama lat kärangättni i ngänit säm ama gaini na nas dä ngän dualat na ama lat sävät arhani na ama bulap dä qale ngän sa ama bulap i qale lärlir täptap da angäna ron sävät arhani rhoqoräkt i rha mualat na anga lat sävät a ngän gärangät i qaku märmär gem ngän nävät a ngät inguna sa angäna snäng bät a ne. ³ Dä mamär iva ngän dualat ma ama qrot iva vasägos dä va qale ngän i sägäni na ngän nävät ma Ngämuqa aa Qloqaqa da ama bulap angärha ron. ⁴ Bâ ut dräm i sokt kale ama sägäge ama släqyige na ama qatnanaktpämda dä sokt kale ama sägäk ama Qloqaqa nak kop toqor ngän gärrarhani i sa ma Ngämuqa qa mes ta ivakt iva qale rha sa ama sägängät ama qatnanaktni nani ma Ngämuqa aa lat kärangättni i ngät dän doqoräkt i ma Ngämuqa qat tes ngän. ⁵ Bâ ut dräm i sokt kale ama sägäk ma Engeska dä qale ama sägängät ama qatnanaktni dä qale ama sägängät ama baptais ⁶ dä qale ama sägäk ma Ngämuqa näkt ka di ama Ngätmamäk na qa bâ ba aa ruvek moe bâ qa di qale qa daver iarhakt aa ruvek moe bâ qa di iarhakt moe di qat tualat nävät a rha bâ qa di qale qa va iarhakt moe. ⁷ Sokt di sa ma Kraiis ka von ut asägäk asägäk ta ama vänbon barhäm aa vänbon angät siqutka. ⁸ Iangärhäkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangättni i ngät tamän doqortäqyia,

“Rhoqoräkt i qa an dävit säva ama vit na äs ama ivärhäs dä qa er nanokt ama rhäqap na rha qärarhani i sa qa sangarmät na rha qärarhae i arhani di sa rha qop mät arhä rhäkt

dä qa von da ama vänbon bä ba ama ruvek.”

⁹ Näkt iangärhäkt ama enge qärangät i ngärhi qoar i, “Qa an dävit” dä sa ngu lu ama rharimini sä ngät toqor mäniekt? Angät tarimini di rhoqortäqyia, mäqi di qosaqi qa ang dämane säda ama ivätki arha ron. ¹⁰ Iaqäkt karak i sa qa ang dämane di iaqäkt ama sägäk na qa qarak i qa an dävit säva ama vit na äs ama ivärhäs mamär ivakt iva qä rhäqäp ama ivätki moe qi na ama usäpki moe na aa qäranas.

¹¹ Näkt iangärhäkt aa vänbon di sa qa von arhani ama ruvek iva ama ngangda na rha dä arhani diva ama vämginarha na rha dä arhani diva rhi sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama ruvek dä arhani diva rhit lu vät ma Ngämuqa aa ruvek dä arhani diva rhi su ama ruvek tä ma Ngämuqa aa enge ¹² ivakt iva rha moe diva rhit täkmu nä ma Ngämuqa aa ruvek iva rhat tualat na aa lat bä va rhit sämaqrot nä ma Kraiss aa släqyige ivakt iva ige ngät mair ma ama qrot. ¹³ Bä va rhat tualat toqoräkt bä dängdäng i ut moe u rhän bät ama qäväläm gärqomni iva sägäni na ut nävät ama qatnanakt dä nävät ama mädräm ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa emga ivakt iva ama sräpta na ut ama ruvek bä mamär vät a ut iva urhi rha iangärhäkt ama iar moe qärangät i ma Kraiss aa iar.

¹⁴ Rhoqoräkt divakt iva qale rhoqoräkt i as kali lut i ama rhoes na ut kärarhani i ama vaeng ngärhit don sä ut imono dä saqi inamuk dä ama laur na ama rhisu maos maos ngärhi ses däm ut imono mavängam. Iangärhäkt ama rhisu di ngät dän nävät ama ruvek arhä mädräm maräkt dä nävät ama ruvek arha lat kärangätni i ama iraski na ngät. ¹⁵ Dap kinak mamär iva ut tamän särhäm ne na ama engäkki rhoqoräkt i angäna snäng bät a ne bä äkt i nävät tangät täkt ama lat diva urhi rhit nävät ama lat moe maos maos bä va u rhän iva ut toqor ma Kraiss. Ma Kraiss di ama tpäski na qa ¹⁶ qarakni i nävät a qa dä sa ama släqyige moe ngä män na rhämene qärqigeni i iarhongäkt moe vät ama släqyige irhong ngät sangar ige. Bä nga rhoqoräkt i iarhongäkt moekt asägäni asägäni vät ige di irhong ngät tualat mamär diva irhong ngät tualat sa ama släqyige iva ige ngärhi rhir. Näkt iagekt ama släqyige di ige ngät dän i ama qrot pät ige inguna nävät iomäkt i sa aurha snäng bät a ne.

Ama Iar Qärangätni I Ama Iaräs Na Ngät

¹⁷ Bä äkt i sa nkuat tamän doqor täkt i nkuat tamän särhäm ngän ma ama qrot nävät ma Engeska i mamär iva aingän di

saqi as pa qale ngän det toqor ama Jentailqäna qärarhani i arhä mungäsäng di qaku ngät tualat mamär. ¹⁸ Rha di bängangit mätr arhä mädräm bä arha iar di sa qale ngät safnis nä ma Ngämuqa aa iar inguna qaku nani a rha iva qunäga vät a rha sävät ma Ngämuqa inguna ama qrot arhä väs. ¹⁹ Bä rha di sa rha män i ama ruvek kärarhani i qaku qänäskänes ta sävät arha lat bä sa rha vodäm mes iva rhat tualat na ama lat kärangätni i sa ama qluqi vät angät tpäs bä qosaqi nani a rha masirhat iva rhat tualat na ama lat maos maos moe kärangätni i qaku ama räkt ngät.

²⁰ Sökt i rhoqoräkt i sa ngän su sävät ma Kraiss dä sa qaku ngän su iva ngän dualat toqoräkt. ²¹ Aingän gärrarhae i rhit päs ma Jisas aa rhäng di sa ngän nari ama sameng sävät a qa dä sa rha su ngän sävät ama engäkki qarakni i qia e gem ga. ²² Bä iaqyäkt ama engäkki di rhoqortäqyia, va ngäni set da angäna iar ama mru ngät ngä nä qärangät angärha lat dä angät snängaqa i rhoqor qre i sa ngän set da anga boi nävät a nas. Iangärhäkt ama iar mudu di sa mava na ngät nävät ama snängaqa qarakni i sa qat dräm gä irastäm sä ngän iva nani a ngän iva ngän dualat na ama vu ngät ama lat. ²³ Dä va angäna qlak na ama Qloqqaqa iva qä sämaiaräs na angän snängaqa. ²⁴ Näkt pa ngän durhämäs na ama iaräs na ngät ama iar qärangätni i sa ma Ngämuqa qa säm a ngät iva ngät toqor aa iar mäni ama engäkki na ngät ama räkt ngät ama lat dä ama qumärqumär ngät mamär ama lat.

²⁵ Bä äkt i sa rhoqoräkt i ngän met daqule ama lat kärangätni i sa ngäni iras täm ne dä sa mamär iva ngän moe asägäk asägäk diva sävetka qat tamän bät ama engäkki sävät arhani ama qatnanaktpämda inguna ut di ut nämäni ama sägäge ama släqyige. ²⁶ Qre va ngänir qur dä mamär iva qale ngän n-mualat na anga vuini. Mamär iva qale rhoqoräkt i ama qunäga qä namon mone dap as angäna uraqi di qoki as kia e väm ngän ²⁷ bä va qale ngän navon da anga släqyäs bä bä ma Sämgä.

²⁸ Näkt iaqäkt karak i qä sua di mamär iva saqi as kale qä nasua dap kinak mamär iva qat tualat ba nas nä iarhongäkt kärqärhong i mamär vät a qa na aa rhäkt maräkt nä irhong ivakt iva qa diva aa anga qärhong gärrqärhongni iva qät ta nävät irhong bä va qät bon iarhakt kärarhae i rhit läk.

²⁹ Mamär iva qale anga vu ngät anga enge ngä namän nämätr angäna väm dap kinak pa sökt iangärhäkt kärangät i ama mär ngät ngät dän gärangät i mamär iva ngät tatnrha ama ruvek. Va iangärhäkt ama enge diva qoki ama mär ngät bä bä iomäkt ama qäväläm bä va ngärhit bon da ama

ñämsävätki bä bä iarhakt kärarhae i rhat nari ngät.

³⁰ Näkt kale ngän namualat sä ma Ngämuqa aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa iva airäs ka iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän na qa iva nani ama qunäga qarækni iva qa rhäksasot a ngän.

³¹ Mamär iva ngän det daqule ama lat moe qarängätni i ama vu da angäna ron sävät arhani dä ngänir qur dä lärlir täptäp da angäna ron sävät arhani. Bä qosaqi qale ngänit näs ta ama ruvek na ama enge ama vu ngät dä ngän damän mava na arhani bä qosaqi sävät angätni ama lat ama vu ngät maos maos kärängätni i ngärhi slava na ama ruvek. ³² Dap kinak pa mamär iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat na ama märmärgem sävät a ne. Dä ngänit lavuqi na ne dä va ngänit kyiradeng ba ne sa angäna lat kärängätni i qaku ama räkt ngät toqor ma Ngämuqa qarækni i sa qa qyiradeng na angäna vuirhong nävät ma Kraiss.

3

Mamär Iva Ngän Det Da Ama Lavuqi Arha Ron

¹ Bä äkt i mamär iva ngän dualat na ama lat kärängätni i ma Ngämuqa qat tualat na ngät inguna aingän di sa aa es na ngän gärrarhae i aa snäng bät a rha masirhat.

² Mamär iva ngän det da ama lavuqi arha ron doqor ma Kraiss kärækni i sa aa snäng bät a ut dä qa ñäp sädaver mä ut i qa vodäm mes i ama vänbon dä ama vodämes na qa qarängätni i ama mär angät tamaska sage ma Ngämuqa.

³ Sokt di mamär iva qale rhi namän bät anga lat na ama qavatka mänguräp mä ngän ura anga snängaqa sävät ama lat kärängätni i qaku ama räkt ngät ura anga alek sävät arhani arhä qarhong inguna iangärhäkt ama lat di qaku mamär iva ma Ngämuqa aa ruvek tat tualat na ngät. ⁴ Näkt kosaqi mänguräp mä ngän di sa mamär iva qale qale anga enge anga vu ngät ura ama enge qarängätni i ngät toqor ama däädända arha enge ura arha enge anga vu ngät na anga mume qarängätni i qaku mamär iva ngän natmärhamän bät a ngät dap kinak mamär iva sokt kale ama engirhong mänguräp mä ngän gärrarhongni i ngän des ama mär sage ma Ngämuqa. ⁵ Inguna sa mamär iva ngänät dräm i iarhakt moe qararhae i rhat tualat na ama lat na ama qavatka ura arha anga snängaqa masirhat sävät ama lat kärängätni i qaku ama räkt ngät ura rhi alek arhani arhä qarhong di sa iarhakt di qaku anga släqyäs bä ba rha vä ma Kraiss kä nä ma Ngämuqa in Muräktpä. Ama lat kärängätni i ama ruvek ti alek arhani arhä qarhong di ngät toqor ama lat kärängätni i ama ruvek tit bon da

arhä qutdrir sage ama iaus kärängätni i sa rha mualat na ngät.

⁶ Mamär iva qale angäna qlak na aung bä qä nairas täm ngän na ama enge qarängätni i qaku ama engätkki na ngät i iangärhäkt ama lat ama vu ngät di ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong inguna nävät ama lat toqoräkt dä sa ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ngät dän bä bä iarhakt kärarhae i qaku rhat tet parhäm aa enge. ⁷ Bä äkt i mamär iva qale qale ngän ngän na rha

⁸ inguna mudu vät angätni ama rhodäm di sa qale ngän doqor ama ruvek kärarhani i qale rha vä bängangit angät tpäs dap täkt di sa qale ngän i ama neraqa na ngän mäni ma Kraiss. Mamär iva ngän det toqor ama neraqa aa es na ngän. ⁹ Inguna ama gavam gärrangätni i ngät dän nävät ama neraqa di sa rhat dän bät a ngät da ama lat moe angärha ron gärrangätni i ama mär ngät dä ama räkt ngät dä ama engätkki na ngät. ¹⁰ Näkt mamär iva ngäni siqut ura ngänät dräm i agi a lat di iangärhäkt kärängät i sa märmär ge ma Engeska nävät a ngät. ¹¹ Bä mamär iva qale ngän dualat ngän nä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama bängagi arha lat kärängätni i ama mämmänini na ngät dap kinak mamär iva ngänir qur ama ruvek i iangärhäkt ama lat di qaku ama räkt ngät. ¹² Inguna sa ama qluqi vät iomäkt angät tpäs iva qäqi sävetka nävät a ngän gat tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i rhat tualat nä irhong sokt di qaku da eraqi. ¹³ Sokt di nga rhoqoräkt i guani di ama neraqa qa muqunäga sä ini dä sa ianiäkt di mamär vät ama ruvek iva rhat lu ini ¹⁴ inguna agini qarqäni i sa qali lini da eraqi bä ama ruvek tat lu ini di sa ianiäkt di ama neraqa nä ini. Bä äkt i ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ngi rhäqäm, ainge qaræk i ngi mänatäm

näkt pa ngia rhäranas nämät ama tñäpki dä ma Kraiss pa qä sen bät gia iar.”

¹⁵ Bä äkt i mamär iva ngänit lu vät angäna tmerhä mamär ivakt iva qale ngän det toqor ama däädända dap kinak pa ngän det toqor iarhakt kärarhae i ama mär arhä mädräm. ¹⁶ Bä mamär iva ngän det mamär dä rhangät täkt ama rhodäm angärha ron inguna vät tangät täkt ama qunäng di ama ruvek di ama vu rha masirhat nävät arha vuirhong. ¹⁷ Bä äkt i qale ngän dualat toqor qararhani i ama däädän da dap kinak mamär iva ngänät dräm i agi a lat kärängätni i nani ma Engeska na ngät. ¹⁸ Näkt mamär iva qale ngän natnakt bä va guani na ngän mät ama wain inguna iangärhäkt ama lat di ngärhi slava na angäna iar dap kinak mamär iva rhäqäp ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ¹⁹ Näkt ngänit tong ba

ne na ama mabu qärangätäni i näva ama Abuk na ama Mabu dä na ama mabu qärangätäni i ama qatnanaktpämda rhit tong na ngät dä na ama mabu qärangätäni i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon ngän dä m ngät. Näkt nävät angän snängaqa moe dä va ngänit tong nä iangärhäkt ama mabu na ama märmärgem sage ma Engeska. ²⁰ Dä vasägos dä va ngän des ama mär nävät iarhongäkt moe sage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk nävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiis. ²¹ Näkt kosaqi mamär iva ngänit säm ama gaini na nas säva angäna rem gane nävät ama qutdrir sävät ma Kraiis.

Ama Ngärhaegutpärharha Ama Evop Dä Ama Ngärhaegutpärharha Ama Gamoe

²² Ama ngärhaegutpärharha ama evop di mamär iva qale ngän manao va angäna egutpek arha rem doqor qre i qale ngän manao vä ma Engeska aa rem. ²³ Inguna ama ngärhaegutpärhaqa di aa egutki at täväski na qa nak kop toqor ma Kraiis i aa släqyige na ama qatnanaktpämda angät tpäski na qa bä qa maräkt di arhä Mumaiar. ²⁴ Mamär iva qosaqi qale ama ngärhaegutpärharha ama evop manao va arha egutpek arha rem bät kärangät arha lat moe rhoqor iagekt ama släqyige na ama qatnanaktpämda qärqigeni i sa qale ige manao vä ma Kraiis aa rem.

²⁵ Aingän ama ngärhaegutpärharha ama gamoe di mamär iva angäna snäng bät angäna egutpek toqor ma Kraiis i sa aa snäng bät aa släqyige na ama qatnanaktpämda dä sa qa voda aa iar i qa näp sädaver mä rha. ²⁶ Sa qa mualat toqoräkt iväkt iva qä arñis na rhä bä ba nas i qä qumär ta na ama rigi ngä na aa enge. ²⁷ Bä qosaqi iomäkt diväkt iva qä vodäm da sagem mes i na ama murhämeska ama mor qa vä t rha dap kaku anga unit ura anga ngärätngärörhini ura guani rhoqoräkt mäni rha iväkt iva rha di mamär iva ama qumärqumär ta mamär dä va qaku arha anga qävuini.

²⁸ Bä nävät iaqäkt ama sägäk ama iska dä qosaqi va ama ngärhaegutpärharha ama gamoe di mamär iva arha snäng bät arha egutpek toqor qre i arha snäng bät arhä släqyiglang maräkt. Ia qäkt käräk i aa snäng bät aa egutki di sa aa snäng bät a nas. ²⁹ Inguna qaku aung gärakni i qaku nani a qa na aa släqyige maräkt dap kinak ama ruvek moe di rhit bon arhä släqyiglang ngät täs dä rhit lu vä t iglang mamär nak kop toqor qre i ma Kraiis kat toalet toqoräkt sa ama qatnanaktpämda ³⁰ inguna ut moe di ama qävälap na ut nämäni aa släqyige. ³¹ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, "Bä äkt i ama gamoeqa diva qa rhet daqale aa mamäk dä aa nanäk bä va sägiom na iom gä na aa egutki bä va in moe

diva in dän i ama sägäge ama släqyige na iom." ³² Rhangät täkt ama enge di ama engätki ama ngaip ki qia e vä m ngät bä qaku qunäga sä ngät sokt di ngu qoar i rhangät täkt ama enge di ngät tamän sävät ma Kraiis kã na aa släqyige na ama qatnanaktpämda. ³³ Näma dä äkt bä rhoqoräkt sokt di mamär iva aingän moe ama gamoe asägäk asägäk di gia snäng bät gia egutki rhoqor qre i gia snäng bät a nas dä mamär iva ama ngärhaegutpärhaqi diva qit kutdrir sage arha egutka.

6

Ama Rhoes Ti Na Arhä Mamäkkäna Dä Arhä Nanäkkina

¹ Aingän ama rhoes, nävät ma Engeska dä sa mamär iva ngän det nasot angän mamäkkäna dä angän nanäkkina arha enge inguna maräkt toqoräkt iva ngän dualat nä iangärhäkt ama lat. ²⁻³ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

"Mamär iva ngit kutdrir vä t gi mamäk dä vä t gi nanäk"

"iväkt iva mamär nä gia tmerhäs dä va mamär iva qale nge mauiu mäni ama ivätki."

Rhangät täkt ama enge di ama muräkt ama narhoer ngät bä ngät dän sa ama mumänaris.

⁴ Aingän ama ngätmamäkkäna, diva qale ngän dāranas na angän oes arhä snängaqa iva rhir qur dap kinak pa ngänit lu vä t rha mamär bä va märmor ta iväkt iva rhat turäkt ba nas mamär dä ma Engeska aa muräkt dä aa rhodröp angärha ron.

Ama Narhoerta Rhi Na Ama Latta Qärarhani I Qale Rha Va Arha Rem

⁵ Aingän ama latta qärarhani i qale rha va arha morta arha rem, mamär iva ngänit pä s iarhakt angäna morta narhe nämäni ama ivätki arha enge angärha rhäng sa ama tlanga dä ama qutdrir. Bä va ngän dualat na arha lat mamär dä va ngän dualat toqoräkt nävät ama engätki na qa ama snängaqa nak kop toqor qre i ngän dualat bä bä ma Kraiis. ⁶ Näkt tangät täkt angäna lat kärangätäni i ngän dualat na ngät di varis ngän natmualat na ngät iva sokt säda angäna morta arhä saqong doqor ama ruvek kärarhani i rhat toalet iva märmör ge arhä narhoerta nävät a rha. Dap kinak pa ngän diva ngän doqor iarhakt kärarhae i ama latta na rha vä ma Kraiis aa rem gärarhae i rhat toalet na ama lat nävät arha iar moe qärangätäni i nani ma Ngämuqa na ngät. ⁷ Va ngän dualat nä iangärhäkt ama lat toqoräkt nak kop toqor qre i ngän dualat na ngät bä bä ma Engeska dap kaku bä ba ama ruvek. ⁸ Bä sa ngänät

dräm i nga rhoqoräkt i akni qat tualat na agi a lat ama mär ngät diva ma Engeska qä sek mä qa vät iangärhäkt ama lat angät tpäs i näma dä qa di ama latka va akni aa rem ura qa di ama ruqa qärakni i isiska vät a qa.

⁹ Aingän ama morta qärarhani i ama latta rhat tualat pa angäna rem, mamär iva qosaqi ngänit kutdrir vät a rha dä qale ngänit säm ama tlanga säväm da. Va ngän dualat toqoräkt inguna sa ngänät dräm i iaqäkt kärak i rha rhi na ngän angäna morqa di qa e da ama usäpki arha ron i qat dräm gat tatnävämne na ama ruvek moe rhoqorne varhäm ama sägängät ama matnävämne.

Ma Ngämuqa Aa Boi Moe Sämät Ama Ulaqi

¹⁰ Näkt nani a ngo iva ngu sot nä gua enge bä ba ngän di rhoqortäqyia, mamär iva qale ngän ma ama qrot mäni ma Engeska da aa qrot ama mor ngät angärha ron. ¹¹ Mamär iva ngän durhämes nä ma Ngämuqa aa boi moe qärangätni i ngät sämät ama ulaqi ivakt iva ngärhit lu vät a ngän nämät ma Sämgä aa lat kärangätni i ngät täqäne sa ama ruvek sämät ama vuirhong. ¹² Inguna qaku urhi arhäktgyäm sä ne ut na ama ruvek kärarhani i arhä släqyigleng dä arhä biaska dap kinak urhi arhäktgyäm sä ne ut nä iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt mäni ama ivätki. Dä qosaqi urhi arhäktgyäm sä ne ut nä iarhongäkt kärqärhong i irhong angät krot pä rhit täkt ama bängangit angät tpäs dä urhi arhäktgyäm sä ne ut nä iarhongäkt kärqärhong i irhong angät krot pä ama qloqaqa na äs ama ivärhäs. ¹³ Bä äkt iva ngän donmät pä a nas na ama ulaqi at boi moe qärangätni i ngät dän nage ma Ngämuqa ivakt iva mamär vät a ngän iva ngänät mair ma ama qrot da ama qäväläm angärha ron doqoräkt i iarhongäkt ngärhi arhäktgyäm sä ngän. Näkt nga rhoqoräkt i sa ngän mäqäne dä mamär i ngän män nävä irhong angät tpäs dä sa va mamär vät a ngän iva ngänät mair ma ama qrot. ¹⁴ Bä äkt i rhoqoräkt dä va ngänät mair ma ama qrot i sa ngän gop mäni nas na ama engätki rhoqor qre i sa ngän gop mäni nas na ama qrot ka ama saunga dä sa ngän murhämes na ama räkt ngät ama lat toqor qre i sa ngän murhämes na ama ulaqi at boi ama qrot ngät särha angän brärhap ¹⁵ näkt sa ngän däkmä nas na ama sameng ama mär ngät na ama bulap toqor qre i sa ngän mon mät ama su. ¹⁶ Näkt pasägos dä va ngänät sangar ama qatnanäkt toqor qre i ngänät sangar ama ulaqi at palangige qärqigeni iva mamär vät ige iva ige ngärhi veng bät ma Sämgä aa qep angät täptäpki. ¹⁷ Dä va qale ngän sa ama mädräm i sa ma Ngämuqa qa mumaiar ngän doqor qre i qale ngän sa ama ulaqi at

käbautki da angän bäs dä va ngänät sangar ama ulaqi arha singi nä ma Ngämuqa aa Qloqaqa qärangätni i ma Ngämuqa aa enge na qi. ¹⁸ Bä nga rhoqoräkt i ngän dualat nä rhärhong däkt dä sa mamär iva ngäni nän na ama nän moe maos pasägos nävät ma Ngämuqa aa Qloqaqa. Näkt kosaqi va ama qarhap ngän mamär bä va qale mämae vät a ngän i ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qat tatnärhä qärarhae aa ruvek. ¹⁹ Dä qosaqi mamär iva ngäni nän iva ma Ngämuqa qat tatnärhäm ngo iva qar qoar na ngo na ama enge qärangätni iva nguat tamän bät a ngät ivakt iva ama qaräqa na ngo i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät kärangätni i mudu ama ngaip ngät dap täkt di sa qat tuqunäga sä ngät. ²⁰ Inguna aingo di sa nguat mair bä ma Krai i ngu sameng nä iangärhäkt ama enge bä bä arhani bä nävät iangärhäkt ama lat dä sa qale ngo va ama tpäskiarharhäng. Ngäni nän iva nga rhoqoräkt i ngu sameng na ngät dä sa qaku mamär iva ngut len doqoräkt i mamär iva ama qaräqa na ngo i ngu sameng.

Ma PolAa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

²¹ Gua ruaqa ma Tikikus kärakni i gua snäng bät a qa dä ma Engeska sa qat nanäkt na qa sa aa lat diva qä qoar na ngän sävät iarhongäkt moe ivakt iva ngän di mamär vät a ngän iva ngänät dräm i aingo di qale ngo rhoqor mäniekt dä sa nguat tualat na agi a lat. ²² Sa ama rharimini i ngua rhäk na qa sagem ngän diväkt iva mamär iva ngänät dräm i aiut di agirhong ngät dän bät a ut dä qosaqi ivakt iva qät sämaqrot na ngän.

²³ Aurha ruavek, mamär iva qale ama bulap dä ama lavuqi qi na ama qatnanäkt gem ngän nage ma Ngämuqa ama Ngätmäkä dä ma Engeska ma Jisas ma Krai. ²⁴ Mamär iva qale ama nämsävätki ge iarhäkt moe qararhae i arha snäng bät aurha Engeska ma Jisas ma Krai na ama lavuqi qarätkni i qaku rhäktäksot na qi.

Ma Filipaiqäna

Ama Rhäväktäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai.

Ma Pol qa säm iva sage ama Filipaiqäna di nani a qa iva qa rhes pät ama mär sagem da nävät ama vänbön gärangätni i sa rha rhäk na ngät ba qa rhoqoräkt i rhat dräm na qa i qale qa e ma Rom dä va qa rhuqunäga vät a rha sävät a nas maräkt. Qosaqi nani a qa iva qä sämaqrot na rha iva rhat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron gärangätni i rhi na ngät nani a ne dä va qale rha da ama iar na ama sämagaininanas dä va sägäni na rha da arhä mämugunäs angärha ron. Ama dängdänginääm di qa rhonsävät a rha sävät ama Judaqäna sä arhä qärhong gäqärhongni i nani a rha iva rhit päs ama Filipaiqäna sä irhong bä sävät ama ruvek mänguröp mä rha qärrarhani i rhi qoar i qrekt bä isiska vät a ut mäni ma Kraiis dä rhoqoräkt di isiska vät a ut iva ut tualat na ama lat ama vu ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Dä Qä Nän Sävät Ama Filipaiqäna (1:3-11)

Ama Qävälap Maos Maos Kärqapni I Ma Pol Qat Tet Da Ap Angärha Ron (1:12-26)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot (1:27-2:18)

Ma Pol Aa Ruaiom Da Ama Lat Na Ama Sameng Ama Mär Ngät Angärha Ron (2:19-30)

Ama Rhonsävät Sävät Ama Guläñem Na Ama Ruvek Sa Arha Lat (3-4:1)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Sämaqrot (4:2-23)

Ma Pol Qa Säma Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Filipai

¹ Aingo ma Pol ngu nä ma Timoti qäarakni i qale qa gem ngo di ama larhiom na un bä ma Jisas ma Kraiis aa rem.

Bä ngut säm sävät ama qatnanaktpämda moe qärrarhani i qale rha mäni mä Jisas ma Kraiis e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai näkt kosaqi sävät ama latta qärrarhani i rhit lu vät ama qatnanaktpämda dä qärrarhani i rhat tualat i rhat tatnära ama qatnanaktpämda.

² Mamär iva ama nämäsävätki dä ama bulap sagem ngem nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiis.

Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa

³ Sa nguat tes ama mär sage gu Ngämuqa vät ama rhodäm moe qärangätni i nguat tu gu snäng sävät a ngän. ⁴ Bä vät kärangätni

gua nän moe sävät a ngän moe dä sa vasägos dä ngu nän sa ama märmärgem ⁵ inguna nävät angän matnärhäm sävät ama lat kärangätni i nguat tualat na ngät i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät mänasäng nävät ama narhoer qa ama qunäga bä äkt bä sarhäkt. ⁶ Näkt sa nguat dräm mamär i iaqäkt karak i sa qa nasäng na ama mär ngät ama lat pät angäna iar diva qä rhäksot na ngät pät ama qunäga qäarakni iva evär dä ma Jisas.

⁷ Bä aingo di nguat nari i ama märäm gem ngo iva nguat tu gu snäng doqoräkt sävät a ngän inguna sa aingän di ngän nämät gu snängaqa inguna aingän moe di sa ngän matnärhäm ngo sä iangärhäkt gua lat kärangätni i sa ngä män nävät ma Ngämuqa aa nämäsävätki rhoqoräkt i rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng dä rhoqoräkt i ngut täväkt sa ama sameng ama mär ngät dä ngut sämaengätki na ngät. ⁸ Bä ma Ngämuqa di sa qat dräm i nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän dä gua snäng bät a ngän doqor ma Jisas ma Kraiis i sa aa snäng bät a ngän.

⁹ Näkt gua nän di rhoqortäqyia, ama lat kärangätni i angäna snäng bät arhani diva ngärhi rhir masirhat bä va ama mädrämda na ngän masirhat dä va qunäga vät a ngän mamär ¹⁰ ivakt iva mamär iva qunäga vät a ngän sä iangärhäkt ama lat kärangät i ama mär ngät mamär dä va ngän dualat na ngät bä äkt iva ama qumärqumärta na ngän bä va qaku mamär vät aung iva qä rhäksärhäm ngän bät guani angät tpäs pät ama qunäga qäarakni iva evär dä ma Jisas. ¹¹ Bä va rhäqöp ngän na ama gavam gärangätni i ama räkt ngät ama lat kärangät i ngät dän nävät ma Jisas ma Kraiis bä va iangärhäkt ngärhit bon da ama murhämeska dä ama ansäs sage ma Ngämuqa.

Ama Sameng Ama Mär Ngät Ngärhit Rut I Ngät Tet Ma Ama Qrot

¹² Gua ruavek, nani a ngo iva ngänät dräm i ama lat kärangätni i sa ngä män bät a ngo di iangärhäkt ama lat ngä matnärhäm i ngä rut na ama sameng ama mär ngät bä ngät tet ¹³ ivakt iva ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhit lu vät ama tpäskinaqa aa vätki rhi na arhani ama ruvek moe di qunäga vät a rha i sa rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng dinguna nguat tualat bä bä ma Kraiis. ¹⁴ Näkt ama rhäqöp na rha masirhat nävät ama qatnanaktpämda di sa arhä qatnanakt mäni ma Engeska ngä ir nävät iomäkt i rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng dä sa ama qraräkt na rha masirhat iva rhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge dap kaku rhit len.

¹⁵ Ngätki i arhani di rhi sameng na ama sameng ama mär ngät sävät Kraiis nävät ama snängaqa ama vu qa sävät a ngo dä

nani a rha iva rhat tusar nä gua lat sokt di arhani di rhi sameng na ngät nävät ama snängaqa ama mär qa. ¹⁶ Iarhakt kärarhae i rhi sameng nävät ama snängaqa ama mär qa di rhat tualat toqoräkt nävät iomäkt i sa arha snäng bät a ngo inguna rhat dräm i sa ma Ngämuqa qa mu ngo rhe divakt iva ngua rhair särha ama sameng ama mär ngät. ¹⁷ Dap kärarhani i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss nävät ama snängaqa ama vu qa i rhat tu nas narhoer di nani a rha iva rhat tusar nä gua lat. Iarhakt di qaku rhat tualat nävät ama engätki dap tat tu arhä snäng iva rhit bon ngo rha ama märän doqoräkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng. ¹⁸ Sokt di qaku qänäskänes ngo nävät iangärhäkt ama lat. Inguna näma dä arhani di rhi sameng nävät ama engätki sävät ma Kraiss dap arhani di qaku dap aingo di märmar gem ngo inguna ama sameng sävät ma Kraiss di qop ngät tet.

Ma Pol Qa Qoar I Qa Di Rhoqoräkt I Qat Däqäm Di Bä Bä Ma Kraiss

Bä ngätki iva märmar gem ngo ¹⁹ inguna nguat dräm i nävät angäna nän dä nävät ma Jisas ma Kraiss aa Qloqaqa aa matnärhäm dä va rha rhuissiska vät a ngo. ²⁰ Nguat tamän doqoräkt dinguna aingo di nani a ngo masirhat dä nguat nanakt iva qaku mamär iva aqlus pät a ngo dap pa nävät ama sämaqrot ama mor ngät täkt toqor vät ama rhodäm moe dä sa va ngut sek sä ma Kraiss pä gu släyige i näma dä nävät ama iar ura nävät ama tñäpki.

²¹ Bä aingo di rhoqoräkt i nguat däqäm di bä bä ma Kraiss bä rhoqoräkt iva ngu tñäp dä va ama märäm gem ngo masirhat. ²² Näkt ngäkt bä qoki as kale ngo i nguat däqäm bät ama släyige dä sa va iomäkt di gem ngo diva ama märäm inguna va nguat tualat nä ma Kraiss aa lat bä va ngärhit sa ama gavam. Sokt di qaku nguat dräm i nani a ngo iva nguat däqäm ura va ngu tñäp. ²³ Bä rham däkt ngärhi rharbane na ngo. Nani a ngo masirhat iva ngua rhet bä va qale ngo ngu nä ma Kraiss inguna rhoqoräkt di gem ngo diva ama märäm masirhat. ²⁴ Sokt di ama märäm masirhat iva as nguat däqäm bät ama släyige ivakt iva nguat tatnärhäm ngän. ²⁵ Bä nävät tom däkt dä sa nguat dräm iva as kale ngo bä va as nguat tatnärhäm ngän ivakt iva qrätkrot pät a ngän dä va märäm gem ngän da angän gatnanakt angärha ron. ²⁶ Rhoqoräkt divakt iva vät ama qäväläm gärqomni iva qale ngo gem ngän dä sa va mamär vät a ngän iva märmar gem ngän masirhat nävät ma Jisas ma Kraiss inguna nävät gu mänmäns sägem ngän.

²⁷ Sokt di gärqomni i ama vit na äm di mamär iva angäna iar diva ngät tet parhäm

ma Kraiss aa iar ivakt iva näma dä va ngua rhän iva ngu lu ngän ura qaku qale ngo gem ngän dä sa mamär iva ngu nari sävät a ngän i sägäk na ngän sa angäna lat bä ngänät mair ma ama qrot sa ama sägäk ama snängaqa i ngänät mair irhäm ne sa ama sameng ama mär ngät ivakt iva ama ruvek tat nanakt na ngät.

²⁸ Dap nga rhoqoräkt i ngän dualat toqoräkt di qosaqi va qaku ngän natlen guani qärqäni i angäna ikkäna rhat tair sä ini sävät a ngän. Bä iangärhäkt angäna lat diva ngärhi qur a rha iva ma Ngämuqa qä slava na rha mas dap aingän diva ngäni rha ama muma-iar. Näkt ma Ngämuqa di iaqäkt kärak iva qa rhualat nä iangärhäkt ama lat. ²⁹ Inguna nävät aa niamsävätki di sa ma Ngämuqa qa muräkt iva qaku sokt ngänät nanakt nä ma Kraiss dap kosaqi va ngäni rha ama märän nävät a qa ³⁰ rhoqoräkt i qale ngän da ama sägäkt ama ulaqi arha ron gäraktni i sa ngän lu ngo i qale ngo da arha ron bä qosaqi rhäkt di sa ngänät nari i qoki as kale ngo da arha ron.

2

Ma Kraiss Di Ama Siqutki Na Qa I Qa Sä m Ama Gaini Na Nas

¹ Inguna nävät iomäkt i ma Kraiss kä sämaqrot na ngän dä aa snäng bät a ngän bä rhangät täkt ama lat di ngärhit täsläp pät a ngän dä aingän di sa qale ngän da ama mär äs ama mämugunäs angärha ron ngän na ama Qloqaqa ama Qumärumärqa dä aingän di sa qänäskänes ngän sävät a ne bä ngän dualat mamär sä ne ² dä sa mamär iva ngän dualat sä ngo iva märmar gem ngo masirhat i sa qale ngän i ngän dares ba ne sävät iarhongäkt moe dä va angäna snäng bät a ne dä va qale ngän mamär toqor qre i ama sägärhae na ngän i sägäk na angän mädräm. ³ Qale ngän namualat nä guani iva ngän du nas narhoer ura ngän dair na nas dap kinak nävät ama sämagaininas dä va ngänät lu arhani i rha di rha vit pa angän bäs. ⁴ Mamär iva aingän moe asägäk asägäk di mamär iva sävetka diva qaku sokt känäskänes ka sävät aa iar maräkt dap mamär iva qosaqi qänäskänes ka sävät arhani arha iar. ⁵ Näkt mamär iva ama snängaqa mänguräp mä ngän diva qa rhoqor ma Jisas ma Kraiss aa snängaqa ⁶ i näma dä äkt bä aina iar qä nä ma Ngämuqa di ngät toqorne sokt di sa qaku qa mu nas iva as kale qa i ma Ngämuqa na qa ⁷ dap kinak ka mualat sä nas bä qa män i ama gaini na qa i ama latka va arhani arha rem gärakni i sa aa nan gia säl a qa i qa män i ama ruqa na qa. ⁸ Näkt toqoräkt i qa män doqor ama ruqa dä sa qa säm ama gaini na nas i qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa i näma dä va qä tñäp bä qäqi rhoqoräkt i mäni ama

sämānanamuqa. ⁹ Bā nga rhoqoräkt dä sa ma Ngämuqa qa sek sä qa masirhat näkt ka von ga rha ama ngärhipki qäraktni i rhakt puk daver angättni ama ngärhep moe angät tpäs. ¹⁰ Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt divakt iva iarhakt moe näda ama usäpki arha ron dä nämäni ama ivätki dä namanao näva ama ivätki va rhit kutdrir sage ma Jisas aa ngärhipki dä va rhi nän da arhä quum sä nas ¹¹ dä rha moe asägäk asägäk diva sävetka qä qoar i ma Jisas ma Kraiss di ma Engeska. Bā rhoqoräkt i rhat tualat toqoräkt dä sa va iangärhäkt arha lat ngärhit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk.

*Mamär Iva Qale Ngän Doqor Ama Ner-
aqa Mäni Ama Ivätki*

¹² Bā äkt i gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, sa rhoqor vasägos i ngänät dräm ngän det parhäm gua enge di sa mamär iva rhäkt diva ngän dualat parhäm iangärhäkt ama mumaiar qärangättni i sa ngän da ngät sa ama tlenga ama mor qa. Mamär iva qaku sokt toqoräkt i qale ngo gem ngän diva ngän dualat toqoräkt dap padi va ngän dualat masirhat toqoräkt kre va qaku qale ngo gem ngän ¹³ inguna qäraktni i qat tualat pä m ngän di ma Ngämuqa bā qa di qat taranas na ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa dä va ngän dualat na ama lat kärangättni i nani a qa na ngät.

¹⁴ Mamär iva ngän dualat nä iarhongäkt moe dap pa qale ngän natmärhamängus ura ngän nasnanbät i mäniekt bā va ngän dualat nä irhong. ¹⁵ Va ngän dualat toqoräkt divakt iva qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ngän bät guani angät tpäs dap pa qaku angäna anga vuini i ma Ngämuqa aa es na ngän gärrarhani i sa mamär na rha dä aa saqong gärrarhae i sa qale rha mänguräp tit täkt ama qoengait na ama ruvek kärarhani i sa mava na arhä mädräm dä ama vu arha lat. Bā mänguräp iarhakt ama ruvek dä ngäni sen i ama neraqa na ngän mäni ama ivätki ¹⁶ i ngänät sangar mamär sävät ama sameng na ama iar ivakt iva vät ama qunäga qäraktni iva evär dä ma Kraiss dä va mamär iva märmär gem ngo masirhat nävät a ngän inguna iangärhäkt gua lat kärangät i ngua mualat na ngät gem ngän di sa qaku ngä met mavängam dap kinak ngä sa angät gavämgi.

¹⁷ Bā näma dä va rhi rhor nä gu biaska rhoqor ama wain iva na ama vodämes ngä na angän bodämes nä qärangättni angän gatnanakt sokt di aingo diva ngu qok bā va märmär gem ngo masirhat ngu na ngän moe. ¹⁸ Näkt kosaqi rhoqorne gem ngän i aingän di mamär iva ngäni qok bā va märmär gem ngän masirhat ngän na ngo.

Ma Timoti Qä Nä Ma Epafroditus

¹⁹ Nguat nanakt nävät ma Engeska ma Jisas iva ngu lir ngu rhäk nä ma Timoti sagem ngän ivakt iva aingo diva ngu rha ama sämaqot nävät kärangättni ama enge sävät a ngän. ²⁰ Inguna qaku gua inga ruaqa qäraktni i qa rhoqor qa qärak iva qänäskänes ka bā va qat tatnärhäm ngän mamär. ²¹ Arhani moe di qoki rhat tualat parhäm arhä qänäskänes maräkt dap kaku rhat tualat parhäm ma Jisas ma Kraiss aa qänäskänes. ²² Dap sa ngänät dräm mamär nä ma Timoti i ama mär aa lat käraktni i sa qat tualat kē na ngo sa ama sameng ama mär ngät toqor gre anga ngärhoemga qä na aa mamäk. ²³ Bā äkt i nguat nanakt iva ngu lir ngu rhäk na qa sagem ngän gre va ngu lu iva rhoqor mäniekt gem ngo. ²⁴ Näkt nguat nanakt nävät ma Engeska iva qaku qale qale dä qosaqi va aingo diva ngua rhet sagem ngän.

²⁵ Nguat nari iva qoki ngu rhäk na gua ruaqa ma Epafroditus sagem ngän. Qa di sa qat tualat kē na ngo na ama sägängät ama lat da ama sägäkt ama ulaqi arha ron mäni ma Kraiss bā qa di iaqäkt kärak i sa ngän däk na qa sagem ngo ivakt iva qat tatnärhäm ngo sä iarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong. ²⁶ Ngut täk na qa inguna qa di sa nani a qa masirhat iva qä lu ngän bā qa nari i airäs ngän inguna sa ngän nari i aräm ga. ²⁷ Bā qoki ngäkti i aräm ga bā sa qorhäs iva qä nöp. Sokt di qale ma Ngämuqa aa lavuqi vät a qa bā qaku sokt pät a qa dap kosaqi vät a ngo ivakt iva qale rhoqoräkt i saqi as ngut ta akttni ama iräski.

²⁸ Bā äkt i aingo di nani a ngo masirhat iva ngu rhäk na qa sagem ngän ivakt iva aingän diva märmär gem ngän masirhat toqoräkt i saqi as ngäni lu qa dap pakt iva aingo diva qaku qänäskänes ngo masirhat. ²⁹ Bā äkt iva ngäni ar sä qa sagem mes nävät ma Engeska nävät angän märmärgem moe näkt mamär iva ngäni sämamor na qa qä nä iarhakt kärarhae i rha rhoqor qa ³⁰ inguna qorhäs iva qä nöp toqoräkt i qat tualat nä ma Kraiss aa lat. Qaku qa nöp sokt di sa qa rhäkmu na nas iva qä nöp ivakt iva qa rhualat na ama lat kärangättni i qaku mamär iva ngän namualat na ngät iva ngän datnärhäm ngo.

3

*Sävetka Di Ama Räkta Na Qa Nävät Aa
Qatnanakt Mäni Ma Kraiss*

¹ Gua ruavek, va ngu sot nä gua enge dä va ngu qoar na ngän i mamär iva märmär gem ngän masirhat mäni ma Engeska. Sa qaku arusus pät a ngo iva saqi as ngut säm ama enge qärangättni i sa mudu ngua säm a ngät bā ba ngän inguna va iangärhäkt ama enge ngät tatnärhäm ngän.

² Mamär iva ngänit lu nämät iarhakt kàrarhae i rha rhoqor ama mluñ* gàrarhae i rhat tualat na ama vu ngät ama lat kàrarhae i rhi nädäkt ama ruvek arhä släqyigleng. ³ Inguna aiut di ma Ngämuqa aa ruvek na ut maengäktki qàrarhae i sa aa Qloqaqa qa däktsäng mä rha qàrarhae i rhi nänäs sage ma Ngämuqa nävät aa Qloqaqa dä urhit bon da ama murhämeska sagem ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Kraiss. Iangärhäkt ama lat moe di nämä dä ama ruvek ta däktsäng mä ut ura qaku. ⁴ Sokt di nak aingo di mai mamär vät a ngo iva nguat nanakt na ama lat toqoräkt kàrangätni iva ama ruvek tat lu ngät. Näkt ngakt bā saqi as aung ga ni e qàrakni i qat tu aa snäng i mamär vät a qa iva qat nanakt na arhongni rhoqoräkt dä sa va ngu qoar i aingo di mamär vät a ngo masirhat pä iaqäkt aa uväs iva nguat nanakt nä ama lat toqoräkt bā ba ngo. ⁵ Iangärhäkt ama lat di rhoqortäqyia, vät ama ngärhäqyet da dävauŋ na qa ama qunäga nasot toqoräkt i gu nan gia sa ngo dä sa rha dakt säng mä ngo. Aingo di ama Israelqa na ngo nämäni ama enevaqi ma Benjamin. Aingo di ama Hibruqa na ngo mamär nämäni ama Hibruqäna. Bā aingo di sa ngut päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng i ama Farisiqua na ngo. ⁶ Bā mäqi nani a ngo masirhat iva ama ruvek tit päs iangärhäkt ama Muräkt angärha rhäng dä soknga ngua sangäm na ama ruvek mavängam iarhakt kàrarhae i rhat nanakt nä ma Kraiss. Näkt ngakt bā mamär vät aung iva qa rhän i ama räktka na qa nävät iomäkt i qat tet parhäm ama Muräkt dä sa aingo di ama räktka na ngo rhoqoräkt inguna sa ngua met parhäm ngät mamär.

⁷ Sokt di iangärhäkt ama lat moe kàrangät i mudu nguat tu gu snäng i mamär iva ngät tatnärhäm ngo di rhäkt di sa nguat tu gu snäng i ama mäñmäñini na ngät inguna nävät ma Kraiss. ⁸ Bā äkt i ngu qoar i nguat lu iarhongäkt moe i ama mäñmäñini nä irhong dinguna iomäkt i sa nguat dräm ma Jisas ma Kraiss gua Engeska di äm ngä vit pä iarhongäkt moe angät tpäs. Bā nävät a qa dä sa ngua met daqle iarhongäkt moe bā rhäkt di sa nguat lu irhong i ama qlanäga ivakt iva aingo diva bā ba ngo nä ma Kraiss ⁹ bā va aingo diva ngo nämäni qa. Näkt aingo diva qaku ama räktka na ngo nävät a nas maräkt inguna ngua met parhäm ama Muräkt dap kinak pa ngua rhän i ama räktka na ngo nävät iomäkt i sa nguat nanakt nä ma Kraiss. Iangärhäkt ama lat kàrangät i sävetka di ama räktka na qa di ngät nage ma Ngämuqa nävät ama qatnanakt. ¹⁰ Sa ngua

met daqle iarhongäkt moe di qosaqi ivakt iva nguat dräm ma Kraiss mamär dä va ngu nari ama qrot pät gua iar qàrangätni i ngä mārānas na qa nämät ama tñäpki bā va ngu rha ama mārānga rhoqor qa i nguat dän doqor qa sä qàrakni aa tñäpki ¹¹ bā rhoqoräkt di nguat nanakt iva ma Ngämuqa qa rhārānas na ngo nämät ama tñäpki.

Mamär Iva Rhäktuk Pät A Ngän Iva Ngän Dän Doqor Ma Kraiss

¹² Qaku nguat tamän i sa ngua män doqor ma Kraiss ura ngua män i sa mamär na ngo rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap kinak täktuk pät a ngo ivakt iva ngu sangar iangärhäkt ama iar qàrangät i sa ma Jisas ma Kraiss ka rha ngo ivakt iva ngu sangar a ngät. ¹³ Gua ruavek, kaku ngu naqoar i sa ngua rha ngät. Dap sokt ani qàrqäni i nguat tualat nani ini di ngut kyiradeng nä iarhongäkt kàrqàrhong i irhong nga e säng gua rhäng dap täktuk pät a ngo ivakt iva ngua rhän ge qàrqàrhongni i as irhong nga e vä gu qamäs. ¹⁴ Rhäktuk pät a ngo ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär bā va ngua rhän bät ama muqtuka ivakt iva ngu rha ama rhitsek kàrangätni iva ma Ngämuqa qa rhes ngo sa rhävuk säda ama usäpki arha ron nävät ma Jisas ma Kraiss. ¹⁵ Mamär iva aiut kàrarhae i sa ama sräpta na ut mäni ma Kraiss di ut tu ut snäng doqor täkt. Sokt di ngakt bā aung nävät a ngän di qaku qat tu aa snäng doqor ut sävät guani dä qosaqi va ma Ngämuqa qa rhuqunäga vät a ngän mamär sä ianiäkt. ¹⁶ Sokt ama lat kàrangätni i ama vit na ngät diva as ut tet parhäm iarhongäkt kàrqàrhong i sa ma Ngämuqa qa muqunäga vät a ut sä irhong.

¹⁷ Gua ruavek, mamär iva ngän dät a ngo dä ngän det nasot iarhakt kàrarhae i sa rhat tet parhäm gu siqutki nä qàrangätni arha lat. ¹⁸ Inguna ma ama rhäqäp nä imek di sa ngut don sävät a ngän i ama rhäqäp na rha ama ruvek ta e qàrarhani i arha lat ngärhi sameng i rhat tair särha ama rhisu sävät ma Kraiss aa tñäpki mäni ama sāmānanamuqa. Näkt täkt dä sa ama qoep mät gu saqong dä saqi as ngut don sävät a ngän. ¹⁹ Iarhakt ama ruvek diva rha rhon sämät ama mudäbäs ama sok dä bäs. Arhä släqyigleng angät snängaqa di arhä ngämuqa na qa. Bā rhit sek sä nas nävät arha lat kàrangätni i mai mamär iva aqlus pät a rha vät angät tpäs. Näkt arhä snängaqa di qale qa vät iarhongäkt kàrqàrhong i qali lirhong de mäni ama ivätki.

²⁰ Sokt di aiut di aurha ivärhäs di da ama usäpki arha ron dap kali lut nani aut Mu-maiar ma Engeska ma Jisas ma Kraiss iva

* 3:2 ama mluñ Ama Judaqäna di rhat tu arhä snäng i ama mluñ di ama släkt ama vu ngät mamär. Va Ama Nämñäm Sage Ma Jon di iarhakt kàrarhae i ama vu rha mamär bā äkt i qaku mamär iva rha rhon säva ama qumäqumär äm ama värhäm ama mor äm di sa ma Jon ga mes ta i ama mluñ.

qa rhän näda arha ron ²¹ qarak iva qä qut-sasorhane na aut släyigleng gärgiglengi i ama eqokt igleng bä va igleng ngä rhän do-qor aa släyigye qärgigeni i ama murhâmeska vät ige nävât ama qrot kârangätni i mamär vât a qa iva qäqi qat turäkt daver iarhongäkt moe na ngät.

4

¹ Bä äkt i gua ruavek kârarhani i gua snäng bät a ngän dä nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän, aingän di gu märmärgem ama mor ngät dä gu rhitsek na ngän. Gua mär ta gua ruavek, mamär iva ngänät mair ma ama qrot mäni ma Engeska.

Ma Pol Aa Rhäsläp Dä Aa Sämaqrot Dä Aa Nän

² Ngu nän ma Yuodia qi nä ma Sintike ma ama qrot iva sägäk na en mäni ma Engeska. ³ Näkt kosaqi gua mär qa gua ruaqa qäarakni i sa un dualat na ama sägägät ama lat, ngu nän nge iva ngia rhatnrähä rhem däkt ama evovem gärgem i sa ngu na em ut tualat mamär na ama sameng ama mär ngät angärha lat bä qosaqi in dualat mamär na ama sameng ama mär ngät angärha lat in nä ma Klemen näkt sävât gua ruavek moe ama latta qärarhani i arhä ngärhep di nga e va ama abuk na ama iar.

⁴ Mamär iva märmär gem ngän masirhat pasägos mäni ma Engeska. Bä rhäkt di saqi as pa ngu qoar i, "Märmär gem ngän." ⁵ Mamär iva angäna lat kârangätni i ngän dualat na ngät mänguräp ama ruvek moe di na ama bulap. Ma Engeska di sa qorhäs iva qa rhän ⁶ bä äkt iva qale qänäskänes ngän sävât guani dap kinak pa ngäni nän ma Ngämuqa sävât iarhongäkt moe. Mamär iva ngänit bon dä qärangätni angäna nän dap pa ngän des ama mär sägem ga rhoqoräkt i ngäni nän ga rhä iarhongäkt kârqärhong i sa ngänit läk nani irhong. ⁷ Bä nga ngän dualat toqoräkt dä va ma Ngämuqa aa bulap kârangätni i ngä met e na ama ruvek arhä mungäsäng diva ngärhit lu vät angän snängaqa dä angän mädräm mamär mäni ma Jisas ma Kraiss.

⁸ Gua ruavek, va ngua rhu dä gua enge angät tpäs dä sa va ngu qoar toqortäqyia, agirhong gärqärhongni i ama engätki nä irhong bä agirhong gärqärhongni i mamär iva urhit kutdrir sägem irhong bä agirhong gärqärhongni i maräkt nä irhong bä agirhong gärqärhongni i ama qumärqumär irhong bä agirhong gärqärhongni i ama mär irhong da ama ruvek arhä saqong bä agirhong gärqärhongni i ama ruvek tat tamän mamär sävât irhong bä agirhong gärqärhongni i ama mär irhong mamär bä agirhong gärqärhongni i märmär ge ma Ngämuqa nävât irhong di sa iarhongäkt moe di mamär iva ngän du angän snäng sävât irhong basägos.

⁹ Bä iarhongäkt kârqärhong i sa ngua su ngän dä m irhong dä qärqärhongni i sa ngu da irhong nagem ngo dä qärqärhongni i sa ngän nari irhong nämät ngo dä qärqärhongni i sa ngän lu irhong i nguat tualat nä irhong di sa mamär iva ngäni sumät ivakt iva ngän dualat nä iarhongäkt moe dä va ma Ngämuqa qäarakni i qät bon ut ta ama bulap pa qale qa gem ngän.

Ma Ngämuqa Aa Matnrähäm Bä Bä Ma Pol

¹⁰ Märmär gem ngo masirhat mäni ma Engeska i nasot ama uuu äm ama qäväläm dä saqi as ngän gur a ngo i qänäskänes ngän sä ngo. Nak nguat dräm i vasägos dä qänäskänes ngän sä ngo sokt di qaku angäna anga iska mäqi inamak bä sarhäkt kârakni i näväm ga dä va ngäni qur a ngo i qänäskänes ngän sä ngo. ¹¹ Näkt kaku qale ngo mät ama tläqa bä äkt i nguat tamän doqor täkt inguna sa varhâmes na ngo iva qale ngo bä mamär sä ngo nävât agirhong gärqärhongni i irhong nga e gem ngo. ¹² Sa varhâmes na ngo iva qale ngo rhoqoräkt i gu qärhong masirhat bä qosaqi rhoqoräkt i qaku gu nga qärhong masirhat. Sa ngua su i da ama rhodäm moe maos maos angärha ron dä sa varhâmes na ngo rhoqoräkt i gua tmäs masirhat iva nguat täs bä qosaqi rhoqoräkt i anoeng mä ngo. Dä varhâmes na ngo rhoqoräkt i mamär sä ngo nage gu qärhong masirhat bä qosaqi rhoqoräkt i ngut läk nani guarhong. ¹³ Nävât ma Kraiss kârakni i qät sämaqrot na ngo dä sa mamär iva vasägos dä varhâmes na ngo iva qale ngo bä mamär sä ngo i nämä dä agi a lat toqoräkt ngät dän bät a ngo.

¹⁴ Sokt di ama mär angäna lat toqoräkt i sa ngän datnrähäm ngo sä gu märänga. ¹⁵ Näkt aingän ma Filipaiqäna di sa ngänät dräm i mäqi rhoqoräkt i ngua nasäng i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät toqoräkt i ngua met nävât ama ngärhätkka ma Masedonia dä sa qaku guavek anga qatnanaktpämda qärarhani i rha matnrähäm ngo na ama ligär dap sokt ngän. ¹⁶ Bä qäqi rhoqoräkt i qale ngo mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika dä sa ngän mualat maunmem i ngän däk na ama matnrähäm sävât gua tläqa. ¹⁷ Qaku ngut näm nani anga vänbon nagem ngän dap kinak ngut näm nani ma Ngämuqa aa modämne bä ba ngän gärangätni i ngät dän inguna nävât angän bänbon.

¹⁸ Sa aingo di ngua rha angän bänbon gärangätni i ama mor ngät masirhat. Aingo di mamär sä ngo nävât iangärhäkt angän bänbon gärangätni i ngän däk nä ma Epafroditus sä ngät bä ba ngo. Ngät di ge ma Ngämuqa di ama vodämes kârangätni i ama mär angät tamaska dä nani a qa na ngät dä märmär gem ga nävât a ngät. ¹⁹ Näkt

gu Ngāmuqa va qā von ngān dā iarhongākt
moe qārqrhong i ngānit lāk nani irhong
barhām gārangātni aa māmāgān masirhat
nāvāt ma Jisas ma Krai. ²⁰ Mamār iva urhit
bon da ama murhāmeska sage ma Ngāmuqa
aut mamāk pasāgos. Ngātki rhoqorākt.

*Ma PolAa Enge Na Ama Mārmārgem Ama
Dāngdāngini Na Ngāt*

²¹ Ngut tāk nā gu mārmargem sage ama
qatnanaktpāmda moe māni ma Jisas ma
Krais.

Gua ruavek ama qatnanaktpāmda
qārarhani i qale rha rhi na ngo rhit tāk na
arhā mārmargem sagem ngān.

²² Ama qatnanaktpāmda moe rhit tāk na
arhā mārmargem sagem ngān bā qoki sa
iarhakt kārarae i qale rha vā ma Sisar aa
vātka di rhit tāk na arhā mārmargem sagem
ngān.

²³ Mamār iva ma Engeska ma Jisas ma
Krais aa fāmsāvātki qali qī gem ngān.

Ma Kolosiqäna

Ama Rhäväktäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Kolosi.

Ma Pol qat tamän sävät arhongni ivakt iva qä slaräkt na ama Kolosiqäna arhä snängaqa sävät irhong gärgärhongni i irhong doqor ama muräkt masirhat ama qrot ngät kärangätni i ngät turäkt ta ama qatnanakt-pämda arha ansäs dä ama ansäs sage ama enselqäna dä nguaräm dat nañäm mane nä ma Kraiis dä ama ngaip ngät ama mädräm dä rhat tet parhäm ama ruvek arhä mädräm dä arhä qärhong näkt tit kutdrir sage ama iaus kärangätni i rha mualat na ngät.

Ma Pol qä sameng sävät ma Kraiis i qät sek sä qa säva aa engätki na äs aa mätmugunäs na ama qrot. Dä nasot dä qat tamän i ama qatnanakt-pämda di sa ma Ngämuqa qa rhäqäp ta na ama iar qärangätni i sa mamär na ngät nävät ma Kraiis.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-14)

Ma Kraiis Di Qa E Daver Iarhongäkt Moe (1:15-23)

Ma Pol Aa Lat Bä Ba Ama Qatnanakt-pämda (1:24-2:7)

Ama Isiska Nävät Ama Iar Mäni Ma Kraiis (2:8-23)

Ama Muräkt Säda Ama Iar Ama Qumärqumär Ngät Angärha Ron (3:1-4:6)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem (4:7-18)

Ma Pol Qa Säam Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanakt-pämda E Ma Kolosi

¹ Aingo ma Pol qärakni i ma Jisas ma Kraiis aa ngangga na ngo parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä aurha ruaqa ma Timoti qärakni i qale qa rhe qä na ngo di unit täk na ama enge na ama märmärgem sagem ngän

² dä ngut säm sävät a ngän ma Ngämuqa aa ruvek kärarhani i rhit päsa ma Kraiis aa rhäng mamär qärrarhae i qale rha mät ama värhäm ama mor äm ma Kolosi.

Mamär iva ama ñämsävätki dä ama bulap nage ma Ngämuqa aut mamäk kale ngät gem ngän.

Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa

³ Vasägos dä un des ama mär sage ma Ngämuqa qärakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiis aa mamäk toqoräkt i uni nän sävät a ngän. ⁴ Un dualat toqoräkt dinguna sa un nari sävät angän gatnanakt mäni ma Jisas ma Kraiis dä un nari i angäna snäng bät ama qatnanakt-pämda moe ⁵ nävät iomäkt i sa

ngänät nanakt iva bä ba ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä irhong bä ba ngän dävuq da ama usäpki arha ron. Mudu sa ngän nari sävät iarhongäkt pa ama enge na ama engätki qärangätni i ama sameng ama mär ngät

⁶ kärangät i sa ngä män sagem ngän. Bä nak sa vät ama ivätki moe di iangärhäkt ama sameng di sa ngärhit sa ama gavam bä iangärhäkt ama gavam di ngärhi rhir nak kop toqor ngän i ngät tualat mänguräp mä ngän mänasäng bät ama qunäga qärakni i ngän nari ngät dä qunäga vät a ngän maengätki sä ma Ngämuqa aa ñämsävätki ⁷ i nak kop toqoräkt kre i sa ngän nari ngät nage aurha ruaqa ama mär qa ma Epafra kärakni i qat tualat kä na ut. Bä qa di ama latka qärakni i qat tualat na aa lat mamär bä bä ma Kraiis iva bä ba ngän. ⁸ Bä qosaqi qa di qa muqunäga i sa angäna snäng bät ma Ngämuqa aa ruvek moe bä iangärhäkt ama lat di ngät nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa.

⁹ Bä äkt i rhoqoräkt dä sa mänasäng nävät ama qunäga qärakni i sa un nari i angäna snäng bät ma Ngämuqa aa ruvek dä sa qaku mämae vät a un i uni nän sävät a ngän i uni nän ma Ngämuqa iva qä rhäqäp ngän na ama mädräm ama mär ngät sävät aa snängaqa qärakni i nani a qa iva ngän det parhäm ga sa ama mär ngät ama mädräm moe ngä na ama mungäsäng ama mär ngät moe sävät ama lat kärangätni i ama qloqaqa na ngät. ¹⁰ Bä uni nän doqoräkt ivakt iva qale ngän da ama iar angärha ron gärangätni i nani ma Engeska na ngät dä märmär gem ga nävät a ngät i ngänit sa ama gavam bät angäna lat ama mär ngät moe dä ngäni rhir vät angän mädräm sävät ma Ngämuqa. ¹¹ Mamär iva ma Ngämuqa qät sämaqrot na ngän na aa qrot moe parhäm gärangätni aa qrot ama enges ngät ivakt iva qale ngän ma ama qrot da ama märän angärha ron sa ama bulap bä sa ama märmärgem ama mor ngät.

¹² Va ngän dualat toqoräkt i ngän des ama mär sage ama Ngätmamäk kärakni i qa mualat sä ngän bä mamär vät a ngän iva mugas dä va ngäni rha iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong iva bä ba aa ruvek pa ama Muräktpäm na ama neraqa. ¹³ Ma Ngämuqa sa qa rhäqäs täm ut i qa rhal ut näva ama bängangit angät muräktpäm angät tpäs bä qa mu ut pa aa emga aa Muräktpäm gärakni i aa snäng bät a qa ¹⁴ iaqäkt kärak i qa rhäksasot a ut bä nävät a qa dä sa ma Ngämuqa qa qyiradeng nä aurha vuirhong.

Qale Ma Kraiis Tävuq Daver Iarhongäkt Moe

¹⁵ Ma Kraiis di qa rha ma Ngämuqa aa iauski maräkt kärakni i qaku mamär vät aung iva qä lu qa bä qa di ma Ngämuqa aa emga na qa qärakni i qa er qale qa näkt

mamär dä sa sä iarhongäkt moe qärqärhong i ma Ngämuqa sa qa säm irhong bä qale qa rhävuk daver mä irhong.¹⁶ Inguna nävät iaqäkt aa emga dä sa ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe da ama usäpki arha ron dä mäni ama ivätki i arhongni qärqärhongni i mamär iva ama ruvek tat lu irhong dä arhongni qärqärhongni i qaku mamär iva ama ruvek tat lu irhong. Dä qa säm ama vitnirhong gärqärhongni i irhong ngät muqun mät ama mämugunimek dä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhit lu vät ama muräktpäm dä iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt. Rhärhong däkt bä sävät iarhongäkt moe di sa ma Ngämuqa qa säm irhong nävät aa emga bä irhong di irhong bä ba qa.¹⁷ Bä ma Kraisi di mudu qa er qale qa näkt mamär dä sa sä iarhongäkt moe bä nävät a qa dä sa iarhongäkt moe di irhong ngät sangar a ne mamär.¹⁸ Bä qa di ama tpäski na qa bä ba ama släqyige na ama qatnanaktpäm. Qa di ama rharimini i qa di ma Ngämuqa aa emga qaraki i ama narhoerqa na qa di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tnäpki ivakt iva nävät iarhongäkt moe diva qale ma Kraisi tävuk daver mä irhong.¹⁹ Inguna ma Ngämuqa di märmär gem ga i aa iar moe diva qale ngät pa aa emga²⁰ bä qosaqi märmär ge ma Ngämuqa iva nävät aa emga dä va qa rhualat sä iarhongäkt moe bä va sägäni nä irhong ngä na ma Ngämuqa i näma dä irhong nga e da ama usäpki arha ron ura irhong nga e mäni ama ivätki i ama bulap ngät dän sä mänguräp mä irhong ngä nä ma Ngämuqa nävät aa emga aa biaska qaraki i qrir na qa mäni ama sämänanamuqa.

²¹ Näkt aingän gärrarhae i sa mudu dä sa qale ngän sañis nä ma Ngämuqa dä qarängätni angän mädräm sa ngä mualat sä ngän bä ngän män i aa ikkäna na ngän i sa ngän dualat na ama vu ngät ama lat²² di sa qa säm ama sägäni na ngän ngän na qa nävät aa emga aa släqyige rhoqoräkt i sa qa näp. Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva qa rhualat sä ngän iva ama qumärqumärta na ngän mamär dä va qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ngän bät guani angät tpäs ura va qat tamän mava na angäna lat pa aa qaranas.²³ Bä va qa rhualat sä ngän doqoräkt kre i vasägos dä ngän det dä qarängätni angän gatnanakt angärha ron ma ama qrot i ngänät sangar a ngät mamär. Dap pa qaku ngän narut nämäni angän gatnanakt sämäni ama sameng ama mär ngät kärängätni i sa ngän nari ngät kärängät i sa rha sameng na ngät bä ba ama ruvek moe mäni ama ivätki qarängät i aingo ma Pol di sa ngua män i ama latka na ngo qaraki i qä sameng na ngät.

Ma Pol Aa Lat Sage Ama Qatnanaktpäm

²⁴ Rhäkt di sa märmär gem ngo da gu märän angärha ron qarängätni i ngät dän nävät iomäkt i nguat tatnärhäm ngän. Bä nävät iangärhäkt ama märän bä gu släqyige di ngut täksot nä qarängätni ma Kraisi aa märän bä ba aa släqyige qarqigeni i na ama qatnanaktpäm moe.²⁵ Sa ngua män i ama latka na ngo bä ba ama qatnanaktpäm rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhärhangät täkt ama lat iva ngät bä ba ngän bä qat nanakt na ngo sä ngät ivakt iva nguat tuqunäga vät a ngän mamär sävät aa snängaqa²⁶ qaraki i sa mudu vät ama rhodäm ama uiu ngät dä sa qale qa i ama ngaip ka vät ama qoengitnäk na ama ruvek nasot a ne dap sokt di rhäkt di sa qat tuqunäga sä qa ge aa ruvek.²⁷ Sa ma Ngämuqa qa muräkt iva qa rhuqunäga vät aa ruvek iva qa rhodämne na ama Jentailqäna masirhat mamär. Bä aa snängaqa ama ngaip ka di rhoqortäqyia, ma Kraisi diva qale qa väm ngän bä nävät a qa diva mamär vät a ngän iva ngänät nanakt iva bä ba ngän na ama qäväläm nämäni ma Ngämuqa aa murhämeska.

²⁸ Näkt ma Kraisi di sa urhi sameng sävät a qa i urhit don sävät ama ruvek moe dä urhi su rha na ama mädräm moe ama mär ngät ivakt iva u rhualat sa ama qatnanaktpäm moe iva sräp arhä qatnanakt mäni ma Kraisi.²⁹ Sa nguat tualat masirhat sä ma Kraisi aa qrot moe qarängätni i qät bon ngo rhäm ngät ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär nä rhangät täkt ama lat.

2

¹ Bä nani a ngo iva ngänät dräm i nak sa nguat tualat masirhat ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän dä qosaqi iarhakt kärarhae i rha nämät ama värhäm ama mor äm ma Laodisia dä bä iarhakt moe qararhae i as kaku rha lu ngo nämät arhä saqon.² Nguat tualat toqoräkt ivakt iva ngu sämaqrot na rha vät arhä snängaqa dä va rhi rhir mäni ama lat qarängätni i arha snäng bät a ne ivakt iva qunäga vät a rha mamär dä sa va rhat dräm mamär nä rhärhong däkt kärqärhong i sa rhäkt di ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong sävät ma Kraisi³ qaraki iva nävät a qa maräkt diva qunäga vät sävetka sävät ama mämägän na ama mädräm ama mär ngät moe dä ama mungäsäng moe.⁴ Näkt nguat tamän doqor täkt divakt iva qaku mamär vät aung iva gä nairas tam ngän na agung anga enge qarängätni i mamär iva ngärhi artäm sa angän snängaqa.⁵ Inguna ngätki i vät gu släqyige di sa qaku qale ngo gem ngän sokt di vät gu qloqaqa di sa qale ngo gem ngän. Sa märmär gem ngo iva ngu lu ngän i sa iarhongäkt moe di sa maräkt nä irhong

mänguräp mä ngän dä ngu lu qärangätmi angän gatnanakt i ama qrot ngät mäni ma Kraiss.

Ut Däqäm Nävät Ma Kraiss

⁶ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa ngän da ma Jisas ma Kraiss ma Engeska dä sa va ngänit päas aa rhäng mamär ⁷ i sa ngäna at angän gridru mäni qa bä ngän däk päat angäna iar mäni qa dä ngän mu angän gatnanakt mäni qa mamär toqor qre sa rha su ngän bä va rhoqoräkt dä va qosaqi ngän des ama mär masirhat sage ma Ngämuqa.

⁸ Näkt ngänit lu i varis aung gä namualat sä ngän iva ama latta na ngän ba arha rem i qä nasu ngän da akni anga ruvek arhä snängaqa ura qä navon ngän da anga iraski na ngät anga enge anga mänmäniini na ngät kärangätmi i ngät parhäm iarhongäkt kärqärhong i ama ruvek ta tu irhong barhäm arha ikkäna arha lat dä varhäm ama iaus kärangätmi i ngät nämäni ama ivätki angät muräkt dap kaku ngät parhäm ma Kraiss aa snängaqa.

⁹ Inguna ma Ngämuqa aa iar moe di sa qale ngät pä ma Kraiss aa släqyige ¹⁰ bä aingän di sa ma Ngämuqa qa rhäqäp ngän na ama iar qärangätmi i sa mamär na ngät nävät ma Kraiss kärakni i ama tpäski na qa bä bä iarhongäkt moe maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt. ¹¹ Bä mäni ma Kraiss di sa rha däksäng mä ngän sokt di qaku na ama ruvek arhä rhäkt dap kinak iangärhäkt ama lat di sa ma Kraiss ka mualat na ngät. Dä iangärhäkt aa lat di sa ngä rhäksot na ama släqyige angät krot iva ngärhi rhartäm sä ngän barhäm ige angät känäskänes. ¹² Sa rha baptais päat a ngän di sa rha sasärhäm ngän doqoräkt ngän nä ma Kraiss. Näkt nasot dä qosaqi ma Ngämuqa qa märanas na ngän ngän nä ma Kraiss i nävät angän gatnanakt mäni ma Ngämuqa qarakni i qat tualat na aa qrot masirhat toqoräkt i qa märanas nä ma Kraiss nämät ama tñäpki. ¹³ Näkt aingän gärrarhae i sa mäqi ama nñäpta na ngän inguna nävät iomäkt i sa qale ngän da ama vuirhong angärha ron dä qale ngän ba angän släqyigleng angät känäskänes angärha rem di sa ma Ngämuqa qa mualat sä ngän bä ngänät däqäm ngän nä ma Kraiss i sa ma Ngämuqa qa qyiradeng na aurha vuirhong moe.

¹⁴ Sa qa mualat toqoräkt toqoräkt i qa rhäksot na ama enge kärangätmi i sa rha säm a ngät sävät aurha lat kärangätmi i mai va urhi rha ama rhäksärhäm bät angät tpäs. Iangärhäkt ama lat di sa ngä märanas toqoräkt i rha edämsäs päat ma Kraiss mäni ama sämänanamuqa. ¹⁵ Näkt ma Ngämuqa qa sot nä iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt i qa vuk sä irhong säda

eraqi i qa män nävät irhong angät tpäs nä ma Kraiss aa tñäpki mäni ama sämänanamuqa.

Qale Aung Gä Navon Ngän Da Anga Rhäksärhäm

¹⁶ Bä äkt i mamär iva qale aung gä navon ngän da anga rhäksärhäm bät iomäkt angät tpäs i ngiat täs agung anga tmäs ura ngäni näkt anga reng gärangätmi i qä qoar iva qaku ngi nata ngät ura sävät anga tmäsimek ama mor imek ura sävät anga equngi anga iaräs na qi ura sävät anga qunäga ama Sabat kärakni i rhat tuqunän bät a qa. ¹⁷ Iarhongäkt di nak kop ama iauski nä irhong bä bä iarhongäkt kärqärhong i ama engätki nä irhong gärqärhong i irhong nga e ge ma Kraiss.

¹⁸ Mamär iva qale angäna qlak na aung iva qä rhäksärhäm ngän i qä qoar i qaku ngänit säm ama gaini na nas mamär da aa saqong ura qaku ngäni nänäs sage ama enselqäna qarakni i qat tair na nas mavängam na ama enge masirhat sävät ama nñämäm nävät iomäkt i aa mädräm di sa rhäqäp ngät na ama mungäsäng sävät a nas. ¹⁹ Dap kosaqi qa di qaku qa nämäni ma Kraiss kärakni i ama tpäski na qa qaräc i nävät a qa dä ama släqyige moe ige ngät dän narhämäne dä qät bon ige rha ama qrot dä qä nändämne nä ige nä qärangätmi i ama släp angärha mudämne dä ama qrätkrät näkt ma Ngämuqa qät bon ige rha ama irhirqi.

²⁰ Qre i sa ngän nñäp ngän nä ma Kraiss sä ne na ama iaus angät muräkt kärangätmi i ngät nämäni ama ivätki dä sa ngu lu mäniekt bä sa ngäkt kre i as ngänät däqäm ba ama ivätki at muräkt angärha rem? Mäniekt bä as ngän det parhäm ama muräkt toqortäqyia, ²¹ “Qale ngänät sangar täni rhäkt” dä “Qale ngän däas ianiäkt” dä “Qale ngänit täk päat erhäni muk.” ²² Rhangät täkt ama enge na ama muräkt di ngät parhäm ama ruvek arhä snängaqa dä arhä rhiisu bä ngät di sävät iarhongäkt kärqärhong i ama ruvek tit sangar irhong ura rhit täk päat irhong ura rhat täs irhong näkt nasot dä rhäktäksot nä irhong. ²³ Ngätki i ama muräkt toqoräkt di ngäkt kre i ngät dän nävät ama mädräm ama mär ngät inguna ama ruvek kärarhae i rhat tamän doqoräkt di rhi nänäs nävät ama märmärgem dä rhit säm ama gaini na nas näkt tit bon da arhä släqyigleng da ama märän angärha ron. Sokt di iangärhäkt ama muräkt di qaku ngä nanmae vät ama ruvek iva qaku rhat tet parhäm arhä släqyigleng angät känäskänes.

3

Mamär Iva Ngän Durhämäs Na Ama Iaräs Na Ngät Ama Iar

¹ Mamär iva nani a ngän iva ngänit ta iarhongäkt kärqärhong i irhong na rhävuk na

äkt i qale ma Krai e i qat muqun dä ma Ngämuqa aa märmär i sa nguna ma Ngämuqa qa märanas na ngän nämät ama tñäpki ngän nä ma Krai. ² Mamär iva ngän du angän snäng basägos sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong na rhävuk dap kaku sävät kärqärhong i irhong narhe nämäni ama ivätki. ³ Inguna sa ngän ñäp bä angäna iar di sa ngä ngaip ngä nä ma Krai mäni ma Ngämuqa. ⁴ Näkt nga va rhoqoräkt i ma Krai kärakni i angäna iar na qa qa rhän dä va aingän diva qosaqi ngän dän ngän na qa va ama murhämeska.

⁵ Bä äkt i rhoqoräkt dä sa ngäni veng iarhongäkt kärqärhong i irhong nämäni ama ivätki qarqärhong i qali lirhong bäm ngän doqor ama lat na ama qavatka dä ama snängaqa sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä ama snängaqa ama mor qa iva ngän det parhäm ama släqyige angät snängaqa dä ama snängaqa iva ngän dualat na ama vuirhong näkt sävät ama lat kärangätni i ngäni alek arhani arhä qarhong inguna iangärhäkt ama dängdängini na ngät ama lat di rhoqor qre i ngänit bon da angän gutdrir sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät. ⁶ Bä nävät iangärhäkt ama lat dä sa ma Ngämuqa aa uraqi diva qia rhän. ⁷ Näkt aingän di sa mudu vät angätäni ama rhodäm di sa ngän dualat nä iangärhäkt ama lat. ⁸ Sökt di rhäkt di sa mamär iva ngän det daqale iangärhäkt ama lat moe toqor ama uraqi dä ama lat kärangätäni i rhäptäp dä angäna ron dä ama vu da angäna ron sävät arhani dä ama lat kärangätäni i ngän dämän mava na arhani dä ama lat kärangätäni i ngän dämän bät ama enge qarangätäni i qaku mamär iva ama ruvek tat tamän bät a ngät. ⁹ Bä aingän asägäk asägäk di mamär iva qale ngän damän särhäm ne na ama irasirhong inguna sa ngän set da angäna iar ama mru ngät ngä nä qarangätäni angärha lat i rhoqor qre i sa ngän set da anga boi.

¹⁰ Bä rhäkt di sa ngän durhämes na ama iaräs na ngät ama iar. Iangärhäkt ama iar di sa ma Ngämuqa qat tualat sä ngät i vasägos dä qät kutsasorhane na ngät i ama iaräs na ngät bä nävät a ngät dä va ngänät dräm a qa mamär. ¹¹ Dä rhangät täkt ama iaräs na ngät ama iar angärha ron di ama ruvek moe di rha rhoqorne i nämä dä ama Jentailqäna ura ama Judaqäna na rha ura iarhakt kärarhae i sa rha däkt säng mä rha ura qararhani i qaku rha däkt säng mä rha ura qararhani i ama näfista na rha bä ba ama Grikkäna ura iarhakt kärarhae i rha nävä urqi ura ama latta va arhani arha rem ura qararhani i isiska vät a rha sökt di ma Krai di ama vit na qa mamär vät iarhongäkt moe angät tpäs näkt ka di sa qale qa väm ut moe.

¹² Näkt aingän di sa ma Ngämuqa qa ar-meng däm ngän bä ba nas i aingän di ama qumärqumärta na ngän mamär dä sa aa

snäng bät a ngän. Bä äkt iva ngän durhämes na ama lat toqortäqyia, va ngänit lavuqi na ne dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät a ne dä mamär iva ngänit säm ama gaini na nas dä mamär iva ngän dualat na ama lat sa ama bulap. Mamär iva qale ngän sa ama bulap gem ne ¹³ näkt ngakt bä aung nävät a ngän di qaku mär gem ga na aa ruaqa dä sa mamär iva iaqäkt ama narhoerqa qä qyiradeng bä bä iaqäkt aa ruaqa. Nak kop toqor ma Engeska i sa qa qyiradeng na angäna vuirhong dä va qosaqi ngän di mamär iva ngänit kyiradeng na angäna ruavek sa arha lat ama vu ngät sävät a ngän. ¹⁴ Näkt kärqomni i ama vit na äm mamär vät angätäni ama lat moe angät tpäs di rhoqortäqyia, mamär iva angäna snäng bät a ne inguna rhangät täkt ama lat diva ngärhit säm ama sägäni nä iangärhäkt ama lat moe iva ngät dän mamär.

¹⁵ Näkt aingän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva qale ngän dä ma Krai aa bulap angärha ron mäni ama sägäge ama släqyige na ama qatnanaktpämä di sa mamär iva iangärhäkt aa bulap ngät turäkt ta angän snängaqa. Dä mamär iva vasägos dä va ngän des ama mär sage ma Ngämuqa. ¹⁶ Mamär iva ma Krai aa enge diva qale ngät mamär väm ngän bä va aingän diva ngäni su ne dä va ngänit don sävät a ne nävät ama mädräm moe ama mär ngät ivakt iva qale ngän dualat na ama lat kärangätäni i qaku ama räkt ngät. Dä va ngänit tong na ama mabu näva ama Abuk na ama Mabu dä ama mabu qarangätäni i ama qatnanaktpämä rhit tong na ngät dä ama mabu qarangätäni i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät bon ngän däm ngät. Va ngänit tong na ngät i ngän des ama mär namuk nävät angän snängaqa sage ma Ngämuqa. ¹⁷ Bä agi a enge qarangätäni i ngiat tamän bät a ngät dä agi a lat kärangätäni i ngiat tualat na ngät di sa mamär iva iangärhäkt moe di ngiat tualat na ngät nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki bä nävät a qa dä va ngiat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

Ma Pol Aa Enge Bä Ba Ama Sägarhae Qärrarhani I Rha Nävät Ama Qatnanaktpämä

¹⁸ Aingän ama ngärhaeutpärharha ama evop di mamär iva ngänit säm ama gaini na nas samanao säva angäna egutpek arha rem inguna mäni ma Engeska di maräkt na aurha lat toqoräkt.

¹⁹ Aingän ama ngärhaeutpärharha ama gamoe di mamär iva angäna snäng bät angäna egutpek dap kale ngänit don na anga qrot ngät anga enge sävät a rha.

²⁰ Aingän ama rhoes di mamär iva ngän det nasot angän mamäqiom ina enge vät iarhongäkt moe qarqärhong i ngän dualat nä

irhong inguna iangärhäkt ama lat di märmär ge ma Engeska nävät a ngät.

²¹ Aingän ama ngätmamäkkäna di qale ngän duräkt ta angän oes ma ama qrot i varis tit kut na nas inguna rhat tu arhä snäng i qaku mamär vät a rha iva rha rhäqäna dä mamär nä guani.

²² Aingän ama latta qärrarhani i rhat tualat pa arhani arha rem di mamär iva ngän det parhäm gärrarhani angäna morta nämäni ama ivätki arha enge bät iangärhäkt angäna lat moe i qaku sokt toqoräkt i rhat lu ngän ivakt iva märmär gem da nävät a ngän doqor ama ruvek kärarhani i nani a rha iva märmär ge arhani ama ruvek nävät a rha dap kinak pa ngän dualat na angäna lat mamär nävät ama engätki määt angän snängaqa i ngänit len ma Engeska. ²³ Näkt agi a lat kärangätni i ngän dualat na ngät di mamär iva ngän dualat na ngät mamär i rhoqor qre i ngän dualat bā bā ma Engeska dap kaku bā ba ama ruvek ²⁴ inguna sa ngänät dräm iva nage ma Engeska diva ngäni rha angän ditsek nä iarhongäkt kärqärhong i mudu ma Ngämuqa qa mumänaris iva ngäni rha irhong inguna ngän di nak sa ngän dualat bā ba angäna morqa ma Krai. ²⁵ Inguna iaqäkt kärak i qat tualat nä ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät diva ma Ngämuqa qa rhuvät pät a qa vät iangärhäkt aa lat ama vu ngät angät tpäs. Näkt ma Ngämuqa di vasägos dä qat tatnäväme na ama ruvek toqorne varhäm ama sägängät ama muräkt.

4

¹ Aingän ama morta qärrarhani i qale ama latta va angäna rem di mamär iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat sävät a rha dä va ngän dualat sä rha moe iva rha rhoqorne inguna sa ngänät dräm i qosaqi aingän di angäna morqa rhak pono da ama usäpki arha ron.

Angätmi Ma Pol Aa Enge Na Ama Rhodröp Sae

² Näkt mamär iva qale mämae vät a ngän sa ama nän. Bā nga rhoqoräkt i ngäni nän dä va ama qarhap ngän dä va ngän des ama mär sage ma Ngämuqa. ³ Bā nga rhoqoräkt i ngäni nän dä qosaqi mamär iva ngäni nän sävät a ut ivakt iva ma Ngämuqa qä rhar määt anga tmongi iva nanokt ut ivakt iva urhi sameng nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong sävät ma Krai kärqärhong i qale ngo va ama tpäskiarharhäng bät irhong angät tpäs. ⁴ Ngäni nän sävät a ngo iva ngu sameng näva ama iska qärakni i gem ngo di maräkt iva ngu sameng näväm ga ivakt iva qunäga vät ama ruvek sä ngät.

⁵ Bā nävät ama mär ngät ama mädräm dä sa mamär iva ngän dualat na ama mär

ngät ama lat sävät iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt nä ma Krai bā va ngän dualat toqoräkt pät ama qävälap moe qärqapni i mamär vät a ngän iva ngän dualat toqoräkt. ⁶ Näkt pasägos dä mamär iva angäna enge di na ama lavuqi dä ngän damän na ama enge qärangätni i rhoqor qre i ngän mu ama qyiräpki vät ama tmäs ivakt iva ngänät dräm iva ngän duvät pät ama ruvek asägäk asägäk aa snanbät di rhoqoräkt.

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem

⁷ Näkt ma Tikikus pa qä qoar na ngän sävät kärangätni gua lat moe. Qa di aurha ruaqa qärakni i gua snäng bät a qa dä ama latka na qa qärakni i vasägos dä mamär vät ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa sa aa lat näkt ka qä na ngo un dualat nä ma Engeska aa lat. ⁸ Sa ngua rhäk nä ma Tikikus sagem ngän di nävät täni rhäkt ama rharimini ivakt iva aingän diva ngänät dräm i aiut di qali lut toqor mäniekt dä va qä sämaqrot na ngän. ⁹ Bā ma Onesimus kärakni i qa nävät a ngän di ut nanakt na qa sa ama lat dä aurha snäng bät a qa dä urhit tāk na qa qä nä ma Tikikus sagem ngän. Näkt pa ini sameng bā ba ngän sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa irhong ngä märanas te.

¹⁰ Bā ma Aristarkas kärakni i qale qa qä na ngo va ama tpäskiarharhäng di qät tāk na aa märmärgem sagem ngän. Dä qosaqi ma Mak kärakni i sägärhae na qa sävät ma Barnabas di qät tāk na aa märmärgem sagem ngän. Näkt ngäkt bā qa rhän gem ngän dä sa ngäni ar sä qa sagem mes. Va ngän dualat sä qa rhoqoräkt toqor varhäm ama enge qärangätni i sa qre ngua von ngän dä ngät. ¹¹ Näkt kosaqi ma Jisas kärakni i rhat tes ka i ma Jastus di qät tāk na aa märmärgem sagem ngän. Rhärha rhäkt ama gamoe di sokt ta i ama Judaqäna na rha nä mänguräp kärarhani gua ruavek ama latta qärrarhae i ut tualat bā bā ma Ngämuqa aa Muräktpäm bā rha di sa rhat tatnärhäm ngo mamär.

¹² Bā ma Epafras kärakni i qa nävät a ngän gäarak i ma Jisas ma Krai aa latka na qa di qät tāk na aa märmärgem sagem ngän. Näkt ka di vasägos di sa qä nän ma ama qrot sävät a ngän iva sräp ngän bā va ama qrot angän gatnanakt mamär dä va ngänät dräm ama lat moe mamär qärangätni i nani ma Ngämuqa na ngät. ¹³ Nguat tamän doqor täkt dinguna nani a ngo iva ngänät dräm i sa qat tualat toqoräkt masirhat bā ba ngän dä bā bā iarhakt kärarhae i qale rha määt ama värham ama mor am ma Laodisia dä ma Hierapolis.

¹⁴ Näkt ma Luk kärakni i qat dräm gat tumäräspät kärak i aurha snäng bät a qa qä nä ma Demas di init tāk nä in märmärgem sagem ngän.

¹⁵ Sa va ngäni von dä gu märmärgem sage gua ruavek ama qatnanaktpämda e ma Laodisia dä sage ma Nimfa näkt sage ama qatnanaktpämda qararhani i rhat dräm bäspästämne na rha va arha vätkä.

¹⁶ Näkt nga rhoqoräkt i sa ngän mes pä rhakt täkt ama abuk bä ba ngän gane dä qosaqi mamär iva arhani rha rhes pämgä bä ba ama qatnanaktpämda määt ama värhäm ma Laodisia. Bä qosaqi mamär iva ngän des pa ama abuk käraktni i sa ngua rhäk na qi sae ma Laodisia.

¹⁷ Näkt pa ngäni qoar nä ma Arkipus toqortäqyia, “Mamär iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi sot na ama lat nage ma Engeska qarängätni mamär iva ngiat tualat na ngät.”

¹⁸ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama rhäkne na ama märmärgem nä ngua rhäkt maräkt.

Mamär iva qale räträt päät a ngän i aingo di qale ngo va ama tpäskiarharhäng.

Mamär iva qale ma Ngämuqa aa nämsävätki gem ngän.

Ma Tesalonaikaqäna 1

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt pämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika sokt di rhoqor qre i arhani ama Judaqäna ama qatnanakt pämda di sa qale rha e mänguräp mä rha.

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk ivakt iva qä sämaqrot na ama iaräs na rha ama qatnanaktpämda da ama märän angärha ron dä va qä rhodräp ta sävät ama räkt ngät ama lat da ama qatnanaktpämda aa iar angärha ron. Dä va qä rhonsävät a rha iva qale qale rha ge guavek ama qatnanaktpämda qärrahani i rhat dräm di rususpät sa ama lat dap pa rha maräkt tat tualat dap pa qa rhuqunäga mamär sävät ama qatnanaktpämda arha iar iva qale ngät koe nai nasot toqoräkt i rhit nöp pä ma Kraiss aa mänmänäs ama unmem nas angät kamäs.

Ama qäväläp ama ngärhäqyot na ap moe di angätäni angärha dängdängini na ngät angärha enge di ngät tamän sävät ma Kraiss aa unmem na äs aa mänmänäs dap ama levaet na äm ama qäväläm di äm ngät tamän masirhat sävät a äs.

Ama Qäväläp Nasot A Ne

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät Ama Tesalonaikaqäna (1)

Ma Pol Qät Täväksäs Säväät Aa Lat Dä Säväät Iomäkt I Qale Qa Sañis Na Rha (2-3)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot Bä Ba Ama Tesalonaikaqäna (4-5:22)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpä Na Ama Nän Dä Na Ama Enge Na Ama Märmärgem (5:23-28)

Ma Polqäna Rha Sämdä Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Tesalonaika

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ngu nä ma Sailas näkt ma Timoti

sävät a ngän ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika qärrahani i rhit päns ma Ngämuqa aut mamäk kä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ina rhäng.

Mamär iva ama nñämsävätäki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa.

Ama Tesalonaikaqäna Arha Iar Dä Arhä Qatnanakt

² Vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän dä qosaqi vasägos dä ut tes navät na ngän bät aurha nän ³sage ma Ngämuqa aut mamäk i qop pasägos dä ut tu ut snäng sävät angäna lat kärangätäni i ngät dän nävät angän gatnanakt bä angäna lat

kärangätäni i ngät täranas nävät angän lavuqi näkt angän mämairäs i ngänät mair ma ama qrot. Bä iosäkt angän mämairäs di äs ngät dän nävät ama qatnanakt ama qrot ngät mäni aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss.

⁴ Aurha ruavek, ut dräm i aingän gärrahae i ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän di sa qa armeng dämd ngän. ⁵ Inguna ama sameng ama mär ngät nagem ut di sa qaku ngä män i ama saksak pämd ngät ama enge dap kinak ngä män na ama qrot bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qosaqi ngä män sa ama rhäksärhäm ama mor ngät mamär. Dä ngänät dräm aurha lat mamär toqoräkt i qali lut mänguräp mä ngän inguna qali lut toqoräkt divakt iva sä ngän. ⁶ Bä sa ngän mät a ut sä qarängätäni aurha iar dä sa aurha Engeska aa iar dinguna ngätki i ngän da ama märän sokt di qop ngäna ar sä ma Ngämuqa aa enge sagem mes na ama märmärgem qarängätäni i ngä män nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ngän män i ama siqutäki na ngän bä ba ama qatnanaktpämda moe e mät ama ngärhäqyom ma Masedonia näkt ma Akaia. ⁸ Dä ama enge sävät ma Engeska di qaku sokt puk sä ngät nagem ngän e ma Masedonia näkt e ma Akaia dap kosaqi angän gatnanakt sämäni ma Ngämuqa di sa qunäga sä ngät särhage särhage vät ama ivätäki moe. Bä nga rhoqoräkt dä qaku urhit läk iva ut namärhamän bät guani sävät a ngät bä ba rha ⁹ i sa nguna iarhakt ama ruvek ti sameng irha ama arsäns kärangätäni i ngän mualat na ngät sävät a ut toqoräkt i ut män gem ngän di ngät toqoräkt. Dä rhi sameng i sa ngän gyiradeng na ama iaus kärangätäni i mudu ngän mualat na ngät bä ngänit bon da ama qutdrir sagem ngät dap ngän dong sävät ama engätki na qa ma Ngämuqa qaräki i ama ngätäqäm ga ivakt iva ngän det parhäm aa snängaqa i aa ruvek na ngän. ¹⁰ Näkt kosaqi rhi sameng i qale ngän nani ma Ngämuqa aa emga ivakt iva ar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron qaräki i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ma Jisas kärak i qat tuma-iar ut nämät ma Ngämuqa aa uraqi qarätki iva as kia rhän.

2

Ma Pol Aa Lat Bä Ba Ama Tesalonaikaqäna

¹ Gua ruavek, aingän di sa ngänät dräm i ama qäväläm gärqomni i mäqi qali lut gem ngän di qaku äm ngä rhar sä nas. ² Dä qosaqi ngänät dräm i mäqi ut ta ama märänga dä ama enge ama vu ngät e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai bä nak ut na ama qrot nani a ne. Sokt di nävät aut Ngämuqa aa matnärhäm dä ama qaräräkt na ut bä ut sameng ba ngän na ama sameng ama

mär ngät nage ma Ngämuqa da ama märänga ama mor qa aa ron. ³ Inguna aut nänagukt sagem ngän di qaku ngät dän nävät anga snängaqa qarakni i qaku ama räkt ka ura na anga lat ama vu ngät kārangätni iva urhi rha guani ba nas nävät a ngät ura rhoqor qre iva urhi siqut iva urhi iras tām ngän. ⁴ Dap kinak aiut ama gamoe qararhae i ut tamän di qararhae na ut i sa ma Ngämuqa qa rhaes pät urha rhäng dä qat nanakt na ut sa ama sameng ama mär ngät. Dä soknga ut tamän maräkt i qaku urhi siqut iva urhit sām ama märmärgem sage ama ruvek dap kinakpa urhit sām ama märmärgem sage ma Ngämuqa qarakni i qat dräm gä siqut na aut snängaqa.

⁵ Dä sa ngänät dräm i sa qaku ut män sa anga enge na ama gyiräpki ivakt iva urhi iras tām ngän ura sa anga irasini ivakt iva urhi rha guarhong masirhat nagem ngän. Nak ma Ngämuqa di qat dräm mamär säng aurha rhäng. ⁶ Dä qaku urhit nām nani anga ansäs nagem ngän ura nage arhani ama ruvek. Mai mamär vät a ut ma Kraisa aa ngangda iva urhi nän ngän ma ama qrot iva ngän datnärhäm ut nä guarhong nagem mes ⁷ sokt di qaku ut turäkt tām ngän na ama qrot dap kinak ut män sä mänguräp mä ngän na ama bulap toqor anga ngätnanäk kāraktni i qit lu vät at tuimirhong ama gairhong. ⁸ Bä äkt i nävät iomäkt i aurha säng bät a ngän masirhat dä sa mär gem ut iva urhi von ngän i qaku sokt ta ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa dap kosaqi rhä qarangätni aurha iar inguna sa ngän män i aurha ruavek na ngän mamär näda aurha ron.

⁹ Dä aurha ruavek, ngätkki i ngänät dräm aurha lat ama qrot ngät mamär dä iomäkt i ruqärükdäm sä ut i ut tualat näp bängang bä vät kunäng ivakt iva qaku aung gä narha anga märänga sä ut toqoräkt i urhi sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa ba ngän. ¹⁰ Dä aingän ngän nä ma Ngämuqa di sa ngänät dräm säng aurha rhäng i ama qumärqumärta na ut bä ama räktta na ut dä qaku anga vuini säng aurha rhäng doqoräkt i qali lut mänguräp mä ngän gārarahani na ngän i ngänät nanakt. ¹¹ Inguna sa ngänät dräm i rhoqoräkt i ut tualat sä ngän doqor qre i anga ngätmamäk kat tualat sa aa es maräkt ¹² di sa urhit täsläp pät a ngän näkt urhit sämaqrot na ngän mamär iva ngän det mamär varhäm ama iar qarangätni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong gārakni i qa mes ngän iva ngäni rha ama qäväläm nämäni qa maräkt aa Muräktpäm dä aa murhämeska.

¹³ Dä qosaqi vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna nävät iomäkt i ngän da aurha enge di qaku rhoqor qre i ama ruvek arha enge mavängam dap kinak

kunäga vät a ngän i ngät di ma Ngämuqa aa enge bä nga rhoqoräkt dä ngän da ngät. Iangärhäkt ama enge di rhäkt di ngät tualat pät angäna iar aingän gārarahae na ngän i ngänät nanakt. ¹⁴ Inguna aingän aurha ruavek, di qosaqi ngän män doqor ma Ngämuqa aa ruvek ama qatnanäktpämda e ma Judia qararahani i rhat nanakt nä ma Jisas ma Kraisa inguna sa ngän da ama märänga nage angäna ruvek maräkt toqor iarhakt ama qatnanäktpämda qararahani i sa rha rha ama märänga nage ama Judaqäna.

¹⁵ Iarhakt ama Judaqäna di sa rha veng ma Engeska ma Jisas näkt ma Ngämuqa aa vämginarha näkt kosaqi rha qutmä a ut bä rhat tualat sä qa iva qär qur ta dä rhat tair särha ama ruvek moe i arha ikkāna na rha. ¹⁶ Bä nävät iangärhäkt arha lat ama qrot ngät iva rhat tair särhäm ut iva qale ut tamän särha ama Jentailqäna ivakt iva qale rhi narha ama mumaiar dä vasägos dä rhat tualat na ama vuirhong masirhat bä masirhat mamär i rhat dän sa glaqot na ama qäväläm gārqomni iva ma Ngämuqa qa rhatnäväme na rha. Sokt di rhäkt di sa ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi qia män bät a rha.

Ma Pol Aa Snängaqa I Vadi Va Saqi As Kä Lu Ama Tesalonaikaqäna

¹⁷ Dap gua ruavek, pät ama qäväläm gārqomni i bän sä ut nämäni a ngän bät ama qäväläm ama qot äm di bän sä ut pät ama släqyige dap kaku vät ama snängaqa. Rhoqoräkt di nävät aut snängaqa ama qrot ka bä ut siqut na aut krot moe i vadi va urhi lu ngän. ¹⁸ Nak sa nani a ut iva u rhän sagem ngän bä ngätkki i aingo ma Pol di sa ngua siqut ma ama marheka nä imek iva ngua rhän sagem ngän sokt di ma Sänga qä nänmae vät a ut. ¹⁹ Bä sa nani a ut iva u rhet sagem ngän inguna aingän di qararhae na ngän i mamär vät a ut iva urhi sek sä ngän bä va urhi rha ama märmärgem nävät a ngän doqoräkt iva aurha Engeska ma Jisas ka rhän. Rhom däkt dinguna sa ut dräm iva qale ngän ma ama qrot da angän gatnanäkt angärha ron. ²⁰ Ngätkki i aingän di aut murhämeska dä aut märmärgem na ngän.

3

¹ Bä nga rhoqoräkt i qaku mamär vät a ut iva qali lut mauiu rhoqoräkt i qaku ut lu ngän dä ut ama dävauq na rha na ut ut mu ut snäng i ama räqyäm doqoräkt iva qali lun de ngu nä ma Sailas e mät ama varhäm ama mor äm ma Athens. ² Dap un däk na auna ruaqa ma Timoti qarakni i qat

tualat kä nä ma Ngämuqa* sa ama sameng ama mär ngät sävät ma Krai ivakt iva qä sämaqrot dä qä rhäsläp päta ngän sa angän gatnanakt³ bä va qaku aung nävät a ngän diva rhangät täkt ama siqutsiqut ngä namusar na aa qatnanakt. Sa ngänät dräm i ut moe di qoki varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva urhit ta ama märän.⁴ Bä rhoqoräkt i vät ama qäväläm gärqomni i qali lut gem ngän dä qop pasägos dä ut tamän särhäm ngän i ut moe diva urhi rha ama märänga. Bä sa rhäkmamär qoki rhoqoräkt toqor sa ngänät dräm.⁵ Bä vät ama qäväläm gärqomni i sa qänäskänes ngo masirhat dä sa ngua rhäk nä ma Timoti ivakt iva ngu rha anga muqunäga sävät angän gatnanakt. Sä ngut len i varis ngäda rhoqoräkt i nävät iaqäkt ama märänga dä va ma Sämgä qaräkn i qat dräm gä siqut na ama qatnanaktpämda qä nasiqut na ngän bä rhoqoräkt di aurha lat diva ama mäfmäni na ngät.

Ma Timoti Aa Muvätki Na Ama Sämaqrot

⁶ Sökt di rhäkt di sa ma Timoti qa män sagem un nagem ngän sa ama enge ama mär ngät sävät angän gatnanakt dä angän lavuqi. Dä qa qoar na un i vasägos dä märmär gem ngän doqoräkt i ngän du angän snäng sävät a un dä qa qoar na un i ngän du angän snäng i vadi va ngäni lu un doqor un i un du un snäng i vadi va un lu ngän.

⁷ Gua ruavek, bä nga rhoqoräkt da aun märänga aa ron dä un du un snäng sävät a ngän dä un da ama sämaqrot inguna nävät angän gatnanakt.⁸ Bä nak as täkt di un näskänak mamär inguna ngänät mair ma ama qrot mäni ma Engeska.⁹ Bä ngu lu va un däqäne dä mamär i un des ama mär sage ma Ngämuqa rhoqor mäniekt nävät iangärhäkt moe ama märmärgem gärangätäni i unit ta ngät nävät a ngän?¹⁰ Dä vasägos dä uni nän nävät ama snängaqa ama qrot ka i vadi va saqi as un lu ngän dä va un lu von ngän da agini qarqäni i ngänit läk nani ini da angän gatnanakt angärha ron.

¹¹ Bä rhäkt di nani a ngo iva ma Ngämuqa aut mamäk maräkt näkt aurha Engeska ma Jisas diva in dualat na ama iska bä ba un ivakt iva un dän sagem ngän.¹² Dä qosaqi mamär iva ma Engeska qa rhäranas na angän lavuqi sävät a ne näkt sävät ama ruvek moe iva qi ir masirhat bä masirhat bä va qia rhän i ama mor qi mamär toqor aun lavuqi sävät a ngän.¹³ Dap pa qä sämaqrot na angän sarem ivakt iva aingän diva qaku angäna anga vuirhong dä va ama qumärqumärta na ngän mamär dä ma Ngämuqa aut mamäk aa saqong bät ama

qäväläm gärqomni i aurha Engeska ma Jisas kat dän gä na aa ruvek moe.

4

Ama Iar Qärangätäni I Märmär Ge Ma Ngämuqa Nävät A Ngät

¹ Gua ruavek, ut dräm i sa ngän dualat na ama lat kärangätäni i märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngät i rhoqor värhäm aut tisu bä ba ngän mudu. Sökt di rhäkt di sa urhi nän ngän dä urhi sämaqrot na ngän nävät ma Engeska ma Jisas iva ngän dualat toqoräkt masirhat bä qop as masirhat.² Bä sa ngänät dräm iangärhäkt aut todräp kärangätäni i sa ut bon ngän däm ngät nävät ma Engeska ma Jisas.³ Ma Ngämuqa qaräkn i sa qa arñis na ngän sagem mes di nani a qa iva ngän diva ngäni ngingis ama lat ama vu ngät kärangätäni i ngät dän nävät ama qavatka⁴ ivakt iva asägäk asägäk nävät a ngän diva qat dräm iva qat turäkt ta aa släyige rhoqor mäniekt ivakt iva ama qumärqumär qa mamär dä va ama ruvek tit kutdrir vät a qa⁵ bä va qaku guavek nämäni ngän arhä snängaqa ama qrot ka masirhat sävät ama qavatka rhoqor ama Jentailgäna qararhani i qaku rhat nanak nä ma Ngämuqa.⁶ Bä äkt i rhoqoräkt dä qale aung gä naslava na aa anga ruaqa anga qatnanaktpämda na ama lat na ama qavatka inguna ma Engeska va qä sangäm na ama ruvek moe vät iangärhäkt moekt ama lat ama vu ngät angät tpäs toqor qre i sa ut mugem ngän ma ama qrot.⁷ Inguna nak kaku ma Ngämuqa qa mes ut iva qali lut sa ama vu ngät ama lat toqoräkt dap kinak ka mes ut iva qali lut i ama qumärqumärta na ut mamär.⁸ Bä äkt i aung qaräkn i qät kyiradeng nä rhangät täkt ama rhodräp di qaku qat tair särha ama ruqa dap kinak kat tair särhä ma Ngämuqa qaräkn i qät bon ngän da aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁹ Bä rhäkt di qaku ngänit läk iva urhi säm sävät a ngän sävät ama lavuqi mänguräp ama qatnanaktpämda inguna sa aingän asägäk asägäk di sa ma Ngämuqa qa su ngän iva angäna snäng bät a ne¹⁰ inguna ngäkti i aingän di angäna snäng bät ama qatnanaktpämda moe e ma Masedonia. Gua ruavek, täkt di saqi as urhi nän ngän iva ngän dualat toqoräkt masirhat bä qop as masirhat.¹¹ Bä mamär iva nani a ngän masirhat iva qale ngän na ama mänadidämsärhäm bä va ngän dualat na angän gärhong maräkt bä va ngän dualat na angän däkt toqor varhäm aut todräp bä ba ngän¹² ivakt iva vasägos dä va angäna iar ngä rhäqäne dä mamär i ngärhi rhartäm sä

* 3:2 kä nä ma Ngämuqa Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di äm doqortäqyia, "i ma Ngämuqa aa latka na qa."

qärrarhani ama ruvek arhä qutdrir i qaku rhat nanakt bä va qaku ngän natläk iva ngänit ta anga matnärhäm nage aung.

Ma Engeska Aa Mänmänäs

¹³ Gua ruavek, nani a ut iva qunäga vät a ngän sävät ama qatnanaktpämda qärrarhani i sa rha näp ivakt iva qale airäs ngän masirhat nävät a rha rhoqor ama ruvek kärarhani i qaku mamär vät a rha iva rhat nanakt iva ama iar ut nasot aurha tñäpki sa rhat dräm airäs ta nävät arha tñäpta. ¹⁴ Inguna rhoqoräkt i ut nanakt i ma Jisas ka tñäp dä saqi qa märanas nämät ama tñäpki di mamär vät a ut iva ut nanakt i qosaqi ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama tñäpta ama qatnanakt pämda näkt pa qa rhu rha ge ma Jisas bä va rhi na qa rha rhän. ¹⁵ Bä varhäm ma Engeska aa enge maräkt dä urhi qoar na ngän i aiut i as ut däqäm bä dängdäng i ma Engeska aa mänmänäs diva qaku ut naervät nä iarhakt kärarhae i sa rha näp

¹⁶ inguna ma Engeska maräkt pa ar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron bä va qa rhamän masirhat dä va ama ensel ama vit na qa qä näs tävuk na ama rhäkne dä va ma Ngämuqa aa biugal qä nok dä sa iarhakt kärarhae i sa rha tñäp sä ma Krai diva rha er ta rhäranas. ¹⁷ Bä nga nasot iomäkt ama qäväläm dä va ut kärarhae i as ut däqäm gärrarhae i qali lut mäk diva urhi an dävit bä va u rhän gem da va ama eqoe iva u rhän sage ma Engeska mä ama leqäs. Näkt toqoräkt dä sa va qali lut pasägos ut nä ma Engeska. ¹⁸ Bä äkt i rhoqoräkt dä mamär iva ngänit täsläp pät a ne nä rhangät täkt ama enge.

5

Ama Qunäga Qärakni Iva Evär Dä Ma Engeska

¹ Gua ruavek, kaku ngänit läk iva saqi as ngu säm sävät a ngän sävät ama qunäga ura ama rhodäm iva iarhongäkt irhong ngä rhäranas ² inguna qunäga vät a ngän mamär i ama qunäga qärakni iva evär dä ma Engeska diva qa rhän masärmän doqor ama qäväläm gärqomni i ama suaqa gat dän näp bängagi. ³ Vät ama qäväläm gärqomni i ama ruvek tat tamän i, "Nak kop mamär na ut dä bulap pät a ut" dä va rhi särmändäm iva mava na rha masägos. Rha diva rhi nari ama ruanini rhoqor ama saremdängi at ruanini rhoqoräkt i qit sa bä va qaku mamär vät a rha iva rhi nang masirhat nämät ini.

⁴ Gua ruavek, sokt di aingän di sa qaku qale ngän bät bängangit angät tpäs bä äkt i qaku ngänät näñäm mamär ivakt iva rhak täkt ama qunäga qä särmän na ngän doqor ama suaqa va qä särmän na ngän. ⁵ Inguna aingän moe di nak sa ama neraqa aa es na ngän bä ama qunäga aa es na ngän. Ut

moe di qaku ama bängagi at toes na ut bä ama bängangit angä rhoes na ut. ⁶ Bä äkt i rhoqoräkt dä qale qali lut toqor arhani qärrarhani i rhi mänatäm dap kinak mamär iva ut näñäm dä ut ut snäng mamär nanokt nas ⁷ inguna iarhakt kärarhae i rhi mänatäm di rhi mänatäm näp bängang bä iarhakt kärarhae i rhit näkt ama reng ama qrot ngät bä guani na rha di rhit näkt näp bängang. ⁸ Dap nguna ut di ama qunäga aa es na ut dä sa mamär iva ut tu ut snäng mamär nanokt nas bä va ut turhämes na ama qatnanakt ngä na ama lavuqi i rhoqor qre i sa ut murhämes na ama ulaqi at boi ama qrot ngät särhä ut brärhap dä va ut tu aut katnanakt na ama mumaiar dä ut päsi rhoqor qre i ut mu ama ulaqi at kábautki dä ut päsi.

⁹ Rhoqoräkt di sa nguna qaku ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut iva aa uraqi qi sangäm na ut dap kinak ka muqunän bät a ut iva urhi rha ama mumaiar nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krai ¹⁰ kärakni i qa tñäp sädaver mä ut ivakt iva näma dä ut däqäm ura ut tñäp sokt diva qali lut i ama iar ut ut na qa. ¹¹ Bä äkt i rhoqoräkt dä ngänit täsläp pät a ne dä va ngäni sämaqrot na ne nak kop toqoräkt i sa ngän dualat.

Ma Pol Aa Rhodröp Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Nän

¹² Gua ruavek, täkt di urhi nän ngän iva ngänit kutdrir vät iarhakt kärarhae i rhat tualat ma ama qrot mänguröp mä ngän gärrarhae i angän narhoerta na rha nävät ma Engeska i rhat dräm dat turäkt bä ba ngän. ¹³ Va ngänit sämamor na rha i angäna snäng bät a rha inguna nävät arha lat. Mamär iva qale ama bulap mänguröp mä ngän. ¹⁴ Gua ruavek, urhi nän ngän iva ngän düge iarhakt kärarhae i qale rha mavängam bä ngäni rhäsläp pät kärarhani i qänäskänes ta masirhat bä qaku märmär gem da näkt pa ngän datnärhä qärrarhani i rhi eqokt dä va ngän damän na ama bulap särhä iarhakt ama ruvek moe. ¹⁵ Nak mamär iva ngän damän ma ama qrot iva qale aung gä namuvät pä anga lat ama vu ngät na anga lat ama vu ngät dap kinak mamär iva vasägos dä va ngäni siqut iva ngän dualat sä ne mamär dä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sa arhani ama ruvek moe.

¹⁶ Mamär iva märmär gem ngän basägos ¹⁷ dä ngäni nän basägos dap pa qale mämae vät a ngän. ¹⁸ Bä näma dä agi anga lat ngät täranas sokt di mamär iva aingän gärrarhae i qale ngän mäni ma Jisas ma Krai diva ngän des ama mär sage ma Ngämuqa inguna iomäkt di sa nani a qa iva ngän dualat toqoräkt.

¹⁹ Qale ngän nasämaup särha ama Qloqqa ama Qumärqumärqa aa lat toqor qre

i sa ngia rhor na ama rigi mät anga mudam ²⁰ bä va qale ngänit lir ngän der ama enge qärangätäni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa. ²¹ Dap kinak mamär iva ngäni siqut nä iangärhäkt ama enge moekt ivakt iva ngäni räm mamär na ngät. Dä va ngäni rha ama enge qärangätäni i qoki ngätki i sa ngä män nage ma Ngämuqa bä va ngän dualat parhäm ngät. ²² Dap pa ngäni ngingis ama lat moe ama vu ngät.

²³ Mamär iva ma Ngämuqa maräkt kärakni i qat dräm gät bon da ama bulap kä qumär ngän bä va ngän dän i ama qumärqumärta na ngän mamär. Bä va ma Ngämuqa qät lu vät angän gloqaqa ngä na angän mungäsnäng näkt angän släqyige moe bä va qale ngät na ama isiska nämät ama vuirhong bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva evär dä urha Engeska ma Jisas ma Krai. ²⁴ Iaäkt kärak i qa mes ngän di mamär iva ut nanakt na qa sä iangärhäkt ama lat bä qa di nak pa qa rhualat toqoräkt.

²⁵ Gua ruavek, mamär iva ngäni nän sävät a ut.

²⁶ Dä mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem*.

²⁷ Ngu nän ngän ma ama qrot dä ma Engeska aa saqong iva qoki ngän des pä rhakt täkt ama abuk bä ba ama qatnanaktpämda moe.

²⁸ Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Krai aa nämäsävätki qali qi gem ngän.

* **5:26** ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätäni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

Ma Tesalonaikaqäna 2

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt pämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika sokt di rhoqor qre i arhani ama Judaqäna ama qatnanakt pämda di sa qale rha e mänguräp mä rha.

Rhakt täkt ama abuk di qi rhoqor Ama Narhuir Qi Ama Abuk Sage Ama Tesalonaikaqäna bä väm gi di ma Pol qä sämaqrot na ama qatnanaktpämda iva qale rha ma ama qrot da ama märän angärha ron dä va rhat tualat ba nas iva mamärämär vät a rha näkt ka slaräkt ta akni ama snängaqa qärakni i qaku ama räkt ka sävät ma Engeska aa mänmänäs ama unmem nas.

Ama Qäväläp Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1)

Ama Rhisu (2)

Ama Muräkt Kärangätni Iva Rhi Nän Sävät
Ma Pol Dä Va Qale Rhi Ruspät Sa Ama
Lat (3)

Ma Polqäna Rha Sämda Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Tesalonaika

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ngu nä ma Sailas näkt ma Timoti

sävät a ngän ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika qärarhae i rhit päsd ma Ngämuqa aut mamäk käh nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ina rhäng.

² Mamär iva ama nämäsävätki dä ama bu-lap sagem ngän nage ma Ngämuqa dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss.

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät A Rha

³ Gua ruavek, mamär iva vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän. Bä maräkt iva ut tualat toqoräkt inguna angän gatnanakt di ngärhi rhir masirhat bä masirhat bä ama lavuqi qärakni i qia e gem ngän moe asägäk asägäk sävät a ne di qi rhir. ⁴ Bä äkt i ge ma Ngämuqa aa ruvek ama qatnanaktpämda va apni ama värhap masirhat di vasägos dä urhit sek sä ngän bät aut sameng ba rha sävät a ngän i sa qale ngän da ama märän dä ama siqutsiqut nage ama ruvek angärha ron dä ngän di ngänät nanakt dä ngänät mair ma ama qrot.

Ama Matnävämne Vät Ma Kraiss Aa Mänmänäs

⁵ Iamäkt di sa am ngärhi sameng mamär i ma Ngämuqa aa matnävämne di ama räkt ngät. Dä ama märäm dä ma Ngämuqa aa saqong iva ngän don säva aa Muräktpämda

gärangätni i qale ngän da ama märän angärha ron inguna nävät a ngät. ⁶⁻⁷ Va ma Ngämuqa qa rhuvät i qä von da ama märänga bä bä iarhakt kärarhae i rhit hon ngän da ama märänga dap pa qä von da ama mämaevät bä ba ngän gärrarhae i qale ngän da ama märän angärha ron bä qosaqi bä ba ut inguna qat tu aa snäng i maräkt iva qat tualat toqoräkt.

Rhangät täkt diva ngä rhäranas pätdama qäväläm gärqomni i ma Engeska ma Jisas pa vuk sä qa säda eraqi näda ama usäpki arha ron gä na aa qrot ta aa enselqäna ⁸ va ama mudäbäs angät täptäpki. Bä va qä sangäm nä iarhakt kärarhae i qaku nani a rha iva qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa dä va qä sangäm nä qärarhani i qaku rhat tet parhäm ama sameng ama mär ngät sävät aurha Engeska ma Jisas. ⁹ Bä iarhakt diva qä sangäm na rha masirhat bä va mavava na rha vasägos bä va rhi väsrhäm da nae nävät ma Engeska aa qäranas dä nae näva aa murhämeska nävät aa qrot. ¹⁰ Iarhongäkt diva irhong ngä rhäranas pätdama iaqäkt ama qunäga qärakni iva ma Engeska qa rhän ivakt iva aa ruvek ti von ga rha ama murhämeska dä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva qräk mät ta nävät a qa. Bä va aingän moe diva qale ngän ngän nä iarhakt ama ruvek inguna sa ngänät nanakt na aut sameng gärrangätni i sa ut sameng na ngät bä ba ngän.

¹¹ Bä äkt i nga rhoqoräkt dä vasägos dä urhi nän sävät a ngän ivakt iva aut Ngämuqa qa rhuulat sä ngän iva ama räktta na ngän barhäm aa snängaqa. Dä nävät aa qrot dä va qa rhäqäne dä mamär na angän gänäskänes moe nani ama mär ngät ama lat dä va qosaqi qa rhäqäne dä mamär na angäna lat na ama qatnanakt moe iva ngä rhu angät släqyige vät a nas. ¹² Urhi nän doqoräkt divakt iva aurha Engeska ma Jisas aa ngärhipki qi rha ama murhämeska nävät a ngän bä qosaqi va ngän diva ngäni rha ama murhämeska nävät a qa. Mamär iva rhoqoräkt inguna nävät aut Ngämuqa qä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ina nämäsävätki.

2

Iaqäkt Ka Ruqa Qärak I Ama Vu Qa Mas Pa Qa Rhän

¹ Gua ruavek, täkt di nani a ngo iva ngua rhamän särhäm ngän sävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mänmänäs bä sävät a ut iva västäm ne na ut na qa. Dä urhi nän ngän ² iva qale ngänit lir adädän ngän ura qänäskänes ngän nävät anga enge gärrangätni i ngät tamän i ama qunäga qärakni iva evär dä ma Engeska di sa qa män i nämä dä ngät nage ama iauska ura nage ama ruqa ura näva anga abuk kärakni i ngän du angän

snäng i sa ngä män nagem ut. ³ Qale angäna qlak na aung bä va qä nairas täm ngän na agung anga enge ura na anga lat inguna iaqäkt ama qunäga diva qaku qä namän gop äkt mavängam. Dap kinak pa qale bä dängdäng iva nasot ama qäväläm gärqomni iva äm ngä rhän bä va ama ruvek tat täranas sa arhä qrot bä va qaku rhat tet nasot ma Ngämuqa dä va iaqäkt ka ruqa qarak i ama vu qa mas pa qa rhän säda eraqi. Iaäqäkt ama ruqa di qarak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva qä sangäm na qa mas mät ama mudäbäs. ⁴ Iaäqäkt ama ruqa diva qat tair särhä iarhongäkt moe qärqärhong i ama ruvek tat tes i ama ngämuqa nä irhong bä qop särhä iarhongäkt moe qärqärhong i rhi nänsäs sagem irhong. Dä qosaqi va qä sek sä nas pit pä iarhongäkt moe angäräkt i as kale ngo gem ngän i sa ngua märhamän särhäm ngän sävät tärhong däkt?

⁶ Sa ngänät dräm na agini qärqäni i ini ngät tair särhä iaqäkt ama ruqa iva qaku qä namän säda eraqi ivakt iva qoki qa rhän bät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm. ⁷ Näma dä rhäkt di iaqäkt ama ruqa aa lat di ngät tet ma ama up sokt di akni qat tair särhäm ga ivakt iva qaku qä namän säda eraqi mamär. Bä va qoki iaqäkt kat tair särhä iaqäkt ama ruqa qarak i ama vu qa mas toqöräkt bä dängdäng i iaqäkt karak i qat tair särhäm ga diva ma Ngämuqa qa rut na qa nae nämäni ama iska. ⁸ Bä nasot iomäkt ama qäväläm dä qa ruqa qarakni i ama vu qa mas diva qa rhän säda eraqi iaqäkt karak iva as pa nasot dä va ma Engeska ma Jisas kä veng ga na aa qänäqqa i qä slava na qa mas na aa mänmänäs pa ama murhämeska.

⁹ Bä nga rhoqöräkt i iaqäkt ama ruqa qat dän gäarak i ama vu qa mas dä va rhäqäp ka nä ma Sämga aa qrot bä va qat tualat na ama iraski na ngät ama muqunän näkt ama lat kărangätni i ngät dän masärmän ¹⁰ ngä na ama lat ama vu ngät moe qärangätni i maosmaos na ngät kărangät i ngärhi irastäm sa ama ruvek kărarhani i sa mavamava na rha. Sa mavamava na rha inguna qaku nani a rha iva arha snäng bät ama engätki ivakt iva ma Ngämuqa qa rhumaiar ta. ¹¹ Bä nävät iomäkt dä ma Ngämuqa va qä rhäk na ama qrot ka mamär ama iraski na qa ama snängaqa sagem da ivakt iva rhat nanakt na ama irasirhong ¹² näkt pakt iva iarhakt moe qärarhae i qaku rhat nanakt na ama engätki

dap kinak märmär gem da i rhat tualat na ama lat ama vu ngät diva ma Ngämuqa qa rhatnäväme na rha.

Mamär Iva Ngänät Mair Ma Ama Qrot

¹³ Gua ruavek, mamär iva vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän gärarhae i sa ma Engeska aa snäng bät a ngän inguna ma Ngämuqa sa qa armeng däm ngän iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän* iva ngäni rha ama mumaiar nävät ama Qloqäqa aa lat i qa muqunän bät a ngän dä nävät angän gatnanakt sämäni ama engätki. ¹⁴ Sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva rhoqöräkt di nävät aut sameng ama mär ngät kărangätni i urhi sameng na ngät ivakt iva ngän diva qale ngän da aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa murhämeska aa ron. ¹⁵ Gua ruavek, bä rhoqöräkt dä mamär iva ngänät mair ma ama qrot näkt pa ngänät sangar ma ama qrot sävät ama rhisu qärangätni i sa ut bon ngän däm ngät kărangätni i sa ut märhamän särhäm ngän na ngät ura qärangätni i sa ut säm a ngät pa ama abukkina bä ba ngän.

¹⁶⁻¹⁷ Mamär iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa maräkt kä nä ma Ngämuqa aut mamäk ini rhäsläp pät a ngän näkt pa in däranas na ngän iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat dä va ngän damän bät ama enge qärangätni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. Ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut dä nävät aa nämäsävätki dä sa qä von ut ta ama sokt täm ngät ama sämaqrot ngä na ama qrot ngät ama qatnanakt nani iarhongäkt kărqärhong iva irhong ngä rhän bä ba ut.

3

Mamär Iva Ngäni Nän Sävä A Ut

¹ Gua ruavek, gu dängdängini na ngät gua enge diva ngäni nän sävät a ut ivakt iva ama enge sävät ma Engeska diva ngärhit lir vräspräs däm ngät pasägos dä va ama ruvek tit kutdrir vät a ngät i nak kop toqöräkt i sa ngä märanas mänguräp mä ngän. ² Näkt pa ngäni nän sävät a ut ivakt iva ma Ngämuqa qät lu vät a ut nämät ama ruvek kărarhani i ama vu rha mamär inguna ama ruvek di qaku rha moe rhat nanakt. ³ Sokt di ma Engeska diva vasägos dä qat sangar a ngän bä va qä sämaqrot na ngän dä va qät lu vät a ngän nämät ma Sämga iaqäkt karak i ama vu qa mas. ⁴ Aut katnanakt ama qrot ngät nage ma Engeska i aingän di sa ngän dualat na ama lat kărangätni i sa ut märhamän särhäm ngän ma ama qrot iva ngän dualat na ngät bä qosaqi va as pa ngän dualat toqöräkt.

* **2:13** iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän Arhani ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqörtäqyia, "iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän" dap arhani di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqörtäqyia, "namäk nävät ama rharimini."

⁵ Mamär iva ma Engeska qa rhuulat sä ngän iva ngäni räm mamär i sa ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän mamär dä qosaqi va qa rhuulat sä ngän iva qale ngän ma ama qrot toqor ma Kraiss.

Ama Rhonsävät Säväät Ama Ruvek Kärrahani I Rhi Rususpät Sa Ama Lat

⁶ Gua ruavek, ut tugem ngän ma ama qrot nävät ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki iva qale qale ngän ge guavek ama qatnanaktpämda qärrahani i rhat dräm di rususpät sa ama lat dä qaku rhit päs ama rhisu angärha rhäng gärangätni i sa ut bon ngän däm ngät ⁷ inguna aingän maräkt di ngänät dräm mamär iva ngän dualat toqor ut inguna aiut di qaku urhi rususpät sa ama lat mäqi rhoqoräkt i sa qali lut ut mänguräp mä ngän. ⁸ Bä qop kaku ut mä s aung aa tmäs kärangätni i sa qaku ut bodäm bät a ngät. Dap koki ut tualat pät kunäng dä näp bängang i ut tualat masirhat mamär ivakt iva qaku ut navon aung nävät a ngän da anga märänga.

⁹ Sa ut tualat toqoräkt dinguna qaku rhoqor qre i qaku ma Ngämuqa qa von ut ta ama rhares iva urhi rha anga matnärhäm mavängam nagem ngän dap sa ut tualat toqoräkt ivakt iva u rhu ama siqutki na nas da angän saqong iva ngänit päs aurha rhäng.

¹⁰ Mamär iva vuk pät a ngän i rhoqoräkt i sa qali lut gem ngän dä ut bon ngän dä rhängät täkt ama muräkt toqortäqyia, ngakt bä aung anga ruqa di qaku nani a qa iva qä natmualat dä va qaku mamär iva qä namäs. ¹¹ Bä rhäkt di saqi as urhit bon ngän dä iangärhäkt ama muräkt inguna akni qa qoar na ut i arhani nävät a ngän di rhi rususpät sa ama lat. Dap kaku rhat tualat ba nas dap parhäm da na arhani arhä qärhong. ¹² Iarhakt ama ruvek di ut tamän särhäm da dä urhi nän da ma ama qrot nävät ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki iva mae vät a rha nävät iangärhäkt arha lat toqoräkt dap kinak pa rhat tualat ba nas sa ama bulap nani ama tmäs iva rhat täs. ¹³ Gua ruavek, gua enge bä ba ngän di rhoqortäqyia, varis täksot na angän grot dap kinak mamär iva as ngän dualat na ama lat kärangätni i ama räkt ngät.

¹⁴ Ngakt bä aung di qaku qät päs aurha enge angärha rhäng na ama rhodräp näp takt täkt ama abuk dä mamär iva ngänät dräm säväät a qa bä va ngäni qyiradeng na qa ivakt iva qat nari i aqlus pät a qa. ¹⁵ Sökt diva qale ngänät lu qa i angäna ik na qa dap kinak pa ngänät lu qa i angäna ruaqa na qa bä va ngän dugem ga iva qale qä natmualat na aa lat toqoräkt.

Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Nän

¹⁶ Rhäkt di mamär iva ma Engeska maräkt kärakni i qat dräm gät bon da ama bulap pa qät bon ngän da ama bulap pät ama qunäng moe vät iarhongäkt moe. Mamär iva ma Engeska di qale qa gem ngän moe.

¹⁷ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama rhäkne na ama märmärgem nä ngua rhäkt maräkt. Vasägos dä ngut säm doqor täkt pä ama abukkina moe qärangätni i ngut säm bäm ngät ivakt iva ngänät dräm i iangärhäkt ama abukkina di nagem ngo maräkt.

¹⁸ Mamär iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa nämsävätki qali qi gem ngän moe.

Ma Timoti 1

Ama Rhäväktäs

Ma Pol qa sām bā rhakt täkt ama abuk. Bā qa sām bām gi sage ma Timoti. Ma Timoti di qa nae ma Lистра dā aa mam di ama Griikka dap aa nan di ama Judaqi ama qatnanakt pām gi näkt mänsäng naimäk äkt i ama rhoemga na qa di sa rha su qa sävät Ma Mru Ngät Ama Rharesbane. Ma Pol qa mes ka i aa emga na qa mamär nävät ama qatnanakt.

Ma Pol qa sām bā rhakt täkt ama abuk bā nani a qa iva ma Timoti qät lu vät ama qatnanaktpämde e ma Efesus dā nani a qa iva ma Timoti qat tualat mamär varhäm ama enge na ama rhodröp kärangätni i ma Pol qa von ga rhäm ngät dā qat nanakt na qa sä ngät.

Ma Pol di qosaqi nani a qa iva ma Timoti qat tair särha ama iraski na ngät ama rhisu bā va qät lu vät ama qatnanaktpämde arhä iar na ama ansäs näkt pa qä rcharmeng da ama narhoerta qärrarhani i sa mamär vät a rha iva rhat turäkt mamär bā ba ama qatnanaktpämde.

Ama Qävälöp Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Rhonsävät Sävat Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Dräm Di Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:3-11)

Ma Engeska Aa Nämäsävätki Sävat Ma Pol (1:12-17)

Ama Rharimini Sä Ma Pol Aa Rhodröp Bā Bā Ma Timoti (1:18-20)

Ama Rhodröp Sävat Ama Ansäs Dä Angät Narhoerta Diva Rha Rhoqor Mäniekt (2-3)

Ama Rhisu Ama Iraski Na Ngät Bā Va Rhat Tualat Toqor Mäniekt Sävat A Ngät (4)

Ama Rhodröp Sävat Ama Guläñap Maos Maos Mänguröp Ama Qatnanaktpämde (5-6:2)

Arhongni Ama Engirhong Maos Maos (6:3-19)

Ma Pol Aa Dängdängini Na Ngät Aa Nän Sage Ma Timoti (6:20-21)

Ma Pol Qa Sām Ama Märmärgem Sage Ma Timoti

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol qärakni i ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aut Mumaiar bā nävät ma Jisas ma Kraiss kärakni iva ut nanakt na qa sä nas in muräkt.

² Dä ngut sām dangät täkt ama enge sagem nge ma Timoti ainge qarak i ngua emga na nge mamär nävät ama qatnanakt. Mamär iva qale ama nämäsävätki dā ama lavuqi näkt ama bulap gem nge nage ma Ngämuqa ama

Ngätmamäk dā ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska.

Ama Rhonsävät Sävat Ama Ruvek Sävat Ama Iraski Na Ngät Ama Rhisu

³ Sa ngua nän nge ma ama qrot toqoräkt i nguat tet sae ma Masedonia iva qale nge äkt e ma Efesus ivakt iva ngiat tamän ma ama qrot sävät ama ruvek kärarhani i rhi su na ama rhisu qärangätni i qaku ama engätki na ngät iva qale rhi su ama ruvek tam ngät ⁴ bā va qale rhi venas pät ama rhisu qärangätni i rhi su sävät arha ikkänä masirhat arhä ngärhep dā ama sek mavängam sävät a rha. Iangärhäkt ama rhisu rhoqoräkt di sa ngät täranas na ama snängaqa mavängam dap kaku ngät tatnärhet ma Ngämuqa aa lat kärangätni i sa ngät tet nävät ama qatnanakt iva ngät tet mamär.

⁵ Ut tamän ma ama qrot toqoräkt inguna nani a ut iva ama qatnanaktpämde rhat tualat na ama lat kärangätni i sa ngät dän nävät ama engätki na ngät ama qatnanakt dā nävät ama snängaqa ama qumärqumär qa qärangätni i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät inguna sa arha snäng bät ma Ngämuqa dā qosaqi arha snäng bät arhani ama ruvek. ⁶ Arhani ama ruvek kärarhani i sa rha met daque iarhongäkt moekt toqoräkt di sa rha met säda ama engirhong ama mäñmäñini nä irhong angärha ron. ⁷ Bā iarhakt ama ruvek di nani a rha masirhat iva rha di ama ruvek kärarhani i rhi su nä ma Ngämuqa aa Muräkt. Sökt di qaku qunäga vät a rha sa agini qärqäni i rhat tamän bät ini dā qosaqi qaku qunäga vät a rha sa agirhong gärrqärhongni i sa ama qraräkt na rha bā rhi sameng sävät irhong.

⁸ Sa ut dräm i ma Ngämuqa aa Muräkt di ama mär ngät i qrekt bā qunäga vät a ut mamär sä ngät. ⁹ Mamär iva qunäga vät a ut sä rhom däkt i sa qaku ma Ngämuqa qa mu ama Muräkt bā ba ama räkt ta ama ruvek dap kinak kale ama Muräkt bā bā iarhakt kärarhae i rhit tagärmät nä iangärhäkt ama Muräkt dā bā bā kärarhani i qaku rhat tet parhäm ngät dā bā bā kärarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dā bā bā kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong dā bā bā kärarhani i qaku ama qumärqumär ta dā bā bā kärarhani i rhat tamän mava nä ma Ngämuqa dā bā bā kärarhani i rhi veng arhä mamäkkäna ura arhä nanäkkina dā bā bā kärarhani i rhi veng arhani ama ruvek. ¹⁰ Bā qosaqi ma Ngämuqa qa mu ama Muräkt bā bā iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama qavatka dā bā ba ama gamoe kärarhani i rhi qavat sä ne dā bā bā kärarhani i rhit sangar ama ruvek ivakt iva rha rhän i ama latta va arha rem dā bā bā kärarhani i ama irasmätta na rha dā bā bā kärarhani i rhat tu sävät ngärharhäng ba ama muräkt dā

qosaqi sävät agung anga lat moe qärangätni i ngät tair särha ama räkt ngät ama rhisu. ¹¹ Iangärhäkt ama rhisu ama räkt ngät di qoki varhäm ama sameng ama mär ngät na ama murhämeska qärangätni i ma Ngämuqa qärakni i ama modämne sävät a qa sa qa von ngo rhäm ngät bä qat nanakt na ngo sä ngät iva ngu sameng na ngät.

Ma Jisas Ma Krajs Ka Män Ivakt Iva Qa Rhumaiar Na Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Tualat Na Ama Vuirhong

¹² Nguat tes ama mär sage ma Jisas ma Krajs aurha Engeska iaqäkt kärak i sa qa von ngo rha ama qrot sävät tangät täkt ama lat inguna qat nanakt na ngo sä ngät bä äkt i sa qa muqunän bät a ngo iva nguat tualat bä ba qa. ¹³ Ngätki i mudu di ngua märhamän mava nä ma Ngämuqa dä ngua sangäm na aa ruvek mavängam dä nguat tärana na ama inirqi i ngu slava na aa lat sokt di ma Ngämuqa di qät lavuqi na ngo inguna as kaku nguat nanakt na qa rhoqoräkt i nguat tualat nä iarhongäkt. ¹⁴ Bä nävät aurha Engeska aa nämäsävätki ama mor qi sävät a ngo dä nguat nanakt nä ma Jisas ma Krajs bä rhäkt di nävät a qa dä gua snäng bät arhani ama ruvek.

¹⁵ Ama enge qärangätni i ngät tamän i sa ma Jisas ma Krajs di qa män sämäni ama ivätki ivakt iva qa rhumaiar ama ruvek nämät arha vuirhong di ama engätki na ngät bä ngät di nak mamär iva ama ruvek tät nanakt na ngät mamär. Bä aingo di ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong di rha mane vät gua qar dap ngua vit i ngua met e na rha sä gua lat ama vu ngät. ¹⁶ Näma dä ngua vit sä gua lat ama vu ngät toqoräkt sokt di sa ma Jisas ma Krajs ka mudävarhäm na ngo mauiu i qät lavuqi na ngo ivakt iva ama siqutki na ngo bä bä iarhakt kärarhae iva rhat nanakt na qa bä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät. ¹⁷ Mamär iva ama qutdrir dä ama murhämeska vasägos sage iaqäkt kärak i ama vitnaqa ama sok täm ga qärak i sa qaku aung gä nalu qa. Qa di sokt ka maräkt ma Ngämuqa qärak i qaku mamär vät a qa iva qä nañäp. Ngätki rhoqoräkt.

¹⁸ Ngua emga ma Timoti, rhangät täkt ama enge na ama rhodröp kärangät i ngut bon nge rhäm ngät dä nguat nanakt na nge sä ngät diva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge sävät a nge qärangätni i mamär vät a ngät iva ngärhi von nge rha ama qrot ivakt iva ngiat täqäne dä mamär vät gia iar mäni ma Ngämuqa qärangätni i ngät toqor ama ulaqi ¹⁹ rhoqoräkt i ngiat sangar ama qatnanakt sävät ama engätki dä ngiat tualat na ama lat kärangätni i sa ngiat dräm i mamär iva ngiat tualat na ama ruvek

di sa rha slava na arhä qatnanakt inguna qaku rha mualat na ama lat kärangätni i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät. ²⁰ Ma Himeneus kä nä ma Aleksander di aiomni nävät ama ruvek toqoräkt kärqiomni i sa ngua vodäm iom bä ma Sämgä ivakt iva qunäga vät a iom iva qaku mamär iva ini su ama ruvek na in disu qärangätni i qaku ama räkt ngät i rhoqor qre i ama engätki na ngät nage ma Ngämuqa.

2

Ma Pol Aa Rhodröp Sävät Iomäkt Iva Rhi Nän Sävät Ama Ruvek Moe

¹ Ama narhoeräm mamär di nani a ngo masirhat iva vasägos dä va ngäni nän mamär sävät ama ruvek moe dap pa qosaqi ngän des ama mär sage ma Ngämuqa nävät a rha. ² Bä mamär iva ngäni nän sävät ama vitnarha rhi nä iarhakt kärarhae i qale rha mät ama mämugunimek ama mor imek iva rha moe rhat turäkt mamär ivakt iva ut tet sa ama iar na ama bulap mamär toqoräkt i sa ut tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät dä ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong dä da arhani ama ruvek arhä saqong. ³ Ama nän doqor täkt di ama mär ngät dä märmär ge ma Ngämuqa aut Mumaiar nävät a ngät ⁴ iaqäkt kärak i nani a qa masirhat iva ama ruvek moe diva rhi rha ama mumaiar näkt pa qunäga vät a rha sa ama engätki ⁵ inguna sokt ama sägäk ma Ngämuqa qa e bä sokt ama sägäk ama ruqa qärakni i qa e mänguröp ma Ngämuqa dä ama ruvek. Iaäkt di ma Jisas ma Krajs ⁶ kärak i qa von da aa iar ivakt iva qä rhäksasot ama ruvek moe. Bä iangärhäkt aa lat di sa ngä sameng mamär vät ama rhäkmamär na ngät ama rhodäm i nani ma Ngämuqa iva ama ruvek moe va rhi rha ama mumaiar.

⁷ Bä äkt i ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngo iva ngu sameng nä iangärhäkt ama enge dä va ngua rhet sä ngät i aa ngangga na ngo iva ngu su ama Jentailqäna sävät ama qatnanakt dä ama engätki. Qaku ngu iras dap nguat tamän bät ama engätki.

⁸ Bä nani a ngo masirhat iva vät ama ivärhimek moe di mamär iva ama gamoe rhit sek arhä rhäkt bä va rhi nän bä iarhakt diva arha lat di ama qumärqumär ngät dap kaku arha anga uraqi sävät a ne ura rha nagemne i rhat tamängus pä a ne.

⁹ Bä qosaqi ama evop di mamär iva rhat turäkt täm nas mamär dä va rhat donmät toqor ama qatnanakt pä m da ama evop kärarhani i rhat turhämes mamär bä va qale rhat tualat sa arhä qäseng i rhat deng ngät maos maos ura rhat tu ama gol ngä na ama pel dä va qale rhat don mät ama boi qärangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät. ¹⁰ Dap kinak mamär iva rhat turhäm

mes na ama lat ama mär ngät inguna rhoqoräkt di maräkt bä ba ama evop kärarhani i rhi qoar i rhit päs ma Ngämuqa aa rhäng.¹¹ Mamär iva ama evop diva mänadin bä a rha bä va rhi su na ama sämagaininanas.¹² Qaku ngut tares pät ama evop arha rhäng iva rhi su ama gamoe ura va rhat turäkt ba ama gamoe iva qale rha va arhä muräkt angärha rem. Dap kinak pa rha diva mänadin dä m da.¹³ Inguna ma Ngämuqa qa er qa säm ma Adam näkt sa sä ma Iv¹⁴ näkt kaku ma Sämgä qa iras tä ma Adam dap ka iras ta ama evopki bä qia mualat na ama vuini.¹⁵ Sokt di ama evop diva ma Ngämuqa qa rhumaiar ta nävät iomäkt i rhit sa ama rhoes krekt bä vasägos dä rhat sangar sävät ama qatnanäkt dä ama lavuqi näkt ama lat kärangätni i ama qumärqumär ngät bä ama mär ngät ama mädräm di ngärhi rhoer nanokt ta.

3

Sävät Ama Narhoerta Qärarhani I Rhat Turäkt Bä Ba Ama Qatnanaktpämda

¹ Rhängät täkt ama enge di ama engätki na ngät kärangät i ngärhi qoar toqortäqyia, ngäkt bä aung di nani a qa masirhat iva ama narhoerqa na qa bä ba ama qatnanaktpämda mät anga värhäm dä sa nani a qa na anga märini masirhat. ² Bä äkt i iaqäkt ama narhoerqa diva ama mär aa lat mamär bä va qa di sokt aa egutki ama sägäkt bä va qa di qät lu vät aa iar mamär bä va qa di qat turäkt ba nas mamär bä va qa di mamär iva qät ta ama qutdrir nage ama ruvek bä va qa di qä rhar sa ama ruvek sagem mes dä va qat tatnärhäm da bä va qa di mamär vät a qa iva qä su ama ruvek mamär. ³ Bä qosaqi qa diva qaku qä natnakt ama reng ama qrot ngät masirhat bä va qa diva qaku qä natnäranas na ama ulaqi dap kinak pa qa di ama bulapka na qa bä va qaku qä natnäranas na ama inirqi nä qarangätni aa enge bä va qa di qaku aa snängaqa ama mor qa sävät ama ligär.

⁴ Iaäqäkt ama narhoerqa di mamär iva qat turäkt dä va qät lu vät iarhakt moe qararhae i qale rha va aa vätkä maräkt bä va qä su aa es ivakt iva vasägos dä va rhat nari nämät ka dä va rhit kutdrir vät a qa. ⁵ Inguna ngäkt bä anga ruqa di qaku qat dräm iva qat turäkt ta aa qarhae näva aa vätkä mamär dä ngu lu va qat turäkt tä ma Ngämuqa aa ruvek toqor mäniekt?

⁶ Bä iaqäkt ama narhoerqa diva qaräkt i qa sräp mäni ama qatnanäkt sämäni ma Ngämuqa inguna ngäkt bä qaku qa sräp mäni ama qatnanäkt dä varis täqäp ka na ama ansänas bä va ma Ngämuqa qä sangäm na qa

rhoqor ma Sämgä. ⁷ Bä qosaqi mamär iva qa di ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanäkt di rhat lu aa lat ama mär ngät bä mamär iva rhit kutdrir sävät a qa nävät a ngät dap pa qaku ma Sämgä qä narpus na qa i ngäkt bä rhoqoräkt dä va ama ruvek tat tamän mava na qa.

Sävät Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Tatnärha Ama Qatnanaktpämda

⁸ Ama ruvek kärarhani i rhat tatnärha ama qatnanaktpämda di qosaqi mamär iva ama mär arha lat mamär bä va qale arhä qoebäniom ama udiom dä va qale rhi natnakt ama reng ama qrot ngät masirhat dä va qale rhi nairas ba nas sä guavek arhä qarhong nävät ama is kärangätni i qaku ama räkt ngät. ⁹ Dap kinak mamär iva rhat sangar mamär sävät ama rhisu sävät ama qatnanäkt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunäga sä ngät bä ba ut dap pa sokt tat tualat na ama lat kärangätni i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät. ¹⁰ Mamär iva ngän datnävämne na rha sa arha lat narhoer bä nga nasot i sa ngän lu i mamär na ngät di mamär iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämda.

¹¹ Bä qosaqi arha egutpek ama evop* kärarhani iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämda di qosaqi mamär iva ama mär arha lat dä va qale rhat tamän mava na arhani dä va rhat turäkt ba nas mamär dä va arha lat moe diva mamär iva ama narhoerta rhat nanäkt na rha sä ngät.

¹² Mamär iva ama ruqa qaräkt i qat tatnärha ama qatnanaktpämda di aa egutki ama sägäkt bä mamär iva qat turäkt dä va qät lu vät aa es mamär bä sävät iarhakt moe i qale rha va aa vätkä ¹³ inguna rhoqoräkt i iarhakt kärarhae i rhat tatnärha ama qatnanaktpämda di rhat tualat mamär diva ama ruvek tit kutdrir sävät a rha bä va qosaqi mamär vät a rha iva ama qaräräkt na rha i rhat tamän sävät arhä qatnanäkt sämäni ma Jisas ma Kraiss.

Ama Enge Sävät Aut Katnanäkt Mäni Ma Ngämuqa Qärangätni I Sa Qa Muqunäga Sä Ngät

¹⁴ Nguat nanäkt i qorhäs iva ngua rhet sagem nge sokt di ngut säm dangät täkt ama rhodröp bä ba nge diväkt iva ¹⁵ ngäkt bä qaku ngua lir ngua met sagem nge dä va ngiat dräm iva ama ruvek tat tualat toqoräkt toqor qre i mamär iva ma Ngämuqa aa qarhae rhat tualat toqoräkt. Iarhakt ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa ama ngätäqäm ga di rha rhoqor ama suqulap kärqapni i sa rha qutmät säng ma ap i ngät sangar ama engätki.

* 3:11 arha egutpek ama evop Arhani ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i rhängät täkt ama enge di rhoqortäqyia, "arha egutpek ama evop" dap arhani di rhat tu arhä snäng i ngät di rhoqortäqyia, "ama latta ama evop."

¹⁶ Sa ut dräm mamär i ama enge sävät aut katnanakt mäni ma Ngämuqa qärangätäni i sa qa muqunäga sä ngät di nak ama moräs na ngät mamär bä iangärhäkt ama enge di ngät tamän doqortäqya,

Qa män i ama ruqa na qa na ama ruqa aa släqyige
dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa muqunäga sä iomäkt i aa lat di ama räkt ngät. Dä ama enselqäna rha lu qa.

Dä sa rha sameng sävät a qa mänguräp ama ruvek pät ama ivärhimek ama rhäqäp nä imek

bä ama ruvek ama rhäqäp na rha vät ama ivätki sa rhat nanakt na qa näkt nasot dä ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säda ama usäpki arha ron.

4

Arhani Diva Rha Rhet Daqule Ama Qatnanakt

¹ Nak täkt di ma Ngämuqa aa Qloqaqa qat tamän mamär iva as pät ama rhodäm nasot dä va arhani ama ruvek diva rhat tet daqule arhä qatnanakt bä va rhat tet nasot ama iaus ama iras määt ngät dä va rhat tet nasot ama iaus angät tisu. ² Iangärhäkt ama rhisu di ngät dän nage iarhakt kärarhae i ama iras määt ta qärarhae i arhä snängaqa di sa mava na qa. ³ Iarhakt ama irasmätta di rhi qoar iva ama ruvek kaku rhi natmätlägut dä va qaku ama ruvek ti natmäns angätäni ama tmäs kärangätäni i sa ma Ngämuqa qa säm a ngät iva bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa bä rhat dräm ama engätki bä va rhat tes ama mär nävät a ngät dä rhat täs ngät. ⁴ Va ut täs iarhongäkt inguna iarhongäkt moe qärqärhong i ma Ngämuqa qa säm irhong di ama mär irhong bä va qaku guani nävät iarhongäkt diva urhi qyiradeng nä ini qrekt i ut täs ini bä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät ini. ⁵ Rhoqoräkt dinguna iarhongäkt di sa ma Ngämuqa aa enge ngä na ama nän ngä qumär irhong.

Ma Jisas Ma Kraiss Aa Latka Qärakni I Ama Mär Qa

⁶ Ngakt bä ngit bon dä rhangät täkt ama rhisu bä bä gia ruavek ama qatnanakt pämda diva ngia rhän i ma Jisas ma Kraiss aa latka ama mär qa qärakni i sa qa su mamär da ama engätki arha ron gäarakni i qit sa aut katnanakt dä sa qät päs ama mär ngät ama rhisu angärha rhäng. ⁷ Qale ngi natnari ama ruvek arha sek kärangätäni iva qaku ngät tatnärsa ama ruvek iva rhat tet mamär nasot ma Ngämuqa. Dap kinak pa ngi sumät iva ngit päs ma Ngämuqa aa rhäng. ⁸⁻⁹ Ama enge di nga e qärangätäni i ngät tamän doqortäqya,

näma dä ama ruqa aa släqyige angät muarega di bä ba aa släqyige maräkt bä iomäkt di ama mär äm maqälak sokt di rhoqoräkt i ama ruqa qä sumät iva qät päs ma Ngämuqa aa rhäng di iomäkt di ama mär äm masirhat bä ba qa vät aa iar moe bä va mamär sä qa nävät a äm däkt dä mugas nasot.

Iangärhäkt ama enge di ama engätki na ngät bä ama märäm masirhat toqoräkt i ngia rhet parhäm ngät. ¹⁰ Ut tualat masirhat dä rhäktuk pät a ut i urhit päs ma Ngämuqa aa rhäng mamär inguna sa ut nanakt nä ma Ngämuqa ama ngätäqäm ga sä nas iaqäkt kärak i ama mumaiar na qa bä ba ama ruvek moe näkt ka di ama mumaiar mamär na qa bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa.

¹¹ Mamär iva ngia rhamän ma ama qrot bä ba ama qatnanakt pämda nä rhangät täkt ama rhodräp näkt ngi su rha sävät tärhong däkt. ¹² Varis gia qlak na aung bä qä nääm mäne na nge inguna ama evänga na nge dap kinak pa ngia rhu ama siutki ba ama qatnanakt pämda nä gia lat dä nä gia enge dä nä gi lavuqi dä nä gi qatnanakt dä nä gia iar ama qumärqumär ngät.

¹³ Mänäsäng narhäkt bä sa äkt sävät ama qäväläm gärqomni iva ngia rhän gem nge dä ngiat tet bä ngiat tes ma Ngämuqa aa enge bä ba ama ruvek dä va ngi sämaqrot na rha iva rhat tet mamär nasot a qa dä qosaqi va ngi su rha. ¹⁴ Ama vänbon gärangätäni i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm ngät kärangät i aa vänginarha rha märhamän bät a ngät toqoräkt i ama gulanqi a ama narhoerta rha mu arhä rhäkt pä a nge bä ngia rha ngät di qale ngi namu sämät ngät. ¹⁵ Ngä sumät i ngiat tualat parhäm gua enge bä ba nge. Dä va ngit bodäm mes masirhat sävät iangärhäkt moekt ama lat ivakt iva ama ruvek tat lu i ngiat dän i ama mär qa ama latka na nge sä ngät. ¹⁶ Ngit lu vät a nas dä va ngit lu vät gi rhisu mamär. Mamär iva qale nge ma ama qrot toqoräkt sä gia iar dä sä gi rhisu inguna ngakt bä ngiat tualat toqoräkt diva nge ngi nä iarhakt kärarhae i rhat nari nge diva ngäni rha ama mumaiar.

5

Ama Rhodräp Bä Ba Ama Qatnanakt pämda

¹ Qale ngi naqut anga sru qa ama gamoeqa aa saqong na aa lat ama vu ngät dap kinak pa ngia rhuqunäga vät a qa rhoqor qre i ngiat tualat sä gi mamäk. Dä va ngiat tualat sa ama evända ama gamoe rhoqor qre i gia läktpek na rha ² dä va ngiat tualat sa ama sräp ta ama evop toqor qre i ngiat tualat sä gi nanäk dä qosaqi va ngiat tualat sa ama säs ta ama evop toqor qre

i gia läktpék na rha sokt na ama lat ama qumärqumär ngät.

³ Ngänit bon dä angän gutdrir sävät ama maqosta ama evop* kärarhani i rhit läk mamär. ⁴ Dap ngakt bä anga maqoski ama evopki di arha anga es ura arha anga vlekpek dä mamär iva iarhakt ti er ta rhualat na ama lat kärangätni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong sävät arhä qärhae maräkt. Diva rhat tualat toqoräkt ivakt iva rhat tuvät päť arhä mamäkkäna arha lat mudu bä ba rha bä ama lat toqoräkt di sa märmar ge ma Ngämuqa nävät a ngät. ⁵ Ama maqoski qäraktni i qit läk mamär bä sokt ki qali qi di iaqyäkt di sa qiat nanakt nä ma Ngämuqa sä näs bä vät ama qunäng dä näp bängang di qi nän sage ma Ngämuqa nani ama matnärhäm.

⁶ Dap ama maqoski qäraktni i qit boda arha iar sävät ama lat kärangätni iva nani ama märmärgem di sa qia nöp päť at kloqaqa nak as toqoräkt i qiat däqäm.

⁷ Mamär iva ngia rhuqunäga vät ama maqosta ama evop ti na arhä qärhae nä iangärhäkt ama rhodröp ivakt iva qale aung gä narhäksärhäm da sa arha lat. ⁸ Ngakt bä aung nävät a ngän di qaku qat tatnärha aa qärhae bä qosaqi ama moräm masirhat di ngakt bä qaku qat tatnärhä iarhakt kärarhae i rha namuk nämäni qa mamär di sa iaqäkt di sa qaku qa mualat toqor ama mär qa dä ama engätki na qa ama qatnanaktpämga bä qa di qa met e na ama ruvek i qaku rhat nanakt sa aa lat kärangätni i ama vu ngät mamär.

⁹ Mamär iva sokt ngi rhodäm sävät ama maqoski iva qi sämäni ama maqos ta ama evop käraktni i qaku anga matnärhäm bä ba qi qärakt i at koeo ngä met e na ama ruvek ama dävauing na rha na ama qeo dä mudu sokt arha egutka ama sägäk ¹⁰ bä iaqyäkt ama maqoski di qosaqi mamär iva ama ruvek tat dräm a qi mamär nävät arha lat ama mär ngät. Ia qyäkt ama ruqi di sa qia mualat na ama lat ama mär ngät toqoräkt i qia lu vät ama rhoes mamär bä däng i mor ta dä sa qia ar sa arhani ama ruvek dä qit lu vät a rha mamär dä sa qiat tatnärha ama qatnanaktpämda sa ama sämagaininas dä qiat tatnärhä iarhakt kärarhae i qale rha mät ama märän dä qiat tualat na ama lat ama mär ngät pasägos.

¹¹ Dap kale ngi narhodäm sävät ama maqos ta ama säs ta ama evop inguna ngakt bä ama snängaqa ama qrot ka qat dän bät a rha iva rha rhätlägut diva rhi qyiradeng nä ma Krai ¹² bä rhoqoräkt dä va rhi rha ma Ngämuqa aa rhäksärhäm inguna qaku rhat sangar mamär sävät ama

rharesbane qärangätni i rha mualat na ngät ti nä ma Ngämuqa iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämda. ¹³ Näkt kosaqi angätni arha lat di rhat dräm dit tar sa ama qäväläm ama mor äm nävät arha iar i rhat pitmane mavängam i rhat tet näva akni ama vätka bä qosaqi säva akni ama vätka i qaku sokt kale rha mavängam dap kosaqi rhat tamän bä ngärharhäng na arhani ama ruvek i rhat tamän bät ama enge i qaku mamär iva rhat tamän bät a ngät dä varhäm da na arhani arhä qärhong.

¹⁴ Bä äkt i nani a ngo iva ama säs ta ama maqos ta ama evop diva rhat tätlägut bä rhit sa ama rhoes näkt pa rhit lu vät iarhakt moe qärarhae i qale rha va arha vät ivakt iva qale rhi navon ma Sämgä rha anga släqyäs iva qa rhamän mava na ut. ¹⁵ Nguat tamän doqor täkt inguna arhani ama säs ta ama maqos ta ama evop di sa rha rhong sävät ma Sämgä bä rhit päť aa rhäng.

¹⁶ Ngakt bä anga qatnanakt päť gi anga evopki di guavek nävät at kärhae ama evop di ama maqosta na rha di mamär iva qiat tatnärhäm da ivakt iva qale ama qatnanaktpämda moe näva ama ansäspämgi rhit ta ama märänga i rhat tatnärha ama maqosta ama evop moe dap pakt iva rha diva sokt tat tatnärha ama maqosta ama evop kärarhani i rhit läk mamär nani ama matnärhäm.

Ama Rhodröp Bä Ba Ama Qatnanaktpämda Arhä Narhoerta

¹⁷ Ama narhoerta qärarhani i rhat turäkt mamär di sa mamär iva ama qutdrir sävät a rha masirhat dap mamär iva ama qutdrir masirhat mamär sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama lat ama qrot ngät i rhi sameng dä rhi su ama ruvek ¹⁸ inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Qale ngi naqop mät ama bulmakao aa vämgi ivakt iva qale qat täť toqoräkt i qä naengmät na ama egat angät gavam.” Dä qosaqi ngät tamän doqortäqyia, “Ama latka diva qoki rhi sek mä qa vät aa lat.”

¹⁹ Qale ngi namat maengäkt sa anga enge sävät anga narhoerqa rhoqoräkt i akni qä qoar i qa mualat na ama vu ngät ama lat dap kinak mamär iva ngia rhat maengäkt sa ama enge di rhoqoräkt i ama udiom ura ama dävauing na rha rhi sameng i qa mualat toqoräkt. ²⁰ Ngakt bä akni ama narhoerqa di qoki as kat tualat na ama vuirhong dä va ngia rhamän maräkt sävät a qa sa aa vuirhong mänguröp ama ruvek moe ivakt iva iarhakt ama ruvek moe diva rhit len.

²¹ Dä ma Ngämuqa qä nä ma Jisas ma Krai näkt ama enselqäna ama qumärqumär ta arhä saqong dä nguat tugem nge ma ama

* 5:3 ama maqosta ama evop Rhärhae rhäkt ama maqosta ama evop di ama evop kärarhani i sa arha egutpek ama gameo rha nöp.

grot iva ngiat tet nasot tangät täkt ama rho-dräp bä va qale märmor na nge sävät guage dap kinak pa ngiat mair mänguräp bä va ngiat tatnävamme mamär sävät iarhongäkt moe.

²² Qale värvär nge iva ngia rhu ngia rhäkt päät sävetka iva ngi vodäm ga säp ma Ngämuqa aa lat.

Rhoqoräkt i arhani ama ruvek tat tualat na ama vuirhong di mamär iva qale ngi na rha. Dap kinak pasägos diva qale nge i ama qumärqumärqa na nge.

²³ Qale sokt ngät näkt ama rigi dap kosaqi ngit näkt ama gainigaini nävät ama wain ivakt iva ngät tatnärhä gi sarimgi dä sävät ama räm gärangätni i ngät dän bät a nge.

²⁴ Arhani ama ruvek arha vuirhong di qali lirhong da eraqi bä mänaris iva rhi rha ama rhäksärhäm bät irhong angät tpäs. Dap arhani ama ruvek di nak as nasot dä va qunäga sa arha vuirhong. ²⁵ Bä qosaqi ama ruvek arha lat ama mär ngät di qale ngät da eraqi bä qäqi arha lat ama mär ngät kärangätni i rhäkt di qaku aung gä nalu ngät di nasot diva ngä rhän säda eraqi.

6

¹ Ama ruvek kärarhani i ama latta va arhani ama ruvek arha rem di mamär iva rhit bon da arhä qutdrir sävät arha morta ivakt iva qaku aung gä namärhamän bät anga enge anga vu ngät sävät ma Ngämuqa aa ngärhipki dä sävät ama sameng ama mär ngät. ² Ama latta qärrarhani i qale rha va ama qatnanaktpämda arha rem di qoki mamär iva rhit kutdrir vät a rha. Bä mamär iva rhat tualat mamär va arha rem inguna arha morta qärrarhani i rhit ta ama matnärhäm nävät arha lat di ama qatnanaktpämda na rha qärrarhani i ma Kraiss aa snäng bät a rha.

Ama Iraski Na Ngät Ama Rhisu Dä Ama Engätki Na Ngät Ama Mämägän

Mamär iva ngi su ama ruvek dä va ngiat tamän särhäm da ma ama grot iva rha tet nasot iangärhäkt ama rho-dräp. ³ Ngakt bä aung di qä su ama ruvek ta anga rhisu qärangätni i ngät maos di iangärhäkt aa rhisu di ngät tusar sämät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa rhisu qärangätni i ama engätki na ngät kärangät i ngärhi rhoer nanokt ut sämäni ama lat kärangätni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. ⁴ Iarhakt ama ruvek kärarhani i arhä rhisu maos toqoräkt di sa rhäqäp ta na ama ansänas dä qaku rhat dräm guani. Bä nani a rha iva rhat täqäne sa ama ruvek iva rha nagemme i rhir qur ne na ama engirhong maos maos. Iangärhäkt ama lat diva ngä rhäranas na ama ruvek iva ama

vu da arha ron sävät arhani arhä qärhong dä va rhat tair mät ne sa ama engirhong dä va rhat tamän mava na ne dä va ama vu arhä snängaqa mavängam sävät a ne. ⁵ Bä vasägos dä va qale ama uraqi e mänguräp iarhakt ama ruvek kärarhae i sa mava na arhä snängaqa mamär dä qaku qale ama engätki e gem da.

Bä iarhakt ama ruvek di rhat tu arhä snäng i ngakt bä rhat tet nasot ma Ngämuqa diva rha rhän i ama qärhong bät a rha. ⁶ Sokt di iomäkt i sa qale ama ruvek dä ma Ngämuqa aa iar amä qumärqumär ngät angärha ron diva ngät tatnärhäm da qrekt bä märmär gem da inguna sa mamär sä rha vät arhä snängaqa nävät arhä qärhong ⁷ inguna qaku ut män sä guani sarhe sämäni ama ivätki dä sa* qaku mamär vät a ut iva ut narha guani narhe nämäni qi. ⁸ Sokt di ngakt bä aiut di aurha tmäs iva ut täs ngät dä aut boi iva ut don mät ngät di sa rhoqoräkt di mamär sä ut päät aut snängaqa. ⁹ Dap iarhakt kärarhae i nani a rha masirhat iva ama qärhong bät a rha di rhat dräm dat don sämät ama siqutsiqut nage ma Sämgä bä qät kop päät a rha mamär bä qat täqäne sä rha iva nani a rha iva rhat tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät mamär qärangätni i rhit ta ama ruanini vät angät tpäs. Bä iangärhäkt arha lat ngärhi rharpu na rha bä mavamava na rha mamär. ¹⁰ Ama snängaqa masirhat sävät ama ligär di ama rharebäm na qa sa ama lat ama vu ngät maos maos masirhat. Bä nävät tak täkt ama snängaqa ama qrot ka nani ama ligär bä rhäkt di arhani di sa rha mungsäs sa arhä qatnanakt bä sa rha von nas ta ama märän masirhat.

Ma Pol Qä Qoar Nä Ma Timoti Iva Qat Mair Ma Ama Qrot Päät Aa Iar Mät Ama Ulaqi

¹¹ Dap ainge ma Timoti ma Ngämuqa aa latka, diva qale ngi namualat nä iangärhäkt ama lat ama vu ngät. Mamär iva ngiat mair ma ama qrot sa ama räkt ngät ama lat da ama iar ama qumärqumär ngät angärha ron gärangätni i nani ma Ngämuqa na ngät. Dä va ngiat sangar ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa ma ama qrot dä va gi snäng bät arhani ama ruvek masirhat. Dä qosaqi va qale nge ma ama qrot da ama märän angärha ron bä va ngiat tualat toqor ama bulap ka ama ruqa. ¹² Mamär iva ngi e ivakt iva ngiat sangar sävät ama qatnanakt mamär doqor ama ulaqimärharhäkt da ama ulaqi arha ron. Näkt pa ngi rha ama iar ama sok tam ngät kärangätni i ma Ngämuqa qa mes nge ivakt iva ngi rha ngät toqoräkt i sa ngia vodäm mes bä ba qa da ama rhäqäp

* 6:7 sa Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'ngätki mamär iva'

na rha ama ruvek arhä saqong ¹³ bä dä ma Ngämuqa aa saqong gäarakni i qät bon dä iarhongäkt moe rha ama iar dä dä ma Jisas ma Kraisa aa saqong gäarakni i qa sameng mamär na ama engätki bä bä ma Pontius Pailat. ¹⁴ Dä nguat tamän särhäm nge ma ama qrot iva ngiat tet mamär varhäm ma Kraisa aa rhodröp moe dä va ngiat sangar sävät a ngät ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä namärhamän mava na ngät bä dängdäng iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa ka rhän.

¹⁵ Ma Ngämuqa diva qa evär dä ma Jisas päät ama rhäk mamär ngät ama rhodäm iaqäkt ma Ngämuqa qarak i ama murhämeska vät a qa
bä sokt ka di ama muräkt angät tarebäm na qa
bä qa di ama vitnaqa bä ba ama vitnarha
dä ma Engeska bä ba ama engesta na qa.

¹⁶ Bä sokt ma Ngämuqa maräkt di qat däqäm basägos
näkt kale qa da ama neraqa ama qrot ka aa ron
bä qaku mamär vät aung iva qä namet sa glaqot na qa.
Bä sa qaku aung ga lu qa bä qop kaku mamär vät aung iva qä nalu qa.
Mamär iva ama qutdrir dä ama sok täm ngät ama qrot sagem ga. Ngätki rhoqoräkt.

¹⁷ Mamär iva ngia rhamän ma ama qrot särha ama qärhongbärharha vät tangät täkt ama rhodäm iva qale rhat tair na nas dä va qale rhat nanakt na ama mämägän gärangätni i mamär iva lir qäbäs na ngät dap kinak mamär iva rhat nanakt nä ma Ngämuqa qarakni i qät bon ut kop äkt tä iarhongäkt moe iva märmär gem ut nävät irhong. ¹⁸ Ngia rhamän särhäm da iva rhat tualat na ama mär ngät ama lat ivakt iva mämägän sä rha na ama lat ama mär ngät bä va ama qarhap ta iva rhit bon nagem mes nävät arhä mämägän. ¹⁹ Bä nävät iangärhäkt arha lat ama mär ngät dä sa rhat turhämne na arhä mämägän gärangätni iva bä ba rha na ngät mugas ivakt iva rha rhäqäne dä mamär i rhi sangar ama iar qärangätni i ama iar maengätki.

²⁰ Timoti, ngit lu vät iarhongäkt mamär qarqärhong i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm irhong näkt kat nanakt na nge sä irhong. Ngit lu nämät ama rhisu qärangätni i nak kop ama enge mavängam dä nämät ama enge qärangätni i arhani di rhi qoar i ngät di ama mädräm ama mär ngät kärangät i ngät tair särhä ma Ngämuqa aa enge ²¹ inguna

arhani ama ruvek kärarhani i rhat tet nasot iangärhäkt ama rhisu di sa rha mungsäs sa arhä qatnanakt.

Mamär iva qale ma Ngämuqa aa nämsävätki gem nge.

Ma Timoti 2

Ama Rhäväktäs

Ma Pol qa sām bā rhakt täkt ama abuk. Bā qa sām bām gi sage ma Timoti.

Ma Pol qa sām bā rhakt täkt aa unbem na qi aa abuk sage ma Timoti di nani a qa iva ma Timoti qa rhet sagem ga inguna in moe in dualat sa ama sameng ama mär ngät toqor qre anga ngärhoemga qā na aa mamāk dā nguna ama qatnanak-tpāmda moe qārarhani i qale rha vāt ama ngärhākta ma Esia di rha met daqule ma Pol. Qosaqi ma Pol qa sām inguna qānāskānes ka masirhat sa ama qatnanak-tpāmda arha iar nāmāt ama vārhap tage rhage inguna sa rha mon sādā ama märān angārha ron doqoräkt i qale rha va ama Romgāna arha tpāskinaga ma Nero aa rem. Bā äkt i ma Pol qa sām sāvāt ama Efesuskāna maräkt nāvāt ma Timoti. Dā qa sāmaqrot nā ma Timoti iva qāt lu vāt ama sameng ama mär ngät mamār dā va qale qa mamār da angārha ron näkt pa vasāgos dā va qā sameng na ngät bā vasāgos diva qoki qāt tākmu na nas iva qāqi qat don sādā ama märān angārha ron nāvāt a ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunāga Narhoer (1:1-4)

Ma Pol Aa Qānāskānes Sāvāt Ma Timoti (1:5-14)

Ama Qävälap Maos Maos Kārqaṇni I Ma Pol Qat Tet Da Ap Angārha Ron (1:15-18)

Angätṇi Ama Rhodrāp Sage Ma Timoti (2)

Ama Rhonsāvāt Sāvāt Ama Dāngdāngini Na Ngät Ama Qunāng (3)

Ma Pol Aa Engirhong Sage Ma Timoti Rhoqoräkt I Qorhās Iva Ma Pol Qā Nāp (4:1-8)

Ama Nān Ama Dāngdāngini Na Ngät Näkt Sāvāt Ama Enge Na Ama Mārmārgem (4:9-22)

Ma Pol Qa Sām Ama Mārmārgem Sage Ma Timoti

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ma Jisas ma Kraiis aa ngangga nāvāt ma Ngāmuqa aa snāngaqa ivakt iva ngu sameng sāvāt ama iar ama sok tām ngät kārangätṇi i sa ma Ngāmuqa qa mumānaris na ngät nāvāt ma Jisas ma Kraiis.

² Dā ngut sām dangät täkt ama enge sagem nge ngua emga ma Timoti ainge qārak i gua snāng bāt a nge. Mamār iva ama lavuqi dā ama nāmsāvātki dā ama bulap kale ngät gem nge nage ma Ngāmuqa ama Ngätmamāk dā ma Jisas ma Kraiis aurha Engeska.

Mamār Iva Ngiat Tualat Mamār Na Ama Lat Kārangätṇi I Ma Ngāmuqa Qat Nanakt Na Nge Sā Ngät

³ Nguat tualat nā ma Ngāmuqa aa lat mamār toqor mudu gu mamākkāna i rhat drām dat tualat toqoräkt dā sa nguat tualat na ama lat kārangätṇi i nguat drām i nani a qa iva nguat tualat na ngät. Dā nguat tes ama mär sagem ga vasāgos toqoräkt i nguat tu gu snāng sāvāt a nge vāt gua nān. ⁴ Bā nga rhoqoräkt i nguat tu gu snāng sāvāt gi qoep toqoräkt i ngua met daqule nge dā sa nani a ngo masirhat iva ngu luk pāt a nge iva rhāqāp ngo na ama mār mārgem. ⁵ Saqi as ngua mu gu snāng sāvāt gi qatnanakt ama engätki na ngät. Iangārhäkt ama qatnanakt di ngät toqorne na ama qatnanakt kārangätṇi i mudu qale ngät ge gi vao ma Lois dā ge gi nanāk ma Yunis bā rhäkt di nguat nanakt i qale ngät gem nge. ⁶ Bā äkt i nāvāt iangārhäkt gi qatnanakt dā ngut puk pāt a nge iva vasāgos dā va ngiat tāranas bā ngiat tualat masirhat nā ma Ngāmuqa aa vānbōn gārangätṇi i qa von nge rhām ngät mudu rhoqoräkt i ngua mu ngua rhäkt pāt a nge ⁷ inguna sa qaku ma Ngāmuqa qa mualat sā ut iva urhit len dap kinak ka von ut ta ama qrot dā ama lavuqi dā qa mualat sā ut iva ut turäkt ba nas mamār.

⁸ Bā äkt i mamār iva qale aqlus pāt a nge iva ngiat tualat bā bā ma Engeska i ngi sameng bā qosaqi va qale aqlus pāt a nge iva ngiat mair bā ba ngo rhoqoräkt i qale ngo va ama tpāskiarharhāng inguna nāvāt ma Engeska. Dap kinak mamār iva ma Ngāmuqa qā sāmaqrot na un doqoräkt i ngi na ngo unit ta ama märān inguna nāvāt ama sameng ama mär ngät. ⁹ Ma Ngāmuqa qa mumaiar ut dā qa mes ut ivakt iva ama qumārquārta na ut dinguna qaku nāvāt ama lat kārangätṇi i ut mualat na ngät dap kinak ama rharim-ini qārqi i qa mes ut di varhām aa snāngaqa dā aa nāmsāvātki kārangätṇi i qa von ut tām ngät mudu imāk äkt pāt ama rharimini nāvāt ma Jisas ma Kraiis. ¹⁰ Bā rhäkt di sa iaqyākt ama nāmsāvātki qia mu at slāqyige rhoqoräkt i ma Jisas ma Kraiis aut Mumaiar qa män gārakni i nāvāt ama sameng ama mär ngät dā sa qa män nāva ama thāpki at tävās i qa rhāksot na qi dā qosaqi qa muqunāga sa ama iar ama sok tām ngät.

¹¹ Ma Ngāmuqa di sa qa muqunān bāt a ngo iva ama ngangga na ngo ivakt iva ngu sameng dā va ngu su ama ruvek na ama sameng ama mär ngät ¹² bā äkt i nguat tualat nā iangārhäkt ama lat dā sa ngut ta ama märān. Sokt di qaku aqlus pāt a ngo inguna nguat drām iaqäkt kārak i sa nguat nanakt na qa. Bā nguat nanakt ma ama qrot i qa di mamār vāt a qa iva qāt lu vāt ianiäkt mamār qārqi i sa ngua von ga rhām ini

dä nguat nanakt na qa sä ini* bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga ama dängdängini na qa. ¹³ Mamär iva ngi su ama ruvek ta ama rhisu varhäm ama iska qärakni i sa ngua su nge rhäm ga nävät ama qatnanakt dä ama lavuqi qärangätini ma Jisas ma Kraiis kät bon ut täm ngät. ¹⁴ Bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i qale qa väm ut aa matnärhäm dä sa mamär iva ngit lu vät ama engätki mamär qärakni i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm gi.

¹⁵ Sa ngiat dräm i qorhäs iva ama qatnanaktpämda moe qärrarhani i qale rha vät ama ngärhätkka ma Esia di rha met daqule ngo bä qosaqi ma Figelus kä nä ma Hermogenes di in met daqule ngo.

¹⁶ Mamär iva ma Engeska qär qur ma Onesiforus kä na aa qärhae va aa vätkä rha aa lavuqi inguna ma Onesiforus kat dräm gät täk pä gua rhäng bit bä qaku aqlus pät a qa vät ngua väs toqoräkt i sa rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng. ¹⁷ Dap kinak toqoräkt i qa män mät ama värhäm ama mor äm ma Rom dä qa niam ma ama grot nani a ngo bä qa män bät a ngo. ¹⁸ Mamär iva ma Engeska qä von ga rha aa lavuqi vät iaqäkt ama dängdängini na qa ama qunäga rhoqoräkt iva qa rhatnävämmne na ama ruvek. Sa ngänät dräm mamär na ama lat ama mär ngät masirhat kärangätini i qa mualat na ngät ba ngo e ma Efesus.

2

Ma Jisas Ma Kraiis Aa Ulaqimärhaarhäkt Kärakni I Ama Mär Aa Lat

¹ Ngua emga ma Timoti, mamär iva ma Ngämuqa qä sämaqrot na nge nävät ma Jisas ma Kraiis aa niamsävätki. ² Bä agirhong gärrärhongni i sa ngia nari irhong nämät ngo qärqärhong i sa ngua märhamän bät irhong da ama rhäqäp na rha ama ruvek arhä saqong dä va ngi von dä iarhongäkt bä ba ama gamoe qärrarhani i ngiat nanakt na rha sa arha lat kärarhae i mamär vät a rha iva qosaqi rhi su arhani rhäm irhong.

³ Mamär iva ngi rha ama märän inguna nävät ma Jisas ma Kraiis toqor ama ulaqimärhaarhäkt kärakni i ama mär aa lat ⁴ inguna ama ulaqimärhaarhäkt kärakni i qat tualat ma ama qrot ivakt iva mär ge aa narhoerqa nävät a qa di saqi as kaku qä natmualat na ama lat kärangätini i qaku ama ulaqimärhaarhäkt aa lat. ⁵ Bä qosaqi ama ruqa qärakni i sa qa mon sämäni ama serhäm bä serhäm ga di qaku qä narha anga rhitsek krekt bä qaku qät päis ama serhäm angät muräkt angärha rhäng. ⁶ Näkt ama latka qärakni i qat tualat ma ama qrot i

qät kutnanokt ama tmäs di qoki mamär iva qa er qat täs nävät iangärhäkt ama tmäs. ⁷ Mamär iva ngiat tu gi snäng sävät tärhong däkt kärqärhong i nguat tamän särhäm nge nä irhong dä ma Engeska va qa rhualat sä nge iva qunäga vät a nge sävät iarhongäkt moekt.

⁸ Bä va vasägos dä va ngiat tu gi snäng sävät ma Jisas ma Kraiis kärakni i qa nämäni ma Devit aa enevaqi qärak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki i qoki rhoqor varhäm ama sameng ama mär ngät sävät a qa qärangätini i ngu sameng na ngät. ⁹ Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di qärangät i ngut ta ama märän nävät a ngät dä sa rha väsärhäm ngo va ama tpäskiarharhäng bät angät tpäs toqor ama ruqa qärakni i qät tagärmät na ama muräkt. Sökt di qaku mamär vät aung iva qä väsärhä ma Ngämuqa aa enge. ¹⁰ Bä äkt i ngua mon sädä iarhongäkt moe angärha ron ivakt iva sä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng däam da iva rha diva qosaqi rhi rha ama mumaiar inguna nävät ma Jisas ma Kraiis. Iarhakt diva rha rhet sädä ma Ngämuqa aa murhämeska ama sok täm ga aa ron. ¹¹ Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

Ngakt bä sa ut nöp ut na qa dä sa va qosaqi ut däqäm ut na qa.

¹² Ngakt bä ut mair ma ama qrot da ama märän angärha ron doqor qa dä va qosaqi ut turäkt ut na qa

bä ngakt bä urhit täqyas na qa diva qosaqi qät täqyas na ut.

¹³ Näma dä ma Jisas di qaku mamär iva qat nanakt na ut sa angätini aurha lat sökt di qoki mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sa aa lat moe

inguna qa di qaku mamär vät a qa iva qä narhäqyas na nas i qa di qa rhoqor mäniäkt.

Ama Latka Qärakni I Märär Ge Ma Ngämuqa Nävät Aa Lat

¹⁴ Mamär iva ngi vuk pät iarhakt ama gamoe ma ama qrot dä ma Ngämuqa aa saqong gärrarhae i sa ngia armeng däam da iva rhi su ama ruvek iva qale rhat tair mät ne sa ama enge inguna iangärhäkt ama lat di sa qaku ngät tatnära ama ruvek bä ngärhi slava nä iarhakt kärarhae i rhat nari rha. ¹⁵ Mamär iva ngi vodäm mes mamär bä bä ma Ngämuqa iva ama latka na nge qärakni i ama mär aa lat dä ma Ngämuqa aa saqong. Dä va ngit täväktsäs maräkt sävät

* 1:12 ianiäkt mamär qärqäni i sa ngua von ga rhäm ini dä nguat nanakt na qa sä ini Ura 'ianiäkt mamär qärqäni i sa qa von ngo rhäm ini dä qat nanakt na ngo sä ini' Rhangät täkt ama enge di qaku qunäga mamär na ama Grikkäna arha enge.

ma Ngämuqa aa enge na ama engätki ivakt iva qaku aqlus pät a nge.

¹⁶ Mamär iva ngit lu nämät ama rhisu qärangätni i nak kop ama enge mavängam inguna iangärhäkt ama rhisu diva ngärhi artäm sa ama ruvek sa gläius nä ma Ngämuqa ¹⁷ bä ama rhisu rhoqoräkt diva vräs däm ngät toqor ama biaski ama mor qi qarakti i qiat täs bä qiat täs ama släqyige. Näkt aiomni nävät iarhakt ama ruvek kärqiomni i in disu di ngät toqoräkt di ma Himeneus kä nä ma Filetus. ¹⁸ Iaiomäkt di sa in met daqule ama engätki bä ini slava na arhani arhä qatnanakt i ini qoar i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama ruvek nämät ama tñäpki.

¹⁹ Sökt di ma Ngämuqa di sa qa at aa ruvek mamär iva rha rhoqor ama qrot ap ama suqulap kärqapni i sa rha qutmäät säng ma ap i rhat sangar ama engätki. Näkt pät iäväkt ama suqulap di sa rha säm dä rhangät täkt ama enge rhoqortäqyia, “Ma Engeska di sa qat dräm ama ruvek kärarhani i aa ruvek na rha.” Näkt kosaqi rha säm doqortäqyia, “Mamär iva ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Engeska ma Ngämuqa aa rhäng gärrarhae i rhat tes aa ngärhipki diva rha rhet daqule ama lat ama vu ngät.”

²⁰ Va ama vätkä ama mor qa di qaku sokt kale ama diskäna qärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol dä na ama silva dap angätni nga e di sa rha mualat na ngät na ama ngämung dä na ama bänbänği bä angätni nävät iangärhäkt ama diskäna moekt di sa rha muqunän bät a ngät iva bä ba ama moräs na ngät ama lat dap angätni di ngät bä ba ama lat mavängam. ²¹ Bä äkt i aung gärakni i qä qumär nas nämät iarhongäkt kärqärhong i qaku ama mär irhong bät aa iar dä sa va qa rhoqor ama dis kärakni i sa rha muqunän bät a qa iva bä ba ama moräs na ngät ama lat. Bä qa diva ama vätkä aa mamäk kä arñis na qa bä ba nas i ama qumärqumär qa dä va iaqäkt ama ruqa di mamär vät a qa iva qa rhualat na ama mär ngät ama lat moe nä iaqäkt ama dis.

²² Mamär iva ngi arñis na nas nämät ama lat ama vu ngät kärangätni i ama rhäqäp na rha ama evända rhat dräm dat tualat na ngät bä va rhäktuk pät a nge nani ama lat ama räkt ngät dä ama qatnanakt dä ama lavuqi dä ama bulap ngi nä iarhakt kärarhae i rhi nagukt sage ma Engeska nävät ama qumärqumär qa ama snängaqa. ²³ Dä va ngi arñis na nas sa gläius nämät ama enge qärangätni i ngät toqor ama däädända arha enge dä ama enge mavängam inguna ngiat dräm i iangärhäkt ama enge di ngät täranas na ama ulaqi. ²⁴ Ma Engeska aa latka di qaku mamär iva qä natmäranas na ama ulaqi dap kinak ka diva aa lat ama mär ngät sa ama ruvek moe. Bä qosaqi mamär iva qä

su ama ruvek mamär dä va qale qa sa ama bulap sävät arhani arha lat ama vu ngät.

²⁵ Bä mamär iva qat turäkt tä iarhakt kärarhae i rhat tair särha aa lat na ama sämagaininas ruvekt iva ma Ngämuqa qat tudävarhäm na rha iva rhi näpgoer na nas bä va qunäga vät a rha sa ama engätki ²⁶ bä va rhi ang nämät ma Sämgä aa rhäkt kärakni i qa sangar a rha bä qat täqäne sa rha iva rhit päs aa rhäng.

3

Ama Ruvek Diva Rha Rhoqor Täkt Pät Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng

¹ Mamär iva ngiat dräm i vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva ama märän masirhat nage ama vu rha ama ruvek ngä rhäranas pät a ngän ² inguna ama ruvek diva sokt ta tu arhä snäng sävät a nas dä va nani a rha masirhat na ama ligär. Dä va rhat tair na nas dä va rhat naän mane na arhani dä va rhi slava na arhani dä va qaku rhat nari nämät arhä mamäkkäna. Dä va qaku rhi natmes ama mär sage arhani ama ruvek ura ma Ngämuqa nävät arha lat ama mär ngät sävät a rha. Dä va qaku rhit kutdrir sage iarhongäkt kärqärhong i ama mär irhong dä ama qumärqumär irhong. ³ Dä va qaku nani a rha iva rhat tatnärrha arhani ama ruvek dä va qaku rhi natkyiradeng na arhani arha lat. Dä va rhat tamän mava na arhani dä va qaku mamär vät a rha iva rhat turäkt ba nas. Dä va rhi sangäm na arhani ama ruvek mamär dä va qaku nani a rha mamär na ama lat ama mär ngät. ⁴ Dä va iarhakt di qaku mamär vät arhani iva rhat nanakt na rha dä va rhit lir tat tualat na ama lat ama vu ngät dap kaku rha tu arhä snäng bät a ngät narhoer i maräkt toqoräkt ura qaku. Dä va rhäqäp ta na ama ansänas dä va arhä snäng bä ama mämägän dap kaku rhä ma Ngämuqa. ⁵ Bä va rhi qoar i rhit päs ma Ngämuqa aa rhäng sokt diva qaku nani a rha na aa qrot iva ngät tualat pät arha iar. Mamär iva qale qale nge ngi na ama ruvek toqoräkt.

⁶ Arhani nävät a rha di rhat don säva ama ruvek ama sägärhae arha vät bä rhat täqäne sa ama evop na ama irasirhong ivakt iva rhat turäkt täm da qärarhani i qaku arhä qatnanakt ama qrot ngät dä ama vuirhong ngä qop pät a rha bä iomäkt i sa nani a rha na ama vuirhong di äm ngärhi rhoer nanokt ta. ⁷ Vasägos dä ama evop toqoräkt di rhat nari ama enge nämät ama vu rha ama gamoe sokt di qaku mamär iva rhi rha ama engätki. ⁸ Rhärha rhäkt ama gamoe di rha rhoqor ma Janes kä nä ma Jambres kärqiomni i mudu ma Moses aa iqiom na iom inguna ama engätki arha ikkäna na rha. Bä rha di sa mava na arhä snängaqa bä qaku

rhat nanakt nä ma Krai maengäkti⁹ sokt diva qaku qale qale dä va ama ruvek moe rhi lu mamär i iangärhäkt arhä mädräm di ngäkt kre ama däädanda arhä mädräm doqor ama ruvek i sa qunäga vät a rha sä ma Janes kä nä ma Jambres.

Ma Ngämuqa Aa Enge Moe Qärangätni I Sa Rha Säm A Ngät Di Sa Qa Rhäk Ngät Sävä Iarhakt Ama Ruvek Arhä Snängaqa

¹⁰ Sokt di ainge ma Timoti, di sa nge rhoqor ngo sä gu rhisu dä sä gua lat dä sa ama rharimini qärqäni i nguat tualat toqoräkt dä sä gu qatnanakt dä sä gu bulap dä sä gu lavuqi dä sävät gu mämaiar i sa nguat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron¹¹ dä rhoqoräkt i sa ama ruvek ta sangäm na ngo mavängam dä ama märän ngä män bät a ngo e va ama värham ama mor am ma Antiok dä ma Aikoniam dä e mät ama värhäm ama gaini na äm na Listra. Iangärhäkt ama märän di sa ngä män bät a ngo sokt di ma Engeska qa mumaiar ngo nämät ngät moekt.¹² Ngätki i ama ruvek moe qärarhani i nani a rha iva qale rha da ama iar angärha ron i ma Jisas ma Krai diva arhani ama ruvek ti sangäm na rha mavängam¹³ dap pa ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat ti nä iarhakt kärarhae i rhi iras ta arhani diva rhat tualat toqoräkt masirhat bä va masirhat mamär. Bä rhoqoräkt i rhi iras ta arhani di qosaqi rhi iras täm mes.

¹⁴ Dap ainge di vasägos dä va ngit päsa ama rhodröp angärha rhäng gärangätni i sa ut bon nge rhäm ngät bä ngiat nanakt na ngät inguna sa qunäga vät a nge mamär sä iarhakt kärarhae i sa rha su nge.¹⁵ Bä sa ngiat dräm a nas mamär mänaäng naimäk äkt i ama rhoemga na nge dä ngiat dräm ama enge ama qumärqumär ngät kärangätni i sa rha säm a ngät kärangät i ngä muqunäga vät a nge sävät ama mumaiar nävät ama qatnanakt sämäni ma Jisas ma Krai.¹⁶ Ma Ngämuqa aa enge moe qärangätni i sa rha säm a ngät pa ama abukkina di sa qa rhäk ngät sävä iarhakt ama ruvek arhä snängaqa bä ama enge vä iangärhäkt ama abukkina di ama mär ngät iva ngä rhi su ut dä ngät tusarsäs päta a ut sa ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä ngät turäkt täm ut iva sävät ama lat ama mär ngät dä ngärhit todröp ut iva ut tet toqoräkt dä ma Ngämuqa aa iar angärha ron¹⁷ ivakt iva ma Ngämuqa aa latta diva qale rha na ama rhäkmunanaska bä va mamär vät a rha iva rhat tualat na ama lat moe ama mär ngät.

4

Mamär Iva Ngä Sameng Nä Ma Ngämuqa Aa Enge Ma Ama Qrot

¹ Ma Jisas ma Krai diva qa rhän bä va qa rhatnäväme na ama ruvek kärarhani i

rhat däqäm bä qosaqi iarhakt kärarhae i ama nöp ta bä nasot dä va qat turäkt ba ama ruvek pa aa Muräktpäam. Bä äkt i nguat tamän särhäm nge ma ama qrot dä ma Krai kä nä ma Ngämuqa in saqong doqortäqya,² mamär iva ngiat mair ma ama qrot bä va ngi sameng nä ma Ngämuqa aa enge vasägos bä ba ama ruvek toqoräkt i nani a rha iva rhi nari nämät nge bä qop toqoräkt i qaku nani a rha iva rhi nari nämät nge ivakt iva iangärhäkt ama enge ngärhit täksärhäm da dä va ngät turäkt täm da dä va ngärhi sämaqrot na rha. Näkt kosaqi va ngi su rha mamär sa ama bulap pasägos.³ Nguat tamän doqoräkt dinguna ama qäväläm iva äm ngä rhän iva ama ruvek diva qaku rhat nari ama qatnanaktpämda arhä rhisu qärangätni i maräkt na ngät dap kinak pa rhit näm nani ama ruvek kärarhani iva märmär gem da nävät arhä rhisu bä ba rha qärangätni i ngärhit täk mamär ta arhä snängaqa maräkt.⁴ Bä va qaku nani a rha iva rhat nari ama engätki dap kinak pa rhat tet bä rhat nari ama sek ama mämfäini na ngät.⁵ Sokt di ainge diva vasägos dä va ngit lu vät gia iar mamär bä va ngiat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron bä qosaqi va ngiat tualat na ama lat i ngi sameng na ama sameng ama mär ngät ivakt iva ngi rhäkmamär nä gia lat.

⁶ Nguat tamän doqoräkt inguna aingo di sa ngua män bät ama qäväläm gärqomni i gua iar di ngät toqor ama vodämes kärangätni i rhit prit na ngät päta ama laiqa na ama vodämes dä va nguat tet daqule rhängät täkt ama iar.⁷ Sa ngua mäqäne dä mamär nä gua iar dä ngua sot nä gua lat dap sa nguat sangar mamär sävät gu qatnanakt.⁸ Bä sa rhäkt di qale ama qäbautki na ama räkt ngät ama lat nani a ngo qäraktni i ma Engeska qärakni i qat tatnäväme na ama räkt ngät ama lat diva qä sek mä ngo na qi vät ama qunäga na ama matnäväme. Näkt pa qaku sokt kä nasek mä ngo dap kosaqi va qä sek iarhakt moe qärarhae i nani a rha masirhat iva rhi lu aa mänmänäs.

Ma Pol Aa Rhodröp Irahäm Mes Bä Bä Ma Timoti

⁹ Rhuk päta a nge iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi lir ngia rhän gem ngo.¹⁰ Nani a ngo rhoqoräkt inguna ma Demas di aa snäng bät takt täkt ama ivätki bä qa met daqule ngo i qa met sämät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika. Dä ma Kresens sa qa met sävät ama ngärhätkta ma Galesia dä ma Taitus ka met sävät ama ngärhätkta ma Dalmesia.¹¹ Sokt ma Luk di qale qa gem ngo.

Mamär iva ngi rha ma Mak bä va ngi na qa sagem ngo inguna qa di mamär vät a qa iva

qat tatnärhäm ngo mamär sä gua lat. ¹² Ma Tikikus di sa ngua rhäk na qa sae ma Efesus.

¹³ Rhoqoräkt iva ngiat tet sagem ngo dä va ngi rha ama boiqi ama uiu qi qäarakni i ngua met daqule qi ge ma Karpus mät ama värhäm ama mor äm ma Troas näkt kosaqi va ngi rha ama abukkina bä qoki mamär iva ngi rha ama abukkina kärangätni i sa rha mualat na ngät na ama släkt nä rhäqäsäk angät ngädäng.

¹⁴ Ma Aleksander qäarakni i qat tualat na ama qärhong na ama bras di aa lat ama vu ngät sävät a ngo di sa ngä sangäm na ngo masirhat bä nävät iangärhäkt aa lat dä va ma Ngämuqa qa rhuvät pät a qa. ¹⁵ Ngit lu vät a nas mamär nämät ka inguna qat tair ma ama qrot särha aut sameng.

¹⁶ Rhoqoräkt i rha mair na ngo narhoer da ama muräkt angät saqong dä qaku aung ga märhamän sädaver mä ngo dap ta moe rha met daqule ngo. Mamär iva qale ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da vät iangärhäkt arha lat angät tpäs. ¹⁷ Sokt di sa ma Ngämuqa qa mair gem ngo bä qa von ngo rha ama qrot iva ngu sameng mamär na ama enge moe ivakt iva ama Jentailqäna moe qäarahani i qale rha e diva rhi nari ngät. Bä rhoqoräkt dä ma Ngämuqa qa mumaiar ngo bä qaku rha sokot na ngo. ¹⁸ Bä ma Engeska va qa rhumaiar ngo nämät ama lat moe ama vu ngät bä va qa rhu ngo mamär va aa Muräktpäm dävu da ama usäpki arha ron. Mamär iva ama murhämeska vasägos sagem ga. Ngäktki rhoqoräkt.

Ma PolAa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹⁹ Ngut täk nä gu märmärgem sage ma Prisila qi nä ma Akwila näkt sävät iarhakt moekt näp ma Onesiforus aa vätkä.

²⁰ Ma Erastus di sa qale qa mät ama värhäm ama mor äm ma Korin dap ngua met daqule ma Trofimus mät ama värhäm ma Miletus inguna aräm ga.

²¹ Qänes nge iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi lir ngia rhän de as pa ama soeng angät kamäs.

Ma Yubulus dä ma Pudens dä ma Lainus dä ma Klodia näkt sävät arhani ama qat-nanaktpämda moe narhe rhit täk na arhä märmärgem sagem nge.

²² Mamär iva ma Engeska qä sämaqrot na nge vät gi qloqaqa. Bä va ma Ngämuqa aa fämsävätki qali qi gem ngän moe.

Ma Taitus

Ama Rhäväktäs

Ma Pol qa sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā qa sām bām gi sage ma Taitus. Ma Taitus di sa qat nanakt nage ma Pol aa sameng dā nasot dā ma Taitus kat tatnārhā ma Pol mamār sā ma Pol aa lat. Rhoqorākt i ma Pol qa met sae ma Jerusalem iva qat tamān sārha ama narhoerta bā ba ama qatnanaktpāmda e di qā nā ma Taitus. Bā nga rhoqorākt i qaku rha dākt sāng ma Taitus dā nāvāt iangārhākt ama lat di sa rha moe rha qoar i ma Pol aa sameng di ama rākt ngāt.

Ma Pol qa sām bā rhakt tākt aa abuk sage ma Taitus toqorākt i qale ma Taitus e va ama urqa ma Krit divakt iva ma Taitus kā sot na ama lat kārangātni i as kaku rhāksot na ngāt dā va qa rhair na ama narhoerta bā ba ama qatnanaktpāmda va ama vārhap ama mor ap. Dā qosaqi ma Pol qa sām ivakt iva qā rhodrāp ma Taitus iva qat tair sārha ama ruvek toqor māniekt iarhakt kārarhae i rhat tair sārha ama lat na ama sameng ama mār ngāt dā va qā von ga rha ama qrot iva qa rhualat toqorākt nākt pa qā su qa sāvāt ama qatnanakt dā angārha lat. Dā va qā rhonsāvāt a qa sāvāt ama ruvek kārarhani i rhit bon da ama rhisu ama iraski na ngāt.

Ma ama rhāqāp nā imek dā ma Pol qat tamān bā rhakt tākt ama abuk sāvāt ama lat kārangātni i ama mār ngāt kārangāt iva rhat tualat na ngāt nākt maunmem di sa qa sameng mamār sāvāt ama qatnanaktpāmda arhā snāngāqa.

Ama Qävälāp Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Mārmārgem (1:1-4)

Sāvāt Ama Narhoerta Bā Ba Ama Qatnanaktpāmda (1:5-9)

Sāvāt Ama Ruvek Kārarhani I Rhat Drām Di Iras Ta Ama Ruvek Na Arhā Rhisu (1:10-16)

Sāvāt Ama Gulāñap Maos Maos Māngurāp Ama Qatnanaktpāmda (2)

Sāvāt Ama Qatnanaktpāmda Moe (3:1-8)

Ama Rhisu Ama Iraski Na Ngāt Bā Va Rhat Tualat Toqor Māniekt Sāvāt A Ngāt (3:9-11)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angāt Tpās (3:12-15)

Ma Pol Qa Sām Ama Mārmārgem Sage Ma Taitus

¹ Rhangāt tākt ama enge di nagem ngo ma Pol ama latka vā ma Ngāmuqa aa rem dā ma Jisas ma Kraisa aa ngangga na ngo

ivakt iva ngu su ama ruvek kārarhani i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām da iva ama qrot arhā qatnanakt bā va rhat drām ama engāktki dā va rhat tualat na ama lat

kārangātni i ama mār ngāt dā aa saqong. ² Dap toqorākt di rhat nanakt iva rhi rha ama iar ama sok tām ngāt kārangātni i mudu ma Ngāmuqa qārakni i nak kaku mamār iva qā nairas di qa mumānaris iva qā von da rhām ngāt. ³ Bā sa vāt ama rhākmamār ām ama qävälām dā iangārhākt ama iar ama sok tām ngāt di sa ngā mār sādā eraqi nāvāt ma Ngāmuqa aa enge qārangātni i ngu sameng na ngāt kārangāt i sa ma Ngāmuqa qa von ngo rhām ngāt bā qosaqi qat nanakt na ngo sā ngāt parhām ma Ngāmuqa aut Mumaiar aa rhākne.

⁴ Ngut sām sāvāt a nge ma Taitus ainge qārak i ngua emga na nge mamār da ama sāvāngāt ama qatnanakt angārha ron. Mamār iva qale ama nāmsāvātki dā ama bulap nage ma Ngāmuqa ama Ngātmamāk dā ma Jisas ma Kraisa aut Mumaiar gem nge.

Ama Rhodrāp Sage Ma Taitus Sāvāt Ama Narhoerta Bā Ba Ama Qatnanaktpāmda

⁵ Ngua met daqule nge e va ama urqa ma Krit divakt iva ngi sot na ama lat kārangātni i as kaku rhāksot na ngāt dā va ngia rhair na ama narhoerta bā ba ama qatnanaktpāmda va ama vārhap ama mor ap kārqapni iva ngu rhāk na nge sae sāvā bap. ⁶ Bā iarhakt ama narhoerta iva ngia rhair na rha diva asāgāk asāgāk di ama mār aa lat mamār dā sokt aa egutki ama sāvākt dā aa es di ama qatnanaktpāmda bā qaku mamār vāt ama ruvek iva rhi narhāksārha iarhakt aa es pāt anga inirqi at tāvās ura vāt iomākti i qaku rhat tet parhām arhā mamāqiom ina enge.

⁷ Ama narhoerqa bā ba ama qatnanaktpāmda qārakni i qat tualat na ama lat kārangātni i sa ma Ngāmuqa qa von ga rhām ngāt iva qat tualat na ngāt di mamār iva ama mār aa lat mamār bā va qa di qaku qā natmair na nas bā va qa di qaku lārlir tāptāp da aa ron bā va qaku qā natnākt ama reng ama qrot ngāt masirhat bā va qa di qaku qā natmāranas na ama ulaqi bā va qa di qaku qā nairas ba nas sā guavek arhā qārhong. ⁸ Dap kinak pa qa diva qā rhar sa ama ruvek moe dā va qa di nani a qa iva qat tualat na ama mārirhong dā qa diva qat turākt ba nas mamār dā va ama rāktka na qa dā ma Ngāmuqa aa saqong dā va ama qumārqumārqa na qa nākt pa qāt lu vāt aa tmerhās mamār. ⁹ Bā qosaqi qa diva qat nanakt mamār na ama engāktki na ngāt ama enge qārangātni i sa rha su qa sāvāt a ngāt ivakt iva qa di mamār vāt a qa iva qāt bon da ama rhodrāp kārangātni i ngāt tet parhām ama sameng ama mār ngāt dā qosaqi ivakt iva qa rhamān sāvāt iarhakt arhā vās kārarhae i rhat tair sārham ngāt.

¹⁰ Sa ut drām i ama rhāqāp na rha ama ruvek ta e qārharhani i rhat mair sārha ama rhisu ama engāktki na ngāt dap kosaqi rhi

iras ta ama ruvek na ama enge qārangātṅi i ama mānmāṅini na ngāt. Ama rhāqāp na rha ama ruvek kārarhani i rhat tualat toqorākt di iarhakt kārarhae i rhat tamān i nak mamār iva ut tet parhām ama Judaqāna arhā qārhong doqor iarhakt kārarhae i nani a rha iva ama qatnanaktpāmda di rhi dākt sāng mā rha. ¹¹ Mamār iva ngin mae vāt a rha ivakt iva qale rhi su ama qatnanaktpāmda inguna rhat drām di slava na ama rhāqāp na rha ama sāgārhae na arhā rhisu qārangātṅi i qaku mamār iva rhi nasu guavek na ngāt. Dā rhi su ama ruvek ivakt iva rhit ta ama ligār nākt iangārhäkt arha lat di sa qale ama qiuqi vāt a ngāt. ¹² Akni nāvāt arha vāmginarha qa mārhamān doqortāqyia, “Ama Kritkāna di vasāgos di ama irasmātta na rha qārarhani i rha rhoqor ama vu ngāt ama slākt nāva urqi. Dā rha di ama rususki māt ta ama qatmāsta.”

¹³ Rhangāt tākt ama enge di ama engātki na ngāt. Bā ākt i nāvāt iangārhäkt arha lat dā va ngia rhamān marākt sāvāt arhā vās sā iangārhäkt arhā rhisu ivakt iva rhi sangar ama qatnanakt ama engātki na ngāt ¹⁴ dap pa qale rhi nasangar sāvāt ama Judaqāna arha sek mavāngam bā qop ama ruvek arhā murākt kārangātṅi i ngāt dān nage iarhakt kārarhae i qaku nani a rha na ama engātki.

¹⁵ Iarhongākt moe di ama qumārqumār irhong ge iarhakt kārarhae i ama qumārqumār ta dap ge qārarhani i ama vu arha lat dā qaku rhat nanakt di qaku guani qārḡāni i ama qumārqumār ini gem da inguna arhā snāngaqa dā arhā mādrām di sa mava na ngāt sa agi a lat kārangātṅi i ama rākt ngāt dā sa agi a lat kārangātṅi i qaku ama rākt ngāt. ¹⁶ Ama ruvek toqorākt di rhat drām dat tamān i rhat drām ma Ngāmuqa sokt di arha lat ngārhi sameng mamār i qaku rhat drām a qa. Rha di ama vu rha mamār dā ma Ngāmuqa aa saqong. Qaku rhat tet parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa dā qāqi qaku mamār vāt a rha iva rhat tualat nā guani qārḡāni i ama mār ini.

2

Mamār Iva Ngī Su Na Ama Rhisu Qārangātṅi I Ama Engātki Na Ngāt

¹ Dap ainge diva ngi su ama qatnanaktpāmda rha ama rhisu qārangātṅi i ama engātki na ngāt. ² Mamār iva ngia rhamān sārha ama sru rha ama gamoe iva rhat tet parhām ama siqutka ama mār qa sa agirhong gārḡārhongni i rhat tās irhong dā rhit nākt irhong dā va rhat tualat na ama lat ivakt iva ama ruvek tit kutdrir vāt a rha nāvāt a ngāt nākt pa rhat turākt ba nas mamār. Dā qosaqi va rhat sangar ama qatnanakt ama engātki na ngāt dā va sa rhat mair ma ama qrot dā qosaqi rha diva ama

gamoe qārarhani i rhat drām arha snāng bāt arhani ama ruvek masirhat.

³ Mamār iva qosaqi ngia rhamān sārha ama sru rha ama evop iva rha diva qale rha bā rhat tualat toqor ama ruvek kārarhani i arha snāng bāt ma Ngāmuqa mamār dap pa qale rhat tamān mava na arhani dā va qale ama qrot ngāt ama reng ngārhi slava na rha dap kinak mamār iva rhi su ama sās ta ama evop sāvāt ama lat ama mār ngāt ⁴ ivakt iva arha snāng bāt arha egutpek dā arhā rhoes ⁵ dā va rhat turākt ba nas mamār dā va ama qumārqumār ta dā va rhat tualat na ama lat mamār va vāt dā va rha manao va arha egutpek marākt arha rem ivakt iva qaku aung gā namārhamān mava nā ma Ngāmuqa aa enge.

⁶ Bā qosaqi va ngia rhamān sārha ama evān da ama gamoe iva rhat turākt ba nas mamār.

⁷ Nākt pāt gia lat moe ama mār ngāt diva ngia rhān i ama mār qi ama siqutki ba ama ruvek dā va nāvāt qi rhisu diva ama qatnanaktpāmda rhat nanakt na nge dā va rhit kutdrir vāt a nge. ⁸ Va ngi su marākt nā ma Ngāmuqa aa enge ivakt iva qaku mamār vāt aung iva qā natmārhamān na anga enge anga vu ngāt sāvāt a ngāt bā va iarhakt kārarhae i rhat tair sārha gia enge diva aqlus pāt a rha i qaku mamār vāt a rha iva rhi namārhamān na anga enge ama vu ngāt sāvāt a ut.

⁹ Dā qosaqi mamār iva ngia rhamān sārha ama latta qārarhani i qale rha va arhani arha rem iva qale rha mamār manao va arha morta arha rem dā va rhat tualat mamār ivakt iva mārmar ge arha morta nāvāt a rha. Dā va qale rhat tuvāt pāt a rha sārham mes ¹⁰ ura rhi nasua nagem da dap kinak mamār iva rhir qur arha morta i rha di ama mār arha lat bā va arha morta rhat nanakt na rha mamār sa arha lat ivakt iva nāvāt iangārhäkt arha lat moe diva mamār iva ama ruvek ti lu i ama rhisu qārangātṅi i ngāt tamān sāvāt ma Ngāmuqa aut Mumaiar di ama mār ngāt.

Ma Ngāmuqa Aa Lavuqi Dā Ama Iarās Na Ngāt Ama Iar

¹¹ Ama qatnanaktpāmda moe di mamār iva rhat tualat toqor ma Ngāmuqa i nani a qa na rha iva rhat tualat toqorākt inguna aa nāmsāvātki sa qia mās sa ama muma-iar bā ba ama ruvek moe ¹² bā iaqyākt aa nāmsāvātki di qi su ut iva ut tet daqule ama lat kārangātṅi i qaku ngāt parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa ngā nā iarhongākt nāmāni ama ivātki qārḡārhong i mudu nani a ut nā irhong bā va ut turākt ba nas mamār dā va ama rāktta na ut dā va ut sangar ma Ngāmuqa aa iar vāt tangāt tākt ama rhodām ¹³ doqorākt i as kali lut bā mārmar

gem ut nāvät iomäkt iva ma Jisas ma Kraiskar rhän sa aa murhämiska qärakni i aut Ngämuqa ama moräs na qa dä aut mumaiar. ¹⁴Qa vodäm mes sädaver mä ut ivakt iva qä rhäksasot a ut nämät ama vuirhong moe dä qosaqi va qä qumär ut näkt pa bä ba qa na ut i aa ruvek na ut kärarhani i nani a rha masirhat iva rhat tualat na ama mär ngät ama lat.

¹⁵Mamär iva ngi su ama qatnanaktpämda sävät tärhong däkt bä nāvät gi qrot moe nage ma Ngämuqa dä va ngiat täranas na rha dä va ngiat tamän maräkt sävät arhä väs iva rhit kutsasorhane na arha iar nämät ama lat ama vu ngät. Mamär iva qale gia qlak nä guavek iva rhat nañäm mane na nge.

3

Urhit Bodäm Mes Säda Ama Lat Ama Mär Ngät Angärha Ron Basägos

¹Mamär iva ngit puk pät ama qatnanaktpämda iva rhat nari nämät ama tpäskinarha rhi na ama narhoerta sa ama muräkt dä va rha manao va arha rem dä va ama qarhap ta iva rhat tualat na ama lat moe qärangätini i ama mär ngät. ²Dä qosaqi va qale rhi natmärhamän bät anga enge ama vu ngät sävät guavek bä va qale rhi narhäktgyäm sä ne dap kinak ta diva qale ama bulap gem da dä vasägos dä va rhit säm ama gaini na nas pa arhani ama ruvek moe arha rem. ³Bä va ngit puk pät ama qatnanaktpämda rhoqoräkt inguna aiut moe di maos pät angätini ama rhodäm mudu di qaku aurha anga mädräm ama mär ngät sävät ma Ngämuqa dä qaku ut tet parhäm aa enge dä ama iraski qia mäqäne sä ut dä angätini ama qänäskänes ngä na ama märmärgem nämäni ama ivätki angärha latta na ut bä sa qali lut da ama snängaqa aa ron iva urhi slava na arhani ama ruvek dä qosaqi aut snängaqa ama vu qa sävät arhani ama ruvek arhä qärhong dä arhani di ama vu dä arha ron mamär sävät a ut näkt kosaqi aiut di ama vu dä urha ron sävät a ne. ⁴Sokt di nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aut Mumaiar aa mär ngät aa lat ngä män dä nāvät aa ñämsävätki ⁵di qa mumaiar ut. Qaku qa mumaiar ut dinguna nāvät ama räkt ngät ama lat kärangätini i sa ut mualat na ngät dap kinak ka mumaiar ut dinguna nāvät aa ñämsävätki i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qumär aut snängaqa bä ut män i ama iaräs na rha na ut sä ne na ama lat ama iaräs na ngät. ⁶Sa ma Ngämuqa qa von ut tä iaqäkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä mämägän sä ut nāvät a qa bä iangärhäkt ama lat di nāvät ma Jisas ma Kraiskar aut Mumaiar ⁷ivakt iva nāvät aa ñämsävätki dä va ama räktta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong bä va mamär vät a ut iva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa qa

mumänaris iva qä von ut täm irhong aiut kärarhae i ut nanakt iva bä ba ut na ama iar ama sok täm ngät.

⁸Iangärhäkt ama enge di ama engätkti na ngät. Bä nani a ngo na nge masirhat iva ngi su iarhakt mamär qärarhae i sa rhat nanakt nä ma Ngämuqa nä rhärhong däkt ivakt iva rha di vasägos dä va rhit bodäm mes säda ama lat ama mär ngät angärha ron. Iangärhäkt ama lat di ama mär ngät masirhat dä qosaqi ngät tatnärha ama ruvek. ⁹Dap kale ngi nä guavek ngän nagemne vät arhongni qärqärhong i qaku ama moräs nä iarhong angät tpäs ura sävät arha ikkäna masirhat arhä ngärhep dä ama sek mavängam sävät a rha. Dä qosaqi mamär iva qale qale ngän mauiu da ama enge angärha ron sävät guarhong gärgärhongni i qaku ngän dares ba ne sävät irhong dä va qale mätmätmätmät na ngän dä ngän nagemne vät ma Ngämuqa aa Muräkt angät tpäs inguna iangärhäkt ama lat di ama mäñmäñini na ngät dä va qaku ngä namatnärhäm ngän.

¹⁰Ama ruqa qärakni i qat tualat na ama bäñmät mänguräp ama ruvek diva ngi rhon sävät a qa masägos ura maunmem näkt ngakt bä qaku mae vät a qa sä iangärhäkt aa lat toqoräkt dä nasot dä sa ngi qyiradeng na qa ¹¹inguna ngiat dräm i ama ruqa rhoqoräkt di sa mava na qa bä vasägos dä qat tualat na ama vuirhong bä iaqäkt di sa qa mu nas mät ama rhäksärhäm.

Ma Pol Aa Rhodräp Ama Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹²Qrekt bä ngu rhäk nä ma Artemas ura ma Tikikus sagem nge dä qänes nge iva ngia rhet sae sämät ama värhäm ama moräm ma Nikopolis sagem ngo inguna sa nani a ngo iva qale ngo e da ama soeng angät kunäng angärha ron.

¹³Qänes nge iva ngia rhatnärhä ma Senas ama mädrämga mamär sa ama muräkt kä nä ma Apolos iva ini nasäng nä ina tmerhäs dä va ngi lu gem iom i varis init läk nani guani.

¹⁴Mamär iva aurha ruavek ama qatnanakt pämda e rhi su iva rhat tualat na ama lat ama mär ngät ivakt iva rhat tatnärhä iarhakt kärarhae i rhit läk masirhat bä va iarhakt aurha ruavek tit sa ama gavam bät arha iar.

¹⁵Iarhakt moe qärarhae i qale rha rhi na ngo rhit täk na arhä märmärgem sagem nge. Mamär iva ngi rhäk na aut märmärgem sage ama qatnanaktpämda qärarhani i arha snäng bät a ut.

Mamär iva qale ama ñämsävätki gem ngän moe.

Ma Filemon

Ama Rhäväktäs

Ma Pol qa sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā qa sām bām gi sage ma Filemon.

Akni ma Filemon aa latka qārakni i rhat tes ka i ma Onesimus di qa sua nagem ma Filemon dā qa ang masirhat inguna varhām ama Romgāna arhā murākt di sāvetka rhoqorākt diva rhi sangām na qa i rhi veng ga. Bā nga ma Onesimus ka mām bāt ma Pol dā qa nāpgoer na nas bā qa mām i ama qatnanaktpāmga na qa. Nākt sa rhākt di nani a qa iva evār dām ga sage aa morqa ma Filemon bā ākt i ma Pol qa sām sage ma Filemon iva qā rhares pā ma Onesimus aa rhāng iva saqī sagem mes dap pa qat lu qa i aa ruaqa na qa i ama qatnanakt pām ga.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-3)

Ma Pol Qat Tes Pāt Ama Mār Sage Ma Ngāmuqa Nākt Aa Nān (1:4-7)

Ma Pol Aa Nān Sage Ma Filemon Sāvāt Ma Onesimus (1:8-21)

Ma Pol Aa Dāngdāngini Na Ngāt Aa Nān Sage Ma Filemon Nākt Sāvāt Ama Enge Na Ama Märmärgem Dā Ama Nān (1:22-25)

Ma Pol Qa Sām Ama Märmärgem Sage Ma Filemon

¹ Rhangāt tākt ama enge di nagem ngo ma Pol qārakni i qale ngo va ama tpāskiarharhāng nāvāt iomākt i ngut pās ma Jisas ma Kraiss aa rhāng nākt kosaqī ngāt nage aurha ruaqa ama qatnanakt pām ga ma Timoti.

Dā ngut sām sāvāt a nge ma Filemon aurha ruaqa ama mār qa sā ma Ngāmuqa aa lat ² bā qosaqī sage ma Apia aurha ruaqī ama qatnanakt pām gi bā sage ma Arkipus aurha ruaqā qārakni i qa rhoqor ama ulaqimārhaarhākt toqor ut nākt sage ama qatnanaktpāmga qārarahani i vāspāstāmne na rha vā gia vātka.

³ Mamār iva ma Ngāmuqa aut mamāk nākt ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ini von ngān da ama nāmsāvātki dā ama bulap.

Ma Filemon Aa Lavuqi Dā Aa Qatnanakt

⁴ Vasāgos dā nguāt tes ama mār sage gu Ngāmuqa rhoqorākt i nguāt tamān sāvāt a nge vāt gua nān. ⁵ Rhoqorākt dinguna nguāt nari sāvāt gi qatnanakt dā gi lavuqi sāmāni ma Engeska ma Jisas bā qosaqī sāvāt ama qatnanaktpāmga moe. ⁶ Ngu nān iva rhoqorākt i ngiāt tatnārha arhani ama ruvek nāvāt gi qatnanakt diva qunāga vāt a nge masirhat mamār nā iarhongākt ama mārirhong moe qārqrhōng i irhōng nga e va aurha iar inguna nāvāt ma Kraiss. ⁷ Gua ruaqa, nāvāt tom dākt i gia snāng bāt ama

qatnanaktpāmga dā ngit bon ngo rha ama mor ngāt ama qok dā ama sāmāqrot inguna ainge di ngit sām ama qok sāmāt ama ruvek arhā sareng gārarahani i rhit pās ma Ngāmuqa aa rhāng.

Ma Pol Aa Qānāskānes Sā Ma Onesimus

⁸⁻⁹ Aingo ma Pol di ama sruqa na ngo dā rhākt di qale ngo va ama tpāskiarharhāng nāvāt tom dākt i ngut pās ma Jisas ma Kraiss aa rhāng. Dā mai mamār iva ama qrarāqa na ngo nāvāt aa qrot dā ngu von nge rha ama lat kārangātni i mamār iva ngia rhualat na ngāt. Sōkt di qaku ngu namualat toqorākt. Dap nguna nāvāt ama lavuqi diva ngu nān nge iva ngia rhualat parhām dak tākt ama snāngaqa na ama qānāskānes. ¹⁰ Nākt ngut bon nge rhā rhak tākt ama snāngaqa na ama qānāskānes bā bā ngua emga ma Onesimus kārakni i qa di rhoqor qre i sa qa mām i ngua emga na qa nāvāt ama qatnanakt toqorākt i qale ngo va ama tpāskiarharhāng. ¹¹ Iağākt di qārak i māqi qaku mamār vāt a qa na anga lat gem nge sōkt di rhākt di sa mamār vāt a qa mamār na ama lat gem nge dā qosaqī gem ngo.

¹² Bā ngut tāk nā ma Onesimus kārakni i qa di nāmāni gu snāngaqa iva evār dām ga sagem nge. ¹³ Mai mamār iva qale qa rhe gem ngo ivakt iva qat tatnārham ngo rhoqor qre i qat mair bā ba nge rhoqor tākt i qale ngo va ama tpāskiarharhāng inguna nāvāt iomākt i ngu sameng na ama sameng ama mār ngāt. ¹⁴ Dap sōkt di qaku nani a ngo iva ngua rhualat nā guani dap kaku ngia rhares ivakt iva anga mār ngāt anga lat kārangātni iva ngiāt tualat na ngāt diva nāvāt ama ngāngāñ dap paris ngu nanān māni nge na ngāt.

¹⁵ Dā nguarām ama rharimini rhoqorākt i mat māt en bā qaku qale ma Onesimus gem nge vāt ama qot ām ama qävälām divakt iva rhākt diva evār dām ga bā qale qa gem nge mas ¹⁶ bā va qale qa gem nge diva saqī as kaku rhoqor ama latka vā gia rem nā kop dap kinak ka diva qat tet e na ama latka aa māmairās toqor gi nga ruaqa mamār. Rhākt di gua ruaqa na qa mamār sōkt di qa diva gia ruaqa mamār masirhat i ama ruqa na qa mavāngam bā qosaqī rhoqorākt tākt i ama qatnanaktpāmga na qa māni ma Engeska.

¹⁷ Dā soknga ngakt bā ngiāt lu ngo i un moe un dualat na ama lat ama sāğāngāt dā ngi ar sāl qa rhoqor qre i vadi mai ngi ar sāl ngo. ¹⁸ Dā ngakt bā qa mualat nā guani qārāni i qaku marākt nā ini ura qaku qa muvāt pāt a nge nā guani dā ngia rhes ngo sāl ianiākt ivakt iva ngua rhuvāt nā ini. ¹⁹ Aingo ma Pol ngut sām dangāt tākt ama enge nā ngua rhākt marākt iva ngua rhuvāt pāt a nge na agini qārāni i sa ma Onesimus kaku qa muvāt pāt a nge nā ini. Qaku nani

a ngo iva saqi as ngu vuk pät a nge i ainge gi dinau di masirhat pät ma Onesimus aa dinau angät tpäs dinguna gia iar mäni ma Kraiss di nävät gu sameng bä ba nge. ²⁰ Ari, gua ruaqa, nani a ngo iva ngia rhualat toqor täkt bä ba ngo inguna un moe un dualat pä ma Engeska aa rem. Mamär iva ngi säm ama märmärgem sämät gu sarimgi mäni ma Kraiss.

²¹ Nguat nanakt maengätki nä qarakni gi snängaqa na ama ngäñngäñ bä ngut säm sävät a nge. Dap nguät dräm iva ngia rhualat i qaku sokt parhäm gua nän dap kinak pa ngia rhualat masirhat mamär. ²² Dap saqi as ani sae. Diva ngi rhäkmü na anga qäväläm bä gia vätkä bä ba ngo inguna gu snängaqa ama qrot ka diva ma Ngämuqa qa evär däm ngo sagem ngän iva ama muvätki varhäm angäna nän.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

²³ Dä ma Epafra karakni i qale qa qä na ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät ma Jisas ma Kraiss di qät täk na ama märmärgem sagem nge. ²⁴ Dä qosaqi ma Mak kä nä ma Aristarkas näkt ma Demas kä nä ma Luk kärerhani i ut moe ut tualat gem ne di rhit täk na ama märmärgem sagem nge.

²⁵ Mamär iva ama ñämsävätki nage ma Engeska ma Jisas ma Kraiss kali qi gem ngän bät angän gloqaqa.

Ma Hibruqäna

Ama Rhäväktäs

Ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i qaku ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Dap kinak tat tu arhä snäng i nguaräm ma Barnabas ura ma Apolos ka säm bäm gi.

Ama ruqa qarakni i qa säm bä rhakt täkt ama abuk di qaku qa mes nas dap ama Hibruqäna imäk äkt kärarhani i qa säm sävät a rha di rhat dräm a qa. Iarhakt ama Judaqäna di ama qatnanaktpämda na rha qärrarhani i qunäga vät a rha mamär sä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane angärha enge. Nguaräm arhani di rhi rhartäm sä rha iva saqi as kale rha va ama Judaqäna arhä Muräkt angärha rem ura va rhat tet parhäm angätni ama muräkt nämäni ngät.

Ama mor qa ama snängaqa vä Ma Hibruqäna di nak ma Jisas ma Kraisd di mamär vät a qa nä iarhongäkt moe rhoqoräkt i qät puk sä ma Ngämuqa aa nämsävätki dä qat tualat sä iaqyäkt ama nämsävätki mänguräp ama ruvek ti nä ma Ngämuqa.

Ma Hibruqäna di ama abuk nä iarhongäkt kärqärhong i sa irhong ngä män gärqärhong i ama mär irhong ba ama mruirhong angät tpäs. Ama rhodräp ama qrot ngät diva qale ut nañäm dä aurha rhäng sävät kärqärhong ama mruirhong dap kinak pa ut nañäm nani iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di irhong nämäni ma Kraisd.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-4)

Ma Kraisd Di Qa E Daver Ma Mru Ngät Ama

Rharesbane Angät Narhoerta (1:5-7:28)

Ma Kraisd Aurha Moräs Na Qa Mamär Aut Pris Aa Lat Di Ngä Vit Pä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane Angät Pris Arha Lat Angät Tpäs (8-10)

Ama Nän Sävät Iomäkt Iva Qale Lut Ma Ama Qrot Sa Ama Qrot Ngät Ama Qatnanakt (11-12)

Iaqäkt Kärak I Sa Qa Säm Dakt Täkt Ama Abuk Di Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (13)

Ma Ngämuqa Aa Emga Di Ama Vit Na Qa Daver Iarhongäkt Moe

¹ Mudu ma ama rhäqäp nä imek dä varhäm ama rhäqäp na ngät ama is dä sa ma Ngämuqa qa märhamän särha aut mamäkkäna ama Judaqäna nämät aa vämginarha ² sokt di vät tangät täkt ama dängdängini na ngät ama qunäng di sa qa märhamän särhäm ut nävät aa emga qarakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva bä ba qa nä iarhongäkt moe bä qosaqi nävät a qa di sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki. ³ Iaqäkt ma Ngämuqa aa emga di qät sen

nä ma Ngämuqa aa murhämeska dä qa di qoki qa rhoqor ma Ngämuqa. Näkt iaqäkt aa emga di qat sangar ama ivätki qi na ama leqäs dä ama usäpki na aa enge ama qrot ngät.

Sa qa rhäksot na aurha vuirhong dä qa mualat sä ut bä ut män i ama räktta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong näkt nasot dä qa muqun da ama usäpki arha ron dä ma Ngämuqa aa märmär qarakni i ama vit na qa mamär. ⁴ Bä nga aa emga qa mualat toqoräkt dä qa qur a ut i qa di ama vit na qa vät ama enselqäna arhä väs di qosaqi rhoqor aa ngärhipki qarakni i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm gi i ama vit na qi vät arhä ngärhep angät tpäs.

⁵ Inguna ngu lu agi anga ensel iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa qoar na qa i,

“Ainge di ngua emga na nge qarakni i rhäqyerhäkt di sa ngua sa nge?”

bä ngu lu agi anga ensel iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa qoar toqortäqyia,

“Aingo diva ama ngätmamäk na ngo ba qa bä qa diva ama ngärhoemga na qa ba ngo?”

⁶ Dä qosaqi nga rhoqoräkt i qät täk na aa emga ama narhoer qa sämäni ama ivätki dä qa qoar toqortäqyia,

“Mamär iva ma Ngämuqa aa enselqäna moe diva rhi nänsäs sagem ga.”

⁷ Ma Ngämuqa qat tamän sävät ama enselqäna rhoqortäqyia,

“Qat tualat sa aa enselqäna qärrarhani i rhat tualat ba qa bä va ama laur na rha dä va ama rhäptäp nämät ama mudäbäs na rha.”

⁸ Sokt di sävät ama Ngärhoemga di qat tamän doqortäqyia,

“Ai Ngämuqa, gi mämuqunäs diva qale läs ma ama soktäm dä va ngiat turäkt sokt na ama räkt ngät ama lat pä gi Muräktpäp.

⁹ Ainge di sa gia snäng bät ama räkt ngät ama lat dap ama lat ama vu ngät di sa ama vu dä gia ron na ngät

dä soknga ma Ngämuqa qarakni i gi Ngämuqa na qa sa qa vritne dä ngia väs

na ama oel na ama märmärgem bä gi märmärgem di ngä vit päp gia ruavek arhä märmärgem angät tpäs kärarhani i sa qale rha gem nge.”

¹⁰ Dä qosaqi sävät ama Ngärhoemga di qat tamän doqortäqyia,

“Ainge Engeska, mudu vāt ama rharimini di sa ngia sām ama ivātki
dā qosaqi ama leqās di sa ās ngā mǎn
nāmāt ngia rhākt.

¹¹ Iangārkhākt diva qābās na ngāt. Sōkt di nge
diva qale nge ma ama sōktām.

Ari, iarhongākt moekt diva mava nā
irhong i irhong doqor ama mru qi
ama boiqi.

¹² Ainge diva ngi imum bāt irhong doqor
ama boiqi ama uui qi*

bā va ngi qutsasot irhong doqor ama
boiqi qāraktni i ngit kutsasorhane na
qi māni nas.

Sōkt di ainge diva qaku ngi naqutsasorhane
dā gi qoeo diva qaku rhāksot na ngāt.”

¹³ Dā ngu lu sa ma Ngāmuqa qa mārhamān
sārha agi anga ensel toqortāqyia,

“Ngia rhuqun dā gu mǎrmār

bā qale nge e bā dāngdāng iva ngua rhān
nāp gia ikkāna arhā vās bā va rha
rhān i ama laiqa na rha nanokt gia
qārigmle?”

¹⁴ Nak ama enselqāna moe di ama latta
qārharani i ama qloqaqa na rha qārharae i sa
ma Ngāmuqa qa rhāk na rha ivakt iva rhat
tatnārha ama ruvek kārharani iva as nasot dā
va bā ba rha na ama mumaiar.

2

*Ama Rhonsāvāt Iva Qale Urhit Kyi-
radeng Na Ama Mumaiar*

¹ Bā nga nāvāt iarhongākt dā mamār
iva ut tu ut snāng mamār sāvāt agirhong
gārqrhongni i sa ut nari sāvāt irhong i varis
ut namet daqule irhong. ² Inguna ut lu i
ama Murākt kārangātni i sa ama enselqāna
rha von dām ngāt bā ba aut mamākkāna di
sa angāt krot bā ama ruvek moe qārharani
i rha qyiradeng na ngāt ura qaku rhat tet
parhām ngāt di sa ma Ngāmuqa qa sangām
na rha vāt iangārkhākt arha lat angāt tpās dā
aa lat di qoki ama rākt ngāt. ³ Dā soknga
ngākt bā urhit kyiradeng na ama mor ngāt
ama mumaiar qārangātni i sa ut nari sāvāt
a ngāt dā ngu lu va urhi ingis ma Ngāmuqa
aa rhāksārham doqor māniekt? Ma Engeska
ma Jisas di sa qa er qa sameng sāvāt tangāt
takt ama mumaiar dā iarhakt kārharae i rha
nari ngāt nagem ga di sa rha sāmaengāktki
na ngāt bā ba ut. ⁴ Dā qosaqi ma Ngāmuqa
qa sāmaengāktki na ngāt ba ut na ama
muqunān dā na ama lat kārangātni i ngāt

* **1:12** doqor ama boiqi ama uui qi / doqor ama boiqi qāraktni i ngit kutsasorhane na qi Akni ama ruqa qa sām dakt tākt
dap taerham dākt ama qāngārini angāt kāvālam di arhani nāvāt a rha di sa qaku rha sām a am sae. * **2:7** Akni ama
ruqa qa sām dakt tākt aa abuk nākt nasot ama qāvālām ama qot ām dā arhani ama ruvek di rha sām iaqākt ama ruqa aa
enge i qoki rhoqorne dap taerhangāt tākt ama enge di arhani nāvāt a rha di qosaqi rha sām a ngāt sae. ‘dā ngia mu rha
daver gi sāmsām’

dān masārmān dā na ama lat ama nañis ngāt
maos maos dā na ama vānbōn nage ama
Qloqaqa ama Qumārqumarqa qārangātni i qa
von dām ngāt bā ba ama ruvek di varhām aa
snāngaqā.

Ama Mumaiar Angāt Tarebām

⁵ Ama ivātki qāraktni i ut tamān sāvāt a
qi qāraktni iva as kia rhān di nak kaku ma
Ngāmuqa qa von dā iarhongākt moe māni qi
bā ba ama enselqāna iva rhat turākt bā bā
irhong. ⁶ Akni qa qoar nā ma Ngāmuqa va
aa enge rhoqortāqyia,

“Ama ruvek di agirha iarhakt bā va ngiat tu
gi snāng sāvāt a rha
ura rha di agirha iarhakt bā va ngiat
tualat mamār sā rha?

⁷ Sa ngia mualat sā rha vāt ama qāvālām
ama qot ām iva rha manao va ama
enselqāna arha rem

bā ngia von da rha ama vitnaqa aa
qābautki na ama murhāmeska dā ama
qutdrir*⁸

⁸ dā ngia mu iarhongākt moe va arha qar
angārha rem.”

Nākt nga rhoqorākt i sa ma Ngāmuqa qa
mu iarhongākt moe manao va arha rem
dā qa murākt iva qaku qale guani sañis na
arhā murāktām. Rhākt di as kaku ut lu
iarhongākt moe rhoqorākt. ⁹ Sōkt di sa ut lu
ma Jisas iaqākt kārak i vāt ama qāvālām ama
qot ām di sa ma Ngāmuqa qa mualat sā qa
iva qa manao va ama enselqāna arha rem
ivakt iva nāvāt ma Ngāmuqa aa nāmsāvātki
diva qā nāp bā ba ama ruvek moe bā nāvāt
iaqyākt aa tñāpki dā sa ma Ngāmuqa qa von
ma Jisas ta ama murhāmeska ngā na ama
qutdrir qārangātni i ngāt toqor ama vitnaqa
aa qābautki.

¹⁰ Ma Ngāmuqa di iaqākt kārak i sa
iarhongākt moe irhong ngā mǎn nāvāt a qa
bā qosaqi qali lirhong ba qa bā sa marākt
gem ga iva qat tualat sā ma Jisas kārakni i
ama mumaiar angāt tarebām iva qa rhān i
sa mamār na qa nāvāt ama mārānga ivakt
iva ma Ngāmuqa qat dān sa ama rhāqāp
na rha ama rhoes sāda ama murhāmeska
aa ron. ¹¹ Iaqaqt kārak i qā rharñis na
ama ruvek ivakt iva ama qumārqumār ta
mamār dā qārharani moe i sa qa arñis na rha
rhoqorākt di sōkt arhā mamāk ama sāgāk.
Bā nga rhoqorākt dā qaku aqlus pāt ma Jisas
iva qat tes ta i aa ruavek na rha ¹² i qā qoar
nā ma Ngāmuqa rhoqortāqyia,

“Va nguat tamän sävät gi ngärhipki bä bä gua ruavek
dä va ngut tong na ama mabu na
ama ansäs sagem nge mänguräp ama
guläñgi na ama qatnanaktpämäda.”

13 Dä saqi as kä qoar toqortäqyia,

“Va nguat nanakt na qa.”

Näkt ka qoar i,

“As ngäni lu i sa qale ngo ngu na ama rhoes
kärarhani i sa ma Ngämuqa qa von ngo
rhäm da.”

14 Bä äkt i ma Jisas maräkt ka murhämes
na ama släqyige qärqigeni i ige angät bi-
aska inguna nävät iomäkt i sa aiut ama
rhoes di aut släqyigleng gärqiglengni i igleng
angät biaska. Qa mualat toqoräkt divakt
iva nävät aa tñäpki diva qä slava nä ma
Sämga mas kärakni i aa qrot di na ama tñäpki.
15 Dä qosaqi qa mualat toqoräkt divakt iva
qa rhuiska vät iarhakt moe qärrarhae i
qale rha va ama tlanga aa rem nämät ama
tñäpki. 16 Inguna ngätki i nak sa qaku
qat tatnärrha ama enselqäna dap kinak kat
tatnärrhä iarhakt ma Abraham aa es. 17 Dä
soknga mamär iva ma Ngämuqa qa rhualat
sä ma Jisas bä va qa rhän i qoki qa rhoqor
aa ruavek divakt iva qa rhän i ama pris ama
vit na qa qarakni i aa lavuqi ama mor qi
dä qosaqi va qa di akni na qa i mamär vät
ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa rhoqoräkt
i qat tualat pä ma Ngämuqa aa rem. Bä
qosaqi ma Jisas ka män i ama pris na qa
rhoqoräkt ivakt iva qä vodäm mes ivakt iva
ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek
arha vuirhong. 18 Dä soknga qa di mamär
vät a qa iva qat tatnärrhä iarhakt kärarhae
i rhat dän bät ama siqutsiqut inguna qa
maräkt di sa qa mon säda ama märänga aa
ron doqoräkt i sa qat dän bät ama siqutsiqut.

3

Ma Jisas Di Qa Vit Pät Ma Moses Aa Uväs

1 Gua ruavek, dä soknga mamär iva ngän
du angän snäng sävät ma Jisas, aingän
gärarhae i ama qumärqumärta na ngän
gärarhae i qosaqi ma Ngämuqa qa mes ngän.
Ma Jisas di ama pris ama vit na qa dä
ama ngangga na qa sävät aut katnanakt
kärangätni i urhi sameng na ngät. 2 Ma
Jisas di mamär vät ma Ngämuqa qarakni i
qa muqunän bät a qa iva qat nanakt na qa
sä iarhongäkt moe. Iangärhäkt ama lat di
qoki ngät toqor ma Moses aa lat kärangätni
i mudu qosaqi ma Ngämuqa qat nanakt na

qa sä iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa
vätkä. 3 Ma Jisas di mamär vät a qa iva
qä rha ama murhämeska masirhat pit pät
ma Moses aa murhämeska aa uväs di rhom
däkt di qoki äm doqor ama ruqa qarakni i
qät täk pät ama vätkä i qät ta ama qutdrir
masirhat pät iaqäkt ama vätkä aa qutdrir
angät tpäs. 4 Inguna ama vät moe asägäk
asägäk di sa akni qa rhäk pät a qa sokt di
iaqäkt kärak i qät täk pät iarhongäkt moe di
nak ma Ngämuqa.

5 Ma Moses di mamär vät ma Ngämuqa
iva qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe vä
ma Ngämuqa aa vätkä i ama latka na qa vä
ma Ngämuqa aa rem iva qä sameng sävät
iarhongäkt kärqärhong iva as nasot dä va
ma Ngämuqa qat tamän bät irhong. 6 Sokt
di ma Kraisi di mamär vät ma Ngämuqa iva
qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe vä ma
Ngämuqa aa vätkä i ama ngärhoemga na qa.
Bä aiut di ma Ngämuqa aa vätkä na ut kre va
ama qaräktä na ut i ut sangar ma ama qrot
sa ama märmärgem na aut katnanakt sävät
iarhongäkt iva ma Ngämuqa qa rhualat nä
irhong bä ba ut*.

*Ama Ivärhäs Na Ama Mämaevät Bä Bä Ma
Ngämuqa Aa Ruvek*

7 Dä soknga ama Qloqqaqä ama
Qumärqumärqa qat tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä rhäqyerhäkt di sa ngänät nari ma
Ngämuqa aa eguinga

8 dä mamär iva qale ngänit päs mät angän
snängaqa iva ngän doqor iarhakt
mudu qärrarhae i qaku rha met
parhäm aa snängaqa
vät ama qäväläm gärqomni i sa rhi siqut
na qa vät ama ivärhäs ama qräk dä
bäs.

9-10 Äkt di sa angän mamäkkäna rha siqut na
ngo

sokt di nak kop tat lu gua lat pät ama
ruiom ama udiom na ama qoeo.

Dä soknga ngua qur irhäkt ama qoengait na
ama ruvek

bä ngua qoar toqortäqyia, ‘Rha di sa
vasägos dä rhat tet gläius pät arhä
snängaqa.

Sa qaku rha met parhäm gu snängaqa.’

11 Bä äkt i sa ngua musärhämes nävät gua
uraqi rhoqortäqyia,

‘Rha diva qaku rhi namon säp gua ivärhäs
na ama mämaevät.’ ”

12 Gua ruavek, mamär iva ngänit lu
mamär i varis aung nävät a ngän gärakni i
anga snängaqa anga vu qa qa e väm ga dä
qaku qat nanakt maengätki bä iangärhäkt

* 3:6 Akni ama ruqa qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm
iaqäkt ama ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät
sae. ‘bä dängdäng bät ama tpäsini’

ama lat di ngārhi rhoer nanokt ka bā va qa rhet daque ma Ngāmuqa ama ngātdāqām ga. ¹³ Dap kinak pa ngānit sāmaqrot na ne vāt ama qunāng moe vāt ama qāvälām gārqomni i as mamār vāt a ngān iva ngān dualat toqorākt ivakt iva qaku aung nāvāt a ngān diva ama vuirhong ngārhi irastām sā qa bā va ama qrot aa snāngaqa. ¹⁴ Inguna aiut di sǎgāni na ut ut nā ma Kraiss krekt bā ut sangar ma ama qrot sa ama mǎrmāgem na aut katnanakt sāvāt ma Kraiss bā dāngdāng bāt ama tpāsini. Mamār iva ut sangar a ngāt di qoki va ngāt toqor mudu i sa ut nanakt pāt ama rharimini. ¹⁵ Mamār vāt a ut iva ut tualat toqorākt nāvāt iomākt iva ut tu ut snāng sāvāt ma Ngāmuqa aa enge qārangātni i ngāt tamān doqortāqyia,

“Ngakt bā rhāqyerhākt di sa ngānāt nari ma Ngāmuqa aa eguinga
dā mamār iva qale ngānit pās māt
ngān snāngaqa rhoqor iarhakt mudu
qārarhae i qaku rha met parhām aa
snāngaqa.”

¹⁶ Inguna guavek koe di iarhakt kārarhae i sa rha nari ma Ngāmuqa aa enge sokt di qaku rha met parhām ngāt? Nga qaku rhā iarhakt moe qārarhae i sa ma Moses ka er nanokt ta bā rha met nae ma Isip? ¹⁷ Bā guavek koe di qārarhani i qār qur ta vāt ama ruiom ama udiom na ama qoeo? Nga qaku rhā iarhakt kārarhae i rha mualat na ama vuirhong gārarhani i sa rha nāp bā arhā slāqyiglang di sa arpus nā iglang bāt ama ivārhās ama qrāk dā bās? ¹⁸ Nākt ka musārhamēs sage guavek koe iva qaku rhi namon sāva aa ivārhās na ama māmaevāt? Nga qaku rhā iarhakt kārarhae i sa qaku rha met parhām aa snāngaqa? ¹⁹ Bā ākt i ut lu i rha di sa qaku mamār iva rhi namon sa ākt dinguna nāvāt iomākt i qaku rhat nanakt.

4

¹ Dā soknga rhoqorākt i ma Ngāmuqa aa mumānaris di as ngāt mair iva bā ba ut iva ut don sāva aa ivārhās na ama māmaevāt dā mamār iva urhit len i varis aung nāvāt a ut di qaku qā namāqāne dā mamār iva qa rhān e. ² Inguna ama sameng ama mār ngāt di sa ngā mǎn gem ut di qoki rhoqor ta i sa ngā mǎn gem da sokt di qaku rha rha ama matnārhām nāvāt ama sameng doqorākt i sa rha nari ngāt inguna rha di qaku rha rhoqor iarhakt kārarhae i rhat nari ngāt bā rhat nanakt. ³ Aiut kārarhae i sa ut nanakt di mamār vāt a ut iva ut don sāvāt iosākt ama ivārhās na ama māmaevāt. Rhom dākt di ām barhām ma Ngāmuqa aa enge qārangātni i ngāt tamān i,

“Sa ngua musārhamēs nāvāt gua uraqi rhoqortāqyia,
‘Rha diva qaku rhi namon sǎp gua ivārhās na ama māmaevāt!’ ”

nāma dā ākt bā sa rhāksot nā ma Ngāmuqa aa lat sa ama ivātki māk pāt ama rharimini. ⁴ Inguna sa qa mārhamān sāvāt ama ngārnhāqyet da udiom na qa ama qunāga va aa enge rhoqortāqyia, “Dā ma Ngāmuqa di sa mae vāt a qa nāvāt aa lat moe vāt ama ngārnhāqyet da udiom na qa ama qunāga.” ⁵ Dā saqi as ka mārhamān ākt pa aa enge rhoqortāqyia,

“Rha diva qaku rhi namon sǎp gua ivārhās na ama māmaevāt.”

⁶ Arhani di sa māqi rha rha ama sameng ama mār ngāt dā qaku rha met parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa bā qaku rha mon sa ākt dap arhani diva as mamār vāt a rha iva rha rhon sa ākt ⁷ bā ut drām doqorākt inguna ma Ngāmuqa sa qa muqunān bāt aomni ama qāvälām i “rhāqyerhākt” i qat tamān nāmāt ma Devit nasot ama rhāqāp ama qoeo na ama enge qārangātni i māqi ngua sām a ngāt toqortāqyia,

“Ngakt bā rhāqyerhākt di sa ngānāt nari ma Ngāmuqa aa eguinga
dā mamār iva qale ngān navās māt
angān snāngaqa.”

⁸ Inguna ngakt bā sa ma Josua qa von ama ruvek ta ama māmaevāt dā vadi mai qaku saqi as ma Ngāmuqa qā namārhamān nasot sāvāt akni ama qunāga na ama māmaevāt. ⁹ Bā ākt i rhoqorākt dā as kale angātni ama māmaevāt bā bā ma Ngāmuqa aa ruvek kārangātni i ngāt toqor aa māmaevāt pāt ama Sabat. ¹⁰ Nākt kārakni i sa qa mon sāva ma Ngāmuqa aa ivārhās na ama māmaevāt di qosaqi sa mae vāt a qa nāvāt aa lat toqor mudu ma Ngāmuqa i mae vāt a qa nāvāt aa lat.

¹¹ Dā soknga mamār iva ut tualat ma ama qrot iva u rhon sāva iosākt ama ivārhās na ama māmaevāt ivakt iva qale aung gā nasāp nāvāt iomākt i sa qaku qa met parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa iva qa rhoqor iarhakt mudu. ¹² Ma Ngāmuqa aa enge di ama ngātdāqām ngāt dā ngāt drām ngāt tualat. Ngāt di ngāt toqor ama ulaqi arha singi qāraktni i qiat drām git nes nārhaqe nārhaqe i nāda at tāqeng dā nāva arha rhāng gāraktni i qit nes masirhat pāt ama sen moe angāt tpās. Bā ngārhit kut sāda ama ruqa aa ron bā ngāt tatmāt māngurāp ama mungāsnāng dā ama qloqaqa dā māngurāp ama slāp angārha mudāmne dā ama qrāt. Nākt ngāt drām mamār na ama snāngaqa dā ama murākt dā sāvetka aa ron. ¹³ Dā qaku qale guani qārāqāni

i ama ngaip ini dä ma Ngämuqa aa saqong dap kinak iarhongäkt moe qarqärhong i sa qa säm irhong di sa qunäga sä irhong dä qali lirhong da eraqi dä iaqäkt aa saqong gäarakni i as nasot di mamär iva urhi sameng irhäm mes ba qa.

Ma Jisas Di Iaäqät Kärak I Ama Enges Ka Ama Pris Ama Vit Na Qa

¹⁴Ut di sa aurha enges ka ama pris ama vit na qa ma Jisas ma Ngämuqa aa emga qäarakni i sa qa an dävit säda ama usäpki arha ron dä soknga mamär iva urhi sangar ma ama qrot na aut katnanakt mäni qa qarängätni i ut dräm urhi sameng sävät a ngät. ¹⁵Inguna aiut di qaku aurha anga pris anga vit na qa qäarakni i qaku mamär vät a qa iva qät lavuqi na ut toqoräkt i qaku aurha anga qrot masirhat dap kinak ma Jisas di sa qa mon säda ama siqutsiqut maos maos moe angärha ron doqor ut sa ama siqutsiqut täkt sokt di sa qaku qa mualat na anga vuini. ¹⁶Dä soknga mamär iva ama qaräräktä na ut i ut tet sa qlaqot nä ma Ngämuqa aa mämuqunäs na ama nämäsävätki ivakt iva urhi rha ama lavuqi dä va u rhän bät ama nämäsävätki qäarakni iva qia rhatnärhäm ut toqoräkt i urhit läk nani ama matnärhäm.

5

¹Ama priskäna ama vit na rha moe asägäk asägäk di rhi rharmeng dä sävetka nämäni ama gamoe bä rhat tuqunän bät a qa iva qat tualat bä ba ama ruvek iva sage ma Ngämuqa ivakt iva iaqäkt ama ruqa qät bon da ama vänbon dä ama vodämes pät ama vuirhong angät tpäs. ²Iaqäkt di mamär vät a qa iva qat tualat sa ama bulap ge ama ruvek kärarhani i qaku qunäga vät a rha bä sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama vuirhong inguna qosaqi qa maräkt di qaku aa anga qrot masirhat. ³Bä nga rhoqoräkt dä qa di mamär iva qät bon da ama vodämes pät aa vuirhong maräkt angät tpäs di qosaqi rhoqor qa i qosaqi qat tualat pät ama ruvek arha vuirhong angät tpäs. ⁴Näkt pa qaku aung maräkt kä narmeng däm mes bä hä rhangät täkt ama lat kärängät i ama qutdrir vät a ngät dap sokt krekt bä va ma Ngämuqa qa rhes ka di rhoqor ma Aron gäarakni i sa ma Ngämuqa qa mes ka.

⁵Bä ma Kraisi di qosaqi qaku qa sek sä nas iva rha rhuqunän bät a qa bä va qa rhän i ama pris ama vit na qa dap kinak ka di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa i qä qoar na qa rhoqortäyia,

“Ainge di ngua emga na nge.

Rhäqyerhäkt di sa ngua män i gi mamäk na ngo.”

⁶Bä qosaqi ma Ngämuqa di qat tamän bät aomni ama qäväläm ba aa enge rhoqortäyia,

“Nge di ama pris ma ama soktäm doqor ma Melkisedek*.”

⁷Bä nga rhoqoräkt i qale ma Jisas mät ama släyige dä qa von da ama nän dä ama nänagukt i qät näs tävuk dä qät nok sage iaqäkt kärak i mamär vät a qa iva qa rhumaiar qa nämät ama tñäpki. Dä ma Ngämuqa qa nari ma Jisas inguna nävät aa qutdrir sagem ga. ⁸Ngätki i ama ngärhoemga na qa sokt di sa qä sumät iva qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa nävät agi anga märän gärangätni i sa qat dän bät a ngät. ⁹Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa mualat sä ma Jisas bä qa män i sa mamär na qa varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä nasot dä ma Jisas ka män i ama mumaiar ama sok täm ngät angät tarebäm na qa iva bä bä iarhakt moe qararhae i rhat nari nämät ka. ¹⁰Rhom däkt dinguna ma Ngämuqa sa qa muqunän bät a qa i ama pris ama vit na qa rhoqor ma Melkisedek.

Ama Rhonsävät Sävät Ama Ruvek Kärarhani I Sa Rha Rhong Nämäni Ma Kraisi

¹¹Vadi mai mamär vät a ut iva ut tamän masirhat savono sävät iarhongäkt dap kaku märmärsäs gem ut iva urhit täväftsäs sävät iarhongäkt sagem ngän inguna ngän di sa ngän män i ama ruvek kärarhani i qaku ngänit lir qunägaqunäga vät a ngän. ¹²Bä rhäkt di vadi mai mamär iva ama ruvek na ngän gärarhani i mamär vät a ngän iva ngäni su arhani sokt di ngänit läk iva saqi as akni qä su ngän sävät ama narhuirrhong nävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa märhamän bät irhong. Sokt mamär vät a ngän na ama qämuqa dap kaku rha anga tmäs anga qrot ngät. ¹³Inguna ama ruvek moe qararhani i sokt tit näkt ama qämuqa dap kaku rhat täs anga tmäs anga qrot ngät di qaku ama mädrämda na rha mamär sa ama enge sävät ama räkt ngät ama lat inguna ama rhuimirhong na rha. ¹⁴Sokt di ama qrot ngät ama tmäs di ngät bä ba ama sräp ta ama ruvek kärarhani i nävät ama lat masirhat dä sa rha sumät ivakt iva rhat tatnävämme mamär dä qunäga vät a rha sa agi a lat kärängätni i ama mär ngät dä qosaqi agi a lat kärängätni i ama vu ngät.

* 5:6 Melkisedek Vā Ma Mru Ngät Ama Rharesbane di ngät tamän i ma Melkisedek di ama vitnaqa bä ba ma Salem bä qop ma Jerusalem. Qa di ama pris na qa bä ma Ngämuqa ma Moräsnaqa Na Rhävuk. Bä qa män sage ma Abram bä qa modämne na qa näkt nasot dä ma Abram ga von ga rha ama sägäni nämäni ama ngärhäyisem nä irhong nävät iarhongäkt moe.

6

¹ Dä soknga mamär iva u rhet daqule ama narhoer ngät ama rhisu sävät ma Kraiss dä va u rhän i ama sräpta na ut. Qaku mamär iva saqi as ut tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor akni ama vätkä aa ribit kärqitni i nak kop as ama rharebäm sa ama vätkä qarqärhong i irhong doqor ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa ngä na ama lat na ama näpgoernanas nämät ama lat kärangätni i ngät dän sa ama tñäpki. ² Dä qosaqi mamär iva u rhet daqule ama rhodröp sävät ama lat kärangätni iva urhi qoräp agirhong dä ama lat iva ama narhoerta rhat tu arhä rhäkt pät ama qatnanakt-pämäda bä ama lat iva ama näpta rha rhäranas näkt sävät ama matnävämmne ama sok täm ngät. ³ Näkt pa ut tualat toqoräkt krekt bä va ma Ngämuqa qä rhares pät auru rhäng.

⁴⁻⁶ Inguna qaku mamär väat aung iva saqi as kä nartäm sa ama ruvek bä va rhi näpgoer na nas iarhakt kärarhae i sa rha rhong nä ma Kraiss toqoräkt i sa mäqi qunäga väat a rha sävät a qa bä sa rha rha ama vänbon nage ma Ngämuqa bä rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhi na arhani ama qatnanakt-pämäda bä rha nari ma Ngämuqa aa enge angät märmät näkt sa rhat dräm iva ma Ngämuqa qat tualat na ama qrot pät ama rhodäm nasot. Rha diva qaku mamär väat a rha iva rhi näpgoer na nas inguna saqi as ngäkt kre i rhi edämsäs pät ma Ngämuqa aa emga mäni ama sämänanamuqa. Rhoqoräkt di rha maräkt ti slava na nas dä qosaqi rhat täqäne sä qa iva ama ruvek tat tamän mava na qa.

⁷ Ama ivätki qaraktni i sa qit näkt ama suigi qarakt i sai dä qit säp sävät a qi bä qit sa ama tmäs kärangätni i ngät tatnärhä iarhakt kärarhae i sa rha qutnanokt pät a qi ba nas di iaqyäkt ama ivätki di qit ta ama modämne nage ma Ngämuqa. ⁸ Sokt di ngäkt bä qit sa anga ritgung dä anga guruhäk dä sa ama mäñmäñini na qi bä sa qorhäs iva ma Ngämuqa qä slava na qi na aa enge. Bä nasot dä va rha rhudäm bäat a qi.

⁹ Aingän gärrarhae i gua snäng bäat a ngän masirhat, nämä dä ut tamän doqor täkt sokt di sagem ngän di sa ut nanakt ma ama qrot i sa ngän däqäne dä mamär na ama lat kärangätni i mamär iva ama ruvek kärarhani i sa rha rha ama mumaiar tat tualat na ngät. ¹⁰ Inguna ma Ngämuqa di ama räkt ka ama matnävämmnenaqa bä va qaku qä naqyiradeng na angäna lat dä angän lavuqi qarangätni i sa ngän mualat na ngät iva bä ba qa qrekt i sa ngän dualat i ama latta na ngän ba aa ruvek arha rem bä qoki as ngän dualat toqoräkt. ¹¹ Dä aiut di nani a ut masirhat iva aingän asägäk asägäk diva ngiat tualat masirhat toqoräkt ivakt iva rhäqap ngän

na ama qatnanakt iva mugas dä va ma Ngämuqa qa rhodämne na ngän bä va ngän dualat toqoräkt bä dängdäng bäat ama tpsäni. ¹² Mamär iva ngän dualat toqoräkt dap pa qale arusus pät a ngän dap kinak pa ngän dualat toqor iarhakt kärarhae i na ama qatnanakt dä na ama bulap di qale rha ma ama qrot bä dängdäng iva ma Ngämuqa aa mumänaris bä ba rha ngä rhu angät släqyige väat a nas.

Nak Ngätkti Iva Ma Ngämuqa Aa Mumänaris Ngä Rhu Ama Släqyige Väat A Nas

¹³ Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa von da ama mumänaris sage ma Abraham dä qa musärhämäs nävät a nas inguna qaku aung ga e qarakti i ama vit na qa vä ma Ngämuqa aa uväs iva qa rhusärhämäs nävät a qa ¹⁴ i qä qoar toqortäqyia, "Ngätkti va ngua rhodämne na nge bä va ngia rhän i masirhat na ngän." ¹⁵ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa qale ma Abraham sa ama bulap dä nasot dä qa lu i ama mumänaris ngä mu ama släqyige väat a nas. ¹⁶ Ama ruvek tat dräm dat tusärhämäs nävät ani qarqäni i ama vit nä ini väat a rha maräkt arhä väs. Bä nga rhoqoräkt i rhat turäkt mänguröp ama ruvek di rhit tares ba ne na ama musärhäm bä iangärhäkt arha lat di ngärhi sämaengätkti na arhä rharesbane. ¹⁷ Bä äkt i nga rhoqoräkt i nani ma Ngämuqa iva iarhakt kärarhae iva bä ba rha na aa mumänaris diva rhat dräm i ngätkti iva ngä rhu ama släqyige väat a nas dä sa qa sämaengätkti na ngät na ama musärhäm. ¹⁸ Bä äkt i ma Ngämuqa qa mualat nä iarhomäkt kärqärhom i sa qaku mamär iva irhom ngärhi qutsasorhane bä qosaqi sa ut dräm i qaku mamär väat a qa iva qä nairas.

Dä soknga aiut kärarhae i sa urha ang sagem ga ivakt iva qät lu väat a ut di mamär väat a ut iva urhi sämaqrot na nas iva ut sangar ma ama qrot na aut katnanakt iva as mugas dä va qa rhodämne na ut toqor varhäm aa mumänaris bä ba ut. ¹⁹ Rhangät täkt aut katnanakt di ngät toqor ama qrot ka ama aga bä ba aurha iar qarakti iva qale qa vasägos. Bä iangärhäkt aut katnanakt sävät ama märrirhong iva as mugas dä va irhong ngä rhän di ngät don samuk säda ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs angärha ron bä säng ama boiqi ama mor qi arha rhäng ²⁰ äkt i sa ma Jisas ka er qa met sae iva nanokt ut. Qa di sa qa män i ama pris ama vit na qa qarakti iva qale qa vasägos toqor ma Melkisedek.

7

Ama Priskäna Qärarhani I Rha Rhoqor Ma Melkisedek

¹ Iaqäkt ma Melkisedek di ama vitnaqa e mäat ama värhäm ama mor äm ma Salem dä

qosaqi ama pris na qa bä bä ma Ngämuqa ma Moräsnaqa Na Rhävuk näkt ka rhäknaish nani ma Abraham dä qa modämne na qa rhoqoräkt i sa evär dä ma Abraham nämät ama ulaqi rhoqoräkt i sa qa män näva ama vitnarha na äkt arhä väs. ²Dä ma Abraham ga von ga rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälöp nävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa qa rha irhong nage iarhakt ama vitnarha.

Ama narhoeräm di ma Melkisedek aa ngärhipki at tarimini di rhoqortäqyia, ama vitnaqa sa ama räkt ngät ama lat. Bä qosaqi qa di ama vitnaqa e ma Salem i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di rhoqortäqyia, ama vitnaqa na ama bulap. ³Qa di qaku aa anga mamäk ura anga nanäk ura anga ikkäna bä qosaqi qaku aa anga rharimini ura anga tpäsini sa aa iar. Dap ka di qa rhoqor ma Ngämuqa aa emga i qa di sa qale qa i ama pris ma ama soktäm.

⁴Ngäni lu i rhak täkt ama ruqa di ama moräs na qa masirhat toqoräkt dä soknga ama ngätmamäk ma Abraham ga von ga rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälöp nävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Abraham ga rha irhong nämät ama ulaqi! ⁵Dä iarhakt kärarhae i sa rha män nävä ma Livai qarakni i qa rha ama lat na ama priskäna di varhäm ama muräkt nävä ma Ngämuqa aa Muräkt di rhit ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälöp nage qärarhani i ma Abraham aa es na rha i nämä dä ama Livaiqäna di qosaqi rha män nävä ma Abraham. ⁶Sokt di iaqäkt kärak i qaku qa män nävä ma Livai di qa rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälöp nage ma Abraham bä qa di sa qa modämne nä ma Abraham gäarakni i sa qa rha iangärhäkt ama mumänaris nage ma Ngämuqa. ⁷Sa ut dräm i ngäkti rhoqoräkt i ama ruqa qarakni i ama moräs na qa vit pätkni aa uväs di sa qa modämne nä iaqäkt ama ruqa qarakni i qa e va aa rem.

⁸Sage ama Livaiqäna di ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit nöp tit ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälöp dap sage ma Melkisedek di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän i as kat däqäm di qät ta ama sägom ama qäväläm doqoräkt. ⁹Nguaräm gäqi mamär iva aung gä qoar i ma Livai maräkt kärakni i qät ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälöp di sa qa von da ama sägom ama qäväläm bä bä ma Melkisedek nävät ma Abraham ¹⁰inguna as kale ma Livai va aa ik ma Abraham aa släqyige rhoqoräkt i ma Melkisedek ka rhäknaish nani a qa.

Urhi Lu Ma Jisas Kä Nä Ma Melkisedek Ñismäne

¹¹As nga mudu rhoqoräkt i ama priskäna nämäni ma Livai aa enevaqi rhat tualat di ama ruvek di sa rha rha ma Ngämuqa aa Muräkt. Näkt ngakt bä vadi mai mamär vät ama ruvek iva rha rhän i sa mamär na rha nävät iarhakt ama priskäna arha lat di sa va qaku urhit läk nani akni ama pris toqor ma Melkisedek iva qa rhän. Dap kinak mai mamär iva aung ga rhän nämäni ma Aron aa enevaqi. ¹²Inguna nga rhoqoräkt i rhit kutsasorhane iva rhi rharmeng da ama pris toqor mäniekt dä qosaqi mamär iva rhi qutsasorhane va ama Muräkt.

¹³Ma Jisas kärakni i nguät tamän bät tärhong däkt sävät a qa di qa nämäni aktni ama enevaqi maos. Bä inamäk bä sarhäkt di qaku aung nämäni iaqyäkt ama enevaqi di qat tualat ge ama laiqa na ama vodämes. ¹⁴Inguna sa ut dräm i aurha Engeska qa män nämäni ma Juda aa enevaqi. Dä qaku ma Moses ka qoar iva ama pris ka rhän nämäni iaqyäkt ama enevaqi.

¹⁵Sa qunäga vät a ut masirhat sä iarhongäkt toqoräkt i qosaqi akni ama pris kat dän gäarakni i qa rhoqor ma Melkisedek. ¹⁶Ma Jisas di qaku qa män i ama pris na qa nävät ama muräkt kärangätni i mamär iva aa nanäk ki sa qa mäni ma Livai aa enevaqi. Dap kinak ka män i ama pris na qa nävät ama qrot sa ama iar qarangätni i qaku mamär iva qäbäs na ngät. ¹⁷Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngärhi sameng sävät a qa rhoqortäqyia,

“Ainge di ama pris ma ama soktäm doqor ma Melkisedek.”

¹⁸Aomni di angätni ama muräkt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät di rhäkt di sa qa mu ngät tage inguna qaku angärha anga qrot masirhat dä qosaqi ama mäfmäñini na ngät ¹⁹dap aomni di sa ma Ngämuqa qa mu angätni ama qatnanakt kärangätni i ama mär ngät masirhat bä nävät a ngät di sa ut tet sa glaqot na qa. Inguna ama Muräkt di sa qaku ngä namualat sä guani iva ini ngä rhän i sa mamär nä ini.

²⁰Dä ma Kraish di qaku qa män i ama pris na qa sañis na ama musärhäm. Dap iarhakt kärarhae i mäqi rha män i ama priskäna na rha di sa rha män doqoräkt sañis na ama musärhäm. ²¹Sokt di ma Kraish di sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa iva qa rhän i ama pris na qa na ama musärhäm. Ma Ngämuqa qarakni i qa mualat toqoräkt di qa qoar na qa rhoqortäqyia,

“Ma Engeska diva qaku qä naqutsasorhane na aa snängaqa rhoqoräkt i qa musärhames toqortäqyia,

'Ainge di ama pris ma ama soktäm.' "

²² Rhom dächt di sa äm ngä mualat sä ma Jisas bä qa män i ama ruqa qäarakni i qät sämaengätki na ama iaräs na ngät ama rharesbane qärangätni i ama mär ngät masirhat pät ama mru ngät ma rharesbane angät tpäs. ²³ Ama priskäna qäarahani i sa mäqi rhat tualat di ama rhäqäp na rha inguna qaku mamär vät a rha iva as tat tualat i ama priskäna na rha inguna nävät ama tñäpki. ²⁴ Sokt di ma Jisas kat sangar ama lat kärangätni i ama pris na qa vasägos inguna qat däqäm basägos. ²⁵ Bä nga rhoqoräkt di nävät a nas maräkt di mamär vät a qa iva qa rhumaier iarhakt kärarhae i rhat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa inguna qa di qat däqäm basägos ivakt iva qa nän sävät a rha.

²⁶ Di ama märäm masirhat i sa aut pris ama vit na qa toqoräkt kärakni i mamär vät a qa iva qat tatnärhäm ut. Qa di ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dä qaku qa mualat na anga vuini. Bä ma Ngämuqa qa matmät sä qa nämäni ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong bä qa sek ma Jisas tävit säda ama usäpki arha ron. ²⁷ Qaku ma Jisas kät läk iva qät boda ama vodämes pät ama qunäng moe i narhoer va qät boda ama vodämes bä ba nas maräkt sa aa vuirhong dä nasot dä va qosaqi qat tualat toqoräkt bä ba ama ruvek toqor iarhakt arhani ama priskäna ama vit na rha. Dap kinak ka voda ama vodämes masägos bä ba ama rhodäm moe nasot bä ba ama ruvek moe rhoqoräkt i qa vodäm mes. ²⁸ Ma Ngämuqa aa Muräkt di ngät tuqunän bät ama gamoe qäarahani i qaku arha anga qrot masirhat iva rha rhän i ama priskäna ama vit na rha. Sokt di ama enge na ama musärhäm gärangätni i sa ngä män nasot ama Muräkt di ngät tuqunän bät ama ngärhoemga iva qa rhän i ama pris ama vit na qa qäarakni i sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa bä qa män i sa mamär na qa vasägos.

8

Ma Jisas Di Ama Pris Ama Vit Na Qa Bä Ba Ama Rharesbane Qärangätni I Ama Vit Na Ngät Pa Ama Mru Ngät Ama Rharesbane Angät Tpäs

¹ Näkt ama moräm mäni aurha enge di rhoqortäqyia, ut di sa aut pris ama vit na qa rhoqoräkt bä qa di qat muqun dä iaqäkt aa mämugunäs angärha märmär da ama usäpki arha ron gäarak i ama ansäs ama vit na ngät sagem ga da ama usäpki arha ron. ² Dä iaqäkt aut pris kat tualat pät ama ivärhimem ama qumärqumär imem mamär da ama engätki na qi ama ansäspämgi ama

me qi arha ron gäarakni i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa rhäk pät a qi dap kaku ama ruvek ta rhäk pät a qi.

³ Ama priskäna ama vit na rha moe asägäk asägäk di sa rha muqunän bät a rha ivakt iva rhit boda ama vänbon dä ama vodämes. Bä äkt i qosaqi mamär iva rhak täkt ama pris di aa anga guani ivakt iva qä vodäm ini. ⁴ Ngakt bä qale ma Kraiss mäni ama ivätki di nak ka di vadi va qaku ama pris na qa inguna ama priskäna rha e qäarahani i rhat dräm dit boda ama vänbon barhäm ama Muräkt. ⁵ Rhat tualat i ama priskäna na rha dä arha lat di nak kop ama iauski na ngät sävät iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong da ama usäpki arha ron. Inguna nga rhoqoräkt i sa qorhäs iva ma Moses kä rhäk pät ama ansäspämgi ama me qi dä ma Ngämuqa qa rhodräp ka i qä qoar toqortäqyia, "Mamär iva ngia rhualat nä iarhongäkt moe varhäm ama iauski qäarakni i sa ngua qur a nge rhäm gi da ama damgi at täväs." ⁶ Bä rhäkt di sa ma Kraiss ka rha ama lat i ama pris ama vit na qa qärangätni i ama mär ngät masirhat pät iarhakt arhani ama priskäna ama vit na rha arha lat angät tpäs. Bä qosaqi rhoqoräkt di ama iaräs na ngät ama rharesbane qärangätni i qat tualat parhäm ngät di ama mär ngät masirhat pät ama mru ngät ama rharesbane angät tpäs. Iomäkt dinguna ama iaräs na ngät ama rharesbane di sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät na ama iaräs na ngät ama mumänaris kärangätni i ama mär ngät masirhat pät ama mru ngät ama mumänaris angät tpäs.

⁷ Inguna ngakt bä vadi mai iangärhäkt ama narhoer ngät ama rharesbane* di qaku guani qärqäni i ama vu ini mäni ngät dä sa mai mamär iva qaku urhit läk nani ama unmem na ngät ama rharesbane.

⁸ Sokt di ma Ngämuqa qa lu ama Judaqäna i qaku rha met parhäm ama narhoer ngät ama rharesbane bä qa märhamän doqortäqyia,

"As ngäni lu i ma Engeska qä qoar i ama qäväläm ngät dän gärqomni iva ngua rhualat na ama iaräs na ngät ama rharesbane ge ama enevaqi i ma Israel qi na ama enevaqi i ma Juda

⁹ bä rhangät täkt ama rharesbane diva qaku ngät toqor ama rharesbane qärangätni i sa ngua mualat na ngät ge arhä mamäkkäna vät ama qäväläm gärqomni i sa ngut sangar da arhä rhäkt ivakt iva ngua rhet sä rha nävät ama ngärhäktka ma Isip."

* 8:7 ama narhoer ngät ama rharesbane Rhangät täkt ama rharesbane di sa ma Ngämuqa qa von däm ngät da ama damgi ma Sainai.

Ma Engeska qä goar i, "Qaku ngut lavuqi na rha inguna rha di sa qaku rhat tet parhäm gu rharesbane."

¹⁰ Ma Engeska qä goar i rhangät täkt di ama rharesbane qarängätini iva ngua rhualat na ngät ngu na ama enevaqi i ma Israel nasot iomäkt ama qäväläm.

"Va nguat tu gu muräkt mät arhä snängaqa dä va ngut säm a ngät da arha ron bä aingo diva arhä Ngämuqa na ngo bä rha diva gua ruvek na rha.

¹¹ Dä va qaku rhi nasu ne i akni qä su aa ruaqa ura aktni qi su arha ruaqi i rhi goar toqortäqyia, 'Mamär iva ngiat dräm ma Engeska' inguna va rha moe diva rhat dräm a ngo nämä dä ama moräs na rha masirhat ura ama gaini na rha mamär.

¹² Va ngut lavuqi na rha sa arha lat ama vu ngät bä va rät pät a ngo na arha vuirhong."

¹³ Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qat tamän sävät ama iaräs na ngät ama rharesbane dä qat tualat sa ama narhoer ngät ama rharesbane bä ama mänmäñini na ngät. Dä agini qarqäni i ini ngät dän i ama mänmäñini nä ini dä ama mru ini di sa qorhäs iva ianiäkt diva qäbäs nä ini.

9

Ama Qumärqumär Äs Mamär Ama Ivärhäs Nämäni Ama Ivätki

¹ Dä qäqi ama narhoer ngät ama rharesbane di angät tisu na ama ansäs dä angärha ivärhäs ama qumärqumär äs mamär mäni ama ivätki. ² Iosäkt ama ivärhäs di ama ansäspämgi ama me qi qaraktni i ama ruvek ta rhäk pät a qi. Bä da ama narhoer äm ama qäväläm äm angärha ron buk pä m gi di qale ama lirhäge qaraktni i qat mair da ama tlaqa dä ama laiqa sä ama bretkäna iva sage ma Ngämuqa. Iosäkt ama ivärhäs di rhat tes äs i ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs.

³ Bä säng ama boiqi ama mor qi arha rhäng di ama unbam na äm ama qäväläm qarqomni i rhat tes äm i ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs. ⁴ Bä dä iomäkt ama unbam na äm ama qäväläm angärha ron di qale ama vodämes na ama insens angät laiqa e. Iaqäkt ama laiqa di sa rha ong bät aa qämiringleng moe na ama gol. Dä qosaqi qale ama bokis na ama rharesbane e qaraktni i qosaqi sa rha ong bät aa qämiringleng moe na ama gol bä da aa ron di qale ama kainaqi qaraktni i sa rha mualat na qi na ama gol qarakt i qale ama mana mät ki dä qosaqi e di qale ma Aron aa tlaqa qaraktni i mudu vur vät a qa näkt sävät

ama duliglem na ama rharesbane. ⁵ Bä vät iaqäkt ama bokis aa rhäng di aiomni inät muqun qarqiomni i rhat tes iom i ama serubim bä in givaet di qale ngät daver ama mämugunäs na ama lavuqi.

As pät tom däkt ama qäväläm di qaku mamär vät a ut iva ut tamän masirhat sävät tärhong däkt.

⁶ Bä sa nga qale iarhongäkt toqoräkt dä nasot dä ama prisäkna rhat dräm dat tet sämät ama narhoer äm ama qäväläm bä rhat tualat na arha lat ⁷ sokt di sämät ama unbam na äm ama qäväläm di sokt ama pris ama vit na qa qat tet bä sae näkt qat tet sae masägos da ama quiaqa aa ron. Näkt pa qaku qä nasäs sae dap pa qät ta ama biaska bä iaqäkt ama biaska di qät bodäm ga bä ba nas dä qosaqi bä ba ama ruvek pät arha vuirhong angät tpäs kärqärhongni i sa qaku rhat dräm i ama vuirhong nä irhong.

⁸ Nävät iangärhäkt ama lat di sa ama Qloqaga ama Qumärqumärqa qar qur a ut i ama iska säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs di as kaku rha rhar mät ka vät ama qäväläm doqoräkt i as ama narhuir qi ama ansäspämgi ama me qi di qiat mair. ⁹ Iaqäkt ama ansäspämgi ama me qi di qiat tuqunän sävät tangät täkt ama rhodäm. Bä varhäm iangärhäkt ama lat di rhit bon da ama vänbon dä ama vodämes kärängätini i qaku mamär iva ngä namualat sa ama ruqa qaraktni i qat dräm gä nansäs sage ma Ngämuqa iva qat dräm i isiska vät a qa nämät ama rhäksärhäm bät ama vuirhong angät tpäs. ¹⁰ Dap kinak iangärhäkt ama vänbon dä ama vodämes di sokt ngät sävät ama tmäs dä ama rigi bä qosaqi sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor ama lat kärängätini i rhit tor ama qarhong bä ama muräkt bä ba ama släqyige bä iangärhäkt diva qale ngät bä dängdäng bät ama qäväläm qarqomni iva ama iaräs na qa ama iska qa rhän.

Ama Rhäqästäm Nävät Ma Krai Aa Biaska

¹¹ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Krai ka män i ama pris ama vit na qa na qa bä ba ama mäirrhong qarqärhongni i sa irhong ngä män dä qa met pa ama ansäspämgi ama me qi qaraktni i ama vit na qi dä sa mamär na qi masirhat daver ama narhuir qi ama ansäspämgi ama me qi. Rhakt täkt ama ansäspämgi ama me qi di qaku ama ruvek ta rhäk pät a qi bä qosaqi qaku ma Ngämuqa qa säm a qi i qi nämäni aa sämsäm nämäni ama ivätki. ¹² Dä qa mon gop masägos bä ba ama rhodäm moe nasot säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs bä qaku qa met sae sa anga memeqäna ura anga bulmakaqäna angä rhoes angät biaska dap kinak ka mon nävät aa biaska maräkt. Bä

nävät iangärhäkt ama lat dä sa qa rhäqäs täm ut bä aa rhäqästäm diva qale ngät ma ama soktäm.

¹³ Inguna ngakt bä rhit prit na ama memeqäna dä ama bulmakaqäna ama gamoe angät biaska dä na ama ligätki nasot ama bulmakao ama rhoem ga vät iarhakt ama ruvek kärarhani i qaku ama qumärqumär ta ivakt iva ngärhi qumär ta bä va ama qumärqumär arhä slägyigleng ¹⁴ di nak pa ma Krai aa biaska qa qumär aut snängaqa masirhat mamär. Bä va ut dräm i sa isiska vät a ut nämät ama rhäksärhäm bät ama lat kärangätni i ama mäfmänini na ngät angät tpäs. Dä va mamär vät a ut iva ut tualat bä bä ma Ngämuqa ama ngät däqäm ga. Ma Krai kärakni i sa qaku anga qävuiini vät a qa di qa vodäm mes nävät ama Qloqaqa ama sok täm ga sage ma Ngämuqa.

¹⁵ Dä soknga qa di ama ruqa qärakni i qa e mängurap ma Ngämuqa dä ama ruvek. Bä qat tualat parhäm ama iaräs na ngät ama rharesbane ivakt iva iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta va rhi rha iarhongäkt kärqärhong i ama sok täm irhong gärqärhong i sa qa mumänaris iva qä von da rhäm irhong. Iangärhäkt ama lat dinguna akni sa qa näp bä rhoqoräkt di sa qa rhäksasot a rha nämät ama vuirhong angät täksärhäm gärqärhongni i sa rha mualat nä irhong da ama narhoer ngät ama rharesbane angät käväläm angärha ron. ¹⁶ Nga rhoqoräkt i qale ama abuqit nage ama ruqa qärakni iva qä näp kärqitni i it ngät tamän iva sävetka qä rha aa qärhong nasot aa tñäpki di mamär iva ut dräm i ngätki i sa iaqäkt ama ruqa qa näp dä nasot dä va irhäkt ama abuqit it ngät tualat. ¹⁷ Inguna irhäkt ama abuqit di it ngät tualat sokt toqoräkt i iaqäkt kärak i sa qa säm bä bit di sa qa näp dap kaku it ngä namualat toqoräkt i as kat däqäm.

¹⁸ Bä nga rhoqoräkt dä qäqi ama narhoer ngät ama rharesbane di sa ma Ngämuqa qa nasäng na ngät di qoki mamär iva qrir na ama biaska. ¹⁹ Inguna nga rhoqoräkt i ama muräkt asägängät asägängät moe di sa ma Moses ka märhamän bät a ngät särha ama ruvek moe dä qa rha ama bulmakaqäna ama rhoes dä ama memeqäna angät biaska ngä na ama rigi dä ama qurät ngät ama sipsipkäna angät käseng näkt sävät ama ngämungäm angät ngärhäktka ama hisop bä qa vritne vät ama ilotka na ama abuk dä qosaqi qa vritne vät ama ruvek moe. ²⁰ Bä ma Moses kä qoar toqortäqyia, “Rhak täkt di ama biaska na ama rharesbane qärangätni i sa ma Ngämuqa qa rhäkne iva bä ba ngän.” ²¹ Bä qosaqi rhoqoräkt dä ma Moses ka vrit na ama biaska vät ama ansäpämgi ama me qi dä vät iarhongäkt moe qärqärhong i rhat tualat na ama lat na ama ansäs sage ma Ngämuqa nä irhong. ²² Bä ngätki i varhäm

ama Muräkt di qorhäs iva iarhongäkt moe diva ama qumärqumär irhong nävät ama biaska dap ngakt bä qaku qrir na anga biaska dä va sirhäkt kaku anga qyiradeng ngä rhän sävät ama vuirhong.

²³ Bä äkt i mamär iva nävät ama vodämes diva rhi qumär iarhongäkt kärqärhong i ama iauski nä irhong de vät ivät kärqärhong i irhong doqor iarhongäkt tävuk da ama usäpki arha ron dap iarhongäkt maräkt da ama usäpki arha ron di mamär iva irhong ngä rhän i ama qumärqumär irhong nävät ama vodämes kärangätni i ama mär ngät masirhat pät ama vodämes angät tpäs kärangätni i rhit bodäm ngät iva varhäm ama Muräkt. ²⁴ Inguna ma Krai di qaku qa met säva ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs kärqosni i sa ama ruvek ta mualat na äs kärqos i nak kop ama iauski na äs sävät ama engätkinirhong dap kinak ka met säda ama usäpki arha ron maräkt divakt iva rhäkt di qat mair vä ma Ngämuqa aa qäranas iva bä ba ut.

²⁵ Bä qosaqi qaku qa met sae ivakt iva vät ama qäväläm nasot a ne dä va qät bodäm mes toqor ama pris ama vit na qa bä ba ama Judaqäna qärakni i qat dräm gat tet säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs pät ama qoeo asägäk asägäk moe na ama biaska qärakni i qaku aa biaska maräkt. ²⁶ Inguna ngakt bä vadi mai rhoqoräkt dä mamär iva vät ama qäväläm nasot a ne dä sa va qat don säda ama märänga aa ron mänasäng naimäk äkt i ama rharimni sa ama ivätki bä qia män bä sarhäkt. Dap kinak sa qa män bät ama dängdängini na ngät ama rhodäm gop masägos bä ba ama rhodäm moe nasot ivakt iva qä rhäksot na ama vuirhong nävät iomäkt i sa qa maräkt ka vodäm mes.

²⁷ Dä sa ma Ngämuqa qa muräkt iva ama ruvek asägäk asägäk diva sävetka qä näp sokt masägos näkt nasot dä va ama matnävämmne ngä rhän bät a qa. ²⁸ Bä äkt i ma Krai ka vodäm mes masägos ivakt iva qä rha ama rhäqap na rha ama ruvek arha vuirhong nae. Bä va qa rhän bät aa unmem na äs aa mämmänäs di qaku ivakt iva qä rhäksot na ama vuirhong dap kinak pa qa rhumaiar iarhakt kärarhae i sa qale rha nani a qa i nani a rha masirhat iva rhi lu qa.

10

Ma Krai Aa Vodämes Kärangätni I Sa Qa Von Däm Ngät Masägos

¹ Ama Muräkt di nak kaku ama mär qi ama iauski sävät ama mär irhong ama engätkinirhong gärqärhongni iva irhong ngät dän bä äkt i qaku mamär vät a ngät iva ngät tualat sä iarhakt kärarhae i rhat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa bä va rha

rhän i sa mamär na rha nävät ama vodämes kärangätni i rhat dräm dit bon däm ngät pät ama qoeo moe nasot a ne. ² Ngakt bä vadi mai iangärhäkt ama vodämes di mamär vät a ngät iva ngät tualat toqoräkt di vadi mai as kaku rhit bon da ama vodämes inguna ama ruvek kärarhani i rhi nänsäs sage ma Ngämuqa di vadi mai sa ama qumärqumär ta dä soknga va qaku rhat tu arhä snäng i as tat tualat na anga vuirhong. ³ Dap kinak iangärhäkt ama vodämes di ngärhit puk pät ama ruvek sävät ama vuirhong bät ama qoeo moe nasot a ne ⁴ inguna ama bulmakaqäna ama gamoe dä ama memeqäna angät biaska di qaku mamär iva qä nata ama ruvek arha vuirhong nae.

⁵ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa qorhäs iva ma Krais ka rhän sämäni ama ivätki dä qa goar toqortäqyia,

“Ainge di sa qaku nani a nge na anga vodämes dä anga vänbon
sokt di sa ngia rhäkmu na ama släqyige
bä ba ngo.

⁶ Dä qaku märmar gem nge
nävät ama vänbon gärangätni i sa rhit
päs ngät dä ama vänbon bät ama
vuirhong angät tpäs.

⁷ Dä nasot dä ngua goar i, ‘As ngi nari ngo
gu Ngämuqa, sa ngua män ivakt iva
nguat tualat na ama lat parhäm gi
snängaqa
qärangätni i ngät parhäm ama enge
qärangätni i sa rha säm a ngät sävät a
ngo va ama ilotka na ama abuk.’ ”

⁸ Narhoer dä qa goar toqortäqyia, “Ainge di
qaku nani a nge na anga vänbon ura anga
vodämes ura anga vänbon gärangätni i sa rhit
päs ngät ura anga vänbon bät ama vuirhong
angät tpäs.” Iarhongäkt di rhit bon däm
irhong barhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage
ma Moses. ⁹ Dä nasot dä qa goar i, “As ngi
nari, sa ngua män ivakt iva nguat tualat na
ama lat parhäm gi snängaqa.” Ma Jisas kät ta
ama narhoeräm nae ivakt iva qa rhu ama
unbam na äm mät ama narhoeräm angät
släqyäs. ¹⁰ Ma Jisas ma Krais ka arñis na
ut bä bä ma Ngämuqa rhoqoräkt i qa met
parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa bä qa voda
aa släqyige masägos bä ba ama rhodäm moe
nasot.

¹¹ Ama priskäna bä ba ama Judaqäna
moe asägäk asägäk di sävetka qat mair sa
aa lat pät ama qunäng moe. Bä vät ama
qäväläm nasot a ne di qät bon da ama
vodämes kärangätni i ama sägängät kärangät
i qaku mamär vät a ngät iva ngärhit ta ama
vuirhong nae. ¹² Sokt di nga rhoqoräkt i ma
Krais ka von da ama sägängät ama vodämes
pät ama vuirhong angät tpäs kärangätni i bä
ba ama rhodäm moe nasot dä qa muqun dä

ma Ngämuqa aa märmar ¹³ Bä inamäk nävät
iomäkt ama qäväläm dä sa qale qa e bä va
rhoqoräkt bä dängdäng iva ma Ngämuqa qa
rhualat sa aa ikkäna bä va rha rhän i ama
laiqa na rha nanokt aa qäriglem. ¹⁴ Nävät
iangärhäkt ama sägängät ama vodämes di sa
ma Krais ka mualat sa ama ruvek bä rha
män i sa mamär na rha ma ama soktäm
iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qä rharñis
na rha iva rha rhän i ama ruvek kärarhani i
nani a qa na rha rhoqoräkt.

¹⁵ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa
qosaqi qat tamän särhäm ut sävät
iarhongäkt i as narhoer di qä goar
toqortäqyia,

¹⁶ “Ma Engeska qä goar i, ‘Rhangät täkt di
ama rharesbane qärangätni iva ngua
rhualat na ngät ngu na rha
nasot iomäkt ama qäväläm.

Va ngua rhu gu muräkt da arha ron
dä va ngu säm a ngät mät arhä
snängaqa.’ ”

¹⁷ dap saqi as ka goar i,

“Va rät pät a ngo mas na arha vuirhong dä
qosaqi arha lat ama vu ngät.”

¹⁸ Nga rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa qyi-
radeng nä sävetka aa vuirhong dä aa lat ama
vu ngät dä va iaqäkt ama ruqa diva qaku
qä natboda ama vodämes pät ama vuirhong
angät tpäs.

*Mamär Iva Ut Nanakt Maengätki Nä Ma
Ngämuqa*

¹⁹ Gua ruavek, dä soknga nävät ma Jisas
aa biaska di mamär vät a ut iva ama
qraräktä na ut i ut tet säva ama vit na äs ama
qumärqumär äs mamär ama ivärhäs ²⁰ näva
ama iaräs na qa dä ama ngät däqäm ga ama
iska qärakni i sa ma Jisas ka rhar mät ka
nanokt ut bä särhage na ama boiqi ama mor
qi na aa släqyige.

²¹ Bä aiut di aurha moräs na qa ama pris
daver ma Ngämuqa aa ruvek. ²² Bä äkt i
mamär iva ut tet sa glaqot nä ma Ngämuqa
sa ama engätki na qa ama snängaqa dä sa
ama qatnanakt ama qrot ngät mamär. Bä
qosaqi va ut tet i sa ma Jisas ka vritne vät
aut snängaqa bä isiska vät a ut nämät ama
qänäskänes iva urhi rha ama rhäksärhäm
dä aut släqyiglemleng di qa rhor vät iglemleng
na ama rigi ama qumärqumär qi. ²³ Mamär
iva ut sangar ma ama qrot na ama sameng
bät aut katnanakt sävät ama märirhong iva
irhong ngä rhän dap pa qale aurha anga
snängaiom anga udiom inguna iaqäkt kärak
i sa qa mumänaris pät a ut sävät irhong
di sa mamär vät a ut iva ut nanakt na
qa maengätki sä iarhongäkt moekt. ²⁴ Dä
mamär iva ut tu ut snäng iva ut täranus

na ne rhoqor māniekt bā va aurha snāng bāt arhani dā va ut tualat na ama mār ngāt ama lat. ²⁵ Bā qale ngānit kyiradeng nā iomākt iva vāspāstāme na ngān doqor arhani qārarhani i qaku rhat drām dat tualat toqorākt. Dap kinak mamār iva urhit sāmaqrot na ne masirhat bā masirhat mamār inguna sa ut drām i ama qunāga qārakni iva ma Krais ka rhān di sa qa e glaqot.

²⁶ Inguna ngakt bā as ut drām ut tualat na ama vuirhong bā sa ut drām i ut tualat na ama vuirhong nasot ama qāvälām gārqomni i sa ut ta ama mādrām sāvāt ama engātki di qoki as kaku qale anga vodāmes pāt ama vuirhong angāt tpās. ²⁷ Dap kinak mamār iva urhit len ma Ngāmuqa aa matnāvāme dā qosaqi va urhit len ama mor ās ama mudābās kārqosni i ās angāt kārnaqi ama mor qi masirhat iosākt ama mudābās kārqos iva ās ngārhi vās aa ikkāna. ²⁸ Aung gārakni i sa qa qyiradeng nā ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses di rhat drām di veng ga dap kaku anga lavuqi sāvāt a qa rhoqorākt i ama udiom ura ama dāvauing na rha ama ruvek ti sameng irhām ga. ²⁹ Ngakt bā aung di qaku qa qutdrir sage ma Ngāmuqa aa emga qārakni i nāvāt a qa di sa ma Ngāmuqa qa arñis nā iaqākt ama ruqa bā ba nas dā iaqākt di qaku qāt kutdrir sāvāt ama biaska na ama rhaesbane nākt ka mārhamān mava na ama Qloqaqa na ama nāmsāvātki dā ngu lu va ma Ngāmuqa qā sangām na qa rhoqor māniekt? ³⁰ Sa nguna ut drām iaqākt kārak i sa qa qoar toqortāqyia, “Aingo sa ama muvātki. Bā va aingo ngua rhuvāt.” Dā qosaqi qā qoar i, “Ma Engeska va qa rhatnāvāme na aa ruvek.” ³¹ Mamār iva ngit len masirhat kre va akni nāvāt a ngān di ak na qa ama ruqa rhoqorākt dā va arpus na qa sāmāt ma Ngāmuqa ama ngātdāqām ga aa rhākt.

³² Mamār iva vuk pāt a ngān sāvāt ama qunāng mudu i nga rhoqorākt i sa qunāga vāt a ngān sa ama engātki nākt nasot dā qale ngān da ama mārān ama mor ngāt angārha ron ³³ bā sai dā arhani rhat tamān mava na ngān dā rhi slava na ngān da ama ruvek arhā saqong bā sai dā ngānit ta ama mārānga inguna nāvāt iomākt i ngānāt mair ge arhani ama ruvek kārarhani i sa qale rha da ama mārānga aa ron doqor ngān. ³⁴ Aingān di angān lavuqi di sāvāt iarhakt kārarhae i qale rha va ama tpāskiarharhāng nākt ngānāt drām gale ngān sa ama bulap dap ngānit kyiradeng i nāma dā ama ruvek tit ta angān gārhong inguna sa ngānāt drām i ngān marākt di angān gārhong gārqarhongni i ama mār irhong masirhat tārhong bono dā va qali lirhong basāgos.

³⁵ Dā soknga qale ngān narhon na angān gatnanakt ama qrot ngāt kārangātni iva

ama rhitsek ama mor ngāt ngā rhān sagem ngān nāvāt a ngāt. ³⁶ Inguna mamār iva qale ngān mauuu ma ama qrot ivakt iva nga rhoqorākt i sa ngān mualat parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa dā va ngāni rha iarhongākt kārqarhong i sa ma Ngāmuqa qa mumānaris nā irhong bā ba ngān. ³⁷ Inguna ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqyia,

“As pāt ama qāvälām ama qot ām dā va iaqākt kārak i qat dān diva qa rhān nākt pa qaku qā natilāng.

³⁸ Sokt di iaqākt kārak i sa qa mār i ama rātkta na qa dā gu saqong nāvāt aa qatnanakt diva qale qa da ama iar ama sok tām ngāt angārha ron dap ngakt bā va bok da aa qatnanakt nāvāt a ngo dā va qaku mārmar gem ngo nāvāt a qa.”

³⁹ Sokt di ut di qaku ut nāvāt iarhakt kārarhae i māmae vāt a rha sa ama qatnanakt bā ākt iva ma Ngāmuqa qā slava na rha mas. Dap kinak aiut di ut nāvāt kārarhani i sa rhat nanakt bā ākt iva qale lut mamār da ama iar angārha ron.

11

Nāvāt Ama Qatnanakt

¹ Ama qatnanakt di iomākt i sa ut drām maengātki iva iarhongākt kārqarhong i sa ut nanakt iva ma Ngāmuqa qā von ut tam irhong diva qoki irhong ngā rhān. Bā qosaqi ngāt di rhom dākt i sa ut drām iva as iarhongākt ngā rhān i nāma dā sa qaku aung ga lu irhong. ² Bā aurha ikkāna mudu di sa mārmar ge ma Ngāmuqa nāvāt a rha nāvāt a ngāt.

³ Nāvāt ama qatnanakt di sa qunāga vāt a ut i sa ma Ngāmuqa qa sām ama ivātki qi na ama leqās dā ama usāpki na aa enge bā ākt i agirhong gārqarhongni i ut lu irhong di qaku qa mualat nā irhong na arhongni qārqarhongni i mamār vāt aung iva qā lu irhong.

⁴ Nāvāt ma Abel aa qatnanakt dā sa qa von da ama vodāmes sage ma Ngāmuqa qārangātni i sa mār gem ma Ngāmuqa nāvāt a ngāt masirhat pāt ma Kein aa vodāmes angāt tpās. Ma Ngāmuqa qa sek sā ma Abel i ama rātkta na qa dā ma Ngāmuqa aa saqong nāvāt iomākt i sa qa rha ma Abel aa vānbon. Nāma dā ākt bā ma Abel qa nāp sokt di as kat tamān inguna nāvāt aa qatnanakt.

⁵ Nāvāt ma Enok aa qatnanakt dā sa ma Ngāmuqa qa rha qa rhāvit ivakt iva qaku qā nañāp bā qaku mamār iva aung gā namān bāt a qa inguna sa ma Ngāmuqa qa rha qa. Nākt toqorākt i as kaku ma Ngāmuqa qa rha ma Enok dā qa sek sā qa i mārmar gem

ga nävät a qa. ⁶ Bâ qaku mamär vät ma Ngämuqa iva märmar gem ga nävät iaqäkt kârak i qaku aa anga qatnanakt inguna aung gârakni i nani a qa iva qat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa di vadi va mamär iva qat nanakt i ma Ngämuqa di qa e bâ qosaqi va qat nanakt i ma Ngämuqa diva qät bon da ama rhitsek bâ bâ iarhakt kârarhae i rhi siqut iva rhi räm a qa.

⁷ Bâ ma Ngämuqa qa rhon sävät ma Noa sävät arhongni qärqârhongni iva irhong ngâ rhân gârqârhong i as kaku qa lu irhong. Bâ äkt i qa nanakt nä ma Ngämuqa dâ sa qale qa sa ama qutdrir sagem ga bâ ma Noa qa rhäk pät ama mlauski ama mor qi ivakt iva qa rhumaiar na aa qârhae. Nävät tom dâkt dâ ma Ngämuqa qa matnävämne na ama ruvek nämäni ama ivätki bâ ma Noa qa män i ama räktka na qa dâ ma Ngämuqa aa saqong. Ama ruqa di qat dän i ama räktka na qa di nävät ama qatnanakt.

⁸ Ma Abraham ga mualat parhäm ma Ngämuqa aa rhodrâp bâ ba qa bâ nävät aa qatnanakt toqoräkt i ma Ngämuqa qa mes ka iva qa rhet na äkt i qale qa e dâ qa met säva ama ivârhäs kârqosni iva qâ rhal äs bâ ba nas. Qa met dap kaku qät dräm äkt i sa qat tet iva sae. ⁹ Nävät aa qatnanakt dâ sa qa met ivakt iva qale qa vâ iaqyâkt ama ivätki na ama mumänaris i ama nañiska na qa e. Dâ qat tas pa ama vät kârangätni i ngät toqor ama mämairväm ama me ngät kâ nâ na Aisak dâ ma Jekop. In moe in nä ma Abraham di sa rha moe rha rha ama sägângät ama mumänaris. ¹⁰ Sa qa mualat toqoräkt dinguna qale qa nani aomni ama värhäm ama mor äm gârqomni i äm angârha ribit di ama qrot it kârqom i sa ma Ngämuqa qa rhäk pät a äm.

¹¹ Nävät ma Sara at katnanakt dâ sa qia rha ama qrot iva qi sa i nämä dâ sa qia met e na at koeo inguna sa qiat nanakt nä iaqäkt kârakni i sa qa mumänaris iva qa rhuulat parhäm aa mumänaris ba qi. ¹² Dâ soknga näva akni ama ruqa qârakni i sa ngäkt kre qorhäs iva qâ ñâp dâ sa ama rhäqâp na rha ama rhoes ta män gârarhani i arhâ rhodäm di ngät toqor ama rhodäm sa ama qaeng mät ama leqäs bâ qosaqi ngät toqor ama qunirhong bät ama qoan gârqârhongni i qaku mamär vät aung iva qâ narhodäm nä irhong.

¹³ Rhârha rhäkt ama ruvek moekt di sa rha ñâp sa arhâ qatnanakt dap kaku rha rha iarhongäkt kârqârhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris nä irhong iva irhong ngâ rhân. Sokt di sa rha lu iarhongäkt dâ märmar gem da nävät irhong na gläius näkt tat dräm i rha di ama tmânda dâ ama nañista na rha mäni ama ivätki. ¹⁴ Ama ruvek kârarhani i rhat tamän doqoräkt di rhi sameng mamär i rhit ñäm nani aosni ama ivârhäs iva bâ ba nas.

¹⁵ Vadi mai rhat tu arhâ snäng sävät iosäkt ama ivârhäs kârqosni i sa rha met daqule läs dâ mai mamär iva evär däm da bâ sae.

¹⁶ Dap ta di nak nani a rha na ama ivätki qârakni i ama mär qi masirhat pät iaqyâkt ama ivätki at täväs aktini qârakni i qali qi da ama usâpki arha ron. Dâ soknga ma Ngämuqa di qaku aqlus pät a qa iva rhat tes ka i arhâ Ngämuqa na qa inguna sa qa rhäkmu na ama värhäm bâ ba rha.

¹⁷ Bâ nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa siqut nä ma Abraham dâ ma Abraham ga vodâ ma Aisak sagem ga nävät aa qatnanakt. Bâ ma Abraham gârakni i sa qa rha ama mumänaris di sa qâ nasäng iva qâ voda aa sägäk aa emga sage ma Ngämuqa iva ama vodämes na qa. ¹⁸ Ma Aisak di iaqäkt kârak i sa ma Ngämuqa qa märhamän sävät a qa rhoqortäqyia, "Iarhakt kârarhae iva arhani ama ruvek ti qoar i ainge ma Abraham ngia es na rha diva rhat dän nämäni ma Aisak aa enevaqi." ¹⁹ Ma Abraham gat tu aa snäng i qâqi mamär vät ma Ngämuqa iva qa rhâranas nä ma Aisak nämät ama tñâpki bâ rhoqoräkt dâ mamär iva rhi qoar i ma Abraham di nak sa qa rha ma Aisak nämät ama tñâpki.

²⁰ Nävät ma Aisak aa qatnanakt dâ qat nanakt iva ma Ngämuqa qâ von ma Jekop dâ ma Iso rha ama modämne. ²¹ Nga rhoqoräkt i sa qorhäs iva ma Jekop kâ ñâp di nävät aa qatnanakt dâ qa an da aa uväs daver aa tlaga aa uväske i qâ nânsäs bâ qa modämne nä ma Josep aa imiom ak dâ ak. ²² Da aa iar angät tpäs di nävät aa qatnanakt dâ ma Josep ka märhamän sävät ama qäväläm gârqomni iva ama Israelqäna rha rhet nae ma Isip bâ qa rhodrâp ta sävät aa slâp.

²³ Bâ nga rhoqoräkt i ma Moses aa nanäk kia sa qa dâ nävät ain gatnanakt di aa mamäqiom in ngaip ka vät ama dävagukt ama eqoan inguna sa rha lu i iaqäkt ama qokokka di ama märqa na qa mamär dap kaku rhit len ama vitnaqa aa rhäkne. ²⁴ Bâ nga rhoqoräkt i sa mor ma Moses dâ nävät aa qatnanakt di qa mer tat tes ka i ma Farao aa imgi at toemga na qa. ²⁵ Qa lu i ama märäm gem ga iva rhi sangäm na qa qâ nä ma Ngämuqa aa ruvek dap kaku ama märäm doqoräkt iva qät ta ama märmärgem da ama vuirhong angârha ron gârangätni i ngârhit lir täktäksot na ngät. ²⁶ Ma Moses kat tu aa snäng i ma Krais aa qluqi di qi di ama mämägän ama mor ngät masirhat ba qa vät ma Isip at mämägän angät tpäs inguna sa qale qa nani ama rhitsek iva sa ngâ rhân nasot.

²⁷ Bâ nävät aa qatnanakt dâ qa met nae ma Isip dap kaku qät len ama vitnaqa aa uraqi inguna qale ma Moses i qa rhoqor akni qârakni i sa qa lu iaqäkt kârak i qaku mamär vät aung iva qâ lu qa. ²⁸ Näkt nävät aa qatnanakt dâ ma Moses ka nasäng nä

iomäkt iva as nasot diva rhat tes äm i ma Pasova bä qa mu ama biaska ivakt iva ma ensel qaräknä iva qä veng ama narhoer ta ama rhoes ama gamoe nävät ama Isipkäna diva qaku qä narhäk pät ama Israelqäna.

²⁹ Bä nävät arhä qatnanakt dä ama Israelqäna rha mängäläkt särhage na ama namuqa ma Qurätka i ngäkt kre rhat tet pät ama qräk däm gi ama ivätki sokt di nga rhoqoräkt i ama Isipkäna rha siqut iva rha rhuulat toqoräkt dä sa rha näp.

³⁰ Bä nävät ama Israelqäna arhä qatnanakt dä arpus na ama värhäm ama mor äm ma Jeriko angät surige bä samäk nasot iomäkt i sa rhi nging däm ige vät ama ngärhäqyet da udiom ama qunäng.

³¹ Bä ama qavat ki ama evopki ma Rahap di nävät at katnanakt dä qaku qäbäs na qi qi nä iarhakt kärarhae i qaku rha met parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap ka sangäm na rha inguna sa qia ar sa ama qasesta na ama märmärgem.

³² Dä ngu lu va nguat tamän masirhat sae sävät ama qatnanakt toqor mäniect? Nguä snanbät toqoräkt dinguna qaku anga qäväläm ama mor äm ba ngo ivakt iva nguat tamän sävät ma Gideon dä ma Barak dä ma Samson dä ma Jepta bä sävät ma Devit dä ma Samuel näkt ama vämginarha. ³³ Iarhakt ama ruvek di nävät arhä qatnanakt dä rha män näva ama muräktpäm angät tpäs dä rha mualat na ama räkt ngät ama lat dä rha rha ama mumänaris dä rha väs mät ama laiongäna angärha väm ³⁴ dä qosaqi rha veng ama mudäbäs kärqosni i äs angät kärmaqi ama mor qi masirhat dä rha ang masirhat nämät arha ikkäna arha ulaqi arha sen dä ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot toqoräkt i qaku arha anga qrot masirhat dä rha di ama grotta na rha mamär da ama ulaqi arha ron dä rha män näva ama nafis ta ama ulaqimärharhärhäkt arhä väs bä iarhakt ta ang masirhat.

³⁵ Ama evop di sa rha rhäqäs ta arhä näpta nämät ama tñäpki. Bä qosaqi iarhakt ti na ama vämginarha di sa ama ruvek ta slava na arhä släyqigleng dap kaku arha qlak na nas iva rha rhuiska vät a rha divakt iva mamär iva rha rhäranas bä va rhat däqäm da ama iar qarängätni i ama mär ngät masirhat angärha ron mugas nasot. ³⁶ Bä arhani nävät a rha di sa ama ruvek ta muma rha bä rha märänäs ta dä arhani nävät a rha di qäqi ama ruvek ta qop pät a rha na ama sengäna dä rha rhon na rha säva ama tpäskiarharhäng. ³⁷ Dap kosaqi arhani di ama ruvek ta rhumät na rha na ama dui dä rha rhodäkt mäni rha ma ama qäväläm ama unbam dä rha veng da na ama ulaqi arha sen. Sa rhat tet tage rhage i rha mon mät ama sipsipkäna dä ama memeqäna angät ngädäng bä rha di ama tläkta na rha

mamär bä qale rha da ama märän maos maos masirhat angärha ron näkt ama ruvek ti slava na rha. ³⁸ Iarhakt ama ruvek di ama mär ta masirhat pät arhani ama ruvek nämäni ama ivätki arhä väs. Bä sa mungsäs sa rha rhage rhage vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs bä säda ama dam bä sämät ama uqup dä sämät ama qek pät ama ivätki.

³⁹ Bä näma dä sa ma Ngämuqa qa sek sä rhärha rhäkt moekt inguna nävät arhä qatnanakt sokt di qaku rha rha agirhong gärgärhongni i sa qa mumänaris iva irhong ngä rhän nasot. ⁴⁰ Qaku rha rha iarhongäkt inguna sa ma Ngämuqa qa muräkt na ani qarqäni i ama mär ini masirhat bä ba ut i qa muräkt iva iarhakt kärarhae i qale rha sañis na ut diva rha rhän i sa mamär na rha sokt pät ama qäväläm doqoräkt i qali lut ut na rha.

12

Ma Jisas Di Aut Katnanakt Angät Tarebäm Na Qa Bä Iaqäkt Kärak I Qat Tuirhir Täm Ngät Bä Va Sa Mamär Na Ngät

¹ Dä soknga da aurha iar angärha ron gärgängätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät pa aut kamäs di mamär iva qali lut ma ama qrot i ngäkt kre i urhi ngang da ama ngagi arha ron bä mamär iva ut tu agirhong gärgärhongni i irhong ngät tusar na aurha tmerhäs tage ngä na ama vuirhong moe. Mamär iva ut tualat toqoräkt inguna ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek toqor iarhakt kärarhae i sa arhä qatnanakt di sa rha ing däm ut bä rhat lu ut. ² Dap pa sokt kale aut saqong mäni ma Jisas kärakni i aut katnanakt angät tarebäm na qa bä qosaqi iaqäkt kärak i qat tuirhir täm ngät bä va sa mamär na ngät. Iaqäkt di sa qa mon säda ama märänga aa ron mäni ama sämänanamuqa i qät kyiradeng na ama qluqi dap kat tu aa snäng sävät ama märmärgem gärgängätni iva ngä rhän nasot kärängät i sa ma Ngämuqa qa mu ngät pa aa qamäs. Bä rhäkt di sa qat muqun dä ma Ngämuqa aa mämugunäs angärha märmär.

Qale Arusus Pät A Ngän

³ Ngän du angän snäng sävät ma Jisas kärakni i sa qale qa da ama märänga ama mor qa aa ron nage ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong divakt iva qale arusus pät a ngän ura aeqokt ngän. ⁴ Da angäna ulaqi arha ron särhäm mes nämät ama vuirhong di qoki as kaku ngänät mair ma ama qrot särha ama vu ngät ama lat bä dängdäng i qrir na angän biaska. ⁵ Nga sa rät pät a ngän na ama sämaqrot nage ma Ngämuqa va aa enge qarängätni i rhoqor qre i aa es na ngän i qat tamän särhäm ngän na ngät? Qat tamän doqortäqyia,

"Ngua emga, qale ngi natmu gi snäng i ma Engeska aa muräktäm ba nge di ama mäñmäñini na ngät

bä qosaqi qale arusus pät a nge rhoqoräkt i qär qur a nge sävät gia lat ama vu ngät.

⁶ Inguna ma Engeska qat dräm gat turäkt tä iaqäkt karak i aa snäng bät a qa

dä qä sangäm na ama rhoes moe asägäk asägäk kárahani i qä rhar sä rha sagem mes."

⁷ Mamär iva qale ngän mamär ma ama qrot dä ma Ngämuqa aa Muräktäm angärha ron. Qa di qat tualat sä ngän i aa es na ngän. Inguna ngu lu agi ama ngärhoemga qarakni i qaku aa mamäk kat dräm gat turäkt täm ga? ⁸ Ngakt bä qaku ma Ngämuqa qat turäkt täm ngän doqor qa i qat dräm gat tualat toqoräkt bä ba aa es moe di sa ama nädarhängda na ngän dap kaku aa es na ngän maengätki. ⁹ Aomni sae di aut mamäkkäna qárahani i rha nämäni ama ivätki qárahae i sa rhat turäkt täm ut bä urhit kutdirir sagem da. Nga qaku ama märäm masirhat toqoräkt iva qali lut mamär vä ama Ngätmamäk na ama qloqaqa aa rem bä ut däqäm?

¹⁰ Inguna rha di sa rha muräkt täm ut sokt pät ama qot äm ama qäväläm barhäm ama lat kárangätni i ama märäm gem da sokt di ma Ngämuqa qat turäkt täm ut iva ama märäm bä ba ut ivakt iva u rhän i ama qumärqumärta na ut toqor qa. ¹¹ Rhäkt di vät ama qäväläm moe di sa ma Ngämuqa qat turäkt täm ut dä urhi nari i aruan dap kaku mär gem ut. Sokt di as nasot dä va iangärhäkt ama lat diva ngärhi sa ama gavam na ama räkt ngät ama lat kárangätni i ngät dän sa ama bulap pät iarhakt kárahae arha iar qárahae i sa ma Ngämuqa qa su rha rhoqoräkt.

¹² Dä soknga mamär iva ngänit sek angän däkt kárangätni i sa arpus na ngät támene dä va ngänit sämaqrot na angän guum gárangätni i qaku angärha anga qrot masirhat. ¹³ Dä va ngäni slaräkt na ama is nanokt angäna qar divakt iva agirhong gárqárhongni i ama väva rhäm irhong diva qaku irhong ngä namän i mava nä irhong mas dap kinak pa märäs pät irhong.

¹⁴ Mamär iva ngän dualat ma ama qrot nani ama bulap mänguräp mä ngän ngän na ama ruvek moe bä qosaqi va ngän dualat nani ama iar ama qumärqumär ngät kárangätni i ngakt bä va qaku qale aa iar toqoräkt dä va qaku sävetka qä nalu ma Engeska. ¹⁵ Ngänit lu mamär i varis aung nävät a ngän di qaku mamär vät a qa iva qä narha ma Ngämuqa aa nämsävätki. Bä qosaqi va ngänit lu i vadi va qale vuk sa "anga snagut na anga snängaqa anga vu qa" mänguräp mä ngän bä qat dän sa anga märänga dä nävät

a qa di ama rhäqäp na rha ama ruvek diva mava na rha. ¹⁶ Mamär iva qale aung gä namualat na anga lat na ama qavatka ura qat tualat na anga lat kárangätni i nävät a ngät di qaku anga qutdirir sage ma Ngämuqa rhoqor ma Iso qarakni i qa voda aa vānbon nani ama tmäs maqälak i iangärhäkt ama vānbon gárangätni i mai va ngät bä ba ama narhoer qa ama rhoemga. ¹⁷ Inguna sa ngänät dräm i nga nasot toqoräkt i nani a qa iva qä rha iangärhäkt ama modämne dä qaku aa mamäk ka von ga rhäm ngät. Dä ma Iso di qaku mamär vät a qa iva qa rhän bät aung anga iska iva qä qutsasorhane na aa lat näväm ga näma dä äkt bä qät nām nani a qa na aa qoepka.

Ama Muräktäm Gárangätni I Qaku Mamär Vät Aung Iva Qä Narhästäs A Ngät

¹⁸ Aingän di sa qaku ngän män sämäni ama damgi bä qaku ngän män bät iarhongäkt kárqárhong i sa mudu ama Israelqāna rha män bät irhong gárqárhong i irhong doqor ani qáraqni i ini ngät dang masirhat bä qosaqi sävät ama bāngangit dä ama eqoqi ama ilän gi dä ama lauräm ¹⁹ dä ama biugal aa eguinga näkt sävät akni aa eguinga qárakni i aa enge ngä mualat sa ama ruvek kárahani i rhat nari ngät bä rhit nok pät a qa iva qale qä natmärhamän bät anga enge savono sävät a rha. ²⁰ Inguna qaku mamär vät a rha iva mänadin bät a rha dap kánäskänes ta masirhat sävät ama rhäkne qárangätni i sa ma Ngämuqa qa von da rhäm ngät kárangät i ngät tamän doqortäqyia, "Ngakt bä qäqi ama slätkka qät ták pät takt takt ama damgi diva ngäni rhumät na qa na ama dui." ²¹ Ngätki i rhit len masirhat mamär nävät iarhongäkt kárqárhong i sa rha lu irhong bá qäqi ma Moses ka qoar i, "Sa värvor vät a ngo i ngut len."

²² Dap kinak sa ngän män bá sämäni ama damgi ma Saion dä sävä ma Ngämuqa ama ngätäqäm ga aa värhäm ma Jerusalem gárqomni i sa qale läm da ama usäpki arha ron bá sage ama enselqāna qárahani i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm na rha qárahae i sa västämne na rha sa ama märmärgem. ²³ Bä sa ngän män sage ma Ngämuqa aa narhoer ta aa es ama gamoe qárahani i sa västämne na rha qárahae i qale arhä ngärhep pa ama abuk da ama usäpki arha ron bá sage ma Ngämuqa qárakni iva qa rhatnävämmne na ama ruvek moe näkt sage ama räkt ta ama ruvek arhä qloqaqa qárahani i sa ma Ngämuqa qa mualat sä rha bá rha män i sa mamär na rha. ²⁴ Bä qosaqi ngän män sage ma Jisas kárakni i sa qale qa mänguräp ma Ngämuqa dä ama ruvek na ama iaräs na ngät ama rhaesbane näkt sage ama biaska qárakni i sa ma Jisas ka vrit na qa. Iaäqät ma Jisas aa biaska di qat

tamän bät ama enge qärangätni i ama mär ngän masirhat mamär vät ma Abel aa biaska aa enge angät tpäs.

²⁵ Ngänit lu mamär i varis ngänit kyiradeng nä iaqäkt kärak i qat tamän inguna nga rhoqoräkt i qaku iarhakt ama ruvek ta ingis ma Ngämuqa aa rhäksärhäm mudu rhoqoräkt i qaku rha nari nämät iaqäkt kärak i qa rhon sävät a rha vät ivät dä va qaku mamär vät a ut iva ut naingis ma Ngämuqa aa rhäksärhäm gre va qaku ut nari nämät iaqäkt kärak i qät don sävät a ut näda ama usäpki arha ron. ²⁶ Vät iomäkt ama qäväläm imäk äkt dä aa eguinga qa rhästäs ama ivätki sokt di rhäkti di sa qa mumänaris toqortäqyia, “Va saqi as pa ngu rhästäs masägos di qaku sokt ama ivätki dap kosaqi ama usäpki.”

²⁷ Rhangät täkt ama enge i, “Va saqi as pa ngu rhästäs masägos” di ngärhir qur a ut i ma Ngämuqa va qä rha iarhongäkt nae qärqärhong i mamär vät aung iva qä rhästäs irhong i qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa säm irhong. Va qa rhuulat toqoräkt diväkt iva iarhongäkt kärqärhong iva qaku mamär vät aung iva qä rhästäs irhong diva as kali lirhong. ²⁸ Dä soknga mamär iva ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna sa ut ta ama Muräktpäm gärangätni i qaku mamär vät aung iva qä narhästäs a ngät. Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva urhi nänsäs sage ma Ngämuqa i ut tualat na ama räkt ngät ama lat sa ama qutdrir näkt pa qräk mät ut masirhat nävät aa lat ²⁹ inguna aut Ngämuqa di qa rhoqor ama mudäbäs kärqosni i äs ngärhit päs iarhongäkt moe.

13

Ama Vodämes Sage Ma Ngämuqa Qärangätni I Mämär Gem Ga Nävät A Ngät

¹ Mamär iva aingän ama qatnanaktpämda di vasägos dä va angäna snäng bät a ne.

² Dä va qale ngän det daqule ama lat kärangätni iva ngäni rhar sa ama nañista sagem mes inguna arhani rha muulat toqoräkt bä sa rha lu vät ama enselqäna sokt di qaku rhat dräm doqoräkt.

³ Mamär iva ngän du angän snäng sävät iarhakt kärarhae i qale rha va ama tpäskiarharhäng i rhoqor gre i qale ngän ngän na rha bä qosaqi va ngän du angän snäng sävät iarhakt kärarhae i ama ruvek ti slava na rha inguna ngän di qosaqi qale ngän mät ama släqyige.

⁴ Mamär iva ngänit lu ama ngärhaegurhini i ama märini mänguräp mä ngän moe dä mamär iva qale ngän naslava na ama ngärhaegurhini angät laiqa inguna ma Ngämuqa va qa rhatnäväme na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama lat na ama

qavatka rhi nä iarhakt kärarhae i rhi qavatnävätlägut.

⁵ Mamär iva angäna iar diva isiska vät a ngät nämät iomäkt i angäna snäng bät ama ligär dä mamär iva mamär sä ngän bät angän snängaqa nävät angän gärhong inguna sa ma Ngämuqa qa qoar toqortäqyia,

“Va qoki qaku ngu namet daqule ngän dä qosaqi va qaku ngu naqyiradeng na ngän.”

⁶ Bä äkt i mamär vät a ut iva ama qraräktä na ut iva urhi qoar i,

“Ma Engeska di qarakni i qat dräm gat tatnärhäm ngo.

Bä va qaku ngu natlen.

Ngu lu va sirhäkt mamär vät ama ruvek iva rha rhuulat na agi a lat sävät a ngo?”

⁷ Mamär iva ngän du angän snäng sävät angän narhoerta qärarhani i sa rha sameng nä ma Ngämuqa aa enge bä ba ngän. Bä va ngän du angän snäng sävät ama gavam gärangätni i ngät dän nävät arha iar dap mamär iva angän gatnanakt diva qoki ngät toqor arhä qatnanakt.

⁸ Ma Jisas ma Kraisi di qa rhoqor nas mudu bä rhäkt bä ma ama soktäm. ⁹ Mamär iva qale aung gä nartäm sä ngän nae na anga nañis ngät anga rhisu maos maos inguna ama märäm bä ba ut mungäsnäng diva ma Ngämuqa qät sämaqrot na ngät nävät aa fñämsävätki. Dap pa qaku ama märäm grekt bä va urhi rha ama sämaqrot nävät ama muräkt sävät ama tmäs kärangätni i qaku ngät tatnärhä iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm ngät. ¹⁰ Ut di sa aut laiqa na ama vodämes kärakni i qaku mamär vät iarhakt kärarhae i rhat tualat pa ama ansäspängi ama me qi iva rhat täs nävät a qa.

¹¹ Rhat dräm dit päs ama släkt angärha släqyigleng dalek na ama ivärhäs kärqosni i ama Israelqäna rhat tas e qärqiglengni i angät biaska di ama pris ama vit na qa qat tet sä qa säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs iväkt iva ama vodämes na qa. ¹² Bä qosaqi ma Jisas ka mon säda ama märänga aa ron dalek na ama värhäm* angärha tmongi iväkt iva qa rhuulat sa ama ruvek bä va rha rhän i ama qumärqumärta na rha nävät aa biaska maräkt. ¹³ Dä soknga mamär iva ut tet sagem ga sä dalek nä iosäkt ama Israelqäna arha ivärhäs bä va ut na qa urhit ta aa qluqi. ¹⁴ Inguna rhe di sa qaku aurha anga värhäm gärqomni iva qale läm mauiu sokt di urhit fñäm nani aomni ama värhäm gärqomni iva äm ngä rhän mugas nasot.

* 13:12 ama värhäm Rhom däkt ama värhäm di ma Jerusalem.

¹⁵ Dä soknga mamär iva vasägos dä va urhit boda ama vodämes na ama ansäs sage ma Ngämuqa nävät ma Jisas i ama gavam iangärhäkt kārangät i ngät dän nämät aurha väm gārangätni i ngät tes aa ngärhipki. ¹⁶Qale ngänit dong nämät ama lat iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat ura va ngänit bon arhani nagem mes inguna ama vodämes toqoräkt di sa märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngät.

¹⁷ Mamär iva ngänät nari nämät angän narhoerta dä va qale ngän mamär va arha rem inguna rha di rhit lu vät angäna iar inguna nasot di mamär iva rhi sameng irhäm mes sage ma Ngämuqa sävät arha lat. Mamär iva ngänit tares pät angän narhoerta arha rhäng iva rhat tualat na arha lat sa ama märmärgem dap kaku sa ama iräski inguna ngakt bä sa ama iräski rhoqoräkt diva qaku ama märäm gem ngän.

¹⁸ Bä va ngäni nän sävät a ut inguna sa ut dräm mamär i qaku ut mualat na anga lat anga vu ngät dap kinak nani a ut iva vasägos dä sokt ut tualat na ama räkt ngät ama lat. ¹⁹Ngu nän ngän ma ama grot masirhat iva ngäni nän ma Ngämuqa iva qä lir qä evär däm ngo sagem ngän.

Ama Enge Na Ama Rhäsläp

²⁰⁻²¹ Ma Ngämuqa qärakni i ama bulap angät tarebäm na qa di sa qa märanas nämät ama tñäpki na aurha Engeska ma Jisas kärakni i ama enges ka ama ruqa iva qät lu vät ama sipsipkäna. Dä rhäkt di mamär iva iaqäkt ma Ngämuqa qä rhäkmu na ngän nä iarhongäkt moe qärqärhong i ama mär irhong nävät ama biaska na ama rharesbane qārangätni iva qale ngät ma ama soktäm. Mamär iva qa rhualat toqoräkt ivakt iva mamär vät a ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa. Qat tualat sä ut bä va ut tualat na ama lat kārangätni i ama mär ngät da aa saqong nävät ma Jisas ma Krai. Mamär iva urhi von da ama murhämeska sagem ma Ngämuqa vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

²² Gua ruavek, ngu nän ngän iva ngäni rha gua enge na ama sämaqrot inguna sa ngua sämbäm maqälak sävät a ngän.

²³ Mamär iva ngänät dräm i sa rha muisiska vät aurha ruaqa ma Timoti näva ama tpäskiarharhäng näkt ngakt bä va qä lir qa rhän dä va qä na ngo un dän sagem ngän.

²⁴ Ngut täk na ama märmärgem sage angän narhoerta moe rhi nä ma Ngämuqa aa ruvek moe.

Iarhakt kārarahe i rha nae näva ama ngärhätkta ma Itali di rhit täk na ama märmärgem sagem ngän.

²⁵ Mamär iva ama nñämsävätki nage ma Ngämuqa qali qi gem ngän moe.

Ma Jems

Ama Rhävütsäs

Ma Jems ka säm bä rhakt täkt ama abuk näkt tat tu arhä snäng i qa di qaku ma Jems kärakni i ama ngangga na qa dap kinak tat tu arhä snäng i ma Jisas aa lätkka na qa. Ma Jems di ama narhoerqa na qa e ma Jerusalem bä qa di ak na qa nämäni iarhakt kärarhae i ma Jisas ka män gem da rhoqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki.

Qa säm iva sage ama ngärhäqyisem da unbem ama enep nävät ama Judaqäna qararhani i sa vräs däm da vät ama ivätki moe nage ama märänga. Sokt di nak sa qunäga i qa säm sage ama qatnanaktpämäda.

Qat tamän ma ama qrot iva ama qatnanakt ama engätki na ngät mäni ma Jisas diva ngärhit puk sa angärha lat ama mär ngät dä qä su sävät angätni ama lat kärangätni iva ama qatnanaktpämga qat tualat na ngät ura va qa ingis mä ngät.

Ama Qävälöp Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1)

Sävät Ama Märän Ngä Na Ama Siqutsiqut (1:2-18)

Ngiat Nari Dä Ngiat Tualat (1:19-27)

Qale Urhit Täksäne (2:1-13)

Ama Qatnanakt Dä Ama Lat (2:14-26)

Mamär Iva Ut Turäkt Mamär Ta Aut Koebañ (3:1-12)

Ama Mädräm Ama Mär Ngät Ama Unmem Na Ngät Nismäne (3:13-18)

Ama Rhonsävät Iva Qale Ut Tet Nasot Ama Ivätki At Kärhong (4)

Ama Rhonsävät Bä Ba Ama Qärhongbärharha Qararhani I Qaku Rha Mualat Maräkt Sävät Arhani Ama Ruvek (5:1-6)

Maosmaos Na Ama Enge Na Ama Sämaqrot (5:7-20)

Ma Jems Ka Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanakt Päm Da Ama Judaqäna

¹ Aingo ma Jems di ama latka na ngo vä ma Ngämuqa qä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ina rem.

Dä ngut säm sävät a ngän ama ngärhäqyisem da unbem ama enep nävät ama Judaqäna qararhani i sa vräs däm ngän bät ama ivätki moe nage ama märänga. Nguat tes pät ama märmärgem sagem ngän moe.

Ama Siqutsiqut Sävät Angän Gatnanakt

² Gua ruavek, mamär iva ngäni qok bä va märmär gem ngän masirhat toqoräkt i ama märän maos maos ngät dän bät a ngän ³inguna ngänät dräm i ama siqutsiqut sävät angän gatnanakt di nak pa ngät tualat sä ngän iva ngänät mair ma ama qrot mauiu. ⁴ Dä mamär iva ngänit tares pät

iangärhäkt ama lat angärha rhäng iva ngät dän masirhat ivakt iva ngän diva sräp ngän dä va mamär na ngän näkt pa qaku ngän natläk nani guani.

⁵ Ngakt bä aung nävät a ngän di qaku qat dräm ma Ngämuqa aa snängaqa i nani a qa iva iaqäkt ka rhualat toqor mäniekt di mamär iva qä nän ma Ngämuqa qarakni i qat dräm gat tuqunäga masirhat mamär bä ba ama ruvek moe dap kaku qat don da. Dä va qa rhatnärhäm ga. ⁶ Sokt di mamär iva qä nän nävät ama qatnanakt dap pa qaku aa snängaiom ama udiom inguna iaqäkt kärak i aa snängaiom ama udiom di qa rhoqor ama vaegi vä garäska qarakni i ama laurqi qi nän mä qi imono inamuk. ⁷ Ama ruqa rhoqoräkt di qaku mamär iva qä natmu aa snäng iva qä rha guani nage ma Engeska ⁸ grekt i qa di aa snängaiom ama udiom bä ama inirqi na qa vät aa iar moe.

⁹ Mamär iva ama qatnanaktpämga ama tlä qa diva märmär gem ga inguna ma Ngämuqa qat tu aa snäng i qa di ama moräs na qa.

¹⁰ Dap mamär iva ama qarhongbärhaqa diva märmär gem ga grekt i ma Ngämuqa qä säm ama gaini na qa inguna qa diva qäbäs na qa rhoqor ama mran angät ngualäñngualäñ gärangätni i ngät dräm gäbäskäbäs na ngät.

¹¹ Inguna ama qunäga di nga qät sek mes sa aa qarmaqi ama mor qi dä qä qek pät ama mran angät ngualäñngualäñ dä arharpus na ngät pät ivät bä rhäktäksot na angät murhämessa. Di qosaqi rhoqorne iva qäbäs na ama qarhongbärhaqa nämät aa lat moe.

¹² Märmär ge iaqäkt kärak i qat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron inguna ngakt bä sa qa män näva ama siqutsiqut angät tpäs diva qä rha ama qäbautki na ama iar qaraktni i ma Ngämuqa sa qa mumänaris iva qä von iarhakt kärarhae i arha snäng bät a qa rhäm gi.

¹³ Qale aung gä namärhamän grekt bä qat don säda ama siqutsiqut angärha ron i aingo di ma Ngämuqa qä siqut na ngo iva ngua rhualat na ama vuini inguna qaku mamär vät aung iva qä siqut nä ma Ngämuqa iva qa rhualat na ama vuini dä qosaqi ma Ngämuqa di qoki sa qaku qä nasiquat na aung doqoräkt. ¹⁴ Sokt di ama ruvek asägäk asägäk tat don säda ama siqutsiqut angärha ron iva rha rhualat na ama vuirhong di nävät arhä snängaqa maräkt toqoräkt i qä rhoer nanokt ta dä qä rhartäm sä rha. ¹⁵ Bä nga rhoqoräkt i arhä snängaqa qä rhartäm sä rha masirhat diva qä sa ama vuini bä va ama vuini di nga rhoqoräkt i ama mor ini mamär diva ini ngät dän sa ama tñäpki.

¹⁶ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän masirhat, paris ngäni iras tam mes.

¹⁷ Ama vänbon moe qarangätni i ama mär ngät dä maräkt na ngät di arhar sä ngät na rhävuk nage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i

sa qa sām ama neraqa asägäk asägäk moe mät ama leqäs. Sokt di ma Ngämuqa di qaku qa rhoqor iarhongäkt kärqärhong i sa qa sām irhong gärqärhong i irhong ngät dräm ngärhit kutsasorhane inguna qa di nak kaku qät kutsasorhane. ¹⁸ Bā varhäm aa snängaqa maräkt di qa sa ut nävät aa enge na ama engätki. Bā nga rhoqoräkt di ut toqor ama narhoer ngät ama gavam nämäni ama ma Ngämuqa aa sämsäm moe.

Mamär Iva Ut Nari Ama Enge Dä Ut Tet Parhäm Ngät

¹⁹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän masirhat, mamär iva qunäga vät a ngän mamär sävät tom däkt. Ama ruvek moe asägäk asägäk di mamär iva rhit lir tat nari dap pa qale rhit lir tat tamän. Bā qosaqi va qale rhit lir tir qur ²⁰ inguna ama ruvek arha uraqi di qaku qit sa ama räkt ngät ama lat kärangätni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. ²¹ Dä soknga qale ngän natmualat na ama lat ama vu ngät bā sävät ama vuirhong moe dap kinak ngäni sām ama gaini na nas bā va ngäni rha ama enge qärangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät päp ngän. Iangärhäkt ama enge di mamär vät a ngät iva ngä rhumaiar na ngän.

²² Nak mamär iva ngän det parhäm ama enge dap pa qale ngänät nari ngät sae. Ngakt bā sokt ngänät nari ama enge di nak ngäni iras tām mes. ²³ Inguna ngakt bā aung gat nari ama enge dap kaku qat tet parhäm ngät di qa rhoqor ama ruqa qärakni i qät lu mamär na aa saqongait pa ama rhitlunaspämg. ²⁴ Iaqaqt ama ruqa qat lu nas mamär va ama rhitlunaspämg näkt nasot i qat tet nae dä rät pät a qa masägos na aa saqongait bā qaku qat dräm i it toqor mäniekt. ²⁵ Sokt di iaqaqt kärak i qat lu mamär va ama muräkt ama rhäkmmär ngät kärangätni i ngärhit bon da ama isiska dä qosaqi qat mair mauvi ma ama qrot dap kaku qat nari ama enge näkt rät pät a qa na ngät dap kinak kat tet parhäm ngät diva märäm gem ga qrekt bā qat tualat toqoräkt.

²⁶ Ngakt bā aung di qat tu aa snäng i ama rätkta na qa ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong dap kaku qat turäkt mamär ta aa qobänäga di qä iras tām mes näkt tak täkt ama ruqa aa iar na ama ansäs sage ma Ngämuqa di ama mämmäni na ngät. ²⁷ Ama iar na ama ansäs kärangätni i ama qumärqumär ngät dä ama mär ngät mamär dä ma Ngämuqa ama Ngätmamäk aa saqong di rhoqortäqya, mamär iva urhit lu vät ama säbotta dä ama evop ama maqos ta rhoqoräkt i qale rha da arha tläqa aa ron. Dä qosaqi va urhi arñis na nas nae näda ama lat ama va ngät angärha ron bät ama ivätki.

2

Qale Urhit Täksäne

¹ Gua ruavek, aingän gärarhae i ngänät nanakt na aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss kärakni i aa murhämeska ama mor qa masirhat mamär, qale ngän du angän snäng sävät ama ruvek arhä mämairimek toqoräkt i ngän dualat sä rha. ² Inguna ngakt bā ama ruqa sa aa murhämeska dä ama boi ama mär ngät di qat dän sä mänguräp mä ngän dä qosaqi ama tläqa sa aa boi ama vu ngät di qat dän sagem ngän ³ dä ngäni qudrir sage iaqaqt kärak i sa ama mär ngät ama boi dä ngän damän doqortäqya, “Ngia rhuqun därhe va ama mär äs ama mämuğunäs” dap ngäni qoar na ama tläqa i, “Ngia rhair taerhämuq” ura “Ngia rhuqun säng gua qar” ⁴ di rhoqoräkt di sa ngän matnäväme mänguräp mä iom dä ngän datnäväme na ama snängaqa ama vu qa.

⁵ As ngäni nari, gua ruavek i gua snäng bät a ngän masirhat, nak ngätki i ma Ngämuqa qa armeng dä qärarhani ama tläkta vät ama ivätki ivakt iva ama qärhong bät a rha da arhä qatnanakt angärha ron bā qosaqi va rhi rha ma Ngämuqa aa Muräktpäp kärangätni i qa mumänaris na ngät iva bā bā iarhakt kärarhae i arhä snäng bät a qa. ⁶ Sokt di sa qaku ngän qudrir sage ama tläqa. Dap ama qärhongbärharha di nak kärarhae iarhakt i rhat dräm dat don ngän dä qosaqi rhat tu ngän ba ama muräkt. ⁷ Bā qosaqi rha di iarhakt kärarhae i rhat tamän mava na ama mär qi ama ngärhipki i ma Jisas ma Kraiss kärakni i rhat tes ngän na qi.

⁸ Ngakt bā va ngän dualat parhäm ama muräkt ama vit na ngät kärangätni i ngät tamän doqortäqya, “Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas” di rhoqoräkt di sa ngän dualat mamär. ⁹ Sokt di ngakt bā ngänit täksäne di rhoqoräkt di sa ngän dualat na ama vuini dä ma Ngämuqa aa Muräkt di ngä rhäksärhäm ngän i sa nguna ngän betäkmät na ngät.

¹⁰ Aung gärakni i qat tet mamär varhäm ama Muräkt moe sokt di qä nänbetäkmät na ama sägäni nämäni ngät di mamär iva rhi rhäksärhäm ga nävät ama Muräkt moe.

¹¹ Inguna iaqaqt kärak i qa qoar toqortäqya, “Qale ngi qavatnävätlägut” di qosaqi qa qoar i, “Qale ngi veng.” Ngakt bā qaku ngi qavatnävätlägut sokt di ngi veng di rhoqoräkt di sa ngia anbetäkmät na ama Muräkt.

¹² Dä soknga mamär iva ngän damän dä va ngän dualat toqor iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa va qa rhatnäväme na rha na ama muräkt kärangätni i ngärhit bon da ama isiska. ¹³ Inguna ma Ngämuqa diva qa rhatnäväme dap pa qaku aa anga lavuqi sävät iarhakt kärarhae i rhat tatnäväme dap

kaku arha anga lavuqi sävät arhani. Sokt di ngakt bä urhit lavuqi na arhani dä qosaqi ma Ngämuqa diva qa rhatnävämne na ut na ama lavuqi.

Ama Qatnanakt Kärangätni I Qaku Angärha Anga Gavam Di Ama Nöp Ngät

¹⁴ Gua ruavek, nga mamär iva aung gä qoaräs i qa di aa anga qatnanakt sokt di qa di qaku aa anga gavam nävät a ngät? Di nga mamär iva ama qatnanakt toqoräkt ngä rhumaiar qa? ¹⁵ Ngakt bä ama qatnanaktpämgä ura ama qatnanaktpämgä di qaku aa anga boi ama mär ngät bä qat dräm gät läk nani ama tmäs ¹⁶ dap akni nävät a ngän di qä qoaräs na qa i, “Ngia rhet sa ama märmärgem i nak kop mamär na nge” dap kaku ngit bon ga rhä iarhongäkt kärqärhong i qät läk nani irhong bä ba aa släqyige dä mänia? Nga mamär toqoräkt? ¹⁷ Bä äkt i iaqäkt kärke i aa qatnanakt di sokt ngät maräkt dap kaku angärha anga gavam di ngät di nak kop ama nöp ngät.

¹⁸ Nguaräm bä aung gä qoaräs toqortäqyia, “Ainge di gi qatnanakt dap aingo di gu gavam.”

Sokt diva ngua rhuvät pät a qa i, “Mamär iva ngi qur a ngo rhä gi qatnanakt sañis nä gi gavam dä va ngo diva ngu qur a nge rhä gu qatnanakt nävät gu gavam.” ¹⁹ Ngänät nanakt i ma Ngämuqa di sokt ama sägäk na qa di ngän dualat mamär toqoräkt. Sokt di qosaqi ama iaus di ngät nanakt toqoräkt dä värvar vät a ngät!

²⁰ Ama däädänga na nge, nga nani a nge iva ngu qur a nge i ama qatnanakt sañis na ama gavam di ama mäñmäñini na ngät? ²¹ Nga sa qaku ma Ngämuqa qa mes aut mamäk ma Abraham i ama räktka na qa nävät aa lat toqoräkt i qa von da aa emga ma Aisak pät ama laiqa na ama vodämes? ²² Ngäni lu i aa qatnanakt di ngät däqäm nävät aa lat bä nävät aa lat dä sa rhäkмамär na aa qatnanakt. ²³ Dä sa rhäkмамär toqoräkt nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, “Ma Abraham gat nanakt nä ma Ngämuqa bä ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa inguna nävät aa qatnanakt.” Dä qosaqi ma Ngämuqa qa mes ka i aa ruaqa na qa.

²⁴ Rhoqoräkt di mamär iva ngäni lu i ma Ngämuqa qat tes ama ruqa i ama räktka na qa nävät aa lat dap kaku sokt nävät aa qatnanakt. ²⁵ Dä qosaqi ut dräm i ama qavat ki ama evopki ma Rahap di qi ama rätki na qi dä ma Ngämuqa aa saqong nävät arha lat toqoräkt i qia ar sa ama qasesim nage ama Judaqäna dä qia rhäk na iom nae ma ama up.

²⁶ Inguna rhoqor ama släqyige qärqige i qaku ige angät anga kloqaqa di ama nöp ngät

di qosaqi ama qatnanakt kärangätni i qaku angärha anga gavam di ama nöp ngät.

3

Mamär Iva Ut Turäkt Mamär Ta Aut Koebañ

¹ Gua ruavek, mamär iva qale anga rhäqäp na rha nävät a ngän diva ngän namän i ama ruvek iva rhi su arhani ama ruvek inguna ngänät dräm i aiut kärarhae i urhi su arhani na ama engätki nage ma Ngämuqa diva qa rhatnävämne na ut ma ama grot pa arhani ama ruvek arhä väs. ² Inguna ut moe di ut dräm urhit säp pasägos dä ngakt bä aung di qaku qät säp nävät ama enge qärangätni i qat tamän bät a ngät di qa di sa rhäkмамär na qa bä qosaqi mamär vät a qa iva qat turäkt ta aa släqyige moe.

³ As ngäni lu ama siqutki rhoqortäqyia, i ngakt bä u rhu ani mät ama hos aa vämgä ivakt iva qat tet sa äkt i nani a ut iva qat tet sae di nävät ini diva mamär vät a ut iva ut turäkt ta aa släqyige moe. ⁴ Dä qosaqi ngän du angän snäng sävät ama mlaus ama mor ngät masirhat kärangätni i ama laur ngärhi nän mä ngät di mamär vät ama ruqa iva qat turäkt tam ngät na ama palangige ama gaini nä ige mamär sa äkt i nani a qa iva ngät tet sae. ⁵ Dä qosaqi ama qoebännga di qa di ama gaini na äm ama qäväläm mäni ama ruqa aa släqyige sokt di nak mamär vät a qa iva qat tamän na ama ansäns sävät arhong ama mor irhong masirhat.

As ngäni lu i ama etki ama mor qi na ama mran gärangätni i qek pät a ngät di mamär vät a qi iva qia rhang nävät ama gaini nä ini ama mudämini! ⁶ Dä ama qoebännga di ama mudämini qärqäni i rhäqäp ini na ama lat kärangätni i ama vu ngät. Qa di qa e mäni aut släqyiglang i qä slava na aut släqyiglang moe bä qat tudäm bät iarhongäkt moe vät aurha iar. Bä ianiäkt ama mudämini di ma Sämgä qat tudäm ini. ⁷ Bä ngätki i ama släkt dä ama isäm moe vät ama ivätki bä mät ama leqäs näkt ama ngät däqämirhong moe nöp garäska di mamär vät ama ruvek iva rhit sämbulap tam ngät bä qoki sa rhat täqäne dä mamär toqoräkt ⁸ sokt di qaku mamär vät aung iva qat turäkt ta aa qoebännga. Qa di ama vu qa qaräki i qaku mämae vät a qa qaräki i qosaqi rhäqäp ka na ama qänong ama grot ngät.

⁹ Urhi nänsäs na aut koebañ sage aut Ngämuqa qaräki i aurha Engeska dä aut mamäk na qa dä qosaqi ut tamän mava na qa sävät ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa säm a rha rhoqor nas. ¹⁰ Nämät ama vämgä ama sägäkt di ama ansäs näkt ama märhamän mava di ngä moe ngät dän nämät ki. Gua ruavek, nak kaku maräkt toqoräkt. ¹¹ Nak nga ama mär qi ama rigi

näkt ama valak mät ki ama rigi di em moe di vukpuk sä em nämät ama qotnaoanga ama sägäk? Nak kaku! ¹² Gua ruavek, ngu lu i nga mamär vät ama gosaqi i va qi sa ama olip ura ama qaulige na ama wain i va ige ngärhi sa ama gosaqi at gavam? Nak kaku mamär! Bä qosaqi qaku mamär vät ama qärhopka na ama rigi ama valak mät ki i va qä von da ama mär qi ama rigi.

Ama Mädräm Ama Mär Ngät Kärangätni I Ngät Dän Na Rhävuk

¹³ Nga aung nävät a ngän di aa mädräm ama mär ngät dä qosaqi qunäga vät a qa mamär? Di iaqäkt di mamär i va qä säm ama gaini na nas dä nävät aa mädräm ama mär ngät diva qat tualat na ama mär ngät ama lat. ¹⁴ Sokt di ngakt bä aingän di ama vu da angäna ron masirhat sävät arhani ama ruvek arhä mämairimek dä ngän du angän snäng bäm mes i va ngäni sek sä nas dä qale ngän namärhamän i ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät na ngän. Inguna rhoqoräkt di qaku ngän det mamär varhäm ma Ngämuqa aa engätki. ¹⁵ Rhoqoräkt di nak kaku ama mädräm ama mär ngät i ngät dän na rhävuk nage ma Ngämuqa dap kinak iarhongäkt di ama ivätki at käni dä ama ruvek arhä snängaqa dä arhä släqyige angät käni dä ama iaus nämäni ma Sämgä angät käni. ¹⁶ Inguna nga rhoqoräkt i ama ruvek di ama vu da arha ron masirhat sävät arhani ama ruvek arha mämairimek dä rhit sek sä nas diva ama inirqi masirhat mänguräp mä rha dä va ama vuirhong ngät dän masirhat e.

¹⁷ Sokt di ama ruvek kärarhani i ama mädräm ama mär ngät na rhävuk di ngärhi rhoer nanokt ta diva rhat tet mamär sokt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. Arha enge dä arha lat diva ngät dräm ngärhit säm ama bulap mänguräp ama ruvek. Dä sa rha rhäkmu na nas i va rhat tu arhä snäng mamär sävät ama enge qärangätni i ama mär ngät bä ama engätki na ngät. Arha lat kärangätni i va rhat tualat na ngät diva na ama lavuqi bä va ngärhit sa ama märirhong. Ama ruvek kärarhani i ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät diva qaku rhi natäksäne. Dä qosaqi rha diva ama ruvek kärarhani i ama engätki na rha da arha enge dä arha lat angärha ron. ¹⁸ Dä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama bulap dä na ama lavuqi mänguräp ama ruvek diva rha rhäranas na ama räkt ngät ama lat mänguräp mä rha moe.

4

Ama Enge Na Ama Rhonsävät Sävat Iomäkt Iva Ngän Det Parhäm Ama Ivätki At Kärhong

¹ Ngu lu agiqa qat täranas na ama märän dä ama ulaqi mänguräp mä ngän? Rhoqoräkt dinguna angän snängaqa ama vu qa qä rhartäm sä ngän sämät ama vu ngät ama lat. ² Aingän di nani a ngän nä guarhong sokt di qaku mamär vät a ngän i va ngän narha irhong. Dä soknga ngäni veng. Dä ngäni alek arhong sokt di qaku mamär vät a ngän i va ngän narha irhong. Dä soknga ngäni arhäktgyäm sä ne dä ngänir qur ne. Ngänit läk dinguna qaku ngäni nän nani iarhongäkt nage ma Ngämuqa. ³ Sokt di rhoqoräkt i ngäni nän di qaku ma Ngämuqa qät bon ngän inguna qaku ngäni nän maräkt. Sa ngäni nän nani guarhong ivakt i va nasot dä va ngän det parhäm angän snängaqa ama vu qa sä irhong.

⁴ Aingän ama ruvek kärarhae i ngäni qavätnävätlägut, nga qaku ngänät dräm i ngakt bä ngän det nasot ama ivätki at kärhong di nak ngäni arhäktgyäm sä ne ngän nä ma Ngämuqa? Bä äkt i auge qarak i nani a qa i va ama ivätki arha ruaqa na qa di qat tualat sä nas i va ma Ngämuqa aa ik na qa. ⁵ Ngätki i Ngämuqa aa enge di ngät tamän sävät a qa rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa qa mu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa väm ut ivakt i va qat däqäm bäm ut. Dä nani ma Ngämuqa masirhat i va iaqäkt kat tatnärhäm ut i va ut snäng bät ma Ngämuqa mamär.” ⁶ Sokt di ma Ngämuqa qät näm sävät a ut mamär masirhat nävät aa lavuqi ama mor qi. Rhom däkt di varhäm aa enge qärangätni i rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Ngämuqa di qat tair särha ama ruvek kärarhani i rhat tair na nas dap kät bon da ama nämsävätki sage ama ruvek kärarhani i rhit säm ama gaini na nas.”

⁷ Dä soknga mamär i va ngäni vodäm mes i va qale ngän bä ma Ngämuqa aa rem. Dä mamär i va ngänät mair särhä ma Sämgä dä va qa ang masirhat nämät ngän. ⁸ Mamär i va ngän det sage ma Ngämuqa dä qa diva qa rhän sa glaqot na ngän. Ngäni qumär angän däkt, aingän ama ruvek kärarhae i ngän dualat na ama vuirhong. Dä va ngäni qumär angän mungäsnäng, aingän ama ruvek kärarhae i angän snängaiom ama udiom. ⁹ Ngänit don nas dä va ngänit nok na ama iräski. Qale märmär gem ngän dap kinak pa airäs ngän. Mamär i va angän märmärgem diva bok dä m ngät mas. ¹⁰ Mamär i va ngäni säm ama gaini na nas pä ma Engeska ma Ngämuqa aa rem dä va qä sämamor na ngän.

¹¹ Gua ruavek, kale ngän natmärhamän mava na arhani ama ruvek. Auge qarak i qat tamän mava na ama qatnanaktpämga ura qat tatnävämne na aa ruaqa di nak kat tamän mava nä ma Ngämuqa aa Muräkt

dä qosaqi qat tatnävämne na ama Muräkt. Ngäkt bä ngän datnävämne na ama Muräkt di nak kop ama matnävämnenarha na ngän dä qaku ngän det parhäm ngät. ¹² Qop sokt akni qa e i mamär vät a qa iva qä von da ama muräkt sage ama ruvek dä qosaqi mamär vät a qa iva qat tatnävämne na rha. Sokt ka di mamär vät a qa iva qa rhumaiar ama ruvek dä qosaqi qä sangäm na rha. Dä aingän di ngän du angän snäng i guavek koe na ngän i mamär vät a ngän iva ngän datnävämne na arhani ama ruvek?

Qale Ngän Damän Na Ama Ansänas Säväät Iarhongäkt Kärqärhong Iva As Ngän Dualat Nä Iarhong Nasot

¹³ As ngäni nari i qaku mamär iva ngän damän doqortäqyia, “Rhäqyerhäkt ura vanaia diva aiut u rhet bä sävät tos täkt ama ivärhäs ura sävät iosäkt ama ivärhäs bä va qali lut e vät anga quiaqa dä va urhi vodäm bät guarhong bä va urhi rha ama ligär masirhat” ¹⁴ dap kaku ngänät dräm i agirhong diva irhong ngä rhäranas panaia inguna qaku ngänät dräm säva angän gamäs. Aingän di ngän doqor ama butbutki qaräktni i vuk sä qi vät ama qot äm ama qäväläm näkt nasot dä qäbäs na qi. ¹⁵ Dap kinak mamär iva ngän damän doqortäqyia, “Ngäkt bä ut däqäm ura ut tualat toqor mäniekt di mamär iva ut tualat toqoräkt sokt parhäm ma Engeska ma Ngämuqa aa snängaqa maräkt.” ¹⁶ Sokt di rhäkt di nak ngän dämän nävät ama ansänas. Ama enge moe rhoqoräkt di ama vu ngät. ¹⁷ Bä nga aung gäarakni i qat dräm ama räkt ngät ama lat kärangätni i mamär iva qat tualat na ngät sokt di qaku qat tualat na ngät di nak sa aa vuini ianiäkt.

5

Ama Enge Na Ama Rhonsävät Säväät Ama Qärhongbärharha

¹ As ngäni nari, aingän ama qärhongbärharha, mamär iva ngänit nok dä va ngän duqaisia masirhat inguna ama märänga ama mor qa di qat dän bät a ngän. ² Angän mämägän di ama mäñmäñini na ngät inguna sa säkt täm ngät dä angän boi di ama mäñmäñini na ngät inguna ama gärha sa ngä mäns ngät. ³ Dä angän ligär masirhat di ama mäñmäñini na ngät inguna ama urunga sa qa slava na ngät. Iaqäkt ama urunga di qä sameng sävät ama rhäksärhäm iva ngäni rha ngät pät angäna lat angät tpäs kärangätni i angäna snängaqa ama mor qa nani guarhong masirhat ba nas. Dä qosaqi qa diva qa rhoqor ama mudäbäs kärqosni i äs ngät täs angän släyigle. Aingän di sa ngän dugemne na ama mämägän mavängam bä ba nas pät tangät täkt ama dängdängini na ngät ama qunäng. ⁴ As ngäni lu i ama latta qararhani i sa rha arhäktgyäm

bät angäna et arhä rhitsek kärangätni i ngäna iras dap ngän sangar a ngät di ngäri sameng mamär irhäm ngän. Dä qosaqi ama latta arhä näknok di sa ma Engeska na ama qrot moe qa nari ngät. ⁵ Aingän di sa ngänät däqäm bät ama ivätki sa ama mämägän dä sa ngän dualat na ama lat na ama mungäsnäng ba nas. Aingän di ngän doqor ama bulmakoqäna qarangätni i sa rha märmor ngät na ama tmäs bä äkt i sa qorhäs iva rhi veng ngät bä qosaqi qorhäs iva ma Ngämuqa qa sangäm na ngän. ⁶ Aingän di sa ngän däksärha arhani ama ruvek dä sa ngän beng ama räkt ta ama ruvek. Bä rha di sa qaku mamär vät a rha iva rhat mair särhäm ngän.

Qale Ngän Ma Ama Qrot Sa Ama Bulap Da Ama Märän Angärha Ron

⁷ Gua ruavek, bä nga rhoqoräkt dä mamär iva qale ngän sa ama bulap bä dängdäng iva ma Engeska qa rhän. Mamär iva ngän du angän snäng sävät ama latka vät aa lat i qale qa mauiu sa ama bulap nani ama märän bäm ngät ama tmäs nävät ama ivätki bä dängdäng i ngärhit ta ama narhoer ngät ama soeng näkt ama dängdängini na ngät ama soeng. ⁸ Qosaqi ngän di mamär iva qale ngän sa ama bulap bä va ngäni sämaqrot na angän gatnanakt inguna sa qorhäs iva ma Engeska qa rhän. ⁹ Gua ruavek, kale ngän damängus sävät arhani ama ruvek i varis ma Ngämuqa qä namatnävämne na ngän. As ngäni lu i ama matnävämneqa di qorhäs iva qa rhän i rhoqor qre i sa qat mair ge ama tmongi.

¹⁰ Gua ruavek, nga rhoqoräkt i ngän du angän snäng sävät ama vämginarha mudu qararhani i sa rha märhamän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki di mamär iva ngäni lu ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhat mair ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron. ¹¹ Dä ut dräm i ama modämne nga e sävät iarhakt kärarhae i rhat mair ma ama qrot. Sa ngän nari sävät ma Jop mudu i nga rhoqoräkt i qale qa ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron bä nasot dä ma Ngämuqa qa mualat mamär bä ba qa. Nävät tom däkt di ut lu i ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut masirhat dä qosaqi rhäqap ka na ama lavuqi.

¹² Gua ruavek, ama moräsnaäm di rhoqortäqyia, rhoqoräkt i ngäni qoaräs iva ngän dualat nä guani dä va qale ngän namusärhämes nävät anga muräkt na rhävono dä qale ngän namusärhämes nävät anga muräkt nämäni ama ivätki bä qosaqi qale ngän namusärhämes mavängam. Dap kinak pa sokt ngäni qoar i, “Va ngua rhualat toqoräkt” ura va ngäni qoar i, “Va qaku ngu namualat toqoräkt.” Bä nga rhoqoräkt dä

va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ngän.

Ama Nän Na Ama Qatnanakt

¹³ Ngakt bä qale aung nävät a ngän da ama märän angärha ron dä mamär iva qä nän sage ma Ngämuqa. Ngakt bä qale aung da ama märärgem angärha ron dä mamär iva qät tong na ama mabu na ama ansäs.

¹⁴ Ngakt bä aung nävät a ngän di aräm ga dä mamär iva qä rhäkne nani ama morta bä ba ama qatnanaktpämnda ivakt iva rhi nän sävät a qa. Dä va rhi vrit na ama oel vät a qa nävät ma Engeska aa ngärhipki. ¹⁵ Dä ama nän na ama qatnanakt diva ngä rhumäräs pät iaqäkt ama rämgivärhaqa dä ma Engeska diva qa rhäranas na qa nämäni lai. Dap ngakt bä qa mualat na anga vuini dä va ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ini.

¹⁶ Dä soknga mamär iva ngäni sameng irhäm mes sa angäna vuirhong ak dä ak na ngän dä va ngäni nän sävät a ne ivakt iva ngäni rha ama mumäräspät. Ama räkt ka ama ruqa aa nän di ngät tualat na ama qrot masirhat. ¹⁷ Mamär iva qunäga vät a ut i ma Elaija di ama ruqa rhoqor ut i sa qa nän ma ama qrot iva qale anga suigi qi nasäp pät ama dävauang ama qoeo dä ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan. Dä qaku anga suigi qia säp pät ama ivätki vät iangärhäkt ama rhodäm. ¹⁸ Bä nga nasot dä saqi as ka nän dä ama suigi qia säp samäk nämät ama leqäs bä saqi ama ivätki qia sa ama namuirhong.

¹⁹ Gua ruavek, ngakt bä aung nävät a ngän di sa qa met gläius nä ma Ngämuqa aa engäktki näkt akni qä evär däm ga inamuk ²⁰ dä mamär iva iaqäkt diva qunäga vät a qa i rhoqoräkt i qat dän sä iaqäkt ama ruqa qarak i qa met gläius säda ama vuirhong angärha ron diva qa rhumaiar aa iar nämät ama tñäpki bä ma Ngämuqa diva qosaqi qä qyiradeng na ama rhäqäp nä irhong aa vuirhong.

Ma Pita 1

Ama Rhäväktäs

Ama ngangga ma Pita qa sām bā rhakt takt ama abuk. Bā qa sām iva sage ama ruvek kārarahani i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām da i qosaqi sa vrās dām da nage ama mārānga bā qale rha i ama nañista na rha vāt ama ngārthakt ma Pontus dā ma Galesia dā ma Kapadosia dā ma Esia näkt ma Bitinia.

Ma Pita qat tamān masirhat sāvāt ama qatnanaktpāmda iva rhat tualat toqor māniekt da ama mārān angārha ron. Dap kosaqi qā su rha sāvāt ama qatnanaktpāmda arhā snāngaqa näkt kāt bon da rha ama rhodrāp maos maos. Näkt ka goar i nāvāt aa enge sāvāt ama mārān dā qāt sām sāvāt ma Ngāmuqa aa nāmsävātki ama engätkki na qi mamār.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Ansās Sage Ma Ngāmuqa Nāvāt Aa Nāmsävātki Dā Aa Mumaiar (1:3-12)

Mamār Iva Ama Qumārqumärtā Mamār Na Ut Sa Aurha Lat Moe (1:13-5:11)

Ama Rharimini Sāvāt Takt Täkt Ama Abuk Nage Ma Pita (5:12)

Ama Dāngdāngini Na Ngāt Ama Enge Na Ama Märmärgem (5:13-14)

Ma Pita Qa Sām Ama Märmärgem Sage Ama Judaqāna Qārarahani I Sa Vrās Dām Da

¹ Aingo ma Pita di ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo

dā ngut sām sāvāt a ngān gārarahae i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām ngān i qosaqi sa vrās dām da nage ama mārānga bā qale rha i ama nañista na rha vāt ama ngārthakt ma Pontus dā ma Galesia dā ma Kapadosia dā ma Esia näkt ma Bitinia.

² Varhām ma Ngāmuqa ama Ngätmamāk aa snāngaqa mudu dā qa arñis na ngān sagem mes nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārqumärtā. Rhangāt täkt ama lat divakt iva ngānit pās ma Jisas ma Kraiss aa rhāng mamār dā va rhi vrit na aa biaska vāt a ngān.

Mamār iva qale ma Ngāmuqa aa nāmsävātki dā aa bulap masirhat gem ngān.

Ma Ngāmuqa Qat Tualat Sā Ut Iva Ut Dāqām Da Ama Qatnanakt Ama Ngätdāqām Ngāt Angārha Ron

³ Mamār iva urhi nānsās sage ma Ngāmuqa qarāknī i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mamāk! Qa di sa qa māranas nā ma Jisas ma Kraiss nāmāt ama tñāpki dā nāvāt aa lavuqi ama mor qi di qa mualat sā ut iva ama iarās na ut bā va ut dāqām iva sādā ama qatnanakt angārha ron gārāngātñi i ama ngätdāqām ngāt. Bā äkt i qali lut

sa ama qatnanakt ama qrot ngāt iva nani ma Ngāmuqa aa modāmne. ⁴ Aa modāmne qarāngātñi iva as mirhup dā va urhi rha ngāt di qaku mamār iva qābās na ngāt dā va mamār na ngāt mas dap pa qaku ngā naqutsasorhane. Ma Ngāmuqa di qat sangar a ngāt mamār bā ba ngān da ama usāpki arha ron.

⁵ Ma Ngāmuqa aa mumaiar diva vuk sā ngāt sādā eraqi vāt ama dāngdāngini na qa ama qunāga dā ma Ngāmuqa aa qrot diva ngārhit lu vāt a ngān nani a ngāt nāvāt angān gatnanakt. ⁶ Bā äkt i nāvāt iangārthakt angān gatnanakt dā sa qale ngān a ama märmärgem i nāma dā vāt ama qävälām ama qot ām bā sa ma Ngāmuqa qa rhares iva qale ngān da ama mārān maos maos angārha ron ⁷ ivakt iva ngārhi siqt na angān gatnanakt di ama vit na ngāt masirhat pa ama gol angāt tpās kārāngātñi i mamār vāt a ngāt iva qābās na ngāt. Bā nga rhoqoräkt i angān gatnanakt di sa rha siqt na ngāt bā rhāksot toqor ama gol māt ama mudābās dā nasot dā va ma Ngāmuqa qā sek sā ngān na ama murhāmeska näkt ama qutdrir toqoräkt iva evār dā ma Jisas ma Kraiss.

⁸ Nāma dā sa qaku ngān lu qa sokt di angāna snāng bāt a qa. Dā qosaqi qaku ngānāt lu qa rhākt sokt di ngānāt nanakt na qa bā märmär gem ngān masirhat dā ngāni qok bā rhom dākt di qaku mamār vāt aung iva qā rhävākt sā ām mamār ⁹ inguna ma Ngāmuqa di qat tumaiar ngān nāvāt iangārthakt angān gatnanakt.

¹⁰ Dā ma Ngāmuqa aa vāmginarha qararahani i rha sameng sāvāt iangārthakt ama lat kārāngāt iva ngā rhān nasot di sa rhit nām mamār dā rhi snānbāt nārāh rhangāt täkt ama mumaiar qarāngāt iva ngāni rha ngāt nāvāt aa nāmsävātki ¹¹ dā rhi siqt iva rhi rām nage ma Kraiss aa Qloqaqa i qat tamān sāvāt auge iaqäkt dā vāt agi rhodām doqoräkt i sa qa sameng i ma Kraiss pa qa rhon sādā ama mārānga aa ron bā nasot dā va bā ba qa na ama murhāmeska masirhat. ¹² Ma Ngāmuqa qa goar na rha i rha di qaku ama latta bā ba nas dap kinak ama latta na rha bā ba ngān na arha enge sāvāt iarhongäkt kārārhong i sa rhat tamān bāt irhong. Bā rhākt di arhani ama ruvek ti sameng sāvāt iarhongäkt sāvāt ma Kraiss da ama sameng ama mār ngāt angārha ron nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārqumärtā qarāknī i sa ma Ngāmuqa qa rhāk na qa inavuk nāda ama usāpki arha ron. Iarhongäkt di qāqi ama enselqāna di nani a rha masirhat iva qunāga vāt a rha mamār sāvāt irhong.

Ma Ngāmuqa Sa Qa Armeng Dām Ut Ivakt Iva Ut Dāqām I Ama Qumārqumärtā Mamār Na Ut

¹³Bā nga rhoqorākt dā sa mamār iva ngāni rhākmu nā angān snāngaqa iva ngān dualat na ama lat ma ama qrot dā va ngān du angān snāng mamār. Mamār iva ngānāt nanakt ma ama qrot iva nāvāt aa nāmsāvātki diva ma Ngāmuqa qa rhualat na ama mārīrhong bā ba ngān doqorākt iva evār dā ma Jisas ma Krai. ¹⁴Rhoqor ama rhoes kārārhani i rhat drām dat nari nāmāt arhā mamāqiom di mamār iva qale ngānit pās ama snāngaqa ama mor qa aa rhāng nani ama lat ama vu ngāt toqor mudu rhoqorākt i as kaku ngānāt drām ma Ngāmuqa aa engātki. ¹⁵Dap kinak mamār iva ama qumārquārta na ngān mamār sa angāna lat moe rhoqor ma Ngāmuqa qārakni i ama qumārquār qa mamār qārak i sa qa mes ngān sagem mes ¹⁶inguna ma Ngāmuqa aa enge qārangātni i rha sām a ngāt di ngāt tamān doqortāqyia, “Mamār iva ama qumārquārta na ngān mamār inguna aingo di ama qumārquārqa mamār na ngo.”

¹⁷Nākt ngakt bā ngān des ma Ngāmuqa i angān mamāk na qa iaqākt kārak i qat tatnāvāmne marākt parhām ama ruvek asāgēk asāgēk arha lat dap kaku qāt tāksā guavek dā mamār iva ngānit kutdrir masirhat sagem ga rhoqorākt i qale ngān de māni ama ivātki rhoqor ama nāfista. ¹⁸Di damāl iva ngān dualat toqorākt inguna sa ngānāt drām i ma Ngāmuqa qa rhāksasot a ngān nāmāt angāna lat kārangātni i ngāt toqor angān mamākkāna arha lat. Sa qa mualat toqorākt di qaku nā iarhongākt kārqārhong i rhāktāksot nā irhong doqor ama gol ngā na ama silva. ¹⁹Dap kinak ma Ngāmuqa qa mumaiar ngān na ama vit na qa ma Krai sa biaska qārakni i qa rhoqor ama sipsip ama rhoem ga qārakni i qaku anga unit ura anga qāvuiini vāt a qa qārak i rhit bodāmes na qa. ²⁰Vāt ama rharimini rhoqorākt i as kaku ma Ngāmuqa qa sām ama ivātki dā qa muqunān bāt ma Krai nākt koki vāt ama dāngdāngini na ngāt ama rhodām dā qa vuk sā qa sādā eraqi bā ba ngān ²¹gārakni i ngānāt nanakt nā ma Ngāmuqa inguna nāvāt a qa. Ma Ngāmuqa qa māranas na qa nāmāt ama tīāpki dā ma Ngāmuqa qa von ga rha ama murhāmeska bā nāvāt tangāt tākt ama lat diva qōki ngānāt nanakt ma ama qrot nā ma Ngāmuqa iva nani aa modāmne qārangātni iva ngā rhān nasot.

²²Sa angāna snāng bāt a ne mamār inguna ngān gumār nas nāvāt iomākt i ngānit pās ama engātki arha rhāng. Bā ākt i mamār iva as angāna snāng bāt a ne masirhat nāvāt ama snāngaqa ama qumārquār qa ²³inguna ma Ngāmuqa qa mualat sā ut iva ama iarās na ut di qaku nāvāt ama gavāmini qārāni i mamār iva qābās nā ini dap kinak ka mualat sā ut iva ama iarās na ut di nāvāt

ama gavāmini qārāni i qaku mamār iva qābās nā ini. Bā rhāni rhākt ama gavāmini di ma Ngāmuqa aa enge qārangātni i ngāt dāqām gārangāt i ama sok tām ngāt. ²⁴Aa enge di ngāt tamān doqortāqyia,

“Ama slāqyigleng moe di igleng doqor ama mran
dā igleng angāt murhāmeska moe
di qa rhoqor ama mran angāt
ngualāñngualāñ.

Ama mran diva sākt tām ngāt

dā va arpus na ama ngualāñngualāñ
sāvāt ivāt

²⁵dap ma Engeska ma Ngāmuqa aa enge
diva qale ngāt ma ama sok tām.”

Bā rhangāt tākt ama enge di ama sameng
ama mār ngāt kārangātni i sa rha sameng na
ngāt bā ba ngān.

2

*Ama Duiqa Qārakni I Ama Ngātdāqām Ga
Dā Ama Qumārquār Ta Mamār Ama Ruvek*

¹Mamār iva ngāni qyiradeng na ama lat moe qārangātni i ngāt dān nāvāt iomākt i ama vu da angāna ron bā sāvāt ama irasirhong moe. Dā qosaqi va qale ngān dualat sādā saqong. Nākt pa qale angān snāngaqa ama vu qa sāvāt arhani arhā qārhong dā qosaqi va qale ngān damār mava na arhani ama ruvek. ²Dap mamār iva ngān doqor ama qokoqirhong iva nani a ngān masirhat na ama qumārquār qa ama qloqaqa na qa ama qāmuqa qārakni iva ngāni ir dā va ngāni rha ama mumaiar nāvāt a qa ³inguna sa rhanāt drām ama mārīrhong nage ma Ngāmuqa.

⁴Ma Jisas di ama ngātdāqām ga ama duiqa qārakni i mudu iarhakt kārārhae i rhat drām dit tāk pāt ama vāt ta mer mā qa dap ka di sa ma Ngāmuqa qa armeng dām ga bā qa di ama morās na qa mamār da aa saqong. Bā nga rhoqorākt i ngān det sage ma Jisas ⁵di ngān marākt i qosaqi ngān doqor ama dui ama ngātdāqām ngāt bā ma Ngāmuqa qāt tāk pāt ama vātki ama qloqaqa na qi na ngān. Qat tualat toqorākt ivakt iva ama qumārquār qi mamār ama gulāñgi na ama priskāni na ngān ivakt iva ngānit boda ama vodāmes na ama qloqaqa qārangātni i ama mār ngāt dā ma Ngāmuqa aa saqong nāvāt ma Jisas ma Krai. ⁶Rhom dākt di ām doqor ma Ngāmuqa aa enge qārangātni i ngāt tamān doqortāqyia,

“As ngāni lu i nguāt tu ama duiqa e ma Saion
gārakni i ama qrot ama vātki nagem
ga qārak i qat sangar a qi moe
qārak i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām
ga bā qa di ama morās na qa mamār
da aa saqong

bä auge qarak i qat nanakt na qa diva qaku qä namusangärhäkt sä iaqäkt ama ruqa.”

⁷ Rhak täkt ama duiqa di ama vit na qa masirhat bä ba ngän gärrarhae i ngänät nanakt nä ma Jisas dap iarhakt kârarhae i qaku rhat nanakt di rha rhoqor qârarhani i rhat dräm dit täk pät ama vät parhäm ma Ngämuqa aa enge qârangätmi i ngät tamän doqortäqyia,

“Ama duiqa qarakni i mudu iarhakt kârarhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa
di nak kârak iaqäkt i rhäkt di ama grot ama vätki nagem ga qarak i qat sangar a qi moe”

⁸ dä qosaqi

“ama duiqa qarakni iva vläktpläkt sa ama ruvek pät aa rhäng
näkt ama duiqa iva rhit säp pät aa rhäng.”

Diva vläktpläkt sa rha vät aa rhäng dinguna qaku rhat tet parhäm ama enge sävät ma Jisas bä arha lat iangärhäkt di qoki ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa.

⁹ Sokt di aingän di ama ruvek na ngän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng dä m ngän gärrarhae i ama gulängi na ama priskäna bä ba ama vitnaqa qârarhae i ama qumärqumär ta mamär ama sägärhae bä ba qa maräkt ivakt iva ngänit sek sä qa dä va ngäni sameng na ama mär ngät ama lat kârangätmi i sa qa mualat na ngät. Ia qäkt ma Ngämuqa qa mes ngän näva ama bängangit angät tpäs bä säda aa neraqa ama mär qa mamär aa ron. ¹⁰ Rhangät täkt ama lat di ngät parhäm akni ma Ngämuqa aa vämginaga aa enge qârangätmi i ngät tamän doqortäqyia,

“Mudu di qaku aa ruvek na ngän
sokt di rhäkt di aingän di sa ma Ngämuqa aa ruvek na ngän.
Mudu di qaku qät lavuqi na ngän
sokt di rhäkt di sa ma Ngämuqa qät lavuqi na ngän.”

¹¹ Gua ruavek kârarhani i gua snäng bät a ngän, ngut täktäm bät a ngän iva qale ngän det parhäm ama släqyige angät snängaqa qarakni i qat tusar na angän gloqaqa inguna sa qale ngän doqor ama tmända qârarhani i qop kale rha maqälak dä rhoqor ama nañista vät aosni ama ivärhäs. ¹² Näma dä äkt bä rhi rhäksärhäm ngän däkt bät angätmi ama lat ama vu ngät angät tpäs sokt di mamär iva angäna lat di maräkt na ngät mänguröp ama

ruvek kârarhani i qaku rhat nanakt. Bä nga rhoqoräkt dä vät ama qunäga qarakni i ma Ngämuqa qat dän ivakt iva qa rhatnävämne na ama ruvek diva rhi ansäs sagem ga inguna sa rha lu angäna lat ama mär ngät.

Ama Sämagaininanas Säva Ama Narhoerta Qârarhani IRhat Turäkt Arha Rem

¹³ Mamär iva ngänät nari nämät ama ruvek arhä narhoerta moe qârarhani i rhat turäkt inguna nävät ma Engeska i varis arhani ama ruvek tat tamän mava na qa. Bä qosaqi mamär iva ngäni nari nämät ama vitnaqa* qarakni i ama tpäskinaqa mamär ¹⁴ dä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sa ama tpäskinarha qârarhani i sa iaqäkt ka vitnaqa qa rhäk na rha ivakt iva rhi sangäm na ama ruvek kârarhani i rhat tualat na ama lat ama vu ngät dä qosaqi ivakt iva rhi sek sä iarhakt kârarhae i rhat tualat na ama mär ngät ama lat. ¹⁵ Inguna rhangät täkt di ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa ivakt iva nga rhoqoräkt i ngän dualat mamär dä va ngäni nänmae vät ama dädända sa arha enge qârarhani i qaku anga mädräm gem da. ¹⁶ Va ngänät däqäm doqor ama ruvek kârarhani i sa isiska vät a rha nämät iarhakt ama narhoerta sokt di qaku mamär iva ngän du angän snäng i nguäräm isiska vät a ngän dä soknga mamär vät a ngän iva ngän dualat na ama lat ama vu ngät. Qaku rhoqoräkt. Qinak mamär iva ngänät däqäm doqor ama latta vä ma Ngämuqa aa rem. ¹⁷ Näkt pa ngänit kutdrir sage ama ruvek moe dä angäna snäng bät ama qatnanaktpämda. Nak pa ngänit len dä ngänit kutdrir sage ma Ngämuqa. Näkt pa ngänit kutdrir sage ma Sisar.

¹⁸ Aingän gärrarhae i ama latta na ngän ba arhani ama ruvek arha rem, di mamär iva ngänät nari nämät angäna morta dä va ngänit kutdrir sagem da mamär i näma dä arhani nävät a rha di qaku rhat turäkt maräkt nävät ama räkt ka ama snängaqa. Mamär iva ngänit kutdrir sagem da bä qosaqi sage ama mär ta ama morta. ¹⁹ Inguna märmär ge ma Ngämuqa nävät ama latta qârarhani i rhat tu arhä snäng sävät a qa dä qale rha ma ama grot sa ama bulap toqoräkt i arha morta ama vu rha rhi slava na rha mavängam. ²⁰ Mäniekt? Ngu lu sa nga märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngän doqoräkt i ngän dualat na ama vuini bä rhi sangäm na ngän bät ini angät tpäs dä qale ngän sa ama bulap? Qaku märmär gem ga rhoqoräkt. Sokt toqoräkt i ngän dualat na ama mär ngät ama lat bä rhi sangäm na ngän dä qale ngän sa ama bulap diva märmär ge ma Ngämuqa masirhat nävät a ngän. ²¹ Mamär iva ngän dualat toqoräkt

* **2:13** ama vitnaqa Rhak täkt ama vitnaqa di ama Romgäna arha tpäskinaqa ma Sisar.

inguna sa ma Ngämuqa qa mes ngän sävät tangät täkt inguna ma Kraisi ka mon säda ama märänga aa ron sädaver mä ngän dä qa män i ama siqutki na qa ba ngän iva ngän dualat toqor qa. Mamär iva vukpuk pät a ngän na aa iar qärangätäni i rhoqortäqyia,

²² Qa di qäqi qaku qa mualat na anga sägäni anga vuini

dä qosaqi qaku qa iras.

²³ Bä nga rhoqoräkt i sa rhat tuma qa

dä qaku qa muvät toqor ta i qa muma rha.

Dä qosaqi rhoqoräkt i rhi slava na qa na ama märänga

dä qaku qa muvät na anga enge iva qa rhuvät pät arha lat na anga märänga

dap kinak as kale qa sa ama bulap dä qat nanakt ma ama qrot

nä ma Ngämuqa qarakni i qat dräm gat tatnäväme na ama räkt ka ama snängaqa.

²⁴ Ma Kraisi maräkt di qa rha aurha vuirhong angät märänga vät aa släqyige mäni ama ngämuga qarakni i ama sämänanamuqa na qa

ivakt iva urhi näp sa ama vuirhong dap pa urhi rhäqäm sa ama räkt ngät ama lat.

Sa märäs pät a ngän di nävät aa vospos

²⁵ inguna mudu sa musäng sä ngän doqor ama sipsipkäna

sokt di rhäkt dä sa evär däm ngän sage ama ruqa iva qät lu vät a ngän

iaqäkt karak i qat dräm gät lu vät ama sipsipkäna mamär.

3

Ama Ngärhaegutpärharha Ama Evop Dä Ama Ngärhaegutpärharha Ama Gamoe

¹ Dä aingän ama ngärhaegutpärharha ama evop diva ngän dualat toqor ama latta va arhani arha rem i ngäni säm ama gaini na nas säva angäna egutpek maräkt arha rem ivakt iva ngakt bä arhani nävät a rha di qaku rhat dräm dat ter pahäm ama enge sävät ma Kraisi dä nguaräm mamär iva rha rhän i ama qatnanaktpämda na rha i näma dä qaku ngän märhamän bät guani. Angäna lat diva ngärhit kutsasorhane na rha ² rhoqoräkt i rhat lu i ngänit kutdrir sagem da dä qosaqi rhat lu angäna lat ama qumärqumär ngät. ³ Qale ngän durhämes na ama boi ama mär ngät kärangätäni i masirhat pät a ngät dä qale ngän dualat sa angän gäseng i ngänät deng ngät maos maos dä qosaqi qale ngän du ama gol ivakt iva ama mär ngän bono ⁴ dap kinak mamär iva angän murhämeska imuk da angäna ron di qa rhoqor ama bulap dä ama lavuqi qärangätäni i angärha marmät di qaku mamär iva rhäksot na ngät. Iangärhäkt di ama

moräs na ngät masirhat dä ma Ngämuqa aa saqong.

⁵ Bä mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna mudu dä ama qumärqumär ta mamär ama evop kärarhani i rhat nanakt nä ma Ngämuqa di sa rhat dräm dat turhämes toqoräkt. Rhat dräm dit säm ama gaini na nas pa arha egutpek arha rem ⁶ doqor ma Sara qarakni i sa qiat nari nämät ma Abraham dä qiat tes ka i arha morqa na qa. Ngakt bä ngän dualat na ama räkt ngät ama lat dä qosaqi qaku ngänit len dä sa aingän di ngän doqor qärarhani at toes.

⁷ Dä qosaqi aingän ama ngärhaegutpärharha ama gamoe, di mamär iva qale ngän ge angäna egutpek sa ama räkt ngät ama mädräm dä va ngänit kutdrir sagem da inguna rha di qaku arha anga qrot toqor ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt dinguna angäna egutpek ti na ngän diva ngäni rha ama iar nävät ma Ngämuqa aa nämsävätäki inguna ngakt bä qaku ngän dualat toqoräkt dä varis kaku qä namuvät pät angäna nän.

Qre Va Ngänät Don Säda Ama Märänga Aa Ron Nävät Ama Räkt Ngät Ama Lat

⁸ Aingän moe, ama dängdängini na äm ba ngän di sa mamär iva ama sägäk na angän snängaqa. Dä va ngän du angän snäng sävät arhani qärarhani i qale rha da ama märän angärha ron dä va ngän datnärhäm da. Bä va angäna snäng bät a ne rhoqor qre i ama sägärhae na ngän. Näkt pa ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät a ne nävät ama lavuqi. Qale ngän dair na nas. ⁹ Dä qale ngän namuvät na anga vu ngät anga lat sävät ama vu ngät ama lat dä qale ngän namuvät na anga märhamän mava sävät ama märhamän mava. Dap kinak pa ngänit bon da ama modämne sävät arhani inguna ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva ngän dualat toqoräkt dä nasot dä va ngäni rha ama modämne nagem ga. ¹⁰ Mamär iva ngän du angän snäng sävät tangät täkt ama enge näva ama Abuk na ama Mabu qärangätäni i ngät tamän doqortäqyia,

“Sävetka qarakni i nani a qa iva aa snäng bät aa iar

bä qosaqi nani a qa iva märmär gem ga di mamär iva qale qä natmärhamän bät anga vu ngät anga enge

dä va qale qä nairas ta arhani na anga enge.

¹¹ Mamär iva qä rhong nae nämäni ama vu ngät ama lat dap kinak pa qat tualat na ama mär ngät ama lat.

Dä va qät näm nani ama is na ama bulap dä vasägos dä va qat tualat parhäm ngät mänguräp ama ruvek.

¹² Bã rhoqorãkt dinguna ma Ngãmuqa qãt lu vãt ama rãkt ta ama ruvek bã qosaqi qat nari arha nãn. Dap ama ruvek kãrarahani i rhat tualat na ama vu ngãt ama lat di qãt dong na rha.”

¹³ Ama ruvek di qaku rhat drãm di slava na ngãn doqorãkt i nani a ngãn masirhat iva ngãn dualat na ama mår ngãt ama lat. ¹⁴ Sokt di ngãkt bã ngãni rha ama mårãnga nage arhani rhoqorãkt i ngãn dualat na ama mår ngãt ama lat dã sa va ma Ngãmuqa qa rhodãmne na ngãn. Qale ngãnit len iarhãkt ama ruvek dã qosaqi va qale qãnãskãnes ngãn ¹⁵ dap kinak mamår iva ngãn du angãn snãng imuk pãm mes i ma Kraiss kãrakni i ma Engeska na qa di ama vitnaãm mamår gem ngãn.

Vasãgos dã mamår iva qale ngãn na ama rhãkmunanaska iva ngãnit tãvãktsãs sãvãt angãn gatnanãkt sãvãt ama mårirhong gãrqãrhongni iva as nasot dã va ma Ngãmuqa qa rhuulat nã irhong bã ba ngãn. ¹⁶ Sokt diva ngãn dualat toqorãkt sa ama bulap dã sa ama qutdrir. Dap mamår iva isiska mãt angãn snãngaqa sãvãt angãna lat moe ivãkt iva arhani qãrarahani i rhat tamãn mava na angãna lat ama mår ngãt diva aqlus pãt a rha nãvãt a ngãn. ¹⁷ Inguna ngãkt bã ma Ngãmuqa qãt tares iva ngãni rha ama mårãnga dã va ama mårãm doqorãkt i iomãkt ngã rhãn nãvãt ama mår ngãt ama lat. Varis ngãn narha anga mårãnga nãvãt ama vu ngãt ama lat.

¹⁸ Nguat tamãn doqorãkt dinguna ma Kraiss kãrakni i qaku qa mualat na anga vuini di sa qa rha ama mårãnga* qop masãgos pãt arhani arha vuirhong angãt tpãs. Qa mualat toqorãkt sãdaver ama ruvek kãrarahani i qaku ama rãkt ta ivãkt iva qã rha ut sage ma Ngãmuqa. Sa rha veng aa slãqyige sokt di ma Ngãmuqa qa måranas na qa bã rhãkt di qat dãqãm i ama qloqaqa na qa.

¹⁹ Bã nasot dã qa met bã qa sameng bãt ama ruvek kãrarahani i sa ama qloqaqa na rha va ama tpãskiarharhãng. ²⁰ Qale rha äkt inguna mudu qaku rhat nari nãmãt ma Ngãmuqa vãt ama qãvãlãm gãrqomni i ma Noa qãt tãk pãt ama mlauski ama mor qi dã ma Ngãmuqa qat tudãvarhãm na ama ruvek mauiu. Nãkt sokt ama marheka na rha ama ruvek kãrarahani i ama ngãrhãqyet da dãvaung na rha di ma Ngãmuqa qa mumaiar ta mãt iaqyãkt ama mlauski i qa lu vãt a rha mamår nãmãt ama rigi.

²¹ Dã ama baptãis kãrangãtãni i ngãt toqor iaqyãkt ama rigi di rhãkt dã ngãt tumaiaar na ngãn. Ama baptãis di qaku ivãkt iva ngãrhi

qumår ama slãqyige dap kinak nãvãt a ngãt di urhi nãn ma Ngãmuqa iva qã von ut ta ama isiska sãmãt aut snãngaqa i sa qa qyiradeng na aurha vuirhong. Bã ma Ngãmuqa di mamår vãt a qa iva qa rhuulat toqorãkt inguna ma Jisas ma Kraiss sa qa måranas nãmãt ama tñãpki. ²² Ma Kraiss sa qa an dãvit sãda ama usãpki arha ron bã qale qa rhãkt dã ma Ngãmuqa aa mårãm. Bã ama enselqãna rhi nã iarhongãkt kãrqãrhong i irhong ngãt turãkt bã sãvãt iarhongãkt kãrqãrhong i irhong angãt krot di ngã moe di qale ngãt äkt pã ma Kraiss aa rem.

4

Mamår Iva Ngãn Dualat Mamår Sã Iangãrhãkt Ama Vãnbon Gãrangãt I Sa Ma Ngãmuqa Qa Von Ngãn Asãgãk Asãgãk Tãm Ngãt

¹ Ma Kraiss ka rha ama mårãnga vãt aa slãqyige dã soknga mamår iva qosaqi ngãn du angãn snãng doqor qa i sa qa rhãkmu na nas iva qa rhon sãda ama mårãnga aa ron inguna aung gãrakni i sa qa rha ama mårãnga vãt aa slãqyige di qa rhãksot na ama vuirhong nãvãt a nas. ² Bã rhãkt pãt ama qãvãlãm gãrqomni i qale qa vãt ama slãqyige diva qaku qat tet parhãm ama slãqyige angãt snãngaqa dap kinak pa qat tet parhãm ma Ngãmuqa aa snãngaqa. ³ Sa rhãksot nã iangãrhãkt ama iar nãvãt a ngãn iva ngãn dualat toqor ama ruvek kãrarahani i qaku rhat nanãkt nã ma Ngãmuqa. Rha di sa arhã snãngaqa ama qrot ka mamår nani ama qavatka dã rhat drãm dat tet parhãm arhã slãqyige angãt snãngaqa dã guani na rha masirhat dã vãspãstãmne na rha ivãkt iva rhit nãkt dã rhi qavat sã ne nãkt ti nãnbetãkmãt na ama murãkt i rhit bon da arhã qutdrir sage ama iaus kãrangãtãni i rha mualat na ngãt. ⁴ Dã rhit sãrmãndãm nãvãt iomãkt i rhãkt di qaku ngãn dualat nã iangãrhãkt arha lat ama vu ngãt masirhat ngãn na rha bã äkt i rhat tamãn mava na ngãn ⁵ sokt diva rhi rhãvãktsãs sãvãt arha lat sage iaqãkt kãrak i sa qa rhãkmu na nas iva qa rhatnãvãmne na ama ngãtdãqãm da ama ruvek dã qosaqi ama ñãp ta ama ruvek. ⁶ Bã nãvãt iomãkt iva ma Ngãmuqa qa rhatnãvãmne na ama ruvek moe dã sa rha sameng na ama sameng ama mår ngãt kãqi bã ba ama ñãp ta ama ruvek ivãkt iva nasot i sa rha rha ama matnãvãmne vãt ama slãqyige di qoki rhoqor ama ruvek moe rhat drãm dit ta ama matnãvãmne rhoqorãkt dã va rhat dãqãm i ama qloqaqa na rha rhoqor ma Ngãmuqa.

* **3:18** qa rha ama mårãnga Arhani ama mãdrãmãda di rhat tu arhã snãng i rhãngãt tãkt ama enge di rhoqortãqyia “qa rha ama mårãnga” dap arhani di rhat tu arhã snãng i rhãngãt tãkt ama enge di rhoqortãqyia “qa ñãp.”

⁷ Sa qorhäs iva rhäksot nä iarhongäkt moe vät takt täkt ama ivätki dä soknga mamär iva ngän duräkt ba nas mamär dä va ngänät nañäm iväkt iva mamär vät a ngän iva ngäni nän maräkt sage ma Ngämuqa.

⁸ Ama moräm masirhat diva angäna snäng bät a ne maengätki inguna rhoqoräkt diva mamär vät a ngän iva ngänit kyiradeng na arhani arha vuirhong masirhat sävät a ngän.

⁹ Mamär iva ngäni rhar sä ne dap pa qale ngän damängus pät a ne sävät tangät täkt ama lat.

¹⁰ Sa ma Ngämuqa qa von ut asägäk asägäk ta ama vänbon dä mamär iva ngän dualat masirhat nä iangärhäkt ama vänbon maos maos nage ma Ngämuqa iväkt iva ngän datnärhäm ne. ¹¹ Diva ngän dualat toqortäqyia, aung gäarakni i qä sameng diva qä sameng na ama enge nage ma Ngämuqa dä aung gäarakni i qat tatnära arhani diva qat tualat nävät ama qrot nage ma Ngämuqa iväkt iva nävät iarhongäkt moe diva ma Ngämuqa qä rha ama murhämeska nävät ma Jisas ma Kraiss. Ma Ngämuqa di aa murhämeska ama mor qa bä va qat turäkt pasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Va Ngänät Don Säda Ama Märänga Aa Ron Nävät Iomäkt I Ama Qatnanaktpämda Na Ngän

¹² Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, gale ngänit särmändäm doqoräkt i ama märänga ama mor qa qat dän bät a ngän i qa rhoqor qre ani qärqäni i ama nañis ini masirhat ini ngä rhän iväkt iva qä siqut na ngän* ¹³ dap kinak mamär iva ngäni qok i sa ngänit ta ama märänga rhoqor ma Kraiss. Dap täkt diva märmär gem ngän doqoräkt inguna qosaqi va märmär gem ngän masirhat toqoräkt iva evär dä ma Kraiss sa aa murhämeska.

¹⁴ Ngäkt bä ama ruvek tat tamän mava na ngän inguna nävät ma Kraiss aa ngärhipki diva märmär gem ngän inguna ma Ngämuqa aa Qloqaqa na ama murhämeska† di qale qa gem ngän. ¹⁵ Sökt di varis ngän narha ama märänga inguna ngäni veng ura ngäni sua ura ngän dualat na angätäni ama lat ama vu ngät ura varhäm ngän na arhani arhä qärhong. ¹⁶ Dap ngäkt bä aung gät ta ama märänga nävät iomäkt i qät päs ma Kraiss aa rhäng dä va qaku mamär iva aqlus

pät a qa. Dap kinak mamär iva qä nänäs sage ma Ngämuqa nävät iaqyäkt ma Kraiss aa ngärhipki. ¹⁷ Inguna sa ma Ngämuqa qä nasäng i qät tatnävämmne na aa ruvek maräkt. Ngäkt bä qä nasäng na ut dä ngu lu va rhoqor mäniekt ge ama ruvek toqoräkt i qat tatnävämmne na rha iarhakt kärarhae i sa qaku rhit päs aa sameng ama mär ngät angärha rhäng? ¹⁸ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ngäkt bä ama qrorhäm ge ama räkt ta ama ruvek iva rhi rha ama mumaiar
dä ngu lu va mäniekt ge ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa rhi na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong?”

¹⁹ Dä soknga mamär iva iarhakt kärarhae i rhit ta ama märänga i varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva rhat tualat na ama mär ngät ama lat pasägos dä va rhit bodäm mes sävä ma Ngämuqa aa rhäkt kärakni i qa säm iarhongäkt moe qarak i qaku mamär iva suk pa aa mumänaris angät kamäs.

5

Sage Ama Qatnanaktpämda Arhä Narhoerta

¹⁻² Aingän ama narhoerta ba ama qatnanaktpämda, aingo di qosaqi ama narhoerqa na ngo rhoqor ngän. Dä sa ngua lu ma Kraiss toqoräkt i qa mon säda ama märänga aa ron dä qosaqi va ngu rha ama murhämeska gem ga qre va evär däm ga.

Bä rhäkt di ngut täsläp pät a ngän iva ngänit lu mamär vät ama qatnanaktpämda iva rhoqor ama ruqa qäarakni i qät lu vät ama sipsipkäna mamär. Mamär iva ngäni lu vät a rha inguna nani a ngän masirhat iva ngän dualat toqoräkt toqor varhäm ma Ngämuqa i nani a qa na ngän iva ngän dualat toqoräkt* dap pa qaku nguna akni qat turäkt iva ngän dualat toqoräkt. Dä qosaqi va qale ngän nalu vät a rha iväkt iva ngäni rha ama rhitsek. Di qaku mamär toqoräkt. Dap kinak mamär iva ngäni lu vät ama qatnanaktpämda sa ama märmärgem. ³ Bä qale ngän duräkt ma ama qrot tä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm da iväkt iva ngänit lu vät a rha dap kinak pa ngän

* **4:12** ama märänga ama mor qa qat dän bät a ngän i qa rhoqor qre ani qärqäni i ama nañis ini masirhat ini ngä rhän iväkt iva qä siqut na ngän Ma Pita qat tamän sävät iomäkt iva ama ruvek ti sangäm na rha mavängam inguna nävät arhä qatnanaktpämda ma Jisas. † **4:14** Ma Pita qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pita aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘dä na ama qrot’ *

* **5:1-2** toqor varhäm ma Ngämuqa i nani a qa na ngän iva ngän dualat toqoräkt Ma Pita qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pita aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae. † **5:4** ama vit na qa ama ruqa qäarakni i qät lu vät ama sipsipkäna mamär Rhängät täkt ama enge di ngät tamän sävät ma Jisas.

dän i ama siqutki na ngän ba rha. ⁴ Bä qre va ama vit na qa ama ruqa qarakni i qät lu vät ama sipsipkäna mamär† qat dän dä va ngäni rha ama vitnaqa aa qäbautki na ama murhämeska qarakni i qaku mamär iva rhäksot na qa.

⁵ Dä qosaqi ngän ama evända, ngän di mamär iva ngänät nari mamär nämät angän narhoerta dä aingän ama qatnanaktpämda moe di mamär iva ngänit säm ama gaini na nas sagem ne inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqvia,

“Ma Ngämuqa qat tair särha ama ruvek kârarhani i rhat tair na nas dap kät bon da ama ñämsävätki sage ama ruvek kârarhani i rhit säm ama gaini na nas.”

⁶ Dä soknga mamär iva ngänit säm ama gaini na nas pät ma Ngämuqa aa rem gârakni i aa qrot masirhat ivakt iva vät ama qäväläm gârqomni i sa qa muqunän bät a äm diva qä sämamor na ngän. ⁷ Mamär iva ngänit bon da angän gänäskänes moe säva aa rhäkt inguna aa snängaqa qa e vät a ngän.

⁸ Dap pa ngänät nañäm dä ngän du angän snäng mamär nanokt nas inguna angäna ik ma Sämgä di qat pitmane ma ama up i qa rhoqor ama laion gârakni i qät näs tävuk dä qät ñäm nani anga ruqa ivakt iva qa äs ka. ⁹ Mamär iva ngänät mair ma ama qrot särhäm ga nävät angän gatnanakt inguna sa ngänät dräm i angäna ruavek ama qatnanaktpämda vät ama ivätki moe di qosaqi rhat don säda ama märänga aa ron doqor tak täkt. ¹⁰ Näkt nga nasot i qale ngän bät ama qot äm ama qäväläm da ama märänga aa ron dä va ma Ngämuqa na ama ñämsävätki qarakni i qa mes ngän säda aa murhämeska ama sok täm ga nävät ma Kraiss diva ma Ngämuqa maräkt ka rhumamär na ngän dä va qä sämaqrot na ngän dä va qa rhu ngän bä va mamär na ngän. ¹¹ Mamär iva urhi nän sä qa inguna va qat turäkt pasägos. Ngäktki rhoqoräkt.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹² Ma Silvanas‡ ka matnärhäm ngo iva ngu säm dakt täkt ama abuk. Nguat tu gu snäng i qa di ama qatnanaktpämga qarakni i qat dräm gät päs ma Engeska aa rhäng mamär. Sa ngua säm dangät täkt ama qot ngät ama enge sävät a ngän ivakt iva ngut täsläp pät a ngän dä nguät tamän maräkt i sa ngua sameng sävät ma Ngämuqa aa engäktki na qi aa ñämsävätki. Mamär iva qale ngän ma ama qrot dä iaqyäkt aa ñämsävätki arha ron.

¹³ Ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Babilon gârarhani i qosaqi ma Ngämuqa qa armeng däm da rhoqor ngän di rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän

dä qosaqi ngua emga ma Mak kät täk na aa märmärgem sagem ngän.

¹⁴ Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda i ngänit kärhäktgyäm ne na ama lavuqi. §

Mamär iva qale ama bulap mänguräp mä ngän gârarhae i ma Kraiss aa ruvek na rha.

‡ 5:12 Silvanas Ura 'ma Sailas' § 5:14 Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda i ngänit kärhäktgyäm ne na ama lavuqi. Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqvia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätini iva ngäni vop pa angäna sdäm gane nävät ama lavuqi.

Ma Pita 2

Ama Rhävächtsäs

Ma Pita qa sām bā rhakt täkt ama abuk bā qat tes nas i ma Saimon Pita. Qät sām iva sage arhani ama qatnanaktpämda qārarhani i qaku qunāga vāt a ut mamār sā rha.

Va aa narhuir qi aa abuk di ma Pita qa sām ivakt iva qa rhuqunāga vāt ama qatnanaktpämda sāvāt ama is kārangātñi iva rhat tet parhām ngāt da ama mārān angārha ron gārangātñi i ngāt nage ama ruvek kārarhani i qaku ama qatnanaktpämda. Dap pā rhakt täkt aa unbem na qi aa abuk di qat tuqunāga vāt ama qatnanaktpämda iva rhit lu nāmāt ama ruvek kārarhani i sa rha mon sā māngurāp mā rha sokt di ama vu arha lat bā qosaqi sāvāt iarhakt kārarhae i rhi su sāvāt ama iraski na ngāt ama rhisu. Ma Pita qat tamān masirhat di sāvāt ama dāpquap ama qävälāp. Ama narhoerām di sāvāt ama irhirqi da ama qatnanakt angārha ron dā ama unbamnaām diva rhat tair sārha ama rhisu ama iraski na ngāt näkt ama dāpquapnām di ama sāmaqrot sage ama ruvek iva rhat nañām nani ma Engeska aa unmem na äs aa mänmāns.

Ama Qävälāp Nasot A Ne

Ama Muqunāga Narhoer (1:1-2)

Mamār Iva Urhi Rhir Da Ama Rākt Ngāt

Ama Iar Angārha Ron Doqor Varhām

Ma Ngāmuqa Aa Snāngāqa (1:3-11)

Ama Rharimini Sā Ma Pita Aa Enge

Dā Iomākt Kārqom I Äm Ngārhi

Sāmaengätkki Na Ngāt (1:12-21)

Ama Rhonsāvāt Sāvāt Ama Ruvek

Kārarhani I Rhat Drām Di Iras Ta Ama

Ruvek Na Arhā Rhisu (2)

Sāvāt Iomākt I Nak Pa Evār Dā Ma Kraiss
(3:1-16)

Ama Enge Ama Dāngdāngini Na Ngāt
(3:17-18)

Ma Pita Qa Sām Ama Mārmārgem Sage Ama Qatnanaktpämda

¹ Aingo ma Saimon Pita di ama latka vā ma Jisas ma Kraiss aa rem dā aa ngangga na ngo

dā ngut sām sāvāt a ngān gārārahe i sa ma Ngāmuqa qa mualat sā ngān iva ngānāt nanakt di qoki rhoqor ut nāvāt ama rākt ngāt ama lat i ma Jisas ma Kraiss kārakni i ut Ngāmuqa dā aut mumaiar na qa.

² Mamār iva ama nāmsāvātki dā ama bu-lap ngāt dān masirhat gem ngān doqorākt i angān mādrām sāvāt aurha Engeska ma Jisas dā aut Ngāmuqa ngārhi rhir.

*Aingān Di Mamār Iva Ngānāt Dāqām I
Ama Ruvek Kārarhani I Rhit Pās Ma Engeska
Aa Rhāng Mamār*

³ Nāvāt ma Ngāmuqa marākt aa qrot di sa qa von ut tā iarhongākt moe qārqrhong i urhit lāk nani irhong ivakt iva ut dāqām i ama qumārquārta na ut. Qa mualat toqorākt di nāvāt aut mādrām sāvāt a qa qārakni i sa qa mes ut ivakt iva ut sa ama qävälām nāmāni aa murhāmeska dā aa lat ama rākt ngāt mamār. ⁴ Bā nāvāt iangārhäkt aa lat toqorākt dā sa qa von ut ta aa mumānariss masirhat kārangātñi i ama mārān bām ngāt gem ut dā ama vit na ngāt masirhat ivakt iva nāvāt a ngāt diva ngānāt dāqām dā va ngān dualat toqor qa. Rhoqorākt dinguna sa ngān met nāmāt ama vu ngāt ama lat kārangātñi i ngāt nāmāni ama ivātki inguna ama ruvek di nani a rha iva rhat tualat na ngāt.

⁵ Dā soknga mamār iva ngāni siqut masirhat iva nga rhoqorākt i sa ngānāt nanakt dā qosaqi va ngān dualat na ama lat ama mār ngāt. Bā nga rhoqorākt i sa ngān dualat toqorākt dā qosaqi va ngāni su sāvāt ma Ngāmuqa aa snāngāqa ba ngān iva ngān det parhām ga. ⁶ Bā nga rhoqorākt i sa ngān su sāvāt ma Ngāmuqa aa snāngāqa rhoqorākt dā qosaqi va ngāni sumāt iva ngān durākt ba nas mamār. Bā nga rhoqorākt i sa ngān durākt ba nas mamār dā qosaqi va qale ngān ma ama qrot da ama mārān angārha ron. Bā nga rhoqorākt i sa qale ngān doqorākt dā qosaqi va qale ngān i ama qumārquārta na ngān. ⁷ Bā nga rhoqorākt i sa qale ngān i ama qumārquārta na ngān dā va angāna snāng bāt a ne rhoqor qre i ama sāgārhae na ngān. Bā nga rhoqorākt i sa qale ngān doqorākt dā qosaqi va angāna snāng bāt a ne mamār. ⁸ Inguna ngakt bā ngān dualat toqor täkt dā ngān dualat toqorākt masirhat dā va ngān dualat mamār dā va ngānit sa ama gavam bāt angāna iar sa ama mādrām sāvāt ma Engeska ma Jisas ma Kraiss. ⁹ Näkt aung gārakni i qaku qat tualat toqorākt di sa qaku mamār vāt a qa iva qat nañām. Qa di qa rhoqor ama sāsurqa dā sa rāt pāt a qa i ma Ngāmuqa di sa qa qumār qa nāmāt aa vuirhong gārqrhongni i mudu qat tualat nā irhong.

¹⁰ Gua ruavek, mamār iva ngāni siqut masirhat iva ngānir qur arhani ama ruvek nāvāt angāna lat i sa ma Ngāmuqa qa muqunān bāt a ngān dā qa mes ngān ivakt iva aa ruvek na ngān maengätkki. Ngakt bā ngān dualat nā rhārhong dākt dā va qaku ngān nasāp pāt angān gatnanakt. ¹¹ Bā rhoqorākt diva ma Ngāmuqa qā ar sā ngān na ama mārmārgem sādā ma Jisas ma Kraiss kārakni i aurha Engeska dā aut mumaiar na qa aa Murāktpām ama sok tam ngāt angārha ron.

¹² Bā äkt i sa ngua murākt iva vasāgos dā va ngut puk pāt a ngān sāvāt tārhong dākt kārqārhong i sa ngān da irhong nāma

dä sa ngänät dräm nä irhong dä qosaqi sa qale ngän mamär da ama engätki arha ron gärakti i sa ngän da qi. ¹³ Nguat tu gu snäng i mamär iva ngut puk pät a ngän dä va nguat täranas na ngän as toqoräkt i qale ngo vä rhakt täkt ama mämaiqi ama me qi qärakti i gu släqyige na qi. ¹⁴ Sa nguat dräm i qorhäs iva ngu ñäp inguna sa aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss ka qur a ngo mamär toqoräkt. ¹⁵ Dä va nguat toqoräkt ma ama qrot ivakt iva nasot i sa ngua rhet daqule ngän dä va mamär vät a ngän iva vukpuk pät a ngän sävät tärhong däkt.

Ma Kraiss Aa Murhämeska Dä Ma Ngämuqa Aa Vämginarha Arha Enge

¹⁶ Mudu qre i ut sameng bä ba ngän sävät ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa nämänäs dä aa qrot di qaku ut sameng na ama sek mavängam gärangätini i arhani ama ruvek sa rhat tu arhä snäng masirhat dä rha säm a ngät. Dap kinak sa ut lu qa nämät aut saqong maräkt i qa di ama vit na qa mamär ama ruqa. ¹⁷⁻¹⁸ Inguna qali lut ge ma Kraiss dä iaqyäkt ama damgi ama qumärqumär qi at täväs dä ut nari ama eguinga näda ama usäpki arha ron. Ma Ngämuqa ama Ngätmamäk ka sek sä ma Kraiss dä qa von ga rha ama murhämeska rhoqoräkt i iaqäkt kärak i ama vit na qa aa murhämeska aa eguinga qat tamän doqortäqyia, "Rhak täkt di ngua emga qäarakni i sa gua snäng bät a qa masirhat kärak i mämär gem ngo nävät a qa."

¹⁹ Dä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qärangätini i mudu rha sameng na ngät dä rha säm a ngät kärangät i nga e gem ut di rhäkti di sa ut dräm mamär i ama engätki na ngät. Bä ngät di ngät toqor akni ama lirhäga qäarakni i qat dang bät bängangit angät tpäs dä soknga mamär iva ngän du angän snäng masirhat sävät a ngät bä dängdäng iva irige sa ama qunäga dä ma Qunängäm da angän snängaqa aa ron. ²⁰ Ama moräm mamär di rhoqortäqyia, mamär iva ngänät dräm i qaku agung anga vämginaqa aa enge di sa mamär vät aung iva qunäga vät a qa sä ngät nävät aa snängaqa maräkt ²¹ inguna qaku agung anga vämginaqa aa enge di ngät dän nämät ama ruqa aa snängaqa maräkt dap kinak ama enge moe qärangätini i ngät dän nage ma Ngämuqa aa vämginarha di ngät dän nämät ama ruvek kärarhani i ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa qa märanas na rha ivakt iva rhat tamän bät ama enge nage ma Ngämuqa.

2

Ama Iraski Na Rha Ama Vämginarha Rhi Na Ama Ruvek Kärarhani I Arhä Rhisu Di Ama Iraski Na Ngät

¹ Sökt di qosaqi mudu dä ama iraski na rha ama vämginarha rha märanas mänguräp ama ruvek bä rhoqoräkt diva qosaqi ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu rhat dän sä mänguräp mä ngän. Rhärha rhäkt diva rhat dän ma ama up sa ama mädräm gärangätini i qaku ama räkt ngät dä va rhi slava na ngän na ngät. Dä qäqi va rhi rhäqyas nä Qamorqa qäarakni i sa qa vodäm bät a rha. Bä nävät arha lat toqoräkt diva ma Ngämuqa qä lir qä sangäm na rha mamär. ² Dä ama ruvek masirhat diva rhat tet nasot arha lat na ama qavatka bä nävät a rha dä va arhani ama ruvek tat tamän mava na ama engätki. ³ Dä qosaqi inguna nävät iomäkt i sa nani a rha nä guarhong masirhat dä va rhat tamän bät ama enge qärangätini i sa rha maräkt tä märanas na ngät sävät a ngän ivakt iva rhi siqut iva rhit ta angän gärhong dä angän ligär. Sökt di sa mudu dä ma Ngämuqa qa muräkt ba nas iva qä rhäksärhäm dä dä va qä sangäm na rha dä qa di qaku qä mänatäm. As pa rhäkmmämär nä rhärhong däkt parhäm aa muräkt.

⁴ Mamär iva ngän du angän snäng mamär. Sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qaku qa qyiradeng nä iarhakt ama enselqäna qärarhae i rha mualat na ama vuirhong dap kinak ka rhon na rha sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs iva qale rha vät ama bängangit ama vu it angät tpäs i sa rha väsarhäm da na ama sengäna. Dä va qale rha e bä dängdäng iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na rha. ⁵ Dä qosaqi qaku qa qyiradeng na ama ruvek mudu sa arha vuirhong dap kinak ka mumaiar nä ma Noa qäarakni i qa sameng i mamär iva ama ruvek tat toqoräkt na ama räkt ngät ama lat kä na arhani ama ngärhäqyet da udiom na rha dap kinak ka rhäksot na ama ruvek arha ivätki na ama iqumga qärarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁶ Dä sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa väs ama värham ma Sodom dä ma Gomora bä rhäksot na am mas dä nävät iangärhäkt ama lat di qa qur ama ruvek iva qa rhualat toqoräkt sa ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁷ Dap ka mumaiar ma Lot kärakni i ama räkt ka ama ruqa bä sa qänäskänes ka masirhat dä qaku mär gem ga sävät ama lat na ama qavatka qärangätini i ama vu rha ama ruvek mamär tat toqoräkt na ngät. ⁸ Ngätki inguna nävät iomäkt i ma Lot di ama räkt ka ama ruqa bä qale qa mänguräp iarhakt ama ruvek kärarhae i qaku rhat tet parhäm ama muräkt pät ama qunäng moe nasot a ne bä arha lat kärangätini i qat nari dä qat lu ngät di sa ngärhi slava na aa snängaqa mamär. ⁹ Dä soknga nävät tom däkt i qa mumaiar ma Lot di rhoqoräkt di

qosaqi ut dräm i sa ma Ngämuqa qat dräm iva qa rhumaiar ama ruvek kârarhani i rhat tet parhäm aa snängaqa näda ama märän maos maos angärha ron doqoräkt kârangätni i ngät dän bät a rha ivakt iva ngärhi siqt na rha. Dä qosaqi qat dräm iva qä väsärha ama vu rha ama ruvek bä va qä sangäm na rha bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva qa rhatnävämne na rha rhoqoräkt.

¹⁰ Diva ma Ngämuqa qä sangäm nä iarhakt mamär qärarhae i rhat dräm dit bodäm mes sämät ama lat ama vu ngät maos maos kârangätni i ngärhi rhartäm sä rha sämät ama iar na ama siqirqa. Dä qosaqi va qä sangäm nä iarhakt mamär qärarhae i rhat dräm dat ter iva akni qat turäkt bä ba rha. Rhärha rhäkt ama ruvek kârarhae i rhi su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu di rhat tet sokt parhäm arhä snängaqa maräkt dä rhat dräm dit sek sä nas dä qaku rhit len iva rhat tamän mava nä iarhakt kârarhae i ama murhämeska qa e vät a rha da ama usäpki arha ron. ¹¹ Dap ama enselqäna qärarhani i rha na rhävuk di näma dä rhat sangar ama grot ama mor ngät mamär va ama ruvek arhä väs sokt di qaku rhat tamän mava na anga enge na anga rhäksärhäm sävät iarhakt ama ruvek sage ma Engeska.

¹² Rhärha rhäkt ama ruvek di rha rhoqor ama släkt kârangätni i qaku mamär vät a ngät iva ngät tu angät snäng mamär toqor ama ruvek kârangät i nak kop ngärhit sa ne bä ama ruvek tit sangarmät na ngät bä rhi veng ngät. Dä iarhakt ama ruvek tat dräm dat tamän mava nä iarhongäkt kärqärhong i qaku rhat dräm anga gaini sävät irhong. Dä nak pa ma Ngämuqa qä slava na rha mas. ¹³ Rhat dräm dat туалат na ama lat ama vu ngät dä arhä rhitsek nävät a ngät diva rhi rha ama märänga.

Dä qosaqi rhat tu arhä snäng i ama märäm gem da vät kunäng iva serhäm da dä rhit nakt dä rhat täs. Rha di ama unitnäk dä ama qävuirhong na rha. Bä nävät arhä snängaqa ama iraski na qa dä rhat täs ti na ngän bä rhoqoräkt dä rhat туалат sä ngän bä mavamava na angäna iar. ¹⁴ Sa rhäqäp arhä snängaqa na ama alek nani ama qavatnävätlägut. Arha vuirhong di qaku rhäktäksot nä irhong. Dä iarhakt kârarhae i qaku ama grot arhä qatnanakt di iarhakt ama irasmätta di rhi rhartäm sä rha sämät arha lat ama vu ngät. Dä rhäqäp arhä snängaqa iva nani guarhong masirhat. Rha diva qoki qäbäs na rha!

¹⁵ Sa rha met daqule ama räkt ka ama iska dä nasot dä rha met tage varhäm ama vu qa ama iska rhoqor ma Balam na Beor aa emga. Mudu di ma Balam aa snäng bät ama ligär qârangätni i ngät dän nävät ama lat kârangätni i qaku ama räkt ngät. ¹⁶ Sokt di ama donki qârakni i qaku qat

dräm gat tamän di qa märhamän doqor ama ruqa i qa märhamän sävät ama vämginaqa ma Balam aa uväs sävät aa lat kârangätni i qaku ama räkt ngät dap ngät di ngät toqor ama dädänga aa lat.

¹⁷ Dä rhärha rhäkt ama ruvek kârarhae i rhi su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu di rha rhoqor ama qotnaqoan gârangätni i qaku anga reng mät ngät dä qosaqi rha rhoqor ama eqoe qârangätni i ama laurqi qi nän mä ngät mavängam. Sa ma Ngämuqa qa rhäkmu na ama ivärhäs na ama bängangit ama vu it mamär bä ba rha. ¹⁸ Rhi sameng na ama enge ama mämmäfini na ngät dä rhit näs masirhat i rhit sek sä nas nävät arha lat kârangätni i ngät toqor ama dädända arha lat. Dä iarhakt ama ruvek kârarhani i nak kop as täkt di sa rha met daqule arha vuirhong di iarhakt ama irasmätta rhi rhartäm sä rha iva rhat tet parhäm arhä släqyige angät snängaqa bä va rhit bodäm mes sämät ama snängaqa na ama alek nani ama lat ama vu ngät mas na ama qavatka. ¹⁹ Ama irasmätta rhat tamän särha ama ruvek kârarhani i rhat nari rha iva rha diva isiska vät a rha sokt di ama irasmätta maräkt di qale rha va ama lat ama vu ngät angärha rem inguna ianiäkt kärqäni i sa ini ngä män näva ama ruqa aa uväs di qa di ama latka na qa vä ianiäkt ini angärha rem.

²⁰ Ngakt bä iarhakt ama irasmätta di sa rha met daqule ama lat ama vu ngät nämäni ama ivätki nävät ama mädräm sävät aurha Engeska dä aut Mumaiar ma Jisas ma Kraiis sokt di rhäkt di saqi as ama lat ama vu ngät ngä sangar a rha bä ngä män näva arhä väs di mudu di mava na rha dap täkt di sa mava na rha masirhat. ²¹ Inguna vadi mai ama märäm iva qaku rhi naräm ama iska qârakni iva rha rhän i ama räktta na rha varhäm ga inguna rhäkt di sa rhat dräm ma Ngämuqa aa enge ama qumärqumär ngät mamär sävät kârangätni ama lat i ama räkt ngät bä rhit dong bät a nas daqule ngät. ²² Ama enge na ama mädräm ama unmem na ngät di ngät tamän sävät iangärhäkt ama lat toqortäqyia,

“Ama imga diva evär däm ga sävät aa nänän maräkt dä ama vemgi di nga nasot i sa qia qumär nas diva saqi evär däm gi iva qi rhor nas mät ama brañgi.”

3

Ama Qunäga Qârakni Iva Evär Dä Ma Engeska Va Qa Rhän

¹ Gua ruavek kârarhani i gua snäng bät a ngän, dakt täkt ama abuk di ama unbem na qi qârakni i sa ngut säm bäm gi sävät a ngän. Va ama unbem ama abuqem moe di ngut puk pät a ngän sävät tärhong däkt kärqärhong

i sa ngänät dräm sävät irhong ivakt iva nguat tärana na ngän bä va maräkt na angän mädräm. ² Rhärhong däkt kärqärhong i ngut puk pät a ngän sävät irhong di ma Ngämuqa aa vämginarha ama qumärqumär ta arha enge sävät irhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän nasot. Dap arhongni di ma Engeska qärakni i aut mumaiar na qa aa muräkt kärangätni i sa ngä män nämät angäna ngangda.

³ Mamär iva qunäga vät a ngän sävät aomni ama moräm. Va vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva ama ruvek ta rhän sa arha enge na ama märhamängus kärarhani i rhat tet parhäm arhä snängaqa maräkt iva rhat tualat na ama vuirhong. ⁴ Dä va rhi snanbät i, "Nga sa rha mumänaris iva evär dä ma Kraisi? Ngakt bä rhoqoräkt dä qa qoe nai? Urhi snanbät toqor täkt dinguna sa ama ngätmamäkkäna qärarhani i sa rha rha iangärhäkt ama mumänaris di sa rha näp dap as kaku anga qutsasorhane ngä män. Mudu vät ama rharimini rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe bä dängdäng däkt di qoki iarhongäkt moe di irhong doqorne."

⁵ Diva rhi qoar toqoräkt inguna sa rha rhares ba ne iva rhi qyiradeng na ama mädräm gärangätni i mudu di ama leqäs nga e dä qosaqi na aa enge di sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki bä qia män bit näva ama rigi dä qosaqi matnät sä qi nämäni ama rigi. ⁶ Dä mamär dä ma Ngämuqa qa slava na ama ivätki mas na ama rigi na ama iqumga bä sa qäbäs na qi. ⁷ Dap kosaqi nävät ma Ngämuqa aa enge di rhem däkt ama usäpki dä ama ivätki ina e dä va qale lem bä dängdäng iva qä väs em bät ama qäväläm gärqomni iva qa rhatnävämmne dä qä sangäm na ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁸ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva ngäni lu mamär i ama qunäga ama sägäk di qa rhoqor ama sägäk ama tausen na ama qoeo ge ma Engeska ma Ngämuqa dap kosaqi ama sägäk ama tausen na ama qoeo di ngät toqor ama qunäga ama sägäk gem ga. ⁹ Ma Engeska ma Ngämuqa di qaku marhäk ma qa iva qä rhäkmamär na aa mumänaris näma dä arhani ama ruvek di rhat tu arhä snäng doqoräkt. Dap kinak sa qat tudävarhäm na ngän mauui sa ama bulap inguna qaku nani a qa iva aung nävät a ngän diva qäbäs na qa. Di nak nani a qa iva ama ruvek moe rhi näpgoer na nas.

¹⁰ Sokt diva qräk mat ut kre va evär dä ma Engeska iva iaqäkt ama qunäga va qa rhän doqor ama suaqa qärakni i qat dräm gat dän. Dä vät iomäkt ama qäväläm diva ama leqäs ngä rhet nae na ama dädrin dä

qosaqi ama qaeng ngä nä iarhongäkt moe va usäp diva ma Ngämuqa qä väs irhong dä va rhäksot nä irhong. Dä ama ivätki qi nä iarhongäkt moe qärqärhong i sa ama ruvek ta mualat nä irhong bät a qi diva qunäga sä irhong i agirhong nä irhong mamär*.

¹¹ Sa ngänät dräm i rhärhong däkt moekt diva qäbäs nä irhong bä äkt i sa ngänät dräm i mamär iva ngänät däqäm doqor mäniekt. Diva mamär iva ngänät däqäm i ama ruvek kärarhani i ama qumärqumärta na rha mamär dä va ngän det sokt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. ¹² Mamär iva ngän dualat toqoräkt i as kale ngän dä va ngänit tägärsäs nani ma Ngämuqa aa qunäga. Vät iaqäkt ama qunäga dä va qäbäs na ama leqäs mat ama mudäbäs ngä na ama qaeng ngä nä iarhongäkt moe mat ama leqäs diva irhong ngä rhang bä va rhäväktgyäm sä irhong! ¹³ Sokt di varhäm ma Ngämuqa aa mumänaris di qali lut nani ama iaräs na äs ama leqäs ngä na ama iaräs na qi ama ivätki bä vät a qi diva sokt kale ama räkt ngät ama lat e.

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge

¹⁴ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, bä äkt i nga rhoqoräkt i qale ngän nani iarhongäkt dä sa mamär iva ma Kraisi ka rhän bät a ngän doqoräkt i ngän dualat masirhat ivakt iva qaku qale anga unit ura anga qävuini e vät a ngän. ¹⁵ Dä va qunäga vät a ngän i ma Engeska ma Ngämuqa di sa qat tudävarhäm na ama ruvek sa ama bulap inguna nani a qa iva ama ruvek moe diva rhi rha ama mumaiar. Rhom däkt di qoki äm doqor ama enge nage aurha ruaqa ma Pol qärakni i urha snäng bät a qa qärangätni i sa qa säm a ngät parhäm ama mädräm nage ma Ngämuqa. ¹⁶ Ma Pol di qat dräm gat tamän sävät tärhong däkt pa aa abukkina moe. Dap angätni ama enge nga e va aa abukkina qärangätni i ama qrot gem ut iva qunäga vät a ut sävät a ngät. Dä ama ruvek kärarhani i qaku rhat dräm mamär sävät iarhongäkt kärarhae i qaku rhat nanakt ma ama qrot nä ma Kraisi di rhit näpgoer na ngät ma ama enge qärangätni i angät tarimini di qaku ama räkt ini. Dä qosaqi rhat dräm dat tualat toqoräkt sa angätni ma Ngämuqa aa enge bä nga rhat tualat toqoräkt dä sa rhi rhar sä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm sävät a nas.

¹⁷ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, bä äkt i mamär iva ngänit lu mamär i varis ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ama muräkt ti slava na ngän dä nasot dä va qaku ngänät dräm mamär sävät iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di sa ngänät dräm mamär sävät irhong. Mamär

* 3:10 qunäga sä irhong i agirhong nä irhong mamär Ura 'irhong ngä rhang bä rhäksot' ura 'as kaku qali lirhong'

iva ngänit lu mamär toqoräkt inguna rhäkt di sa ngänät dräm mamär sävät tärha rhäkt ama ruvek kärerhae i arhä rhisu di qaku ama räkt ngät. ¹⁸ Dap kinak mamär iva ngäni rhir iva sräp ngän nävät ama mädräm sävät aurha Engeska dä aut Mumaiar ma Jisas ma Kraiss dä sa aa ñämsävätki. Mamär iva urhi von ga rha ama murhämeska rhäkt bä vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Ma Jon 1

Ama Rhäväktäs

Ma Jon ga sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā rhakt tākt ama abuk di qa sām bām gi sage ama qatnanaktpāmda sokt di qaku qunāga vāt a ut i agi a ruvek iarhakt bā qop ta na qoe nai. Nguarām iarhakt di angätni ama gulañ na ama qatnanaktpāmda e vāt ama ngärhāktka ma Esia.

Ma Jon ga sām i qat tu aa snāng sāvāt ama qävālam ama unbam. Ama narhoerām diva qa rhuqunāga sa ama ruvek kārarahani i rhi su na ama iraski na ngät ama rhisu i qat tamän sāvāt arha lat ama vu ngät mamär. Näkt ama unbamnaām diva qā rhaespām ge ama qatnanaktpāmda i ngätki i ngakt bā rhat nanakt di sa rha rha ama mumaiar. Ma Jon di qat tamän sāvāt a nas i qa lu ma Jisas toqoräkt i qā na qa in det divakt iva qā sāmaqrot na arhā snāngaqa rhoqoräkt.

Ama Qävālap Nasot A Ne

Ama Muqunāga Narhoer (1:1-4)

Ama Qatnanaktpāmda Arha Iar Toqoräkt
I Qale Rha I Arha Ruavek Na Ne
Rhi Na Ama Ngätmamäk Kä Na Ama
Ngärhoemga (1:5-2:28)

Ama Qatnanaktpāmda Arha Iar Toqoräkt
I Qale Rha I Ma Ngämuqa Aa Es Na Rha
(2:29-4:6)

Ama Qatnanaktpāmda Arha Iar Toqoräkt
I Qale Rha Dā Ma Ngämuqa Aa Lavuqi
Arha Ron I Arha Snāng Bāt A Qa Dā Rhat
Tet Parhām Aa Rhäkne (4:7-5:12)

Ma Jon Aa Dāngdāngini Na Ngät Aa Enge
(5:13-21)

Ama Enge Na Ama Iar

¹ Ianiäkt kārqāni i ini nāvāt ama rhari-mini bā sarhākt di qārqāni i sa ut nari ini bā qārqāni i sa ut lu ini mamär nāmāt aut saqong dā qārqāni i sa u rhākt ngä rhāk pāt ini di ianiäkt di ama enge na ama iar.

² Iangärhākt ama iar ngä män sāda eraqi bā ut lu ngät dā urhi sameng sāvāt a ngät. Näkt urhi sameng ba ngän na ama iar ama sok tam ngät iangärhākt kārangāt i mudu qale ngät ngä na ama Ngätmamäk näkt ngä män gem ut. ³ Bā qosaqi urhi sameng mamär ba ngän nā ianiäkt kārqāni i sa ut lu ini bā ut nari ini ivakt iva qosaqi ngän diva västämne na ut ut na ngän bā va qali lut ut na ngän i aurha ruavek na ngän mäni rhangät tākt ama iar. Bā qosaqi va qali lut dā rhangät tākt ama iar angärha ron ge ama Ngätmamäk näkt sāvāt aa emga ma Jisas ma Krai. ⁴ Urhit sām dangät tākt ivakt iva aut märmärgem diva ama mor ngät.

Ama Tmerhäs Da Ama Neraqa Aa Ron

⁵ Rhangät tākt di ama enge qārangätni i sa ut nari ngät nāmāt ma Krai bā urhi sameng ba ngän na ngät i ma Ngämuqa di ama neraqa na qa näkt gem ga di qaku anga bāngangit nga e.

⁶ Ngakt bā urhi goar i qali lut gem ga i aa ruavek na ut mäni rhangät tākt ama iar dap kinak ut tet pa ama bāngangit angät tpäs dā sa urhi iras dā qaku ut tualat parhām ama engätki. ⁷ Dap ngakt bā ut tet da ama neraqa aa ron doqor qa i qale qa da ama neraqa aa ron diva västämne na ut bā qali lut i aurha ruavek na ne bā aa emga ma Jisas aa biaska qā qumär ut sa aurha vuirhong moe. ⁸ Ngakt bā urhi goar i qaku aurha anga vuini dā sa urhi iras tam mes dā qaku ama engätki qia e gem ut. ⁹ Ngakt bā urhi sameng irhäm mes sa aurha vuirhong dā mamär vāt a ut iva ut nanakt na qa iva qā qyiradeng na aurha vuirhong dā va qā qumär ut nāmāt aurha lat moe qārangätni i qaku ama räkt ngät inguna qa di ama räkt ka na qa.

¹⁰ Ngakt bā urhi goar i sa qaku ut mualat na anga vuini dā sa ut mualat sā qa iva ama irasmātka na qa bā aa enge di qaku a ngät e vāt aurha iar.

2

Ma Krai Kat Tatnärhäm Ut

¹ Ngua es ama gaini na rha na ngän, ngut sām dangät tākt ivakt iva qale ngän namualat na anga vuini. Sokt di ngakt bā aung anga ruqa qa mualat na ama vuini dā akni qa e qārakni iva qat tamän särha ama Ngätmamäk sādaver mä ut. Iaqäkt di ma Jisas ma Krai kārak i ama räkka na qa. ² Qa di ama vodāmes na qa ivakt iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha vuirhong bā rhoqoräkt di qaku sokt sa aurha vuirhong dap kosaqi ama ruvek nāvāt ama ivätki moe sa arha vuirhong.

³ Ngakt bā ut tet parhām aa enge diva nāvāt iomäkt dā va qunāga vāt a ut i sa ut dräm a qa. ⁴ Ama ruqa qārakni i qā goar i qat dräm a qa sokt di qaku qat tet parhām aa enge di ama irasmātka na qa bā ama engätki di qaku a qi gem ga. ⁵ Dap iaqäkt kārak i qat tet parhām aa enge di aa snāng bāt ma Ngämuqa mamär. Bā nga ut tualat toqoräkt dā nāvāt iomäkt dā sa ut dräm i qali lut gem ga mamär. ⁶ Ngakt bā aung gā goar i qale qa qā nā ma Jisas ma Krai dā mamär iva qoki qat tet toqor qa.

Ama Muräkt Ama Iaräs Na Ngät

⁷ Gua ruavek kārarahani i gua snāng bāt a ngän, gaku ngut sām sāvāt a ngän na ama muräkt ama iaräs na ngät dap tangät tākt di ama muräkt kārangätni i sa mudu na ngät nāvāt ama rharimini bā sarhākt kārangät i qale ngät gem ngän bā ngät di ama enge

qārangātṅni i sa ngān nari ngāt. ⁸ Sokt diva as ngut sām ama murākt ama iarās na ngāt kārangātṅni i ama engātkti na ngāt kārangāt i nga e gem ma Jisas dā qosaqi nga e gem ngān. Inguna ama bāngagi di sa rhāktāksot na qi dap ama engātkti na qa ama neraqa di sa rhākt di qā sen.

⁹ Ama ruqa qārakni i qā qoar i qa di sa qale qa da ama neraqa aa ron sokt di qaku aa snāng bāt aa ruaqa ama qatnanakt pām ga di qoki as kale qa va ama bāngangit angāt tpās. ¹⁰ Dap aung gārakni i aa snāng bāt aa ruaqa ama qatnanakt pām ga di qale qa vasāgos da ama neraqa aa ron bā nāvāt a qa diva qaku guani ngā namāqāne sa aung iva dān bāt aa qar. ¹¹ Ama ruqa qārakni i ama vu da aa ron sāvāt aa ruaqa ama qatnanakt pām ga di qale qa va ama bāngangit angāt tpās bā vāt aa tmerhās moe di qat tet pa ama bāngangit angāt tpās. Bā qaku qat drām i vāt aa tmerhās di qat tet sa qoe nai inguna ama bāngangit bā qaku qat lu.

¹² Aingān ama rhoes ama gaini na rha, ngut sām sāvāt a ngān
inguna angāna vuirhong di sa ma
Ngāmuqa qa qyiradeng nā irhong
nāvāt ma Kraiss aa ngārhipki.

¹³ Gu mamgāna, ngut sām sāvāt a ngān
inguna ngānāt drām iaqākt kārak i qale
qa nāvāt ama rharimini bā sarhākt.

Dā aingān ama evān da ama gamoe, ngut
sām sāvāt a ngān
inguna sa ngān mān nāvā ma Sāmga aa
qrot angāt tpās.

Dā aingān ama rhoes, ngut sām sāvāt a ngān
inguna sa ngānāt drām ama
Ngātmmāk.

¹⁴ Dā gu mamgāna, ngut sām sāvāt a ngān
inguna ngānāt drām iaqākt kārak i qale
qa nāvāt ama rharimini bā sarhākt.

Aingān ama evān da ama gamoe, ngut sām
sāvāt a ngān
inguna aingān di angān grot
dā ma Ngāmuqa aa enge qale ngāt gem
ngān.

Bā qosaqi ngān di sa ngān mān nāvā ma
Sāmga aa qrot angāt tpās.

*Qale Angāna Snāng Bāt Ama Ivātki At
Kārhong*

¹⁵ Qale angāna snāng bāt ama ivātki ura
guani nāmāni ama ivātki. Ngakt bā aung
anga ruqa di aa snāng bāt ama ivātki
at kārhong dā qaku aa snāng bāt ama
Ngātmmāk. ¹⁶ Inguna ama lat moe nāmāni
ama ivātki qārangātṅni i ngāt toqor ama
saqong ngārhi alek bā sāvāt ama mair-
nanas nāvāt ama qārhong dā ama snāngaqa
iva māmār ge ama slāqyige di iangār-
hākt ama lat moekt di qaku ngāt nage ama
Ngātmmāk dap ngāt nāmāni ama ivātki.

¹⁷ Bā ama ivātki nākt sāvāt at kārhong
gārqārhongni i ama ruvek nani a rha nā
irhong diva rhāksot nā irhong dap iaqākt
kārak i qat tualat parhām ma Ngāmuqa aa
snāngaqa diva ama iar qa rhākt bā qosaqi va
mirhup.

*Ama Rhonsāvāt Sage Ama Ruvek Sāvāt
Ma Kraiss Aa Ikkāna*

¹⁸ Aingān ngua es, rhākt di ama
dāngdāngini na ngāt ama qunāng bā sa ngān
nari i iaqākt kārak i ma Kraiss aa ik diva qa
rhān bā nak sa rhākt di masirhat nā ma
Kraiss aa ikkāna rha mān. Bā nga rhoqorākt
dā qunāga vāt a ut i rhangāt tākt ama
qunāng di ama dāngdāngini na ngāt ama
qunāng. ¹⁹ Iarhakt di sa rha met nāmāni ut
sokt di qaku rha nāmāni ut māmār. Inguna
vadi mai rha nāmāni ut māmār dā mai
māmār iva as kale rha gem ut. Dap nguna
rha met nāmāni ut dā iomākt ngārhi sameng
māmār i qaku rha nāmāni ut māmār.

²⁰ Dap aingān di sa ngān da ama modāmne
nage ama Qumārqumarqa na qa māmār ma
Kraiss bā ngān moe di sa ngānāt drām ama
engātkti. ²¹ Qaku ngut sām sāvāt a ngān
inguna qaku ngānāt drām ama engātkti dap
sa nguna ngānāt drām a qi bā qosaqi ngānāt
drām i qaku anga irasini ngāt dān nāda ama
engātkti arha ron. ²² Ngu lu auge iaqākt i
ama irasmātka? Iaqaqt ama ruqa di qārak i
qāt tāqyas nā ma Jisas i qa di qaku ma Kraiss.
Iaqaqt ama ruqa di ma Kraiss aa ik na qa
inguna qāt tāqyas nā ama Ngātmmāk kā na
ama Ngārhoemga. ²³ Qaku anga ruqa qārakni
i qāt tāqyas na ama Ngārhoemga di qale ama
Ngātmmāk gem ga dap kinak iaqākt kārak
i qā sameng māmār i ma Kraiss di ama
Ngārhoemga di ama Ngārhoemga qā na ama
Ngātmmāk kali liom gem ga. ²⁴ Māmār
iva qale ianiākt mas gem ngān gārqāni i
ngān nari ini namāk nāvāt ama rharimini
bā sarhākt. Ngakt bā nga rhoqorākt dā
sa ngān diva qale ngān māmār māni ama
Ngātmmāk dā ge ama Ngārhoemga. ²⁵ Bā
rhangāt tākt di ama Ngātmmāk aa enge na
ama mumānaris bā ba ut iva ba ut na ama
iar ama sok tām ngāt.

²⁶ Ngut sām dāngāt tākt ivakt iva ngāt
tuqunāga vāt a ngān sāvāt iarhakt kārhar-
hae i rhi siqut iva rhi irastām sā ngān. ²⁷ Dap
ama modāmne qārangātṅni i sa ngān da ngāt
nage ma Kraiss di qale ngāt gem ngān. Dap
ngāt di sa ngārhi su ngān sāvāt iarhongākt
moe qārqārhong i ngānit lāk nani irhong
ivakt iva ngānit pās ma Ngāmuqa aa rhāng
māmār. Angāt tisū di ama engātkti na ngāt
dap kaku ama iraski na ngāt. Bā ākt i nga
rhoqorākt dā saqi as kaku ngānit lāk nani
guavek sae qārharhani i rhat drām di su iva
rhi su ngān. Qale ngān mas māni ma Kraiss

toqor ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä su ngän doqoräkt.

Ma Ngämuqa Aa Es

²⁸ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, rhäkt diva qale ngän mamär mäni qa ivakt iva nga rhoqoräkt iva qa rhän dä va mamär vät a ut iva ama qraräktä na ut dap pa qaku aqlus pät a ut. ²⁹ Ngakt bä ngänät dräm i qa di ama räkt aa lat dä mamär iva qunäga vät a ngän mamär i iarhakt moe qärrarhae i rhat tualat na ama räkt ngät ama lat di sa rha män nävä ma Ngämuqa.

3

¹ Mamär iva ut lu mamär na ama Ngätmamäk aa lavuqi ama enges ki bä ba ut bä äkt iva ma Ngämuqa qat tes ut i aa es na ut. Bä qoki ngätki i ut di ma Ngämuqa aa es na ut. Ama rharimini qärqäni i qaku ama ruvek nämäni ama ivätki rha lu mamär i ma Ngämuqa aa es na ut dinguna qaku rhat dräm a qa. ² Gua ruavek kärerarhae i gua snäng bät a ngän, däkt di ma Ngämuqa aa es na ut sokt di as kaku ut dräm iva u rhän doqor mäniekt nasot. Dap ut dräm i rhoqoräkt iva ma Krai ka rhän dä va ut toqor qa inguna va urhi lu qa i qa rhoqoräkt. ³ Näkt ama ruvek moe qärerarhani i rhat nanakt toqoräkt di sa rhi qumär nas ivakt iva rha rhän i ama qumärqumär ta rhoqor qa i ama qumärqumär qa.

⁴ Ama ruvek moe qärerarhani i rhat dräm dat tualat na ama vuirhong di iarhakt ti nänbetäkmät na ama muräkt inguna ama vuirhong di ama lat kārangätäni i ngärhi nänbetäkmät na ama muräkt. ⁵ Sokt di ngänät dräm i sa ma Krai ka män divakt iva qä sot na ama vuirhong dä qosaqi qa maräkt di sa qaku aa anga vuirhong. ⁶ Bä aung gäarakni i qale qa mäni qa diva qaku qat dräm gat tualat na anga vuirhong. Aung anga ruqa qäarakni i as kat dräm gat tualat na anga vuirhong di iaqäkt di sa qaku qa lu ma Krai dä qaku qat dräm a qa.

⁷ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, gale angäna qlak na aung anga ruqa iva qä nairas täm ngän. Iaäqäkt kārak i qat tualat na ama räkt ngät ama lat di qa di ama räkt ka rhoqor ma Krai kārakni i ama räktka na qa. ⁸ Dap iaqäkt kārak i qat tualat na ama vuirhong di qa nage ma Sämgä inguna ma Sämgä di sa qat tualat na ama vuirhong mudu mänasäng näväät ama rharimini bä sarhäkt. Ama rharimini qärqäni i sa ma Ngämuqa aa emga qa män divakt iva qä slava nä ma Sämgä aa lat mas. ⁹ Qaku aung gäarakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa di qat dräm gat tualat na anga vuirhong inguna ma Ngämuqa aa iar di qale ngät gem ga. Qaku mamär vät a qa iva as kat tualat na anga vuirhong inguna sa qa män nävä ma

Ngämuqa. ¹⁰ Bä näväät tom däkt dä qunäga vät a ut sa ama ruvek i guavek koe di nak ma Ngämuqa aa es na rha dap guavek koe di ma Sämgä aa es na rha. Iaäqäkt kārak i qaku qat tualat na ama räkt ngät ama lat bä qop kārakni i qaku aa snäng bät arhani ama qatnanaktpämädi di iaqäkt di qaku ma Ngämuqa aa emga na qa.

Mamär Iva Aurha Snäng Bät A Ne

¹¹ Rhangät täkt di ama enge qärerangätäni i sa ngän nari ngät namäk näväät ama rharimini qärerangät i ngät tamän i mamär iva aurha snäng bät a ne. ¹² Dap pa qale rhoqoräkt i ngän doqor ma Kein gäarakni i qa nage ma Sämgä bä qa veng aa läktka. Näkt ngu lu mäniekt bä qa veng ga? Sa qa veng ga dinguna aa lat di ama vu ngät dap aa läktka di ama räkt ngät aa lat. ¹³ Gua ruavek, kale ngän nasärmändäm gre i ama ruvek näväät ama ivätki di ama vu da arha ron masirhat sävät a ngän. ¹⁴ Sa ut dräm i ut män nämät ama tñäpki bä sa ut met säda ama iar angärha ron inguna sa aurha snäng bät ama qatnanaktpämädi. Aung gäarakni i qaku aa snäng bät arhani di qoki as kale qa da ama tñäpki arha ron.

¹⁵ Aung gäarakni i ama vu da aa ron masirhat sävät aa ruqa di iaqäkt ama ruqa di qäarakni i qä veng. Näkt ngänät dräm i qaku ama iar ama sok täm ngät nga e ge aung anga ruqa rhoqoräkt. ¹⁶ Sa ma Krai ka von da aa iar sädaver mä ut bä näväät tangät täkt aa lat dä sa qunäga vät a ut sa ama lavuqi ama engätki na qi. Bä äkt i ut di mamär iva urhit bon da aurha iar bä ba ama qatnanaktpämädi. ¹⁷ Ngu lu va qale ma Ngämuqa aa lavuqi ge sävetka rhoqor mäniekt kre i ama qärhong bät a qa näkt kat lu akni ama qatnanaktpämäga qäarakni i qät läk sokt di qaku qät lavuqi na qa? ¹⁸ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, sa qale rhoqoräkt i aurha snäng bät arhani sokt näväät ama enge dä nämät aurha väm dap mamär iva aurha snäng bät a rha maengätki näväät aurha lat.

¹⁹ Ngakt bä ut tualat toqoräkt dä sa ut dräm i ut tualat parhäm ama engätki bä qosaqi mamär vät a ut iva ama qraräktä na ut iva urhi nän ma Ngämuqa nani guani. ²⁰ Sokt di ngakt bä qaku mamär vät a ut iva ama qraräktä na ut iva urhi nän sage ma Ngämuqa dä qa di ama moräs na qa masirhat pät aut snängäga aa uväs bä qat dräm iarhongäkt moe. ²¹ Gua ruavek kärerarhani i gua snäng bät a ngän, ngakt bä aut snängäga di qaku qät täksärhäm ut dä näväät iomäkt diva mamär vät a ut iva ama qraräktä na ut dä ma Ngämuqa aa saqong sa aurha nän ²² bä sa ut dräm iva qä von ut ta agini qärqäni i urhi nän ga rhäm ini inguna ut tet parhäm aa muräkt dä ut tualat nä qärqärhongni i irhong ngärhit säm ama

märmärgem sävät aa snängaqa. ²³ Näkt aa muräkt diva ut nanakt na aa emga ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki näkt pa aurha snäng bät a ne i qoki rhoqor qa i sa qa muräkt bät ba ut iva ut tualat toqoräkt. ²⁴ Bä aung gäarakni i qät päs aa muräkt angärha rhäng di qale qa mamär mäni ma Ngämuqa dä qosaqi qale ma Ngämuqa väm ga. Dä ut dräm i qale ma Ngämuqa väm ut inguna nävät ama Qloqaqa qäarakni i sa qa von ut täm ga.

4

Ama Rhonsävät Sävat Ama Enge Qärangätni I Rhi Qoar I Sa Ngät Dän Nage Ma Ngämuqa

¹ Gua ruavek kärerhahi i gua snäng bät a ngän, qale ngänät nanakt na ama ruvek moe arha enge qärangätni i rhi qoar i ngät dän nage ma Ngämuqa dap mamär iva ngäni siqt na arha enge ivätki rhage rhage. ² Bä nävät tom däkt dä va ngäni räm i agi a ruvek di nak ta tamän bät ama enge nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa dä agi a ruvek di qaku. Ama ruvek moe qärerhahi i rhi sameng mamär sävät ma Jisas ma Kraiss i qa di qa mu ama släqyige bät qa män i ama ruqa na qa di iarhakt ama ruvek nage ma Ngämuqa. ³ Dap ama ruvek moe qärerhahi i qaku rhi sameng mamär sävät ma Jisas toqoräkt di qaku rha nage ma Ngämuqa. Rhärha rhäkt di rha nage ma Kraiss aa ik kärerhahi i sa ngän nari sävät a qa iva qa rhän bät nak sa rhäkt di qale qa mäni ama ivätki.

⁴ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, aingän di nage ma Ngämuqa bät sa ngän män nävä iarhakt ama ruvek arhä väs inguna iaqäkt karak i qa e väm ngän di aa grot masirhat pä iaqäkt aa uväs karak i qa nämäni ama ivätki. ⁵ Rha di rha nämäni ama ivätki bät rhat tamän barhäm ama ivätki at känäskänes dä ama ruvek pät ama ivätki rhat nari nämät ta. ⁶ Dap kinak aiut di ut nämäni ma Ngämuqa näkt iaqäkt karak i qat dräm ma Ngämuqa di qat nari nämät ut. Dap iaqäkt karak i qaku qa nämäni ma Ngämuqa di qaku qat nari nämät ut. Bä nävät tom däkt di sa qunäga vät a ut sa ama ruvek arha enge i ngät nage ama Qloqaqa na ama engätki ura ngät nage ama qloqaqa na ama iraski.

Ma Ngämuqa Di Ama Lavuqi

⁷ Gua ruavek kärerhahi i gua snäng bät a ngän, mamär iva aurha snäng bät a ne inguna ama lavuqi qiat dän nage ma Ngämuqa. Ama ruvek moe qärerhahi i arha snäng bät arhani di sa rha män nävä ma Ngämuqa bät rhat dräm a qa. ⁸ Iaäkt karak i qaku aa snäng bät arhani di qaku qat

dräm ma Ngämuqa inguna ma Ngämuqa di ama lavuqi. ⁹ Ma Ngämuqa sa qa a ut tä iaqyäkt aa lavuqi qäarak i qia e gem ut toqoräkt i qa rhäk na aa emga ama sägäk sämäni ama ivätki ivakt iva ama iar ut nävät a qa. ¹⁰ Sa ut lu ama lavuqi qäarakni i ama engätki na qi di qaku nävät iomäkt i aurha snäng bät a qa dap kinak nävät iomäkt i ma Ngämuqa sa aa snäng bät a ut dä qa rhäk na aa emga ivakt iva nävät a qa dä va qä qyiradeng na aurha vuirhong. ¹¹ Gua ruavek kärerhahi i gua snäng bät a ngän, mamär iva aurha snäng bät a ne inguna sa ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut toqoräkt.

¹² Sa qaku aung anga ruqa qa lu ma Ngämuqa sokt di ngakt bät aurha snäng bät a ne dä sa ma Ngämuqa qale qa väm ut bät aa lavuqi diva qiat dän mamär väm ut pät aurha iar.

¹³ Ut dräm i sa qale qa väm ut dä qosaqi ut di qali lut mäni qa inguna sa qa von ut ta aa Qloqaqa. ¹⁴ Näkt ut di sa ut lu ma Ngämuqa aa emga bät urhi sameng mamär i ama Ngätmamäk ka rhäk na qa ivakt iva qa diva ama ruvek pät ama ivätki arhä Mumaiar na qa. ¹⁵ Aung gäarakni i qä sameng mamär i ma Jisas di ma Ngämuqa aa emga na qa di sa iaqäkt di qale qa mäni ma Ngämuqa bät ma Ngämuqa di qale qa väm ga. ¹⁶ Sa ut dräm dä ut nanakt nä ma Ngämuqa aa lavuqi bät ba ut.

Ma Ngämuqa di ama lavuqi. Näkt aung gäarakni i qat dräm aa snäng bät arhani di qale qa mäni ma Ngämuqa bät qosaqi ma Ngämuqa di qale qa väm ga. ¹⁷ Nävät iomäkt di ma Ngämuqa aa lavuqi qiat dän mamär vät aurha iar. Bä äkt i rhoqoräkt i ut tet pät ama ivätki rhoqor ma Jisas i sa qat tet toqoräkt diva qaku mamär iva qänäskänes ut sävät aa matnävämmne rhoqoräkt iva qa rhatnävämmne na ama ruvek moe. ¹⁸ Dä ama lavuqi arha ron di qaku anga tlanga. Dap ama lavuqi qäarakni i ama engätki na qi di qit kutmäs ama tlanga inguna ama tlanga di qat dän doqoräkt i qänäskänes ut iva urhi rha ama rhäksärhäm. Iaäkt karak i qät len di qaku ama engätki na qi ama lavuqi qia e gem ga.

¹⁹ Aiut di sa aurha snäng bät ama ruvek ti nä ma Ngämuqa inguna qa di sa qa er aa snäng bät a ut. ²⁰ Ngakt bät aung anga ruqa qä qoar toqortäqyia, "Gua snäng bät ma Ngämuqa" sokt di qaku aa snäng bät arhani ama qatnanaktpämä dä iaqäkt di sa ama irasmätka na qa. Inguna aung gäarakni i qaku aa snäng bät aa ruqa qäarakni i sa qat lu qa di qaku mamär vät a qa iva aa snäng bät ma Ngämuqa qäarakni i sa qaku qa lu qa. ²¹ Bä sa qa von ut ta ama muräkt toqortäqyia, aung gäarakni i aa snäng bät ma Ngämuqa di qosaqi mamär iva aa snäng bät aa ruqa.

5

Ut Dän Näva Ama Ivätki At Tävä's Nävät Aut Katnanakt

¹ Ama ruvek moe qärrarhani i rhat nanakt i ma Jisas di ma Kraiss di iarhakt ta män nävä ma Ngämuqa. Bä qosaqi iarhakt moe qärrarhae i arha snäng bät ama Ngätmamäk di qosaqi arha snäng bät aa es. ² Nävät iomäkt i aurha snäng bät ma Ngämuqa dä ut tet parhäm aa rhäkne dä sa ut dräm i aurha snäng bät aa es. ³ Rhoqoräkt i sa urhit päs ma Ngämuqa aa muräkt angärha rhäng di iomäkt ngärhi sameng i sa aurha snäng bät a qa. Bä iangärhäkt aa muräkt di qaku ama qrot gem ut mamär sä ngät.

⁴ Inguna aiut moe qärrarhani i sa ut män nävä ma Ngämuqa di sa ut dän näva ama ivätki at tävä's. Bä sa ut täqäne dä mamär toqoräkt nävät aut katnanakt. ⁵ Ngu lu auge iaqäkt kàrak i qat dän näva ama ivätki at tävä's? Iaqaäkt di sokt kàrak i qat nanakt i ma Jisas di ma Ngämuqa aa emga.

Ama Sameng Sävat Ma Ngämuqa Aa Emga

⁶ Iaqaäkt ma Jisas ma Kraiss di qàrakni i sa qa män nävät ama rigi dä nävät ama biaska. Bä qaku sokt ka män nävät ama rigi rhoqoräkt i sa qa rha ama baptais dap kosaqi qa män nävät ama biaska rhoqoräkt i sa qa nãp. Näkt ama Qloqaqa qä sameng mamär i ma Jisas ma Kraiss di sa qa män nage ma Ngämuqa inguna ama Qloqaqa di qa na ama engätkti. ⁷ Ngätkti i ama dâpguarhong nga e qärqärhongni i irhong ngärhi sameng ⁸ qärqärhong i ama Qloqaqa näkt sävat ama rigi näkt ama biaska bä iarhongäkt ama dâpguarhong di sa sägäni nä irhong sä irhong angät sameng.

⁹ Ut dräm ut nanakt na ama ruvek arhä sameng sokt di nak mamär iva ut nanakt nä ma Ngämuqa maräkt aa sameng inguna aa sameng di iangärhäkt kàrangät i qa von däm ngät kàrangät i ngärhi sameng sävat aa emga. ¹⁰ Bä aung gäarakni i qat nanakt nä ma Ngämuqa aa emga dä sa iangärhäkt ama sameng nga e gem ga. Dap aung gäarakni i qaku qat nanakt nä ma Ngämuqa di qat tes ka i ama irasmätka inguna sa qaku qat nanakt na ama sameng gärangätäni i ma Ngämuqa qa von däm ngät sävat aa emga. ¹¹ Näkt iangärhäkt ama sameng di ngät toqortäqya, ma Ngämuqa sa qa von ut ta ama iar ama sok tãm ngät. Näkt tangät täkt ama iar di nga e ge aa emga. ¹² Aung gäarakni i qale ama Ngärhoemga gem ga di ama iar nga e gem ga. Dap iaqaäkt kàrak i qaku qale ma Ngämuqa aa emga gem ga di qaku ama iar nga e gem ga.

Ama Enge Na Ama Muqunäga Sävat Ama Iar Ama Sok Tãm Ngät

¹³ Ngut säm dangät täkt sävat a ngän gärrarhae i ngänät nanakt nä ma Ngämuqa aa emga aa ngärhipki ivakt iva ngänät dräm i sa ngän da ama iar ama sok tãm ngät. ¹⁴ Näkt toqoräkt i ut dän sage ma Ngämuqa sa aurha nän di aut katnanakt ama qrot ngät toqortäqya, qre va urhi nän ga rhä guani varhäm aa snängaqa dä va qat nari ut. ¹⁵ Bä qre va ut dräm i qat nari ut dä sa ut dräm i agini qärqäni i sa ut nän ga rhäm ini di sa qa von ut tãm ini.

¹⁶ Ngakt bä aung anga ruqa di qa lu aa ruaqa ama qatnanaktpämgä i qa mualat na anga vuirhong gärrarhongni i qaku ngä nartãm sä qa sämät ama tñäpki dä sa mamär iva qä nän ma Ngämuqa sävat a qa dä va ma Ngämuqa qä von ga rha ama iar. Nguat tamän doqor täkt di sävat iarhakt kàrrarhae i arha vuirhong di qaku ngä nartãm sä rha sämät ama tñäpki. Dap kosaqi ama vuirhong irhong nga e qärqärhongni i irhong ngärhi rhätämsäs sämät ama tñäpki sokt di qaku ngu qoar iva qä nän sävat iarhongäkt. ¹⁷ Ama lat moe qärangätäni i qaku ama räkt ngät di ama vuirhong sokt di arhongni ama vuirhong di qaku irhong ngä nartãm sä sävetka sämät ama tñäpki.

¹⁸ Sa ut dräm i ama ruqa qäarakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa diva sa qaku qä natmualat na anga vuirhong. Dap ma Jisas ma Kraiss kàrakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa di sa qat dräm gät lu vät iaqaäkt ama ruqa nämät kàrakni ma Sämgä ivakt iva qaku qä naslava na qa.

¹⁹ Sa ut dräm i ut di ma Ngämuqa aa es na ut dap arhani ama ruvek moe vät ama ivätki di qale rha vä ma Sämgä aa muräkt angärha rem.

²⁰ Näkt kosaqi ut dräm i ma Ngämuqa aa emga sa qa män bä sa qa von ut ta ama mädräm na ama muqunäga ivakt iva ut dräm ma Ngämuqa iaqaäkt kàrak i ama engätkti na qa. Bä ut di qali lut mäni iaqaäkt kàrak i ama engätkti na qa di nävät aa emga ma Jisas ma Kraiss. Ma Jisas ma Kraiss di ama engätkti na qa ma Ngämuqa bä qa di ama iar ama sok tãm ngät.

²¹ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, mamär iva ngänit lu vät a nas mamär nämät ama iaus kàrangätäni i sa ama ruvek ta mualat na ngät ivakt iva rhit kutdrir sagem ngät.

Ma Jon 2

Ama Rhäväktäs

Ma Jon ga sām bā rhakt täkt ama abuk bā qat tes nas i qā narhoerqa. Bā qāt sām iva sage ama evopki qārakti i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām gi qi nā at toes kārarahani i ma Jon di aa snāng bāt a rha maengäkkti. Nguarām iarhakt di nak ama evopki qi na at toes ura i sa nguarām giat mair ba ama gulāngi na ama qatnanaktpāmda va aomni ama vārhām.

Ma Jon di qāt sām ivakt iva qā rhodrāp ta sāvāt ama gamoe qārarahani i rhat tet sa ama lat kārangātni i rhi sameng dā rhi su sokt di qaku ama engäkkti na rha ama latta. Iarhakt ama latta qārarahani i rhat tet sa ama iraski na ngāt ama rhisu di sa rhat don sāva ama qatnanaktpāmda arhā vāt ivakt iva rhat tās dā rhat tas toqor varhām ama engäkkti na rha ama latta arhā qārhomg. Ma Jon di nani a qa iva ama qatnanaktpāmda rhi lu nīsmāne māngurāp mā rha mamār i varis tat tatnārha arhani ama irasmätta sa arha lat.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-3)

Ma Jon Gät Sek Sā Rha Inguna Nāvāt Iomäkt I Rhat Tet Parhām Ama Engäkkti (1:4)

Ama Enge Na Ama Sāmaqrot Dā Ama Rhonsāvāt (1:5-11)

Ma Jon Aa Dāngdāngini Na Ngāt Aa Enge (1:12-13)

Ma Jon Ga Sām Ama Märmärgem

¹ Aingo qā narhoerqa

di ngut sām sāvāt a nge ama evopki qārakti i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām nge ngi nā ngia es* aingān gārarahae i gua snāng bāt a ngān maengäkkti. Näkt kaku sokt ngo dap kosaqi ama ruvek moe qārarahani i rhat drām ama engäkkti di sa arha snāng bāt a ngān. ² Rhoqoräkt dinguna nāvāt ama lavuqi qārakti i qali qi vām ut bā va qali qi gem ut mas.

³ Ama nīmsāvātki näkt ama lavuqi näkt sāvāt ama bulap nage ma Ngāmuqa ama Ngätmamäk dā ma Jisas ma Kraiss ama Ngätmamäk aa emga diva qale ngät gem ut toqoräkt i ut tet da ama engäkkti arha ron dā qosaqi rhoqoräkt i aurha snāng bāt a ne.

Ut Tet Da Ama Engäkkti Dā Ama Lavuqi Ina Ron

* **1:1** ama evopki qārakti i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām nge ngi nā ngia es Ama mādrāmda di qaku rhit tares ba ne sāvāt tangät täkt ama enge angāt tarimini. Arhani di sa rhat tu arhā snāng i iaqyākt ama evopki qi na at toes di nak akti ama evopki bā sāvāt at toes dap arhani di sa rhat tu arhā snāng i qiat mair ba ama gulāngi na ama qatnanaktpāmda va aomni ama vārhām. † **1:8** ut Arhani ama mādrāmda di rhat tu arhā snāng i rhangät täkt ama enge di rhoqortāqya, “ut” dap arhani di rhat tu arhā snāng i ngät di rhoqortāqya, “ngān.”

⁴ Märmär gem ngo masirhat inguna sa ngua nari i arhani nāvāt ngia es di rhat tet parhām ama engäkkti rhoqor varhām ama Ngätmamäk aa muräkt bā ba ut. ⁵ Gua mär qi gua ruqi, rhäkt di qaku ngut sām anga muräkt anga iarās na ngät dap iangärhäkt kārangät i sa qale ngät gem ut namäk nāvāt ama rharimini bā sarhäkt. Bā ngu nān sagem nge iva ut moe diva aurha snāng bāt a ne. ⁶ Ngakt bā sa aurha snāng bāt ma Ngāmuqa qā na arhani ama ruvek dā va ut tet parhām aa muräkt. Bā rhangät täkt di ama muräkt kārangät i sa ngān nari ngät mudu nāvāt ama rharimini iva ngān det da ama lavuqi arha ron.

⁷ Ama rhāqāp na rha ama ruvek ama iras māt ta iarhakt kārarahae i qaku rhi sameng mamār i ma Jisas ma Kraiss di qa mu ama slāqyige bā qa mān i ama ruqa na qa di sa rhat tet pāt ama ivätki rhage rhage. Iarhakt ama ruvek di ama iras māt ta dā ma Kraiss aa ikkāna na rha. ⁸ Mamār iva ngānit lu vāt a nas mamār i varis ngān namungsās sa agini qārāni i ut† mualat nani ini dap pakt iva qoki ngāni rha angān ditsek ama rhäk tām ngät. ⁹ Ngakt bā aung anga ruqa qārakni i arnīs na qa nāmāni ma Kraiss aa rhisu dap kaku qale qa mamār māni ngät di qaku ma Ngāmuqa qa e gem ga. Dap auge qārak i vasāgos dā qāt pās ma Kraiss aa rhisu dā sa qale ama Ngätmamäk kā na ama Ngārhomenga e gem ga. ¹⁰ Ngakt bā anga ruqa va qa rhān gem ngān bā aa rhisu di qaku ngät toqor ma Kraiss aa rhisu dā va qale ngān narhāknan dām ga sāva angāna vāt ura ngān nar sā qa ¹¹ inguna aung gārakni i sa qa ar sā qa sagem mes di qat tatnārham ga sa aa lat ama vu ngät.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dāngdāngini Na Ngät

¹² Näkt masirhat nā gua enge nga e qārangātni i mamār iva ngu sām a ngät bā ba ngān sokt di qaku nani a ngo iva ngu sām iangärhäkt ama enge va anga abuk. Dap kinak nani a ngo masirhat iva ngua rhet sagem ngān bā urhi lu ne dā ut tamān sārham ne bā va märmär gem ut mamār.

¹³ Gia matki qārakti i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām gi qi na at toes narhe di rhit tāk na arhā märmärgem sāvāt a ngān.

Ma Jon 3

Ama Rhäväktäs

Ma Jon ga sām bā rhakt tākt ama abuk bā qat tes nas i qā narhoerqa. Bā qāt sām iva sage aa mār qa aa ruaqa ma Gaius kārakni i aa snāng bāt a qa maengätki. Qaku ut drām ma Gaius di auge mamār.

Ma Jon ga sām ivakt iva qā sek sā ma Gaius inguna nāvät iomäkt i qāt lu vāt ama ruvek kārarahani i rhat tet sa ama sameng ama mār ngāt dā qosaqi qa sām ivakt iva qa rhuqunāga sa ama vu ngāt ama lat kārangätni i ama narhoerqa bā ba ama qatnanaktpämda ma Diotrefes kat tualat na ngāt.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Jon Gät Sek Sā Ma Gaius Inguna Nāvät Iomäkt I Qat Tet Parhām Ama Engätki Dā Nāvät Aa Lat (1:3-8)

Ma Jon Gä Nänbut Sā Ma Diotrefes (1:9-10)

Ma Jon Aa Enge Na Ama Sāmaqrot Sage Ma Gaius (1:11)

Ma Jon Gät Sek Sā Ma Demitrius (1:12)

Ma Jon Aa Dängdängini Na Ngāt Aa Enge (1:13-15)

Ma Jon Ga Sām Ama Märmärgem Sage Ma Gaius

¹ Aingo qā narhoerqa di ngut sām sävāt a nge ma Gaius, gua mār qa gua ruaqa ainge qarak i gua snāng bāt a nge maengätki.

² Gua mār qa gua ruaqa, ngu nän ma Ngāmuqa sävāt a nge iva iarhongäkt moe qārqrhong i ngiat tualat nā irhong diva irhong ngāt dän mamār bā va māräs pāt a nge. Nguat drām i gi qloqaqa di mamār na qa. ³ Märmär gem ngo masirhat toqoräkt i arhani ama qatnanaktpämda rha män bā rha sameng ba ngo sävāt gi qatnanakt sāmāni ama engätki dā qosaqi rha sameng i vasāgos dā ngit pās arha rhāng. ⁴ Gu märmärgem dangät tākt di sa ngāt drām ngāt dän nāvā gu nga märmärgem moe angāt tpās toqoräkt i nguāt nari sävāt ngua es ama qatnanaktpämda i rhat tet parhām ama engätki.

Ama Matnärhäm Ba Ba Ama Latta Sā Ma Ngāmuqa Aa Lat Dā Ama Mairsärhām Sä vāt A Ngāt

⁵ Gua mār qa gua ruaqa, ainge di ngiat tet parhām ama enge mamār bā ngiat tatnärhā rhärhae rhäkt ama qatnanaktpämda sā ma Ngāmuqa aa lat kārarahani i sa rha män gem nge. Ngätki i ama nañista na rha sokt di ngiat tualat sā rha mamār. ⁶ Bā arhani nāvāt a rha rha sameng bā ba ama qatnanaktpämda narhe sävāt gi lavuqi. Dā mamār

iva ngia rhatnärhäm da vāt ama qävälām gārqomni iva ma Ngāmuqa di nani a qa iva rhat tet nāvā iosäkt arha tmerhäs ⁷ inguna nāvät ma Jisas aa ngärhipki dā ma rha i rhat tet sa aa lat dā qaku rhit ta anga matnärhäm nage ama ruvek kārarahani i qaku ama qatnanaktpämda. ⁸ Bā rhoqoräkt dā mamār iva ut tatnärha ama ruvek toqor ta ivakt iva sägāni na ut bā ut tualat ivakt iva vräspräs da ama engätki rhage rhage.

⁹ Sa ngua sām doqor tākt di sävāt ama qatnanaktpämda nāmāt ama värhäm gārqomni i qale nge e. Dap ma Diotrefes iaqäkt kārak i vasāgos dā nani a qa iva qā rhoer di qaku qā nanari nāmāt ut. ¹⁰ Näkt toqoräkt iva ngua rhän gem nge dā va ngua rhuqunāga sa aa lat i qa di qat tamän bā ngärharhāng na ut na ama enge ama mäñmäñini na ngāt ivakt iva qā slava na ut. Näkt savono sävāt iangärhäkt aa lat angärha rhāng dā qaku nani a qa iva qā rhar sa ama qatnanaktpämda qārarahani i rhat tet sā ma Ngāmuqa aa lat. Dā qosaqi qat tair särhā iarhakt kārarahae i nani a rha iva rhi rhar sā ama ruvek toqoräkt bā qāt kutmās a rha nāva ama ansāspāngi.

¹¹ Gua mār qa gua ruaqa, qale ngit pās ama lat ama vu ngāt angärha rhāng dap kinak pa ngit pās ama mār ngāt ama lat angärha rhāng. Ama ruqa qārakni i qat tualat na ama mār ngāt ama lat di qa nage ma Ngāmuqa. Dap ama ruqa qārakni i qat tualat na ama lat ama vu ngāt di qoki as kaku qa lu ma Ngāmuqa.

¹² Ama ruvek moe di rhi sameng sävāt ma Demitrius i aa lat di ama mār ngāt. Bā qosaqi ama engätki qāraktni i qā su sävāt a qa di qi sameng sävāt a qa i aa lat di ama mār ngāt. Bā qosaqi aiut di urhi sameng mamār sävāt a qa i qa di ama mār qa ama ruqa bā ngiat drām i aut sameng di ama engätki na ngāt.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngāt

¹³ Näkt masirhat nā gua enge nga e qārangätni i mamār iva ngu sām a ngāt bā ba nge sokt di qaku nani a ngo iva ngu sām iangärhäkt ama enge va anga abuk. ¹⁴ Dap nguāt nanakt i qaku mauui dā sa va ngu lu nge bā va qali lun moe dā va un damän särhäm ne.

¹⁵ Mamār iva ama bulap kale ngāt gem nge.

Auna ruavek narhe rhit tāk na arhā märmärgem sagem nge. Mamār iva ngi von da aut märmärgem sage ama ruavek moe qārarahani i qale rha äkt i qale nge e.

Ma Jut

Ama Rhävächtsäs

Ma Jut ka sām bā rhakt tākt ama abuk näkt ka qoar i qa di ma Jems aa lätkka bā äkt i ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i qa di qaku ma Jut kärakni i ama ngangga na qa dap kinak tat tu arhä snäng i ma Jisas aa lätkka na qa.

Ma Jut di qa sām iva sage iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta bā aa snäng bāt a rha näkt kosaqi kat sangar a rha mamär nävät ma Jisas ma Krai. Iarhakt di nguaräm ama Judaqäna ama qatnanakt pämda da ura nguaräm ama Jentailqäna ama qatnanakt pämda da ura nguaräm da moe.

Ma Jut ka sām bā rhakt tākt aa abuk di nani a qa iva qā qoar na ama ruvek sävät ma Ngämuqa aa mumaiar sokt di qa lu i mamär iva qā sām ivakt iva qā rhonsävāt a rha sävät ama irasmätta ama ruvek sa ama rhisu qarängätni i ngärhi rhartäm sa ama qatnanakt pämda bā sāmät ama vuini. Iarhakt ama vu rha ama ruvek ti sameng i qre va ma Ngämuqa qā qur a rha rha aa ñämsävätki i qat tumaiar ta di qosaqi nävät iaqyākt aa ñämsävätki di nak kop ama märäm gem ga iva rhat tualat na ama vuirhong. Ma Jut ka sām i mamär iva rhit tākmu na nas iva rhat tair särhä iangärhäkt ama iraski na ngät ama rhisu di na ama engätki na ngät ama rhisu sävät ma Ngämuqa aa mumaiar dā aa ñämsävätki.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Rharimini Sä Rhak Tākt Ma Jut Aa Abuk (1:3-4)

Ama Rhonsävāt Sävät Arhani Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:5-16)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot Bā Ba Ama Qatnanakt pämda (1:17-23)

Ma Jut Aa Nän (1:24-25)

Ma Jut Kät Sām Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanakt pämda

¹ Aingo ma Jut di ama latka vā ma Jisas ma Krai aa rem näkt ma Jems di aa lätkka na ngo.

Dā ngut sām sävät a ngän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ngän bā qosaqi ma Ngämuqa qarakni i ama Ngätmamäk na qa di aa snäng bāt a ngän. Aingän di ma Ngämuqa qat sangar a ngän mamär nävät ma Jisas ma Krai.

² Mamär iva rhäqäp ngän na ama lavuqi dā ama bulap. Bā qosaqi mamär iva angäna snäng bāt a ne masirhat.

Ama Irasmätta Qärarhani I Rhi Su Ama Ruvek Diva Rhi Rha Ama Matnävämmne

³ Aingän gärrarhae i gua snäng bāt a ngän masirhat, mai nani a ngo masirhat iva ngu sām sävät a ngän sävät ama mumaiar qarängätni i sa qali lut sä ngät sokt di ngua lu i mamär iva ngu sām sävät a ngän bā va ngu qoar na ngän iva ngänät mair ma ama qrot nävät ama qatnanakt kärängätni i sa ma Ngämuqa qa von ut tām ngät masägos bā ba ama rhodäm moe nasot. ⁴ Rhoqoräkt dingu arhani ama ruvek ta e mänguräp mä ngän gärrarhani i sa rha mon sāmäni ngän dap kaku ngänät dräm doqoräkt. Iarhakt ama ruvek di sa mudu ma Ngämuqa qa muqunän bāt a rha iva rhi rha aa rhäksärhäm. Rha di qaku rhat tet parhäm aa snängaqa bā rhi slava na aa ñämsävätki inguna rhi qoar i nak kop mamär iva ut tualat na ama qavatka. Dā qosaqi rhit täqyas na aurha Engeska ma Jisas ma Krai kärakni i aurha morqa qaräki sokt ka qale qa.

⁵ Sa ngänät dräm nä rhangät tākt sokt di rhäkt di nani a ngo iva ngu vuk pät a ngän i ma Engeska qa mumaiar arhani ama ruvek nämät ama ngärhätkka ma Isip sokt di nasot dā qa rhäksot nä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt. ⁶ Dā qosaqi sa ngänät dräm i ama enselqäna qararhani i sa mudu qaku rhat turäkt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap ta met daqule arha nengäs mamär di sa qa väsärhäm da ma ama soktäm na ama sengäna va ama ivärhäs na ama bängangit mamär angät tpäs bā va qale rha e bā dängdäng iva qa rhatnävämmne na rha vät iaqäkt ama qunäga qaräki i sa qa muqunän bāt a qa. ⁷ Näkt kosaqi ama Sodomgäna rhi na ama Gomoraqäna bā sävät ama ruvek näva ama värhap e glaqot di sa rhat tualat na ama qavatka dā ama lat kärängätni i qaku ama räkt ngät gem da qane dā soknga ma Ngämuqa qa sangäm na rha na ama mudäbäs ama sok tä bäs. Iangärhäkt ma Ngämuqa aa lat di ngärhi sameng bā ba ut mamär sävät a qa iva qā sangäm nä iarhakt ama irasmätta vät arha lat ama vu ngät angät tpäs.

⁸ Bā iarhakt ama irasmätta di rha rhoqor ama Sodomgäna rhi nä iarhakt ama enselqäna inguna rhi qoar i ma Ngämuqa sa qa qur a rha mät ama masirhäm i nak kop mamär iva rhat tualat na ama qavatka. Dā qosaqi qaku nani a rha iva ma Engeska qat turäkt tām da bā qosaqi rhat tamän mava nä ma Ngämuqa aa enselqäna ama qumärqumär ta. ⁹ Sokt di ama ensel ama vit na qa ma Maikel mudu rhoqoräkt i qā nä ma Sämgä in dāranas na ama ulaqi sävät a ne sävät ma Moses aa släqyige di qaku qat tu aa snäng i mamär iva qat tamän maräkt sävät ma Sämgä aa uväs na ama enge ama vu ngät mamär. Dap kinak ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ma Engeska ma Ngämuqa qa rhair särhäm nge.”

¹⁰ Sokt di iarhakt ama ruvek k  rarhae i sa rha m  n s   m  ngur  p m   ng  n di rhat dr  m dat tam  n mava n   iarhong  kt moe q  r  q  rhong i qaku qun  ga v  t a rha s  v  t irhong. Rha di arh   m  dr  m di ng  t toqor ama sl  kt n  v   urq  i ang  t m  dr  m i iarhong  kt p  m da q  r  q  rhong i irhong ng  rhi rhart  m s   rha di irhong ng  t tur  kt t  m da. B   rhi slava na nas toqor  kt. ¹¹ Avuq  i na rha mam  r, inguna sa rha met parh  m ma Kein aa lat b   rha vod  m mes nani ama m  m  g  n doqor ma Balam! N  kt kosaq  i rha rhoqor ma Kora q  rakni i qaku nani a qa iva qat nari n  m  t ma Moses b   nasot d   q  b  s na qa dinguna iarhakt ama ruvek di qaku nani a rha iva rhat nari n  m  t ma Ng  muqa. B     kt i rha diva qosaq  i q  b  s na rha.

¹² Iarhakt ama ruvek di rha rhoqor ama dui q  rang  t  ni i ama ngaip ng  t parh  m ang  na is* pa aing  n ama qatnanaktp  mda ang  n ama tm  simek. Nga rhoqor  kt i rhat t  s ti na ng  n d   sokt tat tu arh   sn  ng s  v  t a nas. Qaku rhit kutdrir s  v  t a ng  n d   qaku rhit kutdrir s  v  t ma Ng  muqa. Rha di ama m  fm   nini na rha rhoqor ama eqoe q  rang  t  ni i qaku qale anga suiqi v  m ng  t b   ama laur ng  rhi e d  m ng  t mav  ngam. B   qosaq  i rha rhoqor ama ng  mung g  rang  t  ni i mai mam  r iva ng  rhi sa v  t ama rhod  m doqor  kt i ama ruvek tat dr  m dit ta ama tm  s n  v  t a ng  t sokt di qaku ang  rha anga gavam. N  kt ta di ama n  pta na rha mam  r toqor ama ng  mung g  rang  t  ni i sa rha mar t  m ng  t s  v  t ng  rharh  ng. ¹³ Ama ruvek moe rhat lu arha lat k  rang  t  ni i ama q  luq  i v  t a ng  t k  rang  t i ng  t toqor ama goaräm g  rang  t  ni i ama vaeng ng  rhit don na ng  t nage ama lauräm. Rha di rha rhoqor ama qaeng g  rang  t  ni i ng  t tet mav  ngam g  rarhane i ma Ng  muqa sa qa rh  kmu na ama iv  rh  s ama b  ngangit p   b  s mam  r b   ba rha. B   va qale rha e vas  gos.

¹⁴ Qosaq  i ma Enok k  rakni i qa di ama ng  rharh  qyet da udiom na qa ama ruqa nasot ma Adam barh  m ama qoengitn  k di qat tam  n doqor akni n  v  t ma Ng  muqa aa v  nginarha s  v  t iarhakt ama irasm  tta rhoqort  qyia, "As ng  ni lu! Ma Engeska diva qa rh  n sa ama tauseng  na masirhat na ama gul  n  p na aa enselq  na ¹⁵ ivakt iva qa rhatn  v  mne na ama ruvek moe. B   va q   sang  m n   iarhakt ama ruvek moe n  v  t arha lat ama vu ng  t moe ang  t tp  s k  rang  t  ni i qaku ng  t parh  m ma Ng  muqa aa sn  ngaq   b   qosaq  i q  rang  t i qaku aqlus p  t ama ruvek iva rhat tualat na ng  t ng   na arha enge ama vu ng  t k  rang  t  ni i sa rha

m  rham  n b  t a ng  t s  v  t a qa."

¹⁶ Iarhakt ama ruvek toqor  kt di rhat dr  m dat tam  ngus masirhat d   qosaq  i rhat dr  m dat tair s  rh   iarhong  kt moe d   iom  kt i sa nani a rha na ama vuirhong di   m ng  rhi rhoer nanokt ta. D   rhat dr  m dit gulem i rhit sek s   nas. N  kt tat tu ama qyiräpki va ama ruvek ivakt iva rhit ta ama matn  rham nagem da.

Mam  r Iva Ng  n  t Mair Ma Ama Qrot

¹⁷ Aing  n g  rarhae i gua sn  ng b  t a ng  n, mam  r iva vuk p  t a ng  n s  v  t ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ngangda arha enge s  v  t iarhong  kt k  r  q  rhong iva irhong ng   rh  ranas nasot. ¹⁸ Sa rha goar na ng  n doqort  qyia, "V  t ama d  ngd  ngini na ng  t ama qun  ng diva arhani ama ruvek ta e q  rarhani i qaku rhat nanakt dap tat dr  m dat tam  ngus s  v  t ma Ng  muqa. B   va rhat tualat parh  m arh   sn  ngaq   mar  kt k  rakni i qaku ama r  kt ka d   ma Ng  muqa aa saqong." ¹⁹ Di nak kop iarhakt ama ruvek di rhat tusar m  ngur  p m   ng  n. D   rhat tet parh  m ama ruvek n  m  ni ama iv  tki arh   q  rhong n  kt ta di qaku ama Qloqäqa ama Qum  rqu  m  rqa qa e v  m da.

²⁰ Sokt di ng  n g  rarhani i gua sn  ng b  t a ng  n, di mam  r iva ng  ni s  maaqrot na ne m  ni ang  n gatnanakt ama qum  rqu  m  r ng  t mam  r. D   va ng  ni n  n sage ma Ng  muqa varh  m ama Qloqäqa ama Qum  rqu  m  rqa aa ernanokt. ²¹ Mam  r iva qale ng  n d   ma Ng  muqa aa lavuq  i arha ron doqor  kt i as kale ng  n nani ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa lavuq  i q  rakni iva n  v  t a qi d   va qa rhon s   ng  n s  da ama iar ang  rha ron ama sok t  m ng  t. ²² D   mam  r iva ng  nit lavuq  i n   iarhakt k  rarhae i qaku rhat dr  m mam  r iva rhat nanakt toqor m  niekt. ²³ Mam  r iva ng  n dumaiar ama ruvek k  rarhani i ama iras m  t ta arh   rhisu sa ng   slava na rha rhoqor gre i ng  ni rharv  t da ani n  m  t ama mud  b  s. N  kt pa ng  nit lavuq  i n   iarhakt k  rarhae i rhit p  s iarhakt ama irasm  tta arha rh  ng mam  r dap pa ng  nit len s   nas i varis kosaq  i iarhakt ama irasm  tta rhi slava na ng  n. Dap mam  r iva ng  ni ngingis mam  r na arhani arha vuirhong i varis ng  n naq  vu nas m  t anga vuirhong.

Ma Jut Aa N  n

²⁴⁻²⁵ Rh  kt di mam  r iva urhi von da ama murh  meska d   ama vitnaqa aa qutdrir d   ama mur  kt d   ama qrot sage ama s  g  k sokt ka ma Ng  muqa aut Mumaiar n  v  t ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska. Mam  r iva qoki rhoqor  kt n  v  t ama rharimini b   sarh  kt b   va vas  gos. Ma Ng  muqa di mam  r v  t a qa iva qat sangar a ng  n ivakt

* 1:12 ama dui q  rang  t  ni i ama ngaip ng  t parh  m ang  na is Ura 'ama q  vuirhong' ura 'ama unit ama siqirqa v  t a i'

iva qaku ngän nasäp bä qat tualat sä ngän
iva ama räktta na ngän da aa qäranas na ama
murhämeska angärha ron sa ama mor ngät
ama märmärgem. Ngätkki rhoqoräkt.

Ama Nämñäm Sage Ma Jon

Ama Rhäväksäs

Ma Jon ga sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā qa sām iva sage ama qatnanaktpāmda rhoqorākt di ngākt kre i vāt ama qävälām na ama märän ama mor ngät.

Iarhongākt kārquārhong i ma Jon ga sām irhong bā rhakt tākt ama abuk di na ama nāmñäm gārangātñi i ma Ngāmuqa qa von ma Jisas tām ngät bā ma Jisas ka rhāk na aa ensel sage ma Jon sā ngät ivakt iva qa rhuqunāga sā ngät ba qa näkt ma Jon ga sameng nā iarhongākt moe qārquārhong i qa lu irhong da angārha ron.

Ma Jon ga sām iva sage ama qatnanaktpāmda i qāt sāmaqrot na rha iva rhat tair sārha ama rhākne nage ama tpāskinaqa e ma Rom sage ama ruvek iva rhit bon da arha ansās sagem ga. Ma Jon ga sām i ma Sāmga diva qa rhāranas masirhat na ama siqutsiqut sävāt ama qatnanaktpāmda sokt di mamār iva rhat mair ma ama qrot i nāma dā äkt bā va rhi veng da. Ma Ngāmuqa sa qa ong da na aa qrot bā qaku mamār iva anga märānga qā namān bāt a rha. Näkt kre iva evār dā ma Kraisdā va ma Ngāmuqa qa rhuqunāga sā iarhakt ama qatnanaktpāmda i ama rāktta na rha da aa saqong doqorākt i qā slava na ama vu rha ama ruvek mas. Nasot dā va ma Ngāmuqa aa ruvek diva rha rhon sāda ama iar ama sok tām ngät na ama murhāmeska dā na ama modāmne angārha ron.

Va Ama Nämñäm Sage Ma Jon di ama rhodām i ngārhäqyet da udiom di sa ngā män ma ama rhāqāp nā imek dā ama mādramda di rhat tu arhā snāng i agirhong gārquārhongni i irhong angāt todām di rhoqorākt di sa rhākmamār nā irhong dā ma Ngāmuqa aa saqong. Ut tes sävāt arhongni rhoqorākt toqor ama ngārhäqyet da unmem na ama modāmne dā ama ngārhäqyet da unbam na ama värhap na ama qatnanaktpāmda dā ama ngārhäqyet da udiom na ama qloqaqanangāt dā ama ngārhäqyet da udiom na ama lirhāng da ama tlang dā ama ngārhäqyet da udiom na ama qaeng dā ama ngārhäqyet da unbem na ama nāngneng dā ama ngārhäqyet da unbem na ama em dā ama ngārhäqyet da udiom na ama saqong dā ama ngārhäqyet da udiom na ama biugalqāna dā ama ngārhäqyet da udiom na ama iaus dā ama ngārhäqyet da unmem na ama muqunān dā ama ngārhäqyet da unbem na ama vitnarha arhā qābaut dā ama ngārhäqyet da udiom na ama märän dā ama ngārhäqyet da udiom na ama diskāna dā ama ngārhäqyet da unbam na ama dabap

dā ama ngārhäqyet da udiom na ama vitnarha bā qosaqi sävāt angātñi sae qārangātñi i angāt todām di rhoqorākt.

Ama Qävälāp Nasot A Ne

Ama Muqunāga Narhoer (1:1-8)

Ma Jisas Māngurāp Ama Ngārhäqyet Da Unbam Na Ap Ama Värhap Na Ama Qatnanaktpāmda (1:9-20)

Ama Abuqitnāk Sage Ama Ngārhäqyet Da Unbam Na Ap Ama Värhap Na Ama Qatnanaktpāmda (2-3)

Ama Vitnaqa Aa Māmugunās Dā Ama Ilotka Na Ama Abuk Näkt Ama Sipsip Ama Rhoem Ga (4-5)

Ama Ngārhäqyet Da Unbem Ama Nāngneng (6:1-8:1)

Ama Ngārhäqyet Da Udiom Ama Biugalqāna (8:2-11)

Arhani Qārarhani I Rhat Dän Näkt Angātñi Ama Lat Kārangātñi I Ngät Tāranas (12-14)

Ama Ngārhäqyet Da Udiom Ama Diskāna Nā Ma Ngāmuqa Aa Uraqi (15-16)

Ama Vu Qi Mamār Ama Qavat Ki Ama Evopki (17:1-19:5)

Ama Mārmārgem Nāvāt Iomākt Iva Rhit Bodām Na Ama Sipsip Ama Rhoem Ga (19:6-10)

Evār Dā Ma Kraisd (19:11-21)

Ama Sägāk Ama Tausen Na Ama Qoero (20:1-6)

Ma Ngāmuqa Qa Män Nāvā Ma Sāmga Aa Uvās (20:7-10)

Ama Matnāvāmne Da Ama Mor Äs Na Äs Ama Qulu Bās Ama Vitnaqa Aa Māmugunās Angāt Saqong (20:11-15)

Ama Iarās Na Qi Ama Usāpki Dā Ama Iarās

Na Qi Ama Ivātki Näkt Ama Iarās Na Äm Ama Vārham Ma Jerusalem (21:1-22:5)

Ama Dāngdāngini Na Ngät Ama Enge (22:6-21)

Ama Enge Na Ama Muqunāga Narhoer

¹ Rhangāt tākt di ama nāmñäm gārangātñi i ma Ngāmuqa qa von ma Jisas tām ngät iva qā qur aa latta va aa rem dām ngät sävāt iarhongākt kārquārhong i qorhās iva qoki irhong ngārhrānas. Näkt ka rhāk na aa ensel bā qa muqunāga sā irhong bā bā ma Jisas aa latka ma Jon. ² Bā ma Jon ga sameng nā iarhongākt moe qārquārhong i qa lu irhong bā iangārhäkt aa nāmñäm di ngät sävāt ma Ngāmuqa aa enge dā ma Jisas ma Kraisd aa sameng.

³ Ama modāmne sävāt iaqākt kārak i qat tes ama enge nage ma Ngāmuqa bā ba arhani nāp takt tākt ama abuk. Bā qosaqi ama modāmne sävāt kārharhae i rhat nari rhangāt tākt ama enge qārangātñi i ma Jon ga sām a ngät pām gi bā rhat tet parhām ngät inguna sa qorhās iva rhārhong dākt ngārhrānas.

*Ma Jon Aa Enge Na Ama Märmärgem Sage
Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhap
Ama Ngärhäqyet Da Unbam Na Ap*

⁴ Aingo ma Jon ngut sämvät ama qatnanaktpämda nämät ama värhap ama ngärhäqyet da unbam na ap pät ama ngärhäktka ma Esia rhoqortäqyia,

ama nämäsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa

iaqäkt kârak i qale qa rhäkt bâ qale qa mudu bâ as pa qa rhän

bâ nage ama ngärhäqyet da udiom na ngät ama qloqaqanangät kärangätni i qale ngät pät ma Ngämuqa aa mämugunäs angät saqong.

⁵ Bâ qosaqi ama nämäsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Jisas ma Kraiss kärakni i aa sameng di ama engätki na ngät mamär bâ qa di ama narhoerqa qärakni i qa er qa märanas nämät ama tñäpki bâ qa di ama vitnarha vät ama ivätki di qale rha va aa muräkt angärha rem.

Mamär iva ama ansäs sage iaqäkt kârak i aa snäng bät a ut bâ sa qa muisiska vät a ut nämät aurha vuirhong na aa biaska

⁶ näkt ka mualat sä ut iva ut di nämäni ma Ngämuqa aa Muräktpäm i ama priskäna na ut

iva ut tualat bâ ba aa Ngämuqa i aa mamäk bâ sagem ga.

Mamär iva aa murhämeska dä aa qrot pa qale ngät bâ mirhup bâ mirhup. Ngätki rhoqoräkt.

⁷ As ngäni lu i iak navuk kat dän ba ama eqoe bâ ama saqong moe diva ngärhi lu qa bâ qosaqi qäqi iarahakt kärarhae i rha sokot na qa diva rhi lu qa.

Ba va ama ruvek moe nävät ama ivätki diva rhüt nok nävät a qa.

Bâ iomäkt ama qäväläm diva qoki äm ngä rhän. Ngätki rhoqoräkt.

⁸ Ma Engeska ma Ngämuqa qä qoar toqortäqyia, "Aingo di ama rharimini bâ ama tpäsini bâ iaqäkt kârak i qale qa rhäkt bâ qale qa mudu bâ as pa qa rhän. Aingo di ma Ngämuqa iaqäkt kârak i ama qrot moe angät tarebäm."

Ma Jon Ga Lu Ma Ruqa Aa Emga

⁹ Aingo ma Jon di angäna matka qärakni i qali lut ngu na ngän da ama märän angärha ron inguna nävät ma Jisas dä qosaqi qali lut ma ama qrot sa ama bulap mäni aut katnanakt mäni ma Jisas aa Muräktpäm. Mäqi dä qale ngo va ama urqa ma Patmos inguna nävät ma Ngämuqa aa enge dä ma Jisas aa sameng. ¹⁰ Vät ma Engeska aa qunäga dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na ngo bâ ngua nari ama eguinga i qa nok masirhat säng

gua rhäng doqor ama biugal. ¹¹ Iaäkt ama eguinga qa märhamän doqortäqyia, "Nak ngi säm iarhongäkt kärqärhong iva ngi lu irhong ba anga abuk näkt pa ngi rhäk na qi sage ama qatnanaktpämda nämät ama värhap ama ngärhäqyet da unbam kärqapni i ma Efesus näkt ma Smerna näkt ma Pergamum näkt ma Taiataira näkt ma Sardis näkt ma Filadefia näkt sävät ma Laodisia."

¹² Näkt ngua näm säng gua rhäng ivakt iva ngu lu iaqäkt ama eguinga qärak i qat tamän särhäm ngo. Bâ nga rhoqoräkt i ngua rhong bät a nas dä ngua lu ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng kärangätni i ngät mair da ama tlang kärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol. ¹³ Näkt kale akni qärakni i qa rhoqor ma Ruqa aa Emga mänguräp iangärhäkt ama lirhäng kärak i qa mon mät ama uiu qi ama boiqi näkt ka qop tävuk mäni aa brärhäm na ama rhängäbit kärqitni i sa rha mualat na it na ama gol. ¹⁴ Iaäkt ama ruqa aa uväski dä aa qäseng di ama qulum ngät toqor ama sipsipkänä angät käseng kärangätni i qulum ngät mamär toqor ama eqoeqi näkt aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpki nämät ama mudäbäs. ¹⁵ Näkt aa qariglem di iglem doqor ama bras kärangätni i guñ ngät mät ama mudäbäs dä aa eguinga di qa rhoqor vät ama reng angät kân kärangätni i arus pät a ngät pät ama galañ. ¹⁶ Mät aa märmar et aa rhäqyet di qat sangar ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng näkt nämät aa vängi dä lel sa ama ulaqi arha singi qärakni i qit nes närhage närhage i näda at täqeng dä näva arha rhäng. Näkt aa saqongait di it toqor ama qunäga i qat naañ masirhat.

¹⁷ Bâ nga rhoqoräkt i ngua lu qa dä arpus na ngo samäk säng aa qar toqor qre i sa ngua näp. Näkt ka mu aa rhäqyet ama märmar et pät gua rhäng bâ qa qoar na ngo rhoqortäqyia, "Qale ngit len. Aingo di ama narhoerqa na ngo bâ ama dängdängininaqa na ngo. ¹⁸ Aingo di qärak na ngo rhäkt i ama ngätäqäm ga. Nak sa ngua näp sokt di as ngäni lu ngo i rhäkt di ama iarqa na ngo vasägos. Bâ mamär vät a ngo iva ngun me bâ isiska mät ama tmonem sämät ama tñäpki bâ sämät ama näpta arha ivärhäs. ¹⁹ Näkt täkt diva ngi säm iarhongäkt kärqärhong i ngia lu irhong. Ngä säm iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di ngiat lu irhong bâ sävät kärqärhongni iva irhong ngä rhäranas nasot. ²⁰ Bâ iarhongäkt di rhoqortäqyia, ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng kärangätni i ngia lu ngät mät ngua rhäqyet näkt sävät ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng kärangätni i ngät mair da ama tlang di ngärhi sameng doqortäqyia, ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng di ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna bâ ba ama qatnanaktpämda nämät ama

ngärhäqyet da unbam ama värhap kärqapni i ap nga e vät ama ngärhäkta ma Esia. Dap ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang di ama qatnanaktpämda nämät iaväkt ama ngärhäqyet dä unbam ama värhap.”

2

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Efesus

¹ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Efesus kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qarak i qat sangar ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng mät aa märmar et aa rhäqyet näkt kat tet mänguräp ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang gärangät i rha mualat na ngät na ama gol.

² “Nguat dräm angäna lat bä sävät kärangätni angäna lat ama qrot ngät bä qärqos angän mämairäs ama qrot äs sa ama bulap da ama märän angärha ron. Bä nguat dräm i qaku ngänät dräm ba ngän ngän na ama ruvek kärarhani i arha lat di ama vu ngät bä qosaqi sa ngän siqt nä iarhakt kärarhae i rha qoar i rha di ma Ngämuqa aa ngangda sokt di qaku dap ngän lu mamär i rhi iras. ³ Sa ngän mon säda ama märän angärha ron sokt di ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap inguna nävät gu ngärhipki dap kaku anga märänga qa män näva angän bä.

⁴ “Sokt di aomni nga e iva sävät a ngän di rhoqortäqyia, qaku angäna snäng bät a ngo rhoqor mudu narhoer. ⁵ Mamär iva vuk pät a ngän sävät angän mämairäs kärqosni i ngän säp nävät a äs. Mamär iva ngäni näpgoer na nas nämät tangät täkt angäna lat ama vu ngät näkt pa saqi as ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i mudu ngän dualat nä irhong narhoer. Ngäkt bä qaku ngän nanäpgoer na nas dä va ngua rhän gem ngän bä va ngu rha angän lirhägi nae nämät arha släqyas. ⁶ Sokt di ngän dät gu snängaqa sävät a nas di rhoqortäqyia, “Qaku nani a ngän mas na ama Nikolaskäna arha lat ama vu ngät toqor ngo i qosaqi qaku nani a ngo na arha lat.’

⁷ “Iaqäkt karak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät. Bä qarakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rha ama rhares iva qa äs nävät ama ngämuqa na

ama iar qarakni i qa e vät ma Ngämuqa aa ivärhäs na ama märmägem.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Smerna

⁸ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Smerna qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt karak i ama rharimini bä ama tpäsini aa enge. Iaqäkt di qarak i sa qa näp dä saqi qa märanas bä rhäkt di ama ngätjäqäm ga.

⁹ “Nguat dräm i aingän di ngänit läk nani qärqärhongni iva mamär sa angäna iar sokt di ama qärhong bät a ngän nä qärqärhongni i ama vit nä irhong. Nguat dräm iarhakt kärarhae i rhi qoar i ama Judaqäna na rha arhä märhamän mava sävät a ngän. Sokt di iarhakt di qaku ama Judaqäna dap ta nämäni ma Sämga aa qärhae.

¹⁰ “Qale ngänit len ama märän gärangätni iva ngänät don säda angärha ron. Nguat tamän särhäm ngän iva ma Sämga qa rhu arhani nävät a ngän ba ama tpäskiarharhäng bä va qale ngän da ama märänga aa ron bät ama ngärhäqyisem ama qunäng. Mamär iva ngänät nanakt maengäkti i nämä dä äkt bä ngäni näp inguna ngäkt bä rhoqoräkt dä va ngu von ngän da ama vitnarha arhä qäbaut na ama iar.

¹¹ “Iaqäkt karak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät. Bä qarakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs di qaku mamär iva ama unmem na qi ama tñäpki* qi nasangäm na qa.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Pergamum

¹² Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Pergamum gärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qarak i lel sa ama ulaqi arha singi nämät aa vängi qarakni i qit nes närhage närhage i nämä at täqeng dä näva arha rhäng.

¹³ “Nguat dräm äkt i qale ngän e. Iomäkt ama värhäm gärqom i qale ngän e di ma Sämga qat turäkt nävä bäm. Bä ngäkti rhoqoräkt sokt di ngänät sangar mamär vät gu ngärhipki inguna qäqi vät ama rhodäm gärangätni rha veng ma Antipas karakni i nguat nanakt na qa sä gu lat dä qaku rhäksot na angän gatnanakt nämäni ngo.

¹⁴ “Sokt di amni nga e sävät a ngän di rhoqortäqyia, arhani ama ruvek nävät a ngän da e di rhat sangar sävät ma Balam aa rhusu

* 2:11 ama unmem na qi ama tñäpki Ama namuqa na ama mudäbäs di ma Jon gat tes äs i ama unmem na qi ama tñäpki.

iaqäkt kârak i qa rhodrâp ma Balak iva qa rhâqâne sa ama Israelqâna bâ rha mualat na ama lat ama vu ngät i rha mäs ama tmäs kârangätni i sa rha vodâm ngät sage ama iaus kârangät i rha mualat na ngät iva arhä ngämuqa na ngät. Dä qosaqi rha mualat na ama qavatka. ¹⁵ Dap kosaqi arhani rha e nâvât a ngän di rhat sangar sävât ama Nikolaskäna arhä rhisu. ¹⁶ Mamär iva ngäni näpgoer na nas nämät angäna lat ama vu ngät. Ngakt bâ nga qaku dä sa qorhäs iva ngua rhän sagem ngän bâ va ngu arhäktgyâm sä iarhakt kârarhae i rhat tet parhäm iangärhäkt ama rhisu na ama ulaqi arha singi nämät gua vämgi.

¹⁷ “Iaqäkt kârak i nani a qa iva qunäga vât a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qârangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät. Qärakni i qat täqâne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rha agung nâvât ama ngaip ngät ama tmäs kârangätni i rhat tes ngät i ama mana. Näkt kosaqi va ngu von ga rha ama duiqa ama qulum ga sa ama ngärhipki ama iaräs na qi qäraktni i sa rha säm a qi vât a qa. Bâ va iaqyäkt ama ngärhipki diva sokt iaqäkt kârak i ngua von ga rhâ iaqäkt ama duiqa qat dräm a qi.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Taiataira

¹⁸ Näkt ka goar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bâ ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Taiataira qârangätni i ngät tamän doqortäqvia, “Rhangät täkt ama enge di ma Ngämuqa aa emga aa enge iaqäkt kârak i aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpki nämät ama mudäbäs dä aa qäriglem di iglem ngärhi sen doqor ama bras.

¹⁹ “Nguat dräm angäna lat bâ angän lavuqi bâ angän gatnanakt bâ nguat dräm angäna lat na ama matnärhämne dä nguat dräm i ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron. Bâ rhäkt di qaku rhoqor mäqi narhoer dap täkt di sa ngän dualat masirhat. ²⁰ Sokt di aomni nga e sävât a ngän di rhoqortäqvia, ngänät dräm angäna qlak nä ama ruqi qäraktni i qi rhoqor ma Jesebel sa arha lat ama vu ngät. Ia qyäkt di qia iras i qi di ma Ngämuqa aa vämginaqi. Bâ nâvât at tisu ama iraski na ngät dä qiat täqâne sä gua latta bâ rhat tualat na ama qavatka dä rhat täs ama tmäs kârangätni i sa rha vodâm ngät sage ama iaus kârangätni i rha mualat na ngät iva arhä ngämuqa na ngät. ²¹ Sa ngua von gi rha ama uiu äm ama qäväläm iva qi näpgoer na nas nämät ama qavatka sokt di qaku nani a qi iva qia rhuulat toqoräkt.

²² “Bâ äkt i rhoqoräkt dä va ngua rhuulat sä qi iva aräm gi mäni lai. Näkt iarhakt kârarhae i qaku rha näpgoer na nas nämät ama lat ama vu ngät ti na qi diva ngu västämne na rha rhi na qi sämät ama märänga ama mor qa. ²³ Näkt pa ngu veng iarhakt kârarhae i rhit päs arha rhäng. Bâ nâvât iomäkt dä va qunäga vât ama qatnanaktpämda moe i aingo di iaqäkt kârak i qat dräm mamär na ama ruvek arhä snängaqa bâ arhä mädräm. Bâ va ngo di ngu von asägäk asägäk nâvât a ngän da aa muvätki varhäm gârangätni aa lat.

²⁴ “Näkt täkt dä va ngu goar na arhani nâvât a ngän moe nae ma Taiataira aingän gârarhae i qaku ngän det parhäm ma Jesebel at tisu bâ qosaqi qaku ngänät dräm iangärhäkt kârangät i rhi goar i ma Sämga aa muräkt ama ngaip ngät mamär iva ngän äkt diva qaku ngu navon ngän da anga lat saqi as. ²⁵ Dap pa sokt ngänät nanakt na ngo ma ama qrot bâ va ngän det parhäm gu snängaqa bâ dängdäng iva ngua rhän.

²⁶ “Näkt sage iaqäkt kârak i qat dän näva ama vuini angät tpäs dä qat tualat parhäm gu snängaqa bâ dängdäng bät ama qäväläm gârqomni i rhäksot nä iarhongäkt moe diva ngu von ga rha ama qrot iva qat turäkt ta ama ruvek pät ama ivätki. ²⁷ Bâ va qät bon da rha ama muräkt ama qrot ngät. Bâ iangärhäkt aa muräkt pa ngärhi nänbuk täm da bâ ama mäli rhongmäli rhong na rha rhoqor qre i rha anbuk ta ama rhimanäkmatki qäraktni i rha mualat na qi na ama bänbänqi. Iangärhäkt aa qrot diva ngät toqor ama qrot kârangätni i sa ngua rha ngät nage gu mam. ²⁸ Näkt kosaqi sage qärak i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rhâ ma Qunängäm.

²⁹ “Iaqäkt kârak i nani a qa iva qunäga vât a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qârangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

3

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Sardis

¹ Näkt ka goar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bâ ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Sardis kârangätni i ngät tamän doqortäqvia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qärak i qat sangar ma Ngämuqa aa qloqaqanangät ama ngärhäqyet da udiom na ngät ngä na ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng.

“Nguat dräm angäna lat. Ama ruvek ti goar i ngänät däqäm sokt di nak sa ngän nâp. ² Mamär iva ngän dâranas bâ va ngäni sämaqrot na angäna lat i varis iangärhäkt

angäna lat ngä nañap inguna ngua lu i angäna lat di qaku rhäkмамär na ngät dä gu Ngämuqa aa saqong. ³ Mamär iva ngän du angän snäng sävät ama rhisu qärangätни i sa ngän da ngät bä ngän nari ngät. Mamär iva ngän det parhäm ngät dä va ngäni näpgoer na nas. Dap ngakt bä qaku ngän namäranas dä va ngua rhän doqor ama suaqa bä va qaku ngän naräm i vät agi a qäväläm mamär dä va ngua rhän gem ngän.

⁴ “Sokt di arhani rha e angäna ruvek ama marheka na rha e ma Sardis kārārhanі i qaku rha qävü arhä boi. Bä iarhakt ama ruvek diva rha rhon mät ama qulum ngät ama boi bä va rhat tet ti na ngo inguna arha lat di ama mär ngät. ⁵ Näkt iaqäkt kārak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva qa rhoqor ta iva qa rhon mät ama qulum ngät ama boi. Bä va qaku ngu narhar aa ngärhipki nae näva ama abuk na ama iar dap pa ngua rhes aa ngärhipki bä gu mamäkä ká na aa enselqäna.

⁶ “Iaqäkt kārak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätни i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Filadelfia

⁷ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Filadelfia qärangätни i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qārak i ama qumärqumär qa dä ama engätki na qa qārak i qa rhoqor ama vitnaqa ma Devit kārakni i aa qrot iva qat tares pät ama ruvek arha rhäng bä va rhat don sae ma Jerusalem dä qosaqi iaqäkt kārak i aa qrot iva qät tar mät ama tmongi qārakni i qaku mamär vät aung iva qä väs mät ki bä qosaqi qät päs mät ama tmongi qārakni i qaku mamär vät aung iva qä rhar mät ki.

⁸ “Nguat dräm angäna lat. As ngäni lu i ngua mu ama tmongi vä gi qamäs kārakni i sa ngua rhar mät ki bä iaqyäkt ama tmongi di qaku mamär iva aung gä naväs mät ki. Nguat dräm i angän grot di qaku ama mor ngät. Sokt di sa ngänät sangar mamär vät gua enge dap kaku ngän narhäqyas na gu ngärhipki. ⁹ Nak ngäni lu iva iarhakt kārārhae i rha nämäni ma Sämga aa qārhae qārārhae i rhi qoar i ama Judaqäna na rha sokt di qaku engätki na rha dap ama iras mät ta diva ngua rhuulat sä rha iva rha rhän bä va rhi säp samäk säng angäna qar dä va qunäga vät a rha i sa gua snäng bät a ngän.

¹⁰ “Näkt nguna nävät iomäkt i sa ngänät sangar mamär vät gua enge bä ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap dä va ngua

rhumaiar ngän nämät ama qäväläm na ama enges ka ama märänga qārakni iva qa rhän bät ama ivätki moe ivakt iva qä siqut nä iarhakt kārārhae i qale rha mäni ama ivätki. ¹¹ Qorhäas iva ngua rhän. Dap koki as mamär iva ngän dualat toqoräkt ivakt iva varis aung gä narha angän gäbaut na ama iar.

¹² “Iaqäkt kārak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva nguat pät sä qa i ama suquläm na qa vä gu Ngämuqa aa ansäspängi. Bä va qale qa mas pä m gi. Näkt pa ngu säm ma Ngämuqa aa ngärhipki mäni qa näkt sävät ama iar äm ama värhäm angät ngärhipki ma Jerusalem gārqomni iva äm ngä rhän na rhävuk näda ama usäpki arha ron nage gu Ngämuqa. Näkt pa qosaqi ngu säm gu ngärhipki ama iaräs na qi mäni qa. ¹³ Iaqäkt kārak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätни i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Laodisia

¹⁴ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Laodisia qärangätни i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qārak i rhat tes ka i ma Ngätki Rhoqoräkt kārak i qä sameng mamär na ama engätki sävät ma Ngämuqa bä nävät a qa dä sa ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe.

¹⁵ “Nguat dräm angäna lat. Aingän di qaku ama umälet na ngän doqor ama rigi nämät ama qotnaqoan bä qaku ama qärnas täm ngän doqor ama tmäs kārangätни i mamär iva ut täs ngät. Mai mamär iva ama umälet na ngän ura va ama qärnas täm ngän doqoräkt. ¹⁶ Sokt dinguna rhäkt di ama qärnas täm ngän maqälak dap kaku ama umälet na ngän mamär bä qaku ama qärnas täm ngän mamär bä äkt iva ngu qot na ngän nämät gua vä mgi. ¹⁷ Nak ngän damän sävät a nas toqortäqyia, ‘Aiut di ama qārhongbārharha na ut bä mamär sä ut dap kaku urhit läk nani guani.’ Sokt di qaku ngänät lu mamär i nak aingän di avuqi na ngän mamär bä ama ruvek diva rhi em arhä väs nävät a ngän bä qosaqi ama tläkta na ngän dä väsdät mät angän saqong dä qaku anga boi vät a ngän.

¹⁸ “Bä äkt i rhoqoräkt dä ngut bon ngän da ama mädräm ama mär ngät iva ngäni vodäm bät anga gol nagem ngo qārakni i ama mudäbäs ngä väs ka sa ama qlanäga nae bä qa män mamär iväkt iva ngän dän i ama qārhongbārharha na ngän näkt sävät ama boi ama qulum ngät iva ngän don mät ngät ivakt iva ngärhi ong angän släqyigle ngämät ama qluqi. Näkt kosaqi va ngäni vodäm nagem ngo vät ama rigi qārakni i

rha mualat na qi iva qiat tumäräs pät angän saqong bä va ngän du qi mät angän saqong ivakt iva saqi ngänät nañäm.

¹⁹ “Ama ruvek moe qärrarhani i gua snäng bät a rha di nguät dräm ngur qur a rha rha arha lat ama vu ngät bä qosaqi nguät turäkt täm da. Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva ngän däranas ma ama qrot bä va ngäni näpgoer na nas. ²⁰ Nak sa aingo rhe. Sa nguät mair ge ama tmongi bä ngut kut. Ngakt bä aung gat nari gua eguinga bä va qä rhar mät ama tmongi dä va ngua rhon sagem ga bä va ngu na qa dä qä na ngo un däs. ²¹ Näkt sage iaqäkt karak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs dä va ngu von ga rha ama rhares iva qa rhuqun gem ngo vä gu mämugunäs nak kop toqor ngo i sa ngua mät näva ama vuini angät tpäs bä rhäkt di nguät muqun ge gu mamäk pa aa mämugunäs.

²² “Iaqäkt karak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätmi i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

4

Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Da Ama Usäpki Arha Ron

¹ Bä nasot tangät täkt dä ngua ñäm dä sa dä gu saqong dä ngua lu ama tmongi qäraktni i qiat mair dap sa rha rhar mät ki da ama usäpki arha ron. Näkt iaqäkt ama eguinga qarak i qa rhoqor ama biugal aa eguinga qarak i mai ngua nari i qat tamän särhäm ngo di qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi ang namäk sarhe ivakt iva ngu qur a nge rhä iarhongäkt iva irhong ngä rhäranas nasot.” ² Näkt kaku qale qale dä sa ama Qloqaqa qa märanas na ngo bä da ama usäpki arha ron e vät gu saqong dä ngua lu ama vitnaqa aa mämugunäs kärqosni i akni qat muqun mät äs. ³ Iaqäkt karak i qat muqun mät iosäkt ama mämugunäs di aa släqyige ngärhi sen masirhat toqor ama duiqa qarakni i qunäga mät ka ama jaspä dä qosaqi ige ngärhi sen doqor ama duiqa qarakni i ama qurät ka ama konilian. Näkt ama qularqa qarakni i qa rhoqor ama duiqa qarakni i ama irhiar qa ama emerald di qa ing namet iosäkt ama mämugunäs.

⁴ Namet iosäkt ama mämugunäs di qale amekni ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet nä imek ama vitnarha arhä mämugunimek dä ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta di rhat muqun mät imek. Iarhakt ama narhoerta di rha mon mät ama qulum ngät ama boi näkt kale ama vitnarha arhä qäbaut kärangätmi i sa rha mualat na ngät na ama gol da arhä väs. ⁵ Näkt nämät iosäkt ama mämugunäs

di ama iauska qät ñäm dä ama dädrin dä vukpukdur va ama iauska. Mät iosäkt ama mämugunäs angät saqong di qale ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätmi i ngät dang. Bä iangärhäkt ama lirhäng di ma Ngämuqa aa qloqaqanangät ama ngärhäqyet da udiom na ngät. ⁶ Näkt kosaqi mät iosäkt ama mämugunäs angät saqong di qale ani qärqäni i ini rhoqor ama garäska na ama glas karakni i ama qunäga mamär mät ka.

Näkt pät ama mämugunäs angät kämirigleng dage rhage näkt muk dä ngärharon di qale angätmi ama levaet na ngät kärangätmi i ngät däqäm gärangät i ngät maos. Iangärhäkt di rhäqäp pät a ngät i nävät angät tpäs bä rhämäne vät a ngät moe na ama saqong bä da angärha ron bä va angärha rhäng. ⁷ Ama narhoerqa nävät iangärhäkt kärangät i ngät däqäm di qa rhoqor ama laion. Ama udiomnaqa di qa rhoqor ama bulmakao. Ama dävaungnaqa di aa saqongait di i toqor ama ruqa aa saqongait. Ama levaetnaqa di qa rhoqor ama brasaqa qarak ni i sa qa vräs aa qivaerhitnäm. ⁸ Iangärhäkt ama levaet na ngät kärangätmi i ngät däqäm gärangät i ngät maos di asägäk asägäk nävät a ngät di aa ngärhäqyet da sägit na aa qivaerhitnäk. Näkt täqäp pät a ngät moe na ama saqong bä qosaqi säva angät kivaerhitnäk angärha rem. Vät kunäng bä näp bängang dä qaku mämae vät a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

“Ama qumärqumär qa, ama qumärqumär qa, ama qumärqumär qa di ma Engeska ma Ngämuqa
iaqäkt karak i ama qrot moe angät tarebäm

gärah i sa qale qa mudu bä qale qa rhäkt bä va as pa qa rhän.”

⁹ Näkt pasägos toqoräkt i iangärhäkt kärangät i ngät däqäm gärangät i ngät maos di ngärhit bon da ama murhämeska dä ama qutdrir bä ngät tes ama mär sagem ga iaqäkt karak i qat muqun mät iosäkt ama mämugunäs kärak iva qale qa bä mirhup ¹⁰ dä qosaqi ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta rhi nän da arhä quum sä nas da ama mämugunäs angät saqong sagem ga qarakni i qat muqun mät äs bä rhi nänsäs sagem ga qarak iva qale qa bä mirhup bä mirhup. Rhat tu arhä qäbaut mäk da ama mämugunäs angät saqong näkt tat tamän doqortäqyia,

¹¹ “Ainge di aurha Engeska bä aut Ngämuqa bä sokt nge di mamär iva ngit ta ama murhämeska dä ama qrot bä va rhit sämamor na nge

inguna varhäm gi snängaqa maräkt dä ngia
säm iarhongäkt moe
bä rhäkt di qali lirhong.”

5

*Ma Jon Ga Lu Ama Ilotka Na Ama Abuk
Näkt Ama Sipsip Ama Rhoem Ga*

¹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ilotka na ama abuk kärakni i rha säm ama enge vät a qa rhage dä rhage mät iaqäkt aa märmar et aa rhäqyet kärak i qat muqun mät ama mämugunäs. Iaäkt ama ilotka di sa rha däktgäm bät a qa bä väspämne na qa na ama ngärhäqyet da unbem na angätni qärangätni i ngät toqor ama qrot ngät ama nängneng.
² Näkt ngua lu ama qrot ka ama ensel i qat tamän masirhat toqortäqyia, “Auge di ama mär aa lat kärakni i mamär iva qän bäktgäm sa ama qrot ngät ama nängneng nae bä va qa rhäväkt da ama ilotka?”
³ Sokt di qaku aung da ama usäpki arha ron ura vät ivätki ura inamäk pa ama ivätki di mamär vät a qa iva qä rhäväkt dä iaqäkt ama ilotka bä qop kä lu väm ga.

⁴ Bä nga ngua lu rhoqoräkt i qaku aung anga ruqa qärakni i mamär vät a qa iva qä rhäväkt dä iaqäkt ama ilotka ura qä lu väm ga dä sa vrakt sä ngo bä ngut nok.
⁵ Dä akni nävät ama narhoerta qa märhamän särhäm ngo rhoqortäqyia, “Qale ngit nok. As ngi lu i ama laion nämäni ama enevaqi ama mor qi ma Juda iaqäkt kärak i qosaqi qa nämäni ama vitnaqa ma Devit aa enevaqi di sa qa män nävä ama vuini angät tpäs bä äkt i qa di mamär vät a qa iva qän bäktgäm sa ama ngärhäqyet da unbem ama qrot ngät ama nängneng nae bä va qa rhäväkt da ama ilotka.”

⁶ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama sipsip ama rhoem ga i qat mair muk mänguräp ama mämugunäs ngä na ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos ngä na ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta. Iaäkt ama sipsip ama rhoem ga di ngäkt kre i sa rha veng ga. Näkt da aa uväs di vur ama ngärhäqyet da unbem ama em näkt aa saqong ama ngärhäqyet da udiom. Iangärhäkt aa ngärhäqyet da udiom aa saqong di ma Ngämuqa aa qloqaqanangät ama ngärhäqyet da udiom na ngät kärangätni i qa rhäk na ngät sävät ama ivätki moe.

⁷ Dä iaqäkt ama sipsip ama rhoem ga qa met bä qa rha ama ilotka nämät iaqäkt aa märmar et aa rhäqyet kärak i qat muqun mät ama mämugunäs.
⁸ Näkt toqoräkt i sa qa rha ama ilotka dä qärangätni ama levaet na ngät kärangät i ngät däqäm gärangät i ngät maos ngä na ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta rha an da arhä quum

säng aa qar. Bä asägäk asägäk nävät a rha di qat sangar mät ani qärqäni i rhit kut mät ini qärqäni i ini rhoqor ama gita näkt ta sangar mät ama diskäna qärangätni i rhäqäp ngät na ama insens. Näkt iangärhäkt ama insens di ma Ngämuqa aa ruvek arha nän.
⁹ Näkt tit tong ama iaräs na qi ama mabuqi qäraktni i qiat tamän doqortäqyia,

“Ainge di ama märqa na nge iva ngi rha ama ilotka na ama abuk
bä va ngin bäktgäm sa at nängneng ama qrot ngät nae
inguna sa rha veng nge
bä qosaqi nä gi biaska dä ngia rhäksasot ama ruvek bä bä ma Ngämuqa
qärarhani i ama ruvek nävät ama enep moe bä nävät ama enge moe bä nävät ama ruvek moe maos maos bä nävät ama ivärhimek moe
¹⁰ dä ngia mualat sä rha ivakt iva rha rhän i ama priskäna na rha vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm ivakt iva rhat tualat bä ba aut Ngämuqa
näkt pa rhat turäkt ta ama ruvek pät ama ivätki.”

¹¹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua näm dä ngua nari ama eguinga qärakni i vät ama enselqäna arhä qän gärarhani i masirhat na rha mamär. Ama rhodäm sä iarhakt di qaku mamär vät aung iva qä narhodäm na rha. Rha ing da ama mämugunäs ngä nä qärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos näkt ama narhoerta.
¹² Bä rhit tong masirhat toqortäqyia,

“Ama sipsip ama rhoem ga qärakni i rha veng ga
di ama märqa na qa iva urhi ansäs sagem ga nävät aa qrot bä nävät aa mämägän bä nävät aa mär ngät aa mädräm bä nävät aa murhämeska
bä qosaqi ama märqa na qa iva urhi qutdrir sagem ga bä va ut tes ama modämne sävät a qa!”

¹³ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua nari iarhongäkt moe da ama usäpki arha ron bä vät ama ivätki bä inamäk pa ama ivätki bä va ama garäska i iarhongäkt moe di irhong ngärhit tong doqortäqyia,

“Sagem ga qärakni i qat muqun mät ama vitnaqa aa mämugunäs bä sage ama sipsip ama rhoem ga
diva ama ansäs dä ama qutdrir dä ama murhämeska dä ama qrot
bä mirhup bä mirhup bä va qaku rhäksot!”

¹⁴ Dä ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos di ngä märhamän doqortäqyia, “Ngätkki

rhoqoräkt!" dap ama narhoerta rha an da arhä quum sä nas bä rhi nänäsäs.

6

Ama Narhoer Ngät Ama Ngärhäqyet Da Säqäkt Ama Nängneng

¹ Nguat nañäm bä nguat lu ama sipsip ama rhoem ga i qä nänbäktgyäm sa ama narhoer qi ama nängnigi ama qrot ki nae nävät ama ilotka. Dä sa ngua nari akni nävät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos i qa märhamän na ama eguinga qarakni i qa rhoqor ama iauska qarakni i vukdur väm ga i qa qoar toqortäqya, "Ngi ang!" ² Dä ngua ñäm dä ngua lu ama qulum ga ama hos. Näkt ama ruqa qarakni i qat muqun bät aa rhäng di qat sangar mät ama banara näkt ta von ga rha ama vitnaqa aa qäbautki. Iaqaät ama ruqa di mes sä qa bä qä ngang bät ama hos aa rhäng ivakt iva qat dân näva aa ikkana arhä väs da ama ulaqi arha ron bä saqi as kä ngang ivakt iva qat tualat toqoräkt.

³ Näkt saqi rhoqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbkäktgyäm sa ama unbem na qi ama nängnigi nae dä ngua nari ama udiom na qa nävät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos i qa qoar toqortäqya, "Ngi ang!" ⁴ Dä ngua lu akni ama hos ama qurät ka mamär. Näkt ama ruqa qarakni i qat muqun bät aa rhäng di ma Ngämuqa qa von ga rha ama qrot iva qä sot na ama bulap nämäni ama ivätki dap pa qa rhäranas na ama ruvek arhä snängaqa iva rhi veng ne. Näkt ta von ga rha ama ulaqi arha singi ama uiu qi.

⁵ Nasot iangärhäkt dä ama sipsip ama rhoem ga qa anbkäktgyäm sa ama dävagukt na qi ama nängnigi nae dä sa ngua nari ama dävauq na qa nävät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos i qa märhamän doqortäqya, "Ngi ang!" Dä sa ngua ñäm dä ngua lu ama ilän ga ama hos. Näkt ama ruqa qarakni i qat muqun bät aa rhäng di qat sangar mät ani qärqäni i ini ngät nar nämät aa rhäkt tämane. Ianiäkt di ini ngärhi sameng irha ama qärhong angät märänga. ⁶ Näkt ngua nari vät ani angät kän gärqäni i ngäkt kre ama eguinga qarakni i qa män nä mängurap ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos i qa märhamän doqortäqya, "Ama qäväläm ama gaini na äm mamär nävät ama kilogram na ama wit diva ama qunäga ama sägäk aa rhitsek dä ama qäväläm ama gaini na äm nävät ama dävauq ama kilogramgäna na ama barli* diva ama sägäk ama qunäga aa rhitsek. Dap pa qale ngi naslava na ama ngämung na ama olip kärangätni i ngärhit

bon da ama oel ngä na ama qaulitnäk kärqitnäkni i itnäk ngärhit bon da ama wain angät gavam i varis ti nasek sa angärha tbodäm."

⁷ Näkt toqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbkäktgyäm sa ama levaet na qi ama nängnigi nae nävät ama ilotka dä sa ngua nari ama levaet na qa nävät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos i qa märhamän doqortäqya, "Ngi ang!" ⁸ Ngua ñäm dä ngua lu ama hos kärakni i aa släqyige di ama rhäbuäs mät ige. Näkt ama ruqa qarakni i qat muqun bät aa rhäng aa ngärhipki di ma Tñäpki. Dap inamäk säng aa rhäng mamär di ma Npäta Arha Ivärhäs kät päs aa rhäng. Näkt iom di in da ama qrot iva in datmät na ama ivätki sävät ama levaet nä imek ama ningimek. Näkt pät aosni ama nengäs di ama ruvek moe diva rhi ñäp. Arhani diva rhi veng da na ama ulaqi arha sen dap arhani diva rhi ñäp mät ama qärhuqi dap arhani diva rhi ñäp mät ama rämgi dap arhani diva ama släkt ama ur ngät ngärhi veng da.

⁹ Bä nga rhoqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbkäktgyäm sa ama ngärhäqyet na qi ama nängnigi nae nävät ama ilotka dä ngua lu ama ruvek arhä qloqäqa i qale ngät manao va ama laiqa na ama vodämes aa rem. Iarhakt ama ruvek di qärrarhani i sa rha veng da inguna nävät ma Ngämuqa aa enge dä nävät arhä sameng sävät ma Jisas. ¹⁰ Iarhakt di rhit näs tävuk masirhat toqortäqya, "Ai gua Engeska ma Ngämuqa, ainge qarak i sokt nge bä ama qumärqumär nge mamär näkt ama engätki nä gia lat, ngu lu va qäsniä mamär dä va ngia rhatnävämne na ama ruvek nämäni ama ivätki arha lat dä va ngia rhuvät pät a rha vät aut biaska aa uväs?"

¹¹ Näkt ta von asägäk asägäk nävät a rha rha ama boiqi ama uiu qi ama qulum gi näkt ta qoar na rha iva as kale rha mauiu maqälak dap pa dävahräm na arhani ama ruvek kärarhani i qosaqi ma Ngämuqa aa latta na rha bä sävät ama qatnanaktpämda qärrarhae iva rhi veng da moe iva rhoqor mudu ngän.

¹² Näkt sa ngua ñäm bä nguat lu i ama sipsip ama rhoem ga qa anbkäktgyäm sa ama nängnigi ama ngärhäqyet da sägäkt na qi nae nävät ama ilotka. Bä vät iomäkt ama qäväläm dä ama qunäga qa rhong na nas bä qa män i ama ilän ga rhoqor ama ilän äm masirhat ama bauläm dap ama equngi di qia rhong na nas bä qia män i ama qurät ki rhoqor ama biaska. Näkt toqoräkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama qängangi ama enges ki qia män. ¹³ Bä ama qaeng ngärhit säp samäk sävät ivät toqor ama ngämuga aa

* 6:6 ama barli Ama barli di ngät toqor ama egat i rhat dräm dat täs angät garang.

gavam i ngärhit säp toqoräkt i ama laurqi ama qrot ki qi ses däm ngät sävät ama ivätki. ¹⁴Näkt ama leqäs ngärhi inum nas bä äs ngät tet nae bä rhäksot na äs i rhoqor qre i rhi inum bät ama abuqit ama uiu it ma ama ilotka bä ama dam moe ngä na ama urap moe di rha rut na ngät nae nämät angät släqyimek.

¹⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama vitnarha nävät ama ivätki rhi na ama moräs na rha ama ruvek dä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerta dä ama qärhongbärharha dä ama qrot ta ama ruvek dä ama latta va arhani arha rem moe näkt sävät ama ruvek moe qärrarhani i isiska vät a rha di ngua lu i rha moe rha ngaip mät ama qek dä mänguräp ama dui vät ama dam. ¹⁶Näkt ta näs sävät ama dam ngä na ama dui rhoqortäqyia, “Nak ngäni säp säva aurha rhäng bä va ngäni ngaip ut nämät iaqäkt aa saqong gäarak i qat muqun mät ama mämugunäs dä nämät ama sipsip ama rhoem ga aa uraqi. ¹⁷ Inguna iaqäkt ama qunäga ama moräs na qa mamär sa qa män gäarak iva vuk sä ina uraqi. Näkt ngu lu mamär vät auge iva qa rhäqäne dä mamär nämät iangärhäkt in grot?”

7

Ama 144,000 Na Rha Ama Israelqäna Rha Rha Ma Ngämuqa Aa Muqunängi

¹ Näkt nasot tangät täkt dä ngua lu ama levaet na rha ama enselqäna i rhat mair mät ama levaet na ngät ama narem bät ama ivätki at tärhäkt. Iarhakt ama enselqäna di rhat sangar ama levaet ama laur ma ama qrot ivakt iva qale anga laurqi qi e vät ama ivätki ura vät ama garäska ura vät anga ngämung. ² Nasot iangärhäkt dä sa ngua lu akni ama ensel i qat dän inamäk na äkt i vukpuk sa ama qunäga nae näkt kät ta ani qärqäni i ma Ngämuqa ama ngät däqäm ga aa qäni iva rhat tuqunänbät nä ini. Näkt ka näs masirhat särhä iarhakt ama enselqäna ama levaet na rha qärrarhae i sa rha von da rha ama qrot iva rhi slava na ama ivätki dä ama garäska rhoqortäqyia, ³ “Qale ngän naslava na ama ivätki qi na ama garäska näkt ama ngämung bä dängdäng iva u rhu ama muqunän dä ma Ngämuqa aa latta arhä qamäs.”

⁴ Näkt nasot dä ngua nari ama rhodäm sa ama ruvek nämäni ama enep nämäni ama enevaqi ama mor qi ma Israel qärrarhani i sa rha rha ma Ngämuqa aa muqunän di ama 144,000 na rha moe rhoqortäqyia,

⁵ nävät ama enevaqi ma Juda di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaqi ma Ruben di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaqi ma Gat di ama 12,000 na rha

⁶ dä nävät ama enevaqi ma Aser di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaqi ma Naptali di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaqi ma Manase di ama 12,000 na rha

⁷ dä nävät ama enevaqi ma Simeon di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaqi ma Livai di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaqi ma Isakar di ama 12,000 na rha

⁸ dä nävät ama enevaqi ma Sebulun di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaqi ma Josep di ama 12,000 na rha

näkt nävät ama enevaqi ma Benjamin di ama 12,000 na rha. Näkt iarhakt moe di sa rha rha ma Ngämuqa aa muqunän.

Ama Enges Ki Mamär Ama Guläñgi Na Ama Ruvek Nävät Ama Ivärhimek Moe

⁹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua ñäm dä ngua lu ama enges ki mamär ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm na rha moe. Iarhakt ama ruvek di rha nävät ama ivärhimek moe bä nävät ama enep moe bä nävät ama enge moe qärrarhani i rhat mair da ama mämugunäs angät saqong dä da ama sipsip ama rhoem ga aa saqong. Rha mon mät ama boi ama uiu ngät ama qulum ngät näkt ta sangar mät ama ngämung ama pam angä rhäqyitnäk ivakt iva rhi sameng irha arhä märmärgem ¹⁰ näkt ta näs masirhat toqortäqyia,

“Ama mumaiar di nage aut Ngämuqa iaqäkt kärak i qat muqun mät ama vitnaqa aa mämugunäs
bä ngät nage ama sipsip ama rhoem ga!”

¹¹ Ama enselqäna moe di rhat mair namet ama mämugunäs bä namet ama narhoerta bä namet kärangät ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gäragät i ngät maos dä arpus na rha moe samäk i arhä saqongitnäk samäk säng ama mämugunäs bä rhi nänsäs sage ma Ngämuqa ¹² i rhat tamän doqortäqyia,

“Ngätki rhoqoräkt!
Mamär iva ama ansäs dä ama murhämeska dä ama mär ngät ama mädräm dä ama ansäs i rhat tes ama mär

bä ama qrot moe
sage aut Ngämuqa bä mirhup bä mirhup bä
va qaku rhäksot!
Ngätki rhoqoräkt!”

¹³ Näkt akni nävät ama narhoerta qa snanbät sä ngo rhoqortäqyia, “Ngu lu guavek koe rhakt täkt kärarhae i rha mon mät ama boi ama uiu ngät ama qulum ngät bä ngu lu rha män na qoe?”

¹⁴ Dä ngua muvät toqortäqyia, “Morqa, sa ngiat dräm.”

Dä qa qoar toqortäqyia,

“Rhärha rhäkt di iarhakt kärarhae i rha mäqäne dä mamär i rha met da ama qäväläm na ama enges ka ama märänga aa ron

bä rha di sa rha rhor arhä boi ama uiu ngät ama qulum ngät pa ama sipsip ama rhoem ga aa biaska bä ngä män i ama qulum ngät.

¹⁵ Bä äkt i qale rha dä ngärhaväm nä ma Ngämuqa aa mämugunäs

bä rhat tualat bä ba qa vät kunäng dä näp bängang ba aa ansäpängi.

Näkt iaqäkt kärak i qat muqun mät iosäkt ama mämugunäs diva qale qa gem da bä va qä vräs aa ungi daver mä rha.

¹⁶ Näkt pa saqi as kaku mamär iva anoeng mä rha bä va qaku mamär iva aqäsäk ta.

Dä qaku mamär iva rhi nanari i aruan mät ama qunäga

ura mät anga qärnaqi saqi as nani i.

¹⁷ Inguna ama sipsip ama rhoem ga qärakni i qale qa va ama mämugunäs diva qät lu vät a rha

näkt pa qä rhoer nanokt ta sämäni ama qotnaqoan gärangätäni i ngärhit bon da ama ngät däqäm gi ama rigi.

Näkt ma Ngämuqa va qä rhäksot na arhä näknok moe.”

8

Ama Ngärhäqyet Da Unbem Na Qi Ama Nängnigi Dä Ama Dis Na Ama Gol Iva Särha Ama Insens

¹ Näkt toqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama ngärhäqyet da unbem na qi ama nängnigi nae nävät ama ilotka dä qaku ngua nari vät guani angät kän dap sokt mänadin mamär da ama usäpki arha ron bät ama mor äm ama qäväläm nävät ama aua.

² Dä ngua lu ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna iarhakt kärarhae i rhat mair dä ma Ngämuqa aa saqong i sa rha von da rha ama ngärhäqyet da udiom ama biugalqäna.

³ Dä akni ama ensel qärakni i qat sangar mät ama dis kärakni i sa rha mualat na qa na ama gol di qa män bä qa mair ge ama laiqa na ama vodämes. Dä rha von ga rha ama insens masirhat ivakt iva qä väs ngät ngä nä ma Ngämuqa aa ruvek moe arha nän bät

ama laiqa na ama insens dä ngärhaväm na ama mämugunäs kärakni i rha mualat na qa na ama gol. ⁴ Bä ama insens angät butbutki qi nä ma Ngämuqa aa ruvek arha nän ngärhi nän dävit da ma Ngämuqa aa saqong nämät ama dis mät ama ensel aa rhäkt.

⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä iaqäkt ama ensel qa rha ama dis bä qa rhäqäp ka na ama mudam nävät ama laiqa na ama vodämes näkt ka rhon na ngät samäk sämäni ama ivätki. Bä nga rhoqoräkt i qa rhon na ngät samäk sämäni ama ivätki dä vukpukdur va ama iauska dä ama dädrin dä ama iauska qät nän dä ama qängangi qia män.

Ama Narhoer Ngät Ama Levaet Na Ngät Ama Biugalqäna

⁶ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna qärarhani i rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama biugalqäna qärangätäni i rha rhäkmu na nas iva rhi es a ngät.

⁷ Ama narhoer qa ama ensel qa es aa biugal dä ama suigi at mäddäqap na ama ais dä ama mudängi nävämne na ama biaska ngä män bä rha rhon na ngät tämane sävät ama ivätki. Bä nasot toqoräkt dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qäväläp ama dāpguap na ama ivätki ngä mang dä ama ngämung moe dä ama mran moe vät iomäkt ama qäväläm ngä mang.

⁸ Nasot iangärhäkt dä ama udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dä ngua lu i rha rhon na aktini samäk säva ama garäska qäraktni i qi rhoqor ama enges ki ama damgi qäraktni i rhäptäpka vät a qi moe. Näkt ama qäväläm ama sägom nämäni ama qäväläp ama dāpguap na ama garäska moe di äm ngä rhong na nas ma ama biaska ⁹ dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qäväläp ama dāpguap nä iarhongäkt moe qärqärhong i irhong ngät däqäm bä garäska di irhong ngä nāp. Näkt kosaqi ama qäväläm ama sägom nämäni ama qäväläp ama dāpguap na ama mlaus moe di mava na ngät.

¹⁰ Näkt nasot iangärhäkt dä ama dāvaung na qa ama ensel qa es aa biugal dä ama enges ka ama qaega qärakni i qat dang masirhat toqor ama lirhāga qa sāp tämane nämät ama leqäs säva ama qäväläm ama sägom nämäni ama qäväläp ama dāpguap na ama reng moe bä qosaqi qa sāp toqoräkt di säva ama reng mät ama qotnaqoan.

¹¹ Bä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qäväläp ama dāpguap na ama reng moe di ngä rhong na angät märmät bä ama valak mät ngät bä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta nāp toqoräkt i rha näkt iangärhäkt ama reng. Iaäkt ama qaega aa ngärhipki di ma Valakmätka*.

* 8:11 ma Valakmätka Ma Valakmätka di aomni ama ngämungäm gärqomni i äm angät kärhopka di ama valak mät ka mamär.

¹² Näkt nasot iangärhäkt dä ama levaet na qa ama ensel qa es aa biugal dä ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälöp ama dāpguap na ama qunāga moe di bāngangit māt äm dä ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälöp ama dāpguap na ama equngi moe di bāngangit māt äm dä ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälöp ama dāpguap na ama qeeng moe di bāngangit māt ngät. Bā ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälöp ama dāpguap na ama qunāga vāt kunäng di qaku äm nae dä ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälöp ama dāpguap na ama neraqa nāp bāngang di qaku äm nae.

Ama Brasaqa Qa Sameng Iva Ama Märānga Ama Mor Qa Qa Rhän Bät Ama Ivätki

¹³ Näkt nga rhoqoräkt i nguat nañām dä ngua nari ama brasaqa qārakni i qā vrap tävuk daver mä ngo māt a leqās i qät nās masirhat toqortäyia, “Avuqi, avuqi, avuqi nā iarhakt kārarae i rha e māni ama ivätki inguna sa arhani ama dāvaung na rha ama enselqāna di sa rha rhākmu na nas iva rhi es arhä biugalqāna!”

9

Ama Biugaliom Ama Ngärhäqyet Na Qa Dä Ama Ngärhäqyet Da Sägäk Na Qa

¹ Ama ngärhäqyet na qa ama ensel qa es aa biugal dä ngua lu ama qaega iaqäkt kārak i sa qa säp nāmāt ama leqās samäk sāmāni ama ivätki. Näkt iaqäkt ama qaega di rha von ga rha ama aki sāmāt ama uqupka aa tmongi qārakni i qaku aa anga ribit. ² Näkt pāt ama qäväläm gārqomni i qa rhar māt iaqäkt ama uqupka qārakni i qaku aa anga ribit dä vās da ama butbutki masirhat bā qia an dāvit toqor ama butbutki nāmāt ama mudabās ama mor äs. Bā bāngangit māt ama qunāga aa saqong dä māt ama leqās nage ama butbutki nāmāt kā uqupka. ³ Näkt nāvā iaqyäkt ama butbutki dä vās da ama mes bā ngä ang dämane sāmāni ama ivätki. Iangärhäkt ama mes di rha von ngät ta ama qrot toqor ama rhām nāmāni ama ivätki.

⁴ Näkt ma Ngāmuqa qa qoar nā iangärhäkt ama mes iva qale ngä naslava na ama mran nāmāni ama ivätki ngä na ama ngämung näkt sävāt iarhongäkt kārqärhong i irhong ngät dän bät ama ivätki dap pa sokt ngärhi sangām na ama ruvek kārarahani i qaku qale ma Ngāmuqa aa muqunāngi da arhä qamās. ⁵ Iangärhäkt ama mes di qaku rha von ngät ta ama qrot iva ngärhi veng da dap pa ngärhi sangām na rha mamār vāt ama ngärhäqyet ama eqoan. Näkt ama ruanini qārqāni iva ini ngärhi sangām na rha di ini rhoqor ama ruanini rhoqoräkt i ama qutdāqānoqa qa qut

anga ruqa. ⁶ Bā va vāt iomäkt ama qäväläm dä ama ruvek pa rhi ñām nani anga is kārangätni iva rhi ñāp nāvām ngät sokt diva rhi siqut dä qaku. Bā va nani a rha masirhat iva rhi ñāp sokt diva qaku rhi nañāp.

⁷ Iangärhäkt ama mes di ngät toqor ama hoskāna qārangätni i ngä rhākmu na nas nani ama ulaqi. Da angät pās di sa ngä mu arhongni qārqärhongni i irhong doqor ama vitnarha arhä qābaut kārangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol näkt angät saqongitnäk di itnäk toqor ama ruvek arhä saqongitnäk. ⁸ Näkt angät käseng di ama uiu ngät dä angät keng di ama mor ngät dä ama nāsnes ngät toqor ama laiongāna angät keng. ⁹ Näkt ama ulaqi at boi ama qrot ngät kārangätni i ngät navās nas sārha angät brāhāp di ngäkt kre rha mualat na ngät na ama ain. Dä angät ki-vaet ngärhit nok tām mes masirhat toqor qre i dädinga sa ama hoskāna ngä na ama ulaqimārharhärhäkt arhä rhingangmätngät kārangätni i värvär ngät i ngärhi ngang sāmāt ama ulaqi. ¹⁰ Iangärhäkt ama mes angärha iqur di ngät toqor ama rhām angärha iqur bā ngärhit bon da ama ruanini rhoqor ama qutdāqānong gre i ngärhi qut mä nge. Bā ama qrot nga e māt angärha iqur iva ngärhi sangām na ama ruvek pāt ama ngärhäqyet ama eqoan. ¹¹ Näkt iangärhäkt ama mes di angärha vitnaqa qa e qārakni i qale ngät pa aa rem. Iaäkt ama vitnaqa di ama ensel qārakni i qät lu vāt ama uqupka qārakni i qaku aa anga ribit. Nak aa ngärhipki na ama Judaqāna arha enge di ma Abadon dap aa ngärhipki na ama Grikkāna arha enge di ma Apolion.*

¹² Sa ngua lu ama narhoer qa ama märānga na ama irāsiki ama mor qi bā rhäksot dap as pa ama udiom ama märāniom diva in dän.

¹³ Dä sa ngua lu ama ngärhäqyet da sägäk na qa ama ensel i qa es aa biugal dä ngua nari ama eguinga qārakni i qat dän nāmāt ama levaet ama em gārangätni i ngät mair tävit māt ama levaet ama narem bät ama laiqa aa rhäkt na ama insens kārakni i sa rha mualat na qa na ama gol bā qale qa dä ma Ngāmuqa aa saqong. ¹⁴ Iaäkt ama eguinga di qa märhamän sārha ama ngärhäqyet da sägäk na qa ama ensel qārakni i qat sangar māt aa biugal toqortäyia, “Va ngia rhuisiska vāt ama levaet na rha ama enselqāna qārarahani i rha vāsärhäm da māni ama enges ki ama rigi ma Yufretis.” ¹⁵ Bā rhoqoräkt dä rha muisiska vāt iarhakt ama levaet na rha ama enselqāna qārarae i sa qale rha na ama rhākmunanaska iva nani rhom dākt ama qäväläm maräkt kārqom i ma Ngāmuqa sa qa muqunān bät a äm iva rhi veng ama

* 9:11 Ma Apolion di at tarimini di ama ruqa qārakni iva qā slava nā iarhongäkt moe.

sägom ama qäväläm nämäni ama dāpquap ama qävälap na ama ruvek moe.

¹⁶ Näkt ngua nari ama rhodäm sa ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhi ngang bät ama hoskāna angārha rhäng di ama 200,000,000. ¹⁷ Ama hoskāna ngä nä iarhakt kärarhae i rhat muqon bät angārha rhäng gārarhae i ngua lu rha mät gu ñämñämgi di rha rhoqortäqyia, ama ulaqi at boi ama qrot ngät kärangätni i ngät naväs nas särha arhä brärhap di ama qurät ngät dä ama blu ngät dä ama qabus tām ngät. Ama hoskāna angät päs di ngät toqor ama laiongāna angät päs. Näkt nämät angārha vām dä vukpuk sa ama mudämgi ngä na ama butbutki näkt sävāt ama dui qārangätni i ngät dang na ama qārnaqi masirhat mamär qārangät i rhat tes ngät i ama salfa. ¹⁸ Näkt iangärhäkt ama dui ngä na ama mudämgi näkt ama butbutki qārangätni i vuk sä ngät nämät angārha vām di ngä veng aomni ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dāpquap na ama ruvek moe. ¹⁹ Iangärhäkt ama hoskāna angät krot di nga e mät angārha vām dä mät angārha iqur inguna angārha iqur di ngät toqor ama uiuvärhirhong näkt angārha iqur angät päs di ngät toqor ama uiuvärhirhong angät päs. Bä angārha iqur ngärhit kut dä ngät tu ama vospos.

²⁰ Näkt arhani ama ruvek moe nävāt ama ivätki qārarhani i qaku sokot na rha dä iaqäkt ama märānga na ama irāsiki ama mor qi aa ron di qop kaku rha näpgoer na nas nämät arha lat ama vu ngät. Qop kaku mae vāt a rha i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus dä sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol dä na ama silva dä dä na ama bras dä na ama dui dä na ama ngämung gārangät i qaku mamär vāt a ngät iva ngät nañäm ura ngät nari ura ngät tet. ²¹ Bä qosaqi iarhakt ama ruvek di qaku rha näpgoer na nas nämät arha lat ama vu ngät i rhi veng ama ruvek dä rhat tualat na ama rhaqyao dä nämät arhä qavatka dä arhä suaqa.

10

Ama Ensel Näkt Ama Ilotka Na Ama Abuk Ama Gaini Na Qa

¹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu akni ama qrot ka ama ensel i arhar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron. Iaäkt ama ensel di aa boiqi ama uiu qi di na ama eqoeqi näkt kale ama qularqa daver mä qa. Näkt aa saqongait di it toqor ama qunāga dä aa qar di ngät toqor ama säqoe ama mudämgi vāt a ngät kärangätni i ngät mair. ² Näkt kat sangar mät ama ilotka na ama abuk ama gaini na qa mät aa rhäkt kärakni i sa rha rhäväkt dām ga. Näkt ka ven na aa märmär et aa qāraet pä garäska dap ka ven na aa sael

et aa qāraet pät ama ivätki rhäqäsäk ³ näkt ka nās masirhat i iaqäkt aa eginga di ngäkt kre vāt ama laion aa qän. Bä rhoqoräkt i qa nās masirhat dä ngua nari vāt ama ngärhäqyet da udiom ama iaus angät kän gārangätni i vukdur vām ngät bā ngät tamän.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i iangärhäkt ama ngärhäqyet da udiom ama iaus ngät tamän dä sa mai iva ngut säm angārha enge sokt di ngua nari ama eginga näda ama usäpki arha ron i qa märhamän doqortäqyia, “Va ngi ngaip iangärhäkt ama enge qārangätni i ama iaus ama ngärhäqyet da udiom ngä märhamän bät a ngät dap pa qale ngi nasäm a ngät.”

⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä ama ensel iaqäkt kärak i sa ngua lu qa i qat mair i qat naven bā garäska dä rhäqäsäk bā qat ivät di qa sek aa märmär et aa rhäqyet iva säda ama usäpki arha ron. ⁶ Näkt ka mu nävāt ma Ngämuqa aa ngärhipki qārakni i ama ngätddäqām ga vasāgos bā qaku na anga tpāsini iaqäkt kärak i qa säm ama usäpki bā ama ivätki bā ama garäska näkt sävāt iarhongäkt moe vām ngät di iaqäkt ama ensel qa märhamän doqortäqyia, “Sa rhäkmmär i ama qäväläm dom dakt. Saqi as kaku va qale ma Ngämuqa nani guani ⁷ sokt di vāt ama qunäng doqoräkt kärangätni iva sa ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dä va ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät diva rhäkmmär na ngät mamär. Iangärhäkt ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät di iangärhäkt kärangät i qa märhamän särha aa latta dä aa vänginarha na ngät.”

⁸ Näkt saqi as ama eginga qārakni i ngua nari qa näda ama usäpki arha ron ga qoar na ngo rhoqortäqyia, “Va ngia rhet bā ngi rha ama ilotka ama gaini na qa qārakni i qale qa i sa rha rhäväkt dām ga mät ama ensel aa rhäkt kärakni i qat mair va ama garäska dä vāt ama ivätki rhäqäsäk.”

⁹ Dä sa ngua met bā sage iaqäkt ama ensel bā ngua nän ga iva qā von ngo rha ama ilotka ama gaini na qa. Näkt ka qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi rha qa bā va ngia äs ka. Iaäkt ama ilotka diva ama mär mät ka vāt ngia qän doqor ama mäsuqi dap pa qā näpgoer na nas bā va mäqoerhäkt mät ka dä gia ron.” ¹⁰ Dä ngua met bā sage qa ensel bā ngua rha ama ilotka ama gaini na qa nämät aa rhäkt bā ngua mäs ka. Aa märmät di ama mär mät ka rhoqor ama mäsuqi. Sokt di ngä nasot toqoräkt i sa ngua mäs ka dä mäqoerhäkt mät ka dä gua ron.

¹¹ Näkt iaqäkt ama eginga qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Saqi as pa ngi sameng nä iarhongäkt kärqärhong iva ngu qur a nge rhäm irhong iva sävāt ama rhäqap na rha ama ruvek nävāt ama ivärhimek maos maos bā nävāt ama ruvek maos maos bā nävāt

ama enge maos maos bā sävāt ama rhäqäp na rha ama vitnarha.”

11

Ama Ruiom Ama Udiom Ini Sameng Nä Ma Ngämuqa Aa Enge

¹ Näkt nasot iangärhäkt dä akni ama ensel qa von ngo rha ama muqtka qärakni i rhit ta ama siqtka nävāt a qa qärak i qa rhoqor ama tlaqa näkt ka qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngia rhet bā va ngi rha ama siqtka nävāt ma Ngämuqa aa ansäspämgi qi na ama laiqä na ama vodämes näkt pa ngi rhodäm nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhi nänsäs e. ² Dap pa ngia rhedäm särhäm iom namäk ama ivärhäm namet ama ansäspämgi i va qale ngi narha ama siqtka nävāt a äm inguna iomäkt di sa ma Ngämuqa qa von ama Jentailqäna rhä bäm. Iarhakt ama Jentailqäna diva rhi naengmät na ama värhäm ama mor äm ama gumärqumär äm ma Jerusalem bā va rhi slava na äm bät ama ruiom ama udiom da unbem na ama eqoan* . ³ Näkt pa ngu von gua ruiom ama udiom gärqiomni i ini sameng nä gua enge rha ama qrot bā va in damän bät ama enge qarängätni i ngät dän maräkt nagem ngo vāt ama 1,260 na ngät ama qunäng näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va in don mät ama iräski at boi.”

⁴ Rhiom däkt ama ruiom di ama ngämungiom ama olip dä ama lirhängiom gärqiomni i inät mair da ama tlang gärqiom i inät mair dä ma Ngämuqa qärak i qat turäkt bā iarhongäkt moe mäni ama ivätki aa saqong. ⁵ Näkt ngäkt bā aung gä siqt i va qä sangäm na iom dä vukpuk sa ama mudämgi nämät ina väm bā qit päs ina ikkāna. Bā nävāt tom däkt dä ut lu i iaqäkt kärak i nani a qa i va qä sangäm na iom diva qoki qä ñäp toqoräkt. ⁶ Rhiom däkt ama ruiom diva in grot i va ini väsärha ama leqäs i va qale anga soeng bät ama qäväläm doqoräkt i in damän bät ma Ngämuqa aa enge. Näkt pa in grot i va ini näpgoer na ama reng ma ama biaska bā va qosaqi in grot i va in it bon da ama märän maos maos sävāt ama ivätki qre i nani a iom i va rhoqoräkt.

⁷ Näkt pät ama qäväläm gärqiomni i va ini sot nä in sameng dä va ama släktka ama ur qa qärakni i va qa rhän nämäni ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit pa qa rhäranas na ama ulaqi sävāt a iom bā va qa rhän näp in bäs i qä veng iom. ⁸ Näkt pa in släqyiglem diva iglem ngät namas mäni ama enges äm ama värhäm ma Jerusalem angärha iska ama mor qa iomäkt kärqom i sa rha edämsäs pät ina Engeska mäni ama sämänanamuqa vā bäm. Arhani ama ruvek di rhat dräm dat

tuqut tä bäm nä ma Sodom bā qosaqi ma Isip.

⁹ Bā va vāt ama dävauq ama qunäng näkt sävāt ama qäväläm nämäni ak ama qunäga diva ama ruvek nävāt ama ruvek maos maos bā nävāt ama enep maos maos bā nävāt ama enge maos maos bā nävāt ama ivärhimek pa rha rhän bā va rhi lu in släqyiglem sokt diva qaku rhi narhares i va rhi namu iom mät anga ñäpta arha lek. ¹⁰ Näkt ama ruvek nämäni ama ivätki diva märmär gem da inguna sa in ñäp bā nävāt arhä märmärgem dä va rhit täk na ama vānbön bā ba ne inguna rhiom däkt ma Ngämuqa aa vämginaiom sa in bon da ama märän masirhat bā ngä slava na ama ruvek nämäni ama ivätki.

¹¹ Sokt diva nasot ama qunäng ama dävauq näkt ama qäväläm nämäni ak ama qunäga dä ama qänäqäqa na ama iar nage ma Ngämuqa va qa rhän säväm iom bā va in dair bā ama ruvek kärarhani i va rhi lu iom dä va rhit len masirhat.

¹² Näkt nasot dä in nari ama eguinga näda ama usäpki arha ron i qä qoar toqortäqyia, “Ini ang namäk sarhe.” Dä ina ikkāna rha lu iom i ini an dävit pa ama equläm säda ama usäpki arha ron. ¹³ Näkt pät iomäkt ama qäväläm mamär dä ama enges ki ama qängängi qia qoep bā ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qäväläp nämäni ama mor äm ama värhäm moe di mava na äm mamär. Ama rhodäm sa ama ruvek kärarhani i ama qängängi qia veng da in ama 7,000 na rha. Dap iarhakt kärarhae i qaku rha ñäp di rhit len masirhat bā rhoqoräkt dä rhit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa qärakni i qat turäkt da ama usäpki arha ron.

¹⁴ Sa rhäksot na ama udiom na qa ama märänga na ama iräski ama mor qi dap pa qorhäs i va ama dävauq na qa ama märänga qa rhän.

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Na Qa Ama Biugal

¹⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dä ngua nari ama eguin da ama usäpki arha ron i ngät tamän masirhat toqortäqyia,

“Ama muräktpäm nämäni ama ivätki di sa ngä män i aurha Engeska ma Ngämuqa qä na aa ar-mengdämsävärhaqa ma Kraiss in Muräktpäm

bā va qale iangärhäkt ama Muräktpäm ba aurha Engeska aa muräkt bā

* 11:2 ama ruiom ama udiom da unbem na ama eqoan Rhom däkt ama qäväläm di äm doqorne na ama 1260 na ngät ama qunäng dä qosaqi äm doqorne na ama dävauq näkt ama qorhäm na ama qoee.

mirhup bä mirhup bä va qaku angät tpsäni!”

¹⁶ Dä ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta qärahani i rhat muqun mät arhä vitnarha arhä nämugunimek dä ma Ngämuqa aa saqong di rha säp samäk bä rha an da arhä quum sä nas i rhi nänsäs sage ma Ngämuqa ¹⁷ i rhat tamän doqortäqyia,

“Ut tes ama mär sagem nge ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm

gärak i qale qa rhäkt bä sa qale qa mudu. Rhoqoräkt dinguna sa ngia män näp gia ikkāna arhä vās nā gi qrot ama enges ngät

bä ngia nasäng iva ngiat turäkt.

¹⁸ Iarhakt ama ruvek nävät ama ivärhimek kärarhae i qaku rhat nanakt na nge di rhat dräm dir qur

sokt di nak gia uraqi ama mor qi sa qia män.

Bä ama qäväläm sa äm ngä män gärqomni iva ngiat tatnävämne na ama ñäpta

dä va ngit bon da ama rhitsek bä bä gia latta ama vämginarha dä bä bä gia ruvek

bä sävät iarhakt kärarhae i rha moe rhit kutdrir sage gi ngärhipki

kärarhani i ama moräs na rha ama ruvek bä qop kaku ama moräs na rha

dap pa ngi slava nä iarhakt mamär qärahae i sa rha veng ama ruvek masirhat.”

¹⁹ Näkt nasot iangärhäkt dä sa rha rhar vä ma Ngämuqa aa ansäspämgi da ama usäpki arha ron. Näkt puk pa ama ansäspämgi dä ngua lu aa bokis na aa rharesbane. Dä ama iauska qät ñäm dä ama dädrin dä vukpukdur va ama iauska dä ama qängängi qia qoep näkt kosaqi ama suigi at mädaqap na ama ais ama mor ap ngärhit säp.

12

Ama Ruqi Näkt Sävat Ama Enges Ka Ama Mumunga I Ama Dragon

¹ Nasot iangärhäkt dä aktni ama enges ki ama nañis ki ama muqunängi qia män mät ama leqäs. Näkt ngua lu ama evopki qäraktni i at boiqi ama uiu qi vät a nas di na ama qunäga dä qale ama equngi va arha qäriglem angärha rem näkt kale ama vitnaqi at käbautki da at täväs käraktni i ama ngärhäqyisem da udiom ama qaeng bät a qi.

² Näkt iaqyäkt ama ruqi di at sarebäm bä qit nok masirhat mät ama ruanini inguna sa qorhäs iva qi sa.

³ Näkt kosaqi aktni ama nañis ki ama muqunängi rhoqoräkt di qia män mät ama leqäs. Bä ngua lu ama enges ka ama qurät

ka ama mumunga qärakni i rhat tes ka i ama dragon gärak i aa ngärhäqyvet da unbem aa uväs dä aa ngärhäqyisem aa em näkt mär tä iangärhäkt aa uväs na ama sägäkt sägäkt ama vitnaqa aa qäbautki. ⁴ Näkt iaqäkt ama dragon ga edäm sa ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama däppuap na ama qaeng moe nämät ama leqäs na aa iquqi bä qa rhon na ngät samäk sämäni ama ivätki. Näkt ka mair bä qale qa vät ka evopki at saqong ivakt iva qa äs at toemga vät ama qäväläm gärqomni iva qi sa qa.

⁵ Bä qa evopki qia sa ama rhoem ga ama gamoeqa. Iaäqäkt ama rhoemga diva mor qa dä va qat turäkt ta ama ruvek pät ama ivätki moe na ama qrot ngät ama muräkt. Näkt pät ama qäväläm gärqomni i qia sa dä ma Ngämuqa qa ar ta at toemga bä sagem ga bä säva aa mämugunäs. ⁶ Näkt iaqyäkt ama ruqi qia ang masirhat säva ama ivärhäs ama qräk dä bäs kärqosni i ma Ngämuqa sa qa rhäkmu na ama ivärhäs e bä ba qi. Bä va qali qi vät iosäkt ama ivärhäs dä va rhit lu vät a qi vät ama 1,260 na ngät ama qunäng.

Rha Rhon Nä Ma Sämgä Näda Ama Usäpki Arha Ron Samäk Sämäni Ama Ivätki

⁷ Näkt toqoräkt dä ama ulaqi qia märanas da ama usäpki arha ron i ma Maikel qä na aa enselqäna rhi na ama dragon gä na aa enselqäna rha märanas na ama ulaqi sävät a ne.

⁸ Sokt di ma Maikelqäna rha män näva ama dragon gä na aa enselqäna arhä väs bä ma Ngämuqa di qaku qa rhares pät ama dragon gä na aa enselqäna arha rhäng iva as kale rha da ama usäpki arha ron. ⁹ Näkt iaqäkt ama dragon gärak i mudu ama uiuvärhaqa na qa nävät ama rharimini qärakni i rhat tes ka i ma Sämgä bä qop ma Satan iaqäkt kärak i qä iras ta ama ruvek nämäni ama ivätki moe bä qat täqäne sä rha sämät ama lat ama vu ngät di ma Maikelqäna rha rhon na qa qä na aa enselqäna näda ama usäpki arha ron samäk sämäni ama ivätki. ¹⁰ Näkt ngua nari ama eguinga qärakni i qa märhamän masirhat näda ama usäpki arha ron doqortäqyia,

“Rhäkt di aut Ngämuqa aa mumaiar ngä na aa qrot näkt aa Muräktpäm sa ngä män!

Näkt kosaqi ma Kraiss aa qrot iva qat turäkt sa ngä män gärakni i ma Ngämuqa qa armeng däm ga.

Inguna iaqäkt kärak i qat dräm gät täksärha aurha ruavek ama qatnanaktpämda i qät täksärhäm da sa arha lat ama vu ngät pasägos da aut Ngämuqa aa saqong

di sa rha rhon na qa samäk sämäni ama ivätki!

11 “Sa ama qatnanaktpämda rha mäqäne dä mamär i rha män näva aa uväs na ama sipsip ama rhoem ga aa biaska dä nävät arha enge sävät ma Kraiss kärangätäni i rhi sameng na ngät.

Bä qaku arhä snäng bät arha iar masirhat i näma dä äkt bä sa rhi ñäp.

12 “Bä nga rhoqoräkt dä märmär gem ngän gärrhae i qale ngän da ama usäpki arha ron.

Ari, va ngäni qok masirhat.

Dap pa avuqi masirhat bä ba ama ivätki ngä na ama garäska

inguna sa ar sä ma Sämga imane sagem ngän.

Iaqäkt ma Sämga di rhäqäp ka na ama uraқи inguna qat dräm i ama qäväläm gärqomni iva qä slava na ama ruvek pät a äm di ama qot äml!”

13 Bä nga ama dragon ga lu rhoqoräkt i sa rha rhon na qa samäk sämäni ama ivätki dä sa qät päis tä qa ruqi qärakni i qia sa ama rhoemga ama gamoe qa. 14 Dä rha von iaqyäkt ama evopki rha ama brasäqa ama enges ka aa qivaerhitnäm iväkt iva qi vrap sävä iosäkt ama ivärhäs kärqos i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu na äs bä ba qi vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhit lu vät a qi nämät iaqäkt ama uiuvärhaqa vät ama ruiom ama udiom da unbem ama eqoan.

15 Dä ama uiuvärhaqa qa qot na ama rigi nämät aa vämgi qärakni i qi rhoqor ama rigi ama mor qi i qi ngang iväkt iva qi suqup sä qa ruqi bä va qia rhet mät a rigi. 16 Bä rhoqoräkt dä ama ivätki qia matnärhäm gi i qia qang bä qia qoanäkt ka rigi qärakni i sa ama dragon ga qot na qi nämät aa vämgi. 17 Bä nävät tom däkt dä rhäp da ama dragon aa ron sävät ka ruqi dä qa met iväkt iva qa rhäranas na ama ulaqi sävät arhani at toes iarhakt kärarhae i rhit päis ma Ngämuqa aa muräkt dä rhat sangar mamär vät ma Jisas aa sameng. 18 Dä ama dragon ga met bä qa mair bä qale qa vät ama garäska aa rhäkt.

13

Ama Narhoer Qa Ama Ur Qa Ama Släktka Di Väspäs Däm Ga Nävä Garäska

1 Näkt ngua lu ama ur qa ama släktka qärakni i ama mäsmäs päim ga qärak i väspäs däm ga savono namäk näva ama garäska. Näkt iaqäkt ama ur qa ama släktka di aa ngärhäqyisem aa em dä aa ngärhäqyiet da unbem aa uväs. Näkt mär tä iangärhäkt aa em na ama sägäkt sägäkt ama vitnaqa aa

qäbautki. Näkt da aa uväs ama ngärhäqyiet da unbem di qale ama sägäkt sägäkt ama ngärhipki na ama mume sävät ma Ngämuqa. 2 Iaqäkt ama ur qa ama släktka qärakni i ngua lu qa di qa rhoqor ama enges ka ama pusiqa qärakni i aa qäseng di ama unimek saisai vät a ngät kärak i rhat tes ka i ama lepat sokt di aa qar di ama mor ngät bä aa vraras di ama uiu ngät dä ama gärgär däm ngät toqor ama släktka aa qar qärakni i rhat tes ka i ama bea. Näkt aa vämgi di ama qrot ki mamär bä aa qeng di ama qrot ngät toqor ama släktka ama laion aa vämgi. Iaqäkt ama ur qa ama släktka di ama dragon ga von ga rha aa mämuqunäs näkt aa qrot näkt sävät aa qrot iva qat turäkt. 3 Aktni nävät ama ur qa ama släktka aa uväs di ngäkt kre qia rha ama vospos ama moe ngät bä mai va qi ñäp sokt di iaqyäkt at biaski di sa qia ñäp. Ama ruvek moe nämäni ama ivätki di qräk mät ta masirhat nävät iaqäkt ama ur qa ama släktka bä rha moe rhat tet nasot a qa. 4 Ama ruvek moe rhi nänsäs dä rhit kutdrir sage ama dragon inguna qa von ama ur qa ama släktka rha aa qrot iva qat turäkt dä qosaqi rhi nänsäs dä rhit kutdrir sage ama ur qa ama släktka dä rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu auge di qa rhoqor ama ur qa ama släktka? Ngu lu mamär vät auge iva qa rhäranas na anga ulaqi sävät a qa?”

5 Näkt iaqäkt ama ur qa ama släktka di ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qat tamän bät ama enge na ama ansänas dä ama enge ama vu ngät na ama mume sävät ma Ngämuqa näkt kosaqi qa von ga rha ama rhares iva qat turäkt pät ama ruiom ama udiom da unbem ama eqoan. 6 Iaqäkt ama ur qa ama släktka di qa qang bä qä nasäng i qat tamän mava nä ma Ngämuqa i qat tamän bät ama enge qärangätäni i ngärhi slava nä ma Ngämuqa aa ngärhipki ngä na aa ivärhäs kärqosni i qale qa e näkt sävät iarhakt kärarhae i qale rha da ama usäpki arha ron. 7 Näkt ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qa rhäranas na ama ulaqi sävät ma Ngämuqa aa ruvek bä va qä sokot na rha.* Bä qosaqi qa rha ama qrot iväkt iva qat turäkt ta ama ruvek nävät ama enep moe bä nävät ama ruvek moe maos maos bä nävät ama enge moe bä nävät ama ivärhimek moe. 8 Näkt korhäs iva ama ruvek moe qärarhani i qale rha mäni ama ivätki diva rhi nänsäs dä rhit kutdrir sage iaqäkt ama ur qa ama släktka. Iarhakt ama ruvek di qärarhani i sa qaku rha säm arhä ngärhep mudu rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki va ama sipsip ama rhoem ga

* 13:7 Näkt ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qa rhäranas na ama ulaqi sävät ma Ngämuqa aa ruvek bä va qä sokot na rha. Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm na Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di sa qaku rha säm a äm sae.

aa abuk na ama iar iaqäkt kârak i sa rha veng ga. ⁹ Iaäqäkt kârak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär.

¹⁰ Bä nga aung gârakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi sangar a qa ivakt iva rhi väsärhäm ga
dä va qoki sirhäkt ti sangar a qa bä va rhi väsärhäm ga.

Bä qosaqi aung gârakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi veng ga na ama ulaqi arha singi
dä va qoki sirhäkt ti veng ga na ama ulaqi arha singi.

Rhangät täkt ama enge di ngät bä mä ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva qale rha ma ama qrot dä va rhat sangar mamär vät arhä qatnanakt.

Ama Udiom Na Qa Ama Ur Qa Ama Släktka Di Väsöpäs Däm Ga Näva Ama Ivätki

¹¹ Näkt nasot iangärhäkt dä qosaqi ngua lu akni ama ur qa ama släktka i väsöpäs däm ga savono namäk näva ama ivätki. Vur ama ebem ama unbem gârqemni i em doqor ama sipsip ama rhoem ga aa ebem da aa uväs dä aa eguinga di qa rhoqor ama dragon aa eguinga. ¹² Näkt tak täkt ama udiom na qa ama ur qa ama släktka di aa qrot iva qat turäkt toqor ama narhoer qa ama ur qa ama släktka da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong[†]. Bä ama udiomnaqa di qa mäqâne sa ama ruvek nämäni ama ivätki iva rhi nânsäs dä va rhit kutdrir sage ama narhoerqa iaqäkt kârak i aa biaski ama mor qi di sa qia nâp. ¹³ Bä da ama ruvek arhä saqong dä qat tualat na ama enges ngät ama muqunän bä qäqi qat tualat sa ama mudämgi bä qit säp nämät ama leqäs samäk sãmäni ama ivätki.

¹⁴ Bä qat täqâne dä mamär i qa iras ta ama ruvek nämäni ama ivätki inguna nävät ama muqunän gârängätni i ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qat tualat na ngät da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong[‡]. Näkt ama udiomnaqa qa von da rha ama enge ama qrot ngät iva rha rhuulat nä iaqäkt ama narhoerqa aa iauski qârakni i sa rha muvospos pät a qa na ama ulaqi arha singi sokt di as kat däqäm. ¹⁵ Näkt ma Ngämuqa qa rhares pät ama udiomnaqa aa rhäng bä qa esdäm mät iaqyäkt ama iauski bä qia rhäqäm ivakt iva mamär vät a qi iva qiat tamän dap kosaqi va iarhakt kârarhae i qaku nani a rha iva rhit kutdrir sagem gi diva qi veng da. ¹⁶ Näkt kosaqi iaqäkt ama udiom na qa ama ur qa ama släktka qa von da ama enge ama qrot ngät ba ama ruvek moe qârarhani i ama moräs

na rha bä qârarhani i qaku ama moräs na rha bä qârarhani i ama qârhongbârhaha bä qârarhani i ama tläkta bä qârarhani i ama latta na rha va arhani ama ruvek arha rem näkt sävät kârarhani ama ruvek i isiska vät a rha iva rha moe asägäk asägäk diva qä rha ama muqunängi iva rha rhuqunän na qi mäni aa märmär et aa rhäqyet ura da aa qamäs. ¹⁷ Rhakt täkt ama muqunängi qârakni iva ama ruvek ti rha qi divakt iva iaqäkt kârak i qaku aa anga muqunängi diva qaku qä natbon da anga guarhong bä qosaqi va qaku qä natbodäm bät guarhong. Iaäqyäkt ama muqunängi di ama narhoer qa ama ur qa ama släktka aa ngärhipki bä qop aa ngärhipki at todäm.

¹⁸ Aung gârakni i qat tu aa snäng mamär di mamär iva qunäga vät a qa sä rhangät täkt ama rhodäm. Qârakni i ama mädräm ga di mamär iva qä räm sä varhäm na ama rhari-mini sa ama ur qa ama släktka aa ngärhipki at todäm inguna iangärhäkt ama rhodäm di ama ruqa aa rhodäm. Näkt aa rhodäm di ma 666.

14

Ama Sipsip Ama Rhoem Ga Näkt Ama 144,000 Na Rha Ama Ruvek

¹ Nasot iangärhäkt dä ngua nâm dä ngua lu ama sipsip ama rhoem ga i qat mair qä na ama 144,000 na rha ama ruvek da ama damgi ma Saion. Iarhakt ama ruvek di sa rha säm ama sipsip ama rhoem ga aa ngärhipki qi na aa mam aa ngärhipki da arhä qamäs. ² Näkt ngua nari ama eguinga qârakni i qat dän näda ama usäpki arha ron. Iaäqäkt ama eguinga di qa rhoqor vät ama reng angät kân gârängätni i arus pät a ngät pät ama galañ ura qa rhoqor ama iauska qârakni i vukdur väm ga. Bä qop iaqäkt ama eguinga qârakni i ngua nari qa di qa rhoqor vät ama gitaqina angät kân gârängätni i ama ruvek tit kut mä ngät. ³ Näkt iarhakt ama ruvek tit tong na ama mabuqi ama iaräs na qi dä ngärhaväm na ama mämugunäs dä ama levaet na ngät kârängätni i ngät däqäm gârängät i ngät maos ngä na ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narho-erta. Bä qaku mamär vät aung iva gat dräm iaqyäkt ama mabuqi dap sokt ama 144,000 na rha ama ruvek di rhat dräm iarhakt kârarhae i ama sipsip ama rhoem ga qa rhäksasot a rha nämäni ama ivätki. ⁴ Rhärha rhäkt ama ruvek di iarhakt kârarhae i qaku rha mas ti na ama evop inguna qale rha i ama qumärqumär ta. Bä qoe nai i ama sipsip ama rhoem ga qat tet e dä rhit päs aa rhäng. Iarhakt ama ruvek di qa rhäksasot a rha nä mängüräp ama ruvek pät ama ivätki

[†] 13:12 da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong Ura 'iva bä ba qa' [‡] 13:14 da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong Ura 'iva bä ba ama narhoerqa ama ur qa ama släktka'

i ama narhoer ngät ama gavam na rha sage ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga. ⁵ Bā iarhakt di qaku rhat tamän bät ama irasirhong inguna ama räkt ta na rha mamär.

Ama Dävaung Na Rha Ama Enselqäna Arha Enge

⁶ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu akni ama ensel qärakni i qä vrap tävuk daver mä ngo mät a leqäs sa ama sameng ama mär ngät kärangätni i ama engätki na ngät pasägos ivakt iva qä sameng na ngät bā bā iarhakt kärarhae i qale rha mäni ama ivätki qärarhae i ama ruvek nävät ama ivärhimek moe bā nävät ama enep moe bā nävät ama enge moe bā nävät ama ruvek moe maos maos. ⁷ Qa märhamän masirhat toqortäqyia, “Mamär iva ngänit len ma Ngämuqa iaqäkt kärak i qa säm ama usäpki näkt ama ivätki näkt ama garäska näkt sävät ama qotnaqoan na ama reng bā qosaqi va ngänit bon ga rha ama murhämeska inguna sa ama qäväläm na aa matnävämne ngä män.”

⁸ Näkt kosaqi akni ama udiom na qa ama ensel qa väs aa rhäng näkt kat tamän doqortäqyia, “Sa mava na ama moräs na äm ama värhäm ma Babilon! Sa mava na äm mamär. Iomäkt ama värhäm di iomäkt kärqom i äm ngä möqäne sa ama ruvek nävät ama ivärhimek moe bā rha mon sämät ama qavatka. Iangärhäkt ama lat di ngäkt kre i qia von da rha ama wain bā rha nakt.”

⁹ Näkt akni ama dävaung na qa ama ensel qät päs ina rhäng dap kat tamän masirhat toqortäqyia, “Ngäkt bā aung anga ruqa qä nänsäs sage ama ur qa ama släktka dä aa iauski bā rha mu aa muqunängi da aa qamäs ura mäni aa rhäqyet ¹⁰ dä nasot diva qosaqi qä rha ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi. Iaқыäkt aa uraqi diva ngäkt kre i iaқыäkt ama ruqa di qa nakt ama wain gärangätni i qaku rha veng bät at krot na ama rigi. Näkt pa iaқыäkt ama ruqa diva ma Ngämuqa qä sangäm na qa mät ama mudäbäs na ama salfa da ama qumärqumär ta ama enselqäna arhä saqong di na ama sipsip ama rhoem ga.

¹¹ “Näkt ama butbutki nämät iosäkt ama mudäbäs kärqos i äs ngärhi sangäm na qa diva qi nän dävit pasägos bā va qaku rhäktäksot na qi. Rhoqoräkt diva qaku anga qunäga na anga mämaevät bā bā iarhakt kärarhae i rhi nänsäs sage ama ur qa ama släktka dä aa iauski bā ge iaқыäkt kärak i qa rha aa ngärhipki at muqunängi.”

¹² Rhängät täkt ama enge di ngät bā bā ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva qale rha ma ama qrot kärarhani i rhit päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng bā rhat nanakt nä ma Jisas.

¹³ Nasot iangärhäkt dä ngua nari ama eguinga qärakni i qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqyia, “Mamär iva ngi säm i ‘Ama modämne sävät iarhakt kärarhae i rhit näp täkt sa ama qatnanakt mäni ma Engeska mänasäng däkt bā va rhävit.’

“Dä ama Qumärqumärqa ama Qloqäqa qa märhamän doqortäqyia, ‘Ngätki rhoqoräkt. Iarhakt ama ruvek diva mae vät a rha nämät arha lat ama qrot ngät bā nävät iangärhäkt arha lat ama mär ngät dä va ma Ngämuqa qä von da rha ama rhitsek ama mär ngät!’”

Sa Ama Qäväläm Ngä Män Iva Rhi Nändäkt Sa Ama Tmäs Nämäni Ama Ivätki

¹⁴ Ngua nām dä ngua lu ama qulum gi ama eqoeqi. Näkt akni qärakni i qa rhoqor ma Ruqa aa Emga qat muqun bā iaқыäkt ama eqoeqi arha rhäng. Iaқыäkt di qale ama vitnaqa aa qäbautki da aa uväs näkt mät aa rhäkt di ama singi qärakni i qit nes kärakt iva qä nändäkt sa ama tmäs kärangätni i rhäkmamär na ngät na qi. ¹⁵ Näkt kosaqi akni ama ensel di vuk sä qa näva ama ansäspängi bā qa näs masirhat sävät iaқыäkt kärak i qat muqun bät ama eqoeqi arha rhäng doqortäqyia, “Ngi rha gia singi bā va ngi nändäkt sa ama tmäs kärangätni i rhäkmamär na ngät inguna iomäkt ama qäväläm di sa äm ngä män gärqom i ama tmäs nämäni ama ivätki di sa rhäkmamär na ngät.” ¹⁶ Bā rhoqoräkt dä iaқыäkt kärak i qat muqun bät ama eqoeqi arha rhäng ga ing aa singi bā qa däkt sa ama tmäs nävät ama ivätki.

¹⁷ Näkt kosaqi akni ama ensel di vuk sä qa näva ama ansäspängi da ama usäpki angärha ron gärakni i qosaqi qat sangar mät ama singi qärakni i qit nes. ¹⁸ Näkt kosaqi akni ama ensel qärakni i qat dräm gät lu vät ama mudam di qa män na äkt i qale ama laiqa na ama vodämes bā qa näs masirhat sävät iaқыäkt kärak i qat sangar mät ama singi qärakni i qit nes toqortäqyia, “Ngi rha gia singi bā va ngi däkt sa ama goargoar na ama wain angät gavam nävät ama etki na ama wain gärakni i ama ivätki inguna iangärhäkt ama gavam di sa vuk pät a ngät.” ¹⁹ Dä iaқыäkt ama ensel qa ing aa singi bā qa däkt sä iangärhäkt ama gavam na qi nämäni ama ivätki bā qa västämne na ngät näkt ka rha ngät bā qa rhon na ngät sävät ama mor äs ama ivärhäs nä ma Ngämuqa aa uraqi qärqosni i rhit täkbrät ama wain angät gavam e. ²⁰ Iangärhäkt ama wain angät gavam di ma Ngämuqa aa latta rha rhäkbrät ngät pät iosäkt ama ivärhäs e dalek na ama värhäm ama mor äm bā näp iosäkt ama ivärhäs dä vuk sa ama biaska bā qa ang doqor ama rigi ama mor qi. Iaқыäkt ama biaska qärak i qa ang di däng ba aa uväs di nani a ne na anga ruqa aa uväs bā iaқыäkt

ama biaska qa met di qorhäs na ama 300 kilomitaqäna vät ama ivätki.

15

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Enselqäna Rhat Sangar Mät Ama Ngärhäqyet Da Udiom Na Ngät Ama Märän

¹ Näkt kosaqi ngua lu aktni ama enges ki ama nañis ki ama muqunangi qaraktni i qia män da ama usäpki arha ron i ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna di rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama märän. Iangärhäkt ama märän di ama dängdängini na ngät inguna nävät a ngät diva rhäksot nä ma Ngämuqa aa uraqi.

² Dä ngua lu ani qärqäni i ngäkt kre ama garäska na ama glas nävämne na ama mudämgi. Näkt ngua lu iarhakt kärarhae i sa rha mäqäne dä mamär i rha män näva ama ur qa ama släktka qä na aa iauski in bäs bä qosaqi qaku rha rha ama muqunangi qaraktni i na aa ngärhipki at todäm bä iarhakt di rhat mair vät iaqäkt ama garäska aa rhäkt i rhat sangar mät arhongni qärqärhongni i irhong doqor ama gitaqina qärangätini i sa ma Ngämuqa qa von da rhäm irhong ³ bä rhit tong nä ma Moses na Ngämuqa aa latka va aa rem aa mabuqi qaraktni i qosaqi ama sipsip ama rhoem ga aa mabuqi na qi i rhit tong doqortäqyia,

“Ma Engeska ma Ngämuqa qarakni i ama qrot moe angät tarebäm na qa, gia lat di ama mor ngät dä ama ruvek di qärqärk mät ta nävät a ngät!

Ama vitnaqa na nge bä ba ama ruvek moe vät ama ivätki

bä gia lat di ama räkt ngät dä ama engäktki na ngät!

⁴ Ama ruvek moe diva rhit len nge, Engeska ma Ngämuqa,

bä iarhakt moe diva rhit sek sä gi ngärhipki.

Inguna sokt nge qarakni i ama qumärqumär qa.

Ama ruvek nävät ama ivärhimek moe diva rha rhän

bä va rhit bon da arha ansäs sagem nge inguna rha moe di rhat lu gia lat i ama räkt ngät.”

⁵ Nasot tangät täkt dä ngua ñäm dä ngua lu da ama usäpki arha ron ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga at käväläm muk päp gi i sa rha rhar vä bäm. ⁶ Näkt nävä iomäkt ama qäväläm dä vuk sa ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna qärarhani i rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama märän. Rha mon mät ama qumärqumär ngät ama ingas ngät ama qulum ngät ama boi näkt ta qop ama rhängämütnäk kärqitnäkni i sa rha mualat

nä itnäk na ama gol qärqitnäk i itnäk ngä ing da arhä brärhap. ⁷ Näkt akni nävät ama levaet na ngät kärangätini i ngät däqäm gärangät i ngät maos ka von ga ngärhäqyet da udiom ama enselqäna rha ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna qärangätini i sa rha mualat na ngät na ama gol. Iangärhäkt ama diskäna di rhäqäp ngät nä ma Ngämuqa qarakni i qat däqäm basägos aa uraqi. ⁸ Bä rhoqoräkt di rhäqäp iomäkt ama qäväläm na ama butbutki iaqyäkt kärakt i qia män nävät ma Ngämuqa aa qrot dä aa murhämeska. Bä rhoqoräkt dä qaku mamär iva aung gä namon sävä bäm bä dängdäng i ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna sa rha vrit na ama ngärhäqyet da udiom ama märän bä rhäksot.

16

Ama Narhoer Ngät Ama Ngärhäqyet Da Sägäk Na Ngät Ama Diskäna Nä Ma Ngämuqa Aa Uraqi

¹ Nasot iangärhäkt dä ngua nari ama eguinga näva ama ansäspämgi i qat tamän masirhat särha ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna rhoqortäqyia, “Ngän det bä va ngäni vrit na ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna nä ma Ngämuqa aa uraqi vät ama ivätki.”

² Dä ama narhoer qa ama ensel qa met bä qa vrit na aa dis samäk sämäni ama ivätki dä sa ama bias ama vu ngät kärangätini i aruan mät ngät ngä män masirhat i ngä män bät iarhakt kärarhae i sa rha rha ama ur qa ama släktka aa muqunangi bä rha ansäs sage aa iauski.

³ Ama udiom na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk säva ama garäska dä ama garäska qa näpgoer na nas bä qa rhoqor ama ñäp ka ama ruqa aa biaska bä iarhongäkt moe näp garäska qärqärhong i irhong ngät däqäm di irhong ngä ñäp.

⁴ Nasot iangärhäkt dä ama dävaung na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk sämäni ama reng dä sämät ama reng mät ama qot-naqoan bä iangärhäkt ama reng moe ngä näpgoer na nas ma ama biaska. ⁵ Näkt ngua nari ama ensel qarakni i qät lu vät ama reng i qa märhamän doqortäqyia,

“Ainge qarakni i ama qumärqumär nge mamär qärak i qale qa mudu bä qale qa rhäkt

di rhangät täkt gia lat na ama matnävämmne di ama räkt ngät

⁶ inguna iarhakt kärarhae i sa rha veng gia ruvek ti nä gia vämginarha bä vrit na arhä biaska

di sa ngia von da rha ama biaska iva rhi näkt mä qa

bä gia lat toqoräkt di mamär vät arha lat ama vu ngät toqoräkt.

7 Dä ngua nari ama eguinga nage ama laiqa na ama vodämes kärakni i qa goar toqortäqyia,

“Ngätki rhoqoräkt, ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm.

Nak gia matnävämne di ngät parhäm ama räkt ka ama snängaqa bä iangärhäkt gia lat di ama mär ngät kärangätni i qoki mamär vät a rha!”

8 Ama levaet na qa ama ensel qa vrit na aa dis mät ama qunäga näkt ma Ngämuqa qa von ama qunäga rha ama qrot iva qät nañäm ma ama qrot bä luqulukdäm bät ama ruvek nämät aa qärnaqi. ⁹ Bä iarhakt ama ruvek di lukdäm bät a rha nämät ama qunäga aa qärnaqi ama qrot ki. Bä rhoqoräkt dä rhat tamän mava nä ma Ngämuqa aa ngärhipki iaqäkt kärak i aa qrot iva qät bon dä rhangät täkt ama märän dä qät täksot na ngät sokt di qaku rhit näpgoer na nas nämät arha lat ama vu ngät dä va rhi von da ama murhämeka sagem ga.

¹⁰ Ama ngärhäqyet na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk säva ama ur qa ama släktka aa mämugunäs bä rhoqoräkt dä bängangit pa aa muräktpäm. Bä ama ruvek tit nesmät na arhä qoebañ mät ama ruanini ¹¹ bä rhat tamän mava nä ma Ngämuqa qaräkni i qale qa da ama usäpki arha ron inguna nävät arhä ruanirhong dä arhä bias. Sokt di qaku rhit näpgoer na nas nämät kärangätni arha lat ama vu ngät i rha mualat na ngät.

¹² Ama ngärhäqyet da sägäk na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk sämäni ama enges ki ama rigi ma Yufretis bä ama rigi nä värhäm gi di rhäktgyäm gi moe i qali qi na ama rhäkmunanaska i ama iska na qi nanokt ama vitnarha kärarhani i rha näsäng gunäga aa qamäs. ¹³ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama dävauing ama iaus kärangätni i ngät toqor ama qoemen. Iangärhäkt ama iaus di vukpuk sä ngät nämät ama dragon aa vämgä dä nämät ama ur qa ama släktka aa vämgä dä nämät ama iraski na qa ama vämginaqa aa vämgä qaräkni i ama udiom na qa ama ur qa ama släktka. ¹⁴ Iangärhäkt ama iaus di angät krot iva ngät tualat na ama muqunän näkt sa ngät tet bä sage ama vitnarha nävät ama ivätki moe ivakt iva ngärhi västämne na rha nani ama ulaqi vät ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm aa qunäga iva qä sangäm na aa ikkänä moe.

¹⁵⁻¹⁶ Näkt ngä västämne na ama vitnarha sävät a ne säva ama ivärhäs rharqosni i na ama Judaqäna arha enge di rhat tes äs i ma Armagedon.

Ma Engeska ma Jisas ka goar i, “As ngäni nari, va ngua rhän doqor ama suaqa. Ama modämne sävät iaqäkt kärak i qät nañäm

basägos dä qat tualat na ama mär ngät ama lat ivakt iva qaku aqlus pät a qa rhoqor qaräkni i qät dräm ga is nas mamär. Qa diva qaku mamär iva aqlus pät a qa rhoqor ama ruqa qaräkni i qale qa sä vlavel.”

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Na Qa Ama Dis Nä Ma Ngämuqa Aa Uraqi

¹⁷ Nasot iangärhäkt dä ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ensel qa vrit na aa dis sämät ama leqäs dä väs da ama eguinga näva ama ansäspämgi na äkt i ama mämugunäs di qale läs e qaräkni i qa märhamän masirhat toqortäqyia, “Sa rhäksot toqor täkt!” ¹⁸ Dä ama iauska qät ñäm dä ama dädrin dä vukpukdur va ama iauska dä ama enges ki ama qängängi qia qoep. Bä mudu rhoqoräkt i qale ama ruvek mäni ama ivätki bä äkt bä sarhäkt dä qaku anga qängängi anga enges ki mamär toqor takt täkt. ¹⁹ Bä ama värhäm ma Babilon di bäñ mät äm bä ma ama däpguap ama qävälöp dä ama mor ap ama värhap nävät ama ivärhimek di mava na ap. Rhoqoräkt dä ma Ngämuqa qa mu aa snäng sävät iomäkt ama moräs na äm ama värhäm ma Babilon dä qa mäqäne sä äm iva äm ngärhi nakt nämät ama kap käräkni i rhäqäp ka na ama wain na aa uraqi ama enges ki. ²⁰ Bä ama urap moe di qäbäs na ap dä ama dam moe di qaku rha lu ngät i qaku a ngät. ²¹ Bä ama mor ngät ama suigi at mädqap na ama ais ngä säp samäk sävät ama ivätki nämät ama leqäs bä säva ama ruvek arha rhäng. Ama sägom ama suigi at mädqäm angät märänga di qorhäs na ama ruim ama udiom da ama ngärhäqyisem ama kilogramgäna. Bä rhoqoräkt dä ama ruvek ta märhamän mava nä ma Ngämuqa di nävät ama märänga qaräkni i qa män nävät ama suigi at mädqap inguna iaqäkt ama märänga di qa sangäm na rha mamär.

17

Ama Vu Qi Mamär Ama Qavat Ki Ama Evopki Qi Na Ama Ur Qa Ama Släktka

¹ Akni nävät ama ngärhäqyet da udiom na rha ama enselqäna qararhani i sa rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna qa män bä qa goar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi ang iva ngu qur a nge rha ama vu qi mamär ama qavat ki ama evopki iaqyäkt kärak i qiat muqun bät ama rhäqäp ama reng angärha rhäng iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na qi bä va qä sangäm na qi. ² Ama vitnarha nävät ama ivätki at tärhäkt di sa rha mualat na ama qavatka rhi na qi bä ama ruvek nämäni ama ivätki di sa rha nakt bä guani na rha määt ama wain na at kavatka.”

³ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na ngo bä ama ensel qa rha ngo bä sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs.

Vät iosäkt ama ivärhäs dä ngua lu iaqyät ama evopki i qiat muqun bät ama qurät ka ama ur qa ama släktka aa rhäng. Iaqaät ama ur qa ama släktka di rhäqäp pät aa släqyige moe na ama ngärhep na ama mume sävät ma Ngämuqa. Näkt iaqaät di aa uväs ama ngärhäqyet da unbem näkt aa em ama ngärhäqyisem na ngät. ⁴Iaqaät ama evopki di sa qia mon mät ama boi qärangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät näkt edangedang bät a qi nage ama gol ngä na ama dui maos maos kärangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät. Näkt kiat sangar mät ama kap kärakni i sa rha mualat na qa na ama gol. Iaqaät ama kap di rhäqäp ka na ama vu ngät mamär ama lat maos maos ngä na at kavatka aa lat ama vu ngät. ⁵Da at kamäs di sa rha säm at ngärhipki qäraktni i at tarimini di ama ngaip ini. Iaqaät ama ngärhipki di qiat tamän doqortäqyia,

“AINGO DI AMA MORÄS NA ÄM AMA VÄRHÄM MA BABILON. DÄ AINGO DI AMA QAVAT TA AMA EVOP MOE ARHÄ NANÄK BÄ QOSAQI NGO DI AMA VU NGÄT AMA LAT MOE ANGÄT TAREBÄM.”

⁶Bä iaqaät ama evopki di sa qia veng ma Ngämuqa aa ruvek näkt sävät iarhakt kärerhae i sa rha sameng sävät ma Jisas. Näkt ngua lu qi di rhoqor qre i sa qia näkt bä guani na qi mät arhä biaska.

Bä vät ama qäväläm gärqomni i ngua lu qi dä qräk mät ngo masirhat.

⁷Dä qa ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qräk mät nge? As pa ngua rhuqunäga mamär vät a nge sä iaiomäkt kärqiom i ama ngaip iom. Iaiomäkt di iaqaät ama evopki dä iaqaät ama ur qa ama släktka qärakni i qiat tuqun bät aa rhäng gärak i aa ngärhäqyet da unbem aa uväs dä aa ngärhäqyisem aa em. ⁸Iaqaät ama ur qa ama släktka qärak i ngia lu qa di mudu qale qa dap täkt di qaku qale qa. Bä qorhäs iva vuk sä qa namäk nämät ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit bä va qäbäs na qa mas. Näkt ama ruvek nämäni ama ivätki diva qräk mät ta nävät ama ur qa ama släktka rhoqoräkt i rhi lu qa inguna mudu di qale qa dap täkt di qaku qale qa sokt di saqi as pa qa rhän. Iarhakt ama ruvek di sa qaku rha säm arhä ngärhep pa ama abuk na ama iar namäk pät ama rharimini rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki.

⁹“Aung gärakni i ama mär aa mädräm bä qat tu aa snäng mamär di mamär iva qunäga vät a qa sä rhangät täkt. Ama ngärhäqyet da unbem aa uväs di ama ngärhäqyet da unbam ama dabap iaväkt kärqap i ama evopki qiat muqun dä bap. ¹⁰Näkt kosaqi iangärhäkt ama ngärhäqyet da unbem aa uväs di ama ngärhäqyet da udiom na rha ama vitnarha. Ama ngärhäqyet na rha ama

vitnarha di sa arpus na rha dap ama sägäk ama vitnaqa di qale qa bä rhäkt di qat mair dap kosaqi akni ama ngärhäqyet da udiom na qa di as kaku qa män i ama vitnaqa. Bä nga rhoqoräkt iva qa rhän i ama vitnaqa na qa dä nak kop pa qale qa vät ama qäväläm ama qot äm.

¹¹“Ama ur qa ama släktka iaqaät kärak i mudu qale qa dap täkt di qaku qale qa di qa nämäni ama ngärhäqyet da udiom na rha ama vitnarha sokt diva evär däm ga bä va qat turäkt i ama ngärhäqyet da dävauing na qa ama vitnaqa. Nasot iangärhäkt dä va qäbäs na qa mas.

¹²“Näkt iangärhäkt ama ngärhäqyisem ama em gärangätni i ngia lu ngät di arhani ama ngärhäqyisem na rha ama vitnarha. Näkt as kaku aung nävät a rha sa qa rha anga muräktpäm sokt diva rhi rha ama qrot iva rhat turäkt i ama vitnarha na rha vät ama qäväläm ama qot äm di na ama ur qa ama släktka. ¹³Iarhakt moe ama ngärhäqyisem na rha ama vitnarha diva sägäk na arhä snängaqa bä rhoqoräkt dä va rhi von da arhä qrot ngä na arhä qrot iva rhat turäkt bä ba ama ur qa ama släktka. ¹⁴Näkt pa rha moe rha rhäranas na ama ulaqi sävät ama sipsip ama rhoem ga sokt diva ama sipsip ama rhoem ga qa rhän näva arhä väs inguna qa di ma Engeska bä ba ama engesta moe dä qosaqi ama vitnaqa bä ba ama vitnarha moe. Bä iarhakt kärerhae i qale rha gem ga di sa qa mes ta bä qa armeng däm da näkt tit päs aa rhäng mamär.”

¹⁵Näkt ka ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Iangärhäkt ama reng gärangätni i ngia lu ama qavat ki ama evopki i qiat muqun bät angärha rhäng di ama gulañ na ama ruvek bä ama ruvek nävät ama ruvek maos maos bä nävät ama ivärhimek bä nävät ama enge moe. ¹⁶Dä ama ur qa ama släktka qä na ama ngärhäqyisem ama em gärangätni i ngia lu ngät diva ama vu da angärha ron mamär sävät iaqaät ama qavat ki ama evopki. Näkt pa ngärhi rha at kärhong moe näkt pa ngä rhet daqule qi sä vlavel. Näkt kosaqi va ngä äs arha släkt näkt pa ngärhi väs ki na ama mudämgi. ¹⁷Inguna ma Ngämuqa qa rhäk ama snängaqa säva ama ngärhäqyisem ama em ivakt iva sägäk na angät snängaqa bä va ngärhi von ama ur qa ama släktka rha angät krot iva qat turäkt. Bä va qale rhoqoräkt bä dängdäng iva sa rhäkmamär nä ma Ngämuqa aa enge.

¹⁸“Näkt iaqaät ama evopki qäraktni i ngia lu qi di ama moräs na äm mamär ama värhäm gärqomni i äm ngät turäkt daver ama vitnarha nävät ama ivätki.”

18

Sa Mava Nä Ma Babilon

¹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu akni ama ensel i qa ngang inavuk näda ama usäpki arha ron. Iaqaät ama ensel di aa qrot masirhat iva qat turäkt bä erait mamär vät ama ivätki nage aa murhämeska. ² Näkt ka näs masirhat toqortäqyia,

“Sa mava na ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon! Sa mava na äm mas!

Qi di sokt kia män i ama ivärhäs na qi bä ba ama iaus maos maos moe qärangätni i ama vu ngät mamär

näkt ama isäm moe ama vu ngät

näkt sävät ama släkt moe ama vu ngät di qale ngät e vä bäs.

³ Inguna ama ruvek nävät ama ivärhimek moe sa rha näkt

bä guani na rha mät ama wain na at kavatka.

Näkt ama vitnarha nävät ama ivätki sa rha mualat na ama qavatka rhi na qi.

Bä ama ruvek kärarhani i rhit boda ama qärhong dä rhit bodäm bät ama qärhong di sa rha män i ama qärhong bät a rha masirhat nävät at kärhong masirhat kärqärhongni i sa irhong ngä män nävät arha lat ama vu ngät.”

⁴ Näkt kosaqi ngua nari akni ama eguinga qarakni i qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqyia,

“Gua ruvek, sa vuk sä ngän näväm gi ivakt iva qale ngän dualat na arha lat ama vu ngät ngän na qi

i varis ngän narha anga märänga nävät at märän

⁵ inguna rha mu vät angärha rhäng gane rhävit na arha lat ama vu ngät bä säda ama usäpki arha ron.

Bä ma Ngämuqa di qaku rät pät a qa dap kat tu aa snäng sävät arha lat ama vu ngät.

⁶ Dä ma Ngämuqa qa märhamän sage ama enselqäna qärarhani iva rhi sangäm na qi rhoqortäqyia, va ngän dualat sä qi di qoki rhoqor qi i sa qia mualat sa arhani ama ruvek toqoräkt.

Ari, ngän dualat maunmem sä qi di rhoqor värhäm arha lat ama vu ngät.

Ngäni rhäqäp arha kap maunmem na anga wain iva rhoqor iangärhäkt ama wain gärangät i mudu qia von ama ruvek täm ngät.

⁷ Sa qit sek sä nas na ama murhämeska dä qiat däqäm na ama mämägän masirhat

bä äkt iva ngäni von gi rha ama ruanini masirhat dä va ngän dualat sä qi iva qit nok

inguna vät arhä snängaqa di sa qiat dräm giat tair na nas toqortäqyia,

‘Nguat muqun doqor ama vitnaqi.

Aingo di qaku ama evopki qaraktni i ama maqoski

bä qaku mamär iva airäs ngo dä ngut nok.’

⁸ Bä nävät tak täkt at snängaqa dä va at märän ngä rhän masärmän sävät a qi.

Iangärhäkt ama märän di ama tñäpki näkt ama iräski dä ama näknoqi näkt ama qärhuqi.

Näkt pa qia rhang mät ama mudäbäs bä va rhäksot na qi mas

inguna ma Engeska ma Ngämuqa qarakni i qat tatnävämmä na qi di qa di aa qrot masirhat.”

⁹ Näkt pät ama qäväläm gärqomni i ama vitnarha nävät ama ivätki iarhakt kärarhae i rha mualat na ama qavatka rhi na qi dä gale rha gem gi sa at mämägän diva rhi lu ama mudäbäs kärqosni i qiat dang mät äs angät butbutki dä va rhit nok sä qi bä va airäs ta nävät a qi. ¹⁰ Bä va rhat mair gläius inguna rhit len masirhat toqoräkt i rhat lu qi bä va rhit nok toqortäqyia,

“Ama iräski! Ama iräski nävät ama moräs na äm ama värhäm!

Ai Babilon, ama varhäm na ama qrot ama mor ngät,

nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dä ma Ngämuqa sa qa matnävämmä na nge bä qa sangäm na nge.”

¹¹ Bä ama ruvek mäni ama ivätki qärarhani i rhit boda arhä gunän diva rhit nok sä qi dä va airäs ta nävät a qi inguna saqi as kaku aung iva qät bodäm bät arhä gunän.

¹² Iangärhäkt arhä gunän di ama gol dä ama silva dä ama dui maos maos kärangätni i ama ligär masirhat pät a ngät dä ama mär ngät mamär ama boi maos maos dä ama ngämung gärangätni i ama mär angät tamaska dä iarhongäkt kärqärhong i rhat tualat nä irhong nävät arhongni i irhong doqor ama vlam angärha em dä ama ngämung gärangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät bä sävät kärqärhongni i rhat tualat nä irhong nävät ama bras dä ama ain dä ama dui qärangätni i ama mär angät släqyige ¹³ dä qosaqi rhit boda arhongni qärqärhongni i rhat dräm dat tu irhong ba ama tmäs ivakt iva ama mär mät ngät dä ama insens dä arhongni qärqärhongni i rhat tu irhong bät a nas kärqärhong i ama mär irhong angät tamaska dä angätni ama insens kärangätni i rhat tes ngät i ama frankinsens dä ama wain dä ama olipkäna angärha oel dä ama mär ngät mamär ama plaua ngä na ama wit dä ama bulmakaqäna ngä na ama sip-sipkäna dä ama hoskäna ngä na ama rhin-gangmätngät näkt sävät ama ruvek iva rhi

vodäm da bä va rha rhän i ama latta na rha va arhani ama ruvek arha rem. ¹⁴ Näkt pa rhi qoar toqortäqyia,

“Ama gavämgi qäraktni i nani a nge masirhat iva nge sä qi
di sa qia met daqule nge.

Iangärhäkt moe gi gunän gärangätni i ama qärhong bät a nge nagem ngät näkt sävät gi murhämeska
di sa qäbäs na ngät
bä saqi as pa qaku mamär iva rha rhän bät a ngät!”

¹⁵ Ama ruvek kárarhani i rhit bodä rhangät täkt ama gunän ba qi bá ama qärhong bät a rha nagem gi diva rhat mair gläius inguna rhit len masirhat toqoräkt i rhat lu qi. Bä va rhit nok dä va airäs ta mamär ¹⁶ dä va rhit näs masirhat i rhat tamän doqortäqyia,

“Ama iräske! Ama iräske nävät ama moräs na äm ama värhäm.

Qi di sa qia mon mät ama mär ngät ama qulum ngät ama ingas ngät ama boi näkt sävät ama boi qärangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät.

Näkt sa edangedang bät a qi nage ama gol näkt ama mär ngät ama dui maos maos kárangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät.

¹⁷ Sokt di nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dä sa mava na arhä mär irhong arhä qärhong ngä na arhä ligär.”

Bä vät iomäkt ama qäväläm dä ama ruvek moe qärrarhani i rhit ta ama mlaus näkt ama ruvek moe qärrarhani i rhat tuqun mät ama mlaus bä rhat tet säva amekni ama ivärhimek näkt ama ruvek kárarhani i rhat tualat mät ama mlaus näkt sävät ama ruvek moe qärrarhani i rhit ta ama ligär bä mamär sä rha nävät ama lat pä garäska di rhat mair gläius mamär ¹⁸ bä rhoqoräkt i rha lu ama butbutki nämät ama mudabäs kärqosni i qiat dang mät äs di sa rha nok masirhat i rhi qoar toqortäqyia,

“Nga mudu di anga värhäm anga moräs na äm mamär toqor tom däkt?”

¹⁹ Näkt tit nok masirhat da arha iräske ama mor qi arha ron nävät a qi i rhit nok masirhat toqortäqyia,

“Ama iräske! Ama iräske nävät ama mor äs na äm ama värhäm
inguna ama ruvek moe qärrarhani i sa rhat tet pä garäska
rha män i ama qärhong bät a rha nävät at ligär dä at mämägän.

Ama iräske inguna nak kop pät ama qäväläm ama qot äm mamär dä sa qäbäs nä iomäkt ama värhäm mas.

²⁰ Mamär iva märmär gem nge ama usäpki
bä qosaqi va märmär gem ngän ma Ngämuqa aa ruvek ti na ngän ma Ngämuqa aa ngangda bä sävät aa vämginarha

inguna ma Ngämuqa sa qa matnävämmne na qi vät arha lat angät tpäs kárangätni i qia mualat na ngät sä ngän.”

²¹ Nasot iangärhäkt dä ama qrot ka ama ensel qa sek ama duiqa ama enges ka qärakni i rhi nänbrakt ta ama wit na qa bá qa rhon na qa samäk säva ama garäska näkt ka qoar toqortäqyia,

“Ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon diva rhi rhon na äm samäk na ama qrot toqoräkt bä va qäbäs na äm
bä va qaku mamär vät a rha iva saqi as ti namän bät a äm.

²² Bä vuk pä m nge ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon dä saqi as pa qaku mamär vät a rha iva rhi nanari
anga ruvek i rhit kut iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor ama gitaqina dä anga ruvek i rhi ses anga ioe dä rhi ses anga biugalqäna
bä va qaku rhi nanari ama ruvek i rhit tong.

Bä vuk pä m nge ma Babilon dä saqi as pa qaku mamär iva rhi namän bät anga latka
qärakni i qat dräm gät säm iarhong maos maos.

Bä va qaku mamär vät a rha iva saqi as ti nanari vät anga duiqa anga mor qa aa qän
gärakni i rhi nänbrakt ta ama wit na qa.

²³ Bä saqi as pa qaku erait pä m nge nage anga lirhäge aa neraqa.

Bä vuk pä m nge dä saqi as pa qaku mamär vät a rha iva rhi nanari
anga ruqa aa eguinga qärakni i rhit bodäm na qa bá qop ti nanari anga ruqi arha eguinga qäraktni i rhit bodäm na qi.

Iarhakt gia ruvek kárrarhae i sa mudu rhat dräm dit bodäm bät ama gunän dä rhit bodäm ngät di mudu ama moräs na rha mamär ama ruvek pät ama ivätki moe.

Näkt nävät gi rhaqyao dä ngia mäqäne sa ama ruvek nävät ama ivärhimek moe i ngia iras täm da.

²⁴ Näkt pä iomäkt ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon di sa rha män bät ma Ngämuqa aa vämginarha rhi na aa ruvek arhä biaska

näkt kosaqi sävät arhani moe arhä bi-
aska qärrarhani i sa rha veng da mäni
ama ivätki.”

19

Ama Ansäs Da Ama Usäpki Arha Ron

¹ Nasot tangät täkt dä ngua nari vät ama
ruvek kärarhani i masirhat na rha mamär
arhä qän da ama usäpki arha ron i rhit näs
masirhat toqortäqyia,

“Aleluia!

Ama mumaiar di nage aut Ngämuqa dä qale
ama qrot ngä na ama murhämessa e
gem ga

² Aa matnävämne di ngät parhäm ama
räkt ka ama snängaqa bä aa lat di ama
mär ngät mamär

inguna ama vu qi mamär ama qavat ki ama
evopki

qäraktni i qia slava na ama ruvek
nämäni ama ivätki na at kavatka di
sa qa matnävämne na qi

näkt ka muvät pät a qi

vät aa latta arhä biaska aa uväs kärarhani i
qia veng da.”

³ Näkt kosaqi rha näs toqortäqyia,

“Aleluia!

Ama butbutki nämät ama mudäbäs kärqosni
i äs ngärhit päs ki diva qi nän dävit
pasägos bä mirhup bä va qaku
rhäksot na qi.”

⁴ Dä ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet
na rha ama narhoerta näkt sävät ama levaet
na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät
i ngät maos di rha moe rha säp samäk
bä rhi nänsäs sage ma Ngämuqa iaqäkt
karak i qat muqun mät ama mämugunäs.
Näkt ti qoar toqortäqyia, “Ngätkti rhoqoräkt.
Aleluia!” ⁵ Dä ama eguinga qa män näva
ama mämugunäs i qat tamän doqortäqyia,

“Aingän ma Ngämuqa aa latta

bä sävät a ngän gärrarhae i rhit len ga

qärarhae i ama ruvek ama moräs na rha
bä sävät a rha qärarhani i qaku ama
moräs na rha

di ngän moe diva ngäni nän sä ma
Ngämuqa.”

*Ama Sipsip Ama Rhoem Ga Aa Tmäski Na
Ama Rhitbodämne*

⁶ Nasot iangärhäkt dä sa ngua nari ama
eguinga qärakni i qa rhoqor vät ama ruvek
kärarhani i masirhat na rha mamär arhä
qän bä iaqäkt ama eguinga di qa rhoqor vät
ama reng angät kän gärangätni i arus pät a
ngät masirhat pät ama galañ bä iaqäkt ama
eguinga di qosaqi qa rhoqor ama iauska
qärakni i vukpukdur väm ga masirhat to-
qortäqyia,

“Aleluia!

Inguna ma Engeska ut Ngämuqa
iaqäkt karak i ama qrot moe angät
tarebäm di qat turäkt.

⁷ Mamär iva märmär gem ut masirhat

dä urhi von ga rha ama murhämessa

inguna ama qäväläm gärqomni iva rhit
bodäm na ama sipsip ama rhoem ga
di sa äm ngä män.

Näkt ama evopki qäraktni iva rhi vodäm
na qi qi na qa di sa qia rhäkmu na nas.

⁸ Iaqqyäkt ama evopki qäraktni iva rhi vodäm
na qi di sa ma Ngämuqa qa von gi
rha ama mär ngät ama boi ama ingas
ngät dä ama qumärqumär ngät
iva qia rhon mät ngät.”

Iangärhäkt at boi ama mär ngät ama ingas
ngät ama qumärqumär ngät di sa ngärhi
sameng sävät ma Ngämuqa aa ruvek arha
räkt ngät arha lat.

⁹ Bä rhoqoräkt dä iaqäkt ama ensel qa
goar na ngo rhoqortäqyia, “Va ngi säm
i, ‘Ama modämne sävät iarhakt kärarhae
i sa rha mes ta iva rha rhän säva ama
sipsip ama rhoem ga aa tmäski na ama
rhitbodämne.’” Näkt kosaqi qa qoar to-
qortäqyia, “Rhangät täkt di ama engätkti na
ngät ama enge nage ma Ngämuqa.”

¹⁰ Bä nävät tangät täkt aa enge dä arpus
na ngo samäk säng aa qar ivakt iva ngu
nänsäs sagem ga sokt di qa qoar na ngo
rhoqortäqyia, “Qale ngi namualat toqoräkt
inguna aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na
un un nä gi qärhae qärarhani i rhat sangar
ma Jisas aa sameng mamär. Mamär iva ngi
nänsäs sage ma Ngämuqa.” Inguna ma Jisas
aa sameng di ma Ngämuqa aa vämginarha
arhä sameng angät tarebäm.

*Ma Jon Ga Lu Ama Ruqa Qärakni I Qat
Muqun Bät Ama Hos Ama Qulum Ga Aa
Rhäng*

¹¹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu i sa rha
rhar mäni ama usäpki dä ngua lu ama qu-
lum ga ama hos. Näkt ama ruqa qärakni i qat
muqun bät iaqäkt ama hos aa rhäng di rhat
tamän sävät a qa rhoqortäqyia, “Ama ruqa
qärakni i qät lu vät aa lat mamär.” dä “Ama
ruqa qärakni i qä sameng na ama engätkti.”
Bä qat tatnävämne nävät ama räkt ka ama
snängaqa dä qosaqi rhoqoräkt i qat tärnas
na ama ulaqi di aa lat ama räkt ngät. ¹² Aa
saqong di ngät toqor ama rhäptäpki nämät
ama mudäbäs näkt kale ama rhäqöp ama
vitnarha arhä qäbaut da aa uväs. Näkt aa
ngärhipki qäraktni i sa rha säm a qi vät a qa
di qaku aung gat dräm a qi dap sokt ka.

¹³ Sa qa mon mät ama boiqi ama uiu qi
qäraktni i sa rha o qi va ama biaska näkt
tat tes ka i ma Ngämuqa Aa Enge. ¹⁴ Bä
ama ulaqimärharhärhäkt näda ama usäpki

20

arha ron di rhit päs aa rhäng i rhi ngang bät ama hoskänä ama qulum ngät angärha rhäng. Iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt di sa rha mon mät ama qumärqumär ngät ama ingas ngät ama qulum ngät ama boi. ¹⁵Näkt lel sa ama ulaqi arha singi nämät aa vämg. Bā qa diva qa rhän näva ama ruvek nävät ama ivärhimek moe arhä väs nä iaqyäkt ama singi iarhakt kärarhae i qaku rhat tet nasot aa snängaqa. Näkt pa qat turäkt täm da na ama qrot ngät ama muräkt. Näkt kosaqi va rhi nari ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm aa uraqi ama mor qi qrekt iva qä rhäkrät ama wain angät gavam bät iosäkt ama mor äs na äs ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit täkrät ngät e. ¹⁶Mäni aa boiqi ama uui qi vono vät aa rämga aa rhäng bät aa märmäret di sa rha sām doqortäqyia, “ama vitnarha moe arha vitnaqa dä ama engesta moe arha Engeska.”

¹⁷Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ensel qärakni i qat mair vät ama qunäga aa saqong. Iaäkt ama ensel di qa näs masirhat särha ama isäm gärangätmi i ngärhi vrap mäkt mät ama leqäs i qa märhamän doqortäqyia, “Ngäni ang, va västämne na ngän moe vä ma Ngämuqa aa tmäski ama enges ki qäraktni iva qä rhäkmu na qi ¹⁸ivakt iva ngän däs ama vitnarha näkt ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerta näkt ama qrot ta ama ulaqimärharhärhäkt näkt ama hoskänä ngä nä iarhakt kärarhae i rhat tuqun bät angärha rhäng arhä släqyiglang. Bā va ngän däs ama ruvek moe arhä släqyiglang gärrarhani i ama isiska vät a rha bā qosaqi qärarhani i ama latta va arhani ama ruvek arha rem bā iarhakt kärarhae i ama moräs na rha bā sävät kärarhani i qaku ama moräs na rha.”

¹⁹Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ur qa ama släktka qä na ama vitnarha nävät ama ivätki näkt sävät arha ulaqimärharhärhäkt i sa västämne na rha moe ivakt iva rha rhāranas na ama ulaqi sävät iaqäkt kärak i qat muqun bät ama hos aa rhäng gä na aa ulaqimärharhärhäkt. ²⁰Sokt di ma Engeska qa sangar iaqäkt ama ur qa ama släktka bā rha mu qa va ama tpäskiarharhäng gä na aa iraski na qa aa vämginaqa iaqäkt kärak i sa qat tualat na ama muqunän ivakt iva qä iras ta ama ruvek kärarhani i sa rha rha ama ur qa ama släktka aa muqunängi bā rhit kutdrir sage aa iauski. Iaiomäkt ama udiom moe di sa qa rhon na iom säva ama namuqa na ama mudäbäs kärqosni i äs ngät dang na ama dui ama salfa iangärhäkt kärangät i angät kärnaqi masirhat mamär. ²¹Dap arhani ama ruvek moe di qa veng da na ama ulaqi arha singi qäraktni i lel sä qi nämät iaqäkt aa vämg qärak i qat muqun bät ama hos aa rhäng. Bā ama isäm moe ngä mäsr arhä släqyiglang bā angät sarem.

Ama Sägäk Ama Tausen Na Ama Qoeo

¹Näkt ngua lu akni ama ensel qärakni i qat dän inavuk näda ama usäpki arha ron. Iaäkt ama ensel di qät ta ama aki sämät ama uqupka aa tmongi qärakni i sa qaku aa anga ribit näkt mät aa rhäqyet di qat sangar ama mor qa ama sen. ²Näkt iaqäkt ama ensel qa sangar ama dragon gärakni i ama uiuvärhaqa na qa qärak i mudu na qa mamär qärak i rhat tes ka i ma Sämgä bā qop ma Satan näkt ka qop pät a qa bā va qale qa rhoqoräkt pät ama sägäk ama tausen na ngät ama qoeo. ³Näkt ka ensel qa rhon na qa sämät ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit näkt ka väs ma ama qrot mamär mät ama tmongi dä iaqäkt ama uqupka aa saqong särhäm ga. Qa mualat toqoräkt ivakt iva qale ma Sämgä rhoqoräkt pät ama sägäk ama tausen na ama qoeo dap pa qaku mamär vät a qa iva saqi äkä nairas ta ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki. Näkt nasot iangärhäkt ama qoeo dä va as pa rha rhuisiska vät a qa varhäm mä Ngämuqa aa snängaqa qärakni i sa mudu qa mu qa bā va nak kop kale ma Sämgä sokt pät ama qäväläm ama qot äm.

⁴Dä ngua lu iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot iva rhat tatnävämne i rhat muqun mät ama vitnarha arhä mämugunimek. Näkt kosaqi ngua lu ama nāpta ama ruvek iarhakt kärarhae i sa rha rhodäkt mät ta inguna nävät ma Jisas aa sameng ngä nä ma Ngämuqa aa enge. Iarhakt di sa qaku rha ansäs dä rha qutdrir sage ama ur qa ama släktka dä aa iauski bā sa qaku rha rha aa muqunängi da arhä qamäs ura mäni arhä rhäkt. Iarhakt ama ruvek diva rha rhāranas nämät ama tñäpki bā va ama iar ta bā va qale rha i ama vitnarha rhi nä ma Kraiss pät ama sägäk ama tausen na ama qoeo.

⁵⁻⁶Iarhakt kärarhae i sa rha mon säda ama narhoer äm ama qäväläm angärha ron gärqomni i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama rhäqöp na rha ama ruvek nämät ama tñäpki di ama modämne sävät a rha dä ama qumärqumär ta mamär. Ama unbem na qi ama tñäpki di qaku arha anga qrot iva qia rhän näva arhä väs dap pa rha diva ma Ngämuqa qä nä ma Kraiss in priskäna na rha bā va qale rha i ama vitnarha rhi nä ma Kraiss pät ama sägäk ama tausen na ama qoeo.

Dap kaku aung anga nāpka saqi as pa qa rhāranas nämät ama tñäpki bā va ama iar qa bā dängdäng i rhäksot nä iangärhäkt ama sägäk ama tausen na ama qoeo. Rhom däkt di ama narhoer äm ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama rhäqöp na rha ama ruvek nämät ama tñäpki.

Ma Ngämuqa Qa Män Nävä Ma Sämga Aa Uväs

⁷ Näkt nasot ama sägäk ama tausen na ama qoeo dä va rha rhuisiska vät ma Sämga näva aa tpäskiarharhæng ⁸ bä va qat tet bä va qat täqäne sa ama ruvek iva qä iras täm da nävät ama ivärhimek pät ama ivätki moe at tärhäkt iva västämne na rha ivakt iva ama ulaqi. Rhämek täkt ama ivärhimek di sa ama vämginaqa ma Esekiel qa mes imek i ma Gok dä ma Magok. Ama rhodäm sä iarhakt ama ruvek di ngät toqor ama qungi vät ama garäska aa rhäkt. ⁹ Va rha rhän nävät ama ivätki moe at tärhäkt bä va rhi ing namet ma Ngämuqa aa ruvek arha ivärhäs na ama mämaevät ngä na ama mor äm ama värhäm gärqomni i ma Ngämuqa di aa snäng bät a äm. Sökt diva ama mudäbäs kärqosni i äs ngät näda ama usäpki arha ron bä va äs ngärhi väs iarhakt moe ama ulaqimärharhärhäkt. ¹⁰ Näkt sa rha rhon nä ma Sämga säva ama namuqa na ama mudäbäs kärqosni i äs ngät dang na ama dui iangärhäkt kärangät i angät kärnaqi masirhat mamär qärakni i sa qa mäqäne sä iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt i qa iras täm da. Iaqtäk ama namuqa di qärak i sa rha rhon na ama ur qa ama släktka qä na ama iraski na qa ama vämginaqa sae. Iarhakt diva vasägos dä va rhi nari i aruan bät kunäng dä näp bängang bä mirhup bä va qaku rhäksot nä ianiäkt ama ruanini.

Ama Matnävämne Da Ama Mor Äs Na Äs Ama Qulu Bäs Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Angät Saqong

¹¹ Nasot iangärhäkt dä sa ngua lu aosni ama mor äs na äs ama qulu bäs ama vitnaqa aa mämugunäs näkt sävät iaqtäk kärak i qat muqun mät äs. Ama ivätki qi na ama usäpki di sa in met nae nävät aa saqong bä saqi as kaku anga släqyas nanokt em iva qale lem. ¹² Näkt ngua lu ama nãpta ama ruvek iarhakt kärarhae i ama moräs na rha bä sävät kärarhani i qaku ama moräs na rha i rhat mair da iosäkt ama mämugunäs angät saqong näkt ta vräs pa ama abukkina. Näkt kosaqi rha vräs pa aktni ama abuk käraktni i ama abuk na ama iar. Bä iarhakt ama nãp ta ama ruvek di sa ma Ngämuqa qa matnävämne na rha varhäm arha lat kärangätni i sa rha säm a ngät pä iangärhäkt ama abukkina.

¹³ Näkt ama garäska qa muisiska vät ama nãp ta ama ruvek moe qärarhani i sa qale rha väm ga. Dä qosaqi ama tñäpki qi na ama ivärhäs kärqosni i qale ama nãpta e di in muisiska vät ama nãp ta ama ruvek kärarhani i sa qale rha e bä asägäk asägäk nävät a rha di sa ma Ngämuqa qa matnävämne na qa

varhäm aa lat kärangätni i sa qa mualat na ngät. ¹⁴ Nasot dä rha rhon na ama tñäpki qi na ama ivärhäs kärqosni i qale ama nãpta e säva ama namuqa na ama mudäbäs. Iaqtäk ama namuqa di ama unmem na qi ama tñäpki. ¹⁵ Bä vät iomäkt ama qäväläm di aung gäarakni i qaku rha män bät aa ngärhipki va ama abuk na ama iar di sa rha rhon na qa säva ama namuqa na ama mudäbäs.

21

Ama Iaräs Na Qi Ama Usäpki Dä Ama Iaräs Na Qi Ama Ivätki

¹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama iaräs na qi ama usäpki dä ama iaräs na qi ama ivätki inguna ama narhuir qi ama usäpki qi na ama narhuir qi ama ivätki di sa qäbäs na em i in met nae bä qosaqi ama garäska di qaku a qa. ² Näkt ngua lu ama iaräs na äm ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ma Jerusalem i äm ngät dän inavuk näda ama usäpki arha ron nage ma Ngämuqa. Iomäkt ama värhäm di sa rha rhäku ma äm mamär i sa äm doqor ama evopki qäraktni iva qi na akni ama ruqa in dät a ne.

³ Näkt ngua nari ama eguinga qärakni i qa märhamän masirhat nämät ama mämugunäs toqortäqya, “Rhäkt di ama ivärhäs kärqosni iva ma Ngämuqa qale qa e di sa qale läs ge ama ruvek. Bä va qale qa qä na rha näkt pa iarhakt diva aa ruvek na rha bä va ma Ngämuqa maräkt diva qale qa qä na rha i arhä Ngämuqa na qa*.” ⁴ Bä va qä suqup sa ama qoep moe nämät arhä saqong. Bä va rhoqoräkt dä sa va qaku qale anga tñäpki ura anga iräski ura anga näknok ura anga ruanirhong inguna iarhongäkt kärqärhong i mäqi nä irhong di sa rhäksot nä irhong.”

⁵ Näkt iaqtäk kärak i qat muqun mät ama mämugunäs ka märhamän doqortäqya, “As ngäni lu i sa nguat tualat sä iarhongäkt moe iva ama iaräs nä irhong!” Näkt ka qoar toqortäqya, “Va ngi säm dangät täkt ama enge inguna ngät di mamär iva ama ruvek moe rhat nanakt na ngät bä ngät di sa ama engätki na ngät.” ⁶ Näkt ka märhamän särhäm ngo rhoqortäqya, “Iarhongäkt moe di sa rhäksot nä irhong! Aingo di ama narhoerqa na ngo bä ama dängdängininaqa na ngo bä aingo di ama rharimini bä ama tpäsini. Näkt iaqtäk kärak i aqäsä qa diva ngu von ga rha ama rigi nämät ama qotnaqoanga na ama rigi na ama iar qäraktni i qaku rhit bodäm bät a qi.” ⁷ Näkt aung gäarakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva bä ba qa nä iangärhäkt moe bä va ngo diva aa Ngämuqa na ngo bä qa diva ngua emga na qa.

* **21:3** i arhä Ngämuqa na qa Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm na Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

⁸ “Dap iarhakt kârarhae i rhit len dâ qârarhani i çaku rhat mair ma ama grot mâni arhâ qatnanakt dâ qârarhani i mava na rha mamâr mât arha vu ngât arha lat di iarhakt diva arha ivârhâs di ama namuqa na ama mudâbâs kârakni i qat dang na ama salfa. Bâ çosaçi iarhakt kârarhae i rhi veng arhani ama ruvek dâ qârarhani i rhat tualat na ama çavatka dâ qârarhani i sa rhat tualat na ama rhaçyao dâ qârarhani i rhit bon da arhâ qutdrir sage ama iaus kârangâtni i sa ama ruvek ta mualat na ngât bâ sâvât iarhakt kârarhae i ama irasmâtta na rha diva arha ivârhâs iosâkt. Rhak tâkt ama namuqa na ama mudâbâs di ama unmem na qi ama tñâpki.”

Ama Iaräs Na Äm Ama Vârhäm Ma Jerusalem

⁹ Bâ nasot iangârhâkt dâ akni ama ensel nâvât ama ngârhâçyet da udiom na rha qârarhani i sa rhat sangar mât ama ngârhâçyet da udiom ama diskâna qârangâtni i mâqi rhâçâp ngât na ama ngârhâçyet da udiom ama mârân ga mân bâ qa çoar na ngo rhoçortâçyia, “Ngi ang ivakt iva ngu qur a nge rha ama sipsip ama rhoem ga aa evopki çâraktni iva aa egutki na qi.” ¹⁰ Nâkt ama Qloçaqa ama Qumârçumârça qa mârâna na ngo bâ iaçâkt ama ensel qa rha ngo bâ sâda ama enges ki ama uiu qi ama damgi. Nâkt ka qur a ngo rha ama çumârçumâr äm mamâr ama vârhäm ma Jerusalem i arhar sâ äm na rhâvuk nâda ama usâpki arha ron nage ma Ngâmuqa.

¹¹ Iomâkt ama vârhäm di sa äm ngârhâhit sen nâ ma Ngâmuqa aa murhâmeska. Erait bâ çunâga masirhat nâvât iomâkt ama vârhäm bâ äm di äm doçor ama mâr qa ama duiça qârakni i masirhat na ama ligâr vât a qa bâ çunâga mât ka mamâr toçor ama glas kârakni i qa rhoçor ama duiça ama jâspa. ¹² Ama lurhaçi namet iomâkt ama vârhäm ma Jerusalem di ama enges ki nâkt ama uiu qi rhâvit. Nâkt pät iaçyâkt ama lurhaçi namet a qi di ama ngârhâçyisem da unbem ama mor ngât ama tmon bâ ge iangârhâkt ama tmon asâgâkt asâgâkt di çale ama sâgâk ama ensel. Nâkt pät iangârhâkt ama tmon asâgâkt asâgâkt di sa rha sâm ani ama enivini nâvât ama ngârhâçyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel. ¹³ Vât ama çâmirige çârçigeni iva sâng ama çunâga aa çamâs di ama dâvâgukt ama tmon bät içe bâ vât a glengni ama dâpçuagleng ama çâmirigleng asâgâge asâgâge di çosaçi ama dâvâgukt ama tmon. ¹⁴ Nâkt ama vârhäm angât lurhaçi di sa çiat mair da ama ngârhâçyisem da udiom ama enges ngât ama dui. Bâ vât iangârhâkt ama dui asâgâk asâgâk di sa rha sâm akni aa ngârhâçpki

çârakni i qa nâvât ama sipsip ama rhoem ga aa ngârhâçyisem da udiom na rha ama ngangda.

¹⁵ Ama ensel iaçâkt kârak i çat tamân sârhäm ngo di çat sangar mât ama tlaça qârakni i sa rhat drâm dit ta ama siçutka nâvât a qa çârak i sa rha mualat na qa na ama gol ivakt iva çâ rha ama siçutka nâvât iomâkt ama mor äm ama vârhäm nâkt sâvât äm angât lurhaçi dâ äm angârha tmon. ¹⁶ Iomâkt ama vârhäm ama mor äm angât kâmirigleng ama levaet nâ igleng di igleng doçorne nâkt igleng angârha uiuvât tävit dâ rhâmono di ngât toçorne. Bâ ama siçutka nâvât iomâkt ama vârhäm çârakni i sa ama ensel qa rha qa di ama 2,400 na ama kilo-mitaçâna. ¹⁷ Nâkt ka rha ama siçutka nâvât ama lurhaçi bâ iaçâkt ama siçutka di ama ruvek ama dâvaung na rha da çâraet da sâgâk ama mitaçâna. Iaçâkt ama ensel di qa rha ama siçutka rhoçor ama ruvek tat drâm dit ta ama siçutka rhoçorâkt.

¹⁸ Iomâkt ama vârhäm moe di sa rha rhâk pät a äm sokt na ama gol çârangâtni i ama neraça çâ sen bâm ngât toçor ama glas. Dâ äm angât lurhaçi di sa rha rhâk pät a qi na ama duiça ama jâspa. ¹⁹ Bâ vât ama lurhaçi arha ribit namet iomâkt ama vârhäm di sa rha mu ama dui maos maos kârangâtni i masirhat na ama ligâr vât a ngât. Iangârhâkt ama dui di ama narhoer qa ama duiça qârakni i çunâga mât ka di ama jâspa nâkt ama udiom na qa çârakni i ama blu qa di ama sapaia nâkt ama dâvaung na qa çârakni i aa slâçyige di ama braun nâvâmne na ama çulul di ama aget nâkt ama levaet na qa çârakni i ama irhiar qa di ama emeral ²⁰ nâkt ama ngârhâçyet na qa çârakni i aa slâçyige di ama braun nâvâmne na ama çulul di ama sadonikis nâkt ama ngârhâçyet da sâgâk na qa çârakni i ama çurât ka mamâr di ama konilian nâkt ama ngârhâçyet da udiom na qa çârakni i ama irhiar qa mamâr di ama krisolait nâkt ama ngârhâçyet da dâvaung na qa çârakni i çosaçi ama irhiar qa di ama beril nâkt ama ngârhâçyet da levaet na qa çârakni i ama çabus tãm ga di ama topas nâkt ama ngârhâçyisem na qa çârakni i ama irhiar qa maçâlak di ama krisopres nâkt ama ngârhâçyisem da sâgâk na qa çârakni i ama çurât ka di ama haiaasin nâkt ama ngârhâçyisem da udiom na qa çârakni i ama çârpâl qa di ama ametis. ²¹ Ama ngârhâçyisem da unbem ama mor ngât ama tmon bät iaçyâkt ama lurhaçi di sa rha rhâk pät a ngât na ama ngârhâçyisem da unbem ama pelçâna. Asâgâkt asâgâkt ama tmongi di sa rha mualat na qi na ama sâgâkt ama mor qi ama pel. Nâkt ama mor qa ama iska dâ iomâkt ama vârhäm angârha ron di sa rha mualat na qa sokt na ama gol çârangâtni i ngât toçor ama glas.

²² Bâ qaku ngua lu anga ansäspämgi vä iomäkt ama värhäm inguna äm angärha ansäspämgi di ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt kârak i ama qrot moe angät tarebäm gâ na ama sipsip ama rhoem ga. ²³ Bâ iomäkt ama värhäm di qaku äm ngärhit lâk nani ama qunäga bâ ama equngi ina neraqa inguna ma Ngämuqa aa murhâmeska di qät bon da ama neraqa sävä bäm dä ama sipsip ama rhoem ga di äm angät lîrhäga na qa.

²⁴ Ama ruvek nävät ama ivärhimek moe vät ama ivätki va rhat tet dä äm angät neraqa aa ron. Bâ ama vitnarha nävät ama ivätki moe diva rhi ngang sa arhä qärhong ama mär irhong masirhat sae sävä bäm ivakt iva rhi vodäm ngät i ama vodämes na ama ansäs na ngät sage ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga. ²⁵ Ama mor ngät ama tmon sävä iomäkt ama värhäm diva qaku rhi naväs mät ngät pät kunäng bâ va qaku anga bängagi e. ²⁶ Bâ ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki moe arhä murhâmeska ngä na arhä mämägän diva rhi ang sä ngät sae sävä iomäkt ama värhäm bâ qosaqi va rhi vodäm ngät i ama vodämes na ama ansäs na ngät sage ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga. ²⁷ Sukt diva qaku guani qärqäni i qaku ama mär ini di ini ngä rhon sävä bäm. Bâ qosaqi va qaku mamär vät aung anga ruqa qärakni i qat tualat na ama lat ama vu ngät ura qärakni qä iras ta ama ruvek iva qa rhon sävä bäm dap pa sukt iaqäkt kârak i sa qale aa ngärhipki va ama sipsip ama rhoem ga aa abuk na ama iar diva qa rhon sae.

22

Ama Rigi Na Ama Iar

¹ Nasot iangärhäkt dä ama ensel qa qur a ngo rha ama rigi qärakni i arha rigi di qit bon da ama iar qärakt i qunäga mät ki rhoqor ama glas. Iaqqäkt ama rigi di qiat tär at täväs navuk näp ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga in mämugunäs ² bâ qi ngang mämäne da ama värhäm ama mor äm äm angärha iska ama mor qa aa ron mamär. Varhäm ama rigi at tärhäkt tage dä rhage di ama ngämung na ama iar ngät mair. Bâ vät ama ngärhäqyisem da unbem ama eqoan asägäkt asägäkt di iangärhäkt ama ngämung di ngärhit sa ama gavam maos maos kârängätni i qaku ngät toqorne. Näkt iangärhäkt ama ngämung angät ngärhäqyitnäk diva itnäk ngät tumäräs pät ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki.

³ Bâ vät iomäkt ama qäväläm diva saqi as kaku qale guani e qärqäni i ama vu ini masirhat dä ma Ngämuqa aa saqong gärqäni iva nani a qa iva qä slava nä ini mas. Ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga

in mämugunäs diva qale läs pä iomäkt ama värhäm näkt pa ma Ngämuqa aa latta va aa rem diva rhi nänsäs sagem ga. ⁴ Iarhakt aa latta diva rhi lu aa saqongait bâ va aa ngärhipki diva rhi säm a qi da arhä qamäs. ⁵ Bâ rhoqoräkt di saqi as pa qaku anga bängagi. Bâ va qaku rhit natlâk nani anga lîrhäga aa neraqa ura ama qunäga aa neraqa inguna ma Engeska ma Ngämuqa diva qa rhän i arhä neraqa na qa. Näkt pa rhat turäkt bâ mirhup bâ mirhup bâ va qaku rhäksot.

Ma Jisas Diva Qa Rhän

⁶ Iaqqäkt ama ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di mamär iva ama ruvek moe rhat nanakt na ngät bâ ngät di sa ama engätki na ngät. Näkt ma Engeska ma Ngämuqa qärakni qat täranas na aa vämginarha arhä qloqoqa di sa qa rhäk na aa ensel ivakt iva qä qur aa latta rhä iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhäranas.” ⁷ Näkt ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “As ngäni nari! Sa qorhäs iva ngua rhän! Ama modämne sävät iaqäkt kârak i qat tualat parhäm ama enge nage ma Ngämuqa vä rhakt täkt ama abuk.”

⁸ Aingo ma Jon di iaqäkt kârak i sa ngua nari bâ ngua lu rhärhong däkt. Bâ nasot tärhong däkt kärqärhong i sa ngua nari irhong dä ngua lu irhong dä sa arpus na ngo mäk ivakt iva ngu nänsäs säng iaqäkt ama ensel aa qar qärakni i qar qur a ngo rhäm irhong.

⁹ Sukt di qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Nak kale ngi namualat toqoräkt. Aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na un bâ sävät iarhakt kârarhae gi qärhae ama vämginarha bâ sävät kârarhani i rhat sangar mamär vät takt täkt ama abuk arha enge. Mamär iva ngi nänsäs sage ma Ngämuqa.”

¹⁰ Näkt nasot dä iaqäkt ama ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Qale ngi naväsärha ama vämginarha arha enge vä rhakt täkt ama abuk inguna ama qäväläm gärqomni iva iarhongäkt pa rhakt täkt ama abuk iva irhong ngä rhäranas di sa qorhäs na äm.

¹¹ “Bâ nga rhoqoräkt dä aung gärakni i qat dräm gat tualat na ama vu ngät ama lat di mamär iva qoki as kat tualat toqoräkt. Dä qosaqi va iaqäkt kârak i ama vuqa na qa di mamär iva as kale qa rhoqoräkt inguna sa qorhäs iva ini rha ama rhäksärhäm. Dap iaqäkt kârak i qat dräm gat tualat na ama räk ngät ama lat di mamär iva qoki as kat tualat toqoräkt. Näkt pa ama ruqa qärakni i ama qumärqumär qa mamär di mamär iva as kale qa rhoqoräkt.”

¹² Näkt saqi as ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “As ngäni nari! Sa qorhäs iva ngua rhän! Gu muvätki di rhakt gem ngo bâ va ngua rhuvät pät ama ruvek moe na

qi varhäm arha lat asägäk asägäk kârangätñi i sa rha mualat na ngät. ¹³ Aingo di ama narhoerqa na ngo bâ ama dängdängininaqa na ngo. Bâ aingo di sa qale ngo narhoer mamär bâ sa va qale ngo säng ngärharhäng mamär. Näkt aingo di ama rharimini bâ ama tpäsini.”

¹⁴ Ama modämne sävät iarhakt kârarhae i sa rha rhor arhä boi ama uiu ngät bâ äkt i sa rha rha ama rhaes iva rha äs nävät ama ngämuga na ama iar bâ qosaqi mamär iva rha rhet bâ va rha rhon mät ama tmon bâ savuk säva ama mor äm ama värhäm. ¹⁵ Dap pa qale iarhakt dalek na ama värhäm gârarhae i rha rhoqor ama im bâ sävät ama ruvek kârarhae i rhat tualat na ama rhaqyao dä qârarhani i rhat tualat na ama qavatka dä qârarhani i rhi veng arhani ama ruvek dä qârarhani i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kârangätñi i sa ama ruvek ta mualat na ngät bâ sävät iarhakt moe qârarhae i nani a rha na ama iraski dä rhat tualat na ama irasirhong.

¹⁶ “Aingo ma Jisas sa ngua rhäk nä gua ensel ivakt iva qä von nge rhä rhangät ama sameng bâ ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhap ama ngärhäqyet da unbam na ap. Aingo di sa ngua män nämäni ma Devit aa enevaqi bâ aingo di ma Qunängäm gârakni i erait mät ka masirhat.”

¹⁷ Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä na ama sipsip ama rhoem ga aa ruaqi qâraktñi iva rhi vodäm na qi in märhamän doqortäqyia, “Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!”

Dä mamär iva iaqäkt kârak i qat nari rhangät täkt ama enge diva qa rhamän doqortäqyia, “Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!”

Dap pa aingän gârarhae i aqäsäk ngän di mamär iva ngäni ang bâ va auge qârak i nani a qa iva qä nakt di mamär iva qä ang gä rha iaqyäkt ama rigi na ama iar qâraktñi i qaku anga ligär vät a qi.

¹⁸ Gua enge ama qrot ngät na ama mugem bâ ba ama ruvek moe qârarhani i rhat nari ama enge nage ma Ngämuqa vâ rhakt täkt ama abuk. Gu mugem di rhoqortäqyia, “Ngakt bâ va aung anga ruqa qa rhu agung anga enge sae sävät tangät täkt ama enge dä va ma Ngämuqa qa rhu iangärhäkt ama märän gârangät i sa rhakt täkt ama abuk kiat tamän sävät a ngät sae sävät aa iar. ¹⁹ Näkt kosaqi ngakt bâ va aung anga ruqa qä rha agung anga enge nae hävät tangät täkt ama enge nage ma Ngämuqa dä sa va qaku ma Ngämuqa qä narhares pät aa rhäng sävät târhom däkt ama udom iva qat täs nävät ama ngämuga na ama iar dä va qä rhon säva

ama qumärqumär äm mamär ama värhäm gârqrhomni i sa rhakt täkt ama abuk kia märhamän sävät irhom.”

²⁰ Ma Jisas kârakni i qä sameng sävät târhong däkt pä rhakt täkt ama abuk di qä goar toqortäqyia, “Qoki ngätkki, sa qorhäs iva ngua rhän!” Ngätkki rhoqoräkt!

Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!

²¹ Mamär iva ma Engeska ma Jisas aa nâmsävätki diva qali qi gem ngän moe*. Ngätkki rhoqoräkt!

* **22:21** gem ngän moe Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di sa rha säm a äm doqortäqyia, ‘ma Ngämuqa aa ruvek moe.’

Ama Rhäväksäs Sa Ama Engirhong Ama Vit Nä Irhong

vodāmes sagem ga. Mat 4:10 / Jon 4:24 / Rom 12:1

ama ansäspämgi ama me qi, ama ansäspämgi ama me qi na ama väspästämne, ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga (*the tabernacle, the tent of meeting, the tent of witness*) Ama ansäspämgi ama me qi di mudu di arha Judaqāna arhä ansäspämgi na

Ama Abukkina Angät Ngärhep	Ama Abukkina Angät Muqunän
Ma Matyu	Mat
Ma Mak	Mak
Ma Luk	Luk
Ma Jon	Jon
Ama Nganda Arha Lat	Lat
Ma Romgāna	Rom
Ma Koringāna 1	1 Ko
Ma Koringāna 2	2 Ko
Ma Galesiaqāna	Gal
Ma Efesuskāna	Efe
Ma Filipaiqāna	Flp
Ma Kolosiqāna	Kol
Ma Tesalonaikaqāna 1	1 Te
Ma Tesalonaikaqāna 2	2 Te
Ma Timoti 1	1 Ti
Ma Timoti 2	2 Ti
Ma Titus	Tit
Ma Filemon	Flm
Ma Hibuqāna	Hib
Ma Jems	Jem
Ma Pita 1	1 Pi
Ma Pita 2	2 Pi
Ma Jon 1	1 Jo
Ma Jon 2	2 Jo
Ma Jon 3	3 Jo
Ma Jut	Jut
Ma Jon Aa Nämñäm	Näm

qi rhoqoräkt i sa rhat tet pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. Iaqräkt ama ansäspämgi di rhat dräm dit tāk pät a qi näkt saqi rhat tar tām gi bā vasāges di rhat tualat toqoräkt. Qi di ama iauski na qi sä ma Ngämuqa aa qāranas bā äkt i va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di sa rhat tes ki i ama ansäspämgi ama me qi na ama väspästämne inguna äkt di sa rhat dräm dat dän sage ma Ngämuqa e. E va Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di qosaqi rhat tes ki i ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga inguna e vām gi di ama bokis na ama rharesbane qārangätni i e vām ngät di ama duliglem na ama Muräkt. Lat 7:44 / Hib 8:2 / Näm 15:5

ama ansäspämgi ama mor qi, ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm (*the temple, the temple court/grounds*) Mat 21:12

/ Efe 2:21 / Näm 7:15

B

ama baptais, ___ baptais pät ___ (*baptism, baptist, baptise*) Iangärhäkt (Rangät täkt ama lat di ama qatnanaktpämda rhat tualat na ngät parhäm ma Jisas aa muräkt kārängätni i ama muqunängi na ngät bā ba ama ruvek sävāt ama qatnanaktpämda i sa rha näpgoer na nas bā sa rha vodā mes sage ma Jisas i arha Mumaiar dä arha Engeska na qa nävāt arhä qatnanakt. Mat 3:11 / Mak 1:4 / Kol 2:12

Aleluia (*Hallelujah*) Ama enge rhangät täkt di ngät tamän i, “Ama ansäs sage ma Engeska.” Näm 19:1, 4, 6

A

ama Abuk na ama Mabü (*the Book of Psalms*) Rhakt täkt ama abuk di qali qi e va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane qäraktni i at mabu masirhat pämg gi qārängätni i sa arhani ama ruvek bā sävāt ma Devit ta sām a ngät. Luk 24:44 / Efe 5:19 / Kol 3:16

ama alek, ___ alek nani ___ (*covetousness, to covet*) ama snängaqa ama mor qa nani agini bā ba nas kārqāni i ma ama rhäqāp nä imek di qaku ama märäm ge sävetka iva qā rha ini Luk 12:15 / Lat 20:33 / Rom 7:7

ama ansäs (sage ma Ngämuqa, ___ nānsäs sage ___ (*praise/worship (to God), to praise/worship to ___*) Ma Ngämuqa aa Engevängi di qiat tair särha ama ruvek iva qale rhi nānsäs sage guarhong mavängam. Dap kinak pa sokt ti nānsäs sagem ga. Urhi nānsäs sage ma Ngämuqa di na ama lat maos maos toqor qre i urhit tong sagem ga ura urhit bon da ama

ama biaspärharha, ama ruvek kārharhani i ama bias pät a rha (lepers) Rhangät täkt ama enge na ama Grikkāna arha enge i leper dä ama rämgi ama leprosy di qia ong ama räm na ama bias maos maos. Aktni nāmāni iangärhäkt ama räm di ama qlok. Mat 8:1 / Mak 14:3 / Luk 17:12

ama bokis na ama rharesbane (*the ark of the covenant*) Rhak täkt ama bokis di mudu di nga ama Judaqāna rhat tet koe nai vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di rhit ta qa. Qa di sa qale angätni ama mana ngä nä ma Aron aa tlaqa näkt ama duliglem gārqi glemmi i ama Murakt nga e vät iglem mät ka. Hib 9:4 / Näm 11:19

ama brasini/ brasirhom (*copper coin/ 2 copper coins*) Ama brasini di ama gaini na äm ama qävälām nävāt ama qunäga ama sägäk aa rhitsek. Mat 5:26 / Mak 12:42 / Luk 12:6

ama bret/bretkāna (*bread, loaves of bread*) Imäk äkt pät ama rhodäm i ma Jisas di ama ruvek tat tās ama bret pät ama qunäng moe bā äkt i sai di qāqi rhat tes ama tmās maräkt i ama bret. E va Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ut lu i ama bret di ngät mair ba arhongni maos maos. Ma Jisas di sa qa qoar i qa di ama bret na ama iar. Bā rhoqoräkt i ma Jisas ka nasäng nä ma Engeska aa tmäski dā qa rha ama bret bā qa von aa mudāsaqongda rhäm ngät i qā qoar i ngät di aa slāyiqe na ngät. Ut tes sävāt ama bretkāna qārangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngāmuqa bā qosaqi ut lu i sai di ama ruvek tat tu ama yis pa ama bret dap sai dā qaku. Mat 12:4 / Jon 6:34 / 1 Ko 11:24

ama donki (*donkey*) Ama donki di ama släktka qārakni i qat dräm gāt ta ama ruvek dā ama qārhong. Qa rhoqor ama hos sokt di ama donki di ama gaini na qa. Mat 21:2 / Luk 10:34 / 2 Pi 2:16

E

ama enevaqi/enivirhong/enep (*tribe/s, house/household*) Jon 7:42 / Rom 9:8 / Näm 7:9

ama ensel ama vit na qa (*archangel*) Rhārhae rhäkt ama enselqāna di rha vit pät arhani ama enselqāna arhā vās pā ma Ngāmuqa aa Muräktpām. Ma Michael di ama ensel ama vit na qa. 1 Te 4:16 / Jut 1:9

ama ensel/enselqāna (nage ma Engeska) (*angel/s (of the Lord)*) Ma Ngāmuqa qa sām ama enselqāna as pa ama ruvek arhā qamās. Rha di ama qloqaqa na rha rhoqor ama iaus sokt di ama enselqāna di rhat nari nāmāt ma Ngāmuqa dā rhat tualat i aa latta dā aa engemätta na rha. Näkt pasāgos dā rhi nānsās sagem ga. Luk 1:11 / Jon 1:51 / Hib 1:4

ama enge na ama siqutki/siqut (*parable/s*) Ama enge rhoqor täkt di sa ma Jisas ka mārhamān bāt a ngät ma ama rhāqāp nā imek toqoräkt i qre va qā su sävāt aomni ama engätki na ām ba ama ruvek. Ama enge na ama siqutki di ngät tamān sävāt iomäkt ama engätki na ām di na ama siqutki sävāt ama ruvek arha iar dā arha lat dap pa qale na ama enge qārangätni i ngät tamān maräkt. Mat 13:10 / Mak 4:11 / Luk 20:19

ama enge qārangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngāmuqa, ama vāmginaqa aa enge, __ tamān bāt ama enge qārangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngāmuqa (*prophecy, to prophesy*) See

ama engemätka sa ama sameng ama mār ngät (*the evangelist*) Lat 21:8

ama Epikuriangāna dā ama Stoikkāna (*the Epicurean and Stoic philosophers*) Rhārha rhäkt ama ruvek di ama unbem ama gulāñem na ama Grikkānā qārarahani i rhat dräm dat tu arhā snäng masirhat sävāt

ama iar. Rhem däkt moe ama gulāñem di rhi siqut iva rha rhualat sa arha ruvek iva rha rhān i ama ruvek kārarahani i mamār na rha mamār sokt di rhem däkt di qaku in du in snäng doqorne sävāt iangärhäkt ama lat. Ama Epikuriangāna di rhat nanakt i mamār iva ama ruvek tat turäkt ta arhā mädräm ivakt iva ngārhi rhäksot na ama qānāskānes kārangätni i ngät tāqāne sa rha bā va qaku mamār i nak pa qale rha mamār sa ama märmärgem māni rhangät täkt ama iar. Dā ama Stoikkāna di rhat tu akni ama snāngaqa sae qārakni i na ama vu ngät ama lat ngät dräm ngät dän bāt ama ruvek kārangätni i angätni nāvāt a ngät di ngät dän mavāngam. Bā iangärhäkt ama lat ama vu ngät di qosaqi mamār iva ama ruvek tat turäkt ta arhā mädräm iva märmär gem da rhoqoräkt i qale rha da angārha ron ivakt iva nak pa qale rha mamār sa ama märmärgem māni rhangät täkt ama iar. Lat 17:18

G

ama gosaqi/gos (*fig tree/s*) Rhangät täkt ama ngāmung gārangätni i rhat tes ngät i ama fig di ama ruvek e vāt ama ngärhäktka ma Judea di rhat tās angät gavam. Sokt di ut tes iangärhäkt ama ngāmung ta ama gos inguna iangärhäkt ama ngāmung bā angät gavam di ngät toqor ama gos. Mak 11:13 / Jon 1:48 / Jem 3:12

I

ama iar ama sok tām ngät (*eternal life*) Rhangät täkt ama iar diva qaku rhäksot na ngät dā ama ruvek moe qārarahani i rhat nanakt nā ma Jisas ma Kraisi di sa ma Ngāmuqa qa von da rhā rhangät täkt ama iar. Nāma dā aut slāyiqigleng ngārhi ñāp sokt di nasot dā va qali lut ut nā ma Ngāmuqa vasāgos bā va mirhup bā va aurha iar diva ama nañis ngät mamār. Jon 3:16 / Rom 6:23 / Gal 6:8

ama iauska qāt tāk pät __ (*demonized, demon-oppressed, demon-possessed*) ama ruqa qārakni i ama iauska qāt bon ga bā ngāda sai dā qāt bon ga masirhat bā ngäkt kre i iaqäkt ama iauska qā rhoer nanokt ka dā qat turäkt tām ga Mat 9:32 / Mat 15:22 / Jon 10:21

ama iauska/iaus (*demon/s, evil spirit/s, unclean spirit/s*) Ama iaus di sa mudu ma Ngāmuqa qa sām a ngät i ama enselqāna na rha. Sokt di mamār dā qaku nani a rha iva rhi nanari nāmāt ka dap ta qyiradeng na aa snāngaqa. Nasot dā rha met nasot ma Sānga bā rhäkt di ama vu rha ama qloqaqa na rha qārarahani i rhat tualat nā ma Sānga aa lat. Mat 12:24 / Mak 5:2 / Luk 4:33

ama iauski/iaus (*image, idol*) ama iauski qārakni i ama ruvek ta mualat na qi rhoqor akni anga ruqa ura anga släktka ivakt iva rhi

nänsäs sagem gi ura rhit bodämes sagem gi
Lat 7:40 / Lat 17:29 / Näm 13:14

ama iausmätka, ama iauska qa e mät ___
(*demonized man, demon-oppressed, demon-possessed*) ama ruqa qärakni i ama iauska qät bon ga masirhat bä ngäkt kre i iaqäkt ama iauska qä rhoer nanokt ka dä qat turäkt täm ga Mat 8:28 / Mak 3:22 / Jon 10:20

ama insens (kärangätni i rhat tes ngät i ama frankinsens) (incense (frankincense))
Ama insens di ngät dän nava ama ngämung maos maos. Ama Judaqäna rhit ta ama qärhop nävä iangärhäkt ama ngämung bä rhit tätkäräräk ngät bä nät däm ngät. Nasot dä rhi qräskräns ngät bä ngät dän i ama rhabuqi näkt nasot dä rhit pästämmä na ngät. Näkt iaqyäkt ama rhabuqi di sokt ama priskäna rhit päns ki va ama ansäspämgi ama me qi näkt sa rhänamäkt dä ama priskäna rhit päns ki va ama ansäspämgi ama mor qi. Aktni ama rhabuqi rhoqoräkt di qiat dän i ama frankinsens. Ama insens di ama butbutki ama qulumgi qiat dän nävät a qi rhoqoräkt i qiat dang gäarakni i ama mär at tamaska. Mat 2:11 / Hib 9:4 / Näm 5:8

ama ituam/ ituap (two pigeons/ pigeons)
Mat 21:12 / Mak 11:15 / Luk 2:24

ama ivärhäs na ama märmärgem (paradise)
Rhos täkt ama ivärhäs di ama ruvek tat tu arhä snäng i qre va ama räkt ta ama ruvek tit näp dä nasot dä va rha rhet sae. Rhängät täkt ama enge di na ama Grikkäna arha enge di ama erhäs. Nasot di ngäda sai dä ama ruvek tat tes ama usäpki i ama ivärhäs na ama märmärgem inguna rhat tu arhä snäng i ama usäpki di qi rhoqor ama mär äs mamär ama erhäs. Luk 23:43 / 2 Ko 12:3 / Näm 2:7

ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs (hell)
Va qale adädän ut sävät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs dä ama näpta arha ivärhäs. Di qaku imem doqorne. Ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs di iosäkt ama ivärhäs kärqosni iva ama vu rha ama ruvek dä na Ngämuqa aa saqong dat tet sae nasot toqoräkt i qa matnävämne na ama ruvek. Äkt diva rhi sangäm na rha masirhat na ama ruanini ama mor ini bä va iangärhäkt ama lat diva qale ngät toqoräkt ma ama soktäm. Näkt pa qale rha e i sañis nä rha nage ma Ngämuqa va ama bängangit angät päns. Aomni qärqomni i äm ngärhi sameng sävät iaqäkt ama märänga ama mor qa di ama namuqa na ama mudäbäs. Ma Ngämuqa sa qa rhäkmu nä iosäkt ama ivärhäs bä ba aa ikkänä qärangätni i ama tñäpki näkt ama ur qa ama släktka näkt ama iraski na qa ama vämginaqa näkt ma Sämgä bä sävät iarhakt moe qärarhae i qaku rha män bät arhä ngärhep pa ama abuk na ama iar. Ma

Jon di sa qa sam i ama namuqa na ama mudäbäs di ama unmem na qi ama tñäpki. Mat 5:29 / Luk 12:5 / 2 Pi 2:4 **ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs** Näm 20:10, 14, 15

K

ama kamel/ kamelqäna (camel/ s)
Ama kamel di ama mor qa ama släktka qärakni i qat dräm gät ta ama qärhong dä amä ruvek. Näkt ka di sa märmärsäs gem ga iva qat tet mäuii vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs i qaku qät läk nani anga rigi masirhat. Mat 3:4 / Mat 23:24 / Mak 10:25

L

ama laiqa na ama vodämes (altar, offering table)
ama laiqa qärakni i rhit boda ama vänbon sage ma Ngämuqa ura sage ama iaus pät aa rhäng. Mat 5:23 / Luk 1:11 / Näm 6:9

ama lat ama nañis ngät, ama lat ama nañis ngät, ama qrot ngät ama lat. Lat 2:22 / 2 Te 2:9 / Hib 2:4 **ama lat ama nañis ngät, ama qrot ngät ama lat.** Mat 24:24 / Jon 2:11 / 2 Ko 12:12

ama lat kärangätni i ngät dän masärmän (wonders)
Ngi lu

ama latka/ latta (workman/ workers, servant/s)
iarhakt kärarhani i rhat tualat bä ba arhani ama ruvek Mak 12:2 / Luk 2:29 / Jon 13:16

ama latka/ latta qärak i qale qa va ___ rem, ama latka/ latta qärak i qat tualat mavängam bä ba ___ (servant/ s, slave/ s)
Ama ruqa ura ama ruqi rhoqor täkt di qa rhoqor ama latka sokt di sa aa morqa qa vodäm bät a qa bä ba nas. Bä äkt i mamär vät aa morqa iva qat turäkt täm ga varhäm aa snängaqa moe bä sai dä ama latta rhoqoräkt di arha morta rhi slava na rha masirhat. Lat 16:16 / Rom 6:16 / 2 Pi 2:19

ama lavuqi, ___ lavuqi na ___ (mercy/ kindness, to show mercy/ kindness)
Rhängät täkt ama lat di rhoqor qre i qaku sävetka qat tuvät na ama lat ama vu ngät sävät sävetka qärakni i sa qa slava na qa. Ma Ngämuqa di qät lavuqi na ut toqoräkt aiut kärarhani i ut nanakt na aa emga ma Jisas ma Kraiss. Ngi lu

M

ama mädräm (the mind, knowledge)
Mat 13:15 / Rom 8:6 / 1 Jo 5:20

ama mämairqi/ mämairväm (synagogue/ s)
Ama mämairväm di ama vät kärangätni i ama Judaqäna di väspästämmä na rha väm ngät ivakt iva rhat tamän särhäm ne bä qop ti nänsäs sage ma Ngämuqa. Mak 1:21 / Jon 9:22 / Lat 9:2

ama mämairqi/ mämairväm ama me qi/ ngät (tent/ s)
Ama mämairqi ama me qi di aktni ama vätki qärakni i ama ruvek tit täk pät a qi näkt saqi rhat tar täm gi nasot bä vasägos

di rhat tualat toqoräkt. Ama ruvek kärarhani i rhat dräm dat tet nävät a os ama ivärhä di sävät a os ama ivärhä di rhat tas pä rhangät täkt ama mämairväm ama me ngät näkt tat tualat na ngät na ama släkt angät ngädäng ura na ama släkt angät käseng gärangätni i sa rha meng ngät ura na ama rhämän ngät ama boi. Lat 18:3 / 2 Ko 5:1 / Hib 9:11

ama märhamän mava sävät ma Ngämuqa, ___ tamän mava nä ma Ngämuqa (*blasphemy, blaspheme*) Qre iva ama ruqa qat tamän mava nä ma Ngämuqa di rhoqoräkt di qat taranas sävät a qa i qaku qät kutdrir sagem ga. Ge ama Judaqäna di rhangät täkt ama lat diva rhi veng sävetka vät angät pä.

ama mairnanas, ama snängaqa na ama mairnanas, ___ tair na nas (*pride, to be proud*) Mak 7:22 / Rom 11:20 / Jem 4:6

ama mastard (*mustard*) Ama ruvek tat dräm di nänbrakt ta ama gavämihong nävät ama ngämungäm ama mastard ivakt iva rhi rha ama rhabuqi iva rha rhu qi vät ama tmäs toqor ama släkt iva ama qärnas mät ngät. Mat 17:20 / Mak 4:31 / Luk 17:6

ama matnävämneqa, ___ tatnävämne na ___ (*judge, magistrate, to judge*) Ama matnävämneqa di ama ruqa qärakni i qat dräm gat turäktpät mänguröp ama udiom ama ruom ura mänguröp ama unbem ama guläñem na ama ruvek. Luk 6:37 / Rom 3:26 / Jem 5:9

ama meme/ memeqäna (*goat/ s*) Ama meme di qa rhoqor ama sipsip sokt di ama gaini na qa näkt aa qäseng di ama rhäväkt sä ngät näkt ama ebem da aa uväs. Mat 25:32 / Luk 15:29 / Hib 9:12

ama mir (*myrrh*) ama nängnigi nävät akni ama ngämuqa qäraktni i ama valaqäs mät ki dä ama mär at tamaska Mat 2:11 / Mak 15:3 / Jon 19:39

ama modämne, ___ todämne na ___ (*blessing, to bless*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i sävetka qat tualat na ama märäm sävät akni ura qat tamän na ama enge sagem ga iva ma Ngämuqa qa rhualat na ama mär ngät ama lat sävät a qa. Mat 5:6 / Mak 10:16 / Rom 12:14

ama mudäsaqongga/ mudäsaqongda, ___ i ___ päsa ma Jisas aa rhäng (*disciple/s*) Ama mudäsaqongda di ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit päsa akni ama ruqa aa rhäng gärakni i qat dräm gä su ama ruvek ivakt iva rhit ta nagem ga. Ma Jisas di qa nasäng na aa lat sa ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda. Mak 2:15 / Luk 14:27 / Lat 11:26

ama mumänaris, ama enge na ama mumänaris, ___ mu/ mumänaris (*promise, to promise*) sävetka aa enge ama ngätki na ngät iva qa rhualat na ani varhäm ngät Mat 14:7 / Lat 1:4 / Rom 4:14

ama mumaiar, ___ tumaiar na ___, ma Mumaiar (*salvation, to save, the Savior*) ama lat iva sävetka qä rhäqäs ta agini ura rha akni nämät ani qärqäni iva ini ngärhi sangäm na ini ura na qa. Rhoqoräkt i ma Ngämuqa qat tumaiar ut di qat tuisiska vät a ut iva saqi as kaku ma Sämgä aa latta na ut dä qosaqi qat tuisiska vät a ut nämät ama lat kärangättni iva qä sangäm na ut pät aurha vuirhong angät pä. Jon 4:22 / Flp 3:20 / 1 Pi 3:21

ama mungäsänäng (*heart, will, thinking, understanding, soul, conscience*) Rhom däkt di ama qäväläm nämäni ama ruqa aa iar. Ama ruqa di aa släqyige dä aa qloqoqa näkt sävät aa mungäsänäng. Ama mungäsänäng di äm ngät tualat sä qa iva ut dräm i qa rhoqoräkt. Mat 15:19 / 1 Te 5:23 / Hib 4:12

ama muqunängi/ muqunän, ama muqunän ama nañis ngät (*sign/ s, miraculous signs*) Ngi lu

ama muräktpäm, ma Ngämuqa aa Muräktpäm, iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm, ama Muräktpäm na rhävuk, ama Muräktpäm (*kingdom, God's Kingdom, that one above (in heaven) his Kingdom, Kingdom Above (of Heaven), the Kingdom*) Na ama Uramätta arha enge di ama muräktpäm di aomni ama ivärhäm gärqomni i akni ama vitnaqa qat turäkt pä bäm bä äkt i qat turäkt bä bä iarhongäkt moe vä bäm. Mat 3:2 / Mak 1:15 / Luk 12:32

ama Muräkt, ma Ngämuqa aa Muräkt, ma Ngämuqa aa Muräkt/ ama Muräkt nage ma Moses (*the Law, God's Law, God's Law through Moses*) Rhangät täkt ama enge di ngät tes iangärhäkt ma Ngämuqa aa rhäkne na aa rhodröp kärangättni i sa qa von däm ngät sage ma Moses ivakt iva qä von däm ngät sage ama Judaqäna. Mat 11:13 / Rom 7:22 / 1 Ko 9:9

ama murhämeska, ___ sek sä ___, ___ von da ama murhämeska sage ___, ___ nänsäs sage (*glory, glorify*) Mak 8:38 / Jon 8:54 / 1 Ko 6:20

N

ama nän, ___ nän sage (*prayer, to pray*) Mat 6:6 / Rom 12:12 / Jem 5:16

ama näpgoernanas, ___ näpgoer na nas

ama namuqa na ama mudäbäs (*the lake of fire*) Ngi lu

ama narhoer ngät ama gavam (*first fruits*) Sa ma Ngämuqa qa muräkt ba ama Judaqäna iva rhi von ga rha ama narhoer äm ama qäväläm nämäni ama tmäs kärqomni i ama mär äm mamär toqoräkt i sa rhit ta ama sröp ngät ama tmäs nävät ama et. Iomäkt ama qäväläm di sa rhat tes äm i ama narhoer ngät ama gavam. Nga rhoqoräkt i rhat tes ama qatnaktpämda i ama narhoer ngät ama gavam di ma ama

rhāqāp nā imek di ngāt tamān sāvāt ama narhoer ta ama qatnanaktpāmda kārārhani i sa rhat nanakt pāt aosni ama ivārhās. 2 Te 2:13 / Jem 1:18 / Nām 14:4

ama narhoerqa bā ba ama handret na rha ama ulaqimārharhārhākt (*centurion*) Rhak tākt ama narhoerqa qā na aa ulaqimārharhārhākhākt di ama Romgāna arha ulaqimārharhārhākhākt na rha. Qa di ama morās na qa ama ruqa. Mat 8:5 / Mak 15:39 / Lat 10:1

ama Ngārhoemga (*the Son*) aktini nāvāt ma Jisas aa ngārhep Mat 11:27 / 1 Ko 15:28 / Hib 1:8

ama Ngātmamāk (*the Father*) aktini nāvāt ma Ngāmuqa aa ngārhep Jon 5:19 / Lat 1:4 / Flp 2:11

Ñ

ama ñāmñāngi/ñāmñām (*vision/ s*) Luk 1:22 / Lat 2:17 / Nām 1:1

ama ñāmsāvātki, ___ ñām sāvāt ___ (*grace, loving kindness, to show grace to ___*) Rhangāt tākt ama lat di ngāt toqor gre i ama ruqa qāt bon da ama mārini bā ba akni qārakni i qaku ama mārqa na qa iva qā rha ini. Dā qosaqi ngāt toqor gre i ama ruqa qarakni i qaku qāt bon da ama mārānga bā ba akni qārakni i mamār iva qā rha qa. laqākt ama ruqa qārak i qāt bon da ama mārini dā qārakni i qaku qāt bon da ama mārānga di in moe in ñām sāvāt iaioimākt ama ruom. Ma Ngāmuqa qat tumaiar na ama ruvek nāvāt aa ñāmsāvātki dap kaku nāvāt angātni ama lat kārangātni i rhat tualat na ngāt. Rom 12:3 / Tit 3:4 / 1 Ti 1:2

ama ñāpta arha ivārhās (*Hades*) Na ama Grikkāna arha enge di rhangāt tākt ama enge ma Hades di angāt tarimini di ama ñāpta arha ivārhās. Mudu di ama ruvek tat tu arhā snāng i ama ruvek moe di rhat tet sāvāt tos tākt ama ivārhās nasot arha tñāpki. Sokt di va Ama Iarās Na Ngāt Ama Rharesbane di ama ruvek kārārhani i sa rha sām bām ngāt di rhat tu arhā snāng i iosākt ama ivārhās di ama ivārhās na ama mārānga ama mor qa na ama ruanini dā va sokt ama vu rha ama ruvek dā ma Ngāmuqa aa saqong ba rha rhet sae. Dap tat tu arhā snāng i ama rākt ta ama ruvek dā ma Ngāmuqa aa saqong di nasot ama tñāpki di nak pa mārmar gem da ge ma Jisas pāt ama ivārhās na ama mārmar gem. Luk 16:23 / Lat 2:27 / Nām 20:14

ama ngātmamāk/ ngātmamākkāna (*the father/s, the patriarch/s*) Rhārha rhākt di ama Judaqāna arhā mamākkāna qārārhani i ama morās na rha. Lat 2:29 / Rom 15:8 / Hib 7:4

ama ngaivini, ngaivirhong, ___ ama ngaip ngāt (*mystery/ ies, secret/ s*) Ama ngaivini di ama enge qārangātni i sa ma

Ngāmuqa qa muqunāga sā ngāt bā ba arhani ama ruvek dap kaku bā ba arhani. Ura rhāni rhākt di ama enge qārangātni i sa mudu as kaku qunāga sā ngāt sokt di nasot dā sa qunāga sā ngāt. Mat 13:11 / 1 Ko 2:7 / Efe 3:6

ama ngangga/ngangda (sā ma Ngāmuqa aa lat) (*apostle/s (with God's work)*) Rhārha rhākt ama gamoe di ama nañis ta ma Ngāmuqa aa latta na rha. Ama ngārhāqyisem da udiom na rha ama gamoe qārārhani i sa rhit pās ma Jisas aa rhāng i aa mudasāqongda na rha di nasot dā ama ruvek tat tes ta i ama ngangda sokt di qaku rhā ma Judas Iskariot inguna sa qa ñāp. Ma Sol qārakni i nasot di rhat tes ka i ma Pol di qosaqi qa di ama ngangga na qa sokt di qaku qa nāmāni ama ngārhāqyisem da udiom na rha. Nākt pa ama abuk na Ama Ngangda Arha Lat di sa ma Pita qā na ama qatnanaktpāmda rha nān nākt ta armeng dā ma Matias ivakt iva qā rha ama slāqyās kārqosni i mudu ma Judas Iskariot aa slāqyās. Mak 3:12 / Lat 1:2 / 2 Pi 3:2

O

ama olip (*olive/s*) Ama olip di ama ngāmuga aa gavam gārangātni i ama ruvek rhat tās ngāt dā rhit tākbrāt pām ngāt nani ama oel.

P

ama pam (*palm*) Ama ngāmung ama pam di ngāt nāmāni ama ngāmung gārangātni i ngāt toqor ama emās. Jon 12:13 / Nām 7:9

ama pel/pelqāna (*pearl/s*) Ama pel di ama mār qa ama qulum ga ama duiqa qārakni i rhit ta qa nāmāt ama na qārakni i ama ligār masirhat pāt a qa. Mat 13:45 / 1 Ti 2:9 / Nām 21:21

ama pris ama vit na qa (*the high priest*) Mudu ma Aron di ama narhoer qa ama pris ama vit na qa na qa. Nasot a qa dā ma Eleasar qā na aa emga ma Fineas di ama prisiom ama vit na iom bā nasot a iom dā sa ma Ngāmuqa qa murākt iva vasāgos dā va ama priskāna ama vit na rha rha rhān nāmāni ma Fineas aa enevaqi. Qosaqi ma Jisas di ama pris ama vit na qa sokt di qaku qa mār nāmāni ma Aron gā nā ma Fineas ina enevaqi. Ma Jisas sa qa mār nāmāni ma Melkisedek aa enevaqi. Sokt ama pris ama vit na qa di mamār vāt a qa iva qa rhet sāva ama qumār qumār ās ama ivārhās mamār va ama ansāpāngi ama me qi dā va ama ansāpāngi ama mor qi. Mat 26:65 / Hib 8:1 / Hib 9:7

ama priskāna ama morās na rha (*chief priests*) Mat 21:15 / Jon 7:32 / Lat 26:10

ama pris/priskāna (*priest, priests*) Rhārha rhākt di arhani ama gamoe nāmāni ama Judaqāna qārārhani i sa rhat tualat pa ama ansāpāngi ama me qi ura va ama ansāpāngi ama mor qi i rhi nān dā rhit

boda ama vodämes sage ma Ngämuqa bä ba ama ruvek. Sokt ma Aron gä na aa es ama gamoe nasot a qa di mamär vät a rha iva ama priskäna na rha. Lat 6:7 / Hib 7:17 / Näm 1:6

ama qatnanakt (ama qrot ngät) nä ma Ngämuqa (i)va __, __ nanakt (nä ma Ngämuqa) iva __ (*hope in God that will __, to hope (in God) that __*) Ama enge i hope di na ama Inglis di vät iomäkt ama qäväläm gärqom i sävetka di nani a qa iva ani ama mär ini ngä rhän bä qat tu aa snäng i nguaräm va ini ngä rhän dap kaku qat dräm ivar ngätki iva ini ngä rhän sokt di nani a qa iva qoki rhoqoräkt dä soknga qale qa ma ama qrot sa ama snängaqa rhoqoräkt. Lat 26:7 / Rom 8:24 / Gal 5:5.

ama qatnanaktpämda e __ (*the believers/ congregation/church/saints at __*) Gal 1:1 / Flp 1:1 / 1 Te 1:1

ama qatnanaktpämda moe (*the church*)

ama qatnanaktpämda/da, __ nanakt na __ (*believer/s, to believe, to have faith*) ama ruvek kärarhani i rhat nanakt nä ma Jisas ma Kraiss ma Engeska bä rhat dräm väspästämne na rha iväkt iva rhi nä sage ma Ngämuqa dä rhi nänsäs sagem ga Lat 5:11 / Rom 16:1 / 1 Ko 14:23

ama qatnanakt, ama qatnanakt nä ma Jisas, ama qatnanakt nä ma Ngämuqa (*belief, faith*) As pä iomäkt ama qäväläm angät kamäs kärqom i sa ma Jisas ka män mäni ama ivätki dä nasot iomäkt ama qäväläm di sa ma Ngämuqa qat tumaia na ama ruvek di sokt nävät arhä qatnanakt mäni qa. Ama ruvek di nak kaku ma Ngämuqa qat tumaia na rha nämät ama ruvanini ama mor ini vät arha vuirhong angät pä dä qät bon da rha ama iar ama sok täm ngät di nävät angätmäni ama lat kärangätmäni i sa rha mualat na ngät. Dap kinak nävät aa lavuqi dä aa nämsävätki di qat tumaia na ta di sokt nävät arhä qatnanakt mäni qa dä mäni aa emga aa lat. Rom 4:3 / Efe 2:8 / Jem 1:3

ama qavatnävtlägut, __ qavatnävtlägut (*adultery, to commit adultery*) Rhangät täkt ama lat di sävetka qat tualat na ngät toqoräkt i qat tas kä nä sävitki qäraktni i qaku aa egutki na qi ura rhoqoräkt i sävitki qiat tas ki nä sävetka qäraktni i qaku arha egutka na qa. Ngakt bä rhoqoräkt dä iaiomäkt ama ruviom moe di ini qavatnävtlägut. Mat 5:28 / Mak 10:19 / Rom 2:22

ama qloqaqa (*spirit*) Rhangät täkt ama enge di ngät tuqunäga sävät iomäkt ama släqyige angät käväläm gärqom i om ngärhit bon ama släqyige rha ama iar bä äm ngät dän di sokt nage ma Ngämuqa. Ama ruqa di qat dräm na Ngämuqa di nävät aa qloqaqa. Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ngät tamän i ama ruqa qäraktni i qaku ma Ngämuqa qa säm a qa iva ama iaräs na qa

di aa qloqaqa di ama näp ka. Ama ruqa aa qloqaqa diva qat däqäm doqoräkt i ma Ngämuqa qät säm a qa iva ama iaräs na qa. Näkt nasot ama qatnanaktpämda aa tñäpki di sa aa släqyige ngä näp sokt di as kat däqäm bät aa qloqaqa. Sokt diva as pa vät aung anga qunäga nasot diva qat däqäm bät ama släqyige qärqigeni i sa ma Ngämuqa qa säm ige iva ama iaräs nä ige dä ama nañis ige mamär. Rom 8:16 / 1 Ko 5:5 / 1 Pi 4:6

ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa/ ma Engeska aa Qloqaqa (*Holy Spirit/Spirit of the Lord*) Rhem däkt ama ngärhevem di in moe in des iaqäkt ama ruqa ama qloqaqa nämäni ama dävauq na rha ama ruvek ama qloqaqa iarhakt kärarhae i ama sägäk na rha qärarhae i ut tes ta i ma Ngämuqa. Aiomni ama uidiom di ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Jisas ma Krias ma Engeska. Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di sa qale qa vä ama qatnanaktpämda moe näkt ka di ama muqunän na qa nä ma Ngämuqa aa mumänaris na ama mumaiar bä ba rha. Mak 1:8 /

ama qoengait/ qoengitnäk (*generation/s*)

Ama qoengitnäk di ama enge qarangätmäni i ngät tamän sävät ama rhodäm sa ama sägärhae nasot a ne i ama rhuarqi bä sävät ama quluagi bä sävät ama ngärhikkäna bä sävät ama ngätmamäkkäna bä sävät arhä rhoes. **ama qrot ngät ama lat, ama lat** (*miracles, mighty deeds, work/s*) Ama lat ama nañis ngät ngä na ama qrot ngät ama lat di na ama Grikkäna arha enge di ama sägängät ama enge bä iangärhäkt ama enge di ama qrot ngät ama lat. Ama lat kärangätmäni i qorhäs iva rhoqorne na ngät na ama lat ama nañis ngät ura ama qrot ngät di ama lat kärangätmäni i ngät dän masärmän ngä na ama muqunän ura ama muqunän ama nañis ngät. Rhangät täkt ama lat moe di ngärhi sämaengätki nä ma Ngämuqa aa engemätta dä aa enge. Bä qosaqi ngärhi sämamor nä ma Ngämuqa qä nä ma Jisas in murhämeska. Bä ngärhir qur ama ruvek i sa qale ma Ngämuqa aa Muräktäm de bä ngärhi sämamor na ama ruvek arhä qatnanakt. Ngät di ngärhir qur ama ruvek i ma Ngämuqa di ama vit na qa mas. Näkt ngät tatnära ama ruvek. Vä ma Ngämuqa aa Engevängi moe di ut tes i sa ma Ngämuqa qa mualat na ama lat toqor täkt bä qosaqi ma Jisas ma Kraiss näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa näkt ama enselqäna dä ma Ngämuqa aa latta. Näkt kosaqi ma Sänga bä sävät aa latta rha mualat na ama lat toqoräkt. Mak 6:14 / Jon 14:12 / 1 Ko 12:10

ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs (*Holy Place*) Ama mänariska na äm ama qäväläm ba ama ansäspängi ama mor qi di sa rha mudäkt mät äm ma ama unbam na ama boiqi ama uui qi qäraktni i qiat nar. Aomni ama qäväläm di ama mor

äm bät aomni angät päs bä mät äm di sa qale ama vodämes na ama insens angät laiqa qä na ama laiqa sä ama bretkäna iva sage ma Ngämuqa qärqiomni i sa rha ong bät in gämirigleng moe na ama gol. Näkt kosaqi qale ama ngärhäqyisem na ngät ama lirhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang gärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol.

ama qumärqumär __ mamär (holy)

Qy

ama qyiradeng, __ kyiradeng na (*forgiveness, to forgive*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i rät pät sävetka na akni aa anga lat ura aa anga enge anga vu ngät sävät a nas. Qa diva qaku qä namuvät nä iangärhäkt ama lat dap kinak pa qä qyiradeng na ngät. Ma Ngämuqa di sa qat tualat toqoräkt sävät a ut toqoräkt i urhi näpgoer na nas bä ut tu ut katnanakt mäni ma Jisas ma Kraisa ma Engeska sa aa lat mäni ama sämänamuqa.

R

ama räkt ka (mamär) dä ma Ngämuqa aa saqong (*justified, right (completely) in God's eyes, righteous*) Rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha vuirhong di qat tualat sä ut bä ut dän i ama räktta mamär da aa saqong.

ama räkt ngät ama lat (righteousness)

ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sip-sipkäna (*shepherd*) Ma Jisas di sa qat dräm gat tes nas i qa di ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkäna inguna aa lat sävät a ut di ngät toqor ama ruqa rhoqoräkt aa lat.

ama ruqa/ ruvek kärakni i qat tamän maos dap kinak kat tualat maos (*hypocrite/s*) Ama ruvek toqor täkt di rhat dräm dat tualat sädä saqong.

ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da (*the elect*) Rhärha rhäkt ama ruvek di iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da iva rha rhän i aa es na rha bä va rhi rha ama iar ama sok tam ngät.

ama rhäqästäm, __ rhäqäs ta __, __ rhuisiska vät (*deliverance, redemption, to deliver, to free*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i sävetka qät ta aung ura ani näda ama märänga aa ron.

ama rharesbane, __ tares ba ne (*agreement, contract, covenant, to agree with each other*) ama lat kärangätni i anga ruioin in du ba ne iva akni qat tualat na angätni ama lat dap pa akni qat tualat na angätni ama lat parhäm aina enge qärangätni i sa in säm a ngät ura in märhamän särhäm ne na ngät

S

ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong (*tithe, one tenth*) Rhangät täkt ama

lat di as mudu vät ma Ngämuqa aa Muräkt angät kamäs di sa ama Judaqäna rhat dräm dat tualat na ngät. E va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di ut tes sävät ma Abram gä nä ma Jekop i sa in bon da ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong. Nasot dä ma Ngämuqa qa muräkt pa aa Muräkt iva ama Judaqäna rhit bon da ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong.

ama sämänanamuqa (cross) Ama sämänanamuqa di ama ngämuga qärakni i mudu di ama Romgäna rhat dräm di veng ama vu rha mamär ama ruvek i rhi edämsäs pät a rha mäni qa. **ama sämänanamuqa.**

ama sämagaininas, __ sämagaini na (*humility, to humble*)

ama Sabat (*the Sabbath*) Ma Ngämuqa qa muräkt bä ba ama Judaqäna iva vät ama sägäk ama qunäga nävät ama ngärhäqyiet da udiom ama qunäng diva mämae vät a rha vät a qa. Vät iaqäkt ama qunäga qärakni i rhat tes ka i ama Sabat diva rhi nänsäs sage ma Ngämuqa näkt pa mämae vät a rha nävät arha lat moe. Va rhat tualat toqoräkt mänasäng bät ama qäväläm gärqomni iva ama qunäga qa rhon mät ama Bung bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva ama qunäga qa rhon mät ama Ruruai.

ama Sadyusiqa/Sadyusiqäna (*Sadducee/s*) Ama Sadyusiqäna di ama Judaqäna arhä narhoerta qärarhani i rhat dräm di rhoer nanokt ama gulängi na ma narhoerta mamär qärakni i rhat tes ki i ma Sanedrin. Ama rhäqap na rha di ama mor äs na rha ama priskäna. Rha di qaku rhat nanakt iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki bä qosaqi rhat nanakt i qaku anga enselqäna rha e. Qaku qänäskänes ta sävät ama Judaqäna arhä mamäkkäna arhä qärhong dap kinak qänäskänes ta sokt sävät iarhongäkt kärqärhong i sa irhong nga e va ama Muräkt. Qaku nani a rha na ama Farisiqäna sokt di rhoqor ama Farisiqäna qärarhani i rhat tair särhäh ma Jisas di qosaqi ama Sadyusiqäna rhat tualat toqoräkt. Ma Jisas di sa qat tamän sävät arhä väs inguna rhat dräm dat tualat sädä saqong.

ama salfa (sulfur) Rhangät täkt ama dui di ama rhurhu ngät dä ama qabus tam ngät. Qre va ngät dang diva aqärmas tam ngät masirhat dä va ama vu angät tamaska mamär näkt pa ama butbutki ama mor qi qiat dän näväm ngät.

ama sameng ama mär ngät (the gospel) Ama enge na ama Grikkäna arha enge i gospel di angät tarimini i ama sameng ama mär ngät. Ma Pol di sa qa säm i sokt kale ama sägängät ama sameng ama mär ngät e dap kaku agung sae. Rhoqoräkt i ma Jisas ka män di qa sameng i sa ma Ngämuqa aa Muräktpä m ngä män ngä na qa bä rhäkt di ma Sämgä aa muräkt di sa rhäksot na ngät.

Bâ äkt i rhom dâkt di ama sameng ama mär ngät inguna rhoqoräkt i qale lut i ama ñäpta na ut mäat aurha vuirhong bâ qosaqi ama latta na ut pä ma Sânga aa rem di nävât ma Ngämuqa aa lavuqi dä aa ñämsävätki di sa qa rhäk na aa emga ma Jisas ivakt iva qa rhän i ama vodâmes na qa bâ ba ut sage ma Ngämuqa. Ma Ngämuqa qät tares pätiangärhäkt ama vodâmes angärha rhäng bâ nävât a ngät di sa qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas ma Kraiss ma Engeska aa lat bâ rhit näpgoer na nas i rhit dong nämät arha vuirhong bâ sage ma Ngämuqa. Rhoqoräkt bâ iarhakt ama ruvek di sa rha män i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong näkt sa isiska vät a rha nämät aa matnävmäme vät arha vuirhong angät pä. Rha di qosaqi rha män i ma Ngämuqa aa es na rha bâ sa rha rha ama iar ama sok täm ngät. Näkt ta diva qale rha ge ma Ngämuqa vasâgos ma ama soktäm. Mat 9:35 / 2 Ko 4:4 / Efe 1:13

ama samengirhâmes, ___ sameng irhâm mes (*confession, to confess*)

ama sandal (*sandal/two sandals*) Ama sandal di ama su qärangätni i rhit kop pa angät pä. Na ama rhängämätäm näkt ama släqyimek pä a ngät i rhat lu mamär na ama ruqa aa qäriglem.

ama Selot/Selotkäna (*the Zealot/s*) Ama Selotkäna di ama gulängi na ama Judaqäna qärarhani i qaku nani a rha iva ama naïsta rhat turäkt täm da bâ äkt i rhat dräm di sämaqrot na ama ruvek iva rhat tair särha ama Romgäna.

ama sen/seniom/sengäna (*chain/ two chains/chains*)

ama simängaqa/simängap (*dove/s, turtle-dove/s*)

ama singi/sen (*knife/s*)

ama sipsip/sipsipkäna (*sheep*) Ama sipsipkäna di ama släkt kärangätni i ngärhit läk nani aung anga ruqa iva qä rhoer nanokt ngät dä qät lu vät a ngät inguna ngät di sa märmärsäs gem ngät iva mängmungsäs sä ngät bâ ngärhi sangäm na nas. Ama ruvek kärarhani i rha säm Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di rhat dräm dat tes ama ruvek i ama sipsipkäna inguna qosaqi rha di rha rhoqor ngät toqoräkt.

ama siqutsiqut, ___ siqut na ___ (*temptation/s, tempt*) agini qärqäni i ama ruqa qat dän bät ini qärqäni i mamär vät ini iva ini ngärhi rhartäm sä iaqäkt ama ruqa iva qa rhuulat na ama vuini

ama Skraip/Skraipkäna (*Scribe/s*) Ama Skraipkäna di rhat dräm dit säm ama Muräkt nage ma Moses säva atnäknä ama abuqitnä. Rhit lu vät arha lat mamär bâ äkt i ama ruvek di rhat tu arhä snäng i ama Skraipkäna di ama mädrämda na rha sävât ama Muräkt.

Nasot dä ama Skraipkäna di rha män i ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek sävât ama Muräkt bâ qosaqi rha män i ama matnävmäme na rha sävât a ngät. Ama Skraipkäna di rhat tu angätni ama muräkt masirhat mamär savono sävât ma Ngämuqa aa Muräkt. Rhat dräm dat turäkt narhoer bâ ba ama ruvek sa ama ansäs ngä na ama rhisu va ama mämairväm bâ nga rhoqoräkt di ama ruvek tit kutdrir sagem da i ama moräs na rha.

ama släqyige, ama ruvek moe (*the body/flesh, all flesh*)

ama snängaqa (*heart, conscience, thinking*)
ama snängaqa ama vu qa sävât ___ (*envy, jealousy*) ama snängaqa ama vu qa sävât sävetka sa aa qärhong ama mär irhong ura sävât aa mämairäs

ama snängaqa (ama mor qa) nani ama qärhong masirhat ba nas, dä nani ___ iva ___ ta ama qärhong masirhat ba nas (*greed*)

ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pä m ngät (*Feast of Unleavened Bread*) Rhakt täkt ama tmäski di qiat tuqunän bät iomäkt ama qäväläm gärqomni i mudu ama Judaqäna rha lir ta ang nae ma Isip bâ värvär ta bâ äkt i qaku rha mu ama yis pa arhä bretkäna. Rhakt täkt ama tmäski di ama Judaqäna rhat tualat na qi nasot ama tmäski ma Pasova.

ama tmäski va ama mämairväm ama me ngät (*Feast of Tabernacles*) Rhakt täkt ama tmäski di qiat tuqunän bät iomäkt ama qäväläm gärqom i mudu ama Judaqäna rhat pitmane vät ama qräk tä bäs ama ivärhäs. Vät takt täkt ama tmäski at kunäng di ama Judaqäna rhat tualat na ama värhirhong doqor ama qatnamet na ama ngämung ngä na ama pam angä rhäkt bâ rhat tas pä m ngät.

ama ulaqi arha singi/sen (*sword/s*) Rhakt täkt di ama ulaqimärhaarhäkt aa singi qäraktni i ama uui qi dä ama ras ki näkt kit nes närhage närhage.

U

ama ulaqimärhaarhäkt/ulaqimärharhärhäkt (*soldier/s*) **ama usâpki**. Mak 12:25 / Luk 20:5 / Jut 1:24-25

ama usâpki (*heaven*) Mudu di ama ruvek tat tu arhä snäng i ani qärqäni i ama moräs nä ini vät arhä väs di ini nga e rhävuk daver mä rha. Dä soknga sa rhat tu arhä snäng i ama usâpki di qali qi rhävuk. Sokt di qaku ama ruvek tat dräm mamär i qali qi qoe nai. Ama usâpki di ama ivärhäs kärqosni i qale ma Ngämuqa e qä na ama enselqäna bâ sävât arhani qärarhani i rhi nänsäs sagem ga. Ma Jisas ma Kraiss di sa qa män na rhävuk näda ama usâpki arha ron bâ nasot aa tnäpki dä ama qäväläm gärqomni i qa märanas nämät ki dä saqi evär däm ga sae. Näkt ma Jisas

kat mair e bä ba ama qatnanaktpämda dä ma Ngämuqa aa saqong. As pa vät aung anga qunäga diva evär däm ga na rhävuk bä sämäni ama ivätki ivakt iva qä rha aa ruvek dä va qa rhän näva aa ikkāna arhä väs. Näkt nävät ma Ngämuqa aa fñämsävätki diva aa ruvek moe diva qale rha e gem ga da ama usäpki arha ron.

ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs (*Holy of Holies, Most Holy Place*) Rhom dakt ama qäväläm ba ama mänariska na äm ama qäväläm ba ama ansäspämgä ama mor qi di ama gaini na äm bät aomni angärha qar. Mät äm di ama bokis na ama rharesbane qäarakni i sa rha ong bät aa qämirleng moe na ama gol.

ama vitnaqa aa qäbautki (*crowns*) ama nañis ki ama qäbautki qäarakni i sokt ama tpäskinaqa rhoqor ama vitnaqa qat dräm gat tu qi da aa uväs ivakt iva ama ruvek tat lu i ama vitnaqa na qa

ama vodämes (sage ma Ngämuqa), ___ boda ama vodämes (sage ma Ngämuqa) (*sacrifice, offering, to give an offering (to God)*) Varhäm ama räkt ngät ama lat di mämär iva ma Ngämuqa qä sangäm na ama ruvek pät arha vuirhong angät päs dap pa qosaqi qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong iarhakt kārarahae i sa rha näpgoer na nas. Ma Ngämuqa di qa qur a ut i qa di ama räkt ka ama matnävämennaqa rhoqoräkt. Nävät iangärhäkt ama vodämes na aa emga di qat tualat toqoräkt i qat lu ama qatnanaktpämda i ama räktta na rha nävät arhä qatnanakt nä iangärhäkt ama vodämes bä ba rha dap kosaqi qat tatnävämne nä iarhakt kārarahani i qaku rhat nanakt nä iangärhäkt ama vodämes. Ama vodämes pät ama rhodäm i Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di qaku mamär vät a ngät iva ngät tualat sa ama ruvek iva ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong. Ama lat iva ama ruvek ti vodämes na ama släktka vät iangärhäkt ama rhodäm divakt iva ngärhir qur ama ruvek i ani diva qoki ini ngärhi fñäp toqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama vuirhong.

ama vu da ___ ron mamär sävät ___ (hate)
ama vuini/vuirhong (*sin/s*) Rhangät täkt ama enge na ama Grikkäna arha enge di angät tarimini i sävetka qot däm ga nävät akni ama siqutka qäarakni i sa ma Ngämuqa qa mu qa. Ma Ngämuqa di ama qumärqumär qa mamär dä aa siqutka ba ut diva qosaqi u rhän i ama qumärqumärta mamär na ut. Rhak täkt ma Ngämuqa aa siqutka di qär qur a ut irha ama lat kārangätni i nani a qa iva ut tualat na ngät dä ama lat kārangätni i qaku nani a qa iva ut tualat na ngät ivakt iva ama qumärqumärta na ut mamär. Qre va qaku ut tet parhäm aa snängaqa rhoqoräkt di ut tualat na ama vuirhong. Ama

vuini di qaku ini ngät tamän sävät ama lat kārangätni i ama vu ngät parhäm ama ruvek arhä snängaqa dap kinak ini di ini ngät tamän sävät ama lat kārangätni i ama vu ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa.

ama Farisiqa/Farisiqäna (*Pharisee/s*) Ama Farisiqäna di ama ruvek kārarahani i rhat dräm dit täktäm bät ama ruvek iva rhat tet parhäm ama Muräkt ngä nä iarhongäkt kārärhong i ama Skraipkāna rhat tu irhong sae sävät ama Muräkt angärha rhäng. Ama rhäqäp na rha ama Farisiqäna di rha nämäni ama ruvek mavängam. Rha di qänäskänes ta sokt sävät ama släqyige dap kaku qänäskänes ta sävät ama qloqaqa. Bä äkt i sa rha sämaqrot na ama ruvek iva rhat tet nasot ama Muräkt ivakt iva ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong. Ama Farisiqäna di sa rhat tair na nas i ama Farisiqäna na rha dap kosaqi rhi rharñis däm mes nämäni ama ruvek kārarahani i qaku ama Farisiqäna na rha. Mat 16:6 / Luk 11:37 / Jon 3:1

J

ama Jentailqa/ Jentailqi/ Jentailqäna (*Gentile/s*) Ama Jentailqäna di ama ruvek kārarahani i qaku ama Judaqäna na rha. Mak 7:26 / Lat 10:28 / 1 Ko 1:23

H

ama hos (*horse*) Ama hos di ama släktka qäarakni i qat dräm gät ta ama ruvek bä sävät ama qärhong. Qa rhoqor ama donki sokt di ama morqa na qa näkt ama ngaga däm ga. Lat 23:23 / Jem 3:3 / Näm 19:11

W

ama wain/ama qauligleng gärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain, ama etki na ama wain, ama wain angät gavam (*wine, grape vines, vineyard, grapes*)

ama wit (*wheat*) Ama wit di ngät toqor ama rais näkt ama ruvek tit ta angät gavämirhong bä rhi qräskräs irhong ma ama rhabuqi ama plaua.

Y

ama yis (*yeast, leaven*) Ama yis di ani ianiäkt kāräqäni i ini ngärir näpgoer na ama suga va ama plaua ma ama laurqi dä soknga ini ngät tualat sa ama bret iva ngärhi rhir.

Q

angätni ama levaet na ngät kārangätni i ngät däqäm gārangät i ngät maos (*the four living creatures*) Äkt di ngät tamän sävät kārangät ama levaet na ngät. Näm 4:6-8

gua ruavek mäni ma Jisas (*Brothers Christian - in address*) Lat 2:29 / 1 Ko 14:20 / Flp 3:13

ma Engeska (*the Lord*) Rhangät täkt ama enge di vät ama rhäqäp nä imek dä ngät tes ma Jisas ma Kraisp dap ngäda sai dä ngät tes ma Ngämuqa ama Ngätmamäk. Ngäni lu

ma Engeska aa tmäski (*holy communion*) Rhangät täkt ama lat di ma Jisas ka nasäng na ngät toqoräkt i qa mä s kä na aa mudäsaqongda vät ama dängdängini na qi ama bängagi toqoräkt iva duququ dä va qä ñäp. Qa rha ama bret ngä na ama wain bä qa von aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha iva rha äs dä va rhi nakt toqoräkt näkt pa rhat tu arhä snäng sävät a qa qre va rhat tualat toqoräkt nasot. Mat 26:26 / Lat 20:7 / 1 Ko 11:20 **ma Engeska ma Ngämuqa** rhämama. Luk 24:3 / Lat 11:21 / Efe 5:10

ma Engeska ma Ngämuqa (*the Lord God*) Rhangät täkt ama enge di vasägos dä ngät tes ma Ngämuqa ama Ngätmämk. Ngäda sai dä ama enge ma Engeska di ngät tes ma Ngämuqa ama Ngätmämk bä qop sai dä ngät tes ma Engeska ma Ngämuqa. Mat 1:20 / Rom 11:34 / Näm 1:8

ma Engeska ma Ngämuqa qarakni i ama qrot moe angät tarebäm (*Power, power of God, and all references to God with "Almighty"*) aktni nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Mat 26:64 / Luk 22:69 / Näm 4:8

ma Engeska na ama qrot moe (*Lord of Hosts (Sabaoth)*) aktni nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Rom 9:29 / Jem 5:4

ma Krai (*the Christ, the Messiah*) Ma Krai di iaqäkt ama ruqa qarak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa i qä rharmeng däm ga iva qa rhän nämäni ama Judaqäna bä va qat tualat parhäm aa snängaqa rhoqor varhäm mudu aa vämginarha arha enge. Qop sokt ama sägäk ma Krai ka e qarakni i ma Engeska ma Jisas na qa. Mak 8:29 / Lat 2:36 / Rom 5:6

ma Muqunänbärhaqa, ___ tuqunän bät a (*the Marked One, the Anointed One, to mark/appoint*) Ma Muqunänbärhaqa di aktini ama ngärhipki bä ma Krai kārakni i sa ma Ngämuqa qa rhor da aa uväs i qat tuqunän bät a qa iva qat tualat nä ma Ngämuqa aa lat. Luk 4:18 / Lat 4:26 / Hib 1:2

Ng

ma Ngämuqa (*God*) Ma Ngämuqa di ama qloqaqa na qa qarakni i sa qale qa mudu narhoer vä iarhongäkt moe angät kamäs. Qaku anga ngätanäk kia säl a qa dä qaku aung ga säm a qa. Aa enge di ngät tamän i ma Ngämuqa di sa qale qa mudu bä qale qa rhäkt näkt pa qale qa bä va mirhup ma ama soktäm. Ma Ngämuqa di sa qa säm iarhongäkt moe. Näkt ka di ama qumärqumär qa mamär. Mat 1:23 / Jem 3:9 / 1 Jo 1:5

ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär (*God's Holy One*) aktai nävät ma Jisas aa ngärhep

ma Pasova (*the Passover*) Ma Pasova di ama tmäski qarakni i nasot di qiat tuqunän bät iomäkt ama qäväläm mudu e ma Isip

kärqomni i sa ma Ngämuqa qa veng ama narhoer ta ama rhoes ama gamoe nage ama ruvek moe qärrarhani i sa qaku rha mu ama biaska varhäm ma Ngämuqa aa rhäkne na ama rhodröp. Mat 26:2 / 1 Ko 5:7 / Hib 11:28 **ma Pentikos (angät kunäga)** (*Pentecost (Day)*) E va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di vät ama ruiom ama udiom da ngärhäqyisem na ama qunäng nasot ma Pasova di ama tmäski qarakni i qiat tuqunän bät ama qäväläm gärqomni i ama ruvek tit ta ama tmäs nävät ama et kärangätmi i sa sröp ngät. Dap pa Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di sa rhat tes iaqyäkt ama tmäski i ama tmäski ma Pentikos. Näkt pätkä ama narhoer qa ama qunäga ma Pentikos nasot ma Jisas aa tñäpki di sa ma Ngämuqa qa rhäk na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa sage ama gulängi ama gaini na qi na ama qatnanaktpämda bä rha män i ama narhoer ngät ama gavam na rha nämäni ma Ngämuqa aa ruvek na äkt in-amäk. Lat 2:1 / Lat 20:16 / 1 Ko 16:8

ma Ruqa aa Emga (*the Son of Man*) Rhäkt täkt ama ngärhipki di sa ma Jisas ka mes nas na qi. At tarimini di qaku qunäga mamär sä ini sokt di arhani ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i at tarimini di iaqäkt kārak i sa ma Ngämuqa qa von ga rha ama qrot iva qat turäkt.

ma Sämgä (*the adversary, the devil, the enemy*) Ma Sämgä di mudu di akni ama ensel na qa qarakni i ama moräs na qa sokt di qa qyiradeng nä ma Ngämuqa aa snängaqa dä ma Ngämuqa qa rhäkne iva rhi qutmä s a qa na rhävuk näda ama usäpki arha ron. Rhäkt di qat tet pätkä ama ivätki moe dä qä rhoer nanokt ama iaus moe i ma Ngämuqa qä na ama enselqäna näkt sävät ma Ngämuqa aa ruvek arha ik na qa.

ma Saion (*Zion, Mount Zion*) Vät ama ivärhäs e ma Jerusalem gärqosni i qale ama dabap e di qale aomni ama dabäm gärqomni i rhat tes äm i ama damgi ma Saion. Ma Solomon qa rhäk ama ansäspämgi ama mor qi dä iomäkt ama dabäm angät pä s. Ma Saion bä sävät ama värhäm ma Jerusalem di ama ruvek tat tu arhä snäng i ama qumärqumär am mamär bä ama ruvek kārarhani i sa rha säm ama mabu va ama Abuk na ama Mabu rhi nä ma Ngämuqa aa vämginarha di sa rhat tu arhä snäng sävät ma Ngämuqa aa mumaiar bä ba ama Judaqäna rhoqoräkt i rhat tu arhä snäng sävät ma Saion. Nasot pa Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ma Saion di sa äm ngä män i ama iauski na äm sävät ma Jerusalem na rhävuk kärqomni i ama ruvek nävä bäm di sa rha säl a rha na rhävuk.

ma Sanedrin (*the Sanhedrin, the Council*) Ma Sanedrin di ama gulängi na ama Judaqäna arhä narhoerta ama vit na rha

mamār i na ama Skraipkāna rhi na arhani ama Judaqāna arha morta rhi na ama priskāna nākt sāvāt ama gamoe ama morās na rha. Iarhakt di arhani nāvāt a rha di rha nāmāni ama Sadyusiqāna dā arhani di rha nāmāni ama Farisiqāna. Ama Romgāna di rha von ma Sanedrin da ama rhares iva rhit sangar ama ruqa bā va rhit tāksārham ga bā va rhi sangām na qa qārakni i rhat tu arhā snāng i qa di sa qa anbetākmāt na angātni arha ansās angāt murākt. Sokt di qaku rha rhares pā ma Sanedrin arha rhāng iva rha marākt ti veng ama ruqa dap to-qorākt di sokt parhām ama rhares nage ama Romgāna.

ma Satan (*Satan*) Ma Satan di aktni ama ngārhipki bā ma Sāmgā qārakni i at tarimini na ama Hibruqāna arha enge di ama ruqa qārakni i qat tair sāvāt sāvetka i aa ik na qa. **ma Sisar** (*Caesar*) ama vitnaqa bā ba ama Romgāna

F

ma Farao (*Pharaoh*) ama vitnaqa ba ama Isipkāna Lat 7:10 / Rom 9:17 / Hib 11:24

na rhāvuk (*above (in heaven), from above (from heaven)*) Ngī lu

qale __ (**ma ama qrot**) **sa ama bulap, qale __ mamār sa ama bulap, __ sangar ama bulap bā** __ (*to be patient*) Luk 8:15 / Lat 26:3 / Gal 5:22

qamorqa (*master; teacher; rabbi*) Mudu vāt ma Jisas aa rhodām di sa ama ruvek ta tes ama ruvek kārarahani i rhat drām di su ama ruvek i qamorqa. Mak 13:1 / Jon 1:38 / 2 Pi 2:1

sokt nge ma Engeska ma Ngāmuqa (*Sovereign Lord*) aktni nāvāt ma Ngāmuqa aa ngārhep Lat 4:24 / 1 Ti 6:15 / Nām 6:10

(ama damgi ama gaini na qi qāraktni i rhat tes ki i) ama Damgi na ama Olip (*the Tent of Olives*) Ama Damgi na ama Olip di qali qi glaqot nā ma Jerusalem e sāng ama qunāga aa qamās. Nākt ama upka ma Kidron di sa qale qa e māngurāp. Ma Jisas di sai dā qat tet bā sa ākt kā na aa mudāsaqongda ivakt iva qā su rha. Bā dā rhakt tākt ama damgi at tāvās di ma Jisas kat mair bā qāt nok sā ma Jerusalem. Bā vāt ama erhās ma Getsemane māni ama Damgi na ama Olip di ma Jisas kā nān nāvā iaqyākt ama bāngagi iva nasot dā va rhi edāmsās pāt a qa. Nākt nāda rhakt tākt ama damgi di ma Jisas ka an dāvit. Nākt mudu dā sa ama vāmginaqa ma Sekaria qa sām iva as muqas pāt aung anga qunāga diva saqi as ma Jisas ka rhair da ama Damgi na ama Olip. Mat 26:30 / Mak 13:3 / Luk 19:37

(ama qatnanaktpāmda qārarahani i arhani ama ruvek tat tes ta i) ma Iska i ma Jisas, ma Iska i ma Engeska (*the believers that some people call the Path (Way) of Jesus,*

the Path (Way) of the Lord) Vāt ama rhodām imāk ākt di ama narhoerta ama qatnanaktpāmda māni ma Jisas di ama ruvek tat tes ta i ma Iska i ma Jisas. Lat 9:2 / Lat 19:9 / Lat 24:14

(ama vitnaqa aa/ vitnarha arhā) māmugunās/ māmugunimek (*throne/ s*) Rhos tākt di ama nañis ās ama māmugunās kār qosni i akni ama morās na qa ama ruqa qat drām gat muqun māt ās.

(ma Engeska) ma Ngāmuqa iaqākt kārak i ama qrot moe angāt tarebām (*the Almighty God/the Mighty One*) aktni nāvāt ma Ngāmuqa aa ngārhep Mat 26:64 / Nām 1:8 / Nām 19:6

(ma Ngāmuqa aa) matnāvānne (*God's judgement*) Ma Ngāmuqa di ama rākt ka ama matnāvānnaqa na qa inguna qāt tāksārha ama ruvek dā qā sangām na rha vāt arha vuirhong angāt pās iarhakt kārarahae i qaku rhit nāpgoer na nas. Nākt nāma dā ama qumār qumār qa mamār na qa sokt di qāt kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong do-qorākt i rhit nāpgoer na nas i rhit dong sāvāt a qa nāvāt ma Jisas ma Kraisa ma Engeska. Jon 16:8 / Rom 2:3 / Hib 9:27

V

(ma Ngāmuqa aa) vāmginaqa/ rha (*God's prophet/ s*) Rhārhae rhākt ma Ngāmuqa aa latta di sa qa armeng dām da iva rhit bon ama ruvek ta aa enge. Iangārākt ma Ngāmuqa aa enge di sa ngāt tamān sāvāt iarhongākt kār qārhong i nani qa iva irhong ngā rhāranas ura va ama ruvek ta tualat nā irhong. Ama engātki na rha ama vāmginarha di vasāgo dā rhi rhoer nanokt ama ruvek parhām ma Ngāmuqa aa snāngāqa. **(ma Ngāmuqa aa) vāmginaqa/ rha.**

(ma Ngāmuqa) ma Morāsnaqa Na Rhāvuk (*God Most High*) aktni nāvāt ma Ngāmuqa aa ngārhep Mak 5:7 / Lat 7:48 / Hib 7:1

(mamār vāt a __ iva) nanakt na __ sa __, qale __ ma ama qrot māni __, ama engātki na __ sā __ (*to be faithful*) Mat 23:23 / Mat 25:21 / 2 Ti 2:13 **(nāmāt arha vuirhong)** (*repentance, to repent*) Rhangāt tākt ama enge na ama Grikkāna arha enge di angāt tarimini iva sāvetka qā rhong bāt a nas bā va qa rhet daqule aa vuirhong dā ama ivātki at kārhong nākt pa qā rhong bāt a nas sage ma Ngāmuqa. Na ākt diva qaku qat drām gat tualat parhām aa snāngāqa marākt dap kinak pa qat tualat parhām ma Ngāmuqa aa snāngāqa. Lat 2:38 / Lat 26:20 / Rom 2:4

Hosana (*Hosanna*) Ama enge rhangāt tākt di ngāt tamān i, “Ngia rhumaiar ut, ainge Engeska.” Mat 21:9 / Mak 11:10 / Jon 12:13

__ arñis na __ (iva) bā ba __, __ arñis na __ (i ama qumār qumār __ mamār) (to

sanctify, to consecrate) agini qärqäni i sa rha rha ini nämäni arhongni iva sokt ini sä nas ivakt iva ini bä bä ma Ngämuqa. Jon 17:17 / Lat 20:32 / Lat 26:18

___ **bon da** ___ **qutdrir sage ama iaus** (*idolatry*) Näm 13:15 / Näm 14:9 / Näm 19:20

___ **bop da** ___ **sdäm** (*kiss*) Rhangät täkt ama lat di mudu vät ama rhodäm i ma Pol di ama qatnanaktpämda rhat tualat na ngät kre va rhi rhar sä ne.

D

___ **däkt säng** ___ (*circumcise, circumcision*) Ama lat iva rhi däkt säng ama gamoeqa di sa ama Judaqäna rhat tualat na ngät päat ama qokoqirhong ama gamuirhong barhäm ma Ngämuqa aa muräkt bä ba rha. Iangärhäkt ama lat di ama muqunängi na ngät bä ba ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na aa ruvek. Lat 7:8 / Rom 15:8 / Kol 2:11

___ **edämsäs päat** ___ (**mäni ama sämänanamuqa**) (*to crucify (on a cross)*) Ngi lu

___ **kutmäs** ___ (**nämät** ___) (*cast (out)*) Rhangät täkt ama enge di ngät tamän sävät iangärhäkt ama lat kärangätäni iva aung gät täk na ama iauska ura ama iaus nämät sävetka. Mat 7:22 / Mak 1:34 / Luk 9:40

___ **prit na ama oel säda** ___ , ___ **tor na ama oel säda** ___ , ___ **todämne na** ___ **na ama oel** (*to sprinkle oil onto* ___ , *to pour oil onto* ___ , *to bless with oil, to anoint*) Rhangäkt täkt ama lat di sävetka qat tualat na ngät ivakt iva qat tuqunän bät akni iva qat tualat na angätäni ma Ngämuqa aa lat ura qre va aräm sävetka dä rhat tualat sä qa rhoqoräkt dä rhi nän bät a qa iva märäs päat a qa.

Rh

___ **rhäk särha** ___ **dä** ___ **sangäm na** ___ (*accuse/try in court and punish*)

___ **sangäm na** ___ **mavängam** (*persecute*) Rhangät täkt ama lat di rhoqoräkt i ama ruvek ti slava na arhani ama ruvek inguna qaku märäm gem da nävät arha lat ura arhä qatnanakt. Rhi slava na rha mavängam dap kaku nävät guani. ___ **snäng bät** ___ , **ama lavuqi**. Luk 1:50 / 1 Ti 1:2 / Hib 4:16

___ **snäng bät** ___ , **ama lavuqi** (*to love, love*) Rhangät täkt ama lat di ngät dän namuk nämät sävetka aa snängaqa. Rhakt täkt ama lavuqi di ama dursäväm na qi. Bä nävät a qi dä va sävetka qa rhuulat na ama lat ama mär ngät sävät akni qärangätäni i vadi mai qaku aa anga lavuqi rhoqoräkt dä mai qaku mamär iva qä namualat na ngät sävät a qa.

T

___ **täk sasot** ___ (*ransom, redeem, to ransom, to redeem*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i sävetka qä vodäm sasot akni ura ani näda ama märänga aa ron.

___ **tamän mava na ama ruvek** (*slander*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i ama ruvek ti slava na arhani ama ruvek arhä ngärhep na arha enge bä vät ama rhäqäp nä imek di arha enge di qaku ama engätki na ngät.

___ **turäkt ba nas** , ___ **päsärha ama släqyige ige angät snängaqa** (*to practice self-control, to shut against the body's thinking*) ama lat iva sävetka qät lu vät a nas mamär nämät ama vu ngät ama lat maos maos kärangätäni i ngät dräm ngät dän iva ngärhit täk mamär ta ama släqyige angät känäskänes.

___ **vodäm mes (sage ma Ngämuqa)** (*give self (to God)*)